Michaelis Wratislauiensis dum

Logicus pro libraria Maioris collegii 1 5 3 +

456

Libri 8 Physicorum et

Libri Politicorum Arist.

740

N. Inw. 740

DP I 18.

Epithaphium alberti magni in colonia
Fenix doctorum paris expers / p[ro]ceru[m]
Princeps / vborum vas fidens dogma sacrorum
Hic jacet albertus ph[ilosoph]us in arte disertus [?]
Pontificis certus assertor in arte repertus
Maior platone vix inferior salomone
Esse tu xpe bone doctorum fuisse corone
Annis ter denis minus & mille trecenis / xpi nati
Quarta post festum martini ... molestum
Terra ... tenende ... fuit ... jubilem

V. Absolue dñe aĩas eor[um] ab omni
vinculo delictor[um]. **Tract[us]** De pro
fundis clamaui ad te dñe: dñe
exaudi vocem meã. Fiant aures
tue intendentes ĩ orõnẽ serui tui.
Si iniquitates obseruaueris dñe
dñe quis sustinebit. Quia apud
te propiciacio ẽ et propter legem tuam
sustinui te dñe. **S[ecundu]m johẽm**
In illo t[empore] Dixit martha ad
ihm: **Req[ui]re stati[m] infra. Off[ertorium]**
Domine ihu xpe rex glĩe libera
aĩmas oĩm fideliũ defunctor[um] de ma
nu inferni et de p[ro]fundo laci. libe
ra eas de ore leonis ne absorbeat
eas tartharus. ne cadant in ob
scura sed signifer sc̃us michael
rep[re]sentet eas in lucem sanctam.
Quã olym abrahe promisisti
et semini eius. Hostias et p[re]ces
tibi dñe offerim[us] tu suscipe pro
aĩabus illis quar[um] hodie memo
riam agim[us]. fac eas dñe de mor
te trãsire ad vitam. Redemptor
aĩmar[um] oĩm xpianor[um] mitte arch
angelũ sc̃m michaelem ut ille
dignetur eas eripe de regionib[us]
tenebrar[um] et p[er]ducat eas in sinũ
abrahe in lucem sempiternã.
Quã olym abrahe. **Secretũ**
Propiciare dñe supplicaco
nib[us] n[ost]ris p[ro] aĩab[us] famulor[um]
famular[um]q[ue] tuar[um] quor[um] hodie
dies ãnua agitur. pro quib[us]
tibi offerim[us] sacrificiũ laudis
ut eas sc̃or[um] tuor[um] consorcio
sociare digneris p[er]. **Complen[da]**
Presta q[uesumu]s dñe ut aĩme famulo
r[um] famular[um]q[ue] tuar[um] quor[um]
ãniuersariũ obitus diem agi
mus. his purgate sacrame
tis: indulgenciã pariter et re
quiem capiant sempiternã. P[er].
Deus **Pro parentib[us]**
qui nos patrem et matrem
honorare p[re]cepisti. miserere
clementer aĩmab[us] omniũ
parentũ n[ost]ror[um] eor[um]q[ue] peccata
dimitte. nosq[ue] cũ eis in eter
ne claritatis gaudiis fac vi
Suscipe dñe sac[rificium] dere. P[er].
sacrificiũ quod tibi p[ro] aĩma
bus parentũ n[ost]ror[um] offertur.
eisq[ue] gaudiũ sempiternum

com[mun]io Lux eterna luceat eis dñe. Cum sc̃is
tuis ĩ eternũ q[uia] pius es. Requiẽ eternã
dõ eis dñe et lux p[er]petua luceat eis. Cũ sc̃is

i regione viuor[um] [con]cede nos q[uoque]
felicitati sc[t]or[um] [con]iunge p[er] *[com]ple[nda]*
Celestis d[omi]ne p[ar]ticipacio
sacrame[n]ti a[n]i[m]ab[us] pare[n]tu[m]
n[ost]ror[um] luce[m] obtineat [et] reque[m]
sempit[er]nam nos q[uoque] cu[m] illis
gr[ati]a tua coronet et[er]na p[er]
Beati *p[ro] plurib[us] sac[er]do[tibus]*
petri ap[osto]li tui q[uesumu]s d[omi]ne
intercessione nos protege
et a[n]i[m]as famulor[um] tuor[um] sac[er]
dotu[m] sc[t]or[um] tuor[um] iu[n]ge [con]sorcijs
Suscipe q[uesumu]s d[omi]ne has *secreta*
hostias placacio[n]is [et] laud[is]
quas i[n] honore s[an]c[t]i petri ap[osto]li
tui nomini tuo [con]secrandas
offerim[us] [et] p[ro] requie famulor[um]
tuor[um] sac[er]dotu[m] supplic[it]er ymo
Q[uesumu]s omi[potens] d[eu]s *[com]plen[da]* lamus
ut a[n]i[m]e famulor[um] tuor[um] sa
cerdotu[m] celestis gl[or]ie p[re]mia [con]
sequantur quib[us] sp[irit]ualis
gr[ati]e munera contulisti p[er]
Deus *p[ro] vno sac[er]dote*
nobis d[omi]ne ut a[n]i[m]a
famuli sacerdotis [et] quam
de hui[us] seculi laborioso edux
isti certamine sc[t]or[um] tuor[um] [con]sor
cio tribuas e[ss]e [con]sorte[m] p[er] *secreta*
Annue nobis q[uesumu]s d[omi]ne ut
a[n]i[m]e famuli tui sac[er]dotis [et]
h[a]ec p[ro]ficiat oblacio qua[m] ymo
lando toci[us] mu[n]di tribuisti
relaxare delicta p[er] *[com]plend[a]*
Hys sacrificijs q[uesumu]s omi[potens] d[eu]s
purgata a[n]i[m]a famuli tui [et]
sac[er]dotis indulge[n]ciam [et] refri
geriu[m] capiat sempit[er]nu[m] p[er]
Non *p[ro] o[mn]ib[us] ordinib[us]*
cede q[uesumu]s omi[potens] d[eu]s a[n]i[m]ab[us]
famulor[um] tuor[um] po[n]tificu[m] sac[er]
dotu[m] leuitar[um] o[mn]i[um]q[ue] sacri or
dinis ministror[um] felicitatis
[con]sorciu[m] quibus dedisti sacri
altaris tui [con]sequi misteriu[m] p[er]
Munera tibi d[omi]ne dicata *sec[reta]*
sanctifica et a[n]i[m]as famulor[um] tuor[um]
po[n]tificu[m] sacerdotu[m] leuitaru[m]
o[mn]i[um]q[ue] sacri ordinis ministror[um]
ab om[n]i labe huma[n]e [con]dicio[n]is
absolue quia tu toci[us] mu[n]di
soluisti peccata p[er] *[com]plend[a]*
Q[uesumu]s omi[potens] d[eu]s ut a[n]i[m]e famulor[um]
tuor[um] po[n]tificu[m] sac[er]dotu[m] leuitar[um]

Circa initium physicorum Aristotelis queritur utrum de rebus physicis sit scientia. Arguitur quod non tribus rationibus
Eracliti dicentis quod de nullo potest esse
scientia et potissime de rebus naturalibus.
Prima ratio est: res naturalis non
potest sciri nisi secundum suum esse et in
eo quod sunt secundum hoc non licet confinitas di-
ferentias aut eis non repugnat here-
re aut intellectus effugit infinitum
quantum potest nec ab eo comprehendi; ergo
res naturales secundum suum esse non possunt ab
intellectu nostro comprehendi et per consequens
non sciri. Secunda vero: res naturales
non habent diccionem unitatem, ergo de ipsis
non est scientia. Consequentia tenet quia scientia
est effectus demonstrationis cuius medium
est diffinitio quod esse unitatem cuiuslibet
diffinitio indicat esse. Modo
res naturales non habent unum esse, ergo patet
omnibus. Tertia vero: res na-
turales mobiles sunt et variabiles, ergo
de ipsis non est scientia. Consequentia tenet quia scientia
est incorruptibilium et non potest aliter se habere
ut habetur primo posteriorum. Antecedens patet:
res naturales dicuntur eo quod habent naturam;
natura autem est principium motus et quietis eius
in quo est. Item propter istam rationem sequeretur
omne quod movetur partim est in termino a
quo et partim alterius ad quem, qui termini
contrarii aut contradictorie opponuntur; ergo
concessit Eraclitus contraria de eodem esse simul
et contradictoria de eodem verificari.
Oppositum est Aristoteles nobis tra-
dens scientiam de rebus naturalibus quam
physicam seu naturalem philosophiam appel-
lat. Notandum propositione quod cum
scientia sit habitus intellectualis in
intellectu existens, oportet omne illud de
quo est scientia esse intelligibile vel inquantum
aut est actu intelligibile secundum

quod anima abstrahit. Ideo secundum quod
res diversimode ad materiam se habent
secundum hoc ad diversas scientias pertinent.
Et cum scientia sit effectus demonstrationis
cuius diffinitio est medium necesse est quod secundum
diversum modum diffiniendi scientie diver-
sificentur. Secundo sciendum quod res a materia
circumscripte de quibus est scientia realis tripliciter se
ad materiam se habent et secundum hoc tripliciter va-
riatur diffinitio et ad tres partes philosophie
realis pertinet. Quedam enim sunt
res que quantum ad suum esse a materia de-
pendent nec sine ea diffiniri possunt.
Alie sunt res que non possunt esse nisi
in materia, tamen in diffinitione earum materia non ca-
dit, loquendo de materia sensibili. Et hec
due res dicuntur sicut simum et
curvum. Simum enim est in materia sensibili
et in ratione dicitur: primo est simus na-
sus. Curvum autem non potest esse nisi in
materia sensibili, quia tamen non ponitur in eius
diffinitione. Si enim poneretur materia
sensibilis in diffinitione puta lignum
vel aurum, talis diffinitio non competeret omni
curvo. Et iste res sunt mathematice sicut nu-
meri, magnitudines et figure. Tertie vero res
physice sunt ut lapis, homo etc. Alie
sunt res que non dependent a materia secundum
esse vel secundum rationem, vel quia numquam sunt
in materia ut deus et alie substantie separate,
vel quia non sunt universaliter in materia ut substantia,
potentia et actus et ens et que ipsum consequuntur
quamvis inquantum habeantur. Si enim sub-
stantia in omni competeret in sua diffinitione
materiam non competeret substantie. Et de istis
rebus est metaphysica. De secundis mathematica.
Et de primis physica naturalis, quia omne quod
habet materiam mobile est. Unde ens quod ens
mobile sit subiectum naturalis philosophie ut
postea videbitur. Ex dictis patet quod secundum
triplicem rerum ad materiam habitudinem varia-
tur diffinitio. Et secundum hoc tres sunt partes
philosophie realis scilicet physica, mathematica et
metaphysica. Et physica realis quia est
de rebus a natura causatis vel que sunt cause
rerum naturalium et non de habitibus que de

2°

pendet ab ope interiori vel exteri
ori Patet ulterius quia ea de quibus
est metaphisica sunt abstracta tam secundum essentiam
de quibus est mathematica abstracta sunt et
ymaginaria Patet quia ea de quibus est phisica
non abstracta sunt et ymaginaria et essentialia
lia ipse exteriori Patet etiam quia triplex
reperitur duplex abstractio quia est abstractio
a materia tam quantum ad principium sensibile
rationem quod reperitur in metaphisica In mathematica
vero secundum rationem et non secundum rem Alia
est abstractio a materia principii et non a
materia communi et hec est in phisica et ex
quo scientia quia omnis scientia est de uniuersalibus Liquido
His notis sit prima conclusio et
uniuersalis Ad questionem de rebus phisicis
seu naturalibus in abstractione aptitudinalibus
et in individuis determinatis est scientia probatur
quia res naturales hoc modo considerate
sunt et habent proprietates et predica
ta quibus demonstrari possunt de ipsis hoc modo
proprietates ut habetur de se in libri primo et etc.
Secunda conclusio phisica est prima phisice
talis probatur quia phisica est de causis a
natura et non ab opere nostro sed de talibus
est phisica primo Unde dicit albertus
quia res de quibus est phisica non possunt
a nobis causari Tertia conclusio
phisica est scientia speculativa patet quia phi
sica est de causis a natura quia non dependent
ab opere nostro interiori vel exteriori
ideo vera ut dicit albertus de
rebus naturalibus non potest esse scientia practi
ca Ultima conclusio licet ordine nature
metaphisica et mathematica priores sunt phisica
tamen ordine doctrine phisica est prior
Prima pars patet quia simpliciora sunt priora
quam ex additione dicta in prohemio metaphisice
Sed ea de quibus sunt metaphisica et mathematica
simpliciora sunt hiis de quibus est phi
sica Secunda pars patet quia ea de quibus
est phisica notiora sunt quo ad
nos ut priora patet tunc ea etiam ordine
doctrine sunt priora ideo conclusio vera
Et sic patet responsio ad questionem Ad rationes
ante oppositum Ad primam respondit albertus

quod si natura ipse intenderet individuum
ratio haberet apparentiam sed natura ipse
non intendit in esse speciali et particulari
tamen intendit individuum per quanto species non
potest esse nisi in individuis Nisi esse speciali
in se consideratum diffinitum est et de
terminatum in tres per suas causas in
trinsecas que sunt materia et forma et ex
trinsecas per causas extrinsecas que sunt ef
ficiens et finis Et sic solvitur prima ratio
ratio Si consideratur de esse speciali in se consi
deratum antecedens est vera minor autem falsa
Si autem vero loquatur de esse individui
tunc maior falsa et minor vera Ad
secundam simpliciter dicitur quia res naturales secundum
esse speciale habent dici unitatem omnibus
individuis conteris sub ea specie quia interest
tamen illud esse consideratur per comparationem ad
ea in quibus est et per quod ad individuationem
trahitur tunc nomine non est ut arguit
ratio Ad tertiam dicitur quia res accep
te in esse speciali naturales sunt mobiles
non tamen movetur vel mutatur actualiter
nisi secundum quod sunt in particularibus et in esse
speciali tamen mobilitas et mutabilitas convenit eis
in mobile et in mutabile et sic sunt
nature et de ipsis est scientia

Utrum corpus mobile sit subiectum propri
phisice naturalis Arguitur quia non quia corpus
mobile est subiectum libro phisicorum
ergo non totius phisice naturalis Secundo omne
mobile est corpus et omne corpus est
mobile et mobile non convertitur corpus
ergo nugatorie sibi additur Tertio
corpus mobile est ens particulare ergo de
ipso non est scientia tertia consequentia apparet
Quarto natura est principium quietis sicut
et motus et omnis motus phisice naturalis
est propter quietem ergo corpus quiescibile de
beret esse subiectum sicut et mobile
Ad oppositum est communis alber
et quidam alii expositores phisici
Responsio stetit est quod scientia naturalis
est de rebus naturalibus quia natura est principium

mouendi et quiescendi eius in quo e
ut vid*etur* 2o huius etc. d*e* istis e s*cienti*a
q*uod* ipse s*un*t p*rinci*p*iu*m mouendi et q*ui*
escendi. Io o*mn*is est q*uod* ens u*e*l corp*us*
mo*bi*le sit subiectu*m* tocius ph*ilosoph*ie na*turalis*
. 2o scie*ndum* q*uod* q*ue*da*m* alia s*un*t q*ue* co*n*se
quu*n*t*ur* res d*e* q*ua* est 2*m* se accepta
et alia co*n*sequu*n*t*ur* ea in suis p*ar*tib*us*
accepta et q*uod* co*n*sid*er*at*ur* d*e* p*ar*ti*bus* i*n*
p*ri*m*u*s cognosti s*cilicet* 3*us* q*uod* co*n*sequ*u*nt*ur*
re d*e* q*ua*, id*e*o q*uod* co*n*sequ*u*nt*ur* aliq*ua*
co*mmun*e p*ri*us et seorsu*m* int*er*minando
s*un*t ne opo*r*teat tractando o*mn*es
p*ar*tes 4us huius o*mn*es plures i*d* repe
tere. Io n*ota*n*du*m s*un*t q*uod* i*n* ph*ilosoph*ia
na*turali* p*re*mitt*itur* unus liber in quo
tractaret*ur* p*re*d*ict*a co*mmun*ia corpor*is* u*e*l
ent*is* mo*bilis* in co*mmun*i et n*on* i*n* sp*eci*ali
ut s*un*t mot*us* mot*us* su*pe*r se. seorsu*m*
ca*us*ar*um* cr*e*a*tura*s ut d*e* leui u*e*l g*ra*ui
ad ea q*ue* co*n*sequ*u*nt*ur* ip*su*m i*n* q*ua*n*t*u*m* su*m*ptu*m*
ut s*un*t esse finitu*m* in loco i*n* t*em*p*or*e
sic etia*m* o*mn*ib*us* aliis sci*enti*is in q*ui*b*us*
in qua d*e*t*er*minat*ur* de o*mn*ib*us* e*n*tib*us*
in q*ua*ntu*m* ens. Et h*uius* d*icitu*r liber d*icitu*r
liber ph*ysi*cor*um* q*uod* i*n* ea tractand*a*
co*mmun*ia p*r*i*n*c*ipi*a z passio*n*es co*mmun*es o*mn*i*um*
rer*um* na*tu*ralium trad*itu*r q*uod* o*mn*i modo corp*us*
tu*m* ph*ysi*cal*e* d*e* v*bi*. Io d*icitu*r liber ph*ysi*
cor*um* pluralit*er* vel d*icitu*r de ph*ysi*co
audito q*uod* s*un*t tradit*a* auditorib*us*
p*ri*mo modo doct*ri*ne ut dicat Thom*a*s
vel etiam est de hiis q*ue* magis p*er*audi
tu*m* nosc*un*t*ur* quam p*er* dimo*n*strato*rem* s*cilicet*
d*e* v*bi*b*us* p*ri*o*ri*b*us* causis et passio*ni*
b*us* o*mn*i*um* rer*um* na*tura*lium ut d*icit* Alber*tus*
2o sci*endum* q*uod* d*e* assignando
subiectu*m* huius e co*n*t*ro*u*er*sia int*er*
expositores. Dicat enim Thom*a*s q*uod*
ens mo*bi*le est subiectu*m* tocius ph*ilosoph*ie
na*turalis* et n*on* corp*us* mo*bi*le q*uia* aut*em*
corp*us* mo*bi*le sit subiectu*m* p*ro*bat sic
ip*s*e nulla sci*enti*a p*ro*bat suu*m* subiectu*m*
esse na*m* de subiecto d*e*b*e*t p*re*suppo*ni*
q*ui*d est et q*uia* est. S*e*d in sexto hu*ius*
p*ro*bat*ur* o*mn*e mo*bi*le esse corp*us* et

in p*ri*mo celi o*mn*e corp*us* esse mo*bi*le
q*uod* corp*us* mo*bi*le n*on* est subiectu*m*
Item arguit*ur* s*ic* ad i*d* subiectu*m*
attribuu*n*t*ur* alia sci*enti*e d*e* subiecto co*n*plexe
d*e* o*mn*ia p*ri*us co*n*s*ider*a*n*tur in eo sci*enti*a
S*e*d aliq*ui*d e p*ri*us mo*bi*le a*ut* n*on* sit co*n*
corp*us* in q*ua*ntu*m* corp*us* lic*et* ip*su*m cor
poreu*m* sit s*cilicet* p*ri*ma p*ri*ma ante
o*mn*es corpor*a*li*a* est subiectu*m* ge
neratio*nis* simp*lici*t*er* et p*er* se tra*n*smu*tabi*le
est ad formam substa*ntia*les. Ex quo se*quitur*
q*uod* n*on* o*mn*es mobilitat*es* s*e*q*u*u*n*t*ur* corp*us* i*n*
q*uantu*m corp*us*. D*e* q*ua*n*ti*tu*m* co*n*sequ*itur* p*ri*mo
aliqua mobilitas p*re*ced*i*t corpo
re*ita*te*m* i*de*o corp*us* mo*bi*le n*on* est s*u*bi*ectu*m
ph*ilosoph*ie na*tura*lis p*er* se q*uod* co*n*p*re*hend*i*t sub
se o*mn*es sp*eci*es mobilitat*is* et e p*ri*ncipale
in toto *ue*l i*n* sci*enti*a na*turali*. Al*i*q*ui* p*ro*p*ter* i*d*
h*oc* diffi*n*i*u*nt p*ro*p*ri*u*m* subiectu*m* S*e*d mo
t*us* d*e* q*uo* d*icitu*r p*er* ens mo*bi*le et n*on*
p*er* corp*us* mo*bi*le ut*i* d*e* 3o huius q*uod*
ens mo*bi*le est subiectu*m* q*uod* ad p*r*i*n*c*ipi*u*m*
co*n*cedimus. Sed co*n*tra hoc arguit
Egidius de Ro*ma* P*ri*mo sic. Si ens
mo*bi*le esset subiectu*m* ph*ilosoph*ie na*turali*s seq*ueretu*r
q*uod* ph*ilosoph*ia na*tura*lis esset p*ost* me*taphysi*ce
u*e*l s*u*b*i* subalt*er*na*t*a q*uia* p*ar*s q*uia* u*e*l
mobilitas est modus ent*is* u*e*l d*i*u*isi*a
accide*n*t*a*lis n*on* adequata. Si p*ri*mu*m*
tu*m* eius*dem* sci*enti*e co*n*s*ider*are ens et mod*um*
ent*is* se*quitur* q*uod* ph*ysi*ca sit p*ar*s me*taphysi*ce
Si 2*m* seq*uitu*r q*uod* est subalternata
me*taphysi*ce. It*em* argui*tur* p*ro*p*ri*a passio
s*e*quit*ur* p*ro*p*ri*u*m* s*ubiectum* p*ro*p*ri*e subiecti sed
mobilitas n*on* s*e*quit*ur* p*ro*p*ri*e p*ro*p*ri*e
ent*is* alias o*mn*e ens esset mo*bi*le
q*uod* absurd*um* est ergo mo*bili*tas n*on* e p*ro*p*ri*a
ent*is*. Et r*e*spo*n*d*e*t ip*s*e Egidius ad
r*ati*o*nes* Thome q*uod* i*n* sexto huius et
et d*e* p*ri*mo celi n*on* p*ro*ba*tur* corp*us* esse
subiectu*m* s*e*d p*ro*ba*tur* d*e* sexto h*uius* o*mn*e
mo*bi*le esse corp*us* et d*e* p*ri*mo celi o*mn*e
corp*us* esse mo*bi*le q*uod* n*on* e p*ro*ba*r*e ip*su*m esse
subiectu*m*. S*e*d co*n*tra solutio*nem* poss*e*t
dici q*uod* et si ph*ysi*cus corp*us* esse n*on* p*ro*bat
corp*us* mo*bi*le esse subiectu*m* p*ro*bat tu*m* ip*su*m

esse i mo d' subcto di psuppone qz e
Et io ad rois ergo xii pmo ad
pma qz mobilitas no est mod ens
v qui ut actiuites oia d plia nali
osideratr Ista eni eius no pente d
qui ß pete mali quatto pm ee
et 2 no eos matiale sisti et mobilitas
sunt sicut ppria passio qppris prdys
ygo dr ens ita qz ee ens nale e
mole et ergo Ut sic no accipi ens
ut motus accipit sicut magnitudo est
Ad 2am responde sicut licz eni mo
bilitas no sunt ex prdys ens m
qntu eius fuit tn ex prdys ens
nalis ut dictu est Ut Elmqz
ro thome m vigore suo Ut pz
2no adqsitu volentibz tn sustine
tois mo le ee subcctu nali plie
soluede sut ros ante oppositu
Ad pmu dicedu qz cois mole pt
dux qsi tis pmo 2nd supplicatm
forma coporis molis no qsidero
ipam ad aliquam speciem motus et sic
est subctum in hoc libro Alio
pt qsti ß m omnes mod essendi
qz ibz d suis ptidalibz et ppralibz
tn ipius quam suoz pud et mo
est subctum totius plie nalis Ad
2am dicen licz mole no qat ad
quo ad supposita qnrit tn quo ad q
sideratio qz corpus omnio accep
tu no est subctum plie nalis ß
solum 2m qz est mole oz eni qz sit
corpus sim pnt aptum natum est
ut d eo oriziatur tres diamet
ad angulos rectos qz diametroz
vna e mensura longitudinis q
lati et alia pfunditatis Bz
qz sit mali actuali trina
dimensione insup qz sit nale a
forma mali psistete mali sisplez
v apti ad trina dimesioz et m
clinate ad aliquem motu et est
d qsideratioe plie nalis pnt
sz ibz d se prdm motus Ad 2am
dicedu qz d ente p accns qz est

casuale et fortuitu no est sciam
Dica vltra qz cois mole no est eius
p accns ß ptotu ut corpus mole cad
loqz vna na simplex tm no est no
d poditu Articulo eni mod esse
dr ß no qz corpus cadit sub qsidera
tioe plie nalis Ad quartam dica
qz gss no noiat aliquam formam
positiuam ß est pnato motus puato
aut no oz qgnosti n plitu et ha
na sit prdm qrta sicut motus tuu
remetu dica corpus mole subctum
quod corpus qsti le Dica vltra qz
oma toti nalia sut mola ß
no qsti lia go corpus qsti le no pt
esse subctum i est

Utra pdi misioz ens ser cois mole
suffic pt qrta mud ordo et dco
libroz plie nalis Ut dz qz no qz
aqua d estimatur in plia nali qui no
sut corpora ut eius mole Pdi dec
ima d aud d po motore fo pdi
uisioz ens ser cois mole no suffic
pt tra mud ordo et dco libroz
plie nalis ha qz pdicta no in
dent Eduta adcorpora ul adeus
mole Ad oppositum m plia nali
detiat d m finito d loco d tpe
q aut no sut cois ut eius mole
ipsi qppius ha qz dicto dz pdicare
d diuidetibz Ad oppositu arguitur
sic qz oia pse qsiderata d plia
nali sut attributa adeus ul
corpus mole qz pdisoz eius suffic
ut supo ordo et dco libroz
plie nalis Respoiseo qstionis
sciedu e qz ad habendu qgnitoz rez
pppa na necm est pmitte aqua
qnia ut alias dictu est d estimatio
eius d qnali aliqz ultu innat
ad ueniedu qgnitoi m ppriam forma
ideo azs m pnt aut ipse lez d estia
tos pmtoz pmittit vna d istoz
in qua eiunt oia pitu d qnali

Secundo sciendum quod quia scientia naturalis intelligit [illegible] partes quas oportet accipere per diversas partes subiecti naturalis ut habetur tertio de anima secantur scientie quemadmodum et res de quibus sunt ideo ad faciliorem doctrinam omnium que determinanda sunt premittenda una divisio generalis ipsius subiecti philosophie naturalis in diversas partes ut secundum partes subiecti partes scientie naturalis habeantur. Sit igitur corpus [illegible] ad quesitum per divisionem eius secundum corpus mobile potest sufficienter haberi ordo et connexio librorum philosophie naturalis. Probatio huius persufficientiam quod corpus mobile potest dupliciter accipi aut simpliciter absolute et sic de eo est et de eo agitur in libro physicorum. Aut consideratur comparative ad aliquam specialem corporis mobilis et aliquem specialem motum et hoc dupliciter vel quia tale corpus speciale est simpliciter aut mixtum. Si simpliciter hoc est dupliciter aut est mobile ad formam et sic agitur de eo in libro de generatione et corruptione aut est mobile ad ubi et hoc dupliciter vel consideratur tale corpus secundum se et sic agitur de eo in libro de celo et mundo. Aut consideratur ut habitudinem et ordinem ad corpus mobile ad formam in quo causat impressiones et hoc dupliciter vel secundum quod consideratur ipsum [illegible] prout secundum distantiam et propinquitatem variatur et de hoc agitur de longitudine et latitudine terre de dispositione climatum et locis habitabilibus vel consideratur comparatione impressionis quam in corpore mobili ad formam causat corpus mobile ad ubi scilicet corpus celeste et sic agitur de eo in libro de causis et proprietatibus elementorum. Si speciale corpus mobile sit mixtum et dupliciter vel est mixtum imperfectum et de tali agitur in libro methaurorum. Vel est mixtum perfectum consistens in natura et specie et hoc dupliciter quia vel est inanimatum et de tali agitur in libro de mineralibus. Vel est animatum et dicit quod anima est perfectio formale corporis animati ideo ad cognoscendum corpus animatum necesse est precognoscere animam. Consideratio autem anime duplex est aut enim consideratur anima secundum se et potentias eius quarum operatio est [illegible] et de ipso agitur in libro de anima. Aut consideratur secundum opera que exercet in corpore et hoc dupliciter secundum quod duplex est opus anime quia quoddam est opus quod exercet per propriam substantiam et non per potentiam ab ea distinctam et tale opus est vita cuius oppositum est mors et de tali agitur in libro de morte et vita et de longitudine et brevitate vite. Aliud est opus quod exercet anima per potentiam ab ea distinctam et tale variatur secundum quod est potentia anime scilicet vegetativa sensitiva et intellectiva. Opera vero vegetative sunt tria scilicet nutrire augere et generare et de duobus ultimis sufficienter agitur de generatione et corruptione. De primo vero agitur in libro de nutrimento et nutribili. Opera vero sensitive duplex est scilicet movere secundum locum et sentire. Sentire vero variatur secundum duplicem comparationem sensus aut enim comparatur sensus ad alium secundum quod regreditur et [illegible] et de sensu agitur de libro de sompno et vigilia. Aut comparatur sensus ad sensibile secundum quod sic acceptum et hoc modo de sensu agitur de libro de sensu et sensato. Aut comparatur sensus ad sensibile preteritum ex ipso sensu fit reddita super re prius accepta et sensata et de hoc modo de sensu et sentire agitur in libro de memoria et reminiscentia. Aliud vero opus sensitive est scilicet movere secundum locum duplex est quia vel sensitiva movet mutando locum progrediendo ad locum et movet constringendo et dilatando in eodem loco et de utroque istorum motuum agitur in libro de motibus animalium. Unde omne animal movetur aliquo istorum motuum vel utroque tamen ultimus istorum duorum motuum reperitur [illegible] motu [illegible] in [illegible] pulmonem quod fit at-

Nota

adtr̃endo et detrahendo aerem ad refri
gerium cordis et dictum agitur in libro
de inspiratione et respiratione cum ani
cula libello qui dicitur de differentia spiritus
et anime Consequens vero intellectiue pone
sufficienter determinatur in 3° de anima cum
annexa libello de intellectu et intelligibili
Et congruus istius pertinentia naturali sufficienter
cognoscitur totus animatum et omne tale vel
est vegetabile tantum vel sensibile De primo agitur
in libro de vegetabilibus et plantis De 2°
in libro de animalibus qui est finis et vltimus
in philosophia naturali Et sic patet ordo nunc
et distinctio librorum philosophie naturalis et
propositus conclusio vera Ad rationes in
oppositum Ad primam dicitur quod non oportet
omnia que determinantur in philosophia naturali esse
corpora mobilia sed sufficit quod habeant ali
quam attitudinem ad corpus mobile sicut
ens mobile anima enim licet non sit corpus
mobile est tamen pars corporis animati quod quod
corpus animatum est corpus mobile Ipse etiam
primus motor qui ponitur causa ad corpus
mobile consequitur est causa et principium mo
tus eius Ad 2am dicitur quod sicut non enim in
telligitur quod quodque reducatur ad corpus mobile quod
sit subiectum eius illa enim forte dicta
diffinitio nam sunt predicate corporis
mobilis et hoc sufficit ad hoc quod
consideratur in philosophia naturali nec requiritur
quod corpus mobile predicetur de omnibus tamen
directo sed sufficit in directo vel in
obliquo

Vtrum ex cognitione causarum principiorum et ele
mentorum contingit scire principiata
causata et elementata Arguitur quod non
quia ex cognitione effectuum simplicium deve
nimus in cognitionem causarum ergo non
econtra quia tunc non aliter esset circula
in demonstrationibus 2° arguitur quod hic
esset unum in se scientia vel in aliqua et
in aliqua non Contra primum quia in
omnibus scientia verum quarum causa materia
enim propter la formam demonstrat et
diffinit scilicet dicta est etc. et

potentia non videtur prius et causa nec
potest dici 2um quod non est maior ratio de
una scientia quam de alia 3° arguitur non contingit
intelligere principiata causata et elementata
sed scire quod male dicitur quod ex cognitione
priorum contingit intelligere priuata causata etc.
Ad oppositum et arguitur in prohemio huius
dicitur sit determinare de natura nunc est prius
determinare de causis Responsione
questionis ad primum titulo questionis
ex positione sciendum est quod secundum thomam
in proposito intelligere refertur ad diuisiones scire
vero ad demonstrationes vel sicut ad de
monstrationes sunt ex causis ita et diuisiones
ad complecta dico sit tamen demonstratio po
sitionis deinde primo posterior Alber vero dicit et
in idem redit quod intelligere refertur ad ac
ceptionem priorum demonstrationum eo quod in
tellectus est habitus priorum Scire vero
refertur ad acceptionem conclusionis quia scientia
est habitus conclusionis principia vero ut alibi
dicit intelliguntur cause efficientes vel finales
corporis mobilis et principium quedam ordine
processus importat quod ordo maxime
in efficiente reperitur Per elementa vero
intelliguntur secundum thomam cause materiales
vero dicitur videlicet ad elementa quia materia
est vltimum in cognitione rei Vnde ipse
metaphisice dicitur elementum est ex quo componitur
aliquid primo et est in eo vel autem dico
materie causa Et secundum alber per elementa in
telliguntur omnes cause que intrinsece in tractate
ad constitutionem rei ut sunt materia et forma
etc. Per causas vero secundum thomam intelliguntur
forma et finis ex quibus alia dependet
dependet secundum esse et fieri Vnde dicit quod sunt
extra rem vel extra rem ex quibus non con
venit primo dicatur et sunt dicit tamen
non elementa Et secundum alber per causas intelliguntur
finis vel propter finem alia fiunt sicut
enim est causa causarum ut habetur 2° physicorum
Ex posito thome in hoc passu
magis videtur ad propositum 2° sciendum
quod principium in plus se habet quam causa
et tamen plus quam elementum Vnde principium
ordine processus importat et aliquid

est principium quod non est causa sicut illud unde incipit motus est principium motus et non causa ut punctus est principium linee et non causa. Unde advertendum primo sufficit negatio antecedentis in illo consequentie esto quod consequentia non habeat conclusionem. Unde causa dicit plus quam elementum quia de ratione elementi est quod componat res componendas primo et quod sit in re quod non convenit omni cause. Tertio sciendum quod aristoteles utitur illis terminis diversimode sicut ut predictorum nomine causarum et non contra ad invicem quod non omnes scientia per omnes causas diffinit et determinat sed scientia cuius subiectum forma accepta ubi omnes causas diffinit et determinat per omnes causas et scientia cuius subiectum vel una causa vel plures preter illam vel per illas causas diffinit et determinat et quia totum modo ut concurrunt omnes cause et quo ad esse et quo ad fieri. Nam de ente mobili concurrit materia que est subiectum motus concurrit etiam forma que est terminus motus concurrit etiam efficiens tamquam principium. Unde motus et finis propter quem movet efficiens materiam et formam ideo naturalis philosophia per omnes causas diffinit et determinat considerando eas et conferendo eas ad esse et fieri rei naturalis et etiam ad cognoscendum. Item philosophia naturalis docet quare ex quibus causis est et fit quibus res naturalis et quare ex eis cognoscitur quibus res naturalis et determinatur ea que ambiguntur rei naturalis naturaliter simpliciter conveniunt. Mathematica vero que abstrahit a motu cum materia sensibilis est subiectum ideo non diffinit nec determinat per materiam sensibilem. Item non considerat etiam efficientem ut est principium. Unde motus nec finem agibilem per motum ideo dicitur tertio metaphysice quod in mathematicis non est bonum nec finis quia secundum quod per motum acquiritur sed diffinit et determinat per solam formam ut ab ipsa sumitur similiter eius diffinitio et quod que est metaphysica vero considerat omnes

causas non tamen conferendo ad motum tamquam principia eius sed ad esse simpliciter sumptum et considerat causas ut sunt per se entis simpliciter dicti et non etiam mobilis considerat enim materiam et formam in ratione potentie et actus tamquam absoluta principia substantie et non de ratione materie. Considerat etiam primum efficientem simpliciter quod non agit per motum nec per aliquod habens contrarium sed per suam simpliciter essentiam. Considerat insuper ultimum finem simpliciter non conferendo principium ad motum tamquam acquisibile per principium motus considerat quatenus causas non conferendo eas ad esse vel fieri rei sed duntaxat ad cognoscendum secundo. Secundo patet quod ostendit quatenus contingit uti quibus omnes tamen primo determinator. Et licet eadem sint principia essendi et cognoscendi secundum rem res sunt tamen aliud et aliud accepta. Unde ipsa considerata secundum esse quod habent de re extra intellectum sunt principia essendi et fiendi in hiis que fiunt. Ipsa vero considerata secundum esse quod habent in intellectu et per intellectum cognita sub ratione principii aut cause ad ea sunt principia et cause sunt principia cognoscendi. Hiis notatis sit quarto responsio ad questionem. In ordine scientiarum in qua sunt principia cause et elementa contingit de scire et scire principiata causata et elementata ex eorum cognitione. In illa vero in qua sunt aliqua eorum contingit intelligere et scire ex cognitione eorum. Prima conclusio ratione sumpta secundum opinionem hominum que non est ordo scientiarum quia omnes arbitrantur se scire et cognoscere aliquid cum causas primas et principia prima cognoverunt usque ad elementa. Secunda quarto vera. Item eadem sunt principia secundum rem essendi et cognoscendi a priori sicut patet secundo metaphysice. Cum ergo principia cause et elementa sint principia essendi elementorum predicatorum et causatorum sequitur quod essent principia cognoscendi. Item ex hac conclusione infert aristoteles primam conclusionem

vniuzp phemp sz d'tminatoe d' na
ture est prius d' tminare prīa cās
et elemta rei nālis ut satis pz ex
dictis sic pz responsio ad qōnem
Ad rōnez ad pāi conceditur q ex cognitione
effectuū compleam quibz devenimus in
cognitionez cāz qm cāe ū simplices sunt
Et iste processus cognitionis est a posteriori
et qz est Ideo ū proposito est sermo
d' processu cognitionis a priori et propter q
Et explicare effectu prius cognosci
quia tn̄ ergo cognitio illa est a priori
Modo q est a priori quo ad nos s
ū quo ad nām Ad 2am ptē pz ex
dictis qz aliqua scīa vtitur omnibus cau
sis et aliqua non Dia ū sup de
dyalectica rethorica ū poetia q sic
exaplia ut doctus sit ū ordine ad
sua ppria subiecta quorum ppietates et pas
docet sic et procedit ex prcys et cau
sis Sz sic considerat ut vtentes sunt ū
applicabiles ad aliam mām tunc ū ypa
applicatōe non procedit ex prcys ū
causis nec vero mō generat veram sciam
Sz dyalectica generat opiōz in crisibus
et nltis applicationibus pced et re
thorica generat suspicioz vel ssup
tōz et aliqua passioz inducit et
evellit in circustanciis negocy et p
sone actūs et tpis vtitur poetia vero
deore vel delectaoz inducit in
micis vtitur et sic pz sicut Ad 3am
pz solucōe ex dictis qz scire et
intellicere referuntur ad diūsa pz
expō non ū

Utrum vlia sint notiora sin
gularibus Arguitur q non qz pō phis2 vicet
q singularia sunt magis notiora q
ad nos vlia aut simliter Pō in
phemio metce dicitur q vlia
sunt difficilima ad cognoscend
qz sunt a sensu remotissima ergo
Pō textus licz q ditiū notiū est
nobis pribus diffinitibus ū prim
sed diffinitia sunt vliora diffinito
ergo Ūmarto confusa sunt notiora
nobis s spēa sunt magis confusa vli
bus qz magis cōta ergo Ūlta tn̄
suffinis et posita eodem quo suffic
produceret effectum pfectissimum q
pt pduce s intellectus meū tm suo
odecto sibi pnte est tn̄ suffins
dē cognitioni et posita eodem mō
quo suffic ergo pduat cognitoz dctis
simaz q est cognitio spēi specialissime
ergo spēs est nobis pō nō genē sub
alterno vel gnalissio Ūltio id e
nobis ab intellectu meo pō notiū
tm sbee fortiq movet sensū s spē
spēi speme forciq movet sensū
quā sbee gnis subalterni vel gnim
ergo mūs vle est nobis prius notiū agl
vlē Ad oppositū est prius ū 2a ptē
huius phemy pbans q ū pcipiis
✗ vlibus ū s via oportet pcede Pro re
sponsione questionis est sciendū q p
quā Arīs pbavit q s determinante
d' nā oz incipe ad tminatoe prius
a priorum causarum et elementorum similiter
ostendit q int prīa oz prius d'te
rminare d' vlibus qd facit in hc libro
ponitioz et ū sequentibus agit in spēli
de spēcabus principibus cāis et elementis
speciem enaiū notiū Secūdo sciend
q ū mea q cognicioe intellectia duo
sunt attendenda Primū q licz ce
tū ex sensu in sphia prius cognicit
intellectus meus equorum cognitione
assurgit in aliquales noticias
enaiū ū materialiū et spūaliū q tn
s se et simliter magis sunt in tali
qz magis ū actu qz materialia Pm
est q in tlctus meus habeat hoc
q voce per hīs 2o d' aīa et in
pdō sive cōtcōe sit tanqz tabula
rasa in qua nichil est scriptū
in ācedo cognicioz precedit d'
pura pon ū actū et qz int pom
puraet actū prim mediat ac
tus impfectus et pone pncipios

ideo inter puram ignorantiam et pu
ram cognitionem mediat cognitio imper
fecta et confusa et ponitur intellectum
nostrum sic procedenti de pura potentia
in actum prius confusum occurrit quam
distinctum et sic patet quod in acquirendo
cognitionem rerum perfectam intellectus
noster prius cognoscit confusa quam
distincta Sed ergo totalis responsio
ad questionem Quia sunt nobis notiora
simpliciter: innata quibus probatur non con
fusa sunt nobis prius nota distinctis
sed universalia sunt magis confusa singularibus
quia ut dicto eo subiecte continet. Primo quia
vera. 2o non eadem sunt nobis nota
et nature sed contraria sunt magis nota nature
ergo universalia sunt nobis magis nota Pro
declaratione autem conclusionis est sciendum
quod prius dicitur in textu id dicit esse notum
nature et simpliciter nota simpliciter notiora sunt
que secundum se sunt magis intelligibilia et ista
sunt que magis sunt de entitate quia
unumquodque cognoscibile est inquantum est
ens Modo magis entia ut sunt substantie
separate sunt magis in actu et sic
sunt notiora nature ut sunt prima causa
et substantie separate deinde materialia Et
in corporibus materialibus et compositis composita sunt
notiora nature simplicibus quia magis
in actu sed nobis autem econtra eo quod
nostre cognitionis principium est ex sensibus
quia noster intellectus mediante sensu
sua de rebus percipit ideo de rebus
materialibus que sunt nobis magis
nota speciebus que sunt magis actu
et notiores secundum naturam Et tunc patet quod
non sunt nobis eadem nota et nature
Unde non est intelligendum aliqua esse
nota nature quia natura ea cognoscat
sed quia secundum propriam naturam sunt magis
cognoscibilia Verumtamen ut dicto
scribit albertus De natura Primo di
citur ipsa rei quidditas que est principium
cognitionis intellectualis et sic substantie
separate sunt notiores nature quia licet
que sunt magis intelligibiles quia

substantie materiales et in ordine materialium
composita sunt notiora nature simplicibus quia eorum
partes sunt magis complete ideo magis
intelligibiles Ad hoc dicit Robertus
quod solius speciei est dicto Secundo dicitur
natura efficax que effective producit
res et omne vocatur natura naturans sive
operans et hec est duplex scilicet universalis
ut celum ad omnibus sive cunctis mo
tibus et influentiis et talis natura
perfecte intendit esse speciem et non in
dividuum nec particulare Alia est natura
particularis ut hic homo generans etc et per
se intendit in individuum et tunc accipi
endo naturam scilicet particularem operantem ad
hunc contraria apud eam notiora sunt
universalibus ita quod si ea prius cognosceret
postea produceret quia in constitutione
rerum elementaria ut contrariis et sub
universalibus cognita sicut perfecte producit sin
gulare et universale tamen cognita intel
ligens in actu perfecto et completo
ut natura et species communes et species et non
genus Et si natura accipiatur pro natura
naturata sive natura naturante species semper
notior est nature quam genus.
Deinde probatur conclusio prima scilicet
articulis quorum primum similiter a toto in
tegrali simili et totum simile notum
est sensui quam sunt partes ergo et
totum intelligibile sensui intellectum Universale
autem est totum intelligibile quia comprehendit
multa ut partes scilicet sua inferiora
ergo universale notius est secundum intellectum
quam contraria et Et si arguitur con
veniens ratio quod utrumque toto et parte
in comprehensione eadem ergo est de effi
cacia idem quod totum integrale et universale
in hoc conveniunt quod utrumque est con
fusum sic quod qui apprehendit genus
non apprehendit species distincte sed tamen
confuse ita quod comprehendit domum
non discernit partes domus Sed
de tamen utrumque confusio totum integrale
sit prius notum suis partibus et
ita sit de toto universali sequitur quod eadem

est ratio quo ad hoc dextra dum
est tm qz esse qta non est omne vni
qz scd esse confusu ideo dicit tex
tus confusa et non qta Tertium sicz
de toto integrali intelli sicut est
diffinitum Diffinitum enim se hz ad di
ffinitiua ut totum integrale respectu
diffinitiua actu sunt de diffinito Sed
diu aliquis apprehendit non ut parta
tiones vel articulum non statim dicit di
ffinitiua ergo non est sic quod dictum
totum Sed dio diuidi an scientia et
distincte apponit parta diffiniti Et
arguitur quarto signo to in integrale
intelle ut dictum est prius notum
intellectu nostro cognitione confusa quam
cognitio distincte diffinitiua ipsa autem ego
vle est prius notum quam distincte cognitio
species eius Tertium signum sunt ex vli
speciali nam quanto sensibile est magis to
to est prius notum scd sensum tamen scd locum quia
scd tempus Et locum quia diu aliquid a remo
te videtur prius percipitur aliquod corpus quam
aliquid al et aliquis animal quam homo
et homo quam sortes Vnde etiam tempore
prius pueri dicunt omnes viros esse
patres et omnes feminas esse matres quam
distincte ieiune dicunt esse patres et hac
matres ergo vle sensibile parta vli est
tanto prius notum est apud sensum
ergo sic erit de vli intelligi apud in
tellectum ergo est vera Secunda e
tiam sic arguit albertus omnis cognitio de
terminato naturam sic subtrahit animi
et cognitioni ergo vle notior est scd
quod est dictum et determinatum Ex
inde communi sequitur alia quod in principio
ex vlibus procedimus causas et elementa
omnia procedere in singularia :- Primo
omnia Probatur quia in natura est
nobis via ut procedamus in cognitione
de a nobis magis notis ad ea que sunt
magis nota nature scd confusa sunt nobis
magis nota ut probatum est ut sunt
vlia ergo oportet nos procedere ab vlibus
ad singularia maior patet quia

ille est naturalis ordo addiscendi Pu
patet Responsio ad questionem Ad rationes
Ad primam quod phus ibidem per singula
intelligit in dictionem sensibilia que sunt prius
non in quantum cognitione sensus que est secundum
a nobis procedit cognitionem intellectus
que est vlium Et quia cognitio intellectiua
est perfectior sensitiua et vlia sunt in
telligibilia ideo ibidem dicit vlia esse
notiora simpliciter Dicit autem per singu
laria intelligit species que sunt notiores
scd naturam quibus opponitur vero quo ad nos
Ad 2am dicitur quod vlium dicitur confusum
ut deus et intelligentie sunt diffi
cillima ad cognoscendum quia non sunt sensibilia
in partibus et de vlibus dicitur prius dicitur
quod facillima sunt ad cognoscendum cognitione
confusa scd cognitione distincta difficillima
quia non prius cognosci distincte nisi cognitis
distincte omnibus inferioribus sub ipsis contentis
Ad 3am dicitur quod diffinitiua ipsa con
siderata et non de diffinito scd quem
modum sunt magis vlia diffinito sunt
nobis prius nota quam dictum tamen prius
est nobis notum diffinitum quam quia tamen sit
diffinitiua ipsa sunt prius sunt nobis non
al et ro le scd in se quam homo licet
confuse homo prius cognoscitur a nobis
quam quod al et ro le sit diffinitiua
ipsum ro dicit boethius in libro de di
visione quod aliud se hz genus de divisione
quod se hz ut totum particularium et species
ut partes eius Et aliud indiffinitum in
quo se hz ut pars de integralis et species
ut totum et sic est notior notiora
confusa quam quod Et per hoc solvitur ratio
Ad ideo ad quintam accedit quod licet ta
finaliter producit effectum perfectissimum
quod per producere scd hoc non oportet in primo in
stanti sue productionis ymo ordo
nature requirit ut sit processus de imperfecto
ad perfectum Ad vltimam negatur cum quia
est appud sensum licet id quod mouet
sensum sit scd de terminatum tamen sensus prius
apprehendit ipsum vage quam determina
te ut ostensum est in 3o signo 1e etc

Utrum physicus habeat disputare contra
negantes sua principia. Et arguitur quod sic
quia physicus habet sustinere et defendere
sua principia, sed hoc non potest nisi probando
ea et solvendo rationes si que contra ea inducuntur,
ergo habet disputare contra negantes sua
principia. Item nisi ipse defenderet et
sustineret de veritate eorum, contingeret
ipsum dubitare; ergo de ipsis determina-
re non posset ad determinatum sit excessus.
Ad oppositum est philosophus in primo
huius tractatus huius libri sic dicens:
Sicut enim geometer. Pro responsi-
one questionis est sciendum quod postquam
philosophus ostendit in prohemio quod scientia
naturalis debet incipere a principiis, ulterius con-
sequenter predicto ordine incipit prosequi
de principiis primo de ipsis formando
quasdam questiones. Prima utrum sit unum
principium omnium rerum naturalium aut multa,
et utraque pars habuit philosophos opinantes.
Secunda questio: si sit unum principium
utrum illud sit immobile ut dixerunt Par-
menides et Melissus, aut mobile
ut dixerunt quidam qui ad ponentes mo-
tum naturaliter loquebantur, quorum alii po-
suerunt aerem esse principium ut Diogenes,
quidam aquam ut Thales Mile-
sius, quidam ignem ut Heraclitus, et alii
qui posuerunt aliquod medium inter
aerem et aquam scilicet vaporem; nullus vero
ponebat unum principium terram, posuit
terram propter grossitatem. Unde ponens
sic unum principium et dicebat illud
esse mobile quod per eius rarefactionem et
condensationem ponebat alia ex eo fieri.
Tertia questio: si dicatur quod sint plura,
utrum sint numero finita vel infinita.
Si finita est quarta questio utrum
scilicet sint duo tantum vel tria vel quat-
tuor vel alio. Si sint infinita est
quinta questio utrum sint eiusdem generis
figura ordine et positione tamen di-
ferentia, ut posuit Democritus di-
cens infinita corpora indivisibilia
esse principia rerum et eiusdem generis,
et quod per diversitatem eorum in figura po-
sitione et ordine causabatur diver-
sitas rerum. Aut sint diversorum
generum ut dixit Anaxagoras
ponens infinitas partes carnis esse
principia carnis et infinitas partes
ossis esse principia ossis. Secundo
sciendum quod apud ponentes unum principium
non est ponendum an sint plura vel
non, quia ipsi dixerunt omnia habere ea
contrarietate et ponens multa, quod patet
ex ratione eorum. Tertio sciendum
quod illas questiones possunt formari de
entibus sicut de principiis, an scilicet sit
unum ens vel plura, et ratio est quia
aliqui philosophi se magis coniunxerunt
et adhuc non omnino quod dixerunt
eadem esse actu ens et totam substantiam
rei. Et ad ponentem eadem principium
et totam substantiam rerum sequebatur precise
omne principium esse ens et omne
ens esse principium et omne prin-
cipium ens; quare questio apud
eos erat idem quod de principiis et
entibus. Quarto sciendum
quod in scientia naturali pro principio per
se noto supponendum est omnia naturalia
moveri aut aliqua quod satis patet ex in-
ductione. Et dicit potius aliqua
propter motores orbium qui non mo-
ventur motu physico et tamen sunt
aliqua naturalia maxime, scilicet sunt prin-
cipia motus. Vel dicitur hoc propter
partes terre in centro existentes
in quibus dubitant aliqui utrum
moveantur, sed nulli dubium est quin
moles sint. His notatis sit
prima conclusio: physicus ex proprio tra-
ditu non habet disputare contra
negantem sua principia. Probat
philosophus duabus rationibus. Prima
sicut se habet geometer ad principia
geometrie ita physicus ad principia
naturalis philosophie, sed geometer non habet

disputare contra negantem sed hec
est altioris scientie scilicet specialis Si
geometria sit subalternata vel
omnis scilicet methaphisice que principia entis
in quantum ens habet stabilire
principia scientiarum specialium vel etiam dicere
quod probabiles precedentes communiter
vel applicabilibus vnum cum ad principia
omnium scientiarum ergo philosophus non habet
disputare contra quoscumque negantes sua
principia Secunda ratio philosophus non
disputare contra quoscumque ponentes contraria
eam et impossibilem ut plures contra
positiones eradicati dicentes de omnibus
non posse sciri Et contra positionem aut
et dicentes quod omnia sunt vnum homo
ergo non habet disputare contra negantes
sua principia tertia pro similitudine ambo
quod philosophus contendere contra propria
ad contraria et contendere rationem
propria sui quia idem habet ponens pro theorema
quod de quibus preferente scientia opinionibus
inbus solicitum esse stultum est Ex
hac conclusione sequitur quod philosophus
non habet disputare contra parmenidem
et melissum quia ad ponunt vnum
ens tantum non potest id solvere esse
predicamentum quia predicamentum est aliquod nomen accidentis
et tamen ponebat esse nomen ne
gabant principium philosophus illud quare quia
proprio habitu non potest contra eos dispu
tare Secunda conclusio philosophus non
habet solvere quascumque rationes litigiosas
pro eo illa que ex principiis naturalibus ac
ceptis probatur per precedentem conclusio
nem quia philosophus non habet ponere
aliena principia nec habet disputare
contra negantes propria principia ergo
si aliqua ratio sophistica
capiat aliena principia vel negat
propria philosophus non habet talem rationem sol
vere quia si hoc facere vellet esset
similis vero iudicanti de coloribus
Et hanc conclusionem probat phi
losophus exemplo de geometria
de quadrato circulo primo et

antiffon volebat quadrare circulum
id est dare quadratum equale circulo
Constituebat enim primo quadratum
infra circulum secans circulum in quatuor
partes equales et arguebat
latera quadrati sunt equalia por
tionibus circuli ergo et totum quadratum
toti circulo Ans probatur quia quadrata due
linee abcd puncto producte sunt
equales et latus quadrati et por
cio sunt huiusmodi ergo Geometer debet
solvere hanc rationem quia tamen principium
geometrarum sed male intelligit et
applicat in applicando ad lineas
diversarum rationum ad solidum veritate
cum non sint que sunt eadem rationis Antif
fon vero rudior fuit constituebat
enim quadratum ut dictum est et tunc
super quolibet latus quadrati faciebat
triangulum secantem quamlibet portione
circuli et sic faciebat figuram octo
laterum et octo angulorum et tunc
super quolibet latus trianguli constitue
bat triangulum secantem quamlibet por
tionem circuli et sic erat figura sedecim
laterum et sedecim angulorum et
tunc procedebat constituendo triangulos
quousque deveniret ad figuram tot la
terum et angulorum quod equaretur circulo
et totaliter divideret circumferentiam
circuli Et arguebat sic huiusmodi figura
est equalis circulo et est quadrato ergo
quadratum et circulus sunt equalia quia
quecumque vni et eidem sunt equalia illa
inter se sunt equalia Istam rationem non
habet solvere geometer quia ille negat
principium geometrarum scilicet lineam posse
dividi et in infinitum et ita sic arguit
ponens aliud quod sicut geometer non
habet solvere antifontis rationem negantis
principium geometrarum sed habet solvere ra
tionem primam que procedit ex principiis
geometrie male intellectis Ita
philosophus non habet solvere rationem
parmenidis et melissi quia negat
sua principia sed solvere quascumque rationes

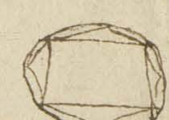

zepinstica quod ex sius predys ad p sitam concludit. Tertio conclusio in physica naturali expedit disputare contra positiones parmenidis et melissi et oppositos negativam principia naturalis ponere non tamen per principia eius patet quia predicti philosophi loquebantur de duabus licet non naturalis ergo propter utilitatem doctrine in physica naturali licitum est contra ea disputare et sic patet conclusio ad questionem. Ad rationem in oppositum dicitur quod physicus ex principio habitu non debet defendere nec sustinere sua principia arguendo contra negantem ipsa vel solvendo rationes contra ea inductas sed debet supponere ipsa esse firma, per habitum metaphysice aut logice potest ea sustinere et defendere arguendo et solvendo etc.

Utrum tamen unum sit ens et immobile sicut dixerunt parmenides et melissus. Arguitur primo quod sic quia melissi quod finitum est habet principium ergo quod non est finitum non habet principium sed ens non est finitum ergo non habet principium et per consequens nec finem ergo est infinitum et per consequens unum et immobile. Unum quidem quia si essent multa aliquid esset extra infinitum. In immobile vero quia non habet locum extra se ad quem moveatur. Ergo ens est unum infinitum et immobile. Quod autem ens non sit factum arguebat sic quia si fieret vel fieret ex ente vel ex non ente. Non primum quia tunc esset antequam fieret. Nec secundum quia omnes philosophi dicunt quod ex nichilo nichil fit. Secundo arguitur ratione parmenidis quicquid est preter ens est non ens sed non ens nichil est ergo quicquid est preter ens est nichil ens autem est unum ergo quicquid est preter unum est nichil et per consequens ens est tantum unum et sequitur quod est immobile quia tantum sit tantum unum non habet locum ad quem moveatur. Ad oppositum est philosophus primo physicorum 2o 3o et 4o capitulo tamen unius sub. Pro responsione questionis est sciendum quod ut dictum est in precedenti questione licet physicus ex principio habitu non habet disputare contra positiones melissi et parmenidis tamen negat motum et multitudinem nec habet solvere rationes eorum tamen utitur principiis physice et tamen utile est in principio huius scientie aliquid contra eos disputare quod sic accipiendo sufficienter ea que pertinent ad materiam sed distinctione entis in substantiam et accidens et distinctione unius et multi eius nec diffinit per divisionem entis unum et multa que pertinet primum. Ad questionem est de uno et multis. Notandum primo distinctionem entis in ens per se et ens per accidens quia ens per accidens aliquando ponit multa. Nec per distinctionem entis universale et particulare quia universalis magis est finito universali quam particulari diffuso in partibus quam universali abstracto. Nec per distinctionem entis in actu et potentia quia antiqui ignorantes illam distinctionem tamen ponentes magis esse actu eius. Ideo non potuit commode fieri aliquem quam per divisionem entis in substantiam et accidens et per distinctionem unius et multi eius. Secundo sciendum quod isti antiqui fuerunt credentes magis sic esse actu ens et totum substantiam [illegible] ignorantes penitus formas substantiales et accidentales activa tamen esse entia sed apparentia et tamen [illegible] eos quod naturali principio et dicit solum materia quod dicebat esse entia solum apparent ideo dicebant omnia esse unum sic et quod nec habebat generationem et omnem motum quia omnia que sunt semper fuerunt de illo materiali principio quod est tota substantia eius. Sed parmenides in hoc diversificati sunt et melissus quia mel

lissus considerauit illud esse ens
ex parte materie ideo posuit illud esse
infinitum nam infinitum tenet se ex par-
te materie Parmenides vero ipsum conside-
rauit illud ens magis ex parte
entis ideo posuit illud esse fi-
nitum Conueniebant tamen in hoc
quia dicebant ambo illud esse immo-
bile propter carentiam loci extra ipsum
ad quem moueri posset Causa decep-
tionis fuit quia nesciuerunt distinguere
unum ideo quia fuit aliquo modo unum
dicebant esse unum simpliciter et ad omnia
fuit unum in illo materiali principio propter
hoc tota substantia rerum dixerunt omnia esse
unum simpliciter Et ex eadem radice pos-
teriores posuerunt necessitatibus dicere unum p
continui habebant vel aliquo modo esse
unum et multa inter quos licophron
precipiebat quod de subiecto et predicato
fit aliquo modo unum ne cogeretur conce-
dere ea aliquando esse multa auffe-
rebat illam copulam verbalem est quia
videretur copulare duo ideo dicebat
habebat homo albus et non homo est albus
Alii vero videntes talem orationem non
congruere fecerunt sermonem et mutabant
modum loquendi dicentes homo al-
batur ubi per hoc albatur non intelligitur
aliqua res ut videbatur eis sed
solum quedam subiecti transmutatio
Sed isti decepti fuerunt quia unum et
multa non sunt opposita contradictorie
nisi secundum idem Et ita licet id non sit
unum in actu et multa in actu
vel unum in potentia et multa in potentia
potest tamen unum esse in actu et multa
in potentia ut continuum vel unum
subiecto et multa ratione differentia sicut subiectum
et accidens vel duo accidentia in uno
subiecto Ideo contra istos et ad
argumenta ponitur conclusio responsalis
ad questionem Conclusio est unum ens
probatur pro ratione supposita ex divisione
principii entis in substantiam et accidens
quia vel illud ens esset substantia tantum vel

accidens tantum vel accidens et substantia simul
Si substantia simul tantum tunc non esset quantum
et per consequens nec finitum nec infinitum
quia finiti et infiniti non possunt esse
quanta conuenit Substantie autem et
qualitati solum per accidens Neque ac-
cidens tantum quia de ratione entis accidentis
est esse in subiecto et dici de eo
etc si esset tantum accidens et substantia non
esset tunc accidens esset per hoc quod non
in esset Nec etiam potest dici quod sit substantia
et accidens simul quia iam multa essent
saltem secundum rationem et non tantum unum Ideo
dicit philosophus quod si substantia et quantitas
sunt iam duo sunt et non unum est quod
est Ratio vero fundatur ex divisione unius
in modos eius quia si est tantum unum ens
vel est unum in continuitate sicut line-
a vel unum in indivisibilitate sicut
est punctus vel est unum ratione diffinitiva
quod quid erat esse sicut cappa et vestis
Non primum quia esset multa saltem secundum
potentiam propter divisibilitatem continui
et secundum rationem propter diversitatem rationis
totius et partis Nec etiam potest dici secundum
quia tamen in divisibilibus sicut punctus
non est quantitas que requiritur ut finitum nec
infinitum ita illud ens non esset
finitum quod est contra Parmenidem
neque infinitum quod est contra Melissum
Sed nec etiam potest dici tertium quia sequuntur
tria inconvenientia Primum est quod
tunc essent rationes contrariorum eadem ut boni
et mali sicut etiam dicebat Eraclitus
Secundum inconveniens est quia eadem esset ratio
contradictoriorum ut boni et non boni
quia ad malum sequitur non bonum et per consequens
esset eadem ratio entis et non entis Et
omnia entia non solum essent unum
ens ut isti ponebant sed etiam essent
non ens sive nichil quia quecumque sunt eadem
ratione sunt secundum se quod de quolibet quia primum unum
de illo relinquitur Tertium inconveniens
est quia diversa genera ut qualitas
quantitas etc essent unum genus
secundum rationem non potest ergo dici quod

omnia sunt unum quocumque modo di-
catur unum. Advertendum tamen circa hanc
disputationem ut dicit Commentator in
secundo metaphysice quod negantes predicta non
possunt adduci demonstratione simpliciter proce-
dente sed exprobrationibus sunt. Sed
adduci demonstratione ad quod dicendum proce-
dente ex hiis que supponuntur ab adver-
sario quamvis non sit unica nota sed
et sicut prius in hac disputatione
dicitur nichil quod sit unum nota quod
hoc est esse entia esse multa et
non tantum unum. Circa id quod dictum
est in tertia ratione et per solutionem rationum
ad oppositum dubitantur aliqua. Et
Primum est circa id quod dictum est in
tertia ratione ponente quod est de diversitate
rationis inter totum et partes. Utrum to-
tum sit sive partes et videtur quod non quia
si totum esset idem uni parti eadem ratione esset
idem alteri et per consequens essent partes ad
invicem quia quecumque uni et eidem sunt
eadem inter se sunt eadem, modo consequens
est falsum, ergo et id quod sequitur. Item
arguitur propositio est vera. partes simul sumpte
constituunt totum et hoc est falsum totum
constituit totum, ergo totum non est idem cum
suis partibus simul sumptis. Pro
quo sciendum quod quoddam totum sit
sive homogeneum sive eterogeneum
unit suas partes in forma et
ratione totius et tunc partes sic accepte
et relate ad formam sic unientem
eas faciunt unum compositum partes conjun-
sim et sic considerate dicuntur in-
ter se vel per se tantum ut in veris
continuis et homogeneis vel
per se tantum et formam ut in eterogeneis
in quibus quelibet pars compositum scitum in
toto et propriam formam per quam ab
alia distinguitur. Isto supposito videtur
ad dubium quod totum est idem realiter
cum suis partibus simul sumptis hoc
est unite acceptis per relationem ad
formam et esse totius differt tamen ab
eis ratione. Prima pars patet quia

partes sic accepte realiter constituunt
totum et sunt idem realiter ad eo ergo prima
pars vera. Secunda pars patet per duas rationes.
Ad partem negativam dubii ad-
ductas. Nam diversitas rationis suf-
ficit ad hoc quod aliquid possit verificari
de partibus et non de toto aut econtra et quod
prius demonstrative non verificetur. Ad
hoc enim quod aliqua duo dicantur eadem
inter se per hoc quod eadem uni tertio oportet quod
sint eadem illi tertio re et ratione.
Ad aliud utrum possit ens secundum re-
unum tantum ut ymaginabantur Parmeni-
des et Mellissus. Respondetur cum
Aristotele quod non, vel quia illud ens esset
substantia tantum vel accidens tantum vel substan-
tia et accidens. Non accidens quia tunc sub-
stantia non esset. Unde substantia cum acci-
dens dicatur de subiecto et non sit
nisi per hoc quod est in substantia et tunc
ens de non ente diceretur et contradicto-
rium de contradictorio verificaretur quod
est contra primam animi conceptionem. Ac-
cidens etiam esset per aliquod quod
non esset et sic non posset dici unum
quia tunc accidens non esset et tamen acci-
dens dicatur de substantia ens diceretur
de non ente et non ens de ente.
Item si illud ens esset substantia tamen quod-
libet substantia sit diffinibilis per plura
quorum quodlibet est substantia tunc esset
plures substantie saltem secundum rationem.
Et autem illa per que diffinitur
substantia oporteat esse substantias
deducit Aristoteles quia si esset accidentia
vel esset accidentia diffiniti vel al-
terius rei. Si alterius rei tunc ipsum
diffinitum esset accidens alteri quod di-
finitum vel aliud est rei diffinientia
ipsius. Sed hoc est impossibile quia quod re
est nulli accidit. Et quod est substantia
nulli alteri accidit. Patet. Nec potest
dici quod sit accidentia diffiniti vel
quod essent accidentia separabilia vel in-
separabilia ab eo. Non separabilia quia
tunc diffinitio negaretur posset de diffinito

Nec in speciali quia in diffinitione
accidentis in speciali ponitur subiectum
et esset circulatio in diffinitionibus
et ideo poneretur in diffinitione sui ip-
sius quod est impossibile Oportet
igitur quod quidditas eorum que dicuntur substantia sit
vere ens scilicet substantia Et sic non potest dici
quod illud ens quod dicunt unum unum
parmenides et melissus sit substantia
tantum quia tunc plura essent Nec potest
dici secundum scilicet quod ens sit substantia
et accidens quia iam multa essent sal-
tem secundum rationem eo quod alia est ratio
accidentis et subiecti eius Nec potest
dici quod illud ens sit aliqua magni-
tudo quia iam multa essent secundum posi-
tionem propter divisibilitatem magnitudinis et
continuum et secundum rationem propter
propter dispositionem totius et partis
Unde est hic quod ipsi philosophi quod platonici
concesserunt duobus horum quorumdam
Concessit enim plato quod dabilis
esset magnitudo indivisibilis componentes
eam contra quod superficies et superfici-
es in lineas et lineas in magni-
tudines indivisibiles scilicet in puncta
Secundam opinionem impugnat
plures in sexto physicorum et in iii° celi
et mundi Concessit enim plato quod
accidens est non ens non tamen dixit
ipsum esse nichil immo aliquid credidit enim
plato quod ipsa entia sunt per se et prin-
cipaliter dicuntur de substantia ut quicquid est non substantia
sit non ens Unde quod quicquid est preter
vere ens est non ens et ideo accidens
sit non substantia concludebat
accidens non esse ens Sed contra
hoc aristoteles dicit quod quamquam substantia
sit vere et principaliter ens non tamen negandum
est quin accidens sit aliquale ens
primo explicat quomodo dicunt dicentes quod est
non ens et aliquid ut plato posuit
et cetera patet responsio Ad rationes Ad
primam dicit primo quod falsa assumit
et non sillogizat Non sillogizat
primo quia committit fallaciam

consequentis in prima consequentia arguendo
ad se habere antecedens ad consequentia conversis
Non sillogizat etiam quia committit
fallaciam equivocationis in nomine principium
Licet enim dicatur quod factum est habet principium
et quod non est factum non habet principium
hoc est verum de principio generationis
et temporis Sed vero dicitur quod non
habet principium est infinitum hoc est
verum de principio magnitudinis Sed
falsa assumit primo enim dicit quod si
est infinitum est tantum unum quia
si omnia essent unum subiecto arguendo
ad unum essent plura secundum speciem ut
homo differt ab equo et accidens a
subiecto et si illud infinitum esset
continuum adhuc plura essent secundum
positionem dispositionis et secundum rationem propter diver-
sitatem rationis totius et partis Se-
cunda assumit cum hoc quod dicit si
est infinitum est immobile quia non
habet locum quo se Nam si non movetur
illud ens motu locali non sequitur
quod esset immobile quia in suo loco posset
et alterari dato etiam quod non movetur
de loco ad locum non sequitur quod esset
immobile totaliter quia posset moveri
secundum suas partes non exeundo locum
secundum se totum ut patet de celo Sed autem proba-
vit quod ens non esset factum quia vel
fieret ex ente vel ex non ente Dicendum
quod ens non fit per se ex ente in
quantum ens est Nec ex non ente
in quantum est non ens sed per se fit ex
ente in potentia [illegible] idem ens
[illegible] fieret [illegible] secundum potentiam tamen
Ad secundam que est parmenides respondens
ponens quod et si sit magis onerosa
vana et fatua et minus patet in-
ducere ad factum autem dubitationem
quam ratio melissi [illegible]
falsa assumit et non sillogizat falsa
quidem assumit dicens ens dici sim-
pliciter et uno modo [illegible] dicatur
Unde cum dicit quicquid est preter ens
est non ens si ens accipitur ibi p[illegible]

entre unum ad substantiam et accidens
propositio est vera Sed tamen illa est falsa
ens est unum in illo sit multiplex
Si vero accipiatur ens pro ente quod est
substantia vel pro ente quod est accidens tamen tunc
illa propositio est falsa quia propter est preter ens
est non ens falsa est quod assumit sicut
tamen Melissus dum dicat quod est unum
est de modo propter distinctionem loci Non
silogizat est quod de aliis terminis sillo
forma eruta non dicit concessa dicit igitur
Si essent solum alba et album significaret
unum etiam non ex parte ista esset vera
quia quod est preter album est non et non sequitur
ergo album est tamen unum quod multa es
sent alba Item dato quod omnia
alba esset continua adhuc essent
plura secundum rationem distinctionis continuitatis
secundum rationem propter diversitatem rationis
totius et partis et activi et suscep
tibilis eiusdem Nam quamvis activum
et subiectum sit unum subiecto et in
diversa secundum esse sunt tamen plura secundum
rationem et non dum vidit Parmenides
ut dicat Porphyrius scilicet quod aliqua possunt
esse unum et multa non quia quod est unum
aliquo modo dicat esse unum simpliciter et
nullatenus multa 1ª etc.

Utrum sola quantitate substantia ipsa possit
sit divisibilis Arguitur quod sic quia
quod omnes partes est per se divisibile secundum quod est sub
stantiale eius partes scilicet materia et forma
ergo Item quia quod est causa causae est causa
causati sed substantia corporea et quantitas
continue que est per se divisibilis sed quia
conveniunt causae et causato prius convenit causae
quam causato ergo divisibile prius convenit
substantiae corporeae quam quantitati et per consequens sequitur
quod seclusa quantitate ipsa est per se divisibilis
Sed contra partitum vel actu praesupponit plu
ralitatem sed materia sub quantitate existens est
actu partita vel plura vel divisa ergo
ipsa est divisibilis ante quantitatem Item
to materiae essentialiter conveniunt extra partes
sed ad partes sit eiusdem essentiae ad to
to non conveniunt eos per quantitatem ad sit accidens
Item multo contradictio sunt in finite et
per petuae ergo omnem materiam de infinitum
esse et divisibilem et per consequens materia
per se est divisibilis Ad oppositum
argumentum existentis positum dicetur contra
Melissum et Parmenidem quod si ipsa
tota substantia esset non esset definita nec
finita quia non esset quanta et per consequens
nec divisibilis postea dicit quod si
illud ens positum ab eis esset in
divisibile non esset quantum nec per consequens
neque finitum neque infinitum Pro
responsione quaestionis sciendum est quod duplex
reperitur esse divisio Una est de partibus
eiusdem rationis ut divisio continui
et de tali loquitur nunc Alia est divisio
de partibus diversae rationis ut divisio compositi
substantialis in partes suas primas ipsum es
sentialiter constituentia que sunt materia et
forma et propria est divisio resolutiva
et de ista non est ad propositum Sed
pro sola quantitate substantiam duo intelli
guntur primo scilicet ipsa materia per se accepta
per intellectum sed forma substantiali
et accidentali qualicumque et ita in
telligitur in titulo quaestionis possumus tamen in
telligere totum substantiale et materiam et
formam seclusa quantitate et aliis
accidentibus consequentibus ipsum et
modo non intelligitur de proposito Unde
tertio substantia sic accepta est per se divisibilis
in partes essentiales con
stituentia ipsum et ad hunc in substantia
hoc modo accepta non reperitur secundo
partium integralium secundum situm et figuram
Secunda conclusio de Scoto praesupponit de materia
quantitatem Tertio sciendum quod quidam periculose
precantes dixerunt substantiam posse
esse divisibilem et corpore partes non tamen dis
tinctas secundum situm ut continuum habere
partem in seca partem et una pars
per dua sed divisionem aliquam
monebant credentes eo ipso generantem
corpore animam multiplicatam fuisse

abrato uno mali principio quod
fuit in primo homine a quo alii
descenderunt per generationem. Et similiter
dicebant de omnibus que per genera-
tionem naturalem fiunt omnibus dispersi-
tibus acceptis non crescit in substantia alii
nec augmentatur sed quod omnes
cibi assumpti convertuntur secundum per solam
extensionem magis prius in aliis
Et hec dicitur fuisse opinio magistri
sententiarum tamquam non vera. Unde
sed nichil est quod sunt dimensiones sit-
ua intus et in sua quam non potest
exire materia per totam in sua per totam
sine distantia situali. Non videtur
causa ad quod sumptione cibi non crescere
in substantia vivens et per eius conver-
sionem nutritur vivens et augetur
quare contra eos cum per ipso ponitur
conclusio responsiva ad questionem
materia per se non est divisibilis probatur
quia materia secundum in se sumpta est sim-
plex vel composita. Si simplex sequitur quod sit
indivisibilis. Si composita vel per contra oppo-
sitione vel contrarietate. Non primum quia materia secundum
se accepta precisa ab omni forma substantia-
li non habet ex se contrarietatem aliquam talem
naturam aliam recipere potest. Nec oppositione
contrarietatis quia est quoddam subiecto et accidente.
Nam contrarietas presupponit partem quod est
ex forma substantiali et materia. Item
si materia secundum se sumpta haberet partes
vel essent eiusdem vel diversarum. Non
primum quia tunc non essent plures
secundum diversitatem. Non secundum quia vel differ-
rent substantialiter vel accidentaliter. Non ac-
cidentaliter quia materia secundum se intelligitur precisa
ab omni accidente. Nec sub-
stantialiter quia vel hoc esset formaliter vel
materialiter. Non formaliter quia intelligitur
separata ab omni forma substantiali
nec materialiter quia per se materia et materia ma-
terie conveniunt. Ergo nulla ideo est prin-
cipium convenientie et differentie etc.
Item propria passio diffinita per
subiectum proprium, incidit in principium quod

proprium secundum divisibilitatem est propria
quantitas. ergo non potest convenire materie quantitas
convenire et sic conclusio vera.
Sed dubitatur ex dicto utrum quantitas
realiter differat a re quanta. Arguitur
quod sic quia non quandocumque duo sunt re-
aliter distincta deus potest ea separare et
separata conservare ut patet in uno altari
... esse ... quantitas differat
realiter a substantia corporea deus potest
separare quantitatem panis a pane sine
permanente et econverso permanente in
pane dicta parte sine ... quantitate secundum
situm et figuram ... est contra conclusionem
in qua dictum est quod materia seclusa
quantitate non potest extendi distinctione partium.
Ad oppositum videtur esse ... doctorum
... substantia et quantitas sunt duo sunt quod
sunt et non tamen unum est ergo etc.
Ad dubium respondetur quod quantitas
realiter differt a re quanta hoc est
a substantia corporea probatur quia substantia et
quantitas sunt duo genera rerum non
subalternata ergo differunt realiter ...
quia eorum predicatorum sunt in principio.
Item quantitas per se convenit esse finitum
et infinitum et esse ... quorum
neutrum per se convenit substantie ut
patet primo physicorum ergo differunt realiter ...
Tunc dicitur ad rationes dubii primo quod
... non ... quod
deus de potentia sua absoluta facere
potest ... ab ... secundum
... et ...
in rebus positum fieri potest. Non
... quantitas non potest separari a substantia
... substantia permanente. Ul-
tra dicitur quod si deus per suam potentiam
absolutam posset separare substantiam quan-
titatem panis a pane permanente sine
te non manet ... dictum panis in
... secundum situm et figuram secundum ...
... omnis ... Ad acti-
... dicitur quod solum
intelligi ... absolutis et ad
... in illis que non habent

incognitas generationes et dependentiam
ad inuicem Vero substantia materialis habet
necessario generationes ad quantitatem et cetera
ideo ab ea separari non possunt cum
non esset modo quantitas separata
separata a substantia materiali ut dicit secundo
alteratio sicut et corporis forma se
parata anima ut anima rationalis
impossibile est tamen materiam esse sine for
ma Et sic patet responsio ad questionem
Ad rationes ad primam patet solutio ex dictis
Nota secundo Ad rationem dicitur quod illa
mixtura [illegible] est causa [illegible] et illa
[illegible] et causato [illegible] in
tellectu [illegible] causatum causa a ra
tione Vero ipso quo ipsa ratio causa
dependet a prima sic non est neces
sario quod diuisibilitas sicut ex[illegible]
[illegible] illa dictorum quantum ad
substantiam et ad primam eius Ad tertiam
dicitur quod [illegible] actu [illegible]
[illegible] in eo quod [illegible] est
[illegible] corporis materia
[illegible] non est diuisibilis [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] sibi non [illegible]
diuisio [illegible] non est diuisibilis [illegible]
[illegible] quod [illegible] non [illegible]
Vnde in ea [illegible] dicto [illegible]
te [illegible] hoc sit [illegible] Ad quartam
dicitur quod [illegible] materie quantum ad [illegible]
sunt [illegible] materie [illegible] Et [illegible]
distinctio earum est [illegible]
tate ut [illegible] dicto materie [illegible]
competit Ad quintam et ultimam dicitur
quod [illegible] generationis non [illegible]
condicione materie [illegible] infinitum [illegible]
effectiue [illegible] motoris
[illegible] sub obliquo circulo Nota [illegible]
[illegible] generationis et cor
ruptionis quod [illegible]
alterius et [illegible] et sic patet respon
sio ad questionem

Vtrum [illegible] sit in [illegible] Arguitur

quod sic [illegible] anaxagoras [illegible]
[illegible] est [illegible] omnium
quod [illegible] sit [illegible] aliquid
[illegible] sit et [illegible] sit [illegible]
[illegible] in quo Ad
[illegible] sunt [illegible] ut album
[illegible] et [illegible]
[illegible] in alteratione et [illegible]
[illegible] quod [illegible] alia res sit ex
altera et [illegible] in altera Ad
oppositum est aristoteles quo [illegible]
[illegible] anaxagoram Pro
responsione sciendum [illegible]
[illegible] aristoteles opiniones [illegible] qui
[illegible] materie non [illegible]
[illegible] aliorum quod [illegible]
[illegible] nature [illegible] sunt [illegible]
[illegible] motu [illegible]
aristoteles vocat eos naturales Circa quod
opiniones [illegible] sciendum [illegible]
isti naturales [illegible] sectas [illegible]
[illegible] posuerunt [illegible]
[illegible] materiale sine esse [illegible]
[illegible] elementis [illegible] ut ea
aere subtiliorem et igne [illegible]
et [illegible] esse actu ens
et totam substantiam et entitatem
[illegible] et [illegible] dicebat
[illegible] raritate et densi
tate ut [illegible] dicebat
quod [illegible] ignem et
[illegible] aquam [illegible]
[illegible] et densitas sunt [illegible] et
[illegible] ad [illegible] et secundum
[illegible] et [illegible]
[illegible] densum est quod [illegible]
[illegible] materia [illegible]
Vero [illegible] in hoc [illegible]
dabant [illegible] plures [illegible] pone
bat magnum et [illegible] esse [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] et secundum Et in hoc di
ferebant a pluribus quod plures posuit
magnum et [illegible]
materie quod posuit [illegible]
formale quod est [illegible]

ad invicem secundum densitatem materie. Secundo dicit quod secundum mixta materie in fundamento forme. Illi vero naturales raritate et densitate ponebant eas propter formam quod ponebant primum principium esse unam materiam ex qua multa constituuntur per condensationem in diversos gradus raritatis et densitatis. Alii vero naturales posuerunt plura principia inter quos Anaximander posuit omnes res prius fuisse in quodam chaos ex quo congregate sunt et sic posuerunt Anaxagoras et Empedocles. Sed differebat in hoc quod Anaximander ponebat illud chaos esse unum et primum principium eorum que ex eo segregata sunt et ita ad hunc convenit cum aliis qui ponebant tantum unum principium. Anaxagoras vero et Empedocles licet omnes res ponerent esse commixtas in uno chaos non tamen ponebant illud esse principium ymo principiata ex rebus in eo commixtis et ita posuerunt plura principia. Sed in hoc differebant quod Empedocles ponebat principia finita scilicet quatuor elementa. Anaxagoras vero cum hoc ponebat esse infinita principia scilicet infinitas partes consimiles esse infinita principia consimilium et ita ab aliis differebat. Secundo quod Empedocles posuit mundum pluries generari et corrumpi et ita illud chaos pluries constitui et dissolvi. Ponebat enim quod [illegible] amicitia inter elementa adveniente congregabantur elementa in unum chaos et dissolvebatur mundus. Adveniente vero lite adveniente segregabantur ab invicem et dissolvebatur illud chaos et constituebatur mundus. Sed Anaxagoras posuit semel mundum tantum fieri. Nam posuit omnes res a principio esse commixtas in illo chaos et postea intellectum

agens cepit res segregare ex illo chaos et constituere mundum. Et ex quo numquam cessabat ista segregatio ideo numquam cessabit mundus. Tertio dicit quod Empedocles posuit solum quatuor elementa esse principia omnium rerum et illorum homogeniorum que ponebat Anaxagoras. Sed Anaxagoras posuit ipsa homogenia esse principia omnium rerum et etiam quatuor elementorum ut infinitas partes aque posuit esse principium aque et sic eiusdem rei ponebat principia esse homogenia ut infinitas partes carnis esse principia carnis. Tamen diversarum rerum ponebat principia esse heterogenia et contraria ut principia ossis et principia sanguinis ex quibus patet quod Anaxagoras principia unius rei posuit esse infinita. Posuit etiam quod quelibet res est in qualibet et ab ea segregatur. Et cum querebatur ab eo quare aliqua res plus nominatur nomine unius quam alterius respondebat quod licet in una re sint omnia, inter illa tamen unum est superhabundans. Verbi gratia quod plus unumquodque licet hoc videtur esse secundum naturam rei. Et ideo res denominatur a superhabundante. Quarto ponebat quod quelibet res fit ex quolibet per segregationem ita quod aliquid fit vel aliud est quam ipsum segregari ab eo numquam pertransit. Et ideo ponebat quod unumquodque sit ex possibilibus secundum speciem ut caro ex infinitis partibus carnis. Et contra istos predicta quatuor conformiter ad textum ponentur quatuor conclusiones.

14ª Prima conclusio principia vel alia naturalia esse infinita probatur quod tunc cognoscere totum arbitramur cum cognoscimus ex quibus et quantis est. Sed si principia eius sint infinita conclusio est cognoscere ex quibus et quantis est, ergo illud compositum sciri poterit. Omnis e

impossibile. Secunda patet, quia dicere quod infinitum secundum quod infinitum est ignotum, ut infinitum secundum multitudinem est infinitum secundum speciem et ignotum, et infinitum secundum magnitudinem est quantum infinitum et ignotum. Nam quod est notum apud intellectum oportet quod comprehendatur ab ipso, verum infinitum ab ipso intellectu comprehendi non potest. 3a vero sic probatur: animal totum non est determinatum magnitudine nec parvitate, ita neque totum quod quantitas totius ex quantitate partium resultat, ergo a destructione consequentis quod totum determinate magnitudinis et parvitatis ita quod eius partes. Ex quo sequitur quod naturale ut animal vel planta est determinatum magnitudine et parvitate. Et nulla aqua quantumcumque ita magna vel terra quod nullum aliud excipitur, et similiter de aliis; ergo erit quod partes earum ut caro et os quae sunt partes animalis et fructus qui est pars plantae est determinatae magnitudinis et quantitatis. Ergo impossibile est dare infinitas partes quantitatis. Ex quo est dabilis minima caro, necesse esse possibile quod sint aliquae partes carnis et ossis quae sint insensibiles propter parvitatem. Cuius oppositum dicebat Anaxagoras, et sic contrarium quia caro est quantum, totum quantum ergo divisibile in infinitum et sic ei non est dabilis minima caro. Dicendum quod si consideretur caro ut est quantum mathematice, eius sibi repugnat; si consideretur ut quantum et corpus naturale quod consideratur a naturali, divisibile in infinitum repugnat tunc sibi. Est forma naturalis quae requirit determinatam quantitatem in minima et secundum maximum et minimum. Ideo omnia naturalia per suas formas naturales sunt determinata ad maximum et ad minimum.

Secunda conclusio: non quod est in quolibet. Probatur de aqua finita et aliqua segregata carne, quod semper est segregabile a quolibet ut vult Anaxagoras. Vel ergo segregatione facta stabit segregatio vel non. Si stet, tunc non erit in quolibet, quia aqua non erit amplius caro. Si vero non stet, utroque segregata, et tunc caro sit finita ut patet per rationes praecedentes. Et quod finitum per ablationes partis finite multotiens factas consumitur. Ex quo finita, quod stabit segregatio, et habetur intentum. 2a ratio: dabilis est minima caro ut probatum est; vel igitur ab ea segregetur aliquid vel non. Si non, habetur intentum. Si aliquid, cum quodlibet corpus per ablationem alicuius minus efficiatur, sequitur quod erit dabilis minor minima, quod est impossibile. Tertia vero sic: quod sit in unoquoque, sequitur quod in aliquo corpore finito ut in aqua finita essent infinita corpora, immo etiam infinities infinita, quod est impossibile. Nam infinities infinita essent aequalia cum infinito, quod est irrationale. 3a conclusio: non quod est segregabile a quolibet. Probatur quia passiones et passibiles qualitates et generationes omnia non generantur; 1a conclusio vera. Et tunc concedi dicatur aliquid fieri, sequitur quod non omne fit est segregatum, quod est contra Anaxagoram. 4ta conclusio: Non omne quod fit fit ex simili secundum speciem. Nam domus fit ex lateribus et lapidibus, secundum ista specie differunt. Similiter aer fit ex aqua et differunt specie, ergo etc. Sic patet quod positio Anaxagorae quo ad omnia praedicta est irrationabilis et irrationalior quam Empedoclis, ut dicit Philosophus. Rationabilius est ponere principia finita ut Empedocles quam infinita ut Anaxagoras. 2a patet

Responsio Ad rationes ad oppo-
situm Ad primam dicitur quod simpliciter
nil fit naturaliter sed ex ente in actu ut
sic nil fit per se sed ex non ente in ac-
tu ente tamen potentia in quantum dicitur quod di-
fit omne quod fit naturaliter Contra dicitur
quod omne quod fit naturaliter preexistit in
illo ex quo fit solum sed potentiam preex-
istit Dicitur ultra quod non quodcumque
inducitur fit ex quo ens sed unumquodque
fit sicut naturaliter fiat ex determinata sit ma-
teria sicut ad determinato agente Ad
rationem dicitur quod contraria sunt considerata ex
parte formarum non sunt ex alterutro
nisi quod dicant ordinem ut ex mane
fit meridies i. post mane Ex
parte subiectorum contraria sunt ex al-
terutro propter subiectum quod est sub
contraria est in potentia ad aliquid
ita etiam unum contrarium non est in a-
liquo rationem forme sed ratione su-
biecti et non est de eo actu sed po-
tentia tamen.

Utrum principia rerum naturalium sint con-
traria Et arguitur quod non quia principia
rerum sunt privative opposita tamen
duo eorum sunt contraria scilicet forma
et privatio Ad Ro contraria sub eodem
genere ponuntur sed genus est principium
eorum quod sunt sub eo quod omnia contraria
sunt principiata Ro principia
rerum naturalium sunt substantia sed substantia sub-
stantie non est contraria Ultimo contraria
ta substantia non est activa nec passiva
Sed contraria sunt activa et passiva
Ad istud quod principia sunt substantie
secundum quod sunt contraria Contra actum
est res naturales et tamen principia earum
non sunt contraria quod non omnium rerum prin-
cipia sunt contraria Ad oppositum est
Aristoteles in textu Pro responsione
sciendum quod post quam philosophus impug-
navit opiniones antiquorum ta-
men naturaliter quam naturaliter loquitur de

principiis consequenter ex ipsa veritate
incipit Et primo probat probabiles opiniones
per dimittendas Et primo aut de contrarietate
principiorum deinde de numero eorum Circa
primum de quo est questio sciendum Quod quod
antiqui phisici tamen naturaliter quod non naturaliter lo-
quentes posuerunt aliquam contrarietatem
in principiis Parmenides enim enim omnia
dicebat esse unum secundum rem et tamen posuit
tamen plura sed sensum et apparentiam et ad
hanc contrarietatem solvendam ponebat
duo contraria scilicet calidum et frigidum Ad
terrena calidum ignem et frigidum terre
Unde ponens unum materiale principi-
um et mobile Preterea ex eo alia
fiunt secundum raritatem et densitatem et sic po-
nebat rarum et densum que sunt contraria
esse principia pluralitatis et diversitatis rerum
quod apparentes Democritus vero po-
nens rem constitui ex athamis
eadem que dixit quod quod adthamos
longitudine de suo situ ab ipso vacui-
tates Et sic posuit omne corpus esse
constitutum ex vacuo quod dicit esse non
ens et ex pleno quod dicit esse ens
et sic omne tamen constituitur ex entibus
et per predictis athomis posuit con-
trarietatem figure positionis et ordinis
Et opinio vero anaxagore et em-
pedoclis qui non sunt necessaria per hanc
satis facit eos supra exposuit ipsi
tamen ponebant quodammodo contrarietatem
in principiis dicentes omnia fieri aggregatione
et segregatione ad raro et denso
et sic omnes phisici posuerunt aliquam
contrarietatem in principiis Et
sciendum enim omnes phisici dicunt principia
contraria tamen quod nulla ratione moventur
sed solum ab ipsa veritate coacti
sicut etiam enim unum sit bonum et
perfecto intellectui ad quod naturaliter inclinantur
naturaliter Ideo sicut res naturales ad ratione
carentes moventur ad suos fines ab-
sque ratione Ita de intellectu non
de naturali inclinatione tendit in unum
virtutem veritatis non assistat

Quarto sciendum licet omnes antiqui de quo dictum est concordaverunt quod tamen posuerunt principia contraria dicit quod non omnes posuerunt eadem principia esse contraria eadem contraria esse principia. Nam quidam posuerunt priora contraria esse principia ut calidum frigidum que sunt qualitates active. Alii posuerunt posteriora que sunt qualitates passive et patientes secundum actores. Alii rarum et densum que sunt posteriora et causata a quatuor primis. Et alii posuerunt notiora contraria secundum rationem esse principia ut pittagorici qui ponebant par et impar estimantes numeros esse substantias omnium rerum et omnia componi ex pari et impari sicut ex materia et forma. Sed secutores Empedoclis posuerunt concordiam et discordiam que sunt contraria notiora secundum rationem tamquam causas generationis rerum. Alii vero posuerunt notiora contraria secundum sensum ponentes calidum et frigidum. Et sic patet quomodo diversificaverunt se variaverunt assignando contrarietatem principiorum convenerunt tamen in hoc quod omnes dixerunt principia esse contraria et posuerunt ea eodem ordine contrariorum. Convenerunt etiam in hoc quod quilibet principia acceperunt ab eis unum eorum sicut melius aliud ut pejus. Et ideo quod unum contrarium semper includit privationem alterius. Nam radix contrarietatis est privationis oppositio et habitus ut habetur quinto metaphysice. Convenerunt etiam in hoc quod omnes dixerunt principia esse notiora sed quidam secundum rationem alii vero secundum sensum. Sed ultimo concludit responsionem ad questionem principia rerum naturalium sunt contraria probatur per auctoritatem omnium philosophorum qui concordantes hoc dixerunt. Ratio autem est quia principia videntur esse de ratione principiorum scilicet quod sic non fiant ex aliis et quod non fiant ex alterutris. Et quod omnia alia fiant ex ipsis. Sed he conditiones conveniunt primis contrariis ergo prima contraria sunt principia. Et prima quod contraria non causantur ex aliis sicut dulce et amarum ex quatuor primis. Sed quod in contrariis causatis non est procedere in infinitum ideo oportet devenire ad aliqua contraria que non causantur ex aliis. Et hec sunt prima quibus Aristoteles dicit illas conditiones convenire que sic dicuntur in textu. Nam secundo quod sunt prima non fiunt ex aliis quod vero contraria non fiunt ex alterutris licet enim frigidum fiet ex calido in quantum illud quod primo est calidum postea fit frigidum tamen ipsa frigiditas nunquam fit ex caliditate quod essentialiter dicuntur. Sed ad probandum quod omnia fiunt ex contrariis supponit quod non quodlibet natum est agere in quodlibet nec quodlibet natum est pati a quolibet nec quodlibet fit ex quolibet ut dixit Anaxagoras nisi forte secundum accidens. Deinde suppositorum declarat primum tamen in rebus simplicibus contrariis quibus. In simplicibus quidem quia manifestum est quod album non fit ex musico nisi forte per accidens quia musico accidit esse nigrum. Sed album fit per se ex non albo et ex quocumque medio. Sed ex non albo quod est nigrum vel medio colore coloratum propinquo scilicet quod tamen nigro est propinquius ad album. Et similiter dicendum est de corruptione eius et cujuslibet alterius simplicis. Declarat etiam in compositis quibus manifestatur quod opposita eorum non sunt nominata sicut opposita simplicium quod tamen esse eorum consistit in quadam compositione ordinis aut compositionis. Ideo oppositum eorum potest nominari incompositionem et ita dicitur quod omne compositum fit ex incompositione non ex quolibet indeterminate sed ex suo opposito. Et similiter dicendum est de corruptione. Exemplum textus est de domo et statua et ita generaliter omne contrarium fit ex contrario sibi opposito aut ex medio et in contrarium suum vel medium corrumpitur. Et quia media sunt ex contrariis ideo concludit. Concluditur quod media naturalia sunt ex contrariis et corrumpuntur in contraria.

Unicum vero est quod omne quod fit et
corrumpitur ergo oportet quod illud ex quo
fit aliquid prius sit et ut quod prius est corrumpitur
in scientia vere intendit non esse
eius quod quod fit vel corrumpitur. Ex
unum contrarium ex tantum alterius est corrup-
tio et sic patet responsio. Rationes
ad oppositum. Ad primam dicitur quod
forma et privatio considerantur primo
duo modo secundum suas essentias vere
et privative opponuntur. Alio modo
possunt considerari privatio secundum esse quod habet
in subiecto quod quidem esse subiecti for-
me contrarie vel etiam est privatio
ideo quod partibus privatio et primo
dicit contrarie opposita et quod primo
considerat ea que considerat secundum
rem ideo dicit privationem esse contraria
ut dicit albertus et non privative
opposita. Thomas vero avicenna
dicit quod ibi capitur contrarietas large
ut se extendat ad privationem
oppositionem que est radix et prin-
cipium contrarietatis et quod unum contrarium
non fit ex altero nisi ratione aptitudinis
relicto in subiecto ad alterum que
quidem aptitudo est de ratione pri-
vationis. Ex ista consideratione
ergo prima ut sunt prima fieri et mo-
tus dicunt isti duo commentatores di-
cuntur privative opposita quam contraria.
Ad tertium dicitur quod contraria sunt in
genere logico et etiam in genere physi-
co et predicantur secundum rem a
genere physico scilicet a subiecto in
quo sunt et a genere logico secundum
rationem. Licet sequitur quod sint
principia quod non sunt eodem modo prin-
cipia aliorum quo principia principiantur ab
aliis tamen sufficit quod aliqua sint
prima principia respectu aliorum. Ad
quartum conceditur quod in substantia secundum se acce-
pta non est contrarietas completa tamen
in formis substantialibus a quibus su-
muntur differentie substantiales contrarie sunt

ceperit prima et quia radix omnis
contrarietatis que est excellentia et defectus.
Et ad dicebatur quod principia rerum
naturalium sunt substantie. Dicitur quod per rem
naturalem intelliguntur res mobiles
et ita secundum quod sunt diverse species
motus sunt principia rerum naturalium
diversa. Rerum que sunt substantie ut
principia generationis et corruptionis
substantialis. Secundo accidentia ut principia
aliorum motuum. Ad quartum
dicitur quod substantia absolute accepta non est
activa vel passiva sed solum quod ei na-
turaliter activitas et passivitas sibi
adiunctas efficitur activa et passiva.
Ad ultimum dicitur quod celum secundum quod est
mobile dicitur res naturalis et quia
non est mobile ad substantiam ideo non est in
contrarietate de principiis substantialibus.
Non est etiam mobile ad qualitatem ideo
de eo non est aliqua qualitas et per
consequens contrarium quod vero mobile est ad
ubi ideo de eo recipitur privatio ad ubi
et ita de omni re naturali inquantum
naturalis reperitur aliqua contrarietas.

Utrum consideratio rei naturalis principia sint
definita. Et arguitur quod sic quia materia
est primum rei naturalis et est infini-
ta dicitur patet dicitur quod materia per se
est indeterminata et indivisibilis ad
omnes formas. Item quod generationes sunt
perpetue ergo oportet quod materia possit dividi in
infinitas partes ergo erit infinita.
Ad oppositum est ponens in textu per
responsionem dicendum quod postquam prius
disputative procedendo in quo sunt
de contrarietate priorum et probabiliter
ostendit principia prima esse per contraria
consequenter ostendit disputative de
quantitate de numero eorum. Quo ad hoc
est prima conclusio non invenitur unum primum
rei naturalis quod principia rei naturalis oportet
esse contraria ut dictum est et contraria
non sunt unum tamen eadem sibi ipsi

Non contie(n)tur igitur conclusio vera
2a conclusio in parte est prima
quia rei esse infinita pro quatuor ra-
tionibus Prima infinitum quantitate
et modo est ignotum ergo si principia
sint infinita erunt nobis ignota
et per consequens principiata quare non sciri
poterit compositum ut prius dicebatur
2a ratio prima principia oportet esse prima contraria
ut ostensum est sed prima contraria sunt
primi generis quod est substantia quod quidem
genus habet unam contrarietatem primam
ergo prima contraria non sunt infinita et per
consequens nec prima principia Tertia ratio quod
potest fieri per finita magis ponendum est
per finita quam per infinita Sed
vero omnia que fiunt secundum naturam melius
assignantur per empedoclem ponentem
finita principia quam per anaxa-
goram ponentem infinita ergo non
est ponendum principia esse infinita Quar-
ta ratio principia sunt contraria ergo si princi-
pia sint infinita oportet omnia contraria
esse infinita principia sed non omnia
contraria sunt principia probo quia principia
oportet esse prima contraria et non omnia
contraria sunt prima ad quod sequatur quod alia
sunt 2o quia principia non debent esse al-
terutrum non quod contraria sunt ex
alterutrum ut dulce et amarum
album et nigrum ergo principia non sunt
infinita Considerandum tamen est
circa hanc rationem quod ratio per eas dis-
putative et exprobabilibus procedit
non assumit ea que pluribus videntur
que non possunt esse falsa secundum totum sed sunt
vera secundum partem Unum est quidam
quod contraria sunt quidam contrarietates si-
gnant subiectum cum dicitur quod quod
est album postea fit nigrum
quia tamen ipsa albedo fit nigredo
Secundum tamen antiquos ponebant quod
et nec coassumendo subiectum
Prima contraria fiant communi-
ter Unde empedocles ne-
gabat elementa fieri communiter
ideo aristoteles in ultimo huius secundum ipsum
non dixit calidum fieri ex frigido
que ab aliquibus antiquis ponebatur
esse prima contraria et e contrario tamen
sicut non dixit dulce fieri ex amaro
et album ex nigro Ratio
principia corporis rei naturalis sunt
plura duobus Probatur tribus ra-
tionibus Prima est contraria non sunt
nata agere aut pati ab invicem
nisi sit aliquid differens actores eorum
et raritas non est nata fieri ex den-
sitate nec pati ab eo nec e
contra nec etiam concordia movet
discordiam a se sed aliquid extra
nec ergo nisi sit aliquod deferens eorum
transmutatores ergo potest duo principia
que ponuntur esse contraria necesse est ponere
tertium sustinens eorum actores sicut
caliditas non convertit frigiditatem
in se sed transmutat subiectum frigidi-
tatis in se ipsam 2a ratio sub-
iectum est prius accidente quod de eo
predicatur et est prius eo naturaliter ergo si
primum principium in sint esset de subiecto
dictum sequitur quod primum principium esset
prius principio et quod aliquid est prius
primo principio Sed si ponantur sola
contraria esse prima principia ad omnes
sic sola sint accidentia secundum quod prima prin-
cipia erunt accidentia de subiecto dicta
et sic sequuntur inconvenientia illata
Relinquitur ergo potest principia que sunt
contraria esse aliud quod est subiectum
eorum 3a vero omne quod non est
principium oportet esse ex principiis
ergo si sola contraria sint principia
tunc substantia non erit sed erit sed
quod substantia sit compositum et per
sequens quod non substantia sit prior quam
substantia quia quod est ex aliquibus est po-
sterius eis hoc autem est impossibile
quia primum genus entis est substantia
que est ens per se ergo non potest esse
quod sola contraria sint principia

Erroris aliquorum ponentium quod est subiectum eorum. Hanc conclusionem
eorum probat per consensum et testimonium om
nium antiquorum ponentium unum prin
cipium materiale et plura quod vel quae
signabat contraria et sic omnes po
nebant tria principia dicunt tamen ut
dictum est quia alii posuerunt duo
principia ex parte formae ad agendum
et unum ex parte materiae ad patiendum
Sed Plato unum posuerunt ex par
te formae ad agendum scilicet privationem
et duo ex parte materiae ad patien
dum scilicet magnum et parvum tamen con
veniebant in hoc cum aliis quod
ponebant plura principia duobus
et hoc sufficit ad testimonium
primae conclusionis. Quarta conclusio
principia rei naturalis non sunt plura
tribus. Probat primus duabus rationibus.
Prima quia prius sunt per pauciora supplere
est ponere sunt per plura. Sed
tota generatio rerum potest compleri
ponendo unum principium materiale tamen
et duo formalia quia ad pati
endum sufficit unum principium materia
le et ad agendum sufficiunt duo
principia formalia ad invicem contraria igitur
Secunda potest ratio si essent plura prin
cipia et due contrarietates primae
oporteret quod utraque contrarietas
haberet aliquod subiectum et subiectum
unius non esset subiectum alterius
quia unum subiectum videtur esse pro
unius contrarietatis sed potius duobus
contrariis de uno subiecto potest res
sed pauciorum contrariorum de illo subiecto
quod causa erit alia contrarietas
ideo ergo ponenda sunt plura princi
piationes. Tertia ratio si essent
plura principia quam tria oporteret
plures esse primas contrarietates
sed hoc non est verum probatur ergo minor de
potest quia prima contrarietas est prima quae
ergo est una. Unde omnis contraria
que sunt de genere substantiae non dicuntur contrarie
ne sed secundum contrarias sicut prius et posterius
quia de uno genere tamen una contrarietas
ad quam omnes aliae reducuntur sicut
omnes reducuntur ad contrarietatem
primam earum dicunt in illo genere et
illa non reducitur ad aliam. Respondetur
tamen contra aliqua dicta quae prius dicta
sunt scilicet quod de substantiis non sit con
trarietas et quod de substantia sit una
prima contrarietas. Si enim accipitur substantia
unum illud quod est vel est secundum communem
Si vero accipiatur differentia formales
de genere substantiae convenit de eis con
trarietas quantum ad genera et primam
radicem contrarietatis quae est excellentia vel
defectus. Nam una differentiarum sicut se
habet ut excellens et alia ut deficiens
sicut est in substantia corporis formis
aquae et similium ille dicunt. Ex quo
concluditur quod sunt tamen tria principia
rerum naturalium et quod de ipsis pro
bata dicta sunt posterius dimicatione
ostenditur. Ad rationem autem dicitur
quod infinitum causatum dicitur uno modo
ut est passio continuatio quantitatis ut est
quantum et sic dicitur per infinitum secundum
multitudinem et per infinitum secundum mag
nitudinem. Est etiam aliud infinitum
secundum durationem ut temporis et ullo
istorum modorum materia est infinita
scilicet nec multitudine nec magnitudine quod
si tota materia omnium rerum simul
sed non esset infinita. Non est infinita
infinitum de duratione saltem ex parte qua
incipit per creationem et de intellectu quod
si non erat potuisse primo de in
finito secundum unum seu multitudinem
Tertio modo est tamen infinitum ut
est passio entis et non actus de relati
one et dicitur. Nam quod est in
finitas ex parte formae eo quod
forma non est recepta nec recep
tibilis de materia et modo intelligere
sunt infinite de forma ut dicit pro
culus secundum sunt finite supra quae

habent principium sui esse. Sed
prima causa est infinita superius
et inferius, superius quia et in ratione quod non
est causatum sui esse nec est in alio re-
ceptibilis et ideo infinitum dicitur
maximam perfectionem et non dicitur
privative in quo ad nos et nostrum
modum intelligendi et ideo est
maxime cognoscibile licet a nobis
parum. Secundo dicitur infinitum in
finitate materiali ut sic fundatur
de materia privatione de imperfecta et ideo
dicitur imperfectiorum nec secundum in se est sic
cognoscibile et secundum materia secundum se acce-
pta dicitur infinita privative propter
carentiam actus finientis eam ad certe
determinatae speciei secundum determinationis est
ad diversa esse per diversas formas
et eadem est subiectum forma et aliquis
titulum finita est ad aliquid esse de-
terminata non tamen totaliter tamen remane-
at in ea potentia ad formas
omnium aliorum generabilium et de-
clarat de finitate materie erat que-
stio nec de finitate materie in pro-
prietate in 2° conclusionis. Ad
illud autem quod 2° ad ducebatur
de proportione secundum ordinem responsum est
de praedictis et sic de questione.

Utrum tamen causa rerum naturalium tria sunt
principia scilicet materia forma et privatio.
Arguitur quod non quia quod non est non
est principium sed privatio per se non est
ens ergo non est principium rerum naturalium.
Secundo privatio solum est principium per acci-
dens ergo etc. materia non dicitur inter princi-
pia rerum naturalium cum ea que sunt
per accidens extrinseca sunt a re-
te. Tertio materia et privatio sunt unum
numero ut dicit textus ergo privatio
non erit principium distinctum a materia.
Privatio causa rerum naturalium
sive corruptio ergo corruptio sive principia per se
contra tamen quoniam omnis causa est principium

et non econverso. Secundo oppositum est per eum
in textu. Pro responsione questionis
est sciendum quod postquam primus(?)
declaravit processit de querendo de natura qui-
ditate et numero principiorum consequenter
sequitur de inventione eorum hoc decla-
ratum determinat ostendens quod
ratio unde fit generatio tria principia.
Pro responsione formaliter habet
descriptionem quod fieri capitur dupliciter quod
quod ex alio dicitur fieri aliud et quod
ex altero alterum. Primum est subiecti
terminativi et tunc de quo dicitur fieri sunt
duo termini scilicet a quo et ad quem secundum quod
quos terminos potest explicari actu simplex
vel complexum vel unum simpliciter aliud complexum
sed hoc est quod dicitur fieri potest designari tamen
simplex complexe ex parte utriusque termini vel complexe
ex parte utriusque vel simplex ex parte unius
et complexum ex parte alterius et tamen dicimus
hominem fieri musicum vel non musicum
tamen fieri musicum simplex est ex parte
utriusque termini et primo ex parte termini
a quo actualiter subiectum tamen et ex parte
termini ad quem forma tamen actualiter.
Secundo ex parte termini a quo actualiter privatio
sine subiecto et ex parte termini ad quem
actualiter forma sine subiecto. Sed cum di-
cimus hominem non musicum fieri mu-
sicum hominem hoc autem mixto de significare
complexa ex parte utriusque termini sed cum
dicimus quod homo non musicus fit
musicus vel quod non musicus fit mu-
sicus homo in utroque modo loquendi
est mutatio simplex et ex parte unius
termini et complexa ex parte alterius. Et
causa istarum patet per prima exempla.
Secundo sciendum quod explicando istas
istas mutationes quamquam dicimus
hoc fit hoc et hoc quamquam ex hoc
fit et hoc diversitatis causa est quia
necessario quod opportet ordine mo-
tus in quo aliquid dicitur quod est
privatio opposita forme et aliquid
permanet scilicet subiectum. Ideo tamen
dicimus quod ex non musico fit mu-

sicud designamus in termino a quo
privacionem tamen. Et si dicamus aliquid
de immusicum fieri musicum hoc est per
quantitatem de immusico de subiecto ut secundum clau-
dit subiectum si quid excepte termino a quo
exprimimus subiectum sed privacionem tamen
dicamus fieri hoc ut homo fit
musicus. Et si aliquid utamur quod
hoc contingit per quantitatem de subiecto
intelligimus privacionem dicamus enim
ex ere fit statua de ligno de ere si-
gnatum. Sed quando per terminum a quo accipimus
subiectum ad privacionem vel econtrario pos-
sumus uti utroque modo loquendi.
Tercio infert Aristoteles conclusionem
quod licet materia et privacio sit unum
numero differunt tamen racione quod probat quia
que sic se habent quod de eo ad quem numero
[...] unum manet aliud non dicuntur
ad invicem sed racione ita est de materia et priva-
cione ergo etc. et in talibus cum utimur
diversis modis loquendi vel dicunt saltem
racione. Quarto notandum est quod ad questionem
responsiva. Cum rei naturalis tria
sunt principia per ordinem illa sunt prima
rei naturalis que naturaliter concurrunt ad
fieri eius sed talia sunt tria ergo dicere
patet maior quia in omni fieri concurrit illud
ad quod terminatur ipsum fieri quod est forma
et id cui attribuitur fieri quod est sub-
iectum quod licet sit unum numero est
tamen duo racione scilicet subiectum et privacio
seu oppositum forme ad quam terminatur
fieri. Et ita concurrunt scilicet forma
materia et privacio et quia de contraria
expositione salvatur privacionem ut
cum ex albo fit nigrum quia albedo
non nigrum. Ideo de eo fieri possumus di-
cere quod omne quod fit ex privacione fit
et sic privacio est principium in fieri
substanciale et accidentale non est materia
duo [...] quia substancia non est con-
traria sed est inter privacionem et for-
mam ideo dicit prius quod non est
necesse de omni fieri esse duo contraria
sed sufficiens erit alterum contrariorum

sua presencia vel absencia facit
mutacionem et quod de omni fieri sit subiectum
probat primus [...] [...] hoc
probacione pertineat ad methaphisicum et de
racione propria huic autem probat induc-
tive. Nam omne fieri sit substanciale vel
accidentale et in fieri accidentali cum accidens
sit in subiecto et dicatur de eo patet quod
requiritur subiectum et eciam in fieri sub-
stanciali. Quia et plante fi-
unt ex semine tamquam ex materia
et hoc ostendit Aristoteles inducendo
per diversos modos fieri. Nam quedam
que fiunt transfiguracione ut
statua ex ere quedam per appositionem ut fu-
nia ex multis viminibus quedam abstractione
ut ex lapide per sculpturam ymaginem
[...] mercurii quedam per positionem ut domus
quedam alteracione ut illa quorum materia
transmutatur sed in esse suo per naturam
sed per artem et sic omne quod fit ex
subiecto fit. Et iuxta inductionem
advertendum est quod artificialia
[...] [...] inter ea que
sunt substancie quod facit Aristoteles quia arti-
ficialia quedam sunt in genere substancie
secundum propriam materiam vel opinionem
antiquorum qui estimabat naturalia
fieri sicut artificialia quod non dixit
reprobat Aristoteles sed hic facit 2o capitulo

2a conclusio

2a conclusio materia et forma sunt
per se principia et cause essendi et fi-
endi cuiuslibet rei naturalis probat
primo quia illa sunt per se principia
et cause rerum naturalium ex quibus
per se et primo sunt et fiunt natura-
les res materia et forma sunt huiusmodi
igitur etc. patet quia ea de quibus resolvuntur
diffiniciones alicuius sunt per se con-
ponencia ipsarum rerum. Nam
diffiniciones resolvuntur in ea ex quibus
per se componuntur res. Sed diffinici-
ones eius resolvuntur in materiam et formam
ut [...] hominis musici resolvuntur
in racionem hominis et racionem musici
ergo materia et forma per se sunt

2a questio

opponentia quadam rem naturalem Et
nominantur dicuntur ex quibus sunt et fiunt
sed omnia conveniunt principia essendi et
fiendi 2a conclusio privatio est
principium per accidens rei naturalis Quod
sit principium patet quia illud dicitur principium
alicuius aliquo modo principiandi quo
non posito non fieret illa res Sed
si non esset carentia forme in subiecto
illud subiectum non movetur ad illam
formam quia non movetur ad hoc quod
habet ergo privatio est aliqualiter principium
Sed quod sit tantum principium per accidens probatur
quia illud dicitur principium per se quod per se
ingreditur in esse eius cuius est principium
sed privatio sit per se non entis nec per
se in fine rem naturalem neque quantum
ad esse neque quantum ad fieri ergo solum
est principium per accidens et non per se sed
ita sunt quia non Item materia contra
per se ergo privatio quia accidit materie est
principium per accidens Et si obiciatur quod
privatio non accidit materie quia est sub
forma et sic non erit principium essendi
per accidens Dicitur quod materia numquam
est sine privatione quia quamvis una forma
est sub privatione alterius Ideo dicendum
sit in subiecto est privatio illius forme
quia non est que est principium quantum
ad fieri forme ita est privatio principium
quod per accidens sed quando forma advenit
dicitur eius privatio et advenit materie
privatio alterius forme que
est principium per accidens in essendo id est
in quo est in quantum per consequens ac
cidit materie Et sic patet quomodo privatio
dicitur principium per accidens dupliciter
quantum ad esse et ad fieri Ex quibus omnibus
patet quod sunt quedam duo principia et quod
amodo tria duo quidem per se et tria
connumerando principium per accidens Duo
etiam secundum numerum et tria secundum rationem
principiandi patet etiam quedam sunt contra-
rio et quedam non Verum forma
et privatio sunt contraria materia vero
nulli contrariatur Et sic patet responsio

ad questionem Ad rationes ad primam dicitur
quod illud quod nullo modo est nec simpliciter nec
secundum quid nec per se nec per accidens nec
potentia nec in actu nullo modo est principium
rerum etc. privatio non sit ens per se
et simpliciter est tamen ens secundum quid et per ac-
cidens Ideo non non est principium per se
sed per accidens Ad 2am dicitur quod duplex
est principium per accidens unum est
quo posito vel non posito nichilominus
res esset et fiet et tale numquam
est abarte et sic privatio non est
principium per accidens sed sicut diceremus
quod musicus esset principium per accidens
domus Aliud est principium per accidens
quod per se non facit ad esse aut ad
fieri alicuius rei in fiendo posito ipso
tamen non posito res non fiet Et sic
privatio est principium per accidens et tale
non cadit abarte nisi enim in materia
esset carentia forme et aptitudo
ad illam materia non transmutaretur ad
illam formam Ad 3am dicitur quod idem
numero dupliciter quandoque ut superpo-
nitur privatio quoniam illorum materia
et privatio sit unum numero differunt
enim nomine et ratione Ideo habent diversas
rationes principiandi scilicet per se et per accidens
Ad quartam dicitur quod sunt quatuor
cause per se et etiam tria principia
principiando tamen extrinseca quam
intrinseca Et hec concluduntur de tribus
principiis quod non sunt nisi tria duo per se
et unum per accidens et tantum de questione

Utrum materia generabilis et corruptibilis
sicut illud possit esse privatio non in-
cepta Arguitur quod sic quia materia et
privatio eadem sunt dicuntur ergo ab invicem
separari possunt non patet quia privatio
contrariatur forme Materie vero non
Sed ergo contrariatur sit essentialiter oppo-
sitio quod privatio sit essentialiter distincta a
materia 2o adveniente forma abi-
citur privatio et materia manet ergo

p. 2a dicitur

Utrum materia possit esse
sine privatione et
contra privatione

abinuicem distinguuntur et actu separantur
3o in corpore celesti est materia de quo
tamen non est privatio contrario non omnis materia
est privationi coniuncta. Ad oppositum
est aristoteles et omnes expositores eius
in hoc passu. Pro responsione
questionis est sciendum quod materia multis
modis apud philosophos nominari solet
et suorum nominum quedam sunt propria dicta
sicut yle subiectum vel massa materia
origo et elementum. Alia vero sunt
transsumptive dicta ut silva mater
et femina et quidam addunt tertio
et chaos et horum nominum rationes assignat
avicenna. Dicitur enim yle in
quantum ipsa in dispositione existens
susceptibilis est primum formarum
et omne sic eam nominat poete.
Dicitur subiectum per quanto sustinet
formam. Et dicitur massa prout ipsa de
se dicit communem diversificandam in diversas species per diversas formas scilicet.
Sed dicitur materia per quanto ipsa
de pluribus rebus ut aliarum principiorum
componetur. Sed dicitur origo per quanto
ab ipsa rei constitutio incipit
secundum quem modum est privatio commixta
a qua si intelligatur separata
dum est primum essendi sed non fiendi.
Sed dicitur elementum quod ipsa est
prima de constitutione et ultima de resolutione
et sic patet de propriis nominibus
materie. De transsumptivis enim dicitur
silva per quanto ipsa dolabilis
est esse ad edificandum naturale secundum
diversas formas naturales a diversis
agentibus ut silva dolabilis
est ad domum edificandum artificiale
secundum diversas formas artificiales
et per diversos artifices. Dicitur
etiam mater quod ex ipsa quasi pariendo per
virtutem agentis educuntur forme
est etiam et magis proprie dicitur
mater nominata transsumptive. Sed dicitur
femina quia ipsa ut perfecta [illegible] perfecti-
bilis est per formam sicut femina

per virum sicut est forma vel prima a
[illegible] quasi masculo tangente ad
unionem et actum actum determinandum sic
omnia omnes formas de potentia eius
educuntur [illegible] in dignitate et per unionem
et per agentis [illegible] ad actum [illegible]
forme determinate. Sed dicitur tertio per
metaphoram de illis de quibus dicitur
quod actu non habent virtutem et ap-
nati sunt habere. Sic est materia de se
non habet formam et nata est habere. Sed
dicitur chaos quod de ipsa ut de quadam
[illegible] ponantur confusam omnes forme
et sic patet de nominibus transsumptive
dictis. Ex quorum omnium declaratione
constat quod materia generabilium et corrupti-
bilium de se non est determinata ad
aliquam unam formam specialem immo
eius potentialitas ad omnes formas
speciales omnium generabilium et corrupti-
bilium immediate vel quantum est de se
se extendit. Ex quo sequitur quod nullam
ponunt formam specialem de ordine gene-
rabilium et corruptibilium omnium per-
fici potest. Sit prima conclusio responsiva materia
generabilium et corruptibilium per naturam non
potest privatione esse non coniuncta patet
ex dictis quod quelibet forma educta de
potentia eius [illegible] ad ipsam potentiam
[illegible] quod non est omnis forma que
de [illegible] potentia educta potest [illegible] ad omnes
formas generabilium et corruptibilium
se extendat quod una forma educta
de potentia eius potentialitatem ipsius to-
taliter et actualiter determinat [illegible]
forma vel materia determinat potentiam ad ali-
am formam et per consequens materia gene-
rabilium semper manet privationi commixta
[illegible] omnes formas qua
nata est habere. Item materia omnium genera-
bilium et corruptibilium est eiusdem
rationis. Aliter non agentia et pa-
tientia [illegible] materie
[illegible] ex ordine ad formam [illegible]
quod ad [illegible] forma est de potentia ma-
[illegible] generabilis [illegible] est in

pon̄ mā altei⁹ rei ergo sequit̄
q mā stans sub vna forma est
in pon̄ ad eandē formā sm̄ spēz
ad formā alteri⁹ q̄ntitatē i mā
stante sub vna forma manet
pon̄ ad aliā formam et pⁿatio
manet Et si q̄rit̄ v⁹ mā p̄a p̄m
totalitū accep̄ aū p̄uatōz sit in
fine simplicitatis ptz q nō q̄ lic;
sic nō sit cōta est tn̄ cōponibilis
et actū certitudinibus essencialibus q̄
sunt variates essenc̄es nō fun-
dantes oppōz ex alīz tn̄ ipā nō
addunt alīq sm̄ verba aq̄nus
certitudinibus nō pt se p ai Solū
aūt deus q nō est cōtbil nec cōpo-
nibilis nec cēdi certitudinibus
ācty est in fine sim̄ⁱˢ Et si
q̄rat̄ an mā et p̄ⁱ ii et deus diffe-
rat et ꝯnī q nō q̄ si differēt
dīne differrent et sic deus essꝫ
cōpositꝰ sꝫ nllū est in eis cōpo-
sitꝰ ergo dr̄ q nō q̄cūq; dīnt di-
ferenc dīnt primo simplicia dīnt
se ipis sꝫ diūsa sunt et mag̲
ppie dicit̄ Nam diūsū est mag̲
absolū quā dīns Nam si dīe
differrent p alias dnas t in
finitū esset processus Et si q̄rat̄
an mā p̄ma p̄cessit in esse
a deo p creacōz dicit̄ q sic Nā
cū ipē deus sit tā vltⁱˢ totius ēē
rei nāto oportet eius cāitate
nō solū attingē formaz sꝫ et
maz aliās nō essꝫ cā rei sꝫ totē ēē
Sꝫ nū est tn̄ q cū ipā mā sit pu-
ra pon̄ et nō sit cōgstilis nisi
p analogiā ad formā ut vide-
bit̄ tn̄ non pt p̄se esse tīis ali-
cuius pductōs intēcys et est p̄se
intenta ab aliquo pducente
Jō pp̄ie nō dꝫ dici creata ul̄
creabilis sꝫ cōcreata ul̄ cōcrea-
bilis Nam sicut vigīnū nō ta-
dit p mēte artificis in q̄ntū
lignū sꝫ solū ut est susceptiuū
cōformaz artificiā aliud sit mā
p mēte p̄mi opificis nō tendit
p q̄ntū mā sꝫ ut susceptibilis
est formaz nā aliud io pducta
est a deo sub analogia in or-
dine ad formaz et p eād ydeā
Nā nō est alya ydea mātē p
mēte eius ab ydea formē Ex
dictis ptz q errabant q̄nd di-
centes eād essenciā esse mātē
et formē dicentes solū p penes
pfectū ul̄ imp̄fectū cū eād
mā semp maneat et cōtā eād
fiet variatio formaz nāto oī;
dicē aliā esse essenciā formē ab
essencia mātē et sic ptz rn̄so⁹
ad q̄stiū Ad rōes in oppositū
Ad p̄ma dicit̄ q dū̄ pt intelli
q̄ p̄uatōz essen̄ distingui a mā
p̄mo sic q ipā p̄uatō sit essen̄
positiā ēar̄ dicta a nā mātē istud
nō q̄rā cōcedunt sequentes tho-
mā q̄ nō ponunt aptitudinē
alīā ad formā q̄ d̄ cludi v rōe
p̄uatiōs esse aq̄ ipios forē sꝫ in
rem sꝫ solū sꝫ cās est origo for-
cem mātē ad formā nō distinc-
te a mā mātē sꝫ solū rōe Sꝫ
sequentes alber oppositū dicerent
et d̄ erat cōtā alibi videbit̄
Alio⁰ intēlli pt p̄uatōz essen̄
distingui a mā erat est sm̄
rōz ut q̄d̄q; distinctō rōēs di-
cit̄ distinctō essen̄ūs et hoc max-
ime dīi fūdamentū erit v rōe et
cōcedunt thomiste p̄uatōz rea-
liter dīi a mā hoc est sm̄ rōēz
et ad assūmebat̄ q p̄uatio cōti-
at̄ formē dr̄ q cāt̄ cōtractas
largē sꝫ p p̄priā p̄uatiā opportē
ut aliās dictū est Ad 3ꝫ dr̄
q ad veniētē vna fōrma abiat̄
p̄uatio ul̄ sꝫ tn̄ effiāt̄ p mā p̄ua-
tō altei⁹ formē et ita ha-
mā separat̄ a p̄uatoē cōs forē
ul̄ illiꝰ modꝫ tn̄ vbē separat̄

a p̄uatōe. Ad 2am dicitur q̄ q̄stio ē
d̄ ma ḡnabili et corruptibili cū
nō est ma celi io de ea nō est p̄ua
tio ad formā s̄ in celo tn̄ sit mol̄
ad vbi est p̄uatō ad vbi et nō ad
formas cū nō sit motꝰ ad formā

Utrū ma et p̄uatō sint vnū spē
et arguitur q̄ sic qr ma et p̄uatō
sūt vnū nūo ergo sūt vnū spē
tenē qr vnitas nūalis p̄supponit
vnitatē specificā. Ad oppositū est
arestō in textu. Pro respōsione
q̄stionis sciendū ē p̄o q̄ sequētes
p̄ncipiꝰ d̄terminauit veritatē d̄ ma
qūate et nūo p̄ncipiorū quia
excludit dubitatōes et errores an
tiquorū p̄pt̄ea q̄ d̄terminata sūt d̄ p̄n
cipiis nāe q̄ ctra q̄s errores. Est
sciendū 2o q̄ vnꝰ error antiquorū p̄ue
nit ex ignorantia māe qr credebant
eā esse actu ens et totā substā
rei. Exciat ignorantia nāe mē
d̄ venerit ḡat error q̄ dixerūt
nl̄ ḡnari et corrūpi substāc s̄ cre
diderūt cū omēs antiquos esse
alterabile et ad hoc accedit alterū
ḡat eos quia nescierūt dissol
uē decepti sūt p̄ quā videbā
eis sufficientēr p̄bare q̄ ens nō
ḡnatur. Arguebāt sic qr si ens
fieret a fieret ex ente a ex nō ente
s̄ vtrūq; videtur ipossibile. Ex p̄o
qr q̄ est nō fit io ens cū iā
sit nō fit. Ex 2o nec ex nō
ente qr semp oꝫ subici aliquid
ei qd̄ fit vnd ex nichilo nl̄ fit et
q̄ hac racōe ocludebant
q̄ ens nō est ḡnabile nec corruptibile
Et vlteriꝰ arguentes augebant
suū errorē dicentes q̄ nō sūt
multa entia s̄ tm̄ vnū ens
cū enī ponerent vnū māle
p̄ncipiū et dicerent ex illo nl̄
ḡnari et in ḡnatorꝫ et corruptorꝫ

s̄ solū s̄ alteratorū sequebatur q̄ illud
remaneret semper vnū et in substantia
et iste est p̄o error p̄orū p̄orū
p̄ueniens ex ignorantia nē mē
et ipsi raciōꝫ dissolutio dicta quia
nescierūt dissoluē. Ad qua cōn
dit p̄lus q̄ ipi decepti sunt
p̄o qr nescierūt dicē nisi hoc
qd est fieri aut pati p̄ se vl̄ p̄ ac
cidens a aliquid fit ex alio p̄ se vl̄
p̄ accidens ex nō ente enī nl̄ fit
p̄ se d q̄ntū sꝫ est nō ens qr oꝫ
illud ex quo aliq̄d fit p̄ se intrare
substāciā rei facte. Mō p̄uatō nō
intrat essentiā rei facte. Sꝫ s̄ m̄
ex nō ente fit bn̄ aliq̄d ex accns
Ideo dicebatur q̄ p̄uatō est p̄ncipiū in
accn̄s. Ex ente magnitudo
ens nl̄ fit p̄ se qr iā existit ut
sic fiat ex eo q̄ aīal nō fit ex
alio aīali inq̄ntū aīal qr iā est aīal
s̄ ex hoc nō aīali qd est canis
fit hoc aīal qd est canis. Sꝫ
ex ente bn̄ fit aliq̄d p̄ accns
Sed q̄ oīe p̄ accns ē reduci
ad p̄ se et ex nō ente nl̄ fit
p̄ se et solū ex ente d q̄ntū ens
est Ideo oꝫ assignari aliq̄d ex quo
fiat p̄ se id q̄ fit. Et quo ad hoc
dicit arestō q̄ n̄r p̄ncipiū id esse
dispositione d actu et d potēcia ut id
est actu aer et potēcia ignis. Et
q̄ est actu aer nō est actu ignis
Ex illo ... qd est sit actu ens vnū
et actu nō ens aliud nō sit ens
p̄ se nec s̄ q̄ ē actu nō ens s̄
fit ens p̄ se s̄ q̄ est potēcia ens et
hoc ē qd p̄ius dicebatur q̄ ex p̄
uatōe q̄ntū ē d ma nc ex forma
ma ente in ea aliq̄d fit p̄ se
Sꝫ ex ma 2a q̄ est p̄ se ens in po
tēcia ad formā eo q̄ nā nāe q̄ē
nā potē fit p̄ se q̄ q̄ fit. Et ꝫ
hoc ignorancie illi antiqui nesciebāt
dissoluē inter actū et potēciā
nec distinguē vnū ab alio et sic

non potuerunt vide q aliq pt
esse i actu et potentia q tn contn
git actu diuersaꝝ et pz d primo
ctos primoꝝ p vsoꝝ que facile
est forme cogita ma mae Tercio
sicud q aly p cri pytauos sz pro
miti aliqua tetigeri naz me
s ad cunc i sufficx q no posuerit
sctoꝝ aliquam me maz et priua
coi io inciderunt in hym errore
q diceret aliq sim et p se fi
ce no ente et ad sue positionis
assertoꝝ adducebat duas roes
Prima e pmedh Quia est pt
ens e no ens s ma est pter ens
q no est ens actu io dicebat
ea sim no ens et tn alq fiat
ex ma sz q alq fit p se ce no ete
Secundo vo coꝝ fuit q videbat eis
q illud qd est uno vnu vl subiecto
sit eciam vnum roe qd appellabat
esse vnu pon vl virtute q q
sut vnum roe sit sic sunt eadem
diffinitione Ideo ma et priua
sut vnu uno concludebant q sit
vnu roe vl vrte s tn priuatio sit
p se no ens concludebant q ma
sit p se no ens et p hns aliq
p se fi ce no ente Et ne aliqis
dubitet occasione istoꝝ roꝝ
q sit pon mae vl vtꝝ sit vna
vl plures Sciend q actu et pon
diuidit ens et qlz genus entis ut
pz in meta et 3o anima Ideo
sicut pon ad quale no est aliqd
extra genus qualitatis ita pon ad esse
subale no est aliq extra genus subs
a pon mae no est aliq puitas
addita sup essentiam mae s ma
s sua subiectum esse pon ad esse sub
stale et qmdi pon subiectum est vna
actu multarum formaꝝ tn roe iam
mod pone actu diuersaꝝ formaꝝ
multe sut io 3o anime dr q lic
posse sanari est posse egrotari
sit vnu subiecto est tn alterum

roe Et sic pz q sit pon mae
Secundo supposito q fuit error
ponentis conclusio responsiua ad questionem
Licz ma et priuatio sint vnu
uno hoc est subiecto sut tn altera
ad inuicem s m spez s m ratione
Prima pt quia pz de se priuatio
eni no pt esse p se subsistere io
oꝝ q sit i aliquo subiecto et priuatio
dicat forme i subiecto determinato
et sic priuatio et ma faciunt vnu
subiecto Secunda pte probat ariste tribus
roibus Prima e priuatio est
p se no ens licet eni ex priuatione q e
in significatum stat no esse vl no ens
s ma est no ens tm accnte ut
ens no s cit no esse n in qntum
accidit esse i significatum ergo ma
et priuatio differunt roe Secunda
ma e prope rem q e i pon ad
rem et e aliqualiter suba rei q
constituit i rem constitutionem subtem
s n de priuatione dici no pt ergo differunt
Tercia ma tn forma e cā coꝝ
q fiunt s m nam sicut mr quadam
modo enim uno est cā generationis
i recipiendo et q continebat prima
potentialiter generatio ita et ma
et si aliq accipiat alteram pte
contrarietatis sz priuationem ptea no
intellectum erit respicienti ymaginari
dicere q no p tme ad constitutioꝝ
vi Quarta ad maleficium rei quia
priuatio n e aliud est n negatio for
me i subiecto et q forma est qd
diuinum optimum et appetibile io priua
tio pt dici malum vl q opponitur
bono sz forme Quinta roe si
ma et priuatio sit id penitus
tn ma p se appetit forma ut
videbitur sz q priuatio p se appetit
formam et tn adueniente forma
abiciatur priuatio q contraria et con
traria se abinuicem expellunt ab
eodem sz q priuatio p se appetet
sua corruptionem qd est impossibile

quod unumquodque ens naturale et de per se appetit suum esse et permanere quantum in se possibile est. Et appetit suam corruptionem non per accidens sicut dicitur in textu quod homo appetit bonum non inquantum homo est quod infirmitudo non appetit bonitatem / femina etiam appetit masculum non quod feminitas per se spectat hoc sed de per accidens inquantum quod est homo de per se appetit bonum per consequens natum est esse bonum et quod est subest feminitati appetit masculum. Ad undecimum dico privatio per se corrumpitur quia advenientem formam abicitur privatio / materia vero solum de per accidens corrumpitur scilicet racione privationis quam sibi accidit ut praedicta rudiora ideo materia et privatio ab invicem differunt. Ex quo patet falsitas errorum / priorum / dicentium aliquid fieri per se ex non ente quod et si materia et privatio sint unum subiecto et propter hoc dicitur aliquid fieri ex non ente quod in differunt ratione et id quod fit fit per se ex materia scilicet quod fit per accidens tamen ex non ente scilicet ex privatione. Consequenter ipsa privatio accidit materiae et sic patet responsio ad quaesitum. Ad rationes ad oppositum satis patet solutio ex iam dictis. Non enim quaestio unitatis materialis praesupponit unitatem speciei.

Utrum materia appetat formam. Arguitur quod non quia appetitus sequitur cognitionem sed materia non cognoscit formam igitur non appetit formam. Ad oppositum appetitus naturalis est quidam actus consequens formam seu virtutem declinantem ad aliquid appetendum sicut grave naturaliter appetit deorsum inquantum sua gravitate inclinatur ad talem motum sed materia de se non habet formam aut virtutem inclinantem ipsam ad formam ergo non appetit formam appetitu naturali. Ad tertium appetere est quidam actus sed potentia praecedere non potest actum quia materia non potest appetere formam. Confirmatur si materia appeteret formam hoc esset vel quia caret omni forma vel quia semper appeteret omnes formas vel quia sibi accidit forma quam habet quae omnia sunt falsa igitur nullo modo appetit formam. Ad oppositum est philosophus in textu primi physicorum dicentis respondentem scilicet formam quoddam divinum optimum et appetibile. Aliud non scilicet privatio contrarium sibi esse dicitur. Aliud cum scilicet privatio materiam appetere et desiderare ipsam secundum ipsius naturam et [illegible]. Pro responsione quaestionis sciendum quod appetitus nihil aliud est quam ordo seu tendentia alicuius rei ad consequendum bonum vel apparens bonum et dividitur in appetitum animalem et naturalem. Naturalis appetitus est inclinatio seu tendentia rei in consequendum bonum sine cognitione ipsius per se appetentis / verum sit ad cognitionem alicuius superioris dirigentis et ordinantis ipsam rem appetentem in suum bonum. Sed appetitus animalis est inclinatio seu tendentia rei ad consequendum bonum ad cognitionem ipsius per se appetentis. Et iterum hoc quod duplex est cognitio animalis scilicet sensitiva et intellectiva / sic hoc appetitus animalis est duplex sensitivus et intellectualis scilicet quod sequitur cognitionem intellectivam et sensitivus quod sequitur cognitionem sensitivam. Sensitivus autem dividitur in concupiscibilem et irascibilem. Concupiscibilis tendit in bonum delectabile irascibilis in bonum arduum et difficile. Et istorum cognitio ad moralem spectat. Et quantum ad propositum de naturali appetitu sic dicitur quod tali appetitu materia appetit formam scilicet secundum ordinationem materiae ad formam ordine a primo motore cognoscente formam et dantem ipsam materiae talem naturam quam per quam se ordinat materialis inclinatio

Appetitus

appetitus naturalis

Appetitus animalis

ad formam. Unde est tertio quod propter illud
dictum philosophus dicit appetitum materie
intellectuale quia naturam esse
ab hoc scilicet quod materia dirigitur ad formam
a primo movente quod per intellectum
movet per quem directorum mediante
materiam sic appellant quintum nature primo
est. Et sic dicit quod appetitus est
ipsius materie tamquam moti et directi
magis quam ut subiectum / consimiliter
secundum dictum per illud quoniam quod opus
nature est opus intelligentie non errantis
sed istud non videtur. Unde quod appe-
titus non est eorum sortitur quod ponere proprie
et proprie appetentis et non quod proprie
primi moventis. Primo tamen materia sit proprie
ipsam appetens formam et inclinata
ad eam consequitur secundo quod eius appetitus dicitur
dici naturalis. Et cum sic dicatur quod
sit materie tamquam moti et directi primo
est ipsius tamquam subiecti. Ita ut
materia ne dicit dicatur ad formam
ab extrinseco movente sicut sagitta
ad signum, sed est per eius propriam naturam
quia creata est a primo movente
cum naturalem inclinationem ad formam
ita ut materia appetere formam nichil
aliud sit quam ipsam materie ordinari
et inclinari ad ipsam tamquam ad
bonum et perfectionem naturalem eius ita
quod iste appetitus non sit aliquid additum
rei animate ut satis patet contra
argumentum allegatum primo. Circa
quod est saltem aliquod declaratorum sciendum
quod forma potest nominari multipliciter.
Secundum intrinsece eius constitucionem rei
eius consideratam ut est finis et
terminus motus et dicitur vel abstrac-
te et dicitur quod optimum quod finis et bonum
quoddam. Secundo quod est finis et
terminus intencionis moventis et dicitur
vel finem quod querat ipsum appetitum
et dicitur quod appetibile vel finem quem in-
tenditur ideo finem intencionem.
Quarto ad primam causam ipsam dat esse
aliquatenus applicatur et dicitur quod

dicimus per se et constituit forma secundum quod
dat esse et hoc tertio modo. Secundum quod est
formans et dans esse absolute et
dicitur forma vel tamen quod formandi
specierum et declarat materiam ad certum
gradum entis et sic dicitur species vel secundum
quod declarandi et specificandi
est principium cognoscendi et sic vocatur
ratio quod sic absolute sumitur ratio dicens
quid quid erat esse. Item quod forma quae est
in materia prius est in mente artificis
corporea
ut dicit Plato quod mundus iste sensibilis
factus est ad similitudinem mundi ar-
chetypi id est mundi existentis in mente
divina. Et boecius hoc inquiunt
de consolatione sic dicit: Tu cuncta
superno ducis ab exemplo pulcrum pulcherrimus
ipse mundum mente gerens similique in imagine formans
ideo forma ut est in suo exemplari
ydea dicitur. Si vero tale exemplar
consideretur ut est ratio ad quam fit omnis forma
quae est in materia sic dicitur paradigma. Sed
forma ut deducta est in materiam potest
est secundo preter exemplarem dicitur ymago.
Et sic patet de nominibus forme
accedentes ex quorum declaratione
patet quod per formam quae dat esse
immediate dicimus esse quam materia appetit
ipsam primo de cuius appetitione stat
unaquaque res in perfecto. Sit igitur
conclusio responsalis ad questionem materia
naturaliter appetit formam primo dicitur quod unde
quod quod est de perfectum et de perfectibile naturaliter
appetit suam propriam perfectionem
sed materia sed sic est perfecta cum sit pura
potentia et forma similiter est eius
propria perfectio ergo materia naturaliter appetit
formam. Preterea unde quod quod est dispositio in potentia
entis naturaliter appetit sibi assimilari
quintum primo est. Sed materia cum sit
pura potentia dispositio est potentia entis
quod est purissimus actus ergo appetit
sibi assimilari. Sed hoc non potest nisi
per participacionem actus essendi quem
participat per formam ergo naturaliter appetit

forma. Et hoc est quod dicit philosophus quod materia appetit formam sicut femina masculum et turpe pulchrum. Contra commentator tamen improbat ... nisi accidentaliter dicens quod est similitudo et proportio poetis et non physicis. Sed ad hoc potest dici quod cum materia sit formabilis per proportionem et analogiam ad formam, ideo ad manifestandum materiam voluit aristoteles exemplo uti sub aliqua similitudine et non accepit illud exemplum secundum quod est proprie verum. Ultra dicitur quod aristoteles loquitur contra platonem qui non ponebat distinctionem inter materiam et privationem et quia plato metaphorice usus est assimilans materiam matri et femine et formam masculo. Et dico ideo etiam aristoteles contra ipsum uti metaphora et sic absolvitur. Et si ultra quereretur an materia appetat formam ratione privationis, ad hoc dicitur quod dupliciter privatio dicitur: uno modo secundum quod est carentia forme et aptitudo ad illam. Dico ergo quod non appetit per se ratione carentie sic quod carentia sit principium per se illius appetitus secundum quod patet. Nam privatio sic constituta secundum hanc rationem principium quod non est ex alio sed alia sunt ex ipsa ut concedit ordinem et non causalitatem. Sed ratione aptitudinis materia appetit formam, nec tamen aptitudo ad veniente forma secundum magistrum perficitur et hanc aptitudinem secundum thomam solum ratione et non re distinguit a natura materie. Ideo dicit quod materia per suam naturam appetit formam quia appetit ipsam ut dicit ponit est ad eam in ratione naturalis potentie et natura materie. Albertus vero dicit quod hanc aptitudinem est continuativus (?) inchoatio forme super addita materie et aliqua ratione sed cum est eius materie cum forma et est ipsa materie ratio appetendi formam et de hac materie ... Videtur.

Sed vero queritur an forma appetat materiam. Et ad hoc dicitur quod non quia forma est actus et perfectio materie nec perficitur per hoc quod est in materia sed hoc magis imperficitur. Ideo non appetit materiam quia non appetit suum imperfectionem. Et sic patet responsio ad questionem. Ad rationes ad primam dicitur quod omnis appetitus fertur vel ad aliquod conveniens vel appetitui appetente vel ab aliquo superiori dirigente ut patet de causa finali. Et sic non oportet materiam cognoscere formam. Ad secundam dicitur quod ad appetitum naturalem non aliud sit quam ordinatio alicuius secundum proprietatem naturam ad suum finem et non differt cum ad actu per virtutem activam ordinata ad suum finem secundum quod est materia secundum quod dicitur ponit naturam formam et eius finis. Ideo non oportet quod appetitus materie sequatur formam determinatam ad sic appetendam. Ad tertiam dicitur quod appetitus materie sic debet dici actus non est perfecti secundum quod perfectum et est imperfectum ideo conceditur apud ponit. Ad ultimam dicitur quod materia non appetit formam quia careat ipsa nec et propter fastidium nec quia querat perfectione ... sed quia dum est actu sub una forma adhuc de illa remanet potentia ad aliam ymmo ad omnes formas ordinem generabilium. Ideo semper inest sibi appetitus forme.

Utrum materia prima sit ingenerabilis et incorruptibilis. Et arguitur quod non auctoritate avicenne dicentis quod materia est quod de rei veritate generatur. Secundo materia successive ... aliud et aliud esse quod cum generatio sit via ad esse sequitur quod materia generatur. Tertio quia materia successive ... aliam et aliam formam secundum quod forma dat esse rei. Ad oppositum est philosophus in fine huius capituli primi. Pro responsione ad questionem sit prima conclusio: materia secundum suam proprietatem naturalem per actionem generabilis et corrupti-

probatur quia materia per se est privatio ad-
mixta privationi aut per se corrumpitur
et abicitur adveniente forma cum est
privatio et alia privatio recipit esse
in materia ergo materia faciens unum numero cum
privatione pateretur generari et corrum-
pi scilicet quod est illud in quo per se cor-
rumpitur et fit privatio ut vult textus.
Secunda conclusio materia quantum ad esse in actu
consequenti generatur et corrumpitur sed non
per se et per se. Prima pars patet quia generato
uno composito materia recipit habere esse in ac-
tu in eo et desinit habere esse in
actu in alio corrupto ergo. Secunda pars
patet quia compositum est illud quod per se et primo
generatur et corrumpitur ut postea di-
cetur. Tertia conclusio materia secundum eius
potentiam hoc est secundum naturam per se est in-
generabilis et incorruptibilis. Probatur
quia omne quod fit et generatur necesse est aliquid
prius subiacere ut prius dictum est.
Eo modo autem subiacet generationi materia
ergo si materia secundum eius naturam per se generaretur
sequeretur quod materia subiaceret generationi
sue et sic materia erat antequam fiat et
sic procederetur in infinitum in materiis.
Et similiter arguitur quod per se sit incorruptibilis
secundum eius naturam quia omne quod corrumpitur re-
solvitur in aliquid ultimum quod non est
resolubile in aliud ergo si materia cor-
rumperetur et resolveretur in materiam et sic erit
materia postquam erit corrupta et
procederetur in infinitum quod sunt impossibilia
ergo materia quantum ad eius potentiam
per se est ingenerabilis et incorruptibilis.
Et iste due rationes fundantur in dicere
meo prius in qua dicitur quod est subiectum
unumquodque primum ex quo fit aliquid sed
ex non fit non secundum accidens et si aliquid corrumpitur
in hoc abibit. Ultimo probatur prima
particula correlarii quod materia est primum
in constitutione rerum et per rationem quia est
ultimum in resolutione. In prima pro-
bata ponitur. Ad quod sit contra hoc secundum actum
proprie privationem quia nec de ratione forme
nec corpora fit res non per accidens.

Et si queratur an aliquid possit fieri nullo subiecto
presupposito et ex non ens simpliciter reducitur.
Respondetur quod per virtutem agentis creati
non potest fieri cum nihil simpliciter nec
reducitur non ens simpliciter. Primo omnis talis
actio sive actio presupponit aliquod
subiectum. Sed per virtutem primi agentis
aliquid potest fieri cum nihil simpliciter et ex
non ens simpliciter reducitur. Et hoc ratio eo est
quia agens secundum esse et modus agendi
modum essendi. Cum ergo esse primi
agentis non sit receptum nec receptibile
in aliquo sed sit per se subsistens
sequitur ex hoc quod suum agere non requirit ali-
quod subiectum in quo recipiatur. Et
potest facere aliquid nullo subiecto presupposito
sive actione et simpliciter non ens aliquid
simpliciter reducere et cum sit virtutis in-
finite sequitur quod potest attingere extrema
contradictoria simpliciter inter que est infini-
ta distantia faciendo aliquid quod non
secundum hoc competere non potest agenti
creato quia omne tale cuius esse receptum et
virtutem agendi finitam ergo sua
actio requirit suum subiectum in quo
recipiatur nec potest attingere extrema
contradictoria simpliciter. Et si contra ut
arguunt aliqui volentes concludere
necessario creationem quia si creatio esset posset
sequi quod aliquid fiat sine alteratione
prima quod videtur contra philosophum. Item
tunc oportet mundi factum esse precedit posse
cum ergo tale posse non sit in deo
oportet quod sit in aliquo subiecto in quo
sit in potentia res facta antequam fiet.
Item si aliquid crearetur vel est in
eodem instanti in quo producitur
vel in alio non in eodem quia tunc simul
esset et fieret et iam esset cum fieret
ergo oportet quod sit in aliquo instanti
et in alio producitur et tunc producto
non sit in deo oporteret quod sit in aliquo
subiecto presupposito. Item sequitur
quod aliquid crearetur aliquid quod cum non
habuit neque accidentia quod in-
tempore et has rationes ad alias

a ratione et quod alii accidentes in
pluribus circa eos sic decepti sunt
procedentes secundum ymaginationem
accidentes omnino sunt tempore in se sicut
et quod creatio sit vera mutatio sicut
est generatio quod falsum est. Ratio enim
est mutatio vel creatio neque creatio
est sicut vel creatio quia dominus mutationem
proprie dicta oportet quod sit aliquid aliud
secundum commune preter eius quia prius et sub
uno sicut proprie dicta et ita omnis trans-
mutatio presupponit subiectum. Sed
autem non est in creatione ideo non est
mutatio vel creatio et solum est relatio
illius quod creatur ad primum causam
a quo dependet relatio est vere creata
et non concreata. Et per hoc solvitur
solutio rationes in contrarium. Secunda quod
forma quantum ad eius naturam non generatur
per se aut corrumpitur tamquam illud
quod generatur. Unde sit terminus generationis
et tamquam illud quo principaliter forma
patet quia omne quod per se generatur ex aliquo
presupposito generatur vel quod generatio com-
pleta est per illud quod generatur
quod si forma esset per se illud quod
generaretur quod forma esset ante
quam esset et quod non esset simul
sic contra et esset procedere in infinitum
de formis in formis. Secunda patet quia
forma est illud quo compositum habet esse
ergo [illegible] ratione cuius convenit
aliam generari. [illegible] compositum
est illud quod per se generatur. Probatio quia
cum generatio sit via ad esse eodem
modo convenit alicui generari quo sibi
convenit esse sed composito convenit esse tamquam
ei quod est. Ergo est illud quod per se et primo
generatur. Esse enim per se et primo est actus
totius compositi tamquam illius quod proprie
dicitur esse et non est actus partium
in composito. Ideo compositum per se et primo
generatur et per hoc solvitur [illegible]. Iste
generans intendit finem aliquem [illegible]
quale ipsum est sed generans est compositum
per se subsistens ergo terminus per se

generationis est compositum per se subsistens. Et
si queratur an ponentes quod presupponit
compositum substantiale in esse compositi ante [illegible]
Respondetur quod prima constituentia compositum
scilicet materia et forma dupliciter possunt
considerari uno modo de ratione actus et potentie
prout constituunt compositum in esse substantia-
li absolute et sic ponitur presupponit
ante [illegible] compositum esse compositum. Alio modo possunt
considerari de ratione materie et sic quod per primum
motum et mutationem sunt ad constitu-
tionem compositi et nec duo constituunt ipsum
de esse substantiali absolute primo et in esse
naturali et hoc modo ponitur considerat
materiam et formam et compositum ad constitutionem
eius ut hoc modo ipsum presupponit a-
[illegible] quia motus ille qui considerat
considerando abstrahendo a motu
et materia [illegible] et sic patet responsio
ad rationes. Ad primam que est auctoritas
auctoris dicitur quod si desit materia quantum
ad eius potentiam per [illegible] generari
et corrumpi et quantum ad actum essen-
di requisita scilicet ad generationem et corrup-
tionem compositi in hoc non dixit. Si
vero intellexit materiam quantum ad eius
potentiam per se generari et corrumpi in
hoc non est tenendum. Secunda ratio
est per rationem conclusionis

Utrum corporeum et incorporeum
materia sit una. Arguitur quod sic per rationem
avicebron. Prima ratio quia sicut est re-
ductio ad unum genus corporum est re-
ductio ad primam illius generis sed omnium
corporeum et incorporeum est reductio
ad unum genus quod est substantia. Ergo eorum
reductio est ad prima substantie que sunt
materia et forma. Igitur in substantiis
corporeis et omnibus incorporeis
materia est una. Secunda ratio quia ubicumque reperitur
proprietates materie ibi reperitur materia et eadem
ratione sed in substantiis corporeis reperi-
untur proprietates materie que sunt substare
sustinere ergo ibi reperitur materia

3a ratio: omne esse actum et formatum presupponit ante se aliquod formabile et determinabile; sed esse corporeum et esse incorporeum sunt formata et determinata, ergo presupponunt aliquod formabile et determinabile. Hoc autem non est nisi materia; ergo in substantia corporea et incorporea sua materia est una. Quarta ratio: sicut se habet genus ad differentias, ita materia ad formas; sed idem genus per se suam continet differentias que sunt corporeum et incorporeum; ergo eadem materia est que sub sua potentia continet formam corpoream et incorpoream. Ad oppositum sunt fere omnes peripatetici ponentes intelligentias esse immateriales.

Pro responsione questionis sciendum est quod Avicebron qui fuit auctor cuiusdam libri quem fecit de materia et forma et appellavit eum librum Fontis vite, quia ab eo sicut a quodam fonte manat vita sua et intellectus, distinxit duplices formas. Quasdam enim, ut dicit, fecit deus non limitantes materiam neque ponentes in aliquo determinato genere, ut sunt entitas, realitas, unitas, bonitas, et cetere forme transcendentes, quas quia transcendunt sic vocavit formas non determinantes materiam. Alie sunt determinantes materiam ad certum genus, et quia materia est prius subiecte continet, ideo primo recipit formam substantialem quam accidentalem, et sic inter formas materiam limitantes ad certum genus substantialitas est prima; et quanto sunt generaliores tanto plures sub se continent sua potestate. Et ideo materia entitate et substantialitate determinata ad hunc dat esse per formam materie corporee et incorporee. Et forma materie incorporee toto ordine precedit; prior est forma materie corporee et totam materiam corpoream sua potestate ambit et continet tempore prius in omni actualitate et motu. Et quanto forma incorporea superior est tanto plura continet. Ideo intelligentia omnia sequentia se continet continue et quedam movet. Forma magis determinata ad pauciora se extendit, et talis forma materie incorporee totius in perfectione dictatur celorum, et quanto decimatur (?) sua tota virtute est corpori affixa, ideo non comprehendit alia continue nec quedam alia moveat; et qualis est ordo in materia incorporea talis est in materia corporea. Superior enim corpora sua virtute continet inferiora quedam, et licet inferiora non comprehendant superiora, tamen eis obediunt quantum ad motum. Sed hec est de Avicebron ymaginatio cuiusdam auctoris in libello suo, licet de ordine formarum magis spectat ad methaphisicam; ideo pretermittendo (?) sufficiat ut dictum est.

Sit 1a propositio: conclusio non omnium corporeorum et incorporeorum materia est una. Probatio: quia si non, recipit contraria secundum potentiam actum sibi non recipit. Materia una communis cum materia corporum inferiorum sed celestibus non recipit. Celum enim et si dicatur quod sic hoc voluit dicere Avicebron vel ut de libello predicto describit quia quatuor materias: Prima est que subiecta est quantitati, motui locali et mutationi ad formam, et hec recipitur in corporibus inferioribus. Alia est subiecta quantitati et motui locali sed non mutationi ad formam, et hec recipitur in omnibus celestibus usque ad celum empireum exclusive. Alia subiecta quantitati tantum, et hec recipitur in celo empireo. Alia est que non est subiecta quantitati, et hec recipitur in intelligentiis et ita materia intelligentiarum non possunt esse unius rationis cum materia aliorum, in secundo, quod cum videatur contendere rationi probata conclusionis. Sed adhuc dicendum quod licet ponit materias diversimode dictas diceret tamen quod materia in omnibus istis de se est unius rationis et contra hoc procedit ratio. Sed

magis dicetur procedendo ergo tertium
ponitur. 2a conclusio quod in substantiis in-
corporeis [illegible] nulla omnino materia probatur
[illegible] opinionem [illegible] attributum.
Quoniam enim ab omnibus remota materia
quod non esset si in eis esset materia. Et
ratione arguitur sic. Nam res sic se habent
ad intelligi et ad intelligere sicut se habent ad separari
et ad separatum esse a materia. Ideo res
materiales non sunt actu intelligibiles secundum
ipsum ponentem eo quod sunt materiales sed
sunt actu intelligibiles per hoc quod a materia
abstrahuntur. Ergo si in intelligentiis esset
materia sequitur quod non essent secundum se totas
per se intelligibiles nec intellectuales quod
falsum est secundum ipsum. Item omne agens
[illegible] est suo posse et debet esse
tale in actu quale nititur facere passum
sed secundum nos videmus quod intellectus
res materiales facit actu intelligibiles abstra-
hendo eas a materia ergo necesse est quod
ipse intellectus sit penitus separatus
a materia et per consequens intelligentie [illegible]
super [illegible] intellectum. Item nulla
forma [illegible] est super se totum re-
diens ut patet super se rediens re-
ditione completa ut habetur auctor
de causis secundum intellectus super se totum
sunt [illegible] rediendo super se redi-
tione completa ut habetur ibi auctor de
causis ergo in ipsis non est materia. Item
si in intelligentiis ponatur materia una
ratione cum aliis sequitur separatio de eis
erit quantitativa quia materia non est
divisibilis de per se [illegible] rationes nisi
per quantitatem et sic sequitur quod intelligentie es-
sent corporee et quante quod est falsum.
[illegible] ad [illegible] alie rationes secundum quod
materia est [illegible] sufficiant.
3a conclusio non omnium corporum
materia est una probatur quia materia ho-
rum inferiorum est in ordine ad formam
[illegible] et materia celi [illegible]
non sunt eiusdem rationis. Item
unitas materie sumitur per analogiam
ad formam secundum materia celi et horum
inferiorum non habet analogiam ad
eandem formam. Item [illegible] materia est una
illa sunt ad invicem transmutabilia secundum sic
non est de celo et corporibus inferioribus
ergo [illegible] vera. Ultima conclusio omnium
corporum inferiorum materia est una non
unitate actuali per aliquam formam
specificam et individualem secundum est una per
[illegible] materia horum inferiorum
accepta secundum in se nude ab omni forma
et dispositione ad formam quantum est
de se [illegible] est ad omnem formam
generabilem et corruptibilem [illegible] corpora in-
feriora sunt ad invicem transmutabilia
[illegible] quod materia eorum esset una
et sic patet conclusio ad questionem. Ad ratio-
nes in oppositum. Ad primam quod principia
substantie [illegible] accepto non sunt
materia et forma sed sunt predicata substantie
corporee. [illegible] autem et ponit sunt
predicata sunt substantie [illegible] et [illegible]
opposita [illegible] et ponitur in [illegible]
[illegible]. Ad 2am dicitur quod abstrahere et
[illegible] ab intelligentiis
et de corporibus [illegible] non [illegible] quod reducatur
in idem predicatum reale. Ad 3am dicitur
quod esse corporeum et esse incorporeum
[illegible] unum [illegible] dispositionale et
formale non unum secundum rem secundum rationem
logicam et illud est [illegible] genus scilicet sub-
stantia [illegible] quod unitati generis logica
correspondeat unitas generis nature
[illegible] simplicitatis genus
logicum est [illegible] opposita
[illegible] collatio.
Ad ultimam dicitur quod non est omnino simile
de [illegible] et formarum
anima. Nam et si genus habeat
genus materie [illegible] ab eo quod est
materia [illegible] est [illegible] non
[illegible] est materia nec [illegible] anima secundum est
forma et a forma [illegible]. Ideo non
est quod si alia [illegible] de uno
[illegible] quod [illegible]
ille [illegible] de alia materia
una secundum rem.

Item si materia generabilium et corruptibilium ante omnem formam substantialem poneretur sub dimensionibus interminatis ipsam materiam concernentibus, sequitur quod non essent tres dimensiones ponende esse ante et separarentur per viam generationis. Primo quia forma substantialis non esset primus actus corporis. Secundo quia forma substantialis adveniret enti in actu. Tertio quia compositio secunda precederet primam. Quarto quia forma substantialis uniretur materie per medium accidentale. Quinto quia materia et forma fieret unum secundum accidens. Hec autem sunt inconvenientia, ergo tres dimensiones non sunt ponende. Ad oppositum est auctoritas commentatoris in libro de substantia orbis multis verbis hoc probans quod [illegible] de corpore questionis ponere. Pro responsione questionis sciendum quod quidam theologizantes posuerunt quantitatem esse de toto composito et forma ratione materie, dimensiones sive dispositiones simulantes quod ex sufficientia partium dicitur quod quantitas anima oritur. Et quia ante positionem a forma esset tota causa quantitatis, quia materia esset eius ratio, eadem debet esse quantitas, quia quidem generabilium materia sit eius ratio, ideo convenit esse eius quantitas quod est ratio (?). Item Averroes dicit 2º de anima quod de omnibus dimensionibus potius est dicendum et determinandum ab anima. Cum autem anima sit forma, scilicet quod forma esset ad quantitatem et sic materia, ideo potius proprium quantitatis. Secunda materia secundum se est pura potentia, ergo ab ea dimensiones tales a tota causa non oritur quantitas, sed aliquid actuale et sic hanc positionem videntur ponere. Tertio sciendum est quod Avicenna 2º sue sufficientie ponit quantitatem ex toto composita et formam sequi formam corporeitatis vel substantiam ratione illius forme, non quod quantitas secundum esse determinatum de specie et in individuo, scilicet sequitur hodie formam, sed eam scilicet aptitudinem ad actualem terminatam dimensionem quam actualem terminatam dimensionem determinatam ad hanc vel ad illam speciem, scilicet formam specificam et determinatam ad hoc esse particulare, scilicet esse hominis. Et hanc autem formam corporeitatis ponit communem omnibus generabilibus et corruptibilibus et distinctam a formis specificis, et ideo dicit quod cum ex aere fit aqua et econtrario manet eadem corporeitas secundum essentiam, licet varietur secundum esse, quia aliud et aliud esse habet sub forma aeris et sub forma aque. Et de hoc scilicet cum Albertus et hanc positionem persuadere deducit. Item ut habetur 2º de anima, anima est actus corporis organici physici. Sed corpus de genere substantie non est corpus nisi per aliquam formam que non est nisi corporeitas, ergo de ratione preter animam que dat esse specificum ponenda est forma corporeitatis distincta per essentiam ab ipsa, et in aliis corporibus. Tertio anima movet se ipsam, omne autem movens se ipsum dividitur in partem per se moventem et in partem per se motam, et pars per se movens est anima, pars autem per se mota non potest esse materia nuda, quia ut commentator dicit quod materia nuda non movetur. Ergo substantia mota est ens in actu substantiali et in potentia locali, ergo in parte sua per se mota ponenda est alia forma substantialis ab anima, que forma corporeitatis dicitur, que sit de tertia [illegible] perfectivas formas specificas ad dicta esse maneat semper eadem per essentiam et hanc positionem nititur ponere [illegible] est. Contra oppositum eius est sanctus Thomas ut inferius videbitur. Et sic sunt due opiniones contrarie quantitatis in toto materia. Prima dicit materiam esse totam quantitatem determinate. Secunda dicit quod quantitas sequitur formam corporeitatis in materia, non tamen est quantitas

Albertus

Thomas

Avicenna

dicta secundum diversitatem [ibi] ad diversas
species quantitatis. Secundo sciendum quod auctor
in libro de substantia orbis distinguit
duplicem quantitatem scilicet dimen-
sionem. Una enim est interminata ad
certam magnitudinem vel parvitatem
vel figuram et talem dicit perpetuam
esse materie prime et precedit omnes
formas substantiales in materia. Alia est
dimensio terminata ad certam magnitudinem
parvitatem vel figuram et talis dimensio
quantitatis sequitur formam specificam quia
unaqueque res nature hec determinata est
ad maximum et ad minimum et ad certam
figuram. Ideo videmus quod sunt eiusdem
speciei omnino sunt eiusdem quantitatis et figure.
Tertio dicitur quod sicut magis attestatur
experimentum quod aliqui dixerunt materias
esse principia a substantia naturae rerum. Et
de ista positione auctoris agenda est
presens disceptatio. In qua primo
recitabitur opinio auctoris et commentatoris
ponentis contra ipsum rationes per parte Avicen-
ne et Alberti et tertio secundum illos solventur
rationes auctoris [illegible]
secundum Thome. Respondetur ad questionem.
Conclusio ad primum sit prima conclusio
dimensiones interminate nullo precedunt
formas substantiales in materia corruptibiles
probatur quia forme materiales dividuntur per sub-
iectum quod est materia ergo oportet subiectum sub-
stare [illegible] dicitur formam esse divisibilem
alias non divideret formas. Sed materia non
est divisibilis nisi per quantitatem ergo in materia cor-
ruptibili ante formam substantialem ponenda
est aliqua dimensio et non terminata
et indivisibilis ergo interminata. Et quod hec
sit de mente auctoris patet quia dicit
commento [...] libri dicitur quod corpus
mutatur de terrestreitate in carnei-
tatem sed corpus non est corpus sine
dimensionibus ergo tamen id quod mutatur
manet sub utroque termino mutationis
scilicet quod dimensiones manent eedem
sub carneitate et terrestreitate.
Etiam in commento de celo ponit differentiam
inter formas corporum celestium et cor-
ruptibilium quia forme generabilium sus-
cipiuntur in materia mediantibus dimen-
sionibus interminatis sed non forma cor-
porum celestium. Secunda conclusio dimen-
siones terminate sequuntur formas sub-
stantiales specificas in materia probatur quia
diversitate specierum diversificantur quantitates
rerum et etiam figure et ergo dimensiones
terminate sequuntur formas specificas.
Item omne accidens quantitatis ad esse
completum scilicet per se esse subiectum sed
subiectum est actu perfectum per formam
specificam ergo dimensiones terminate sequuntur.
Tertia conclusio materia non est separabilis a
dimensionibus interminatis probatur quia nulla
forma expellitur a materia nisi per [viam] contra-
rietatis sed dimensiones interminate nulli con-
trariantur quia omnes forme generabiles et
corruptibiles conveniunt in dimensionibus
interminatis igitur in nulla expelluntur a materia.
Quarta conclusio dimensiones determinate non
supponuntur in materia [...] forme sub-
stantialis sequitur quod tunc sicut [...]
corpore et dimensio [...] dimensione
[...] quia omnis motus vel
mutatio est in quanto dicitur ut
probatur vi° physicorum [...] materia non est
partibilis nisi per quantitatem ergo in materia sunt
diverse partes et capit diversas sequitur
quod ponende sunt dimensiones in materia
per quas materia in partes et hec
sunt aliquae auctoris declarationes.
Pro 2° predicto respondendo Albertus et
Avicenna. Prima conclusio contra positionem auctoris
arguitur sic quia dicitur quod [...] primis
substantiis [...] est [...] aliorum
remanere ergo dimensiones interminate
non remanent [...] actualia.
Secundo [...] dicitur quod subiectum quanti-
tatis non occupat locum sed materia
suscepta cum dimensionibus interminatis
occuparet locum ergo cum talibus
dimensionibus non est subiectum ge-
nerationis et tamen ad hunc pone-
bat auctor dimensiones in

terminatas in materia. Item ipse au-
ctoris dicit contra commentatorem quod substantia
actualiter est ens completum ex materia et
forma substantiali quas adesse secundum illum
oportet actualis, sed hoc non esset nisi
si dimensiones determinate naturaliter prece-
derent formam in materia. Et etiam patet
esse adducta contraria ad oppositum.
Item si tales dimensiones naturaliter oporteret
adesse vel secundum rei naturalis tunc deberet
poni primum in rerum natura et sic esset
quantitas prima que est contra permanens (?)
et istis contrarius dicat Avicenna et
sui sequaces omnem actum oriri ne-
cessario a materia sed ex a forma ita tamen
quod quod sint approximantia a materie quam
forme et quam medio modo, et sic dicit
Avicenna quod quantitas insequitur primum
actum substantiam materie que est forma
corporeitatis ex qua oritur aptitudo ad
terminatam dimensionem et divisibilitatem.
Ymaginatur etiam Avicenna quod materia
prima producitur ab agente illo sub forma
corporeitatis et per agentis naturale de-
ducatur ad actum specificum. Sicut enim
artifex recipit rem naturalem ab agen-
te naturali productam et utitur ea tamquam
subiecto quod est in potentia ad formam
sue artis, sic agens naturale ca-
pit materiam productam sub forma cor-
poreitatis ab agente illo et utitur ea
tamquam susceptiva formarum naturalium
quam per motum et mutationem introducit (?)
sunt et ista secundum eum forma corporeitatis
numquam separatur a materia sed semper est
eadem corporeitas secundum essentiam in materia
variata secundum esse. Tunc pro primo puncto
solvende sunt due auctoritates in speciali
Alberti et Avicenna. Ad primam arguitur
quod materia sic non est divisibilis. Dicitur
ulterius quod materia nuda non est sub-
iectum contrariorum sed materia cum forma
corporeitatis in qua forma radicatur
inchoatio forme que dicitur a quibusdam privatio (?)
et hanc formam corporeitatis
sequuntur dimensiones interminate

et aptitudo ad actualem terminatam dimen-
sionem, sed tamen talis aptitudo eorum non
exiret actu dividi, sed sed quod ad actum
deducta est per agentes, et ita materia stat
sub una forma disponitur dividi
et quantificari secundum proportionem forme pro-
ducende per agentes naturales. Ad aliam au-
ctoritatem dicitur quod omnes forme sunt in di-
mensionibus initiatis, dicitur sic, videlicet
quod ab omnibus particularibus dimensio-
nibus abstrahitur dimensio in communi,
sed talis dimensio non est in materia nu-
lla sit dimensio que sit certa et
determinata. Dicitur ulterius quod non
sit contrarium quantitas et forma substantia-
lis, cum forme substantiales accepte secundum
esse in materia sunt coniuncte qualitatibus ac-
tivis et passivis quibus agunt et
patiuntur ad invicem et semper sunt contra-
rie. Secundum quod per modum sequele
contrarium fit corruptio subiecti. Ad
aliam dicitur quod forma corporeitatis est
perpetua materie et coeva oritur apti-
tudo ad terminatam dimensionem et ita
corpus in actu fit ex non corpore in ac-
tu, corpore tamen in aptitudine et potentia, et
sic patet solutio rationum auctoris. Ali-
qui tamen sustinentes eum voluerunt
rationes declarare contra opinionem [illegible]
[illegible]. Pro ultimo puncto sed
interior secundum doctores ponitur pro
conclusio in composito substantiali ex materia
et forma non est ponenda for-
ma corporeitatis distincta per essentiam
a forma specifica semper manens
eadem in materia sub omnibus formis
specificis. Probatur quia forma substantialis
in hoc differt ab accidentali quod ipsa
est actus essendi simpliciter, quod ipsa est
actus essendi. Accidens vero
sed quod forma est substantialis constituit
suum subiectum in esse simpliciter et ac-
cidentalis constituitur a suo subiecto.
Forma est substantialis advenit
enti in potentia, accidens vero
in actu simpliciter et potentia, sed quod

Cum igitur forma corporeitatis sit forma
substantialis ipsa dabit materie esse simpliciter
et constituit ipsam substantiam sed quecumque ad-
venit enti in actu simpliciter est accidens
ergo omnes forme speciales essent ac-
cidentia. Et si dicatur quod esse simpliciter
potest dici dupliciter. Uno modo ut opponitur
esse secundum quid quod est esse accidentale et
isto modo forma corporeitatis dat esse
simpliciter. Alio modo dicitur esse simpliciter quod
est determinatum ultima determinatione
in natura et hoc modo forma corporeitatis
non dat esse simpliciter sed dat
esse determinatum. Contra hoc
replicatur. Nam esse substantiale in-
divisibile(?) quod consistit ergo non est de-
terminabile ac determinabile. Arguitur quod
quod est primum in metaphysica(?) et mensura o-
mnium sicut accidens ordinibus necessario
est minimum et indivisibile aliter non
esset prima mensura sed esset mensurabile
secundum ordinem causarum. Esse substantiale est primum
in metaphysica(?) et mensura omnium aliorum
esse. Ergo necessario est minimum et indivisibile
et hoc est quod dicitur octavo metaphysice
quod in substantiis species sic se habet sicut
numerus sed unitas addita vel subtracta
indivisibilis variat speciem ergo et in
substantiis. Et sic similiter est esse
substantiale secundum rem indivisibile. Immo potest
iste doctor quod abscondi(?) forma secundum
rem multiplicari tamen secundum veritatem(?)
tem habet aliud materiale es-
se substantiale esse corporeum esse speciale
et ultimum. Secundo conclusio quod forma
substantialis immediate unitur
materie. Probatur. Materia de
sui natura est potentia substantialis que per se
ipsam et directe respicit actum substantia-
lem ergo non per medium. Ideo dicitur
secundo de anima quod non est querenda
causa quare ex materia et
forma fit per se unum nisi quia
forma se habet ut actus et materia
ut propria potentia eius. Item si
forma substantialis uniretur

mediante per medium vel illud esset substantiale
vel accidentale. Si substantiale tunc forma
substantialis adveniret enti in actu
substantie et sic esset accidens. Si accidenta-
le tunc materia et forma non facerent unum
per se et ita sequitur inconveniencia addu-
cta in principio questionis. Tertio sequitur
conclusio responsiva ad questionem in-
materia prima non sunt ponende dimen-
siones interminate vel determinate
precedentes formam substantialem et coeterne
ipsi materie prime. Patet quia tales
dimensiones essent accidentia
et si ante formam substantialem po-
nerentur in materia sequitur multa inconveniencia
ut patuit et sic patet responsio
ad questionem. Racionibus secunde partis commen-
tatoris soluti sunt et inconveniencia que
ibi adducta consequuntur. Si quis
tamen vellet sustinere ipsum potest
huiusmodi inconveniencia appa-
renter licet non vere solvere

Utrum forma substancialis cum genera-
cione rei cum sit forma sit in materia
secundum esse formale formaliter. Arguitur
quod non. Indivisibile ubi est totum est
ergo cum esse substantiale sit indivisibile si
forma esset in materia cum generatur res(?)
esset in materia tota et tunc ipsum esse ergo
nullo tempore(?) forme esset ab efficiente.
Sequitur ergo quod eciam materia solum
remaneret dispositionibus creatis ut
forma que esset secundum esse caliditas et
latens diceretur ad manifestum esse
et apparens et sequitur ulterius
quod quodlibet esset in quolibet secundum actum sed
latet nos ut dicebat Anaxago-
ras. Sequitur ulterius quod nulla fieret
simpliciter sed solum secundum quid et ex toto destrue-
retur generacio substantialis et generatio
esset alteracio. Secundo arguitur sic se-
queretur quod forma substancialis
posset extendi vel remitti quibus in-
potest omnia quia si forma esset in

ma sed esse de complectivum tunc inducitur
ad esse perfectum per motum et cum de ea
motu sit principium motus et finis sequitur
quod forma de principio motus crescit esse
minus perfectum quam de medio quam
de fine et sic intenditur et remittitur
Sed oppositum arguitur probo sic quia sicut
dictum est quod ex non albo fit album
et non ex quolibet non albo sed ex illo
non albo quod est in potentia ad album sed
hoc non esset nisi illud non albo esset
inchoatio forme albedinis per quam
illud non albo esset potentia ad album
et non de alio Secundo sic educitur ex eo
in quo nullo modo preexistit sed forma
educitur de potentia materie ergo
indicat aliquod esse in materia
Tertio ut sic forma substantialis
totaliter deberet abscedere quod est contra
artem Quarto dominus motu
fiunt aliquando de toto ad totum cum motus
sit semper inter duos terminos ergo
fiunt ma vel forma non materia
quia tunc materia esset minima et dominus
motu esset duo semper unus ad
esse inde et alius ad esse forme ergo
omnis quod forma fiat de esse imperfec-
to ad esse perfectum et sic preexistit
in materia secundum esse imperfectum Quin-
to omnis motus fit ratione alicuius in-
digencie sed materia movetur ad formam
ergo indiget forma indigencia autem
est privatio id quod natum est esse ergo
forma nata est esse inde et non
nisi per fortitudinem efficientem in materia
quod ergo est ipsius forme Sexto
materia appetit formam quam non
habet in quantum non habet
ergo in quantum est apta habere eam
sed tunc habere non est nisi per hoc quod
forma aliquid preexistit in materia ergo etc.
Septimo omnis appetitus alicuius fit
ratione similitudinis sed omnis similitudo
est relatio fundata in unitate forme
ergo cum materia appetat formam oportet in
materia esset aliquod forme per quod assi-
milatur ipsi forme et ratione cuius eam
appetat Octavo motus est ex
malicia alicuius sed malicia non est
nisi eius quod natum est esse et de perfecto
de est ergo Nono materia est prius in
generatione sicut inde sed inde non e-
rit prius passive adequatione
primo est prius potentia confusa que tacta
per virtutem maris actionatur et du-
citur ad actum determinatum ergo ad simile
materia habet prius potentiam naturae confusam que
tacta per virtutem agentis dirigitur
ad determinatum actum unius forme
Decimo materia appetit formam
sicut turpe bonum et femina virum
sed turpitudo non est causa appetendi bo-
nitatem ergo de turpi est aliquid bonitatis
ratione cuius appetit bonitatem Undecimo
ex semine asini generatur asinus et
non aliud animal et similiter ex quolibet se-
mine omne omnia sed hoc non
potest esse nisi de rationibus seminalibus essent
forme generande sed aliquod esse per quod
materia disponitur ad istas formas
et non ad alias ergo forma antequam
generetur ratione forma est in materia
secundum esse determinatum ad tales species
determinale nisi per virtutem agentis
naturalis Pro decisione huius
materie erunt duo puncta primo
ponentur positiones alberti ponentis in-
choationes formarum in materia
et alia apparentie tacte sunt
pro eo Et sed ipsum ponentur rationes
contra eum Tertio ponitur opinio thome
negantis tales inchoaciones et sol-
ventur rationes alberti Pro quo sciendum
est quod circa productionem formarum sub-
stantialium per artem aliquando philosophi
fuerunt diverse secte Prima ut
posuerunt formas totaliter esse ab
intra Dicentes quod agentia naturalia
nil aliud faciunt quam removent
contrarias dispositiones ut forma
presens in esse occulto ad esse
aptum ducatur et habent etc.

de lapide precioso vel ferro cum sp-
lendor aliquis pictus vel rubi-
ginis occultatur quo polito et
terso manifeste apparet eius
splendor et dictus et huiusmodi po-
sitionis propter quod autor fuit anaxa-
goras ponens quotlibet esse mixta
secundum nos latentia. Aliqui posuerunt forte
tercium extreme albertus ymaginando
quod agentia naturalia solum disponunt
materiam ad formarum susceptionem et
dispositione facta causa universalis sicut sua
intelligentia dator formarum que est intelligentia
assistens speciei generandi et corrump-
endi. Et huius positionis dicitur
vita avicenna fuisse autorem
Tamen albertus dicit quod non sed quod fuit
plato. Media positio est prede-
cessoribus fuit aristoteles medium viam te-
nuerunt dicentes formam partim
esse ab intus et partim ab extra. Sed
ut dicit albertus non est intelli-
gendum quod forma habeat partem
et partem et quod una pars sit in
materia et alia veniat ab a-
gente cum forma sit essentia
simplex et indivisibilis. Sed debet sic
intelligi ut dicit quod forma tota
est ab intra secundum esse potentiale et in-
completum et non terminatum ad certam speciem
[illegible] tum et tota ab extra scilicet ab ef-
ficiente secundum esse completum et terminatum
ad certam speciem. Cuius. Ex quo sequitur
quod agens naturale non producat essen-
tiam forme ut tota pars sit de materia
sed agit ad eductionem eius ad esse
actuale et determinatum ad certam
speciem quod esse licet sit forme tamen
tamquam formalis est tamen totius
compositi tamquam illius quod est per se
terminus generationis et intentionis naturalis
quam intendit producere generans et non
formam nisi concreatam in actu
illius via ad esse forme ut sic
est. Et addidit albertus unum
simile [illegible] pamphilo respectu [illegible]

quod sic est in genere et diversis respectibus
speciei constituendarum sub genere ita est
in materia et formis naturalibus respectu ge-
nerandorum. Verumtamen est forma
generalis non perfecta et non determinata ad
esse unius speciei sed determinatur per differentiam
sibi additam quia de sua potentiali generis
et licet alia sit natura generis primi quod suppo-
nit genus et alia natura differentie secundum
id quod supponit differentia tamen natura generis
potentiale virtuali et confusa omnes diffe-
rentias et inde venit quod differentie nature
sue sunt certa in subiectum generis quod est
natura generis et unum vel habito ac-
tu confuso illius subiectum sic se compel-
lunt secundum actum distinctum. Duplex enim una
que est actualis alia compellit secundum
esse actuale. Unde dicit aristoteles in metaphysice
quod differentie substantiales sunt generis
et sic est de materia et formis naturalibus
verumtamen quod materia non est forma generalis
sicut genus sed primum subiectum est formarum
de quo est secundo quod habitualis potentialis
et confusa quasi omnes formas de
ipso educibiles et habitus confusus
acceptus de sua potentia potentialiter tamen primo
generaliter remota quod sed hoc ab formas
generis de [illegible] et semper efficiatur maxime
per dispositiones disponentes materiam ad illas
formas et non ad alias et ita licet
de hoc habitu omnium continentur
omnes forme sicut de genere remoto
tum illa forma dicitur proprie inchoata
de illa quod per virtutem agentis primo quod
illo educi potest. Ideo proprie dicimus
formam asini inchoari de semine
asini et non aliam formam et hic dis-
situs confusus essentialis distinguitur communia materie
et eius forme prout sunt de termino generaliter
non quidem per essentiam sed per esse quod in
hoc virtute forme sunt secundum esse
confusum et de termino generationis quod forma
materia habet esse determinatum et distinctum ab
alia forma. Et quia unde oritur
talis unitas de materia forma respondet
albertus de sua secunda de admirandi

scientia dei quod ortum habuit creatione materie
prime et est sicut quidam splendor
perlustrans materiam generabilium et corru-
ptibilium in quo radicatur omne illud
quod materie dat esse et compositum et ex
illo educitur omnis forma tamquam ex
radicali principio et inchoatio eius
forma prout constituit esse in determina-
ta specie non dicitur esse per creationem sed genera-
tionem que est eductio forme de tali principio
vel inchoatione tamquam. Quidam ponunt
principium ad esse potentiale et ad esse actuale
et ad complementum ut dicit alber-
tus et hoc est sententia arabibus et eius sequitur
dicentium formam educi de potentia materie
et ita omnis quod ibi aliqua preexistat.
Replicat tamen dominus albertus in summa metha-
[illegible] quod talis [illegible] in materia
corresplendentia corporum supercelestium
super materiam generabilium eius sicut
in eis intellectu possibili corresplen-
dentia intellectus agentis qui est
dicitur forma omnium intelligibilium
erit inchoatio omnium intelligibilium ita
corresplendentia corporum celestium
que virtualiter continet omnes formas naturales
erit inchoatio illa in materia secundum proprium
modum loquendi secularium est. Hiis
premissis ponuntur alique conclusiones pro
positione. Prima conclusio forme
non sunt totaliter ab intus patet satis ergo
per evidentia adducta ad oppositum. Secunda
conclusio forme non sunt totaliter ab extra
quia si sic tunc dator formarum
per actionem suam attingeret essentiam for-
me et terminaretur eius actio ad essen-
tia forme et non ad esse compositi et
tunc naturalia agentia [illegible] non attin-
gerent esse compositi sequitur quod compositum non
fieret per se sed solum per accidens. Item
sequitur quod compositum non esset unum per se
quia unitas compositi non esset ab essentia
forme cum ibi sit essentia materie et
essent duo et non unum nec esset
unum ab unione forme cum materia
quia talis unio non attenderetur ab aliquo

agente. Tertia conclusio forma quod datur formarum
et qualitates transmutantes in materia est
sunt duo agentia non quidditative ergo
earum non est idem terminus. Item datur
formarum ad sit ex materia non
sufficit qualitates transmutantes materiam ergo
qualitates in materia concurrunt solum agentem
ad formam et non ad complementum al-
terius forme et per consequens materia non
quam disponentur ad completorem vel
[illegible]. Quarta conclusio forme
naturales partim sunt ab intus et partim
ab extra intelligendo ut dictum est
patet ergo ex precedentibus conclusionibus
quia non sunt totaliter ab extra per rationem [illegible]
ergo sunt partim ab intra et partim ab extra.
Ex quibus sequitur quod forma substantialis
ad generatum [illegible] cum est forma et
in materia secundum esse formale forma-
le secundum non secundum esse determinatum in specie. Pri-
mam partem probat [illegible] et se-
cundam partem probant [illegible] adducta
ad oppositum. Et tunc ad rationes
ad oppositum adductas. Respondetur
[illegible] in simplici [illegible] est secundum non
totaliter [illegible] quod forma est
tota ab intrinseca sed non totaliter et per con-
sequens solvuntur omnia in contrarium. Ad
rationem [illegible] quia extensio et di-
visio forme sunt accidentia forme
determinate in specie non ad generatorem
forma non dum est determinata in ma-
teria ad certam speciem entis. Secundum est tamen
quod generatio substantialis semper
est [illegible] alterationis ratione
cuius accipit successionem et si sit
maior et minor erit secundum [illegible] et tamen
secundum esse forme substantialis [illegible]. Et
hoc de primo articulo. Quantum ad
secundum articulum sciendum est quod doctor
[illegible] in tractatu suo de materia prima
et de dimensionibus interminatis quod
forma [illegible] esse materia et in
potentia. Primo [illegible] ponit primo
secundum quam in materia nichil est de forma
nec de dispositionibus ad eam secundum solum

est aptitudo ad formam educendam
ad terminum per agens et talis aptitudo
vel habitus inchoationis est forme secundum se
potentia passiva materie ad formam et
hoc modo forma ignis dicitur esse
in potentia in materia aque omnino indisposi
ta ad formam ignis Secundo capitur
forma in materia in potentia non sic omnino
sed quando disposita et inchoata per
qualitates materiales ad ipsam formam
sed hoc tamen quod essentialiter ibi sit aliquod
principium forme inest ei aliquam nisi
actiua educens talem formam de poten
tia secundum solum in materia disposita in
potentia passiva non remota a forma
quod est actum quamprima et sic
forma ignis esset in materia
aque in potentia dum aqua esset iam
calefacta per ignem Tertio capitur
forma esse in materia in potentia non solum
passiva sed etiam activa et hoc modo
sunt forme in potentia in seminibus
ut forma olive in semine olive
et forma asini in semine asi
ni in quo semine non solum est materia
receptiva forme asini sed etiam virtus
formativa asini in prima agentante
in virtute celi virtutem educendi formam
de potentia materie et disponendi materiam
ad talem formam inest in talibus semi
ne est forma formativa secundum solum
passive et effective et secundum tertium modum
forma substantialis dicitur esse in potentia
in materia ante generationem rei secundum istum
doctorem primo tantum primis duobus modis
educi ad unum scilicet quod forma est
in materia solum in potentia passiva duplici
modo tantum ut dictum est et sic per
isto proposito contra thomam ponitur quod omnis
forma substantialis ante generationem rei
tam est forma ne preest in materia
secundum esse formale formaliter Hac
conclusione probat rationes contra eum
et ad hanc declinatur sic dicentes for
me substantialis est dicere esse formaliter
ergo si preest in materia secundum essentiam

tum esse sic propinquissimum forme
inest sit de necessitate absolute sequitur quod preest
secundum esse suum formaliter et per consequens quicquid adve
niet postea erit actus Item ex
ordine entium patet quod esse substantiale
est primum quod minimum et indivisibile et
per consequens non variatur penes gradus
et dictum alias non esset simpliciter
simum et minimum Item ad hoc
ponit albertus talem inchoationem
ut generatio rei naturalis sit a principio in
trinseco cooperante actiua cum agente
extrinseco ad dispositionem materie
ad formam sed sic ponatur talis for
ma preesse modo quo ipse ponit
in potentia est eam generare active ad
generationem rei ergo contra propositum quam
ponit videtur nullomodo patet quod non
agit nisi secundum quod est in actu Modo for
ma sic tale esse quod est confu
sum non est in actu Item cum actiones
sint suppositorum nulla forma
agit in propriam materiam tamen inchoet
ergo forma sit inchoata non per se
agentem in materiam disponendo eam et
educendo se ipsam de potentia in actum
et tunc tenendo hanc opinionem
respondetur ad rationes factas pro eo
Ad primam dicitur non sit album ex
omnino non albo medium sed ex non
albo quod est in potentia ad album In
potentia quidem quando disposita tunc dispo
nit albo sed ponere aliquid albedinis
per quod ipsum sit in potentia ad
album Unde advertendum est quod alber
tus ponit accidentales formas sed naturales
sed artificiales esse inchoatas
in suis subiectis et concedit aliquas
transmutationes ad formas accidentales
esse naturales quia scilicet sunt ad formas
accidentales naturales et non artificiales
Ad secundum dicitur quod illa locutio est
methaforica sumpta a conditionibus
plurimis naturaliter proprie illud educi dicitur
de aliquo accipitur in eo et postea
in alterum quidam sed non sic educi

de pon mae ß

de pon̄ materie s(ed) s(ecundu)m quend(am) sil(itu)d
nem ut id dicat(ur) esse eductu(m) de
aliquo q(uod) no(n) est v(e)l eo m(od)o q(uo) p(ri)us
erat et sic forma p(er) g(e)n(er)at(i)o(n)em
est educta d(e) pon̄ passiva m(ateri)e
i(n) qua p(ri)us erat s(ecundu)m in potencia
et p(er) generato(rem) i(n) actu Sed z(?) cu(m)
conceditur q(uod) m(ateri)a movet(ur) ad forma(m)
q(uia) n(atur)a est ea(dem) cu(m) te(rmi)n(o) et te(rmi)n(us) n(on) est
forme p(er) essentia(m) id(est) tu(m) cu(m) sed
solu(m) est n(atur)a m(ateri)e p(er) q(ua)m est i(n) po
tencia ad forma(m) v(e)l aliqua d(is)po
sitio q(uam) a v(irtute) activa q(uia) eo(rum) educe(re) de po
tencia m(ateri)e una(m) forma(m) et no(n) alia(m)
q(ue) e(st) instrume(n)tu(m) d(e)t(er)minate forme
ge(ne)rantis Et sic dicit(ur) ad om(n)e(s)
r(ati)o(n)es q(ue) arguu(n)t d(e) materia de
r(ati)o(n)e et d(e) s(im)ilitudine Ad illa(m)
q(ue) arguu(n)t q(uod) appetitus e(st) (ra)c(i)o(n)e sil(itu)
dinis dic(itur) q(uod) duplex est sil(itu)do
Una est p(ro)p(r)ie dicta et formal(is)
fundata i(n) unitate forme et
i(n) t(a)l(i) no(n) fu(n)dat(ur) appetitus m(ateri)e
Alia est sil(itu)do m(i)n(us) p(ro)p(r)ie dicta
no(n) formal(is) s(ed) p(ro)p(or)c(i)o(n)al(is) fundata
s(cilicet) i(n) unitate p(ro)p(or)c(i)o(n)is et i(n) t(a)l(i)
fundat(ur) appetitus materie q(uia) cu(m)
m(ateri)a d(e) sua n(atur)a est po(tenti)a sub(stanti)al(is)
h(abe)t p(ro)p(or)c(i)o(n)e(m) ad forma(m) q(ue) d(e) sua
n(atur)a est actus substantial(is) Ad
illa(m) q(ue) arguu(n)t d(e) forme azini
p(ate)t responsio q(ui)a d(icitu)r q(ua)n(do) cu(m)
ge(ne)rat(ur) azinus et no(n) aliud q(uod) est
m(ater)ie azini q(uia) i(n) illo forme sit
forma asini s(ecundu)m essenciam s(ed)
est v(irtu)s for(ma)tiva asini que est
n(atur)al(is) potentia activa g(e)n(er)ans
i(n) se virtute(m) forme asini g(e)n(e)
rantis v(e)l vi c(uius) p(otes)t educe(re) forma(m)
asini d(e) t(a)l(i) forme et non alia(m)
Et sic p(ate)t quali(ter) sit respondend(um)
ad r(ati)o(n)es utriusq(ue) p(ar)tis ma
teria cu(m) p(ro)blematica est q(uo)
ad nos et h(abe)t de questione
et p(er) (con)sequens de primo li
bro p(h)isicor(um) (et)c(etera)

Queri(tur) circa initiu(m)
s(ecun)di libri phi(si)
sicor(um) q(ui) (con)tinet(ur)
Primo utr(um)
diffinitio n(atur)e
sit b(e)n(e) assignata
i(n) qua dicit(ur) natura est principiu(m)
et ca(usa) movendi et q(ui)escendi ei(us) i(n)
quo est p(ri)m(o) p(er) se et no(n) s(ecundu)m acci
dens Et a(rguitu)r q(uod) no(n) q(uia) n(atur)a est q(uod)
aliud cu(m) sit m(ateri)a v(e)l forma ergo
male diffinit(ur) p(er) p(ri)n(cipiu)m et ca(usa)m
q(ue) relac(i)o(n)e(m) i(m)portant 2o principiu(m)
et ca(usa) id(em) su(n)t ergo nugatorie alt(eru)m
addit(ur) 3o aliq(uan)do n(atur)a movet(ur) et
t(ame)n no(n) q(ui)escit ergo male ponit(ur)
et q(ui)escendi Et (con)firmat(ur) q(uia) mo
t(u)s et q(ui)es oppon(untur) ergo n(atur)a non
est p(ri)n(cipiu)m utriusq(ue) 4o n(atur)a in
a(n)i(m)atis n(atur)a(lite)r movet(ur) et t(ame)n non
habent i(n) se p(ri)n(cipiu)m sui mot(us)
q(uia) movet(ur) a(n)i(m)a(n)te q(uo)d non
est i(n)trinsecu(m) ergo male poni(tur) ei(us)
i(n) quo est 5o ut(pote) v(e)l cadens
d(e) orp(?) n(atur)a(lite)r mo(ve)t(ur) et t(ame)n n(atur)a a(n)i(m)al(is)
no(n) est p(ri)n(cipiu)m illi(us) mot(us) ergo ma
le poni(tur) p(ri)m(o) 6o p(er) se et no(n)
s(ecundu)m acci(dens) id(em) su(n)t ergo alt(eru)m nu
gatorie poni(tur) Q(uo)d o(mn)ium est a
ristotoles i(n) primo celi (et) mu(n)
di Pro responsione ad q(ue)stione(m)
primo q(uod) p(ri)n(cipi)o quia ph(ilosoph)us i(n) primo
d(e)t(er)mina(ve)rat de p(ri)ncipiis re(rum)
n(atur)al(iu)m q(ue) p(ote)r(a)t (con)f(er)r(i) ad esse et
fi(eri) rei n(atur)al(is) g(e)n(er)a(bi)l(is) i(n) h(oc) 2o de
t(er)minat de p(ri)ncipiis re(rum) n(atur)al(iu)m
q(ue) p(ote)r(a)t (con)f(er)r(i) ad scie(n)c(iam) et ita i(n)
h(oc) 2o agit(ur) de p(ri)ncipiis scie(n)c(ie)
n(atur)al(is) et q(uia) p(ri)n(cipiu)m c(on)sid(e)rac(i)o(n)is scie(n)c(i)e
sive subiectu(m) et mediu(m) p(er) q(uo)d
d(e)t(er)minat scie(n)c(i)a id(e)o in h(oc) 2o a(gi)
t(ur) d(e) n(atur)a primo ta(m)q(uam) d(e) subiecto
et ostendit(ur) de quibus sci(enti)a
habet (con)sid(e)rac(i)o(n)e(m) et (con)stit(ui)t

nata

ex quibus causis dimittat et ad
ostendendum causam dubitationis consti-
tute primi libri et istud continuando
dicebatur in fine libri. Item autem
aliud principium incipientes dicamus.
Primo sciendum quod natura apud doc-
tores sex modis dicitur. Primo modo
dicitur natura principium est earum rerum que
sunt quod non ab initio capit principium
et hoc est communissima accepta natura que
comprehendit omne ens positivum ideo
dicitur tamen sunt ad excludendum negationes
et privationes et dicit quoque modo proce-
dendo intelligentias ab tempore motum
et materiam primam que ab initio modo
non possunt comprehendi. Secundo magis
stricte dicitur natura principium solum corporee
substantie et sic dicitur a Boethio
natura est quod potest agere vel pati. Tertio
stricte dicitur natura principium existit in
corporibus mobilibus in quibus est
principium motus et sic capitur hic. Quarto
dicitur natura propria et essentialis differentia
speciem constitutiva principium dicimus quod differentia
est natura hominis et alia asini.
Quinto sciendum quod natura principium componitur
ex materia et forma analo-
gice ideo hoc dico non est quod natura
est a complanato quod est manifes-
te declarationis quod non possit supplere
et est dicta analogice de materia
et forma sicut et non valde. Sexto
sciendum quod licet non materia sit aliud
et etiam non forme tamen natura su-
pra materiam et formam et suas
proprietates addit quendam respectum
ad opus ita quod natura dicat mate-
riam et formam non ut sunt
principia essendi absolute sed ut sunt prin-
cipia movendi et quiescendi ideo
consequenter natura definitur per principium
et causam que respectiva sunt.
Quinto sciendum quod in diffinitione
ponitur principium et causa ad designan-
dum quod non omnium motuum natura
est eodem modo principium cuius ratio est

quia dupliciter modo. Et in rebus animatis
natura est principium activum non autem
in inanimatis sed est principium passivum
a formali ideo convenienter dicitur in eis
causa quod per principium importatur intelli-
gitur efficacia. Item ponitur moven-
di et quiescendi quia quod movetur naturaliter
ad aliquem locum in illo naturaliter quiescit
et per eandem naturam ymmo naturalius
quiescit. Et solum intelligendum est de alio mo-
tu a locali non tamen intelligendum est
quod quicquid quod movetur naturaliter natura sit
principium utriusque scilicet movendi et
quiescendi quia celum naturaliter movetur et
tamen non quiescit ideo dicit Avicenna
Averroes et Thomas quod illa copulativa
et tenetur divisive in diffinitione
natura quod in illis que naturaliter moventur et quie-
scunt natura est principium utriusque
sed tantum motus ipsius celi. Item in uno
non quod naturaliter tantum movetur est tantum
principium motus. Aliter tamen dicit Albertus
dicit enim quod motus celi non est
naturalis quia est a motore separato
movente per intellectum et volun-
tatem ideo motus ille non debet
dici naturalis sed intelligibilis.
Sed ad hoc dicendum est cum doctore
sancto quod ad motum naturalem non
requiritur quod sit de principio intrinseco activo
sed sufficit quod sit aliquod principium intrinsecum pas-
sivum naturaliter inclinans ad talem
motum et sic respectu principii passivi
motus celi est naturalis quod celum naturaliter
obediat motori et naturaliter
inclinetur ad motum eius. Et hec
doctoris sancti conformata sententia
solvuntur omnes rationes Alberti
quia solum probant quod non est naturalis
a principio activo. Sexto sciendum
quod in diffinitione ponitur cuius quod
est ad differentiam rerum artificialium
in quibus quod in compositum non sunt
principium aliquorum motuum naturalium.
Deinde ponitur primo quod et sic
non in animatorum corporum sit principium

motus eorum non tamen principium ut ad al
motum deorsum non oportet animalis
in quantum animal sed in quantum elemen
ti praedominantis. Unde tamen verum est quod
aliud est principium alterius motus
et ita non videtur esse aliqua res
naturalis cui sit principium nam non con
venit aliquis proprius motus. Item
ponitur ipse et non secundum accidens quod di
citur ars: sicut enim medicus aliquid
se ipsum sanat hoc tamen est secundum accidens
quod accidit medico quod medicus est
et sanetur. Ideo hoc duo ipsum sepa
ta sunt esse medicum et esse sana
bile secundum naturam et ille motus iste est per se
principium nunquam ipsum separata ut
nichil est movere sursum in eo
sit levitas et nunquam secundum dicitur quod
recipit levitas quod illud nata est sit
movere sursum et ita de aliis. Po
dicitur tamen quod illa particula ponitur ad
differentiam privationis. Ultimo sciendum
quod ut vult aristoteles etiam quod sunt animata
ut animalia plantae simplicia
corpora et partes eorum. Alia vero
sunt non animata sed ab aliis causis
scilicet ab arte causa fortuna. De
quorum etiam differentia ponitur prima
conclusio. Entia naturalia ab arti
ficialibus differunt per hoc quod naturalia
in quantum huiusmodi habent principium
sui motus intrinsecum. Artificialia
vero ut sic non habent principium sui
motus intrinsecum quod sunt suo proprio nobis
patet. Istam conclusionem probat aristoteles per
inductionem: videmus quod quaedam natu
ralia habent principium motus secundum locum
naturaliter intrinsecum scilicet gravia et
levia etc. Alia vero secundum
augmentum et detrimentum ut a
nimalia et plantae. Quaedam vero secundum
operationem ut corpora simplicia
et participantia eorum naturam. Quaeritur
Sed ea quae non sunt animata ut lectu
lus et indumentum et cetera arti
ficialia in quantum sunt ab arte

nullius mutationis in se habent principium
sed passivus sunt secundum materiam et quantum
substantia corporum artificialium
sunt res naturales. Cultellus
enim in quantum cultellus non habet in
se principium motus deorsum sed in quantum
ferreus est. Sed potest obici quod haec
conclusio quod in alterationibus et ge
nerationibus simplicium corporum to
principium motus videtur esse ab extrinseco
agente ut cum aqua calefit vel
aer condensatur videtur principium mutationis
est ab extrinseco agente ergo non
videtur quod naturalia differunt ab artifi
cialibus per hoc sed secundum istam mu
tationem vero naturale principium motus
sit in eo quod movetur. Et propter hoc quidam an
tiquorum dicunt quod nihil quod in his di
mutationibus corporum simplicium prin
cipium activum mutationis et motus
in eo quod movetur tamen non perfectum sed
imperfectum quod coadiuvat actionem
extrinseci agentis. Dicunt etiam quod
in materia est quaedam inchoatio formae
quam dicunt esse privationem quae est
secundum principium naturae et alia hoc
principium in motibus generationis et altera
tionis corporum simplicium et naturalis
dicitur. Sed ut dicit thomas
hoc non potest esse verum quia nihil
agit nisi secundum quod est in actu. Dicta
inchoatio formae cum non actus per
fectus sed aptitudo quaedam ad actum non
potest esse principium activum motus aut
generationis. Praeterea etiam si es
set forma in actu completo non
ageret in suum subiectum alterando
ipsum quia forma non agit sed
compositum quod non potest se ipsum alte
rare nisi sint in eo duae partes
quarum una sit alterans et
alia alterata. Ideo ad ob
iectionem respondet thomas quod
in rebus naturalibus quandoque non est
principium motus quo eis convenit
motus. Sed in quibus ergo convenit mo

ut patet

vel quod est principium motus activum et
quibus movetur in eis est principium
passivum quod in quantum est potentia naturalis
ad illam formam et motum facit mo-
tum esse naturalem. Et ideo factiones
artificialium non sunt naturales quia
licet principium materiale sit in eo quod fit
et sic movetur non tamen habet naturalem
potentiam ad talem motum vel formam et
similiter motus celi est naturalis licet sit
a motore separato quia in ipso corpore ce-
lesti est naturalis potentia ad talem mo-
tum. In corporibus vero generabilibus et cor-
ruptibilibus est principium formale et materiale
ipsius motus. Nam sicut alia ac-
cidentia consequuntur formam substantialem
ita motus et moveri ad locum non
tamen forma eorum est motor sed generans
est motor qui dat talem formam ad
quam per se talis motus. Ecce quod
infert Aristoteles conclusionem responsi-
vam ad questionem quod scilicet natura est principi-
um et causa etc. Patet conclusio quia
naturalia differunt a non naturalibus quia natura-
lia unumquodque eorum habet naturam
sed non differunt a non naturalibus nisi
per hoc quod est principium motus et quie-
tis in eis per se et non secundum accidens
ut dictum est ergo natura est principium
et causa motus. Patet etiam conclusio ex
declaratione predicte diffinitionis et
si queratur quomodo differunt habens naturam
et ens secundum naturam. Respondetur ad pri-
mum dicendo quod cui natura sit principium
et causa movendi illud dicitur habens
naturam quod est in se tale principium
movendi et quiescendi et quod tale princi-
pium ut dicetur postea dicitur de materi-
a et forma ideo habens naturam est
compositum ex materia et forma naturali
sicut est prima substantia composita
naturalibus. Sed ens secundum naturam dicitur
dicitur duobus modis quod compositum ex naturalibus
constitutum et sic idem est quod habens naturam.
Alio modo dicitur ens secundum naturam aliquid
quod primo consequitur compositum naturam

aliquorum ut forma sursum dicitur
convenire igni secundum eius naturam et sic omnes
motus naturales dicuntur entia secundum naturam.
Sed si est queratur an ridiculum sit tem-
ptare demonstrare naturam esse. Respon-
det autem quod ridiculum est apud
peritos sed non apud imperitos sed in-
tet respondit eis auctoris. Sed
Albertus imitatur eos contradicere dicens
quod de natura potest fieri duplex questio una
an natura sit et circa tamen temptare
demonstrare est ridiculum. Alia questio
an natura que est motor diversa
a mobili et hec questio dubitabilis est
et sic intellexit auctoris sed licet hec
vera sint non tamen ad propositum quod non
agitur hic unde utrum que est motor sed
de natura que est materia vel forma.
Item Aristoteles dicit non vellet im-
pugnare eos qui vellent demonstra-
re quod motor diversus a mobili sed
qui vellent demonstrare quod natura sit.
Ideo ad ipsos vel lectorem. Dicendum est quod
ridiculum est temptare et demonstrare
naturam hoc est quod natura sit quia ad
sensum manifestum est multa ex seipsis
per se et primo habere principium sui
motus ergo ad sensum manifestum est
multa esse entia naturalia et per consequens
naturam esse. Non ridiculum est
temptare demonstrare per se notum
esse cum secundum hominem non potest
iudicare inter per se notum et non
per se notum talis enim accipit per se
notum tamquam ignotum et esset similis
ceco nato qui vellet sillogiza-
re de coloribus quia nullus cognoscit
quod est secundum scilicet quod non. Et sic patet
responsio ad questionem. Rationes
ante oppositum quod sicut duas primas
patuit solutio et ad confirma-
tionem dicitur quod que sunt utrumque ad
que non contra motum qui est
ad illud terminum ut habetur quinto phisicorum
non natura dicitur principium motus et
quietis ad quem est. Sed alia dicitur

q addit et no secundum accidens eo
quod per se est eqa aliquid enim oppo-
ad per aliud et quidquid per accidens et
id est per se quod essencia Ideo ad de-
nond quod sit ibi actu per se subiunctum
et non in accidens a et sed

Utrum forma sit magis natura quam ma-
teria sicut est in naturalibus ita est in artificia-
libus Arguitur quod non vnita natura in spiritu
per se materia est tota substancia artificialium
ergo materia erit tota substancia naturalium
In oppositum est aristoteles in 2o capitulo
primo libri In responsione ad
questionem sciendum est quod antiqui naturales non
valentes peruenire usque ad materi-
am primam ponebant aliquod corpus simplex
puta ignem vel aerem vel plura illo-
rum prima materia corporum et sic
secundum formas omnes advenire
materie existenti in actu et esse
ut accidentia materie et materiam esse
tota substantia naturalium non distingu-
uendo naturalia ab artificialibus in
quibus forma artificialis advenit
materie in actu existente ideo est tota
substancia artificialium et for-
ma est accidens et sic sicut dicebat
antifon quod si aliquis plantaret
lectum in terram et putrescens
acciperet virtutem generandi ger-
minabit non lectum sed lignum
Ideo quod natura sit vis insita rebus
ex similibus similia procreans vel
sit eequa paullolans pollulat
et substancia rei dicitur id quod per-
manet concludebat quod lignum
esset tota natura lectuli similiter conclude-
bat quod omnis forma que est secundum quod
cumque regem arte vel nature est ac-
cidens et quod manet est substancia
que continue patitur multorum contingen-
ciarum formarum et hec est vna opinio
quam ponebant antiqui naturales in
materia et formam Sed secundum substantiam
et accidens Alia opinio po-
nebat secundum perpetua et corruptibile
Nam quidam primi ipsorum corpus
simpliciter ponebant principium
materiale dicebant illud esse perpetuum
et non transmutabile Sed secundum alia elementa
ex diminicies transmutari ut ponderis
aliquis dicebat ea vnde corrumpi sed
eius aurum et infinities dicebat corru-
mpi Responsio sciendum quod hec opinio antiquorum
quantum ad aliquid est falsa et quantum ad
aliquid est vera Ratio ad dicot enim
quod materia sit natura et substancia
naturalium vera est quod materia intrat
constitucionem corporis rei naturalis Sed in quantum
dicunt eam esse totam substanciam et omnes
formas esse substantias accidentia
falsa est quia ponunt quod materia prima
Sed non est in actu sed in pura po-
tencia ad esse substantiale ideo non est per se
substanciale eius Ex quibus sit prima
conclusio Materia est natura potest exe-
concordi opinione antiquorum que
non potest esse in tota falsa Item materia
est pridem et causa mouendi rei et natura
2a conclusio forma est natura prima
tribus rationibus primo forma est sicut
arte est illud secundum quod aliquid dicitur
esse secundum arte et artificiosum et
sic natura est illud secundum quod aliquid dicitur es-
se secundum natura et naturale Sed nihil dicitur
esse secundum arte et artificiale nisi
donec habeat formam artificii
ut lignum non dicitur lectulus nisi
habeat formam lectuli ergo a simili
nichil dicitur esse secundum naturale nisi donec
habeat formam naturalem ergo forma
est natura Nichil enim dicitur caro
nisi habeat formam carnis secundum
quam sumitur racio diffinitiua per quam
scimus quid est caro et sic forma
est magis natura nam natura est in se
principium quod motus et quia forma
licet non sit separabilis secundum rem
est tamen separabilis secundum racionem quod non
tamen dicat primus quod non forma

esse aliud ad ipsam secundum rationem
anima non essent alia et alia modo
quoniam dicitur natura et quo forma
dicitur natura ¶ Non est enim separabilis
forma secundum esse a materia que est actus eius
non potest intelligi et non per analogiam
ad materiam non separabilis est secundum rationem
Unde advertendum quod quando dicitur quod materia dicitur
natura et etiam forma non dicitur accidens quod
quod ex eis dicitur natura ad quod conclu-
dendum dicit primo quod quod ex materia
et forma ut homo non est natura
quia natura est principium et quod principi-
atur secundum est aliquid aliud consistens vel
natura ens ¶ Secunda ratio quare sit
homo et non ex lectulo lectulus
ad quod secundum antiquos lignum dicitur natura
lectuli et non forma lectuli quia
quod lignum redit per corruptionem et non forma
secundo quod cum ex homine fit homo forma
redeat quod forma est natura ¶ Tertio quod
generatio passiva vocatur natura secundum
istud non similiter a natura que est via
de natura ideo quod generatio passiva sit via
de forma sequitur quod forma est natura
Unde advertendum est quod differentia est
inter actiones et passiones quia actiones
nominantur a principiis activis passiones vero
a terminis ut ut medicatio a medi-
cina sanatio vero dicitur via de sani-
tate ¶ Ideo cum dicebatur quod generatio
passiva denominatur a termino ad quem
et ad illum terminum sit forma et
generatio dicitur nativitas animalium sequitur
quod forma est natura ¶ Tertio conclusio forma
est magis natura quam materia probatur
quia unumquodque magis dicitur id quod est
secundum quod est de actu quam cum quod est de potentia
ideo forma est magis natura quam materia
tertia quia secundum motum formam aliquid est naturale
de actu secundum formam materiam solum de potentia
Ex quo sequitur quod actiua consequentia formam
sunt magis naturalia quam consequentia
materiam Et sic patet responsio ad questionem
Ad rationes ad oppositum dicitur quod non est
ponendum simile de materia artificialium

respectu eorum et de materia naturalium quia materia
artificialium ut sic est ens de actu
substantiali ideo est tota substantia artificialium
et ergo est ibi similiter materia est autem
secundum materia naturalium est de potentia substantiali
ideo non est tota substantia ipsorum
immo forte similiter per accidens similiter sunt
substantiales etc.

Utrum physica differat a mathematica arguitur
quod non quia textum quia quedam sunt
considerat eadem subiecta ille sunt eedem
vel una est pars alterius sed mathematica
considerat corpora superficies lineas
et puncta et eadem considerat physica
quod probat aristoteles quarto quod corpora naturalia
habent superficies lineas et
puncta non physica considerat de
omnibus que sunt de corporibus naturalibus
ergo scientia naturalis et mathematica vel sunt
eedem vel una est pars alterius ¶ Secunda ratio
ad quamcumque scientiam pertinet per se considerare
substantias et naturas aliquarum rerum ad eandem
pertinet per se considerare actiones illarum
sed ad physicam pertinet considerare
naturam et substantiam verum solis et
lune et aliorum astrorum cum sint
corpora naturalia ergo ad eam pertinet
per se considerare accidentia eorum que sunt quantitates
motus et figura hoc etiam confirmat
aristoteles quoniam ex consuetudine priorum quia
de veritate de eclipsi de figura solis
lune etc et totius mundi et ita
ista etiam physica astrologia ergo physica
et astrologia sunt una scientia quia non
videtur quod de eisdem subiectis sed etiam in
consideratione eorum accidentium et diminutione
eorum conclusionem et tamen
astrologia sit pars mathematice sequitur quod physica
non tota dicitur a mixta ¶ Ad
oppositum est aristoteles in 2o capitulo
omnes 2i ¶ Pro responsione sciendum
quod primo primitus ostendit de quibus
vel quibus naturalis debet considerare ostendit
de quibus considerat scientia naturalis et

et primo quomodo dicuntur naturalis a motu deinde consequenter capitulo ad quod se extendit consideratio ponit ibi Circa secundum [illegible] prout multa sunt coniuncta secundum esse [illegible] unum non est de intellectu alterius sicut album et musicum de eodem subiecto ideo unum potest intelligi sine altero et hoc est unum intellectu abstractum esse ab alio. Unde manifestum est ergo quod posteriora non sunt de intellectu priorum secundum eos ut homo non est de intellectu animalis ideo animal potest intelligi sine homine et hoc est abstrahere quantum ad propositum secundum modo accidencia que adveniunt substancie. Primo advenit quantitas Deinde qualitates sensibiles actiones passiones et motus consequentes quadi qualitates Ex quo sequitur quod quantitas ab intellectu suo non claudit qualitates sensibiles claudit tamen substanciam materialem potest igitur quantitas intelligi sine materia subiecta motui et qualitatibus [illegible] non tamen absque substancia materiali ideo quantitas et ea que ei accidunt secundum se abstracta sunt a motu et materia sensibili non tamen a materia intelligibili [illegible] mente quia sic sunt abstracta a motu et materia sensibili quod ipsam claudunt ea de suo intellectu. Ideo mathematicus potest ea abstrahere a motu et materia sensibili secundum simplicem intellectum et non quod sint abstracta secundum esse a materia sensibili. Ideo mathematici sic abstrahentes non mentiuntur considerat enim quantitates absque consideracione materie sensibilis quod sine mendacio fieri potest sic aliquis potest considerare album sine musica licet conveniat de eodem subiecto non tamen considerat album non est musicum quia esset falsa consideratio. Et quamvis abstractio potest fieri per primam operationem intellectus quia si fiet per secundam abstractione tunc fiet mendacium. Ex ipsis patet quare mathematicus considerat quantitatem Considerat enim ea secundum simplicem racionem et essenciam quantitatis abstrahendo ea a motu et materia sensibili. Ex predictis considerat quantitates ut est terminus corporis naturalis naturalis que consideranti ideo [illegible] de eodem considerat mathematicus non tamen secundum formam et ita licet conveniat de subiecto quod utrumque sibi subiciat [illegible] quantitate quod tamen quanta de sunt quanti considerate ut est bene corporis naturalis et alia sunt que inducunt considerate secundum se et absolute et ista accidencia principaliter ideo dicuntur de puncto ut mathematicus inducit de corpore utrum sit sphericum vel [illegible] propterea quod non sunt talia vel [illegible] Ideo per alia media concludat suas conclusiones. Ex predictis excludit Aristoteles errorem Platonis quia eum [illegible] latebat quomodo intellectus posset vere abstrahere que non sunt abstracta secundum rem ideo posuit [illegible] que sunt abstracta secundum intellectum esse abstracta secundum rem ut encia mathematica et genera et species rerum naturalium ut hominem esse separatum secundum esse a particularibus et ista separata vocabat ydeas [illegible] tamen ut dicit Aristoteles physica sunt minus abstracta quam mathematica quia materia sensibilis nec [illegible] nec in [illegible] cadit de intellectu eorum mathematicorum secundum intellectum specierum naturalium includitur materia sensibilis [illegible] ut caro et os de intellectu hominis et non hec caro vel istud os. Sit igitur conclusio responsiva ad questionem [illegible] physica dicitur anima [illegible] probatur dupliciter [illegible]. Prima [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] est de materia et forma igitur [illegible] quia mathematicus diffinit sine motu et materia sensibili si enim diffinitione [illegible] vel [illegible] poneretur aliqua materia sensibilis ut lignum et diffinitio non reperiret [illegible] tudini vel [illegible] que est de [illegible] materia sensibili secundum encia naturalia ut

homo zc̄ diffinitur cū motu et
mā sensibili Ideo dicit aris. qd diffinitio
physica et mathematica differunt sicut diffinitio
nasi simi et dicitur curui sicut simi
et cili Secunda ratio scientie medie
inter physicam et mathematicam scilicet perspect
tiua musica et astrologia differunt
a mathematica probatur qd conueniunt cū physica
ergo a fortiori physica differt a mathematica
qz si medium differt ab vno extremo
probatur qd conuenit cum illo a fortiori scilicet
qz extrema differunt Unde ut dicit aris.
iste scientie medie mo qd comparatio scientie
ad mathematicam vel contraria geometria
considerat de linea physica sed non in
quantum est physica capit enim
linea q est in mā sensibili sed
eam considerat abstractam a mā
sensibili Sed ex aduerso perspectiua
mathematicam lineam intendit non in quantum
est mathematica sed in quantum est physica
capit enim lineam abstractam a mā
sensibili a mathematico et illa qd de linea
sit abstracta de mathematica sunt
per mathematicam et applicat ea ad mā
sensibilem scilicet visualem et ita dicitur
de musica respectu arismetrice et astro
logie respectu geometrie Si
vero queratur an scientie medie sunt
magis physice quam mathematice
Respondetur qd sic licet per principia mathematice con
uincet et eis passiones mathematicas
qz tū denominatur et ex
spem quo adque et considerationem ha
ru scientiarum tendunt ad scientiam natura
lem ideo magis debent dici natura
les quam mathematice Et sic patet de oppo
sito adducto ad oppositum Ad
primam conceditur qd tam physica quam
mathematica considerat superficies li
neas et puncta considerat sed non
est eodem modo Ad secundam scientia
capit vnitatem a subiecto non
materiali sed formali concesso Ad
tertiam patet solucio ex dictis Vnde a
tū astrologia sit magis naturalis
quam mathematica non est mirum si concludet
de conclusionibus quam physica in
non est prius naturalis ideo plurimum
eandem conclusionem demonstrat sicut
ut hanc conclusionem terra est sperica
demonstrat per naturalis per medium
naturale Probat enim qd terra est
corpus grauissimum et grauissimum
ex quo sequitur qd partes eius equaliter
accedunt ad medium Astrologus vero
illam conclusionem demonstrat ex
figura eclipsis orientis et occa
su astrorum et per alia media que
mathematica sunt

Utrum physicus habeat considerare materiam
et formam Arguitur qd non qz materia
et forma sunt partes entis sed
eiusdem scientie est considerare subiectum *(cuius)*
et partes eius ergo metaphysice cum ens
est subiectum est considerare materiam
et formam et non physice Secundo
si physica consideraret materi
am vel consideraret omnem vel
aliquam et aliquam non Non
omnem qz dicit auicenna qd
physica est de materia que habet
aliquam et aliquam non qz ut arguit
auerrois contra auicennam si
esset Forma vbis ars mechanica *(mechanicam)*
consideraret materiam omnium naturalium
ergo non aliquam et aliquam
non Ad oppositum est aris. les
in quarto talo et vltimo primi te
tatis cum 2° Pro expositione
sciendum qd propterea quia aristoteles ondit
differentiam inter physicam et mathematicam
consequenter circa considerationem physica
mouet dubia Primum est
titulus questionis Secundum est supposito
qd physica consideret materiam et
formam vtrumque sit eiusdem scientie
naturalis que considerat de vtroque
vel vna pars considerat de mā
et alia de forma Et circa hoc

> considerato physice sed sit considerato symul sed considerato mathematica de sit consideratum et hic s' ex quibus procedit

Dubia dicit plinius quod si aliquid as-
spiciat ad dicta aliquorum naturalium et
credit eis videtur quod scientia naturalis
non sit nisi de materia quia vel
nichil tractaverit de forma vel
modicum sicut pauci tetigerunt eam
de modernis et expendes ponentes
aliquas species consimiles sed de terminatione mo-
dum mixtionis vel complexionis Sed
aliter eo veritate sciendi dicendum
est. Non sit prima conclusio scientia naturalis
habet considerare materiam et
formam. Probatur dupliciter: primo textu quia
scientia naturalis considerat de natura
sed natura est tam forma quam
materia. Secunda ratio considerato
naturalis debet a materia quia naturalis est
sicut consideratio simi materia sicut consideratio
simi sed consideratio simi est consideratio ma-
terie et forme scilicet simitas et nasi
ergo. Tertia conclusio eiusdem scientie
naturalis est considerare materiam et
formam proportionatam illi forme.
Probatur triplici ratione per [illegible]. Prima
ratio quia ars imitatur naturam inquantum
potest sed eiusdem scientie artificialis est
considerare formam artificialem
et materiam susceptivam illius
forme in quantum huiusmodi igitur
conclusio vera. Tertium declarat
[illegible] inductive: vera medicus
considerat sanitatem ut formam
coleram vel flegma et ceteros
humores sicut materiam in qua
est sanitas. Secundo edificator
considerat formam domus et
lateres et ligna que sunt materia
eius. Ratio autem quare ars imi-
tatur naturam quia artificialis o-
perationis principium est cognitio in ma-
[illegible] [illegible] omnis cognitio nostra
ortum [illegible] a sensu et accepta
est per sensum a rebus naturalibus et
sensibilibus. Ideo [illegible] na-
[illegible] in artificialibus.
Quarta ratio eius quia res naturales
naturales sunt partem est ista
quod tota natura condita est ab
aliquo principio intellectivo et ordin-
atur ordinata ad unum finem ita
ut opus nature videatur esse opus in-
telligentie propter hoc quod natura per de-
terminata media ad certos fines
procedit sed tamen [illegible] in opera-
[illegible] in hoc imitatur naturam.
Tertia vero eiusdem scientie est considerare
finem et ea que sunt ad finem quia [illegible]
eorum que sunt ad finem [illegible] sunt
sed natura que est forma est finis
materie ergo eiusdem scientie
naturalis est considerare materiam
et formam. Secundo probat philosophus quod
illud quod est ultimum [illegible] cuius causa fit
motus continuus alterius est finis
eius sed forma est [illegible] terminus
materie ergo et ita ad hoc quod ali-
quid sit finis alterius [illegible] mo-
tus continui duo requiruntur scilicet quod
sit ultimum [illegible] motus et quod sit cuius
causa fit ille motus. Ideo poeta po-
nit quod derisorie [illegible]
dicere finis cuius causa fit sicut si
dicatur homo ad eo quod eius causa
fit est de vero finis. Ex istis duo-
bus requisitis ad finem patet quod mors
non est finis hominis quia licet sit ul-
timum non tamen est ultimum optimum
seu cuius causa fit homo. Sed hoc quod
forma sit ultimum motus materie
per se notum est quia habita forma
cessat motus materie sed quod sit illud
cuius causa fit motus materie probat
[illegible] per quasdam similitudines. Prima
nos quodammodo sumus finis omnium quia
utimur omnibus que sunt tamquam
propter nos existentibus ergo a simili in
materia dicitur esse propter for-
mam sic quod forma est finis
materie. Et notandum dicitur quod quando
quia ut habetur in metaphysica finis
est duplex scilicet finis quo et
gratia cuius ut finis gratia cuius

fit domus Et habitator finis
quo est habitatio Et propterea sciendum
considerandum quod ut habet aristoteles
tres sunt artes. Una est que sunt
preparantes materiam ad formam que
sunt factive forme quia materia preparata
forma donatur Et alie sunt
usuales que utuntur re facta et sic
dicuntur quia usualis debet cognoscere
formam ideo architectonica est
comparata factive forme facte sicut
gubernator navis quia cognoscit
usum navis debet cognoscere formam
attendendo usum aptum ideo indi
cat et imperat navifactori ut
forma sit talis Et ars forme
factiva etiam debet cognoscere materiam
et est architectonica et comparata
factive preparantis materiam sicut na
vifactor quia talem formam in
tendit ponere in lignis ut sibi
imperatum est a gubernatore Ideo
debet cognoscere et iudicare quibus vel
qualibus lignis debet fieri navis
et qualiter debent ligna preparari et
sic manifestum est quod inducit for
mam precipit arti que facit vel dis
ponit materiam et ars que utitur arti
ficiato facto precipit arti que in
ducit formam Ex quo arguitur
sic ad propositum sicut se habet forma
ad usum sic se habet materia ad
formam sed usus est causa tam sit ar
tificiato ergo forma est causa
est materia artificialibus et
per consequens in naturalibus Est etiam ad
vertendum circa artes preparantes materiam
quia ut habet textus quedam faciunt
materiam simpliciter alia vero operose
prime dicuntur ille que non solum formam
artificialem ponunt in materia
sed etiam faciunt quod materia transmu
tetur substantialiter de una specie in alia
sicut figuli transmutat lutum
in ollas et panifex farinam
et aquam in substantiam panis

sed artes faciunt materiam operose
que formam artificialem ponunt in ma
teria non transmutata substantialiter Secunda
ratio eorum que sunt ad aliquid est
una sed materia est de numero eorum que
sunt ad aliquid quia dicitur ad formam
ergo materie et forme una est scientia
Tertia conclusio forma separabilis anima
intellectiva simpliciter non sunt de consideratione
physica Ista conclusio sequitur ex
precedentibus et probat aristoteles per si
mile sicut medicus considerat
nervum non in quantum nervus
est quia hoc pertinet ad naturalem
physicum Sed in quantum est subiectum
sanitatis sicut faber non con
siderat es in quantum es sed in quantum
est subiectum forme statue sic
naturalis non considerat formam ut
forma est sed secundum quod est in materia
et sic conclusio vera Ex quo sequitur
quod cum anima hominis sit in forma et
etiam sit separabilis a materia quod excep
te formarum separata est terminus con
siderationis physice et terminat
physicam cum methaphisica Et etiam
anima rationalis sit in materia
probat aristoteles quia forma cuius
rei generatur ex materia et forma
et in materia terminat generatio
ut forma sit in materia
sed homo generatur ex materia
ab homine tamquam ab agente equivoco
et sole etiam cum generatur ergo
anima rationalis que est forma
hominis est in materia et per consequens
non est de consideratione physica
Ex omnibus istis patet quid sit natura
quid omnis natura et ens secundum
naturam patet etiam de quibus et
quot naturalis dicitur quoniam determinat
physicus animatum Et quod eiusdem
scientie est considerare formam
in materia existentem et materiam
illi forme proportionatam
patet etiam usque ad quid se extendit

dat q̄sīco phisica et in hoc q̄
ple² scia omnis primi tractatus
Rōrationes aū oppositū Rō
ambas p̄tz satis responsio ꝙ dictis
aū phisicas enī nō q̄siderat mām
ut est p̄s entis absta quā ut sic
appellat avicena materiam
primo p̄mam s̄ q̄siderat mām
ut est trasmutabilis ad formā
s̄ que mōd p̄imp̄ta est p̄na
tōi et q̄nietati et p̄am appel
lat avicena 2° p̄mā et sic
p̄tz ꝙ Averroys redarguit eū aū
rois ꝗ nō voluit dicē avi
cena ꝙ phisicus nō q̄siderat
mām omnī generanū s̄ volūit di
cere ꝙ nō q̄siderat eā q̄ntum
mō accepta s̄ s̄m ꝙ trasmutabil
est ad formam transmutacōē
phisica ꝗ² 2ē

Utrum ad phisicam p̄tz scire 4or
causas Reqm² ꝙ non ꝗ
cā est ad cuius esse seq² aliud
et hec racio cause ī separatis
ania q̄ non sunt phisice q̄side
racionis ergit² ꝙ phisicus nō
habet q̄siderare causas Et
ꝙ non dz q̄siderare quatuor
Rē² sic phisicus q̄siderat de
natura q̄ tm̄ q̄phendit mām
et formā ut p̄tuit ergo non
dz q̄siderare quatuor causas
Rō oppositū est arl̄s ī p̄mo
tulo omnis 2i tractatus In
responsione sciend est ꝙ p̄s
quā ī p̄mo tractatu ostendit
arl̄s de quibus q̄siderat scia nā
ꝗ īnt ostendit ex quibus causis
dīricat Ideo primo mani
festat quot sunt cause rerū rerū
naūm Deinde ostendit qua²
naūs scia excillis dīricat Est
igit² sciend ꝙ ut dz textus cau
sa dica² 4or mōis Uno dica²

causa id ex quo fit aliquid
s̄ ex quo tū īsit et hec est cau
sa māūs ut es dr² causa sta
tue et argentū fiole et etiā
eorū genū ut metallū ut dicat
arl̄s aū ī sit ad dictas p̄nacōs
Et² ex quo fit et non ex quo ē
ꝗ naūs q̄siderat mām non
ut est p̄ncipiū essendi abte
s̄ ut ex illa genā² res primotū
et ut dz textus sunt sententiae mo
le sunt cause sillabarū et ele
meta mixtorū et omnes p̄tes
rlatē ad totū et q̄ dz ꝗ pariū
dz mōd cause māūs et p̄mis
se sunt cause māles q̄clusiōs
q̄ q̄stituū² ex extremitatibus p̄
missarū s̄ tū q̄siderē² p̄missē
ut est ī eis mediū unitiū ex
tremitatū tūc dicūn² cause
q̄clusionis inq̄ntū cause effici
entis ꝗ unio extremitatū tū
medio ī p̄missis est cā effectiā
unionis extremitatū īnt se in q̄
clusione Rō² dica² cā spēs et
exēm et hec est rō eius ꝙ quid
erat esse q̄ est cā formalis
et sicut ēēa mām dictū est ꝙ
genus aliquī mē est cā ita est
et ī formis q̄ritat ī quadā
q̄sonātia musicali vocata dy
apason cā forma p̄ncipalis
p̄porcio dupla et forma genā
lior et p̄porcio māls et ut
dz textus ad hunc mōd rēduā²
omnes p̄tes posite ī diffini
cōe spēi q̄ sunt p̄tes spēi et
nō mē uti² 1° mē ēē 3° di²
cā id ꝙ est p̄ncipiū unde motus
et dica² esse cā q̄ efficiens
q̄ est q̄duplex s̄ avicenam
s̄z p̄ficiens q̄ dat q̄plementū
motui in p̄ducendo formā
p̄parans seu disponens
q̄ aptat mām ad formam
Eo ad iuvans q̄ non op̄a² ad

finem ppm sed alterius. Et con-
siliatus que e in agentibus sup(er)ioribus
ut unus ubi dat alteri modum
agendi possibilem et hoc modo
ibi textus semen dicitur causa generatoris
et medicus sanitatis intellige de
semine masculino ut deo est
vis fortiva generans virtute forme
generantis que est in semine ut arti-
fex de artificiato et non intelligitur
de semine femelle quod dignatur
est ut materia ad quod fit ibi semen
masculi et coagulum de mixtum
lacti ad caseum. Quarto modo
dicitur causa id cuius causa aliquid fit et hec
est causa finalis ut sanitas
est causa ambulationis. Et quod sic
sit causa probat aristoteles quia cum propter quid sit
hoc secundum causam id est causa quo
conveniens respondetur ad questionem
factam propter quid. Sed cum querimus
propter quid aliquis ambulat dicimus
ut sanetur. Et sic respondentes
opinamur assignare causam ergo
finis est causa. Et magis pro-
bat de fine quam de aliis cau-
sis quia causalitas finis est magis
occulta quia finis debet esse ulti-
mum ut sibi competit ratio cause non
secundum esse quod ibi in dilectione mo-
lientis. Unde advertendum quod licet
de ratione finis sit esse ultimum non
tamen requiritur ultimum simpliciter
sed sufficit quod respectu alterius aliquis
sed quod quandoque sunt media primum movens
et ultimum finem simpliciter
dicuntur fines respectu precedenti-
um et media respectu sequentium et
hoc satis clare dicit textus.
Alterius sciendum quod finis est po-
tissima causa et est aliarum
causa et ibi totum boni veri vel
apparentis quod dicitur propter agentia
per electionem inquantum contingit finem
esse malum. Malum tamen non
movet sub ratione mali sed

sub ratione boni. Ideo dicit aristoteles
quod nichil differt an finis sit vere
bonum vel apparens bonum. Ex quibus
concludit quod tot sunt cause et non
plures quam que dicte sunt. Et vadit
sic per sufficientiam quia omnis causa ipse
est extrinseca vel intrinseca. Si intrin-
seca vel ut dans esse sic est for-
ma vel ut recipiens sic est materia.
Si extrinseca vel ibi sic ut id a
quo incipit motus causaliter sic est
efficiens vel sic idem cum incipit
motus sic est finis. Secundo sciendum
quod ut ibi aristoteles tres sunt proprietates
consequentes generaliter ipsas causas. Prima
quod eiusdem cause ipse dicuntur multis. Secunda
quod unius rei possunt esse plures cau-
se ut statue causa ipse ut statue
factor et es causa materialis. Et
inde est quod unius rei assignantur
plures diffinitiones secundum diversas causas
tamen diffinitio perfecta simpliciter
omnes causas complectitur. Tertia
proprietas est quod cause sunt sibi in-
vicem cause sicut sanitas et am-
bulatio forma eius est prior ma-
teria perfectio materia non vero generali
ter. Quarta proprietas quod eadem est
causa contrariorum unius de ipse et alterius
de privativis ut nauta presens per
sententiam est causa salutis navis
et presens effectivus est causa periculi.
Est ergo conclusio responsa
ad questionem. Ad perfectam pertinet
consideratione sed causas prima conclusio
primo quantum ad propositum quia negotio
tamen perfectam est cum sciendi et
non operis. Secunde non possumus
res naturales et facere sed non opi-
namur scire nisi cum scimus propter
quid quod est accipere causas ergo phi-
losophi ibi considerare causas propter inveniendas
perfecte ut omnia naturalia possibiliter
suas causas resolvere sed habet que
considerare quantum patet quia
de eius unitatione perfecta ipse con-

conuenit cor cause scilicet illud quod mu
tatur quod est subiectum seu materia
et id quod terminat motum quod est for
ma et id quod est principium motus
quod est efficiens et id gratia cuius
fit motus quod est finis Quod ergo non
perfecte sciatur donec cognoscantur omnes
cause eius consequitur quod perscrutans consideret
quatuor causas Sed oritur dubium
quare aristoteles causam formalem vocat speciem
et exemplum Respondetur quod hec duo
nomina attribuit forme propter di
uersitatem oppinionum de essencia rerum
platonici enim posuerunt formas abstractas
secundum esse a rebus quas vocabat ydeas
et exemplaria formarum que sunt
in rebus et quia peripatetici eciam posi
tiones non reprobauit ideo hic utitur nomine
attribuit forme quod est exemplum
vtrumque vero ponit quia forte cognoscere
possunt eas in materia esse et trahen
tes materiam ad certam speciem
erit ideo forma species vocatur Dicitur
eciam forma eius quod quid erat esse et
a forma sumitur ideo quod dicitur rei per for
mam eius unde et terminus quod
est et melius dicitur quod quid erat esse
quod est esse ad denotandum ordinem
causalitatis forme ad esse Du
bitatur 2o utrum partes diffinicionis
reducantur ad genus cause forma
lis videtur quod non videtur quod tunc materia
non esset de diffinicione rei naturalis
tamquam pars essencie eius cuius oppo
situm tenet thomas Dictum est eciam
statim quod pars est clare ad quod habet
modum materie Respondeo primum dicitur
quod de diffinicione rei naturalis non
ponitur materia indiuiduata secundum quod
non materia speciei constituta ex forma
et materia communi sed est ut causa formalis
respectu indiuidui participantis speciem
et sic partes diffinicionis pertinent
ad causam formalem Et ad
secundam instanciam dicitur quod aristoteles
loquitur hic de partibus materie quarum

diffinicione cadit totum sicut circuli
in diffinicione semicirculi et licet hec sit
una tamen aliter dicendum est ad propositum
et melius quod licet partes posite in
diffinicione speciei per comparacionem ad
speciem se habent per modum cause
formalis tamen si comparentur ad ipsam
materiam cuius sunt partes se habent ut
materia quia omnes partes comparantur ad
totum cuius sunt ut imperfectum ad perfectum
quod est comparacio materie ad formam
Ex dictis patet quod quot et que sunt cause
et qualiter eius diuisione tacite conuenit
et predicabilibus consequentibus species causarum
et qualiter quelibet participat per se modum
causalitatis reducatur ad alteram illarum
specierum Ex quo sequitur quomodo sunt plures
cause per se secundum speciem Licet Et
sic patet responsio ad questionem
Ad racionem ad oppositum Respondeo
dicitur quod illa vero causa est vniuersalis et sic
pertinet ad metaphysicam Sed hic solum
agitur de causa ad esse cuius sequitur aliud
principium motus et mutacionis Ad 2am con
ceditur quod natura proprie sumpta tamen dicitur
de materia et forma quia natura
a nascendo dicitur et illa proprie na
sci dicuntur que generantur coniuncta ei
ex quo nascuntur ideo natura
proprie dicta tamen dicitur de causis intrinse
cis secundum extensionem nominis natura dicitur
omne illud quod est per se principium
motus sed intrinsecum et sic effi
ciens principium et finis assimilis
per motum sumptum nomine nature quod
perpendatur et dicitur eciam natu
ra et hoc modo sciencia naturalis est
de natura extendendo nomen nature
ad omne id quod per se est habitu
dinem ad motum

Utrum finis sit causa causarum Arguitur
primo quod sic supposito finis non est prin
cipium ergo non est causa conse
quens secundum omnes patet quia finis habet

ratione ultimi ergo non prin
cipii ¶ 2a causa est ad cuius esse sequitur
aliud secundum adesse finis intelle seq
pe d'ratione eius sit quod sit ultimum
ergo finis non est causa ¶ 3o
finis est causatum ab efficiente
ergo finis non est causa tenet quia cau
satum non est causa ¶ Quarto a
contra questionem quia causis intrinsecis
que sunt materia et forma magis
dependet esse rei quam causis ex
trinsecis que sunt efficiens et finis
ergo cause intrinsece sunt potiores
extrinsecis et ad eum eandem formam sit
potior materia sequitur quod forma sit
perfectissima causa ¶ 2o oppositum est per eum
de fine primi tali summus tractatus
¶ Pro responsione sciendum quod secundum ali
quam ordo de causis attendi potest
¶ Primus ordo attendi potest secundum
principaliter efficiendum et quia de naturalibus
effectus causatur per motum cum materia est
subiectum ideo secundum hunc ordinem materia
esset prima causa et quia formam
inducit perficit materiam ideo erit 2a
et quia efficiens ducit materiam
ad formam propter finem ideo efficiens
est 3a causa et finis est quarta
¶ 2a attendi potest ordo quantum ad
interiorem causalitatem ita quod illa causa
dicatur prior cui primo convenit causare
et hoc modo quia materia non ducit
se ad formam sed ducitur ab efficiente
quod solum movet motum a fine
ideo secundum hunc ordinem finis est prima
efficiens 2a materia 3a et
forma quarta ¶ 3o potest atten
di ordo quantum ad esse ita ut
illa dicatur prior cui competit esse
extra animam et secundum hunc ordinem
efficiens est prima causa materia 2a
forma 3a finis ultima
¶ Quarto potest attendi ordo
quantum ad principia movendi
et hoc modo quia omne movens
per formam que est sibi ratio et

principium movendi ideo secundum hunc
ordinem forma est prima causa
efficiens 2a et finis 3a materia
ultima et sic patet quod finis est prima
causa secundum intentionem cause et primo convenit
sibi causare et iste quantum ad ordinem
diligere est notandum ¶ 2o sciendum
quod finis duo modo considerari secundum esse quod habet
secundum intentionem movetur alio secundum esse
quod habet extra animam et ideo execu
tione operis est igitur difficultas
quo istorum modorum competit sibi ratio
cause ¶ 2o quod respondet Johannes de Gan
davo in suo tractatu de fine sic
dicit causalitas est anima mea de
prope causalitatis finis quia causalitas
accidit experisse dicens quod finis
de intentione movetur non habet aliud
modum causalitatis a causalitate efficien
te et dicit quod cognito sanitatis
de medico efficiat de eo desiderium
sanitatis ad quod sequitur operatio ad sa
nitatem et sic imaginatur quod
finis de intentione movet per
modum efficientis ad ducens dictum
patet 1o metaphysice quod species sanitatis est
quodam modo medicinalis ibi dicit aristoteles
quod domus a domo sit ex domo in
anima et sic sanitas tamquam
secundum extra efficiente non accidit
iste doctor quod etiam dicit quod finis
secundum esse quod habet extra animam competit
propria ratio cause dicta a cau
salitate efficientis et aliarum causarum
¶ 2o dicit de super aliquibus veritatibus
¶ Prima est de ratione finis
duo sunt scilicet quod sit quod ultimum et
quod optativum ¶ 2o haec duo compe
tunt fini secundum esse quod habet extra animam
et non secundum esse quod habet in intentione
movetur etc ¶ 2a ratio est
dicitur finis quo habito cessant
omnes motus ordinati ad finem
secundum sic est de fine secundum esse quod habet et
extra animam ergo etc ¶ 3o adden
dum omnem modum loquendi

na si aliquis intendit aliq(ue)
finem et non consequitur ipsum s(ed) in
esse reale quod contra dicit(ur) frustra-
rio fine sed fine de intencione
et hoc et hoc non esse insp-
ratio cause competet fini s(ecundu)m esse
quod ... contra ... conve-
nientia ipsius doctoris ... ad
errorem ... est errorem quod
premittit quod ignorantia ...
quod finis de ... movet effi-
ciens methaphorice ... movere
proprie est actus efficientis qui actus
se ... per modum actus ... et
transeuntis ... alterum ... movere fi-
nis est movere in ...
scilicet per modum amati et desiderati
et non movet per modum transe-
untis de alterum ... per mo-
tivus eo quod appetitus ... in a-
matum ... non est oppositum
... non ad ... ipse
modum causandi finis ... tamen
loquitur ... causalitate ...
ad causalitatem efficientis ... di-
cimus finem causare pro hoc quod mo-
net efficientem ... movere est
metaphorice ... fuit ...
iste doctor ... respon-
ens ... de fine ut finis est
et de fine ut causa est quia
finis ut finis est ... ...
... et ... et hoc ... esse
quod habet ... anima et sic ...
ratione cause ... effectus ...
et ita ... omnes ille rationes.
... si finis consideraretur
ut causa ... hoc ... ratio fini
et sic premit omnes alias
causas de causando et hoc
... sibi competit s(ecundu)m esse quod ...
s(ecundu)m de intencione efficientis quod effi-
ciens moveri a fine per modum
amati et desiderati quod ...
... non movet appetitum ...
... de intencione appetentis

et sic patet quod finis de intencione
... rationem cause s(ed) de execu-
tione ... ratione effectus ... ...
... ad ... responsio ad ...
... quod finis est causa ...
quod sit causa ... est quod ... sit
... patet quod premit
omnes alias causas in causando
et sic ... alie non causarent
... est causa ... quod cum
materia sit ... potentior
... non ... ad actum
... nichil ... se de ...
ad actum quod ... ab efficiente
ente ... efficiens non ...
motum nisi ... a fine
... causalitas finis premit ca-
usalitatem efficientis et per ... ...
et forme ... sic patet responsio
ad ... ... ante
oppositum ad ... primas ...
dentes ... radice ...
... est ... quod aliud
est loqui de fine ut finis
et aliud ut causa est ... et ...
est ... si dicimus quod aliud
est loqui de fine s(ecundu)m esse quod
... de intencione efficientis et ad
quod ... de executione operis ...
... non premit efficiens
s(ed) ... est effectus eius ... ...
patet ... ordine
causarum ... ratio ... ...
... quod ... materia
et forma sint priores fini
et ... in ... ad ...
tem ... non ...
... premit fini ...
materie et forme ...

... agentia ... ...
... et ... effi-
ciens ... ...
quod sit quod ... efficiens ...
... suam essentiam et non ...

sibi sup addictum ergo i mote
attingit formam substalem
et esse substale vi ideo agentia
a natura solum preparat materiam
ad formam Ideo in effectabus
essentiaret subordinatis et in
non efficit nisi per virtutem
quare a primo est quod sit et quod effi
ciens sit ergo in omnibus effi
cientibus est virtus primi effici
entis materiam perficiens dando
ei formam et esse vel 2a effi
ciencia solum preparat materi
am Ideo agentia naturalia sunt
quantitates prime quod sunt activa
sed activis non potest attingere formam
substalem alias ageret ultra
speciem contradicto ergo contingit quod tales
solum preparant materiam Item
omne tale est a primo tali
et omne secundum a primo secundo
ergo omne esse est a primo esse
sed primum esse est primi efficientis
ergo omne esse a primo efficiente
vel 2a efficiencia non attingit
esse rei et per omnis neque formam
que sit ratio essendi ergo solum
preparant materiam Item oppo
situm arguitur quod materia transmu
tatur ad formam per aliquam virtu
tem tangentem ipsam ergo
cum concedi virtus tangat materiam
tangat ecce formam educendo
eam de potentia materie sed talis virtus
tangens materiam est actiuus
potens et proprie agentis quod
est agens naturale ergo agentia
naturalia non solum preparant immo
ecce attingunt formam substa
lem educendo eam de potentia materie
Ideo agens univocum generat sibi
simile secundum formam et speciem
hoc autem facere non potest nisi atti
gendo formam rei per essen
tiam illius forme ergo omne
tale agens attingit formam

sed omne agens univocum est agens
naturale et per consequens efficitur ergo
agens naturale non solum preparat
materiam immo ecce perficit Ideo
responsione sciendum quod propter rationes
ad oppositum avicenna tenu
it quod agentia naturalia solum preparant
materiam et primum efficiens eam
sic preparatam perficit dando formam
et esse Sed concedit communiter
cum pleres peripathetici dicentes
quod forme substantiales non sunt
venit totaliter ab extra et a datore
formarum immo per virtutes age
tium naturalium et univocorum educuntur
de potentia materie Et utraque
opinionum nititur concordare albertus
dicens quod utraque est aliquid veritatis
Nam virtus agendi duplex est
dicitur uno modo secundum essentiam alio modo secundum
esse Primo modo est una ut dicit
per essentiam in omnibus moventibus
de quo tamen providere et sic dicit intelligi
possunt avicenne scilicet quod primum
movens perficit materiam quare
virtus perficiendi eam primo et
principaliter est ipsius primi moventis
et sic aliquid veritatis continet
opinio Si vero consideretur secundum
esse sic non est eadem virtus
in omnibus moventibus quare variatur
secundum quod recipitur in diversis
moventibus duo exempla dat
albertus unum de natura reliquum
de arte pro parte natura quod
nam ut eadem est lux per essentiam
que a primo diffusa vocatur
lumen et in corpore terminato vocatur
color sed in diversis corporibus termina
torum variatur in diversas species
colorum Secundo de arte eadem est
una edificativa per essentiam que tamen ali
ter et aliter recipitur in lignis
et lapidibus et modo sic sic ecce eadem est
virtus movendi per essentiam
in omnibus moventibus variata

tum diversa esse possit quod medium sit recipiens et quod agens sit esse in generatum dicitur quod agentia naturalia non solum preparant materiam sed etiam attingunt formam et esse rei. Sed hic advertendum est quod secundum avicennam et albertum dicentes quod primum efficiens cum causis secundis convenit in eadem virtute agendi possit tamen quod sit in primo et de aliis in hoc non sit tenendum quod prima agens simul cum causis secundis non conveniat in aliquo equivoco licet cum eis conveniat in unitate analogie. Ideo dicit paulus in libro de causis quod prima causa regit omnes alias absque hoc quod commisceatur cum eis. Sed si voluerit dicere quod agens conveniat cum virtute agendi a primo in hoc bene dicunt. Erit ergo conclusio responsalis quod agentia naturalia non solum preparant materiam ad formam ymmo et eam perficiunt deducendo formam de potentia eius ad actum. Patet quia ad divinam bonitatem pertinet ne deus ut rebus ipsis det formas quibus rerum natura consistunt ymmo ut ipsis det virtutes activas per quas se communicare possint producendo res similes secundum speciem et virtutem. Secundo dans formas dat per se et naturaliter consequentia ad formam sed propria operatio est consequens naturaliter est enim de per se consequentibus essentiam rei ergo dans formam dat sibi virtutem per quam sit exercitiva proprie et connaturalis operationis. Propria autem est connaturalis operatio rei est communicare se producendo sibi similes secundum speciem et virtutem ergo agentia naturalia habent virtutes activas per quas possunt producere sibi similia secundum virtutem si sint equivoca et propter hoc non solum preparant materiam secundum eam

perficiunt. Tertium est tamen quod agens naturale sicut a primo habet formam et esse ita et virtutem agendi. Unde in actione cuiuslibet agentis naturalis concurrit deus: primo concurrit dando agenti naturali formam et virtutem agendi. Secundo conservando agens naturale per virtutem eius in esse. Tertio movendo secundum agens et per eius motorem applicando eam ad operationem. Quarto coniungendo operationem cuiuslibet agentis suo proprio effectui quod proprie cause correspondet proprius effectus vel sic vel plus et plures rei plures et quod esse est completissimum ideo est effectus proportionatus prime cause. Quod effectum natio presupponit operationem cuiuslibet agentis suo proprio effectum et in hoc coniungit prima causa operationem rei suo proprio secundum quod actum est de ordine causarum ad invicem et efficaciam ad primam causam ideo mota sunt in capitulo quinque tractatus. Dubitatur de modo causarum sicut quot et que et quomodo se habent ad invicem proprie cause non variando speciem cause. Respondendo de quo dicit quod etsi innumerabiles sint tamen si coniugatur capitulatim et summarie de eis in paucioribus. Unde hos modos colligit aristoteles ponendo sex divisiones. Prima est quod de eadem proprie cause quedam una prior sed communior et causa posterior sed propria effectum sicut medicus dicitur causa propria sanitatis et artifex communior in causa formali ut proportio dupla dicitur causa posterior diapason et proportio numeralis prior et communior et sic idem est de aliis. Adverte secundo quod causa vel plures possunt accipi secundum coniunctionem prioris

ordinatē

ut exemplificatum est vel per s//
//calitatem ut si dicamus solem
esse causam remotam calefactionis
ignem vero causam propinquam. Tertia divisio
quod secundum ipsas species causae dividuntur causae
per se et causae per accidens ut statuae
causa efficiens per se est statuificator
et Polycletus est causa per accidens
et ita est etiam in aliis et sicut
de causis per se dividuntur causae vel res
priores, ita de causis per accidens ut
Polycletus dicitur causa prior respectu
cadens statuae, homo vero causa
per accidens communior et hec est praedicta
pars. 2a divisio. Circa quam
advertendum quod de causis per accidens
quaedam sunt propinquiores causis per se
et quaedam remotiores. Causa enim
per accidens dicitur omne illud quod con//
iungitur causae per se et non est de
ratione eius et contingit propin//
quius vel remotius, sicut si statuae
factori accidit esse album et
musicum, musicum erit causa
per accidens propinquior quam album quia est
in eodem subiecto cum arte statui
ficativa et albedo non. 3o divisio
quod de quibus ipsae causae causa per se et
causa per accidens possunt accipi complexe
vel incomplexe. Complexe quidem ut in
causa efficiente Polycletus statu
ficator est causa statuae. Incomplexe si
(mo)do secundum Polycletum tantum vel statu
ficatorem tantum. Quarta divisio
quod unaquaeque ipsarum causarum dividuntur causae
in potentia et causae in actu. In potentia
ut domificator dicitur causa efficiens
domus, domificans vero causa in actu,
et ita de aliis et eodem divisiones
possunt dare complete effectum et
concedendo determinatos modos ad certum numerum
accipiemus primas. 5o divisiones
quae faciunt sex modos et quos illorum
modorum diximus per quartam divisionem
et sic de toto habemus duodecim
modos causarum in una ipsarum causarum

non recitando species. Ideo dicitur
modus causae et non causae. Dubitatur
2o de proprietatibus communibus dictis
modis causarum. Respondetur quod sunt
tres. Prima est differentia inter
causas in actu et causas in potentia. Est
talis quod causae in actu simul sunt
et non sunt cum suis effectibus, loquendo
de causa propria et singulari, sicut aedi//
ficans in actu sit et non est
cum illo quod fit vel sanatur. Si vero non
accipitur causa propria non oportet
idem esse quod dictum est. Posset enim
esse quod aedificans esset in actu et
tamen quod hoc aedificium non aedificatur
sed illud aliud. Et causae in potentia
non semper sunt et non sunt cum suis
effectibus. Ex hac differentia patet quod
sicut agentia de sempiterna quae sunt causae
rerum quantum ad fieri oportet simul esse
cum rebus quae fiunt quamdiu fiunt, ita
oportet agens divinum quod est causa existendi
in actu esse semper cum esse rei in actu.
Ideo subtracta divina actione rerum
res omnis deficeret sicut remota praesentia
solis lumen deficeret in aere. Secunda
proprietas est quod de agentibus alicuius
rei de quibus ipsae causae illius rei oportet
semper supremam causam de qua effectus
non perfecte scitur nisi sciatur causa. Ideo si
aliquis effectus causae sit etiam alterius
causae effectus, ille effectus perfecte sciri
non poterit nisi causa sua causa
sciatur, quousque pervenitur ad primam
quae de suo genere non amplius est effectus
communi, patet de toto. 3a proprietas est
quod semper propriae causae correspondent
propriis effectibus, universales universalibus,
et causae per se effectibus per se et cau
sae per accidens effectibus per accidens, et sic
patet de causis per se et proprietatibus et
modis earum. Et de hoc fiunt 2 (?)
tractatus. Recitatis cum o(mn)ibus
modis primo recedit(ur) cum et ad
[illegible] dicitur quod de numero praedicatorum
de inventione vel quantum ad virtutem

agendi et sic conceditur vel qualitas
ad supposita agentia et sic negatur
Tertio conceditur cum modo explica-
to de fine et tunc differt quod in dolo-
mouentibus sit virtus primi sed in
tertio quod sit virtus primi in creatis
ipsis mediis Si vero dicitur quod in
omni mouenti sit propria virtus determina-
ta cum propria sicut proprius effectus appropria-
tur illud conceditur sed in vltima ratione est
eadem per essentiam ut per esse tunc virtute
primi sed ea virtute mediante Ad
tertiam dicitur quod ille qualitates non atti-
gunt formam substantialem in virtute
propria sed solum ut sunt instrumen-
ta forme substantialis agentis
Ad vltimam conceditur quod esse cuiuslibet
rei dependet et causatur a primo sed ex hoc
non sequitur quin etiam dependeat et cau-
setur a secundo agente quia essendi sunt subordinatis
ordinatis idem effectus sed verum
est a pluribus causis essentialiter
subordinatis sed in diuersas ra-
tiones ut secundum rationem vniuersalissimam
est a causa vniuersalissima et secundum rationem
vniuersaliore est a causa vniuersaliori etc.

Utrum aliquid esse aut fieri a casu et fortuna pro
fortuna Arguitur quod non quia ut dicit
Plato in thimeo nichil est ortum
sub sole etc. sed quod ex causa legitti-
ma non est casuale et fortui-
tum ergo non est a casu et fortuna
Secundo omne quod vere est et non est
causatum est vere causatum Sed omne quod fit
siue a natura siue ab intellectu quo-
cumque fiat vere est et non est causa
ergo est vere causatum Sed vere causa-
tum ex vera causam Et quod ex
vera causa non est casuale vel
fortuitum ergo nullum est casuale vel
fortuitum Tertio sicut omne
ens patiens reducitur ad ens per se
ita causa patiens ad causam per se ergo
omne quod fit ex causam per se

sed quod ex causam per se non est
casuale vel fortuitum ergo Quarto
cum tota natura est diuino primo regente
et ordinante omnes causas per certos
et debitos fines sed quod sic est ordi-
natum et recte ordinatum et recte
agit ergo Quinto deus sit omnia
preuidere que eveniunt et tunc scientia
diuina sit infallibilis et immobilis
omnia infallabiliter et immobiliter eveniunt
et per consequens nullum fiet a casu et fortuna
Sexto omnis actio naturalis est causa
est aliquo fine sed quod est fine
determinatum non est casuale vel for-
tuitum ergo Item propter maiorem conside-
rationem non sit de non fine finis
nec de fine finis sed si quis va-
dat ad forum ut inueniat debitorem
tunc inueniendo debitorem erit finis
intentus et non casualis vel fortui-
tus ergo etc. si vadat ad forum non
ut inueniat debitorem sed propter
aliud finem si inueniet debitorem
nichil omnino talis inuentio erit
finis et per consequens non erit casualis
vel fortuita Ad oppositum est
Aristoteles secundo physicorum toto capitulo tertio
tractatu Pro responsione sciendum
quod quia prius determinauit
de causis manifestis per se et motus
et proprietatibus earum consequenter determinat
de aliquibus causis non manifestis et
patentibus reducibilibus ad causas
per se Propter quo sciendum primo quod primus
de ea causa casu et fortuna in-
quirit Primo an sint Secundo quid sint
Tertio an sint idem vel differant Quarto
ad quam causam reducantur et de primo
tractando quantum ad determinat primam questionem
recitando primo tres opiniones anti-
quorum Prima fuit quorundam nega-
tium casum et fortunam esse et ad
hoc adducebant duas rationes
prima est omne quod fit habet causam de-
terminatam ut in hiis que dicuntur fieri
a casu vel fortuna ut si quis vadit

ad forum causa emendi et videndo inveniat amicum. Si vero amicus ex causam determinatam scilicet voluntatem emendi quod talis conveniat non est casualis sed fortuita. Secundo aliqui contestantur antiquorum quorum nullus determinavit de causis generationis et corruptionis rerum nullam determinat de casu et fortuna cum si aliquid fieret a casu et fortuna debuisset de ipsis determinare tractando de huiusmodi causis generationis et corruptionis quod videtur quod nihil fiet a casu et fortuna. Sed ad hanc rationem respondet Aristoteles quod valde mirabile est quod nullus antiquorum de casu et fortuna memoriam fecit cum verum est quod ipsi dixerunt casum et fortunam esse aut non esse. Si sic debuisset de ipsis determinasse; si non debuissent ostendisse casum et fortunam omnino non esse et maxime apud eos et tempora ipsorum aliqui dicebant fieri a casu et fortuna et aliqui non et sic crediderunt casum et fortunam penitus nihil esse debuissent assignare rationem quare aliqui dicebant esse vel fieri a casu vel fortuna. Unde Empedocles posuit a fortuna esse quod aer in hoc mundo fuit aggregatus ut nunc est. Similiter dicebat multas partes animalium et plantarum casuales et fortuitas esse et fieri quia ut dicebat non propter finem. Posuit enim capita animalium esse sine cervicibus et alia commixtione vetustatis et [illegible] facta fuit et tamen nunc non fiunt et ita credidit aliquid fieri a casu vel fortuna. Ideo debuisset de eis determinare. Tertia opinio fuit aliquorum dicentium casum et fortunam esse in celestibus et non in istis inferioribus quia videbant ortus et occasus retrogradationes et indirectiones planetarum et solis

eclipses solis et lune non fieri quoad tempus sed videbant diversitates in inferioribus que non videbantur determinate fieri [illegible] determinatum. Contra quam hanc opinionem dicit primus quod mirandum dignus est quod celestia sint determiniora et permanentiora natura quam inferiora ponere in ipsis fortunam et non in inferioribus. Tertia opinio fuit quorundam dicentium quod fortuna est quedam causa divina inmanifesta intellectui humano [illegible] est felicitatis ymaginantes quod fortuna est quedam divinum numen cui templum statuerunt et ydolum depictum in quadam rota propter volubilitatem fortune et cecum propter [illegible] fortunatorum et ex una parte album et ex alia parte nigrum propter infortunam et infortunium. Sed opinio vana est sed solum eius [illegible] pertinet ad mentem. Illi vero posteriores posuerunt ratum quod [illegible] vocaverunt dicentes illud ratum in [illegible] aliquid fieri casualiter vel fortuito et de isto postea videbitur. Tertio sciendum quod sed amicus omne quod fit comparari potest ad duplicem causam scilicet ad particularem et proximam et ad universalem. In ordine vero ad causam universalem nihil casuale vel fortuitum sed [illegible] in ordine ad causam particularem [illegible] ratio est quia [illegible] fine [illegible] quia [illegible] particularis ad [illegible] cadit sub ordine cause [illegible] quod [illegible] est [illegible] preter ordinem cause particularis aliquis effectus erit fortuitus in ordine ad causam particularem et non in ordine ad causam universalem. Exemplum [illegible] quod in ordine quo ad primam causam nihil est casuale vel fortuitum quia esse est effectus eius ideo quod participat esse cadit sub ordine eius. Unde Boethius ponit [illegible] si [illegible] pectora sua [illegible]

cecidisse et per diversas vias mittat
servos suos ex parte ignorantibus
peccatore cecidisse ad foveam tunc
quod servi in illo loco conveniant et
peccatora simul concurrant fortuitum
et non ordine ad ipsos et non ordine
ad proximum familias Et similiter dicitur
de naturalibus respectu cause universalis et
particularis sed huic sunt contradicit alber[tus]
arguens primo sic quod si sic tunc omnia
simpliciter evenirent de necessitate quia
hoc nichil fieret a casu vel fortuna nec
quod contingeret secundum solum quo ad esse te
vel quo ad me Secundo quia tunc
nichil perveniret simpliciter frustra Tertio
quod tunc causa universalis in sua actione per se
intenderet monstra que videntur
contingentia secundum sustinentes antecedens
Respondetur ad primam negando
consequentiam et ratio est quod causa
universalis non producit effectum particularem
nisi mediante causa particulari ideo contingentia
vel necessitas effectus debet attendi
in ordine ad causam particularem quia si est
contingens effectus est contingens
et si necessaria necessarius est ideo si aliquis
effectus sit productus a causa particulari
preter ordinem debet simpliciter dici a
casu vel fortuna et similiter ad secundam
negatur consequentia quia frustra dicitur quod
se aliquid quod per se ordinatum est
ad aliquem finem quem tamen non
consequitur ideo quia licet res naturales
sint ordine naturali ad aliquem
finem tamen quamquam impeditur ne per
actionem eius consequatur illum effectum
tamen consequitur aliquem alium finem
ideo dicitur frustra a suo fine et
esse causa casualis respectu cuiuslibet alterius
finis Ad tertium negatur quia
non dicit aliquis quod natura universalis
intendit sextum digitum quia secundum
materia est disposita ad formam
sexti digiti quia causa universalis
quod bonum totius universi intendit
materie disposite non deneget

formam ne sit extra ordinatio in
universo ut sequitur ex quo quod
intendit monstrum sub ratione monstri
quia sextus digitus in ordine ad
causam universalem non dicitur monstrum
sed in ordine ad causam particularem
Et ita illa consequentia non conclu-
dit quod antecedens Dicit tertio quod
responsiva ad questionem in materia
natura aliquid est et potest fieri a casu
et fortuna probatur quia sicut est in arte
ita est in natura sed in arte ut
patet in arte scribendi aliquando quidem
accidit preter intentionem scribentis
patet in postillis vel aliquando [illegible] et quod
dicitur evenire per accidens a fortuna ergo
in natura potest aliquid evenire preter inten-
tionem nature et sic erit a casu
et fortuna Et sic patet responsio
Ad rationes ad primam quod per legit-
timam causam non intelligit per se cau-
sam per se ordinatam ad effectum
quod sensum dicitur sed intelligit causam
proportionatam effectui et ita effectus
fortuitus per accidens habet causam
legitimam sibi proportionatam scilicet
causam per accidens Ad secundam
dicitur quod illa dictio vere vel dicit
veritatem cause prout causa per
se ordinata ad aliquem effectum
dicitur vera causa illius effectus
et tunc casus est fictus Vel vere
dicit proportionem cause ad effectum
et tunc verus est Ad tertium conceditur
antecedens sed tamen propter illa conclusionem causa
per accidens non efficitur causa per se
respectu illius cuius est causa per accidens
licet respectu alterius effectus Ad
quartum conceditur antecedens sed dicitur
quod per talem regimine et directione
non imponit necessitatem causis particularibus
quin possint impediri et deficere a suis
intentis finibus ad quos per se ordi-
nantur Ad quintam negatur consequentia
concedo antecedens causa quia ipse absolute
et simpliciter quod scientia dei non imponit

rebus natura[rum] q[uia] no[n] tollit p[ri]ncipios
a[n]i[m]os re[rum] / Ad se[cund]a[m] ar[gumentu]m concedi[tur]
a[n]i[m] p[ro]p[ri]a[m] p[ar]te et nego[tur] p[ar]te[m] 2a q[uia]
duplex est finis s[cilicet] p[er] se et p[er] ac
cidens Accidit i[n] natur[a]e t[er]minata
fine p[er] se ad que[m] ex ordine non
est fortuna s[ed] q[ua]n[do] t[er]minat[ur] fine
ad que[m] no[n] t[er]minat[ur] p[er] se tu[n]c in ta
li actio[n]e accidit fortu[n]a / Et tam
ille finis sit t[er]minus p[er] accidens actio
nis natur[a]e non t[ame]n contra[ria] fine[m]
Ad volu[n]tate[m] nego[tur] a[n]t[ecedens] si vol[untas] actu[m]
q[uia] agens 2m q[uod] p[ro]positu[m] facit q[uod]
aliq[ui]d sit finis ei[us] p[er] se si illud i[n]
tendit et si illud no[n] intendit
erit finis p[er] accidens si ex actio[n]e
sua sequat[ur]

Patz casus et fortuna reperiat[ur] in
contin[gen]ti ad utr[umque] / Arguit[ur] a[utem]
q[uod] sic Et est p[ri]ma ratio Haec illa
q[uae] subsunt voluntati n[ost]r[a]e q[uae] libera
est sunt contingentia ad utrumlib[et]
sicut loq[ui] et no[n] loq[ui] s[ed] i[n] istis a[li]q[uando]
accidit p[rae]ter p[ro]positu[m] agen[tis] et i[d]
dicit[ur] a fortu[n]a vel casu ergo i[n] conting[en]
ti ad utr[um]lib[et] aliq[ui]d fit casu aut
fortu[n]a / Sc[ribitu]r n[on] sic a[ristoteles] i[n] diffinitio[n]e
fortun[a]e deduxisset concluder[e] contin
gens ad utrumlib[et] q[uod] no[n] fecit s[ed] s[olu]m
excludit ea q[uae] s[unt] s[em]p[er] vel frequent[er] sunt
ergo i[d] q[uo]d p[ri]us Ad oppositu[m] ar
guit[ur] q[uia] ex quo sit casus et fortuna
reducit[ur] ad causas agentes ut i[n]
terceta s[ed] agens qua[n]diu e[st] indi
fferens ad agere vel no[n] agere
no[n] agit a[li]q[uan]t[o] s[ed] ag[it] et no[n]
ag[it] ergo cas[us] et fortu[n]a no[n] co[n]
tingunt i[n] contingenti ad utrumlib[et]
Pro responsio[n]e sciend[um] q[uod] eor[um] q[uae]
sunt q[uae]da[m] sunt s[em]p[er] et q[uae]da[m] sunt ca[usa]
s[ua] natura no[n] o[mn]i[n]o certe ut p[atet]
q[uo]d q[ui]d[em] ab actio[n]e sua i[m]pediri
posset ne co[n]seq[uu]t[ur] suu[m] effectu[m] ut
sunt ortus et occasus astror[um] /
et omnia q[uae] i[n] celestib[us] eveniu[n]t
Alia sunt q[uae] sunt frequent[er] Primo q[ue]
ea q[uae] semp[er] p[er] se habent causa[m] sua[m]
d[e]t[er]minata[m] et ordinata[m] ad se ipsa[m]
no[n] t[ame]n natura[m] et i[m]mobilem quia
cum causa p[er] q[uo]d q[ui]d[em] i[m]pediri p[otes]t
ne suu[m] sortiat[ur] effectu[m] Et ista
regulant[ur] aliq[ua]n[do] q[uae] semp[er] sunt
t[ame]n habent materia[m] i[n] mixta[m]
p[ro]priat[am] no[n] obedie[n]t totali[ter] sue
de primo p[ro]prio dispositio[n]em ne d[i]c[t]a
t[ame]n no[n] co[n]sequu[n]t[ur] sua[m] regulam
sicut sunt effectus natural[es] causar[um] /
na[tur]alium co[n]serva[n]t consistentia[m] et o[mn]es
p[ro]po[siti]o[n]es co[n]tin[gen]t[es] d[e] hoc q[uod] i[n] istis duob[us]
no[n] rep[er]iu[n]t[ur] cas[us] et fortuna qui
a frequent[er] t[er]m[in]ant actio[n]es a[ctiv]a[rum] cause
vel semp[er] Et p[ro]pt[er] ista sunt q[uae]da[m]
q[uae] sunt raro et ut i[n] pa[u]cioribus
s[ed] ea q[uae] no[n] h[abe]nt causas p[er] se no[n] or
dinatas ad ipsa s[ed] p[er] accidens et
p[rae]t[er] intentio[n]em t[er]m[in]ant op[er]atio[n]es ca[usa]
cause et ista deficiu[n]t ab hijs
q[uae] frequent[er] sunt Et quo ad ista co[n]
veniunt omnes p[h]ilosophi q[uod]
casualit[er] et fortuite sunt in
co[n]tinge[n]s raro d[icitu]r raro eveni
ens i[n] ordine ad causa[m] efficie
tem q[uae] p[er] se est d[e]t[er]minata et ordina
ta ad aliu[m] effectu[m] i[dem] raro et
p[er] accidens ex sua op[er]atio[n]e effectus
alius seq[ui]t[ur] et ita contingens raro
ad causa[m] efficiente[m] reducit[ur] Et
est aliud contingens ad utrumlib[et]
q[uo]d s[cilicet] equaliter se h[abe]t ad esse et no[n]
esse et reducit[ur] ad ca[usa]m m[ate]rialem
q[uae] deb[et] equalit[er] se h[abe]re ad esse et
no[n] esse alicui[us] effectus et q[uae] q[ua]n[do]q[ue]
plus se h[abe]t ad esse unius effect[us]
qua[m] ad no[n] esse h[oc] est d[e]t[er]minatio[n]e
facta p[er] actio[n]e[m] efficiente[m] et sic i[d] ef
fectus respectu diversar[um] causar[um] /
p[otes]t se h[abe]re ad utrumlib[et] et i[n] plu
rib[us] sicut plures reperte i[n] d[ic]t[i]s
est ad esse et no[n] esse s[ed] plures
co[n]tinue reperte efficaci[us] mag[is]

se ut ad esse quam ad non esse et in
estate ... est igitur conclusio an in
contingenti ad utrumlibet reperiatur casus
et fortuna, et tamen auctor et sui se
quaces quod sic. Dicitur distinguunt de
duplici contingenti ad utrumlibet
quia quoddam est quod radicatur in materia que
de se inclinat se ut ad esse quam ad non
esse aliquem effectum et in tali contingen
ti non reperitur casus et fortuna ut
ipsi dicunt. Aliud est contingens
ad utrumlibet quod reducitur ad voluntatem
que utriusque oppositorum potest quia est domina
suorum, quod est operari vel non operari
hoc modo vel illo vel econverso vel illud
et in tali contingenti accidunt
quandoque casus et fortuna. Et si contra
responsionem possit dici ad rationem
contrarium quod agens quod diu est in
differens non agit sed quoddam est in
differentia quod reducitur ad materiam
et in tali non reperitur casus et fortu
na. Alia vero reducitur ad volun
tatem et in tali bene reperitur. Unde
... aliquo voluntati ...
... est de se potest illud prosequi et
non prosequi quia potest et non potest
determinatur ad prosequendum vel non prose
quendum et in prosecutione talis appetibi
lis accidit aliquid preter intentionem
casualiter est et fortuite. Dicitur si ali
quis bene consideraret istam respon
sionem videbit quod illud quod sic
accidit casualiter vel fortuite non
accidit in operatione ad utrumlibet se
cundum sed in operatione determinata ad
unum. Unde licet voluntas nostra
ex sua libertate possit prosequi vel
non prosequi aliquid appetibile et utrumlibet
se habeat tamen quam diu est in ista
indifferentia non habet aliquem
actum ideo non potest esse tamen fortuita
alicuius effectus. Dicitur postquam determi
nabit se ad unam partem si aliquid
accidit preter suam intentionem et
determinationem illud evenit fortu

ite et non se habet ad utrumlibet sed ut ra
ro eveniens quia postquam voluntas
se ipsam determinat ad aliquid quod subest li
bertati eius illud consequitur ut
in pluribus. Ideo contra Avicennam potest
conclusio responsionem ad questionem
casus et fortuna solum reperiuntur in
contingenti raro et non in contingenti
ad utrumlibet, ita quod casualia et
fortuita raro in ordine ad cau
sam a qua sunt ab ea fiunt et non
se habent ad utrumlibet in ordine ad ipsam
utrumque premissorum. Contra conclu
sionem bene probat ratio commenta
toris et etiam utraque ratio quam dicitur de
casu et fortuna ponit reperiri
in contingenti raro. Et utrumque
casus et fortuna reducit ad causam
efficientem. Dicitur contingens ad utrum
libet ad materiam reducitur. Est
prima responsio. Rationes ante
oppositum. Ad primam concedit
ante primam partem. Ad secundam partem
dicitur quod in hiis que libertati vo
luntatis subsunt quam diu ad
utrumlibet se habet non accidit preter
intentionem agentis quia voluntas
non movet ad prosequendum vel fugi
endum aliquid quam diu est ad utrum
libet se, omnis sed in hiis que sunt post
determinationem voluntatis ad unum
potest accidere aliquid preter propositum a
gentis per intellectum et voluntatem
sic determinatum ad unum et quod sic
accidit se habet ut contingens rarum
quia post determinationem voluntatis ad
unum potest accidere aliquid ipsa pluries
se habet ad esse effectum ad quod determinatur
quam ad non esse. Ad secundam dicitur
quod satis concluditur contingens ad
utrumlibet propter hoc quod in diffini
tione casus et fortune ponitur quod sunt
cause agentis etc.

Utrum casus et fortuna contingunt

in hiis que fiunt propter finem. Ex hoc
quod non casus et fortuna sunt
cause per accidens, secundum quod agens propter
finem debitum est causa per se. Ergo
casus et fortuna non contingunt in
hiis que fiunt ab agente preter finem.
Ad oppositum est Aristoteles in isto ca
pitulo cum suo tractatu. In re
sponsione est sciendum quod Aristoteles
volens dicere fortune quidditatem, quia
habita facilius habetur diffinitio casus,
ponit in textu tres divisiones et
fortuna dicta causa quia et ad cognitionem
eius oportet scire quare sit causa. In
quadam divisione tres supponuntur
ex parte effectuum et una ex parte cau
se. Et ideo prima divisio eo
rum que fiunt quedam fiunt semper ut
ortus et occasus astrorum; que
vero fiunt ut frequenter sicut ut
in naturalibus et inventis horum dicitur
fieri a fortuna. Et quedam fiunt preter
semper et frequenter ut homo vadit
nasci ad sex digitos in una
manu et omnes dicunt hec
a fortuna fieri. Ex quo infert Aristoteles
contra primam opinionem de fortuna
quod fortuna est aliquid quia esse a
fortuna et esse raro convertuntur.
Modo aliqua fiunt raro ergo
a fortuna. Secunda divisio est eorum
que fiunt quedam fiunt propter finem determina
tum alia vero non. Et si obicitur
quod omne agens agit propter finem,
respondetur quod Aristoteles dicit fieri propter
finem id est que non fiunt propter finem
deliberatum. Modo dicimus aliqua
fieri non propter finem quia non ha
bent deliberationem et non ordinem
ad aliud. Tertia divisio eorum que
fiunt propter finem determinatum
quedam fiunt ab agente secundum propositum,
alia vero fiunt a natura sub
natura comprehendendo omne id
quod agit modo nature non de
liberando etc. Patet quod ille tres

divisiones secundum ordinem concludunt.
Quarta divisio causarum que est per se causa
et que per accidens ut satis patuit.
Sed advertendum quod causa per accidens dicitur
dupliciter. Uno modo ex parte cause
quando scilicet illud quod dicitur causa per accidens
coniungitur cause per se ut album
domificatori. Alio modo ex parte ef
fectus quando scilicet aliquid accidit coniunctum
effectui per se ut si dicitur quod edi
ficator est causa dissonantie que
accidit edificio facta, et hoc
modo fortuna dicitur causa per accidens
et non primo modo, ut si fossator se
pulchri adinvenit per accidens in
veniendo thesaurum. Unde sicut
effectus per se cause naturalis est qui
assimilatur secundum convenientiam forme
agentis, ita effectus per se cau
se agentis a proposito est quem sequitur
secundum intentionem agentis et quod eve
nit preter intentionem agentis sicut ut
in paucioribus (vel ut raro) eveniat dicitur
a fortuna, quia si semper et frequenter
coniungeretur effectui per se caderet sub
eadem intentione cum illo effectu.
Consequenter Aristoteles ponit di
ferentias inter causam per se et
causam per accidens. Prima causa
per se finita est cum agat secundum
determinatam formam naturalem si
sit causa naturalis vel intellectua
lem si sit agens a proposito.
Sed causa per accidens infinita
est et indeterminata quia infinita
sibi accidunt ut hic textus dicit.
Ex hiis duobus eligit prius
diffinitionem fortune sic dicens:
fortuna est causa per accidens in hiis
que fiunt secundum propositum propter finem
et in brevi (vel raro) parte (pro pluribus) sequitur
quod fortuna et intellectus circa eadem
versantur, quia illis contingit agere
a fortuna solum que habent in
tellectum. Et illa diffinitio
sufficienter assignatur cum quod

[illegible marginal gloss] ... intellectus ... practici ad effectum fortuitum ...

dicatur de fortuna concludit quod licet fortuna sit sit causa per accidens et infinita vel accidens prout sed quod fortuna bene dicatur causa intellectui humano incerta ideo aliquid veritatis habeat. Secunda opinio de fortuna patet quod etiam de hiis que sunt a fortuna non est scientia quia non habent causam certam ut fatale est quod exemplificatur conveniendo enim causa non intenta non habet certam causam sed potest habere infinitas causas que possunt movere conventorem ad eundem aliquem et quelibet illarum poterit esse causa per accidens talis conventionis. Advertendum tamen circa textum quod ad hoc quod aliqua causa per accidens dicatur fortuna respectu alicuius effectus oportet quod ad operationem adesse talis effectus ita quod si non esset talis causa non esset talis effectus. Ideo licet album sit causa per accidens domus non tamen debet dici fortuna. Bene eadem causa potest esse causa per se alicuius effectus et esse fortuita causa respectu alterius effectus ut si aliquis indigens evacuatione colere capiat scamoniam [scamoniam] et comedat eam et ignorans eius virtutem nec intendens per hoc evacuari quod evacuetur et evacuatus liberetur a colera a fortuna est sed si hoc sciens fecisset non esset a fortuna et sic scamonia potest dici causa per se et causa fortuita respectu eiusdem effectus. Ex dictis in diffinitione patet quod prima opinio de fortuna aliquid veritatis habeat quod a fortuna non fit per se et simpliciter licet per accidens aliquid fiat. Patet etiam ex diffinitione quare fortuna dicatur sine ratione quia ratiocinari non possumus de hiis que fiunt semper et frequenter. Consequenter Aristoteles in diffinitione assignat rationem divisionis fortune in

bonam et malam. Licet tamen fortuna sit circa ea circa que potest intellectus practicus et voluntas que concernunt vitam humanam ut prospera et adversa ideo convenienter dividitur in bonam et malam seu in eufortunium et infortunium. Et bona fortuna dicitur quando aliquod bonum evenit preter intentionem et mala per contrarium sed quia bona et mala non variant vitam nisi quando sunt magna ideo non proprie dicitur eufortunium in modo dicto si aliquod magnum bonum eveniat et sic de infortunio. Et quia prope magno malo preter intentionem est bonum et prope sic magno bono est malum ideo non solum dicitur eufortunium quando aliquod magnum bonum preter intentionem evenit sed etiam quando magno malo quod est preter intentionem propinquatur. Et similiter dicatur de infortunio. Hec ratio primo assignat Aristoteles dicens quod parum distat tamquam nichil distare videtur. Consequenter sequitur quod infortunium et eufortunium sunt incerta quia fortuna dicitur incerta. Ideo in libello de bona fortuna dicit Aristoteles quod bona fortuna est sine ratione natura inclinans homines ad consequendum diversos impulsus quibus acti ad prosecutionem boni et fugam mali. Dicitur enim sine ratione natura quia experientia docet quod bene fortunati raro pollent intellectu et ratione ideo in illo libello dicit Aristoteles quod ubi est plurimus intellectus ibi est minima fortuna. Unde bene fortunati in suis actionibus non se dirigunt ratione sed magis instinctu quodam inclinationis nature quam forte habent ex influentia vigente tempore sue nativitatis. Ideo bene fortunatus quando bene agit ubi est circa rationem plerumque et

ad eufortunium

ad infortunium

qsilud opant' Dicit ut' Con
clusio responsa ad q̄stud Casus
et fortuna, ↄtingunt ī hiis que
fiunt ꝓpter finē ꝓbatur qr casus
et fortuna ↄtingunt ī opacio
nibus q̄ fiunt ab agente ꝑ ꝓpositū
et ꝑ natura Sed tales opacōes
fiunt ꝓpter finem ergo Generalit
casus et fortuna dicunt postea
videbit' Item omīs fortuitis
seq' ꝙ duobꝰ ꝑ se intētꝰ sive
ambo sint intenta a duobus
agentibꝰ 2m ꝓpositū sive vnū
ab agente ꝑ ꝓpositū et reliquū
a natura ut' ↄclusio vera Nā
si aliquis fodeat sepulcrū ut
aliquis sepeliat' et dictꝰ ini
merabilis illi ꝓdūxit thesau
rū et tūc ↄceptio sequit' ad du
o ꝑ se ꝑ se ītenta videlicz ad
fossione sepulchri et ꝓductōz
thesauri quorū vnū est ab age
te ꝑ ꝓpositū et reliquū a na
tura Item d' alio ut si duo amici
vadant ad forū non credentes
se inuicem venire ꝑ ꝓpter alias
causas tūc ꝙ se inuicem ↄveni
unt fit' ad duo ꝑ se intenta
ab agente sīm ꝓpositum Ad
racōes aūt oppositū ad p̄mā dic'
ꝙ causa agens ꝓpter aliquē
finē dicit' causa ꝑ se respectu illi
finis ꝑ si ꝓpter hoc sīa seq'
aliꝯ finis quē nō intendebat
ul' ad quē non ordinabat'
nō tñ sic dicetur' causa ꝑ accñs
et fortuita respectu illiꝯ finis
et nō dicet' cā ꝑ accñs illiꝯ
finis nisi ꝑ se intenderet et
ordinaret' ad aliū finē ↄtra
ꝓpositū est ꝙ aliqꝰ dicit' causa
ꝑ accñs ratiōe ordinis ad aliud ꝑ se

Utrū fatū ↄponat rebus ūni
tatem Arguit' primo ꝙ fatū

nō sit auctoritate btī Gregorii
dicentis absit a fidelium mentibus
ut fatū esse aliqꝰ dicat' Ad ca q̄
fatū agat' nō sūt p̄missa qr ut
dicit Augꝰ fatū a fando, loquēdo
dictū ītellexim̄ ita ꝙ ca q̄ fatū
ꝓducunt q̄ aliqꝰ d' ītate sunt an
ꝓlocuta Sed que sic sunt ꝓlo
cuta nō sūt casualia nec fortuita
ergo si res fato agat' ↄcludit'
casus et fortuna a rebꝰ tūc ergo
ↄcludi non possunt seq't' ꝙ fa
tum nul' est Tertio si fatū esset
aliqꝰ videt' ꝙ esset ī rebꝰ creatꝭ
ꝑ hoc nō qr dicit Augꝰ ipa
dei ꝑ volūtas ul' ꝑtas nōīe
fati appellat' ꝑ voluntas dei
ul' ꝑtas nō est increatū ꝑ
an ergo fatū nō est in rebꝰ
creatꝭ Quarto si fatū esset
increatus aut esset substancia
ul' accñs ꝑ quorumlibet dici' oportz
ꝙ multiplicet' sīm multiplicacione crea
turarū tūc ergo fatū dicat' esse
vnū tūc videt' ꝙ nō sit in cre
atꝭ Quinto si fatū esset aliqꝰ
ul' esset mobile ul' immobile non ꝑm
qr fatū est ī mobilibꝰ disposicio
ut dicit bo Nec 2m qr mob̄l
mobile mouet' eo ꝙ ī nobis sūt
2o topicorū ꝑ fatū est disposicio
inherens rebꝰ mobilibꝰ ut
dicit bo ergo fatū est mobile
Item arguit' ꝙ ī ponat rebꝰ
necessitatē qr ꝑ hoc fatū est in
mobilibꝰ disposicio ergo ea q̄ fato
subduntur' ī mobilit et cōntincte
ꝓueniunt ergo fatū ↄponit rebꝰ
necessitatē et ꝑcedit aliqꝰ casualit
ul' fortuite fit Ad oppositum
est bo et plures sollempnes doc
tores Pro responsione sciē
dū bo ꝙ ↄtingit quedā aliqꝰ ad
ī ferioꝛs cās relatū esse fortui
tū et casuale qd' tñ rel'atū esse
ad superiore causam est ꝑ se in

tentu ut pertinet modo de domo
et firmis ejus ut ego videar quod sit fa
tum Sciendum est 2o quod divina pro
videntia per causas medias suos effec
tus exequitur ideo ipsa ordinatio
causarum mediarum ad suos effectus
potest dupliciter considerari Uno
modo quod est in deo et sic vocatur pro
videntia Alio modo ut est in
causis mediis ordinatis a deo ad
suos effectus producendos et sic habet
rationem fati fatum enim est causarum
rerum ordinatarum a deo ad suos effectus
producendos ut sic et ex hiis ordi
natis quam vocat causarum seriem
causarum non habet rationem fati nisi prout
dependet a deo vel prout dei vel vo
luntas talis fatum nominari potest modo
tum essentialiter quod fatum formaliter est dispo
sitio causarum secundarum ad suos effectus produ
cendos quia quidem dispositio est in ipsis
causis ordinatis ideo bene dicit
boetius fatum 4to de consolatione quod fa
tum fatum est inherens mobilibus re
rebus dispositio quia per quam divina
providentia suis quibusque nectit ordini
bus Et dicit ibidem quod providentia
excedit fatum quia cuncta complectitur
licet diversa vel infinita sit Sed
fatum singula digerit in motu locis
formis et temporibus distributa ita
ut hec temporalis ordinis explicatio
adunata sub prospectu divine mentis
providentia sit temporaliter vero ex
plicata fatum vocetur sicut enim artifex
… formam rei faciende mente
percipiens movet ad opus effectum
Et cum simpliciter et principaliter conspe
xerat per temporales ordines ducit
ad effectum ita deus conspiciens sic
formam omnium rerum …
per fatum temporaliter administrat Et sic
patet sicut formam omnium rerum …
dicitur providentia esse fatum vero
rerum motum atque temporalem ordinem
quo fit ut que fato subsunt eo

divine providencie subsint cum fa
tum eis subiaceat et sic patet quid sit
fatum et quod deus sit Secundo ut videatur
an sit mobile vel immobile est
sciendum ulterius quod dispositio rerum
causarum quam fatum dicimus 2m quod
dependet a divina providentia du
pliciter considerari potest Uno modo
2m suas causas 2as quibus sic dispo
nuntur Alio modo per relationem ad primum
principium scilicet deum a quo ordinantur
Primo modo fatum est mobile 2o im
mobilitatem sortitur Non quidem
absolute necessitatis sed conditionate sed qua
… conditionalem esse
veram et necessariam Si deus pre
scivit hoc futurum erit Ideo bo
ecius fati seriem esse mobilem
per pauca subdit quod cum ab immo
bilis providencie proficiscatur exordiis
ipsam quoque immobilem esse neces
se est et sic patet quod fatum est im
mobile et mobile Tertio ut sciatur
ut sciatur quod subsunt fato et que non
quia ut iam patuit fatum est ordina
tio 2arum causarum ad effectus divinitus
provisos ideo quecumque subsunt causis
2is subsunt fato et illa que a deo
immediate fiunt quia non subduntur
causis 2is non subiacent fato
sicut creatio rerum et …
sic dicit boetius ea que sunt divinitati
proxima fatalis ordinis mo
bilitatem excedunt et sic quanto
aliquid longius discedit a primo
ente maioribus nexibus fati
complicatur quia magis subditur ordi
nem causarum secundarum Et sic patet que
subduntur fato et que non Et
hic dat duo exempla primum
est de orbe celi qui simplicior et
immobilior ampliorem finitam circu
ferentiam velocissime mota et
quanto magis recedit a centro
tanto fit amplior et movetur
velocius Totum tunc unitate

et finitatem accipit a contrario immobili. Sequitur ex hoc dicere producere(?) quod res quanto magis distat a primo tanto magis movetur et ipsa(?) similiter minus est a primo est. Item commune est de tempore quod continue fluit ab ipso nunc et continuatur similiter et immobili per eius immobilitatem tempus accipit aliqualem similitudinem scilicet continue et sic est necesse producere et conservare nunc eius effectum per res recurret ad motum corporum celestium et motum corporum celestium variari inferiorum ad eorum motum et primum motum a providentia primi motoris. Primo res defluunt et inde ipsi recurret et sic necessaria est ista series sive concatenatio causarum secundarum ad invicem et providentia primi motoris quam quidem seriem fatum appellamus. Ex dictis patet quod fatum differt a divina providentia. Primo quia tam necessaria quam contingentia subsunt divine providencie et etiam fato sed solum immobilia subsunt fato ideo dicit Boecius quod quanto aliquid magis mobile est tanto maioribus nexibus fati complicatur. Secundo dicunt quia divina providentia est in prima causa et fatum in secundis causis. Tertio dicunt quia res consistentes in eo quod sunt ibi per modum divine providencie sunt in unitate et similiter sed in causis secundis que subsunt fato sunt plurificate et disperse. Sequitur ultima conclusio responsiva ad quesitum fatum non imponit rebus necessitatem quod fatum sit sicut probatum est sed quod non imponat necessitatem rebus patet quod est in rebus mobilibus. Sed mobile est solum per accidens et sic non imponit rebus necessitatem et hoc declarat Ptolomeus in quadripertito dicens virtus celestis in se sit necessaria et immobilis non tamen participatur immobiliter ab ipsis inferioribus

quia ipsis non producit effectum nisi secundum quod recipitur in materia generabilium et corruptibilium et quia omne receptum est in recipiente per modum recipientis et materia generabilium est in mixta per naturam ideo virtus celestis recepta in tali materia habet esse contingens et mutabile et ideo in propria materia effectus contingenter causat. Et similiter est de fato licet enim a providentia divina que in se immobilis est et necessaria procedat(?) tamen mutatur(?) et in causis secundis propter earum mutabilitatem ideo non imponit ipsis causis in causando necessitatem nec omnis causalitas abest. Sed advertendum intellectum. Primum de ista differentia istorum nominum scilicet divina scientia sollicitudo dispositio providentia predestinatio et reprobatio gubernatio. Scientia quod dicitur sic quia scientia est eorum que sunt ad finem et etiam ipsius finis dei enim sunt et alia ordinata in ipsum finem ideo prescientia pertinet ad intellectum divinum. Sed sollicitudo quodammodo communis est ad providentiam dispositionem et gubernationem quia in omnibus hiis dicitur deus curam habere sed illa tria differunt scilicet per ordinem nam prius est aliqua dispositio quam causas secundum suum statum disponere et providere et postea est providere quam gubernare. Et sic providentia est prior gubernatione que est executio divine providentie ideo gubernatio est quid temporale sed dispositio et providentia ad eternitatem ordinantur et magis pertinet ad intellectum divinum practicum quam speculativum. Sed predestinatio et reprobatio pertinet ad theologos et cum ordine ad prescitum bonorum et malorum. Secundo dubitatur qualiter cum infallibilitate divine providentie stat rerum contingentia. Hanc dubitationem solvit doctor ostendendo quatuor. Primum est quod deus

habet scientiam rerum contingentium et
non excipitur. Tertium est quod dato quod prescientia
infallibilis non tollitur rerum contingen-
tia. Tertium est quod non est deus omnis id
quod est in se contingens relatum in
divinam prescientiam contrahere quandam
necessitatem ex quibus concludit quartum
scilicet quod divina prescientia infallibilis est
et premittit immutabilitatem ordinem rerum propter
quod rerum immobilitas prescientia divina
non conduxit. Pro primo ostensione
est sciendum quod tamen error scilicet dicentium
divinam scientiam aliquo esse necessariam fuit
qui estimabat rebus sciri aliquo
conveniens rerum quod tamen ergo non est. Nam
omne quod cognoscitur non secundum suam vim vel
naturam sed potius secundum quod facultatem
scientis comprehenditur. Ex quo
sequitur quod omnis intellectualis scientia
intelligit res secundum modum sue subie-
cto ad speculandum modo divine pro-
visionis cuius speculandum modum sue sbe
Pro quo sciendum quod omnes credunt
deum esse eternum. Eternitas autem est intermina-
bilis vite tota simul et perfecta possessio
et in eternitate non est successio sicut
prius et posterius cum dicitur deus fit
eternus et indicium dere attenditur secundum
naturam scientis et non scitorum et
in eternitate non sit successio omnis
quod totum status rerum temporalium dari
acre subiectum aliquo presencialiter videatur
quare non est deus omnibus. Deum cognoscere
scientiam rerum contingentium immo necesse
est contingentia dicere de divina pre-
scientia relata presentia esse eterne
temporum et apud deum est infallibilis
scientia licet ergo futurum contingentia
secundum suam naturam fuit indetermina-
ta quia tamen ipsam deus presencialiter videt
quod sua scientia mensuratur eternitate
rerum contingentium secundum se indeterminato
cum vera eius scientia. Tertium sic de-
claratur. Nam licet omnia de divinam
prescientiam relata presentia fuit quod
tamen deus videt contingentia contingenter

evenire et nihil necessario precio a
rebus non tollitur necessitas
ut contingentibus contingentia. Quartum
dicit quod divina prescientia rerum nam
proprietatem quam non mutat eam ipse vi-
dens quam alii in tempore futuro evenirent
nec ordinem rerum confundit
secundum uno mentis intuitu tamen necessaria
quam non necessaria futura cognoscit.
Quod declarat unico exemplo
sensibili videns enim uno et eodem in-
tuitu hominem ambulare et solem oriri
in celo cognoscit eodem aspectu utrumque
discernit ut decipiatur tamen primum
hominis videt esse voluntarium secundum
tamen non solum necessarium et propter ipsam
visionem aspectus non tollitur contingen-
tia nec ab ortu solis necessitas ita quod
scientia divina a contingentibus non
tollitur contingentia nec aliquibus
necessitas. Tertium declaratur
sic quia prout presentialiter est quod damnatum
... omne quod e
quod est necesse est esse tamen verbo fu-
turum ... ut futurum non est necessarium
tamen sit ad relatum et tamen eius impe-
diri possit si sit futurum contingens
quod secundum se indeterminatum est secundum quod
relatum in divina prescientia presentia
ut sic quandam necessitatem trahit
dicit quod si ... ad divinam
notitiam referatur sit necessaria. Si
vero per se consideratur sit necessitatis
nexibus absoluta quod declarat per
simile. Nam sicut omne quod sensu
patet si ad rationem referatur universale est
et si in se consideratur singulare ita quod
aliter et aliter acceptum est singulare et
universale et sit mutabile et immutabile
ita est id contingens est secundum se et si accipi-
atur et necessarium si ad divinam scientiam
referatur. Quartum sic declaratur
quia licet contingens ut futurum est
possibile esse et non esse ideo dicit
auctor quod de futuris contingentibus
non est determinata veritas tamen

contingens ut prius est determinatum eo quod non potest simul esse et non esse et per totam rationem quare quamvis fallitur circa contingentia et per consequens determinatione earum et omnia contingentia futura relata ad divinam praescientiam prevalent certitudine scientiae quia circa ipsam divina providentia falli non potest. Erit patet responsio ad quaestionem. Ad rationes ad oppositum. Ad primam auctoritatem Gregorii dicitur quod multi voluerunt dicere fatum quandam legem a caelestibus corporibus consecutam procedentem et ipsam obligantem ad eventus omnes et sic negandum est fatum esse et sic accipit Gregorius fatum in illa auctoritate. Ad 2am patet responsio quando habetur quod eam per comparationem ad divinam providentiam causata sit a fortuna. Ad 3am dicitur quod ordinatio causarum 2arum non habet rationem fati nisi secundum quod dependet a deo ideo causalitas potestatis dei vel voluntas fatum nominari potest consequentia. Vero fatum est ipsa dispositio seriei vel ordo 2arum causarum. Ad quartam dicitur quod fatum dicitur dispositio non ... quemlibet secundum quod dispositio sit ordine quod est relatio provenit dicitur ... mente quia dispositio est rei ... partes ordo et iste ordo si consideratur per comparationem ad suum principium unum est et sic dicitur esse unum fatum. Si vero consideretur per comparationem ad effectus vel causas intermedias sic multiplicatur et non est tantum unum ideo poeta pluraliter dicit te tua fata trahunt. Ad quintam iam dictum est quod fatum per comparationem ad suam primam originem immobile est secundum per comparationem ad res de quibus est quodammodo mobile est et per accidens solum. Ad ultimam rationem fatum enim non habet rationem causae nisi ... ipse causae 2ae in quibus est fatum habent rationem causae et quia

causae 2ae sunt mutabiles et impedibiles necessario eodem modo producunt suos effectus ideo etiam fatum impediri potest quare etc.

Patet casus et fortuna differunt. Arguitur quod non quia si differrent hoc esset quia fortuna solum est de agentibus per propositum et casus tamen de istis quam de agentibus non secundum propositum sed hoc non ergo non differunt. Minor patet quia lapides ex quibus fiunt altaria dicuntur bene fortunati et illi qui conculcantur pedibus male fortunati et tamen lapis non est agens secundum propositum. Similiter de pueris non dicitur aliquid facere a fortuna et tamen agunt propositum ergo fortuna non est de omnibus quae agunt propositum. Ad oppositum est Aristoteles.

Pro responsione sciendum est cum philosopho quod fortuna et id quod est a fortuna invenitur in illis de quibus alter dicitur bene contingere et male contingere seu ... est fortuna ibi potest esse de fortunium eufortunium. Dicitur autem bene contingere vel male contingere alicui illi cui est agere. Eius autem proprie est agere quod habet dominium sui actus quia quod non habet dominium sui actus magis agitur quam agit actus enim non est aptitudine illius quod agitur sed magis eius quod agit. Sequitur ergo quod fortuna et illud quod est per accidens fortuna invenitur solum de eis qui habent dominium sui actus in quorum voluntate ... operari secundum virtutem et sicut igitur nomen est fortunam esse circa practica propter eam ... et sic fortuna et id quod est a fortuna solum reperitur de operationibus practicae agentis secundum propositum quod manifestat Aristoteles a signo quia fortuna videtur esse ibidem felicitati vel saltem felicitati proxima ... felicitas sit quaedam operatio quia est

eupraxia: bona operatio ut in pro ethicorum sic quod fortuna sit solum illis in quibus contingit bonum agere ut apparere ab hoc et tamen agere sit tamen cuius quod est ... dominium sui actus et aliquis sit dominus sui actus quantum voluntarie agit sic quod in illis tantum contingit aliquid fieri a fortuna que voluntarie agunt. Unde advertendum quod fortuna dicitur felicitas vel propinqua felicitati secundum vulgus ... quidam dicunt felicitatem consistere in bonis exterioribus et sic dicunt quod felicitas est idem quod fortuna. Alii dicunt bona exteriora ... plurimum ... quod fortuna instrumentaliter ... ad felicitatem et sic dicitur fortuna propinqua felicitati etc. Ulterius sciendum quod cum fortuna non sit nisi in agentibus voluntarie ... hoc concludit primo quod inanimata bestie et infantes non agunt aliquid a fortuna quia inanimata et bestie non agunt voluntarie quia non habent libertatem arbitrii seu propositum et licet infantes habeant voluntatem tamen ea non dum utuntur. Ex quo sequitur quod dicitur non potest accidere infortunium nec fortunium nisi solum similitudinarie sicut dicebat protarchus quod lapides ex quibus fiunt altaria sunt bene fortunati et cum conculcantur pedibus ... et hic ... ad honores quorum quidam honorantur et alii non ... dicuntur lapides bene fortunati similitudinarie quia aliquid agit a fortuna secundum similitudinem passive quia circa ipsos agentes voluntarie operantur aliquid simile bone fortune vel male. Except ... in quibus sit fortuna et in quibus non. Tertio sciendum quod casus non solum contingit in hominibus qui voluntarie agunt sed etiam in bestiis et in rebus inanimatis. Ideo ponit Aristoteles primo exemplum in bestiis ut

si equus venerit ad domum non causa salutis et tamen salvatus sit a casu est. Aliud exemplum in inanimatis ut si tripeda ceciderit et cadendo fiat apta sedes alicui hoc est a casu quia non cadit ut fiat apta sedes et sic casus accidit communiter in omnibus agentibus propter finem que non agunt propter illud quod evenit sed propter aliquid extrinsecum quod evenit et sic agens a proposito. Et hic declarat Aristoteles per exemplum quod vanum seu frustra est propinquum casui et tamen illud dicitur vanum seu frustra quod est ordinatum ad aliquem finem seu actum quem natum est consequi et non consequitur. Et hoc est verum sed licet ... fit ab agente secundum propositum sed ab alio agente ut si aliquis ambulat ad deponendum superflua ... et hoc non accidit dicitur quod frustra ambulavit et ambulatio eius est vana. Tamen ergo vanum seu frustra sit propinquum casui et ... distinguuntur quia fiunt propter finem et a quocumque agente fiat sequitur quod casus contingit in omnibus agentibus propter finem sive agat a proposito sive non. Et advertendum ... vanum et frustra conveniunt in hoc quod sunt in ... finem propter finem tamen inter se differunt. Vanum seu frustra dicitur ex hoc quod agens non consequitur finem quem intendit et ad quem ordinatur. Sed casus dicitur ex hoc quod agens consequitur aliquem effectum quem non intendebat. Ideo vanum seu frustra opponitur ... consequi finem intentum et casus cadit ad finem non intentum. Unde quandoque casus et vanum sunt simul quia sic solum accidit illud quod non intenditur et quandoque ...

casus et non vanum quia accidit vel
non quod intendebatur et aliud est
quod est vanum sed tamen quod scilicet
vel per entiam accidit Consequenter
sciendum quod dicit tria scilicet frustra
vanum et ociosum aliquid dicitur
Nam frustra dicitur quando opus
ordinatum ad aliquem finem
quem natum est consequi et non
consequitur Et hoc est quod dicit
textus frustra est quod aptum
natum est fieri causa alterius cum
non concludit illud cuius causa
natum erat fieri Exemplo infert
textus quod si aliquis dicat se fru
stra balneatum eo quod non defe
cit sol. dicendum quia balne
atio non erat nata fieri ut
sol deficeret Sed vanum dicitur
opus quod de se non est natum quod
sit causa alicuius utilitatis vel
nocumenti sed consequitur habere
bene pertinere deliberationis Ocio
sum vero dicitur opus dimittens
se vacuitate in operante Sed
igitur conclusio responsionis ad que
stionem Casus et fortuna dicuntur
probatur quia vel accipitur casus la[r]
ge vel stricte si large tunc
est plus se habet quam fortuna
si stricte tunc solum est in a
gentibus non secundum propositum
ideo dicit textus quod maxima di
fferentia casus et fortune reperitur
in operibus naturae quando scilicet accidit ali
quid contra naturam puta sextus
digitus hoc enim non dicimus
esse a fortuna sed a casu et ita
casus reperitur in operibus naturae
et non fortuna Et hoc patet per hanc
aliam differentiam quia dicitur intrin
secus quod causa eorum quae sunt a casu cau
sa est intrinseca quia natura sed causa
eorum quae sunt a fortuna causa
est extrinseca quia est propositum
Consequenter sequitur alia conclusio

[Margin: quia solis defectus [illegible] eclipsis non [illegible] per balneationem]

[Margin: ut si aliquis [illegible] aliquid [illegible]]

Casus et fortuna reducuntur ad
genus causae efficientis probatur quia
casus et fortuna sunt causa
eorum quae sunt a natura vel a proposito
Sed natura et propositum sunt
causae agentes ergo casus et
fortuna reducuntur ad idem genus
causae quia ibi sunt causae per accidens
ideo in libro casus et fortune
est determinata Ex hac autem conclu
sione infert Aristoteles plures opinio-
nes ponentium casum et fortunam
esse causam caeli et omnium mun
danorum quia tamen sunt causa per ac
cidens eorum quorum intellectus
et natura sunt causae per se
et causa per accidens est posterior
causa per se sed quia casus et for
tuna sunt causae posteriores
quam intellectus et natura ergo
non sunt causae caeli et omnium
mundanorum quia a fortiori sequitur
quod natura est causa caeli et
totius universi quod est contra illud ergo
illa opinio falsa Sed contra hanc
ultimam conclusionem obicitur aliquis
quod casualia et fortuita sunt con
tingentia raro sed contingens
raro non habet causam efficientem
ergo casus et fortuna non sunt
causae contingentium raro et non
sunt causae agentes probatur
maior quia causa efficiens
magis se habet ad esse sui effectus
quam ad non esse Sed contingens
raro plus se habet ad non esse
quam ad esse ergo non habet
causam efficientem Secundo adducitur
arguitur quod omne quod habet causam
efficientem appropinquans sufficientem
vel sive causa semper est vel ut
in pluribus sed contingens raro non
est huiusmodi ergo non habet causam
efficientem Respondetur contingens ad
utrumlibet plus se habet ad esse
quam contingens raro non ibi

ordina ad causam efficientem sed
ad materiam que materia contingens ra
ro ordinatur ad causam efficientem
Ad primam istarum dicitur quod causa
efficiens per se ordinata ad aliquem
effectum plus se habet ad esse illius
effectus quam ad non esse ideo ille
effectus qui est causam per se sequitur
ad eam semper vel frequenter Ad 2m
contingens raro habet causam
efficientem non per se ordinatam
ad ipsum sed per accidens ideo raro e-
venit Et sic patet responsio ad 2m
quod omne eveniens causam efficien-
tem per se quod per ipsum sibi substitu-
tione illius cause illa causa
posita semper vel frequenter
evenit modo contingens raro
non habet talem causam Ad
3m dicitur quod contingens raro
ordine ad materiam ab se
suspectam est adiutum sed se habet
sed ut raro eveniret et plus
se habeat ad esse quam ad non
esse licet est defectum cause
efficientis per se quod raro contingit
et per posterior causa cause agentis
disponentis materiam ordinatam
ut exemplificatum est de illo
effectu qui est plus Et sic patet
responsio ad questionem Rationes
aut oppositum patet solutio quod dictum

Utrum physica habeat conside-
rare de causis et per quam de-
monstrare Arguitur quod non quia
physica est speculativa scientia sicut
mathematica sed mathematica una sola
causa scilicet forma considerat
et per ea diffinit et demonstrat
ergo physica non considerat omnes
causas nec per omnes demonstrat
2o tercio est scientia que habetur
per omnes causas quam que habetur
per unam causam ergo si physica

per omnes causas demonstrat erit
certior mathematica quod est falsum Ad
oppositum est aristoteles in ultimo capitulo
huius tractatus de causis In
responsione sciendum quod primo quid
physica agit de causis tam per se et
modus quam per accidens et in
modus finaliter de hoc tractatu
de causis concludit quod tractat
duas conclusiones Prima est
quod cause sunt tot et non plures
quot prius dicte sunt scilicet quatuor
2a conclusio est quod physica omnes
considerat harum causas et per
quamlibet demonstrat prima sic probat
aristoteles quod ipse quod quesitum de causis sed
ad ipse quod non respondetur nisi
aliqua predictarum causarum
ergo non sunt plures cause quam
ille harum modo probat aristoteles
per quid primo de causa forma-
li demonstrativa quod si aliquis quere-
rat propter quid aliquis angulus est
rectus respondetur quod constituitur
quia linea faciens duos angulos
equales ab utraque parte sic etiam
per quesitum per causam formale
quod per diffinitionem anguli recti
Exemplificat de causa efficiente
sic nam si queratur propter quid isti bel-
lant Et respondetur quod furati
sunt et sic terminatur questio propter
quid per causam moventem sed est
respondere quod ipsi dominentur
et sic terminatur questio per causam
finalem De causa materiali
ponitur exemplum ut si queratur propter quid
quod est aliquod corpus corruptibile
Respondetur quod quid est ex contrariis
et non sunt pluribus modis contingit
terminari propter quid quod ideo cause non sunt
plures quam quatuor Et quod
sit necesse esse quatuor ostenditur sic
quod aut causa sit ad quod sequitur esse vel
terminus esse eius quod in causam
sed considerandum dupliciter uno

Probat quod non sunt plures cause quam quatuor ... et non plures

primo abstracte et sic causa essendi est forma per quam aliquid est in actu. Aliud secundo quia quod de potentia fit actu ens, et omne quod est in potentia reducitur ad actum per ens in actu, ideo oportet esse duas causas scilicet materiam que reducitur de potentia ad actum et agentem que reducit eam; et quia actio agentis tendit ad aliquod determinatum sicut quod procedit ab aliquo determinato principio. Quoniam omne agens agit sibi conveniens et id ad quod tendit actio agentis dicitur causa finalis, sequitur quod necesse est esse quatuor causas. Sed quia forma est causa essendi absolute et alie tres sunt cause fiendi essendi pro eo quod faciunt quod aliquid accipiat esse, ideo est quod in mobilibus precipue consideratur formalis causa. Et sic patet prima conclusio proposita. Propter secundum quia physica non habet considerare causas qualitatum nec [illegible]. Primittit aliud quod notandum. Primum quia in aliquibus tres cause in unam coincidunt, vel secundum numerum vel secundum speciem; finis enim et forma coincidunt in eodem numero, quia finis generationis est forma rei et non est finis rei generate ad quem per formam operari potest. Causa vero movens coincidit secundum speciem cum forma et fine, et hoc in agentibus univocis que sunt sibi similes secundum speciem, quia in equivocis alia est ratio, quia effectus eorum non recipit secundum formam generantis secundum eandem rationem speciei, sed participat aliquam similitudinem eius; ideo non semper agens est idem secundum speciem cum forma nec omnis finis est forma. Secundo [illegible] dicit philosophus [illegible] materia vero non est eadem specie nec numero cum aliis causis,

quia est ens in potentia, agens vero ut sic est ens in actu, finis vero ut finis est actus et perfectio rei. Tertium notabile assumit pro quo ostendit de quibus considerat naturalis, quia quedam moventia movent ut sic quod moventur, illa pertinent ad considerationem naturalis; sed moventia non mota non sunt amplius physice considerationis. Ratio est quia physica considerat de naturalibus que in se habent principia motionis; ergo que sunt simpliciter immobilia non sunt naturalia nec physice considerationis, et sic physica non habet considerare primum movens simpliciter, quod sic simpliciter immobile nisi forsan ut est principium motus ut in viii physicorum. Nec habet considerare quatuor formam aut finem nec materiam qualitatum secundum [illegible] dicto. Ex hiis infert aliud quod tria sunt negotia: primum est studium et intellectus [illegible] quod [illegible]. Quedam enim que sunt immobiles et eterna, et circa has est studium mathematicum. Quedam vero mobiles sed incorruptibiles, et circa has est studium astrologicum. Quedam vero sunt mobiles et corruptibiles, et circa has est studium physicum. Et quia studium astrologicum est de mobilibus in quantum mobilia sunt, ideo ut alias dicebatur astrologia magis convenit cum physica quam mathematica. Ex hoc patet quod male intellexerunt in hoc passu quidam volentes reducere ad tres partes philosophie scilicet metaphysicam, mathematicam et physicam, quia ut dictum est astrologia que est circa incorruptibilia secundum considerationem magis est physica quam mathematica. Ex hiis apparet conclusio quod scilicet physica habet considerare quatuor causas.

et p[ro]p[ter] q[uo]d d[icit] d[e]t[er]m[in]are q[uod] p[hilo]s[ophus] [con]siderat entia mobilia g[e]n[er]a
bilia et corruptibilia ideo opor
tet q[uo]q[ue] [con]siderare eti[am] g[e]n[er]ac[i]o[n]e[m]
u[e]l nat[ur]a[m] q[uo]d [con]siderare habet ph[ilosophu]s
s[ecundu]m g[e]n[er]ato[rem] q[ue]r[endu]m [con]siderare
istas q[ua]t[t]uor causas q[uod] sic o[ste]ndi[tur]
q[ui]a de om[n]i g[e]n[er]ato[r]e d[ebet] [con]siderare
aliq[ui]d q[uo]d p[er] aliud fit sicut post
aerem g[e]n[er]a[tu]r ignis q[uo]d opor
tet [con]siderare ibi formam p[er] q[uam]
est id q[uo]d fit d[ebe]t etia[m] [con]sidera
re q[uod] p[er] illud fiat et hoc est ef
ficiens et q[uo]d actu sustinuit
et hoc est materia et q[uo]d for
et finis coincidunt et agens
agit p[ro]p[ter] fine[m] s[cilicet] q[uod] etia[m] ge
neratio[n]e[m] physic[am] d[ebe]t [con]siderare
quatuor causas Sed intend[endum]
qualit[er] p[er] eas d[e]t[er]mi[n]at sciend[um]
est q[uod] m[ateri]a et efficiens q[ua]n[do]q[ue]
sunt talia q[uod] ip[s]is positis neces
po[n]i[tu]r effectu[m] et sic fit d[e]t[er]mina
tio a priori ad posterius ut sicut
s[cilicet] hoc est [com]positum [con]trariis
ideo est corruptibile Similit[er] sicut
s[cilicet] sol est sup[er] orizontem
ideo est dies Q[ua]n[do]q[ue] vero s[un]t
talia q[uod] ip[s]is positis poni[tu]r effect[us]
non semp[er] s[ed] freq[ue]nt[er] tu[n]c fit
d[e]t[er]minatio a posteriori q[uia] nata
ad plus ut bene s[cilicet] si sem[en]
d[ebe]t g[e]n[er]ari n[ecess]e est semine aqu[ae]
cu[m] virtute fortuna p[er]ci
pere· [secundu]s vero no[n] s[cilicet] q[uod]
semine cu[m] v[irtu]te formativa
est ergo homo erit sublat[is]
cu[m] o[mn]ib[us] i[m]pedimentis ne
cessario effectus bene fiet d[e]t[er]
minatio a priori sic intelligat
ph[ilosophu]s primo p[hysicorum] c[apitulo] dicens q[uod] d[e]
t[er]minis q[uae] su[n]t freq[ue]nt[er] est d[e]t[er]minat
io et sci[enti]a ac si essent s[em]p[er]
Sed p[er] causa[m] formale[m] ac
cepta[m] p[ro] ratione forme fit d[e]
t[er]minatio a priori ad posterius

q[uia] si forma est nat[ur]e est effec
tus esse De fine v[er]o duplic[ite]r
d[e]t[er]minat ar[istoteles] q[uia] q[ui]a finis est bo
nu[m] et p[er]fectio et dignitas rei et
na[tur]a semp[er] u[e]l [ut] plurimu[m] facit q[uod]
dign[iu]s est melius no[n] simplic[ite]r
s[ed] s[ecundu]m q[uod] [con]venit nature rei q[uae] fit id[e]o
p[er] causam finalem fit d[e]t[er]minatio
sic aq[ua] ne...do h[o]c est dign[iu]s uel
melius sic fi[e]r[i] ergo sic fi[eri] d[ebe]t ut
melius et dignius est Deter
minis i[n] p[ar]te ante[ri]ori accit[ur] ef
s[ed] p[ro]p[ter] fine[m] et q[uo]d [secundu]m eo[rum] q[uod] est
divisio ubi ergo s[ed] d[icit] accidi
et d[e]t[er]minatio p[er] fine[m] a posteriori
est ad p[ri]us i[de]o n[ecess]itas veniens
p[ro]p[ter] finis no[n] est simp[liciter] s[ed] s[ecundu]m
q[uo]d suppositionis finis r[ati]o[n]e n[on]
s[ed] s[ecundu]m a[lia] media ad fine[m]
sunt ergo finis erit s[ed] sicut s[cilicet]
a[rgumen]to et sic p[ate]t responsio ad q[uaestione]m
Rationes ad oppositum Ad p[ri]m[um]
p[ate]t solutio q[ui]a dicit Ad 2a[m] dica[tur]
a[lite]r q[uod] s[ecundu]m q[uod] est unu[m] si sit sci[enti]a
habita d[e] eadem re formal[ite]r Si
u[er]o d[e] diversis rebus aut eadem re
materialiter solum tu[n]c non
oportet et h[ec] d[e] q[uaestio]ne

Utrum natura agat p[ro]p[ter] fine[m]
Arguitur q[uod] non q[ui]a om[ni]s agens
p[ro]p[ter] fine[m] p[re]cipit illud fine[m]
et d[e]liberat et ordinat de
mediis ordinat[is] i[n] istu[m] fi
nem s[ed] natura no[n] est h[uius]mo[d]i
q[uia] cu[m] non cognoscat ergo natura
non agit p[ro]p[ter] fine[m] Ad o[ppositu]m
est ar[istoteles] i[n] p[ri]mo ca[pitu]lo ultim[o] tracta
t[us] s[ecund]i li[bri] Ad q[uaestione]m responsio
sciend[um] q[uod] ar[istoteles] q[uae] plures ostendit
q[uod] n[atu]ra d[e]t[er]minat p[er] o[mn]es cau[sas]
q[ui]a manifestat quod q[uo]d in h[uius]
modi ostensione suppositerat
s[cilicet] q[uod] na[tur]a agit p[ro]p[ter] fine[m] et q[uod]
i[n] rebus natural[ibus] n[ecess]itas non

semp(er) orit(ur) ex prioribus causis s(ed)
ipse q(ue) sunt efficaces et materia
s(ed) ex(?) multotiens ex causis posteri
oribus q(ue) sunt forma et finis
Et de p(ri)mo agendum est de p(ri)mi(?)
Pro quo sciendum est q(uod) ... p(u)t(abant)
q(uod) plures vi(dentur) vel fere reducebant
omnes effectus naturales ad materi
am et dispositiones naturales ita
q(uod) tota dispositio et necessitas re
rum naturalium s(ecundu)m eos erat a ma(teria) et dis
positione nature venit et non
ex hoc q(uod) natura agat p(ro)p(ter)
finem Et sua positio confirmabat
intebant(ur) exemplo illud p(ro)p(ter)
q(uo)d p(ro)p(ri)e natura videt(ur) operari
p(ro)p(ter) finem hoc aut(em) est q(uod) natura
s(ecundu)m venit(ur) facere cis magis
et quando sunt ut sic finis sic
post hoc mo(do) sicut est in natura
s(ed) q(uod) aptus e(st) ad comedendum et s(ecundu)m
aliam naturalem dispositionem accidat
non erit amplius aptus ad
talem usum et sic est materie
(rati)o q(uod) q(ua)ndo fuit quare vide(tur)
ex hoc q(uod) natura ea q(ue) fecit facit
p(ro)p(ter) finem Et contra hoc obi
ciunt isti antiqui dicentes q(uod) si
quando ex aliqua dispositione
n(atur)e proveniat aliqua utilitas non
tamen e(st) p(ro)p(ter) hoc d(icendu)m q(uo)d illa
utilitas sit finis illius operationis
ita q(uod) p(ro)p(ter) talem utilitatem fiet
illa operatio s(ed) ut dicunt accidit
est q(uod) talem sequitur talis
utilitas Et hoc sic probant
Nam si incipit(ur) deus vel
ut(?) ... pluvit p(ro)p(ter) augmentum
frugum tunc seq(uitu)r q(uod) nunquam
p(ro)p(ter) pluviam deberent destrui
fruges cum sic non est ergo ne
cessitas pluvie est non est
... ... finis est igitur
attendenda ... materie
q(ui)a sic ... elevati sunt va
pores ... ibi ... congelati

et in aquam conversi q(ue) cum gra
vis sit ex ... necesse est
ipsa descendere et sic necesse est plu
ere ex dispositione materie s(ed)
q(uod) ex pluvia seq(ui)t(ur) talis utilitas
sc(ilicet) augmentum frugum hoc est
... nec p(ro)p(ter) hoc pluit ut
augerentur fruges quia si ita es
set nunquam p(ro)p(ter) pluviam deberent
destrui fruges et sic deberent
esse in ... Alii dicunt enim
est q(uod) dentes anteriores sunt acu
ti et posteriores lati p(ro)p(ter) dispo
sitionem ... q(ue) est apta ad talem
figuram et non ... finis
s(ed) ... contingit q(uod) dentibus sic
factis sequitur aliqua utilitas
Et ad obiectionem contra istos
quia p(ro)p(ter) vel frequenter accidit q(uod)
dentes anteriores sunt utiles
ad dividendum cibum et posteriores
ad conterendum ergo non videtur q(uod) acci
dit(?) talis utilitas sequatur primo
videtur q(uod) dentes anteriores tales
sunt p(ro)p(ter) usum et finem et h(ec)
ad hoc respondent neutrum(?) ...
unde dicunt a p(ri)ncipio mundi ...
non fuerunt facte eo modo q(uo) nunc fi
unt primo a principio ut dicit em
pedocles fiebat ... que
erat ... parte bovis et p(ro)
alia media parte hominis s(ed) quia
... ... q(ue) non
... ... manere
non potuerunt s(ed) destructa sunt
q(uod) aut(em) nunc ... que ap
ta sunt ... et ita ... ma
nent ut dicit empedocles
hoc est accidit q(uod) casualiter acci(di)t
q(uod) q(ue) apta nata sunt ... s(ed)
... et hec est ratio q(ue)
... unde natura non
agit p(ro)p(ter) finem Sed considerandum
est ... ...
acceptum est ... pluvia ...
... habeat causam ...

ex parte materie tamen ordinatur
ad aliquem finem scilicet ad generacionem
generabilium et corruptibilium propter quod
eciam est generatio et corruptio in
istis inferioribus continua ut
continuetur perpetuum esse divinum et sic
augmentum frumenti accidit preter intenti-
onem quia operatur cum aliis ad effectum
proprium ¶ Et tamen considerandum
est quod etiam augmentum et generatio
eorum renascencium proveniunt ex pluvia
ut in pluribus tempore veris acci-
dit ut in paucioribus ¶ Et lo-
cus ex pluvia quandoque corrumpatur
non tamen propter hoc sequitur quod non sit
pluvia propter augmentum et genera-
cionem eorum ymmo oppositum sequitur ¶ Sit
igitur conclusio responsiva ad questionem
quod natura agit propter finem et quod
probatur est ea que naturaliter fiunt
causantur a fortuna sed probatur
conclusio quinque racionibus ¶ Prima
quia omnia que naturaliter fiunt semper
vel frequenter. Que vero fiunt sed
nullum eorum que fiunt a fortuna
et casu fit semper vel frequenter
ergo ea que fiunt naturaliter non
fiunt casu vel fortuna ¶ Et ul-
tra arguitur omnia que fiunt aut
fiunt a casu aut propter finem sed ea que
fiunt naturaliter non fiunt a casu
ut iam conclusum est ergo fiunt
propter finem ¶ 2o racio per quam
supponit philosophus quod in quibuscumque est
aliquis finis omnia que aguntur
tam priora quam posteriora
aguntur gracia illius finis hoc
supposito arguitur sic sicut agitur
aliquid naturaliter sic aptum natum
est agi hoc enim sequitur naturaliter
sicut aptum natum et hoc propter con-
vertitur quod scilicet sic sit aptum natum
est agi sic agitur nisi aliquid im-
pediat ¶ Sed ea que fiunt naturaliter
sic aguntur quod ordinantur ad termina-
tos fines ergo sic apta nata sunt

sunt agi ut scilicet sint propter finem
et hoc est naturam agere
propter finem scilicet habere aptitudinem
naturalem ad finem ¶ Unde si domus
fieret a natura eodem ordine fieret a
natura sicut fit ab arte similiter
si aliquid fit a natura ut puta
arbores fierent ab arte similiter
fierent sicut fiunt a natura cum
ergo ars agat propter finem ordi-
nando priora ad posteriora sequitur consequens
quod natura ea que fiunt semper facit
propter finem ¶ Tercia racio ars
aliqua perficit que natura dereliquit
sunt et in aliquibus ars naturam
ymitatur cum ergo ars agat
propter finem sequitur etiam quod natura agit
propter finem aliter enim ars non
posset perficere ea que natura dereliquit
sunt neque posset naturam ymi-
tari ¶ Quarta racio quod fiunt
in hiis quorum magis manifestum
est naturam agere propter finem scilicet
in aliis animalibus ab homine que non
operantur per artem neque per in-
quisicionem neque per deliberacionem
et tamen manifestum est quod in operibus
eorum propter aliquid operantur eo quod
ordinate in sua operacione pro-
cedunt ymmo adeo ordinate quod
quidam dubitaverunt utrum huiusmodi
animalia ut sunt aranee et
formice et hirundines operantur
intellectu et quo ad hoc mani-
festum est quod non quia semper eodem
modo operantur ¶ Una enim hirundo
eodem facit nidum sicut alia quod
non esset si intellectu et arte o-
perarentur et simile dictum est de a-
liis ¶ Tunc arguitur sic huiusmodi
animalia bruta naturaliter agunt
suas operaciones et tamen agunt propter
finem cum ordinate in suis o-
peracionibus procedunt et eundem or-
dinem servant in suis opera-
cionibus illa que semper sunt

eius p(ro)pt(er) ergo na(tur)a agit p(ro)pt(er) finem et non solu(m) manifestu(m) est i(n) ystis a(n)i(m)alibus ymo etia(m) i(n) plantis i(n) quibus videmus q(uod) radices deorsu(m) sunt fundit gratia vegetandi et folia sursu(m) sunt p(ro)pt(er) cooperimentu(m) fructuu(m) ergo etc s(cilicet) q(uod) plante agu(n)t p(ro)pt(er) fine(m). Quinta ratio na(tur)a d(icitu)r du(pliciter) s(cilicet) d(e) ma(teria) et forma s(ed) forma est finis generatio(n)is hoc au(tem) est d(e) ratione finis q(uod) p(ro)pt(er) ip(su)m alia fiant ergo esse et fi(eri) p(ro)pt(er) finem recipit(ur) i(n) reb(us) na(tura)lib(us). Et tunc ad rationem ad o(ppositu)m ne(gatu)r a(ntecedens) s(ed) b(e)n(e) co(n)ced(itu)r q(uod) omne agens p(ro)pt(er) fine(m) vel cog(no)scit finem vel dirig(itu)r ab aliquo cog-noscente et sic est d(e) natura q(uia) ab a(li)quo intelligente et cog-noscente dirigi(tu)r et ordina(tu)r s(cilicet) a p(ri)mo et hoc est testimo(nium) providencie divine et fati q(uia) lic(et) natura no(n) cog(no)scat agit ta(men) p(ro)pt(er) finem.

Utru(m) natura q(uod) agens p(ro)pt(er) fine(m) i(n)tendat monstru(m). Arguit(ur) q(uod) sic q(uia) na(tur)a intendit fine(m) sui operis s(ed) monstru(m) vide(tu)r esse finis nature ergo natura ip(su)m i(n)tendit. Secundo natura mittit et a(gn)omerat monstra ergo ip(su)m i(n)tendit. Ad oppositu(m) est ar(gumentu)m q(uia) monstru(m) est peccatum eius q(uo)d p(ro)pt(er) aliq(ui)d fit ut dicit(ur) in textu s(ed) ultimu(m) agens tale et p(ro)pt(er) d(e)t(er)minatum finem operis i(n)tendit peccatu(m) ergo natura agens p(ro)pt(er) finem no(n) intendit monstru(m). Pro responsione sciendu(m) q(uod) ph(ilosoph)us p(ri)us ostendit rationes p(ro)bantes naturam agere p(ro)pt(er) fine(m) (con)ter(ius) ostendit removendo ea p(ro)pt(er) que antiqui (con)trariu(m) estimabant.

Que t(er)cia sunt. Primu(m) erat q(uia) videbant monstra accidere i(n) operib(us) na(tur)e ex quo (con)cludebant na(tura)m non agere p(ro)pt(er) fine(m). Secundu(m) erat q(uia) credebant ea q(ue) na(tur)al(ite)r fiebant (con)ting(er)e ex talib(us) causis que sunt materia et agens p(rece)d(en)s et no(n) (con)mittebat finis. Tercium erat q(uia) natura in operib(us) suis no(n) deliberat et id solu(m) vult agere p(ro)pt(er) fine(m) q(uo)d p(re)cipit fine(m) et deliberat de mediis ad finem. Io(hannes) (con)tra hec tria ponu(n)tur tres (con)clusiones. Prima (con)clusio (est) lic(et) i(n) operib(us) nature (con)tingu(n)t monst(r)a no(n) ta(men) p(ro)pt(er) hoc negandu(m) est natura(m) agere p(ro)pt(er) fine(m). Probatur s(ecun)da (con)clusio ex rationibus t(er)tiis. Prima e(st) ars agit p(ro)pt(er) finem et ta(men) i(n) operibus artis (con)tingunt monstra et peccata sicut alii g(ra)m(atici) no(n) recte scrib(un)t et (con)tingit medicum quandoq(ue) aliq(ue)m no(n) recte potare aliqua medicinali potac(i)o(n)e ergo si i(n) aliq(uo) (con)ting(it) defectus non p(ro)pt(er) hoc negandu(m) e(st) ip(su)m agere p(ro)pt(er) finem ymo op(or)tet s(ecun)do. Si enim ars no(n) ageret ad d(e)t(er)minatum fine(m) (con)tingentib(us) op(er)ari no(n) esset peccatu(m) q(uia) op(er)acio artis ex q(ua) se h(ab)et ad o(mn)ia ergo ex (con)tingat monstru(m) opere artis signu(m) manifestu(m) est q(uod) ars p(ro)pt(er) d(e)t(er)minatu(m) fine(m) op(er)a(tu)r et (con)formit(er) dicend(um) e(st) i(n) na(tura)lib(us). Tercia ratio vb(i)cu(m)q(ue) sunt d(e)t(er)minata principia et d(e)t(er)minat(us) ordo p(ro)cedendi ibi nec(essari)e est esse aliq(uo)d fine(m) d(e)t(er)minatu(m) p(ro)pt(er) q(uo)d alia fiunt. Sed hoc reperit(ur) i(n) na(tura)lib(us) ut i(n) generationib(us) a(n)i(m)aliu(m) q(uia) o(mn)i(u)m p(ri)m(u)m fit semen et no(n) statim a principio est a(n)i(m)al et ip(su)m no(n) statim e(st) d(e)t(er)minatu(m) s(ed) a p(ri)ncipio est mollis et sic ordine quod(am) ad p(er)fectu(m) tendit ergo i(n) generatione

aliud est d'terminat[um] finis no[n] ergo p[ro]pt[er]
hoc accidunt monstra in a[n]i[m]alib[us]
q[uia] natura no[n] agit p[ro]pt[er] finem
d'terminat[um] **Tertia racio** i[n] plant[is]
na[tur]a est magis d'terminata et minus
vi[detur] agere p[ro]pt[er] fine[m] quam i[n] a[n]i[m]
alib[us] **S**i e[rgo] p[ro]pt[er] h[oc] accidunt
monstra i[n] a[n]i[m]alib[us] q[uia] na[tur]a i[n] ip[s]is
no[n] agit p[ro]pt[er] fine[m] d'terminatu[m]
a forma sequitur q[uod] magis acci
dere deberent i[n] plant[is] et sic
si i[n] a[n]i[m]alib[us] aliq[ua]n[d]o fiebant
bovigene q[uia] na[tur]a i[n] ip[s]is non
agit p[ro]pt[er] fine[m] magis deberent
fi[eri] i[n] plant[is] vitigene et olivi
gene q[uod] tamen no[n] p[onu]nt antiq[ui] h[uius]
posic[i]o[n]is Non e[rgo] ergo illa d'ca
q[uod] i[n] a[n]i[m]alib[us] contingat monstra
q[uia] natura no[n] agit p[ro]pt[er] fine[m]
Quarta racio sicut a[n]i[m]alia
generantur a na[tur]a certa et se[cundu]m
aliq[uo]d ergo si generatio[n]e a[n]i[m]aliu[m]
contingat aliq[ua] qualitate[m] et no[n]
q[uia] natura agente ad d'terminatu[m]
fine[m] s[equitu]r q[uod] etiam ita contingat in
seminib[us] a[n]i[m]aliu[m] et ita ag[e]ret[ur]
q[uod] a[n]i[m]ali quocumq[ue] semine mittit
p[ro]duci deberet **E**t sic de quocumq[ue]
a[n]i[m]al[i] i[n] d'terminate quocumq[ue] semine
mittit deberet generari q[uod] ma[n]i
feste falsu[m] est ergo et id quod quo
s[equitu]r s[ed] q[uod] op[er]i nature no[n] sunt
p[ro]pt[er] d'terminatu[m] fine[m] **Ter[ti]a** q[uo]d
dicu[n]t naturam no[n] agere p[ro]pt[er]
fine[m] s[ed] casualit[er] accidere aliq[ua]n[d]o
destruunt naturam et ea q[ue]
sunt s[ecundu]m naturam p[ro]ba[tur] q[uia] illa q[ue]
dicu[n]t esse rerum naturam quecumq[ue]
ab aliq[uo] p[ri]ncipio i[n]t[rinse]co co[n]tinue
mota quibus p[er]veniu[n]t ad a
liquem fine[m] et no[n] i[n] quacumq[ue] sic
nec quecumq[ue] agendo p[ro]cedu[n]t mittit
p[ro]cedunt s[ed] a d'terminato p[ri]n[cipi]o
tendunt ad d'terminatum finem
q[uia] p[ro]pt[er] ab eod[em] p[ri]n[cipi]o p[ro]cedunt ad
eund[em] fine[m] n[isi] sit i[m]pedimentu[m]

dico ergo q[uod] q[ue] sunt s[ecundu]m naturam
fierent casualit[er] s[ed] et no[n] p[ro]pt[er]
fine[m] d'terminatu[m] et d'struere[n]t
naturam et ea q[ue] sunt s[ecundu]m natura[m]
et e[st] contradictoria i[n] adiecto
s[ed] aliq[ui]s s[ecundu]m na[tur]a[m] et casualit[er]
Tercio conclusio racio[n]ale
est dicere natura[m] no[n] agere
p[ro]pt[er] fine[m] q[uia] i[n] suis operibus
no[n] d'liberat p[ro]ba[tur] q[uia] ars
agit p[ro]pt[er] finem s[ed] artifex
q[ua]n[do] co[m]plete et p[er]fecte h[abe]t arte[m]
no[n] deliberat i[m]mo no[n] deli
berat n[isi] p[ro]pt[er] incertitudine[m]
artis ergo si na[tur]a no[n] deliberat
no[n] s[equitu]r q[uod] na[tur]a agat p[ro]pt[er] fine[m]
Unde n[on] artifex habeat d'ter
minata p[ri]ncipia artis et p[er]fectius
agit non deliberat eodem ergo
natura habeat media d'termina
ta p[er] q[ue] agit s[equitu]r q[uod] no[n] non d'
liberat **I**n illo e[nim] alio
videtur na[tur]a ab arte differre n[isi]
q[uia] na[tur]a est p[ri]ncipium intrinsecum
et ars est p[ri]ncipium extrinsecum
Si e[nim] ars factiva navis
esset i[n] ipsa ligno fieret navis
na[tur]a sicut modo fit ab arte
et manifeste patet d'natura
et arte accipi potest i[n] illo ope
artis quo medico se ip[su]m me
dicat[ur] nos sit magis d'ipsi[us] do
ab ope[re] nature q[uia] a se ipso
medicat[ur] p[er] acc[i]o[n]es s[ecundu]m ei[us] natu[ra]
h[ab]et i[n] se p[ri]ncipium motus p[ro]pt[er]
natura[m] e[nim] nichil aliud e[st]
quam racio cuiusd[am] artis s[ed] divine
indita reb[us] q[ua] ip[s]e movent[ur]
ad fines d'terminatos sicut si
navifactor posset lign[is]
tribuere q[uod] a se ip[s]is moveret[ur]
ad forma[m] navis **U**ltima
conclusio responsiva ad q[uestione]m si[n]t
natura agens p[ro]pt[er] fine[m] no[n]
intendit monstra p[ro]ba[tur] q[uia] at[tinet]
racione p[er] oppositum et iter[um]

sic argum[2] sapientissimus ar
tifex i suo ope no intedit
effectu ad q natura sic sagax
et sapientissimo artifice imitat
et io di q opa nature est
opa intellie sc q na non i
tendit monstru tn sit d' sitis
sine petitu eius q ppo aliud sit
Et si qrat q ue sunt mostra
Ad hoc assignat albertus ver
causas generales ht pt tres
p'ncs sunt quida eni sunt mo
stra ppo diminucoe materie
quedam ppt sup'fluu abundancia quedam
ppo indisposicoe gnatiui p'a
ru et quedam p malitia gtinetis
Pmo igitur gtingunt mostr
quida eni defectus est i qn te
solu ul' totius corporis ul' alicuius
membri q sit minus est quam q
debeat esse quedam rco d' fectus
i uno solo q' d' fiat aliqo me
bru et quedam i utroq et in
omnibus ists est sunt d' fectus
virtutis agent et quedam adeo debi
lis est quo pt tota materia
sibi data debite trasmuta
re ad forma quedam p sup'flua
bundancia In istis tribus mo
gtingunt mostra Et est pter
illos tres modos est alius
qui sit nascu aliqs membra ante
d' tminatu tps ht sit debitu
oriri ut si nascatur cu fame
tu uno ul' plurib dentib
Unde narrat albertus q sibi
putata fuit una puella
q nata fuit cu uberibus
pendentibus et pilis sub ascell
et dicebat mr eius q i ium
paciebatur resolucoe mestruo
ppo d' pporcoe qtitu ad materi
am accidunt multa mostr
q d' similis modo ut uia p[ro]g
necdo ul' uia matres et qn
q3 vincant qtes gtrarie q3
Quarta tn utiq gplexio nata
est sic narrat albert d' uno q
multis sapientibus no potuit dis
cerne ad que sexu aptior eet
Quarto ppo malicia gtinetis dici
gtingunt mostr q duplex
est gtinens Unu est spa scda
dia ppo ei exceptuatur quedam gtin
d' fectus d' uno membro ut gluti
nato duorum membrorum ul' cui
tas et sic d' alys Aliud gtines
est calor natalis matricis cauli
tas q est principiu gtinens
et ppo malicia eius quedam accidit
most' duarum feminarum sp'
sos fuit innotabuit que me
scrat tres Unde ut dicit
ptolomeus aliq sunt gstellacoes
sub quarum dono no posset fieri figura
huana Et sic pt responsio ad q
situ Ad racoes ad oppositu
Ad prima dicitur mostr quasi sit
tm nc no in est tm d' tectis
gnantis et operantis Ad 2m
d' q licz vis vegetativa corpis
mutat mostrum no tn amittit
spui d' quitu mostru sz ad vita
d' mai malu et hz mag
malu ad mai gpatu hz
rcoe boni io anima vege
tativa corpis amittit tamqua
aliqd malu

Utrum necessitas i rebus na
turalibus excepta ne ul' finis
Arguitur q excepta ne primo
auctoritate aliquorum hoc ponencium
2o arguitur q no excepte finis
q q no est no est causa alicuius
necessitatis sz finis no e ul' si e est
solu i intencione et sz quod est
non causa aliquis necessitatis Ad 2m
est arguitur i licet propositione
sicud q per quam arguitur omnit
natura agere ppt fine que

terminat aliquam questionem. Unde sciendum
sit necessitas in rebus naturalibus. Et est
hoc querere utrum necessitas in rebus
naturalibus sit necessitas simpliciter aut sit
necessitas ex suppositione. Pro quo
quod est advertendum quod cum materia efficiens
et forma sint cause priores
res secundum esse ideo necessitas orta ex eis
causis est absoluta et simpliciter necessitas
sicut absolute necesse est esse corrup
tibile quia est compositum ex contrariis. Sicut
necesse est hominem esse risibilem quia ha
bet animam rationalem. Sicut absolute
necesse est alterationem naturalem et di
ci esse propter motum solis. Sed quia
finis posterior est secundum esse ideo naturalis
orta ex fine vel ex forma accepta
sub ratione finis est necessitas ex
suppositione sicut necesse est hominem
esse iustum si debeat consequi bea-
titudinem et necesse est materiam
esse sic dispositam si debeat sic
quod talis forma induci. Unde querit
Aristoteles utrum in rebus naturalibus sit
necessarium simpliciter et absolute vel ex suppo
sitione, id est aliud est querere quod
libet naturalibus oriatur ex prin
cipiis causis secundum esse que sunt effici
ens materia et forma accepta
sub ratione forme vel oriatur ex prin
cipiis posterioribus secundum esse que est finis et
forma sub qua est terminus generatio
nis. Ad quam questionem dice
bant antiqui quod tota necessitas
dispositionis rerum naturalium venit
ex parte materie et dispositionum
propter causam materialem [illegible] quod
natura sit ferri deorsum et levi
a sursum. Ideo dicebat quod in fun
damento domus necesse ponatur
grossi et duri lapides et sic
sursum superponitur terre quia levior
sit et in summitate illa le
vissima sunt ideo [illegible] supe
rimponit et ita dicunt esse in
rebus naturalibus quod enim in animali

pedes sunt deorsum et caput
superius ratione levitatis naturalis
dicebant esse ex parte materie
sicut propter gravitatem aut levitatem
humorum complexionatum animal
et ita isti totam necessitatem et
rationem naturalis dispositionis
rerum naturalium resolvebant ad
materiam et dispositionem materialem.
Sed contra hoc dicit Aristoteles quod licet
res naturales fiant ex necessitate principiis
materialibus habentibus ap
titudinem ad formam et finem
tamen ratio naturalis talium principiorum
materialium et dispositionum eorum
est ab ipso fine non tamen quod ipse
finis necessario sit. Sed ratio naturalis
ab ipso fine sumitur et ita id quod
est necessarium est contra partem materie.
Sed ratio naturalis unde ex parte sit
sumitur sicut necesse est serram esse
dentatam non absolute sed si opus
eius quod est dividere debeat esse
et utrum ad hoc quod illi dentes
apti sint ad dividendum oportet quod
ferrei sint et sic ferrum est
id quod est necessarium in serra et
sic dentes in ea necessarium sunt
non tamen absolute sed primo ratio ne
cessitatis est ex suppositione finis
ut si debeat esse opus eius
quod est dividere. Unde ratio necesse
est quod serra sit ferrea et denta
ta et sic patet in quo est ne
cessitas et ex quo sit et eti
am quod cum finis debet esse talis oportet
formam esse talem et quia forma
talis esse debet oportet materiam sic dis
poni et quia oportet eam sic disposi
tam talem esse et hoc est quod
communiter dicitur quod materia est propter for
mam et forma propter finem.
Dicit ergo conclusio responsalis
ad questionem quod in rebus naturalibus non
est necessarium simpliciter vel ex parte
materie sed ex suppositione finis ita

ita q hic id qd est necessarium sz ipa
ma tn ratio necessitatis corporis fine
sumitur probatur q ut pluribus dicitur
est finis est causa causarum precedit
enim omnes causas in causando
et sd eius causalitate precedente
alie non causarent et sic vi
detur aliis q causantes sunt
q tota ratio ordinis et necessitatis
in aliis causis in causando q
ipso fine oritur ¶ Tertio arguitur ra
tione textus q finis in agibili
bus et naturalibus se habent sicut prin
cipium in demonstrativis et discipli
nabilibus sz in demonstrativis ne
cessitas conclusionis dependet
ex necessitate principiorum ergo in naturalibus
et agibilibus necessitas dispositio
nis corporis sumitur a fine ¶ Et pro
declaratione maiori simili ra
tionis ut videatur similitudo inter
finem in agibilibus et naturalibus et prin
cipium in doctrinabilibus est sciendum
q in hoc est simile q si principi
a sunt vera necesse est conclusi
onem esse et non econtra ¶ Si enim
conclusio esse hoc est esse vera
ut premisse ex quibus sequitur ¶ Sz
si conclusio non est vera nec
premisse ita similiter est de fine
et de mediis ad finem comparan
do finem principio et media
conclusioni q si finis est ne
cesse est ea que sunt ad finem
esse nec pro fuisse et non econtra
prima enim ea que sunt ad finem esse
sive vel q finis sequatur ¶ Sed
si ea ea que sunt ad finem non
sunt aut fuerint ipse finis
erit et sic comparando finem prin
cipio et media que sunt ad finem
conclusioni tunc se habet finis ad
ea que sunt ad finem et principia
ad conclusionem ¶ Sz si nos
comparemus finem conclusioni et
ea que sunt ad finem principiis

tunc econtra non sic habet finis
in agibilibus et naturalibus et principium
in demonstrativis ut satis patet intuenti
¶ Unde q finis prior est in ratione
sz quem modum est ratione cause et
e posterior sz esse sz quem modum habet
rationem effectus ideo primo comparatur
principio demonstrationis et secundo modo
comparatur conclusioni ¶ Et sic quantum
ad finis sz quod causa codo sit
principium sicut sunt principia
in demonstrativis ¶ Dicit autem Aristoteles q non
q principium in speculabilibus
est solum principium cognitionis
sz finis in agibilibus et naturalibus est
principium ratiocinationis et actionis
operationis ¶ Nam edificator
incipit a diffinitione domus et ut
principium construendi domum et
ea que ad domum pertinet et eius
ut principium edificandi et similiter
medicus capit diffinitionem sani
tatis et ut principium construendi
in medicando et sanando ut
q talis diffinitio domus opor
tebat fieri et esse ad hoc q do
mus fiat et similiter est de diffi
nitione sanitatis et sanationis
et sic patet q ratio necessitatis
in hiis que sunt ad finem compara
tione finis sumitur ideo dicit
Aristoteles in textu q phisicus et similiter
artifex per utrasque causas ostende
debet scilicet per materiam et finem
¶ Sz magis per finem q finis est
causa materie et non econtra Non
enim finis talis est q materia
talis est sz potius materia talis est
q finis debet esse talis ¶ Si enim
aliquis velit diffinire serram
oportet q diffiniat per eius
opus quod est dividere quia q
quidem divisio non erit nisi
serra habeat dentes qui
non valet ad dividendum nisi
sint ferrei et sic tamen opor

tebat indiffinicio sexre po-
ne scera ideo dicit philosophus quod
in principiis indiffinicio rei na-
ponu quasi partes que se habent ut
materia quidam ut materia
individualis secundum ut materia quam
ideo etc. patet quod assignando diffinicionem na-
ture que est eius denominationis conclu-
sio quod scilicet per materiam dabitur alia
erit denominatio principium que
scilicet per finem et formam dabitur
Alia que comprehendit utrumque ab
aristotele dicta denominatio posterior
dicitur sic igitur diffinicione ista
que colligit in se principium denomina-
cionis et conclusionis et tota
denominatio ita diffinicio colli-
gens finem formam et materi-
am comprehendit totum processum
generationis naturalis et sic patet respon-
sio ad questionem. Ad racionem ad primam
dicendum quod illa auctoritas non anfa-
pendiciam secundum veritati. Ad 2um
dicendum quod illud quod ultimo est non
est causa secundum finis secundum quod causa
debet esse in intencione agentis lo
secundum hoc verum est tamen necessario non
quando ab(?) sunt et simpliciter secundum
ex suppositione ut si debet esse fi-
nis intentus necesse est materia
sit ordinata in illud finem per
esse et hec de questione

[C]irca tercium
phisicorum
queritur utrum
ignoratum mo-
tu necesse sit ig-
norare naturam. Arguitur
quod non quia non est necesse ignora-
re naturam vel contingens est
quod ignorato motu non est
ignorare naturam. Primo arguitur
omne prius potest absolvi et absque
cognosci secundum sic posteriori.

sed natura est prior motu cum
sit principium et causa eius ergo
cognoscitur natura potest absolvi a mo-
tu et per consequens ignorato motu
non est necesse ignorare naturam.
Ad oppositum est aristoteles ponens
illam propositionem in principio huius tercii
Pro responsione sciendum primo quod
egit aristoteles de principiis rerum naturalium
in primo libro et de per se huius
disciplinae in secundo ideo in hoc 3o in-
cipit determinare de subiecto huius
sciencie scilicet de ente mobili sed de
motu simpliciter accepto et de proprie-
tatibus eius simpliciter acceptum
consequentibus et hoc facit in
hoc tercio libro et in quarto In
quinto vero agit de divisione
motus in suas partes subiectivas
et in sexto de divisione eius in
suas partes quantitativas In
septimo et octavo agit de ipso
ut abstrahit secundum comparacionem ad mo-
vencia et mobilia et sic patet
ordo et intentio huius libri
phisicorum. 2o sciendum quod cum
hec sciencia ideo naturalis dicatur
quia est de natura et natura per se
est principium motus et quietis
ab hoc necesse est inchoat sciencia
facere consideracionem de motu et
de infinitate quorum diffinitio in
quinto huius videbitur et quia
eiusdem sciencie est considerare sub-
iectum aliquod et accidencia per se proprie
ipsius ideo etiam inchoat scien-
tia naturalis consideracionem huius ac-
cidencia per se quecumque motus
et licet plura sint accidencia
motus per se considerata condicio-
nem motus in communi acceptum tria
accidencia secundum rei veritatem
consequuntur et alia secundum opinionem
que sunt infinitum locus et tempus
et secundum opinionem vacuum et ideo cum
de hoc libro de motu in communi ac-

accepto aga² io agend(i) e(st) et(iam)
d(e) ist(is) accide(n)tib(us) q(ui)b(us) q(uia) ut l(i)q(ue)t
textu(s) s(ic) est posterior sp(e)c(u)lac(i)o
d(e) p(ro)p(ri)is q(ua)m est illa q(ue) est de q(ui)
ri(n)d(is) et q(uia) in(te)r h(ec) q(ua)tuor
accide(n)cia i(n)finitu(m) mag(is) i(n)t(ro)duc(it)
q(ua)s(i) motu(m) io de(cim)o libro m(ag)is
agit d(e) motu et i(n)finito q(uia) v(er)o
loc(us) vacuu(m) et temp(us) q(ua)d(a)m
co(n)tin(ue)(n)t ad motu(m) s(e)c(undu)m i(de)o s(ub)
alter(ius) libri p(ri)n(cipi)o d(e) ip(s)is agit(ur)
loc(us) v(er)o est mensura co(n)tin(e)n(t)ia
rei mobilis s(ecundu)m r(e)alitate(m) vacuu(m)
v(er)o s(ecundu)m op(ini)o(n)e(m) et temp(us) e(st) me(n)
sura co(n)tin(e)n(t)ia t(em)p(or)is mot(us) q(uonia)m
i(n)finitu(m) i(n)t(ro)duc(it) motu(m) q(ua)(n)ciat
p(ro)bat text(us) q(uia) mot(us) est de q(ui)
n(a)tor(um) m(od)o i(n)finitu(m) p(ri)mo i(n)ve(n)it(ur)
de q(ui)b(us) q(uia) i(n)finitas q(ue) est i(n) m(od)o
ve(n)it q(uo)d i(n)finitate divisio(n)e(m)
(con)tinui et ab h(oc) dic(it) ar(istoteles)
i(n) l(e)c(tur)a q(uod) i(n) r(ati)o(n)e (con)ti(nui) (com)m(en)tator
i(n)dige(n)t i(n)finito Sic ig(itu)r
ad mot(us) sit d(e)f(initi)o(n)e (con)t(inu)or(um) et
i(n)finitu(m) (com)m(en)tator au(tem) d(e) r(ati)o(n)e
(con)ti(nui) s(e)c(undu)m q(uod) i(n)finitu(m) i(n)d(u)c(it) s(e)c(undu)m
q(ua)(n)d(am) motu(m) Et no(tand)u(m) dicere
d(e)b(e)at (com)m(en)tator q(uod) (con)tinuu(m) d(icitu)r
diffinibile est p(ri)mo diffinic(i)o(n)e
m(ater)iali q(ue) dat(ur) d(e) (con)ti(nuo) s(ci)l(ice)t f(or)m(a)
et m(ateri)a ei(us) p(er) divisio(n)em tolli
n(on) p(otes)t et in h(ac) diffinic(i)o(n)e
cadit i(n)finitu(m) ut p(ate)t i(n) textu
s(ed) (con)tinuu(m) est d(e)f(in)ibile i(n) i(n)finitu(m)
Sc(ilice)t s(e)c(un)do diffinibile est diffinic(i)o(n)e
formali q(ue) s(ci)l(ice)t da(tur) d(e) (con)tinuo
p(er) (com)parac(i)o(n)e(m) ad t(er)minu(m) formale(m)
i(n) (con)tinere et (con)tinuare p(ar)t(e)s ei(us)
ut p(ate)t i(n) p(ri)n(cipi)o et i(n) h(ac) diffi
nic(i)o(n)e n(on) cadit i(n)finitu(m)
Ad t(er)ciu(m) sciend(um) q(uod) i(n) illa p(ro)po
sic(i)o(n)e q(ue) est titul(us) q(ue)stionis
n(ecess)e p(otes)t dici e(ss)e n(ecess)itates ab(s)t(ra)c(ti)
s(e)c(un)d(u)m (con)s(e)q(ue)nc(ie) ut s(ci)l(ice)t si sit s(e)c(un)d(u)m ig(n)o
ratu(m) motu(m) h(oc) est n(ecess)a(ri)a n(atu)ra
ig(n)or(abitu)r et sic p(ro)p(ositi)o c(on)c(e)ssa d(e)(be)l

p(otes)t dic(er)e n(ecess)itate(m) q(ua)m (con)s(e)q(ue)nt(ia) s(u)ppo(n)it
ut s(ci)l(ice)t si sit s(e)c(un)d(u)m h(abe)t (con)s(e)q(ue)nt(ia) est ne
cessaria s(ed) mot(us) ig(n)ora(tur) n(atu)ra
ig(n)ora(bitu)r Et sic vera est p(ro)p(ositi)o
Sic ig(itu)r Conclusio responsa(lis)
ad q(ue)stio(ne)m ig(n)orato motu n(ecess)e
est ig(n)orari natura(m) i(n)telligen(do)
m(od)o iam dicto p(ro)b(atu)r q(uia) (con)clusio q(uia) in
diffinic(i)o(n)e nature po(n)it(ur) motus
s(ed) ig(n)oratis p(ar)tib(us) diffinic(i)o(n)is
n(ecess)e est ig(n)orare diffinitu(m)
q(uia) (con)clusio vera Ad (con)clusio(n)e(m)
sic arguit albe(rtus) Si ig(n)ora(re)t(ur)
mot(us) a nobis ig(n)orabit(ur) mo
tor p(ri)m(us) q(uia) a nobis n(on) cog(no)sci(tu)r
n(isi) p(er) via(m) mot(us) s(ed) si ig(n)oraret(ur)
motor p(ri)m(us) ig(n)orabitur p(ro)pter
q(uo)d q(ui)a (cor)p(or)e cau(sa)t q(uod) sint et q(uo)d
motores sint et si ig(n)oret(ur) moto(r)
p(ri)m(us) est causa p(re)cedentes n(ihi)l
sciri poterit d(e) to(t)o natura(m) ig(itu)r
ig(n)oratu(m) motu(m) n(ecess)ario ig(n)ora
bit(ur) n(atu)ra Ex h(oc) ar(guitu)r ig(itu)r (con)clusio(n)e(m)
s(ecundu)m q(uod) ph(ilo)s(ophus) h(abe)t (con)s(idera)re d(e) motu
p(ate)t q(uia) h(abe)t (con)siderare d(e) natura q(uia)
d(e) motu e(st) q(uia) natura est p(rincipiu)m
s(ecundu)m p(ri)ncipiu(m) et ca(usa) mot(us) Et
h(ec) est (con)s(iderare) causa(m) p(er) s(e) illi(us)
est (con)siderare effectu(m) p(er) se ergo
Et r(ati)o q(uia) si ig(n)oret(ur) mot(us)
n(on) posset sciri n(atu)ra Ex isto te(r)cio
s(ecundu)m aliu(d) q(uod) ph(ilo)s(ophus) h(abe)t (con)siderare
d(e) i(n)finito p(ate)t q(uia) h(abe)t (con)siderare
d(e) motu q(uod) d(e) i(n)finito h(abe)t q(uia) in
finitu(m) est passio i(n)h(ere)ncia mot(us)
et temp(or)is sic est (con)siderare subiectu(m)
alic(uius) et accid(e)ncia p(er) se ip(s)iu(m) (con)tra
p(ro)p(ri)a Secu(n)d(u)m ult(im)o q(uod) ph(ilo)s(oph)us
h(abe)t (con)siderare de loco vacuo et
t(em)p(or)e p(ate)t q(uia) (com)munib(us) n(on) o(mn)is mot(us)
sit localis tu(n)c o(mn)e q(uo)d movetur
est i(n) loco et mot(us) localis est
p(ri)m(us) o(mn)i(u)m motuu(m) quo remoto
removent(ur) o(mn)es alij mot(us) et
temp(us) est mensura mot(us) et
ad ista localia accidit vacuum

secundum opiniones aliquorum, sequitur quod physicus
de istis habeat considerare. Ideo de infini-
to, loco sunt quasi communia omnibus rebus
naturalibus, quia omnis res naturalis est
in loco et mensuratur tempore, et etiam
sunt quanta et continua secundum rationem
infiniti. Et ideo quod physicus habeat
considerare de rebus naturalibus, sequitur
quod de istis habet considerare. Primo patet
hoc sic, quia in hac scientia prius
est agendum de istis quam de rebus
naturalibus in particulari consideratis, quia quae
communia sunt nobis priora et notio-
ra via doctrinae. Postea tamen. ¶ Secundo
etiam quod prius agendum est de infini-
to quam de loco et tempore et va-
cuo patet, quia infinitum concomitatur motum
sicut sequitur motum. ¶ Ultima vero
quaestio: licet quod de motu prius agendum
est quam de omnibus istis, quia primus est
considerare subiectum aliquod quam ac-
cidentia ipsius consequentia. ¶ Sic patet
responsio ad quaesitum. ¶ Ad rationes.
¶ Ad primam: prima soluta est. ¶ Ad
secundam conceditur, et ad primam partem
et ad secundam partem dicitur quod licet na-
tura in esse sit prior motu, tamen secundum
intelligentiam et rationem non est
prior primo, sed tamen cognoscitur secundum
relationem.

¶ Utrum motus sit actus. Arguitur quod non,
quia si motus esset actus, sequeretur
quod terminus motus secundum ipsum esset actu,
tamen quod est falsum, ergo motus non
est actus. Probatur, patet quia omne quod
movetur, secundum quod movetur est in potentia;
ergo terminus motus per ipsum non est in
actu. Secundo, si motus esset actus, vel
esset actus primus vel actus secundus. ¶ Non
primus, quia non est forma substantialis,
nec secundus, quia non est operatio. ¶ Ad
¶ Ad oppositum est Aristoteles tertio Physicorum secundo capitulo,

textu 2°. ¶ Pro responsione sciendum
quod, ut ostensum est, quod physicus ha-
beat de motu considerare, omne in-
quirit dispositionem motus, patet inquisitionem
secundum quod tres divisiones quas
Lincolniensis diffinitive evidentius
ponit. Prima est via per divisiones, ultima
2° ponit et 3a media et aliter
ostendit qualiter motus in praedictis
divisionibus cadat per quorum divisionem
deficitur(?) est sciendum quod motus
est aliquid et secundum aliquid et est ideo
ad videndum quod est et secundum quid est et
tunc est ponendum illae tres divisiones
quarum prima est divisio entis
per potentiam et actum, quae quidem divisio
non datur quia entium quod potentia
et actu in veniunt in quolibet genere,
et in hanc divisionem cadit motus,
quia actus est, ut dicetur postea. ¶ Secunda
divisio est entis in actu secundum decem
genera, et in hanc divisionem cadit
motus, quia motus non est praeter res
ad quas est motus, quae quidem res
vel sunt de genere substantiae, quantitatis, vel
qualitatis, vel ubi; et sic motus vel
vel est de genere substantiae, vel quantitatis,
vel qualitatis, vel ubi. ¶ Ubi con-
siderandum est quod ad motum, ut
infra patebit, sit actus in perfectus
omne quod est in perfectum sub eodem
genere cadit, ad perfectum non quod
sint species sed productorum sicut materia
prima est in genere substantiae, ideo motus
est quod motus non sit praeter genera
in quibus contingit esse motum,
et hoc est quod est quod dicit textus
quod motus non est praeter res,
praeter rerum genera in quibus est motus,
ita quod sit aliquid commune vel quod
esset aliquod commune ut genus ad
omnia genera rerum in quibus est motus;
hoc enim de perse est, quia aliis
generibus non est commune omni cum

sub quo continea^r. Ens eciam
bicipa omne dividat p ana
logia sic ergo pz q motus sub
mutacio no est ens predicati cond
cu nec sit ens r sed suffice
dividit r m ens q aut
motus in illis gnibus cor r
sic ostendit ars^{us} q motus
invenitur aliud est quiddam extra
d pon u actu sed d puacon
in hnu et d imp'fecto ad p'fectu
ut illis gnibus r alique
sic et sic puaco sed ut in
p'fectu sic ostine substatie
est aliquid ut forma et aliq
ut puaco et d'fecto r albu
qd est ut p'fectu et nigru q
est ut d p'fectu et u ubi re
ptu sursu qd sic habet ut p
fectu et d'orsu mag ut d
p'fectu Ubi r grave
et leve q'erat sub naleb
inclinacoib ad que sit exitus
d pon u actu et d'ipsu r a
illa sc q in illis gnibus r
motus et hoc est qd dicit ars^{us}
q motus et mutaco tot sunt
spes qt et ens acceptu p
motu et sic pz quo^o motus
reduc' u illa cor dicon Tercia
disio est r m ex sz ad aliq
q motus ad ip ad aliquid
ptine dicit^r in quantu movens
refert^r ad mobile p motu Et
ad evidencia divisionis huius
est sciend qd cu relaco habe
at debilissimu esse q con
sistit tm in hoc qd est esse ad
aliud sic r e ois q sup aliq
aliud accidens fundat^r q p'fe
ctiora accna sunt priora
subie et sic mediatibus
alia accna substatie insunt
aut maxime aut sup duo

fundat^r relaco q maxime ordi
nat r ad aliud sz sup quitz
et accioz q quitas facit ipsa mensu
ra et aliaz cond' et agens
est trasfundit accoz sua d aliud
Est ergo tria disio q relacio z
q d sunt p sup habundancia et
d fectu et sunt illa q fundant^r
sup quitez et proporcione super
hunc cui competit p racio
mensure ut sunt duplu dimi
diu multiplex submultiplex et
alia relaco q importat sup
habundancia et de fectu ad no
facit q ars^{us} mencioz d ista
q relaco q est motivi ad mobile
no est relaco capacitatis s sup
habundantis et d'fectus q
omne movens p'stancius est
mobili Alia aut sunt relacoes
q fundant^r sup acciz et passioz
et hoc ul s actu sicut ca
lefaciens dicit^r ad calefactu ul
s hoc q est egisse sicut pat
refert^r ad filiu q genuit ul
s pom agendi sicut dns ad
s'um refert^r q pt ipm coge
In hanc ergo disione cadit
motus q p motu motivu re
fert^r ad mobile sicut ag actium
ad passivu Ubi ergo pz qualit
ex p'ea disione accipi^r q motus
est actus q actus et potencia in
venit^r d ois gnie et in hac
disione cadit motus ut pz
d p'a disione et ex 2a habet^r
q est s aliq q ois motus ul
est sba subaz ul quitez uel
qualitez ul ubi et no est
motus pter sola quid re z s
quas est motus Et ex 3a s'r
q est aliaz ab aliquo q est
actus potentis a movente in
mobile Sit ergo conclusio

responsio ad questionem. Notandum
actus probatur quia ad sensum manifestum
est aliquid moveri ergo ad sensum
manifestum est quod motus est ergo est
ponere aut actus per sufficientem
divisionem sed non est potentia tantum
quia sic motum aliquid formaliter
et actualiter denominaret moveri
quod prius erat in potentia tantum ad motum
ergo dicitur quod motus sit actus. Tertia con-
clusio motus non est aliquid quod
contrahatur ad species modo motus
probatur quia ut iam dictum est motus
non est praeter res ad quas sit mo-
tus. Res autem ad quas est motus
sunt in diversis praedicamentis generibus ac
diversorum praedicamentorum vel est quod
unum ergo conclusio vera. Item
motus proprie per prius et posterius
dicitur de motibus sed species debent esse
aeque sub suo genere ergo mo-
tus non est genus ad species mo-
dos motus sed potius. Responsio ad
questionem. Ad rationes ad primam
dicitur quod duplex est actus quidam
est perfectus et non permixtus po-
tentiae et talis est actus entis
perfecti et denominat id in quo est
esse in actu simpliciter. Alius
est imperfectus et potentiae permixtus
et talis actus non est actus entis
perfecti simpliciter nec denominat
id in quo est esse in actu simpliciter
sed partim actu id in quo est esse
partim in actu et partim in potentia
et talis actus est motus.
Ad secundam dicitur quod actus potest dici pri-
mus dupliciter. Uno modo prioritate
temporis sicut quando modo conveniunt rei
in potentia ad actum dicitur actus
primus et forma accepta ut si-
mul et tamen talis contrarius dicitur
actus secundus. Et hoc modo motus
bene dicitur actus primus et talis ac-
tus primus imperfectior est quam
actus secundus. Alio modo dicitur aliquis

actus primus prioritate essendi
simpliciter et forma substantialis hoc
modo dicitur actus primus quia est
actus essendi simpliciter et accidens
est actus secundus quia est actus essendi
secundum quid et hoc modo motus potest
esse actus primus vel secundus sicut quod est
ad substantiam vel accidens. Tertio modo
potest aliquis actus prioritate
causae formalis ad suum effectum
et sic ens dicitur actus primus respectu
compositorum et compositio actus secundus et
anima corporis animati dicitur actus primus
et omnes procedentes ab anima
dicuntur actus secundi. Et hoc modo
motus nec est actus primus nec
actus secundus.

Utrum motus sit eodem puncto
cum termino ad quem. Et arguitur
quod non quia calefactio dicitur motus
ad calorem et tamen non est eodem
puncto cum calore quia calor est
in genere qualitatis calefactio vero in
genere actionis vel passionis. Item
quia vel terminus est in eo quod movetur
vel non si sic tunc non acquiritur per
motum ad quem sit. Si non tunc
esset terminus a motu cum non
sit in eo quod movetur ergo non sunt in
eodem puncto. Tertio medium inter
extremas calores est alterius es-
sentiae a caloribus ergo etiam medium
inter terminum a quo et terminum ad
quem aliquid movetur est alterius
essentiae ab utroque motus autem est
huiusmodi. Item Quarto cum motus
attingit terminum ad quem non amplius
est ergo non est idem cum termino ad
quem. Quinto per motum acquiritur
terminus ad quem sed acquisitum per mo-
tum non est motus ergo motus non
est idem cum termino ad quem. Sexto
forma movens ... dicit ... movere ergo forma recepta per

per motum generis dicitur a suo movente
quia tamen apud antiquos patet quod forma
moventis est qualitas et mo-
vere de genere actionis. Deinde arguitur
quod motus sit tantum de genere actionis
quia motus nichil aliud est nisi
id quod fluit ab agente in patiens
sed nichil fluit ab agente in pa-
tiens nisi actio agentis ergo motus
nichil aliud est quam actio agen-
tis. Tertio motus est actus communis agen-
tis et patientis sed nichil est commune
utrique nisi id quod fluit ab agente
in patiens et hoc est actio agentis
ergo. Quarto actus activorum sunt in
patiente predisposito sed illud quod
est in patiente receptum est mo-
tus ergo motus est actus seu actio agentis.
Deinde arguitur quod motus sit tantum de genere
passionis quia motus est in mobili
et non in movente id autem quod est
in mobili receptum est passio cum sit
affectio eius mobilis ergo motus est pas-
sio. Secundo motus abicit aliquid a mo-
bili et aliquid induit. Tertio videtur
mihi [illegible] per hoc quod efficitur aliqua
specie seu dispositione agentis sed affici
specie agentis est pati ergo movere
et pati ergo motus est passio. Sed
oppositum est arguitur [illegible] toto libro
3º sic dicens non est autem motus
preter res ad quas est motus
mutatur enim semper illud quod mutatur
aut secundum substantiam aut secundum [illegible].
Pro correspondentia sciendum quod
in materia tacta aliqui antiqui quidam
sunt opinati et quidam motum quidam
enim consideraverunt motum per compara-
tionem ad mobile sed secundum esse receptum
quod habet in mobili dicebant quod motus
nichil aliud est quam affectio ipsius
mobilis causata ab ipso agente
ideo dixerunt motum esse de genere
passionis. Alii vero consideraverunt
ipsum per comparationem ad mo-
ventis ad quod procedit tamquam

actus sed effectus ipsius moventis dicebant
quod motus nichil aliud est quam actus
seu actio moventis procedens a mo-
vente in mobili ideo dixerunt mo-
tum esse de genere actionis et utriusque
opinionis racionis posite sunt ante
oppositum et huius ultime opinionis
ut communiter videtur fuit Gilbertus
Porretanus dicens quod omnis actio in
motu et omnis motus in actione for-
maliter. Alii vero consideraverunt mo-
tum secundum se et non admobile et ad
movens et consideraverunt ipsum secundum
quod est fluxus quidam forme seu
perfectionis de imperfecto ad perfectum et
isti triti sunt in tres sectas. Prima
quidam dixerunt huiusmodi fluxum esse dis-
tinctum per essenciam ab huiusmodi
forma quam rapit agens ideo esse
in aliquo predicto non est eius perfectum
de genere vel in specie sed est via entis.
Alii vero dixerunt huiusmodi fluxum
[illegible] per essenciam a forma esse ter-
minus ad quem tamen ipse actu ipse est
motus et ideo dicebant
quod ab aliis [illegible] erat receptum
per tantum motum et hec opinio ut di-
citur antiquos auctores fuit Avicenne.
Et materia istarum duarum opi-
nionum que in hoc conveniunt quod motus
est fluxus distinctus per essenciam
a forma per ipsum acquisita tacta sunt
ante oppositum. Alii vero dixerunt
quod huiusmodi fluxus non differt a
forma seu perfectione ad quam est
nisi secundum magis et minus ideo est in eodem
genere cum forma ad quam tendit et
huius opinionis fuit auctor di-
cens quod motus nichil aliud est
quam continuata unius partis post aliam
que est eiusdem perfectionis cum ipsa perfectione
ad quam est et ideo cum magis et
minus non variat speciem et imperfectum
ad perfectum reducitur sequitur quod motus
ut dicit est de eodem genere cum ad quam
est et hec opinio vera est et

conformis dicti Aristotelis in hoc 3°
Physicorum, quia ipse loquitur
de motu secundum veram naturam motus
simpliciter, secundum id quod est motus, seclusis comparationibus
ad agens et patiens, secundum quas esset
tamen motui accidit et ratio actionis
et ratio passionis. Actio quidem, si consi-
deretur motus ut est ab agente
in patiens. Passio vero si con-
sideretur ut est in paciente ab agente.
Et de distinctione ista est concordia
actionis et passionis et motus
post videbitur. Sit igitur conclusio
responsiva ad questionem: motus convenit
secundum id quod est esse in eodem predicamento cum termino
ad quem est motus. Probatur quia forma
ponitur predicamentaliter et forma predica-
mento dicitur per essentiam, sed solum per
esse. Sed motus secundum id quod est, videlicet ad esse
continua forma accepta in mobili et
ponitur predicamentaliter, et terminus motus
est eadem forma a parte non deprivata,
ergo non dicuntur per essentiam sed solum
per esse et tamen non differunt in predicamento
per suas essentias. Sequitur quod motus
est in eodem predicamento cum termino ad quem
est. Item vel motus terminatur ad ali-
quid sibi contrarium vel ad aliquid sibi
indifferens. Non ad aliquid sibi con-
trarium quia motus inducit ad quod
aliquid contrarietari possit. Terminatur
igitur ad terminum sibi indistantem;
ergo motus est eiusdem essentie cum
termino suo. Sed contra non est diffinitio
apta. Dubium preterea quod est de
essentia compararum rerum secundum motus
nomine et rationem capit a termino
ad quem ut de albacione de albedine
et sic ergo terminus ad quem est mo-
tus est de essentia motus et per con-
sequens sunt de eodem predicamento. Non
tamen sic est intelligendum quod motus
sit per se de predicamento talium generum vel
specierum sed solum reductive quia
dicit sub esse incompleto quod terminus
dicit sub esse completo et perfecto

imperfectum aut ad perfectum redu-
citur. Quia ergo sic patet ratio ad questionem.
Ad rationes ad oppositum. Ad primam ra-
tionem dicitur quod calefactio consideratur duo-
bus modis. Uno modo quantum ad id quod
est materiale de ratione calefactionis
et sic calefactio dicit motum ad
calorem quia quod motus est eiusdem esse-
ntie cum calore dicitur tamen per esse
ideo huiusmodi essentia aliquando
consideratur sub racione caloris et
aliquando sub racione calefactionis. Alio mo-
do consideratur calefactio quantum
ad id quod formale est de racione
calefactionis et tunc dicit actionem
vel passionem secundum activum vel passive
sumitur et sic dicit essentiam a calore.
Ad secundam dicitur quod terminus ad quem
est motus dicitur illud quod movetur quam-
diu movetur quod datum est quod a motu non
est. Est enim ibi per essentiam aliquid
non cum termino sed non est sub eodem esse
sub quo est in termino quia in termino
forma est de esse completo et de-
purato perfectione. In motu vero
est de esse imperfecto et predicamenta
ponuntur et puritate racione cuius
puritatis predicamenta dicuntur non
esse. Ad 3am dicitur quod duplex
potest assignari medium inter aliqua
contraria. Unum enim est medium
inter aliqua contraria quod est ex
perfectum et completum et hoc modo
accipitur medium inter contrarios ca-
lores. Aliud est medium inter
contraria quod est aliquid imperfectum
tendens ad perfectionem et tale non
dicitur medium absolute sed medium
motus et huiusmodi medium non
differt per essentiam sed solum per esse
a termino ad quem est. Ad quartam
dicitur quod motus quando pervenit
ad terminum salvatur in termino non
sub esse motus sed sub esse ter-
mini quia id per essentiam quod erat
sub racione motus et imperfecti

est medium subesse et ratione terminum et praesertim idem sed probat ratio quod motus et terminus differunt secundum esse secundum non secundum rationem. Ad quintam concedo quod promotum accipit terminum dicit ultra quod actus suum promotum est idem cum motu per essentiam dicendum solum secundum esse et idem secundum essentiam dissimiliter quia suum sed est via ad terminum. Ad vi concedo quod forma quae est principium movendi dicitur forma absolute movens capiendo ipsum movens formaliter concedo etiam quod si movens formaliter accipiatur sumitur etiam terminus a motu tantum motum secundum id quod est absolute quod movens acceptum formaliter ultra motum importat etiam quid ipsius pacientis ad agentem a quo quidem ratio sumitur formalis ratio passionis. Bene si movens accipiatur materialiter tunc esset idem cum motu. Ad aliam quae arguunt quod sit idem actio dicendum est quod actio duo sunt scilicet materiale et formale. Materiale vero est id quod est motus et hoc modo intendunt sed probant rationes quod motus est actio capiendo actionem pro eo quod est materiale in ipsa actione. Bene si consideratur actio formaliter prout scilicet ultra motum dicat respectum sive comparationem agentis ad patientem secundum hoc actio continue differt a motu et per hoc solvuntur illae rationes. Et consimiliter dicendum est ad illas quae probant quod sit idem passioni quia etiam capiendo passionem materialiter motus est passio. Bene si accipiatur passio formaliter tunc passio ultra motum dicat comparationem patientis ad agentem et secundum hoc continue differt passio a motu et sic actio et passio conveniunt in motu tamquam in quodam materiali fundamento utriusque. Differunt tamen formaliter sicut actio et passio et etiam ab ipso motu ideo ut consequentia dicit ...

non oportet dicere concedit quod actio sit passio vel quod passio sit motus vel quod actio sit motus secundum sed concedere ut dicat quod omni consimile secundum actio et passio id est motus. Rationes partis oppositae est per dicta in ratione.

Utrum diffinitio motus sit bene assignata in qua dicitur motus est actus entis in potentia. Arguitur quod non quia omne quod est vel est in potentia vel actus sed motus non est actus quia ad aliquid est in actu suo simpliciter non movetur nec etiam est in potentia quia quod adhuc est in potentia simpliciter etiam non movetur ergo non est entis. Secundo omne quod movetur alio et alio modo se habet ergo motus alteratur. Tertio omne quod movetur magis ac magis tendit ad terminum quod motus est de qualitatibus et per consequens non est actus. Tertio illud quod movetur dum movetur non habet id quod movetur sed quod movetur ad album non dicitur esse album quod motus non est entis. Quarto motus est actus entis in actu cum motus sit de numero et proprie motus ad quantitatem qualitatem et ubi ergo motus non est actus entis in potentia. Ad oppositum est Aristoteles in textu in 3o huius textu 6 ponens illam diffinitionem consequenter in forma. Pro responsione sciendum quod alii diffinierunt motum dicentes quod motus est exitus de potentia in actum non subito et sic diffinitionem errauerunt quia in eius diffinitione posuerunt aliqua quae sunt posteriora motu puta exitus qui est species motus. Similiter subitum in sua diffinitione accepit tempus. Est enim subitum quod fit in indivisibili temporis ut sagitta temporis aut promotum diffiniunt quod motus non sit continue diffinit per subitum. Est igitur sciendum secundo quod secundum quodlibet genus dividatur per potentiam et actum et ita actus est potentia

sunt de primis dictis est et ideo et
potentia et actus naturaliter priores sunt ipso
motu et ab hoc convenit utrumque philosophus
ipsis tamquam prioribus et notioribus
ad diffinitionem motus primo quod prius
est prioriora et notiora motu aliter
non diffinire ¶ Pro quo sciendum
2o quod aliquid est in actu tantum aliquid
vero in potentia tantum ¶ Aliquid vero actu
et potentia scilicet quod est ergo est in potentia
tamen tantum non dum movetur quia iam
est in actu perfecto non plus movetur
sed iam motum est illud ergo movetur
quia medio modo se habet inter primam potentiam
et actum perfectum et illud partim
est in potentia et partim in actu ut patet
in alteratione tunc ergo aqua solum
est in potentia calida non actu calo
ris tamen non dum calefit tunc non est
iam calida simpliciter tunc calefactio est motus
calefactio tunc quod iam participat aliquid
de calore sed imperfecte tamen movetur
ad calorem magis completum ergo quod
ipse actus imperfectus caloris in cale
factibili communiter est motus non quod simpliciter
illud quod actu tantum est sed secundum illud quod
iam actum est de calore habet ordinem
ad ulteriorem actum quia si tolleretur
ille ordo ad ulteriorem actum ille ac
tus iam communis quantitatibus imperfectus
esset hic motus sicut accidit quando
aliquid semiplene calefit et ille
ordo ad ulteriorem actum competit ex
istenti in potentia ad ipsum ¶ Unde
ergo si actus imperfectus consideretur tamen
in ordine ad ulteriorem actum et
secundum quod habet rationem potentiae tunc hoc
modo non habet rationem motus sed habet
habet rationem principii motivi vel iam
calefacto in ipse sicut accipiendo sic
accipiendo ¶ Concluditur ergo quod actus
imperfectus habet rationem motus secundum quod comparatur
ad aliquid imperfectum precedens ut
actus et ita motus non est potentia
existentis in potentia nec est actus exis
tentis in actu sed est actus existentis

in potentia sed quod in potentia et per hoc
quod dicitur actus designatur ordo eius
ad ulteriorem potentiam ¶ Et per hoc quod
dicitur in potentia existentis designatur
ordo eius ad priorem actum ¶ Unde
consideratio quod aliquid antiquam moveatur
est in potentia ad duos actus scilicet ad ac
tum perfectum qui est terminus motus
et ad actum imperfectum qui est motus
et tunc actu movetur est in actu
imperfecto qui est motus et non dum
est in actu perfecto qui est terminus mo
tus ¶ Et ad hunc respectum ipsius re
manet in potentia sicut patet de aqua
tunc actu calefit incipit cale
fieri et de aqua tunc actu cale
fit et ita in diffinitione motus
cum dicitur motus est actus entis
existentis in potentia in potentia primum
ad primum actum qui est motus tunc
vero subintelligitur sed quod est in potentia de
notatur potentia ad actum perfectum
qui est terminus motus ¶ Sit ista
Conclusio responsiva ¶ Motus
est actus probatur quia id quod aliquid fit
in actu prius est in potentia communis et
actus sed aliquid per motum fit actu
dum movetur et prius erat in po
tentia communis ergo motus est actus
sic edificabile in potentia potentiam ad
aliquid tunc autem sed habet potentiam
quia in potentia educatur in actum
dicimus quod edificatur et ille
actus est edificatio passiva que
est motus et sic de exemplificare
in aliis motibus ergo motus est actus
2a Conclusio ¶ Motus est
actus entis in potentia probatur quia omnis
actus est actus entis de quo sic
venitur sic lumen medii dicitur
nisi in diaphano et propter hoc
est actus diaphani sed motus
semper invenitur in ente in potentia
ergo motus est actus entis in potentia
¶ Unde ad manifestationem horum
dicit aristoteles quod id tunc est in po

tencia et in actu secundum illud non secundum illud
non secundum idem ut clarum patet Unicuique
et quod omne agens agit ut in
actu et omne patiens patitur
ut in potencia ideo bene concluditur
quod idem simul agit et patitur Et
quia omnia corpora celestia (?) inferi
ora continentur in materia ideo in uno
quoque eorum est potencia ad id
quod est in actu in altero et aliquo modo
in omnibus talibus contingit quod aliquid
simul agit et patitur movet et movetur
Et propter hanc racionem visum est
quod non sit quod velud omne movens move
tur oppositum cuius dicitur in septimo huius
Tercia conclusio licet idem sit in
actu et in potencia secundum diversorum
motus tamen non est actus entis in
actu secundum quod in potencia Prima pars
conclusionis in fine precedentis iam
declarata est 2a pars probatur
quia si motus esset actus entis in
actu et in actu secundum quod sic (?) si motus
esset actus eris in quantum est actu
es sequitur quod motus esset diffinicio
eris quod est falsum quia es quando fuit
esset es movetur quod est falsum
Ergo motus non est actus entis in
actu ut in actu et per consequens est
actus entis ut in potencia Et per hoc
eris ut est in potencia ad statuam
et licet idem subiectum sit in potencia
et in actu ut es est in potencia ad
statuam et est actu es non est
tamen idem es in actu secundum racionem et es
in potencia quod probat aristoteles per racionem
supradictam contrarie (?) Nam manifestum
est quod idem subiectum est in potencia
ad duo contraria ut ad sanitatem
et egritudinem ergo si sit eadem racio
in subiecto in quantum est ens in
actu et in quantum est in potencia ad
duo contraria cum hoc modo racio
eius sit una simpliciter et forma per quam
est in actu est una sequeretur
quod eadem esset potencia secundum racionem ad

duo contraria et sic idem esset secundum racionem
posse sanari et posse egrotari et per
consequens idem esset secundum racionem egrotari et sa
nari et similiter sanitas et egritudo
quod absurdum est dicere ergo Alia est
racio alicuius entis existentis in actu
ut in actu et alia est racio secundum quod est
in potencia Quarta conclusio diffinicio
motus est bene posita patet quia proprietates
eius probatas in conclusionibus
precedentibus probatur etiam aliunde quia
omne quod est in potencia contingit quandoque esse
in actu secundum quod edificabile in quantum
edificabile est in potencia ergo contingit
aliquando esse actu edificatum in quantum
edificabile est vel ergo talis actus
est domus vel edificacio Non domus
quia edificabile in quantum huiusmodi destruitur
in actu tamen edificatum secundum quod domus
iam est non edificatur ergo edificacio
est actus edificabilis in quantum
edificabile est secundum quod edificabile in
quantum edificabile dicitur ens in
potencia secundum quod in potencia et edificacio
est actus eius et est motus ergo
motus est actus entis in potencia
secundum quod huiusmodi Et similiter arguitur de
omnibus aliis motibus et mobilibus
Quinta conclusio motus non est
alteritas neque inequalitas neque non ens
cum opposita dicentes propter racionem
similitudines (?) quam omnino probat conclusio
primo propter subiectum motus quia
cuiuslibet in quo est motus racio est
motus secundum quod non est necesse movetur neque
ea que sunt altera contrarie (?) ipso
quod sunt altera neque inequalia neque
quod non entia ergo alteritas et in
equalitas et non ens non est
actus Secundo arguitur propter diffinicionem
motus quia motus non est magis
ad alteritatem et equalitatem et non ens
necessarius (?) quam ad opposita horum
vel econverso sicut ergo motus
non dicitur magis alteritas
quam similitudo et equalitas quam equalitas

vel non ens quam ens. Et est adver-
tendum quod isti pictagorici move-
bantur ad ponendum motum esse non
ens quia videbant quod motus incertus
est potentia privativa quia tunc omne quod es-
set in potentia privativa moveretur, incertus est
ipse actus purus quia tunc omne quod es-
set in actu moveretur, quia non perfecti
sive neque pura potentia et pura
actus, ideo dixerunt motum esse quod-
dam determinatum quod non habet determinatam
naturam et quia sic indeterminatus
est propter hoc videbatur eis quod esset
ponendus in ordine privationum. Unde
isti pictagorici ponebant duas
coordinationes, unam positionum
ut entium, aliam vero privationum
ut non entium, et in ordine privatio-
num ponebant motum, et in quibus
ordine ponebant, ut in ordine
positionum ponebant ista, scilicet
parem, unum, dextrum, quadrangulum,
quiescens, rectum, lucem, bonum, tri-
angulum equilaterum; et in ordine
privationum ponebant ista, scilicet
imparem, multitudinem, sinistrum, tenebras,
motum, obliquum, tenebras, malum,
triangulum altera parte longius,
et sic ponebant motum in ordine
privationum propter motum predictum.
Ideo quod dicit Aristoteles quod propter illud
motum difficile est cognoscere
scilicet quid sit motus, scilicet propter inmotiones
dictas et ponendum indefinitum in parte
motum esse tamen actum ut dictum
est, scilicet esse actum imperfectum potentie
ut in alio genere entis. Sed ex predicti
motus quam definivit actus in perfecto
ordine habetur ad ultimum actum.
Et sic patet responsio ad questionem.
Rationes solute sunt per predicta.

Utrum motus qui est subiective in mo-
bili sit diffinibilis pluribus di-
ffinitionibus. Arguitur primo
contra supposita quia actus semper
dicitur ideo tamen est actus, sed actus
motus est actus moventis, utrum in-
venitur; licet aliqui motus est in movente
et non in mobili. Tertio arguitur quod questio
quia unius rei una est essentia et
una ergo unius rei una est diffini-
tio ergo etc. Ad oppositum est Aristoteles
in 3o [illegible]. Pro responsione
sciendum quod pro quanta philosophus
posuit primam definitionem motus
et eam manifestavit, consequenter in-
quirit in quo est motus ut in subiecto
et hoc inquisito ponit tertiam di-
finitionem motus que ad primam se
habet ut materialis ad formalem,
et sic conclusio ad primum quod secunda
definitio talis est: Motus
est actus mobilis inquantum
mobile est. Datur enim hec defini-
tio per comparationem ad subiectum et
prima datur per comparationem ad terminum
ad quem est motus a quo capit
motus speciem, ideo una habet di-
finitionis et alia formalis. Secundo
sciendum quod omne movens movetur
intendens in movendo physico,
et huius ratio est quia omne tale
movens quod agit in materia ad
mobili et tangit mobile tactu
proprie dicto, quare etiam a mobili
tangitur et hoc contactum ad
ipsum mobile, ideo tale movendo
agit et agendo repatitur, quare
omne tale movens movendo
movetur. Et istud probat Aristoteles
duabus rationibus. Prima ratio:
prima est omne quod prius est in
potentia et post ea in actu movetur
semper, sed omne movens physicum
movetur ergo. Secunda ratio: actualitas
eius in mobilitatis est eius
quies, sed cessatio a motu habet
quod est motus ad eum quies et
motus sunt privative opposita,
habent fieri circa idem. Sed omne movens

phisica sua immobilitas cessacio a
motu sed eius contra [D]ubitatur utrum
quiescere quod cessat agere tunc omne tale
movens movetur modo [C]ontra
ratio quia licet omne movens phisicum
movendo moveatur non tamen sibi convenit
in quantum est movens primo in quantum
movens sibi accidit patet quia ut dictum
est accidit moventi moveri quod
non solum movet ymo etiam movendo
agit nam movens agendo movetur
dicitur quod movet per contactum proprie
dictum sic quod tale agens tangit et
tangitur non tangit accidit mo
venti agere per talem contactum quod acci
dit moventi in quantum movens e
movetur [S]ed contra istud est adver
tendum primo quod movens ubi plures
sunt quam agere quod omne agens
movet sed non econverso intelligentia enim
dicitur movere aliquid non tamen agere
aliud [U]nde agere aliquid proprie dicitur
quod per eius actionem tenet illud
quod agit appropriare formam suam ad suam
materiam sic agentis et sic causat passi
one proprie dicta [S]ecundo ibi ad
vertendum quod ad tactum proprie dictum
in quo tangens tangitur [T]ertia requiri
[P]rima quod tangentia sunt corpora
naturalia secundo quod conveniant in
materia [T]ertio quod habeant contrarietatem
ad invicem proprie dictum tertio prime condi
cionis intelligentia non tangit
proprie orbem quem tangit movet
sed est ibi tactus metaphoricus
[illegible] proprie dictum tertium et
et 3o conditioni celum non tangit
tactu proprie dicto quamvis in sphera
[illegible] tangit corpora [illegible] tamen
non tangitur quia tamen eius non commu
nicat in materia nec cum ipsis contra
rietatem habet [S]ed ille tres condi
ciones requiruntur in omnibus agentibus
et in ferri existentibus et io
[illegible] moventia tamen movent
et moventur sed hoc accidit eis

ut dictum est in quantum moventia
sunt per quanto movent per contactum
quod autem movens in quantum mo
vens non moveatur probat Aristoteles
in littera [O]mne movens movens
movet secundum quod est in actu per aliquam
formam que est sibi principium movendi
sicut actu calidum facit calefactionem in poten
tialem actu sed omne quod movetur mo
in quantum est in potentia ut patet
per diffinitionem motus non idem secundum idem
non est in actu et in potentia ergo
movens in quantum movens non mo
vetur igitur in quantum mobile est
[E]x quo sequitur prima conclusio [S]ecunda
diffinitio motus est bene posi
ta probatur per primam diffinitionem
dicitur actus entis in potentia sed quod in po
tentia est est actus mobilis sed quod
mobile quia mobile sed quod mobile dicitur
ens in potentia sed quod in potentia sed motus
est actus entis in potentia sed quod in potentia
quod motus est actus mobilis sed quod mo
bile [E]x ista sequitur alia conclusio
motus est in mobili ut in subiecto
probatur quia actus cuiuslibet [illegible]
est actus sed motus est actus mobilis
sed quod mobile quod motus est in mobili
ut in subiecto [E]x hoc sequitur quarta con
clusio [M]otus diffinitur per duas
diffinitiones patet quia motus considera
tur per duos terminos per
comparationem ad quem est et
sic diffinitur prima diffinitione per
comparationem ad mobile in quo
est et sic diffinitur 2a diffinitione
[U]nde et considerat per dicta ad mo
bile in quo est et ad movens
a quo est [E]t sic diffinitur hoc
modo [M]otus est actus moventis
et mobilis [S]ed hic movet
Aristoteles [D]ubium an unus sit quod
motus sit actus moventis et mo
bilis pro solutione est advertendum
quod movens moveri et motus
ab invicem differunt quia motus dicit

fluxum forte ꝺ ꝑ ꝑfecto ad ꝑfec
tum Sz mouē dicat huiꝰmodi
fluxū ꝑ q̄ pcedit a mouente ꝺ
mobile ꝑ mouēꝺ illud dicat ꝑ
q̄ recipit̄ ꝺ mobile a mouente sic
ergo nō sit alia racio motꝰ ꝑ
q̄ est a mouente ꝺ mobile pcedꝰ
et ꝑ q̄ est in mobile susceptꝰ a
mouente sed q̄ mouē et mouēꝺ
ꝑ racionem formale dicente
q̄ q̄ erat esse diuisū et q̄ motꝰ
ad hec duo se h̄t sic mā l̄c
ad fundamentū Ex hoc respon
sio ad dubiū scz q̄ motꝰ est ac
tus mouentis et actꝰ mobilis et
q̄ est idē actꝰ nūēr̄ ꝯtinuus h̄
pbat arꝰ lꝯ pmo ostendendo
q̄ oz aliquid esse actū mouentis
et arguit sic q̄ q̄ dr̄ ꝑ ꝑam oꝫ
q̄ habeat aliquē actū sibi cō
petentem ꝑ sē ꝺ eo q̄ mō dr̄
mobile ꝑ pōnū aliquid moueat
et dr̄ ꝑ h̄ itū quod actu moue
ita etiā est ꝯpte mouētis
Motiuū enim dicitur ꝑ pōnū ꝯquid
tū scz pt mouē ꝑ mouēs dicit
ꝑ actū ꝯquātū scz actu mouet
ergo mouentis sicut et mobilis est
aliqꝰ actus Secundo arguit arꝰ
q̄ idē est actꝰ mouentis et mobilis
q̄ mouēs dicitur inquantū aliq̄
agit Motiuū vō ꝺ quātū pati
ꝑ idē est q̄ mouēs agendo cau
sat et q̄ motū paciendo recipit
ergo motꝰ et mobilis est idē actꝰ
Consequens hoc idē manifestat per
exēpla Vnam eadē est distancia
duorū ad unū et unius ad duo
ꝑ rem ꝑ diuē̄ racionē q̄ ꝑ q̄
capimꝰ ꝑ ꝯparatiōē ad motꝰ
precedendo ad unū dicitur dupla
et ꝯuerso dr̄ dimidia sicut idē
est spacium ꝑ rem ascendentis
et descendentis q̄ ꝑ diuersitate
pncipij et tr̄ vocatur ascensus
vel descensus et ita ꝑ hoc con

differt ergo arꝰ lꝯ idē est actꝰ nūēr̄
mouentis et mobilis diuisū tū ꝑ ro
pūt ꝯsidera a mouente pcedens
et pūt ꝯsidera ut ꝺ mobili recep
tꝰ et huiꝰmodi actꝰ motꝰ est ergo
motꝰ est actꝰ mouentis et mob
Et sic ꝑz responsio ad questionem Ad
racōes Ad pmā dicitur q̄ motꝰ dr̄
actꝰ mouentis nō ut subiecti
ꝑ ut cause et ita est actꝰ mo
bilis ut ab hoc ꝑ est actus mo
bilis ut subiectū et ideo dicat
actꝰ eiꝰ ut ꝺ hoc Ad 2am dicitur
q̄ unius rei est unica diffinicio
ꝯmunis totius ꝯpleta ꝑ unius rei ꝑ
diuersas t̄mios et diuersa accīa
bene dantur plures descripcōes

Utrum actio et passio sint motꝰ
Et q̄ nō q̄ tunc essent unus et
idē motꝰ vel diuersi non pmū
ꝓpter quatuor ꝯuenīa q̄ ex hoc
sequeret Pmū est q̄ diuersorū
ꝑ spēm esset unus et idē actus
q̄ agens et paciens differunt
ꝑ specie Nā actio est actꝰ a
gentis et passio actꝰ pacientis
ut pbat Si ergo esset idē seq
ret ꝯuenīs illatum Secundum ꝯuenīs
est q̄ tunc actio erit idē cum pas
sione et actio q̄ se tenet ex par
te docentis cum doctrina q̄ se tenet ex
ꝯpte discentis Tercium ꝯuenīs
est q̄ idē esset agere et pati et do
cere idē cum addiscere Quartum ꝯ
uenīs est q̄ ex hoc sequeret q̄ hoc
esset omnē docentē addiscere et
omnē agentē pati Nec pt dici
q̄ sint diuersi motꝰ q̄ uel ambo
essent ꝺ agente vel ambo in pa
ciente vel actio ꝺ agente et pas
ꝺ paciente nec pt dici ꝓmū q̄
hoc esset ꝯnotare ꝺ nouis ꝯ
ꝺ nouitate scz actor passione
et tunc non pt dici pmū me

brevi quod est 2m quia tunc eodem mo-
vente esset motus eius ergo non
sit idem in quo et motus moveri
scilicet alterum eorum contingit scilicet quod omne
movens moveatur vel quod contingens mo-
tum movebitur. Valet pro dicto 2m
membrum scilicet quod ambe sint de pa-
ciente probando non contingit. Pri-
mum est quod tunc proprius actus unius
cuiusque non esset. Unde quia ac-
tio quae est actus agentis non esset
agente sed in paciente. Item contingens
est quod unum et idem movetur secundum duos
motus terminatos ad eandem speciem
et formam quia actio et passio ad
eandem speciem terminantur velut eius est
quod agens intendit et quod paciens
recipit. Sed eius potest esse movere
duobus motibus tendentibus ad diver-
sas formas secundum speciem vel genus
ut satis notum est. Impossibile est idem
simul duabus alterationibus eiusdem
speciei moveri et duabus dealba-
tionibus dealbari. Tertium quod est contra
quem videtur sequi ad illud 2m
membrum. Dicit ergo non potest dici
quod actio et passio sint diversi
motus. Valet ut videtur quod sint unus
motus et per unius dicitur quod non sint
motus. Sed oppositum est arestoteles
de ratione tali primi textus. Ad
responsionem sciendum ad questionem
ad sciendum est quod ut hic arestoteles hoc
dubium continetur. Ideo quod dictum est
quod actio est aliquis actus sicut pas-
sio et quod ille actus est idem et
quod ipse est motus. Ideo eius actio sit
actus activi et passio passivi
ut probat arestoteles quia opus et finis
unusquisque est actus et perfectio eius
secundum opus et finis agentis et ac-
tio patientis vero passio ergo ac-
tio est actus agentis et passio
actus patientis et quia est impossibile dic-
tum est quod motus idem est actus
patientis et agentis. Ideo dicitur

Dicitur dubitatio prima an scilicet ac-
tio et passio sit motus et si sit
an sit idem vel diversi. Pro cognitione du-
bitationis eius arestoteles ponit. Conclusio
responsalis actio et passio sunt mo-
tus et sunt unus et idem motus materialiter
addendo secundum supra motum aliquas secundum rationes
formales dicentes quod quid erat esse.
Prima particula conclusionis satis
probata est ex dictis. Dictum enim est
quod idem actus (motus) est actio agentis et pa-
tientis eius ergo actio est actus agentis
et passio patientis scilicet quod actio et
passio sit motus et quod sint idem mo-
tus materialiter. Secunda probatur patet quia motus
secundum eius propriam et essentialem rationem
est secundum illud quod est absolute est actus
existentis in potentia inquantum huiusmodi ad ulteriorem
perfectionem actio autem eiusdem motus secundum ra-
tionem dicit secundum quod est ab agente
procedens in passum passio vero eius-
dem dicit secundum quod est in paciente sus-
ceptus ab agente. Tertio quia ratio for-
malis eius quod est dicere
aliquid esse actum alicuius ut huius et
dicere ipsum esse actum alterius ut
ab hoc scilicet quod actio et passio a
motu differunt secundum rationes formales
dictas quod quid erat esse. Ex ista
hoc oritur dubium. Primum est quod (dubio)
si actio et passio sit unus mo-
tus et non differunt nisi secundum rationem a mo-
tu ut dictum est videtur quod non debent
esse duo predicamenta ad predicamenta sunt
diversa rerum principia. Item dubium
est quia si motus vel actio vel pas-
sio videtur quod non debet remanere motus de
secunda qualitate quantitate et ubi secundum solum
de actione et passione. Ad solutio-
nem primae dubitationis est advertendum
quod eius debent esse predica-
per diversos modos essendi quod predica-
mentales sunt modi predicandi secundum predicando
aliquid de aliquo dicimus hoc esse
illud ideo eius decem genera entis vo-
cantur decem predicamenta potest quod secundum

Vide

distinctio predicamentorum penes diversos mo-
dos predicandi que sunt penes diversos modos
essendi. Est ergo sciendum quod quidam
sit omnis predicatio duplex. Modus
predicandi est quod de aliquo subiecto
predicatur aliquid quod pertinet ad essenti-
am eius, ut dicendo homo est animal,
et secundum hoc accipitur predicamentum substantie.
Alius modus est quod predicatur de aliquo
id quod non est de essentia eius
inherens ei de quo predicatur, et hoc
vel se tenet ex parte materie, et secundum
hoc sumitur predicamentum quantitatis. Vel in-
sequitur formam, et sic sumitur predicamentum qualitatis.
Vel dicit ei de quo predicatur respectum ad
alterum, et sic est predicamentum relationis.
Tamen cum dicitur quod homo est pro-
nus, predicatur de homine aliquid non inherens
sibi, sed predicatur extra quod est ei adiacens
de aliquo extrinseco non inherens.
Vel predicatur aliquid de aliquo per
modum denominationis actus, et sic deno-
minari ab aliquo extrinseco non in-
herente convenit quidem omnibus en-
tibus, et aliquid reperitur speciale solum
in hiis que ad homines pertinent. Secundum
autem denominationem ab extrinseco
non inherente sicut vel secundum rationem
cause vel secundum rationem mensure, sic
denominatur aliquid causatum et aliquid
mensuratum ab aliquo exteriori
extrinseco. Cum autem sint quatuor cause
et due earum sunt partes essentie,
scilicet materia et forma, ideo predicatio que secundum
has duas fit ad predicamentum substantie
pertinet, sicut si dicatur quod homo est
corporeus et animatus. Causa autem
finalis non causat seorsum ab
agente, quia intantum enim finis dicitur
esse causa inquantum movet agentem.
Remanet ergo sola causa agens
a qua potest denominari aliquid sicut
ab extrinseco. Sic ergo secundum quod aliquid deno-
minatur a causa agente sumitur
predicamentum passionis. Nam pati
nichil aliud est quam suscipere

aliquid ab agente. Secundum autem quod e converso
denominatur causa agens ab effectu
sumitur predicamentum actionis. Nam actio est
actus ab agente procedens in aliud,
scilicet in passum. Mensura vero que est
intrinseca et que extrinseca. Intrinseca sic
sicut propria longitudo latitudo vel profundi-
tas, denominatur quamvis rei et ab hiis me-
suris denominatur sicut ab intrinseco adhe-
rente inherente. Ideo tales mensure
pertinent ad predicamentum quantitatis. Ex-
teriores vero mensure et non
adherentes sunt tempus locus. Secundum ergo
quod aliquid denominatur a tempore est predicamentum
quando. Secundum vero quod denominatur a loco est
predicamentum ubi et etiam situs. Secundum quod situs
addit supra ipsum ordinem partium
in loco. Sed ut prius dicebatur
in hominibus quantum quam ad illas de-
nominationes sumitur ab extrinseco non ad-
herente aliquid speciale. Circa rem quia ali-
is animalibus natura sufficienter dedit
ea que ad conservationem vite pertinent,
ut cornua ad defendendum, corium
grossum et pilosum ad tegendum, et
talia, unde dicuntur quedam armata
et vestita, et denominationes tales
non sumuntur ab aliquo extrinseco sed ab
aliquibus partibus, ideo referuntur ad predi-
camentum substantie. Sed ista non
potuerunt homini dari. Tum
primo quia non conveniebant subti-
litati complexionis eius. Tum secundo propter
multiformitatem operum homini conve-
nientium rationem habentis, quibus natura
non potuit determinate instrumenta
accommodare, sed loco omnium istorum
est homini data ratio qua exteriora
sibi preparat loco horum que aliis animalibus
intrinseca sunt. Ideo cum dicitur
homo armatus vel vestitus,
denominatur ab extrinseco non in-
herente quod non habet rationem
cause nec mensure. Ideo sumitur
speciale predicamentum quod dicitur habitus.
Sed advertendum quod etiam aliis animalibus

hoc predicamentum appetit non solum quod de sua natura consideratur sed quod de usum loquendi veniunt ut si dicamus equum sellatum armatum etc. Sic ergo relinquitur patet quod licet motus sit unus qui est est actus agentis et patientis tamen predicamenta que sumuntur secundum eiusdem diversa motus sunt duo sed quod ad diversas res extrinsecas sumuntur predicamentales denominationes Quia enim alia res est agens a qua sicut ab extrinseco sumitur per modum denominationis sumitur predicamentum passio Et alia res est patiens a qua sicut ab extrinseco per modum denominationis sumitur predicamentum actionis Et ideo actio et passio sunt duo predicamenta secundum rem distincta quia ubi sit denominatio ab extrinseco ad distinctionem realem modorum essendi a quibus sumuntur modi predicandi denominative sufficit distinctio rerum a quibus sumuntur huiusmodi denominationes Et sic solvitur prima dubitatio Ad 2m dubium dicitur quod ratio motus complectitur non solum pro illud quod est in motu de rerum natura sed etiam pro illud quod ratio apprehendit De motu enim de rerum natura nichil aliud est quam actus imperfectus qui est de creatione quia actus perfectus deo quod motus et hoc quod illud imperfectum rationem habeat per rationem Ulterius quod intelligimus ipsum quod medium inter duo quorum precedens comparatur ad ipsum sicut potentia ad actum ideo motus dicitur actus entis in potentia sed quod in potentia Continuo tamen ad illud quod de rerum natura est de motu motus perducitur ponitur de illo quod de quo est illud quod terminat sicut imperfectum reducitur ad perfectum Secundum quod etiam ad illud quod ratio apprehendit circa motum scilicet esse medium quod inter duos terminos sic iam explicatur ratio cause et effectus Nam reducere aliquid de potentia in actum non est nisi ab aliquo in

actu existente et sic hoc motus pertinet ad predicamentum actionis et etiam passionis quia hec duo predicamenta sumuntur secundum quod consideratur effectus ut dictum est et sic solvitur 2a dubitatio Et sic patet quid sit motus et sic diffinitur non enim ita illis diffinitionibus per diffinitionem quod dicitur species eius sicut aliquis metallo ut sic est actus entis in potentia sed quod huiusmodi etc. ut patet in textu Et quia dubium erat an motus sit actus moventis et mobilis dicendum est quod est unius tamen ut ab hoc et alterius ut in hoc Ideo ad tollendum omnem dubitationem dicit textus quod non per notiora diffinitur motus quam per separatos admovens et mobile Motus enim est actus potentie activi et passivi in quantum huiusmodi et ita de parte dicit patet ut satis notum est et sic patet expositio ad questionem quia concessum est quod actio et passio sunt idem motus Ideo oportet solvere rationes de contrario de questione ad dubia et quia totum de quibus adductum est aliud per rem possunt esse sunt contra istam tamen scilicet dicebatur quod motus simul non esset de eo tamen est motus Ad id primo solvit Aristoteles dicens quod non est inconveniens actum unius esse in altero ut docere est actus docentis quod tamen est ab eo in alium continue tenetur et sed de recipiente ideo non est in docente sed in addiscente non tamen per modum doctrinis seu per modum doctrine active seu per modum doctrine sed per modum doctrine passive et ita idem est actus agentis ab ipso procedens quod tamen est in patiente receptus et de eo est Esset autem inconveniens quod actus unius eodem quo est actus eius esset de alio Ad alia quatuor respondet Aristoteles Ad primum dicit quod nichil prohibet unum actum esse diversorum secundum speciem ita tamen quod non sit unus et idem secundum rem et rationem sicut superius dicebatur de distantia duorum

ad vnum et vnum ad duo ¶ Sic ergo
est actus diuersus secundum diuersas
rationes ut motus est actus agentis
sic ab eo procedens et est actus
patientis sic ab eo receptus ¶ Ad
alia racio ducitur quorum vnum
ab alio scribatur respondet aristoteles
ordine retrogrado ¶ Ad vltimam
quod ut maior adducebatur dicens
quod non est inconveniens concedere quod doctrina
ad discere et quod agens patiatur
Et si consideratur quod agere et pati
sint idem tamen non conceditur quod sint
idem sicut ea quorum racio est vna
sed sicut ea que sunt idem subiecto et diuer
sa secundum rationem et quomodo contra et
in diminuto subiungit non enim omnia
omnino eadem esse quibus non est
secundum solum quod esse est idem ut dicit
textus et ideo dato quod agere et
pati esset idem tamen non sunt idem
ratione ut dictum est non sequitur
quod vnitatem habet agere quod eadem habet
pati ¶ Ad 3am respondet philosophus
quod non sequitur si doctio et doctrina
sint idem quod propter hoc docere et dis
cere sint idem quod doctio et doc
trina dicuntur in abstracto docere
et discere concreto non tamen portat
ad hoc sed quos sunt diuersa respectu
actionis et passionis sicut hic contra
dinem quod sit idem spatium aliquorum
distantium [illegible] incipiendo
¶ Non tamen omnia quod si applicemus
ad hoc spacium quod eodem sit idem
sicut prius ubi erit diuersus secundum [illegible]
¶ Ad 4am dicitur quod non sequitur si conceditur
quod actio et passio sint vnus mo
tus quod propter hoc dicatur quod doc
trina et doctio et actio et pas
sio sint idem propter hoc sequitur
[illegible] motus cum [illegible] est [illegible] illorum
est idem quod motus secundum vnam rationem
dicitur actio et secundum aliam dicitur pas
sio quod aliud est secundum rationem quod
sit tamen hic ut ab hoc et esse ad

tum hic ut ab hoc ¶ Primo motus
dicitur actio et 2o dicitur passio
et sic patet quod hic motus dicitur
ad patientem mouentis et moti
propter hoc quod abstrahitur ab utrisque
ratione tamen actio et passio dicitur
propter hoc quod habent diuersas rationes
secundum suas significationes concludit
et sic patet quod ad motum abstrahit
a ratione actionis et passionis et
aliud quod est non continetur nec in
predicamento actionis nec predicamento passionis
ut supra patuit ¶ Ad tertiam
rationem vltimam sic dicit textus
dicendum autem dicere est neque doctio
neque actio tamen passione [illegible] proprie
est secundum tamen constituit hoc motus
est [illegible] enim [illegible] in hoc et quod
hic ab hoc actio esse et ratione
aliud est etc.

Patet ad philosophiam patet de tractatu
de infinito et dicitur quod non quod
non est non credit sub consideratione
ratione aliam scientie quod de non
ente non est scientia ¶ Prima pars secundum
de infinito non est quod non cadit
sub consideratione alicuius scientie
¶ Non esse infinitum et de infinito
est passio entis quod omne ens
vel est finitum vel de infinito
quod [illegible] est considerare
entis [illegible] et passiones est con
siderare de infinito ¶ Ad 2m
est aristoteles de primo capitulo hic 2i
tractatus ¶ Pro responsione
ad quod sciendum quod propter quia aristoteles
determinavit de motu consequenter de
terminat de infinito quod est
passio in tota eius ¶ Ad 2m sciendum
quod omnes homines sed nullum sed
non [illegible] entis consequenter de
infinito dixerunt ipsum esse
quod principium entium sicut di
ximus patuit de primo primus secundum

divisi sunt de hoc quod pitagoras et plato posuerunt infinitum non esse accidens aliquod alicui sibi supposito sed esse substantiam per se existentem et hoc competebat opinioni eorum quia ponebant numeros et quantitates esse principia substantialia rerum cum ergo infinitum de quantitate sit ideo habebant ponere infinitum esse sicut substantiam per se subsistentem sed isti de duobus differebant.

¶ Primo quantum ad ea in quibus participant de infinito quia pitagoras non posuit infinitum nisi in sensibilibus et movebatur quia infinitum non competit nisi quantitati. Quantitas autem est numerus non secundum ipsum non separatur a sensibilibus sed est substantia rerum sensibilium ideo infinitum ponebat in sensibilibus.

¶ Item considerabat pitagoras quod spera quae sunt de extra celum sunt continua ab ipso celo quae infinita sunt et propter hoc ponebat quod infinitum solum est in sensibilibus quae sunt extra celum. Sed plato quantum ad utrumque aliter dixit. Primo quia nichil posuit esse extra celum non enim dicebat aliquod corpus sensibile extra celum esse quia dicebat celum omnia sensibilia continere. Nec etiam ydeas quas posuit esse separatas a sensibilibus dicebat esse extra celum quia nichil est extra secundum locum. Ydeas vero secundum ipsum nusquam sunt quia locus est corporalium et sic patet responsio. Primo plato differt a pitagora et de hoc causam dicit plato quia extra celum non est corpus sensibile.

¶ Secundo differebat plato quia infinitum non solum ponebat in rebus sensibilibus sed etiam in ydeis separatis quia etiam in numeris separatis est aliquod formale ut duitas et aliquod materiale ut duo ex quibus componitur numerus.

¶ Pitagoras vero ut dictum est posuit infinitum in sensibilibus. Differebant etiam quantum ad secundum quantum ad radicem infinitatis quia plato radicem infinitatis posuit esse magnum et parvum quia secundum ipsum se tenet ex parte materiae cui competit infinitum.

¶ Sed pitagoras posuit radicem infinitatis esse numerum parem. Id ostendebat voce et signo facere sic quia quod concluditur ab alio et per aliud terminatur quod dicitur est de se causa ratio infiniti quod autem concludit et terminat est ratio finiti. Sed numerus par comprehenditur sub impari et ad ipsum terminatur.

¶ Nam si proponatur aliquis numerus par videmus divisibilis apparet addita unitate ad parem numerum reducitur et ideo quantum de dispositione considerata et si par sub impari constringitur ergo relinquitur quod numerus par sit per se infinitus et radix infinitatis.

¶ Item ostendit id per figuram ad numeros quae considerata est quod in geometria gnomone dicitur quadratum sub diametro cum existentibus cum duobus supplementis et hic gnomon circa positum quadrato primo consurgit quadratum maius ipso sic quod numerus variat figuram.

¶ Videlicet si primo numero quadrato quod est unitas quae est quadratum virtute inquantum semel unum est unum addatur primus numerus impar scilicet ternarius consistit quaternarius quod est quadratus numerus binarius.

¶ Si vero eidem quadrato addatur 2us numerus impar scilicet quinarius consurgit novenarius qui est quadratus ternarii et ita ascendendo quod semper quadrato addendo primum numerum imparem semper resultabit quadratum et nunquam variatur figura numeri.

¶ Sed autem non est de numero pari primo per additionem numeri paris resultabit semper figura diversa numeri.

¶ Item si unitati addatur primus numerus par scilicet binarius

q surgit binari q est figura
lrate. Si aut vnit adda
ri vnu par scz quaternari q sur
git septenari q est figura
septime. et ita ex additione
parium numeroz semper variabit figu
ra et hoc videtur esse signum
q uniformitatis et per consequens finit
tas per adiunctionem imparis differ
mitas vero. et ponens infinitas
ad numerum parem et ita dicat
pita q numerus par sit causa
infinitatis et sic patet de opinionibus
non naturaliter loquentium de infi
nito. Naturales vero loquentes di
cunt illi q dicunt infinitum non
esse per se subsistens sed posuerunt
infinitum esse accidens alicuius
nature sed supposite quam enim posu
erunt tantum vnum materiale principi
um omnium rerum scilicet elementum aquam
aut medium inter ipsa dixerunt
illud esse infinitum. qui vero dix
erunt plura elementa finita se
cunda tamen secundum numerum esse principi
a nullum eorum posuerunt es
se infinitum. quia tunc quia solum il
lud infinitum repleret totum mundum
et ita alia non haberent locum
ipsum enim contrarietas elementorum
videbatur repugnare infini
tati. Sed illi qui posuerunt
infinita materialia principia se
cundum dixerunt ex omnibus illis
infinitum. Sed quod infinitum per
contactum ut fuerunt anaxagoras
et democritus et de primo libro
dicebatur de dictis istorum opi
nionum et sic naturaliter loquentes
de infinito dicebant ipsum esse
accidens alicuius nature corporee sed
aliarum elementorum vel medio inter
ea vel alicui corpori infinito
constituto ex infinitis athomis
ut democritus vel constitutum ex
infinitis partibus ut anaxagoras
ras et anaximander qui posu
erunt ipsum ens esse mixta
in vno chaos infinitum ingeniosus
et sic per segregationem aliquid apparet
res fuerunt. Item secundo
quod omnes alii de infinito locuti
dictis attribuerunt. Prima ratio
dicta est scilicet quod posuerunt infini
tum esse principium quia magis proba
bant quod infinitum est quod non
non est frustra sed quod totaliter
principium aut principiati. Non
principiati quia tunc haberet
principium et si haberet principium
haberet finem quare non esset in
finitum. Sed attendendum est quod
hec ratio est vera de principio
et fine ut dicebatur alias in
solutione rationum melissi. Secunda
conditio quod infinitum est ingene
ritum et incorruptibile. et hoc
secundum quod prima si esset genitum
haberet principium et si haberet
principium haberet finem et sic non
esset infinitum. Tertia si esset
corruptibile haberet finem omne enim corruptibile
est aliquid finitum et sic non esset
infinitum. Tertia conditio quod continet
et gubernat omnia et secundum hoc quod
duabus precedentibus haec est
ratio principii infiniti et incorru
ptibilis continere et gubernare
alia et hoc dixerunt qui aliud
non posuerunt preter materiam quam
dixerunt infinitum alias causas
sed agentes de hoc multum re
rationaliter locuti sunt quod continere
et gubernare magis pertinet ad prin
cipium agens quam ad materiam. Quarta
conditio est quod infinitum est quod
infinitum divinum et hoc secundum quod pre
cedentibus quod aut vult continere
aut ille naturale opinionis de in
finito et conditiones prædictas in
finito attribuere propter hoc in ...
Deo puni enim soli sunt conditiones

sut ad pbandu q pinsitans
h̄sideratoz de facie d' infini
to eo quo dimes aliq d' eo viri
ficarent. Ro° ergo Conclusio
t' ponsalis qd ad p'itud p'tin
et ḡ sideratio d' infinito sz si e
a' no est. Et si est qd est pbat
arl° rone et sicut Ratio sic
q' scia d' na est circa magnitu
dinem et tempus et motu quo q's
nec est aut finitu a' d'fini
tu esse ergo ad sciam d'na ptz
ḡsidere d' d'finito si est an
non. Et si est quid est. Et q
posset aliq dire q ḡsideratio d'
d'finito ptz ad m'e'ticu rone sue
quantit. Tunc hoc excludendo innu
ponit arl° alia racoe q no oe
ens est finitu vel d'finitum
Nam quiditas est passio et passi
bilis qualitas sub nullo ho
rum continet mo ea q ptinet ad
ḡsideracoe philosophi primi ḡsequi ens d'
quitud ens et no aliq d'terminatum
genus entis. Sz ibi aduertend
est q ibi finitu et d'finitum
sunt ḡsideracio duplicat dupl'
sunt se tenent ex parte forme et
hoc mo sunt passiones entis in
quantu e ens et sic dr ens p
finitu et d'finitu et sic ptz
ad philosophum primu. Alio° sunt ḡsi
deratio sz q se tenet ex parte m'e
et illo° no sunt passiones entis
nisi sz se entis naturalis et corpi
et sic ptz ad physicu. Ergo
arguit arl° ad ḡclusionem
sic q omes q aliq laudo ro
nalem physicam tractaverunt
vnu fecerunt d' infinito ut
ptuit d' inductoe opinionum p
missarum ergo physicus d' d'finito
h̄et ḡsiderare. Consideraco ad
p'itud dr primo q d'finitu
et si no sit actu tn est in
potencia ut dr p's in como

quo est salue est. Vltra dicit
q' et si nullo modo esset adhuc d'
eo posset esse scia tn qd posita
q sz faceret q sit d'finitu in
quantum et d'o d' quibus est vna
ḡsideratio negativa d' eo quia
sz d' infinito scire q no est
et qd no est. Quedam dicit
q illa soluta est d' ḡclusioe

Utrum d'finitum sit. Rñ q quin
ribus textus. Prima q tempus e
d'finitum ergo d'finitu e aut
probatur q tempus nunq d'capit nec
unquam d'finit esse et essinay
a' d'finit ex parte esse d' capit aut
d'finit ex parte. Sz a° ro magnitudo
dimensionis est d' infinitum et numerus d'
infinitum augmentabilis est
ergo d'finitu est aut p ra° pma
thematicos q d'finito scitur d' divisioe
magnitudinis et appositoe numeri. Tercia
racio quia generatio et corruptio sunt
d'finite sz hoc no esset nisi ma
teriale principium esset d'finitum
ergo d'finitu est. Quarta racio
sic qd est d'finitum finitur ad aliquid
aliud qd extremum continet illud
d' cludit ergo vel oportet dare primum
corpus d'finitum qd d' cludit a
nullo vel d'finita corpora se
d' fine d' clusiuncia et ideo
dicta° ad ponendum d'finitu. Quinta
racio q vix° rco d'terminatur vel
imaginatio e vnu ut ponunt
aliq no determinet ut intellectum
et ymaginationes sz intellectus nd
accipit d'finitu et quaecumque numero
dato ad huc accipit maiorem
et sic p't capere numerum d'finitum
et magnitudine d'finita ergo
d'finitu est. Sexta q' celum
ymaginatur esse spacium inf
initum aut ergo extra spacium
est totum plenum a totum va

aut p vna pte plenu et p a-
pte vacuu ¶ Si p'm ad q'd
no poss' in corpe ee infinitu in
habedinu infinitu ¶ Et p
dicit q p vna pte sit plenu
et p alia vacuu tn tale spaci
um sit eius continuis et omnibus
suis ptibus si non sit totum
vacuu et vacuu sit locus no
repletus corpe aptus natus tn
repleri et in ppetuis no differt
esse et posse si q tn actu cor
pe repletu est ergo infinitu
est ¶ Secundo ad rationes in
textu multas ostendentes
infinitu no esse in actu ¶ Ad
responsione ad questionem sciendum
est q ut hic ph'us intelligit du
bium q magis est circa infinitu
corpis sit ul no tamen circa lia
sequitur tres q ponunt infinitu
no esse duo sit ex aliquibus ra
tionibus ad oppositum conclusione circa
aduersarios q ponunt infinitu esse
actu multa q ph'us accidunt
q d separatis rationibus videbuntur
¶ Est enim duo apud ponentes fini
tu in actu q' et q' sit infini
tu vel sit aliquid per se subsistens
ut q' substantia ut dixerunt
plato et pitagoras vel sit aliquid
accidens per se inherens alicui ut
dixerunt naturales loquentes de infi
nito de quorum positione magis
q'd de priori ad naturam pertinet
pter considerationem tn primitur
solu agere de opinione positionis
platonis et pitagore et de separatis
de aliis vero quibus de pertinet pte
erit responsio ad questionem sit infi
nitu non est in actu ¶ Secundo
sciendum p'mittendum quia q'ua
sit de infinito q ut hic tex
tus infinitu dicitur quatuor modis
¶ Infinitu enim uno modo est q intran
sibile quatuor modis ergo dicitur intran

sibile tot modis dicitur infinitu
¶ Primo ergo dicitur infinitu q
no est natu transiri eo q no
est de quidditate transibilium sit ex-
emplo dicitur vox invisibilis ¶ Secundo mo
dicitur infinitu ut quantitas est de
se transiri pt ergo si eius transitus
numquam habebit no pt perfici propter aliquid
impedimentu et sic dicitur profun
ditas maris infinita ¶ Tercio mo
dicitur infinitu q si difficulter tran
siri possit hoc tamen est raro et ad
magnam difficultatem ut si dicatur
ut q est circuitus usque ad centrum
est infinitu ¶ Quarto mo
dicitur infinitu q licet sit de quidditate
transibilium tamen transitu de quidditate
tamen propter extensionem infini
tam corporis ut si esset aliqua li
nea no habens terminos vel alia qu
titas vel numerus actu infinitus
et sic proprie dicitur infinitum
¶ Quinto mo dicitur infinitu per appo-
sitionem ut in numeris a parte divisionis ut in
magnitudinibus a parte continuitatis mo sicut
de tempore ¶ Tercio posito sit conclusio
responsiva ad questionem non est aliquod
actu infinitu et separatum a sen-
sibilibus per se existens ut quedam
substantia ut posuerunt plato et
pitagoras probatur quia conclusio contra
rationes aristotelis ¶ Prima est si
esset tale infinitu vel esset sub
stantia q per se esset infinitu
vel accidens ¶ Si substantia tunc substantia
per se sit indivisibilis tale infinitu
erit indivisibile et sic non erit
infinitu infinitu in primo modo
de quo no est ad propositum nec
de illo dicebant de infinito contende
bant antiqui premissa positione
¶ Si vero sit accidens tunc non
erit primum principium eorum
quia sicut illud cui accidit erit
principium quod tamen est contra istos
antiquos ¶ Secunda ratio passio est

minus separabilis quia sicud sub
iectum sic infinitum est passio
magnitudinis et mi magnitu
dinis et numeri non possunt
separari a subiectis et ideo existe
lit in mente ostenditur quod nec
infinitum ¶ Secunda ratio si dicit non
esse infinitum vel esse partibile vel
impartibile si impartibile tunc non
esse infinitum nisi privative quod
pt intellectorum illorum aliquorum si non
sit partibile ad aliquid aliquibus poterit
esse principium predicatum dicit quod sit
substantia finis non composita
corporibus accidentibus sicut ho
mo non quibus potest esse homo
ergo dicit quod sit eadem ratio totius et
partis et propter quod totum infinitum
sit secundum quod quodlibet pars eius sit
infinita sicut quod dicit pars aeris
est aer quare si quod contingit in
finitum fiat unum infinitum
quod est impossibile ¶ Non est ergo po
nendum infinitum in actu et separa
tum a rebus sensibilibus tamquam per se
subsistens et substantia que
sit opinio platonis et pitago
ricorum non est vera ¶ Deinde
tertio ut habetur aliquo quod questio utrum
infinitum sit in mathematicis
et rebus intelligibilibus non continentibus
magnitudinem pertinet ad aliorum sci
enciam quam sit ista quia ista
scientia solum est de sensibilibus rebus
sensibilibus et in hac scientia magis
laborandum est utrum sit aliquod cor
pus sensibile actu infinitum in sensibilibus
corporibus sensibile actu infinitum
et de ipsis consideratur in sensibilibus
Et sic patet responsio ad questionem
¶ Secunda ratio erat prima dicit
quod tempus dicitur esse non habere
principium neque finem sic dicitur per
creationem sic motus sed cum fu
erint creata celum et motus
eius et tempus quod est mensura
eius motus unum est tamen quod infinitum
enim est quod non actu sed potentia
successione partis temporis ad partem et
solum magnitudinibus et numeris potentia
diuidendo et sic potest esse infinitum in
finitum et sic solutio rationis
¶ Ad tertiam dicitur quod causa perpetui
tatis generationis et corruptionis non
est actu aliquid infinitum materiae
prime sed est circulatio generationis
et corruptionis quia sic generatio unius
est corruptio alterius et econtra ¶ Ad
quartam dicitur nondum aliquid tangit
tangit quod portat esse ad aliquid
aliud quod tangit est finitum vel
eius finitum non dicit esse
eius quod finitum est et aliquid
videtur finitum quia unumquodque
finitum est sub proprio termino et di
mensionibus ut est supremum
celum ¶ Ad quintam dicit aristoteles
quod in intelligentiae non est magnus
et hoc verum est capiendo intel
ligentiam pro ymaginatione ut
capiebat aliquid a corpore per naturam
descripta sed ipsa ad fantasiam
vel ymaginationem quia non est be
ne quod sit vera non in intellectu verum
esse Et has duas contradictoria sed
esset veracio dicit aristoteles quod
si capiam aliquam magnitudinem
et maiorem aut minorem
quod sit talis quantitatis sed destitus
non est dicere ergo sic de nobis nec
tempus et quod de quibus intelligentiae
credendum minus est dicit philosophus
de intelligentia et ymaginatione
ergo non oportet si ymaginatio
non vera sed continuitate quod ergo
sit Et hoc vult declarare questio

Utrum sit aliquod corpus sensibile actu
infinitum ¶ Arguitur quod sit quia
aliquod est corpus sensibile quod ad nullum
aliud corpus terminatur sed ultimum

spera q aut no terminatu est in
finitum 3 ergo etc Oppositum
est ar(istoteles) in 3o celo ... trac
tatu Pro responsione e(st) sciend(um)
q postquam removit ar(istoteles) opi
nione antiquiorum q de infinito
no nature locuti sunt ostendit
no esse de finitum sic valet
probati ipnm ponebat dicens
aliq corpus sensibile esse actu esse
se infinitum Et ita hanc op
inionem [illegible] posterius Respond(endum)
est q q(uia) ar(istoteles) no dum probavit
corp(us) celeste esse alterius nature
a quatuor elementis et opinio sui
temporis erat q esset eiusdem nature
cum aliq ipsorum io [illegible] procedit
ar(istoteles) ac si non esset aliud co
rp(us) sensibile simplex q quatuor ele
menta Et est sec(un)d(u)m suam consuetudinem
q semper antequam probavit q est
sui opinionis procedit ex suppositio
nibus [illegible] aliorum s(ed) p(os)t(ea) in primo
de celo et mundo probavit ce
lum esse alterius nature ab elementis
Sed dubitaret aliquis utrum ibi itum
de isto debeat ostendens de
de q(u)o(libe)t corpore simplici tam celesti
quam elementali nullum corpus
sensibile esse actu infinitum et sic
[illegible] de isto [illegible] de
celo et mundo [illegible] est questio
[illegible] quod [illegible]
[illegible] no tu(n)c est [illegible] rationes
rationes [illegible] quia [illegible]
[illegible] libri est [illegible] Sit ergo
Conclusio responsiva de physica
est aliq corpus esse actu infini
tum Hanc conclusionem probat
ar(istoteles) Primo duabus rationibus
logicis [illegible] no qua
[illegible] logicis [illegible] sed q(uia)
[illegible] logicis [illegible] probabilibus
procedunt Prima ratio
[illegible] corporis est q sit termina
tum superficie una aut pluribus

sicut linea puncto vel punctis
terminatur Et autem esse terminatum est
superficie no est infinitum sic
ergo nullum corpus est infinitum
vel [illegible] no [illegible] vel ma
thematicum 2a ratio qua ostendit q no
sit infinitum multitudine Omne mi
ale contingit [illegible] et [illegible]
pertransiri [illegible] omni [illegible] et omne
q(uo)d [illegible] est [illegible] ergo
[illegible] contingit transiri Sed [illegible]
[illegible] sed [illegible] de [illegible]
[illegible] esse infinitum [illegible] physicale
esse [illegible] infinitum q est physica
le Circa has rationes advertend(um)
est q probabiles sunt et proce
dunt ex [illegible] q [illegible] dicatur no
tunc [illegible] concludunt Ponens
enim aliq corpus esse infinitum
no concedit de ratione corporis esse
superficie terminatum [illegible]
[illegible] hoc probabile sit
et famosum Dicto q dicet
aliq(ua)m multitudinem esse actu infi
nitam no dicet eam [illegible] nu
[illegible] esse [illegible] q [illegible]
super multitudinem [illegible]
est enim multitudo [illegible]
ta p(er) [illegible] Et [illegible]
hoc [illegible] species [illegible]
[illegible] et no multitudo q(uia) est tran
scendens et sic [illegible]
[illegible] procedunt Deinde ar(istoteles)
ar(istoteles) [illegible] plus [illegible]
na [illegible] prima supponit
q elementa sunt finita multitudi
ne tunc [illegible] sic si esset aliq
corpus sensibile actu infinitum
vel id est simplex vel compositum non
compositum q(uia) componeretur ex [illegible] finitis
vel [illegible] infinitis sed
magnitudine vel ex aliquo finito
et ex aliquo infinito Non
primum q(uia) [illegible] omnes sunt
finite multitudine et magnitudine
id finitum est Secundum q(uia)

d'racoe cor' est q habeat di
sione d omnē ptem scz lon
gitudine latitudine et pfunditate
et cū cor9 infinitū habeat di
mensiones infinitas d infinitum
habebit d infinitas ergo vnum
corpus d infinitū totū spaciū
occupabit et p consequens nō
est possibile aliquod corpus compo
ni cū plurib9 d infinitis ul' dicet
q duo corpa esset vnū et se
inuice penetraret | Tertio pt
dici sed nō q cū virtutes sim
plicium corpm cessat celeste
tib9 corpib9 sequitur q virtus d
infiniti erit d infinita et cum
cōueniet | virtuti alterius corpis qd
ponitur finitū qz elementa cōtra
riatur sequitur q tale corpus d infinitū
oīo corrumpet finitū et sic nō
possent componi finito et alio
d infinito pmanē nō posset
nullum esse ergo corpus sensibile
actu d infinitū et eodem probatur
q nō sit aliquod simplex qz ad hanc
cōuenientiā ad aliā corpa sim
plicia et esset virtutis d finite
scilicet q | quidquid oīo d ipso quanta
ul' oīo esset omnia esset con
necessaria sic dicit eraclitus q
quodlibet oīo quantitas d eiusdem spēi
excellentia siue actiuus | Si
vero q id d infinitū est debili
oris virtutis d agendo quam
sint alia elementa etiam ab
nō potest corrumpi | Ad hoc
respondet arestoteles q quandoque ponitur
aliquod corpus qd ponitur d infinitū
deficit a ponente alterius corporis
qd ponitur finitū | Si cuius
d vtraque eadem quantitas tū necesse est
q virtus corporis d infiniti d ain fi
nitū excedat quantitas tercium
finiti qd satis patet cuius virtu
enti | Si vero tercio dicatur
q nullum corpus simplex d infini

tū nō sit aliquod elementum sine
dū inter ipsa ut vapor ul' aliquod
tale qd nō habet cōtrarietatē ad elementa
et sic nō corrumpit ipsa | Istud
d inouet arestoteles duppliciter vere
Primo qz quidquid contrarium compositū
de ea quodquod componitur ergo si esset
aliquod tale aliud ab elementis
cōueniret d compositionē mixtorum
scilicet q p resolutionem mixtorum
apparere deberet sed cum nunquam
appareret ergo ipsum nō est po
nendum | Secundo arguit arestoteles quia
si illorum naturales alia ab illo corpe
ultimo conueniret tū ergo nunquam
sit d contrario d contrariū | ergo illos ha
bere cōtrarietatē ad elementa et sic
inualesceret minimus in sup illa
tū q ipsū naturales virtute excedit
Tercio arguit arestoteles ad conclusionem
absque suppositione premissa pmittit
tū aliās tres suppositiones | Prima
est q omne corpus naturale habet naturales ap
titudinem ut sit d aliquo loco naturali
Secunda est cuiuslibet corporis naturalis cōuenit locus
aliquis illorum cōsimilis | Tercia est q
idem est locus naturalis totius et partis
tunc arguitur sic si sit aliquod corpus
sensibile d infinitū ul' illud est
homogeneum ul' ethrogeneum | Si primum
tū sit idem locus totius et partis et
omne corpus sit d loco recipiens
igitur tū erit d loco ul' ergo in
loco sibi naturali ul' nō naturali
Si naturali ad locum sit adequatus
locatum alias esset vacuum ul'
corpus sed loco oportebit lo
cū naturalē corporis d infiniti esse
d infinitū et si contra ipsum n
erit locus ab ergo d ipso perpetu
e quiescit tale d infinitū et sic
tollitur motus si sit in loco nō
naturali tunc p d infinitū distat
a naturali loco ergo p d infinitū
mouebitur a tali loco ad locum
naturalem ergo tollitur quies q ab ho

sint contingentia. Si vero dicatur
elementa vel componuntur ex infinitis
[illegible] vel ex finitis. Si
ex finitis oportebit alterum
esse infinitum secundum quantitatem aliter quod
non esset infinitum et sic illa destru
eret alia ut supra dictum est.
Si vero quod omnia constituantur ex in
finitis corpus naturale debetur loco
naturali sed quod infinita essent loca
secundum speciem distincta quod falsum est et impossibile
est ergo aliquod corpus sensibile esse infinitum
et quod sit extensum. Tertio arguit
dicit [illegible] contra Anaxagoram di
centem infinitum quiescere et causam quietis
assignabat quia ipsum firmatur et
sustentat se ipsum quia est in se ipso
et non in alio [illegible] ipsum continue
at et sic non possit quiescere mo
tum. Contra tamen positionem
Anaxagorae et causam quietis infiniti
arguit Aristoteles. Primo quia Anaxa
goras assignat causam quietis infini
ti, si ubi aliquid est ibi natum
esset. Sed hoc non oportet quia reperitur
aliquid esse alicubi per violenti
am. Secundo arguit quia et si verum
esset infinitum non moveri tunc
debuisset causam dicere quare non
est aptum natum moveri vel
[illegible] alicui non moveri
sicut terra quae est in medio quamvis
non moveatur hoc tamen non est
quia sit in se ipsa et a se ipsa sus
tentetur sed quia non habet naturalem aptitu
dinem ut alio moveatur.
Et si quis [illegible] medium ponatur ha
bere aptitudinem ut ad
ipsum moveatur non est ergo suffi
ciens causa quietis infiniti quod in se ipso
est et se ipsum sustentat. Ideo
si [illegible] infinitum quiescit quia manet
in se ipso tamen quaelibet pars eius etiam
manet in se ipsa eo quod est
locus totius et partis sed [illegible] per
consequens quaelibet pars infiniti quiesceret

quod falsum est et est contra Anaxagoram ergo
et sufficienter Anaxagoras assignat ca
usam quietis infiniti. Tertia ratio ad con
clusionem: omne corpus sensibile aut
est grave aut leve; si grave natum
ferri ad medium, si sit leve natum
motum est quod feratur sursum; ergo si
est aliquod corpus sensibile infinitum
oportebit quod in eo sit sursum et
medium, sed impossibile est quod in
infinito est dare medium et
sursum quia tunc esset finitum; ergo
impossibile est aliquod corpus sensibile
esse infinitum. Quarta ratio: omne corpus
sensibile est in loco sed loca non
sunt plura quam sex differentiae, quo ad
nos [illegible] quorum est
terminata et finita, ergo quodlibet
corpus sensibile terminatum est et
finitum. Ultima ratio: quod est
in loco est in aliquo loco, sed quod
est in aliquo loco finitum est
quia quilibet locus finitus est; ergo
nullum corpus sensibile infinitum esse
potest. Et sic patet responsio ad quae
situm [illegible] soluta est quia
dictum quia non est de ratione cor
poris finiti ad aliquid aliud ter
minari. Unde prima sphaera
propter suas dimensiones finita
est et terminata nec indiget aliquo
[illegible]

Utrum infinitum possit reperiri
in rebus naturalibus. Arguitur quod
quocumque posito [illegible] est ad
actum vel fieri esse sed infinitum
[illegible] est in actu ergo [illegible]
est in potentia. Sed oppositum
est Aristoteles in tertio [illegible] talis
tractatur sic dicitur [illegible]
[illegible] ponit esse infinitum. Pro re
sponsione ad quaestionem est sciendum
quod [illegible] disputatione prae
sit Aristoteles de infinito [illegible]

talis veritatem determinat ostendendo quomodo est et quomodo non est infinitum. Ubi sciendum quod tamquam ex predictis manifestum sit quod non est dare quod corpus actu sit infinitum et si omnino tolleretur infinitum multa accideret impossibilia quorum unum est quod tempus haberet principium et finem quod est contra eius apud ponentes eternitatem mundi. Secundum est quod magnitudines non essent divisibiles in infinitum quod est contra eius. Tertium quod numerus non esset in infinitum aliquo modo esse augmentabilis. Ideo accidit autem quod oportet dicere infinitum aliquo modo esse et aliquo modo non. Et ad videndum qualiter est et qualiter non tamen primo est sciendum quod aliquid dicitur esse dupliciter scilicet in potentia et in actu et iterum aliquid in potentia dicitur esse dupliciter. Uno modo ad actum completum et perfectum sic aliquid totum est in actu simul existens ut es est in potentia ad formam statue et materia in potentia ad hominem. Alio modo aliquid dicitur esse in potentia ad actum incompletum et semper potentie permixtum sic quod numquam est totum in actu sed existens secundum aliquam partem est in actu ad quam est in potentia ad ulteriorem actum vel secundum aliquam partem et hoc modo successiva dicuntur esse in potentia sicut ante dies vel una dies. Hoc modo festa agonalia que olim paliques dies in monte olimpi celebrabantur esse in potentia. Et hoc altero modo infinitum in potentia esse dicitur tam in tempore generationibus rerum quam etiam in divisionibus magnitudinum et appositionibus numerorum et ideo dicitur esse infinitum in potentia aliquo modo. Ulterius sciendum quod infinitum in potentia reperitur in tempore generationibus rerum divisionibus magnitudinum et appositionibus numerorum quemadmodum communiter

invenitur et quodam despicite. Alio quidam quod in omnibus hiis invenitur semper aliud et aliud accipiens secundum quandam successionem ita tamen quod quodlibet acceptum actu determinatum in omnibus hiis totum finitum est. Ideo non oportet intelligere quod infinitum sit aliquod totum sed existens ut homo vel domus vel sicut sunt successiva ut dies et ludus agonalis ut in generationibus et corruptionibus rerum. Quod et si infinitum procedat semper tamen id quod accipitur in actu est finitum sed tamen semper manet potentia ad ulterius accipiendum per divisionem et ita infinitas est in actu propter acceptionem quod non est in actu sed in potentia et hac de causa infinitum reducitur ad causam materialem. Differt tamen infinitum in precedentibus dictis quia illa finita que accipiuntur in infinito secundum tempus et generationem non semper permanent sed illa finita que accipiuntur in divisione magnitudinis et appositione numeri permanent et ideo non attenditur eorum infinitum respectu accipiendorum. Ulterius sciendum quod est infinitum quodam modo scilicet invenitur in magnitudinibus secundum divisionem et in numeris secundum appositionem licet quodam dispositione per infinitum. Sciendum quod divisio magnitudinis dupliciter fieri potest. Uno modo servando eandem proportionem sed non eandem quantitatem et hoc modo vadit divisio continui ut si linea cubitali accipiatur medietas et a medietate iterum medietas sic quod in infinitum erit processus et semper eadem proportio sed non eadem quantitas quomodo semper minorabitur quantitas. Alio modo fieri potest servando eandem quantitatem et non eandem proportionem ut si a linea decem cubitorum continue accipiat aliquis unum cubi-

tum semper stabit eadem quantitas et
non eadem proportio ymmo continue
augetur proportio. Similiter in minore
proportione sicut bis primus arbitratus ad
sex quando vero ad octo et hoc modo
non ibit divisio in infinitum
quod omne finitum consumitur quolibet
finito accepto. Prima ergo dispo-
sitio vadit in infinitum et quod
id quod acceptum est per divisionem
contingit accipere et iterum appo-
nere quod sic divisio continui per
partes proportionales vadit in infini-
tum et numquam stabit ita similiter
et appositio in uno. Sed advertendum
est inter appositionem et divisionem
quia non contingit per appositionem excedere
de necessitate quamlibet magnitudi-
nem finitam datam. Sed in
divisionem contingit excedere
de necessitate quamlibet parvitatem per mi-
nitate dati verbi gratia accipia-
mus parvitatem certam puta
ta unius digiti et detur linea
a centum cubitorum et dividatur
semper accipiendo in medium
deveniretur ad aliquam minorem uno di-
gito. Sed si dentur tres mag-
nitudines una viginti pedum
et alie due quelibet decem
pedum et dividatur una secundum partes
proportionales et quod per divisionem
accipitur alteri apponatur numquam
contingit alteram magnitudinem
cui apponitur alterius partes adequa-
ri magnitudini. Propter quod pedum eo quod
in alia magnitudine semper
restabit aliquid ad dividendum quan-
tum restabit tantum deficiet a
ab illa que est viginti pedum
et sicut numquam stabit di-
visio ita numquam cessabit
appositio et propter hoc plato
posuit duo infinita scilicet
magnum et parvum magnum
secundum appositionem parvum

in divisione et quamquam
ista duo infinita poneret
eius tamen non utebatur quia
tamen poneret materiam esse
totam substantiam rerum
et in minus non devenitur
in finitum per divisionem quia
ubi est minimum neque etiam sic reci-
pitur infinitum per additionem
quia dicebat quod species numero-
rum variantur usque ad decem
et postea fit reditus ad
unitatem computando xi xii
xiii etc. Et ut ad istud textus
textus notanter dicitur quod in
appositione non contingit excedere
omnem quamlibet magnitudinem
datam. Quia si aliud contingeret re-
periretur in finitum actu in appositione
quod est impossibile ut dicit textus.
Ex istis patet qualiter infinitum
est et quando non et in quibus
reperitur et qualiter simpliciter (?) et
qualiter diffiniter (?). Sed tunc prima
conclusio responsiva ad questionem
In rebus naturalibus reperitur
infinitum in potencia ultimo
dicto. Probatur conclusio quod infi-
nitum aliquo modo sit vel sequeretur
inconveniencia adducta eadem quod actu
et potencia dividunt ens et
quodlibet genus entis oportet quod sit
in potencia vel in actu. Sed in
precedenti questione ostensum est
quod non est actu sive esse in ac-
tu completo sic quod totum simul
existat ergo est in potencia non potentia
dicto quia scilicet est potencia ad
actum completum totum sed
existentem ergo est in potencia
ultimo modo dicta que est po-
tencia ad actum imperfectum sic
patet responsio ad questionem. Secunda
ratione ante oppositum dicitur
quod aliquid esse [illegible] reducitur ad
actum quando est in potentia

et ideo quia infinitum est in potencia ad actum infinitum et semper potencie principium adeo aliquo modo reducitur ad actum

Istud diffinicio infiniti est bene assignata qua dicit infinitum est cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid extra accipere. Arguitur quod non quia si sic sequeretur quod omnis magnitudo esset infinita per consequenciam quia accepta quacumque parte alicuius magnitudinis contingit de ea accipere aliam partem et sic continue et semper preter partem acceptam aliquid accipere. Ad oppositum est Aristoteles in ultimo textu tercii libri. In responsione ad questionem sciendum est quod quidam antiqui infinitum diffinierunt dicentes quod infinitum est extra quod nichil est et consequenter infinito rationem totius attribuerunt. Sed quo ulterius processerunt dixerunt quod infinitum omnia continet et omnia in se ipso habet sicut vult Aristoteles. Oppositum cuius istorum est verum scilicet quod infinitum est cuius semper est aliquid extra et infinitum magis habet rationem partis quam totius et continentis quam contenti. Sit igitur prima conclusio diffinicio infiniti data ab antiquis irrationalis est. Probatur quia illud extra quod nichil est est totum. Nam totum dicimus esse cui nichil deest eorum que pertinent ad complementum ipsius ut totum hominem vel totam archam. Si vero aliquid deest non est totum. Totum est igitur extra quod nichil est. Sed totum et perfectum vel sunt penitus sibi inter idem vel proxima secundum naturam. Ergo perfectum est extra quod nichil est. Omne autem perfectum est a forma que finem et terminum ponit. Infinitum autem fine caret. Ergo omne infinitum est imperfectum. Ergo male diffinitur quod infinitum est extra quod nichil est quia illa est diffinicio totius et perfecti. Et ex hac conclusione infert Aristoteles quod Mellissus dicens universum esse infinitum peyus dicit quam Parmenides quia repugnancia est in adiecto quod sit totum et sit infinitum ut satis notum est. Parmenides vero dicit quod totum universum finitum est per equalitatem ad medium aliquid designavit quod corpus universi esset sphericum quia in spera linea a medio ad circumferentiam. Quod autem secundum equalitatem quasi eque pugnantes ad medium et recte dicit quod totum sit finitum quia totum et infinitum non se inficiunt quamvis tamen quam sibi inficiunt estimata sunt sicut linum lino infilando. Secunda conclusio infinitum non continet omnia sed magis habet rationem contenti quam continentis. Probatur quia infinitum dicitur quod preter sibi est aliquid sumendum in minus et sic quod est ex opposito divisionem per appositionem vel augmentum. Ergo infinitum secundum propriam eius rationem est potencia totum et non actu et sic est imperfectum sicut materia non tamen perfectum materie autem imperfecti et cuius quod est totum in potencia est continens et non

continere quod in finitum ma
gis habet rationem contenti quam con
tinentis. Tertio vel aliquis sit
divisio quae est possibilis de infi
nito protendere sed quod ad aliquod [illegible]
dicatur esse perfectum et finita. Contra
sed quod vadit in de finito et de perfec
ta quia non est perfectum quod totum totum
et perfectum sit continens materie au
tem et imperfecti contineri. Sequitur
quod infinitum de quantitatum semper
non continet sed continetur magnitudinem
sed illud quod de infinito est in
actu semper continetur ab aliquo
maiori sed quod possibile est aliquid extra
accipere. Consequenter ex hac conclusione
infert aristoteles duo correlaria
Primum est quod de finitum inquan
tum huiusmodi est ignotum probatur quia de
se est sicut materia et imper
fectum. Secundum correlarium est quod in
finitum magis habet rationem partis
quam totius patet quia mate
ria comparatur ad totum ut pars et
infinitum habet rationem ma
terie quia solum est de potentia
quia formalis ratio infiniti de
divisione magnitudinis atten
ditur respectu partium accipi
endarum quae solum sunt de poten
tia totum quod de finitum habet
rationem materie et partis. Ex
hiis infert aristoteles ulterius fal
sitatem opinionis platonis po
nentis infinitum tam de sensi
bilibus quam de intelligi
bilibus. Et dicentis tale infi
nitum esse magnum et parvum
qui dicebant continere tam
sensibilia quam intelligibilia
hoc enim irrationale videtur
quod sed continet et tenet ea quae
sunt sed se nota et determinata
cum de se sit incognitum. Ex
hiis conclusionibus et corre
lariis patet. Conclusio respon

siva ad questionem premissa diffi
nitio de finiti est bene posi
ta patet hec conclusio ex reprobatione alterius diffinitionis
et ita [illegible] probat aristoteles per
quod sequendum [illegible] multi dicunt
annulos infinitos esse pro
[illegible] pars sibi infi
tem quantitatis accipit altera. Quod
sed propter hanc causam annuli
dicitur infiniti sequitur quod
de finitum est cuius quantitate
accipientibus semper est aliquid extra
accipere. Est advertendum est e
ca istam similitudinem quod annu
li [illegible] infiniti
quia ad hoc quod aliquid [illegible] esset in
finitum oporteret quod data aliqua
parte acciperetur in ea infinite
alie partes numquam resumendo
partes prius acceptas quod non con
tingit de circulo predictis patet
quid est et quid non est de
infinito et quid sit et quid
non quibus sic declaratis faci
le est assignare rationem
eorum accidentium quae de infi
nito dicuntur. Circa quae mo
nebuntur aliqua dubia. Primum
dubium utrum infinitum secundum divi
sionem et secundum appositionem eodem
reperiatur de magnitudine et
numero. In solutione dubii est
advertendum quod ut prius dice
batur appositio de rerum in
magnitudinibus quod per appositionem
non excluditur quantumcumque determina
ta magnitudo de maiori. Sed
divisio in de finitum sic inve
nitur quod dividendo transitur
quantumque determinata quantitate
in minus. Et illud rationabi
liter accidit. Nam cum de
finitum habet rationem mate
rie continetur intus sicut
materia et illud autem quod conti

Bo du

net est speties et formalis. Sed
d 2° termino dicebatur quod totum est
ratione materie. Secundo cum in
magnitudinibus itur a toto ad
partem per divisionem ideo le
est quod nullus terminus in rema[net].
Sed cum itur per appositionem
partibus ad totum et totum secundum
rationem continentis et terminantis
rationale est quod sit aliqua de
terminata quantitas quam infi-
nita appositio non transcendat.
3° sciendum est quod in numero non reperitur
aliquis terminus numerorum quem est
dividendo transcendere sed in
apponendo nullus terminus invenitur
quia quolibet numero dato potest dari
maior per appositionem. In magni-
tudine et numero infinitum econ-
trario se habet quia in magnitudine inve-
nitur infinitum in potentia
secundum divisionem sed non secundum apposi-
tionem econtrario et in numero. Ratio
primi est quia numeri divisio non
vadit in infinitum ista quia omne
numerum infinitum est indivisibile
sicut unus homo et unus
est secundum quem unum dicitur est
simplex in numero quod patet ex ratione
numeri. Unus autem hoc signi-
ficat quod sunt aliqua plura
uno et quod plura econverso
numerum sunt in determinata spe-
cie numeri ergo numerus sit de ratione
numeri et de ratione unius sit
indivisibilitas sequitur quod divi-
sio numeri non vadit in infini-
tum. Secundum autem de ratione numeri sit
quod sint plura uno manifestat
dicens per species numerorum quia duo et
tria et quibus aliis unus de-
nominatur ab uno mediatur.
Quando numerus aliquis in substantia sua
re est in hoc quod est species unius
non autem in hoc quod sit bis tria
vel ter duo quia sequitur quod si
rei essent plures distinctos et
forme. Ratio 2i est quod secundum appositio-
nem non vadit in infinitum quia
divisio causat multitudinem quia
quanto plus dividitur magnitudo
tanto maior multitudo con-
surgit. Et propter hoc ad infini-
tam divisionem magnitudinis
non sequitur infinita appositio
numerorum et sic infinitum. Ideo
non est in actu sed in potentia
ita infinita appositio ut ha-
bet tempus numerus decimo est. Secundo
non est separatum. Circa quod est
sciendum quod divisio causat multi-
tudinem. Est autem duplex di-
visio: una est formalis et a-
lia secundum quantitatem. Prima
divisio causat multitudinem
transcendentem secundum quod ens divi-
ditur per unum et multum et hec
multiplicitas non est in infini-
tum quia species sunt determinate in
natura rerum. Sed 2a divisio
secundum quantitatem causat multitudinem
que est numerus de genere quantitatis et hic
numerus multiplicius est in infini-
tum ut tamen iste numerus est in in-
finitum actu sed consistens secundum
consistens in fieri sicut est tempus
et numerus eius tempus transit succes-
sive per additionem. Dicit ad dicen-
da et sic numerus permanens per
appositionem partis ad partem.
Ratio 2 est quod econtrario se habet di-
visio et appositio in magni-
tudine et numero. Et primo de
divisione quia natura continui
est quod in magnitudine per divisionem
apparet. Potest Ratio in proposito
est quia continuum est divi-
sibilibus ut habet 6to phy-
sicorum. Divisio continui vadit in
infinitum non tamen est actu
divisio infinita sed tamen in
potentia. Alia ratio est

quia dividendo itur a toto ad
partes quae habet rationem materiae
et potentiae et materia est
principium infinitatis. Ergo secundum ta-
lem divisionem est processus
in infinitum. Contra quod autem concludit
in secundo ratio quaestionis scilicet
quod magnitudinibus additio contraria
oppositis infinita est. Secundo
ponitur est istud quia quantum
unumquodque est in potentia
secundum extensionem magnitudinis
tantum potest esse in actu quia ex-
tensio magnitudinis consequitur
formam quae est principi-
um augmentandi et ista for-
ma sit actus et huiusmodi sit
ideo si aliquid est in potentia in
infinitum extensibile quidem
secundum actum tale erit. Dico ergo esse
in potentia nec alicuius corporis
quod excedat in infinitum scilicet quod
esset aliquod corpus sensibile ac-
tu infinitum quod illum improba-
tum est quod additio magnitudinis
non est in infinitum in po-
tentia ad quantamcumque
quantitatem. Non enim
materia prima est in potentia
ita quod excedatur omnibus determin-
ata quantitas scilicet etiam quod esset
aliquid maius caelo tamen caelum sit
determinatae quantitatis quod magnitudo
est. Ex isto patet quod male dicunt
aliqui dicentes quod materia est in po-
tentia ad quantamcumque quantitatem.
Patet etiam expressisse quod etsi
in numero sit infinitum in
potentia secundum appositionem non
tamen oportet numerum esse actu infi-
nitum quod tamen oportet de ma-
gnitudine ut dictum est. Et
ratio huius est quia apposi-
tio numeri sequitur divisionem
continui per quam itur a toto
ad illud quod est in potentia

et ad maius ideo non proprie redu-
ce ad aliquem actum finitum
huiusmodi potentia. Sed additio
magnitudinis ducit in actum
et formam consequitur ideo
quantum est unumquodque in
potentia est tantum potest esse in
actu et sic patet responsio ad
dubium. Secundum dubium est utrum
infinitum eodem primo reperiatur
in tempore motu et magnitudine.
Respondetur quod non quia infi-
nitum pro quantitate quae petit
modum motus est quantum proprie
magnitudine et tempus proprie
motum utitur in quantum et
sic prius invenitur infinitum
in magnitudine deinde in
motu et ultimo in tempore. Tertium
dubium qualiter metha-
physica de finito utitur secundum
extensionem magnitudinis
considerando illud quod dictum
est. Respondetur quod mathematicus
non utitur magnitudine
infinita in actu sed indiget
solum quod sit aliqua mag-
nitudo finita quae sit quanta
sibi necessaria est ut ex ea pos-
sit subtrahere quod voluerit.
Quartum dubium cum apud
antiquos infinitum ratio
principii attribuatur cum principium
medium huiusmodi. Respondetur quod habet
modum materiae quae est in po-
tentia quod est proprium materiae
sed quia materia quidem est
sub forma et quidem sub
privatione ideo infinitum solum
habet modum eius. Sed quod ma-
teria est sub privatione per-
fectionibus. Et sic ideo dicit
textus quod ipso ipsum infini-
to esse est privatio. Ratio
infiniti in privatione con-
sistit. Et nec aliquibus est dit

quod infinitum sit materia
subiungit aristoteles quod ipse sub
iectum perficacionis quia constituit
racionem infiniti est conti
nuum sensibile quod sicut patet ex
disposicione illarum que constituunt
infinitum scilicet in magnitudine
motu et tempore ergo primo sub
iectum infiniti est continu
um quod secundum esse non est sepa
ratum a sensibilibus ergo primum subiectum
infiniti est sensibile continuum non
et sic patet responsio ad questionem
Ad racionem dicitur quod bene probat
sed quamlibet magnitudinem
infinitam esse secundum potenciam
divisionis et non in actu quia
ad hoc quod aliquid sit infini
tum in actu oportet quod da
ta aliqua quantitate partes
possent de ea accipi infi
nite partes eiusdem quantitatis
non consumendo partes eiusdem
quantitatis etc

Circa quar
tum physi
corum que
ritur utrum
locus sit
Et arguitur
quod non secundum racionibus tac
tis quibus si locus ponatur
esse in quantum philosophus quod sit quia
principio ad inquirendum
secundum de aliquo an sit o
portet accipere quid significat
quid nominis Primum ro
Si locus est vel est corpus
vel aliud a corpore Non cor
pus quia cum locatum sit
corpus et locus est locatum
sed sunt secundum quod duo corpora
erunt simul quod est inconveniens
Nec est aliud a corpore quia

cum locus sit equalis loca
to et locatum habeat tres di
mensiones sequitur quod locus
habet tres dimensiones ergo
est corpus Item racio si locus
corporis est aliquid est aliquod
corporis receptaculum aliud ab
ipso et similiter linee et
puncti sed omnes falsum est quia locus
puncti non potest differre a loco
quia locus puncti non est in
aliquo indivisibile Item duo
indivisibilia quecumque simul
sumpta non sunt maius
quam eadem racione nec locus
superficiei aliquid erit a superficie
Et alter locus corporis ali
ud a corpore cum habet racio
nes quod est una conditionalis
probat aristoteles per eandem racionem
per quam ostendit locum esse a
liud a corpore quia scilicet ubi nunc
est locus aeris ibi prius fuit
locus aque et similiter
ubi prius erat superficies aque
ibi nunc est superficies aeris
Si igitur per istam racionem locus
corporis est aliud a corpore ergo
est locus superficiei erit aliud
a superficie et similiter de linea
et puncto Et hoc omnino est falsum
ergo antecedens Item alia racio omne
quod est vel est elementum vel ex
elementis sed locus nullum
istorum est ergo non est Maior
probatur quia omne quod est ele
mentum vel ex elementis est
corpus sed locus non est corpus
ut iam probatum est ergo etc
Et si dicat aliquis quod locus
non est corpus sed est elemen
tum corporis Contra hoc
arguit aristoteles quia omnia ele
menta corporum oportet
esse corporea quia ex intel
ligibilibus principiis non fit

in corporea nulla constitu-
itur magnitudo Quarta
ratio omne quod est de aliquo
modo causa respectu alicuius
si locus nullius est causa ergo
locus non est aliquod patet
primo quod non sit materia quia
ex quibus sint non constituuntur quia
loco quod tamen est de ratione
materie nec est forma quia
forma est intrinseca causa et
locus est extrinsecus locato
sequitur et quod omnia que essent de
eodem loco essent eiusdem spe-
ciei nec est finis quia loca
videntur magis esse propter loca-
ta quam econtra Neque est effi-
ciens quia locus magis habet rationem
finis motus quam principii quia de eo
quod est mobile ergo locus nichil
est Quinta ratio que est ra-
tio zenonis omne quod est est
in loco ergo si locus est locus
est in loco et sic loci erit lo-
cus et procedetur in infinitum Sex-
ta ratio locus non est aliquid nisi
medio locato quia si locus sit
augmentabitur augmentato
locato sed hoc videtur impossibile quia
locus est aliquid immobile
quia etc ergo ut habet arguens
propter has rationes ne dum dubi-
tatur quod sit locus sed etiam dubita-
tiones faciunt an sit locus quia
si sit locus oportet quod sit ali-
[illegible] et alicuius generis entis
Ad oppositum est arguens de pro-
cessu primo ubi prius quia
in precedenti libro determinat
de motu et infinito consequenter
in isto quarto determinat
de eius accidentibus que ex-
trinsece adveniunt motui et
mobili et quia locus est mensura
mobilis et tempus est mensu-
ra motus ideo primo agitur
de loco quam de tempore Se-
cundam agitur de loco quam
de vacuo quia loci proprie dicitur
et vacuum privatio et sic patet
ordo Sit ergo prima conclusio
ad physicum spectat conside-
rare de loco probatur tum
rationibus philosophi Prima
ratio ad physicum spectat
considerare aliud quod est com-
mune omnibus naturalibus sed locus est
huiusmodi igitur et dicere probat
arguens argumento antiquorum
qui sic arguebant quod est aliquid
est non ens est dare ubi sit
tragelaphus an hircoce-
ruus ergo omne quod est
alicubi est ergo locus communis
est omnibus rebus naturalibus
et licet istud argumentum
antiquorum sit sophisticum
vitio in forma arguendi tamen
secundum opinionem eorum gratia ma-
terie concludit scilicet propter [illegible]
tibilitatem eorum quia isti an-
tiqui preter corpora sensibi-
lia nullum aliud ens cognove-
runt et si ita esset omne ens
esset in loco et physica naturalis
esset prima philosophia Secunda ratio
cum physicus habeat considerare
de motu maxime habet
considerare de illo qui est com-
munis corporibus et perfectis-
simus est et primus omnium
localis dicitur ergo physicus habet
considerare motum localem sed
sic cognosci nisi cognoscatur
locus ergo physicus habet con-
siderare de loco Tertia ratio que
sumitur ex parte eorum de illis a
sapientibus determinandum est
de quibus multe et magne
sunt dubitationes sed multe
sunt dubitationes de loco
videlicet quod sit an sit ergo physica

naturalis de loco habet determina-
re et istarum dubitationum
de loco duplicem causam
assignat aristoteles unam propter loci
propter diversas proprietates eius
quia ex eo quod diverse sunt quali-
tatibus quibusdam videtur quod sit
materia ex aliis videtur quod sit
forma et ex aliis quod sit finis
et terminus. Alia causa est propter
antiquorum qui non bene mo-
verunt dubitationes circa locum
nec bene cognoverunt veri-
tatem de natura et propter loci.
2ª conclusio responsiva lo-
cus est probat philosophus quatuor
rationibus. Prima ratio
sumitur ex transmutatione corporum naturalium
est longior est sed ad sensum
manifestum est quod transmuta-
tio est sicut enim transmuta-
tio naturalis que est secundum formam
indicat nobis magister ma-
terie quia scilicet oportet esse aliquod
subiectum permanens in quo
forme sibi invicem succe-
dunt ita etiam transmutatio lo-
calis corporum ducit nos in
cognitionem loci. Videmus
enim quod ubi nunc est aqua ipsa
recedente subintrat aer
ideo oportet aliquid esse permanens
in quo corpora sibi invicem
sic succedunt et ille est
terminus motus localis et a
quo et in quem et illud est
locus ergo locus est et est
aliud a corpore locato. 2ª ra-
tio ad sensum videmus quod
unumquodque corporum naturalium
extra suum locum existens et
non prohibitum tendit
in suum locum ut levia sur-
sum ergo locus est aliquid.
Et ex isto sequitur quod
locus habet virtutem conservativam

terium locati et illam trahit
a celo secundum determinatas distan-
tias ab ipso celo. Tertio ad
idem sic arguitur quod differen-
tie loci in universo dicte
non solum quo ad nos sed quoad natu-
ram rei ergo oportet quod sint deter-
minate virtutes naturales per
quas sic dicuntur secundum naturam rei autem
probat aristoteles quia non omne locatum
de universo sursum dicitur aut de-
orsum sed unus determinatus lo-
cus dicitur sursum et semper sur-
sum est scilicet ille in quem feruntur
levia et alius determinatus
est deorsum scilicet ad quem feruntur
gravia ergo dicuntur propter rei
quia de eo quod non dicuntur
et dicuntur contra naturam rei una
est per dici omnes diversas ha-
bitudines ad nos ut satis
notum est et sic non est de
sursum et de deorsum et ali-
is differentiis de universo. Ergo 3ª ratio
que sumitur ex opinionibus
antiquorum quia secundum antiquos
vacuum est ergo secundum ipsos locus
de necessitate est scilicet quia vacuum
est locus privatus corpore. Quar-
ta ratio sumitur ex opinio-
nibus Hesiodi qui fuit anti-
quus poeta theologus dicit
enim quod primo factum est quod-
dam chaos et receptibile omnium cor-
porum et postea facta est terra
lata et spaciosa ut esset lo-
cus omnium corporum ergo secundum ipsum
locus est. Ulterius sequitur
quod precedit omnibus rebus et quod
est admirabilis potentie et dig-
nitatis ita quod habet rationem pri-
mi inter entia et quod precesse
sed aliis rebus et alio et
iste rationes sumpte ex o-
pinionibus antiquorum sunt ad
hominem et non probantes

probat ar(istoteles) s(ecundu)m utrumq(ue) uti(tur) ip
sis Et sic p(atet) responsio ad q(uaes)
tum Ad rac(i)o(n)es in oppositum
Ad p(ri)mam dic(itu)r q(uod) locus n(on) est
corpus sed sup(er)ficies corp(or)is
continentis et ita non habet
essen(ciam) nisi duas dimensio(n)es
s(ecundu)m p(ro)fundum sive continentie vir
tualis p(ro)ut s(ecundu)m dicta est virtus
q(uae) s(ecundu)m naturam locati p(er)tingens
usq(ue) ad centru(m) ip(s)ius acq(ui)rit
3am dimensionem Ad 2m
negetur illa conditionalis
et ad racione(m) p(ro)bantem
p(ro)sile dic(itu)r q(uod) non est simi
le q(ui)a superficies linea et pu
ctus non sunt corpore actu
s(ed) potencia io ip(s)ius non de
bet(ur) locus alius a loco corp(or)is
Ad 3am dic(itu)r q(uod) nec e(st) elementu(m)
ne(c) ex elementis capiendo ele
mentum p(ro) materiali p(ri)ncip(i)o
sicut p(re)tendit racio s(ed) ut dic
tum est est t(er)minus corporis
Ad 4am dic(itu)r q(uod) nec est ele
mentum continentis cum t(er)minus
est superficies concava ip(s)ius
continentis s(ecundu)m quam p(ri)mo tan
git corpus contentum Ad
quintum dic(itu)r q(uod) locus in
ordine ad locatum h(abe)t mod(um)
cause finalis q(uonia)m mov(etu)r enim cor
pus ad locum tamq(uam) ad
fine(m) sui motus Ad 6tam
neg(a)t(u)r cum locus eum mag(is)
non stat locatum in loco s(ed)
sicut t(er)minus in eo cuius est
t(er)minus Ad ultimam concedi(tu)r
q(uod) locus quantum ad mate
riam h(abe)t mover(i) p(er) accid(en)s
s(ed) quantum ad illud q(uod) for
ma est d(e) racione loci locus
est immobilis p(er) se et p(er) acci
dens ut latius in sequenti
bus videbit(u)r

Utrum locus sit materia a(ut)
forma dimensio(n)es corp(or)is R(espon)d(etu)r
q(uod) n(on) sit forma q(ui)a sibi conv(eni)t
p(ro)prietates forme ut est for
ma causa p(ro)ba(tu)r q(uia) p(ro)prietates
forme sunt continere et termina
re ad quod est forma s(ed) locus
continet et terminat ip(su)m locatum
ergo locus est forma R(espon)d(etu)r 2o ar(guitu)r
q(uod) locus sit materia q(ui)a loco
conveniu(n)t p(ro)prietates materie q(uia) sit
acceptativum forme et omne
p(er)tinentum ad formam s(ed) locus
etiam est acceptibilis locati ergo
et omne p(er)tinentum ad locatum
ergo locus est ma(teri)a Ad oppo
situm est ar(istoteles) d(e) 2o capitulo quarti
Pro responsione ad q(uaes)tione(m)
sciendum q(uod) p(ro)pter quam d(e) qui sunt
ar(istoteles) d(e) loco an sit quid etiam
disputatur in quarto q(uod) sit et etiam
q(uid)ditatem et natura(m) loci ap(u)d
antiquos fuit magna
dubitacio et varietas Q(ui)dam
enim dixerunt q(uod) forma corp(or)is
est locus eius et alii q(uod) ma(teri)a
et alii dixerunt q(uod) forma cor
poris q(uod) spacium habens tres
dimensiones q(uae) alie sunt a di
mensionibus corp(or)is continentis
et est contenti et istud spacium
quidam posuerunt esse imbibitum
corporibus et alii dixerunt q(uod)
est inter latera corp(or)is continentis
et contenti et de hac 3a o
pinione p(er) sequentem videbit(u)r
R(espon)d(etu)r 2o sciendum q(uod) ponentes locum
esse formam movebant(u)r q(ui)a
sicut in entibus q(uo)d est eius
p(er) se q(uo)d p(r)ima(m) ita esse d(ici)tur
etiam locum q(uo)d s(ecundu)m est idem loci
quibus in quo sunt corpora sua
et non dic(itu)r locus nisi p(er)
accidens sed p(r)imum sicut
dicimus de aliquo q(uod) est in

celo quod est de aere qui est in
celo et quod est de aere est in
terra et quod est in terra quod est
in hoc loco proprio qui con-
tinet ipsum et nihil plus
et sic patet quod aliud quidem qui
est locus per aliud est locus
proprius qui primo et per se con-
tinet et nihil plus. Et quo-
niam quod locus proprius est ter-
minus uniuscuiusque rei, ideo
forma continet rem et terminat
quia per formam terminatur materia
ad proprium esse et magnitudo
ad determinatam mensuram
ex quibus videtur quod forma
uniuscuiusque rei sit locus proprius
eius. Platoni vero vi-
sum est quod locus sit materia.
Ad cuius evidentiam sciendum
est quod antiqui putaverunt
locum esse spatium quoddam contentum
inter terminos rei continentis
quod scilicet dimensiones lon-
gitudinis latitudinis et
profunditatis. Dicebant huiusmodi
spatium non esse idem cum
aliquo corpore sensibili
quia recedentibus et advenien-
tibus diversis corporibus sen-
sibilibus remanet idem spa-
tium. Secundum hanc autem opinionem
sequitur quod locus sit dimen-
siones separatae a terminis
et extremis et a passi-
onibus et passibilibus
qualitatibus. Ex hoc autem vo-
luit syllogizare Plato quod
locus esset materia quia ipsa
distantia et dimensio ma-
gnitudinis separata ab
dimensionibus et qualitati-
bus sensibilibus quod autem est
hoc determinata est secundum ter-
minatur sub forma. Sic enim
dimensionum quae autem sic est

determinatum videtur esse materi-
a quae secundum rationem infinita
est. Secundum hanc opinionem scilicet
sublatis sic omnibus a materia
relinquitur sola. Si ab aliquo
corpore sensibili removeantur
passiones sensibiles et ter-
mini quibus figuratur dimen-
sio magnitudinis nihil
relinquitur nisi materia quae
relinquitur quod dimensiones
esse indeterminatae sine per ali-
quid terminatur. Dicebat ipsam mate-
riam et hoc proprie secundum ba-
sim radices et principia po-
sitionis Platonis qui ponebat
numeros et quantitates esse prin-
cipia rerum et substantias. Con-
cedebat Plato quod cum locus sit
distantia cum dimensionibus
sicut indeterminatis ut dictum
est et huiusmodi distantia
sit idem cum materia ut
argutum est quod locus sit idem
cum ipsa materia. Et alio
modo sic arguebat quod omne
receptivum alicuius sicut est
locus ponebat eum hoc
duo quidem admittentem scilicet
esse receptivum ut materia
et locus. Unde non pone-
bat Plato distinctionem
inter receptibilitatem ma-
teriae. Advertendum tamen quod
de receptione diversimode
locutus est Plato quia in Thi-
meo Plato scripsit omne re-
ceptivum esse materiam
sed in dogmatibus dicitur
hoc non scriptis: cum vocetur
docebat de scholis. Dicebat re-
ceptivum esse magnum parvum
quod etiam ex parte materiae pone-
bat ut prius dictum est de-
terminatum attribueret esse recep-
tivum sine materie sed ma-

magno et primo semper
dicebat quod receptivum et
locus idem sunt conver
tibiles Tertio commendat
Aristoteles Platonem quia licet
multi dixerint locum esse
tamen ipse magis convenienter
est assignavit quid sit lo
cus Secundo concludit et
Aristoteles quod rationabile videtur
difficile cognoscere quid sit
locus quia tam materia
quam forma altissima et
difficillima habent spe
culationem et non est facile
unum cognoscere sine alio et
difficile est cognoscere quid
sit locus Circa istas
opiniones ponitur hec con
clusio responsiva ad questionem
Locus non est materia
nec forma alicuius corporis
probatur rationibus pluribus Prima
ratio quia materia et forma
non separantur a re cuius sunt
ipsa re manente sed locus con
tingit separari a locato re
manente in esse ergo etc. Minorem
probat philosophus exemplariter quia
quia in loco in quo erat aer
prius postea succedit aqua
ergo locus separatur a loca
to et econtra et ex ista ra
tione sequitur quod locus non
est habitus aliquis aut accidens
inherens quia habitus et a
lia accidentia non sunt
separabilia a re cuius sunt
ipsis remanentibus ergo etc.
Sed locus est separabilis ergo
Secundo probat maiorem quia
locatum videtur esse in loco
sicut in quodam vase
in hoc enim simul differunt locus
et vas quia locus est immo
bilis et vas est mobile

sed vas separabile est ab eo
quod est in ipso ergo locus
separabilis est a locato ergo non
est materia nec forma
Tertia ratio Aristoteles specialiter
quod locus non sit materia
quia de ratione loci est con
tinere et esse extrinsecum locato
sed materia non continet
sed potius continetur ergo locus
non est materia Quarto spe
cialiter arguitur contra pla
tonem quia si idem esset esse
receptivum et esse locum conti
bilis ut ipse dicat sequitur
quod species et numeri
essent in loco cuius oppositum
ponebat ipse plato probatur
consequentia quia omne participa
tum recipitur a participante spe
cies autem et numeros ponebat
plato participari a magno
sed magno et parvo ergo species
sunt in magno et parvo
est locus ut ipse dicebat
quod numeri et species sunt in lo
co Quarta ratio modo
essendi in aliquo ut in
loco est esse in aliquo quod
est extra ipsum sed materia
et forma non sunt
extra rem cuius sunt
ergo locus non est ma
teria nec forma cuiuslibet
vel Quinta ratio movens
ad locum est movens ad ali
ud quod est extra ipsum mo
bile ergo locus non est ma
teria aut forma illius
sed quod aliquod movetur ad illud
quod iam habet vel quod corpus
in quo movetur Sexta
ratio secundum sunt differentie lo
ci sed ille differentie non sunt
reperiuntur in materia aut
forma alicuius rei ergo

locus non est materia et
forma alicuius rei Septima
racio Prime quod mutatur
in loco est in loco sed ea que sunt
intra compositum scilicet materia
et forma rei simul move
tur cum ipsa re ergo si mate
ria et forma sunt locus se
quitur quod loci erit locus et
quod locus ad locum movebitur
que sunt inconveniencia et iste tres
raciones ultime prima ponitur
in textu Ultima racio se
paracio forme a materia est
corrupcio rei et est ad corrup
cionem compositi quod est corruptum
per materia et forma sed separ
acio loci a locato et corrupcio
locati non sunt una corru
pcio loci ergo locus non est
materia nec forma rei
Et si dicatur quod locatum aliquando cor
rumpitur dum non recipit locum
naturalem ergo videtur quod
locus sit sua forma vel ma
teria negatur consequencia quia
non corrumpitur ideo quod recipit lo
cum naturalem sed ideo quod
ingreditur non naturales
et sic patet responsio ad questionem
Ad raciones dicitur quod ambe
peccant in fallacia equivoca
cionis et in fallacia conse
quentis Et in fallacia equivoca
cionis peccant quia forma con
tinet et terminat rem intrinsece
et essencialiter et locus ex
terius Et cum materia re
cipit formam tanquam rem
suam essencialem et intrin
secam eius locus autem recipit
locatum extrinsece et eciam
locatum non terminat locum
nec continet sed pocius econtra Pec
cat eciam in fallacia consequentis
quia ambe arguunt ex compri

mis affirmatiuis in 2a figura

Utrum idem sit in se ipso Dicitur
quod sit quia nisi sic esset pro
cessus in infinitum consequens
est impossibile probatur quia si
omne quod est est in aliquo
vel ergo omne quod est vel est in
alio separato a se ipso sicut in
loco et sic procedit in infini
tum vel devenienda est ad aliquid
quod non sit amplius in alio
separato a se ipso ergo erit in se
ipso 2o totum est in parte et
partes in toto ergo totum est in to
to et partes in parte et per consequens
idem in se ipso sed album
est in homine et album est
idem cum homine ergo idem est
in se ipso Ad oppositum est
Aristoteles in 3o capitulo huius libri
Sed dubitatur quod in inductive
considerande nichil in se ipso
videmus sed unum de cunctorum
modorum Pro responsione questionis
sciendum quod primo quia plures dis
putaciones precessit inquirendo
de loco an sit et quid sit quia
accidit determinando veritatem
permittendo tamen quasdam dubio
rum soluciones necessarias ad huius
modi veritatis inquisicionem
dictum enim fuit prius quod antiqui
arguebant posuit infinitum
questio quod de se ipso est locus Circa
huius vult ostendere Aristoteles
qualiter aliquid potest esse in
se ipso et qualiter non vel
secundum videamus qualiter diversi
modi essendi in aliquo ut in
loco ab aliis modis essendi
in Prima ostensione sciendum
primo quod Aristoteles dicit octo
modis aliquid dicitur esse in
aliquo Primo sicut partes

integralis in toto 2o sicut
totum integrale in suis par-
tibus et quia iste modus non
est ita apertus sicut primus
ideo ad eius manifestationem
subiungit aristoteles quod totum
non est preter partes ideo aliquo
modo dicitur esse in suis partibus
3o sicut species est in gene-
re et diffinitio in suo specifico
4o sicut genus in
specie et hic modus iste con-
veniens dicitur subiungit ta-
men quod genus est pars di-
ffinitionis speciei 5o sicut
sanitas in frigidis
et calidis quorum temperantia
sanitatem constituunt et ge-
neraliter sicut quelibet forma
substantialis vel accidentalis
est in materia vel subiecto
6o modo sicut res Grecorum
Grecorum et dicitur quod Grecorum
sunt sive in rege Grecorum
et dicitur omne quod movetur
in primo motore et effectus
in causa efficiente et max-
ime proprie sub hunc modum
dicitur aliquid esse cuius libe-
ram potestatem agendi [illegible]
sicut scriptura in scriptore
7o sicut aliquid est in
suo fine ut appetitus vel
appetitus in appetibili et
etiam dicimus quod cor alicuius
est in illa re quam amat
Octavo aliquid dicitur
esse in alio ut in vase et
alio ut locatum in loco et
ad hunc modum reducitur
modus essendi in tempore quia
sicut locus est mensura mo-
bilis ita tempus est mensura
motus Notandum secundo
quod ut dicit aristoteles quod hunc
modum maxime proprie aliquid

dicatur esse in alio ut ipso
oportet quod secundum regulam quam
tradidit de [illegible] 2o et 4o
methaphisice ponendi reducere
ad istum modum et secundum
quia magis accedunt ad ipsum
secundum hoc sunt analogice
ut quod videatur hoc deducto
est sciendum quod locatum est et
est in loco quod in eo secundum actum
includitur et hoc modo concrete
et sicut propriissime quo
ad istum modum pars integralis
dicitur esse in suo toto quia
de eo actu includitur ideo in-
fra dicetur quod locatum est sicut
pars separata a toto et pars in-
tegralis est sicut locatum
coniunctum et quia totum
[illegible] actu est in suis partibus
et secundum ipsorum modum hoc pars
ideo consequenter hic ille modus
quo genus est in specie et
quia pars integralis est in to-
to secundum actum et pars alio est
in toto secundum potentiam ideo omnis
2us modus secundum quem species
[illegible] in potentia
ita forma in potentia
materie ideo subiungitur quintus
modus et quia totum inte-
grale habet modum forme
respectu suarum partium et
quia sicut forma includitur
in potentia passiva materie
ita effectus includitur in po-
tentia activa agentis ideo
sequitur sextus modus et quia
appetitus quiescit in bono de-
siderato et amato et in
ea [illegible] et sedet sicut lo-
catum in loco ideo etiam ad oc-
tavum modum reducitur
septimus et sic patet quomodo
omnes alii modi reducuntur
ab isto octavo quod est maxime

pondet. Ulterius sciendum quod ut
dicit albertus primi phisicorum mod
sumitur secundum habitudinem forme
ad materiam et omnis forma
est rei vel rationis si rei
hoc est dupliciter vel comparatur
ad materiam simplicitate
et sic est 7us modus
vel comparatur ad materiam sub
multitudine partium compositi
tem et sic sumitur primum du
o modi. Si vero sit forma
rationis sic sumitur 3us et 4us
modus. Alii vero modi
sumuntur secundum habitudinem
cause efficientis et finalis
et simul effectum ut satis
est distinctione. Et aliter
potest dari sufficientia quod
omnes modi essendi in su
muntur vel in habitudine
totius et partis vel cause et
effectus. Si primo sic su
muntur 4or modi primi ut
satis est distinctione. Si
2o hoc est 2x vel secundum habitu
dinem forme ad materiam
sic est 5us modus vel ef
fectus ad causam efficientem
et sic est sextus modus
vel effectus ad causam fin
alem et hoc est duplex
quia vel finis absolute est propinquus
et intrinsecus et sic est sep
timus modus. Si extrinsecus
sic est octavus. Ulterius
sciendum quod aliquid esse in alio
duplicatur scilicet in inesse quia vel
per se vel secundum alterum. Primo ad
huc dupliciter contingit vel per
se vel primo patienter. Primo
aliquid dicitur esse in aliquo
primo et per se quia secundum se totum
et non per aliud continuum
est deo sic albedo primo et
per se est in superficie. Secundo

est primo secundum accidit modo quod secundum se
totum est deo hoc tamen est
per aliud continuum in quo quod
est et quod facit ipsum esse in
alio sic homo dicitur esse in
mundo quia est in terra que est in
mari. Si illud dicitur esse
in alio secundum alterum quod est in eo
valde aliquid per se eius in
quo dicitur esse vel eius quod
dicitur esse in eo ut albedo
dicitur esse in homine secundum alterum
quod est in corpore ut in sup
erficie et sic primo est in sup
erficie et in aliis per alterum. Sit
hec prima conclusio. Possibile
est idem esse in se ipso secundum alterum
probatur. Nam ad totum
sit in partibus et partes in toto
ho quando insunt parti dicuntur
ipsum totum quod ad quod aliquid
totum dicuntur partes ita sic bene
admissum quod una sit in qua
alia pars est et alia sit quod
est nulla. Secundo quod totum vero
illarum partium dici poterit
illud in quo aliud est et
illud quod est in alio. Ergo secundum
alterum poterit esse in se ipso.
Verbi gratia si sumatur amfora
vini et quod totum cuius
partes sunt anfora et vinum
necessario partium erit in se ipsa
et tunc totum hoc anfora
vini dicitur poterit esse in se ipso
per alterum hoc est ratione
suarum partium inquantum scilicet una
pars eius que est vinum est in
alia scilicet in anfora et alia
pars que est anfora est in qua
alia pars est. Ideo simpliciter dicam
quod anfora vini est in anfora
et quod vinum est in anfora
et quod anfora vini est in an
fora vini. Secunda conclu
sio. In motu animalis quod secundum

movet et a se ipso movendo dicitur
non primo sed secundum alterum scilicet ratione
unius partis movent. Ratio Con-
clusio impossibile est idem
esse in se ipso primo et per se
patet ars inductive per singulos
modos quibus aliquid dicitur
esse in alio. Secundo probat ratione
quia si idem esse in se ipso primo
et per se sequitur quod eidem secundum idem
conveniret ratio eius in quo est
aliud et eius quod est in eo
hoc est continentis et contenti
hoc autem impossibile est. Tertio
quia unum habet rationem actus scilicet con-
tinentis et aliud habet rationem potentie
scilicet contentum quod eidem secundum idem
non potest competere ratio con-
tinentis et contenti et per conse-
quens idem primo et per se non
est in se ipso. Quarto quia quod-
libet continet aliud primo et per se
id non competit alteri nisi quia
hoc est ipsum sicut quod visi-
bile competit homini primo et
per se non convenit sibi nisi
in quantum est homo. Quia si
aliqui competat primo et per se es-
se in se ipso ut puta amphe-
re sequitur quod amphora re-
ciperet vinum in quantum vinum
et in quantum vinum est ampho-
ra et sic idem erit vinum et am-
phora et amphora et vinum
quod est impossibile. Ergo non idem
est in se ipso primo et per se
Vel aliter arguitur sic. Si
eidem secundum idem conveniret ratio
eius in quo est aliud scilicet
continentis et ratio eius quod est
in alio scilicet contenti tunc ampho-
ra est in quo aliud est et
vinum sit quod est in alio sequitur quod
amphora erit vinum et
vinum erit amphora. Ergo
impossibile est idem esse in se

ipso primo et per se. Ratio. Con-
clusio impossibile est eadem esse
in se ipso primo secundum accidens
probatur. Illud dicitur esse in
alio primo secundum accidens quod secundum
se totum est in eo ratione
tamen alicuius existentis in quo
ipsum est et facit ipsum esse
in alio ut homo dicitur
esse in mari quia est in na-
vi quod si hoc modo idem sit in
se ipso sequitur quod duo corpora
erunt simul scilicet illud corpus
quod erat in se ipso et id alterum
ratione cuius erit in se ipso.
Sed impossibile est duo corpora
esse simul quia si duo corpora es-
sent unum corpus quod impos-
sibile est idem esse in se ipso
primo et per accidens. Notandum
tamen etiam ista dicta quod aliquid
dicitur esse in se ipso. Sed hoc non
debet capi secundum intellectum
affirmativum sed secundum intellectum
negativum potest esse in se ipso
idem est quod non esse in alio.
Sic patet responsio ad questionem.
Sed dubitatur ad primam questionem re-
spondendo qua visus est proba-
re locum nichil esse et quod lo-
cus esset locus et sic esset pro-
cessus in infinitum. Respondetur
ad ipsius quod nichil prohibet di-
cere quod locus sit in aliquo
non tamen sicut in loco sed secundum
aliud modum scilicet sicut forma
in materia vel accidens
in subiecto. Sed cum arguitur
vel omne corpus est in alio
separato ab eo vel est aliquid
quod est in se ipso tunc patet
solutio quia cum dicitur est aliquid
corpus de quo dicitur quod est
in se ipso exponendo negative
scilicet quod non est in alio et si af-
firmative dicitur esse in se

ipso primo vel per alterum et non primo sic clare videbitur quod declarabitur de ultima spera quomodo dicitur esse in loco particulariter sed per alterum. Iste rationes bene probant quod aliquid bene potest esse in se ipso non primo sed alterum sed per partem etc.

Utrum locus sit equalis locato. Arguitur quod non quia locus est superficies locati vero corpus superficies autem non adequatur corpori tum quia nunc dimensione quod etc. Secundo continens debet esse maius contento sed locus continet locatum et cetera ergo etc. Tertio si ita esset sequeretur quod super idem centrum describi possent duo circuli equales quorum unus alterum contineret quod est contra Euclidem in geometria sua ergo locus non est equalis locato.

In oppositum est Aristoteles in capitulo tali cum tractat libri sic dicens Amplius primum neque maiorem neque minorem esse sed locum locato. Pro expositione istius questionis sciendum quod premissa disputacione de loco sed an sit et quid sit et solutis quibusdam dubitacionibus consequenter Aristoteles ad investigandum veritatem de natura et quiditate loci premodum supponendo premittit quasdam proprietates que videntur loco competere per se ipsum et hoc fecit eo quod accidencia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Prima ergo proprietas quod locus continet illud cuius est locus ita tamen quod non est aliquid ipsius locati et per hoc concluditur quod materia forme quod est aliquid rei. Secunda est quod locus primus in quo aliquid est primo et non per alterum non est maior nec minor locato et sic esset equalis alias oporteret vacuum esse vel corpus esse [illegible] loco. Tertia est quod locus non deficit alicui corpori quia omne corpus semper est locatum non tamen ita quod unus et idem locus nunquam deficiat eidem locato sed quod quod locus unus deficiat locatum sit in alio loco adeo dicit Aristoteles in hac proprietate esse separabilem esse. Quarta proprietas est quod in loco est sursum et deorsum positione et natura rei [illegible], et corpus naturale cum est extra proprium locum fertur ad ipsum et cum est in eo manet in ipso. Secundo sciendum quod ut videatur si dicta de loco sit sufficiens Aristoteles per hanc proprietates ponit per quas dictos requisitas ad hoc quod diffinicio cuiuslibet alterius rei sit sufficiens. Prima est ut per eam diffinicio ostendatur quod sit diffinitum quod diffinitio est oracio indicans quid est esse rei. Secunda est quod per eam diffinicionem solvantur quedam apparenta sunt diffinito et diffinitione. Item vera inquisicio est dubiorum solucio 3o huius. Tertia quod per eam diffinicionem demonstrari possunt proprietates diffiniti quod diffinicio est medium demonstracionis potissime. Quarta est quod per eam diffiniciones manifestare possent cause omnium dictorum si alique sunt et cum quod sunt contra [illegible] diffinitur et hiis condicionibus observatis pulcherrime diffiniverit. Definitur autem locus per

Tercio sciendum quod premissis sup-
positis tamquam loci et condicionibus
bone diffinicionis premittit Aristoteles
dicens quod necessarium fuit ad investiga-
cionem diffinitionis loci primum est
quod non quereretur locus nisi aliquis
esset motus secundum locum et propter
eum eciam fuit ponere locum
aliud a locato quia in eodem loco
successive veniunt duo cor-
pora et unum corpus in duobus
locis sicut eciam transmutacio
formarum circa unam materiam
[illegible] materie sic
est de transmutacione corporum circa
eundem et propter hoc antiqui
maxime estimati sunt celum
esse in loco quia semper est in
motu locali. Secundo ostenden-
dum quod motuum aliquis est ad locum
per se qui dicitur loci mutatio
et aliquis est ad locum consequenter
[illegible] sicut augmentum
et decrementum. Tercium scibi-
lium est quod corporum que locis moventur
dicuntur aliqua moveri per se et in
actu sicut corpus, aliud vero
per accidens et hoc contingit du-
pliciter quia eciam sicut moveri
per accidens quod in possibilia sunt
per se moveri sicut partes inte-
grales corporis que si separarentur
per se moverentur. Alia vero
vero moventur per accidens que non
sunt possibilia per se moveri sicut
albedo et sciencia et cetera
huiusmodi et illud indu-
cit Aristoteles quod eodem modo natum
est aliquid esse in loco scilicet per
se vel per accidens actu vel poten-
cia sicut et moveri quia non queritur
locus nisi propter motum lo-
calem. Quintum est quod non dicitur
esse in loco quid [illegible] quia est
in loco proprio ut aliquid dicitur
esse in celo ut in loco communi

quia est in aere qui est in celo
et est in aere non quia in
toto aere primo sed propter ultimam
continuitatem aeris que tenet
ipsum et in plus nam si totus
aer esset locus alicuius corporis
puta hominis locus non esset
equalis locato. Illud quod in
quo aliquid est primo est
extremum corporis continentis quod
est equale contento. Sextum
est quod quod contentum non est
divisum a continente sed est sicut
pars non dicitur esse in
illo sicut in loco sed sicut pars in
toto ut pars aeris in toto
aere. Et illud infert Aristoteles
ex premissis quia contentum
est continuum continente necesse
est ipsum esse ultimum in actu quod
non erit in loco sed quod
sit ultimum in actu ipsius con-
tinentis. Sed quod contentum divi-
sum est a continente et est sicut
contiguum tunc in eo est ut in
loco et ultimum continentis
primo et per se dicitur locus ip-
sius contenti et equale sibi.
Illud quartum principium
probat Aristoteles duabus racionibus prima
est quod contentum continuum conti-
nenti movetur in continente
sed ad ipsum movetur sed quod conte-
ntum divisum est a con-
tinente potest moveri in illo
sed continens movetur sine mo-
tu quod aliquid movetur in lo-
co secundum quod locus est divisus
a locato. Secunda racio quod conte-
ntum non est divisum a conti-
nente sed sibi continuum tunc
dicitur esse in eo sicut pars in
toto sicut digitus in manu
sicut pars formalis et materialis
in corpore sicut pars organica.
Sed cum contentum est divi-

sim actinncte tunc dicatur
esse in eo sicut in loco vel
vase et averroys in commento 4
undecimo de anima et hec est
differentia quia manus movetur
cum corpore et non in corpore et
aqua movetur in continente eo
tum super dictum est esse in lo
co sit esse ut in vase et ideo
sicut patet in toto senciatur quod lo
cus divisus est a locato et
non continuus. Dicit igitur
Conclusio responsiva ad
questionem locus proprius est equalis lo
cato probatur quia locus proprius
non est maior neque minor
locato aliter ut dictum est
esset vacuum vel corpus sed
loco quod sunt continentia quia lo
cus proprius locato ita quod unum
non est maius nec minus
altero. Est advertendum quod triplex
equalitas loci ad locatum
dicitur posse. Prima est enim attendi
quantum ad continentiam et sic lo
cus proprius est equalis locato
quia diffinitur locus proprius est
primum continens locatum et non plus
Secundo enim attendi equalitas
secundum dyametro loci et locati
ut scilicet dyameter transiens a su
perficie convexa locati procedens
usque ad oppositam partem
eiusdem superficiei sit equalis
dyametro transeunte a su
perficie concava loci procedente
locati usque ad oppositam
partem superficiei eiusdem loci
et hec non est equalitas
quia tunc superficies concava loci
et superficies convexa locati
sunt per se immediate et
superficies sit indivisibilis
secundum profundum tunc dyameter
loci non potest excedere dyametrum
locati nisi indivisibili

non excessus indivisibilis non
est excessus. Tercio modo potest
attendi equalitas quantum ad
mensurationem superficierum ut scilicet
linea circumferencialis superfici
ei concave loci sit equalis
linee mensurantis superfici
em convexam locati et hec
iterum equalitas deficit quia ut
dictum est ibi non est excessus
nisi in indivisibili qui in
perfectione reputatur. unde
tunc equalitatem attendit
primus principaliter secundum primum
modum ut satis patet ex diffini
tione loci proprii et sic patet respon
sio ad questionem. Ad racionem
ad primum dicitur quod arguens non vult
dicere quod locus qui est super
ficies concava continentis essentialiter
sit equalis locato sic quod ipse
habeat tot dimensiones sicut
locatum sed vult dicere quod est equa
litas quo ad continentiam et
quod locus contineat totum
corpus locatum et illud quod
primum tangit locatum est su
perficies concava eius quia equalis
est secundum omnem dimensionem super
ficiei convexe locati quam primo
continet dicitur. Ad racionem secundam
quod corpus continens bene maius
est corpore contento sed quia totum
continens secundum se totum non est primum
tangens sed solum primo corpus
contentum secundum superficiem concavam
est primum tangens et primo
et per se dicitur locus et corpus
continens dicitur locus non pro
prie sed alterum quod continet per superfi
ciem eius et locus superfi
cies equalis est quantum ad conti
nentiam ipsius corporis locati.
Nam illa superficies non
excedit superficiem convexam
contenti nisi indivisibili

ideo locans dicatur equalis locato Contra dicitur quod impossibile est super idem centrum describere duos circulos in eadem superficie sibi invicem equales quorum unus contineat alterum sed in diversis superficiebus bene describi possunt duo circuli equales quorum unus continebit alterum equales quod patet quadratum ad circumferentiam sic quod unus continebit alterum et maior continere non possit sicut superius tenuit locati describeretur unus circulus in superficie concava et alius in superficie convexa corporis continentis

Utrum diffinitio loci sit bene assignata in qua dicitur locus est terminus corporis continentis immobilis primus Arguitur quod non quia terminus corporis continentis est superficies eius sed locus non est superficies corporis continentis ergo non est terminus eius Maior patet minor probatur primo quia corpori contento non debetur locus secundum superficiem Secundo quia partes loci et locati adinvicem continue copulantur quod patet in videtur de superficie corporis continentis et contenti Tertio quia de ratione elementorum quod patet elementum unum continens est quod superficies unius non potest esse locus naturalis alterius Item corpus continens mobile est quia etiam terminus eius erit mobilis quod si locus erit mobilis quod terminus corporis continentis tunc sequitur quod non erit immobilis consequens est falsum quia si locus esset mobilis oporteret quod idem corpus quiescens haberet diversa loca quod est absurdum et hec est ratio quia movebant ponere locum esse spatium dimensionatum ab dimensionibus corporis continentis et corporis contenti Ad oppositum est Aristoteles quarto phisicorum in isto capitulo tractatu ponens istam diffinitionem de forma Pro responsione ad questionem est sciendum quod omnes qui de loco tractati sunt dicunt locum esse aliquod istorum quatuor scilicet quod est forma vel materia et illorum motiva prius tacta sunt vel quod est spatium separatum habens tres dimensiones et in receptivum in concava corporis continentis et subintrans ac penetrans dimensiones corporis quod tale spacium esse dicitur et ad horum assertionem multum persuadebat quod aer [illegible] plurimus incorporeus et in computatur et motum cor tactum est de ra ratione [illegible] oppositum videbant enim omne corpus esse mobile ideo non poterat salvare quod locus esse immobilis et quod esset terminus corporis ideo ponebat locum esse spatium ut dictum est Alios autem visum est quod locus est concavitas corporis continentis

Sit igitur Conclusio responsiva ad questionem locus est terminus corporis continentis probatur quia ut dictum est locus est materia vel forma vel spatium separatum vel terminus corporis [illegible] continentis sed nullum est trium priorum ergo [illegible] quod sit quartum probatur et primo quod non sit materia vel forma patet probatum et ad hanc probandum [illegible]

Bz q non sit spaciu comio quo complicatu est pbat ars dupliciter Prima lo si locus esset spacium sequitur q infinita loca simul essent quia conclusum ergo illud ex quo sequitur Et pbatur consequentia quia si illa positione tunc aliquod totum corpus est in loco ibi sunt alie dimensiones spacii a dimensionibus illius corporis continentis et contenti quia penetrat dimensiones illius corporis contenti ergo cum omnis pars contineatur a toto sicut locatum a loco nisi partibus per se non est divisa actu a toto locatum quod est divisum a loco sequitur q si ipsa pars divida actu q sunt alie dimensiones spacii continentis et penetrantis dimensiones illius partis per dimensiones illius corporis et tunc sic accipe partes in infinitum in aliquo toto quia continuum divisibile est in infinitum in aliquo toto sequitur q in spacio alicuius totius corporis sunt infinita spacia seu infinite dimensiones spacii si actum divisit distincte propter infinitas partes spacii corporis et sic erunt infinita loca simul quod est impossibile. Licet dicitur sic dicta q divisio corporis contenti ibi fierent de novo aliquas dimensiones spacii continentis et ita sicut corpus non est actu divisum in infinitas partes ita dicet q actu sunt infinita loca. Licet enim dictum non valet quia divisio alicuius corporis non causat dimensiones de novo sed solum prius existentem dividit nec ad divisionem unius corporis dimensionum sequitur divisio divisio dimensionum separatorum si esse a dimensionibus corporis et spacium eius ergo aliquid pars esse divisa a toto corpore oportebat q in spacio totius essent infinite dimensiones seu infinite partes dimensionum preter dimensiones totius penetrantes dimensiones illius corporis et ita cum in toto corpore contento possint accipi infinite partes sequitur q oportet q in spacio totius sint infinite dimensiones actu et sic erunt infinita loca simul Secunda ratio si locus sit spacium interceptum inter extremitates corporis continentis sequitur q cum corpus continens transmutatur locatum q etiam huiusmodi spacium transmutatur et cum aliquando transmutatur transmutatur spacium ipsius amplius cum ergo de quo transmutatur in aliquem locum secundum istam positionem penetrat a dimensionibus spacii sed loci nunquam transmutatur sequitur q spacii erit spacium et q loci erit locus et infinita loca simul spacium erunt simul quod est impossibile ergo locus non est dimensio separate a dimensionibus corporis continentis et corporis contenti Est ergo extremitas seu terminus corporis continentis Conclusio locus est immobilis ita q de natura et apti loci est q sit immobilis probatur quia duo sunt termini possibiles et maxime communes certo loci scilicet medium celi centrum et ultimum versus nos

pte 1 continuum secundum haec duo spatia
immobilia consistit hoc est
in eadem elongatione et
propinquitate ad invicem spe-
cie habent quod et omnis locus con-
sequens dum haec duo loca
immobilis erit et semper se
habens in eadem propinquitate et dis-
tantia ad haec duo loca.
Unde advertendum est ut
alias dicebatur quod vas et lo-
cus in hoc solum differunt
quod vas potest dici locus trans-
mutabilis et locus vas immo-
bile ideo cum aliquid est
in aliquo corpore quod movetur
sicut navis in flumine
totum illo corpore quod movetur
magis sicut vase quam sicut
loco quia locus vult esse immo-
bilis de naturali aptitudine
sua et ideo magis potest dici
quod totum flumen sit locus na-
vis quia haec aqua vel illa
continue circumdans latera navis
quia totus fluvius est immobilis
sed quia totus fluvius est locus
huius navis et locus proprius
sit pars loci communis ideo dicitur ac-
cipere locum proprium navis in
flumine secundum quantum habet ordinem
ad totum flumen ut est im-
mobile. Non est ergo acci-
pere locum navis in aqua
fluente secundum hanc aquam
quae fluit vel illam sed secundum
ordinem vel situm quem
habet haec aqua fluens ad to-
tum flumen secundum quem ordinem
vel situm idem mane-
net in aqua succedente
et ideo licet aqua semper
fluat tamen quia habet rationem loci
prout sic consideratur in tali situ
et ordine prout consideratur
ad totum flumen non tamen

tamen. Et consequenter applicat de-
finitionem quod extremitates corporum
mobilium sint locus per ordinem
ad totum corpus sphericum ce-
li quod habet separationem et immobi-
litatem propter immobilitatem
centri et polorum sic ergo
licet haec pars aeris quae continebat
hoc corpus continue
fluat et moveatur in
quantum est hic aer tamen quia
habet rationem loci semper manet
quia formalis ratio loci consis-
tit in tali situ et ordine
ad totum corpus sphericum
celi sicut est dictum. Item corpus
angulis manens quantum
ad formam licet secundum materi-
am varietur talem situm
et addit quod omnis hec dixit.
Ex hoc solum ratio quae
fiebat dicendo quod terminus
corporis continentis non est locus
inquantum est haec superfi-
cies huius corporis mobilis
sed secundum ordinem vel situm quem habet
toto in mobili aliquo patet
quod inter tota loci mobilibus
continentibus est corpus primo
continente et durante scilicet
celo. Consequenter ponit con-
clusio responsiva ad quaestionem
quod scilicet locus est terminus corporis con-
tinentis immobilis primum
per particulas probatas in con-
clusionibus praecedentibus
et per hoc quod dicitur primum de-
signatur locus proprius et ex-
cluditur locus communis. Et de-
clarat conclusionem ut habet
auctor primum sufficienter assi-
gnari rationes eorum quae
de loco dicuntur quae supra
tacta posita ab aristotele primum
est quod ipso hoc quod locus
est continens immobile.

tertium est quod medium caeli scilicet cen-
trum et ultimum scilicet concavum
orbis lunae immobiliter
manent unum sursum scilicet
ultimum et aliquid deorsum
scilicet medium et ideo ad unum
movetur levia et ad aliud
quod semper movetur gravia.
Sed est quod locus est terminus cor-
poris continentis quia locus
videtur esse quasi superficies vel
corporis continentis. Tertium est quod
locus est terminus quia locus
simul est locatus et locatum
quia finis simul est cum
re cuius est finis. Sed locus
est finis corporis locati sive
ut quid continens et illud
corporis continentis. Secundo
secundum primum arguitur unum
ad probandum dicta quia licet cor-
pus contentum sit totum in loco
tamen corpus continens tangit
ipsum contentum per superficiem
eius primo et ideo licet
totum corpus continens possit
dici locus tamen primum sed
superficies concava est primum
tangens ideo locus superfici-
es primo dicitur locus. Secundo
ratio probatur dicta quia per
locum copulantur ad centrum
locati tamquam ad terminum
extrinsecum et per tale locati
ad ipsum copulantur totum
ad totum et intrinsecum.
Tertio quia superficies conca-
va corporis continentis locatus
quia corpus continens tangit
locatum per suam superfici-
em concavam et ideo totum
corpus continens non dicitur
proprie locus. Quarto dicitur
quod in concavo unius elementi
conficitur contrarium elementi
elementi et incipit alterius

generatio alterius et non est
inconveniens in eodem simul esse
duas virtutes contrarias unam
ut desinentem et aliquam
ut incipientem quia contraria sunt
esse imperfecta scilicet compossibilia
in eodem et ita concavum unius
elementi est locus naturalis
alterius pro quanto in illo conca-
vo capit virtutem generativam
alterius elementi et terminus
virtus sit incipiens continu-
e perficitur et in concavo e-
lementi est de esse in com-
pleto et imperfecto et perimo
continue deficere incipit do-
nec veniat ad concavum eius
in quo deficiens est et alte-
rius incipit. Et sic haec quaestio
soluta est et dicta.

Utrum ultima sphaera sit
in loco. Arguitur quod sic quia
nulla movetur localiter quod non
est in loco sed ultima sphae-
ra movetur localiter
ergo est in loco. Secundo
extra [illegible] in ultimo caelo
terminus tractatus. Oppositum
[illegible] dubium est sciendum
quod [illegible] dissolvunt [illegible]
locum [illegible]
[illegible] ostendit quid
[illegible] dicitur esse in loco
et qualiter dicitur quod omne
locatum sit [illegible] vel continet
[illegible] sed quod [illegible]
[illegible] aliud corpus
continens ipsum [illegible] hoc
est [illegible] in loco simul et per se
[illegible] corpus non ad
[illegible] aliud corpus [illegible]
continens [illegible] hoc [illegible] est
in loco ut [illegible]
tale corpus in mundo

non diceremus nisi unum
scilicet ultima spera quamvis
sit illa ideo secundum hanc dicta
torum philosophi sequitur quod ultima
spera non sit in loco sed
hoc videtur inudabile et im
possibile quia ut argutum
est cum omnia ultima spera
moveatur in loco nichil enim
movetur de loco quod non est in
loco videtur autem falsum esse
et impossibile quod ultima
spera non sit in loco. Ex
ista hanc dubitationem multe
et varie fuerunt philosophorum
opiniones. Unde huius du
bitationis difficultas non ac
cidit illis qui tenent senten
tiam de spacio quia eis non est
necesse dicere quod ad hoc quod ultima
spera sit in loco oportet quod habe
at corpus continens ipsam
quia hoc spacium comprehendit
continet totum mundum et omnes
partes eius quia hoc spacium est
locus totius mundi et omnium
partium eius secundum eos et quamvis
sine sectatores fuit Iohannes
grammaticus. Sed hec positio est impossibilis
quia secundum hanc oportet dicere quod
locus non sit aliud quam
locatum vel quod sint alique
dimensiones separate subsistentes
per se et cum subintrantes di
mensiones corporum sensibi
lium quorum utrumque est impossibile
ut in precedentibus satis est
ostensum. Consequenter ad
dubitationem respondit algazel
quod ultima spera nullo modo est
in loco quia ut dicit non
omne corpus de necessitate
est in loco cum locus non
cadat ad diffinitionem
corporis et propter hoc dicit quod
ultima spera non movetur

secundum locum neque secundum totum ne
que secundum partes sed quia manifestum
est ultimam speram moveri et
necesse est omnem motum in
aliquo genere motus reponi
ideo avicenna algazelis se
catus dicit quod motus ul
time spere non est in lo
co sed est motus in spaci
o. Sed hec positio stare
non potest, primo quidem
quia aristoteles qui dicit in quinto
huius quod motus est tantum in
tribus generibus scilicet quanti
tate qualitate et ubi. Secundo
quia impossibile est quod motus
proprie loquendo sit in aliquo
genere cuius species in indivisibi
li consistunt hac enim de causa
in substantia non est motus
quia cum eius species sub
stantie consistant in indivisibi
li quia species substantie non
dicuntur secundum magis et minus et
propter hoc omnis motus habet
successionem non potest termina
ri esse forma substantialis
principium secundum peripateticos quod est
terminus motus. Secundus
autem est de albedine et simili
bus quia contraria secundum magis
et minus constat quod quelibet
species situs habet rationem
in indivisibili consistente
ita quod si aliquid addatur vel
minuatur non erit eadem
species situs quia impossibile est
quod in genere situs sit motus.
Sed est adhuc eadem diffi
cultas quia situs secundum quod ponitur
positum importat ordinem
partium in loco licet si
tus secundum quod predicamentum quidam
non importat nisi ordinem
partium in toto ergo si ultima
spera moveatur secundum situm oportet

quod movetur per locum. ¶ Cum
et alii dixerunt secundum amplius
quod aliud assignandum est locum
corporis quod movetur circulariter
et aliter quod movetur motu
recto quia eius linea recta est
imperfecta et additionem recipiens
id corpus quod recto motu mo-
vetur requirit locum extrinsecum
continentem. Quia vero linea
circularis non est perficitur
id corpus quod circulariter mo-
vetur non requirit locum ex-
terius continentem sed duplicat
locum circa quem revolvitur
ideo et motus circularis
dicitur esse motus circa medium
¶ Dicunt ergo isti quod superficies
concava spere continente sub
ultima spera est locus
eius sed hec est contra suppo-
sitiones omnes prius de loco
positas quibus dicebatur quod
locus est continens et quod locus
est equalis locato. ¶ Alia
fuit opinio auctoris quam
in sequitur Albertus quod ulti-
ma spera est in loco per
accidens. ¶ Secundum opini-
onis evidentiam est con-
siderandum ex parte illud quod
habet superiorem propter alterum dicitur
esse per accidens in loco ex hoc
quod id quod fertur est in loco
sicut patet de clavo fixo in
navi et de homine quiescente
in navi. manifestum est
autem quod corpus circulariter
motum habet fixionem per immo-
bilitatem sui centri ideo
ultima spera dicitur esse
in loco per accidens inquantum
centrum circa quod vo-
lvitur habet esse in loco per se. ¶ Sed
autem alie spere inferi-
ores habent locum de quo
continentur hoc accidit eis
propter ordinem earum ad invicem
quia non est de ratione corporis cir-
cularis moti quod habeat lo-
cum in quo moveatur ut dicit
ille auctor. ¶ Sed contra hanc
opinionem obicitur quod celum ul-
timum esset in loco per accidens
sed quod movetur in loco per acci-
dens et sic motus per accidens
est per motum per se. ¶ Respon-
det auctor quod ad motum
circularem non requiritur quod id
quod movetur per se circulariter sit
per se in loco sed ad motum rec-
tum hoc requiritur quia motus
circularis non est ad locum
quemadmodum motus rectus
sed solum est circa locum
¶ Sed hec opinio videtur
esse contra dictos Aristotelis qui
supra posuit dicens quod est
esse in loco per accidens dupli-
citer uno aliqua esse vel mo-
veri in loco per accidens
ex hoc quod aliquid extrinsecum
quod alicui proprium est in loco tunc
quia centrum solo sit contentum
ab ultima spera sequitur
quod ultima spera prius per acci-
dens erit in loco et move-
bitur localiter prius per accidens
hoc est capiendo per accidens
ut est oppositum per alterum fi-
diciendum ¶ Ergo evidenter dicendum quod
ultima spera sit in loco per
accidens ex hoc quod centrum
eius est in loco quia tunc
esset in loco prius per accidens
¶ Alia fuit opinio Themis-
tii dicentis quod ultima spera
est in loco solum per partes suas
ad quam opinionem tenet et ap-
probat sanctus Thomas. ¶ Ad cuius
evidentiam considerandum est
quod sicut Aristoteles supra dicit

non queritur locus nisi propter mo-
tum qui diminuat locum. Ex
hoc quod corpora succedunt sibi
invicem in eodem loco et ita licet
locus non sit de natura corporis
inquantum corpus est, est
tamen de natura corporis ut movetur
secundum locum inquantum huiusmodi.
¶ Dicit ergo aliam corpori locali-
motis necesse est assignare
locum eo modo quo in illo
motu est successio diversorum
corporum in eodem loco ¶ In
huius quod que movetur motu
recto manifestum est quod duo
corpora succedunt sibi ibi in
loco secundum quod unum totum corpus
dimittit unum totum locum et in
ipsum totum subintrat ¶ aliud
corpus. Ideo necesse est quod corpus
quod movetur motu recto sit in
loco secundum se totum. In motu
autem circulari licet totum sit
indivisibile loci ratione non tamen
totum mutat locum subiecto
semper enim remanet totum
in eodem loco subiecto sed mutat
locum ratione tamen ut in sexto
huius expresse dicit Aristoteles totum
mutat locum ratione ¶ Sed partes
mutant locum non solum
ratione sed subiecto. Attenditur
ergo in motu circulari successio
in eodem loco non totorum cor-
porum sed partium eiusdem corporis. Ideo
corpus quod movetur circulariter
non debetur quod necessarie locus
secundum se totum sed partes ¶ Si vero
aliquis hoc obiciat quod partes cor-
poris continui non sunt in loco nec
moventur sed totum movetur et totum est
in loco manifestum est autem
quod ultima sphera est corpus
continuum partes ergo eius non
sunt in loco ¶ nec moventur
secundum locum et partes videtur

quod ultime sphere non debeatur
locus ratione partium ¶ Ad
hoc respondet Thomas quod
partes continui licet non sint in loco
in actu sunt tamen in loco
in potentia sed quod continuum divisibile
est partes eius si sit actu divi-
sa tunc est in toto sicut in lo-
co et ideo Aristoteles probavit motus
partium continui movetur in loco
eo quod in eo quo sunt in loco
et hoc maxime apparet ut etiam
exemplificat Aristoteles [illegible]
[illegible] humidis que sunt faciles
divisionis sicut in aqua
cuius partes [illegible] moventur infra
totam aquam ¶ Dicit ergo quia
aliquid dicitur in toto ratione
partium ideo inquantum partes
ultime sphere sunt in toto in
potentia tota ultima sphera
est in loco per accidens. Hoc
est per alterum sed ratione suarum
partium et sic esse in loco sufficit
ad motum circularem ¶ Si autem
aliquis obiciat quod sit id quod
est in actu est prius eo quod in
potentia ergo videtur esse verius(?)
quod prius motus localis sit cor-
poris existentis in loco per partes que
solum sunt in potentia in
loco ¶ Respondet etiam Thomas
quod id optime congruit primo mo-
tui necesse est esse enim quod
datum ab eterno in motu debe-
dat ad diversitatem que est
in motibus. Hoc autem est va-
riatio que est secundum partes existentes
in loco in potentia quam
que est secundum totum existens in actu et
ideo primus motus qui est
circularis minus ¶ recedit a difformi-
tate et plus retinet de uni-
formitate que est propria
corporis subiecti in mobilibus
probat quod primum mobile est

in loco per partes suas quod solum
sunt in potentia in loco sicut
hoc quod est convenientius dicere
ut videtur quod ultima spera sit
in loco proprie per partes suas intrin
secas quia proprie tenetur quod est
eo contra substantiam eius
et illud etiam magis conforme
videtur textui aristotelis et sic
exemplo de aqua eius dicit quod si
sit aliud corpus cui non
insit aliud corpus quod continens
ipsum tunc corpus nunc est in
loco statim subiungit exemplum
de aqua dicens quod si aqua sit
huiusmodi corpus tunc partes eius
bene movebuntur et contine
buntur sub invicem scilicet una
sub alia sed tota aqua quodam
modo movebitur et quodam modo non
eius sit movebitur tota quod to
ta sed mutat locum sicut e
de corpore gravi aut levi quod
movetur sursum aut deorsum
sed movetur tota aqua circulariter
in quo motu circulari totum
non mutat locum subiectum
sed ratione tunc Et consequenter
subiungit quod corpora que sunt
in loco et moventur quedam sunt
secundum potentiam et quedam secundum actum
Quedam potentiam sicut partes continui
secundum actum aut sicut partes separate
a toto et consequenter dicit quod ce
lum non est alicubi totum
nec in aliquo loco quia
nullum est corpus continens
ipsum sed sed quod movetur ut habet
textus sic locus est partibus
proportionatus scilicet una pars est contenta
ab altera ideo finaliter conclu
dit quod celum est in loco per acci
dens quia partes eius in loco
quodammodo primus per anno meo quod circu
lariter movetur quia alia circulata
modo ipsum celum circulari

ter movetur sit ergo ex processu textus
videtur conclusio esse recte aristotelis quod celum
sit in loco per accidens capiendo
per accidens sicut quod per alterum ratione sui
et non per aliud et quod partes ipsius sunt
in loco non quidem actu sed in
potentia propter quod huius partes se
invicem continent ideo conformi
ter ad hoc ponitur Conclu
sio responsiva quod ultima spe
ra non est in loco proprie et per
se sed solum per accidens hoc est
propter partes suas intrinsecas pro pa
rte conclusionis patet quia locus
est terminus corporis continentis [illegible] illud
proprie et per se est in loco quod con
tinetur ab aliquo corpore continente hoc
autem non convenit ultime spe
re ergo Secunda pars patet quia non conveni
ret locus nisi esset motus sed locus
est eo casu acceptus de alicui corpori
Locus quomodo dicitur motus secundum to
tum sed ultima spera sed secundum to
tum non mutat locum subiecto
sed ratione tunc sed partes aut mutat
locum subiecto sed ratione tunc et
subiecto ergo esse in loco sicut et
mutare locum convenit ultime spere
per partes suas Quantum ultimo etiam
etiam patet quia locus est
patet quod sit locus patet ex quo et
qualiter dicatur aliquid esse in
loco et quomodo diversimode aliquid
dicatur esse in loco et quomodo di
versimode dicantur aliqua esse
in loco patet ex ratione et ex partibus
corporum Unde finaliter describit
aristoteles quod diffinitionem loci ratione
dicendum [illegible] quod sunt quod omne
corpus naturale naturaliter fertur ad
locum ad suum et etiam naturaliter
quiescit in loco suo Verum ad
locus sit terminus corporis continentis
primum et equalis est ordo totius
universi sed secundum tunc est etiam universa
sa sed [illegible] ut secundum que sunt

proxima s(ecundu)m situm d(e)r(e)l(in)q(ui)t(ur) sunt etiam
proxima s(ecundu)m natura(m) loco vnde q(uo)d
q(uo)d corpus naturale p(ro)pt(er) natura(m)
co(n)ueniam et p(er)mutatione nature
h(abe)t natiu(um) p(ro)p(ri)um ad suu(m) locu(m)
et etiam q(ui)escere i(n) illo ¶ Posi(ti)ue
etiam ut h(abe)t ar(istoteli)s faciale est solu(er)e
rac(i)o(ne)s p(ri)us adductas a(d) p(ro)ba(n)
du(m) q(uo)d locus non sit que
alias solute sunt et i(n) hoc
sunt finis h(uius) trac(ta)tus
¶ Ad rac(i)o(ne)m a(d) oppositu(m) dic(itu)r
q(uo)d ul(tim)u(m) mo(bile) locat(ur) q(uia) sit i(n) lo
co u(e)l p(er) se u(e)l p(er) accidens et ad
motu(m) circularem sufficit q(uo)d
mob(i)le sit i(n) loco p(er) accidens
q(uo)d no(n) mutat totu(m) locu(m) subiecto
s(ed) p(ar)tes eius b(e)n(e) mutant lo
cum subiecto ut habet(ur) i(n) ca
p(itul)o h(uius) i(de)o dic(itu)r etiam i(n)
loco rac(i)o(n)e s(ua)r(um) p(ar)t(iu)m etc.

Utrum ponendum sit vacuum in
rerum natura et a(r)gu(itu)r q(uo)d sic
p(ri)mo motus localis est q(uia)
vacuum est q(uia) ... ¶ ... q(uia) mo(bile)
locat(ur) u(e)l recipit(ur) i(n) locu(m) ple
nu(m) u(e)l i(n) locu(m) vacuu(m) si s(ecundu)m ha
betur intentu(m) ¶ Si i(m)plem
tur duo corp(or)a erunt simul
et si duo parui rac(i)o(n)e potuit
esse tria u(e)l quatuor et sic
i(n) i(n)finitu(m) et(iam) i(n) p(ar)uissimo
loco posset esse maximu(m) corp(us)
q(uod) est i(n)c(onueniens) ¶ 2o a(r)gu(itu)r q(uia) co(n)den
satio est p(ossi)bilis q(uia) vacuum est
q(uia) ... q(uod) i(n) co(n)densatione p(ar)tes
ad i(n)uicem coeunt s(ed) hoc n(on) p(otes)t
f(ier)i p(er) plenu(m) ergo hoc est p(er) vacu
um et nota hoc q(uo)d q(uo)d po
n(itu)r q(uo)d ¶ De doleo q(uo)d q(uo)d (tantu)m
recipit de vino ta(n)tu(m) vtribus
q(ua)ntu(m) sine vtribus et p(ro)p(ter)
e(a) si vtres sunt subtiles p(ro)pt(er)
hoc vinu(m) co(n)densat(ur) ¶ Et h(oc) c(on)

densatio ab aliquibus fu(er)it
existima(tu)r ac si i(n) co(n)densa
to corp(or)e p(ar)tes subintraret
q(ua)si vacuitates ¶ 3o a(r)g(uitu)r
incremento fit adueniente aliq(uo)
corp(or)e hoc aut(em) recipi non
p(otes)t i(n) plenu(m) q(uia) duo corp(or)a
essent s(imu)l recipi(tu)r ergo i(n) va
cu(um) ergo vacuu(m) est ¶ 4o vas
vas plenu(m) cin(er)e aut fari
na tantu(m) recipit de aqua q(ua)ntu(m)
sine cin(er)e hoc aut(em) non esse(t)
nisi esset aliq(ua)s vacuitates
i(n)t(er) p(ar)tes cin(er)is ergo vacuu(m)
est ¶ Ad oppositu(m) est ar(istoteli)s
i(n) toto isto tractatu ¶ De
ista q(uestio)ne est sciendu(m) q(uo)d p(ro)
gr(e)ssum d(e) t(er)minauit p(ri)mus
d(e) loco q(ui) est(er)minat i(n) hoc 2o tra
ctatu agit d(e) vacuo q(uia) ap(u)d
ponentes vacuu(m) idem sit s(ecundu)m
rectu(m) s(ed) s(ecundu)m rem locus et
vacuu(m) s(ed) d(i)ff(er)unt solum rac(i)
one et hanc co(n)sideratio(n)e(m)
¶ De vacuo more (et)c. ut hab(etu)r
p(ri)mo capitulo p(ri)mo rac(i)o(ne)s
affirmatiu(m) vacuu(m) vacuu(m) et
ille iam p(ar)te sunt ante
oppositu(m) ¶ 2o recitat rac(i)o(ne)s
affirmatiu(m) i(n)d(e) vacuu(m) no(n)
esse ¶ Et 3o recitat q(uaest)i(on)es opi
nio(n)es d(e) q(ua)re h(uius) no(min)is
vacuu(m) ¶ Pro declaratione
tum est sciendu(m) q(uo)d q(ui)d(a)m anti
quoru(m) pho(rum) d(e)monstrare i(n)
tendeba(n)t debantur vacu
um non esse ¶ S(ed) i(n) hoc p(er)
tinuerunt q(uia) non attinebat
ad eo(rum) opinione(m) ponenti
um vacuu(m) esse s(ed) solum p(ro)
t(ra)c(ta)t(u) attinebant ostendendo
q(uo)d aer aliquid est et p(ro)p(ter)e(a) ple
nu(m) aere non est vacuu(m) et
q(ua)mdiu hoc sit v(er)u(m) attamen (con)tra
ponentes vacuu(m) esse p(ro)b(ati)o
non sufficienter concludi

pt vacuum non esse quia non
sed plenum aere non est va
cuum quia illud vacuum non est
idcirco debuissent isti osten
dere illud quod non sit aliud spa
cium sed corpore sensibili quod autem
aer aliquid sit [illegible] quod quia
fortis est aer ostendebat Anaxagoras
per experienciam Prima quia vi
demus quod utres aere repleti
aliquid magnum pondus sus
tinent quod non esset nisi aer
esset aliquid et nisi esset forti
[illegible] experiencia de clepsedra
aqua repleta tamen si obstru
atur foramine superius non
cadit aqua per foramina in
feriora [illegible] dicebant
esse aerem mediantem consiste
tem et aquam sustinentem
et sic concludebant quod aer
est aliquid et quod fortis et
per consequens quod plenum aere
non est vacuum Et ex hiis
concludere volebant illud va
cuum non esse quod tamen hec
sufficiente non concludunt
ut dictum est Unde ponentes
vacuum [illegible] estima
bant aerem non esse [illegible]
quod estimatio [illegible] maxime
[illegible] ad vacuum po
sitorum Tercio sciendum quod ponentes
vacuum ad tres opiniones
reduci possunt Prima fuit
pitagoricorum quia non [illegible]
de vacuo locuti sunt [illegible]
[illegible] eorum positorum non posse
aristoteles Dixerunt enim vacu
um esse quoddam spacium magnum
separatum a corpore [illegible] celo
existens et [illegible] Prima
[illegible] sunt vacuum esse
magnum quod ad quod hoc
modo vacuum celum respirat
[illegible] quasi flatum quoddam

corporea ista distinguit
et separat ab invicem itaque
vacuum nichil aliud sit quam
distinctio et separatio [illegible]
[illegible] enim ut ymaginatur
est sed non per [illegible] plenum quia
oportet eos [illegible] pleni
num ab aliis [illegible]
[illegible] oportet ergo quod fiat per
vacuum Et quia prima [illegible]
in rerum [illegible] eo quod
[illegible] ipsum sunt prima
principia et substancialia
rerum ideo [illegible] ponebant
vacuum [illegible] nam
vacuum una unitas ab alia
[illegible] est continuum
si habeat naturam distinc
tam et quia isti ut dictum
est non nisi de vacuo lo
cuti sunt et [illegible] loquebantur
de ipso vacuo appellantes
eorum Secunda [illegible] vacuum
[illegible] de hac opinio
ne non [illegible] aristoteles Secunda
opinio fuit ponencium va
cuum esse spacium quod separatum
a corporibus [illegible]
corporis [illegible] receptivum
quod quoddam spacium est corporum
susceptivum ut sepe dicemus
spacium quod est [illegible] dimensiona
tum [illegible] vacuum Et ad
[illegible] ponebat aerem
[illegible] esse Tercia opinio fuit
ut ponencium vacuum in sensibili
corpora [illegible] et [illegible] partes
[illegible] quod quidem [illegible]
[illegible] partes [illegible] corporis
ad invicem et [illegible] partes
totalis [illegible] ut dixerunt
de [illegible] et [illegible] collega
[illegible] Ponebat
enim de [illegible] corpora com
poni [illegible] ex athomis

et inter media illorum corporum
dicebat esse quasi vacu-
itates quas poros appel-
labat et sic omnia corpora
dicebat componi ex pleno
et vacuo et sic ponebat
vacuum ad distinguendum
partes corporis ab invicem et
etiam ad distinguendum cor-
pora invicem sed ymaginabatur
etiam quod nisi distarent corpora
essent unum corpus continuum
Alii veteres posuerunt vacuum
imbibitum corporibus ad sal-
vandum rarefactionem et conden-
sationem augmentationem dimi-
nutionem et motum sicut dic-
tum est de ante [illegible]
Et has duas opiniones
prosequitur Aristoteles infra et primo
illam que ponit vacuum
separatum a corporibus et
secundo illam que ponit
vacuum imbibitum corporibus
Ulterius est sciendum quod ad
cognoscendum qualiter se ha-
beat veritas de questione
an vacuum est oportet accipere
tamquam principium quid significet
hoc nomen vacuum sicut
enim cum dubitatur an aliqua
passio insit alicui subiecto
oportet accipere pro
principium quid sit res ita
cum dubitatur de aliquo
an sit oportet accipere primo
quid significet nomen Circa quod
est sciendum quod prima et
quod acceptio huius nominis
vacuum fuit quod vacuum est
in quo nihil est et quia secundum illos
antiquos omne quod est
est corpus ideo philosophi an-
tiquiores concludebant quod vacu-
um est in quo nullum
corpus est et quia iterum

consimiliter credebant omne corpus
esse tangibile et omne tangibile
aut est grave aut leve
Ulterius concludebant quod
vacuum est in quo nihil
est grave aut leve sed quia
istis acceptionibus adhuc non
addatur aliud oporteret
concedere punctum esse vacuum
quia in puncto nihil est grave
aut leve ideo istis acceptio-
nibus superaddit Aristoteles locum
sic quod vacuum est locus in
quo non est corpus tangi-
bile et est susceptivus corporis
tangibilis Vel sic vacu-
um est locus non repletus
corpore aptus natus
tamen repleri Et si queratur
si in aliquo spatio sit
color aut sonus [illegible] hic
tamen non sit aliud corpus
an illud spatium debeat
dici vacuum Respondet
Aristoteles quod si illud spatium
possit recipere corpus tangibile potest
dici vacuum Sed revera
non potest dici vacuum quia
illa diffinitio vacui est
in quo nihil et [illegible] non est propria
diffinitio vacui [illegible] secundum opi-
nionem credentium ubi [illegible]
est corpus ibi est Plato
vero dicit quod vacuum est in
quo non est hoc aliquid
neque aliqua substantia
corporea et quia sic hoc
aliquid per formam ideo etiam
ymaginatus est Plato quod
materia esse et vacuum
idem sicut et etiam materiam
dicit esse locum ut habitum dictum
est Et positio Platonis im-
probata est quia materia
non est separabilis a rebus
ut dictum est modo [illegible]

concurrit locum et vacuum numquam separabile a corporibus. Istis notatis ponitur prima conclusio. Quod phisicum est considerare de vacuo sive sit aut non est et si est quid est probatur quia quidam predecessoribus accipiunt conditionalitatem ascendi aut non ascendi pertinet ad eandem scientiam sicut est de loco et vacuo. Illi enim qui dicunt esse vacuum ponunt ipsum quendam locum et ipsum vas quod ipsum locus cum habet intra se aliquam molem alicuius corporis dicitur plenum et quando non habet dicitur vacuum. Et si idem sit secundo locus vacuus et plenus et differunt solum ratione ipsorum phisicus habeat considerare de vacuo ut alias probatum est. Sequitur quod hic considerandum de vacuo. Secunda conclusio. Vacuum non est potissime determinatum probatur quia ad sensum videmus corpora levia mundi naturaliter petere sursum. Videmus enim levia ascendere et gravia descendere. Ideo non est vacuum in vase ergo vacuum non est. Item corpora levia mundi nullo indigent vase vel loco ad suam conservationem. Sed vas quod sit accidens sed subiectum esse non potest. Ergo oportet corpora levia mundi esse sibi invicem contigua et sic non celo esse contiguum sed interpositio vacui. Item sicut probatum est quod impossibile est locum esse spatium separatum ideo oportet dicere locum esse separatum et vacuum esse separatum quia impossibile est vacuum esse. Item dictum esse possibile quod sicut nulli corpori

dicitur est locus ita est nulli loco dicitur est locatum quod non est vacuum. Hec autem conclusio est quintus ... quietibus sicut anaxagoras quod per quendam sophisticam explanare eius opiniones de vacuo. Tertio rationes. Tertia prima dicit quod motus localis corporis in locum quod plenum erat sed non quia tunc locum corporis procedens cedit in alium locum aut est quidam sit condensatio et sic occupato motis loci. Unde sicut arguebant istis qui ponebant motum vacuum esse ex argumento concludunt intelligendum motum non esse sed illi arguebant ad destructionem autem ad destructionem ille vero arguendo dicentes motus est ergo vacuum est. Sed vacuum non est ergo motus non est. Si ergo dicit de motu vel clarum est quod aliquid alteri ... loco et sic non oportet ponere vacuum ad salvandum quodam motum si vero intelligat de motu locali est non oportet ponere vacuum ad salvandum ipsum quod ratione dictum. Quod tertio dicit quod ad salvandum condensationem et rarefactionem non oportet ponere vacuum sed sufficit imponendo alterationem sicut quod materia efficitur sub maiori quantitate quod prius erat in rarefactione vel sub minori ut in condensatione et de hoc inferius latius videbitur. Tertio ad dicitur quod augmentum consistit ... augmentum vel primo dicit sustinet ... pleni sed corporis procedens cedit in illud locum vel condensatur. Motus non augmentum sit extensio per quendam formulam quod sex ...

inclinationum in substantia
inclinati et ideo a[illegible]dinatio
non fit sed alteratio. Sed
[illegible] condi[illegible] cum et magis
consequentia. Unde assignantur
omnino tres causas [illegible] quas
tunc vel farina magna
aqua quam capit una est sub
tilitas utriusque aqua se
cialis [illegible] est
porositas cineris vel farine
et farina poros habet obliquos
ideo minus aquam [illegible] et efficitur
per aquam [illegible] sed cinis
habet poros amplos et rectos
ideo non ita aquam [illegible] et ex
eadem aqua efficitur discon
tinuum. Tertia est corruptio cineris
et aque [illegible] eam
[illegible]. Et ideo [illegible]
[illegible] et ob hoc [illegible] cinis
non tantam [illegible] aque quan
titatem [illegible]. Unde ut [illegible]
[illegible] diminutio et a
[illegible] contra pondus
vacuum [illegible] efficitur
inclinatum [illegible]
quod non [illegible] augmentatur.
Qui vero dicunt quod quelibet
pars [illegible] augmentum
non ponunt ubique esse va
cuum [illegible] quod [illegible]
[illegible] quod duo corpora
eamus simul.

Alterum ponebant vacuum propter
motum salvandum motum
[illegible] quod ad plenum
non posset motus eo quod ple
num resistit mobili nec duo
corpora esse simul pe
netrative [illegible] ad salvandum
motum [illegible] ponere vacuum.
Sed oppositum [illegible] in
[illegible] [illegible] tractatus
sit dicens. Recitavit autem
dicentes esse vacuum [illegible]

motum sequendo eum motus
[illegible] esse si aliquis
intendat [illegible] non [illegible]
tingere motum [illegible] si sit va
cuum. Tertia responsione est
sciendum quod [illegible] primo [illegible]
antiquorum [illegible] et quod
non vacuum [illegible] contra
[illegible] [illegible] [illegible] tatem [illegible]
ponendo corpora [illegible] et
ponentium vacuum esse et [illegible]
qui ponebant vacuum spa
cium esse separatum a cor
poribus. Tertia illam qui po
nebant vacuum esse imbi
bitum corporibus et [illegible] ponebant
vacuum esse spacium separatum.
Sed hec [illegible] [illegible]
quod vacuum esset causa motus
localis tamquam aliud [illegible]
et [illegible] [illegible] motus eo
quod vacuum cedit et non resistit
mobili [illegible] habent opini
onem destruit. Primo quod per
te motum ostendendo quod si
esset vacuum nullus esset motus
[illegible] destruit [illegible] velo
citatem et tarditatem in mo
tu [illegible] inconvenientibus [illegible]
Secundo ad primam partem. Con
clusio [illegible] ad [illegible]
[illegible] vacuum [illegible] motum [illegible]
destruit motum et [illegible] quod
conclusione [illegible] quod non est po
nendum vacuum eo modo quo
ponebant [illegible] alii [illegible]
[illegible] [illegible] ponere [illegible]
aliquam [illegible] quam ad sal
vandum motum et destruenda
causa [illegible] effectum. Pro
batur conclusio [illegible]
[illegible]. Primo [illegible] si vacu
um sit causa [illegible] motus
maxime et motus localis
ut [illegible] alii ponebant si va
cuum non est motus localis.
[illegible] quod omne corpus
habet naturalem motum

esset ad aliquam differentiam lo-
cum sed eius contrarium naturaliter
ascendit sursum et terra deorsum
Sed quod natura eius sit corporis
est causa motus localis
eius et non vacuum ¶ Secunda ratio
omne corpus naturale naturaliter movetur
ad locum suum naturalem et na-
turaliter in eo quiescit quod
quietem naturalem quam
habet ipsum et e contra a non
natura [illegible]
quam habet de ipso ¶ Sed vacuum
si sit eiusdem rationis in omnibus
suis partibus si ponatur non
habet aliquam diversitatem per quam pos-
sit [illegible] ¶ [illegible] ad
[illegible] corpore naturali ergo corpus
naturale positum in vacuo mo-
veri non potest nisi si moveatur
ad quam [illegible] ad quamlibet
partem [illegible] moveatur non
non quiescat magis [illegible] a
parte qua ad aliam quod est im-
possibile et eadem ratio est contra eos
qui ponunt locum esse spaci-
um separatum ¶ Quarta ratio va-
cuum si ponatur est eiusdem
rationis [illegible] in omnibus
suis partibus ergo mobile
positum in eo equaliter ab omni
parte vacui attrahitur et per consequens
oportet quod in vacuo immobile
maneat ¶ Hoc enim causam
assignabant aliqui
causam quare terra sit in medio
mundi quia sit equaliter ab
omni parte circumferentia
attrahitur ¶ Quinta ratio
omnis motus aut est naturalis
vel violentus et quia motus
violentus non est nisi quedam
decorbitatio et declinatio
a naturali motu sequitur quod si non
est naturalis nec erit vio-
lentus ¶ Sed in vacuo si po-
natur non potest esse motus

naturalis ergo neque violentus et
per consequens nec aliquis motus quod autem
non possit esse motus natura-
lis patet quia omnis motus naturalis
est ad aliquam differentiam et di-
versorum corporum naturalium motus
naturales sunt ad partes loci di-
versas naturaliter sed in vacuo non
est aliqua natura huius differen-
tia [illegible] ergo ponens vacuum
tollit motum naturalem
ut habet philosophus sicut enim in
infinito sic esset in vacuo esse sursum
deorsum sed hic medium [illegible]
vacuo ¶ Velut enim esse in infi-
nito et vacuo quia in infi-
nito differentia nulla [illegible] neque
[illegible] distincta magis
[illegible] ad nos sed in vacuo sic esse
[illegible]
ista opinio [illegible] ¶ Et non [illegible]
natura rei quod vacuum
[illegible] et non entis
modo non entis nulla est
differentia ideo in vacuo non reperi-
rentur sursum deorsum et me-
dium [illegible] natura rei
et per consequens nec in eo fieri possit
naturalis motus ¶ Sexta
ratio si vacuum esset sequeretur
proiecta post quam a primo pro-
iciente separata non moverentur
quod est contra sensum patet huius
consequentia quia causa motus
proiectorum post separationem a pro-
iciente secundum antiquos est
antiperistasis hoc est repulsio
medii ad medium ¶ Medium
enim primo percussum a primo
proiciente repellit medium
sibi propinquum et illud aliud
et sic quousque cessat virtus
violentie medio impressa
secundum alios vero causa talis
motus est medium primo
percussum a primo proiciente
virtute impressa est [illegible]

violencie a primo proiciente
quod quid medium continue
assistit proiectum sed ipsum defe-
rendo violenciori motu
quod natum sit movere
ipsum proiectum et ob hoc de-
perdit in proiecto primo mo-
tu moveri. Quarto si poneretur
vacuum nullus illorum modorum
salvari posset quia in vacuo non
est medium ergo oportet quod statim
post separationem proiecti a proiciente
deberet pausare quod est con-
tra ut dictum est. Septima
racio si ponerentur vacuum non
esset assignare causam quare
mobile magis moveretur ad
unam partem quam ad aliam
nec etiam quare quiesceret plus
in una parte quam in alia ergo
etc. Si quiescat oportebit quod
ubique quiescat et si moveatur
quod ubique moveatur quod est
impossibile et hanc racionem
confirmat Aristoteles per causam
quia dicunt quod vacuum
est causa motus quia
sicut vacuum cedit ipsi mobili
et nullatenus resistit ergo si
quoad partem equaliter cedat sequitur
quod mobile si moveri incipiat
per quamlibet partem simul mo-
vebitur quod est impossibile et con-
sensus etiam contra omnes loquentes
de vacuo. Et sic patet responsio
ad quartum. Ad racionem autem quarto
dicitur quod quamvis medium plenum
mobili resistat non tamen adeo
resistit quin debile sit et ideo
non penitus impedit motum
nec ex hoc sequitur quod sit pene-
tracio dimensionum quia corpus
preexistens cedit aliud locum

Item si esset vacuum grave aut

leve simul positum in eo
quiesceret et nunquam move-
retur sed subito moveretur. Et arguitur
quod successive adhuc moveretur
primo sic quia medium quando
motus non est impedimentum
eius quia naturalia rei non
impediunt ipsam sed magis
iuvant sed medium plenum im-
pedit ubi tamen vacuo non est
quare motum et per consequens
oportet quod vacuum sit medium
innaturale motui et sic in
vacuo non potest moveri.
Secundo nullum transit spacium
magnum nisi quia prius transeat
spacium equale sed et nullum gra-
vium in vacuo sit esse dare spa-
cium equale et minus gravi et
levi simul posito in eo sequitur
quod tale grave aut leve prius
transeat spacium equale et
minus sit quam maius et per con-
sequens movetur successive.
Tertio prius et posterius in motu cau-
sata sunt ex priori et posteriori
in spacio per quod sit motus sed si
esset vacuum adhuc in eo esset
prius et posterius et per consequens suc-
cessio. Quarto non sequitur si
quod tale grave aut leve in
eodem instanti esset in puncto
sursum et in puncto deorsum
et in quolibet puncto medio
quod est falsum et contra omnem
ymaginacionem probatur suppona-
mus et supponamus quod omnia que sunt
a centro terre usque ad centrum
celi annichilata sunt et po-
natur globa terre in vacuo ali-
quo ergo ubi quiescit aut non
Si non primum quia sequitur quod grave
quiescens sursum et non
prohibitum ubique quiesceret quod est
contra naturam. Si non quie-
sceret sequitur ultimum in

stantis ipsius sursum et
et primo in statuis cuius de-
orsum a' quo ipsius fuerit q
aut descensus si ipsius habet in quibus
illa trahit se deorsum ad in-
ter quod ¶ Duo corpora medi-
at tempore sequitur quod impetus
descendat leviore per vacuum
et sic habet intentum
igitur ¶ Secundo dicit duo
corpora planarum superficierum
secundum omnem partem coniuncta et
subito separantur ergo primo
secundum quam partem aut quo sub-
intrabit aer omnem partem
ergo primo aut per unam
partem quam aliam ¶ Ibi secundo
hec intentio scilicet quod probat suc-
cessio motus in vacuo i-
bi dicit primo quod unum
corpus per essentiam in loco primum
quo sibi [illegible]
¶ Secundo ait de corporibus
celestibus quod vacuum [illegible]
est successio et tunc non in-
venitur per medium quod etiam
sublato medio ¶ Et posito
vacuo successive movetur sive
gravia et levia simpliciter
¶ Sed oppositum est arguitur
[illegible] tali leviorum tracta-
tus sic dicens vacuum ad
ad plenum nulla proportio est
habere rationem proportionem
[illegible] maior motus in vacuo tamen
¶ Et in fine tali dicit quod po-
nentibus vacuum accidit con-
trarium ¶ Quam ipse probant
vacuum esse proportionem
ad quod dico est sciendum quod per
quod corpore motus localis
probat ¶ Arguitur posito nunc
antiquorum dicentes vacuum ponentes
causa ipsum tamen [illegible] sit to-
ta causa motus quod non im-
pedit ipsum consequenter [illegible]

posterius impedat corpore velo-
citatis et tarditatis in mo-
tu et quia leviorum assignat
duas causas ¶ Prima quia a'
causa aliena unum corpus cito-
ne vel leve alto velocius
movetur dicens quod unum corporis
alterius velocius movetur vide-
tur ipsum dicit medii ut
si sunt duo corpora equa-
lia conformitate magnitudine
et figura et unum move-
tur per aerem ¶ Et reliquum per aquam
velocius movetur id quod movetur
per aerem quam id quod movetur
per aquam [illegible] quia
aer subtilior est aqua
a velocius movetur unum al-
tero ipsum differentia motus
quod scilicet unum est gravius aut
levius altero ceteris paribus
¶ Quo ad primam causam
dicit arguitur quod medium maxi-
me impedit ipsum scilicet contra
mobile puta contra navim [illegible] ve-
tus quando sic [illegible] contrastat me-
dium ad [illegible] contra pedit motum
et sic movetur ad mobile in-
[illegible] motum sicut fluminis
qui descendit navem [illegible]
¶ [illegible] impedimenti cum
impedit medium id quod [illegible]
[illegible] sicut est me-
dium magis grossum [illegible]
[illegible] causis velocitatis
et tarditatis in motu per [illegible]
[illegible] ad arguitur [illegible] ¶ Secundo
responsiva ad quaestionem [illegible]
[illegible]
causam [illegible] quam ipsi po-
suerunt antiquorum [illegible] aut
[illegible] posito
non movetur successive [illegible]
[illegible] probatur
[illegible] physicorum
¶ [illegible] est [illegible]

sit procedit proportio motus ad
motum in velocitate et
tarditate est sicut proportio
medii ad medium in subtilitate
et densitate / Et hoc sup-
posito quod tale mobile aequale
sit magnitudine et virtute sed dif-
ferentia [illegible] ad mobile et
[illegible] / Sed spatii vacui
ad spatium plenum nulla est
proportio sicut quod unum excedit
alterum aut exceditur ab eo
/ Ergo motus factus per vacuum
ad motum factum per plenum non
erit proportio aliqua sed omnis
motus per plenum successive
fit in tempore / Ergo motus
factus per vacuum fiet subito
et non in tempore quia omne tempus
ad aliud tempus etiam
habet proportionem / Sed non tempus
ad tempus nullam habet proportionem
sicut neque vacuum ad ple-
num / Maiorem habita ratione de-
clarat Aristoteles / Nam si sint du-
o corpora omnia alia omnia
aequalia ut dictum est
et unum moveatur per a-
erem et reliquum per aquam
tunc motum per aerem velocius
altera movebitur quam illa
proportione in qua aer sub-
tilior est aqua / Minorem
probat Aristoteles quia omne quod
excedit alterum continet illud
quod excedit et id in quo
excedit ipsum [illegible] nos
non dicamus quod hoc excedit
nihil quia non continerent
nihil sed hoc excedit unum
quod duo [illegible] / Sed vacuum
non continet plenum nec econtra
/ Ergo vacui ad plenum nulla
est proportio sicut quod unum ex-
cedit alterum aut exceditur
ab eo / Tertia ratio quae est in for-
ma syllogistica ad propositum sic motus

tus factus per vacuum proportionem
aliquam habet ad motum factum
per plenum ita quod in vacuo fiat
motus in tempore sicut in pleno
tunc cum omne tempus ad aliud tempus
etiam habeat proportionem sequitur
quod in aequali tempore fiet motus
per medium plenum et medium
vacuum / Primo quod in minori tempore
transitur medium plenum eius-
dem magnitudinis quam medium
vacuum consequens est impossibile
/ Ergo id ex quo sequitur / Probatur tunc quia
et sit tempus motus facti per
plenum [illegible] duo ut dictum
est habeant eandem proportionem
[illegible] quod tempus motus facti
per plenum excedit alterum tempus
in aliqua eadem proportione sub-
tilietur / Ergo in eadem proportione
diminuetur tempus et per consequens in aequali
tempore fiet motus per plenum et
per vacuum et tamen ad hunc sub-
tiliandum posset tale medium et per
consequens motus velocitari et
tempus diminui sequitur quod in minori tempore
transibit mobile medium plenum
quam medium vacuum aequalis
magnitudinis quod est inconveniens
[illegible] / Sed contra has ra-
tiones Aristoteles insurgunt ali-
quae difficultates / Quarum
prima est quod non videtur
sequi quod si fiat motus per va-
cuum quod nullam habeat proportionem
in velocitate ad motum factum
per plenum quia quibus motus habet
determinatam velocitatem
ex proportione potentiae motoris
ad mobile / Et si nullum sit
impedimentum extrinsecum
ex ipso patet per [illegible] et per
rationem / Secunda quia in
corporibus caelestibus motus
a nullo impeditur et tamen
est determinata velocitas sed
determinatum tempus / Tertia ratio

tero quia ex hoc ipso quod in
spacio per quod fit motus
est resistens prius et posterius ita
et est in motu. Sed quia secundum
motum esse in diminuto tempore
sed unum verum est quod habemus ve-
locitati debitae secundum proportionem
potentiae motoris ad molem per
aliquid subtrahi vel aliquo
impedimento, ideo non oportet quod
proportio motus ad motum in
velocitate sit sicut proportio
impedimenti ad impedimen-
tum ita quod non sit aliud in-
pedimentum quam motus fiet in
non tempore sed solum oportet quod sic
proportio huius impedimenti ad
impedimentum sit proportio retar-
dationis ad retardationem, ideo po-
sito quod motus sit et fiat per
vacuum tamen sequitur quod nulla re-
tardatio accidit super velo-
citatem naturalem, sed non sequitur
quod ipse motus non habeat
proportionem ad motum qui fit per
plenum. Sed hanc obiectionem
faciunt contra verba Aristo-
telis et Averroes dicens
quod ratio illa non sit nisi
et ut multi dicunt non enim
sit intentio dicendi sic quod
volebat dicere Aristoteles quod dicta
causa sunt motus possunt con-
cessi et dicit ipse quod si huic
quod motui facto per vacuum
nulla sit successio in re-
tardatis causata ex resis-
tentia medii quod perficitur.
Unde ut dicunt ipsi duo sunt
quae causant velocitatem et
tarditatem in motu.
Primum est proportio potentiae
motoris supra molem et velo-
citatis causata ex dicta
proportione naturalis est.
Aliud est ipsa dispositio
medii quod prodest magis

maiorem et minorem densita-
tem magis aut minus potest tar-
dare motum et velocitatem
naturalem debitam ex dicta proportione
potentiae motoris ad molem ita
quod proportio medii ad medium
non est proportio motus ad
motum sed solum retardationis
ad retardationem. Remoto ergo
medio nulla plus manet
retardatio causata a me-
dio et addita velocitate
naturali remanet tamen adhuc
velocitas naturalis debita
ex proportione potentiae mo-
toris ad molem et haec ma-
est mens duorum praedictorum.
Ad hanc obiectionem et con-
firmationem eius sed sic posset
Commentator aliter et primo
intendo ostendere ipsum ob-
iectionem istam ymaginan-
tem patet dicens quod ponit
praedictam obiectionem, ymaginari
enim retardationem intrinsecam
esse motus sicut fit ad-
ditio magnitudinis lineae
per quod sequitur quod pars addita
sit alia a parte cui addita
est ita enim videbitur
praedicta obiectio procedere
ac si retardatio motus
fit per hoc quod aliquis motus
addatur alteri motui ita
quod subtracto illo motu
addita pro impedimento
retardans remanet quidem
motus naturalis. Et ut
dicit Averroes hoc non est
simile quia ad retardationem
motus quod scilicet predictus motus fit
retardior non autem per hoc
lineae fit maior. Secundo
ostendo intentio quod verba
Aristotelis veritatem habeant
et dicit quod velocitas vel
tarditas motus tamen consurgit

ex proportione motoris ad mo-
bile. Secundum hoc motus consequitur aliquam resis-
tentiam motoris sicut patet
quando est agenti sine mo-
tori aliquid resistentia potest
se comparabunt. Primo quando
resistentia competit eius ipsius quod
movet intendit transferre
mobile ad aliud et ipsum mobile
in alio est consistens contradicit
intentioni motoris. Secundo ex
natura mobilis sicut patet
in motibus violentis sursum
mobilibus ut ad gravia proici-
untur sursum. Tertio ex parte medii
et hec resistentia accipienda est
solum ut medium resistens ad hoc
ut transferatur una tamen quanta-
ditatis sub motu quod ipso mo-
bile sursum consideratur secundum quod
dicit Commentator et aliud eius
in actu propter quod contrarii
resistentia mobilis ad motorem
vel ex parte mobilis tantum sicut
accidit in corporibus celestibus
vel ex parte medii et mobilis
sed sicut accidit in corporibus
aliis. Sed in gravibus
et levibus simplicibus
subtracto eo quod mobile est
a movente sed ipsam formam
que est principium motus quod
dicitur generans quod est movens
non remanet in materia
gravis parte nulla resistentia
potest considerari ad movens
ex eis in quantum in talibus
sola resistentia ex parte me-
dii sicut ergo in corporibus celes-
tibus est ratio velocitatis
solum secundum proportionem motoris ad mo-
bile. In corporibus vero aliis
secundum proportionem motoris ad mobile
et ad medium resistens simul
et in talibus procederet obiectio
predicta scilicet quod remota vectar

ratione quod est ex parte medii
prohibentis adhuc remanet
determinata quantitas temporis in mo-
tu secundum proportionem motoris ad mo-
bile. Sed in gravibus et levi-
bus simplicibus non potest con-
si retardatio velocitatis nisi
secundum resistentiam medii ideo
in talibus ut dicit Commentator
bene procedit ratio Aristotelis secundum
ista dicta Commentatoris non vi-
detur sufficientia primo aliorum
rationes est et primo quantum
ad ea quod dicit quod obiectio alia
ad hoc eius quantitas tarditatis
non sit secundum modum quantitatis continue
ut scilicet addatur motus motui
sicut linea linee sed solum secundum
modum quantitatis intensive sicut
cum aliquid efficitur albius al-
tero tunc quantitas temporis consequentia
a ratione Aristotelis augmentatur secundum
modum quantitatis continue et sic tempus
efficitur minus per additionem
temporis ad tempus ideo subtra-
cto tempore quod addatur ex medio
impediente et retardante
motum remanet tempus naturalis
velocitatis. Secundo non videtur
verum dicere quantum ad illud
quod dicit de resistentia in
gravibus et levibus simplicibus
quia in ipsis remota forma
quam dat generans adhuc
remanet secundum intellectum corpus
quantum quod ex ipso quod est quantum
et divisibile situm consistens habet
resistentiam ad motorem quia
simul esse et semel non
potest esse corpus quantum
in duobus situbus oppositis.
Non eius potest contingi alia
resistentia in corporibus ce-
lestibus ad suos motores
ideo nec eadem in gravi-
bus et levibus simplicibus

habet suum secundum suam intentionem
ratio Aristotelis quod volebat
ostendere ipse auctores istos
michi ad intentionem philosophi est

Dicendum quod ratio Aristotelis
inducta fuit ad quod dicendum
positorum et non fuit ratio
demonstrative simpliciter ponentes
enim vacuum habere causam
ipsum ponebant ut non
perdere motus ita quod secundum
eos medium plenum esset to-
ta causa tarditatis in motu
et sic secundum eos causa motus
erit propter medii vacui
quod non impedit motum
et ideo Aristoteles arguit contra
eos ac si tota causa ve-
locitatis et tarditatis in
motu propter medii. Sed
enim impedienti tempus (?)
arguebat contra ipsos dicens
quod si natura est causa mo-
tus simplicium corporum non
oportet ponere vacuum quod
sit causa motus eorum
per quod dat intelligere quod totam
causam motus ponebant
propter medii vacui et
non naturam mobilis

Et ideo dicendum est ad questionem
quod si ponere vacuum
tamquam spatium quoddam se-
paratum ab omni corpore mobili
et tamen habet dispositionem
trinam dimensionem. Et cum
hoc supponitur quod ipsum va-
cuum sit tota causa motus
et michi admodum sit
natura motus tunc grave
aut leve simpliciter in
ipso positum moveretur
subito et non successive
ut probat Aristoteles
ratio quem dignorem
non habet nisi accepta
suppositione antiquorum. Sed si po-
neretur vacuum separatum a cor-
pore naturali et non a corpore
mathematico ut dictum est et non
supponatur suppositio antiquorum
et causa ipsorum quam ponebat
vacuum tunc si ponetur grave
aut leve super (?) in eo ad-
huc successive et in tempore
moveretur et non repugnaret illa
successio existentia me-
dii illius sed redundet ex
oppositione sui ad situm ut
ubi supra dictum est. Sed si ro-
peretur (?) vacuum simpliciter
ita quod esset negatio corporis
tamen naturalis quam mathematici
sic quod nullam haberet distan-
tiam dimensionum et po-
neretur in eo grave aut
leve simpliciter tunc non
moveretur in tempore quia tale
vacuum non esset nec in eo
essent situs nec prius nec poste-
rius aut unus secundum
se solum sed ymaginationem
et propterea facile est oppo-
nere ad rationes in oppositum
dicta dempta. Sed diffi-
cultas contra rationes Aristotelis
tacta est in prima ratione
in oppositum quod si medium
plenum non impedit motum
ut dicit Aristoteles septimo quod non
sit in hoc mundo in ferendo
aliquis motus perfectus et
non impeditus quod videtur
contra eius. Sed quod dictum est
quod omnis motus naturalis est propter
alicuius non violenti et tendit
ad locum naturalem ideo quando
… ad locum naturalem
pervenit non est contra sibi
aliquid non valet ei contingere
tamen quod recedat ab eo
quod est contra suam naturam

et tendit in id quod est secundum
naturam approximat et ideo mo-
tus naturalis semper in
fine intenditur / secundo quia dum im-
plendum gradus innat et ce-
pedit quidam est propter situm
consistentem et [illegible] consistit
sub dispositioni contra quam [illegible]
aliquid opinionem adipiscendo
mole per ipsam quam superiorem seu
continuitatem / ipsius debilitatur
virtus motiva mobilis secundum in-
nat motum per hoc ¶ secundo
est [illegible] ipsum mobilis et quan-
to plus accedit mole
ad motum naturalem tanto
ipsum medium magis [illegible]
est mobili et magis iuvat
motum eius sicut aer quanto
propinquior est terre tanto
magis levior est et magis
iuvat motum terre deorsum
¶ Tertia difficultas quod in
corporibus naturalibus sit diversitas
tamen raritatis non videtur
quod semper sit accipere corpus
rarius et rarius secundum quod sunt
proportiones temporum ad tempus quod
[illegible] ostendit [illegible] ratio ¶ Re-
spondetur quod hoc quod sit deter-
minata raritas in corporibus
naturalibus non est de natura
corporis mobilis inquantum est
mobile sed quod fit ex natura
determinatarum formarum na-
turalium quod requirit determinatas
raritates vel densitates
in sua materia ¶ modo
in hoc libro agitur de
corpore mobili de quo ideo
sequitur ista ratio Aristotelis in isto
libro in suis rationibus quibus
/ Sed quia ista sunt si consideratur
natura determinata corporum
sensibilium tamen sunt si considerentur
natura corporis in quantum vel

posset dici / quod hic procedit Aristoteles
secundum antiquorum philosophorum opinionem
qui ponebant rarum et den-
sum prima principia formalia
ideo secundum eos raritas et densi-
tas in infinitum augeri pos-
sent ad non sequitur aliquas
species formales secundum quarum
exigentiam habeat determi-
nari ¶ Iste sunt difficul-
tates que videntur sequi ex pre-
dictis rationibus Aristotelis ¶ De-
inde et finaliter arguitur
ad conclusionem ut arguit
Aristoteles quod alia causa velo-
citatis et tarditatis in mo-
tu quam ista causa est propter
dispositiones mobilis quod per e-
quale spatium istius causa [illegible]
[illegible] ea que habent maiorem
inclinationem / puta illam
continuitatem aut levitatem
et hoc secundum se solum sed etiam secundum
figuras quia corpus latum tar-
dius movetur quam corpus acu-
te figure et hoc contingit
quia hoc quod movetur maiorem
resistentiam ex parte fortitu-
dinis / velocitati dividit me-
dium vel propter aptitudinem sue
figure quia acutum est pene-
trabilius vel propter inclina-
tionem predictam secundum variatum non
potest dici [illegible] vel tarditatis
¶ Quod omnia corpora equali ve-
locitate movebuntur proba-
tum secundum hoc maxime apparet
esse impossibile quod corpora
velocitate vel tarditate
motuum concluditur variatum id
esse ¶ Sed tenendum est [illegible]
quod [illegible] vacuo
sit solum difficultas sed
imprimis dicendum [illegible] suppo-
nere / quod differentia velocitatis
de motu non sit nisi propter

vacuum distinctionis medii ad
tum in corporibus celestibus
sunt diversi gradus velocitatum
in quibus tamen non est ali-
quod plenum medium resistens
quod dividi oportet primo mobili
corporis celestis. Ad solu-
tionem est hec difficultas si-
cut et prima. Ex omnibus
hiis concludit Aristoteles quod
manifestum est vacuum non
esse ponendum tamen quia non
poneretur nisi ut antiqui va-
cuum esse ut esset causa
motus et si ponatur vacuum tol-
litur motus ut dictum
est. Sequitur quod non est
ponere de vacuo. Rationes
vero de [illegible] quanta solu-
te sunt predicta. Quidam tamen
dicunt quod dimisso illo ca-
su non esse possibile illa duo
corpora subito ab invicem separa-
ri. Sed quibus partem [illegible]
et [illegible] ea primo separari sed
nam partem [illegible] aer con-
cedit et ea non subito
sed successive ingreditur inter
illa duo corpora. Conclusio
prima est predicta.

Utrum ponendum sit vacuum
naturaliter in corporibus in bibulum
vel in dictum. Arguitur quod sic quia
natura est rarefactio et conden-
satio sed medium in talibus
sed non per se rarefactio vel
per impossibile ergo vacuum
per quas ab invicem magis distant
partes plene quam ante nisi
per condensationem nisi propter
totam vacuitatum per
quas quando vacuitatibus ma-
gis accedunt partes plene et
adinvicem ad invicem aut per

magis sed aliorum corporum in aliqui
vacuitates ergo necesse est poni
vacuum. Secundum principaliter antiqui
probat duplicatur quia non posset
esse motus nisi condensatio
sed quod moto uno corpore ce-
lestium totus aer et totum universum
et fieret tumultuacio celi
et per quanto quia ad corpus
aliquod tendit ad aliquem locum
nisi fiet condensatio oporte-
bit corpus preexistens in
illo loco cedere in aliquem
locum et corpus existens in
illo loco in aliud et sic turba-
bitur totum universum et tumul-
tuabitur celum nisi condensatio
fiet et sic nonnisi condensa-
to si saltem debeat locum
in locis. Tertio probatur hoc
quia ad cum aqua sit aer
aer accrescentia ex aqua
decuplo sit maior quam
quod erat aqua ideo alicu-
bi fiet condensatio oportebit
necessario alibi tamen de aere con-
venienti magnam aliquod to-
tum universum maiore locum
quam ante occupet aut quod ali-
cubi in rebus permixtum vacuum
quod sunt dimicare locum et
quod de condensatione in corporibus rebus.
Quarto arguitur maiore raro
partes ab invicem plus di-
stant quam densum et non prope
nisi per vacuum. Quinto vero
est ratio in ultimo talo tamen
tractatur. Per conclusionem ad
questionem est dicendum quod ponendum
probavit et causationibus supposi-
cepte motus et velocitatis
et tarditatis in motu non
esse ponendum vacuum tamquam
spacium separatum a corporibus
sed in quo et per ipsum mo-
vens posset corpora quod ad

Ideo hoc idem probat 2a
rationibus supra positis contra ipsum
vacui posse et abstracte consideratum
Prima est quia si hoc modo
ponatur vacuum sequitur quod duo
corpora poterunt esse simul et
pari ratione infinita et sic omnia
patet consequentia sed quia si illo modo
ponatur vacuum tunc non po
terit cadere corpus in medio dicti
in ipsum quia si caderet hoc esset
sed per motum modo nichil est
[illegible] modo moveretur nisi corpus
naturale quod non est verum de vacuo
ipso dimensiones vacui sed esse
penitus et penetrative cum
dimensionibus corporis ingredi
entis et cum duo corpora non
habeant repugnantiam ad esse
simul nisi ratione suarum di
mensionum sequitur quod si di
mensiones corporis et vacui pos
sent esse simul quod et eadem ratione
duo corpora poterunt esse simul
et per consequens tria et sic omnia
Ad 2m dicitur quod non sequitur
si dimensiones vacui et alicuius
corporis naturalis possunt esse
simul penetrative quod et eadem ratione
duo alia corpora possunt esse
simul et causa quia corpus ingrediens
vacuum sit cum eo in eodem loco
vacuo quia sed alia corpora com
pugnabant esse simul propter su
as naturas et propter suas
passiones et passibiles qualitates
quod tamen non competit vacuo
et corpus positum in vacuo
a vacuo dividitur per suas qua
litates et suam materiam habet
enim exclusionem non [illegible] quia corpori
non debetur locus ratione
suarum passibilium qualita
tum nec etiam ratione sue ma
terie sed quod commensuratur sed suis di
mensionibus et propter hoc quia

duo corpora non possunt simul sed
esse non est ratione suarum
dimensionum [illegible] non
potest esse [illegible] sicut causa
[illegible] in [illegible] incompatibilitatis
ratione opinionis ponentium
ipsum non sunt dimensiones
sed in corpore sensibili tunc sicut
duo corpora sensibilia non possunt
esse simul nec corpus sensi
bile esse sed cum spatio vacui
vel si sed posset esse cum eo
[illegible] et pari ratione duo
corpora sensibilia et sic omnia
Ad 3m ratio quibus corpus natura
le [illegible] suas proprias dimensiones
quod supponendo vacuum predicto
modo dimensiones vacui pe
netrant dimensiones corporis
et sed sunt cum eis et per consequens
nec alteri obviant sequitur quod
preter dimensiones dimensiones
corporis non erit magis ponere
locum tamquam aliquid aliud
a locato Tertio ratio si ali[illegible]
esset alicubi debet esse etc.
apparet vacuum sed [illegible]
apparet quod non est po
nendum Et maxime cum [illegible]
pho quod nec capit in tunc mo
tu et materia sensibili nec
valet si dicatur quod aer nec sit
et ita locus aeris nec sit
quia quamquam aer visu non per
cipiatur non tamen tactu bene
sentitur quia bene sentimus aerem
qui est [illegible] frigidus
Item etiam patet de [illegible] quia si
pisces essent [illegible] color
tum aqua et sic non possent
percipi distinctio piscium ab aqua
per visum non sequitur quod vel aqua
vel pisces non essent quia ad
hunc [illegible] percipietur
distinctio piscium ab aqua
Ad [illegible] rationibus tunc primis

sis impedientibus concludit
Aristoteles quod non est ponendum
vacuum tamquam spatium se-
paratum a corporibus naturalibus omnibus
nec infra mundum nec ex-
tra mundum. Et in hoc patet expo-
sitio primae opinionis de vacuo
¶ Secunda est. Vacuum per imposi-
tionem 2e opinionis ponentes
scilicet vacuum corporibus naturalibus
imbibitum de qua est prius
quaestio quod sic ponentes vacuum
duos modos praedicti sunt
Primi enim infra corpora po-
suerunt quasdam vacuitates
loco et situ distinctas a partibus
plenis ad modum quo(?) per nos
foraminum quas vacuitates
poros appellabant per quos
quidem poros dicebant motus
augmentationis rarefactionis
et condensationis corporum et
generaliter omnium alterationum physi-
carum fieri et huius opini-
onis fuerunt Democritus
Leucippus sectatores. Et haec o-
pinio similibus rationibus
reprobari posset sicut et poste-
rior praecedens quia sic ponentes
vacuum quodammodo ponunt
ipsum infra corpora | quia ipsum po-
nunt ipsum loco et situ se-
paratum a partibus plenis. Po-
nunt ipsum tamquam spa-
tium segregatum a corpore ut
in ipso recipi possent rara
vel intermixta vel condensa-
ta corpora in quibus sit va-
cuitas. ¶ Alii vero ponentes
vacuum imbibitum infra
corpora non posuerunt tales
vacuitates loco et situ dis-
tinctas a partibus plenis
sed posuerunt | vacuum esse di-
mensiones quasdam quas
dixerunt penetrare et conti-

nere dimensiones corporum et
esse causam | motus localis
corporum non eodem modo quo
prima opinio sed per hunc modum
quod per ipsum et per ipsum moveantur
corpora sed per hunc modum quod ubi
spatium sit dubitatum secundum
deficeret eorum inquantum est | quadam
modum quo secundum deficiunt inter
corpora quibus repleta sunt
Contra quam positionem ponitur haec
conclusio non est ponendum va-
cuum corporibus imbibitum
ut sit causa motus localis vo-
cato uno statu corporis. ¶ Hanc
conclusionem probat Aristoteles 4or ra-
tionibus. ¶ Prima est quia si hoc
modo poneretur vacuum sequeretur quod non
esset causa omnis motus lo-
calis et per consequens non esset
necesse ipsum esse causam omnis
motus | localis probatur consequentia
quia vacuum sic positum est ca-
usa raritatis sed quod est rarum est le-
ve quod autem est leve sursum
fertur sequeretur quod vacuum esset
solum causa motus sur-
sum. ¶ 2a ratio quod vacuum
sic positum non est causa mo-
tus sicut de quo et per quod
aliquid movetur sed quia ipsum
vacuum inhibendo vacuum se
ad | deficeret corporis ergo opor-
teret quod vacuum | hoc modo po-
situm esset movens modo
omne quod movetur localiter movetur
ad aliquem locum et ad locus
et vacuum | sic illorum id sunt sequeretur
quod vacui vacuitates quod moveretur
deficiendo corporis esset dare
unum exterius in quo moveretur
quod est inconveniens. ¶ 3a ratio si
vacuum sit causa motus sur-
sum ubi plus est quod deficit cor-
pus sursum magis est sequeretur
quod non erit assignare cau-

quae quantitatem susceperunt.
Ex dictis videtur quod rarum
est causa motus quod quanto
aliquid erit magis rarum
tanto velocius movebitur
et per consequens si totum sit rarum
velocissime movebitur. Sed
hoc est impossibile quia quod est totum
rarum non potest moveri ut probatur
eadem ratione qua superius
ostensum est quod in spatio vacuo
non potest esse motus. Ista
conclusio est responsiva non
est ponendum corporibus naturalibus
inhibitum ad motum secundum
[illegible] vel potius ad sal-
vandum condensationem et rarefac-
tionem. Hanc conclusionem probat
Aristoteles ostendendo modum quo
fiunt condensatio et rarefactio.
Pro quo premittit tres suppo-
sitiones. Prima quod eadem est ma-
teria contrariorum quae nata sunt
fieri circa idem. Secunda est quod omne
quod est in actu prius fuit ex eo
quod est in potentia. Tertia quod materia
ut quid separata actu ab ambobus
contrariis licet secundum rationem alia sit
ab ambobus illis. Ex dictis patet
est quod eadem materiam in
uno subiecto est sub ambobus
contrariis tunc per consequens secundum rationem
illis. Ergo congregatione materiae
est eadem contrariorum sed magnum
et parvum sunt contraria circa quae
(sic) eadem est materia magni
et parvi et ista materia numquam
sit separata actu ab ambobus
his quia semper est actu sub uno
et in potentia ad aliquod et ex
eo quod prius est in potentia prius
fiat ens in actu et manifestum
remaneat eadem numero sub ea-
dem contrariis. Secundo quod materia eadem
numero prius stans sub parva
quantitate potest fieri sub maiori

sed appositione novae materiae
et sic intrapositione aliquarum
variatatum. Et sicut stans sub ali-
quo potest submoveri sub alia
parva magna et eo modo est de
simili circa idem si habeant se
magnum et parvum. Sed quod cetera
ex parte fit densum et ex rarum
dicitur per parvum submittitur a
substantia corporum et sic intra-
positione variatatum et replet-
tione earum sed per hoc quod est una
materia quae est in potentia ad utrum-
que. Hanc conclusionem declarat
Aristoteles per aliqua exempla. Primum est
Nam cum ex aqua fit aer
est maioris quantitatis quam erat
aqua ex qua fit et tamen hoc
non contingit per hoc quod adve-
niat nova materia in
aere quae non fuisset in aqua
Sed quia materia quae erat sub
minori quantitate existens in
potentia ad maiorem efficitur
sub maiori. Iterum cum ex aere
fit aqua quae est minoris
quantitatis et hoc non contingit
ex hoc quod aqua sit minus
de materia quam erat in
aere. Aliud exemplum est sicut
cum calidum fit ma-
gis calidum vel minus albus fit
magis album non est intelligendum
quod est in minus calido vel al-
bo fiat aliquid non album aut
calidum et post calefiat vel
dealbetur. Immo in minus calido
omnes partes calidae erant sed
quibus efficitur magis calidae etc.
Aliud exemplum est Nam cum
circumferentia circuli fit bre-
vior circulus circumferentia circuli fit ma-
gis curva non per hoc quod in maiori
circulo essent aliquae partes re-
ctae quae post curvantur. Immo
omnes partes curvae erant et

in pon̄ ad maioꝝ cautate
Unde ad condensacionem sit rarum
tunc fit corpus magnum
et non est intelligendum sic per hoc
quod in condensacione sit aliqua pars
quanta que quantificatur vel per hoc
quod fiat ibi adiectio nove ma-
terie vel per hoc quod minores ma-
nentes cavitates per partes plus
distent quam ante. Sed illud fit
per hoc quod materia condensi que erat
sub parva quantitate erat in poten-
cia ad maiorem et ideo eadem materia mediante
per alteracionem efficitur sub maio-
ri quantitate ad quam erat in poten-
cia. Et secundo intelligendum est quod ad con-
rarefactionem sit densum non est
eum imaginandum quod fiat
aliqua substractio parvi vel
quod partes adiunctiores magis
fiant quam ante per aliquas
cavitates interpositas quod in
condensacione alia contra explecion-
e minori cavitates. Sed quia
materia que erat sub a[?]
quantitate eadem materia per alteracionem
per partem efficitur sub maiori
ad quam erat in potencia.
Unde quod in rarefactione et
condensacione concurrit alteracio
patet per hoc quod consequitur ad ra-
rum et densum. Verum ad
rarum sequitur esse molle et leve
et ad densum consequitur esse du-
rum et grave que sunt qualitates
naturales et hoc est signum
quod condensacio et rarefactio
fiunt per alteracionem quam ut naturam.
Si vero queratur an condensa-
cio et rarefactio sint motus
sed dicitur quod non sunt motus
per se sed sunt passiones quia
consequuntur alteracionem rare-
factio enim et condensacio per se
sunt adventacionem et densi-
tacionem que vel sunt quantitates

dicta quantitatem vel sunt et quantitates
dicuntur rarefactio et condensacio
non possunt esse motus per se
quia motus ad quantitatem per se[?] quantitas
per se quantitas motus ad positiones per
esse per se motus ut[?] [?]mo
[?]. Sed si ulterius queratur
an rarefactio sit idem quod aug-
mentacio et condensacio idem
quod diminucio. Respondetur
quod non capiendo augmentacio-
nem et diminucionem proprie. Et
primo quod augmentacio et di-
minucio per se ad quantitatem
terminantur. Sed rarefactio vero et con-
densacio ad qualitates vel posiciones
ut dictum est. Sed secundo quod in
augmentacione proprie dicta ad-
venit nova materia ideo etiam
et nova quantitas et in dimi-
nucione abicitur aliquid de materia
et ita etiam aliquid quantitatis. Sed in rare-
factione autem non advenit no-
va materia ideo neque no-
va quantitas. Sed efficitur quod partes
quantitatis percipiuntur in sitis
posicionibus variantur et que prius
erant distantes efficiuntur.
Unde in condensacione non
abicitur aliquid de materia per
existente ideo neque de quantitate
sed partes quantitatis in suis posicionibus
variantur et que remote erant
magis appropinquantur. Sed ex his
omnibus in hoc tractatu patet quod
nullatenus in rerum natura
est ponendum vacuum patet quod cor-
pora eodem modo ad quantitatem
ymaginacionem possit vacuum.
Sed de raritate opposita
sed primo concedit quod rarefactio
et condensacio sunt per lucis[?]
primo medie[?] lucra[?] te[?] mali
incorporibus naturalibus. Sed
quod proprie hoc ponendum sit
vacuum hic contra quia

quia declaratum est quod sine
vacuo salvari possunt ra-
refactio et condensatio. Et cum
ad dicitur quod contrarie partes re-
mote plus distant quam
modo secundum hoc distantia aliquorum
non est propter positionem vacui
sed propter partes materie
magis distantes quam modo.

Utrum tempus sit aliquid quod non
componitur ex partibus. Prima
est omne quod componitur ex hiis quae non
sunt impossibile est esse et habere
aliquam substantiam, sed tempus
componitur ex hiis quae non sunt scilicet
ex preterito quod non est plus
sed abiit et ex futuro quod non-
dum est, ergo tempus non est.
Secunda ratio talis. Divisibile quod
non est necesse est omnes
partes eius esse aut saltem
aliquas, sed temporis nulla pars
est quia nunc preterita est vel
futura ut argumentum est,
ergo tempus non est. Licet tertia
si dicatur quod ipsum nunc sit
pars temporis quia pars est que mensu-
rat totum ut binarium se-
narium vel saltem cum
componitur ipsum totum sicut qua-
ternarium, licet non sit pars
mensurans senarium com-
ponitur tamen et binarium compo-
sitionem. Sed ipsum nunc cum
sit indivisibile non potest men-
surare tempus quod divisibile nec
tempus potest componi ex ipsis ut
dicetur. Secundo ergo ipsum nunc
non est pars temporis. Quarto arguitur
quia si tempus esset vel esset idem
nunc in toto tempore vel aliud
et aliud, non aliud et al-
terum quia hoc est ratio temporis

quod duo partes temporis non possunt
simul esse, nisi una conti-
nuat alteram ut due hore
non possunt esse simul
sed una dies et hora eius. Ergo
ipsum nunc indivisibile sit et
etiam non posset generari. Secundo quia
quod duo nunc non possunt
simul esse, ergo si sit aliud
et aliud nunc in tempore oportet quod
adveniente uno precedens
nunc corrumpatur aut quod in
seipso corrumpitur et hoc non
quia dum est ipsum esse ergo in se ipso
non corrumpitur quia quod corrumpitur
dum corrumpitur non est
ad corrumpi in nunc precedente
ipsum et hoc non quia illud
nunc precedens non plus
est et dum erat non dum
erat. Item nunc quod corrumpitur
aut corrumpitur inmediate
et hoc non quia nec corrum-
pitur inmediato vel in me-
diate. Non primum quia nec
non sunt immediata in tempore
Nec secundum quia id quod mediat
inter duo nunc est tempus
et in hoc tempore sunt infini-
ta nunc ergo illud nunc esset
corrumpitur simul esset cum
illis infinitis nunc quod in-
possibile est. Non potest
ergo dici quod sit aliud et aliud
nunc in toto tempore. Licet potest
dici quod sit unum et idem
nunc in toto tempore quia corporis
divisibilis finiti sunt divisibilis
secundum unam dimensionem tamen sed
secundum unam dimensionem pluribus
oportet ad minus esse duos
terminos. Ergo ad ipsum nunc
sit totius temporis terminus in tempore sicut
Ideo tempore aliquam partem
temporis finitam sequitur

quod nature est ponere plura
nunc ¶ 2a racio ad idem ca-
dencium esse simul secundum tempus
que sunt in isto nunc si ergo
est unum et idem nunc per individuum
in toto tempore sequitur
quod ea que fuerunt ante mille an-
nos sunt simul cum illis
que sunt hodie quod falsum est ideo
ergo non unum et idem nunc
in tempore toto ¶ Ad oppositum
est aristoteles in isto 4o tractatu
de tempore ¶ Pro responsione est
sciendum quod philosophus prius actu
est de loco quam ipse motum
consequitur tamquam locus a quo
et ad quem motus localis
et tamquam mensura continua-
tiva mobilis et actu de ra-
tione ipse opiniones antiquorum
asserencium vacuum esse con-
sequenter agit aristoteles in isto
3o tractatu de tempore quod se
habet ad motum tamquam mensura
circa continuum eius et licet
satis manifestum sit tempus esse quia
simul cum motu qui ad sensum
manifestus est percipitur tempus
attamen quia quelibet que tradi-
ta sunt ab antiquis de tempore
non est manifestum quid sit
natura temporis ¶ primo per ea
que prius dicta sunt mo-
venit dubitacionem contingit
quid sit tempus primo ostendit
[illegible] dicit philosophus quod videtur se licet
opponere per quasdam raciones
ab aliis positas vel sophisticas
¶ Si tempus est vel non est
et si est quid sit natura et
proprietates eius et ille raciones
concludunt quantum ad questionem
si est an apparentes sunt
¶ Sed quantum ad questionem quid est
diversimode opinati sunt

antiqui ¶ Quidam enim pro ma-
gna parte opinati sunt quod ipsum tempus est
motus celi qui circulacio dicitur
et movebantur quia videbant
ipsam circulacionem quasi veritatem
sicut motum celi ¶ Alii dix-
erunt quod tempus est ipsa spera
celestis et movebantur racione
racionum quia omnia sunt in tempore
et etiam omnia sunt in spera
celesti quoniam concludunt quod omnis
ergo spera celestis est tempus
¶ Alii dixerunt quod tempus est idem
quod motus sive mutacio quia
non percipitur tempus sine motu et
simul cum motu percipitur
tempus ergo tempus est idem quod motus
sive mutacio ¶ In principio autem
non ponit aristoteles differenciam
inter motum et mutacionem
iste sunt opiniones circa naturam
et quidditatem temporis sive mutacionem ipsa-
rum opinionum ¶ Hiis suppo-
sitis ponuntur conclusio-
nes ¶ Prima conclusio
¶ Ad physicam pertinet considerare
de tempore patet quia ad physicam
pertinet determinare de motu ergo et
de tempore licet quia quod tempus est circa
motus ipsum ¶ 2a conclusio
tempus non est motus celi probatur
dupla racione textus prima
quia quodlibet pars temporis est tempus sed
pars circulacionis celestis non
est circulacio ergo tempus non
est motus celi qui circulacio
dicitur ¶ 2a racio motus multi-
plicatur ad multiplicacionem mo-
bilium et est in mobili ut
in subiecto ¶ Si essent plu-
res celi quod admodum posuerunt
isti antiqui ponentes pluralitatem
mundorum sequitur quod essent
plures motus celestes et tamen
unum non est pars alterius

9a 1

2 q

et prout essent plura tempora
secundum quorum unum non esset
per alterum quod est contra maiorem
tempus non enim possent esse
duo tempora simul nisi unum
sit per aliud ut dictum
est ¶ 2a Conclusio tempus
non est ipsa spera celestis
probatur contra destruendo motum
aliorum opinionem quia ratio ista
peccat quia quibus asserentes tem-
pus assimilantes primum a si-
gnum peccat et quia e contrario
quia res sunt in spera celesti
ut in loco continente et am-
biente ¶ sunt in tempore ut in
mensurante motus ipsarum
rerum id dicit aristoteles quod ratio
illa est multum magis stulta quam
oporteat esse de impossibilibus
quandam sequitur ¶ Posset
ex plurali conclusio dicta tali
ratione quia omnes partes spere
celestis sunt simul permanentes
partes autem temporis non
ergo tempus non est ipsa spera
celestis ¶ Quarta conclusio
Tempus non est idem quod
motus sine mutatio quamvis
mutatio hoc magis videri
posset ¶ Probatur dupliciter in
hoc textus ¶ Prima quia omnis
motus seu mutatio est solum
in ipso mobili et ubi est
mobile et ob hoc est multi-
plicatur ad multiplicationem
mobilium sed tempus tempus est
ubique et est apud omnia una
et idem ergo tempus non est mo-
tus ¶ 2a ratio omnis motus
vel mutatio est velox vel tar-
dus sed tempus non est huiusmodi
ergo tempus non est motus vel
mutatio … patet quia velox
et tardum tempore diffinitur
diffiniuntur ¶ Dicitur enim
velox quod in parvo tempore multum
movetur et tardum quod in
multo tempore parum ¶ Sed
tempus neque secundum suam quantitatem
neque secundum suam qualitatem tempore
diffinitur quia id non est men-
sura sui ipsius neque diffinitio
ergo tempus non est neque velox
neque tardum ¶ Quinta conclusio
tempus non est sine motu probatur
quia tempus non percipitur sine motu
sed secundum motum percipitur
ergo tempus non est sine
motu quod ostendit aristoteles
quia quando homines non sentiunt
aliquem motum aut mutationem
neque in aliis neque in suis
corporibus aut in sua ymma-
ginatione tunc non videtur
eis quod pertranseant aliquod
tempus sicut declarat aristoteles de
illis qui in sardo quod est civi-
tas apud hominum fabulose
dormiunt apud heroes …
apud quos maximas enim magi
motum de fructorum et …
heroes vocabantur et quasi
deos colebant ut maximi here-
oles et bachi et similia et
per incantationes aliquis …
heroes de tali cultu alii in-
firmi reddebantur et tunc di-
cebantur dormire apud here-
os et excitati quia a modico se
dormisse dicebant et sentiebant
quod perdormiebant ¶ Illi autem
… et excitati
non percipiebant tempus
quod preterierat dum dormi-
erunt quia illud instans primum
in quo dormire incepit
copulabatur priori nunc in quo
excitabantur ac si esset unum
et id unum quia medium
tempus non percipiebant quia
non senserunt aliquem

motum aut mutacionem in alio
nec in se ipsis aut secundum corpus
aut secundum ymaginacionem sic ergo
non percipitur tempus sine
motu. Ulterius etiam accidit ho-
minibus contemplativis qui sunt
in vehementi contemplacione
spirituali in manibus dei
quod tunc efficiantur supra omnem
motum et obliviscuntur et non per-
cipiunt tempus. Ultima conclusio
tempus est aliquid motus patet quia
tempus non est motus et
tamen non est sine motu quia
non percipitur sine eo et si-
mul cum eo percipitur ergo oportet
quod sit aliquid motus. Ex
sequitur quod tempus est passio quia
motus est et tempus est ali-
quid motus ergo tempus est
Dubitaret autem forte aliquis admo-
dum videbitur inferius Sed
racio ad oppositum Solutio
primas duas conclusiones ma-
nifesto procedunt dicitur quod licet
partes temporis non sint in esse
permanenti sic una sed ad
alia permanentis tamen sunt
in esse successivo quia esse eius
consistit in quadam successione
partium successivarum. Ad racionem
dicitur quod in moto tempore est dare
et ideo nunc secundum substanciam ultra
et altera secundum esse et quomodo hoc
intelligitur declarabitur postea
quando de racione et essencia ipsius
nunc tractabitur. Unde
racio ad oppositum est predicta

Utrum tempus habeat esse in
re extra animam vel solum sit
in anima. Et arguitur quod solum
sit in anima quia prius
et posterius in tempore non sunt
sed in tempore secundum actum dicitur quod

secundum solum in apprehensione anime secundum tempus
constitutum est ex priori et posteriori
sed continuatur ergo tempus est solum
in anima. Consequencia patet tempus
est numerus motus secundum prius et posterius
secundum prius et posterius motus simul
non sunt nisi in sola ap-
prehensione anime ergo nec tempus.
Secundo tempus est numerus numeri aut
tamquam vel est numerus numeralis
vel aliud numeratus numerus aut
tempore innumerabilis non est
nisi prius et posterius de motu et illa
non sunt extra animam
ut iam dictum est ergo solum
manet numerus qui est tempus
in anima numerante. Tercio nos
non percipimus tempus ut habetur
in textu nisi percipiendo
motum in speciem vel in ani-
ma. Hoc autem non esset nisi
tempus constaret motu autem
ergo tempus est in anima nunquam
est causa temporis sed motus
ille. Quarto sic tempus se-
quitur motum celi et esset in
celo mediante motu eius
tamquam causa esset tempus in celo
quo motus celi est in celo
secundum motus celi sic est in celo
quod omnes partes celi simul
sunt eo quod omnes partes eius
simul moventur ergo partes
temporis simul essent et una non
esset prior altera quod est falsum.
Quinto arguitur racione ga-
lieni sed tempus sequitur motum celi
tunc nichil percipientes de
motu celi non perciperent de
tempore quod est falsum. Nam multi
sunt nichil percipientes de
motu celi qui tamen percipiunt tempus
eo quod percipiunt se mutari vel
secundum corpus vel secundum ymaginacionem
vel secundum intellectivam virtutem.
Sexto arguitur sic in tristicie ut

augetur arguunt quia cum duo
sunt preteritum et futurum
preteritum cum non est sed pre
fuit futurum vero non dum est
ergo si tempus est in re extra ani
mam hoc est ratione presentis presens
autem est terminus preteriti nec ali
futurum est et ideo indivisibile est
indivisibile autem nec est tempus
nec pars temporis ergo ratione huius
indivisibilis non potest dici tempus
esse in rerum natura sed solum
in ipsa apprehensione anime ¶ Ad
oppositum arguitur quia tempus est
spacium motus sed motus habet
esse extra animam ergo et tempus
¶ Pro responsione est notandum
quod quidam veteres inducti
multi et solempnes philosophi vi
dentes quod tempus non est
prima spera nec motus
eius ut probatum est in pre
cedenti questione dixerunt quod
tempus habet solum esse in anima
dicentes quod cum mobile est in
transitu spacii de priori spa
cio in posterius anima ipsa capit
ipsum sed quod est ante et post comparando
illa secundum ante et post adinvicem et li
cet ante et post in re ipsa simul
non remaneat remanent tamen
in ipsa anima comparante unum
ad alterum et hec comparatio quam anima
ipsa inesse facit transitum mobilis
de priori spacio in posterius et sic
tempus secundum illos solum habet esse
in anima et ideo dicebant
quod non est aliud quam aggrega
cio plurium momentorum se ha
bentium ad invicem secundum quandam
successionem ¶ Ideo dixerunt
tempus habere non veram continu
itatem sed modo continuitatis
quo anima illam aggregationem
facit anima ipsa simul capiens
illa momenta et comparans

unum ad alterum ¶ Tamen hec di
momenta de re ipsa scilicet non
permanet et sic aggregatio
eorum in sola anima est isti autem
fuerunt illi qui dixerunt quod in rebus
que extra sunt successive for
me comparata ab anima una alteri
comparante itaque huiusmodi forme
esse non habent de ratione temporis
aliter sed in sola anima comparante
¶ Averrois vero et sui sequaces
dixerunt tempus esse in primo
mobili extra animam per motum
ipsius sed hoc solum deponitur
¶ Est complementum et idem habet
actualitatis capit ab anima
et anima ita quod tempus actualitatem
essendi non habet de rerum natura
cum tempus constitutum sit ex
preterito et futuro et preteri
tum non sit plus in actu
sed fuit futurum vero non dum
sit in actu sed solum in po
tencia nec imaginanda potest
aliquid continuum in rerum natura
de tempore nisi tempus nunc in
divisibile quod non est tempus
nec pars temporis et ob hoc dicunt
isti quod non potest concedi tempus es
se in rerum natura nisi diminu
te in potencia sed reduccione
acceptionem aliquam actuali
tatem essendi illam so
lam habet ab anima et in anima
accipiente preteritum tempus
ac si adhuc esset in actu et
futurum ac si iam de actu
esset et continuando ipsa ad
invicem et comparando unum
ad alterum eodem quo de extrinseco
natura permanentis ut
patet in linea dicit anima
duas partes una priore ali
qua posteriore actu simul
existentes et permanentes
et comparat unam ad alteram.

et hanc sententiam eciam secutus
est doctor sanctus | Circa modum
procedendi in hac materia in
fine huius tractatus videbitur
quia iam magis famosa est lo-
cucio | quod tempus habet esse in anima non
seclusa actu quorundam more a-
liorum consideracione vel consumitur
ad hoc ponitur ¶ Conclusio
responsalis ad dictum et talis
quod tempus non solum habet esse in anima
ymo verum esse sive nature
percontatum et debitum habet
in rebus quod anima probatur
multis racionibus illorum

¶ Prima racio vel iam ad sen-
sum manifestum est mo-
tum quod anima esse tempus
aut considerare motum ut numerus
eius | Ergo tempus est quod
anima | Secunda racio evidenciosa
est dicere id quod vere continu-
um est et quantitas similiter
esse in anima | tempus autem vere
continuum est | et vere est quan-
titas | Ergo tempus non solum
est in anima ¶ Tercia racio si tempus
solum esset in anima tunc esset
passio anime et non motus
physici | quia tunc motus conti-
nua consequenter non caderet
et per consequens proprietates et pas-
siones continui | et dissi-
militudinem precipit quod con-
trarium est eciam a Philosopho ¶ Quarta
racio numerus formalis quo
res numeratur est in rebus
ipsis preter consideracionem anime
| Ergo eciam tempus sit tunc quod sequitur
quod tempus erit in rebus ip-
sis seclusa actu consideracione
anime ¶ Quinta eciam nunquam
anima consideraret adhuc in
rebus ipsis esset numerus scilicet
quia non ipsa non numerat ali-
quas res nisi in ipsis reperiat

quo formaliter ipsis numerari possunt
¶ Et ideo operacionem eius
non causat anima numerum ut
sedicitur similiter racio talis
solum si anima nunquam numeraret
adhuc tunc motus in rebus eorum
in ipsis esset quia in motu prius et
posterius reperitur et sic in ipsa
reperiret | ¶ Item tunc possent dis-
tincte in partem et partem
et eciam prius et posterius numerari
possunt et dici ¶ Septima racio
prius et posterius in motu inventa
sunt ipsum tempus ergo si tempus
esset in anima motus physicus
esset in anima | Ex quo omne id in
quo est motus physicus mo-
vetur sequitur quod anima moveretur
motu physico quod est falsum
¶ Octava racio si sic sequitur quod
si essent multa tempora corporum
simul sive diversa anime et sic
tempus esset commune et quod
unum moveret et altere non
et eciam anima in ea diversas
numeros haberet sequitur quod nova
tempora orirentur et alia
recederet et multa similia
inconveniencia sequerentur ¶ Nona
racio eadem anima solum se habe-
at ad omnem motum conside-
randum sequitur quod eciam tempus solum
se haberet ad omnem motum
tam oppositum quam diversum
et tunc ¶ Decima eciam quod tempus
primo est mensura unius motus
scilicet primi mobilis et per ipsum est
mensura aliorum motuum
¶ Ex quo patet quod tempus non
solum est in anima sed verum esse
sive nature habet extra naturam
extra animam sed verum est tamen
quod completum ad esse eius et
tamen tempus habet in anima quod
quamdiu anima non considerat ipsum
tempus tamen partes habens et

comparando eas ad invicem. Et sic procedatur ad omnia.

Ad primam dicitur quod prius et posterius sunt temporis sunt motus non simul sed in esse permanenti sunt sed in esse successivo quod quidem simultas in hoc consistit quod una pars temporis sine interruptione aliqua alteri succedit. Unde sicut ad esse rei permanentis exigitur quod sue partes simul permaneant sic ad esse rei nature successive exigitur et sufficit successio partis ad partem sine interruptione et ob hoc verum est quod res nature successive non est ita perfecte entitatis sicut que est res nature permanentis. Secundum est etiam quod esse rei nature successive quidam ponunt vere et semper ponunt permutando quod una pars temporis est contra posita ad successionem alterius unde si istud argumentum concludit nulla res nature successiva esset quod tamen non esset quod manifeste falsum esse est et per id solum confirmatur.

Ad secundam rationem dicitur quod dies est unus numerus secundum compositionem et hic est ipsa causa mensure formalis et eo modo tempus est numerus motus formaliter. Hec est unum quod formalis causa ipsa numerat partes motus et ob hoc anima ipsa non est causa temporis in discrepancia quam tamen ad esse.

Ad tertiam concluditur quod ad motum percipimus tempus sed hoc non contingit quia tempus sequitur motum acie in discrepat quantum ad esse motus ut etiam dictum est.

Ad quartam dicitur quod motus duplicatis hiis partibus et eisdem eius hiis amplitudine motus quia motus divisibilis est sicut et mobile et de ipsis partibus conceditur quod simul sunt et quod ibi non est prius aut posterius. Alias hiis partibus comparatis et posterius in spatio per quod fit motus contrarie parte tempus est mensura et hec partes sed non permanent sed sibi invicem succedunt.

Ad quintam dicitur quod motus celi simul perit uno modo in se alio modo in suo effectu. Unde motus celi qui prius est et causa omnis alterius motus et si non esset motus celi non esset alius motus. Et motus celi mensuratur alio motu percipitur et ad eiusdem perceptionem exigitur collatio effectus ad suam causam et hoc modo in continuati proprietates comparamus motum cum illo motu celi quod ... percipitur et ob hoc etiam non percipitur tempore.

Ad ultimam dicitur quod preteritum et futurum dupliciter considerantur uno modo secundum rationes formales eorum sed quia discutiuntur sunt adhuc et hoc modo preteritum non est neque est futurum. Alio modo considerantur secundum quod ad hic continuata sunt per prius nunc et hoc modo licet non sunt sed in esse permanenti eo modo quo simul sunt partes linee sed tamen sunt in esse successivo et hoc sufficit ad esse rei nature successive cuius esse consistit in successione continua partis ad partem. Ratio per oppositum est predictis solvitur etc.

Utrum tempus sit unus mo-
tus vel plus aliquid preter. Arguitur
quod non quia tempus est quantitas
continua, motus autem non, ergo etc.
quod est unus tantum unus sit
quantitas discreta. Item prius
et posterius per tempus determinatur
et diffinitur, ergo etc. Consequens
diffinit tempus prius et posterius
quia in hoc videtur committi
circulus in diffinitionibus.
Sed oppositum est aristoteles
in 4o cuius tamen tractatus
ponens illam diffinitionem in
forma. Dicendum responsio
sciendum quod licet quamquam per se sit
aristoteles disputative inquirere
de tempore an sit et quid sit, con-
sequenter tamen ipsa veritate
determinat manifestando
diffinitionem explicationem nominis
et quid rei ipsius temporis. Item
dicitur diffinitionis dicit
aristoteles quod violentabiliter accipere
quod sit tempus accipiendo est quod
sit motus. Sed subiungit
tamen quod simul percipi-
mus motum et tempus. Ergo
patet quod tempus est aliquid
motus. De quo sciendum
quod licet tempus sit mensura omnis
motus posterius non tamen
equaliter, nam quod primo
tempus est a primo mobili
mediante motu ipsius
et ita primo et per se est men-
sura motus primi mobilis
licet tamen quod primus mo-
tus [illegible] aliis motibus
[illegible] percipitur sicut cau-
sa in effectu [illegible] et per
lapso quodlibet motu percipitur
tempus. Ideo etc. tempus est
mensura omnis motus

mediante motu primi mobilis.
Ex hoc salvatur quod non oportet
tempus multiplicari ad multiplicationem
motuum et mobilium. Secundo est
sciendum quod quia omne quod movetur
movetur ex quodam termino in quendam
terminum, et motus localis primus
sit, sequitur quod motus localis
est ex quodam loco in quendam
locum per aliquam magnitudinem.
Ex quo dicit sequitur sicut
magnitudo per quam fit motus
localis continua est ita et
motus localis factus per illam
continuus est. Et quia quantus
est motus tantum et tempus
fit, videtur quod tempus consequitur
motum, ideo ex continuitate
motus causatur continuitas
in tempore. Ubi est tamen advertendum
quod motus in genere acceptus
continuitatem non habet a magni-
tudine spatii eo quod non omnis
motus sit super magnitudi-
nem sed solum motus
localis, sed omnis motus
continuitatem habet ex subiecto
non interrupto formae per quam
est motus. Ex hoc sequitur
quod motus localis continu-
itatem habet a duobus scilicet ex
subiecto non interrupto quod
[illegible] sicut [illegible]
Et hoc est propter totum
eius. Tertium est similiter
quod non prius et id est con-
tinuitas spatii [illegible]
[illegible]
[illegible] et hoc est
fundamentum quod permittit
aristoteles ad veniendum. Item
tempus sit quod motus localis
continuitatem suam capiat
a magnitudine quia per quam fit
talis motus de loco ad
locum et tempus a motu

secundum continuitatem. Taliter
Primum vero fundamentum
tactum est in 3o notabili cum
dicebatur quod tempus est aliquid mo-
tus cum sed percipitur tempus
et motus. Quarto est sci-
endum quod quamvis magnitudo sim-
plex sit motus localis et
de uno termino in alterum
in partibus et post esse in prius
et posteriori consequitur ratione et
magnitudinem illam prius
aut posterius habere et quod motus
localis sit secundum illam magni-
tudinem. Et ideo de priori magni-
tudinis in positione consimiliter
est motum prius et posterius habere
et quod tempus et motus semper se
consequuntur. Ideo et prius et pos-
terius tempus habebit. Circa
hoc est advertendum quod prius
est posterius in magnitudine du-
pliciter potest considerari. Primo
secundum illud quod sunt scilicet secundum quod sunt
sub forma totius magnitudinis
continue et sic non habent ad
fieri aliquid vel distinctionem [illegible]
sed manent ipsam magnitudi-
nem. Secundo possunt considerari
formaliter scilicet sub forma propria
prioris et posterioris et sic capi-
untur ut ad invicem distincta
et separata mota quod prius et
posterius commota sunt et hoc
modo manent separata magni-
tudine et sic cum capiuntur
subdividis. Primum huius ad verbum
intelligendum per eundem lineae
vel magnitudinis non nisi
ab aliis dicta vel intelligatur
terminata duobus punctis vel
quod continue et alia per unum [illegible]
uno puncta et cum sic accipitur
linea accipitur primo modo dicto. Licet
similiter continua sit et ideo di-
ci posset de partibus motus

et etiam tempus sicut dictum est
de partibus magnitudinis et
sic patet quod non repugnat aliquid sic
continuum esse et cum illud ac-
cipi primo modo dici et hoc est in
fundamentum positum a philosopho
ad veniendum notabilia tempus.
Quinto est sciendum quod licet
prius et posterius motus non sint
subiecto cum tempore motu di-
ferunt cum ratione ab ipso. Quia
de ratione motus solum est
quod sit actus entis in potentia
ut in potentia habere vero prius
et posterius sibi contingit quod prius
et posteriori de magnitudine.
Videndum est quod cum tempus
consequitur motum inquantum
motus est vel inquantum
de ipso accipitur prius et posterius
et quo ad hoc durat
ad hoc quod tempus consequitur
motum ratione prioris et pos-
terioris de motu quod ratione
illius tempus consequitur motum
quo percepto de motu per-
cipitur tempus et quo non percepto
non percipitur tempus. Quod
tempus percipimus cum simul
cum diximus prius et posteriori et
non aliter quia quando dicto sic
tando unam partem motus
ut praesentem et alteram ut pos-
teriorem terminando nunc post
ergo videlicet distinguimus
partem a parte quod tempus consequitur
motum ratione prioris et posterioris
in motu. Unde si capiatur
unum et idem nunc ut ipse sed
capiatur ut stans sicut flu-
ens dicitur cum non distinguimus
partem tempus a parte dicentes
esse unum priore et alteram
posteriore non percipimus tempus
immo si [illegible] nunc capiatur
ut ipse et non percipiatur aliquid

medium nec ipsum non percipere
temporis quia si non percipiat
medium nec ea non percipere
unius eorum esse prius altero
Si ergo accipiatur aliquod nunc tamquam
quod finis prius precedentis
et tamquam principium sequentis
duo tunc accipiantur nec continu-
ans partes illas adinvicem
et non ut distans partem a
parte tamquam priorem a posteri-
ori non percipiemus tempus. Unde sciendum
quod partes motus sic accepte
scilicet ut stant sub forma pri-
oris et posterius accipiuntur ut
distante et distincte ab invicem
et stant sub forma eius quod
nunc. Et ex forma nunc ad
utrasque ipsius partibus motus
sub forma prioris et posterioris
acceptis et accepta secundum quod est
numerus earum. Hoc modo existens
continuatio est verissima ratio
temporis secundum sapientiores philosophos
ut dicit Albertus et ideo tempus
est numerus motus secundum prius et
posterius et quia omnis huius ex
quantitatibus causatur oportet
quod numeros ex quibus causatur
numerus qui est tempus sint uni-
tates prioris posterioris in
motu ideo ut tempus sit numerus
acceptus a priori et posteriori
in motu existentibus. Et per
hoc reprehensibilis est the-
mistius qui dicit quod tempus
est numerus motus secundum prius et
posterius temporis quia tunc circulatio
esset in diffinitionibus ut ac-
cidit est aut oppositum
ut satis. Ex istis satis patet
conclusio scilicet quod diffinitio temporis
est bene posita et hec ratio
est satis declarata ad quam
...sic probat. Arguitur sic
quia illud numerus alicuius secundum quod

indicamus tempus esse plus vel
minus secundum motum indicamus
esse plures vel pauciores partes
ergo tempus est numerus motus. Se-
cundo est advertendum ad hoc
quod duplex est numerus scilicet ma-
terialis qui est res numerata sive numera-
bilis ut dicimus decem sunt res
equus. Alius est numerus for-
malis quod est id quo numeramus
sive forma numeri sive rebus ap-
plicabilis ut cum dicimus
duo tria etc. Dicit ergo Aristoteles
quod tempus non est numerus for-
maliter sed quo numeramus quia si
sic numeraremus ex hoc res esset
temporis nec possumus salvare quod
tempus esse continuum. Distinctio secundum quod est
numerus quem est quod numeratur sive
numerus numeratus quia est numerus appli-
cabilis in materia scilicet pri-
oris et posterioris motus. Sed applicamus
tempus applicamus ipsum mo-
tui numeramus motum prius
et posterius ideo dicunt quod est numerus
quo numeramus. Et dicit Albertus
quod est numerus quodam modo ut
numerus formalem et numerus
formaliter et quia numerus for-
malis est quod ideo non diffini-
tur tempus esse numerus. Sed per
hoc quod est numerus motus quia
ergo non est numerus formaliter for-
malis ideo ergo non dicit
quod tempus est numerus aliter sed quia
est numerus in ... applica-
tus scilicet motui et ex hoc
salvatur tempus esse continuum.
Tertio quomodo est advertendum
quod motus in eo quod motus non
est continuus quia tunc omnis motus
esset continuus esset et
omnis motus esset in puncto quia
quantitas ergo sed continuitas
motus est quantitas continui
secundum quod ... communiter ...

per eius fluens sed forme per
formam et hec est quantitas nu
merata est tempus | Ideo tempus ipse quan
titum est continuum motus
non partes quia una de una pars
sion continuus continui per et
hoc non diuidunt tempus quanti
tatem secundum veritatem tempus manet
continuum secundum hoc actum | Dicit
unus quod nunc et ideo dicendo
quod est formalis continuitas
temporis materialis | Est enim nunc
parum continui continuus indiuisibilis se
cundum tamen secundum tempus et ideo secundum me
lius definitur tempus per dictum
quam continuum et esset tempus
necessario sui continuitatis
secundo quod causatur ex fluxu
continuo ipsius nunc et propter ea
dicitur | Sed ratio motum
quod prima dicitur quod tempus sit considerandum
secundum quod est forme continuum et secundum
hoc consideratur comparatum ad actum eius quia
actus eius est nunc motum
secundum hoc quod modo dicitur | ideo est
non dicitur quod tempus sit nume
rus secundum quod est numerus motus
propter definitionis ponitur
| Sed tamen dicitur quod prius et posterius
tempus diffinitur tempore ut ita cadit
in definitione temporis secundum prius et pos
terius motus secundum quod a magnitudine
causantur et non ut mensu
rata sunt tempore in definitione
temporis ponuntur ideo ostendit
aristoteles quod prius et posterius sunt in
magnitudine | Deinde in mo
tu et quod in tempore regitur et

| Utrum autem sit nunc eius quod fertur
secundum quod fertur | Dicitur quod ideo
quia omne nunc est diuisibile ipsum
autem continuum est indiuisibile
ergo nunc non est numerus | Ideo
id quod fertur secundum quod est sub forma

motus diuisibile est sicut et
ipse motus tempus autem nunc e
indiuisibile et tempus autem applicatum
non potest ei quod fertur secundum quod fertur
tanquam numerus sed mensura
eius | Sed oppositum arguitur sic quia
sicut se habet id quod fertur secundum quod
fertur ad motum ita se habet nunc
ad tempus | ergo per locum a transmu
tata proportione sicut se habet corpus
ad motum ita se habet nunc ad
id quod fertur secundum quod fertur secundum tempus
est numerus motus ergo nunc est
numerus eius quod fertur secundum quod fertur
| In ista quaestione est aduerten
dum quod illud quod fertur dupliciter
consideratur in motu aut consideratur
enim ut stat sub forma propria
aut prout est agens motum
prout de priori spatio ad posterius
hoc est prout stat sub forma
motus | Primo id secundum quod fertur est
uel punctum uel homo uel lapis
uel aliquid aliud quod fertur et hoc
modo non mensuratur ipso nunc
secundum suam naturam substantiae
acceptam et consideratam | Sed si autem con
sideratur prout tempus est agens
in motum sic est capere ut
denominatum continue consideratum
in toto motu | Et ad hunc hoc
modo dupliciter consideratur | Primo
secundum quod est id subiectum in tota sua
denominatione | Secundo secundum quod va
riatur per esse motum secundum quod est ac
ceptum hic et ibi | Exemplum
sicut Choriscus in foro dicitur
aliud secundum esse a Chorisco in domo
| Primo id quod fertur in aliqui
tatibus ipsius motus consona
est in toto motu | Ideo nunc
quando nunc prius | et posterius
quia secundum hoc est sub forma prioris
et posterioris in spatio tempus autem mo
bile primum est secundum substantiam
in priori et posteriori et hec omnis

mobilis quod eadem est secundum substantiam
in toto motu formaliter
accepta est ipsum nunc temporis
quod quidem unitas fluxum suo
agit ipsum tempus et etiam ipsa secundum
rationem multiplicitate agitur
Unde sicut ad quod fertur scilicet
ad motum in eo quod agit mo-
tum attamen sic igitur ad tempus
in eo quod agit tempus et sicut
illud quod fertur veniens a priori
ad posterius in spatio distinguit
partem motus precedentem a
sequente ita ipsum nunc ad ia-
cens ei sic venienti distinguit
partes temporis preteritum et futurum a
linea Secundum autem exemplum
dat autem de puncto quod fluxu
suo facit lineam quod dum
et ad existens in substantia in
toto fluxu continue variatur
in situ et secundum hoc dicit autem
illud quod fluxu suo com-
ante constituit et illud quod
pendet fluxum postea constitu
et et ita punctum per fluxum
suum in linea est causa prioris
et posterioris medium per quod continuatur ad
quod terminatur prius ut terminatur
ad ipsum et a quo inchoat
posterius ut a principio ipsius et
punctum est causa posterioris linee et
continuatio ipsarum nulla enim
partes sunt linee continue et si non
ponamus punctum per posterius quod linea
constituta per fluxum puncti non
efficit per momentum in suis
partibus sed continue cedit prior pars
succedente posteriori tunc sicut esse
partium de puncto in ordine ad
lineam et de autem in ordine
ad tempus et de mobili movente
ad motum sicut Ergo dicendum est
quod unus mobilis totum totum
motum secundum quod huiusmodi est substantia
ipsius alicuius quod quidem unitas

fluxum suo facit tempus fluen-
tis a priori in posterius medium
prioris et posterioris continuans et ter-
minans ipsorum et non est pars
aliqua temporis sicut dic-
tum est Conveniunt predicti sub
ordine ad lineam ideo dicunt pre-
dictores proportionem quod sicut
tempus est numerus motus ita
nunc est unitas eius quod fertur
quod est nunc de substantia conservatur
in toto motu et sicut id quod fertur
agit motum ita nunc agit
tempus Circa quod est advertendum
quod de motu tria sunt scilicet id quod fer-
tur motus et tempus id quod fertur
agit motum precedendo de spatio
de priori de posterius et est nomen
ipsius motui et quod est substantia per-
manens in se ipsum mobilis
aut non et ipsum quod fertur
et id per quod cognoscimus mo-
tum et discernimus partem motus
a posteriori Nam per hoc quod videmus
ipsum mobile in aliquo ubi
in quo prius non erat cognos-
cimus motum processisse quo
processit de alio ubi in illud
in quo est et discernimus per
ipsum mobile in illo ubi ex-
istens illam partem motus
precedentes a posteriori sequente et est
ipsa unitas mobilis causa
unitatis et continuationis illarum
partium motus quia si mobile esset
aliud et aliud tunc non esset con-
tinuatio motus et ita ipsum
mobile est id quod agit motum
et quod est quod continuatio motus
et etiam Secundo partium motus abs-
tractum ideo ipsum mobile notius
est a posteriori motu motus aut no-
tior est tempore quia de mediante
scilicet secundum mobile et prius ab ipso
in mobili mutatur est causa faciendi
motum quantum tempus quia mobile

causando motum causat tempus
quod cum tempus est numerus procedentis
motus et ipsa unitas mobilis
in toto motu est ipsum nunc
quod ipsum nunc continuat partes
temporis ad invicem et terminat est dicto
eorum et est unum et idem in substantia
in toto tempore propter incorruptibilitatem
et invariabilitatem mobilis secundum substantiam
sed differt secundum esse et rationem
quia ipsa unitas mobilis non
appellatur nunc quod dicitur ipsum
mobile secundum illud quod est absolutum sed
appellatur nunc secundum quod ipsum mobile
agit motum et agendo motum
agit tempus et secundum quod agendo
tempus habet continuare partes temporis
ad invicem et eas distinctive et
quia mobile habet numerum constitutum
secundum scilicet quod agit motum et est
sub forma motus diversificatur
secundum esse secundum quod continue est in alio et
alio ubi ideo et ipsum nunc
secundum esse diversificatur et pluralita
tem recipit quando consideratur. Ex quibus
patet quod sit ipsum nunc quia est
unitas eius quod fertur secundum quod fertur.
Patet etiam qualiter est unum
et idem in toto tempore et qualiter
non. Est enim unum et idem
secundum substantiam quia ipsum mobile sub
stantialiter unum et idem manet in
toto motu aliter motus non
esset unus secundum est diversum secundum rationem
sed secundum esse quia ipsum mobile sub
stantialiter secundum est alterum et alterum
secundum quod est in alio et alio ubi. Patet
etiam quod sicut ipsum mobile agit
motum per fluxum suum et est
causa continuationis motus
propter hoc quod est unum et est causa
distinctionis partium motus propter hoc
quod est alterum et alterum ita etiam
ipsum nunc fluxu suo agit
tempus et propter hoc quod est unum
est causa unitatis et continuationis

tempus secundum propter hoc quod est alterum et
alterum dividit numerat partes temporis.
Patet etiam quod ipsum nunc dicitur
mensurare tempus quia est causa
mensurae quae est tempus et per
ipsum cognoscitur tempus et dicitur
procedendo ab eo. Patet etiam quod ipsum
nunc consequitur id quod fertur quia est
unitas ipsius sicut tempus con
sequitur motum quia est numerus motus
a priori et posteriori acceptus.
Ex quibus omnibus patet. Con[sequenter]
respondetur ad quaestionem scilicet quod
ipsum nunc est numerus eius quod
fertur secundum quod fertur. Patet sanctus quod
per responsionem rationum factarum
pro opposito non enim est si
militer quod ipsum nunc sit numerus
quod est discretus discretorum quia ipsum
nunc secundum substantiam suam est
indivisibile secundum dicitur numerus quod
est unitas numeri per quanto est
unitas eius quod fertur. Unde
ipsum nunc quodammodo pluralitatis
et numerositatis sicut et id quod
fertur pluralitas quae a nomine dicendo
secundum est alterum et alterum. Ad
Contra si tempus non est ipsum
nunc non erit praeter id quod fertur
et loci mutatio sed sunt et non
sunt ergo numerus eius quod fertur
et numerus loci mutationis simul
sunt et non sunt. Sed tempus
est numerus loci mutationis et nunc
est numerus eius quod fertur
ergo tempus et nunc simul sunt
et non sunt. Sed haec conclusio
unitas non penitus simpliciter se
habet ad numerum sicut ullus ad
tempus comparatur quia tempus dividitur
et continuatur per ipsum nunc secundum
numerum habet dividere per unitatem
non tamen continuatur per ipsam. Ergo
conclusio vera. Sed ipsum
nunc dicitur dividere tempus secundum
quanto actu ut actu finis

preteriti ut actu preteritum futurum sed
hec continuacio partium temporis per puncto
accipitur ut aliquid quod est illis
partibus et mediatione continuatur
nunc puncto unum illud ut hoc
aristoteles non hic est penitus
simile dicitur et puncto quantum
ad actum dividendi quia cum aliquis
dividit lineam actu accipit ipsum
et idem punctum secundum bis utitur eo
et tamquam duobus unde
tamquam fine presentis partis
et tamquam principio sequentis
et super illo puncto stat et
quiescit intellectus sic accipiens
et utens eo sed tunc tempus non
sit continuum permanens sed continue
fluens et ipsum nunc continue
est aliud et aliud sicut
et id quod fertur [illegible]
esse est aliud et aliud ideo
non potest dividens tempus sed
stare et quiescere super uno nunc
et uti eo tamquam duobus
scilicet tamquam fine preteriti
et principio futuri. Non tamen sic
est intelligendum quod unum et idem nunc
sit finis preteriti et principium
futuri aliter nunc non esset
continuum sed esset [illegible] intelligi quod
non [illegible] temporis nunc
dicitur ipsum hoc unum nunc sed principi
o eo quod ipsum nunc non stat
et permanet in tempore sicut ipsum
punctum in linea. Et sic patet
de natura ipsius nunc et de
[illegible] quoque [illegible] de ipso nunc dicuntur.
Ad raciones ante oppositum. Ad primam
dicitur quod si capiatur ipsum nunc
secundum quod est unum et idem tunc non
est numerus [illegible] capiendo
[illegible] quomodo dicitur [illegible] plur
alitas nunc est numerus. Si vero
capiatur ipsum nunc secundum quod agitur
in pluralitate tunc ipsum nunc
est numerus non quod [illegible] secundum

[illegible] quia ipsa nunc plura non
sunt sed actu et realiter [illegible]
Ad secundam dicitur quod hoc quod fertur
[illegible] sic quod est continuum et conti
nuum est tunc unum et non discretum
[illegible] ideo [illegible] est ipsum nunc e
unum [illegible] racio patet ex omnibus
predictis etc.

Utrum tempus mensurat motum
[illegible] quod non quia motus
mensurat tempus [illegible] non [illegible]
[illegible] quia tunc [illegible] esset prius
et posterius motum et [illegible]
eodem [illegible] mensura debeat
esse prior et nocior suo mensu
rato. Ad oppositum est aristoteles
[illegible] capitulo huius tractatus
dicens non solum autem motum
tempore metimur sed motu tempus.
Pro solucione dubii est scien
dum hoc primum quod [illegible]
declaravit aristoteles diffinicionem
temporis quantum [illegible] assignat
raciones quare [illegible]
[illegible] attribuuntur. Ad primum
est sciendum quod ut patuit ex
diffinicione temporis tempus quantum
[illegible] ad actum eius qui est
mensurare motum [illegible] in
[illegible] distincti [illegible]
dicitur quod tempus in mensurando
motum habet modum discreti et
ideo dicitur quod tempus est numerus sed
quia tempus non est numerus simpliciter
sed est numerus [illegible] in ipso mo
tu acceptus [illegible] motu secundum
prius et posterius continue sunt ideo ipsum
tempus simpliciter continuum est sic
[illegible] temporis quantum ad eius [illegible]
substanciam simpliciter continuum
est habet tunc quantum ad eius actum
[illegible] discreti sed quod est [illegible] et
ob hoc passiones discreti et
passiones continui ipsi tempori attribuuntur

biuntur propositum Decimo sciendum
quod in discreto est dare minimum et
duplicatum vel maximum simpliciter
et hoc est unitas vel minimum
in genere numeri sed racione
numeri et hoc est dualitas
sed in continuo non est dare mi
nimum quod sit de genere continui sed
quod ante patet sed quia dictum est est
dare minimum simpliciter quod est unum
tempus scilicet una pars temporis et
est dare minimum in genere numeri
quod est duo tempora sed due partes
temporis sed in tempore sed quia continu
um est divisibile in infinitum quia
continuum divisibile est in infini
tum sic ergo pars temporis dati est
accipere partes in quas divisibile
est Et hec est prima proprietas
temporis (Secunda est quod tempus quandoque di
citur breve et longum et hoc sibi
competit secundum quod continuum est quia
breve et longum sunt pas
siones continui quandoque etiam dici
tur multum et paucum et hoc sibi
convenit ut est dictum quia multum
et paucum sunt passiones
discreti sed in quantum dicitur velox
et tardum et hec racio in prima
questione huius tractatus
est ut fuit assignata Tercia
proprietas quod tempus simul
omnis est unum et idem numero
ubique respectu omnium que
ubicumque moventur sic quod non
diversificatur secundum diversa mobilia
diversificatur tamen secundum diversas partes
unius et eiusdem motus secundum quod
accipiuntur prius et posterius in
tempore et ideo tempus prius et
tempus posterius non est idem
(Racio prime partis huius proprietatis
est quia primum motus unius po
et prius tempus est unus et
ideo est tempus unum est
(Racio secunde partis est quia huius motus

altera pars est que iam sita
est et transivit et altera fu
tura ergo et tempus alterum
est quod prius fuit et alterum quod
futurum est et hoc ideo est
quia tempus non est unum simpliciter
sed est unum alterum et vari
um scilicet prior et posterior in
motu et huius motui et
huius et unius motus semper
accidit alterum esse prius et alterum
esse posterius propter hoc quod ipsa ...
sed quod sic ut prius et posterius
semper sit altera et altera
(Sic ergo tempus esse unum specie
tantum quia item tempus illius
motus quod preteriit et alius quod
futurum est et quia numerus specie
est unus et idem diversorum
numeratorum ut centum equorum
et centum hominum sed simul
existencium vel sibi invicem
succedencium (Sed numerus nu
meratus aliud est diversorum
ut centum equi aliud a
centum hominibus et quia tempus
est numerus prioris et posterioris in
motu ideo alia sunt que in
motu sunt ut prius et alia
ut posterius in motu ideo alia
sunt et sed illud quod preteriit
de motu et sed illud quod sequitur
(Ideo etiam est aliud tempus preteritum
et aliud futurum (Quarta proprietas
est sicut contingit iterare
unum et eundem motum ita con
tingit iterare unum et
idem tempus et quia iterare
unum et idem motum non numero
sed specie tantum ita etiam iterare
unum et idem tempus non numero
sed specie et ideo sicut fuit
hyemps aut ver et estas
aut autumpnus ita erunt
eadem tempora non numero sed
specie ideo dicitur iterari

id temporis non sim. sed secundum prius
Alia proprietas est quod non
solum mensuramus motum
per tempus sed etiam mensuramus
tempus per motum propter hoc enim
quod ad invicem accipiuntur oportet accipe
quantitatem unius per quantitatem alterius
Differentia tempus mensurat
motum patet quia est numerus eius
ut prius dictum est sed econverso mo
tus numerat tempus quoad nos
Declarat aliud aristoteles primo
dicitur enim numerari Aliquando
enim tempus numerus formaliter
per numerata cognoscimus et ali
quando econverso numerum cognoscimus ali
quando multitudine et econverso
equorum numerum cognoscimus equi
eum sicut etiam cognoscimus
[illegible] articulis et
lapidibus numeratis ad acci
piendum numerum aliquorum
rerum et similiter est in tempore et
motu quia aliquando est nobis quan
titas temporis nota quantitas
autem motus ignota tunc
tempore mensuramus motum
sed econverso quando quantitas motus est
nota et tempus ignotum tunc mo
tu mensuramus tempus Tertio
hoc ostendit aristoteles ex parte ma
gnitudinis et motus nam
sicut motus magnitudinem
sequitur in quantitate continuitate
et divisibilitate ita et tempus
imitatur motum unde ita est
quod mensuramus magnitudinem
per motum et motum per magni
tudinem ut si motus fuit
multus dicimus viam fuisse
multam et si via fuit multa
dicimus motum fuisse mul
tum et sic similiter motum per
tempus mensuramus et tempus
per motum dicentes tempus
fuisse multum si motus

fuit multus et motum fuisse
multum si multum fuit
tempus Et ex hoc patet solu
responsalis ad questionem superius
probata scilicet quod tempus mensura
motum et motus tempus Dissi
militer tamen quia motus mensuratur
tempore tamquam a priori simpliciter
et notiori sed tempus mensuratur
motu tamquam a posteriori et no
tiori quoad nos et per hoc
solvitur ratio ad oppositum
quia non pluribus idem est notius
et ignotius alterius individui
ordinibus primo et naturaliter
ita contingit quod ea que sunt
notiora simpliciter et priora a
sunt posteriora et minus nota quoad
nos quoad regere etc.

Utrum tempus sit mensura mo
tus et quietis motuum et quietis aliud
Arguitur quod non sit mensura
quietis quia ea que sunt non sunt
in tempore sed quies non est in
sit privatio motus igitur non
est in tempore et per consequens non
mensuratur tempore Secundo si tempus
esset mensura mobilium vel
esset aliquorum et aliquorum
non vel omnium non primum
quia non est maior ratio
de uno quam de alio Nec
secundum quia corpus celeste non ex
cellit a tempore nec sunt in tempore
convenit sequitur quod non est
in tempore Ad oppositum
est aristoteles in textu tali hic
tractatu Pro responsione
est advertendum quod postquam
aristoteles ostendit quid sit natura
temporis et unde et assignat
rationes eorum accidentium
que dixit eorum dicuntur que aut
de temporis per apparatum Advertendum quod

in quo sunt ostendendo quod
sit esse in tempore et quomodo motus
et alie res a motu dicuntur dici
esse in tempore et que dicuntur esse
in tempore et que non. Pro quo sciendum
est 2o quod aliter comparatur tempus
ad motum et aliter ad alias
res que sunt in tempore quia tempus
est mensura motus et quantum
ad suum esse hoc est ad
suam durationem quod denotat aristoteles
in textu cum dicit quod tempus
est metrum motus et eius
quod est moveri. Sed alie res
a motu dicuntur esse in tempore
et mensurari tempore quantum
ad suum esse hoc est ad suam
durationem et non quantum ad
illud quod sunt secundum se, ymmo ad illud
quod sunt aliqualiter mensurari in
tempore et hoc denotat aristoteles cum
dicit in textu manifestum
autem quod et aliis scilicet a motu
hoc est in tempore esse mensurari
esse eorum durationem sub tempore.
Tercio est advertendum quod tempus
sic mensurat motum quod primo
mensurat unam partem et
per ipsam mensuratam mensu-
rat totum motum quia ut habetur
in textu oportet unumquodque
mensurari per aliquid sui generis et
sic per tempus unius hore mensu-
ratur motus factus in ho-
ra et per ipsum motum sic me-
suratum mensuratur totus mo-
tus diurnus per quem mensu-
ratum mensuratur totus mo-
tus unius anni sicut per quantitatem
unius ulne mensuratur tota
ulna panni et per ipsam sic
mensuratam tota quantitas ipsius
panni accipitur et ita ma-
le dixerunt aliqui dicentes
quod totus motus celi mensu-
ratur toto tempore quia quantitas totius

temporis est nobis certa et ignota
sed et quantitas totius motus.
Ex istis patet qualiter motus
et alie res a motu dicuntur
dici esse in tempore et quare tempus
mensurat motum patet etiam quod
esse in tempore nihil aliud est quam
quod partem ipsius temporis mensurari
et illud sic probat aristoteles quia
esse in tempore intelligi non potest nisi
duobus modis scilicet vel esse quando
tempus est vel esse in tempore ut
in numero et hoc 2m adhuc
duplicatur intelligi potest. Primo
quia aliquid dicitur esse in numero quia
est aliquid ipsius numeri ut parte
principium vel pars vel passio eius
vel aliud hoc 3o modo unitas
est per numerum perfectum et super
habundans dicuntur esse in numero.
Alio modo dicitur aliquid esse in numero
ut a quo numerante et me-
surante esse vel durationem
suam habet. Sed primo res dici non
possunt esse in tempore quia tunc sequitur
res essent in aliqua et sic celum
esset in grano milii consequentia
tenet quia celum est quando granum milii
est. Consequens autem accidit aliquam
rei esse quando celum est. Secundum
est tempus non accidit motui
ymmo accidit ipsum consequuntur
et [illegible] esse in tempore ergo esse in
tempore. Non est
esse quando tempus est nec est potest
dici 2m quia illo 2o modo instan-
tia [illegible] sunt in tempore
motus autem et alia que
dicuntur esse in tempore non sunt
aliquid illorum. Relinquitur
ergo tercium dicendum quod esse in tempore
est esse in eo ut in numero nu-
merante et mensurante
esse suam durationem eius quod est
in tempore. Hoc 4o modo res mobiles
sunt quia ad motum consequuntur sunt

in tpe qr si quibz motus co/
rũ mensurat tpe et sic ea
sc̃ ꝯ tpe est mensurand ipso
tpe Deinde cum dic est sciend q
cum esse in tpe sit mensu
rand ipso tpe oportz q be
qd est in tpe ꝯtineri et q
ꝯtineri ab ipso tpe si ꝯtradz
ꝯtinuitate corꝑ tempꝯ
ut ꝯ finitud qd accipit
et omne qd est in tpe ut
mensurate duratoz eius
ꝯ finitud est et hz pn̄m
et fine in tpe et sic oportz
q ꝯ tpe accipi possit tpus
oīs motꝰ eo q est in tpe
sicut pt accipi aliquis
locus maior eo eo q me
surat sic ut̄ n̄ est eo
la q sunt ꝯ tpe totaliter
ꝯtinerd et ꝯcludi ab ipso
Ex illo sequit̄ q oz ea q sunt
in tpe aliquꝯ pati ab ipso
tpe q ꝯsuevim̄ loquendi ma
nifestat arīs q sicut dicim̄ n̄
dum q tempꝯ ꝯsumit
et putrescit et q oīa se
nescunt ꝯ tpe eo q in tpe
sit oblivio et causam ass
signat arīs qr tpus est
ꝯse num̄ motꝰ motus at
facit distare id qd movet̄
a dispositioe in qua p̄mo
erat ꝯo tempꝯ p̄ motu
magis est causa corruptionis
quam generationis et oblivio
nis quam scie et ob hoc
dicit arīs q non dicimus
aliquis nascz novum fieri
est nascz bonum ipso tpus
et ꝯ hoc magis attribuitur
mensurand sequendi Deinde cum dic
diversis ꝯditionibus et ꝯ
tibus q sunt dicta ꝯ tpe
infert arīs q n̄ ea et
ea q sunt semp no sunt

in tpe pz ꝯfirmā q dicit
q dicit quedā sunt in tpe
ꝯtinet̄ et ꝯcludit̄ a tpe
que autem sunt semp no ꝯtinet̄
sub tpe ꝯ excellente nascz e
orum duratio mensurat̄
tpe cum sit infinitud duracit
et infinitud no ꝯtingit
mensurand tpo q sunt semp
ꝯdi sunt necia non sunt
in tpe pz et ꝯfirmā q dicit
q dicit q quedā sunt ꝯ tpe
aliqꝯ pacit̄ in tpe ea q autem
que sunt semp nichil pa
tiunt̄ a tpe pz no ꝯmittunt
aliquꝯ mensurand nec aliquꝯ accipit
infinitud tpo ea q sunt
semp no sunt ꝯ tpo et hoc
finitud est si q sunt semp
certa eius ꝯdia sunt semper
si esse substantie eorꝯ si non
sunt sic ꝯtrai et eo duratio
eorꝯ no mensurat tpe si tn̄
motus locales eorū hine
surat̄ tpe qr q̄z relato
eorꝯ incipit et finit̄ in tpe
et qr ea q q sunt videnti
eodem modo se habere sunt necia
qr ꝯsequens Deinde cum dic Aliud qd ac
cidit sit pus et eo sic
arīs nata non esse in
tpe possit aliquis accidere
q ꝯstellaria incipit tn̄ sunt
non mensurare tpe et eo
Ad hoc ꝯcludens ꝯtendit
arīs q tpus est est mensura
quies et hoc sic qr no est ne
cesse movend omne qd est in
tpe quia tpus no sit motꝰ
si solum num̄ motꝰ ꝯtingit
aliud esse ꝯ num̄ motus
non solum id qd movet̄
si et q ꝯsistit quia solum
ea q movent̄ actu sunt
in tpe si ea ea q sunt quiescunt
Item hoc omne ꝯ movere

quiescere dicitur secundum solum id quod est
privatum motu et est aptum
natum moveri quando non movetur
Ipso esse rerum quiescentium est esse
rei mobilis non ergo esse rei
mobilis sit in tempore et mensuratur
tempore sequitur quod esse rei quiescentis
mensurabitur tempore et per consequens
tempus non solum erit mensura
motus et corporis quod ipse movetur
sed etiam quietis et corum que sunt
motus vel ipse et quietis privatio
unde quiescens non mensuratur
tempore in quantum quiescens sed in
quantum mobile. Et est hic ad
notandum quod tempus est mensura
mobilium et quiescibilium non in
quantum sunt homo equus et la
pis sed in quantum mobilia sunt
et quiescibilia quia omne quod mensu
ratur est in quantum illa quia quantitas
mensurat durationem tempore quia proprium
tempus mensuratur et recipit
sed per tempus accipi quantitas
motus et quietis et non quantum
sit homo equus vel lapis
Ipso tempus non est mensura
mobilium et quiescibilium
in quantum huiusmodi sunt homo
equus et lapis sed in quantum
mobilia sunt et quiescibilia
Tertius infert aristoteles quod cum
tempus non sit mensura alicuius
nisi secundum quod movetur vel quiescat
quod quantitas non movetur nec
quiescunt illa non sunt in
tempore cum sunt substancie
separate. Infert aristoteles ul-
terius quod sicut utrum non sunt
in tempore ita neque corruptibilia
eo quod corruptibilia sunt mensu
ratum non sunt aliqua durationis
tempus quando sequitur quod sola generabilia
et corruptibilia
quod quandoque sunt et quandoque non
sunt ipse sunt in tempore

Ex istis omnibus est patet que
sunt in tempore et que non et sic
patet conclusio responsiva ad
questionem scilicet quod tempus est me
nsura motus et quietis mobilium
et quiescibilium quod sit mensura
motus sicut motus est quod mo
tus est in tempore et esse in tempore
nihil aliud est quam quod mensuratur
tempore sed quod sit mensura quietis
et quiescibilium etiam visum est
et potest adhuc addi quia
quies est privatio motus modo
eadem mensura est habitus et
privationis habitus vel ipse et
privationis privatio. Aliud
probat quod sit mensura mo
bilium non quomodo sed illud
quod sunt ante aut secundum quantitatem
partis et dimensionem eorum
quia illa privationes est et ex
eorum etiam habitu quantitatem eius
privationis quod est mensura
mobilium sed secundum quantitatem motus
eorum. Differencia eorum
Ad primam dicitur quod ipse est me
nsura quietis privationis et hoc
probat ratio. Secundum etiam dicitur
quod aristoteles mobilis generabilis et
corruptibilis tempus est mensu
ra quantum ad durationem eius
secundum mobilis in corruptibilis nam
quantum ad illud quod est nam
quantum ad suam durationem tempus
est mensura sed quantum ad mo
tum localem eius sit quod quantitas
sui motus tempore mensuratur
et ipsum mobile sed quod est sub
forma motus et agit mo
tum mensuratur tempore non tempus

Patet tempus ipse sit mensura
corruptionis quod generationis
et oblivionis quod sciencie
Utrum tempus non sit ...

contrarie quorundam pitagori
corum dicencium tempus esse sa
pientissimum et peritissimum
Et est propter tempus est causa
sapiencie et prudencie et confir
macionis auctoritatis eorum tem
pus sapiencia et prudencia ex
experiencia magnum excrescunt
Experiencia autem multo et lon
go tempore indiget ergo tempus
est causa sapiencie et pru
dencie Respondet aliquando
contrariis dicens ita et ad
impossibile omnia ergo tempus est
causa ignorancie sicut et
oblivionis Quia dicebat per
motum intendit inducere
formam de motu et ipsum per
ficit ut intendit formas
ab eo admonere in ...
Ergo cum tempus sit numerus motus
... quod ubique sit causa
corruptionis quam corruptionis
Dicit oppositum quam Aristoteles impe
...
quod pitagoricus Paron po
nebat tempus peritum et in
disciplinabile esse contra dicentes
quidam pitagorici dicebant
tempus esse sapientissimum
Aliqui respondent ad
sitam dicendo quod ...
...
debit de ... ipsum
nunc et alterum quod ... ad
ipsum tempus ... modo
noverunt Est ergo primo sci
endum ... ipsum
dictum accipi scilicet Primo ipse
ut sit ... continu
ans preteritum tempus futuro
et ... sed ... ponit
preteritum a futuro Est enim
... nunc ... subiecto quod
continuat preteritum futuro
et ... ponit dicit preteritum

a futuro sed alia et alia ratione
continuat et dicit Continu
atur enim sed coniunctum prout actu
ut unum simul cum partibus
propriis continuat scilicet quod est
finis unius et principium alterius
sed non dicit actu ut alterum
et alterum quod alteram et
alteram partem temporis accipit
Secundo accipit ipsum nunc vul
gariter scilicet pro proximo tempore propinquo
presenti sive ... sive
tempus propinquum licet fuerit
in preterito sed in futuro sicut
dicimus venit nunc quia ve
nit hodie et venit nunc quia
venit hodie sed non dicimus
quod diluvium factum est nunc
Tercio sciendum quod ... et nunc sunt
adverbia dicunt ... ratione
quod nominant ipsum nunc ut ...
continuo ... prout sunt
alterum et alterum ... quod
non sunt sed nunc nominat
ipsum nunc in distantia ...
ab ... Tercio est ... quod ...
sunt tempus determina
tum per aliquid prope ipso nunc
presenti sed aliud tempus prius sit
propinquum ipsi nunc presenti
sed remotum sicut dicimus
tunc destructa est Troya
et tunc factum est diluvi
um sed iam dicit tempus determina
tum preteritum vel futurum
propinquum presenti Nunc
ut dicimus iam vadam et iam
iam sed non dicimus quod tro
ya sit iam destructa Item
modo dicit tempus determinatum
preteritum propinquum presenti
nunc ut dicimus venit
modo Olim dicit tempus
determinatum per preteritum re
motum a presenti nunc Repente
autem dicit tempus in imperceptibile

propter perpetuitatem. Et sic patet de
sardinis ipsis nunc et certum (?)
in peregrinatione ad quos conversi
modo tempus non videbant. Deinde
inde per responsionem ad questionem
est. Dicendum breviter quod tamen generatio
et corruptio non fit nisi in
tempore ideo quidam pitagorici
attribuunt generationem tempori et
destructionem et cetera huiusmodi di
centes tempus esse sapientissi
mum propter hoc quod generatio sci
entie fit in tempore. Sed quidam
phylosophus nomine paron de secta
pitagoricorum dixit ipso scilicet
tempus est peritum (?) indiscipli
natum quia per longitudinem temporis
accidit oblivio unde que de
recenti cognita illa in me
moria manent sed propter di
uturnitatem temporis sunt dela
bunt. Unde aliquis non addi
dicit (?) propter tempus. Si enim aliquis
diu vivit et maneat otiosus
consuetudo ad discendi non propter
hoc ad discit sed sic. Sed circa di
dicunt propter tempus fit obli
vio (?) et in hoc ut di
cit aristoteles iste phylosophus rectius di
xit [illegible] ab aristotele et cum illo
philosophus ponitur. Consequenter ostendit
quod tempus magis est per se causa
corruptionis quam generationis
et oblivionis quam scientie [illegible]
propter [illegible] et [illegible]. Ratio
ne sic tempus est numerus motus
motus autem omnis vel mutatio
de sui ratione et natura licet
quod removet rem quod mutatur
a natura vel dispositione
in qua prius erat. Et ergo
omnis motus vel mutatio
de se est destructiva vel corru
ptiva et non est causa generationis
et ipsius esse nisi per accidens
ut licet aristoteles. Ex hoc enim

ipso quod aliquid movetur recedit a
dispositione quam prius habebat
sed quod perveniat ad aliquam dispo
sitionem non competit ei de ratione mo
tus in quantum est motus sed in
quantum est finis aliquis et
perfectio. Secunda quidem per sitionem (?)
[illegible] motus [illegible] agentis
quod movet ad generationem sive
etiam corruptionem de per se magis
attribuimus [illegible] et per consequens
tempori generationem et esse attribui
de agenti et generanti. Deinde
unde probatur per signum sic
probat aristoteles quod [illegible]
fieri nisi appareat aliquod agens
et movens ipsum sed tamen aliquid
[illegible] videmus corrumpi cum non
appareat manifeste aliquod quod mo
veat ipsum ad corruptionem et
talem corruptionem solemus
attribuere tempori sic cum aliquis
senio deficit ex causa intrin
seca corrumpente non manifesta
[illegible] aut aliquis gladio oc
ciditur eius corruptio non attri
buitur tempori quia corrumpens est
manifestum. Sed [illegible] cum
in generatione [illegible] generans sit
manifestum [illegible] generatio
[illegible] non attri
buitur tempori sed generanti. Sed
quia in corruptione corrumpens
non est semper manifestum
ideo tales corruptiones non attri
buuntur tempori non tamen corruptio
sit attribui de tempori quod tempus
faciat ipsam ut dicit aristoteles
sed quia corruptio fit in tempore et
corrumpens latet ideo attribuitur
tempori. Ad rationes [illegible] ad oppositum
[illegible] patet quid sit dicendum [illegible]
[illegible] concessum est quod tempus
facit ad acquisitionem scientie
quia ad acquirendum scientiam [illegible]
experientia exigimus etiam ad

quatione rei per accidens
facit quia quatio rei est in
tempore secundum magis ipse est causa
dissolutionis et corruptionis
Sed contra dicitur quod motus est
per se causa corruptionis ut patet
de motu quia motus facit dis-
tare a dispositione in qua
fuerat Sed dicendum
quod motus per se dupliciter consideratur
Uno modo in ratione motus in
quantum est motus et illo
modo motus per se est causa
corruptionis quia removet rem
in qua erat ad dispositionem quam
prius habebat Alio modo potest capi
motus non quantum per se sed
ut est instrumentum agentis
sive moventis ad inducendum
finem et sic motus est per se
causa generationis non quantum
causa per se sed instrumen-
talis quia per ipsum agens attingit
formam et esse propinquum mo-
do modo tempus est numerus motus
accepti de ratione motus et
non ut est instrumentum
agentis sive moventis ideo
tempus per se agit corruptionem et
generationem per accidens Unde
contrarias autem pitagorizantes
veritati non predicant

Utrum tempus multitudine multi-
plicatorum sit aliud Arguitur
quod sic tempus est numerus motus
motuum et mobilium secundum
multiplicationem ad multi-
plicationem multa sunt tempora et
tempus multiplicatur ad multitudinem
mobilium Secundo motus multi-
plicatur ad multitudinem motuum
tempora et tempus tamen quia tempus
consequitur motum tamquam
passio et mensura eius

suo passio multiplicata concipitur
et subiectum Sed oppositum
est Aristoteles in ultimo capitulo huius
libri Pro responsione est
advertendum quod hic querit Aristoteles
de tempore et nunc de proprietatibus
eorum et de hiis que in tempore
dicuntur esse dicendum Consequenter
de ultimo capitulo solvit aliquas
dubitationes de predictis circa tempus
que sunt tres in numero Prima
est de continuatione temporis motibus
rebus videtur enim tempus esse
medio circa et durationem et
de omnibus que in eis sunt Secunda
est hec dubitatio causam
ad quam respondit Aristoteles tamen
tempus esse sed non movetur
non nisi actu eo quod hec omnia
in loco sunt et tempus non
nisi per motum concipitur eum
tempus sit quando sicut
numerus motus et quod omnibus
hiis sit tempus secundum modo est
motibus existentibus secundum modo
semper est tempus secundum actum
eo quod semper actu movetur
de aliis autem secundum potentiam quando
quiescunt et secundum actum quando mo-
ventur tempus enim et motus
et ea que ad motum referuntur
sed sunt et non sunt Et
hec est solutio prime dubitationis
Secunda dubitatio est qualiter
tempus se habeat ad animam an
scilicet si non esset anima non es-
set tempus Et arguit primo
Aristoteles quod non quia si non sit prius
aliquid numerante non erit prius
esse aliquid numerabile et per consequens non
aliquis numerus quare nec tempus
eum tempus sit numerus eum quod sola
anima numerativa sit videtur
quod si non sit anima numerativa
quod non erit tempus Sed
hanc dubitationem respondit Aristoteles

dicens quod si non est anima non
est tempus vel si est est ut
accidens eius quod exponentes dicunt
quod dicat quod tempus sed anima solum
est numerus et actuale actu
perfectum ab anima numerante Se-
cundo sic quod tempus sed anima est
accidens eius exponit dicens
quod tempus extra animam habet esse
secundum quid et imperfectum extra animam quia
de actu de tempore non est
nisi ipsum nunc indivisibile quod non
est tempus in potentia tempus secundum
continuum et dispositio temporis secundum tota-
litatem suam dicat continue
accipere per operationem anime numerantis
prius et posterius in motu et ideo
dicit quod materia numeri huius per tempus
quod est prius et posterius in motu
non permanent extra animam
de actu ideo existit tempus Li-
cet enim res materia numeri huius per tempus actu
esse et permanent extra animam
sicut sunt et permanent ho-
mines et caules et sic numerus
binarius vel ternarius est actu extra
animam quia materia binarii est
actu extra animam ita et tempus
esse actu extra animam modo non est
ita de materia numeri per tempus
quia motus non habet esse nisi ipsum de
rebus ut aliquid actu de rebus
est de motu nisi ipsum indivisibile
quod est divisio et continuum par-
tium motus secundum totalitatem
suam actu de motu per operationem
anime comparantis priorem dispo-
sitionem motus ad posteriorem sic etiam
de tempore non est aliquid actu in re-
bus nisi ipsum nunc indivisibile
Secundum totalitatem suam actu per ope-
rationem anime numerantis prius
et posterius de motu ideo dicit
Aristoteles quod tempus sed anima est ut accidens
eius Et quamvis haec opinio
sit probabilis tamen quando tene-

posito animam sequendo magistrum Alber-
tum quod dictata est superius de modo
essendi temporis extra animam
Unde si ipsos ad numerare tria
concurrunt scilicet materia numerata et
numerus formalis et anima efficien-
ter et non formaliter numer-
ans et ita non sit anima ad
hunc numerus est secundum esse formale
et secundum numeri materiam ita ut
ad quod numerus aliquis sit duplex
scilicet quo numeratur efficienter et hic
est anima et quo numeratur formaliter
et de motu est tempus quare
tempus non solum est secundum potentiam
non completum anima quod ymmo
est secundum virtuale discretorum accidentium
numeratarum Sed esse enim rei
anime non exigit nisi materia
et forma modo materia et forma
temporis sed anima dependet ergo ad
esse temporis de se ipso non exigitur
anima sed bene verum est quod anima
ipsa per actum suum numerandi po-
nit et causat tempus de perfec-
tione et quod quo ad hunc actum
non est tempus extra animam
et licet modo ut dicunt isti in-
telligit Aristoteles illud suum dictum
quod non est tempus si non
est anima vel si est quod est ut
accidens eius et haec est solutio secunde
dubitationis Tertia dubitatio
est questio prius quae querit de unitate
temporis Pro cuius solutione
est advertendum quod tempus non
habet se indifferenter ad omnem mo-
tum et omne mobile secundum subiectum
est solum de primo mobili
mediante motu eius quem
consequitur tempus tamquam pas-
sio [illegible] eius Quali-
ter autem motibus et mobilibus
solum est ut de numeratis et
mensuratis per ipsum tempus
mediante motu ipsius

primi motus et ideo sicut
unus formalis unum et una
existens de se in alibus
Replicatur sed illa equalia sunt
ut est una minuta et annus
et prelapidis consequenter sunt eadem
decem sed et ipsum tempus temporis
unum et eadem existens diversi
motus sed non numeratur
numerat. Respondeo unum et eadem
esse unum motum et potest esse
scilicet motum primi mobilis et
hic motus numerat alios
motus numerat et id ratio
accidit quod naturale est unumquodque
mensurat aliud sui generis
et quia motus celularis primi
mobilis velocissimus est et simplicissimus et maxime regularis
et uniformis et per consequens minimus
et minimum in unoquoque genere
sit metrum et mensura omnium
que sunt in illo genere ideo motus
ille primi mobilis est mensura
eorum omnium aliorum
motuum et quia tempus celi est
mensura omnis motus non
quia sit homogeneum sed
accidit et mensura accidentia
presupponunt homogeneum scilicet
quod ipsum tempus dicitur. Non
est mensura omnis motus sed primo
est mensura aliorum motuum scilicet
primi mobilis et per consequens est mensura
aliorum motuum. Hiis
suppositis sequitur Conclusio
Omnis motus vel mutatio est in
tempore probatur duabus rationibus
primo. Prima quia velocitas et
tarditas sunt in tempore eo quod tempore
determinantur scilicet velocitas et tarditas
dicuntur secundum omnem speciem motus
vel mutationis ergo omnis motus
vel mutatio est in tempore Et
hic notat aristoteles quod in velo-
citate et tarditate apparet

non dicit motum de secundum speciem
et qualitatem sed solum motus
eius secundum speciem et [illegible] in suspectio
assignabitur Secunda ratio prius et
posterius sunt in tempore ad omnem
motum seu mutationem sequitur
prius et posterius eo quod omne mobile
variatur de priori dispositione ad posteriorem
sed secundum generationem forme prius secundum
sed secundum denominationem [illegible] ergo o-
mnis motus vel mutatio
est in tempore maior patet quia prius
et posterius dicunt distantiam
ad ipsum nunc sed ipsum nunc est
in tempore ergo prius et posterius sunt
in tempore et hic notat philosophus
quod cum dicimus prius et posterius
secundum preteritum et futurum quia in pre-
terito dicimus hoc est longius
a ipso nunc posterius prius [illegible]
quod ipse est secundum futurum econtrario
dicitur. Si vero quis concludit
sione de generatione
et corruptione substantiali
et illuminatione medii que sunt
mutationes et non sunt in tempore
Respondetur quod sicut terminus temporis
non est tempus nec pars temporis
ita terminus motus non est motus
nec pars motus. Si ergo accipi-
atur generatio secundum suam propriam
acceptionem nunc non est motus
nec pars motus sed terminus continui mo-
tus scilicet alterationis quare non
est in tempore ut in parte temporis
sed in instanti temporis et similiter dicatur
de illuminatione medii que consequitur
ad motum localem corporis lucidi
[illegible]. Si vero accipiatur generatio
secundum esse ut sic coniuncta est al-
terationi secundum successionem esse et
et in tempore sicut et ipsa alteratio
Tertia Conclusio et responsiva huius
omnis motus et mutatio sit in
tempore non tamen [illegible] multi-
plicatur tempora ad multiplicationem

motum et mobilium primi ips
patet per conclusionem precedentem
Tertia pars probatur per ea que dicta sunt
quia tempus non multiplicatur
ad multiplicationem sui subiecti sed
tempus ut dictum est est solum
in primo mobili movente motu
eius ut in subiecto in aliis autem
solum est ut in numerante et men
surante et adhuc non imme
diate sed mediate motu pri
mi mobilis ergo cum non sint plura
prima mobilia ut plures primi
motus sequitur sequitur quod unicum
erit tempus Item si esset multi
plicaretur tempus cum sint simul
plures motus equales eorum
unus non est prius altero sequitur
quod essent plura equalia tempora
quorum unum non esset prius altero
quod autem impossibile est et sic
patet responsio ad questionem Ad
rationes Ad primam dicitur quod ali
ter tempus est numerus primi mo
tus et aliud aliorum motuum quia
est numerus formalis primi motus
sed formaliter inherens primo
motui non autem formaliter
inheret aliis motibus sed
magis per modum numerantis effective
numerus autem formalis multiplicatur
ad multiplicationem numeratorum sed
oportet numerante effective
Sed aliud dicitur modo Cum enim
ad probationem dicitur quod tempus sit
in primo mobili mediate mo
tu suo ut dictum est ideo sit
est passio motus primi mobilis
In aliis autem non convenit
nisi mediate motu primi
mobilis et ideo sicut motus pri
mi mobilis non convenit aliis for
maliter sed solum in primo mobili
est formaliter ita tempus
non convenit formaliter aliis
motibus sed solum primo mobili

Utrum diffinitio eternitatis sit bo
na assignata in qua dicitur
eternitas est interminabilis vite
tota simul et perfecta possessio Arguitur
quod non quia eternitas nichil est
ergo non habet diffinitionem antecedens quia
si aliquid esset esset mensura ip
sius divini esse sed non potest ipsum
mensurare Probo quia esse divinum
est infinitum ergo est imme
surabile Item secundo quia mensura ex
cedit quandoque mensuratum deficit
autem quandoque non habet Item tertio
quia mensura rei et ratio distinguitur
a mensurato cum excipiat quandoque
eius sed eternitas non differt
a deo quia tunc duo essent
sed ipsum quorum neutrum esset
ab alio et sic sequitur deum
esse pro a prima Item quarto
quia si esset mensura divini
tunc mensuraret ipsum sicut
tempus motum et nunc quod quod fertur
sed quod fertur sed ipsum nunc per hoc
quod agit in pluralitatem
nuncupatur id quod fertur quia nichil
simile et unico manens in
actu non potest Item cum illud
quod fertur non numeraret reciona
ret simul non numeraretur
per nunc temporis cum ergo eternitas
unum dispositione divino manens
esse ponitur et solum cum eternum
sit eodem modo manens sequitur
quod eternitas non potest esse me
sura divini esse Item quia
tot particulas diffinitio Secundo
eternitas est quod positivum ergo
male diffinitur per privativum
cum dicitur interminabilis Item
durationis magis refertur
ad esse rei quam ad operationem
ergo male ponitur vite Item tertio
esse totum habet partes sed interminate

non sunt partes ergo male
ponitur totum Correcto duo
dies nunquam nunquam sunt
simul secundum intentionem dicere
esse simul dies ergo male
ponitur simul Secundo totum
et perfectum idem sunt ergo
nugatorie additur perfectum
Ad oppositum est Boetius
ponens diffinitionem in forma
de eternitate ipsa quidem Pro
responsione est advertendum
primo quod pitagorici non
invenimus aliquos tractasse
de eternitate quamvis
aliqui antiquorum licet pauca
de ipsa fecerunt quod videtur
esse verum quia de re qua se
plus utebantur tractatum
habuisset fecisse et forsan
tractatus eorum de ipsa ad
nos non pervenerunt ideo quod
ab ipsis de ipsa eternitate
nichil habemus tractatum
Boetius est tractator de e-
ternitate quia tamen eum Albertus
et sepius a Boetio presumit quod
sunt ut dicit alibi ut pote
tractatum de tempore aliquis fecit
nemo de eternitate nec scilicet
sciret quid sit eternitas et
cognoscere habet quam tempus
tempus Secundo quomodo est adver-
tendum quod eternitas dicitur
multis modis Primo dicitur
eternitas spatium principio et si-
ne carens non habens de se
prius et posterius ut aliqui sunt
sicut eo quod non mensurat
illud quod sit vel mutatur sed potius
quod stat Secundo dicitur eternitas
perpetuitas et ut agrens
infinitatis et hec est prius et
posterius modus sed primus est
secundum de eternitate in hoc
tractatu et secundum quod de eter-

nitate datur questio diffinitionis
de qua est questio Tertio et be-
atitudo dicitur eternitas spatium
rei de commutatione secundum nomen
spectrum motus et mutationis
nec habeat principium sui esse
et sic multi vocant dicunt
esse eternum Quarto et impossibile
illa dicitur eternitas spatium durati-
onis quod non habet principium nec
finem et hoc modo aliqui philosophi
consideraverunt dicitur eternitas ad eum ab
sque dubio temporalis sit eo quod contra
consunt de ipso multa et
motu et mutationis habet prius
et posterius et ideo sic per ipsum posse
dicitur mundus non habere principium
nec finem Quinto hunc temporalis est
et ad motum mensurandum
tempore et nostra sunt mutatio
nis temporis Sexto aliud dicitur
eternitas non spatium a deo
esse vel sibi sed potius delec-
tatio et fruitio intellectualis
ipse sunt ultimum
et optimum bonum creature
et sic patet quot modis dicitur
eternitas Tertio est advertendum
quod conformiter ad primam accep-
tionem eternitatis ponitur ab aliquo (?) ci-
tatum plures diffiniunt eternitatem
dicitur quod est spatium quod est
non successivum eo quod totum
simul esse sumit et non in
successione sed continuo aeternum de prin-
cipio actum quia tamen continuum per na-
ture semper est in successione Sed
Albertus ponit eternitatem
vocat moram quietam non
successivam sed sola mora vocatur
non dicitur quod sit mora
temporis vel momenti temporis quibus
aliquis sed hic mora vocatur
permanentia eius in esse stabilis
quare mora spatium vocatur
per quod ambit totum esse in

desinat et hoc separatum conti-
nua dicitur non ideo quod habeat
partes sicut quantitas continua sed
quia numquam desinit nec de-
est nec decidit sed semper est
stans immobiliter nisi ipso
indefectum secundo dicitur quod habet plus
[illegible] ab [illegible] sic tempus
cum una pars precedat et non
est et alia adhuc expectatur
et non est id autem quod de ipso
est accipere connectum et presens
vel duplex nunc est quod in eo
tempore non stat nisi quam-
diu durat sed eternitas non
sic est infinita nichil ue-
niunt de toto preterito quod
est mensura rei permanen-
tis [illegible] et inde acquirit
infinitum eo quod ipsa est men-
sura eo quod illorum est impro-
portionata et ipsa est stans prin-
cipaliter ipsum quod dicit Boetius quod nunc
stans et non movens se
eternitatem facit et sic patet
qualiter intelligi debent diffini-
tiones ysaac et alberti que
non dicunt nisi secundum solum
de voce per hoc quod ysaac po-
nit eternitatem separatam
albertus vero moram. Ideo
est advertendum quod quia eter-
nitas ut dictum est non
dicit moram habentem partem
prius et posterius preteritum et
futurum sed est perfecta simul et
indivisibilis ab [illegible] et
successione quibus ipsa [illegible]
[illegible] venit indubium
qualiter de eo qui eternus dicitur
attribuuntur verba preteriti presentis
et futuri temporis. Tertio quod dicitur
quod illud verba deo attributa
denotant coexistentiam et non
desinentiam eternitatis ad tempus
sic quod cum dicitur deus fuit

est quod deus nulli tempore pre-
senti deest desinit hoc
est nulli tempore preterito de-
fuit deus erit hoc est deus
nullo tempore futuro deerit.
Secundo advertendum quod eterni-
tas dicitur simul esse tota sit
propter ipsum quasi subiectis
que in hoc quod sunt esse sic
habeant tamen in hoc quod aliquid
possunt vel volunt vel in-
telligunt non habent simul.
Non enim omnia predicata sunt
intellectibus intelligentiarum
ad que extendi potest intellectus
intelligere sed potius continue
illud amplius [illegible]. Tertia pa-
[illegible] quasi habent su-
um posse et sic sunt intelli-
gentibus [illegible] secundum illud
quod est simul sunt ipsum quod
non possunt sunt esse simul
sicut eternum quod totum est presens
eo quod omnia sua sibi sunt pre-
sentia quo ad esse intelligere
et velle et nulla parte ob-
umbratur et ideo ad ipsum non
est transmutatio de esse nec
[illegible] obumbrationis
in divine intelligere et velle
sed potius ea que sparsa sunt
in toto tempore que fluunt sub
ipso eterna sed presentia sunt
sibi ipsi quod quod ea omnia simul
et perfecte ante sunt et eo
modo de ipso sunt predicabilia
que fuerunt que sunt et que erunt
propter quod eternitate de ipso esse
considerans boetius inter ce-
teros qui de eternitate locuti
sunt melius et verius nu-
eternitatem diffinivit ideo
penitus est [illegible]. Consequenter
diffinitio eternitatis ab ipso
data est bene assignata
probatur de dicendo philosophus

difinicio nam quia eternitas
est simplex est de duplex
et similiter non concipimus
nisi per abnegationem contra
eius distincta per abnegationem
partium sicut dicimus quod
punctus est cuius pars non est
Item difinicio ponitur
interminabilis [¶] Interminabilis
intra impossibile di-
citur duracionem non est fines
nec principium ut tempus esse
the eternus dicitur unde et si
mundus intemporalis fuisset
duracione ut non nulli dixe-
runt non tamen esset sicut
eternitas quia immo sicud non
sed possideret secundum partes quod
partes amittendo partem et
acquirendo futuram [¶] Item
ponitur unde quia duratio quo
ad nos magis ad operationem
defertur quam ad esse [¶] Ponitur
tota sed non dicatur tota quia
habeat partes secundum quod includit
sui totam ipsam et quia id
quod est totum est perfectum ideo
subiungitur perfecta [¶] Unde
additur perfecta in difinicione
eo quod ipsum eternum perfectum
est in esse posse velle di-
ligere intelligere quod ea omnia simul
habet et nichil horum extensum
contemporanea alterius et ob-
stat est dicitur eternitas
possessio quia illud possideri
dicitur ab alio quod ad nu-
tum suum eo voluit utitur
Felix est de eterna et dilecta
bonitas et sic patet declaracio
partium difinicionis [¶] Ad
racionem ad primum negat
ando et ad primam probacionem
dicitur quod licet esse divinum quan-
tum ad id quod careat est
principio et fine sit infinitum

tum finitas simul et post hoc quod sit
de esse suum sed tamen est de
ipsum et hoc non mora cum
et indeficiencia de esse licet separ
ari non intelligatur mensu-
rans quod eternitas dicitur [¶] Ad
racionem dicitur quod licet substancia divina
non habeat quantitatem dimensivam
que corporeo quantitas est licet tamen
maioram sive virtutis quantitatem
qua se sit quod et indignum
ad sui ipsius et ipsam con-
tentam et hec indeficiencia
sui stans intra se ipsam
dimensivam licet quod dicta libidinis
[¶] Ad racionem dicitur quod non est unum
omnium mensurandi distincte re-
a mensurato quod nos aliquid
mensurantem totum quod totum
per partes ipsius eius cum quod
ad totam quantitatem plus non sit
alia a quantitate partium simul
acceptarum et ideo sufficit quod
mensura a mensurato de-
ferat racione et ideo licet
separatum id non intelligatur
quod eternitas non di-
fferat re a substancia eius
hinc racione tamen differt quia illa
est racio indeficiencie sive
durationis ipsius substancie in
esse stantis et alia substancia
stantis de illo esse et sermo
huius est eternitas quo non
est eternum [¶] Ad quartam
dicitur quod eternus non mutat
ipsum eternum eo quod nec cum
de esse ut substancia incipiat ad
racionem sed hic ratione ime-
parationem quod est infinitum
licet mensurat per modum eternus
bonitatis stantis immobiliter
et ideo non eadem mensurat
mundum eternitas sed nunc tempus et
sic apparet fallacia consequentis
huius argumenti [¶] Ulterius

sitte quia ptilas diffinicionis
soluta sunt per declaraciones
earundem

Utrum sint tantum tres mensure
duracionum Arguitur quod sunt
pauciores quia nunc temporis
nunc est tantum toto tempore ut dic
tum est secundum hoc videtur constitue
re eternitatem quod sit in indivisi
bile sicut nunc in toto discursu
temporis ergo eternitas est nunc
temporis sed nunc temporis non est
aliud secundum substantiam
a tempore ergo eternitas non est
aliud secundum substantiam a tempore Item
sicut mensura primi motus
est mensura omnium motuum
ut dictum est ita videtur quod
mensura primi esse sit men
sura omnis esse sed eternitas
primi esse quod est esse divinum ergo
eternitas est mensura omnis
esse sed esse rerum corruptibilium tempore
mensuratur ergo et tempus vel
eternitas vel aliquid eternitatis
Item duracionum temporis est quod ha
beat prius et posterius et duracio
ne eternitatis est quod sit tota si
mul non est eternitas ergo
non non totum simul sed
habet prius et posterius ergo est tempus
Item si deo non esset
prius et posterius sequitur quod in eius
eius non differret esse fu
isse et futurum esse tamen hoc
impossibile sit eternitas non
fuisse sequitur quod impossibile sit
eam non futuram esse quod falsum
est quia deus potest ea destruere
ergo oportet quod deus sit
prius et posterius et per consequens tempus
Item tantum duracio eviternorum
sit infinita a parte post et eum
sit totum simul sequitur quod a parte

ante sit infinitum actu quod
est impossibile ergo non differt evum
a tempore et per consequens non sunt
3es mensure duracionum
distincte quod est contra questionem Deinde
arguitur quod sunt plures
quam tres dupliciter primum
sunt diverse mensure secundum
quod eviterna sunt in
genere corporum sicut corpora
celestia et quedam sunt spiritus
alie substancie ergo non est pre
cisum tantum Secundo eternitatis sit
mensura duracionis quantum
est bonum eternum est una
duracio sed non unum eternum
non est bona duracio quia
quedam esse post alia incipi
unt ut patet de aliabus
hominum non est ergo unum evum
tantum Ultimo arguitur quod ea
que non dependent ab in
ficiem non videntur habere
unam mensuram duca
cionis propter hoc eum cum in
corporalium videtur esse unum tempus
quia omnis quodam est primus
motus qui primo tempore mensuratur
sed eviterna non dependent
ab infinitum non est ergo
unum evum tantum et per consequens
sunt plures mensure du
racionum quam tres Ad
oppositum Arguitur per quasi
sequens et posteriores pauci
potentes qui communiter ponentes
illa tria esse mensuras du
racionum realiter distinctas
Pro responsione est adver
tendum primo quod de aliquo si
militer sicut eternitas ad
eternum sicut eviternus ad
eviternum ad tempus ad temporale
et in aliquo differt est
enim propterea in hoc quod sicut
eternum est totum simul secundum

esse et posse et agere nichil
admittens imperfecto nec
acquirens infinitatio ita e-
ternitas est tota simul ut patet
ex diffinicione eius. Sicut
sicut eviternum totum est
simul secundum esse non tamen secundum posse
et agere. Primo accipit perfectiones
quas prius non habuit et
in actionibus suis est vi-
cissitudo aliqualis. Ergo ita e-
viternitas secundum aliquid est tota
simul et secundum aliquid habet prius et
posterius sibi admixtum. Sicut
sicut temporale non simul
participat totum suum esse pos-
se nec agere ita et tempus
continue permixtum est pri-
us quod simul nichil totum
habet secundum esse sed tamen una pars
prius est alia preterit et
alia futura est et ita si-
cut eternitas est mensura
adequata eterno ita evi-
ternitas eviterno et tempus temporali
et in hoc proportionem habent
mensure ad sua mensura-
ta. Sed differentia habent ille
mensure ad sua mensura-
ta in hoc quod ut dictum est
prius in tempore esse est quod pre-
te tempus mensuram. Eternitas
vero ad sit simul omnino non
habens prius ab eternitate
esse non est eternitatis pre-
mensuram. Item dictum
est quod omne quod mensuratur
tempore et excedit aliquid quod
est in eternitate non excedit
aliquid. Primo est sibi penitus
adequatum et sic dicendum
de mensura eterni ab eterni-
tate et temporale a tempore. Evi-
ternum secundum aliquid simul
et secundum aliquid non est simul
quod ideo secundum aliquid excedit e-

viternum et secundum aliquid adequatur
sibi et secundum hoc quod excedit quidam
vocant eviternum tempus. Sed Augustinus
dicit quod spirituales creature producit
tes sue voluntatis et intellecti-
one per tempus et non per locum
creatura vero temporalis et corporalis
movetur per locum et tempus. Et ad-
vertendum est quod eternitas compre-
hendit absolute eternum quod eternum est
vere eternum et vere de eternitate secundum quod sit
est totum simul et secundum esse et
secundum posse et secundum agere et hec est
prima substantia que est deus
gloriosus et hec est vera co-
paro eternitas. Alia vero
sunt eterna et tamen non sunt
vere eterna sed solum sunt eterna
per participationem aliquam veri
eterni. Cui sunt intellectuales et a-
nime beate que contemplantur
vere eternum et bonitate sua
sibi influente divinitus sunt
suffulte et hec quidem eterna
natura propria mutabilia sunt
divina tamen voluntate immutabilia
sunt et hoc dicit plato diis minoribus
subiectis verbis dei conditoris
loquens: per se estis opera quidem
mea dissolubilia natura me
tamen volente indissolubilia sunt
et subsistunt eternis divini quia
quodam aliquid capiunt
de contemplatione eterna in
hac vita supra ea quedam
efficiuntur ita quod non percipi-
unt motum neque transmu-
tationem naturalem et ad si-
militudinem horum et dicuntur
eterna eterna sunt in
opera ut corpora celestia
si natura habeat cohabi-
tudinem motuum ad invi-
cem et dimensionem esse con-
similem. Alia vero dicuntur
eterna non quia nichil percipi-

nit commutabilis quod eviternitati
est proprium sed potius quia habet simi-
litudinem ad eternitatem et hinc
fuit dicta sequentia finis sue
motus eternum dicta ab hic que
ponit nunc eternum et pene
infinales dicatur eterne. Ad [illegible]
sciendum est quod eternitas est causa
exemplaris eviternitatis
et temporis non tamen sicut e-
viternum ab eterno dependet et
temporale ab ambobus ita evi-
ternitas ab eternitate de-
pendet et tempus ab utroque et
sic dicit Boethius O qui perpe-
tua mundum ratione gubernas
terrarum celique sator qui tempus
ab evo ire iubes stabilisque
manens das cuncta moveri
et hic dat exemplum nam sicut
id quod est frequenter subiecto quod est
semper erit et ab eo deficit
et id quod est raro ab eo quod
est frequenter ita eviternitas
sub eternitate erit et ab ea de-
ficit et tempus sub eviterni-
tate et ab ea deficit. Unde
eternitas est mensura illius
quod semper uno et eodem modo
et immutabiliter penitus se
habet. Quod vero immobile ab eo
dependens ab eo deficit prout
quod distat a primo et hoc est
eviternum cuius esse eius stabile
sit eius tamen variatur in suis po-
tentiis et actionibus scilicet in-
telligere et velle. Quod vero
ab eo plus distat ab eo plus
deficit et hoc est temporale cuius
nec esse nec posse nec agere
stabile est. Hiis presuppositis
conclusio prima tres sunt tres
mensure durationum realiter
distincte. Probatur quia omnis
talis mensura mensurat
esse alicuius rei secundum esse verum

non recipit nisi talem variati-
onem ratione et secundum quod vel res
est tota simul secundum esse et pos-
se et agere et tunc esse talis re-
i eternitate mensuratur vel to-
ta secundum esse et posse non secundum agere
est tota simul et esse talis
rei tempore mensuratur. Ex
sic omnis res vel caret prin-
cipio et fine et sic est eternum quod
caret omni termino vel habet
principium sed non finem et
est eviternum vel habet principium
et finem et sic est temporale. Se-
cundo distinctio mensurarum est pa-
tens quia precedens quia
dato quod mundus non ma-
neret adhuc habet ad hunc eternum
ab evo distingueretur et tempora-
le ab ambobus. Secunda conclusio
eternitas est mensura eterni
eviterni et temporalis et eviternitas
eviterni et temporalis tempus autem
solius temporalis est mensura.
Probatur quia quod est mensura
superioris est mensura in-
ferioris sed non econtra. Con-
veniens [illegible] est tamen quod eternitas
non est mensura eviterni
et temporalis adequata ipsius
sed excedens similiter eviternitas
non est mensura temporalis
adequata sed etiam nulla talis
mensura adequat mensu-
ratum ad quod proportionatur esse men-
surati ad esse mensure sic
prius dictum est. Motus men-
surat tempore ipsum et esse ipsius
quod esse suum est successivum se-
cundum esse temporis. Tertia comparatione
eternitatis ad eviternitatem et
tempus eternitas non potest
sed partes eternitatis dividi
secundum partes dispersas non
quod illi partes sunt
eius sed partes quod est subiectum

sicut dicit quidam nulle annis
fuisse deus et quod anni eius
non deficiunt non quod d ipsa
eternitate sunt dies mensis et
anni sed quia non deficit eternitas
temporis tempus sub ea currit et nunquam
diminuitur dies et anni ¶ Ad ra
tionem instans sive nunc eterni
tatis non solum differt ratione sed
re ab instanti eviternitatis et temporis
quia instans eternitatis est aliquid
ipsius eternitatis et sic eviternitatis
est aliquid eviternitatis et instans
temporis aliquid temporis sed eternitas
eviternitas et tempus sunt
mensure realiter distincte
ut probatum est prius et instan
tia eorum realiter differunt etiam
¶ Item ut superius dictum est
nunc temporis est tamen eius
quod fertur sed quod fertur non differt
quod substantia eius esse prima
mens est sed solum sed quod fertur
per nullam habet proportionem
aut corruptibilitate ad id quod
idem est stans in se ipso
semper eodem est id quod mensu
rat nunc eternitatis ¶ Item
omnis creatura est omnis
naturam quod mutat tamen non
nulla sit mutatio eius sed quod ipse
deus est hic et nullo modo
ad id quod fertur sed quod fertur sed
quod nullo sit hic nunc adda
tens ut ipsi ¶ Item sicut eternitas
precedit tempus ita nunc eternitatis
precedit nunc temporis sed quia unum
alterum precedit illa non sunt
eadem in essentia ergo etc. patet
quod nunc eternitatis differt a nunc
temporis etc. solum arguitur quod
differt a nunc eviternitatis ¶ Ulti
ma conclusio nunc eviternitatis
ab ipsa eternitate differt ratione
tamen probatur quia dicitur nunc sed
quod adiacet cuivis d dispositi status

et non amitteti aliquid d preterito
nec acquirenti aliquid d futuro
sed eternitas dicitur spacialis sive mo
dica indefectibilitas eius status
patet ex hoc ad questionem ¶ Ad rationes
¶ Ad primam dicitur quod nunc temporis
est id subiecto in toto tempore sed differt
ratione etc. quod sicut tempus corres
pondet motui ita proportionaliter nunc
temporis correspondet mobili ¶ Modo
mobile est idem subiecto in toto
quo tempore sed differt ratione tamen
in quantum est hic et ibi et
ideo alteratio est motus solum
tempore ipsius nunc sed quod altera
tur ratione est ipsum tempus sed ipsa
eternitas manet eadem et sub
iecto et ratione ideo non est
id quod nunc temporis ¶ Ad 2am dicitur
quod sicut eternitas est prima mensura
esse permanentis ita tempus est
prima mensura motus ideo
sed quod aliquid recipit a primo men
suram essendi et subditur tran
smutationi recipit ab eternitate et
subditur tempori dicendo esse cor
ruptibile eius est corpus
transmutabile mensuratur tempore et
non eternitate ¶ Ad 3am dicit
quod eius est totum simul non
tamen est eternitas quia comparatur se
prius et posterius quia comparatur
mutabilitatis corruptibilitatis ad esse
et infra et extra ¶ Ad 4am
dicitur quod quod esse sibi separate
in se consideratum non est
ratione preteriti et futuri sed
solum sed ad unum tempus
sed quod dicimus intelligentiam esse
aut fuisse aut futuram
esse est sed accipitur eius in
tellectus hic accipit esse sibi separatum
separate per comparationem ad diversas
partes temporis et ideo tamen intellectus
non concipit angelum esse vel
fuisse vel supponit esse esse

a^d subdi dime potu^e et pos
se trasmutari adinu po
tenciam et ideo dicu^r pt ab te
gsiderando facere q esse an
geli non sit futuru no pe
tu facere q non sit dicu est
ut q no sunt p'q quod sunt
Ad x^m dicit^r q duracio cui
sit est d finita q non fini
tur tpe ut aliqa esse acca
tu est infinitum qn no fi
ni^r tpe ut tu sec^z q sit sp'e
d finitum Ad formam alitez
racionum q pbant d plurale
mensurarz dicit^r q lez tor^a
celestia et substancie spualiss
decant inzentu nature
cont tu in hoc q bnt esse
intrasmutabile et sit mensurat
eo Ad 2^m dicit^r q omnia
tpalia sit incipiunt et tn
omni est unum tpe ppe primum
q mensurar^r sic cps omnia om
tima lez unum eum ppe pri
mum ethsic omnia sed non con
sunt Ad ultimum dicit^r
q ad hoc q aliqua mensu
rentur p aliq unum non req
rit^r q id unum sit causa om
sufficiat q sit simplicius
solum d i o tine aedi est c
uidum primum et tm d e 6 g

Utrum quidem
phisicorum
Tenez ituz
Utz motus
sive mutacio
sit subiective in forma sive
specie s quid est motus Arz
q sic qz motus est fluxus
quid s fluxus est h forma
fluente ergo motus subiective
est in forma su h specie
2° motus subiective est in

eo qd mouet^r s forma est id
qd mouet^r q est id qd gtin
uatur de esse impfecto ad
esse pfectum ergo motus sub
iective est in forma su spe
s quid est motus Ad oppo
situm est ar^s in primo celo
hinus quinti sic dicens motus
aut manifestum est q in hoc
no non in specie est neqz
enim mouet ut mouens species
Pro dissponsione est sciend
q pt quod d terminatum est
d principiis entis mobilis et
huius doctrine et de motu
s omnez racionez eius et d tpre
q ipsum s hunc modum magnum
acceptum gsequitur Unse
quenter in hoc quinto phus ac
cedit addiciendum magnum in su
as species sive ptes subiectivas
Unde in hoc quinto libro
cont^r tria facit primo u
dividit motum d suas species
ostendendo numerum pnt
sit p se motus et mutacio
non 2° ponit racioes q
usdem dterminatum q utiles sit
adea de quibus agit^r in
h^a pte huius libri in qua
agit^r d continuitate et gtrarte
motuum et h d^o ultima sic
eodem tractatu erponi pnt
2° sciendum q ad dicendum mo
tum in suas species notandum est
prognostice quid sit motus
p actum et quid motus p se
q^z ut dicit^r d divisione mo
tus pcedentis non est h^e
agendum s solum d vestigande
sunt species motus perse
Ponit ergo ar^s primo nota
bem divisionem motus q mo
tum quod est p accidens sive
quod est p se sive et quod
est quedam medium inter illos

qui totam motus alterius sive
secundum partem et ut patebit in se-
quenti eius divisio est. ¶ De
tertio sciendum quod Aristoteles quod
quia ad motum quinque respondent
scilicet mobile movens tempus in
quo est motus et duo termini
motus scilicet a quo et ad quem
quia omnis motus est de quo in
quod. ¶ Et autem mobile al-
terius sit quod lignum ad calefieri
fit alterius calefaciendo in quo mo-
vetur et afficiendo a quo mo-
vetur sic ostendit Aristoteles quod motus
est in ligno ut in subiecto
et non in altero terminorum eo
quod motus est in ligno ut in
subiecto quod movetur secundum lignum et
id quod movetur neutrum terminorum aliquod
neutrum terminorum ad quem quia species
sive forma non movetur nec
movetur sicut calor seu al-
bedo quia hic motus est in
mobili ut in subiecto et non
in altero eorum. Sequitur quod
quando mobile est alterius ¶ ab
ambobus terminis et ita tamen
ex parte mobilis quam ex parte
termini ¶ Quarta pars sunt predicta di-
visio motus secundum quia motus
denominatur de novo termino
ad quem quam a quo eo quod
per motum aufertur terminus
a quo et acquiritur ¶ terminus ad quem
et ideo videtur motus respondere
magis termino a quo et con-
trarie tempore ad terminum ad quem
¶ Et ob hoc Aristoteles predictam
divisionem non facit ut
manifestat sicut ex parte termini ad
quem. Sed quia tempus est con-
tinuum motum ideo ex parte
temporis non est accipienda
divisio motus distinguitur
¶ Ergo quod solum ex parte termini vel
eorum quinque quod divisum motum

respondetur simul secunda est predicta
divisio scilicet ex parte mobilis quia
partes moventur et ex parte termini
ad quem est motus ¶ Ex parte mo-
bilis sicut musicus per accidens
sive ambulare dicitur
quia illud tamen accidit musico
ad esse ambulat secundum corpus
aliquid secundum alterum simul dicitur
sicut aliquid in illo per se ut pu-
teolus vel torrens sanatur
¶ Quod calefactibile primo et per
se calefit dicitur et ita
reperitur mobile quod per accidens
sive movetur dicitur et mobile
quod per accidens ¶ secundum alterum secundum se
partem movetur et movetur
mobile quod primo et per se mo-
vetur et per hoc quod per se movetur opponitur
his ad id quod per accidens movetur
per hoc enim quod primo movetur
dicitur oppositum hiis ad id quod secundum
alterum movetur ¶ Similiter ex parte
moventis reperitur movens quod
per accidens sive movens dicitur
ut musicus per accidens edificare
dicitur et reperitur aliquod movens
secundum alterum ut homo percutit quia
manus eius ¶ Et reperitur aliquod
movens primo et per se ut
medicus primo et per se sanat
¶ Similiter ex parte termini ad quem
etiam enim aliquid ad aliud per
accidens sive ut de albato
ad id quod intelligitur quia accidit
albedini intelligi ¶ Sed de al-
bato ad colorem movetur secundum
alterum quia albedo est pars colo-
ris et album ad colorem
per se et primo etiam et sic patet
distincte prime divisionis
motus patet ex predictis
¶ Conclusio responsalis ad
questionem scilicet quod motus non
est subiectum in specie sive
forma secundum quam est motus

sed ipso moli qd est alter
ultimus cognos et ultimo ad
quem probatur con° qr id
quo est motus vel in subiecto
mo° sed sic est de moli vel non
de ipso sed forma ergo bi° ptz
qr eos dicunt aliquam motum
qno° sed sunt esse sed esse est
ipius motus tamquam talis
formalis ergo moli est id
quod monetur et non specialis
sed forma nisi per accidens
Ratione con° mutato paciens
in ulteriori dispone motus
est dimittendo sine species
innato paciens recepte motus
sed recepte monet sed recepte
ly probatur qr subiecte non
cadit nisi ea que sunt determi
nata et finita qr infinitorum
non est ars sed motus paciens
de determinatis aliqua est omnium mo
bilium et monencium indeter
quo singulis talis eo quod omni in
finita accidens unde ergo nihil
libro non est agens de dis
one innato paciens Ratio
Ratione con° magnitudo libro agens
est de disponere motus per se
nisi tractatus specie probatur quia mo
tus per se non est in omnibus in
determinatis est tamen in contrariis vel
mediis magnitudo ad motum
qui est in specie contrarie et sub
vel in contradictoriis quantum ad
generationem et corrupcionem mo
tus et tertio dicto est
inter terminos et determinatos
terminos ergo omnis motus per
se est inter terminos et de
terminatos terminos quare mo
tus per se finitus est et per
consequens dispositio talis motus in
tractatus specie comprehendi potest et
tandem subiecte et quemadmodum
dictum sit quod omnis motus

sit inter contraria vel media
vel contradictoria potest tamen dici
quod omnis motus est inter contraria
vel contradictoria qr medium
est quodam ultimum ideo compa
tum domini contrario tenetur al
terius et extra Ratio ante
motus reperit in medio
et non solum inter contraria
contraria patet qr contingit aliquem
moveri per medio ad ultra
terminum et conversso maxime
possumus uti medio ut
contrario respectu utriusque extremi
qr medium quantum tenetur quasi
ad utrumque terminum est quodam
utrumque contrarium sic vox me
dia inter gravem et acutam
est gravis per comparationem
ad acutam et acuta per com
parationem ad gravem et sic
tamen est album per comparationem
ad nigrum et nigrum comparati
one ad album Dixerat
generatur qr dictum est quod mo
tus non est in specie sine
forma an ergo sed specialis
sine forma sicut albedo
vel color possit dici mo
tus Respondetur ad 3° quod mo
qr si sic ad motum esset mo
tus quod probabitur esse falsum
in illo capitulo Ratio specialis
sed forma tamen est terminus
motus et ita albedo non
est motus sed albatio est
motus et albedo terminus albatio
tionis Notandum ad pri
mam dicendum quod sicut
ille qui novit motus im
portatur non est distinctus
per essenciam ab ipsa forma
sed sub modo modo Et io
de fluxibus sicut et for
mis est de ipso mobili
vel in subiecto quod quasi mole

variatur secundum illam formam de
dispositione in indispositionem
et dicitur forma fluens, id est
quia sit aliud quod fluit secundum esse
id secundum quod mobile fluit de alia
dispositione in dispositionem
sive de esse in esse et per
hoc solvitur. ¶ Ad 2am forma
non est id quod variatur de esse
disposito ad esse perfectum ad
esse sit non ipsius forme
tamquam eius quod est sed
mobile est quod variatur de esse
imperfecto ad esse perfectum in
forma. Utrum quid est motus

Utrum tamen sint tria genera
mutationum. Arguitur quod sint
plura quia omnis mutatio est
inter terminos mutationis ergo tot
sunt genera mutationis
quot modis possunt variari
termini mutationis penes affir-
mationem et negationem sed
quatuor modis variari possunt
ergo sunt quatuor genera
mutationum. ¶ 2o sex
sunt species motus sed omnis
motus est mutatio ergo
sex sunt species mutationis. ¶ Sed
oppositum est Aristoteles 5o an[illegible]
[illegible] sic dicens quare autem
est extra tres que dicta sunt
[illegible] esse mutationes scilicet que sub-
iecto in subiectum de
subiecto in non subiectum et
de non subiecto in subiectum
¶ Pro responsione est sci-
endum quod posita prima di-
visione mutationis in mutatio-
nem per se et mutationem partis
et omnis quia penes mutationem
partialem non est sumenda
[illegible] divisio mutationis
quia talis mutatio infinita

est quod autem Aristoteles 5o mutationem per se
in suas species dividit ¶ 2o
quibus sciendum 2o quod aliter accipitur
motus in 3o ubi diffinitur
et aliter in hoc 5o ¶ 3o ad [illegible]
as species dividitur in 2o large
accipitur. Unde motus ibi
idem est quod mutatio et ut adhuc
speciem mutationis se extendit
sed in hoc libro tamen in sequentibus
in suas species dividitur motus
proprie accipitur scilicet per quam speciem
mutationis est de subiecto in
existente hoc alius quod vocatur
mutatio de subiecto in subiectum
¶ Tertio est sciendum quod ad omnis
mutatio sit ex terminis in qualibet
ut in additur mutationis non
quod importat aliquid esse prius ad
et aliquid esse prius et aliquid
posterius ideo secundum variationem terminorum
mutationis penes affirmationem et ne-
gationem accidit est divisio
mutationis in suas species
¶ Tunc autem non nisi quatuor
modis sit variatio in terminis
possunt quia vel uterque est affirma-
tus et sic variatur mutatio
de subiecto in subiectum vel
uterque est negatus et sic vocatur
mutatio inter terminos
de non subiecto in non sub-
iectum vel terminus a quo
est affirmatus et terminus
ad quem est negatus et sic
vocatur de subiecto in non
subiectum vel econtra et sic vocatur
mutatio de non subiecto
in subiectum et opposito
dicitur subiectum ut hic terminus
id quod est actu innatum. Hic
est quod est hic compositum et per-
fectum in actu per formam
substantialem importat
subiecti mutationis dicitur
[illegible] ut tunc dicitur. Tunc est

affirmus tale eciam subiectum quod
est in actu completum forma
substanciali unde potest recipere accidens
et moveri ad aliud esse accidentale
acquirendum. ¶ Ex quo patet quod hoc
modo accipiendo subiectum materia non
est subiectum et sicud quod vocatur
non subiectum cum dicimus quod
aliqua est mutacio | de non
subiecto in non subiectum vel
de subiecto in non subiectum
licet possit dici materia prima
est subiectum accipiendo subiectum
minus proprie pro illo quod habet
sustinere formam substancialem
¶ Hec sit prima conclusio quod
non subiecto in non subiectum
non est aliqua mutacio probatur quod
omnis mutacio est inter contraria
vel contradictoria non subiectum
aut ad non subiectum nulla
horum opposicionum ergo non ¶ Unde si
capiatur non subiectum ut di
cit negacionem simpliciter sic ut
dicat privacionem non ¶ Sed aliquis
opponet ad non subiectum quod ne
gacio negacioni non opponitur
nec privacio privacioni nec po
tencia potencie ¶ Et secundo sequitur
quod contingit quod est similiter nega
cio de aliquo eodem subiecto
verificari utrumque quod lapis nec
est sanus nec eger nec
cecus | nec videns et si dicatur
pari racione videtur de subiecto
in subiectum non esse ali
quam mutacionem ¶ Respondetur
quod non est simile quod inter
contraria bene est per se mu
tacio ¶ Secundo opposicio con
traria et inter formas posi
tivas contraria enti sed subiectum
¶ De subiecto contrarie opponitur ideo
quod substat alicui forme
contrarie bene est mutacio
in subiectum quod substat for

me sibi contrarie opposicionis
contrarie et hanc mutacio que est sub
iecto in subiectum secundum de contrario in
contrarium vocatur motus proprie cum
motus proprie ut distinguitur
contra mutacionem tamquam
species contra genus ut magis
patebit videbitur ¶ Secunda conclusio
et responsiva tantum tria sunt
quidem mutaciones probatur quod
dispositio mutacionis secundum variaciones
terminorum | mutacionis penes quos
et negacionem sumitur | ut dictum
est simpliciter tamen non variatur
aliter quam tribus et in uno membro
non potest fundari mutacio
ut dicit precedens conclusio
| ergo solum sunt alia tria membra
erit mutacio | et primum erit
solum tria genera mutacionis
quorum unum est de subiecto in
non subiectum et vocatur
corrupcio et est duplex scilicet
simplex et secundum quid ¶ Aliud est
de non subiecto in subiectum
et vocatur generacio que est du
plex sicut corrupcio ¶ Tercium ge
nus mutacionis est de subiecto in
subiectum et vocatur motus
proprie dictus de quo et eius
speciebus erit sermo in sequen
tibus ¶ Tercia conclusio mutacio
que est de subiecto in subiectum
reducitur [illegible] ad mutacionem
que est de non subiecto in sub
iectum | vel etiam ad mutacionem
que est de subiecto in non sub
iectum probatur quod illa mutacio
est inter contraria et alie due
sunt inter contradictoria ¶ Con
traria autem opposicio quedam
reducitur ad contradictoriam ergo
prima mutacio reducitur [illegible]
est ad aliquam duarum
¶ Sed advertendum qualiter
hoc sit possibile ¶ Contraria

q illud q dici non subiectum
simpx dici pt q ul est ne
gacio simpx vel est negacio
qm̄ coequat contoto sic
amn aliq nigrum prima
tum est albu et sic dici
non albu ppt q dicitur
q prima semp salua contraria
forma et alio modo accidit
non subiectum et non pa mo
mutto q est de subiecto in
subiectum et est contrario ing
fand reducta est ad aliqz
duaz aliaz mutacionum
ut qd mu de nigro in
albu ul de nigro in non
albu nigrum ¶ Sic etiam
est advertend q licz non
sit aliqua mutto pse de
non subiecto d non subiectum
sicut ad aliq sit de albo
nigrum sit et de partitione
d non nigro non albu
¶ Dicit ad qd est patens d ag
me non pt esse spes illi
gn ideo generi subiecto
d non subiectum non pt de
aliqua mutto speciei et
ideo semp manet prima
conclusio in sua veritate
q unde mutto illa q est de
non subiecto d subiectum q
dicit generato et illa q est d
subiecto d non subiectum que
dicit corrupto non pt
vocari corruptio motus
tado motum ponde ss solu
s' retinet nomen mutacionis
¶ Et illa q est d subiecto in
subiectum sit motus ppe ut dic
tum est et postea probabitur
¶ Sed ratio ad primum dicit
q sunt tot gna mutto
quot modi ad (illud) ex
ad fundandum mutoz pse
ut tres mutones zracioni

possunt vl pcedi affirmacioz
et negacioz ut dictum est
prius q omnis illorum modorum
est d talis ¶ Ad 2m dicit
q in pp prii capitulum et ss
motum breviter punit ss se ex
tendit adm pecat mu
tacionis ultra dicit q q ex illaz
specierum in illo loco pos
taz comprehendit subiectum
illoz ut augmentum
diminutio alteracio et
loci mutto quae d tot q
sunt mutes de subiecto
in subiectum et ita non
fuit bene intate species
specialissime mutacionis
ss subiectum

¶ Tz in subiectis sit p se mo
tus ¶ Arguitur q sic licz in
substa est generatio ss generatio
est motus ut p diffinioz
motus postea ¶ Dicit eg
go in subs est motus ¶ 2o
generacio subalis successiva
q est motus ante pt q
forma subalis plus indu
cit d una parte materie q
d a caso q non est pgle
mai ss gradus sui potentia
et subiecti verte defent ¶ 3o
sic plures ¶ 2o d generacione
dicit q ignis generat aq
et sic in subs est generatio
et p omnis motus ¶ Contra
sic d uno cpz q est v
prima generatio ad eo sub
sensi sit p dicis terciis
scilicet q sua co ps p a
generatio et p omnis ius
stancia est p se motus ¶ In
oppositum est plures in
2o celo bili primi tracta
tus sic dicit ss subaz non

est motus proprie quod nullum
eorum substantie creature
¶ Post propositionem sciendum
quod postquam diffinivit mutatorem
esse dividit mutationem et cor-
ruptionem | et motum consequenter
dividit motum in suas species
primo ponendo quandam conditiona-
lem per quam dicitur divisio
motus in suas species que talis
est ¶ Si predicamenta sunt divisa
inter decem quod sunt substancia
quantitas etc. necesse est esse 3
species motus scilicet motus
qui est in genere substantie
qui vocatur augmentatio et di-
minutio et motus qui est
in genere | qualitatis qui dicitur al-
teratio et motus qui est in
ubi | qui dicitur loci mutatio quare
autem sit motus in istis 3 ge-
neribus et qualiter pertinet
ad predicamenta actionis | et passionis
qualiter diversimode autem
motus ad eorum genera
actionis et passionis dictum est
in 3o huius ¶ Dictum est enim
ibidem quod motus secundum quod consi-
deratur in hoc scilicet in patiente ab
actu scilicet ab agente vel ob
hoc scilicet ab agente manens
scilicet in patiente et sic patet ad
predicamenta actionis et passionis
¶ Sed si queratur id quod est motus
materialiter in motu sit quibus
motus est in eodem genere cum
suo termino ad quem non est
ita quod motus | qui est ad qua-
litatem sit species qualitatis
¶ Sed predicamentorum sicut ponit-
ur dicitur adversarius eo quod
omne genus dicitur per poni et
actum ita oportet quod motus
qui est actus in perfectus redu-
catur ad genera actus perfecti
¶ Notandum 2o quod pluribus predicatis

conditionale manifestat in
toto secundo capitulo huius tractatus
tali modo quod primo ostendit
quod de aliis generibus quam a 3bus
predictis non est per se motus
¶ 2o ostendit quod in istis
generibus predictis non sit per se
motus ostendendo autem quod
in aliis generibus a predictis
non sit per se motus ¶ 2o
ostendit quod de genere substantie
non est per se motus et de hoc
videtur in prima questione ¶ Et
consequenter ostendit quod de ad aliquid
et in actione et in passione
non sit per se motus et de
hoc videtur in questione se-
cunda ¶ Dimittit autem alia
2a predicamenta scilicet quando situs et
habitus et huiusmodi ratio est
quia quando significat in tempore esse tempus
autem per se mensura motus
| ideo per quandam rationem ostenditur
quod non est motus in actione
et passione quia patet ad motum
causa ratione per se ostendi quod
neque est in ipso motus ¶ Si-
tus autem denotat quendam
ordinem partium in toto secundum ordi-
nem est respectus quod ¶ Habitus
hoc dicitur quandam habitudinem
corporis ad id quod ei adiacet
et ideo per quandam rationem ostenditur
quod in relatione non est motus
per se per se ostendi quod in situ
et habitu non est motus ¶ 3o
sciendum quod motum per se esse
in aliquo predicamento est for-
maliter naturaliter | aliquid predicamenti
per se et de natura termini mo-
tuum et per se accipi per motum
¶ Sed ergo ¶ Conclusio responsalis
in substantia non est per se
motus hec conclusio satis
probata est in questione predicta
scilicet quod sub termino primo sub

substancialis est impossibili
et sic non potest moveri in
substancia ergo non est motus
¶ Sed probatur alia racione primi
quia cum motus est inter con-
traria ut dictum est sed in
substancia non est contrarium ergo
substancia non est motus ¶ Sed
contra hoc dubitatur quia
sicut arguebatur in 3a
racione ad oppositum quia dicit
philosophus 2o de generatione quod ig-
nis contrariatur aque dicit
etiam philosophus primo de celo quod ce-
lum non est generabile nec
corruptibile quia non habet contrarium
ideo videtur in mundo quod ea que
corrumpuntur vel sunt contraria
vel ex contrariis composita ¶ Ad
istas obiectiones respondent
aliqui quod una substancia potest
esse alteri contraria secundum suam formam
non autem secundum suum subiectum
¶ Sed contra istam responsionem
probatur quia hoc non valet
sufficit enim quod ad hoc quod mo-
tus sit de substancia quod forme
substanciales essent contrarie quia
motus est de forma in for-
mam quia de aliis non est
subiectum contrarium subiecto ¶ Sed
forma forme ideo aliter di-
cendum est quod ignis est contrarius
aque secundum qualitates activas et pa-
ssivas que sunt calidum et
frigidum ¶ humidum et siccum
non autem opponuntur secundum for-
mas substanciales non enim
potest dici quod calor sit forma
substancialis ignis quia in aliis
corporibus sit activus de ge-
nere qualitatis ¶ Unde quod
de genere substancie non potest esse
contrarium aliquid ¶ Sed iterum
contra responsionem hanc difficulta-
tem quia proprie passiones

alias vel cum substancia propriis
principiis subiecti que sunt
materia et forma ¶ Ubi ergo
proprie passiones ignis et aque
sunt contrarie contrarietate contrarie
sunt cause videtur quod forme
substanciales sint contrarie ¶ Item
sicut arguebatur cum omnis
generacio dicitur per privationem contrariam
ut probatur secundo metaphysice et
sic videtur quod sit contrarietas in
formis substancialibus ¶ Ad hoc
est respondendum est quod contra-
rietas que est de omnibus con-
venientibus dicitur secundum unicam
quamvis radice contrarietatis que est
excellencia est defectus de
quocumque alia contraria conve-
niunt indicatum est in po-
tencia omnes enim bene di-
centes aliquem genus sit si-
cut quod una est habitus et
alia defectus vel in aliquo
vel dicit 10 metaphysice quod
differencias vero sed species
sunt sicut numeri vero minores
species per appositionem unitatis sunt
subtractionem unitatis ¶ Variatur
¶ Sed non oportet quod maior
forme sit contrarietas secundum prop-
riam racionem et illius speciei
¶ Sed solum quamvis racionem ex-
cellencie et defectus quia enim
contraria sunt que maxime
distant ab hoc ut dicitur alias
quamvis contraria tamen sufficiens
fundamentum motus ad hoc requiritur
hoc dicitur ¶ Prima est quod in contrariis
duo bene maxime distantes
maiores cadunt omnia que sunt
illius generis [illegible]
solum sufficit ad hoc quod de illo
genere sit motus secundum distantiam
¶ [illegible] quod sed de uno con-
tingat quod transeunte in
aliud secundum remissionem unius

et intensior alterius. Sic igitur patet quod de quibus sic haec duo contrariorum desinunt puta in minus contrariis enim species media enim deviant secundum excellentiam et defectum non est tamen de minimis accipere duo contraria maxime distantia contrariis enim accidit medium quod dualitas est medium inter non tamen potest accipi maximum. Sic enim species mediorum non est continuitas quia quaelibet species mediorum posita foret per unitatem quae est indivisibilis et non continua alteri uniti sed discreta sicut etiam contrariae sub desunt duae partes contrariae sicut enim formae substantiales differunt per additionem differentiae secundum excellentiam et defectum quia una forma est nobilior altera et non in continuum propter carentiam contrarietatis perfectiones non enim oportet quod sit tanta distantia manifesta sicut de effectibus. Sed videtur forma substantialis utriusque specierum secundum speciem contrariam non habet contrarietatem ad alteram quia in formis substantialibus non attenditur maxima distantia inter aliquas duas formas substantiales ita quod aliquis gradus non deveniatur ordinate ad aliam nisi per media sed materia non recipit unam formam post aliam, recipere diversas formas absque ordine ut dicit philosophus de generatione quod non contraria sit igitur non oportet quod fiat transitus per media elementa. Sed contra mixta ex pluribus elementis potest generari aliud quod non est contrarietas de formis substantialibus specierum

specierum rationum quod ad esse substantiale. Tangens vero in de... [illegible] non oportet quod aliam continui attendatur in formis substantialibus ut possit esse motus de una forma in aliam secundum intensionem unius formae et remissionem alterius. Secundo patet quod probatio ... quia probat in substantia non esse motum quia in non est contrarietas et de mediatione et non probabilis tamen ut dicitur de medio contrarietatum et sic patet propter duas causas quod de plus substantia non est motus: una est ex parte subiecti scilicet materiae quae non potest moveri. Alia ex parte formarum substantialium inter quas non est contrarietas propter defectum duarum conditionum ad rationem contrarietatis requisitarum sufficienter fundamentum motus. Sed in qualitatibus etc. propter mediationem appareret contrarietas secundum utramque conditionem quod potest mutari et remitti et potest esse continuus motus de una qualitate in aliam et etiam de ratione maxime distantiae unius generis qualia sunt duo extrema de mediatione sicut in coloribus inter album et nigrum et in genere de saporibus inter dulce et amarum etc. Quod de qualitate loco alterius praedictarum duarum mediatione in ratione scilicet continuitatis secundum maximam distantiam de mediatorum contrariorum non de ratione de eis sed accipiantur secundum quemdam rationem quantitatis et loci. Sed sicut secundum principiatur in aliqua re de mediata. Non est enim dare medium in qualitate consociata sed sicut sed in aliqua specie aliquis ut plantae est aliqua quantitas aliqua maxima et aliqua

maxima ad quadratum
et secundo [illegible] moto dicendum
duo [illegible] maiorem distanciam
proportionem ad aliquem motum
aequorum duo incipit mo
tus et de alio tria sed sit
motus medius sed dicentes
¶ Ad hoc quod in aliquas du
as formas recipiatur [illegible]
sufficiens fundare motum
ponit alii [illegible] concludens [illegible]
cludendo [illegible] principalibus [illegible]
¶ Prima est quod sint forme
active et passive ad inuicem
ut patet sicut qualitates
[illegible] ut [illegible] sit [illegible] que [illegible]
[illegible] ¶ Secunda est quod tales forme
non sunt simul [illegible]
in minori subiecto [illegible]
et de maiori [illegible] ¶ Tercia
est quod inter eas sit medium
per quod fit [illegible]
[illegible] aliud ¶ Quarta est quod
[illegible] actiue [illegible] expellunt
appetit subiecto successiue
[illegible] est [illegible]
[illegible] non aliquam [illegible]
formis [illegible] non multum
¶ [illegible] ¶ [illegible]
[illegible] est motus [illegible]
motum ut [illegible]
in 3o [illegible] ubi [illegible]
motum [illegible] et non ut
diffinitur [illegible] in 3o [illegible]
[illegible] loquitur [illegible] de isto
[illegible] non est motus [illegible]
[illegible] ut [illegible] in [illegible]
[illegible] est [illegible] ut est [illegible]
de subiecto de subiectum ¶ [illegible]
[illegible] quod materiam dis
posita ad suscipiendum de [illegible]
forme recipit formam [illegible]
[illegible] quamuis [illegible] parte
et ideo non est ibi [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] condicionis ut est [illegible]
[illegible] alteracionis [illegible] posi
te sunt

¶ [illegible] in ad aliquid sit per se mo
tus ¶ [illegible] quod [illegible]
[illegible] est per se motus [illegible]
natura [illegible] primo
[illegible] aliud [illegible]
alterum [illegible] album uel ni
grum [illegible] alteri [illegible] uel
[illegible] ¶ [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] quod ad aliquid sit per se
motus ¶ In oppositum est
[illegible] in 3o [illegible]
¶ [illegible] ad questionem
[illegible] quod [illegible]
[illegible] non est mo
tus [illegible] ostendit [illegible]
in ad aliquid [illegible] de actione
[illegible] de passione est per se
motus et [illegible]
de [illegible] questione ¶ [illegible]
¶ Prima [illegible] ad
aliquid non est per se motus
probatur [illegible] de [illegible]
[illegible] non est per se motus
[illegible] forma uel [illegible]
[illegible] de aliquo
subiecto ipso non mutato
[illegible] sic est declaratum [illegible]
[illegible] motus non [illegible]
in aliquo nisi per motum [illegible]
[illegible] est prior [illegible]
[illegible] et [illegible]
patet [illegible] albo
et [illegible] in [illegible]
platone mutato [illegible] albe
dine [illegible] est [illegible]
[illegible] sed [illegible]
et [illegible] non [illegible]
[illegible] platoni et [illegible]
[illegible] de nouo [illegible]
[illegible] cum [illegible]

relatio aequivocatur. ¶ Circa
tertiam rationem philosophi est adver-
tendum quod quibusdam relationibus
ratio praedicta non habet diffi-
cultatem in quantum sunt aliquae
relationes quae non sunt realiter
in eo de quo praedicantur. Et hoc contingit
aliquando propter utrumque extremum communi-
ter ad dicitur vel etiam ad vera
sicut relatio identitatis multi-
plicaretur in infinitum si quae-
res esset secundum rationem relatorum ad
illam sicut. ¶ Est ergo quod
relatio secundum rationem non inquantum
accipit relationem unum et eandem
rem ut duo, quoniam relatio
solum dicitur de multis. In ceteris
relationibus quae sunt relationes ex
parte utriusque extremi sunt ea-
dem. ¶ Sed quaedam relationes
sunt quarum una realiter
est de altera quoniam et alia
non secundum rationem in alio sicut
in scientia et scibile. ¶ Scibi-
le non relative dicitur non quod ipsum
referatur ad aliquam relationem
in illo existentem sed quia scientia
refertur ad ipsum et scibile est
ad correlativa. ¶ Dicitur ergo ad
alia ¶ unam dictam et simi-
liter sunt relationes reales de
aliquo quia de eis dicuntur de
eiusdem vero in quibus
huiusmodi relationes fundantur
et quia cohaerent non quod pedes
tam diversitates quae sunt funda-
mentum praedictarum relationum
ideo huiusmodi relationes non sunt
incohaerentes secundum relationem
¶ Sunt autem sunt relationes
in quibus propter utrumque ex-
tremum invenitur relatio realiter
existens sicut in aequalitate
et similitudine in istis eadem inve-
nitur quantitas vel qualitas quae
est radix huius relationis

et solum ex parte apparet de multis
aliis relationibus de illis. ¶ Et rela-
tionibus quae non ponunt ali-
quid nisi de uno extremorum non
videtur difficile quod mutato illo
extremo in quo est relatio reali-
ter consistit de novo dicatur
aliud relative de altero absque
sui mutatione cum non realiter
ei adveniat. ¶ De illis in
quibus relatio invenitur realiter
in utroque extremorum videtur diffi-
cile quod aliquid relative dicatur
de novo per mutationem alterius
absque sui mutatione cum non
inveniat de novo adveniat
aliquid absque mutatione cuius
non advenit. Ideo dicitur quod
si aliquis per sui mutationem
efficiatur aequalis mihi non
mutato aequalitas prius erat
in me quodammodo sicut in sua
radice ex qua habet esse realiter
quia habet causam per quantitatem eandem
quantitatem enim in quo sunt
aequationibus illis cum eis
causam quantitate. Sed ergo de no-
vo aliquis accipiat solum
quantitatem istam quae radix eius
quae est in me dicitur ad illum
et licet nihil advenit mihi de novo
per hoc quod ille accepit alterius quae
qualitas per eius mutationem etc.
patet quod in relatione non est
motus per se sed solum per accidens
quod acquisita qualitate vel
quantitate ad quam est per se mo-
tus accipitur etc. His visis pro
solutione relationis. ¶ Deinde videndum an
de actione et de passione sit
per se motus vel non. ¶ Vi-
dendum quod actio et passio non
dicunt subiecto aliquid sed
addunt motui aliquid solum
formaliter ut dictum est in
tertio huius. Vel est dicendum quod motus

sit infinite actionis et passionis
et quod motus sit de motu. 2o
non quod dicitur potest intelligi
quod ipsius motus sit motus aut
mutationis mutatio ¶ Primo ut
mutatio sit motus sit mu-
tationis sicut subiectum quod movetur
ita quod motus sit subiectum mo-
tus et quod motus moveatur
sicut homo movetur / et hoc non
potest dici quia motus et mu-
tatio non sunt divisionis subiecto
tamen eadem sunt subiectum per se quod
subsistentes in mutationis
huiusmodi motus non est motus
ut subiectum ¶ Secundo potest intelligi
quod motus sit motus et mu-
tationis mutatio ut terminus ita quod
due mutationes intelligantur
duobus terminis mutationis sicut egri-
tudo et sanitas huiusmodi
duobus huiusmodi mutationis / tunc homo
mutatur de sanitate in egri-
tudinem et hoc potest ad huc
esse duplex / Primo quod mutatio
sit terminus per accidens muta-
tionis et hoc est possibile quia quod
contingit per accidens eandem mu-
tationem sequi ad alteram sicut
ad dealbationem potest sequi sanatio
aut aliqua alia mutatio
¶ Tertio potest intelligi quod motus
sit terminus motus et muta-
tionis mutatio per se et hoc
est impossibile ¶ Dicit ergo Commentator
in actione et passione non
est per se motus patet conclusio
quia si de actione et passione
esset per se motus sequitur quod mo-
tus esset motus et mutationis
mutatio / sed hoc est impossibile scilicet
quod motus sit motus vel ut
subiectum vel terminus per se quod patet tribus
viis / Prima via est quod
motus et mutatio est de
tres de terminis [illegible] si

igitur aliquod subiectum mutetur
de mutatione in mutationem contingit
ipsum mutari sed omnibus muta-
tionibus et ita si moveatur de
egritudine in sanitatem sed
sanabitur / et egrotabit tunc quia
dum esset simul in motu ad terminum
alterius motus sic ad aliquid
haberet aliquod de sanitate et moveretur
ad egritudinem motu sanationis
ad huc [illegible] contrarie ¶ 2o
tamen si mutatio esset mu-
tatio haberet esse processus in infi-
nitum ¶ [illegible] tamen sit mo-
tus sic motus aut mutationis
mutatio sit [illegible] generatio
vel mutatio non est quod si
prima patet [illegible] quia si mu-
tatio sit per se terminus mutationis
precedentis / [illegible] mu-
tatio precedit et tunc alterius
per se et ad esse [illegible] subordina-
tur non est procedere in infini-
tum / [illegible] ad
primam mutationem [illegible] postrema
mutatio dependet ab infi-
nitis mutationibus precedentibus
et nunquam finietur et se-
cundum [illegible] mutationes [illegible]
erunt de finitis ¶ Tertia ratio
[illegible] motum [illegible] motus
et quod sit ascensus [illegible]
descensus et quod [illegible] in loco
de [illegible] / et sic generatio et
corruptio [illegible] contraria
nata sunt circa idem [illegible]
quod [illegible] potest corrumpi [illegible]
generatio est generatio [illegible] ge-
neratio [illegible] generatio
corrumpitur [illegible] corrumpitur [illegible]
esse [illegible] generatur [illegible] non
est ita [illegible] quod est [illegible]
quod tamen aliquid [illegible] generatio
[illegible] tamen illa generatione
tamen corrumpitur quod esset [illegible]
¶ Tertia ratio [illegible] generatione

oportet esse aliquam materiam
ex qua fiat, id quod generatur. Si
igitur generationis generatio sit, oportet
quod sit aliqua materia ge-
nerationis que transeat in spe-
ciem generationis sicut materia
generati transit in speciem
geniti. Non est autem assigna-
re talem materiam; ergo neque
generationis potest esse terminus mo-
tus quia terminus motus debet esse
subiectum aliquod determinatum, quod autem
non est motus neque generatio.
Ergo non est possibile quod generationis
aut motus sit aliqua generatio.
Quarta ratio: sicut se habet generatio
aut generatum, ita se habent ad invicem.
Ergo si generationis generatio sit, oportet
quod doctrine generatio sit doctrina;
ergo hoc est falsum quia
doctrina est generatio scientie
et non generatio doctrine; ergo
neque generationis potest esse generatio.
Ultima ratio: si mutationis
sit mutatio, vel sit subiectum
vel sicut terminus, et eadem sunt
species motus scilicet motus in
ubi, quale et quantum; sequitur quod de-
terminatam speciem possit esse
subiectum alterius et terminus
sui ipsius; et sic sequitur quod
cum mutatio alteraretur, sanaretur
vel moveretur, que sunt inconveniencia.
Ergo mutationis non est mutatio.
Unde est verum quod aliquis est motus
ut dictum est prius, scilicet per ac-
cidens vel secundum partem vel per se
ad patiens contingit multi-
tudinem mutari aut motum mo-
veri inquantum subiectum mu-
tationis mutatur, sicut si aliquis
dum sit sanus currat, tunc sa-
natus currit patiens. Hoc vero
quod est per accidens non est hic
ad propositum ut dictum est
prius. Consideratur autem oppositum

tum dicatur quod calor primo et per se
non potest terminare motum
sed cum coniuncto, et quando sit
albedo determinat albefactionem
et ad hunc albefactorum perficiat
quantum per motum cum sequitur
alia calor, puta sanitas vel
dissolucio. Secundo ad quantitatem per
se et quantitatem per motum sequitur
equalitas vel inequalitas

Postea sequitur ad tria predicamenta sit
per se motus que sunt quantitas
qualitas et ubi. Quare ostendit
primo quod in quantitate non sit mo-
tus quia licet in predicamento quantitatis
nichil est contrarium, ergo in quantitate
non est motus, licet quia omnis
motus de contrario in contrarium. Secundo
arguit omnis quantitas vel est discreta
vel continua. Sed species quantitatis
discrete consistunt in indivisibili
ut tradit medium inter eas per
quod potest fieri motus de una ad aliam;
ergo non est motus secundum quantitatem discretam
nec continuam quia duo quantitates continua
et discrete in infinitum; ergo de ea
non est dare [illegible], et per
sequens non est contrarietas in
quantitate continua quia contraria dicuntur
maxime distare ab invicem.
Deinde arguit quod de ubi non
sit motus quia de ubi non est
contrarietas; ergo neque motus.
Antecedens patet quia si in ubi esse contra-
rietas tunc circulum centri contraria
parte et circulum diametrum
aliter omnia contraria parte maxi-
me dicuntur contraria quia maxi-
me distant. Sed non contraria
neque est motus; de uno ad aliud
ergo de ubi non est contrarietas.
Ultimo arguit quod de quantitate
non est motus quia si sic vel
sic omnes quantitates essent [illegible]

aut secundum aliquid et aliquid
non. Non secundum omnes qui na
turales ponunt non accipitur
per motum neque est qualitas
de quarta specie vel secundum aliquid
et aliquam non quia non
videtur aliquis ratio de quibus
secundum quam de aliis utrum. In
oppositum est philosophus in quinto
et sexto primi tractatus huius.
Pro responsione ad questionem
Dicendum quod hic quod primus os
tendit quod non est motus in sub
stantia nec etiam ad aliquid vel
in actione et passione vel per
quibus neque de quando situ et habere
quod conclusit philosophus quod ra
tiones communes contrariis sunt in qua
litate quarum et ubi est per se
motus et de uno quoque eorum
recipit contrarietas sufficientes mundare
motum quia alia recipitur contra
riam contractatem et qualitatem
propria contrarias de istis eorum quan
dam omnium est prius. Ubi
ostenditur quod de substantia non est
motus. Secundo notandum quod ut sufficit
facit ad propositum quia dicitur
per quod sicut duos ut est sup
dicante sub quo continentur plures
species sicut qui est dicante et prime
Alio pilla sunt contraria
quorum non subiectum aliam de re
coci secundum ut est binalis aliquibus
per se et in essentia ius et divisi
bilis et ipsius consideratur de
magis et nerit istorum motor
de inter contrarias in quantum Cum
si accipiatur ut est corporum
habitum sicut quod considerat forma
naturale de materia quod
essentie quod ubi de tamen
maximum de quantitate et minimum
de quantitate et isto de quantitate
de inter maxima distantia
durent termino non sunt
secundum in ordine ad talem natu
ram determinatam et hoc modo
de quantitate est contrarietas sufficiens
fundare motum. Tertio notandum
quod motus qui est in quantitate vocatur
alteratio et sic iste non omne quod
ubi potest esse contraria secundum ratione
eius Nam aliter solum dicitur quod
dicitur secundum qualitatem et ad dictum quod in
qualitate est motus qui dicitur alteratio
non est sermo de qualitate quam in
venitur in omni substantia sicut quod dicta
substantia dicitur proprie vero quod quale
secundum de quali passio quod continetur de
et apprehendatur secundum quod quale dicitur
aliquid pati et non pati ut sunt
calidum frigidum album nigrum etc.
quia solum ad tertiam speciem qualitatis est per se
alteratio ut probatur septimo huius
Et per hoc solvuntur rationes
ad oppositum. Quarto notandum quod
motus qui est de quantitate non est
nominatus secundum suum genus sicut
alteratio secundum nominatur secundum plures species
que sunt augmentum et decre
mentum. Unde motus qui est a perfecta
magnitudine diminuta vocatur
diminutio et motus qui est
ab imperfecta ad perfectam vocatur
augmentatio secundum motum secundum lo
cum non. Sed ille qui est secundum me
quod nominatur propria species secundum at
tamen et nomine quia quod est
latio sufficiens non sit proprie mo
tus localis de quo dicitur solum
quando dicitur proprie fieri quod sic movetur
quod non est de proprietate quod sunt et
quasi sunt quod non movetur
a se ipsis secundum locum sed ab alio
Ex quibus patet quod motus secundum quantitatem
est quidem non et hoc proprie
nominatum speciem secundum motus in quantitate
non est nominatus secundum suum genus
sed solum secundum suas species. Motus
localis in ubi non nominatur
proprie vel secundum suum genus vel secundum

sicut species. Et eodem modo contrarie-
tas est quia contrarie sunt contrarie
secundum proprias rationes suarum specierum
secundum generis contrarietatem subiungitur quod
Sed contrarietas inquantum non
est secundum rationem suarum specierum
secundum [illegible] et secundum solam
[illegible] convenit et
differunt solum species et non genus
sed talis est contrarietas solum
secundum comparationem ad motum secundum
quas duo termini maxime distant
et ideo ista contrarietas alterius
secundum id quod est communi convenientia
vel quia recipiunt motum qui
est in [illegible] no-
minatur [illegible] per tres
Sed dubitatur de motu qui
est secundum eandem speciem quod fit
secundum magis et minus puta
cum aliquid de magis albo fit
minus album vel econverso ad quam
speciem reducatur. Videtur enim quod
reducatur ad motum augmenti
vel decrementi. Sed hic respondetur
primo quod talis motus est al-
teratio quod patet primo quia
alteratio est mutatio de contrario
in contrarium secundum quod contingit
dicere aliquid [illegible] sicut cum aliquid
mutatur de albo in nigrum
et econverso [illegible] ut cum aliquid
quando mutatur de magis
albo in minus album. Et econverso
cum vero aliquis mutatur
de magis albo in minus album
potest dici mutatio de contrario in contrarium quia
minus album appropinquat ad
nigrum. Et econverso cum aliquis
mutatur de minus albo in magis
album [illegible] est ac si mutaretur
de contrario scilicet de nigro in nigrum
scilicet in album nam hic fit ma-
gis album quod magis recedit
a nigro et perfectius participat
albedinem. Sicut ergo [illegible] Secundo

respondetur [illegible] quantitate et ubi
est [illegible] motus patet [illegible] quod
[illegible] contrarietas quam
recipit motus ergo in illis non
recipitur motus. In aliis autem
generibus non recipitur contrarietas
neque motus ut probatum est
prius ergo solum recipitur in istis
tribus. Et si queratur quod modo
dicatur immobile. Sed hoc respondetur
primo quod immobile dicitur dupli-
citer uno modo quod nullo modo natum est mo-
veri sicut deus dicitur immobilis
et hoc modo dicitur [illegible]
quod non est natum [illegible] sicut
sonus. Secundo dicitur immobile
quod difficile est motum et hoc
dupliciter quia vel [illegible] in-
cepit motum tarde et tunc
difficulter movetur sicut clau-
dus dicitur immobilis vel quod di-
ficile est quod incipiat motum
et per multum tempus oportet ad
hoc laborare et hoc modo [illegible]
motus dicitur immobilis vel aliquid
magnum [illegible]. Tertio dicitur
aliquid immobile quod natum est
moveri [illegible] non tamen
movetur cum natum est moveri et
quando natum est moveri et eo
modo quo natum est moveri et
hoc proprie dicitur quiescere quia quies
est privatio motus [illegible]
[illegible]
[illegible] Tunc [illegible] est privatio
motus in subiecto apto nato
moveri ubi et quando natum est
moveri et accipitur in modo [illegible]
ponit. Sed primo quia oppositum
[illegible] est [illegible]
ostendit quod tres sunt species
mutationis et [illegible] motus
[illegible] quod immobile
dicitur [illegible] Secundo parte
patet quot sunt species mutationis
et motus [illegible] de omni [illegible]

liter saluantur

Primo diffinit ea quae sunt
simul secundum locum sicut vnum asserta
in quarta dicuntur simul esse dum
secundum locum continentur in vno
loco. Primo et proprie arguitur
quod non quia duo corpora in vno po
ssunt esse simul in vno loco pro
prio quia dimensiones eorum
se penetrarent et sic duo
corpora fierent vnum corpus.
In oppositum est philosophus in primo
capitulo tractatus huius libri.
Pro responsione est sciendum
quod quamquam philosophus habuisset
mutationem et motum in sequentibus spe
cies continui distinxit contrarie
et vnitatem motus ad motum
et ad quietem. Et ideo praemit
tit diffinitiones quarundam termi
norum quae valent ad ea quae dicuntur
in sequentibus scilicet isto tractatu
et in sexto libro. Termini autem
intentionis sunt simul consequenter simul
esse separatim vel seorsum tangere
medium contrarium et continuum.
Ideo notandum quod hoc simul di
citur multis modis vt apparebit
capitulo scilicet secundum locum illa
ergo dicuntur esse simul secundum locum
quaecumque sunt in vno loco pro
prio. Non enim sufficit quod
sint in vno loco communi quia sic
omnia corpora essent simul et sic omnia
quae sunt in vno loco proprio
non quod proprio alterius corporis
enim quia sic se penetrarent sed
proprio ambobus. Per oppositum autem
illa dicuntur separatim seu seorsum
quaecumque sunt in alio et alio
loco proprio ambobus. Sed illa
dicuntur se tangere quorum ex
trema sunt simul. Per actus ca
rentia medii extrema autem

corporum sunt superficies et extre
ma superficierum sunt lineae et ex
trema linearum sunt puncta et
ideo ponuntur duae lineae se tangere
in simul extremis duo puncta. Illa
autem lineam se tangentem
continuantur sub vno puncto communi
continentes vel ideo hic sequitur
quod totalis sit in maius toto quia
punctus additur puncto non ma
ius efficit. Et eodem modo dicetur
de aliis scilicet de superficiebus et
corporibus. Item medium est quod
in quod primo aptum natum est per
venire id quod continue mutatur
secundum naturam quam in ultimum ter
minum in quem mutatur. Verum
dicit motus est de toto aliquo per
medium ad terminum ad quem est
motus et de eo motu oportet esse
terminum ad motum. Primo contraria et
medium aliquid. Aliquando autem sunt plura
media sicut de mediis colo
ribus inter album et nigrum
medius. Autem motus non est
motus nisi de contrario vel de alio.
Ultimum autem motus est quod
est contrarium. Primo quia omnis motus
est de contrario ad contrarium et quia in
diffinitione medii posuit
per nomen continue motus
ideo nunc ostendit quod di
citur continue moueri. Pro quo
sciendum quod continuum motus per
attendi secundum duobus scilicet et
tempore in quo fit motus et ex
tra per quam transit sicut est
magnitudo de motu locali.
Ex hoc infertur quod motus
sit continuus requiritur quod non
sit intercapedo in tempore quia
quantumcumque modica intercapedo
motus secundum tempus non esset
continuus. Sed ex parte magni
tudinis per quam transit mo
tus fit esse aliqua mo

dicat in tempore si mediat
aut in tempore motus sicut
patet in transitabus vocalibus in
quibus ponuntur capitulis mo-
dicam abusione distantes
propter quod homo transit de una
parte de vice de alia motu conti-
nuo. Sic ergo continuum mo-
tum dicitur cum nichil deficit rei
quod non sit in tempore sed par-
te rei per quam transit aut
si deficiat parvissimum deficiat
secundum tempus non deficit. Dat ex-
emplum sicut aliquis citharizans
cantum suum separatum primam cor-
dam citharare que vel sonum com-
munem sonat [illegible] inter
[illegible] de medio
est de [illegible] rei unde est mo-
tus et non corporis et idem sonus
est continuus et quod dictum est
quod continuum de motu est gratia.
Primo quod possit esse dubium
de motu locali cum loco [illegible]
sit contrarium ideo ostendit per nomen quod
sit contrarium secundum locum dicens quod con-
trarium secundum locum est secundum rectitudi-
nem distans plurimum et dicit
rectitudinem quia inter duo punc-
ta sola linea recta est certa
quia contingit esse infinitas inter
duo puncta et quia omnis men-
sura debet esse finita ali-
as non posset certificare
quantitatem quod est proprium mensure
ideo distantiam que est inter duo
puncta non potest mensurare
secundum lineam curvam quia secundum lineam
rectam que est finita et de-
terminata et ita maxima
distantia que est inter duo punc-
ta attenditur secundum lineam rectam
ut in [illegible] est plurimum per
contrariorum ad motum et motiva
et moventia sicut maxime
distant secundum locum per contrarios

ad motum centrum et celum orbem
mundi et concavitas celi quo
ad nos motum maxime di-
stant simul. Deinde secundum motum
tamen illa inter maxime distat
id ad quod intendimus vel de
eo a quo incepimus motum de-
terminans faciens quod illa dicuntur conse-
quenter que quandoque secundum ordinem
est sunt et inter ea
nichil sit habeant medium non idem est
eius generis ad quod. Deinde
ad hoc quod aliquia dicantur
consequenter duo requiruntur.
Primum est ordo prioris et
posterioris inter ea sive sit ordo
positionis sive speciei sive naturalis
sive predicamentalis aut alio ordine. Primum
non dicuntur consequenter se esse
ad secundum et secundum non est consequenter
ad unum quia secundum se habet ad
primum et tertium ad tertium quod sequitur
ad secundum et sic de maioribus. Secundo
requiritur quod inter id quod est consequenter
et id cui est consequenter non sit
aliquid medium eorum que sunt
de eodem genere sicut linea que
sequitur se habet ad lineam si
nulla linea sit de medio
sed nichil prohibet aliquid quod aliud
sit alterius generis quod aliud
sit medium inter ea alterius
generis sicut sit medium arbor
aut duabus domibus. Deinde
dicitur quod sit consequenter contactus
aut est quod species ipsius contactus
et secundum esse medium eo
eius generis quod [illegible]
unde que sunt contacta et ideo
dicit per nomen quod contactum est quod
consequenter est et tangit. Deinde ulterius
nomen quod continuum est quasi
tangit sunt unum et aliquid
significat hoc nomine continuum
unum continuum dicitur conti-
nuando quod videtur ubi per se

tamen duo et quasi sed
se tenet tunc est continuum et
non potest esse quod autem sunt
duo secundum quod sunt unum igitur
ideo continuatio non potest esse nisi
in illis ex quibus natum est fieri
unum secundum tactum. Nam secundum
...cationem aliquod totum est simul
unum et continuum sic est unum
et continuum vel per aliquam genera-
tionem sicut patet de partibus
naturalibus vel per aliquam collationem
vel per aliquam ... Hic quod aliud
naturaliter insistit ...
sicut ... conficitur ex
... quando continuatur
et sic patet de clavatione illarum
ut secundum inter quinque tres
sunt principaliores scilicet
sequens contactus et continuum et
est ordo inter istos tres per
ordines magis et minus. Quia
sequens est communius quam contac-
tum et contactum quam conti-
nuum quia quecumque tangunt
se consequenter se habent sed non
e contra. Quia quod separatum
et deinde ... ...
sed non contacta quia solum est
secundum magnitudines.
Unde quecumque sunt continua
se tangunt et quecumque continua
sunt unum sunt simul
... quia per dicta quod
unum sit sed secundum ipsum. Dici-
tur sed differunt ...
distinctorum ea que sunt sed
non possunt esse unum ...
... continua
... esse simul ... non omnia
que se tangunt sunt continua
quia non omnia ... continua
sunt sed sunt unum ...
... ... esse
unus et puncta essent se-
parata ... sensibiliter

ad hoc non essent ...
quod quia puncta sunt ...
... sunt tangere et
puncta aliqua se tangunt
et ... unitatibus non ... ...
... secundum ... consequenter
... quia inter duo puncta
contingit esse medium quia
... linea est media inter
duo puncta secundum inter duas u-
nitates non est necesse esse
aliquod medium sicut patet inter
duas unitates constituentes
dualitatem. Ut ergo ...
... dissimilitas corporum
que sunt simul est bene
assignata patet per ea que dicta
sunt et per ... ... bene
diffinitio. ... ad
oppositum dicitur quod diffinitio
sit ... quia duo corpora
... possunt esse in eodem loco
quando non ... ... ille locus
sit ... et adequatus uni
corpori ... est illis ... ...
... non ... ... patet
... diffinitio corporum
que sunt simul etc.

Patet ad unitatem motus ...
... unitas motus
unitas forme sed ...
... quod est motus et
unitas temporis ... ...
... non quia ... ...
cadat ... et cadendo
... ille motus est
unus et ... et ... ...
non est unus ... ...
... aliquis ... ...
incipiat ... ...
... in ... ...
... ...
... ... est ...
... ... unus motus

continuum et tamen non est unius
forme et dispositionis ¶ Secundo
temporis est continuitas motui
quod sint unus motus non
dependet ab unitate temporis
¶ In oppositum est philosophus in
2o capitulo quinti huius tractatus
¶ Ad responsionem ad questionem
Dicendum primo quod philosophus quando philosophus
posuit quasdam distinctiones
necessarias ad sequentia consequenter
procedit ad determinandum de
unitate et diversitate motus
et de contrarietate que est quibus
diversificatur unitas ante et di-
stinctionem motus determinat philosophus
secundum genus et speciem in quibus se-
cundum motum est motus quedam
secundum numerum in genere vero in
quibus est motus ¶ Secundo
sciendum quod motus dicitur unus
multipliciter secundum quod unum quod genere
accipitur multipliciter dicitur sic
genere specie et numero ¶ Dicitur
autem unus motus genere qui est
de uno predicamento ita quod omnes
illi motus qui sunt tamen de
predicamento ¶ possunt dici
unus motus genere sicut loca-
tio est unus motus
genere quia est in predicamento ubi
¶ Sed dicitur genere ab alteratione
que est in predicamento qualitatis
¶ Secundo notandum quod unitas mo-
tus ad motum secundum speciem sumitur
ab unitate forme ad quam
est motus secundum speciem specialissimam
indivisibilem videlicet speciem
ita quod omnes motus qui sunt
ad eandem ¶ speciem specialissimam
indivisibilem ¶ sunt unus motus
specie sicut dealbatio est
una secundum speciem altera ¶ Sed deal-
batio dicitur secundum speciem a denigra-
tione ¶ Ex quo sequitur quod si sit ali-
qua forma que sit sic sit

species et genus motus quantum
illa forma tamen sunt eius
specie non simpliciter ¶ Sed scitur quod quia
species subalternata non est
species simpliciter sicut color respectu
diversarum differentiarum quibus
indivisibilis species ¶ Primo et sic
motus ad colorem non
est unus specie simpliciter sed secundum quid
sic nec doctrina ¶ Quando est
motus ad scientiam quia doct-
rinas qualiter doctrina geometria et
sunt alia species ab ea que
doctrina geometria ¶ Sed contra
hoc quod dictum est de motu
movetur primo unum in
bud videtur sic sit unus
motus specie tamen aliquis idem
movetur multotiens de eodem
secundum numerum sed in eadem
et unde quod sic ¶ Sed primo
quod secundum motus qui sunt dicuntur
speciem ut de albefactione sunt
idem specie multo ¶ magis videtur
quod duo motus qui sunt de
eodem loco in idem sunt idem
motus secundum speciem ¶ Sed in quantum
contra ... sic hic quando sequitur
quod motus rectus sit unus
specie cum motu circulari quod contra
aliquis motus ab eodem loco in idem
in circulari cum primo
moventi ¶ circulariter quasi
per quadrantem circuli et per cor-
dam motu recto quasi
per cordam arcus ¶ et simul
sequitur quod ambo quod est per lineam
circularem sit eadem secundum speciem
revolutione quia aliud per li-
neam circularem relinquendo se-
cundum ¶ Ad hoc respondet philosophus
quod adhuc quod motus locales
sunt unius specie non solum requiritur
identitas terminorum secundum speciem sed etiam
¶ identitas viarum illi specie
quia per quam transit motus

uno manifestum est quod leuc-
a vita et leucedo sunt di-
uerse secundum speciem quamuis sint
in eodem subiecto secundum sunt ead(em)
tempore et eadem via sicut ad
speciem et multo magis se-
cundum et via sunt eadem et
uno motu vocati sunt
idem secundum speciem ¶ Simpliciter
uero motus dicitur simpliciter
unus qui est unus secundum essentiam
etiam non autem via simpliciter
unus secundum duos predictos modos
secundum subiectum secundum genus ¶ Sed hoc autem quod
simpliciter motus sit unus uno
simpliciter requiritur tria scilicet unitas
speciei siue forme vel dispo-
sicionis secundum speciem et tamen
¶ Subiectum ¶ requiritur
et unitas temporis ita quod tempus
sit continuum non interruptum
per quietem intermediam requiritur
et unitas mobilis secundum substanciam
et numerum ¶ Sed hoc enim quod
motus sit unus simpliciter non
sufficit quod mobile sit unum secundum
accidens sicut coriscus et
album quia motus proprius corisci
ei non est motus proprius albi
nec sunt unus motus quia
motus proprius albi est augmen-
tum ¶ et motus proprius corisci est
ambulacio ¶ nec sufficit unitas
unitas mobilis secundum genus vel
speciem quia possunt duo homines in
eodem tempore sanari secundum eandem speciem
sanacionis ¶ puta si sanentur
de optalmia [illegible] hec est in-
firmitas oculorum tamen
hee due sanaciones non sunt
unus motus quia non continue
sunt unus motus specie et
tempore ¶ Erit ergo conclusio
responsiua ad unitatem motus
simpliciter que est unitas numeralis
requiruntur illa tria de unitate

dicta patet conclusio quia unus
simpliciter dicatur dicitur vel indistincte
vel continue ¶ Sed per motus non
sit dici unus simpliciter continuus
quia omnis motus est divisibilis
¶ Ergo omnis motus esse unus simpliciter
continue est sic motus esse
unus continue est motus esse
continuum secundum ad continuitatem motus
illa tria requiruntur quia illud di-
citur continuum ¶ cuius ultima sunt unum
contrariorum autem secundum speciem ultima
non possunt esse unum et ita
ad hoc quod motus ¶ sit continuus
simpliciter requiritur quod forma
secundum quam est motus sit una
secundum speciem indistincte [illegible] alias species
¶ Requiritur etiam ad unitatem et con-
tinuitatem motus unitas temporis
sic quod non intercipiat aliquid
de mobilibus vel quod si deficeret
aliquod tempus motui in quo
mobile non mouetur sequitur quod
in illo quiesceret ¶ Si autem quies
interponatur erit multus motus
et non unus quia multi motus
et non unus quorum quies est
in medio et ideo si aliquis
motus sit qui habetur aliqua
quiete non erit unus simpliciter
sed quia motus est ¶ quod simpliciter accidit
et accidit [illegible] [illegible]
sui subiecto ad unitatem
simpliciter motus requiritur
unitas numeralis mobilis
et sic patet responsio ad questionem
¶ Dubitatur si quis sit sanatus alterius
in uno tempore [illegible] et iterum
alio tempore sit sanatus in
de optalmia [illegible] alteracio
prior sit eadem cum [illegible]
¶ Sed hoc respondet philosophus quod
si sanitas quam acquirit iste
[illegible] [illegible] sit una
numero [illegible] quod alteraciones
sint una numero sanitatis

eadem accidentia prior et posterior
est una numero si contingat
illud quod est corruptum iterum fieri
unum numero. Propter unde dicendum quod sicut
quia sanitas quae in prima alteratione
acquisita fuit corrupta non potest
reparari eadem numero. Sed tertio alii
dicunt propter praedicta quod si duo
motus sunt unum numero oportet quod
quantitas acquisita per motum sit
una numero quia unus actus
numero est unius numero. Quod si fiat
quiescere per motum sicut qualitas
sit una numero quae acquiritur
non propter. Contra secundum quod motus
sive actus sit unus quia eadem forma
acquiritur per diversos motus ut
ambulatio quia non oportet quod si
motus sit unus numero sicut
dictum est prius. Verbi gratia
potest quod ambulans pausat
cessat illa ambulatio sed
quando ambulare incipit iterum
erit ambulatio. Dico ergo
dicendum quod esset una et eadem am-
bulatio sequeretur quod unum et idem
esset et corrumperetur [illegible] quod
est impossibile. Dico quod dato
quod eadem sanitas eadem numero [illegible]
[illegible] non sequitur quod [illegible] sanitas
sit vel motus unus ad primam
[illegible] esset [illegible]
Secunda dubitatio utrum sit ea-
dem sanitas de homine de
sero quae fuit de mane pro quo
[illegible] homo continue per-
severat in sanitate. Hanc
dubitationem non solvit philosophus
quia non est ad propositum sed magis
pertinet metaphysico ad quem pertinet
considerare de uno et multis de
eodem et diverso. Et iterum quod secunda
dicta dubitatio fundatur
super fundamentum quod [illegible] imagi-
nati [illegible] quod non est eadem
sanitas [illegible] quod omnia sunt

motui fluxui et motui permanenti
tamen dicitur quod non est similiter
de sanitate corrupta et postea
reparata. Et de sanitate continua
a tempore quo homo perseverat quia quamdiu
sanitas manet licet
varietur homo secundum sanitatem
ut puta si fiat magis sa-
nus [illegible] homo nunquam incipit
esse sanus sic [illegible] quo
tempore corrumpitur sanitas. Secunda
ratio. Quod primum dicitur quod
de illo eadem non est unus motus
continuus sicut secundum est continu-
itas temporis et [illegible]
motus potest dici [illegible] vel quando
sic [illegible]. Quod tertio dicitur
quod licet tempus et [illegible]
[illegible]
et quando [illegible] quod ut [illegible]
de uno continuitas temporis ad hoc
continuum requiritur [illegible] unum mo-
tum [illegible] ad aliud [illegible]
[illegible]. Et tamen motus
[illegible] sunt [illegible] non tamen sunt
[illegible] quia ad continuitatem motus
sunt [illegible] et ad unitatem
non sufficit unitas temporis
sed requiritur unitas mobilis et formae
[illegible] dispositionem ut [illegible]
possunt esse simul. Quarto aliud
dicitur quod tempus non est per [illegible]
continuum [illegible] motum et cum
tempus mensurat motum et
quantum ad id quod est et quantum
ad eius durationem. Ideo continuum
ad unitatem [illegible] motus
[illegible] facit unitatem temporis et
quia motus [illegible] est de
ordinibus [illegible] aliis motibus [illegible]
[illegible] in suis [illegible]
[illegible] ideo tempus non est per-
[illegible] aliis
motibus [illegible]

Utrum possit esse aliqua contrarietas

superficies continuae adinvicem
Tertio quod sic quod duae formae sub-
stantiales adinvicem se habentes
continuantur videlicet per media par-
te viva et per media mor-
tua. Secundo albedo et nigredo quae
durant simul possunt adinvicem
continuari quia sunt in eodem
subiecto continuo. Ad oppo-
situm est Aristoteles in 5° Physicorum ca-
pitulo huius tractatus. Pro totius
responsione sciendum quod praeterquam
prius praesuppositum fuit quod tria requiruntur
ad hoc quod motus sit continuus
similiter continuatur hoc probare
intendit. Secundo probandum est
dicit quod diversa superficies non
possunt continuari. Et quidam
ponunt duos modos unitatis
motus qui sumuntur penes actum
praeter praedictos modos unitatis
motus qui sumuntur penes
substantiam motus et in
quaestione praesenti probatum
est quod ad unitatem simpliciter motus
requiruntur tria scilicet uni-
tas rei et subiecti in quo
est motus. Secundo in principio quaesti-
onis secundum unitatem de quaesito et
de duobus modis unitatis motus
sumptis penes aliqua accidentia
motus. Tertio sciendum pro responsi-
one ad quaesitum quod continuitas
primo et per se convenit quantitati et
secundario in re alia quae habu-
erit de partibus et ita secundum ali-
quam formam alia accidentia
dicuntur extensa vel continua
hoc erit per partes ad continuitatem
et extensionem subiecti. Ex quo
est unum dicat prius quod aliqua
non possunt continuari adinvi-
cem per continuitatem propriam nisi duas cau-
sas. Prima quod illa sunt quorum
ultima sunt unum ideo ad hoc
quod aliqua possunt continuari

oportet quod habeant ultima
quod non convenit de istis duobus nec
aliis formis accidentalibus vel par-
tibus. Secundo requiritur quod sic habe-
ant ultima quod illa sunt uni-
ta per media naturam et rationem ita
quod sunt unum specie quod si differ-
ret specie eorum non possent sic
continuari sicut linea et
ambulatio quamvis habeant
ultima non tamen possunt conti-
nuari. Ideo non possunt se si-
mul tangere secundum corpus et superficiem
tamen non possunt continuari. Ex
quo dicitur quod continuum potest tamen esse
[illegible] et aliter se habet secundum
Utrum continuum vel quod motus
una loci movetur aliter se
habet ad alia quae non continuatur
illi sicut cum candela trans-
fertur de manu in manum si-
bi dicitur motus non continu-
us sed aliter se habentes. Ex his
igitur. Secundo responsale dico
quod superficies non possunt continu-
ari adinvicem in per se sed sunt
per accidens et secundum quod simila partes partis
quae continuantur sicut cum communia sunt
unum non diversa secundum speciem
ultima non possunt esse unum.
Secunda pars patet probatur quia quod
secundum nam duae formae substantiales
per se distinctae non per se sunt
sive continuae secundum extensiones
earum quae sunt praedictis
tamen possunt esse continuae quia
sunt ita de per se quod forma
non abscindit materiam
per se tamen et non alterius
formae. Tertio albedo et nigredo et al-
bedo quae sunt coexistentes in uno
subiecto continuae per se et sunt non
continuantur quia non habent per se
ultima sed solum per accidens scilicet ra-
tione suae extensionis quamvis
extensionem sufficientem requirunt requiruntur

et ita albedo et nigredo eorum
subiecto uno sunt differentia posi-
tura quam habet partibus sicut
indivisa est extensio sub-
iecti. Sed uno divise essentie et
forme sic patet responsio ad que-
stionem. Secundo videndum est de
duobus modis unitatis motus per
accidens. Pro sciendo quod duplex
potest attendi unitas in motu u-
na est secundum subiectum motus et
absque illo motus dicitur
unus tempore esse vel unus sicut
dictum est supra in precedenti
questione. Alia potest esse unitas
in motu secundum aliquem actum conti-
nuans illum motum et isto mo-
do contingit quod motus est unus
secundum successionem licet insit aliquis
de indivisibilitate accidere et
hoc contingit dupliciter quia sicut
se habet aliquid ad esse perfectum et
totum ita se habet ad esse unum
sicut non dicimus calceum
unum et calceum unum nisi de
toto sit perfectus. Et per consequens hoc
attenditur unus modus unitatis
in motu qui non est secundum subiectum
motus sed attenditur secundum modum
motus qui est esse perfectum ita
quod ille motus qui est perfectus est
magis unus quam qui imperfectus.
Aliter motus unitas in motu at-
tenditur propter regularitatem et
irregularitatem in motu. Pro quo
ulterius sciendum quod solet poni
differentia inter motum uni-
formem et motum regularem
quia uniformis attenditur ex
parte partium mobilis quod scilicet omnes
partes eius equaliter moventur
sed sic nullum corpus sphericum
potest moveri uniformiter quia
partes propinquiores polo tardius
moventur quam distantiores.
Sed regularitas in motu non

attenditur propter tempus in quo
fit motus quod scilicet motus est quod
sit velocior in una parte temporis et
in alia. Secundum primum modum patet quod
non possumus dicere inter uni-
formem et regularem. Secundum accipiendo
unum pro reliquo dicitur uni-
formitas seu regularitas in
motu potest ex duobus attendi
scilicet propter magnitudinem super
quam est motus et hoc in mo-
tu locali solum et sic hic dicit
primus quod impossibile est motum
regularem fieri super magnitudinem
irregularem et dicitur magnitudo
regularis secundum quam partes uni-
formiter se habent ad illam
partem ut linea circularis
vel recta sed dicitur magnitudo irre-
gularis cuius quelibet partes non se habent
uniformiter ad aliam sicut
patet in duabus lineis faci-
entibus angulum quarum una
applicatur alteri non indirecto.
Alio modo potest attendi regularitas
in motu propter velocitatem et
tarditatem ita quod ille motus
dicitur regularis cuius est eadem
velocitas per totum motum.
Sed irregularis autem cuius una pars
velocior est altera et isto
secundo modo attenditur irregularitatem
in motu irregulari et de hoc di-
cit [illegible] quod ipse motus
secundum attenditur primo solum reperitur
in motu locali. Ex primo
patet quod aliquis motus dicitur
dicitur unus secundum subiectum magni-
tudo sicut est [illegible] et magnitudo
continua requisita ad unitatem
motus secundum unus sed non est unus
unus quod motus regularis
quia motus irregularis habet aliquid
de multitudine quia pars una
parte est velocior et alia
tardior vel quia pars una

est rectus et de altera circumferentia
vel obliquus. Sequitur autem
aliquis plus difformitate in
tam de parte velocitate et sic
motus de altero unus est
quasi regularis. Sic patet
quod duo sunt modi varii in
motu. Consequenter
Ex predictis infert Petrus duo
correlaria. Primum quod velocitas
et tarditas non sunt species
motus nec diverse species patet
quia consequuntur omnes species motus
quod patet quia regularitas et irregu
laritas de omnibus velocitate
et tarditate. Secundo regularitas
et irregularitas consequuntur species
predictas motus nulla autem diversa
specie consequuntur omnes species sui
ergo velocitas et tarditas
non sunt species motus. Item
Communiter velocitas et tarditas
non sunt idem quod gravitas
et levitas patet quia gravitas
et levitas comparantur diversas
motus secundum gravitas motus deor
sum et levitas motus
sursum velocitas autem et tardi
tas sunt circa mediam ad di
versitas motus puta ad mo
tum sursum vel ad motum deorsum
versus secundum oppositum si
militer quod dicitur etc.

Patet motus contrarie motui
et quieti et quies quieti. Secundum
quod non quies est privatio mo
tus ergo non contraria motui.
Secundo unius unum est contrarium
ergo si motus contrarius motui
non contrarius quieti. Tertio quies est
privatio sed privatio non est contraria
privationi ergo quies non contrari
a quieti. In oppositum est
Petrus in quarto et sexto

talibus terminis tarditatis. Circa secundo
secundum primo notandum quod principaliter
Petrus determinavit de unitate
et de diversitate motus consequenter
agit de contrarietate mo
tuum contrariorum quia contrarietas
est species diversitatis. Secundo Dicendum
quod contrarius inter duos motus
non potest imaginari id aliter
quam quinque modis. Nam ad omnes
motus sunt inter duos terminos
oportet quod illi motus dicantur
contrarii quorum unus est a termino
et alius est de eodem termino ut mo
tus qui est ex egritudine sanitatem
contrarius motui qui est ex egri
tudine de sanitate vel dicuntur
motus contrarii propter terminos ad quos
deveniunt ut motus qui est ad sani
tate contraria motui qui est ad
egritudinem vel quod contrarium
propter terminos ad quos sunt
ut motus qui est in sanitate
contrarie motui qui est de egritudine
Sunt propter terminum a quo et
ad quem ut motus qui est ex
sanitate contrarie ei qui est in
egritudine quia sic idem motus esset
sibi ipsi contrarius. Vel propter
ambos terminos ut illi motus
dicuntur contrarii qui incipiunt ab
contrariis terminis ut
motus qui est ex sanitate
in egritudine contrarie ei qui est ex
egritudine de sanitate. Nota est
etiam quod contrarietas motuum debet
principaliter sumi secundum unum modum non
autem secundum plures quia non contingit ali
ter opponere motum motui.
Sit igitur prima Conclusio contrarie
de motibus non potest attendi
propter terminum a quo tantum et ter
minum ad quem alter patet quia si sic idem
motus sibi contrarius esset sibi ipsi
contrarius quia omnis motus est de ter
mino de contrario. Secunda Conclusio

Motus contrarium terminum a quibus recedunt contrarietatem tamen non sunt contrarii / patet quia illi motus non sunt contrarii qui tendunt ad eundem terminum sed motus recedentes a contrariis possunt tendere in eundem terminum sicut duo motus recedentes ab albo et nigro possunt tendere ad fuscum ergo etc. / Item in omnibus abicitur terminus a quo et accipitur terminus ad quem ergo motus recedentes a contrariis terminis defraudatur sua contrarietate / Item contrarietas est oppositio secundum formam tunc ergo motus accipiat speciem a termino ad quem sequitur quod contrarietas in motibus accipienda est propter terminos ad quos et non a quibus sed patet quod duo in mediis partibus sunt in talibus ad [illegible] contrarietatem in motibus secundum 2a et 3a / Tertia conclusio in duobus motibus attendenda est contrarietas propter utrosque terminos ita quod illi motus sunt contrarii qui recedunt a contrariis terminis et tendunt ad contrarios terminos patet quia tunc contrarietas est oppositio secundum formam penes eadem attenditur contrarietas in motibus penes quam sumitur species eorum et species motus sumitur penes rationem et species motus est quod sit quaedam mutatio a quodam subiecto affirmato in quoddam subiectum affirmatum neque / dicitur mutatio sed motus ergo duos terminos affirmatos oportet concurrere ad contrarietatem motus videlicet contrarietas propter utrosque terminos patet conclusio de dictis / Nam sanatio est contraria ei quod est infirmari et addiscere ei quod est decipi ab alio et moveri sursum ei quod est moveri deorsum et sic de omnibus motibus qui sunt contrarii quia sunt a contrariis in

contrarios terminos etc. Et si queritur de duobus motibus qui sunt ab eodem medio ad duo extrema / contraria utrum illi ad duo contraria sint contrarii cum medium dicitur Respondetur primo quod sint a contrariis in contrarios terminos / quia motus a medio sicut contrario eo quod medium comparatum ad utrumque contrarium dicitur utrumque quia et ideo a medio contingit ad ambo contraria moveri tamquam a contrario moveri sicut patet in textu / Secunda conclusio primus et 3us modus sunt utiles ad accipiendum contrarietatem in mutationibus et non in motibus / Secundus secundum in mutationibus qui sunt ad ea in quibus non est contrarietas sicut ad substantiam patet quia in mutatione secundum substantiam non possunt capi duo contraria positiva secundum substantiam ergo ad hoc quod sit contrarietas / Ultimo sufficiat quod sit recessus ab uno termino in una mutatione et accessus ad aliud eiusdem in alia mutatione ut generatio quae est ad esse est contraria corruptioni quae est recessus / Tertius autem modus est ad [illegible] contrarietatem in mutationibus quae sunt de eo in quibus est contrarietas patet quia in talibus mutationibus terminis a quibus sunt negati et sunt album et non album / et sunt nigrum et non nigrum quia contrarietas in talibus non sit oppositio nisi privativa non debet attendi propter terminos a quibus sunt / sed propter terminos ad quos sunt propter istos autem duos modos non attenditur contrarietas in motibus quia omnis motus est de affirmato in affirmatum sicut / patet ergo quod

reperitur modis supradictis
duo sunt contrarii secundum 3m
et 4m. ¶ Aliorum autem unus
est contrarius contrarietate
motuum scilicet quintus. Alii vero
duo sunt contrarii ad contrarietatem
mutacionum scilicet primus et 2us

¶ Quinta conclusio quod contrariatur
motui est quies est privativa
motus privatio. Unde quies quedam
est contraria tantum contendens
[illegible] contrarie ad privationem
oppositorum que est racione contra-
rietatis ad privationem oppositorum

¶ Sexta conclusio non quies
quies media contraria [illegible]
quod motui sed terminata quies
terminativa motui ut quies sursum
deorsum motui sursum locum per
quod contraria [illegible] sed terra [illegible]

¶ Septima conclusio quies
que est in termino ad quem non
contraria motui que est ad ter-
minum. Patet quia illa quies est
finis et complementum motus
et ita motus est causa
quietis illius omnis autem non
est causa sui oppositi quia

¶ Octava conclusio quies que est
in termino a quo contrariatur
motui ut ostensum est et
non contradicit quies non termi-
quies que est a termino ad quem
contrariatur motui que est ad ter-
minum ad quem ut ostensum
est quia quies que est a termino
a quo et hoc accipiendo
contrarietatem large ut dictum
est. Primum est in [illegible] accidit
[illegible] non si sint [illegible]
[illegible] sed [illegible] quod [illegible]
[illegible] quod omne quod quiescit scilicet
ab aliqua forma quiescit
que est contraria motui que est
ab illa forma ad oppositum
Unde [illegible] non sunt opposita
motui privative sed [illegible] contrarie

¶ Nona conclusio quies contrariatur quie-
ti patet quia quies motui in termino
a quo est contrarius termino ad quem
ideo et quies in termino a quo contra-
ria quieti que est in termino
ad quem ¶ Decima conclusio
quies non contrariatur mutationi
et hoc [illegible] de mutatione
sunt que est secundum substantiam
patet quia talis mutatio est
subitanea quies autem suc-
cessiva sicut motus [illegible]
[illegible] [illegible] promissione
est [illegible] de non subiecto
simul vel subiectum sunt [illegible] quod
est eius [illegible] ¶ Item
[illegible] [illegible] sed quies
contrariatur mutationi sunt [illegible] sequitur
quod vel [illegible] [illegible]
esset motus vel quod non omnis
quies esset contraria motui

¶ Ultima conclusio de mu-
tatione contrariatur mutationi patet
quia de mutatione [illegible] [illegible]
tacionum sicut quies ad motum
sed quies contrariatur motui ut dictum
est. ergo mutatio mutationi
¶ Ubi quidam [illegible] [illegible]
non subiectum sunt [illegible]
[illegible] [illegible] quod non mu-
tari [illegible] de mutatione opposita
mutatione et non quies quia con-
traria sunt [illegible] ita [illegible] subiectum
et ubi [illegible] contrariatur large
sicut dictum est quod quies
contrariatur motui ¶ Ex omnibus
precedentibus patet responsio
ad questionem scilicet quod motus opponitur
motui et quies quieti per se et
motus quieti motus scilicet motui
contrarie et quieti privative ut
dictum est ¶ Raciones ante
oppositum faciliter
solvuntur ex dictis

Utrum q̃ctz violente sit
aliqua generatio Arguitur
quod sic quia nullum violentum
perpetuum est sed generatio est et
corruptio non est sed corruptio est
et generatio non est generatio
est ergo q̃ctz violente est a-
liqua generatio Oppositum ar-
guendum est ex 8 de celo et mundo ar-
guitur y ca. libri Ex dispositione
sive ad questionem primo
notandum quod quia primus
de celo et mundo dicit de contrarietate mo-
tuum et questio quarta movet
tres dubitationes una primo
si quies questio predicta est
rta Movet ergo prima du-
bitationem quare nullum mo-
tum localis de celo quam
motum et quies questio secundum naturam
et quidam contra naturam et de
aliis motibus Et non inve-
nitur Non enim una altera
videtur esse magis secundum naturam
quam alia quare non videtur ma-
gis sanatio esse extra natu-
ram vel contra naturam
quam egrotatio vel econtra ad
similiter sit animali prius in-
cidere et similiter est de augmentatio-
ne vel decrementatione Non enim unum
est contra naturam et aliud
secundum naturam sed utrumque natura
prevenit et eadem ratio est
de generatione et corruptione non
enim potest dici quod generatio sit
secundum naturam et corruptio contra
naturam quia senectus quod
via de corruptione accidit secundum
naturam neque etiam una
generatio est contra natu-
ram et alia secundum naturam
Hanc dubitationem solvit
primus per interemptionem dicens
quod non id quod fit sit violentum
sit contra naturam quia vio-
lentum est cuius principium est
extra nichil conferente vim
passo natura autem est cuius prin-
cipium est intra conferente vim
passo Dicit igitur quod corruptio
violenta est contra corruptionem
naturalem sicut corruptio que natu-
ram contrariatur et ideo est secundum naturam
sicut cum aliquis intervenit
gladio corrumpitur violente
secundum eum de facili senio corrumpi-
tur naturaliter et sic aliquis vo-
cat quod dicit primus de celo
de celo quod senium et omnis de-
fectus est contra naturam Et
cum dicat primus quod senectus
accidit secundum naturam Sed ad
dicendum quod senium corruptio
et decrementatio sunt quodammodo
secundum naturam si enim considerentur principia
naturalia a quibus veniunt dicitur natura
particularis est quod corrup-
tio et decrementatio sunt contra
naturam quia natura unaquaeque
rei intendit conservationem
proprii subiecti et proprii esse quod
quando esse tollitur per senium
et defectum et debilitatem
naturae Quod si consideretur
natura de uno tunc omnia hec
proveniunt ex aliquo principio
naturali intrinseco sicut corpus
animalis provenit contrarie te-
frigidi et calidi et eadem
ratio est de aliis Secundo quare
generationes sunt violente
et non procedentes secundum ordinem
causarum naturalium sicut cum
aliquis fit nasci rosas vel
aliquos fructus per alia-
[illegible] de aliquo tempore quam
suo Tertio si aliquo arti-
ficio producitur generatio rarum
aut aliquorum huiusmodi
naturalium idcirco hec generatio

p sunt violente sunt extra
naturam quibus contrariantur
generationes que sunt secundum naturam
Videtur quod augmentatio sit
violenta et quod extra
naturam sicut quod pu
eri velociter quod decrescunt
accrescunt et augmentantur
propter teneritatem ut propter calorem
dentium et habundantiam ali
menti et nutrimenti multiplicantur
Tritici fermenta et augmentantur
et non naturaliter propter habundan
tiam humoris et non consi
stunt ut sunt spissa et
solida per debitam digestionem
Videtur quod alterationes vio
lente et quod naturales
ut consumationes Unum quidem
dem dicuntur a febribus re
dentes ducentes sanantur et ista
alterantur contra naturam Alii
vero dentes ducentes sanantur
et ista alterantur secundum naturam
Tunc obiciunt aliquibus contra
predicta sicut obiciat per
quod nihil quod est contra naturam
contrariatur ei quod est secundum natu
ram sed decrementum contrariatur
secundum naturam et quod contra
naturam Et secundo corruptio
sequitur quod corruptiones sunt
contrarie ad invicem ut generationes
ad invicem et non generatio
corruptioni Tunc autem oppositione
solvit primo dicens quod violen
tiarum generationum generationi
esse contraria et corruptionum
corruptioni et non quod est generatio
dulcis et alia tristis et non
omnium generationum generationi esse contra
ria et corruptionum corruptioni
Et dicit quod generatio dulcis quod quo
niam non corruptio generatur
magis non est sicut si quod
cum corruptio generaretur
tristis Generatio cum magis nobili
corruptio generatur magis nobile
ut si ex igne generetur
aer et hoc non sequitur ipsi
corruptioni opposita corruptioni
quod non opponitur generationi Sed
corruptio opponitur generationi
secundum rationem suum contrariis sed corruptio
opponitur corruptioni secundum rationem
propter se sicut avaricia
contraria liberalitati vero sui
Sed liberalitas cum est medium
et avaricia vicium sed contrariatur
prodigalitati secundum rationem propter se
Et secundo motum opponitur mo
tui et quieti de motu autem expositum
duplex oppositio Unum est
motus quod opponitur alteri motui
sicut naturalis de naturali sicut
motus de contrario opponitur
motui ut quies sicut
naturale naturali Et secundo dicit
est de quietibus sicut dictum
est de motibus Unum quies
vere sine secundum opponitur motui
vere Et quietatio non solum opponitur
quod est secundum quietem opposita motus
et quies sed privacio et habitus
sed est opposita de quod est naturalis et
non naturalis et quies vere de contrario
opponitur quieti vere sic sed ut
dictum est et sic patet solutio
prime dubitationis Tertia pars
dubitationis de qua est questio
primum ponitur quod diffusio est opposi
tio quietis vero vere non
est aliqua causa sive
generatio per se est hoc enim ad
generatio et causa partis
Tertia pars quod quies violenta
non generatur per se motu
naturali quod non per generationem
promotum precedente motum
autem precedens contra violenta
est violentum Tertia pars

nere qualitas violenta contraria
vel aliqua contraria violente
Sed hec non potest esse quia sic
vel contraria posset qualitas permotum
quia quanto magis appropinquat
ad centrum tanto motus
est velocior Quia tamen qualitas
sit per se motus sed contrarium
licet remissior quanto est propin-
quius sive perfectum tanto est
velociores Sed quod motus
per quem posset contraria qualitas tanto
sit velocior quanto magis
appropinquat ad centrum ut
apparet de motibus naturalibus
Tercio dicitur quod movere violente
excepit contrarium quod semper motus
remissior deveniret quanto magis
accederet ad terminum quod quecumque
violente non est aliquam
contrariam posse Secundo ratio quia gene-
rans qualitatem est causa vel motum
naturali aut simul agit cum
eo et manifestum est quod est
ita cum eo subito sed deinde ra-
tione quod terminus motus naturalis
est esse de loco naturali esse aut
in loco naturali Et cum iste sunt
ab subiecto sic quod motus
naturalis et hec contraria ubi
sunt subiecto sed deinde tamen
hec manifestum est quod qualitas vi-
olenta non contraria permotum
Sed non est contraria posse Tercia
pars patet quia qualitas violenta gene-
ratur per agens per defectum
virtutis motive quia quando
cessat violentia moventis
vel impetus tunc fit qualitas
violenta propter quod motus
violentus de fine remittitur
naturalis autem de fine intenditur
et sic patet quod qualitas naturalis contrariam
causam posse sed qualitas vio-
lenta non contrariam habetur
posse sed per agens Et sic patet

secunda prima dubitationis
Secunda dubitatio est circa id quod
dictum est scilicet quod qualitas determinata
contraria motui quod est ab illo
eo simpliciter ita sit ad id quod mo-
veri non dicit subito a termino a
quo nec accedat subito
ad terminum ad quem omnis sed quia di-
u est de motu quod habeat aliquem
determinum a quo et qualis non ha-
beat aliquem determinum ad quem
et sic recessit et movebitur
et per consequens due contraria erunt
secundum deus Secundo hec dispositio
ponit quo est de quibus du-
o contraria sed esse vel perfectum se-
parati vel deus subiectis quod
quod movetur recedit a termino quod fuit
de eo non simul sed quod
ad quem manet de eo non
totaliter sed perfectum et ita omnes
est verum vel quod sit eius quod
motus Tertia pars est a termino
a quo et alia determino ad
quem simul vel dicitur moveri
et sic quod est esse per hoc quod
a quo omnia et termini aliqui
acceperit Non enim est dispositio
proximum contrarium sed quod contrahitur
aliud et quanto licet magis
de perfectum tanto magis contrarium et
motus est magis grave
motum vel mediam ei per-
mixtim quod id non potest moveri
sursum et deorsum quia
qualitas quedam permiscetur
motui Tertio vel oppositum
est processu per de-
clusionis quod sunt falsi
Et hoc de quinto libro etc.

Circa sextum queritur utrum possibile sit aliquod continuum ex indivisibilibus componi. Videtur quod sic quia sicut linea componitur ex punctis ut dicitur pro parte ... ideo linea continuum componitur. Item Philosophus dicit esse aliquod primum continuum partes eius sed primum continuum non potest esse divisibile quod in crescit partibus continui et sic non esset primum continuum contra quod dicit Philosophus oportet esse aliquod indivisibile continuum partes. Item si ponitur corpus perfecte sphericum super perfecte planum tangeret ipsum in indivisibili. Item si moveretur super ipsum perfecte sphericum motum faceret lineam constitutam ex indivisibilibus.

In oppositum est Philosophus in isto sexto libro. Pro responsione sciendum quod Philosophus in precedentibus determinavit de divisione motus et mutationis in suas species et de unitate et contrarietate motuum quantum ad motus. Sed in isto intendit determinare ea que pertinent ad divisionem motus secundum quod dividitur secundum partes quantitativas et quod motus est de genere continuorum. Ideo aliquis dicat de divisione motus secundum partes quantitativas. Primo ostendit autem continuum esse divisibile et ad hoc antequam hoc ostendit ostendit quod nullum continuum potest constitui ex indivisibilibus presupponendo diffinitiones continui contigui et consequenter. Secundo vero ... [illegible] ... ad manifestandum suum propositum et quod deo [illegible]

continuorum linea est primum in manifestat suam conclusionem de linea et puncto et similibus rationibus potest ostendi de aliis continuis et suis divisionibus scilicet de tempore et nunc de motu et momento de superficie et linea de corpore et superficie. Sit tunc conclusio responsionis ad questionem quod possibile est aliquod continuum componi ex indivisibilibus puta lineam componi aut tempus componi ex instantibus aut superficiem continuum. Patet quia si componeretur componeretur linea vel hoc esset per modum continuationis vel contiguationis vel consequenter sed nullo istorum modorum potest fieri compositio. Patet quia non potest dici primum quia continua sunt quorum ultima sunt unum in indivisibili autem non est accipere aliquod quod sit ultimum et aliquod quod sit ultimum unum est accipere aliud et aliud quod ultimum dicitur respectu alterius et ita omne quod habet ultimum est divisibile. Item ostenditur quod nec per modum contactus quia tangentia sunt contigua sunt quorum ultima sunt simul sed nec aut potest esse ultimum rei indivisibilis ad alterum et semper ultimum et id cuius est ultimum ut dictum est. Item indivisibili autem non est accipere aliud et aliud quod linea non potest componi componitur per modum contactus. Et probatur alia ratione quod si punctum tangeret punctum vel totum tangeret totum aut pars unius tangeret partem alterius aut pars unius punctum tangeret totum alterius. Sed cum indivisibile non habeat partem non potest dici quod pars unius tangit partem alterius aut pars ...

Ulterius probatur quia quod totum tangit totum quod illa non esse duo sed unum eo quod ex duobus quorum unum totum tangit aliud totum non potest componi continuum quod omne continuum habet partes ita quod hec sit una pars et hec alia et dividitur in diversas partes et distinctas loco. Posterior intelligens quod positiones habent que se tangunt non distinguuntur positione quod inter illa non esse distinctio aut separatio ordinis et situs. Modo de ratione continui est habere partes distinctas ordine et situ et sic si totum tangeret totum quodcumque punctum non constitueretur continuum.

Secundum probatur quod continuum non componitur ex indivisibilibus omnino sed ex continentibus quia iam consequenter se habent inter que non est medium eiusdem generis. Sed inter quelibet duo puncta mediat linea et prius punctum et inter quelibet duo nunc mediat tempus et prius nunc et idem probat ad sensum quod ea duo puncta non possunt se tangere ut probatum est oportet quod mediat aliquid medium vel ergo id medium est divisibile vel indivisibile. Si dicatur non possunt tangere puncta inter que mediat ergo adhuc dare medium inter illa et illa puncta et sic ulterius dicitur medium medio procedit in infinitum. Si vero id quod mediat sit divisibile vel est divisibile in divisibilia et sic accipitur ut prius vel est indivisibile in divisibilia et sic est continuum. Sed nullum aliud continuum potest esse medium inter duo puncta in linea. Ergo inter quelibet duo puncta est linea media et cadit tamen inter duo nunc mediat tempus et similiter est de aliis continuis.

Item arguitur ad tertium ex diffinitione continui posita quinto physicorum scilicet continuum est quod est divisibile in infinitum et est ratio talis. Ex consimilibus componitur componi linea vel tempus et ea dividitur. Si igitur linea vel tempus componeretur ex indivisibilibus divideretur in indivisibilia. Sed hoc est falsum cum nullum continuum sit divisibile in indivisibilia sed quodlibet sit esse divisibile in infinitum. Si etiam continuum esse divisibile in indivisibilia sequitur quod duo indivisibilia se tangerent ad hoc quod posset constitui continuum. Sed tamen quod continuum sit unum continuum et quod partes continui se tangerent. Sed tamen impossibile sit duo indivisibilia se tangere. Impossibile est quod continuum dividatur in indivisibilia. Nullum igitur continuum componitur ex indivisibilibus.

Videndum est ad oppositum. Ad primum dicitur quod aliqui dicunt punctum substantiam lineae esse ex punctis. Sed contra est quod essentialis diffinitio lineae est ex punctis. Sed punctum est in linea ut principium continuitatis et terminus que omnia pertinent ad materiam vel formam et ideo punctum intelligitur ut forma lineae et ideo est pars essentialis lineae et non pars quantitativa. Videtur ex hoc sequi quod punctum predicatur de linea quod non est forma totius.

Ad secundum dicitur quod primum continuans partes continui debet accipi ab intellectu ut aliquid indivisibile quod si accipiatur ut aliquid divisibile iam haberet partes continuantes et non esset primum continuans. Ad tertium dicitur ulterius quod non oportet

tale indivisibile esse actu
nulla quia possibilium
sequeretur et non posita ¶ Secundo
ultimo dicitur quod non sit
dubitatio talis corpus quia ubi
est aliquid corpus perfectum per se
spericam per extremum nec est
aliquid corpus perfectum planum
sed sit irregulare sed aliquid
te cum omne tale sit generabile
et corruptibile ¶ Ultimo dicit
quod si admitte nos sequeretur
propositum tunc primo quod non
tangeret alium dum describe
sunt ¶ Tertio 2° quod ad probo
predicta sunt magnitudo po
tentia non moveretur
transeundo predicta

Utrum si magnitudo composita
ex indivisibilibus necesse sit
motum super magnitudinem
etiam ex indivisibilibus
componi equalibus numero in
divisibilibus componitur
magnitudo ¶ Arguitur quod non quia
per magnitudinem divisibilem per
fecit motum divisibilem quia
magnitudo et motus non sunt
ex contrario adesse ¶ Contrarius
patet quod ostensum est quarto
huius quod si motum esse spa
cium separatum contradictorie magni
tudinis esse prout fiet
motus in divisibilis ¶ Oppositum
ostenditur per textum 2°
talis huius in brevi ¶ In conclu
sione ¶ Sciendum quod quia rationes
supra posite ad probandum con
tinuum non posse componi
ex indivisibilibus sunt manifesti
ores de quantitatibus aliis posito
tamen continuitatibus ex quibus probabile
de tamen contradictione quia de ali
is non conspicietur primo 2°

ostendit quod eadem est ratio de magn
itudine et tempore et motu ¶ Et
primo ostendit de magnitudine
et motu generatio est quia ut
dictum est de quarto huius mo
tus motus recipit continuitatem
et partes et finis a magnitudine et
tempus a motu ¶ Sit ergo ¶ Conclusio
responsalis si magnitudo compo
nitur ex indivisibilibus motus qui fit
super talem magnitudinem compo
nitur ex indivisibilibus equalibus
numero et indivisibilibus ex quibus
componitur magnitudo ¶ Quod si sit mag
nitudo a b c et componatur ex
indivisibilibus talibus que sunt a b c
et sit mobile d quod movetur de spa
tio magnitudinis a b c et
motus eius sit d e f oporte
bit quod sicut partes magnitudinis sunt
indivisibiles quod omnes partes predicti mo
tus sunt indivisibiles ¶ Pro con
clusione probanda supponit
primus primo est quod si g sit et
partes pertransit motus necesse est
aliquid movendo et quod si aliquid
movetur necesse est quod sibi assit
aliquis motus sicut si aliquid
est album necesse est ipsum esse
albedinem eiusdem si albedo sit
necesse est quod illud aliquid sit al
bum ¶ Secundum est quod necesse est
id quod movetur ab uno loco in
aliud non simul moveri et
motum esse sicut si aliquis
vadit thebas de possibili est ad
ire thebas et ad id iam esse
thebas quia patet quod illa successi
one motus quod impossibile est
duo tamen simul esse quorum
unum non est post alterum ideo
de possibili est quod simul sit motum
esse quod est terminus motus et ipso
moveri ¶ Tertio premissis accipit
primus sit parte aliquam parte
motus aliam mobili nec

est ipsum motum et si move-
re est ad esse motum
Si instanti mobile quod est o
moveatur secundum partem totalem
partem magnitudinis que est a o
quod si sit aliquis motus qui
d aut erit o sed movetur
per a et motum est aut non
simul Si non sed secundum partes
motum est quod movetur
sequitur quod a sit divisibile quod deve-
rat in illo motum neque quiesce-
bat de qua quiete sit praecedente
motum neque transeat totum
ipsum a quia non movebatur
per a quod non movetur per spatium per
quod iam transivit sed oportet quod
medio modo se habeat
quod ad movere per a non trans-
ivit partem unam et de parte
eius adhuc manet et ita
sequitur quod a sit divisibile quod
est contra suppositum Si vero
simul motum est et movet
per a sequitur de quibus sic quod erit simul
mobile et movebitur quod est
contra rationem suppositionem
Sed iterum patet quod secundum divisibilem
magnitudinem non potest aliquid
moveri quia oporteret quod simul
esset motum et motum esse vel
quod magnitudo dividatur suppo-
sito quod per a divisibilem velut per
motum si aliquis dicat quod
mobile movetur per totam mag-
nitudinem que est abc et motus
totus quo per eam movetur est
dez ita quod secundum a divisibilem non
movetur sed unum motum sit sequitur
quod motus non sit continuus
ex motibus sed ex momentis
patet enim quod non potest motus
qui est d correspondeat parti mag-
nitudinis que est a si d esset
motus oporteret quod per a mo-
bile movetur ex parte motu

mobile movetur Et probatur ergo
quod si a divisibile non movetur sed unum
motum est Ideo concludit
quod d non sit motus sed sit
momentum a quo dicitur
motum esse et quod ita se ha-
beat ad motum sicut punctus
de divisibile ad lineam Et eadem
ratio est de aliis partibus mo-
tus et magnitudinis Generaliter
enim sequitur quod si magnitudo
componitur ex indivisibilibus quod motus
componitur ex indivisibilibus quod
momentis Tertia Conclusio Probabile
est quod motus componatur ex mo-
mentis secundum quod possibile est quod li-
nea componatur ex punctis Tamen
de possibilitate ostendit primus
arguendo ad unum de quibus primum
est quod si motus componatur ex
momentis ita quod per indivisi-
bilitatem partem magnitudinis
non movetur movens sed mo-
tum sit sequitur quod aliquid sit
motum quod prius non move-
batur quia per divisibilem magnitudinem
non potest moveri ut probatum
est sed hoc est impossibile sed
probatum est quod aliquid sit praeteritum
et impossibile fuit praesens prius
sed quod hoc de aliis possit concede-
re qui dicit motum componi ex
momentis Secundo probatur dicit ad
idem de quibus haec ratio dicitur
quod est natura motum et quiesce-
re est quod vel quiescat vel
moveatur sed dum mobile est
de a non movetur ut probatum
est et dum est in b similiter
dum est de c quiescat sequitur
ergo quod aliquid quod quiescat et
moveatur quia probatum est quod
mobile movetur per totam
magnitudinem que est a b c et ita
probatum est quod quiescat simul
partem quod aut quiescit simul

parte quod autem sic consistit sic quod
partes consistit pro toto et ita
per magnitudinem magnitudinem consistit
et continue movendo quod est impos-
sibile. Secundum in quo aliquid
sequitur tertia ratio si magnitudo
componeretur ex indivisibilibus ita
et motus ut est ostensum
aut ergo in indivisibilia motus
qui sunt de etc. ita sic quod
per quolibet eorum est motus aut
non. Si quolibet est motus
tunc quodlibet respondeat indivisi-
bili magnitudinis aliquid non move-
tur quod tamen est sequitur quod per
partem motum dicitur non mo-
quod est contra primum suppositum. Si
vero non sunt sequitur quod motus
non componitur ex motibus quod
quod dicitur impossibile est quod tunc
componeretur ex non motibus
sequitur ergo quod motus non compo-
natur ex momentis et per conse-
quens quod magnitudo non componatur
ex indivisibilibus. Videtur
autem oppositum dicitur sicut
dictum est in textu huius quod
Democritus arguit procedit ex
suppositione antiquorum ponebant
enim vacuum esse spatium
separatum ut esset tota causa
motus localis et si ita esset
tunc non proveniret aliqua
resistentia excepto vacui
corpus positum in vacuo muta-
retur in instanti. Sed ostensum
sum est quod vacuum non
possit esse tota causa mo-
tus localis ideo advenit fiet
motus in vacuo et respon-
deret partes motus partibus
vacui etc.

Utrum magnitudo et tempus con-
sequenter dividantur. Arguitur quod

non quod in tempore est accipere instan-
tia in magnitudine nec sic divi-
sibilis in infinitum ergo. In primo
oppositum est per philosophum in secundo capitulo
huius libri et correspondenter
dicendum quod philosophus quia probatur
ostendit continuitatem esse quod
magnitudo et motus per eandem
rationem sequitur ex indivisibilibus componi
et ostensum videtur quod ideo
ostendit de tempore id est de magnitudine
sic quod movere esse est tempus consequenter
esse divisibile et indivisibile et con-
poni ex indivisibilibus et indivisibilibus
sicut magnitudo. Primo igitur
ponitur conclusio responsalis
magnitudo et tempus consimiliter
dividuntur. Hanc conclusio-
nem probat per tres conclusio-
nes quarum prima sic dicitur: as-
sumendo duo mobilia aeque ve-
locia. Secundo assumendo duo
mobilia unum velocius et aliud
tardius et tertio per unum mobile re-
gulariter motum. Est ergo
prima ratio talis: si sint duo
mobilia aeque velociter mota.
Si unum pertransit aliquod
spatium in aliquo tempore aliud
pertransit idem spatium in equali
tempore et magis in minori aliud
non aeque velociter moveretur
ergo in mobilibus aeque velocibus
condividuntur magnitudo et tempus
ita si magnitudo augmentatur
tempus augmentatur et si dimi-
nuitur et tempus ergo magnitudo
et tempus consequenter dividuntur.
Pro secunda ratione premittit aliquid
primum est quod omnis magnitudo
divisibilis est in magnitudines
quod omne continuum componitur
ex divisibilibus. Sed autem magnitudo
est quod tempus continuorum. Item
est quod dicitur velocius pertran-
sit aliquod spatium in equali tempore magis

spacium ptransit similiter cum
duo mobilia scilicet a velocius et
b tardius et ptranseat totam
magnitudinem c d in tempore z i tunc
ergo cum a venit ad punctum
d in tempore z i non dum ptransit
b ad punctum d ergo alias
eque velociter moveretur ptingit
ergo b ad aliquod punctum medium
inter c et d et tunc sit illud
punctum e tunc arguitur sic a
in tempore z i ptransit totam
magnitudinem c d et eodem tempore
b ptransit magnitudinem c e sed
c d est maior c e quia semper
totum est maius sua parte ergo
a in equali tempore ptransit
maius spacium quam b quod
erat probandum Secundum
probat idem scilicet quod velocius in
minore tempore ptransit maius
spacium ponendo eundem casum
sicut prius et dicatur magnitudo que
est inter d et e a puncto t
ita ut c t sit maius quam
c e et maius quam t d tunc
arguitur sic a ptransit totam
magnitudinem c d in tempore z i ergo cum
id mobile equaliter movetur
ptranseat minorem magnitudinem
in minori tempore a ptransibit c
minorem magnitudinem c t in minori
tempore quam sit tempus z i dicatur
ergo illud tempus a puncto k
tunc a in tempore z k quod est minus
quam tempus z i ptransit mag-
nitudinem c t et b in tempore z i
ptransit magnitudinem c e et magnitudo
c t est maior quam magnitudo
c e ergo a in minori tempore transit ma-
ius spacium quam b quod erat
probandum Tercium probat idem scilicet
quod velocius in equali tempore equale
spacium ptransit et in medio cuius
assumitur unum quod b ptranseat
spacium c e in tempore z i vel ergo

in eodem tempore a ptransit spacium c
e vel in minori vel in maiori
non secundum quia tunc a velocius
moveretur quod est contra suppositum
nec in maiori tunc a tardius
moveretur quod prius ponebatur velocius
movens ergo in eodem tempore quo a p-
transit spacium c e in minori tempore
quam b et sic patet 3 in dicta
causa Et sic patet 3 conclusionis
secundum dictas rationes Et secundum est
tamen quod premittit phylosophus ad
rationes sequentes Secundo premittit
scilicet quod omnis motus est in tempore et
in omni tempore possibile est aliquem
moveri Tercio premittit
phylosophus quod omne quod movetur contingit
velocius et tardius moveri Scilicet
quod hoc arguitur dicendo quod ista
esse falsa verum deductum sunt
velocitates motuum vero non est
enim aliquis motus ita ve-
lox quod nullus possit esse velocior
eo scilicet motus primi mobilis
Ad hoc dicitur quod non aliquando
rei duplicat potest considerari
Primo secundum rationem communem Secundo
secundum quod attributa speciei applicatur
Dicitur ergo quod licet possibile aliquod
quod non competit secundum rationem communem
rei impeditur quod applicatur
ad aliquod materiam determina-
tam sicut non repugnat secundum rationem
formae solis plures soles esse
scilicet quod tota materia specie
solis in uno sole continetur
Et sic dicitur hic quod secundum rationem
motus non prohibetur quin
qualibet velocitate data possit
alia maior velocitas dari
Sed in predictis quod dicuntur
in certis motibus mobilium
et movencium Modo arguit
hic sic determinat de motu secundum compa-
racionem motus in duo
applicando motum ad determinata

mobilia et moventia ideo fre-
quenter talibus peccantibus
ista. In hoc sexto consequenter re-
cundum quod motus continuitatem
non autem secundum applicationem ad
determinata mobilia et moven-
tia et secundum non est eadem ratio
magnitudinis quia quamvis magnitudo di-
datur in indivisibilibus et ideo
tertio in hoc libro philosophus ma-
gnitudine ut sit divisibilis
in infinitum. Huius applicando
magnitudinem ad determinatam magnitudinem
sit aliqua prima magnitudo
quia quamvis magnitudo naturalis
recipit determinatam magnitudinem
et tempus ut dictum est in
primo huius. Dicit ergo primus
quod si fuerint prima ratio
et secundum prius duo mobilia
a velocius et b tardius
et pertranseat b totam magnitudinem
c d in tempore z i. Cum ergo velo-
cius in minori tempore equale
spatium pertranseat sequitur
quod a pertransibit magnitudinem
c d in minori tempore quod sit
tempus z i. Dicit ergo tempus in
minus z d. Et tunc continuatur
argumentum. Ex velocius
in minori tempore scilicet in tempore z d
pertransit totum spatium c d
ergo b tardius in eo tempore z d
non pertransit nisi partem
magnitudinis c d quia tardius
in equali tempore minus spatium
pertransit. Sit ergo illa pars mag-
nitudinis c e. Et tunc iterum
continuatur arguendo b tardius in tempore
z d pertransit magnitudinem c e ergo
a velocius in minori tempore pertran-
sit eandem magnitudinem et sit
illud tempus z b. Et tunc iterum
continuatur arguendo ut prius. Ideo
ergo possit semper dividi mag-
nitudo et tempus propter velo-

citatem et tarditatem ita quod semper
velocius semper dividat tempus
et econverso tardius semper dividat
magnitudinem. Sequitur quod magnitudo
et tempus semper [illegible] dividuntur.
Tertia ratio prius consequenter
est dici quod si aliquod mobile regu-
lariter motum transeat aliquod spa-
tium in aliquo tempore, quod in medio
tempore transit medium spacium et
in medio medii temporis transit
medium medii spatii. Et sic
deinceps. Ideo si motum eius-
dem mobilis regulariter moti
consequenter dicitur magnitudo pertransi-
ta et tempus mensurans ubi
quo pertransitur illa magnitudo.
Quarto ad oppositum dicitur
quod tempus duplicatur consideratur
scilicet ut divisum et ut continuum.
Primo ut divisum de eo est ra-
tio minima ut dictum est quarto
huius. Secundo modo consideratur
ut continuum de eo non est ac-
cipere minimum nisi solum
secundum potentiam et cetera.

Utrum magnitudo et tempus solum
se habeant ad esse finitum
et infinitum. Arguitur quod non
quia tempus est infinitum ut proba-
tur octavo huius. Nulla autem mag-
nitudo est infinita ut patet
tertio huius. Ergo tempus et magni-
tudo non similiter se habent ad
esse finitum et infinitum. In
oppositum est philosophus in tex-
tu hic. [illegible] Circa istam dispo-
sitionem ad consequens dicendum
quod causa quare philosophus ostendit
quod magnitudo et tempus consimiliter
se habent quia ostendit quod
finitum et infinitum consequuntur
[illegible] magnitudinem et
tempus. Secundo [illegible] ut sup-

fuit ad propositum infinitum
dicitur dupliciter uno modo dicitur
aliquid infinitum secundum ultimum ut
si esset aliqua magnitudo carens
limite sicut si ymaginaremur
aliquam lineam non terminari
per aliquod punctum Secundo modo
aliquid dicitur infinitum secundum parti-
tionem divisionum et sic quodlibet continuum
est infinitum secundum potentiam divisionis
Tertio modo medius infinitus
accipitur proprie [illegible]
in dispositione eo quod talis magnitudo
est per puncta illius Quarto modo
accipitur secundum divisionem que
fit per medium [illegible]
eius lineam per puncta [illegible]
lineam [illegible] Dicit ergo philosophus
quod si magnitudo esset infinita
secundum ultimum ita et tempus conse-
quenter motum quo pertransi-
retur magnitudo esset infinitum
secundum ultimum Et si magnitudo
sit infinita secundum divisionem ita
et tempus et si sit infinita utroque
modo tempus erit infinitum
utroque modo Et [illegible] ad
[illegible] per quod
volebat probare quod nichil
movetur de uno loco ad aliud puta
de a in b [illegible] medium
est quod inter a et b sunt infi-
nita puncta media cum
continuum sit divisibile in infini-
tum Dicit ergo aliquis movetur
de a in b oportet quod transeat infini-
ta et quod tangat singula
infinitorum quod non est possibile
fieri in tempore finito ergo in nul-
lo tempore [illegible]
[illegible] sit infinitum aliquo modo
[illegible] spa-
tium Ad hoc respondet philosophus
si spatium esset infinitum ac-
tu sicut quod careret terminis utique
non posset transiri tempore fini-
to Et si magnitudo sit in-
finita secundum divisionem sicut quod
[illegible] distantia sunt
infinita puncta intermedia
secundum potentiam divisionis magnitu-
dinis secundum actum tale spatium
pertransitur in tempore finito secundum po-
tentiam divisionis Quia tamen
tempus est infinitum secundum divisionem
sicut et [illegible] distantia inter
duo loca est infinita [illegible]
Est tamen advertendum quod [illegible]
[illegible] est ad hoc et non
ad veritatem sicut philosophus
manifestabit in 8 [illegible]
[illegible] dispositionaliter
magnitudo et tempus [illegible]
motum per quem pertransitur
talis magnitudo consimiliter
se habent ad esse finitum et
infinitum [illegible]
[illegible] probat primo probando
duo Primum est quod magnitudo
finita non potest transiri in tempore
infinito Secundum est quod magnitudo
infinita non potest transiri
in tempore finito Primum probat
sic Sit magnitudo finita
a b et tempus infinitum c d
[illegible] infiniti accipiatur
una pars finita que sit
c e [illegible] sicut tota
magnitudo finita a b tran-
situr in toto tempore infinito
[illegible] quod in parte temporis que est
c e transitur una pars magni-
tudinis a b [illegible] sic se
habeat pars temporis ad totum
tempus in quo transitur tota
magnitudo sicut pars magnitudinis
ad totam magnitudinem Et pars
magnitudinis que sit [illegible]
[illegible] parte temporis
[illegible]
[illegible] magnitudinem a b [illegible]
[illegible] dat eam [illegible]

ab eo quia eodem modo se habet de
finitum motu ad finitum quod
manens sequitur quod per talis
Si d magnitudo transitur illa
per magnitudinis eius aliquarum
sumpta mensurabit totum
tempus in quo transitur
tota magnitudo a b. et per consequens
totum tempus non erit infini-
tum quia infinitum per suppositionem
aliquam partem finitam quae totiens sump-
tam non potest mensurari
et sic patet quod si magnitudo est
finita omne tempus esse finitum
licet [illegible] proposito. si per
magnitudinis b e mensurat
aut deficiat aut exce-
dat totam magnitudinem
quia idem mobile equaliter mo-
tum semper equalem magni-
tudinem transit equali
tempore. Consequenter ista ratio
posset aliquis dicere
quod sicut tota magnitudo a
b transitur tempore infini-
to ita quaelibet pars eius transitur
tempore finito. Sed contra hoc ar-
guit aristoteles quia manifestum
est ad sensum quod aliqua
magnitudo transitur tempore fini-
to sit ergo illa magnitudo
b e hec se habeat eandem
proportionem ad magnitudinem a
b sicut prius se habebat
id quod non finitum ut per
aliquam magnitudinem. Unde ar-
sit magnitudo b c. non tantum
transitur tempore finito sed [illegible]
magnitudo aliquotiens sumpta
mensurat totam magnitudinem
a b aut excedat eadem causa
tempus in quo transitur
magnitudo b c. aliquotiens
sumptum mensurabit totum
tempus in quo transitur
tota magnitudo a b licet

excedat ipsam. et per consequens
id totum tempus non potest esse
infinitum quia tempus infini-
tum per aliquas partes eius
finitas finities sumptas
non potest mensurari nec ex-
cedi. et sic patet primum probatum
scilicet quod magnitudo finita non
potest transiri in tempore infinito
et eodem modo probatur [illegible]
ponatur. scilicet quod magnitudo infini-
ta non potest transiri tempore fini-
to [illegible] scilicet una pars magni-
tudinis infinite sicut accep-
ta est una per tempus infini-
ti [illegible] consequenter secundum
est [illegible] probat nullum con-
tinuum componi ex indivisibilibus
[illegible] ad [illegible]. Ex prece-
dentibus [illegible] quod nullum
continuum potest componi ex indivi-
sibilibus probat [illegible] ad im-
possibile scilicet [illegible] indivisibile dividetur
primo [illegible] supponit philosophus
quod in omni tempore contingit aliquid
tardius aut velocius moveri
Secundo supponit quod velocius tran-
sit maiorem magnitudinem in equali
tempore. Tertio supponit quod velo-
citate contingit aliqua
[illegible] secundum
multas proportiones puta secundum
proportionem duplam quia unum
velocius movetur alio in duplo
aut secundum proportionem emioliam quae
continet totum et dimidium
quae alio nomine dicitur sesquialtera
et dicitur ab emi quod est dimi-
dium et olon quod est totum quia
est proportio in qua maius continet
minus et dimidium eius et
[illegible] addu-
o et secundum quatuor. Hiis
suppositis sic procedit philosophus
[illegible] quod se
habebat in velocitate et

tarditate secundum proportionem cum-
ola scilicet a velocitate et a tar-
ditate et transeat a magni-
tudinem a b c d quantam certis
de divisibilibus ita quod primum in-
divisibile sit a b et secundum b c
et tertium c d et tempus ita
dividatur sic et magnitudo
ut probatum est Sequitur quod
illud tempus in quo tardior transit
aliam magnitudinem erit constitutum
certis divisibilibus scilicet k l et
l m et m n tardius ergo super tar-
ditatem [illegible] quod secundum propor-
tionem eiusdem sequitur
quod illo eodem tempore pertranseat
magnitudinem constitutam certis
de indivisibilibus Et per consequens
unum illorum divisibilium
de uno divisibili tempore cum
dimidio et sic de divisibili
dividetur quod erat de positione de-
ductum Item tempus non
potest transire de uno illorum
divisibilium magnitudinis de uno
divisibili temporis quod tempore velo-
ad motum sicut a maior ceteris
de tribus divisibilibus temporis quia
de tribus pertransit totam magni-
tudinem constitutam certis divisibilibus
maior ergo de duobus quod secundum non
sit verum ad a de proportione
unica Sed de proportione una a
ergo quod pertransit unum de
divisibili magnitudinis de uno
de divisibili temporis cum dimidio
alterius et sic tempus divisibile erit
divisibile quod est de positione Ergo
et illud secundum sequitur
scilicet quod aliquod continuum sit ex in-
divisibilibus compositum Notan-
dum autem oppositum dicitur
quod magnitudo non comprehensa
est finita et ergo tempus infinitum
mensurans motum secundum totum
super illam magnitudinem

non comprehensam est finitum
sic ergo magnitudo celi est
finita Et quod circulatio celi
finita est et ergo tempus
mensurans unam circulationem
finitum est Ergo quod una cir-
culatione completa consideratur motus
et tempus ita motus celi est
de finitus et ergo tempus est
de finitum et ergo magnitudo
est de finita per consequentiam
et ita tempus et magnitudo
eodem modo se habent ad esse
finitum et definitum

Quod in nunc contingit aliquid
moveri Sequitur quod sic quod in tem-
pore alicui moveri secundum tem-
pus dicitur nunc ergo Secundo
consideratur et comparo et illud
nunc medium sunt motus
et tunc sunt de nunc Tertio motus
et quies includunt contradic-
tionem Notandum secundum nunc est scilicet
alterum contradictoriorum esse ve-
rum Ergo nunc est omne mobile
in nunc moveri vel quiescere
In oppositum est philosophus in
textu [illegible] Sed ad
responsionem primo notandum
quod philosophus primo ostendit
quod nullum continuum componi ex indivisibilibus
componi Secundo quod de divisibilia
dividi Sed semper de divisibilia di-
vidi Sed quibus constitutum
Secundo quibus apparet motum
motum esse duplicem quia est
[illegible] quando de-
clinat de divisione et mo-
dus divisionis motus Tertio
premittens duo notanda ad
dictorum motus quorum primum
est quod in indivisibili tempore non
contingit esse motum vel quie-
tem et declarat videlicet

contra praedicti quaestionem 2m est quod
dimittere non per amoveri
Secundo notandum quod aliquid dicitur nunc
secundum alterum et non secundum se ipsum
sicut dicimus nunc agi quod
contra tota die agitur cum tamen to-
tus dies praesens non dicatur
praesens secundum se ipsum sed secundum aliquam sui
partem totius diei aliqua pars
praeterit et aliqua futura est
ideo quod praeterit vel futurum
est non est praesens nunc. Dicit
ergo patet quod totus dies praesens
est nunc primo et per se sed per aliquam
sui. Et similiter dicendum est de
aliquo alio tempore puta de hora
sed id quod dicitur nunc primo et per
se est de quo tempore toto simul quod nunc
et est terminus utriusque temporis communis
Utrum autem temporis finiti est ac-
cipere aliquid ultimum ex quo ad
est eius terminus ultimum. Tempus
autem praeteritum est quoddam terminatum
finitum ad praesens ex quo nunc nichil
est praeteriti et similiter est accipere
aliquid ultimum futuri respectu
quod nichil est praeteritum et id
ultimum est terminus utriusque scilicet
praeteriti et futuri quod cum to-
tum tempus continuum sit oportet quod praeteri-
tum et futurum ad unum
terminum communem copulentur
Dicit ergo dimittendum de aliquo
quod sit omne quod sit ipsum et non
per aliquam sui scilicet per alterum sed cum
hoc dimittatur quod sit indi-
visibile. Dicit quod primo loquendo
nunc est nunc praeteriti et futuri
quod est ultimum utriusque compa-
ratur quod si esset alterum vel illa
duo nunc essent immediata
vel mediata. Non dicit immediata
quod tunc continuum componitur
ex indivisibilibus quod prius improbatum
est. Nec mediata quod vel nunc
mediaret nunc vel tempus

Non nunc quod illa duo nunc non
se haberet continue cum iste illa esset
medium unum ad ipsos et tunc
deberet se habere quod sit praeteritum
et futurum quod sunt haec se invi-
cem comparata. Nec per dicitur quod medi-
aret tempus quod vel praeteritum
et futurum nec est medium in
tempus nunc. Dicit ergo mediat
tempus tale tempus esset ipsum in
et cum tempus sit divisibile nunc esset
divisibile quod est contra probata. Ideo probatum
ideo non per esse alterum et alterum
nunc praeteriti et futuri nisi
ponatur esse ipsum divisibile
Contra nunc est divisibile
probatur quod si dividere divideretur
contra praesens et futurum et cum ipsum
nunc sit terminus praeteriti et futuri
et terminus sit de eo cum est [illegible]
scilicet quod aliqua pars esset de futuro
et aliquid futurum de praeterito. Ca-
tero si nunc dividere cum dicto
[illegible] continuum sit per aliquid
divisibile sed quod ipsum nunc quod di-
visibile esset nunc secundum se ipsum
secundum se sed aliquam sui scilicet per illud
divisibile sed quod fieret divisio
eius et sic nullum esset nunc
secundum se ipsum quod est falsum. Secundo
si nunc dividatur divisio eius
esset de praesenti et futuro sed praeteri-
tum et futurum non sunt simul
sed successive ergo tale nunc non
esset totum simul sed successive
quod est contra rationem illius. Item
si nunc esset divisibile haberet partes
ad quas fieret continuatio vel [illegible]
illud continuum esset divisibile
vel indivisibile si indivisibile habet
intentum scilicet quod de [illegible] continuo
et dare aliquod [illegible] continuativum
partes ad quas sit indivisibile
Si vero sit divisibile [illegible]
erit prius et sic erit processus
in infinitum quod est impossibile

ergo motum continuum oportet esse ad partem
indivisibilem et si est de continuo ille
oportet quod sit unum et idem respectu
partis prioris et posterioris. Tertia con-
clusio impossibile est aliquid moveri
de se in instanti patet quia si aliquid per se
moveretur in instanti contingeret in instanti
moveri duo mobilia quorum unum
est velocius et aliud tardius
sit ergo ipsum instans .n. et aliquod
corpus quod velocius movetur in n
per magnitudinem a b et tardius in
equali sicut in instanti n movebitur
per minorem magnitudinem quam sit a
c sit velocius vel spatium a c. Et ex-
traxit de motu quod tardius
quod tardius movebatur per mag-
nitudinem a c fuit in toto tempore in
instanti quod velocius movebitur
per eandem magnitudinem in [illegible]
de instanti ergo instans dividetur quod est
impossibile et per consequens aliquid non
potest moveri in instanti. Quinta
conclusio impossibile est aliquid quiescere
in instanti probatur quia quies
est id quod quiescit quod natum est mo-
veri et non movetur quod aptum
natum est moveri. Et si illud
patet et eo quo natum est
moveri sed quies est privatio mo-
tus ergo nichil quiescit in eo quod aptum
natum est moveri in instanti ergo
nichil quiescit in instanti. Sexta ratio
quod movetur in aliquo toto tempore
movetur in qualibet parte vel temporis
in quo natum est moveri et
similiter quod quiescit in aliquo toto
tempore quiescit in qualibet parte illius
temporis in qua natum est quiescere
sed instans est in duobus tempo-
ribus quorum in uno toto quiescit
et in altero toto movetur
sicut apparet de eo quod post quie-
tem movetur et post motum
quiescit. Dico ergo quod in instanti aliquid
natum est quiescere et moveri

sequitur quod aliquid quiesceret et mo-
veretur quod est impossibile. Septima co-
rollarium dicitur quod esse per se hec
sunt vera ad propositum et secundum se to-
tum et secundum suas partes. Et hoc
etiam addit dicitur motum quod in instanti
et partes dispositio se habent vel secundum to-
tum vel secundum quantitatem sed in tempore instans
non est aliquid partibus quod esset
divisibile eo quod partibus patet ad pro-
positum ergo non contingit in instanti
aliquid quiescere. Secundo
patet quod necesse est quod omne quod
quiescit movetur et quiescere
in tempore. Ad rationes ad primam
dicitur quod tempus partibus non dicitur
moveri per se et primo sed solum
ratione alicuius sui partis prime quia
est divisibile. Ad secundam dicitur
quod contingit corruptio et illud
nullo modo non sunt motus
accidit motum stricte proprie
sed mutationes et hoc
si accipiuntur sunt sicut terminus
temporis et ideo non sunt in tempore
sed in instanti temporis et sic sunt
termini motuum ita sunt in
termino temporis. Ad ultimam
ad dictum quod aliquid et privatio
concludunt contrarietatem circa subiectum sus-
ceptibile capax aptum natum est
habere habitum et si illud pro tempore
quo natum est habere et eo
quo natum est habere. Unde non
aliquid caret visu tempore quo non
est natum habere visum ut
canis aut non in ea parte qua natum est
habere sicut si non habet visum
in pede et in manu et eo
quo non est natum habere
ut si homo non videat
ita acute sicut aquila non
propter hoc dicitur esse privatio
visus. Nunc ostensum est quod
mobile natum est moveri

continue ideo non sequitur
quod aliquid posset quiesce-
re continue

Utrum omne quod movetur
sit divisibile. Arguitur quod
non quia motus et mobile sunt
similiter divisibilia sed simul
quod mutationes secundum accidens
et illuminatio medii constanti
ergo non omne quod movetur
est divisibile. Secundo si omne
quod mutatur esset divisibile esset
quia illud quod mutatur partim
est in termino a quo et partim in termino
ad quem sed hoc non est necesse propter
quod illud quod movetur sit ideo propter
si non medium terminus motus
sive quod aliquid sui habeat
in aliquo contrariorum. Illud
est quod alteratur sit totum simul
alteratur. Ergo etc. Philosophus oppositum
est plures de x. capitulo termino
habemus propositionem istam de
qua questio plures ostendit
quod de nunc in quo incipit movetur
et quiescit et per quod omnis
motus est in tempore consequenter
ostendit quod omne quod mutatur
est divisibile ut complete
divisibilis pervadat ad divisionem
motus. Secundo sciendum quod duplex
est terminus a quo motus et
similiter duplex est terminus
ad quem. Unus enim est terminus
ad quem terminus motus sive ultimus
et est ille quo adepto cessat
motus vel ad quem pervenitur
immediate. Alius est terminus ad
quem primus et ille ad
quem primo pertingitur quod ad
ultimum sive per quem attingitur
ultimum et secundo dicatur de
termino a quo secundo. Ergo
conclusio responsalis. Dico

quod mutatur est divisibile probatur ratione
philosophi quia omne mutatum est quodam modo
in quadam vel ergo illud quod mu-
tatur est in termino a quo vel in toto
ad quem vel in neutro terminorum
vel partim in termino a quo et partim
in termino ad quem. Non potest dici
quod in termino ad quem quia quod aliquid
est in termino ad quem iam terminatur
non mutatur sed iam mutatum
est non enim sed aliquid mutatur
et mutatum est ut probatum est. Nec
potest dici quod in termino a quo mu-
tatur sed ideo et omnes sunt partes
quia tunc non mutatur. Dictum
est enim supra quod id quod sit in
[illegible] sed omnes partes eius et
sic aliquid mutatur sed magis
quiescit et addit plures et etiam
partes eius quod aliquid incipit
mutari non totum simul
recedit de loco quem prius occu-
pabat sed pars post partem ut etiam
potest dici quod sit in utroque termino
sed totum et partes sunt in
illo quod esset sed in duobus
locis vel etc. Potest dici quod
neutro terminorum sit et hoc nihil
est de termino primo et non
de ultimo [illegible] sic si equaliter
mutatur aliquid de nigro in album
nigrum est ultimum terminum
... est primum et
secundum sit via media de a
hinc b per aequales sicut
media a b c [illegible] sed est
quod mobile quod in principio motus
est in tempore a b sicut in loco c
qualiter sibi contingit in alia
parte sui motus non esset ad
ergo dicitur quod id quod mutatur non
potest in neutro terminorum esse quod
mutatur actu non contrarius
ergo sed primum relinquitur ergo
quod omne quod mutatur sit aliquid
sui in alio sit in aliquo mutatur

et a b in bc partes mobilis continui
eius de colore albo in nigredinem
colorem vel e contra. Et quod non de albo
in nigrum partes que desinunt esse al
ba sit prima. Dicit ergo manifestum
festum est quod omne quod mutatur
secundum sit partem in uno termino et
partem in altero est divisibile.
Sed contra hanc divisionem
movet auctor dubitationem
quia si aristoteles non contenderet de
mutatione quod mobile sit divisibile
nisi de mobili quod movetur motu qui
est impossibilis et breviter generationibus sed
quando generatio et corruptio divisibiles
non erat talis secundum partem quia
id quod mutatur secundum substantiam divi
mutatur divisibile. Ideo videtur quod intelligat
de eo quod transmutatur secundum quamcumque
transmutationem et hoc ex contextu
eius apparet quia ipse dicit quod omne
quod mutatur. Sed tunc dicitur
quod sua divisio non vale
at quia aliqua mutationes sunt divi
sibiles sicut generatio substantialis
et corruptio que non sunt in
tempore ita in huiusmodi transmutationibus
non est verum quod id quod mutatur
sit partem in uno termino et partim
in alio non enim eius requiritur ge
neratur partim est reliquus et
partem non reliquus. Sed hoc
respondetur secundum doctorem secundum di
versas solutiones. Primo dicit
auctor quod obiectio predicta
non est ad propositum quia philosophus
non intendit tamen probare quod omnis
mutatio sit divisibilis secundum ma
teriam eius sed divisionem mobilis per
cedit in divisionem mutationis
ut infra probabit ita quod divisi
bilitas prius debetur mobili
quam motui vel mutationi.
Sed vel alter plures principiis propositi
notis que sunt vere de quacumque
mutatione scilicet quod id quod mutatur

quod est secundum totum et partes de termino a quo
mutatur non dum mutatur secundum totam
mutationem et quod est de termino
ad quem non mutatur secundum mutatum
est ... quia non potest esse
contrariis totum neque de neutro
sicut expositum est et ideo
necesse est quod de quolibet mutatione
id quod mutatur dum mutatur
partim sit de uno termino et partim
de alio secundum hunc dicendum modum de
venitur in diversis mutationibus
quia de illis intelligitur. Secundo est
aliquis modus concludendi quod illud
quod mutatur dum mutatur partim
sit de uno termino et partim
in alio secundum illa communia. Sed de
illis mutationibus intelligitur illos
non est necesse aliquis sed de illis
que sunt de contrariis in contradicto
ria id quod mutatur non est secundum
diversas partes sunt in diversis
terminis sed secundum aliquod dividitur
ei secundum eandem materiam que mu
tatur de privatione ad formam
requirit dum est in illo mutatum
est sub privatione et secundum se ipsam secundum
aliquid ei advenit secundum
dispositionem requisitam prius secundum
partem recipit aliquid forma
requisita habeat vel plures
differentia probabit quod generatio et
corruptio sunt divisibiles quia
quod generatur prius generabatur
et quod corrumpitur prius corrumpebatur
et una omnis transmutatio est
divisibilis vel secundum se ipsam vel
secundum motum ei adiunctum sicut
generatio et corruptio secundum quod precede
rent secundum esse quod habet de mu
tatione quandam successionem et di
visionem ratione alterationis
previa precedentes et sicut
illuminatio medii habet quandam
successionem et divisionem ratione
corporis medii licet ipse mu

tos sit d diuisibiles si contra
rent^z si sit corpus et cetera / ratos
contrarias prius sit ex continui mo
tum et plus sint prima prima to
ad oppositum Sed ad quem
est alia dubitatio quia non vi
detur quod dictum est esse verum
de motu alterationis scilicet quod illud
quod altera^z parte sit d uno to
et parte d altero dum alteratur
non enim sic procedit motus al
terationis quod prius una pars alte
ra^z et et post alia alteratur si to
videtur sed alteratur prius quam d
parte et post alia parte sicut
d quod calefit est totum prius
minus calidum et postea magis ca
lidum et propter hoc dicit philosophus
d de sensu et sensato quod non
sic est d alteratione sicut
hic dicitur sed d motu localiter
motos prius medium attingit
non aut alterationem contingit
enim sed alteratur totum et non
divisibilium prius Ad hoc enim
respondet thomas quod philosophus
intelligit sexto libro aut divino
tur si quod est continuus quod aut
primo et per se et proprie d verum
d motu locali quod solum per se
sit continuus et regularis ut dicitur
hic d octavo et ideo dicta
tos posite d hoc libro pertinet
ad motum localem primo et per se
Ad alios aut motus tra
rica et consequenti si quod aliquis
regularitatis et continuitatis participa
verit dicendum est ergo quod mobile si lo
cum si per prius subintrat locum
ad quem tendit si partem quam
si totum In alteratione enim
non sic est manifestum quia
alteratio fit per virtute agentis
quod alterat cuius virtus quanto fuit
maior tanto magis corpus
alteratur pars quia ergo omne al

teratus est finite virtutis usque
ad determinatam quantitatem corpus
alterabile sub dimne finite virtuti
et sic recipit d passione agentis
et ideo totum id quod subditur virtuti
agentis sed altera^z et non pars post
partem si illud alteratum ita
alterat aliquid sibi contiguum est
tu minoris efficacie d agendo quam
primum alterans et sic quousque
deficiat virtus alterantium sicut
ignis calefaciat unam partem
aeris statim quam subiicit^z eius
virtuti et illud pars sic calefacta
post calefaciat aliud et ideo
philosophus in de sensu et sensato po
tius premissa subiunxit Sed in
si multum sicut quod calefit a
coagulatur totum ab habitu
pati^z primum aut ab illo alte
ante transmutari necesse est
et simul alteratur et subito
Sed contra consideratur ulterius
thomas quod d illo alterabili quod
subiicitur^z virtute agentis et sic
recipit d passionem agentis est quaedam
successio considerative quia cum alte
rans fiat per contactum alterantis
quanto pars alterantis magis approxi
mat ad corpus alteratus perfec
tius d principio recipiunt passionem
alterationis et ille partes alias
alterant et sic successive pro
veniunt^z ad perfectam alterationem
si ordine partium et maxime
quando d corpore alterabili est aliquid
resistens alteranti non enim
operatur quod ista successio recipiatur
d alterationibus quae fiunt subito a
principio intendo quod scilicet sint obiecta
forme dispositionis et d ductione
forme consequentis sicut cum aqua
recipiat subito caliditatem d fervore
ut est recipit^z ista successio
in alterationibus quae sunt apud
medium si non sit resistentia

in alterati ut in illuminatione me
dii sed sorte motus successiui
pro ubi prius dictum. Sic ergo patet
quod illud quod mutatur partim est in termino
a quo et partim in termino ad quem
quasi una pars prius precedat
aliam ad quem quod et hoc
est verum in motu locali similiter
et alteratione. In motu autem altera
tionis aliquomodo ut explicatum
est secundum quod ergo dixerunt scilicet
quod hoc quod dicitur est magis veri
tatem in motu alterationis quam
in motu locali. Dicit eciam quod
hoc quod dicitur quod id quod mutatur
partim est in termino a quo et partim
in termino ad quem non est intelligendum
quod una pars eius quod movetur sit in
uno termino et alia in alio
sed est referendum ad partes termino
rum quia scilicet illud quod movetur
est partem in termino a quo et partem
in termino ad quem sicut illud
quod mutatur de albedine in nigre
dinem non est perfecte albedinem
nec perfecte nigredinem sed aliquid par
ticipat de utroque. In motu
locali autem hoc non videtur
nisi sed quod id quod movetur localiter
dum est in medio duorum termino
rum aliquid participat de utroque
extremo sicut sicut terra movetur ad
locum ignis dum est in loco a
eris nec suo motu est per com
mixtionem terminorum inquantum scilicet lo
cus aeris est sursum respectu terre
et deorsum respectu ignis. Sed
thomas ostendit istam expo
sicionem esse contra opinionem aristo
tilis uno quando commentator philosophi conclu
dit eciam plures magis requiritur
hoc quando aliquid in hoc
esse aliud non in altero mu
tantur ... quod mutatur quod
plures requiritur extremitatibus mod
et non terminorum. Secundo hoc ideo

patet commentatorem philosophi quod intendit
probare id quod mutatur est divisibile
quod non posset concludi sed per dictam
conclusionem expositorum. Tercio
ideo est quod aliter dicit quod
philosophus non intendit probare
hic quod motus sit divisibile
in partes quantitativas sed in formas
inquantum scilicet id quod mutatur
de contrario in contrarium dum est de
mutatione aliquid de utroque
contrario sed videtur quod intencio aristotilis
est ostendere quod motus est divisibilis
in partes quantitativas sicut et alia
continua quia sic videtur divisionem
mobilis in dimensionibus sepius
nec et sic videtur esse contra illud
quod commentator dicit quod per hoc probatur
divisibilitas mobilis secundum quantitatem
primo scilicet quod est duplex secundum formas
contrarias quare propter hoc quod mobile dum
movetur participat mobile utrique
extremi de perfecte et non perfecte sta
tim est terminum ad quem mobile
appetit terminum esse duplicem secundum
continuitatem et ad duplicem non
posset esse in indivisibili sequitur
quod cum mobile sit divisibile secundum conti
nuitatem sed ut dicebatur hoc
non videtur. Commentator quia philosophus
in sequentibus ostendit divisionem
motus per divisionem mobilis.
Hic intendit concludere divi
sionem mobilis per divisionem mo
tus ... ... Sed ideo
ostendit thomas predictam
expositionem esse contrariam quod illa
expositio philosophi. Exponit
ergo philosophus dictum suum dupliciter
dico autem quod id quod mutatur primo
sed mutationem quam cum appetit quod
intendit dicere quod partim sit in
termino a quo et partim in termino
ad quem sit quod sed unam partem
sui est sub uno extremo et sed
aliam in altero et sed aliam in

in medio. Sed contra hanc conclu-
sionem prius dubitatio est in
hoc quod dicat in quo primo muta-
tur enim videtur posse accipi
aliquid primum mutatum aliquid quod est
divisibile [illegible] magnitudine indivisibi-
le. Respondit commentator quod
in quo primo mutatur in motu
locali dicitur locus quem continet
locatum qui continuatur loco ad
quem mutatur ita quod non est [illegible]
accipere [illegible] locus qui continet
aliquid primum non est acci-
pere primum locum ad quem mu-
tatur et similiter in motu alte-
rationis aliquando est primum
medium aliquod [illegible] in quo
mutatur alterabile sicut cum
aliquid mutatur de albo in nigrum
[illegible] accipi primum
in quo [illegible] et non nigrum
album. Rationes ad oppositum.
Prima soluta est per ea que
dicta quod [illegible] in quibus prius
et non in motu ut dictum est.

Postquam ostendit [illegible] motuum
mobile corpus [illegible] movetur
et illud in quo est motus
[illegible] dividuntur. Ostendit quod
non est motus [illegible] est di-
visibilis dicit ut [illegible]
[illegible] ad divisionem [illegible] et mo-
tus non [illegible] aliis. Ideo
[illegible] motus est divisibilis [illegible]
[illegible] illud in quo est motus
est [illegible] de [illegible]
alia quod non [illegible] [illegible] qui [illegible]
non [illegible] aliqua
[illegible] non [illegible] [illegible]
tatem [illegible] oppositum est
[illegible] de primo [illegible] tracta-
tus [illegible] [illegible] propositio-
sione [illegible] primo quod [illegible]
[illegible] [illegible] quod que

sunt [illegible] ad divisionem
motus quod agit divisionem
eius et primo ostendit quod di-
visio et quo [illegible] aliis et
in [illegible] agit de ordine [illegible].
motus [illegible] videtur [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
motus [illegible] dividitur duo-
bus [illegible] ostensum est quod motus
non est [illegible] [illegible] [illegible].
Primo dividitur motus secundum partes
mobilis [illegible] divisio [illegible]
dicit [illegible] ut una pars mobilis
per aliam partem moveatur quod non
est [illegible] [illegible] [illegible] totum
movetur [illegible] [illegible] totum
[illegible] omnes partes [illegible] movetur
et non seorsum [illegible] ipso toto.
Alio modo [illegible] ista divisio
motus secundum partes mobilis sicut et
divisio [illegible] accidentium [illegible] subie-
ctum est [illegible] accidentis [illegible] divi-
sione [illegible] subiectum ut [illegible] aliquod
totum subiectum corpus est album
[illegible] divisione corporis dividetur
[illegible] albedo et sic accidit
[illegible] divisio motus secundum partes
mobilis [illegible] sicut [illegible] partes
[illegible] [illegible] [illegible] in toto ita
motus [illegible] [illegible] sunt [illegible]
et sic patet quod ista divisio que est secundum
partes [illegible] est alia ab illa que
est secundum tempus [illegible] partes
motus non sunt simul. De-
[illegible] est [illegible] motus unius partis
[illegible] ad [illegible] alterius
non sunt [illegible] aliquid [illegible]
de [illegible] [illegible] motus unius partis
[illegible] [illegible] motum alterius
partis quod patet [illegible] [illegible]
[illegible] movetur [illegible] magnitudinem
[illegible] ita quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] manifestum est quod
hoc secundum [illegible] primo [illegible]
[illegible] quod a b [illegible] [illegible]
[illegible] divisio motus secundum partes [illegible]

et si partes mobilis sic quod partibus
mobilis correspondeant partes
motus. Sit ergo prima conclusio
motus et mobile consimiliter dividuntur
patet rationibus tactis prima quia
sicut totus motus est totius
mobilis ita partes motus sunt
partium mobilis ut sit totum mobile
.a.c. et partes ipsius sint .a.b.
.b.c. et totus motus sit d e
cuius partes sint .d.f. et .f.e. ergo sicut
ergo totus motus .d.e. est totius
mobilis .a.c. ita alia pars motus
quae est .d.f. est partis mobilis
quae est .a.b. et pars motus quae est
.f.e. est partis mobilis quae est .b.c.
ergo motus consimiliter dividitur mobili.
Secunda ratio omnis motus est alicuius
mobilis ergo totus motus
.d.e. est alicuius mobilis et non
est alicuius partis ipsius quia
tunc totum mobile non movetur
ad motum cuius partis et sic moveretur
secundum alteram et non per se ergo
totus ille motus est totius
mobilis et per consequens partes ipsius
motus sunt partium mobilis.
Item eciam potest dici quod una
pars movetur motu alterius
partis quia de eo cum quod movetur
necesse est adesse aliquem
motum. Tertia ratio totus motus
vel adequatur partibus motus
vel excedit eas vel deficit
ab eis. Si primum habetur
intentum. Si excedit tunc
capiatur id in quo excedit
scilicet quod per illud excedens non
partes mobilis movetur et per consequens non
totum et tunc id in quo excedit
sit motus secundum quod contingit
aliquis motus secundum quem nihil
movetur. Et potest dici quod secundum id
excedens aliquid aliud mobile
moveatur quia ille totus motus
debet esse continuus et sic non

potest esse divisus mobilium. Si di-
catur tunc tunc capiatur illa pars
mobilis in qua excedit pars motus
tunc tunc ergo totum mobile suppo-
natur moveri illa pars movetur
et tunc sibi non adest motus
quod est contra ea que dicta sunt
quod sicut totum mobile movetur
toto motu et sic quod partes
mobilis moveantur partibus
ipsius motus et per consequens sic
quod motus dividitur ad partem
mobilis. Secunda conclusio motus
dividitur secundum divisionem
temporis patet quia omnis motus
est in tempore et omne tempus est
divisibile ut ostensum est
tunc eciam in minori tempore sit
minor motus et in ma-
iori maior necesse est quod
omnis motus dividatur secundum tempus.
Tertia conclusio motus et moveri
consimiliter dividuntur patet quia
sicut totus motus debetur
toti moveri sine partibus mo-
veri aliquid sequitur quod vel sine
aliqua parte motus aliquid
movetur vel quod aliquid movetur
sine aliquo motu. Sed queret
aliquis quare dicit motus
et moveri. Respondetur quod dicit
quia motus sumit per modum quietis
et forme aliud vero quod est mo-
veri sumit per modum actus et
subiecti mutabilis. Quarta conclusio
motus et illud in quo est mo-
tus consimiliter dividuntur intelligendo
per illud in quo est motus
formam sive dispositionem ad quam
est motus patet quia si aliquod
mobile toto motu transeat
aliquam totam spatium sive partes
ipsius motus transit partes ipsius
spacii et sic dicitur
de motibus secundum qualitatem et quantitatem.
Est tunc in hoc dubium quia cum

corporis quod est motus sed di-
visibilia per se ut de motu secundum
quantitatem et secundum ubi. Contra-
rio secundum sunt divisibilia per accidens
ut de motu secundum qualitatem. Et
per hoc solvitur ratio. Ad rationem que
querit aliquis numerus istorum pro-
cipitur divisio respondet philosophus
quod de per se mobile et per se et per
se mobile est dicendum et quantum
habet. Ubi querit utrum ea-
dem divisione dividatur
motus et corpus quantum. Et dicit
philosophus quod si sit eadem quantitas
est eadem divisio et si non
sit eadem quantitas non est eadem
divisio. Modo manifestum
est quod non est eadem quantitas
quam habet motus a mobili et
quantitas quam habet motus a
tempore quia quantitas quam habet
motus a mobili est perma-
nens eo quod omnes partes ma-
nent simul sed quantitas quam
habet motus a tempore est successiva
et sic non est eadem divisio qua
dividitur motus cum aliis
corporibus et per hoc solvitur ratio
ad oppositum. Respondetur
dicitur quod in motu non est nisi
duplex divisio motus
quia una divisione motus
vel partes que manent simul
et hanc divisionem accipit
ad extensionem mobilis vel
succedunt partes mobilis
sibi invicem et hanc di-
visionem accipit motus
a tempore etc.

Utrum in motu dabile sit
primum mutatum esse. Et arguitur
quod sic quia philosophus in illo capitulo
[illegible] prius ostendit omne
mobile esse divisibile sic

dicat. Ideo autem primum in quo
mutatur secundum mutationem [illegible]
videtur in quo in mo-
tu dabile est illud in quo mo-
bile primum mutatum est. Item
dabile est primum non esse mo-
tus ergo et secundum primum non esse
motus ergo est primum mu-
tatum esse quia tunc non mutatur
mobile sed iam mutabatur et ergo
dabile est in motu primum mu-
tatum esse. Item mutatum esse
est aliqua pars motus sed
dabilis est prima pars motus
ergo dabile est primum muta-
tum esse. In oppositum est philosophus
in isto capitulo. In tractatu huius
questionis. Primo responsione ad que-
stionem sciendum quod per quam philosophus
ostendit equaliter dividatur
motus [illegible] declarat de cor-
pore primum motus de quo in-
tendit an in motu sit dare primum
primum mutatum esse vel primum
mutari [illegible] dicitur
hoc premissa sit prima. Conclusio
nota est id quod mutatum est
cum mutatum est esse in illo
aliquo. Probatur quia [illegible] suppo-
nit philosophus quod mutari et de-
sinere vel sunt subito et solum
mutatum esse et desinere
est [illegible] quia mutari
dicitur prospectivo ad terminum ad quem
desinere aut prospectivo ad
terminum a quo probatur conclusio
sicut est de mutatione secundum [illegible]
ita est de aliis mutationibus
sed de mutationibus secundum contradictionem
desinere a termino est esse
in alio eodem quod mutatum esse
sit id quod desinere a termino
a quo. Secunda quod nihil mu-
tatum mutatum esse est esse
in illo ad quem et per [illegible]
ita erat de aliis mutationibus

Tercia racio que dicitur est quia
ad aliquid mutatum est / vel mu
tatum est in illo a quo vel ad quod
mutatur vel in intermedio Non in termino
a quo quia mutatum esse est desi-
nere a termino a quo ergo non est
esse in termino a quo nec in intermedio
quia mobile consistens in intermedio
nondum mutatum ad quem vel loco
impossibile est aliquid simul mu
tari ad aliquid et mutatum esse
in illo Relinquitur ergo quod mu
tatum esse est esse in termino ad
quem Ex quo infert philosophus
quod omne quod factum est est et corr-
uptum est non est quia factum est
terminus ad quem est esse et corru
pcionis non esse Sequitur ulterius
quod omne mutatum esse
presupponit mutari sed terminus
ad quem est terminus Sequitur
alterum quod sicut in motu da
bilis est duplex terminus ad quem
scilicet ultimus finis et propinquus
ita duplex est mutatum
esse scilicet completum et perfectum
quod est in completo termino mo
tus et incompletum et imperfec-
tum quod est in aliquo termino
intermedio vel termino a quo incipit
pit motus et terminus ad quem
ultimum et tale mutatum esse
est in motu solum secundum potenciam
et sunt infinita talia in mo
tu secundum potenciam sicut quibus mo
tus divisibilis est in infi
nitum Tercia racio mutatum
esse est in indivisibili temporis patet
quia si non sit ita detur tempus
divisibile in quo aliquid sit
mutatum et sit illud tempus
a c et dividatur per b ita quod
una pars sit a b et alia pars
b c tunc ergo ad quod mutatum
est in parte a c mutatum est
in qualibet parte eius vel in una

mutatum est et in alia mu-
tatur vel in neutra mutatum est
Si in qualibet mutatum est sequitur
quod prius mutatum est in una
parte quam in toto et sic totum
tempus non erit primum in quo
mobile mutatum est Si
vero in una parte mutatum
est et in alia mutetur sequitur
quod non est mutatum in toto
tempore primo secundum sed ratione
unius partis Si vero in neu
tra parte sit mutatum sequitur
quod nec in toto tempore mu
tatum fuit Impossibile est
ergo illud in quo aliquid mu
tatum est primo esse tempus
divisibile Relinquitur
ergo quod sit in indivisibili temporis quod
non est tempus nec pars temporis
sed est indivisibile et sicut mu
tatum esse non est motus
nec pars motus sed terminus mo
tus Ex conclusione sequitur
quod omne quod factum est vel corru
ptum est est factum vel corrup
tum in indivisibili temporis Secunda conclusio
in motu dabile est primum mu
tatum esse completum et perfectum
esse sic quod ante ipsum non est
mutatum esse nec post ipsum
patet quia omnis motus est
finitus quia habet sic sicut antedictum
ergo in omni motu dabile
terminus ultimus completus
et perfectus talis autem terminus
est mutatum esse completum
et perfectum ergo Tercia
Conclusio in motu dabile
est primum mutatum esse in
completum dividendo motum in
partes eius equales patet quia in
motu non sunt infinite
partes eius equales et per consequens
dabile est primum mutatum
esse quod est terminus prime partis

Ultima. Secundo in motu non
est dare primum mutatum
esse circa quod sciendum quod non sit aliud
mutatum esse primo ex parte temporis
2o ex parte mobilis 3o ex parte
eius in quo est motus. Ex
parte temporis probatur sic quia si detur
primum mutatum esse in motu
detur tempus in quo est primum
tale mutatum esse ergo est divisibile
vel indivisibile. Si indivisibile
tunc oporteret illud indivisibile
esse immediatum divisibili
tempori in quo incepit mutari
et sic indivisibilia
essent immediata in tempore cuius
contrarium ostensum est. Si vero
illud tempus sit divisibile dividatur
in duas partes aliquas ergo in utraque
parte mutatum est vel in neutra
vel in una mutatur et in alia
mutatum est. Si in utraque sequitur
quod mutatum esse in illo toto
tempore presupponit mutatum esse
in alia parte temporis et sic non
erit datum primum mutatum esse.
Si in neutra sequitur quod nec in toto
tempore mutatum est. Si vero
in una mutatur et in alio mu-
tatum est sequitur quod illud tempus non
est primum in quo mutatum
est quia mobile mutatum est in
eo ratione unius partis. Deinde
probatur. Secundo ex parte mobilis
quia in mobili non est dare partem
partem quam primo mutata sit.
Ergo. Secundo ratione [illegible] partem quia
si detur oppositum detur tempus in quo
mutata sit illa pars prima
prima et tunc tempus tale sit divisibile
sequitur quod in medio illius temporis
media pars illius partis prius
mutata sit quam tota illa
pars sit mutata in toto tempore
et tunc illud tempus sit divisibile
in infinitum. Et sic illa

pars mobilis sequitur quod in mobili non
sit accipi aliqua pars que
primo mutata sit quia cum ipsa
una pars minor ipsa prius sit
mutata. Et si obiciatur contra
rationem quia concepit videtur sequitur quod
nullum mobile partes alicuius sed
moveatur. Respondetur quod pluribus modis
partes alicuius moveri simul moventur
tamen una pars prius moveatur quam alia
in ordine ad aliquid secundum et
hoc modo intelligitur ratio philosophi. Deinde
probatur. Tertio ex parte eius in
quo est motus et quia illud in
quo est motus est in duplici
differentia quia quod est divisibile per
se sicut locus et quantitas. Aliud
est divisibile per accidens sicut
qualitates vel forme ad pluribus
tamen in motu locali sicut super
magnitudinem que est per se divisibile
quia ratio est prius in motu locali
quam in aliis formis et sic
ratio. Secundum magnitudinem in quo
aliquid sit primo mutatum vel quod
est divisibilis vel indivisibilis
non indivisibilis quia tunc indi-
visibilia essent immediata ut
prius ostensum est de tempore. Si sit
divisibilis sequitur quod mobile prius
mutatum est in parte quam in
toto et tunc illius magnitudinis
possibile dare primam partem in qua prius
non sit alia sequitur quod in magni-
tudine circa quam sit motus non
est dare primum in quo mobile
sit primum mutatum et sic patet
quod ex parte temporis cum nec est mo-
tus in parte est dare primum
mutatum esse in motu. Cuius
ratio quia illud est quod quolibet illo-
rum est divisibile in infinitum
et in nullo illorum est dare
primam partem et sic alia ratio
est formata ex parte magnitudinis
in motu locali ita per formam

ex pte quat in alteratione
qr licz qualitas no sit divis
ibs p se est tn divisibis p
accns s quantu est ut tn acci
dit omne divisibile Et est h
advertendu q divisio q est p
accns pt esse dupl vno mo
s ptes quantitatis sicut s sup
ficies alba dividatur in duas
ps album pacns est divisum
Alio s intensio et remissio
one quo eni vna ps sit ias
ul min alba no est cpilla
ro albedinis qr si esset albedo
sparata no dicer s magis
et min sit neqz superba dr
s magis et min s ordinus
hmo pticipa di albedine
pte subiecti duplis Ad ter
tiu pncipale dr q plz d pdic
ta auctate arat d qd est
mole ss p'ma imutatio s p
tes ciusq quid et min s
ensp pporcos z a ratio est
p z a gclusione Ad vltimu
dicere q imutatum esse sit
ps motus Nos eni est motus
neqz ps motu s est termus
motus sicut instans no e ps tps
et sic d tpe sicut d sinita
m s pom divisios ita d
motu sicut d finita mu
tata esse s ponas

Utz aut omne mutari sit
mutatum esse et aut mutatu
esse sit mutari Arguitur q no
qr si sit sequitur q aut omne
mutari sit mutari qd
videtur falsum qr d qlibz motu
est d alius pa mediatas
motus ergo qaliud unctpl est
d motu Pro ostendit Quis
motus est finitus apparet sed

d motu no sunt ut mutatu
et mutatu esse ergo d motu
dale est pmu mutari et
pri mutatum esse Pro argu
itur via ad aliq tn pte
ipius tn s omne mutari
est via ad mutatu ergo aut
mutari no est mutatu esse
In oppositum est phus in so
cio hmo tractatus Pro
responsione nond qd omne
qd mu mutatur d tpe et hec
ostingit dupliciter Uno mo
et p se Alio mo s altz et tte
ptis sicut aliquis dicitur mu
tari radio qr mutatur d aie
s aliq dicitur mutari d tpe qr
mutatur d quibz pte illius tpis
sicut patz q diffinire aut
hoc e p'mu qz hec dr alicui
tene p'mo qd si gnit s qz
eius ptem ut dictum e d prio
qnti hec ets dilatat phus q
si aliq mutatur d tpe dicatur
illud tempus d duas ptes ul
ergo in quibz pte eius tpis mu
et sic hoc intentio ul in
quibz qlibet et tunc no mu
d toto ul d vna muta ul in
alia qlibet et sic no mu d io
tpe pso s s alta Relinquitur
ergo q mutatu z aliquo tpe
pso est mutatu d qlbz pte ius
tps ergo dicis sit pa Con
aut omne mutatum est mutatu
esse pso a z bus rodens
torpus Prima ratio de
mutatu est duplex ergo aut de
mutatu est mutatum esse s
ptem illius mutari et illud sic
dilatatur in litera Sed aut
magnitudo .K.l. sup qua mo
vea .a.c.t.b. apice redeat
et sed magnitudo motu et .a.
quantitate tunc in magnus
.b.c. ergo continue moveatur usqz

ad terminum et sit tempus in quo mo-
vetur z et tempus eius dividatur
per medium in b tunc arguitur
sic quod a erat ad medietatem ma-
gnitudinis mutatum est quia
quia ibi quiescit quod a b simul
incipiat moveri et cum eadem velo-
citate movebatur quod b venit ad
aliud medium eius mutatum est
per eam moveri. Sequitur quod a in
movendo per eam medietatem magni-
tudinis est mutatum esse sed
primum medietatis et eius prima
medietas sit divisibilis in infi-
nitum sequitur quod ante omne mu-
tari est dabile mutatum
esse quod non est dabilis prima pars
magnitudinis quin possit dari
alia prior. Est tamen sciendum quod
contra hanc rationem stat punctum
non dividat totum lineae ita mu-
tatum esse movetur totum motum
secundum quod ante lineam vel post eam
accipiatur et semper accipe a
tamen punctum sed quod lineam dividit
et similiter antequam motum et ante-
quam partem motus est accipere
aliud mutatum esse quod indi-
visibile est in motu ad aliquam
totum non pertransit aliquod signum
certum eius vel dicitur mutatum sed
stat punctum infra lineam
est in potentia ante divisionem
lineae actu aut ad non dicitur sed
est tamen punctum sit divisio
lineae sicut mutatum esse in
fine motum et in potentia quamdiu mo-
tus non ibi terminatur sed si ibi
terminatur erit in actu et quod in
quantum in actu motum est eo quod
est in potentia non aliter probat
sed illud quod continue movetur
non mutatum est pro aliquo
mobile cum velocitate eius motus
non est terminatus. Tertia ratio
quae sumitur ex parte temporis

quia quod mutatur in aliquo toto tempo-
re mutatur in qualibet parte eius temporis
prius autem tempus [illegible] sequitur
quod quod mutatur in aliqua parte temporis
mutatum est in nunc terminante
illam partem. Tunc cum illa pars sit
divisibilis in infinitum sequitur
quod ibi sunt infinita nunc et
per consequens infinita in infinita mu-
tata esse quorum non potest dari
primum. Quarta ratio quae sumitur ex parte
motus continui quia quod continue
movetur primo in nunc vel mutatum
est sed non potest aliquid moveri in nunc
quod in nunc mutatum est et tamen
ante omne tempus sit aliud nunc
quia divisio temporis fit in ipso nunc
sequitur quod ante omne mutari est mu-
tatum esse. Tertia conclusio ante
mutatum esse est mutari
et probatur sic: mutatur aliquid quod
a nunc illud quod mutatur in uno et
eodem nunc et hoc non quia in eodem
nunc esset in a et in b quod est impossibile
quod in alio et alio nunc in a et
in b sed inter quaelibet duo nunc me-
diat tempus quod cum mutatum
est in b prius mutabatur in illo tem-
pore medio et sic ante muta-
tum esse in b erat mutari et
ante tempus intermedium sit divisibile
in infinitum et divisio temporis
fiat in ipso nunc sequitur quod ante
mutatum esse in nunc in quo
terminatur partes praecedentes ipsius temporis
est mutatum in parte praecedente
et tamen non sit dabile primum in
quo quin ante ipsum sit in alia parte
temporis mutatum sequitur quod non
est dare primum mutatum esse
quin ante ipsum sit dare mutari.
Est sed obiectio de generatione et
corruptione in quibus [illegible] non
est aliquod medium sed [illegible] in
nunc in quo generabile vel corrup-
tibile in termino a quo et de eo

nunc de quo est medium ad quod
sit tempus medium sequitur quod medium
esse et non esse quod aliquid me-
dium quod de illo medio ad quod mu-
tatur neque est ens neque non ens
Dicitur quod ad quod mutatur de non es-
se de esse vel econverso non est sed de
esse et non esse sed sic dicitur de cer-
tamen non est dare aliquod medium
quod de quo ad quod mutatur sed generatur
necesse sit non ens sed licet dare
ex primum de stantis de quo est
ens ita quod de toto tempore preteriti
aliud primum de stantis de quo est
ens sunt non ens Contra tertium
arguitur et quod quod terminat motum
non est aliquid medium sed sic
non dicitur quod sit medium inter esse
et non esse sed quia tempus quod
precedit instans de quo primum est
aliud quod corrumpitur non servatur ali-
quid motum sequitur quod sic aliud quod
de quo primo sit aliud quod corrumpitur
est terminus precedentis temporis corrumpitur
motum sive de quo motus
corrumpitur ita de tempore quod est terminus
precedentis motus Contra quartum
medium dicitur illa de corruptione
sicut sed est terminus motus
et sic est de instanti quod termina-
re motum quod idem est quod mutatum
esse est indivisibile tempus ut supra
ostensum est et sic corrumpitur di-
citur illa de corruptione de toto motu
precedente quod est terminus sed non
est de instanti sed de tempore ita quod
de toto tempore precedenti ad quod ge-
neratur est non ens et de toto
de stadii est ens et sic de aliis
est de corruptione et alteratione
medium Et hoc est quod philosophus
dicit de fine huius capituli omne
quod generatur est prius generatum
et omne quod corrumpitur est prius
corruptum et omne quod corruptum
prius corrumpitur sed corrumpebatur

quod omne aliud quod alteratur
prius alterabatur Ad quintum quod habet
quod potentia concepte magnus sic
per quam sit motus sicut potentia
est concepte tempus quia sicut
magnitudo est divisibilis de infinitum
medium et sic quod magnitudo est divi-
sibilis de infinitum de ea non
est dabilis prima pars quo neque
de primum mutari Et sicut est de
dicitur hoc et quod de aliis mo-
tibus sed non sunt manifesto
ut ex motibus precedentibus
de motu locali quod de alteratione
non est quod magnitudo est prius
divisibilis qualitates aliud
est divisibilis quod patitur pos-
sunt hoc divisibile de alteratione
quod sit in tempore quod quod tempus est
divisibile de infinitum Ad
rationem ad primum conceditur quod dabilis
est prima medietas ex quo
nichil est de illo motu et hoc
dividendo motum per partes cum
sic sed illa medietas est ita
divisibilis in infinitum ideo non
est dabilis prima pars Ad aliam dicitur
quod motum ad quod non est dabilis
terminus prior de quo sit verum
dicere quod movetur primo movetur
aut mutatum est hoc sed dabi-
lis quod est applicatum terminus temporis
mensurantis motum sed non de
de illo nunc neque movetur neque
mutatum est sed incipit moveri
non enim movetur sed incipit moveri
neque movetur neque mutatum est
Ad aliud quod dicitur quod mutatum esse
est terminus illius mutari quod
est terminus ad quem et ista non preter
aliquid sed quod illud mutari precedit
est divisibile de infinitum ut dic-
tum est ideo ante omne mutatum
est mutatum esse

Utz magdo mole motus
et tempus oppositi se habeant
ad esse finitum vel infinitum
Dicitur q non qz motus re
ri est d finitus s durationem
et tn mole et spatium trans
itum sunt finita ergo Tertio
sc predicta similiter se habent
ad esse finitum vel d finitum
hic est qz mole d in modo tpe
maius spatium transit s hoc
no est semper unum utz d diuis
mobili est unum referendum mo
alio hic et sic ptz d eodem mo li
moto pmedia d spa d raritate
et densitate Quarto arguitur dicitur
qntitas sunt dicitur ab hyle
et spacii ergo ad finitatem
unius no sequitur d finitas
alterius sed oppositum est
plures d alio o cato huius trac
tatus Responsione sed
qd sequitur plus d terminant
d diuisione motus qz d terminant
d finito et d finito d motu
sicut eum dicitur ptz ad eandem
hmu ita finitum et d fin
tum et io supra ostendit qd di
uisio simul d rem d mo
tu et magne et tpe et mot
ita ostendit unum d definito
to et d finito Deo osten
sione eius duo repetit phs
primum est q omne qd mouetur
d tpe mo Secundum est q d ma
iori tpe b ab eodem mobili tra
situr maior magdo et hic sequitur
mole equaliter moueat
et d maiori minus ita q minus
spatium sit per maioris spacij
sit q non d terminat pract
et densum et phs soluit
rationes ea eum sunt facta hu
ius inferius Prima Con
q magdo finita no pt
transiri tpe infinito nam

magdo d finita pt transiri
tpe finito Ista conclusio pro
bata fuit io primo huius
probatione eius repetito primus phs
d puti calo eum probat quantum
ad ultimam sui pte Est tn
aduertendum tn pho q conclusio
quantum ad sui primam ptem e
sit nectsia q no reuertitur id qd
mo probandum magnitudinem ad pa
eius ptem multotiens et hoc
ppe motum circularem qui est sup
magnitudinem finitam et tn pt
esse d tpe d finito et phs sol
um primam vacat ad oppositum
Tertia Conclusio si tempus et magdo
sunt d finita oz mole esse
finitum ptz q eum mole non
subito transeat magnitudinem
s successiue pro pte eius tra
sit unam ptem magnitudinis q
z a et z a quia z a ergo eum totum
mole tpe finito transeat v
nam ptem magnitudinis sequitur
q ipsius molis duo pnt esse
ptes infinite qz si essent
d finite unaquaque ptes
eius transiret primam pte
magnitudinis tpe d finito qz eum
ptes molis transeunt primam
ptem magnitudinis transiuntur et
ab eadem modo magdo d fi
nita no pt transiri tpe in
finito utz secundum conclusionem
hic magnitudine et tpe finitis
necesse est mole esse finitum
et eodem mo probatur q mole ex
istente finito motu et tempus
et magnitudinem esse finitam qz
si una magdo hmoi moueatur
aliam quamuis illa alia quiescat
ille due magnitudines se inuicem
absoluunt ita q si magnitudo
mota d aliquo tpe transit
quiescentem d eodem tpe transitur
a quiescente Quarto ergo mole

sit finitum et magnitudo infinita
ponatur, quantum mobile quiescere et
quod magnitudo moveatur in toto
quantum mobile tunc fiat accretum
partes continue accrescitum est. Item
tunc aliquod mobile transeat aliquam
magnitudinem, prima pars mobilis attingit
prius primam partem magnitudinis
quam 2am et 2am quam 3am et sic
prima pars prius perveniet ad terminum
quam 2a et 2a quam 3a et 3a
quam 4a, sic ergo pertingit ad terminum
tempore infinito, scilicet quod prima pars
prius pertingat ad eundem termi-
num tempore infinito. Et similiter
arguitur de qualibet parte mobilis
et cum partes mobilis sint sic
finite, quare ponebatur quod mobile
esset finitum, sequitur quod cum partes
tempus in quibus omnes partes mobilis
pertingunt ad terminum essent infini-
te et per consequens totum tempus in quo
totum mobile pertingit ad terminum
erit infinitum et sic tempus est in-
finitum, magnitudo erit infinita
igitur per primam conclusionem, ergo si mobile
est finitum necesse est magnitudinem
et tempus esse finitum. Tertia conclusio:
tempore et mobili existentibus
finitis necesse est motum esse
finitum, patet quia magnitudo et mo-
tus se habent ad esse finitum
et infinitum quia mobile finitum
non transit spatium infinitum
nec mobile infinitum transit spa-
tium finitum, neque mobile infini-
tum spatium infinitum in tempore fi-
nito, ex quibus sequitur quod necesse
est quod si unum eorum sit infini-
tum alterum esse infinitum et si
unum sit finitum et alterum.
Ex quibus patet conclusio respon-
salis ad quesitum quod illa tria
magnitudo, mobile, motus et tempus
consimiliter se habent ad esse fini-
tum et infinitum. Rationes

ad oppositum. Omnes dicte so-
lute sunt. Notandum dicitur quod
quamvis illa quatuor sint dicta
tamen necessariam habent habitudinem
ad invicem quantum ad esse finitum
vel infinitum, dictum est enim
in quarto huius quod motus capit
continuitatem a magnitudine et tempus
a motu etc.

Utrum de statu et quiete possit da-
ri primum. Arguitur quod sic quia
dabile est primum non esse motus
ergo similiter de illo instanti mobile non
movetur et antea movebatur ergo
in illo instanti primo instat
et quiescit et sic de statu et quiete
est dabile primum. In oppositum
est philosophus in 6to talis huius
tractatus. Responsio. Di-
cendum quod primo philosophus determinat
de hiis que pertinent ad divisionem
motus, quia determinat de hiis
que pertinent ad divisionem quietis et quie-
tis seu status et continuo que sequun-
tur; secundo determinat de hiis que
pertinent ad statum, deo ea de-
terminat que pertinent ad quietem. Hoc vi-
so sit prima conclusio: omne
quod stat movetur, patet quia omne quod
natum est moveri eo tempore quo
natum est moveri et secundum illud
et eo modo quo natum est mo-
veri, si quando quiescit vel
quod stat ut quod tendit ad quietem
non dum quiescit quia idem simul
tenderet ad quietem et esset in quiete
ergo omne quod stat movetur quod
stat et per consequens motu vita ad
quietem. Secunda. Sequitur quod omne
quod stat stat in tempore patet quia omne
quod movetur movetur in tempore, sed omne
quod stat movetur ergo. Quantum ve-
locitates et tarditates dicuntur
secundum tempus secundum contingit aliquid

zelociu aut tarcdius stare ergo
omne qd stat stat d tpe in
quo st velociu q illud qd in
quolibet stat stat p° et pste
et no racione alicuius ptis ipsi
nec est q stet d quibz pte
illius tpis ptz q diuidatur
tpus in duas ptes si dicit
q d nouissima pte stat stapni
q nesp d toto stat d quo po
nebatur stare ut pz dici
q d alicud pte tn stet quia
sit non pmo staret d toto
tpe si sed racione ptis Re
linquitur ergo q stat d utraq
pte sic ergo dici p° stare
d toto tpe q stet d zi traq
pte stat sic p° dictum est d
eo qd mo Ita Consi et
dispensalis ad ptem pmid
questionis d statu no est dare
pm q stat no est aliqua p
pmid ptd aliquid tpus d
quo dicit aliquid mole mo
vta ex est d stacio q omne
q stat mo et omne qd mo
mo d tpe qd est diuisibile
d infinitum d infinitas aut
non est dare pmid et post
zanc zos plurs d vad ste
pmis posita est d motu Ad
Secundo qd ad zm ptem
questionis in q'ete non e dare
pm ptz p eand ro q oib
qt est in tpe si d tpe et q
mathe d qd ostinuo no
est dare pm eo q p bz qui
imm est diuibe d infinitum
ergo d q'ete no est dare pm
Ad aut qs est in tpe p
positum est et hz in infiniti
tulo posset plures consolucio
pmid et zaz ros quas pris
indixit Ad hc pcand q
quibz ro zoz fuit zi nuu
deauz in motu et q'etez

q talis est q d prijis est illud qd
mo ostinue si sic to quod dim
mo mone p alig tpus ou
abz sit pmid sub ead disspo
sicone si quod est motus et
mone dicit q mo si sic totum
q ud pronbz alig mone si pte
et tn q mone d vnu ct
ead loco ptotum tpus sicut
ad homo sedens mouet se
dem ul manum Ad quart sic
dicit sic qd mo ostinue si
q si intercedet quies muset
sub ead dispositione ptpns q
quiesc Ad proba ergo illud qd
dictum est q nih sit sepe
q id si ib sit mobile et q
cesset ptz quia q illud dicit
questere qd similiter se habet si
sic totum mobile stat pus vel
sic aliq mobile si sic totum
hz e motum in illo cat qz
dim mone sub ead dispo
sicone vel si quod e motus ad
illo tpus sit diuisibile sic q id
tpus quiescit et d illo tpe mo
uet et quiescit qd sic e aliquid
sic ergo ptz d prijis sit alig i
mobile qrt e motum si sic totum
p alig tpus mouet sed p diui
nu illius tpis sub ead dispo
sicone vel ci si quod e motus
q int quando duo nunc me
dicat tpus diuisibile si sicud
dnd est q illud qd mo in
vno nunc est sub ead dispo
sicone vel si quod est motus
sicut mobile locale d qd et
nunc tpis in quo mo locali
e d loco sibi equali mo
d hoc nota stapni q mole quiescat
d illo nunc q no est natum
mone in nunc nec quiescere
Ad hc ergo ptz dicim motus
ad q'etem q q'escens manet
sub ead dispositione ptotum

tempus illius cessat ꝫ illud qd
continue ꝑ motum d[icitu]r in tpe manet
sub eadem dispositione vel ꝫ quod
sit motus et sic possum dicere eadem
de motu locali. Sit enim magnitudo
a. c. et dividatur in duo media
in puncto b et accipiatur aliquod
corpus quod sit equale utrique scilicet a. b.
et b. c. et moveatur de a. b. in
b. c. Si autem accipiatur tota totum
ab infinitis dicta non poterit
accipi in duo loca ꝫ mani
festum est quod mobile non simul
ꝑtransisse deserit primum lo
cum et subintrat ꝫ secundum
item ꝫ quod locus in duas sub
divisiones multiplicabatur
ꝫ sic tota in infinitum quod
si dividatur de ab in duo media
in puncto d et b. c. in duo
media in puncto e manifestum
est quod de eius aliis locis
ab utroque et similiter semper
divisione facta fiat alius
locus et sic in alterative
Secundum quod si in sit transitus
de albo in nigrum transitus per
infinitos gradus albedinis
et nigredinis et tamen non se
ꝑ sunt infinita media
quod nullo posset pervenire ad
ultimum quod illa media non
sunt infinita in actu sed potentia
tantum. Ultimum quod omne
quod movetur quod diu movetur medio
est sub eadem dispositione sive
sub eadem esse ꝑ loco vel sed
secundum primum ꝫ sic non videtur
esse verum quod ꝫ sic dicitur quod ꝫ est
se et ꝫ verum est motus cor
ruptiones et quod non esset
ad principio motus et in
fine sic autem dicitur secundum quia
manet eadem forma Contra
ad hoc quod esse rei ꝫ quam

est motus non totum manet
neque corrupitur quod non manet
eadem motus quod prius erat ꝫ secundum
quod salvatur ad tertio et quarto ad
tertio sub esse ꝑ forma et sic
de toto motu est verum et est
esse invariabile et ꝫ sub eadem sub
est una et eadem sub esse a
forme ... motus usque
ad finem ꝫ terminum esse est al
terius ꝫ rerum ꝑfectum et imperfecti
sed magis completum illius
sunt ... et potentia et minus
perfecti. Ad rationes ante
oppositum dicitur quod tale est primum
non esse motus apparet ꝫ de illo
in instanti mobile non stat neque
quiescit nec movetur quod non est
mutatum neque quiescere
in illo instanti ꝫ in illo instanti
incipit mobile quiescere et
mutatum est de illo instanti
Sed Recto est prout dicitur in hodie

Utrum motus sit Recte
quod non secundum rationem ... Zeno
nis quintam ... ponet
in motu locali ... centro
quinta vero in motu ad formam
Sexta in vero in motu circulari
Prima est si possibile esset
aliquod moveri de loco ad lo
cum prius pertingeret ad me
dium spatium quam ad ultimum et prius
ad medium medii quam ad
medium et cum spatium sit
divisibile in infinitum oportet
mobile in finita media per
transire hoc autem est
impossibile ergo Secunda ratio si possi
bile esset aliquod moveri de
loco ad locum sequeretur quod ve
locissime motum nunquam
attingeret tardissime mo

tum contrarius est absurdum ¶ Ergo
illud ex quo sequitur possibile non
tum quia ponatur velocissime
motum in principio alicuius
spacii / primum certum et tardis-
sime / motum a medio parti-
cularis et simul incipiat
moveri tunc ergo velocissime
motum / non perveniat ad
aliquod medium nisi in tempore
ad quod perveniret ad illud
tamen tardissime / motum et
ad quod a illo termino vel in
aliquo puncto alteriori si sit
ad quod tibi tamen ex prius
sequitur quod quieverit et tamen sup-
ponebatur solum incepisse
moveri / si vero sit in aliquo
puncto anteriori tunc velo-
cissime motum / a medio ad
quem punctum non veniet nisi
in tempore tunc ad ut prius et
velocissime motum non potue-
rit velud condigni ad tardissime
motum ¶ Tertio ratio quia mo-
tum est in loco sibi equali
sed sagitta que movetur ap-
paret moveri in quolibet in-
stanti est in loco sibi equali
ergo non movetur et sic sagit-
ta non movetur quod tamen dicit maxi-
me moveri et per ipsius multi-
plicationem ¶ Quarta ratio
si possibile esset aliquid moveri se-
quitur quod tempus duplum esset equale
dimidio et contrarium cuius est
falsum probatur tum quia assumo
tres magnitudines unam quiescentem
que sit .a.a.a. et duas que sunt de-
motas equali / velocitate
et solum a capiat moveri quarum
una sit .b.b.b. et alia sit
.c.c.c. ponatur ergo primum magni-
tudinis b super medium
magnitudinis a et primum magni-

tudinis c super principium magni-
tudinis b tunc arguitur sic ad
principium magnitudinis b pervenit
ad principium magnitudinis .a. transi-
vit totam magnitudinem .c. et non
transit nisi medium magnitudinis a
¶ Sed magnitudo .c. est dupla ad me-
dium magnitudinis a quiescentem autem
medium transit tempus [illegible]
equali velocitate / ergo tempus
in quo b transivit magnitudinem
c est duplum ad tempus in quo
transit medium magnitudinis a
et tamen in eodem tempore ista duo
pertransivit / ergo duplum est
equale dimidio et contrarium.
¶ Quinta ratio si possibile esset
aliquid moveri ad formam puta
de non albo ad album tunc illud
quod movetur dum movetur in medio
terminorum sic sequitur quod nec album
et nec nigrum erit dare medium
et sic erit medium inter duo
contradictoria quod est falsum ergo ¶ Sexta
ratio quia non movetur totaliter
quod semper est in eodem loco sed
corpus circulare in puncto ce-
li (?) [illegible] est in eodem loco ergo
non movetur ¶ Istas ra-
tiones Zenon voluit improbare
omnem motum quas ponit
Aristoteles in fine huius libri / et
probat [illegible] in hoc libro sexto
solvuntur ¶ In oppositum Aristoteles
auctoritate huius libri cognoscendum
¶ Ad responsionem sciendum primo
dictum [illegible] in primo huius libri
illi non est naturalis philosophia qui
negant motum esse quoniam motum in
[illegible] esse tamquam principium in
[illegible] naturali scientia supponitur ideo
contra / illos non est philosophus
arguendum sed rationes per eos adductas
[illegible] solvere
[illegible] aliqualiter

aliquid accipit. Omne istum
negantes motum distinguunt
duplicia entia, quedam vera et
alia apparentia tantum. Dicunt ergo
motum esse de apparentibus et quod
sensus dum iudicamus aliquid
moveri decipitur. Sed sensus decipitur
quod supposita debita dispositione
sensus et debita dispositione medii
et debita dispositione sensibilis
ad sensum iudicantis sensibili
accidens est quod sic verum ubi
sensus dicit. Et patet experimen-
tum quia illis existentibus et de-
bilitatis [?] et differentiis
ad que sensus illis existentibus
sensus iudicat aliquid moveri
sequitur quod motus est. Et hec
est responsio ad questionem que a-
liqui non dicunt probatione. Secundo
notandum ad questionem Zenonis
quod in quinto libro phisicorum responde-
tur quod licet quodlibet magnitudo est in-
finita secundum potentiam divisionis fi-
nita tamen secundum actum, ita transitur
tempus infinitum secundum potentiam divi-
sionis finito tamen secundum actum et ita
videtur quod aliquid moveatur. Secundo
ad rationem non oportet quod transeat in-
finitum in actu quia intermedia
magnitudinis non sunt
infinite partes in actu sed potentia
tantum. Sed sicut dicebatur
prius hec solutio est ad hominem
sed non ad veritatem. Sed in octavo
ponit istam aliam secundum
veritatem per hoc quod mobile
non utitur infinitis que sunt
in magnitudine quasi in actibus
existentibus sed ut in potentia exis-
tentibus. Sicut enim illud quod
movetur utitur aliquo puncto spa-
cii ut in actu existente quod ut-
itur eo ut principio et ut fine

et tunc necesse est quod quiescat et
ut ibi sistatur et sic non oportet
transire infinita que in actu
sunt quia sic numquam veniret
ad finem. Et secundo dicitur ad rationem
Secundam rationem concedendum quod mobile in quo-
libet nunc temporis in quo movetur est
in loco sibi equali sed ex hoc
non sequitur quod quiescat quia in
nunc non est motus neque quies
Neque sequitur quod si in nullo nunc
temporis moveatur quod non move-
atur in nullo tempore quia aliquid mo-
veatur in aliquo toto tempore sic
sicut et requiritur quod moveatur in
quibus parte temporis. Quod
nunc non est pars temporis quod non
componitur ex ipsis nunc neque
ipsa nunc sunt in actu in tempore.
Ad tertiam concedendum quod existente
magnitudine equali tempus supposita
equali velocitate oportet
tamen advertere quod reliqua
sunt contraria et sic non est
in proposito quia sunt ibi due
magnitudines mote contra se invicem
et una quiescens unde clarum est
quod si aliqua duo alia se-
cundum motum moveantur in duplo citius
se invicem transeunt quam si unum
moveatur et reliquum quiescat.
Ad quartam respondendum primo ad
rationem dicendum quod mobile
motum sic totum in medio [?]
est sed tamen omne quod movetur est dire-
ctum secundum unam partem est in uno [?]
et secundum aliam est in altero et hec
solutio sufficit ad repellendum
rationem Zenonis. Secundo tamen hec respon-
sio non est secundum veritatem quia
contingit aliquid secundum se totum mutari
de uno termino ad aliud et non
partem post partem. Et ideo hec

racōz sunt alie mocciano
dicens q d mutacionum sz formā
q est incepcia inc q non
est medium instans mutacōis
accipiendum est s'partez passi
one q est motio ad quem
sicut d mutacionum sz subiectum
ves dnd equid est et dudus
non est sz d generacōe sz quod
ad aliquid muta d nō albo
in album talis mutacio sunt
subiectum mutacōis et nō in
bus sz instans mutacōis
accipiendum est s'partez passioz
q ad talis muto realiter e
motus et est inter contraria int
q est accidentis ad hoc q mu
tuum mutacionum dnd mu va
est in medio inter terminum a quo et
terminum ad quem qd quod incipit
participat naturam vtriusque
extremi ¶ Sed aliud dicitur
q aliud sz se totum non mutat
totum subiectum s'racōne non
quod totum totum sz totum partis
et hoc sufficit ad hoc q
aliquid moueatur accidentaliter

¶ Vtrum impartibile possit
moueri ¶ Ro q sic q pdicta
sunt d [illegible] et ad moueri
motibus corporibus sed mag
nitudinibus in quibus sunt et
sic accidit ¶ De superficie et
de aliis quantitatibus magnitudinis
¶ Ro [illegible] sed est indiuisibilis
q non pot partiri d plures
partes et [illegible] est dicitur
indiuiduum et ad pot moueri
¶ Ro [illegible] instans in
[illegible] d [illegible] ad [illegible]
et voluntas [illegible] ad [illegible]
tudinez et ad sunt d [illegible]
¶ Sed oppositum est plures in

penultimo capitulo septimi tracta
tus primi libri ¶ Reprehensioe
sciendum q perscquit plures solu
tacōes zenonis nychantes
motum quod ostendit q d pa
bile non pot moueri propter quod
destruit opinio d'mocriti po
nentis adthamas esse mobiles
¶ Item ostendit q nulla mutacio
est d finita q est contra eracli
tum qui ponit omnia moueri sz
et d'ibus duobus vide d infinita
questione et pō d'pō pcas mod
festacōe ¶ Ro q alicuius
hic duobus modis ¶ Primo ipse
¶ Alio patens ¶ Tercio accidit
co [illegible] aliud duplicat
dicta moueri vno modo quia ip
spatium nō pot moueri sicut ca
lux d nam et nauiis in hoīe
¶ Alio q ipsum spatium non pot
ipsa moueri sicut albedo hoīs
et cum [illegible] accidentis ¶ Item
nond q duo est indiuisibile
qd est indiuisibile sicut inceptive
sz spem et formam vt sed dicitur
indiuisibilis ¶ Aliud est indiuisibile
sed quantitatem vt punctus et ita tale
indiuisibile sz quantitatem est pot esse duo
¶ Sed est indiuisibile spiritualiter
tum qd ad est principium quantitatis
sicut punctus dimitas inc ¶ Ali
ud est indiuisibile qd non est in
quantitate ¶ Sed accidit nec d pon p
modum punctus accidit aut forma
ut sicut intelligencia vel dif
ferentia ¶ Sed primum est
sz indiuisibile sz spem et formam
qd ad est diuisibile sz quantitatem ipse
moueri pot accidit [illegible] p [illegible] ra
cionez facta ad oppositum ¶ Ra
¶ Ro indiuisibile sz quantitatem patens
pot moueri potest q anima infra
patens moueri motu corporis
et similiter punctus d alio q
motus nobis moueri omnia
q d nobis sunt ¶ Ra ¶ Ro

indivisibile per quietem non potest per se
moveri probatur tribus racionibus
Prima est quia si non sit ita moveatur
aliquod impartibile per a.b.c.d.e.
vel ergo dum movetur est totum
in a.b. vel in d.e.c. Non potest dici
secundum quia tunc esset divisibile. Nec
potest dici tertium quia dum aliquid est in
termino ad quem non movetur sed
motum est vel mutatum. Nec potest dici
primum quia dum aliquid secundum se totum est
in termino a quo non dum movetur.
Secunda racio de impartibili est de motu
locali quia mobile pertranseat aliquam
magnitudinem sibi, quam prius pertranseat equa-
lem sibi aut minorem sed indivisibile
non potest transire minorem sed quia ad
hoc esset divisibile ergo transeat equa-
lem sibi. Et sic si moveatur per aliquam
totam lineam motus eius erit
equalis lineae ergo mensurabitur
totam lineam per puncta indivisi-
bilia et per consequens linea erit com-
posita ex punctis quod est falsum. Tertia ra-
cio omne quod movetur movetur in tempore
sed in omni tempore in quo aliquid movetur
est minus in quo aliquid minus mo-
bile prius pertingit ad aliquod
signum quam totum mobile
in illo toto tempore et supposita equali
velocitate. Ergo si impartibile moveatur
in tempore dato erit minus illo in-
partibili quod prius pertingit ad
illud signum quam totum et in mi-
nori tempore et per consequens erit dabile
minus indivisibili et minus minimo
quod est falsum et impossibile. Tertia con-
clusio ergo quod indivisibile non potest
moveri et sic patet responsio ad
primum. Pro responsione ad secundum
sciendum quod omnis mutatio est inter
contraria vel contradictoria utrumque
in utroque termino. Quia in contrariis aut
datur maxima distancia
sicut patet in qualitatibus
contrariis aut per privacionem ad ali-
quam naturam sicut in quantitate

et loco. Quia res depositis. Sed contra-
ria omnis mutatio ad formam est
finita patet quia omne quod clauditur
inter duos terminos est finitum
sed omnis mutatio ad formam clau-
ditur inter duos terminos ergo omnis mu-
tatio ad formam est finita. Verum
patet quia omnis mutatio ad formam
est inter contraria vel contradictoria.
Si sit inter contraria tunc inter illa datur
maxima distancia sed quo acquisito
aliquo contrariorum perfecte cessit
motus qui est ab alio. Similiter
in augmentacione et diminucio-
ne quia homini datur maxima
et minima forma. Datur enim
maxima indebita natura
quo adepto cessat augmentum
et etiam datur minima quo habito
cessat decrementum. Similiter mu-
tatio quae est inter contradictoria
est finita quia generacio est a non
esse ad esse ideo adepto esse
finitur corrupcio autem est ab es-
se ad non esse ideo acquisito non
esse finitur corrupcio. Tertia
Conclusio nullus motus infinitus
localis est de finitis per racionem
ad terminum ad quem patet quod ut dicitur
secundo physicorum naturalis ordinatur
et in fine sicut ad finem quod finis
sit de per se ordinata ad finem
sicut de physica. Et ita si terminus
ad quem aliquis motus sit in-
finitus motus esset impossibilis
non enim attingit finem quod non
potest esse sicut non contingit
describi quod non attingit descriptio
esse sed. Sed ergo non potest esse ali-
quis motus qui non sit ad ali-
quem terminum. Alia conclusio non
est de omni aliquo motu esse
de infinito in tempore per successionem
motuum sed hic probabitur. Sed in octavo
dicitur quod motus circu-
laris est perpetuus quia ipse

ta una circulatio ab oriente ad
occidens redeundo in occidens
oriens / recessio alia circulatio
et iterum alia et sic continue et isto
posset concedi quod motus ad formam
est perpetuus continue sic videlicet quod
ab alteratione succedit generatio
et corruptio etc. ¶ Secunda est
quod de motu ad formam et lo
cali quia de motu ad formam
non est successio / ad motum
tamen in infinitum mediante quo
motus sed de motu locali est
successio in motuum in infinitum
de eadem specie motus ita / quod una
circulatio est causa specialis alterius
alia que terminatur circulationes ad
infinitum sic quod faciunt unum
motum continuum non autem mo
tus ad formam sunt sic ad in
finitum succedentes ¶ Ad rationes
¶ Ad primam dicitur quod solutio est
et etiam ad 2am ¶ Ad aliam dicitur
quod illi motus non sunt naturales
sed sunt voluntarii aut in
tellectuales ¶ Et tantum de septimo
physicorum /

Circa septimum
physicorum
queritur
utrum omne
quod movetur
movetur ab alio
¶ Arguitur quod
non quia animata moventur
a se ipsis ergo non moventur
ab alio ¶ 2o grave suspensum
supra aerem descendit gra
vitate sua frangit aerem
movetur de orsum et non ab alio
ergo a se ipso ¶ In oppositum
est philosophus in primo celo et in
septimo ¶ Pro declaratione
notandum quod philosophus primo de
precedenti vero determinavit de
motu secundum se et de consequentibus

ipsum et de partibus eius continue
incepit determinare de motu per
comparationem ad motores et mobilia
ostendendo quod est unum primum
motum et unum primum mobile et
unum primum motorem et hoc facit
in hoc septimo deinde de octavo
determinat quod sit ille primus motus
et primus motor ¶ Ad ostendendum
autem esse unum primum motum et
unum primum motorem ponit philosophus
unum propositionem ad hoc ostendendum
scilicet quod necesse est quod omne quod movetur
ab alio moveri et de hoc est presens
questio ¶ 2o notandum quod mobilia
sunt duplicia quedam quorum est
quod non habent in se ipsis principium
sui motus sicut illa que mo
ventur per violentiam et de talibus
omnibus manifestum est quod moven
tur ab alio ¶ Alia sunt que
habent in se ipsis principium sui
motus de talibus potest esse du
bium an moveantur ab alio ¶ Et
sed hoc dicit philosophus quod si aliquis
dicat aliquid moveri a se ipso primo
sic primo probat hoc quod totum mo
veri et non movetur ab aliquo quod
terminus falsus est / at si dicat quod
quod moveri aliquid una pars movetur
et alia movet moveat
sic ipsum probat hoc quod non
differunt quod pars sit mota
et que movens sicut si unum
mobile quod est d e z pars que
est c d moveat partem que est
est e z et non videatur que pars
earum sit movens et que sit mo
ta ¶ Tunc respondetur ¶ Sit ¶ 2o notandum
de responsione quod omne quod movetur
ab alio movetur sic quod non / movetur
a se primo et primo / quod cum
aliquid moveatur a se per ali
quas sui partes per alteram / sequitur philosophus
suppono duo suppositiones
¶ Prima est quod si aliquid
movetur a se primo non quiescit

ad quietem cuiuscumque alterius
quia illud quod quiescit alicui per se
non quiescit sibi per alterum et vere
per se. Sed ex ista suppositione sequitur
alia quod si aliquod mobile quiescat
ad quietem alterius ad non movere
actu et primo et per se. Ex quibus
conclusionibus suppositionibus
concludit philosophus quod omne quod movetur
ab aliquo alio movetur quod probat
quia si per adversarium aliquid movetur
a se ipso et per se et primo sit id
a b. tunc oportet quod sit divisibile quia
omne quod movetur divisibile ut pro-
batum est in sexto dividatur
quod in puncto c et ita quod una pars
eius sit b c et alia a c. Si
pars b c quiescat necesse est quod
totum scilicet a c quiescat. Pro eius
potentia ponitur totum moveri
ratione alterius partis scilicet ratione
partis scilicet a c. Sed nullum totum
cuius pars una movetur movetur
et alia quiescit movetur per se
primo. Non ergo mobile
a b primo et per se quod tamen suppo-
nebatur ab adversario. Si
ergo aliquid quiescit ad quietem al-
terius movetur ab alio. Ergo a
b quod quiescit ad quietem partis
scilicet b c ab altero movetur
et eadem ratione est de quolibet alio
mobili quia omne quod movetur
est divisibile et eadem ratione oportet
quod quiescente parte quiescat to-
tum. Manifestum est autem quod omne quod
movetur ab aliquo alio movetur.
Sed contra istam rationem
[illegible] per multas obiectiones. Dicit
ergo Galienus contra
hoc quod dicit philosophus quod si
una pars movetur primo et
alia quiescat quod totum non
movetur per se dicens hoc esse
falsum quia ea que moventur
secundum partem per se moventur.

Sed deceptus fuit Galienus
ex equivocatione eius quod est per
se. Per se enim quandoque sumitur secundum
quod opponitur tantum ei quod est
per accidens et sic movetur aliud
quod movetur secundum partem movetur per se ut
Galienus intendit. Secundo
vero sumitur per se secundum quod opponitur
simul ei quod est per accidens et ei quod
est secundum partem et sic non sumitur
Dicitur per se secundum quod est primo et
isto modo accepit philosophus in pro-
posito [illegible] considerandi sunt a-
ntecedentes [illegible] rationes philosophi sunt
rationes magis urgentes dicebat
rationem [illegible] suppositionem de primo
Sed quia de primo scilicet sequitur de per se
et non econverso quod ponitur aliquid
moveri a se ipso primo et per
se. Si enim ponatur aliquid
mobile a se ipso moveri per se
et primo necesse est ei quod mo-
veatur et secundum se ipsum et secundum partem.
Si ergo ponatur quod aliqua pars
eius quiescat erit positio de primo
et concludat positio in primo ...
sequitur de per se. Ergo quod probat
intendit scilicet quod totum movetur
a se ipso non primo et per se ut po-
nebatur. Tunc obiectio reddit
aliqui obiciunt dicendo quod licet
de primo sit per totum quiescere
secundum dividendum naturam magni-
tudinis scilicet corporis est tamen impedi-
mentum propter celum vel terminus non
tamen est de primo secundum considerationem
rationis quia corpus quod per se ponitur
quiescere vel quia corpus non
prohibetur quiescere vel mo-
veri. Sed hanc responsionem
excludit commentator quia aliquando
ipse solum reddit de primis
secundum philosophum repugnat subiecto
conditione ipsius scilicet sicut non
repugnat ei ratione generis sicut
hec ipsa est de primis homo

est in ratione quadam non
contradicitur esse necessarius quod
hoc quod non est aliud. Sed
rursus similiter consequentie est quod
pars movetur ex se quod consistit
hoc est totum ipsius totius, et
in priori responsione remo
ta auctoris aliter ponunt dicunt
quod aliqua conditionalis potest
esse vera cuius antecedens est impossibile
et consequens impossibile sicut ista Si
homo est asinus homo est
rationalis concedendum est ergo quod
impossibile est aliquid movere quod
ponitur movere se ipsum et
movendum a se ipso per se et primo
vel quod totum vel pars eius consistit
Sed est impossibile est rursus
esse tale quod vel quod est sibi
ipsum causa motus sed tamen hec
conditionalis est vera si motor
movetur se ipsum per se et primo
pars consistit et totum consistit,
Modo si consideret via philosophi
non est contra quod plures viri
coacte partes ab hac non sunt
habitis veri conditionalis
[illegible] Non enim dicit quod
stat [illegible] b [illegible] sed dicit nisi
est b [illegible] quiescente quiescit
ab et ita dicit quod quiesce
te parte quiescit totum et
hanc conditionalem veram de
mandavit plures proposito
Sed dicit alterius auctoris
quod predicta demonstratio non
est propter quid sed est demonstra
tio signi vel quia est. Contra
hanc autem responsionem arguere
[illegible] Thomas [illegible]
tum ad hoc quod dicit de veritate
conditionalis sed non quantum
ad hoc quod dicit demonstrationem
esse demonstrationem. Dicit enim
Thomas quod predicta demonstra
tio est propter quid quia causa

quia impossibile est aliquid
movendum se ipsum quod sic ostendit
quia aliquid movere se ipsum non
est aliud quam esse sibi causam
motus quod autem est sibi causa
alicuius oportet quod primo ei conveniat
sicut calidus quod sibi et aliis
est causa caloris est primum
calidum. Plures autem de secundo
ostendit quod de mobili non contin
gentur primum ut concepte ipsius
[illegible] magnitudinis [illegible] motus
propter divisibilitatem non [illegible]
[illegible] alicuius primum cuius
motus non dependeat ab
aliquo priori contra motus
totius dependet a motibus
partium et dicitur de causis [illegible] in
septimo. Sed ego plures ostendit
causam quare nullum mobile
moveat se ipsum quia non potest
esse primum movens cuius motus
non dependeat a partibus
sicut si aliquis ostenderet
quod nullum divisibile potest esse princi
pium quia esse eius divisibilis
dependet a partibus ut sic ista
conditionalis sit vera si pars
non movetur totum non movet
se. Sed hec conditionalis est vera
si pars non est totum non est
[illegible] hoc [illegible] proponit
aliqua movendum se ipsa di
cit nullum corpus aut
divisibile movet se ipsum sed
movens se ipsum est tantum substantia
spiritualis quia desiderat et amat
se ipsam et sic [illegible] non
tamen [illegible] Et sic patet plures
ponendo omne quod movetur ab alio
movetur non dicit [illegible]
a Platone qui ponit aliqua
moventia se ipsa per se sed solum
de [illegible] plures loquitur
de motu Platonis qui est ac
tus entis imperfecti [illegible]

de motu de perfecto sed quod est actus
entis perfecti. Rationes ad partem
dicitur quod ad propositum movet se ipsum
non per se primo sed per alterum sed ra-
tione partis que est huius movens.
Ad aliud dicitur quod de illo tamen [illegible]
...vis modo esse patiens inqui-
tum accidit quod non moveat per unde
secundum modum per se agentem et
de hoc plenius videbitur in
octavo huius.

Utrum de moventibus et mo-
tis sit procedere in infinitum.
Arguitur quod sic: omne movens
physicum movetur quia movens non
motum non sit apud physicum
consideratorem sed omne quod movetur
movetur ab alio ergo in motis physicis
est procedere in infinitum. Secundo
generatores et corruptores sunt
infinite ergo generantia et ge-
nerata et corrumpentia et cor-
rupta et per consequens moventia
et mota. Ad oppositum est
philosophus in 7o et 8o huius.
Pro responsione notandum
quod septimo physicorum ostendit quod
omne quod movetur movetur
ab alio quod accedit pro de
proposito ostendendo quod sit unus
primus motus et unum primum
mobile et unus primus motor.
Secundo notandum quod philosophus de isto loco
aliter ostendit quod in causis move-
ntibus non proceditur in infini-
tum et aliter in 8o. Tertio
quia methaphysicus ostendit esse
motum sed in 7o methaphysice
abstrahit a motu ideo ostendit
esse statum in causis efficientibus
in quantum sunt efficientes abstracte
et non in quantum efficientes sunt
per motum et dicitur unde tamen me-
dio quia si in illis non esset

status non esset dare primum
efficiens et per consequens neque secundum
tamen secundum efficiens non efficeret
nisi de virtute primi et tertium de
virtute secundi et primi. Sequitur
ergo quod secundum non efficeret. Nota
pro ratione et hec divisio habet
veritatem de causis subordinatis
ita scilicet quod de talibus secundum non agit
nisi in virtute primi. Unde ratio
est quod de talibus secundum habet a primo
quod sit ergo habet ab ipso quod efficiens
sit; sed accidentaliter subordinatis
secundum non habet ab ipso quod sit ideo
etiam non habet ab ipso quod efficiens sit
et ideo secundum potest agere non cau-
sante primo et ideo de causis acciden-
taliter subordinatis in infinitum
non repugnat procedere in in-
finitum tamen repugnat ali-
unde ex hoc quod sunt tamen accidentaliter
subordinata in ordine una
certa ordinatur ad aliud et sicut
dictum est de efficientibus ita
est de aliis omnibus causis
hic dicitur sit. Tertia conclusio:
in motis et moventi-
bus essentialiter subordinatis non
est procedere in infinitum sed est
devenire ad unum primum motorem
et unum primum mobile. Pro ratione
probationis conclusionis supponit philosophus
quod si aliquid movetur ab alio
per hoc quod ipsum quod movet
movetur sed movens movetur ab ipso
mobile sicut si baculus movetur a manu
per hoc quod manus movetur motus
ipsius baculi et manus simul
sunt. Probatur ergo conclusio quod
si non conceditur quod sit aliquod
primum movens sed quod procedatur
in infinitum de moventibus
et motis ponatur quod ita sit et
quod a moveatur a b et b a c
et c a d et sic in infinitum.
Et deinde capiantur motus a b c

mobilium et sit motus ipsius
.a. .c. et motus .b. ipsius .d. et mo
tus ipsorum .c. .d. et reliquorum
infinitorum mobilium sint .n. .t. .i.
quia ergo a finitum est motus
aggregatus .a. .c. erit finitus et licet
ponatur infinita mobilia .n.
nunc sint tamen finita sed conti-
nua et tamen motus eorum erit fi-
nitus ergo motus ipsius a fini-
tus erit in tempore finito ut proba-
tum est in sexto Et dicit ergo illud
tempus finitum in quo movetur a etc
tunc a sic per suppositionem factum
tum motum ipsius .a. ipse est motus
ipsius .b. et omnium aliorum sub-
sequentium que sunt infinita
ergo tamen motus ipsius a sit in tempore
ipso finito quod est contra sequitur
quod in illo tempore finito erit in-
finitus motus sed motus omnium
infinitorum mobilium nec differt
in composito an motus illorum
mobilium sint simul vel non hoc autem est impossibile
ergo et illud ex quo sequitur scilicet quod
in moventibus et motis pro-
cedatur in infinitum Diceret
aliquis dictum procedens non
concludit conclusionem quia in tempore sunt
motus finito finiti infini-
torum mobilium nec hoc impro-
batum est in sexto sed ubi pro-
batum est quod in tempore finito non
potest esse unus motus infinitus
continuus nunc motus diversorum mo-
bilium non sunt unus motus
continuus et propter hoc plures suppo-
nit illud unum sine deductio
habeat efficaciam concludendo
conclusionem sed quod si in moventibus
et motis esset processus in infini-
tum in tempore finito esset unus
motus infinitus potest quoniam
quod omne movens simul est
cum moto per modum mediacionem

Dicit ergo sunt infinita mobilia
moventia et sunt ordinata
ut premissum est possunt adinvicem
continuari ergo compositio fiat
una magnitudo infinita et ex
motibus eorum infinito unus
sed unum fiat unus motus infi-
nitus sed unum qui erat in tempore
finito hoc autem est impossibile
ergo impossibile est esse infinita mo-
bilia et moventia et essencialiter
ordinata Diceret aliquis
quod non est possibile omnia mobilia
continuari sicut est impossibile ele-
menta continuari adinvicem et
corporibus celestibus vel dicitur sed
species Dicitur ergo quod alomodo
accipitur continuus et impossibile ad
continuare aliquid de specie cum non
agitur de specie oportet accipi ut
impossibile id cui repugnat vel contra
vel diversam speciem corporibus racio
speciei constituitur Et cum agitur
de quantitate ut contingens est
id cui non repugnat racio ge-
neris cui repugnat diversa constitu-
encia specierum sicut si loquimur
de animali possemus accipere
ut contingens quod omne ad quod
alacritas convenit alas sed si de spe-
cie determinata ad quam consideratio et hoc
impossibile quod hoc animal quod est
homo esse alatum aliud
quod plures hic loquitur de mobilibus
et moventibus in genere non descen-
dendo applicando ad determinata mo-
bilia et moventia et accipitur
ibi continuum et contiguum indi-
ferenter ut sic generaliter accipiuntur quando
movens et mobile accipiuntur
presens ut contingens quod omnia
mobilia sint simul continua
adinvicem quod tamen est impossibile
si mobilia considerentur sed
suas determinatas naturas
modo contingenti esse

sit sicud non potest sequi aliquod
impossibile et ideo illud est impossibile
scilicet quod motus continuus deficiat
sed in tempore finito non sequitur
corruptio contingenti posito sed quod [illegible]
[illegible] quod est impossibile scilicet quod in mo
ventibus et motis procedatur
in infinitum In dominantibus
enim ad impossibile ducentibus non
refert utrum accipiatur sicud contin
gens admittatur possibile vel unum quod
ostenditur illud possibile sequi ex
tali admissione contingentis sequitur
impossibile sed conditur impossibile ex
sequi tali ordinatione [illegible] sed
impossibile quia sicut ex vero non
potest sequi impossibile ita neque ex
contingenti Contra conclusionem ad primam
conceditur quod omne movens per se ad
moveri non tamen [illegible] sequitur
quod in moventibus per se procedatur
in infinitum quia stando in illis
datur primum movens non
motum et primum alterans non al
terabile et accipiendo procedendo
in rem [illegible] in motis mo
ventibus ad primum et patet quod
in proposito consideracione inquantum
est primum movens perpetuum
Contra dicitur quod generationes et
corruptiones sunt infinite secundum suc
cessionem plurium individuorum
generatorum et generatorum sed illa
individua non sunt essentialiter
ordinata ideo impossibile non est
infinitatem secundum actum sed secundum potentiam
successionis et utrumque sunt ad in
finitum accidentaliter subordinata
quia ista [illegible] essentialiter ex ordine
ad alia agentia superiora primum
ad agentem universale puta ad ce
lum solem et ad alia agen
tia superiora

Utrum omne movens sit simul

cum motu Contra quod non
quia celum movet hec inferiora
sicut sol calefacit aerem
et tamen non est simul cum
istis inferioribus quia calefa
cit aerem sed hoc quod calefa
ciant orbes medios Item
quidem piscis in rethi detectus
stupefacit manum tenentis
rethe absque hoc quod stupefaci
ant rethe Item magnes
trahit a ferro adeo ut adhe
reat Item agit calor a
gens in visum et non est si
mul visui [illegible] quod non omne
movens sit simul cum motu
In oppositum est philosophus in
2° celo [illegible] Ad primum
sione est Bacunus qui primus
in diviccione praecedenti suppo
suerat quod omne movens est
continuum aut contiguum moti
et sic est simul cum eo con
sequenter [illegible] inmedi
atis motibus Pro ista [?]
notandum quod duplex est movens quoddam
est movens metaphoricum
quod scilicet movet intentionaliter
sicut finis et tale movens
bene distat ab eo quod move
tur nec impeditur eius motio per
distanciam localem et de
tali non est verum ad propositum
Aliud est movens quod est
principium [illegible] motus et tale est
efficiens quod duplex est quia
quoddam est in motum et proximum
et de tali est ad propositum
Aliud est remotum et de tali
non est ad propositum 2°
notandum quod non intelligitur motum
motum et movens simul
esse sic quod sunt in eodem loco
ad equitatem sed intelligendo dicitur
esse simul per mediacionem
tamen quod nichil mediat inter

ea ulterius nouum quod sicut
dictum est in vi° 3° sunt
species motus scilicet alteracio loca-
mutacio et augmentacio
et diminucio et quod generacio et
corrupcio non sunt motus
Sed tamen alteracionis modo dicto
in tribus speciebus motus quod mo-
uens sit simul cum moto
sufficit ostendere erit dicendum mo-
uens ad motum simul esse pro-
quo precipue hoc dicitur de mo-
tu locali qui est primus motuum
Et dicit quo dicendum quod omne quod
mouetur localiter uel mouetur
a se uel ab alio Si autem mo-
ueatur a se ipso manifestum est quod
mouens est simul cum mo-
to Restat ergo probare
quod illud quod mouetur localiter
ab alio sit simul cum mo-
uente Et dicit quo dicendum quod
genus motus localis qui sunt
ab alio reducuntur in quattuor
qui sunt pulsio tractio vec-
tio et vertigo Et ad istos
vectio et vertigo reducuntur
ad pulsionem et tractionem et exponit
ea ipsa Pulsio autem est cum
mouens facit a se aliquid mobile
distare mouendo ipsum et dicitur
pulsio in duo scilicet in pulsionem
et expulsionem Impulsio
est cum mouens sic pellit ali-
quod mobile quod non desistat dese-
rendo ipsum sed simul tendit
cum eo quod dicitur Sed expul-
sio est cum mouens sic pellit
mouens mobile quod non desistat
ei deserendo ipsum usque ad
finem motus Sed vectio sim-
datur in illis duobus motibus
scilicet in pulsione et tractione
et vertigine sicut illud quod
est patiens in illud quod est per se
et illud quod non mouetur

mouetur per se sed per accidens inquantum
aliud in quo est uel super quod
mouetur et illud quod recipit motum
per se uel pulsu uel tractu uel
vertigine et hoc intendendo de per se
vehente Sed tractio componi-
tur scilicet ad pulsionem quod in pul-
sione mouens scilicet ad mobile
ut cum illud ad quod est motus
eius Tractio vero scilicet ut trahens
ad quod ideo id trahere dicitur quod
mouet alterum ad se ipsum et hoc
contingit quod tripliciter Primo
sicut finis mouet nam
finis dicitur trahere sed illud
portet Trahit sua quasi vo-
luptas et hoc modo cibus
trahit naturam id quod moueatur
ad locum et de isto motu
non est ad propositum Secundo
dicitur aliquid trahere aliud quia mo-
uet id a se ipsum alterando ipsum
aliquando etiam alteracione
contingit quod alteratum mouetur secundum lo-
cum et hoc modo magnes
dicitur trahere ferrum Nam sicut
generans mouet grauia et le-
uia inquantum dat eis formam
per quam mouentur ad locum Ita
magnes dat aliquam qualitatem
ferro per quam mouetur ad ipsum quod patet
ex tribus Primo quia magnes
non attrahit ferrum ex
quacumque distancia sed propinquum
Si autem ferrum moueretur ad magnes
netem sicut ad finem
sicut grauia ad suum locum
oporteret quod ex quacumque distan-
cia tenderet ad ipsum Secundo patet uel
quia si magnes attingens aleis
uel fricatus non potest
attrahere ferrum quasi aleis
per suam alteracionem ipsum impe-
dientibus autem eius magnetem
alterantibus Tercio patet quia ad hoc
quod magnes attrahat ferrum oportet

vim ferrum eo magnete
maxime si magnes sit prius
quam ferrum attrahens cum magnete
aliquid vertentem ut ad eam
moveatur. Hic igitur patet quod ma
gnes attrahit ferrum non solum se
cundum se sicut movens alterans
Tractio aliquando dicitur ad trahere
quod movet aliquid ad se ipsum
motu locali tamen et sic dicitur
tractio / ad complexio prout unum corpus
trahit alterum ita quod trahens sit
motum eo illo quod trahitur dicens
quod tractio est eo motus trahentis
ad se ipsum vel ad alterum sit velo
cior non separatus ab eo quod trahitur
Et dicit ad se ipsum vel ad aliud quia
movens voluntarium potest vel
alio sive se ipso sicut cum potest
ab alio pellere / sicut a se ipso
ita potest ad aliud trahere sicut
ad se ipsum et addit quod velo
cior sit quia contingit quod illud
quod trahitur / et per se movetur illic
quo trahitur a trahente ve
lociori motu compellitur moveri
et ideo quod trahens movet suo
motu dicit quod motus trahentis
sit velocior quam motus naturalis
eius quod trahitur / Et addit et
non separatus ab eo quod trahitur
ad differentiam compulsionis. Patet
vertigo est quidam motus compositus
ex tractu et pulsu. Cum
aliquid vertitur ex una parte pellitur
et ex alia trahitur. Hic ergo patet
quod vertigo reducitur ad pulsum
et tractum / et similiter et vectio
ut dictum est prius / et consimiliter
omnes motus locales qui sunt
ab alio reducuntur ad pulsum
et tractum sicut disgregatio
quae reducitur ad tractum et congregatio
ad pulsionem. Emissio redu
citur ad pulsionem et receptio
ad tractum / Et ideo manifestum est quod

sicut de pulsu et tractu movens
et motum sunt simul ita quod pel
lens sit simul cum eo quod pellitur
et trahens cum eo quod trahitur
dum erat / Relinquitur quod nullum erit
medium inter movens secundum locum
et motum. Palam igitur nobis quod
omne alteratum sit per aliquid
qualitatem passibilem / Qualitates
autem passibiles sunt quae sunt
sensibiles / sicut sunt albedo frigi
ditas levitas et sicut etc quae sunt
tamen corporis. Et quia qualitates
sensibiles possunt dici compositae
primo quod quod de materia et
hoc animo quod actio physica
et ab ipsis patiuntur eo quod
quod de anima. Secundo quod sensus
sicut sensus et ipso quod
intelligit suas species intellectae
et sine materia et hoc modo
sensu audita patiuntur ab eis
scilicet audiendi sensitivus
Hiis visis. Hic Tercio ostendit
omne movens primum et im
mediatum simul est cum moto
per demonstrationem patet. Secundo ponit
de moto locali quod omne mo
tum localiter vel est a se ipso vel ab alio
et sic manifestum est movens et
motum simul esse. Quod est a
se ipso compositum et omnes tales vel
est pulsio vel est tractio ut
dictum est. Hic si sit pulsio
vel est in pulsio vel compul
sio. Hic de pulsione manifestum
est per diffinitionem de pulsione
quod impellens simul est cum
eo quod impellitur. Hic si et
pulsio sit est in motu proiec
torum quod proiectio est quaedam species de
pulsione / hec de pellens primo
tum et prius deserat id quod
compellitur virtus cum compelle
ntis / quae est compellens primum
et de mediatum unumquodque

defferat expulsum quam du-
mo. Si autem motus localis
qui est ab alio sit tractio hoc
contingit. Et ut dictum est
et de primo motore non est ad pro-
positum quia illo trahens non
trahit ad modum effractionis. Sed
in 2o tractionum trahens
et motum non sit simul cum eo
semper quod trahitur directum cum
eius quod est trahens proximum
separari alterum tractum et dis-
poni ad motum localem
sed est cum tracto. De 3o vero
motu tractionis manifestum est per
diffinitionem ipsius tractionis quia
trahens sed est cum tracto
et sic videtur verum est quod omne
movens proximum localiter simul
est cum eo quod movetur. Deinde
probatur conclusio de alteratione
quae est duplex scilicet de corporali
secundum quam subiectum dicitur alterari ab
aliquibus sensibilibus et in
ista alteratione manifestum
est quod alterans proximum sed
est cum sensu eius cum simile
non sit semper cum sensu
...et tamen sensus sensibilis de me
dio quod quamvis medium est sensibilis
species est alterans proximum
sed et semper cum ultimum
simul est cum sensu. Alia
est alteratio physica et naturalis
et de ista manifestum est quod
alterans proximum est ultimum
primi alterantis quod est in me-
illi quod alteratur sed ergo mani-
festum quod de omni alteratione al-
terans est simul cum altera-
to et quia gradatio et compo-
sitio tamen alterationis. Item idem
manifestum est de ipsis.
Deinde probat conclusionem
in augmentatione et dimi-
nutione quia augmentatio
sit per appositionem incrementi illi
quod augetur et diminutio fit
per ablationem aliquam materiae. Et est
semper quod augens simul est
cum eo quod augetur et diminuens
cum eo quod diminuitur et sic patet
quod omne movens simul est
cum moto. Deinde declarat quod prima
dicitur quia passiva recipiunt actiones
actorum secundum propriam modum illorum
passivorum et ideo illa quae sunt
nata pati ab alterante. Sed ultimum
alteratum aliquid patiatur
a primo alterante sed forte non
eodem sicut ultimum alteratum
...eodem modo et de ferio
res aliqui recipiunt a sole pati
lumen non autem calorem
quia non sunt capaces caloris
sicut sunt hii in sfera. Et
sic dicatur ad 2as. Et etiam
aliquis patitur a peste stupefa-
cere sed non stupefactus quia non
est capax illius. Sed aliter
dicitur patet secundum maiorem rationem
quae dicta sunt de quaestione 1a.

Utrum ad solummodo 3as species
qualitatis sit per se alteratio.
Et arguitur quod non quia virtus
et dispositiones de novo adve-
niunt aut de novo acquiruntur
de aliquo quod non videtur posse
contingere sine mutatione. Alia
ratio autem secundum quartam est al-
teratio ergo ad qualitatem de prima
et 2a specie unus est per se alte-
ratio. 2o arguitur duricia et
mollicies sunt qualitates ponentes
et cum contingit aliquid mu-
tari de uno de alterum ergo ad
qualitates de 2a specie est per se
alteratio. Tercio arguitur
timor et ira et aliae pas-
siones animae sunt de 3a specie

qualitatis et tunc secundum istud qualitas
non est per se alteratio. Secundo
secundum omnes species qualitatis est alte
ratio. Dicitur patet quia termini qualitatis
important respectivum homo enim
dicitur natus et non lapis
et non lapis vel infirmus
quia non esset nisi ratio impor
taret respectivum ad homines secundum
vero ad aliquid non est per se
motus. Secundo ad terminos qualitas
non est per se alteratio. Oppo
positum est philosophus in septimo
capitulo termino 2o. Responsio intenti
one dicendum quod philosophus in predic
to capitulo supposuerat quod omnis
alteratio fit secundum sensibiles quali
tates quod hoc probat in
presenti capitulo. Secundo notandum
quod iste qualitates sensibiles quatuor
sunt prime et primitus que sunt
calidum frigidum humidum et siccum
quod probatur. Secunda quia conne
tas aliis qualitatibus dicuntur
ab illis ut raritas cum albedo
nigredine quia albedo causatur
per sensibilitatem nigredo vel
aqualitatem. Et ideo quia
qualitatibus primis causantur
alie qualitates sensibiles et non
fit per se alteratio in aliis
sensibilibus sed alteratione et acto
ne facta in primis qualitates
sensibiles primas. Tertio notandum quod
ut dictum fuit secundum quod non mo
tus per se ad aliquid potentia sed
ad aliquod specialiter aliter prius
est formam illius prius per se
et cum motu terminatur motus
et tamen sed aliquis forme per se
quod ad terminum motus non
proprie dicitur ad illos est per se
motus. His visis sit prima
conclusio ad qualitates de quarta specie
qualitatis non est per se alte
ratio patet quia alteratio est

quod subiectum manente eodem
in suis substantialibus
fit variatio in accidentibus
et propriis eius. Sed non fit
sic variatio de naturalibus po
tentiis et de potentiis que fiunt
de illis substantialibus principiis rei
materie patet quia de omni motu
subiectum dicitur esse permanens
eundem in utroque termino
motus quod subiectum substantiale
quod est de actu per formam substan
tialem sit subiectum alterationis
dicitur manere idem in termino a quo
et ad quem alterationis. Sed contra
patet quia naturales potentie et im
potentie radicantur in substantiis
principiis rei et ita non sunt
causa et ideo ad hoc non sunt
mentiones. Dicendum quibus in potentia
quod materia est quia termini
qualitatis non accipiuntur aut
remonentur nisi transmutata
natura quod non fit per altera
tionem et ideo hec quasi materia
permisit. Quare ad modum cum
aliqua natura acquiritur
per alterationem precedentem et est
terminus cuiuslibet alterationis ita
et naturales potentie et impotentie.
Secunda conclusio. Secundo qualitates de
quarta specie qualitatis non est per se
alteratio patet per duas rationes.
Prima ratio est ad illas
qualitates non est per se alteratio
quia primo et per se non sunt
termini alterationis. Sed sic est de
quarta specie ergo minor patet quia
forme et figure producuntur sed
qualitates rei et tunc nisi
per qualitatem et consequuntur
formam substantialem specierum
et ideo sunt forma substantialis
secundum terminum est terminus cuiuslibet
alterationis. Ita cum forme et
figure qualitates sunt

terminus alterationis. Sed vero
terminus forme et figure
non sunt qualitates inmediate
sensibiles quod et ideo non per se
terminant alterationem. Secunda ra-
tio quia que sequuntur quamlibet
alterationem que tamen sensibilibus
sicut cum aliquid quod desiccatur
aut rarefit aut calefit
aut infrigidatur secundum innu-
endo secundum figuram. Tertia ratio de illis
qualitatibus secundum quas est per se
alteratio subiectum predicatur
de forma in recto et cum
ut dicamus quod es est calidum
et calidum est es secundum subiectum
non predicatur de figura vel predi-
catur in recto sed solum denominative
et non dicamus quod triangulus
est es aut lignum sed dicamus
triangulum esse ereum vel
ligneum denominative quod in formis
et figuris non est per se al-
teratio. Quartum inconveniens est
et ridiculosum dicere aliquid
alteratum ad perfectionem et accipit
suum complementum puta si
domum perficit perficit hoc quod te-
gitur vel paries quod lateribus
ornatur ridiculosum est
dicere quod alteratur. Non enim
alteratio est eorum que fiunt
inquantum fiunt secundum quod induntur
perfectionem et secundum quod recipiunt complementum
formam et figuram ergo non
est alteratio in acceptione
forme et figure que habent
fiunt vel secundum eam in hoc tamen
differunt quod figura importat
tamen quantitatem. Est eadem figura
communis vel ex eis claudi-
tur secundum dictam formam inquantum
dat esse speciem artificia-
to sicut eadem res representat
rem a suis formis substantia-
libus ita res artificiales

sunt species a formis artificialibus
que sunt accidentia et quod ideo
est quod insunt omnes quia tales
forme et figure maxime
consequuntur et denominant speciem
rerum sicut patet de plantis
et animalibus in quibus nullo
medio discernimus speciem indi-
cat sed quod discernitur forma.
Cum ratio est quod sicut quies
sunt propinquissime ad substantiam
materialem inter alia accidentia ita
et figura quia qualis est circa
quantitatem propinquissime sunt ad
substantiam materialem et ideo
sicut aliqui ponunt dimen-
siones esse substantiam rerum propter
propinquitatem earum admirati
ita ponunt aliqui figuras
esse substantiales formas quoniam
illi conveniunt et conveniunt re-
rum quod ymago que est expressa
rei representatio potissime
circa figuram quam aliquod
aliud accidens et quod ars est
imitatrix nature et artificia-
lia sunt ymagines rerum naturalium
ideo forme rerum artificialium
sunt figure tamquam aliquod
propinquum formis substantialibus
et ideo propter similitudinem quamdam
formarum et figurarum
et ad formas substantiales di-
cit plures quod secundum acceptionem figure
et forme non est altera-
tio secundum perfectionem. Sed deinde est
causa quod materia de quorumdam for-
mis et similibus non predicatur nisi
denominative sicut eis est in sub-
stantiis naturalibus non enim
dicimus hominem esse terram sed ter-
restrem ita non dicimus
circulum esse lignum sed lig-
neum et tamen dicimus album
et calidum esse es. Tertia ratio
ad habitus et dispositiones non est

per se alteratio patet quia per se et
de mente non variant alteratio
secundum solum racio ergo Item com
habitus et disposicio est ad ali
quid sed in ad aliquid non est
per se motus ut patet in 5to
physicorum et de hoc videtur in secunda questi
questione Tercia conclusio
quod secundum tertiam speciem qualitatis
est per se alteratio patet quia de 3a
specie qualitatis comprehenduntur qualitates
ad sensum sentire cum multiplices
a corporibus et subiectis earum
adveniunt ergo secundum illas est per
se alteratio sequitur et tenet conse
quensiam sic quod secundum illas tres
non sit per se alteratio sequitur
quod ad secundam tertiam speciem qualitatis
est per se alteratio Racio
ad primum dicitur quod qualitates
de prima specie et ex deficit non
acquiruntur de novo aut removentur
sed mutacione facta de subiecto
secundum tales motus non variantur
primo et per se ad ipsi qualitates
secundum premissam racionem ut dictum
est Ad 2m dicitur quod durum
et molle dicuntur possunt causari
in aliquo subiecto de novo ab ex
teriori siccitate et humiditate
aut aquitur ab alio agente
exteriori istomodo sunt de 3a specie
qualitatis et secundum illa attenditur per se
alteratio sicut sotulares
uncti ab exteriori pinguedine
duri efficiuntur molles et terra
efficitur mollis per pluviam et
aqua efficitur dura per conge
lationem sic enim durum et mol
le sunt qualitates simpliciter passi
bilis Ad 3m dicitur durum
et molle admittunt duri
cia et mollicies ita quod du
ricies et mollicies amittuntur
corporibus subiectis aut na
turali et istomodo sunt na

turales potencie vel impotencie
nec in illis est primo et per se
alteratio sed acquiruntur per al
teracionem quadruplicem et natura
inequa radicatur Sed aliquam
necesse est quod quemadmodum varietas
sunt aliqua alterius dicitur quod
lapis non dicitur iratus aut
gaudens quia non est susceptivus
ipsius qualitatis et non quemadmodum
passiones important respectum
ad aliud et in hoc decepti
sunt nonnulli qui credunt ea
esse in ad aliquid et est simile
ac si unus diceret homo est vi
dens et lapis non est videns
ergo videns est ad aliquid sic ex
sciencia convenit homini

Utrum ad habitus et disposicio
sit per se alteratio Arguitur
quod sic quia sanitas est habitus
corporis et tamen ad sanitatem
est per se alteratio puta sima
exemplum 2o arguitur virtutes mora
les sunt de prima specie et tamen circa
in qua est per se alteratio
ergo ad ipsas virtutes est alteratio
3o Arguitur tamen aliquis
procedit de ignorancia ad scienciam
mutatur et est aliud quam
alteracio ergo ad virtutes
intellectuales est alteratio
In oppositum est aristoteles in
ultimo textu huius capituli
Pro responsione notandum
quod philosophus quando premittit quod
in qualitatibus de quarta specie quod
non est per se alteratio quia
ipse ostendit in prima specie
qualitatis Deinde notandum
quod duplices sunt habitus sive
disposiciones quedam sunt corporales
alie sunt anime et ad huiusmodi
disposicio anime sit duplex quia

quedam sunt in parte sensitiua
anime ut virtutes morales
propinqua quedam parte sensitiua
sunt vel passiones anime ut de
lectacio tristicia ira tam
dum etc. Alie sunt habitus
intellectuales qui sunt in
parte intellectiua anime. Hiis
visis sit prima conclusio
habitus et disposiciones corporis
non est per se et proprie alteracio
secundum primam conclusionem patet quia
tales habitus sunt quedam virtutes
et malicie omnes autem vir
tutes et malicie dicuntur
ad aliquid modo in ad aliquid
non per se motus neque generacio
ergo in talibus habitibus non
est per se motus. Et prima pars
antecedentis patet scilicet quod habitus corporis
sunt virtutes et malicie quia
quelibet virtus vniuscuiusque rei est
que bonum facit habentem et
opus eius bonum reddit et e
contra et de malicia. Omnes
autem habitus corporis sic se habent
ad corpus ut sanitas secundum quam
dicitur quod corpus bene se habet et bene
operatur et econtrario autem est de e
gritudine que est mali
cia. Secunda pars patet scilicet quod virtus
et malicia dicuntur ad ali
quid patet quia virtus est quedam
disposicio perfecti ad optimum
perfectum scilicet de natura ad opti
mum id est ad finem qui est operacio
et eodem modo dicitur de malicia
et sic patet quod dicunt relacionem
ad debitum opus quod est op
timum vel saltem sanitas quod
prius est quedam commensuracio cali
dorum et frigidorum secundum debitam
proporcionem interiorum ad inuicem
et ad totum corpus. Est tamen
aduertendum quod habitus et dis
posiciones secundum hoc ipsum quod sunt

non sunt ad aliquid quia sic es
sent de genere relacionis et non
qualitatis sed dicuntur ad aliquid quia
eorum esse dependet quodammodo ab aliqua rela
cione. Secunda pars quod sic patet quia tales
habitus et disposiciones non acquiruntur
aut remouentur nisi per priorem alte
racionem calidi et frigidi ad inuicem
commixti sicut et relaciones in
cipiunt per consequentiam ad aliquem
motum. Secunda conclusio. Virtutes
morales aut malicias
oppositas que sunt in parte
sensitiua non est per se alteracio
consequitur tamen ad alteracionem
que est de parte sensitiua secundum passiones
eius et hec conclusio potest probari
sicut precedens. Sed vnum eam
probat Aristoteles alio modo quia virtutes
morales sunt perfecciones quedam
malicie autem eis opposite
quedam imperfecciones quia remouent
perfeccionem sed nulla dicitur alteracio
qui perficitur nisi res quod accipit
Sic ergo virtus enim est quedam perfectio
maliciam vero eorum sequitur
quod secundum maliciam et virtutem
non est alteracio sicut nec
secundum formas et figuras. Aristoteles
probat plures quod scilicet virtus sit
perfectio quod quia vnumquodque
tunc est perfectum quando pertingit
pertingit ad propriam virtutem sicut
corpus naturale perfectum est
quando potest aliquid perficere sibi simile
quod est virtus nature quia tunc
aliquid est maxime perfectum
secundum naturam quando habet virtutem
nature quia virtus nature est
secundum complementum nature
secundum quod aliquid habet complementum
secundum naturam dicitur esse perfectum quod
non solum verum est in rebus naturalibus
sed etiam de mathematicis. Tercia pars
conclusionis patet per rationes dic
primo predicto scripturarum

qui dicunt virtutes esse impassi-
bilitates quasdam tollentes passiones
nostras posse esse virtutes dicunt
nisi removeretur aliquando omnibus
modis passionibus quas passiones
dicebant perturbaciones et concupiscen-
tias. Tertio virtutes autem
dicebant esse habilitatem
anime et sanitatem et econtra
maliciam dicebant esse omnem
passibilitatem anime. Et ista opinio
Epicureorum est quod virtus
consistit in aliqua dimota
moderacione passionum quia
virtus moralis consistit in medio
circa passiones et secundum hoc eciam
malicia non est quedam circa
passibilitas secundum quod malicia
circa passiones contraria virtuti consistit
secundum superhabundanciam et defec-
tum et secundum utramque opinionem omnes
quod secundum utramque acceptionem virtutis
fiat aliqua transmutacio
secundum passiones scilicet vel passiones
totaliter removendo vel quantum
distrahant et secundum alteracionem
factam secundum passiones circa appetitum
sensitivum consequenter ergo quod
motus vel acceptacio virtutis
vel malicie fiat secundum aliquam
alteracionem. Secundo hoc non probat
quia circa virtutes morales
consistit in aliqua delectacione
et tristicia non enim est iu-
stus qui non gaudet de
iustis operacionibus et econtra de
contrariis et sic non quod omnis
operacio virtutis apta nata est
qua est virtus moralis tamen
ad delectacionem et tristiciam
eo quod delectacio sequitur quod adip-
scitur eius quod appetitus sensitivus.
Tristicia vero per contrarium
sed delectacio et tristicia non
sunt sine aliquo motu
facto in parte sensitiva puta

cum aliquis actui applicandi
se secundum aliquid delectabile aut
contristabile et rememoratur
cum ipse preteriti et sperat de ali-
quo futuro ergo virtus mo-
ralis est malicia ei opposita
consequitur motum factum in
parte sensitiva. Tercia conclusio
ad virtutes intellectuales id
est scire ipse alteracio per se
dari actus sicut et precedens
sed tamen per principium probat ad primo
scilicet quod sciencia dicitur maxime
secundum aliquid scilicet ad scibile cum
assimulacio est secundum in ad aliquid
non est per se motus licet sed cum
actibus consequitur aliquem mo-
tum non quod factum in parte in-
tellectiva in qua sunt habi-
tus sed solum in parte sensitiva
scilicet per experienciam per tradicionem
quae pertinet ad partem sensitivam
accipimus scienciam vel etiam in intellectu.
Item id quod advenit alicui
per solam quietacionem et sedacionem
aliquarum perturbacionum vel
motuum non advenit per
alteracionem sed sciencia quae est agni-
cio intellectiva speculativa precedens
quae est practica advenit anime
intellective per quietacionem et seda-
cionem motuum corporalium et
passionum sensualium ergo et prima
sciencia et sciencia non advenit
alicui per quod generacionem et al-
teracionem. Minorem probat philosophus
per exempla sicut enim aliquis virtu-
tem sciencie cum dormit vel si sit
ebrius aut sit infirmus
non potest uti sciencia sed quando pertur-
bacio predicta quiescit et mens
revenit ad statum suum tunc
potest uti sciencia et tamen nos non
dicimus quod in dormiendo ex-
citatur aut cum ebrietas quiescit
aut in firmitas removetur

ad debitum ordinem per similitudinem
veritatem quod tunc scitus sit sciens
quia scientia de novo sit generata
in illo quod deerat ei potentia naturalis
ut reducatur ad quiescendum sta
tum ut possit uti scientia ita
tamen aliquibus a principio acqui
ritur scientia videtur quod hoc per prius
quod sit quam excitatio perturbationum
et sedatio deordinatorum mo
tuum quae pueris insunt vel
secundum corpus quod natura tota est
in mutatione propter augmentum
Quod etiam secundum propriam sententiam quod
de eis passionibus dicuntur et
hoc est causa quare iuvenes
non possunt addiscere neque iudi
dicare de auditis sicut se
nes eo quod multa perturbatio
est circa illos secundum corpus sedatio
tollitur vel mitigatur quando
anima aliquando abstractio
et quiescere et tunc bene possunt
addiscere et iudicare et ideo
dicendum est quod per acquisitionem virtutum
moralium per quas ipsae pas
siones refrenantur intellectus
valent ad scientiam acquirendam
sive quae per naturam sive
per acquisitionem virtutum tota
de passionibus quiescunt at
tendendum quod alteratio in parte
sensitiva secundum passiones. Ergo
patet quod acceptio scientiae non est
alteratio sed sequitur altera
tionem. Sed hic est dubi
um unum videtur enim plures
imponere passiones esse de opinione
Platonis quod posuit scientias et
virtutes in esse animae naturaliter a
principio sed occultatas non per ge
nerationem et ad removendum
impedimenta possumus uti
scientia nostra. Ad hoc dicitur
quod aliquod susceptivum du
pliciter se habet ad formam suscipi

endam quando enim est ultima
dispositione ad susceptionem formae
nullo impedimento existente de pro
portione de alio et tunc ad praesentiam
activi recipit formam absque al
teratione aliquod vero susceptivum
non est de ultima susceptionis
dispositione ad susceptionem formae
et tunc requiritur alteratio prius
per quam materia acquirit disposi
tionem ut sit propria formae. Ali
quod vero susceptivum est de ul
tima dispositione sed si et tamen
adest aliquod impedimentum
ex parte alterius puta videre
impeditur a susceptione visus
ad clausionem fenestrae et tunc
requiritur aliquid aliud quod remo
veat prohibens. Dicitur ergo tamen
intellectus possibilis secundum se considera
tus est in ultima dispositione
ad recipiendum species intelligibiles sed
sit de impedimento statim ad praesentiam
doctoris per experimentum accep
tionem advenit ei species intelligibilis
sed si sit impedimentum ex parte
sensitiva sic accidit de iuvenibus
et senibus de impedimenta auferre
ad hoc quod species intelligibiles recipi
antur de intellectu et sic per accidens
necessaria est alteratio. Ad
rationes. Ad primam dicitur quod si sci
entiam accipiat secundum speciem vero non
est motus sed est terminus alterius
motus si vero accipiat prout alte
ratione prima sed per quam acquiritur
sic est motus. Ad secundam dicitur
quod acceptio de novo virtutum
moralium sequitur ad alterationem
factam secundum passiones quae sunt de parte
sensitiva ad quas est per se altera
tio. Ad aliam dicitur quod cum
intellectus non sit individualis de
et de materia habet motus sive
non per esse generatum et dispo
natum per mensuram temporis quanto

quod sit compositum continuum et ideo ad dicatur quod intelligitur ibi uni- tas disproportionantia ad sensum accipitur ibi motus aut mutatio large etc.

Utrum omnis motus cum motu sit comparabilis in velocitate et tarditate. Arguitur quod sit quia omnis motus est in tempore sed in omni tempore in quo est motus contingit velocius aut tardius moveri ut dictum est in sexto ergo omnis motus est comparabilis cum motu in velocitate et tarditate.

In oppositum est philosophus in isto capitulo cuius tractatus.

Pro responsione notandum quod postquam philosophus ostendit quod in moventibus et motis necessarium est ponere aliquod primum quia ea que sunt eiusdem ordinis non videntur esse comparabilia ut patet aut primum portat comparationem ad omne ideo in ista parte huius tractatus incipit philosophus de comparatione motuum. Secundo sciendum quod duplex est comparatio quedam est proprie dicta alia est large sumpta. Ad comparationem autem proprie dictam tria requiruntur. Primo requiritur unio comparabilium in natura secundum quam fit comparatio ita quod in natura una participetur de quibus dicitur comparari ad invicem secundum illam naturam et propter hoc vinum acutum aut stilus et vox non comparantur de acutie eo quod acutum non nominat naturam unam predicatam secundum equale. Et advertendum ex predictis quod considerandum est quod aliqua bene sunt univoca secundum considerationem logici aut metaphysici que non sunt univoca secundum considerationem physicam. Cuius ratio est quia univoca sunt quorum ratio una est eadem modo autem diffinit physicus metaphysicus et logicus quia logicus diffinit per intentiones que sunt abstracte ab omni motu et materia sensibili et ideo ad univocationem logicam sufficit unitas forme sic in abstracta considerata. Similiter metaphysicus abstrahit a motu et materia sensibili sed physicus considerat ea que considerat secundum esse quod habent in materia ideo ad univocationem physicam requiritur unitas forme secundum esse quod habet in materia recipiente. Secundo requiritur ad comparationem proprie dictam unius primum et per se susceptivum et propter hoc vox et aqua non possunt comparari ad invicem de magnitudine equali aut et tamen possunt comparari de magnitudine quia de equo et tamen est per se susceptivum magnitudinis sed substantia materialis. Non autem magis et de voce quia de aqua susceptivum magnitudinis est substantia materialis aque et de voce susceptivum magnitudinis primum est sonus qui est qualitas. Tertio requiritur quod illa forma secundum quam est comparatio sit una unitate speciei et indivisibilis in alias species et propter hoc licet in ceteris et equo sit unum primum et per se susceptivum colores puta superficies non tamen comparantur in colore quia color est divisibilis in species sed bene comparantur de nigredine aut albedine que sunt indivisibiles in alias species et propter hoc non dicimus quod album sit magis coloratum quam nigrum sed bene dicimus quod unum album est albius alio. Sic ergo patet quod ad comparationem proprie dictam tria requiruntur et sufficiunt scilicet unitas forme in qua est comparatio ad illa comparabilia et unitas primi

susceptivum proprie in illis compa-
rationibus et unitas illius naturae
secundum speciem indivisibilem. Ex quo sequitur
quod genus cum non est unum simpliciter
quia ea quae sunt unius generis non
sunt comparabilia, ea autem quae sunt
unius speciei sunt comparabilia et
genus non dicit unam naturam,
cuius ratio est quia species sumitur a
forma ultima quae simpliciter est
una de rerum natura, genus autem
non sumitur ab aliqua forma
quae sit una de rerum natura
sed secundum rationem tantum. Non enim est
aliqua forma una ex qua
homo sit animal praeter illam
ex qua homo est homo et propter
hoc dicit philosophus quod in genere
latent multa aequivocationes (?). Observandum quod multe sunt aequivo-
cationes quae sunt multum distantes
in quibus attenditur sola convenientia
nominis. Aliae sunt aequivocationes
in quibus non solum attenditur
convenientia nominis sed etiam attenditur
aliquid secundum quod [illegible] aequivocata sicut
homo dicitur esse de homine vi-
vo et picto [illegible] homo
pictus est similitudo (?) vi-
vi hominis. Aliae sunt aequivocationes
proxime quae sunt proxime vel
convenientes in genere [illegible] sicut
si corpus dicatur esse de corpore
celesti et de corruptibili quia corpus
non est eadem natura et tamen ibi
est aequivocatio philosophica
cum sit [illegible] multo. Hec
sunt aequivocationes [illegible] secundum
[illegible] sicut ille qui docet
in scolis dicitur rector et ille
qui preest domui. Et secundum predic-
tas aequivocationes potest attendi
comparatio improprie dicta sicut
attenditur magis et minus
quod quanto magis aliqua
accedunt ad unitatem univoca

tanto magis sunt comparabilia.
Hec de istis sufficiunt. Conclusio
quarta: ad quaestionem non omnis motus
ad motum est comparabilis in
velocitate et tarditate, patet quia
motus sunt diversorum generum et
specierum, ergo non sunt comparabiles.
Item si motus localis compararetur
alteri de velocitate et tarditate, tunc
esset velox sicut quod per aequale
spatium movetur et de aequali
tempore sequitur quod [illegible] quaelibet
esset aequalis magnitudini quod est
impossibile. Conclusio quinta: non
omnis motus localis ad motum
localem est comparabilis, patet quia
non omnes motus locales sunt
eiusdem speciei. Item si motus circu-
laris esset comparabilis motui recto
sequitur quod magnitudo circularis possit
esse aequalis recte, neque valet
si dicatur quod totum patet quod non
potest comparari de qualitate sicut quod unus sit
aeque velox sicut alius, per tantum spatium
secundum magis et minus sicut quod unus
sit velocior alio. Contra
hoc arguunt plures quia
si compararentur nullo modo sequeretur
quod circularis esset aequalis magni-
tudini recte, patet quia si unus illorum
esset velocior alio tunc de eodem
tempore pertransibit maiorem magn-
itudinem et minorem, sed si pertransierit
maiorem magnitudinem in
aequali tempore tunc in minori tempore per-
transibit aequalem magnitudinem et
ita si motus circularis poneretur
velocior recto habebitur quod pars
circularis erit aequalis magnitudini
recte. Sed si vero motus rectus
sit velocior recto (?) habebitur quod pars
magnitudinis recte erit aequalis
circulari. Sic circulare et rectum
erunt mensurabilia quod esse
non potest. Quaeritur an requi-
ratur [illegible] magnitudo vel

tempus quod motus circularis
vel rectus non possunt comparari. Dicitur
quod precedit comparationem temporis ad ce
tempus secundum tempus sicut causa prius
secundum precedit comparationem magnitudinis prius
et per se et secundo precedit comparationem
motuum quia si magnitudines sunt
diverse secundum speciem ita et motus
eorum et sic motus patet quod motus
circularis est magis comparabilis
motui dextrorsum quam motus
rectus circulari quia motus sinistrorsum
et dextrorsum non est diversa
nisi solum ex parte motorum. Ad
hunc tamen propria comparatione non
comparatur motus sinistrorsum et dextror-
sum quia diversi specie. Et si queratur
an diversitas instrumentorum
per que aliqua movetur localiter
puta si aliquis movetur per pedes
et aliud per alas impediat
comparationem supposito quod illi mo-
tus fiant super eandem magni-
tudinem et ad eundem terminum ut
sunt ambulatio et volatio.
Respondetur primus quod non quia
diversitas instrumentorum se-
cundum ex parte motuum. Notandum quod
motui locali diversa attenditur
secundum speciem ex parte magnitudinis ter-
minorum et non ex parte motuum et
ita illi motus non sunt compara-
tione proprie dicta comparabiles. Secunda
Conclusio non omnis alteratio ad
alterationem est comparabilis patet
conclusio sicut patet quia non omnes
alterationes sunt eiusdem speciei
specialissime quia et ita ille alterationes
eiusdem speciei solum modo debent
sunt admissive comparabiles
ille autem sunt eiusdem speciei que
tendunt ad eandem qualitatem specie.
Unde ex parte quibus attenditur
duobus in alterationibus secundum ex parte
temporis et modum attenditur equalitas
et inequalitas. Tertia conclusio

est quia quando non est per se
diversum non proprium est quantum secundum
equale vel magis vel minus dicitur. Tertia
Conclusio non omnis generatio est compara-
bilis generationi secundum speciem ille que
sunt ad eandem speciem sunt
proprie comparabiles et similiter dicatur
de corruptione et augmentatione.
Secundo patet quod motus sunt
comparabiles admissive comparatione
proprie dicta et que non comparatio-
nem carent dicta aliqui
motus diversi secundum speciem proprie non
de quibus tamen proportionaliter possunt compa-
rari secundum virtutes et quibus immoto
motus proprie possunt comparari secundum virtutes.
Ad rationes quia non eius
sufficit duobus tamen tempus ad com-
parationem motuum secundum receptibus
motuum secundum speciem attenditur ex par-
te terminorum motus et ex parte
rerum in quibus est motus.

Ultra ex parte regule de comparabi-
litate motuum posite in textu huius
libri ... sunt tres. Quarum
prima est si aliqua virtus movet
aliquod mobile per aliquod spatium
in aliquo tempore eadem virtus vel si
equalis movebit medietatem
mobilis per duplicem spatium in
equali tempore vel per aliquod spa-
tium in medio tempore. Secunda
... prima. Tertia
est quod si aliqua virtus moveat
aliquod mobile per aliquod spatium
in aliquo tempore eadem virtus vel si
equalis movebit illud mobile
per medium spatium in medio tempore.
Quarta est si aliqua virtus
moveat aliquod mobile per ali-
quod spatium in aliquo tempore
medium virtutis movebit illud
medium mobilis per equale
spatium spatio in equali tempore

Quinta conclusio quod si due vel plures diversimode moveantur duo mobilia divisim supra polis per aliquod spacium in aliquo tempore quodlibet eorundem virtutibus movebit quodlibet eorundem motibus per idem spacium in equali tempore.

Sexta conclusio si aliqua virtus moveat aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore non oportet tamen virtute vel secundum equalem durationem mobile movere per equale spacium in duplo tempore vel per dimidium spacii in equali tempore non oportet etc. immediatatem in virtute movens vel motore per equale spacium in duplo tempore vel per medium spacii in equali tempore. Patet hoc quia 2a pars [illegible] patet.

Septima conclusio Requiritur primo quod non sunt [illegible] supponunt omnia mobilia et mobilia posse dividi quod si est verum de motoribus et mobilibus celestibus. 2o ultra si mobilia libera sunt si moveantur aliquo motu per aliquod spacium in aliquo tempore non oportet quod moveant medio motu per duplex spacium in equali tempore. 3o ultra mobilia et mobilia sunt [illegible] ergo non oportet de illis [illegible] veritatem quia forte moveant in spacio quia in fine. Item si motus dividatur et non subtilis medium sine [illegible] forme mobilis et [illegible] constat quod possunt minuere vel deperdere subtilitatem motus ergo non oportet illas esse veras.

Manifestum est etiam sensu quod si aliquis movet [illegible] per aliquod spacium in aliquo tempore non oportet quod moveat medietate [illegible] per duplex spacium in equali tempore. Sed oppositum est plures ad ultimo [illegible] Iste conclusiones sunt dicte regulas [illegible] Ex confessione nona quod per quod philosophus ostendit quod motus sunt comparabiles ad invicem et quomodo non comparabiles et quo apparet. Et postea de motu locali 2o de aliis motibus ponendo septem regulas generales per quas apparent proportiones motuum ad invicem de velocitate et tarditate sed quibus utilibus supponit primo quod de motu locali quatuor concurrunt scilicet movens mobile spacium per quod fit motus et tempus in quo fit motus et si dicas proportiones illorum quatuor sunt proportiones motuum quod describunt per predictas regulas. 2o notandum quod regula predicte potuissent verificari in motoribus proportionalibus quod si movet secundum ultimum sui posse et cessant eorum virtus crescente corpore et diminuitur diminuto corpore cui sunt quantitas et levitas quod sunt virtus pure naturales et non oportet predictas duas de [illegible] de motoribus voluntatis et voluntarie sicut sunt motores orbium celestium et anima [illegible] quod non semper movent secundum ultimum sui posse. 3o notandum quod licet aliter motivi et mobili accepto de spacio naturaliter comprehendatur dividendo [illegible] [illegible] et quod [illegible] sub alio vero movet vel movetur comprehendit divisio et quod in hoc libro agit de motu de quo et per proportionem admirabile et movens de quo loquitur secundum predicte regule sunt ut solum si de velocitate et per talem mobilia et mobilia dicta

ne ne vncta motiam aut eius
mole co[m]mpar[atur] p[er] diuisionem
d[e] eius tamen ne p[er] diuisionem mo
bilis diminuatur resistentia
m[ediu]m mo[bilis] s[ecundu]m p[ro]portionem diuisionis
et eius q[uod] remaneat ydem plus
figure mo[bilis] p[er] diuisionem
et q[uod] remaneat eadem p[ro]portio
medij admodum de raritate et
densitate qualis est p[ar]tis
mo[bilis] ad totam mole[m] v[e]l eam ad
di[ui]s[ionem] eius mole d[e] accipi diuisio
diu[ersi]s eo[rum] q[ue] possunt innatur[e]
resistentiam mo[bilis] et si eam excep
te mouet ad diui[sionem] virtutis mo
tam de accipi diuisio omni q[ue]
p[ossu]nt innatur[e] victoriam poten[tie]
mouentis sup[er] mole et ita
cauendum est q[uod] semp[er] rema
neat equalis p[ro]portio excepta
omni q[ue] p[ossu]nt innatur[e] velocitatis
et tarditatis et debite s[ecundu]m
mando gen[er]i eius substantias eiu
tabilium eam et composita q[ue] p[ro]p[ter]
s[im]il[itudinem] q[ue] p[ro]ductas reglas p[ro]p[ter] eius
qualitate[m] s[ecundu]m sit extensiua et
applicata ad partia[m] mouent[em]
et mobilia. Ulterius mouens
q[uod] o[mn]is actio causa[tur] p[ro] victo
ria agentis sup[er] passum et
p[ro]p[ter] hoc a p[ro]portione equalis
n[on] vi[nc]it in agit[ur] nullam
fit actio s[ecundu]m s[ecundu]m p[ro]portionem
manere equalis. Ulterius dif
Ficit p[ri]ma conclusio q[uod] p[ro]
cedere sunt v[e]l vere q[uod] certo
modo et consta[n]tibus p[ro]ducit
servatis p[a]t[e]t q[uod] o[mn]is actio
causa[tur] p[ro] victoria agentis
supra mobile ergo q[uan]to
virtus motiua plus excedit
resistentiam mo[bilis] tanto ve
locius ipsam mouet ergo si in
duplo excedit in duplo
velocius mouebit. Ergo mo
ne[re] in duplo velocius est

mouere p[er] duplex spacium in
equali t[em]p[or]e a p[ro]medium t[em]p[or]is
in toto spacio ergo dicte s[ecundu]m
mane p[ro]portionem designatis
sunt vere. Si eius virtus
equ[aliter] excedit resistentia[m] mo[bilis]
s[ecundu]m q[uod] equal[ite]r mouet et ad
hoc p[ro]portio s[ecundu]m in aliis
reguli[s] regulis s[ecundu]m eius q[uod] sunt
vere. Et conclusio dicte al
terius regule q[uod] sunt uere
sunt v[e]l vere p[a]t[e]t q[uia] alias
oporteret q[uod] a p[ro]portione
maior in equalis fieret actio
q[uia] staret q[uod] resistentia mo[bilis]
et excederet virtute mo
uentis. Et sic p[a]t[e]t q[uod] ille sep
te de sunt v[e]l vere. Ex
quibus regulis in fert p[ro]ph[et]a
soluc[i]o[n]em dicti zenonis q[uod]
si medium mili[us] descende[n]do
p[er] aere[m] causaret sonum q[uia]
eius g[ran]um milij descendendo
causabit p[er] se sonum hec en[im]
est solu[ti]o q[uia] eo medium
tanta velocitate mo[uetur] q[uod] di
uidit aere[m] et mouet
ipsum ita q[uod] sit mobile
m[aio]r i[de]o causat sonum q[uod]
no[n] d[e] d[e] eo g[ran]o milij
p[er] se s[e]p[ar]ato q[uia] p[er] s[e] s[ecundu]m eo est
in toto e[x] p[ro]portione i[de]o a[ugetur]
s[ecundu]m ag[er]e est tacij. Aduer
tendum est eam p[ro]pho q[uod] sicut
p[re]dicte regule intelliguntur
de motu locali et s[ecundu]m
s[ecundu]m p[ro]portionem illo[rum] quatuor
q[ue] reputa[n]tur d[e] motu locali
ita intelliguntur d[e] motu alte
rationis et augmentationis
et diminutionis q[uia] eius in
aliis motibus quatuor
alia p[re]dicta concurrunt in
alteratione s[cilicet] alterans al
teratum passio vel passiui
qualitas s[ecundu]m quam fit alteratio

et tempus in quo fit alte-
ratio et in augmentatione
et quod illa quatuor scilicet
augmentans augmentatum
quantitas et tempus. Rationes
ad oppositum solute sunt
per notabilia. Et hec de
septimo etc.

irca octavum
phisicorum
queritur
utrum prima
causa que est
deus precesserit
mundum sine duratione eterni-
tatis. Arguitur quod non quia
eternum est sine tempus diffusi-
vum et quantitativum quo maxi-
me et infinite eternum est
magis et infinite sicut ipse
sit diffusivum sed deus est
magis et infinite deus
quo est magis sine tempus
diffusivum sed non diffunditur
se tempus magis et infinite
nisi quod durat endo effectum(?) effectus
infinitum et ab initio dura-
tionis quod mundus producat ab
eterno. Secundo si deus producat
mundum secundum suam potentiam que est in-
finita sed potentia infinita pro-
ducat effectum initii(?) et in-
finite durationis quod deus pro-
duxit mundum ab eterno. Tertio
si deus precessit mundum tunc
fuit ante mundum et ante du-
rat tempus sequitur quod ante mundum
fuisset tempus quod est impossibile
quod. Quarto si deus produxit
mundum aut de eternitate producendo aut
sic quod ante non fuit tunc per
suam voluntatem agat sequitur
quod eius voluntas fuisset di-
latoria in productione mundi
quod non est dicendum produnt quod

mundum ab eterno. In oppositum est
fides nostra vera ac conclusio phisici(?)
secundum quam fidem. Respondetur ad
questionem et de inde sciendum
motum communem phisicorum pro eo
leri(?) imponere creatione
rerum ex nichilo et in creatione
mundi. Pro declaratione pro-
ponendum quod omnes philosophi noverunt dei
intellectum et eum gubernatorem
posuerunt unum eternum a quo
omnia reguntur et ordinantur
in suos fines debitos secundum no-
mine mundi. Contra proposito intelligitur
tota veritas eternam ipso deo
excepto a quo dependentiam(?) e
esse et omne eo creatur.
Ulterius notandum quod in proposito
illud dicitur precedere alterum
quod esse suum ... ante alterum sed
aliquam durationem ita quod per
ante non precedere in proposito non
intelligitur aliquid tempus continuum et
discretum ut cum dicitur quod deus precessit
mundum vel fuit ante mundum quia
semper precessit mundum eternitate
que est indivisibilis et tota simul
secundum primum sic precedere intelligitur ordo
attinet ad tempus et cause ef-
ficientis ad suum effectum. Tertio
ut dicitur quod ordo cause effi-
cientis ad suum effectum exi-
git ut illa causa efficiens du-
ratione aliquando precedat suum
effectum ita quod contra... sit
aliquid esse ab alio effective et
esse sic eternum. Dicitur quod impli-
cat contradictionem et ideo dicunt
quod deus non potuit mundum
producere ab eterno quia non potest
quod implicat contradictionem. Tertio
aliud potest esse ... intelligitur
a deo aliqua de parte secundum
in corpus rerum quibus repugnat
infinite agi eo quod esse ex
quod agitur agitur per formam

aliquam similitudinem per quam sunt
et tenent et secundum esse et secundum fieri
et durationem creature secundum istos nature
sunt deum precedere mundum et
mundum incepisse ad terminationem
sui principio Et est hoc dampna-
bile ut dicit ad hanc opi-
nionem in sequentibus albertus Secundo
ut alii dicunt non compatitur
conditorem aliquem esse ab alio produ-
ctum non communiter per motum per creationem
secundum simpliciter emanationem sicut
est creatio et esse sibi coe-
vum dant ipsum deum precedere et
restaurationem incipere et deum corpore
mundi sic et licet effectus pre-
cedere ab eterno et ita secundum eos
non compatitur conditorem produ-
ctum esse ab eterno necesse est
Dempnata est secundum eos mundum fu-
isse productum de determinatione
principio secundum solam fidem tenetur et istam
opinionem determinavit sequitur doctor sanctus
Et sic potest dici de ista potentia
an scilicet mundus potuit ab eterno
produci vel non et quia fecit
ad fidem maxime [illegible] ob
sequendum dicit Augustinus captivare
suum intellectum Ponuntur
prima ratio deus precessit
mundum probatur auctoritate
fidei et hoc est probant illi
Septima opinione multis ra-
tionibus contra quas sanctus doctor dica-
tabimus Prima quia nulla
res potest adequari deo in
eo aut [illegible] ergo necesse in
duratione et per consequens oportet
sit deum precedere mundum
Secunda ratio quod producitur ab alio
effective procedit de non esse
ad esse [illegible] quod procedit
de non esse ad esse non esse
secundum durationem aliquam precedit
esse alias idem foret esse et non
esse ergo necesse fuit deum

precedere mundum unde est [illegible]
quod iste rationes et alie communiter
ad dicendum sunt solubiles
Et solvunt eas illi qui tenent
aliam partem dicunt enim quod
predicta conclusio non est demonstra-
bilis secundum solam fidem tenetur et si que-
ratur ab eis quare deus putat creationem
mundi fuisse ab eterno
quare hoc non fecit deus
Respondet quod deus non agit
ex necessitate nature secundum voluntatem agit
ideo non produxit mundum quan-
to voluisset nec quantitatem
nec qualem [illegible] potuisset
secundum produxit eum quantum quale
et quando voluit Et si queratur
ulterius quare non voluit
mundum semper esse et ab eterno Respon-
det doctor sanctus quod sicut deus
fecit res propter se ipsum ut solido
sive bonitatem manifestaret
in eis ita voluit res non
semper esse ut sua sufficientia
manifestaret in hoc scilicet quod
rebus etiam non existentibus in
se ipso habet omnem sufficientiam
[illegible] et virtutem ad produ-
ctionem rerum Ad hoc dicitur ut
dicit idem doctor quantum ad
[illegible] de divinis capere
potest salvo tamen divine sapientie [illegible]
modus comprehendi non potest
Tertia ratio deus non precessit
mundum duratione temporis probatur
quia ipse deus est ante eum et
tempus et tempus quia duratio
eius mensuratur eternitate que
est tota simul Item in
mundo non fuit tempus
quia simul creata sunt cum
tempore et motu eius [illegible]
sequitur Quarta ratio quod deus
precessit mundum sive duratione
eternitate patet conclusio quia precessit
mundum per primam conclusionem

et non tempore necesse esse
propter 2am quia non inesset
illius inesse cum propter sit ,
mundum eternum que est eius propria
inessencia Tercia parte in
qua ponende sunt rationes
aliorum positionum contradicentium fidei
Secundo quia eternitas supponitur
penes probatur quod ad motum et mu
tationem necesse est subiectum sed
motus et etiam moventis quod esse prius
ad motum scilicet in creatione quia
supponuntur prius impedimento
liberi ad probandum motum
non incepisse tempore occasionem
auctoris loquendo contra illud quod
in fide de creatione tenemus Requirit
enim sic in probando creationem
sicut enim fieri est quod primitus
mutari et ideo mutatio re
quirit subiectum ut probat prius
de isto passu necesse est quod si
quod fit fiat ex aliquo subiecto
quod non est possibile quod fiat de quo
contrario Tertia ratio aut dicitur nigrum
sed ex albo hoc non dicitur per se
ita quod albus contra in nigrum
sed hoc dicitur patiens quod sit recipi
ente nigredo contraria albus
Dicit autem quod est patiens respectu
contra ad per se illud autem ex quo
fit aliquid per se est subiectum
quod intrat substantiam rei facte quo
non est possibile quod est omnis fiat
ex non ante sine Quarta autem
ratio adducitur contra opinionem philo
sophorum ponentium mundum eternum sed
Deum assignat duas rationes
tales auctoris quibus reputat
hanc positionem contrariam sed
quod eternitas aliquid fiat Quarum
prima est quia vulgus non
reputat aliquam eternitatem
sed contra sicut qui sunt con
versabilia visu et quo vult
esse mundi aliquis secundum visibile
quod prius non erat visibile reputant
possibile eternitas aliquid sed Tertia causa
quia apud vulgus reputatur esse
de diminucione virtutis agentis
quod indigeat materia ad agendum
quod enim non est quod ponitur agentem
sed conditione motum quod supponit sub
iectum quia ergo primum agens non
habet ponitur diffinitum illo modo quod videtur
vulgus quod agit absque subiecto Secundo
dicit ethicus quod sicut recte considera
vit consilium ad ista auctoris
sunt deceptiones quia causa nos
decepit arbitrari sed considera
tio particularium agentium unde
est enim quod ponitur actiuum particulare
agentis presupponit materiam quia
agens universale operatur sic actiuo
uniuersali materia que materia sic Sequitur
quod omne particulare agens presu
ponit materiam quia non sic
non sequitur opinioni quod primum agens
uniuersale quod est actiuum totum et
aliquid supponit quasi non causatum
ab eo necesse est hoc est secundum de
terminationem philosophi Unde ipse probat
in metaphysica quod illud quod est maxime
verum et maxime ens
est causa essendi omnibus
existentibus Sequitur quod
illud quod ponitur quod huius materia
prima causatum est in primo
principio essendi quod est maxime
ens non tamen necesse est quod
supponit aliquid de eius actione quod
non assit sic ab eo causatum
sicut supponitur actiuum particulare
agentis sed quod omnis motus
indiget subiecto ut unde patet
per principium non unde sequitur quod vult
productio entis ab eo non est
motus necesse mutatio sed est
quasi simplex emanatio et sic
sed et facere et creare dicitur in
hac divina rerum productione
et de aliis productionibus particularibus

sed ergo intelligi vere producere
esse adeo abeterno sicut po-
nunt philosophi preter sine ponamus
secundum fidem nostram sinat quod non
abeterno produxit res sed produxit
eas post quam non fuit non est
necessarium quod supponebat aliquod sub-
iectum ubi productore patet ergo
quod hoc quod philosophus probat de motu
quod omnis motus indiget subiecto
mobili non est contra sinat
nostre fidei ad hoc enim quod sit
motus aut mutatio requiritur
quod aliquid aliud sic habeat nunc
quod prius et quod aliquid esse prius quam
et ita non potest dici ubi res
producto et patet solutum est
ad secundum dicendo auctoris Ad 3m
dicendum quod cum dicas aliquid fieri ex
oppositis per accidens et ex subiecto
per se verbum est improprium sed oportet
dicere quod fieri sit hoc ad illud
ut homo ad album Vel dicendum
est veritate de uno vero producit
tamen et ergo patet quod hoc quod
dicit philosophus in primo libro
quod si fiat hoc ad inquantum
hoc ad hoc verbum est quod fiat ex non
ente secundum quod hoc non ente sed
ante fiat ad inquantum est ad
est quod fiat ex non ente sic
ergo si fiat aliquid ens per se
non fit ex non ente sed si
fiat totum ens ergo si dicatur
ens inquantum ens est quod fiat
per se ex non ente Ad 4m dicendum quod
dicat dicunt si esse dicit ut dic-
tum est Ad illud autem quod dicit
auctoris ex opinione philosophorum
antiquorum dicendum quod antiqui naturales non
potuerunt per rationem ad cognitionem
primam totius esse sed considerabant
eius per totum esse ergo quod conside-
rando considerabant causas
substantiales esse in natura actum rerum
ponendo omnes sub altera specie

rerum per generationem ad quamdam sub-
stantialem mutationem sed postremum
ut plato et aristoteles pervenerunt
ad cognoscendum primum principium totius
esse et ergo patet quod non moventur
ad ponendum aliquid fieri ex non ente
quod reputamus ea fieri esse
entia quod dispositiva sunt sed magis
ergo quando nos considerabamus solas
productiones particulares accidentis particulares
precedentes sed ad productionem totius
totius esse aut primo principio conveniendi
quod est perfecte de materia et de forma
sicut patet per auctoritatem causa
de quibus sunt quod accedit nobis
sicut decipitur nos et non potest
quod intelligere nostra ad agendum sit
forme determinate sed dicamus hoc
esse forme parte quod non potest
simpliciter totum ens sed sic aliquid
ens et potest dici producere com-
munitate sic esse aut sub aliquid
sic sed dicitur forma particularem
esse bene forme vel Ad 5m
ad hoc sunt alia quae instat
contra inceptionem mundi sic assu-
entes sic principium producens non alicui
sic est nunc et post non magis
produxit res quam post Dicit ob
aliud sic est salvum modo quod
est ex parte eius erat prior nunc
tamen quod ponit Ad 6m dicendum hoc
dicitur quod sicut esse agens per na-
turam et non per voluntatem
et intellectum vero producit et
generatur sed quod agit per volun-
tatem potest per voluntatem
eternam causare effectum non
eternum sicut intellectus eternus
potest intelligere rem non eternam
Unum res intellecta est principium
actionis in agentibus per volun-
tatem sicut forma naturalis
in agentibus sed naturam
Ad 7m ad hoc sunt magis instat
quoniam ad non ens unde

quod voluntas prima potuit facere
quod vult nisi propter hoc quod aliquid
speratur de futuro quod non dum
est in presenti sicut si volo fa
cere ignem non nunc sed pro ea
quod expecto futurum frigus tunc
causa factionis ignis vel ad
minus expectatur presencia temporis
congruentis. Si ergo prima causa
Produxit mundum facere sed quod
expectabat aliquid futurum quod
non dum erat de presenti et
si ita sit oportebit quod ante
productionem mundi fuisset ali
quando tempus precedens id quod non dum
erat presens et expectatur produ
cendum presens. Dicitur ad hoc quod
licet obiectio procedit a causa agen
te in tempore quod scilicet agit tempore
presupposito in quo est eius ac
tione quod fuit in tempore exigit con
siderare aliquam determinatam
habitudinem ad hoc tempus vel ad
aliquid eorum que sunt in tempore ut
sit magis nunc tempore quam
de alio sed hec ratio non habet
locum de agente talis quod et
actionem producendi ut tempus
simul producit tunc enim di
cimus res non semper fuisse
adeo producentes non debemus
intelligere quod infinitum tempus
precessit in quo deus a causa agen
do cessavit et pro modo
tempore debito ad agere incepit
sed quod producit res et tempus
secundum quod primo non fuit
Redeamus ad oppositum dicitur
ad primam quod de secundo opinio
illorum qui dicunt quod implicat
contradictionem aliquid produci quod
deus inquantum est de se
magnus se communicat sed quod ab
eterno se communicavit ad
extra hoc prevenit propter
rem productum communis

communicat producit ab eterno Sed in
ceteris de alia opinione dicitur
ad racionem quod bonum quod diffun
dit et communicat per naturam tunc
se diffundit et communicat quantum in
se sed non sic de bono quod communicat
se per intellectum et bonum racione
quia tale se diffundit quando
vult et quantum vult et intellectus
sed quod congruit fini rerum quos
diffundit suam bonitatem
Et per hoc dicitur ad racionem Ad racionem
dicitur sicut dictum est quod in
tali causa non habet ut non im
portet tempus sed ordinem causalitatis
ad tempus vel causae efficientis ad
suum effectum Ad ultimam
dicitur quod propter hoc voluntas
dei debeat dici dilatoria
quia non precessit mundum dilatare
tempus sed causalitas que est tota simul
et indivisibilis et ideo non fuit
dilatatio in productione mundi
quia dilatatio proprium est circa
futurum Auctoritas fidei
allegata est pro dictis

Utrum motus aliquid simul
sit sic quod prius non fuit aut
corrumpatur sic quod postea non
erit aut quod sit ingenitus
et incorruptibilis quod sic quia vita
quaedam est in omnibus existentibus
sed naturam. Dicitur primo quod
non sit secundum racionem aristotelis
Prima racio est per quam supponit
quod si motus est vel debeat
esse novus est motivum et mo
vens precessisse vel secundum naturam
vel secundum tempus eo quod motus
est actus mobilis sed quod mobile
et actus presupponit id cuius est
actus vel est mobile id quod prius
est motum et per hoc suppo
sicionem sic ergo quod si mo//

tus incipit esse detur primus
motus ante quem non fuit a
quo motus necesse est ergo mo(bile)
et mouens prefuisse presuppo
sitorum vel ergo prefuit perpetue
vel quidem facta fuerunt. Si
quidem quod facta sunt tunc opor
tet quod presupponit motum sequitur
quod ante motum quem ponebat
primum est aliquis primus. Si dicatur
quod perpetue fuerunt et sine mo
tu hoc est irracionabile cum sunt
mobilia et mouentia naturalia.
Item hic non potest dici quod si
perpetue fuerunt sine motu
quiescebant quia autem est pri
vacio motus et susceptibilis
cum privacione necesse est esse ali
quid causam vel propter
mobile et mouentem vel prop
ter detinens quod cum opor
teat removere antequam
mobilia incipiunt moveri
et non moventia movere quia
si semper mansissent causa aliqua pri
vacionis sic fuisset illa privacio
a motu sed non potest removens
causa tunc privacionis sine mo
tu ergo ante primum motum fuit
motus. Necesse est enim in corporibus
que fiunt in aliquo tempore de
novo in quo sic non erant
sicut per [illegible] vel arborum
sicut in hiis que fiunt in ad
aliquo. Si ergo ab eterno fuera
nt mobilia et mouentia
sine motu et postea incipe
runt moveri et movere ne
cesse facta sunt ab aliqua
tempore in quo non preerat
quod non potuit sic sine aliquo
tempore mobilis et moventis
vel utrorumque. Tercio ratione
supponit quod [illegible] prius et post
non sunt sine tempore ergo post
propter quod tempus non est sine

motu quia est numerus eius.
Item arguitur sit tempus non
est sine motu sed tempus semper fuit
et non incepit esse ergo mo
tus semper fuit. Dicit probat
primo confessione antiquorum
quia omnes dixerunt tempus
esse ingenitum preter Platonem qui
solus generavit tempus. Secundo
racione sic probat phisicus
dicens quod de racione nunc est
quod sit medietas duorum temporum
scilicet finis preteriti et principium
futuri ergo non potest dari primum
nunc ante quod non sit tempus
propter quod tempus non potest incipere
esse et ita arguitur quod non
potest desinere esse. Si autem di
cat aliquis quod hec racio non sit
efficax eo quod sicut se habet
punctus ad lineam ita se habet
nunc ad tempus. Dico non est
de racione puncti quod sit principium
sed est aliquod quod est tantum principium
linee vel linea esset finita.
Aliquod autem est tantum finis et
accidit omnem punctum in
linea esse principium et finem
in quantum esset linea finita.
Ergo non autem ergo posset probari
quod linea sit infinita conceditur
quod omne punctum est principium
et finis sed probatur cum conceditur
quod linea est [illegible] probatur omne
punctum esse principium et
finem. Sic ergo dicitur quod omne
nunc esse principium et finem
non sit verum in tempore quod tempus
supponitur sempiternum et ita
videtur quod Aristoteles de consequenti
ergo medii supponat sempi
ternitatem temporis quod debet probare
sed hic non est simile de puncto
in linea et de nunc in tempore
quia nunc semper est principium
et finis quando non est

stans sed fluens ut dicit au
tor Sed istud contra hic exponitur
quia ergo quod nunc est fluens et
non stans sequitur quod unum nunc
non sit bis sed sicut bis sumitur
unum post aliud et ideo dicitur quod primo
non arguitur quod omne nunc sit principium
et finis ergo quod supponit scilicet
quod prius et posterius non sunt sed tempore
Et ex hoc concludit quod omne nunc
sit principium et finis quia si detur
primum nunc erit primum sit aliquod
non est sequitur quod nichil erit quod
sed prius quam sit ipsum nunc datum
sed prius et posterius non sunt sed tempore
ergo tempus precedit ipsum nunc et
primum non erit primum nunc Et
ex his verbis concludi potest quod nunquam
desinat motus aliquis motus
quia pro desinere motum sequitur motus
quod ipsum movet et ita sicut
argutum est quod ante primum motum
est motus ita concluditur ex parte
desinitionis quod post ultimum motum
est motus vel quod motiva et mo
uentia perpetue manent sed
motum et similiter per easdem rationes ar
gutum est quod ante primum nunc
est aliud nunc sed tempus inci
piat ita arguitur ex parte desi
nitionis quod post ultimum nunc est
nunc et desinet tempus Et sic
ex istis rationibus concludit aristoteles quod
motus non incipit esse nec
desinit esse et perpetuus est perpe
tuus In oppositum est fides mea
Primo recitabuntur opiniones
aliorum et respondebitur secundum has
Deinde respondebitur ad questionem
secundum fidem meam Primo po
nunt quidam quia philosophus probat in
septimo libro quod necesse est unum
primum motorem esse et unum pri
mum motum et ideo in octa
uo querit quando sit ille primus
motor et ille motus

Et adiciet secundo omnis presence an
motus sit perpetuus aut non ideo
primo querit de motu in genere
an sit perpetuus an non Non
autem querit de aliquo motu in
parte puta de motu motibus
ut dicit auctor quia hec non esset
genus nature in secundo huius quia precedentia
determinavimus querit ergo de mo
tu in genere an perpetuus sit quia ista
questio non solum utilis est ad
cognitionem veritatis que est de scientia natu
rali sed etiam ad scientiam de primo rerum
principio quia via probandi primum
principium esse primo motum est efficacis
sima aut existentia sciri ad hoc
Secundo alterius quod licet aristoteles in
hoc libro incipiat determinare
de motu applicando ipsum ad res
motas et admonerat vero ad
omnes prius inquirere an motus
esset in rebus vel non quia omnes
qui aliquid de natura dicunt motum
esse in rebus et licet naturales
omnes concordent posuerunt mo
tum esse tamen circa questionem predictam
dissimiliter locuti sunt De
motu enim dicit motum
semper esse ponentes multos fuisse per
generationes actorum et corruptionum pro diversis
generationibus Sed anaxagoras et
empedocles dicunt motum
non semper esse ponendo in rerum
dissimiliter tamen quia anaxagoras
ponit per infinitum tempus
omnia esse in uno chaos et post
ea deus ut dictum est per tempus incipit
intellectus ea segregare et multa
constituere et tunc incipit multa
que precedunt multas defacit quia in
tempore aliquo multa cessabunt
segregare et multa constitui
et ita ponit tempus ante motum
et semper aliud chaos Sed
empedocles ponit motum
simul multis periodis fuit et co

cum dicit Unam ponit per unum
duo principia scilicet amicitiam et litem
et advocata alia amicitia ele-
menta dicebat congregare
in unum et sic mundum corrumpi
et per modum advocante alia
lite dicebat mundum generari
et elementa disgregare et
in illa disgregatione ponebat
motum fuisse secundum temporibus intime
diebus scilicet elementis ita congregatis
ponebat motum non esse pre-
ter autem istas opiniones philosophus
non comprobat exponitur dicendo
dici eo quod ponebat motum semper
esse secundum imponat alias duas
scilicet anaxagoras et empedocles. Secundum
in probatione sic. Prima ratio
philosophus anaxagoras est ratio
et ratio que sit posito
empedocles probat philosophus quia
natura sit principium ordinis in rebus
nihil autem per se dicit de poni in or-
dinatum a natura. Sed mihi tempus
quod precesserit motum ad tempus
infinitum quod duravit et
durabit motus per quod in
cepit nullam est ratio et per con-
sequens ordinatio quia omnis
ordinatio est ratio quod ergo
Ratio. Positio empedoclis est
ratione patet quia philosophus ponebat
aliquod principium de illud manifes-
tare a priori sic possibile vel
a posteriori secundum empedoclem ponens ami-
citiam et litem esse principia congre-
gationis et disgregationis elementorum
et per hoc generare et corrumpere
mundum per diversa tempora hoc
nullo modo manifestavit ergo Ratio
tunc enim manifestat quod lis
et amicitia sunt principia congrega-
tionis et disgregationis per hoc
quod non videmus homines per ami-
citiam congregare et per litem disgre-
gari non autem manifestavit

quia amicitia est prius magis
congregationis unius quam quod contra dico
et lis disgregationis. Sed contra
si dicat empedocles quod semper ita
fuit et semper ita erit et ideo
hoc neque est querere non est que-
renda causa. Contra hoc obi-
cit philosophus quod aliqua sunt necessaria
que habent causas sive necessitatis. Manifestum
est enim quod triangulus semper habet
tres angulos equales duobus rectis
et tamen huic proprietatis passionis
est aliqua causa. Et hec
causa nominis est id quod ut dicit
philosophus secundo physicorum secundo metaphysice
quod eadem est dispositio rerum in
esse et in veritate. Sic ergo aliqua
sunt semper vera et habent causas
sive vere ita intellexerit. Unde
quod essent aliqua semper entia
scilicet corpora celestia et substantie separa-
te et tamen habent causas sui esse. De-
inde respondendum est ad questionem
questionis secundum fidem nostram secundum quam
firmiter tenendum est mundum in
cepisse per simile enumerationem
quam dicit ratio tamen non est necessarium mo-
tus mundi nec esse dicatur et
sic eum mundum incepisse mo-
tum et tempus ut in dicit illa
conclusio alia probationem quia
contra iniungitur dimittimus auctoritate que pre-
mittit eorum quadrare nullo
magis quam auctoribus contradicens ma-
gis philosophi aut quod alicui debili-
tatem que ad hoc probandum inducere
Propter hoc quod secundum fidem tenemus non
dicimus experimentum fictitium quamvis
credatur absque ratione. Sed ergo
patet responsio ad questionem scilicet quod
motus aliquid eternum est et secundo
quod positio aristotelis que ponit
mundum semper fuisse repugnat
fidei nostre quia secundum fidem nostram
nihil ponimus semper fuisse nisi solum
deus qui est non mobilis

sed intelligit quod primus ponit mundum
incepisse deficere non est contra
nostram fidem vera quia ut supra dic-
tum est primum non agit nisi
per motum celi sed volo per motum
celi sed fides nostra ponit saltem
mundum incepisse et eum
incepisse desinet esse Ulterius
etiam quod aliquis motus semper
erit [illegible] in celo beatis qui
[illegible] vivent incorruptibiles vi-
tam [illegible] vel eternam vel
miseriam ducent vitam in
corruptibilem [illegible] salvacionem
miseram ut de inferno Deinde
est eam quod aliquis dicit [illegible]
in isto passu non esse locutum
quod fides dicit [illegible] quod [illegible] non
intendit probare [illegible] [illegible]
quod motus sit perpetuus Sed in
[illegible] rationes [illegible] [illegible]
[illegible] ad dubium Sed [illegible]
[illegible] quia [illegible] motum
et tempus [illegible] ad probandum principium
[illegible] esse [illegible] et [illegible]
[illegible] et sic manifestum est quod
supponit motum esse perpetuum
Sed quamvis tamen [illegible] [illegible]
[illegible] consideracione [illegible] fidei
non [illegible] Sunt enim ille ra-
tiones efficaces ad probandum quod motus
non incepit [illegible] sicut
ab aliquibus ponebatur sed quod non inci-
pit quia [illegible] de novo productus
a primo principio ut fides nostra ponit
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
quod [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sed motus non semper fuit [illegible]
motum et movencia semper fuit vel
non Respondendum est quod primum mo-
vens semper fuit [illegible] [illegible]
alia scilicet movencia scilicet mobilia
non semper fuit sed inceperunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] esse Dicendo
est enim supra quod productio [illegible]

esse a prima causa procedit et [illegible] mo-
tus sive [illegible] illa productio
ab eterno sed non [illegible] [illegible] quod [illegible]
primam mutacionem non est [illegible]
aliqua sed si movencia et mobilia
essent de novo producta de esse
ab aliquo agente [illegible] quod [illegible]
aliquo subiecto presupposito quod trans-
mutaretur de non esse ad esse sed de [illegible]
[illegible] ad formam aliquam motum
precedit aliquam mutacionem et [illegible]
[illegible] [illegible] precedit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] alteri [illegible]
[illegible] concludebat quod si [illegible]
[illegible] motus et movencia
inciperet de novo esse motus
[illegible] quod movencia et mobilia prius [illegible]
non [illegible] nulla [illegible] [illegible]
non [illegible] fuit [illegible] est motus
[illegible] illa movencia prius non [illegible]
[illegible] disposicionem [illegible] [illegible]
fuit quia prius non erat sed [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
ut dictum est Sed primum movens
[illegible] [illegible] illi productionem [illegible]
semper fuit et [illegible] totum esse [illegible]
[illegible] quia est agens per intellectum
et voluntatem et tunc non sequitur
quod ante primam mutacionem sit aliqua
mutacio Ad aliam deductionem
que procedebat de tempore [illegible] quod non
[illegible] nunc tempus [illegible] esse primum et fi-
nem temporis [illegible] ponatur [illegible] mo-
tum [illegible] esse ut [illegible] sic [illegible] in
[illegible] de motu acceptum
quod dicitur [illegible] sit primum et [illegible]
motus ita nunc est principium
et finis temporis sicut enim [illegible]
motus [illegible] ita tempus
ad nunc [illegible] [illegible] ponis motum
non semper fuisse sed [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] de motu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
motus ita [illegible] erit [illegible] [illegible]
nunc [illegible] [illegible] [illegible] non sunt
aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] tempus

dicitur quod ad dictum quod prius tempus
est ante quod non tempus est tempore
non procedit sed quod ipsum nunc
quod est prius et precedat tempus
quod sufficit ad dictum ante sicut in
magnitudine dicitur quod prius magnitudinis
est extra quod nichil eius est non
procedit hoc patet quod quando aliud prius
aliquod [illegible] [illegible] natura
sicut [illegible] [illegible] aliquis locus in
mathematicis aliquando sed ponere
locum quam actum [illegible] prius nunc quod
est prius tempore est ante quod non
est non precedit tempus de racione
[illegible] sicut mathematicorum [illegible]
tamen et cetera tempus [illegible] ad
dicitur quod prius non est principium
temporis ante quod vel est vel potest dici
quod hic ante remanet negatiue et
non affirmatiue ut sit sensus
aliquod tempus non precessit illud
primum nunc et cetera patet quod sit dictum
Ad raciones primas. Secundo ponit
raciones ostendentes motum
non semper esse quarum soluciones
Prima racio est quia nulla mutacio
de contrario est perpetua sed omnis
mutacio est terminata quia est contrariorum
[illegible] Secunda racio aliquando mouetur
quod prius non mouebatur sed omnis
[illegible] sicut patet in [illegible]
quod esset. Tercia racio esse quod in toto universo
prius non sunt motus et postea in
cepit esse sicut quia in rebus ina-
nimatis ad hoc quod mouentur de nouo
oportet motum preexistere in aliquo
priori aliquo mouente ideo tercia
racio subiungit quia animalia que
non mouentur ab extrinseco absque
videntur de nouo incipere motum
[illegible] et potest esse in toto universo
Ad has raciones respondet primus et
primo ad primam quod licet omnis mo-
tus sit finitus sicut [illegible] tamen potest
iteracio aliquis motus qui est
sit perpetuus et eternus. Ad

secundam respondet quod illud quod
est sicut aliquod inanimatum incipiat
moueri cum prius non mouebatur
quia mouetur ab extrinseco mouente
antequam preexistit motus. Ad
terciam quam maxime dubitacionem
inducit. Respondet primus quod mo-
tus animalis sit ab aliquo extrin-
seco mouente mouetur enim ad
alia duplici motu scilicet [illegible]
et appetitu quod eum animal mo-
uetur naturaliter causa in hiis motibus
non est animal per suum appetitum
sed causa motus est aliquod extrin-
secum puta aer vel corpus
celeste sicut apparet cum aliquid
corpus animalis per calorem aut fri-
gus aeris et sic alia ad mouentur
aliquando interiori sicut patet de nutri-
mentis que sunt de [illegible] [illegible]
[illegible] de digestione tali [illegible] ab aliis
transmutacionibus que dicuntur naturales
quia non sequuntur apprehensionem
et appetitum animalis tamen ex hiis
motibus naturalibus que sunt apud
[illegible] [illegible] vel impeditur
a motibus et alteracionibus contingit
sicut cum ad mouet se ipsum non
[illegible] [illegible] motu sed de motu
locali sicut quia mouet se ipsum
per apprehensionem et appetitum
et hoc motu non mouet se
ipsum nisi aliqua transmutacione prece-
dente facta ab agente vel a
continente scilicet ab aere vel corpore
celesti que transmutacio quandoque
mouet intellectum et appetitum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
patet corpora [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in corpora [illegible] et motus
corporibus [illegible] sit motus
in [illegible] que sunt actus
corporum organicorum sed non
contrarie sit motus de intellectu
aut de intellectiuo appetitu que
non utuntur organis corporalibus

nisi inquantum per infinitum et vo
luntas sequendo aliquas
predictarum imitationum. Sic ergo
patet quod alius aliqua videntur
aliqui quiescere sicut cum dormiunt vel
scilicet quod incipiunt moveri non primo
tamen aliquem precedentem, puta
tamen digesto cibo descendit eva
poratio que tamen sequentem ad
excitatur vel ad alteratur corpus
aestimative per calorem aut
frigus excitatur animal

Patet omnia semper quiescant
vel utrum omnia semper moveantur
vel quedam moveantur et quedam quiescant
et quia secundum membrum subdividitur
in tria membra scilicet utrum ea
que moventur semper moveantur et
quiescentia semper quiescant sic quod nihil
sit quod quandoque moveatur et quandoque
quiescat vel utrum omnia quiescentia
aliquando moveantur et omnia moventia
aliquando quiescant ita quod nihil semper mo
veatur quod est quiescat. Vel utrum
quedam semper moveantur et utrum nunquam
quiescant et quedam mobilia sint ita
quod nunquam moventur et quedam moventur
aliquando et aliquando quiescant

Arguitur primo quod divisio ista
non est diminuta ergo est
insufficiens. Secundo arguitur. Contra
membra divisionis quod primum
membrum destruit primo eam
secundum quietem secundum generationem et
corruptionem. Secundum destruit veri
tatem aliquorum eandem sententiam
… quantum ad veritatem quia natura est prin
cipium motus ergo quedam sunt
quiescentia sunt mobilia et cetera

In oppositum est philosophus po
nens illam divisionem ut
sufficientem. Responsione
one notandum quod philosophus
ostendit sempiternitatem motus
in quantum incipit declarare
de additionibus primi motoris et primi
motoris et primo ostendit primum
motum esse sempiternum et primum
movens immobile ad quod ostendendum
ponit quinque. Dicitur ergo quod
hec membra que est titulus
presentis questionis et potest aliquis
illorum membrorum verum quod dicitur primo

Secundo notandum quod primum membrum
secundum et tertium quod hic quod po
nit omnia entia esse causas
… Tamen primum membrum
ponit omnia entia quiescere semper secundum
ponit omnia entia semper moveri
tertium ponit etiam aliqua quiescere et
aliqua moveri. Secundum ponit etiam
duorum additionem sine dispositione
scilicet quod quedam semper moventur et quedam semper
quiescunt et quintum membrum
ponit etiam tamen additionem
scilicet quedam semper moventur et nunquam quiescere
et quedam nunquam moventur et quedam
aliquando quiescere et aliquando moventur et
non … Dicitur in hoc membro
quod quedam sunt immobilia et non dicitur
quiescentia quia primum non quiescit ad
non habeat aptitudinem … tandem
tamen sic est de motu. Diterum no
tandum quod quartum membrum et quintum
non potest declarari nisi quibusdam
prius declaratis manifestat quoniam
declaratio eorum dependet ex ali
quibus declarandis … [illegible]
… primum membrum istius
divisionis cuius distinctio sit …

Contra … omnia quiescere
et vel nobis … apud philosophos
quod hoc est disputandum. Secundo arguitur
primo quia tunc ubi … posset
… est in … infinitum
infinitum. Tamen … quod …
sillogismo … [illegible]
[illegible]
[illegible]
eius … topicus quod non est disputa

tamen ergo non negante ipsum
non ad sensum percipimus
quod moventur Secundo patet conclusio quia
negantes motum omnes acti-
ones et passiones destruunt quia omnes sunt
quodammodo motus eo quod
peccare sive dignum quod sunt mo-
tus sive etiam speciei considerat
moralis sicut patet in speculativa
naturam motus mathematicus pro sive
solum considerat motum praeter ma-
teriam mathematicus stabilitatem
principia omnium scientiarum rethorica et
dyalectica innituntur opinionibus que
non sunt sine motu quia non
sunt sine fantasia fantasia
autem est motus factus a sensu secundum
actum sed opinio est quidem motus
rationis cum imaginibus variabilibus
procedens Tertio probatur conclusio
contra ad veritatem partem quia quod
negante principia alicuius scientie non
est disputandum in illa scientia
sed notum est in physica motum
esse principium ergo quod dicere omnia
esse quiete non est disputandum
sicut dicunt parmenides et
mellissus et zenon Quarta conclusio
dicere omnia moveri semper et nihil om-
nino quiescere est iterum patet per po-
sitionem ad ipsum maxime enim
est aliqua quiescere Item non
est perpetuus motus et continuus et
necesse contrarium omnia est negare
principium primum dictum est
enim quod quia non perpetuus est primum
motus quamvis continuus quia et alia
sunt perpetui motus et debiles
quod nos latet et sic indicamus
aliqua quiescere que moventur
Nota quod positio dicimus erat
quorundam precedens quia in eraclitus
qui dicit omnia semper moveri
non dicebat quod motus nos la-
tet et qui non ponit dicebat
omnes motus nos latere

et omnia continue et semper moveri
et nihil quiescere ideo in hoc decimo
locutus est Et eius opinionem
improbat philosophus primo de motu
augmentationis et diminutionis quod quod
augetur non semper continue augetur
et similiter est in diminutione quod
patet per duo similiter licet enim plures
gutte cadentes cavant lapidem
non tamen continue cavet sive ex-
cavant sed quod continue cadunt
ad diversos et alie cavant semper
nascentia Quarta plante ut la-
pides dividunt lapides et non
continue dictum est enim septimo
quod si aliquis movet moveat
aliquid motum per aliquod spatium
non oportet quod medietas moventis
moveat aliud motum per me-
dium spatium et equali tempore
ita etiam non oportet si due gutte
cavant lapidem quod prima cavat
sit enim cavatio per abiectionem
cuiuslibet partis que abicitur ab aliis
sed simul et non abrasa vel
duabus Ex quo patet quod augmentationes
et diminutiones non
dividuntur sicut tempus dividitur
ita quod in quolibet parte temporis aqua
potest augeri sed requiritur medium
tempus pro augmentatione diminuti-
onis in qua non augetur sed fit
dispositio ad augmentationem semper
potest sicut est dictum in septimo
quia conficebat locutus de motu
neque hic autem loquitur pro quolibet
ad denuntiata motum et non
mentiam Tertio probatur vel corpore al-
teratus quia sensibili quod per aliquid
sed non alteratur sed patet in congela-
tione aqua tota enim aqua simul
congelatur non per partem post partem
Sed ad aquam virtutem de aqua
non per partes post partem post partem
congelari Confirmatur
in similiter et etiam de omni

motu quod non per se mobile continue
movetur ¶ 2o quia sicut corpore mo-
tus localis quia mirabile videtur quod
lapis iacens super terram movea-
tur ¶ 3o patet quia ubi quod omne
elementum quiescit in suo loco
et violenter movetur extra ipsum
| sed quia sunt extra proprios locos non
tamen semper moventur ¶ Contra
conclusionem in membro dicte
divisionis est ratio | patet dicens
ma quod movetur per se movetur et
sic quod quiescunt per se quiescunt patet quia
hoc est contra sensum | videmus
enim aliqua quandoque moveri et
quandoque quiescere | 2o quia hoc modo
tollit omnem motum quia enim
dicit quod omne quod augetur per se auge-
atur | quod falsum est tollit etiam
motum violentum quia quod
movetur violenter per se convenit
¶ Verbo tollit generationem et corru-
ptionem et generaliter omnem motum
quia de omni motu est quoddam simile
per corrupti motum enim consi-
stit in duobus | ... de productione ter-
mini quod est per corrupti et
in adeptione termini ad quem quod est
quoddam generari et sic patet quod sit
dicendum quo ad tria prima
membra divisionis de aliis ab
duobus membris patet quia non ne-
permittere distinctio sufficienter
¶ Ad rationes ad primam
dico quod illa divisio est sufficiens
ad omne mobile quod patet ex primo
notabili ¶ Ad aliam quod adducuntur
rationes quod probant contra pri-
ma membra ¶ Ad hoc autem
quod arguitur contra ... dicitur
quod natura est principium motus et
quietis eius in quo est si-
ne aliquo | ergo non est na-
¶ Ad ... quo ... loco de na-
tura non est mobile nec
est quiescibile quo autem aliquo

se est mobile et non quiescibile
aliud est dicendum ut est hec
contra diffinitionem nature

Utrum omne quod movetur moveatur
a motore distincto secundum esse et di-
ffinitionem vel saltem secundum diffinitionem
tantum ¶ Arguitur quod non quia anima
movetur a se ipsa secundum esse et
natura quod in ipsis movens non
distinguitur a moto nec secundum es-
se nec secundum diffinitionem ¶ Ad opposi-
tum arguitur per philosophum de primo
per rationem suam similiter primo
quia per quam philosophus probavit
prima tria membra divisionis quia
celebratur in questione precedenti
quod manifestum quod nota ad
probationem quarti membri et
ad probationem quinti membri | et ad
hoc ostendendum est supponere
quod omne quod movetur ab alio movetur
et hoc de ... quamvis ... sup-
ponere ... motum ... et
... concedi ... probatum
sunt quia ... in hoc ... nam
... incipit ... motum per ...
ad ... ad ...
et ... ostendit ...
... conclusionem in omnibus
mobilibus et ... ¶ ...
... quod primo ...
... divisiones moventis et mo-
... prima est quod moveantur
et moventur quod movet et movetur
... quod autem per se et accipit
... large secundum quod comprehendit
... | ...
quod ... subdit quod
... movetur aut movetur ...
duplex ¶ 2o ... mo-
... non di-
... quod ... aliis
mobilibus | ...
... quod illud ... in

est musica sanat / et similiter
movens dicitur per accidens sicut
quod insunt ipsi quod movetur
vel sicut locatum in loco sicut
dicimus hominem moveri quia navis
movetur in qua est vel sicut accidens
in subiecto sicut dicimus album
moveri quia corpus movetur. ¶ Aliquando
dicitur aliquid movere vel mo
veri non per accidens quod movet aut
movetur. ¶ Secundum partem sicut homo
dicitur percutere vel percuti quia manus
percussit aut dicimus movere vel
moveri per se. ¶ Moventium
secundum se et motorum quia secundum se
¶ Dicitur movens vel moveri eo
quod sunt in aliis quae movent
et moventur ut patet quod per se
moveat et moveatur. ¶ Prima
divisio est eorum quae per se moventur
quia aliqua moventur a se ipsis
ut animata. ¶ Alia vero ab aliis
sicut sunt inanimata quae moventur
a continente. ¶ Secunda divisio est
eorum quae per se moventur quae moventur
secundum naturam et aliqua vero contra naturam
et hanc divisionem manifestat
primo in hiis quae moventur a se
ipsis et dicit quod ¶ Et primo dicit
quod ipsis quae moventur a se ipsis ut
animalia quae moventur secundum se ipsa
secundum naturam quod probat primo per
hoc quod movetur a principio intrinseco
illa autem dicimus se ipsa movere
quorum principium motus in se ipsis
est. unde manifestum est quod motus
animalis quo movet se ipsum
si comparetur ad animal et est naturalis
quia est ab anima quae est natura
sicut est in animali. ¶ Si comparetur
ad corpus contingit aliquem motum
esse innaturalem et quod non
sit violentus quandoque et sic
considerandum est secundum diversitatem motus
elementi predominantis in alio
ex elemento terre predominante

nante sicut corpus terrena
vel et moveatur ad sursum
erit motus violentus quantum
ad corpus. ¶ Si vero moveatur
deorsum erit motus corporis
naturalis. ¶ Si autem essent aliqua
animalia corpore aerea ut
quidam ponebant posuerunt de hiis
esset contrario. ¶ Secundo ostendit
primus qualiter contingat motus
violentus et naturalis in
hiis quae moventur ab alio et dicit
quod horum quae moventur secundum naturam
ut ignis sursum terra deorsum
¶ Aliud vero contra naturam ut terra
sursum et ignis deorsum
¶ Tertio ponit aliud modum mo
tus innaturalis in animalibus scilicet
quod per voluntatem partes animalium
moventur contra naturam si consideratur
locus et modus motus animalium
in partibus animalium sicut homo
naturaliter flectit brachia atque
tibias vero posterius tamen
et equi et huiusmodi animalia an
teriores pedes flectunt ad posterius
et posteriores ad anteriora. ¶ Si
autem fiat motus animalis per
contrarium erit motus violentus
sicut contra naturam. ¶ Sed quod naturale
et violentum reperitur in hiis
quae per se moventur sive a se sive
ab alio et isto omnibus quod
motum tam naturali quam vio
lento moventur distinguntur
a motore vel secundum differentiam loci
vel secundum esse et differentiam subiecti
cognitum erit quod omne motum
movetur ab alio. ¶ De illis autem quae
moventur per accidens non fit mentio
quia eius veritas sunt ab
certe. ¶ Secundo notandum quod movens
differt a moto secundum differentiam loci
quod sunt quando secundum esse motus
et motor ... illud quod movet
et illud quod movetur. ¶ Tertio

diuise ut3 de ana et corpe
ro d' ptib9 mouent et moti
s distinguntur s esse et ron
quod woo et subto separata s
mouens et mole et ad hoc
reb cor sunt dixe sicut
d' nauti et nata qui duo
d'sen sit prima Secundo ca q
violent moue moue
amotore distco s esse et dis
mcor pz p difinicionem viole
ti postea 3o etici viole
tum e cui pri in est qz nil
qferenti vim passo 2a
Secundo ca q nac ase ipsis
moue mouet amotore
distco s difinicionem pz qz d ill9
mouens e ipsa aia qui n q
pb wond aie et motiu est cui
ul' alicd pb won cor s wb
cor alie et alie sunt quo
Sz tu dubiu pt esse ut dict
ergo qr io oportet d ipsis
corpe mouens et q moue
quibus cor qoso appetitu ap
pet et s q d aliis cor s
in nauib9 et d alijs acti
sicalib9 q non sunt s na
dispositum est qd mouet et
mo sit d aiatib9 esse vide
Nam primo appetitu appet
q hoc mo tract aia ad
corpus q mo sit nauta
ad naui s hoc age d 20
d' aia io dicit pz d ergo
tu s pro oi actiue ipsum
mouens et qd mo vide
cum sicut et in nauib9
et non na subsistentibus
sit et d aiatib9 esse dispo
mouens qd mo qd aut
sit d alios se ipsum moue
inquantum vna eius pb i
mouet et moue instru
tum vide 3a Secundo
gravia et leuia sunt

gris motib9 naib9 no mo
uent ase ipsis pz primo qua
moue se p adeos vite et
est ppriu aiator qz motu
et sensu aiatum ab in aia
to distinguntur pz 2o d' aia
s grauia et leuia sunt aia
non sunt aiata 3o pz qz
omne mouens se ipsum wota
s ipso pt esse ca status et q
et Nam sicut aialia p
appetitu moue incipiunt
ita et quiescunt s gravia et
leuia sunt aia no pnt esse
s ipsis ca status et quietis qz
ex loco non quiescunt nisi
detineantur ergo no moue ase
ipsis 4o probat qz dictum est
dia ca q ase ipsis mouentur
mouent cum ad vnum determ
positis qz ab alio no ex tia
motus primo se ipsa admota
d'terminat io qz mo ul' illo
moui pnt Si ergo grauia et
leuia sunt aia ase mouerent
mouerent s plures determinatas po
sitios qd est falsum Secundo
pba illud de grauium et s
quantitatem et s formam qd si est
penitus eadem disposicionis vocaty
sunt parib9 moui pz ase ipsis
s grauia et leuia sunt aia
sunt de qtia qz maiore
d'clarat primus qz mouens
ad mole se ex ut ages adpa
tiens agens vo gradu disp
est sicut quandu passu ergo ea q
sunt penitus eius disposi
nisi infictium age no pnt
2 io aialia q ase ipsis moue
magis dicunt grauia quam
vere gra ppd diuisibilitatem
suam aiatis et sic pz qz gra
uia et leuia in suis mo
tib9 suis naib9 no
moue ase ipsis aquo vo

moveantur in secundo scripti quod
declaratum est et sic patet quod omne
quod movetur ab alio movetur. Ad rationes
dicitur quod proiecta dupliciter dicuntur moveri ut
oppositum ad pacientis sed sic
animata movent per se et a se
dupliciter ut oppositum ad pacientis
et per alterum ut id sit per se quod est
per se et sic non movent animata
per se et a se ergo secundum alterum ut satis
dictum est. Rationes autem ad oppositum
allegata est predicti conclusionis

Dubium gravia et levia mo
veantur per se a generante et
per accidens removente prohibens
et quod non quia gravia et levia
sunt moventia corrupto generante
ergo. Secundo sic motus naturalis est
a principio intrinseco sed generans non
est principium intrinsecum ergo gravia
et levia moventur a natura. Tertio sic
quod non moveantur a generante. Tertio
aliud contingit quod generante remoto
sua frangit prohibens puta
generante postea. Simpliciter trabem
generante sua frangit trabe
cum ergo generans sit per se
principium. Consequenter sequitur quod illo
tamen generante movetur per se a remo
vente prohibens tamen oppositum
est per Philosophum in textu. Ad questionem
dicendum est primo sciendum quod Philosophus
per eius ostendit quod gravia et levi
a non movent a se ipsis et
ostendit a quo moventur. Secundo
quo sciendum secundo tamen primo quod sicut
corpus quod movet quod movetur
secundum naturam et quod est naturam. Secundo
corpus quod movet quod movetur sed
naturam et quod est naturam. Illa
enim movet secundum naturam quod contra
nituntur consumit suas formas
motus naturales scilicet proportio ad quos
naturaliter sequuntur tales motus
sicut actu calidum movet potentia
calidum. Patet illa movet contra naturam
consumitque non consequi suas
formas naturales ipsius motum
adequatas sequuntur naturales tales
motus sicut corda et arcus
movet sagittam. Secundo patet
quod illa dicitur violenta movendo
contrarios motus sunt contra naturales
potentia sicut generans ad motum
sursum. Tertio naturam dicitur
primo movendo generans movetur secundum
actum adequatos sunt in potentia
patet istud quod ad motum quod ab motu
sit naturalis omne quod illo sit in
potentia ad illum motum ut dicitur
quod in seipso habeat principium
activum talis motus sed sufficit
quod ideo sit principium passivum ut
gravium in lapide naturaliter incli
natum ad talem motum patet in
simplex quarto quod omne quod movetur
sit in potentia et movetur ab alio quod
est in actu et tamen idem secundum idem
sit in actu et in potentia sequitur
quod nichil movet a se ipso primo
quinto sequitur quod gravia et
levia et similia omne quod
movetur ab alio movetur. Tertio est
sciendum ad primo quod dupliciter aliquid
dicitur in potentia scilicet in potentia essentiali
sed ad actum primum qui est forma
secundo modo dicitur esse in potentia
accidentali sed ad actum secundum qui est
operatio ut videre audire quod
forte sit aliquid quod addiscit et non
dum est habitum sciencie est aliquid in
potentia ad sciencie quia ille qui iam
habet habitum sciencie sed non considerat
Quarto aliquid est in potentia talis
ad quod est in actu frigidum et
id quod est actu forte calidum sed
non calefactum. Quinto impedimentum
aliquid est in potentia leve illud
quod est actu grave et non dum
habet formam levis et aliquid id

quod est forma levis si non mo-
vetur sursum. Secundo aliquid non redu-
citur de potentia prima ad actum nisi
per productivum alicuius [illegible]
alicuius quod est actu tale quale
est alterum in potentia. Tertio de secunda
potentia aliquid reducitur ad actum
per se ipsum nisi aliquid impediat
sicut non dum habens [illegible] tamen
sciens non acquirit scientiam nisi per doc-
torem vel aliud generans scien-
tiam, puta per se [illegible]. Quarto tamen
[illegible] sciens ad vult considerat
nisi aliquid impediat. Sicut in
proposito quando non dum est forma
levis per se ipsum non acquirit
formam levis, sed ipsum quod est in potentia
per se ipsum reducitur ad actum. Sed omne
quod efficitur in actu per aliud
generans tale generans de actu et
quod dans formam dat per se
omnia consequentia formam quibus sunt mo-
tus et locus. Secundo aliquid generat
aliquid formam levis movetur sursum
nisi aliquid impediat. Et propter hoc
patet tamen quod aliqui solent
[illegible] generans et levia
moventur [illegible] tamen est
quia est [illegible] sicut
esse deorsum et levia sur-
sum [illegible]. Forma
Conclusio: gravia et levia in po-
tentia [illegible] moventur ad proprias
[illegible] gravis et levis per se [illegible]
[illegible] si non essent
[illegible] formalis patet sic mo-
vetur generante quia [illegible]
[illegible] quod est de potentia ad
formam gravis et levis ergo
Secunda pars patet quia [illegible] quod est in potentia
ad aliquam formam per se reducitur
ad actum; ergo etiam non movetur
a se ipsis ad tales formas effective
formaliter ad [illegible] forma ad
quam sequitur talis motus. Tertia Con-
clusio: gravia et levia de potentia ad actum

[illegible] movent a se [illegible]
[illegible] et a se [illegible] formam
[illegible] sequitur de se formas gravis
et levis ad quas sequuntur naturaliter
tales motus [illegible] in se [illegible]
inclinatio per se ad tales motus.
Ergo Quarta Conclusio: gravia et levia
sunt de potentia ad actum moventur
effective per se generante, per accidens
vero a removente prohibens.
Prima pars patet quia generans ipsa
dat eis formam gravis et le-
vis, ergo et dat eis omnia
ad tales formas consequentia, sicut sunt mo-
tus et locus, quia dans formam
dat per se omnia consequentia formam
et per consequens movet effective per se
generante, et non a se ipsis
quia illo modo non essent formaliter
gravia et levia, quia idem sibi ipsi
dat formam et [illegible] propter hoc patet in
[illegible] quod non movetur a se [illegible]
[illegible] formam quia sunt non mot-
[illegible] quod est in effectivo. Secunda pars
patet quia removens prohibens non
[illegible] ipsi gravi vel levi ali-
quam formam [illegible] ad quam
sequitur per se talis motus. Ergo non
movetur per se sed per accidens removens
prohibens. Sed [illegible] prius quod
[illegible] est de removente prohibens
sicut [illegible]
[illegible]
[illegible] aliquem impetum
ad motum [illegible] et per accidens
est quod [illegible]
[illegible]
eo impetu [illegible] motu
[illegible] Solvit ille [illegible]
[illegible] non dat [illegible] super-
posito formam. Ad hoc [illegible]
dat deorsum quia [illegible] formam
[illegible] ad quam sequitur
tales inclinationes [illegible]
[illegible] est per se movens gravia
et levia [illegible] effective

et demonstrans perhibens patiens
quia solum removet id quod impe
diebat eius motum sed tunc motus
est per se consequens ad illam formam
Deinde concludit philosophus quod
gravia et levia non movent
se ipsa et tamen motus eorum est naturalis
quia habent in se ipsis principium motus
non principium motivum et activum
sed passivum quod est contra primam rationem ad talem
actum. Et quia habet conclusionem
et post considerat primam partem
sciendum quod motus gravium non
sit naturalis cum non sit a principio
intrinseco. Ad hoc enim patet responsio
Ad hoc enim quod motus sit a principio
intrinseco sufficit quod competit gravi
et levi quia in eo sit
principium passivum et naturaliter incli
natum ad talem motum. Sed est
notandum quia sicut materia est principium
patiendi ita forma agendi
ad esse gravis conveniens contra actum
ipso habeat materiam et formam
sed quia motus consequitur passive conve
niens et active conveniens forme
Ideo quia sicut actio et passio sunt
in subiecto et materia dicitur
ad convenientiam formalis dicitur quod quod
erat esse. Item in materia sed dum
taxat non potest esse principium ac
tivum alicuius motus et principium
passivum. Tamen forma gravis
et levis relata ad generans
eius est effectus et in secundum
per potentiam illius generantis effective
contra eam contra possessionem et generationem
proprietate superius. Et dicit generans
unde est principium activum motus
sublimorum et superiorum et
deus generans. Et totum gravitas
et levitas unde dicuntur quibus
et effective. Ab hoc generante
preteritus corruptio. Unde movens
gravia et levia sed forma
gravium et levium accepta sed

gravis per se perfectione et relata
ad ipsum gravis et levis sicut
actus in habentibus eis. Et contra possibile
est principium passivum motus gravium
et levium sicut habitus contra talem mo
tum solum principium inclinandi
materiam ad talem motum. Et ex
modo intellectu ad quod dicit philosophus
quod gravia et levia habent in se
principium motus non agendi aut
movendi sed patiendi. Et ideo
gravitas et levitas non sunt
contrarie active sed reducuntur in ordine
ad motum gravium et levium
ad generans, cum materialis respectu
dispositiones materie ad talem motum
Hic est notandum. Secundum est quod forma gravi
um et levium sed sic accepte non
possunt esse principium activum alicuius
motus nisi per ipsum materiam et tunc
hoc unde continet formis mediatorum
sed sic acceptos Dicitur quod est ipsum
in perfectorum formarum gravium et
levium quia sunt adeo ...
et propter materiam materie parte quod se
autem sunt contra ... ipsa ma
teriae non ... elevatorum
super materiam et ideo possunt
esse principium activum alicuius mo
tus eius unde quod sunt principium ac
tivum motus. Sed elevatus
et quod habeat dominium super se ma
teriam et quia anima est elevata
est super materiam ideo unde est
principium activum alicuius motus in
ipsam materiam. Et Commentator dicit
contra predictam conclusionem et precedentem
conclusionem patet commentator primo contra tertia
ab aliis quia patet quod omne quod move
tur sit sed naturaliter vel quod naturaliter
movetur animatorum directo
animalis vel sed esse et differentiam
similiter vel sed diffinitionem unde
ut in textu. Et dicendum primo
due solutiones sunt. Et ad
primum dicitur quod gravia contra quantum

cum movet per ipsum movet
per accidens quod accidit apud com
inquisitum moveri quod continue
sua frangat trabem vel
cum per hoc quod frangit tra
bem accidit sibi in aliquo
fortior per quod agit tunc
motum

Procedente movens mo
veatur ac sic quod omnis actio
fundatur in motu ergo omne
agens et patiens omne
movens movetur Ratio et
passio sunt in subiecto sed ac
passiva movetur ergo omne a
gens et patiens omne mo
vens movetur In quo est
advertendum contra precedentem
primo secundo quod ipse quoniam
per ipsum ostendit quod omne quod
movetur movetur a motore contra
motum sed talis motor sit
intendens sed contraria quod os
tendit ipse contrarie mo
vere contrarie adaliquid
primum quod est in movente sed si movetur
non tamen ab alio sed a se ipso
movetur et dicitur id moveri non
ab alio quod movetur a motore
intrinseco Unde pro declaratione
premittit propositio unam differentiam
moventium sed quod contingit
aliquod esse movens dupliciter
non propter seipsum [illegible]
virtutem sed inquantum movetur
ab aliquo alio movente
Alio aliquid movet propter vir
tutem quod non habet virtutem
movendi per hoc quod movetur
ab alio quorum de primo est si
cut baculus movet lapidem
per hoc quod movetur ab alio id
est a movente propter virtutem
et tunc movens quod non movetur

propter virtutem dicitur movens
primum quod aliud movet propter plura
media ut homo per movere
lapidem per hoc quod movet ba
culum Tunc aliquid movet
proximum medium ut per solum
movens hoc per movere lapidem
Primum autem movens magis
movet quam medium movens
et ratio est in structura Et
causa huius est quia est mo
vens primum movet sed tamen si
non ergo Ratio est quia movens
autem non movet sed propter cum
non habeat virtutem
movendi nisi per hoc quod movetur
a primo sed primum per movere sed
ratio huius differentie est propter Secundo
in ordine moventium necesse est
devenire ad quod non movetur ab alio
et sic est quod vel aliud sit in
infinitum vel quod sit movens movetur a se
ipso Probat ipse sed omne movens
movetur ab alio sequitur quod nullum
movens moveat nisi movetur
ab alio sequitur quod in moventibus
esset processus in infinitum et
primus non esset causa primum
sed si primum movens movet
ut sic et non movetur et patiens
tollitur totus motus quod est in
parte ut consequens est Ergo in
omni movens movetur ab alio
et sic est quod sit aliquod medium
in movente vel sit movens quod non
ab alio sed a se ipso et si movetur
a se ipso necesse est quod in ordine
moventium quod movetur sit primum
quod causa quod est per se semper est
prior ea quod est per accidens aliud
ergo quod movet per se quod movetur
a se prius est illo quod movetur
per hoc quod movetur ab alio quia id
quod movet per hoc quod movetur
a se virtute movendi a se
per illud quod movet per hoc

qd mo^r ab alio h(abe)t virtutem
agendi ab alio ¶ Tertio Con^o
et s(ecundu)m ordinem movendi da
bile s(ecundu)m p(ri)m(u)m qd no(n) mo^r ab
alio s(ed) a se ipso et s(ecundu)m p(ri)m(u)m
movens requirere p(ro)prio n(atur)ae
est | tu(n)c p(rae)ter illud dare p(ri)m(u)m
movens qd nec mo^r a se nec
ab a(li)o et tu(n)c no(n) omne movens
mo^r Ista ¶ Con^o p(ro)batur
s(ecundu)m q(uia) et s(i) omne movens
mo^r s(equitu)r q(uod) nullum movens
moveat n(is)i motum vel c(on)tinu
at omnium movens movet et
non movet n(is)i motum et p(er)
se a(d) p(ro)p(ri)a actus ¶ Si p(ro)p(ri)e actus
nullum q(uod) c(on)tinet aliam per
c(ontr)arius se exigeret et non
contrarie exigeret s(ecundu)m q(uod) po
terit no(n) c(on)tinue | q(uia) p(ro)p(ri)e p(er)
se d(e) esse nullum s(ecundu)m q(uod) nec
formam ¶ q(uod) aliq(uod) movens
s(it) q(uod) non mo^r s(ecundu)m qd adhuc
viri moveant | et s(ecundu)m no(n)
omne movens movet p(ro)p(ri)e
q(uod) mo^r et s(i) forma opponendo
s(ecundu)m | hoc d(e) p(ro)p(ri)e s(ecundu)m q(uod) no(n) mo
vebit et p(er) c(onsequen)s q(uod) motum
non erit | c(on)versive d(e) p(ro)p(ri)e e(st)
dicit omne movens movetur
et no(n) movetur n(is)i d(e) p(ro)p(ri)e p(ro)p(ter)
qd ab alio moveat^r et q(uod)
s(ecundu)m movetur ei c(on)tinet p(ro)p(ri)e
¶ Ex p(ro)batur q(uod) c(on)tradictio aliq(ua) [margin: vel p(er) me(diu)m]
dico s(ecundu)m in s(ubiect)o accidere
s(ecundu)m unum tempus sed alio ita
et alter sed illo d(ic)o t(ame)n virtute [margin: z p(ro)p(ter) h(oc) s(ecundu)m [illegible] q(uod) actus no(n) r(e)p(er)it(ur) s(ecundu)m s(ub)st(anti)a(m) [illegible] p(ro)p(ri)e]
| utrumque accidit et d(ici)t aliud
s(ecundu)m unum et formam et c(on)
s(ecundu)m sensum et actum ¶ Si
ergo movens et movetur s(ecundu)m
in s(ubiect)o accidant no(n) mo
| in tempore sed movens ita s(ecundu)m
q(uod) moveatur t(em)p(o)re d(e) aliquo
sed movens et p(er) c(onsequen)s s(ecundu)m mo
ens et movens s(ecundu)m d(e) facere

accidunt potest d(e) ad aliq(uod)
movens d(e) motu ¶ Zo ad id
accedit plures c(on)tradictio
admixtus (com)ponens infectum
agentem omne movet et
d(e) motum vel d(e) perit ¶ Si
dicatur s(ed) medium dico dicte
s(ecundu)m c(on)trarie movens mo^r p(er)
se et c(on)traria s(e)q(ui)tur vel
tu in c(on)tinuo ¶ 2° q(uod) movens
movet et movet^r s(ed) adh(uc)
s(ecundu)m eandem motum vel s(ecundu)m p(ri)m(u)m u(nu)m
movens et s(ed) aliud mo^r
¶ Si dicat^r p(ri)m(u)m t(un)c de s(ecundu)m eo
ad spe(cie)m s(u)p(er)ius motum s(ecundu)m
q(uod) docet geometria adh(uc)
et eo et sanat^r sanitate
et h(oc) omnium sunt d(e) c(on)tra
vel enim movet n(is)i s(ed) q(uod) dat
tu et vel movet n(is)i s(ed) qd
in po(tenti)a p(ro)p(ri)e est adh(uc)
s(ed) id esse d(e) actu et po(tenti)a
p(ro)p(ri)e e(st) id id movens et
movet s(ed) id ¶ Si dicat^r 2^m
medium s(ecundu)m q(uod) 2^m unum spe(cie)m
moveat et s(ed) aliam mo
| veat^r cum non sint n(is)i t(ri)a spe(cie)s
motus ut d(e) finite spe(cie)s erit
s(ed) c(on)sequens a motu d(e) q(uod) tale
d(e) c(on)tra | ad aliq(uod) movens
qd no(n) mo^r s(ed) aliquam spe(cie)m motus
| et s(ecundu)m habebit^r | aliq(uod) mo
vens d(e) mo^te et p(er) c(onsequen)s no(n)
est omne movens p(er) se et
c(on)tinue mo^r ¶ Si vero
dicat^r q(uod) eo d(e) fiat omnes
spe(cie)s motus sicut redditus
ad p(ri)m(u)m motum ut s(ecundu)m p(ri)m(u)m
mo^te moveat^r locali
Distinctionibus omnibus spe(cie)bus
motum s(ecundu)m motum p(ro)dicunt
s(ecundu)m motores motor e(st)
unus movebit | et z mo
tu locali | s(ed) con(tr)a h(oc) s(ecundu)m ph(ilosoph)i
act p(ro)p(ri)us q(uod) t(ame)n s(ecundu)m | ac s(ecundu)m
dicat^r id movens et movens

s(ecundu)m eand(em) p(ar)tem mot(us) q(uo)d ut
dictu(m) est p(ri)us p(ri)m(u)m mouens
mag(is) mouet q(uam) s(ecundu)m
et ita ultimu(m) mouens m(inime)
Q(uod) mot(us) d(e) virtute p(ri)m(i) q(ui)
p(ro)p(ri)o et tu(n)c n(on) dicend(u)m mo(tor)
p(ri)m(um) mouens s(ecundu)m eand(em) p(ar)tem
motus s(ecundu)m q(uo)d aliq(ui)s alior(um)
mot(or) q(ui) mouet et moue(tur)
s(ecundu)m eand(em) p(ar)tem mot(us) q(uo)d est
impl(icati)o Infra ... est q(uo)d di
c(itu)r q(uod) om(n)e mouens mouea(tur)
p(er) se ita q(uod) n(on) poss(it) moue(re)
n(isi) mouea(tur) Secundo q(uo)d
aliq(uo)d mouens p(er) motu(m) ...
s(ecundu)m q(uo)d q(uod) mouea(tur) et p(er)
s(e) p(ri)m(u)s p(er) d(icitu)r aliq(uo)d mouens
d(e) mot(u) Tercio ... p(ri)m(u)m
d(icitu)r q(uod) ... actio ... d(e) motu
mou(en)t(is) s(u)nt tam(en) ... ...
et n(on) ... d(e) motu mo
uent(is) ita q(uod) mot(us) s(i)t mo
uent(is) ut subiecto Q(uar)to d(icitu)r
q(uod) actio et passio s(u)nt idem
subiecto q(uo)d ... subiectu(m) est mo
tus q(uod) est in moto subiectiue
et non d(e) mouente

[illegible] om(n)e mouens s(e) ip(su)m
s(i)t diuisibile d(e) p(ar)tem p(er) se mo
uentem et d(e) p(ar)tem p(er) se motu(m)
Tercio q(uod) non q(uod) celu(m) mouet
s(e) ip(su)m et tu(n)c n(on) est diuisibile
tu(n)c s(i)t ... et ...
... p(ro)p(ter) ... et ... d(e)
s(e) stat s(iue) diuisio(n)e ...
... s(iue) composic(i)o ...
... est mouens s(e) ip(su)m
et tu(n)c n(on) s(i)t d(icitu)r ... s(i)t
tota d(e) toto et d(e) q(ua)lib(et) p(ar)te to
ut ... ...
... diuidu(n)t(ur) in p(ar)tem
p(er) se motam et d(e) p(ar)tem p(er) se
mouentem s(ecundu)m d(e) ... et in
... et tu(n)c n(on) mouent

s(e) ip(su)m q(uia) mot(us) ... et
non a se ip(s)o n(on) inclinatiue
Q(uo)d oppositu(m) est q(uia) ...
s(ecundu)m correspo(n)sione s(ecundu)m ...
d(e) mouentib(us) et mot(is) non p(ro)
cedit in infinitu(m) ut ostensu(m)
est s(ed) est deuenire ad aliq(uo)d p(ri)m(u)m
q(uo)d u(e)l est d(e) mo(tor) u(e)l est s(e) ip(su)m
mouens q(ui)a ostendit q(uod) s(i) p(er)
...a s(ecun)d(u)m p(ri)mu(m) q(uo)d est s(e) ip(su)m
mouens n(on) ... deuenire est
ad p(ri)m(u)m q(uo)d e(st) immo(bi)le ad(m)ino
p(er) se q(uia) d(e) eo q(uo)d d(icitu)r mouens se
ip(su)m est dare p(ar)tem d(e) mo(ue)t(em)
p(er) se et p(ar)tem p(er) se mota(m) Et
tu(n)c n(on) est p(ri)m(u)m mouens s(ed) p(er)
illu(m) q(ui) mouet Q(uar)tus ...
p(ri)m(u)m Sum(m)a ... o(mn)e
mouens s(e) ip(su)m necesse est
diuisibile d(e) p(ar)tem p(er) se mo
uentem d(e) motez p(er) se et in
p(ar)tem p(er) se motam p(ate)t illa q(ui)a
q(uia) d(e) mouente s(e) u(e)l totu(m) p(ri)mo
et p(er) se mouet totu(m) u(e)l utriq(ue)
p(ar)s mouet alteram ... u(e)l
q(uo)d p(ar)s mouet s(e) ip(su)m u(e)l ...
p(ar)s mot et non moue(tur) et a(liqu)a
mo(uetur) et non mo(uet) ... d(e) ista
diuisione ... duo membra ad
d(icitu)r s(ecundu)m q(uo)d u(e)l totu(m) mouea(tur) p(er)
tem u(e)l ... q(uod) ... et
duo ... ...
ista duo membra p(ate)t q(uod) q(uod) p(ar)s
n(on) poss(it) moue(re) to(tum) ut ...
q(uo)d una p(ar)s s(e) ip(su)m mouet
aut to(tum) mouet s(e) ip(su)m ... illa
diuisione ... illa me(m)
bra s(ed) nullu(m) tenu(m) ...
p(ro)p(ter) poss(it) d(icitu)r ...
d(e) tu(n)c q(uo)d est ... ...
... n(on) poss(it) d(icitu)r p(ri)m(u)m
p(ate)t q(uia) ... ... mo
uent(is) et ... Si totu(m) mot(us)
totu(m) p(er) se ... d(e) ... mouet
et moue(tur) q(uo)d est d(e) ... to(tum)
s(e) aliq(u)id mot et mouea(tur)

cum quod aliquid sit motum motu quo
movetur et aliud quo movet. Sicut
aliquid est motum quo baculus
movet lapidem et quo movetur
a manu. Secundo omne quod movetur mo-
vetur quod est in potentia sed ergo non
ducat se de potentia in actum sed
cum quod reducatur per aliquod quod est
in actu tale quale est in
potentia illud quod reducitur sequitur
quod oportet movens esse in actu
[illegible] illud ad quod movetur [illegible]
est ad potentiam ergo non potest esse per
se et primo sed nec totale movens
et totale motum sed omnis
modus sic ergo non potest dici primum
motivum. Et dicebatur nonne
quod oportet esse movens in actu quando
sed illud aliquid mobile est in potentia
quod aliud est in actu movens
[illegible] et movens [illegible]
[illegible] est actu [illegible]
sed [illegible] sed [illegible]
[illegible] motu sed in isto non est ac-
tu sed [illegible] ratione [illegible] virtute
superiorem. Non potest etiam dici secundum
modum quod sic utraque pars mo-
veat alteram corpore una pars
non magis movebit quam
alia et cum primum movens magis
moveat. Secundo quia sic non [illegible]
[illegible] primum movens ergo ut
secundum et per se movens se [illegible]
non erit. Tertio quia primo [illegible]
motum quia illud quod movetur
ab alio [illegible] opposita dicitur
[illegible] dicitur. [illegible] quod omne
movens se ipsum est prius in
ordine movendi quam quod
illud quod movet per hoc quod
movetur ab alio. Secundo quia si
movens se ipsum per se quod movetur
alium ab illo moveatur [illegible]
movens non potest sic [illegible] nisi
per accidens. Quod sic [illegible] sed tunc
non movet nisi per accidens

per hoc quod movetur quod autem movet
per hoc quod movetur [illegible]
movendi non a se sed ab alio
sed ab illo quod movet et sic se
quod [illegible] movetur et quod [illegible] movet
et movetur. Sed omnis motus quod
prius [illegible] est [illegible]
[illegible] quod movet aliud [illegible] movetur
ab illo quod movet [illegible] sibi
conveniat per accidens et [illegible] omne
aliud quod convenit [illegible] per accidens
possibile sibi non [illegible] esse [illegible] quod
contingit movens se ipsum [illegible]
[illegible] non movere et per
[illegible] motu non movens et sic
non movebitur nec movebit.
Non ergo potest dici [illegible] ut [illegible]
[illegible] quod sic aliqua tota
moveat se ipsum per hoc quod mo-
[illegible] se ipsum sibi attribuitur tota
[illegible] aliquam quam primo moveat
se ipsam tunc tota non erit
primum movens se ipsum primo
[illegible] attribuitur sibi ratione totius
et tunc [illegible] convenit move-
re [illegible] per accidens quia sequitur
quod [illegible] movens se [illegible] illa quod
non movetur nisi a movente
per accidens et sic [illegible] est contra
quod est intentum. Item si mo-
[illegible] se ipsum [illegible] movent
sequitur quod tota non esset primum
movens se ipsum primo [illegible]
et sic isto modo non posset dare
aliquod movens se ipsum primo.
Relinquitur ergo quod in quolibet mo-
vente non [illegible] dare partem
[illegible] quod sit [illegible] movens
et partem [illegible] quod non
moveat [illegible] est [illegible]
[illegible] Dicitur sic [illegible]
movet se ipsum et [illegible]
est aliqua pars mota [illegible]
movet ut sunt [illegible]
et [illegible] quibus

anima movet corpus quod
non est verum quod movens se
per motam non moveat et
quod per movens non moveatur
Sed contra quod si aliquo
movente se sint tres partes
quarum una moveat tantum et
alia moveatur et moveat
et alia moveatur et non mo-
veat tunc primo movente
se sicut est dare duas
partes quarum una movet
et non movetur et alia mo-
[illegible] et non movet. Non quod movet
aliquid quod sit per illud movens
se licet tamen possit moveri a
contingenti et hoc declarat per
[illegible] quod si totum a b c mo-
veat se ita quod a moveat
b et non moveatur et b mo-
veat c et moveatur et c non moveat
aliquid tunc si moveatur a ad hunc
a b c movebit Respondeo quod
totum a b c non erit primum
movens se respondeo si a b c tunc
de ea per movens non movetur
et per mota non movet
Dicitur 2o quod de celo quod est in
[illegible] scilicet materiam tamen de [illegible]
primum movens et similiter de animalibus
perfectis de quibus anima quod est per
movens non est divisibilis
et quod sit essentia et non per
quantitatem [illegible] aut [illegible]
[illegible] [illegible] quod dicitur [illegible]
[illegible] anima que est per movens
est divisibilis sicut totum corpus
quod ibi non possit dari primum
movens se respondeo quod est per
separata a toto ad quod movet
et tamen per sit prior toto et
sunt [illegible] in infinitum
quod videtur quod in illo possit accipi
primum movens se respondeo dicitur
quod de multis animalibus et [illegible]
[illegible] est actu [illegible] primum mo-

[illegible] respondeo licet si ponantur sint
ibi plura Ultra dicitur quod plures
in multis animalibus quod est quantum
tamen non [illegible] divisio in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] et ad hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
perfectorum et sic possunt accipi ita
prima per multis animalibus quod
non movent se Dubitatur
tamen de movente et moto si
[illegible] [illegible] [illegible] de movente
se respondeo si habeat per movens
et per mota Respondeo primo
quod corpus non sit unum [illegible]
[illegible] quod est sicut quantitas et sicut
[illegible] [illegible] dispositionem eo quod
movens et motum non possunt esse
uniformis dispositionis omnis quod
[illegible] quod corpus sit unum per continuationem
[illegible] et hoc per [illegible] duo
quod si ambo sunt corpora et se
mutuo se tangunt tactu
proprie dicto si [illegible] per movens
sit de corpore tunc tangit partem
tactu [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] influendo [illegible] motum
illi parti et non tangitur [illegible]
mota [illegible] patet quod [illegible] divisio
movens se de partem per se mo-
tum et partem per se moventem
non [illegible] sicut partes per se motum
[illegible] quod [illegible] si se sunt unifor-
mis dispositionis si accipiatur sicut
partes essentiales et per hoc sic
[illegible] [illegible] [illegible] ad oppositum
[illegible] eum anima per se mo-
vens et corpus per se motum
et in celo [illegible] est per se
se movens et [illegible] celeste est
per se mota et sic patet quod
primo movente se tam [illegible]
possunt dici scilicet quod movet et
quod movetur et quod movet se
et quod movetur a se Non enim
se sibi [illegible] [illegible] [illegible]

per se et tunc aliquid per totum se …
… movetur movens sed movens se
et movens ipse et tunc ab eo
Ratio secunda nota est primum mo-
vens esse immobile saltem per se
probatur quia in moventibus per se
non proceditur in infinitum ergo
oportet dare aliquod primum movens
vel ergo est immobile penitus sic
habetur intentum vel movetur
et hoc non ab alio quia tunc
non esset primum ergo a se ipso mo-
vetur sed in movente se dabitur unum
per quod primo movet et est im-
mobile per se ergo necesse est primum
movens esse immobile penitus
vel saltem immobile per se. Ad
rationes in oppositum dicatur solutione sicut
Ad 3am dicitur quod forma elemen-
torum considerata secundum se …
naturae non est per se mo-
vens effectivum …

Dicitur nota sit esse unum primum
movens perpetuum et immobile
per se et per accidens. Arguitur quod
non quia … per motum inferiorum
… superior sed sunt aliqua
moventia 2a quae movent semper
ergo primum potest semper movere
2o sic primum movens tunc sit in
… nota per se et …
ergo movetur ab intelligibili et appe-
tibili sic non est penitus im-
mobile 3o sic quod sunt plura
prima moventia quia melius est
perfectorum … quam …
imperfectiora tunc ergo plura sunt
moventia 2a quia sunt magis perfec-
ta primo dicitur quod debent esse
plura prima moventia. In
oppositum est philosophus in textu
In conclusione notandum quod philosophus
in processu istius libri probatum est
de motu … quod semper fuit

et immobile quod omne mobile ab alio
movetur. Item quod non est procedere
in infinitum in ipsis quod ab alio
movetur sed devenitur est ad
aliquod immobile vel movens se ipsum
et primo quod in movente se ipsum
necesse est unam partem esse
immobilem et sic utrobique satis
probatur quod est unum primum movens
immobile et quod in movente se ip-
sum per se movens sit immobile
per se movetur tunc per accidens. Dico
quod … primum quod non sufficit
devenire ad tale movens immobile
per se et mobile per accidens sed necesse
est in ordine moventium esse aliquod
movens perpetuum et immobile
per se et per accidens quod non est idem
tale quo … …
in ordine motuum esse unum
primum mobile perpetuum quod semper
movetur et quod est in ordine mo-
tuum est unum primum motum
et perpetuum. Insuper quod … …
… dispositionis … …
et probata … duo prima
… …
… 3a … est …
… et superius probata …
… quod … movent et
… … hoc …
… modo quo perpetuo
motus. Erit ergo conclusio …
ad quaestionem notandum est esse aliquod
movens perpetuum immobile per se
et per accidens et unum tale …
prima … … quod est …
… quia videmus … …
… quod sunt apud nos quaedam
esse et quaedam non esse …
generationes et corruptiones …
esse aliquid … …
… … …
motus aliam … videmus
… et corruptiones
esse perpetuas ergo sunt …

generationes et corruptiones tamen
aliquam aliam causam a qua illis
ita perpetuum hoc generationis et cor
ruptionis eorum oportet esse aliquid
causam illud aut causa
non potest esse unum eorum quae sic
quandoque sunt et quandoque non sunt
quia effectus perpetui oportet causam
esse perpetuam nec illud etiam potest
esse plura eorum sibi invicem
succedentia quia illa sunt in
finita aut simul sunt nisi
aut effectum unum potest procedere
de infinitis causis ergo necesse
est esse aliquod movens primum
et perpetuum quod sit causa generationis
et corruptionis moventium sempiternum
et omnium eorum quae apud nos
sunt et quandoque non sunt Secunda
pars conclusionis quae est de uni
tate totalis primi motoris
patet quia videmus in moventibus
sempiternis quod apud nos sunt
quod potest movens semper partes
ad motum tamen cum potest non
sit causa perpetuum sed accidit ad
movere et propter hoc talia
non semper movent ergo necesse
est movens id quod est perpetuum
et id quod est causa perpetuitatis mo
tuum propter generationes generationes
et corruptiones et istorum [illegible]
bus esse de motu per se et per
accidens Item orbes
celi inferiores moventur per ac
cidens aliquo motu quo
tamen semper movetur ergo non
videtur unum quod id quod movet
per accidens non semper movebitur
Dicendum quod orbes inferiores illo
non movent per se sed altera
tamen aut dicitur quod illud quod per
accidens movetur non semper mo
vetur de illo primo per accidens
quod pro sicut dictum est
et sic patet secunda pars conclusionis tertia

Sed tertia pars probatur quia est de unitate
primi moventis quia totius est
existimare motum infinita
esse quam de finita una totaliter
est existimare unum esse
primum movens quam plura quoniam
uno primo motore salvatur perpe
tuitas et continuatio generationis
et corruptionis per unum primum
motorem et motum quam
per plura Et adhuc quia unum perpe
tuum motum per successionem di
versorum oportet motum esse continuum
aliquid sit perpetuum sub quo
continuatur motus hic et [illegible] qui
desinunt et incipiunt sed oportet quod
unus motus et continuus sit unius
mobilis et ab uno motore
ergo oportet movens primum unum quod
sit Ex hac conclusione seque
tur Corollarium quod aliqua mo
tacta est scilicet quod necesse est esse
unum primum motorem perpetuum et
continuum [illegible] quod est unum primum
motorem continuum et perpetuum
ergo est unum primum motum
continuum et perpetuum Sed si obicitur
quod Aristoteles ex perpetuitate primi mo
tus concludit perpetuitatem moventis
primi ergo ex perpetuitate primi
moventis non oportet concludere
primum motum tunc esse circulus
Dicendum quod ex perpetuitate motus in
quo in principio huius libri probata
concluditur potest perpetuitatem
ipsius primi moventis quae conclusa
patet in fine et quod unum primum mo
tus perpetuus quod de [illegible] potest
alius per motorem perpetuum et
hoc etiam concludi potest propter
motum quae quandoque sunt et quandoque
non sunt quorum oportet dependere
ab uno primo motu continuo
et perpetuo cum quidem motum
propter diversitatem quam habet
in suis [illegible] perpetuum

ad nos determinato tempore incipi
unt generationes et in alio de
ficiunt et decipiunt corrup
tiones quia non est a motore uno
et eodem modo sic quare videtur
quod generationes et corruptiones nun
quam deficiant Consequenter patet
quare est quod aliqua semper movent
et aliqua semper moventur quia scilicet
motor a motore de mobili
permutatur non semper est de eadem dispo
sitione ad motum patet etiam quare
quod moventur quandoque et quandoque non
quia scilicet moventur per accidens ideo non
sunt semper de eadem dispositione
ad motum et quod primum move
tur perpetuo scilicet quod de omni causa
est unum primum movens
perpetuum et de motu perpetuo
et est unum motum primum et perpe
tuum et secundum utrumque primum mo
tus perpetuum et quod sunt que
quandoque moventur et quandoque quiescunt
sunt Consequenter [illegible] ponit rationes
[illegible] aliquas rationes ut primo
quod de ordine causarum est aliquid quod
est de potentia tantum et tale quiescit
movendo et aliquid quod est in
actu et in potentia et tale quiescit
movendo et movetur ergo erit
aliquid quod erit purus actus
et illud quiescit semper movendo
Et sunt etiam alie rationes que
patent ad aliquas solutiones nec po
nuntur ab Aristotele in hoc tamen
sufficiunt premisse rationes probationes
primo sufficiunt Ad rationes
ad primam dicitur quod perfectionis
[illegible] ut superior [illegible] inferior
prior Sed est autem quod mo
tus non dicit perfectionem ideo
non oportet quod si aliquid de [illegible] possit
moveri et [illegible] possit primum
movens [illegible] loquendo de motu
proprie motus autem dicit
perfectionem ideo [illegible] conformiter

primo quod eum moventur non dicit
perfectionem essentialem ideo non oportet
quod primum semper sit movens
sicut sidera ponit negando
perpetuitatem mundi ideo non
[illegible] ponit de predicti passi
[illegible] supponit [illegible]
mundi Ad tertiam dicitur quod
primum movens non accipit
scientiam suam a rebus sicut et
nos ideo non movetur ab intelli
gibili et appetibili eodem quo mo
vemur Dicitur etiam quod intelligere
et velle sunt motus metaphy
sici et [illegible] dicti qui
non concluduntur a primo Ad quar
tam dicitur quod perpetuitas causarum
in eadem specie non est nisi quod in
perfectione ut [illegible] de celo ut sic
ea que non possunt perpetuari
de uno [illegible] in individuo perpetuantur per
successionem de individuorum

Utrum motus localis sit primus
omnium motuum Arguitur quod non
quia talis est ordo motuum qui
est ordo suorum terminorum ad
motum requiritur [illegible]
ad que sunt generationes est prior
motu locali quia substantia est
prior accidente [illegible] tempore et di
finitione ut dicit Aristoteles septimo
metaphysice Ad oppositum [illegible] que mo
ventur [illegible] quod [illegible]
[illegible] alterationem et
[illegible] localiter moventur
ergo motus localis est prior
aliis motibus [illegible]
[illegible] intentionem Respondendo
primo sciendum quod philosophus
[illegible] in primo tractatu huius
[illegible] quod necesse est motum esse
perpetuum et in secundo tractatu
ostendit esse unum primum mo
torem perpetuum et quod primum

motum est perpetuum quod
in isto tractatu ostendit philosophus
quis et qualis sit primus
motus continuus et perpetuus et
unde in ultimo tractatu
ostendit quale sit primum movens
Secundo ostendit autem quis sit
primus motus continuus et per
petuus ostendit primo philosophus
quod inter omnes motus motus lo
calis est primus et hoc aggre
est in quarta conclusione Deinde
ostendit quod inter omnes mo
tus solus localis motus est
continuus et perpetuus Deinde quod
inter motus locales solus
circularis motus est continuus
et perpetuus et ideo per ista
habetur quis et qualis
sit primus motus quod est prin
cipaliter intentum in isto tractatu
hoc visis sit tertio Conclu
sio talis motus localis est pri
mus motuum per hanc probationem
supponit primus quod non sunt
nisi tres motus scilicet alteratio
augmentatio et diminutio
et localis motus hoc supposito
probat conclusionem tripliciter Primo ex
parte motuum Secundo ex parte pri
oris et posterioris Tertio ex ordine
motuum Primo dicit secundum
conclusionem alteratio prior
est augmentatione secundo mo
tus localis prior est alteratione
ergo etc est prior aliis motibus
antecedens pro prima parte patet quod au
gmentatio fit mediante nutri
mento quod primo dissimile
et contrarium contrariis alitur tamen
efficitur simile sed dissimile non
reassimilatur ad simile nisi per al
terationem ergo alteratio precedit
augmentationem Sed contra probatur
antecedens primo dupliciter primo
quod non alterationem sequitur

alterans quod secundum formam id quod est
potentia quale actu quale sed alte
rans non semper secundum eandem
proximitatem ad distantiam
ad id quod alteratur ergo per unum et
idem alterans non semper efficitur
quis propinquius et quandoque longin
quius quod alteratur sed hoc non fit sed
motu locali ergo alteratio
supponit motum localem
Secundo ad id quod alteratio sit per pas
siones et passibiles qualitates
maxime quare ut raritas
et densitas sunt priores quia
omnes alie videntur sequi ex
eis ut densa sunt fri
gida dura et gravia rara
autem sunt levia calida et
mollia sed et ideo raritas
et densitas non sunt aliud
quam congregatio et disgregatio
secundum quod antiqui ponebant
grandiorum et corporum subtilium
etc et sic patet quod motus localis
prior est alteratione Et conse
quens est verum ... quod
si attendatur ordo qualitatum
sensibilium ... admittitur
hoc modo rarum et densum sunt
priores ... quam
... admittentia videntur
priora ut patuit ... quod
dicitur in ... libro sed si at
tendatur ordo ... qualitatum
calidi et frigidi sunt prima
Secundo est advertendum quod contraria
et corpora non sunt ... con
gregatorum et disgregatorum ...
... sunt ... ...
one autem ... ...
... ad ... ...
autem non ... ponunt ...
... ... Tertio con
siderandum quod congregatio et
disgregatio corporum ...
in actu sunt ... ...

tur cum saltem fiunt per mo-
tum localem quia sicut capitur
congregatio et disgregatio per quas den-
satio et rarefactio quia secundum quod
aliqua materia sit sub
maioribus aut minoribus
dimensionibus. Hoc autem non
fiunt nisi motus locales. Tertia
est quia sicut id quod augetur
crescit in maiorem locum
et id quod diminuitur decrescit
in minorem locum et ita illud
quod augetur per motum localem
movetur et similiter illud quod
augetur diminuitur [illegible]
ita accidit in rarefactione et condensa-
tione. Sed est per motus istos mo-
tus locales adiunctos. Se-
cundo ponitur conclusio quod pri-
mo(rum) prior et perfectior. Secun-
do quia motus qui ut sic possit
ad perfectum aliquid deri-
vari alio repletur. Secundo
est prius aliquo non contingit quia
substantiam [illegible] non con-
sistente alia non consistunt
sicut primum principium sed aliquis ut
unum prius est duobus quoniam
cum uno non necesse est duo
esse [illegible] cum quibus
necesse est inesse unum esse. Tertio
aliquid est prius alio secundum tempus
quod sic et motum et [illegible]
de generato et [illegible]
[illegible] ut dictum est de [illegible]
Quarto aliquid dicitur esse prius alio
secundum substantiam, scilicet complementum
et perfectionem sic actus prior est
potentia. Probatur conclusio quod
motus localis sit prior aliis
istis modis et primo de pri-
mo quia sicut prius ostensum
est necesse est motum semper
esse vel [illegible] motus perpetuum
quod ipse est unus et continuus
et ideo vel quod sicut de [illegible]
motum [illegible] sicut [illegible]

primos nullus est medius sed
[illegible] primum est dignum
quod continuus dictum est quia
[illegible] sit ipse de [illegible]
quod melius est et dictum quod
magis [illegible] est motus continuus
et perpetuus per unum motum
continuum quam per plures quorum
[illegible] sed solus motus lo-
calis potest esse continuus et perpe-
tuus ut probatur. Ergo motus
localis primo modo prior [illegible] precedit
omnes alios motus. Item
non est necesse id quod movetur
localiter generari et corrumpi
aut [illegible] alio motu moveri
quia motus localis dicitur [illegible]
et [illegible] sed non [illegible]
in aliquo aliorum non tamen
non [illegible] motu locali quod
motus localis [illegible] prior
primo modo prioritatis. Item probatur
quod sit primus motus prioritate
temporis quia perpetuus prius non est
perpetuo sed motus localis potest
esse perpetuus ut [illegible]
Contra hoc obicitur sicut ob-
iectum est per [illegible]
oppositum. Dico quod [illegible]
[illegible] quod [illegible] de uno et eodem
mobili quod mobile est [illegible]
istis motibus localibus motum
sit prius [illegible] aliis [illegible]
[illegible] motum localem
est primus quia [illegible] est esse
eius generationi et corruptioni
[illegible] quod motus sit semper
quia si omnia essent generabilia et
corruptibilia contingeret motum
deficere omnem quia aliquid non
esse ingenerabile et incorruptibile
et [illegible] inalterabile et in-
augmentabile cum motum [illegible]
sit et sic [illegible] corruptorum et
generatorum et ille motus
localis [illegible] prior est aliis

aliis motibus. Deinde probat
quod sit prior 2° quia perfectio
vna generationis sunt perfecto
rum quia generatio procedit de
imperfecto ad perfectum sed motus
localis est vno et eodem prior
est vna generatione et corrup
tione et post omnes generationes
alterationes et augmentationes et perfectionis
locatur motus. Item ille mo
tus est perfectior quem solus perfectus
habet sed sic est de motu locali
quia motus localis solum convenit
perfectioribus perfectis non omni convenit
plantis nec animalibus perfectis
quia. Item motus localis non
variat de substantia eius quod est
perfecto. Deinde vna probatur
conclusio quod ut probatum est
in octavo movens quod mo
vet mota movens et ipsum
est primum sed movetur per quod primum
movens et possibile sunt
sed movent motu locali quod
est primus omnium motuum. Deinde
deducit ad primum dicens quod illud
movens dicitur primum considerando
de motu absoluto scilicet non solum et
actualiter et sic tamen generationes
prior est tamen motus localis.
Ultimo probat considerando de omni
admonitione quod sunt mouen
tia aliquibus sunt et istorum
tamen motus localis quod
est similiter de generationibus et mo
tu propriis prior est tamen
generationibus. Nam talis motus
est movendo perfectius et
de mobili et iste motus est in
generabilibus et corruptibilibus et
sic quod est nullo movente et
talis modo et in forma
substantia sic quidem sit generatio
et corruptio de istis decenis
dubia soluta est ergo.

Deinde aliquis motus alius a locali
possit esse perpetuus et continuus
Dicit quod sic quia generatio et cor
ruptio sunt perpetue ergo
Secundo cum alterius motus ad motum
et cum perveniet ad locum secundum
post motum ad alterum et ita ad
infinitum et sic in infinitum
Secundo oppositum est primum in
textu. Responsio sine probatione
dicendo quod prima conclusio dicit
quod motus localis est primus
inter omnes motus quia omnes
quidem motus localis sit primus
Secundo dicendo quod nullus motus
localis potest esse continuus et perpetuus
tamen in motibus localibus dico
videtur de predictis questionibus et primo
modo ostendit quod nullus mo
tus est continuus et perpetuus
preter circularem. Dicit quod
consequenter nullus motus alius a locali
potest esse continuus et perpetuus
sicut nec aliquis alius
huiusmodi. Et probat supponit
primo quod dicitur in isto primo
quod omnis motus est contrario
oppositus sed contrarie sed contradictorie
dicitur ut tamen generationis
sunt esse augmentum et decre
mentum sunt magis perfecto
et imperfecto et quod augmentum
istorum contrarie solum concludit
aliquis motus localis qui
non est inter opposita nisi
sicut quod est circularis ut re
quiritur est de fine scilicet tamen hic
Item supponit quod omnes mo
tus sunt species alio ad quem
illi motus sunt contrarii qui
sunt contrariis terminis. Deinde quod
et secundo dicitur est contraria
terminis finiens. Tandem ergo
ad conclusionem quod non mo

prout eius scilicet in esse ut album
et nigrum ergo motus contrarii
eidem non potest contrarie esse simul
tunc ergo albus movetur ad album mo-
tu dealbationis scilicet quod non movetur
ad nigrum motu denigrationis
sed quod post quiescat parum tempus
et non movetur aliquo motu con-
trario sed quod mutatio est motus
et non movetur aliud quiescit quiete
opposita illi motui quo ut
movetur tunc aliquid movetur motu
dealbationis aliud quiescit quiete
opposita motui denigrationis
et per consequens motus denigrationis
non semper est et tunc motus contrarii
sunt eiusdem rationis secundum unum non
potest semper esse nec aliquis
talis motus qui est de ratione
in contrarium non potest esse sempi-
ternus et sic argutum est de mo-
tibus contrariis secundo arguitur
de mutationibus quia si mutationes
non sunt contrarie sed sunt
opposite secundum contradictionem sicut ex
accipit [illegible] quod non
solum contrarie immo quecumque ut
opposita eidem simul inesse
non possunt. Secundo arguitur
quod non opponitur mutatio et
sic non potest dici quod ad
non mutari aliqua mutatione
mutata mutatione quod quies
ut quiete contraria illi mutationi
dicatur quia ut dicit ad propositum
quod quies opponitur mutationi vel
non secundum se [illegible] quod aliquis secundum
tempus non possit mu-
tari contrariis mutationibus sed quod
semper inter mutationes
oppositas inest esse tempus
sed secundum totum tempus dicitur non
esse sed mutatio muta-
tione opposita mutationi
quia mutatur [illegible]
[illegible] quod [illegible] quia quies

non opponitur secundum mutationes
secundum contradictionem contradictionem sicut
motus contrarii. Tertio arguitur
quia motus non contrariatur mo-
tui quia opponitur quieti mo-
tus unus uni opponitur. Dicitur
quod non est inconveniens unum duo-
bus opponi uni directe et
alteri indirecte. Motus enim
directe opponitur motui secundum
oppositionem contrarietatis secundum indirecte
opponitur quieti et secundum oppositionem
privationis. Quarto aliquis dicitur de
generatione [illegible] [illegible] [illegible]
est finis et complementum [illegible]
motus. Secundo patet quia
motus vel mutatio contraria in
perpetuum non possunt semper esse
et per consequens non possunt esse perpe-
tua. Et hoc probat Aristoteles
in fine septimi quia omnis
oppositio [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] et
contingit omnium motuum
et mutationum quod est [illegible]
[illegible] et per consequens nulla eorum
potest esse sempiterna. Tertia
conclusio motus et muta-
tiones contrarie aut opposite
non possunt per reflexionem
continuari aut successionem
sicut dum aliquis movetur
de uno termino ad aliud aut de
non albo ad nigrum statim
et sine tempore posset reflecti
ad mutandum de eodem termino. Et
oppositum probatur quia sicut
contingit in quantitate et contra-
rie contingit de aliis moti-
bus secundum hoc dicitur esse de motibus
in quantitate et temporale
[illegible] aliquid est [illegible]
tota completa quia statim non
sic quod tempus de [illegible]
et quod nullo tempore permaneat
ad quod est conversatio quia [illegible]

Contrarie aliqui non generantur in
esse priori sicut ergo in
generatione videtur quod illud quod genera-
tum est statim cum generatur
corrumpitur ita videtur de motu quod
illud quod albatur statim cum fit
est album statim de nigrescit
et quod illud quod augetur est
statim decrescit et ita di-
citur de omnibus aliis quod sicut
de amotis [illegible] de [illegible] non fa-
ctum. Item arguitur quia idem est
motus unus et continuus sed mo-
tus qui est de albo in nigrum
et econverso non sunt motus
unus cum sint contrarii ergo non
sunt motus unus continui
patet ergo conclusio quod solum
motus localis est continuus
et perpetuus. Ratio ad primum
dicitur quod generatio et corruptio
sunt perpetue non sic quod
una semper continuetur sed quia
generatio succedit corruptioni
et econverso quia corruptio unius
est alterius generatio et cetera
et ad secundum est dicendum
quod statim post quam aliquid generatur
corrumpitur sed oportet medium
esse inter generationem et corru-
ptionem quoniam non sit tempus
medium inter generationem
et corruptionem unius ita quod
ad corruptionem unius sequitur gene-
ratio alterius sed tempore medio.
Ad tertium dicitur quod illi motus
non possunt esse unus motus
continuus cum sint contrarii.

Patet omne quod reflectitur
in puncto reflexionis neces-
se est quiescere. Circa hoc queritur utrum ne-
cesse sit corpus impossibile sine [illegible]
[illegible] motus [illegible] mo-
bili de motu [illegible]
corporis ille reflecti sed quiete
quod ad sic motum consistit ergo
non est necesse omne quod re-
flectitur in puncto reflexionis
quiescere. Sed corpus proiectum
sursum quiescit sed quod grave
sursum proiectum non [illegible]
reflectitur quod in fine. Item ergo
tunc esset per motum reflexum
cum reflexione primo notandum quod
[illegible] [illegible] quod nul-
la mutatio potest esse perpetua et
continua nisi localis quod ostenditur
quod nulla mutatio localis potest
esse perpetua et continua
nisi circularis. Secundo notandum quod
motus localis non est simpliciter
circularis rectus et compositus.
Tertio dicitur quod non continuatur sicut
ostenditur de contrariis. Item est
de contrariis. Primus motus localis
sit perpetuus. Secundo omnia que
motui sunt recti non possunt esse
continui et perpetui et in
sequenti quod circularis potest esse
perpetuus. Quarto notandum quod mo-
tus rectus est qui fit super
magnitudinem rectam et quia omnis
recta magnitudo est finita
et magnitudo finita non potest
tempore finito non necesse est omnem
motum rectum tempore finito
terminari ad terminum. Et sic non
est motus rectus perpetuus et conti-
nuus et de finitis non dicitur
aliquis quod non procedit
ad finem magnitudinis recte
et si quiete fuerit reditus
ad punctum ita quod motus re-
flexus est motus procedens
continue fieret cum non sit
ita ymaginacio perpetuitatis
de motu locali recto. Ex
his potest sequitur quod motus
reflexus et procedens non

sunt unum motus continuum
sufficit consequens est quod non
potest esse motus continuus et
perfectum. Sed ergo Lincon. exponens
sanus quod phisicus est motus
reflexus ad motum precedenti
continuam precatur per eandem
materiam. Dicit eandem rectificatione
materie vero materie quod phisice
est continua ad motum continuum
sed illi motus sunt contrarii quod
tamen sunt contrarii ad motum
est. Hoc notandum quod ille
illi motus sunt contrarii quando
tamen sunt contrarii quia in eodem
sunt semper contraria posita ad
in fine contrarie non dicit contrario
ideo fit sed aliquando illorum de-
fectum posita ut si mo-
tum primum sit successio et ex sic
prius dicitur continuum et Item quod
aliud dicitur ponitur per hoc
verum est motus sic idem
est et ne deus sit supple
motu contrario sed tunc sunt de
celo nec cum contrarius est
sed in fine de predicto et sic
illi motus sunt contrarii. Sed
dicit aliquis quod motus
celi non sunt infinitum de predi-
cato, quando unum sunt ab
occidente deorsum et au-
tem quod non sunt de forma de pre-
dicto quod non fuit super aliquid
prius sicut motus de oriente
non de predicto motum
ad et. Sed secundum motum sunt
sunt sed fit sed eadem magi-
tudine. Sed contra illi non sunt
continui nisi quibus mediat
quies sed nunc motum motum
reflexum et contrarium mediat
quies. Ergo dicit supponendo
primo quod de magnitudine punctum
medium sit primum medium
et finis. Secundo supponit

quod licet medium sit unum subie-
cto est tamen duo sed
ratione sed finis principii et
principium sequitur. Sed tertio sup-
ponit quod aliud est aliquid esse
in actu et potentia et ideo
ad aliquid medii notandum quod
in continuo autem magnitudine
non tamen ratione principii
finis in actu sed secundum de poten-
tia ad aliud medium non
dicitur accidere ut ab eo re-
cedere nisi de potentia scilicet quod
non est in pro aliquo tempore
sed solum per aliquod nunc secundum
motum erat de prius illius in
magnitudine. Sed tunc primum quod
terminus est primum de actu
magnitudinis et motum ideo
motum erat ibi de actu et
secundum eum est ratio communis
quia tunc continuum est actu
finis motus ideo motum est
ubi actus. Sed secundo motum mag-
nitudinis de medio finem
sed actum et ibi de principio
aliquid motus sed actum tunc
aliud medium. Sed et actu
eorum principii et finis sicut
est de predicto et consequenter
de illo finem actu motus
precedentis et ab illo incipit
motus consequenter tunc.
Sed sit ad propositum istarum
motum quod non est nisi in
de quo mobili ad aliud predicto
et consequenter actu accidit
et mutatur, est differentia
motus precedentis et de quo
actu recedit ab eo predicto
et incipit actu consequenti
non est aliud et aliud
medium. Non potest dici quod sit
unum nunc quia tunc de eodem
nunc mobile esset de actu et
non de actu et de predicto

quia tunc accidit ad aliud me-
dium et in illo sicut tunc a
quo mutatum est contrario ad quod
motus. Tunc vero recedit
et incipit ab illo moveri in
quo prius est contra illo. Hoc autem
est impossibile scilicet quod contrarium in-
cepit esse et non esse in
illo predicto ergo quod fit ad
et aliud medium sed inter quaslibet
duo instantia mediat tempus
ergo mobile per aliquod tempus ma-
net contra illo predicto et per consequens
quiescit. Secundo ergo quod omne quod
reflectitur contra predicto reflexionis
quiescit et per consequens motus
precedens et alius non sunt
unus motus. Item arguitur tunc
bus locis prima contrario aliquod
recedit a prius sicut motus
continuus non sit initio ad aliquod
moveri tunc in dicitur ad terminum
et denotatur moveri ad terminum.
Si ergo non quiescit contra predicto
reflexionis sequitur quod in motu
contrariis motibus ut sicut
aliquid movetur ab a ad c et
iterum a c ad a. Et dicatur
quod illi duo motus sunt unus
continuus. Sit mobile quod
incipiebat moveri a c in
a sequitur quod denotatur mo-
veri ab a in c et sic movetur
contrariis motibus. Ista vera
consequentia sic ita esse sequitur quod aliquid
movetur a termino in quo non
dum fuit probatur quia nunc sit
[illegible] precedentis [illegible] quod
aliquid incipit moveri ab a
[illegible] denotatur moveri contra a c
non potest dici moveri contra a in
a primo motu c in quo non
dum fuit ergo dicitur mo-
veri a termino in quo non dum
fuit. Ista vera sicut est
contrarietas contra motibus una

contrariationibus ergo sicut contrarium
est aliquid moveri simul contrariis
motibus ita impossibile est
[illegible] contrarie quiescere a contrariis mo-
tibus sed quod tunc contingeret si
in predicto reflexionis non
interveniret quies. Secunda vero sed
accidit quod non album et generatur
album tunc ex non albo fiat
album et sic eciam accidit
album et fit non album
tunc ex albo fit non album.
Si ergo motus reflexionis in
continuum motum possibile continu-
ari primo motui sequitur
quod idem esset motus quo ex non
albo fit album et quo ex
albo fit non album et per consequens
simul accidit album et non
album et simul contradictorie.
Tercia vero ad continuitatem
motus non sufficit continuitas
temporis sicut dictum est in
predicto [illegible] motus rectus et
reflexionis dummodo quod sit
[illegible] ergo dato quod tempus esset
esse continuum sic quod inter eas
non intervenit quies. Et quod tunc
non esset unus motus continuus
sequitur ergo quod non posset conti-
nuari [illegible] aliquis motus cum
[illegible] motu recto [illegible] sequitur
quod nullus motus rectus [illegible]
esse continuus cum quo sit quod nec
[illegible] circularis et recto sit
motus factus per [illegible] et
circa et per consequens nullus [illegible]
motus circularis est continuus
et perpetuus [illegible] dicta
sunt in viii naturali. Deinde
ponit tercium dubium [illegible]
supponit primo quod sint due ma-
gnitudines una b c et alia
z y. Et sit primum prius per
b c equalis z y. Deinde
accipiatur duo [illegible] [illegible]

mota .e. et .d. et moveatur
.e. continue ab illo .a. usque ad
.c. deinde hoc sermone tamen primo
precedit ab illo .z. tamen .e. ad
.b. accedit. Si ergo .a. .d. sit in
quo accedit .e. ad .b. et
recedit ab eo sequitur quod .d. prius
veniet ad .y. quam .a. ad .c. quia
.d. prius recedit a .z. quam ab
illo .d. Hoc autem videtur magis
ad illa duo mobilia sint
equaliter mota et magis
de .b. .a. sit equaliter .z. .i.
Ideo videtur simpliciter quod dictum
est in textu naturali quod aliud
est instans in quo aliquod
mobile recedit et accedit
ad idem punctum. Ad hanc
dubitationem respondetur primo quod .a. tantum
habet apparentiam sed [illegible] in
illo .b. sic quod .b. haberet actu
omnium finem motus precedentis
et actu totum principium sequentis
et hoc modo non est sic ad .b. .c.
propter continue movetur ab
.a. ad .c. ideo .c. solum est in
potentia in .b. et est idem instans
in quo accedit ad ipsum et
recedit ab illo. Hec etiam
sequitur quod de eodem instanti sit
in illo .b. et non sit quod dictum
aristotelis de [illegible] non intelligitur
nisi mobile actu accedat ad
aliquod punctum terminando
suum motum et deinde actu
ab illo puncto inchoando
suum motum. Secundo principaliter
Secundo zenonis quod est
tertia dubitatio propter quam totum
intendit improbare motum
localem propter infinitatem
punctorum mediorum inter
terminos magnitudinis que necesse
est transire ut attingit (?)
Respondetur totum [illegible] responsio
dicitur quod puncta in tra-

transitu infinita non sunt
infinita per totum spatium sed in
media potentia. Secundo partes ma-
gnitudinis sunt ut dicat
prius dicit [illegible] est ad
[illegible] non sunt aliter [illegible]
[illegible] dubitationem [illegible] hoc
quod medium alicuius magnitudinis
non est actu finitum [illegible]
precedens et actu principium
partis sequentis sed [illegible] est in
potentia tamen [illegible] inter terminos
finita magnitudinis non sunt
infinita media actu sed solum
potentia quod tamen est [illegible] finitum
non est et [illegible] magnitudinis finite
[illegible] finita [illegible]
transitione [illegible] finito. Sed contra
hoc [illegible] solvendo quod magnitudo
infinita in potentia et finita
actu transire [illegible] finito
actu est in potentia infinitum. Tertia
dubitatio est quod cum aliquid
fit aliud per quod tempus est et
per aliquod tempus non est
tunc illo duo tempora adinvicem
continuata sunt per aliquod
instans. Dicendum est tunc
in illo [illegible] copulatur
tempus per quod illud quod
fit non est et per quod [illegible]
est illa [illegible] sit vel non sit
vel utrumque [illegible] habeat
quod non [illegible] dicitur est hoc
[illegible] subalterne [illegible]
[illegible] instans [illegible]
communis naturalis sit alterationem
[illegible] passioni [illegible]
Respondetur primo quod semper
alterandum est [illegible] quod
dum alique [illegible] in [illegible]
[illegible] dealbationis
est album. Sed sic videtur
quod cum aliquid dealbatur in
ultimo instanti dealbationis
est album vel non. Si

Si album dicitur intendi
scilicet non eo quod albo non
fiat album nisi per transmutationem
scilicet quod instans datum non
erit [illegible] ultimum eius
mutationis. Si ergo in illo in-
stanti res est [illegible] est et
res que continuatur non est
et habet duo bene stare simul
scilicet non esse unius et esse
alterius. Et si aliquis
obiciat contra responsionem quia
cum aliquid de albo toto tempore
dealbationis est non album sed
primum instans est aliquid
illius temporis ergo de illo dicendum
est non album. Ad istud
respondetur primus non esse con-
cedendum quod in quolibet instan-
ti illius temporis sit non album
sed tantum est ultimum illius
temporis de quo est. Secundum al-
bum et dicitur quod licet aliquod
instans competat ad tempus
preteritum sit aliquid illius
temporis preteriti scilicet finis et
tamen etiam ad tempus futurum
est aliquid illius scilicet principium
hoc enim sit in instanti quia
presens preteritum ad futurum
est tamen aliud et aliud secundum rem
et sic patet solutio predicte
dubitationis. Secundo dico
primum scilicet dicendum quod in eo
tamen predicto reflexionis
non [illegible] factum in
illo tamen contingit tempus non
quiescere et [illegible] tempus
unde est continuitas illorum
duorum motuum [illegible] con-
tinuitatis sunt quia illi
duo motus sunt contrarii
et ad contrarios terminos. Est
[illegible] responsio quod contin-
git [illegible] reflexionem in

puncto reflexionis non
quiescit. [illegible] conclusio motus
de motu reflexionis [illegible] et
[illegible] non. Tertio dicitur
quod de illo contactu capelli et
mole sit una pura quies
[illegible] per quod [illegible] capel-
lus in puncto reflexionis
quiesceret. [illegible] quod mola
quiescat. Quarto dicitur quod
de illo [illegible] effectum
[illegible] erit mole [illegible]
[illegible] descensum motum per
impetum mole descendentis
sit [illegible] quiesceret in puncto
reflexionis [illegible] mole
Quinto dicitur quod sicut
dictum est de [illegible] motum
[illegible] non sufficit
[illegible] sufficit
[illegible] per aliquod
tempus [illegible] et ita
[illegible] in puncto reflexio-
nis quiescit quia [illegible] vir-
tute [illegible]

Utrum motus circularis possit
esse continuus et perpetuus. Arguitur
quod non quia nullus motus potest
esse perpetuus et continuus
nisi [illegible] quia quilibet motus
motus est inter duos terminos
ergo finitus. Secundo si esset aliquis
motus continuus et perpetuus
talis perpetuitatis [illegible] esset
sed [illegible] reflexionem ut [illegible]
est prius quod motus reflexus
non potest continuari [illegible]
ergo. Tertio motus [illegible]
motus sed nullus motus est
infinitus ergo nullus motus
est infinitus. In oppositum
est philosophus [illegible]. Ad
responsionem primo notandum
quod prius quam [illegible]

quod nullus potest motus rectus
esse continuus et perpetuus
quod ostendit quod motus
circularis potest esse continuus et
perpetuus et quod est primus inter
alios motus. Deinde cum dicit
Manifestum ergo et ostendit quod
motus circularis potest esse perpe-
tuus et continuus probatur quia
hoc posito nullum sequitur
inconveniens ergo est possibile. Antecedens
quia ad posicionem motus circula-
ris continui et perpetui non
sequitur illud inconveniens quod sequitur
quod ad posicionem motus recti per-
petui et continui videlicet
quod motus contrarii essent unus
motus quia sicut patet quod in mo-
tu circulari ... assignatur
aliud quod procedit ab eodem
puncto et redit in idem
punctum secundum eandem posicionem
per quam movetur ... in mo-
tibus circularibus non est
contrarietas in disposicione per
quam movetur secundum in motu recto
non potest fieri ... reditus
secundum ordinem per quam movetur
finito primo patet quia in primo
motu erat prior ... contrarius
... et ...
in motu recto motus rectus
contrarii sunt ... et ...
contraria disposicione per quam mo-
vetur. Item contrarius motus
duobus terminis non potest esse sed li-
nea circulari sicut alias dic-
tum est quia motus qui est
ab aliquo puncto in circulo
non contrariatur motui qui est
in illud punctum et sic illi mo-
tus possunt esse unus et
motus circularis ... comple-
tum sed patet quod ab eodem
in idem secundum motus rectus
completur preter hoc quod est circa

de aliud ... ab eodem redeunt
in idem aliquo ... non erit
motus unus sed duo. Tertio
probat ad conclusionem
quia in motu circulari
fit reditus ab eodem in idem
non per idem medium sed per unum
et aliud medium ...
aut oppositorum est quod sunt
... vel quia secundum motum circula-
rem possibile est idem moveri
ab eodem in idem sed oppositum
motum contrarium motus circu-
laris potest esse continuus et
perpetuus secundum in motu recto
si fiat reditus ab eo a quo
... motus hoc erit
per idem medium ... motus
et contrarius quia motu recto
sunt opposita et hoc con-
tingit quia linea recta
finis ... contingit (?) ...
sed quod illi duo motus
non possunt continuari quia
sic aliquod moveretur simul
duobus motibus contrariis.
Et quia vero ... concludi-
tur quod motus qui est
in semicirculo aut quadrante
aliarum partium potest esse continuus
et perpetuus quia in illis
motibus necesse est quod iterentur
pertranseuntur eadem media quia
sicut in linea recta sunt non
copulantur ... in
semicirculo nec in quadrante
circuli ... Deinde cum dicit
finis et principium ab invicem
sed in solo circulo finis copu-
latur principio ideo solus motus
circularis potest esse perfectus
quia undique perfectum est quod
hoc quod attingit suum principium.
Ex hac vero infert aliquis
quod nullum motum nisi circularem
esse continuum quia de uno alio

fuerit motus si debeat fieri
ex sequencia ergo motus per aliquod me-
dium sit per unum medium constan-
ti puta de alteracione sicut quando ex
frigido fiat calidum et ex
utrobique fiat transitus per
medium et similiter est in augmen-
to et decremento quia si aliquid
moveatur de magno in par-
vum et iterum redeat ad primum
ergo quod bis sit in magnitu-
dine et similiter est in conden-
satione et rarefactione ut
si ex igne fiat aer et
iterum generare ignis oportet
quod bis sit sub mediis disposi-
tionibus patet ergo quod nullus
motus aliquis accidentalis potest
esse continuus et perpetuus. Ex
quo infert Aristoteles quod aliqui
antiqui naturales non bene di-
cebant dicentes omnia sensi-
bilia semper et continue moveri
quia oportet eos esse si aliquis
alterationum motuum anno-
tum circularis prior non potest
esse continuus et perpetuus ut
dictum est. Secunda conclusio
motus circularis est prior
omnibus motibus probatur quia
motus localis est prior
aliis motibus ut ostensum
est supra. Sed omnis motus lo-
calis vel est rectus vel circu-
laris vel mixtus ex his.
Sed mixtus non est primus
quia est compositus ex istis. Rectus
vel circularis est primus sed
circularis est prior recto et
perfectum est incorruptibile est
prius natura tempore et
diffinitione imperfecto sed
motus rectus est imperfectus
et corruptibilis. Circularis
autem perfectus et incorrup-
tibilis. Minor patet quia motus

motum rectum potest aliquid addi
ad nulla magnitudine recta sit
infinita ergo quilibet motus
rectus est imperfectus. Et ad
motus rectus attingat ad
terminum cessat sic tamen corrump-
untur ergo aliqua magnitudo
finita recta sic ergo intrans-
sibilis sit nisi contingit mo-
veri super illam ergo quod impossibile
est. Secundum esse imperfectus est
sed motus circularis semper
est perfectus. Sed semper sine ini-
cio finis contingit principio et
similiter est incorruptibilis
quia semper est in principio enim
et medio et fine quia pariter sit sic
et primo. Tercia conclusio motus
circularis est mensura omnium mo-
tuum aliorum quia prior. Quarta conclusio
motus rectus est prior recte
circulari sed prius motus
circularis potest esse regularis
quam motus patet quod quando mo-
venti aliquo motu accidentali
sed naturali movetur velocius
movetur in fine quam principio.
Sed vero violento econverso est sed
de motu circulari non est sic
sic in principio in medio et
fine quia non intenditur et re-
mittitur. Ex quibus patet
quod motus circularis potest
esse continuus et perpetuus et si
quis ita est quod de perpetuitate
non dicit posse et quidem patet
etiam quod est unus primus mo-
tus omnium motuum qui est ab
uno primo motore et perpetuo.
Secunda deductio ad primum patet
solvendo alias questiones
solutas sicut quippe que
sequuntur in questione. Quarto
tractatus dicitur quod ille differt mutatio
de perpetuitate motus quare hic
annoti et non de perpetuo

motus quia est magne

Utrum mundus in tempore finito durauerit sit finitus. Et arguitur quod non quia ponendo perpetuitatem mundi ad esse sequitur iam mouit tempore infinito et ita mouebit, quod infinita et talis est infinite. Dicitur secundo. Si esset aliquis mundus infinite durationis illud mouens sicud motor in infinitum tempus et ita mouet et non mouet motor quod est impossibile.

Respondetur est prius quod infinitate primi motoris gaudet infinitate motoris in responsione. Primo sciendum quod primum principium est infinitum. Primus mundus.

Conclusio prima: quod sunt notanda primo quod est infinite virtutis. Primo quia impossibile est quod magnitudo finita non possit esse virtutis infinita. Nec est et ad illud sit magnitudo infinita quod hic secundum. Quod primus mundus est impossibile. Nullam habens magnitudinem non tamen quod motu tria sunt: motor, mobile et tempus in quo est motus. Et hec necesse est omnia esse finita aut omnia infinita aut quod quedam sunt finita et quedam infinita vel duo et unum vel unum et duo. Hoc ergo diviso ponitur secundo.

Conclusio: impossibile est tempus esse infinitum aliis duobus existentibus finitis. Ponatur et sit mundus finitus et mobile sit et tempus in

infinitum. Deinde accipiatur pars mundi quod sit d et similiter pars mobilis et sit e. Et sit pars mobilis que mota secundum quod movetur tempore transeat aliquam spatium sit et sit ergo illud partes est quod sit pars temporis infiniti que est c. Et ad mundus et motor sunt finita et finitus per allationem patet. Finite ut tres partes tamen quod secundum potest accipi in mundo et mobili tot partes equales partibus vel acceptis et ad de predictis partibus quod secundum mundus et motor tamen pars prima per motus multotiens accepta pertranseat aliquod spatium secundum quod quodque pars tempore finito transit illud spatium et ad equalis finitis multiplice et magnitudine et sibi erit finita. Sit. Quod omnes partes mobilis mouerent tempore finito.

Contra hanc autem obicit aliquis quod ipsa est ratio pro de primo motore et primo motore quod sequitur divisionem. Et hoc etiam sequitur quod aliqua additionalis non est quod tamen unus sed est impossibile quod non dicatur quod primum motor primus per unum sit diuisio. Primum mundus dicatur quod secundum prius motor mouetur prima pars in determinato tempore aliquod determinatum spatium in motu tempore transeat quod spatium totum. Diceret autem et mouens quod quod additione in sine diminutione vel subtractione primo motoris sive motoris

non tollitur per hoc continui-
tas in motu secundum rem sed
dicitur per intellectum secundum magis
designationem sicut in ma-
gnitudine movente possumus
designare per intellectum
vel per aliquod signum sed divi-
sione actuali et sic in-
telligende sunt demonstra-
tiones auctoris. Sed circa predic-
tam rationem est aliqua ob-
iectio difficilior. Non enim
videtur contra rationem moventis
finiti quod moveat tempore in-
finito quia sit aliquod movens
de finitum sit impossibile et in-
corruptibile secundum suam naturam
et non recedens a sua na-
tura secundum eandem se habens
ad motum et movere quod illud
quod semper eodem sic et re
non est magis ob quare
non possit movere per quan-
dam et hoc secundum sensum apparet
quia videmus quod sol per infi-
nitum tempus movet haec inferi-
ora. Ad dubitationem istam
solvendam considerandum quod
istam rationem Commentator
sic est intelligenda quod sem-
per in motu. Et Commentator est
considerandum quod tempus motus
potest accipi dupliciter in
motu locali. Primo secundum partes
motus. Alio modo secundum partes ma-
gnitudinis supra quam fit
motus. Verum manifestum enim
est quia prima pars motus prius
transit aliquam secundum quod to-
tus motus apparet enim quod
posset ponere quod tempus loqui-
tur de tempore motus secundum quod tempus motus
accipitur secundum partes magnitudinis
motus etc. Non secundum quod accipitur
secundum partes magnitudinis. Considerandum
enim in sua divisione

quod pars moventis movet post
motum in minori tempore quam
totum moveat totum quod non
est cum sic accipitur tempus
motus secundum partes magnitudinis
in motu transeunte quare cum
est proportio partis mobilis ad
partem motus qualis est
proportio totius mobilis ad
totum motum. Sed si accipi-
tur ista mensuratio temporis respectu
motus ita quod pars aliqua motus
in minori tempore transit secundum
magnitudinem mobilis quod sit mo-
tus quam totum motum et ita
si totum motum transeat illud
secundum naturam in finito omnino
quod ille motus sit de fini-
te partis et quod sit de finito
et si motus sit de finitum
omnino quod movens sit de finita
virtute tunc autem quod sol
movet ista inferiora tempore
infinito non contra rationem eius
quod moveat aliquem motum in-
finitum quia motus sit de fini-
tis respectu motus secundum quod movet
vel motu infinitum secundum
successionem. Sed contra istam expli-
cationem quia quando nul-
lus est motus de finitis
respectu motus eo quod non est
motus infinitus secundum solum
est motus de finitis respectu
rationem et ad hoc sic contradicit
sufficit motus finita videtur
quod non possit concludi propositionem
auctoris primum movens esse
de finita virtute. Sed dicitur
quod prima causa motus in-
finiti omnino quod sit causa ipsius prior
est causa infinitatis motus
quia semper causa ipsius prior
est causa ut est per aliud moveat
causa ipsius determinata
ad effectum ipsius et non potentia

et omnes cause ipsius corporis
decem primus effectus cum
quod contingat motum esse in
finitum dicitur sed si ex parte mo-
bilis et magnitudinis ipsius in-
finitum est quod motum corporis
moveri per accidens aut si ex parte
magnitudinis quia quantitas motus
corporis per se moveri competit
ei secundum suum subiectum et ita
est ei ipse quibus autem motus
quod accidit secundum partes magnitudinis
accipitur secundum diversitatem
motus illius moventis sicut patet
motus totum quod contingit
motum suum semper unam partem
magnitudinis iterato pertransit
aliud illud ergo quod est prima
causa infinitatis motus
huius diuturnitatis in finitum quod est
ipse ut si posset movere
motum in finitum se continu-
tatem motum esse ideo necesse est
quod sit in finitum et quamvis
primum motum sit finitum tamen
quandam successionem tamen infini-
te ut dictum est in 2o huius
Sed dicit autem quod aliquid sit in
motus infiniti praeter corporis
motus qui est per accidens
non omne quod excitat motum
naturalium quod movetur autem
vertatur potest vertere alium
efficientem stat sicut patet motum
in ferro elementa tempore
infinito si motum esse semper
principium si possent alia et
tamen sic non esse diuturnis infinitum
finite nec alias quod non
est ipse causa infinitatis
motus. Dicit ergo se esse ali-
quod motum infinitum nam sol
nec aliquid movens accidentaliter
possit et movere semper sicut solum
primum motor et quasi simi-
lia subalternalis accidentalis
communi concludit quod primum mo-
vens est infinitum per accidens

concludit primum motorem
esse in finite virtutis. Dico
quod effectum per accidens non sit quod
sit primum immo aliam causam
ipse et tamen primum motorem
est cum sit immediate cum infinitatis
per accidens etiam oportet quod sit causa
ipse aliam in finitatis. Et per
hoc patet responsio ad quaestionem
Rationes primae soluta est
Ad rationes dicendum quod non contingit
de virtute naturali infinita
quod agit secundum ultimum sui posse
sed intellectus de virtute intellectiva
aliqui ut voluntaria cuiusmodi
est virtus primi motoris
Et ideo non oportet quod moveat
in non tempore

Utrum magnitudo infinita
possit esse virtus infinita
et utrum magnitudo infinita
possit esse virtus infinita. Arguitur
quod sic quantum ad primam partem
quia primus motor qui est infi-
nitae virtutis est in primo or-
be ut dicitur in fine huius
libri qui orbis est finitae
virtutis magnitudinis. Et quantum ad
secundam partem quia si quod diversi
corpore est maior virtus
quantitate ad hoc quod modicum
ignis est maioris activita-
tis quam multus aer ergo simi-
liter est quod magnitudo infinita
sit virtus infinita. Oppositum
est primum. Ad istam quaestionem
primo notandum quod ponitur sic
aliquae conclusiones. Prima
Conclusio est respondens ad primam
partem quod magnitudo finita non
potest esse virtutis infinitae. Probatur
primo supponendo quod maior
potentia in minori tempore consimilem
effectum perficit quam minor
sicut maior potentia calefac-
tiva consimilem caliditatem

producat in illud quod agit
in minori tempore. Tertia suppositio
est quod ad omne quod movetur
movetur in tempore ideo potest ymo esse
quod potentia infinita ponere ab
agente in non tempore mu-
tatur. Conclusio supposita
sit agens ad conclusionem
sit tempus in quo virtus
infinita movet a et tempus
in quo aliqua virtus fini-
ta movet ab quod est ma-
ius quam a eo quod maior po-
tentia in minori tempore movet
Continuo aut potentia finita
accepta potest accipi maior
¶ Si aut acceperimus aliam
potentiam finitam maiorem quam
sit illa que movebat in tempore
a b. sic quod illa 2a potentia move-
bit in tempore minori. Sit ista
2a potentia que movebit in tempore
ad tempus in minori et sic semper
accipiendo potentiam finitam
veniemus aliquando ad hoc quod
potentia finita movebit
in tempore a. ad eius fiat addi-
tio ad potentiam finitam procede-
dus in continua proportione illa
simul addita in potentia mota
virtus et subtractio a tempore
motum quia maior potentia
in minori tempore potest movere sic
ergo sequitur quod potentia finita
efficit motum in equali
tempore cum potentia infinita que
ponitur movere in a. sed hoc
est impossibile quod illud magni-
tudo finita et potentia in-
finita. Item hanc rationem
obiciatur [illegible]
sequi quod nulla sit virtus
infinita. Ad hoc dicitur
quod virtus que non est in
magnitudine est agens per in-
tellectum et voluntatem
et alterat in virtute
ut ostendit philosophus in 8°

metaphysice aliud movens sed virtus
que est in magnitudine non est
agens per intellectum et vo-
luntatem. Ideo deus est
movens agens per intellectum
et natura. Et quod actio agentis
per intellectum in sequitur mo-
dum forme apprehense. Ideo domi-
[illegible] deus non
quantitatem [illegible] quantitatem
[illegible] Et
actio agentis naturalis
adequatur virtuti agentis
ideo si talis virtus sit in-
finita oportet actionem eius esse
infinitam. Contra dicitur
quod in movendo in tempore ma-
iori tempus aut magis
impossibile est recipere effectum
adequatum virtuti agentis
per intellectum quia omnis natura
corporea sit [illegible] ad intellectum
ut quidam putant [illegible] ab-
stractum et [illegible] et ideo
non oportet quod si primus motor
sit infinite virtutis quod produ-
cat aliud motum in infinita
velocitate sed si primus motor
esset in magnitudine sequitur quod
posset tempore effectum adequa-
tum virtuti illius. Si dicitur
ratione [illegible] mo-
tum tempore in infinito [illegible]
[illegible] quod posset movere in infini-
ta velocitate. Respondetur
negando [illegible] non
[illegible] magnitudo
[illegible] finitum tempus mo-
veri et [illegible]
in non tempore movere [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
in [illegible] quod est
impossibile. Item obicitur
si modo non sit virtus
infinita ad movendum in in-
finita velocitate [illegible]
in eo non erit virtus

ad esse corporis infinito de
infinito autem actu aliquis
videbitur in tractatu Ad ra-
tiones et responsio quo
ad 1am partem de magnitudine
de finita non potest esse virtus
infinita. Quarto arguitur
probat aliter Commentator
illud per hoc quod oppositum
eius maiori credetur esse
verum et id sunt tractata in
2a ratione ad oppositum
Ad illa dico non valet conclusio
quod si mediatum infinitum sit actu
terminatum quod sit mag-
nitudinis actu si tamen sit infini-
ta poterit tamen accipi de
actu quod adequetur virtuti
infinite date et tamen infi-
nitum non possit per alteratio-
nes consumi impossibile est quod virtus
infinita quantitatiue activum de
magnitudine sit et tamen fini-
te adequetur virtuti actu
infiniti probatur ergo esse
conclusio et sit magnitudo
de finita a b eius virtus de
sit finita. Deinde capiatur
aliqua magnitudo finita
que sit b c eius virtus de sit
finita. Deinde capiatur
aliqua pars magnitudinis in-
finite que quidem pars sit a c
in qua partis erit aliqua
virtus que [illegible] non
potest esse sed virtute et cum
non possit esse ad virtutem
partis et totius sit quod virtus
illius partis erit maior quam
virtus totius infiniti quod
sit si se habebit maior
etiam proportione adequatur
totius ad sit finita capia-
tur alia pars magnitudinis
illius infiniti que sit ad
partem illam accepta tunc
prius pars prima accepta
erit aliqua virtus

apud alteram partem et quod
virtus totius sit finita ut
supponitur sit quod capi pote-
runt tot partes magnitudinis de
finite quod virtutes earum
partium adequabuntur virtuti
totius et tamen non erit cap-
ta tota magnitudo cum sit de
finita. Contra sit quod
quod cum erit virtus totius et
partis finite et de finita
et quod conclusio tamen magis partes
in finite magnitudinis quarum
nulla erit virtus sit ad probandum
non accepta. Respondetur
declarando quod magnitudo fini-
ta data cum casu esse
plures magis in partibus quam
magnitudo infinita quod po-
terunt sic addere magnitudini
finite in tantum quod virtus
eius excedit virtutem fini-
tam magnitudinis infinite
hoc autem sunt de quantitate
quo illud erunt sic et per
consequens de magnitudine infi-
nita non potest esse virtus
finita. Ad probationem Commentatoris
maximi patet ergo natura
quod existentia magnitudine quanti
virtutis maioris sit ergo sit
actu de finita cuius virtus
sit finita sumatur aliqua actu
finita cuius virtus erit fini-
ta sic actu finito fiat
additio poterit tamen sic ad
dicendum quod virtus illius actus
finiti adequetur virtuti
eius actu infiniti sed hoc
tamen in actu finito esse
infinitum et sic actu fini-
tum erit equalis virtutis
actui de finito et in hiis
que sunt eiusdem nature
magnitudo non proportionatur virtuti
quod tamen est supponendum quod sicut
dictum est in hiis que
sunt eiusdem nature in speciem

magnitudinis accessit motoris
Tertio modo ad primam dicitur
quod primum motorem non uni-
tum primo orbi tanquam
forma eius sibi inherentem
sed virtute et ut motor
mobili per contactum virtualem
2a solutio est 3e q

Utrum predicta moveantur
immediate per accessum a
primo principio. Arguitur quod non
quia medium consistit sine di-
visione ergo non movetur
predicta sed consistit motum
eorum. 2o sic circa esse eorum
a quo movetur aliud me-
diante consistente primo mo-
vente movens. 3o sic si
ita esset sequeretur quod corpora ha-
bentia figuram rotundam moveretur
quod corpora rotunda ut
cadere figuram quod est
contra sensum patet quia que
corpora habentia figuram sperarum
patet immediate. 4o non
videtur quia per aerem quod est
tam facilitate divisibilis pos-
sit moveri et sustentare
gravia corpora sicut sunt
predicta. Oppositum
est per eum contra ultimum in
primum tractatum. Pro decisione
questionis nota quod per
quam primum videt duo
que sunt necessaria ad predictam
questionem ostendendo quod sit
primum finitum non potest mo-
veri tempore infinito et quod
primum contra finitum non potest
esse in magnitudine neque po-
tentia finita contra magis
eadem in finita ostendit
actu primus adprobando
2m secundum unitatem primi
motoris et ad hoc pro-
bandum ostendit quod propter unitatem

tatem motoris contra fiat
unitas et continuitas
motus est quibusdam
modis quod videtur continue
moveri et hoc ostendit ergo
quod necesse est esse primum
motorem unum et de hoc
videtur in sequenti questione.
Movet ergo primus dubi-
um secundo quomodo moventur
predicta per accessum a primo
principiante. quia quidam dubita-
verunt contra hoc quod probatum
est contra naturam non posse
esse et oppositum est
quod omnis motus sed esse ad
motum. Circa quam dubi-
tationem primus primo accedit
dicit quedam solutionem quam
dicunt fuisse platonis
qui posuit quod primum prin-
cipium ad illa predicta motum
aliquorum corporum ut aeris quod
quando aer predictum semper
continuatur et movet
ipsum predictum contra
motum cum hanc solu-
tionem concludit primus quod
sunt videtur contra per hoc quod
aer moveatur non tam
continue sicut primo predicte
moventur ymaginatur
eadem ipsum mediante se
ac rectos motus et omne
ipsum movere motum sed
solutionem ne plato propter
hanc dubitationem alii
solvunt dicendo quod primum prin-
cipium movet corpus sibi
propinquum puta aerem
et movendo ipsum sibi tam
et virtute movendi quod
medium quam se habet
ad ipsum ita quod illud me-
dium propinquum primo mo-
venti habeat ab illo
primo quod moveat et mo-
veatur ab alio quod movet

et motum non durare
sicut dicunt alii ad 3m dicendum
aliquod movens in motu
ut aer proiciens primo
movendo motum ab illo pro-
movente non cessat mo-
veri et movetur et statim
cum proiciens cessat movere
aer cessat moveri sed movet
moveri aliud corpus quod
sit habens aptitudinem ad hoc sicut
movens movet mobile
et quod est quod sit habens ad
ipsum et de hoc est [illegible] est
causa ratio quia post quam mo-
tum movente movet
aliud movens quod sit ha-
bens aptitudinem et quod si mo-
vens [illegible] habet [illegible] pon-
quod primum et 2m quod 2m
[illegible] quod cessat motus proiectorum
[illegible] hoc sed quod medium est virtus
movendi [illegible] quod in
eo medio primo fuit et ita
tamen adeo debilitatur
quod sufficit ad hoc quod illud
medium est moveat aliud
sed non recipit sibi virtu-
tem movendi. Dicamus
et tunc cessante illo mo-
vere medium est virtus
ita debilitatus cessat illud
moveri et deficit motus
proiectionis et iste est mo-
dus ponentis ab alio fre-
quenta movere. Est autem
sciendum quod licet virtus mo-
tiva est maior in corpore
in medio proiciente primo
movendi quod in magis
distanti non tamen licet in
eo magnum suum actum
ideo non est maior
[illegible] ad illa [illegible]
sit corporalis [illegible] cer-
tam quantitatem materie
ad hoc quod habeat suum
actum et ideo videmus quod

proiecta [illegible] primum proiectoris
ledunt quod distantia
ab eo sicut telum proiectum
a balista [illegible] debi-
ta distancia plus ledit
quam [illegible] sed in fine
motus tarde movetur
propter debilitatem virtutis
in proiecta [illegible] mo-
vent minus quam in
fine et hoc etiam secundum
[illegible] ostendit in aliqua
[illegible] si lapis cadit in
aquam ubi sunt plura
ligna tardius moventur
illa ligna iuxta lapi-
dem quam [illegible] distan-
tia a lapide. Et si [illegible] mi-
nus tardius movetur
circa lapidem quam [illegible]
[illegible] a lapide ma-
gis distantes. Decimo
nono quod solent atten-
[illegible] corporibus
moventibus proiecta per
[illegible] a primo proiecte
primo [illegible] quod sunt corpora
mobilia et [illegible] oportet
esse huiusmodi corpora modo
esse aliquam figuram [illegible] ma-
te sit facilius ad quodlibet fi-
guram permutari oportet
esse huiusmodi corpora esse ra-
ra et facilis divisibilia
a [illegible] una pars possit moveri
sed alia et alia pars per se
[illegible] alia hoc est [illegible]
[illegible] moveri vel mota
aliquam sine hoc quod alia
moveatur. Et [illegible] cor-
[illegible] esse [illegible] sine
[illegible] quod [illegible] sunt
[illegible] quod
[illegible] motum et [illegible] mo-
tore. Hiis visis ponit
decima. Conclusio [illegible] ad
[illegible] proiecta per [illegible]
a primo proiectore movent

sed non esse quod ab alio et
cum primum movens simul
esse debeat cum moto ut
ostensum est in septimo
cum sit quod corpora mo
veantur ab alio corpore me
dio medio primum generet et
quod sit in motu ipsum. Tertio
quo sequitur quod non mo
ab uno motore sed a plu
ribus quorum sunt plures sed
sunt quasi tangentibus quorum
est semper in corporibus medio me
diante ipso generatis. Et ex
hoc infert conclusio quod iuxta
predictam intentionem in hoc corpore
proiectis motus proiectorum
videtur esse unus et continuus
propter continuitatem motus et tamen
ipse non vere est simpliciter unus
et continuus quia ipse motus
est a pluribus et diversis
motoribus quorum sunt plurali
bus et non solum ipsum proiec
tum moventibus ergo ille
motus non est simpliciter unus
et continuus et hoc mani
festum est in aqua mo
ta aliquo lapide inci
dente in eam illam ubi
manifeste apparet successio
motus a diversis sed diversi
tatem motus non appa
rent ubi diversi [illegible]
et quod una pars movet
aliam non motam et quod
una pars movet
aliam non mota et sed
est dicere quod adam
[illegible] in aere quod aliquis
non sit ita sensibile [illegible]
bus propter subtilitatem
aeris. Quartus sequitur quod primus
motus est unus partium
quod alias primus motus
non esset unus simpliciter
quod a pluribus motori
bus. Quinta [illegible]

dicitur quod utrumque motus mo
tiva primi moventis conce
dit consequentia ipsum me
dium non movet ipsum et
dat sibi virtutem mo
vendi. Octava dicitur
est quod primum movens movet
ipsum medium sibi propinquum
et illud movet
aliud et sic de motoribus
quousque deficiat vir
tus movendi. Nona
dicitur quod corpora rotunda
vel acuta facilius dividunt
medium quam lata non
acuta partibus velo
cius moventur. Decima
dicitur quod aer et aqua non
sunt simpliciter gravia nec
simpliciter levia non facile
moventur ab alio ad quam
cumque differentiam positionis
et quod primum movens est
maxime virtutis quod ipsum mo
vendo per movere medium
sibi propinquum tanta
velocitate quod velocitas
sui motus impetum medium
mutat et perveniunt ibi di
versorum eius non medium sic
motum velocius et conti
nuum sed per movere et
sustentare corpora multa
gravia et propter istam
causam aer sic motus
evellit arbores et fa
cit cadere magna edi
ficia [illegible]
[illegible]

[illegible] primum movens sit
[illegible] in parte nullam
habens magnitudinem. Secundum
quod [illegible] quod primum movens
est motum [illegible] motus
primi ut [illegible]
tur sed omnis forma [illegible]

in materia quantitatis ad
quadrificationem sicut nunc. Sexto
arguitur primum movens quod
orbem quem movet ergo in
magnitudine quia constat quod orbis
est magnitudo. Quarto arguitur
primum movens est virtutis
infinite ergo est divisibile. Et
consequentia quia infinitum est
passio quantitatis secundum dicit Philosophus.
Tertio opinio est Philosophi in ul-
timo capitulo huius totius libri.
Pro responsione primo no-
tandum quod ex quo Philosophus
ostendit primum movens est
infinite virtutis quia movet
tempore infinito et quod virtus
infinita non potest esse in
magnitudine finita, ideo
et finaliter concludit
finalem intentionem suam quod dicitur
primum movens. Sed sequitur
ex dictis sed primum. Secundo
movens primum est unum. Patet
quia ut probatum fuit supra quod
semper erit possibile esse aliquis
motus continuus et perpetuus
ut quarto dictum est aliquis
talis sed motus perpetuus
continuus est semper a motore
uno ergo est aliquis motor
semper unus. Sed unus motor
est unus magnitudine motus
quia impossibile non movetur
ut in sexto quod ad
unitatem motus requiritur
unitas mobilis unus
motus est ab uno
motore quia diversitas mo-
toris impedit unitatem
motus ut visum est in
quinto ... ergo mo-
bus continuus et perpetuus
qui est motus primus est
a motore qui est unus
primus motor primus est unus.
Tertio notandum motor primus
est immobilis. Hanc quod

tales primus probandum primus
adhuc tamen primus exterat
eam et probat sic omne quod
movetur ab alio movetur ergo
non sit procedere in infini-
tum ad motoribus et mo-
bilibus necesse est devenire
ad aliquod mobile quod non movetur
ab aliquo motore. Immobile
Ex hac conclusione infert
Philosophus quod ille motor ab alio
necessitatem non potest ut
moveatur quia omne quod sit
motum ab aliquo movetur
quando ... ipse mo-
tor sit immobilis. Ideo in-
fert quarto quod ille motor
est in fatigabilis quia fati-
gatio non accidit nisi
ex hoc quod motor movetur
et per hoc quod variatur dis-
positionem in dispositionem ... motor
motor primus non mo-
vetur quia est infatigabilis.
Infert tamen quod potest movere
per motum ... et ita
motus qui est ab eo est sem-
piternus quia ... non mo-
vetur est eadem dispositione
... semper potest movere et quod
... potest non deficere
sed ... semper
movet. Quarto infert
...
est ... aut ...
...
...
...
...
... quod ...
...
...
...
... et ...
...
... localem
...
aliud quod non est alterabile

nec secundum formam transmutabile ut
probabitur in decimo et undecimo
sequitur quod semper post aliquem mo-
tum. Et sic obviatur contra-
rium et eciam dicitur quod philo-
sophus probavit primum motum
esse continuum perpetuum et
circularem per suppositionem
illa tamen probat dicendo quod in
primo motore est duo quod sci-
licet secundum durationem eius
et infinitatem virtutis et hec
primo probata sunt [illegible]
in declaratione primi mo-
toris quia est [illegible] infinite
durationis [illegible] Secundo
consideratur continuum circu-
lationem circulationibus post
circulationem et hoc quod mo-
tus primus quod movetur
primi mobilis et est
illud quod tamen probat per
hoc quod motor primus est
in mobilibus primum et ideo
[illegible] semper primum sic
[illegible] per suum motum [illegible]
[illegible] et de facto [illegible]
[illegible] Secunda conclusio primus
motor est in circumferencia
primi mobilis [illegible]
[illegible] quod motus
primus est circularis ergo
primum mobile est circulare
[illegible] Circularis
magnitudinis [illegible]
[illegible] sed centrum et
circumferencia aut centro
aut circumferencia [illegible]
[illegible] et ista [illegible]
[illegible] primum [illegible]
[illegible] quod motor
esse in centro aut in
circumferencia [illegible]
est [illegible] esse in circumferencia
quia in celo [illegible]
[illegible] motori [illegible] celo
[illegible] movetur [illegible]
et [illegible]

in [illegible] movetur [illegible]
[illegible] a centro [illegible]
movetur et [illegible]
[illegible] tardius movetur
et sic circumferencia [illegible]
circumferencia primi mo-
bilis [illegible] tamquam
ubi primo [illegible] motum
Tercia conclusio hoc [illegible] quod sta-
tim dicetur [illegible] quod primus
motor est omnino [illegible]
[illegible] magnitudinem
ergo non [illegible] [illegible]
[illegible] aliquo [illegible]
corpore. Quarta quod motor
primus [illegible] esse [illegible]
[illegible] primi mobilis non
[illegible] sed sub-
stancie [illegible] efficaci-
ter [illegible] quod ibi
primo [illegible] motum
et ita [illegible] motum
[illegible] circumferencia primi mobilis
sic [illegible] est quod ille
primus motor sit [illegible]
quam [illegible]
[illegible] quam in [illegible]
nec [illegible] est [illegible]
[illegible] quod est in
oriente [illegible] in oc-
cidente et [illegible] Sed dicit [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] sed [illegible]
acceptum primo [illegible]
[illegible] motore [illegible]
primo sibi motum [illegible]
[illegible] celo [illegible]
[illegible] et [illegible] Quinta
conclusio motor primus est [illegible]
[illegible] nullam [illegible]
[illegible] quam [illegible]
[illegible] habeat [illegible]
quia [illegible] primo [illegible]
[illegible] primo [illegible]
[illegible] magnitudinis [illegible]
[illegible] movet [illegible]
[illegible] [illegible] aut

habentis aut utroque mo-
Ad aliud sic manet non
movet vel motum et sic
variatur est dispositio in
dispositionem et propter hoc non
potest semper regulari motu
uno et continuo mundus quia
opposita dicta sunt
de primo motore. Et sequitur
patet solutio unius dubita-
tionis quid faciat propter quid
an sit aliquis mundus uno
modo possit moveri motu
simili et continuo et perpetu-
o. Respondetur primo quod mo-
quod tale movens quanto mo-
bilius videtur esse unum contra-
rium plura et diversa quia
variatur de dispositione in
dispositionem ideo non potest mo-
vere motu simili continuo
et perpetuo sicut est dicen-
dum praecedentibus, unum aliter
videtur esse unum mundus
vel aer aqua non ibi sunt
plura mundana propter ta-
lem divisionem corporis a-
ctus. Ideo concludit primo quod
solus motus primus qui est
a motore perpetuo movetur
est similis unus et continuus.
Secundo probatur conclusio quod
si primus motor haberet ma-
gnitudinem vel haberet finitam
vel infinitam. Non infini-
tam quia ut probatum est in
tertio caeli et primo de caelo
probatur nulla est talis,
nec haberet finitam quia mo-
veat tempore infinito
quod sic ostenditur: finita
velocitas infinita non
potest esse in magnitudine finita
sicut nec contra quod non
est magnitudinem quam confir-
mat sententia quia ipse
primus motor est impartibilis
quia nihil est partis nisi

quantum. Tertia pars conclusionis
patet quia motor primus primo
movet utitur tamquam
instrumento motu ad
produceret formas naturales
in materia generabiles et corrupti-
biles et ad conservandum ip-
sorum generabilium et corrupti-
bilium quia motus caeli est vi-
ta quaedam omnibus existentibus
substantialiter et proportio-
naliter. Ad rationes autem oppositi.
Ad rationes. Ad primam et secundam
patet solutio quae dicit. Ad tertiam
dicitur quod motor primus non
est infinitus infinitate
quantitatis dimensione vel infi-
nitate quae est privatio quantitatis
sed infinitus est infinitate
virtutis quae opponitur finitati
secundum formam quae forma est
simplicissima et perfectis-
sima non in nullo sit re-
cepta et sic dicitur in libro
de causis quod prima causa
simplex est infinita su-
perius finis et deor-
sum quia quidem prima cau-
sa est deus gloriosus to-
tius naturae gubernator
et institutor qui est in
saecula saeculorum benedictus
Amen. [illegible]

Et sic est finis huius
physicorum quaestionum
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Utrum de rebus physicis scientiis naturalibus sit scientia
Utrum corpus mobile sit subiectum physice naturalis
Utrum per diffinitionem et sic certis modis sufficienter possit haberi notitia ordo et distinctio librorum physice naturalis
Utrum cognitionem principiorum causarum et elementorum contingit scire principia causas et elementa
Utrum universalia sint notiora singularibus

tractatus primus

Utrum physicus habeat disputare contra negantes sua principia
Utrum ens unum sit ens et immobile
Utrum sola contraria sint principia rerum sicut dixit philosophus
Utrum contraria sint media

tractatus 2us

Utrum principia rerum naturalium sint contraria
Utrum eorum rerum naturalium principia sint finita
Utrum eorum rerum naturalium tantum sint principia scilicet materia forma et privatio
Utrum materia generabilium et corruptibilium possit esse privationem in materia
Utrum materia et privatio sint idem specie
Utrum materia appetat formam
Utrum materia prima sit in generabilibus et in celestibus
Utrum corporeitas et in corpore unum materia sit una
Utrum materia generabilium et corruptibilium ante omnem formam substantialem recipiende sunt dimensiones interminate ipsi materie accidentes
Utrum forma substantialis ante generationem rei cuius est forma sit in materia ita esse formaliter sed ut
Utrum diffinitio nature sit bene assignata
Utrum forma sit magis natura quam materia
Utrum peccata dicantur monstra
Utrum physicus habet considerare materiam et formam

tractatus primus

Utrum ad physicum pertineat quattuor causarum [...] tantum
Utrum finis sit causa causarum
Utrum agentia naturalia solum operantur unitatem et in efficientia ad perfectionem
Utrum aliquid possit esse a casu et fortuna
Utrum casus et fortuna competant contingentia ad utrumlibet
Utrum casus et fortuna contingunt in hiis que sunt propter finem
Utrum fatum contingit rebus naturalibus
Utrum casus et fortuna dicuntur
Utrum physicus habeat considerare quattuor causas et propter quid demonstrare

tractatus 2us

Utrum natura agat propter finem
Utrum naturam agens propter finem intendat unum solum
Utrum necessitas in rebus naturalibus omnia contingant propter materiam vel finem

tractatus 2us

Utrum ignorato motu necesse sit ignorare naturam
Utrum motus sit actus
Utrum motus sit in eodem predicamento cum termino ad quem est
Utrum diffinitio motus sit bene assignata
Utrum motus qui est subiective in mobili sit diffinibilis pluribus diffinitionibus
Utrum actio et passio sint motus

tractatus primus

Utrum ad physicum pertinet determinare de infinito
Utrum infinitum sit
Utrum sit aliquod corpus possibile actu infinitum
Utrum infinitum unum possit esse in rebus naturalibus
Utrum diffinitio infiniti sit bene assignata

2us tractatus

Utrum locus sit
Utrum locus sit materia aut forma terminus ad quem corporis
Utrum idem sit in seipso
Utrum locus sit equalis locato
Utrum diffinitio loci sit bene assignata
Utrum ultima spera sit in loco

tractatus primus

Item punctus sit datum in tempore
Item ex punctis datum componi non est possibile motum
Item sicut est datum continuum vel tempus non sunt possibile in eo sufficienter ex tempore mobili a se ipso moveretur
Item punctum sit datum necessario corporibus in libertate in duo

tractatus 2us

Item tempus sit
Item tempus habet esse dempto eo quod anima vel numerum sit in anima
Item quando sit numerus motus prius et posterius
Item nunc sit numerus eius quod fuit et quod fuerit
Item tempus numerat mensurat motum
Item tempus sit mensura motus et quietis mobilium et quiescibilium
Item quando post sit magis tantum temporis quam generationis et dissolutionis quam sunt
Item tempus intrat actualiter temporalium
Item diffinitio eius est sit eius essentia
Item sunt eius tres mensure durationum

tractatus 2us

Item motus sine mutatio sit subiective in forma sive per se sive quod motus
Item eius tria sunt quo mutatur
Item in subiecto sit per se motus
Item et ad aliquid sit per se motus
Item solum ad tria predicamenta sit per se motus
Item diffinitio corporis quod sunt sed solum sit eius affectio

tractatus primus

Item ad unitatem motus tria requiruntur
Item quod sit aliquid duo sive species communicare admixtione
Item motus contrariatur motui et quieti et quies quieti
Item quietis violente sit aliqua secundo

tractatus 2us

Item quod sit aliquid continuum in divisibilibus componi
Item quod sit magnitudo continua ex indivisibilibus sit motus

tractatus primus

prius magnitudinem sit tamen ex divisibilibus componi sequitur motum ex divisibilibus componi magnitudo
Item magnitudo et tempus continue dividuntur
Item magnitudo et tempus simul sunt habeat ad esse finitum vel infinitum
Item in nunc non sit aliquid moveri
Item omne quod movetur sit divisibile
Item sicut quando sit mobile motus tempus quando movetur et in quo est motus continue dividuntur
Item in motu datum sit primum mutatum esse
Item ante omne mutari sit mutatum esse et ante omne mutatum esse sit mutari
Item magnitudo mobilis motus et tempus continue se habeant ad esse finitum vel infinitum
Item in statu et quiete possibile omnino primum
Item motus sit
Item impossibile possibile moveri
Item omne

tractatus 2us

Item omne quod movetur movetur ab alio
Item in moventibus et motis sit procedere in infinitum
Item omne movens sit simul ad motum
Item solum ad tria predicamenta quod sit per se alteratio
Item ad actus et dispositiones sit per se alteratio
Item omnes motus ad motum sit comparatio velocitate et tarditate
Item septem viae comparabilitatis motuum recte in alio

primus tractatus

Item prima causa quod deus est ... sit ... duratio ...
Item motus aliquid sit sit quod prius non sit ... sit ... et ... in quibus sunt finiti

primus tractatus

¶ quod sunt quiescant vel vtrum
quod semper moueantur et
quod quiescant

¶ omne quod mouetur mouetur
a motore coniuncto sibi esse et di
stinctio vel separato sibi distincto

¶ Prima et secunda moue
antur per se a quodam et per
accidens accidente per [illegible]

¶ quod mundus moueatur

¶ quod mundus semper fuit et est
in potentia esse mouentium
et quod per se esse mouentium

¶ in actu fuit esse primum mo
uens perpetuum quod mouet per se
et per accidens

2ᵐ

¶ motor localis fuit prius omnium motuum

¶ alium motum aliquis posset esse
per se perpetuum et continuum

¶ quod quod reflectitur a puncto ad
stantibus non fuit quiescere

¶ motum circularem posset esse
per se continuum et perpetuum

¶ motor in tempore infinito
durationis fuit in finito esse

¶ quod magnitudo finita posset
esse virtus infinita et quod
magnitudo infinita posset
esse virtus finita

¶ perfecta mouentia a medio
per successionem primo [illegible]

¶ primum mouens fuit oriens
in parte nullam habens
magnitudinem

tractatus 3ᵘˢ

Pars

... 113

Potentia anime quedam est

- Vegetativa. Cuius tres sunt potentie
  - Nutritiva. Cuius actus est nutrire seu alimento uti. Et que data est vegetabilibus ad conservationem sue nature. Cuius quatuor sunt species scilicet:
    - Attractiva que attrahit alimentum, et hec naturaliter plantis
    - Digestiva que cibum alterat et digerit
    - Retentiva que cibum retinet
    - Expulsiva que superfluum expellit. — Que quatuor vigent in viventibus
  - Generativa. Cuius actus est generare quod est naturalissimum in viventibus. Et ad hoc quod quis generare tres requiruntur scilicet
    - Primo requiritur corpus debitum a natura quod puer non generat nec mulier antequam sit annorum [illegible] quia per calorem [illegible] [illegible] [illegible] frigidi
    - 2° quod sit perfectum [illegible] orbatos et eunuchos
    - 3° quod generans non sit [illegible] [illegible]
  - Augmentativa. Cuius actus est augmentare et producere ad debitam quantitatem corpus. Sed cum a natura quantitatem sit data [illegible] magnitudinis et augmenti
- Appetitiva vel apprehensiva. Et harum quedam
  - Cognitiva exterior
    - Visus
      - Obiectum visibile
      - Medium transparens et illuminatum, quia ad visum requiritur quod medium sit illuminatum
      - Organum oculus, ad quem veniunt nervi optici procedentes a cerebro ad pupillam. Et ibi species visibiles que in [illegible] recipit colorum species ab humore cristallino, et defertur visus ad sensum communem
      - Lux, lumen, splendor, radius — [illegible] [illegible] ut [illegible]: a [illegible] [illegible] [illegible] corpus illuminans; [illegible] diaphano vel transparente; [illegible] [illegible] [illegible] vel plano; lux directa
    - Auditus
      - Obiectum sonus qui fit in aere ex collisione duorum corporum durorum forte violente vel velociter ad quem [illegible] [illegible]
      - Medium aer generatus acu [illegible] [illegible] auris
      - Organum est tympanum auris ad quod diriguntur nervi procedentes a cerebro gerentes species audibilem
    - Olfactus
      - Obiectum est odor resolutus per calorem ex re odorifera
      - Medium est aer vel aqua
      - Organum sunt due caruncule procedentes a cerebro similes duobus capitibus mamillarum per que [illegible] species odoribiles
    - Gustus
      - Obiectum est sapor
      - Medium est duplex: [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible]; lingue quod reddit species [illegible] quod est [illegible] interior; [illegible] est [illegible] humiditas salivalis
      - Organum est nervus [illegible] per linguam
    - Tactus
      - Obiectum tangibile. Et [illegible] [illegible] ab eo [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible]
      - Medium caro
      - Organum nervi procedentes per totum corpus
  - Cognitiva interior
    - Sensus communis est potentia apprehensiva obiectorum sensuum particularium per actus [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actus [illegible] [illegible] et video me [illegible] — 2us est potentia
    - Ymaginativa est sensus [illegible] [illegible] absente presentia, et differt a sensu [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in absentia. Ymaginatio [illegible] [illegible] [illegible] et format [illegible] [illegible] ad absentiam quod fit per [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] obiectum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]; [illegible] est apprehensio [illegible] in loco, in loco [illegible] [illegible] et apprehendit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
    - Formativa est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et facit [illegible] [illegible] ut chimeras [illegible] [illegible] [illegible] et est motus [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
    - Estimativa que cogitativa dicitur, cuius officium est [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] lupi inimicitiam
    - Memorativa est potentia recipiens [illegible] et [illegible] [illegible], cuius actus est memorari
- Motiva
  - Cognitiva motiva [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] apprehensionem ut est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vitalis [illegible] [illegible]
    - [illegible] et est duplex: concupiscibilis et est appetitiva boni delectabilis; irascibilis et est boni arduum [illegible]
  - Motiva est et est vis in corde sita in organo per inspirationem et respirationem [illegible] [illegible] [illegible] caloris [illegible] cordis et corporis
  - Cognitiva motiva [illegible] [illegible] cuius actus [illegible] [illegible] [illegible] appetitiva vel desiderativa [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]. Et quedam est
    - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
    - Intellectus agens qui abstrahit species ab [illegible] per [illegible], et per irradiationem facit eas esse [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] recipit eas
    - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible]
- Intellectiva vel rationalis. Et harum quedam
  - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
  - Cognitiva que intellectiva dicitur
  - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
  - Practicus que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
  - Speculativus que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
  - Motiva ut voluntas cum indicat aliquid esse bonum vel malum et ibi non consistit ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iudicat illud esse faciendum

In nomine domini Amen

[illegible] Utrum de anima sit aliqua scientia naturalis et specialis tamquam de subiecto proprio et adequato.

Dicitur quod philosophus movet questionem in principio huius operis propter duas causas. Primo propter removere errores antiquorum philosophorum qui de anima non habuerunt aliquam scientiam [illegible] et etiam quos improbat Aristoteles in 2o tractatu huius primi libri in tractatu de erroribus. Secunda causa propter naturale aliqua generalia introducere et terminare intelligibile que post hoc habentur in speciali. Habet ergo intelligi quod duo puncta. Primum quod utrum de anima sit aliqua scientia naturalis et specialis. Secundum utrum illius scientie de anima sit subiectum proprium et adequatum. Circa primum primo est advertendum quod scientia naturalis dicitur ista que procedit ex principiis naturalibus et est de rebus et passionibus naturalibus. Unde principia, motus et mutationes propterea dicuntur [naturalia sunt principia] [illegible] philosophie cum non sunt philosophie considerationes. Secundo scientia specialis dicitur illa que [illegible] parte naturalis. Ulterius sciendum quod de aliqua re quod de aliqua re habeatur scientia requiritur quod talis res habeat principia et passiones propria tamquam demonstrabiles quia secundum philosophum primo posteriorum ex solis propriis principiis contingit scire. Nam scire

est rem per causam cognoscere et scire [illegible] per demonstrationem quod est diffinitio demonstrationis que ex principiis et causis procedit ut dicitur in primo posteriorum. Secundo passiones ideo requiruntur quia ex principiis demonstrantur passiones de tali subiecto sillogismis demonstrativis secundum ut primo posteriorum. Ex quibus infertur quod in qualibet scientia principaliter considerantur tria scilicet subiectum passiones et diffinitiones. Subiectum tamquam principale scibile et passiones scibiles et demonstrabiles de tali subiecto. Diffinitiones vero tamquam principia et cause ex quibus contingit scire et demonstrare passiones de tali subiecto. Ex illo infertur contra illos qui dicunt solum subiectum considerari in scientia, non est enim possibile scire subiectum absque principiis et passionibus ut ex dictis supra. Ulterius sciendum licet anima non habeat principia intrinseca eo quod non est de numero compositorum, habet tamen principia extrinseca que sunt efficiens et finis. Nam omne dependens habet causam efficientem a qua dependet et similiter habet causam finalem propter quam est et in qua ordinatur ut dicit Aristoteles in primo celi. Unde finis [illegible] operationes. Ulterius advertendum quod anima dupliciter potest considerari. Uno modo absolute quo ad suam quidditatem et substantiam et sic est in [illegible] considerationis. Alio modo consideratur in ordine ad materiam et potentias et ad operationes ab ea procedentes et fluentes

et sic duplicatur. Primo quia ipsa
habet potentias operandi secundum
virtutem et illo modo consideratur
in practica et philosophia morali
etc. considerat. Alio consideratur
anima in ordine ad motus suos
et operationes suas naturales et
illo modo consideratur speculative
quia tales operationes naturales
non dependent a nobis per in-
tellectum et voluntatem secun-
dum quas sic [illegible] sunt animae secundum
suam naturam [illegible] etc. Et illo
modo philosophus considerat ipsam
animam quia ipsius est considerare
motus et mutationes naturales. Con-
sideratur tamen illo adhuc dupliciter.
Primo quia operationes eius attri-
buuntur toti composito animato et
ita de passionibus et operationi-
bus animae consideratur in parvis
naturalibus. Secundo quia tales passiones
et operationes attribuuntur principaliter
animae tamquam causae essentiali
et illo modo determinatur in hoc
libro de anima et de operationibus
et passionibus eiusdem. Unde licet
anima non habeat exercere suas
operationes sine corpore secundum quod
dicitur secundo huius, tamen ipsa est es-
sentialis causa respectu operationum
a qua eas fluunt tales opera-
tiones et passiones. Consideratur
propter se tamen solo ex parte
animae et ex hoc habet distin-
gui a naturalibus parvorum naturalium et h 9 h.
Istis visis respondetur ad primam
partem quaestionis quod de anima est
scientia naturalis et specialis, probatur
quia ipsa habet passiones
de ea demonstrabiles speciales
quae illo modo non considerantur
in aliqua alia scientia, licet et
principia et causas ut patuit

ex dictis. Et illa sufficiunt ad
scientiam, ut primo posteriorum dici-
tur. Secundo sic probatur: quia hic
contingit scire, sicut quod est scire
ut ex [illegible] si ita [illegible]
contingit animam ut ex [illegible]
tamen huius primum ubi ipse an-
tiquum examinetur [illegible]
[illegible] Ad secundam partem
quaestionis est respondendum quod
proprium et adaequatum subiectum
scientiae principaliter istius conti-
nentis [illegible] quod ipsum in se
ipsum includat omnia principaliter
considerata in tali scientia directe
aut quod omnia talia habeant
attributionem ad ipsum tamquam
passiones eius principia vel partes
eius subiectivae dicitur esse quod
convenientissimum in scientia consideratur.
Item est quod ipsum non est extra-
dat se ad aliqua considerata
in alia scientia et ideo de eo
dicitur quod ipsum non debet excedere
metas illius quae consideratur sive
scientiae. Item quod ipsum exprimat
formalem modum considerandi
illius scientiae et ideo etiam
ipsum sic obiectum [illegible] appel-
latur scientiae quae continetur in
causa formali scientiae quae consistit
in modo tractandi illius scientiae.
Istis praemissis respondetur breviter
ad illam partem quod anima
est proprium et adaequatum subiectum
scientiae libri de anima, probatur quia
ipsa consideratur in hoc libro
aut continentur sub ipsa ad huius
attributionem adiacentia [illegible] in hoc
libro consideratur de potentiis et po-
tentiis animae et ista sub ea
continentur tamquam partes sub
suo toto. Secundo quia considerat et
de operationibus et passionibus animae
quae et illae habent attributionem

[illegible] non
in [illegible] apa

ad ipsam tamquam effectus ad suam
causam 2o sic consideratur et de aliis
ut potentiis eius ut de coloribus
odoribus de sensibilibus et intel
ligibilibus et ista habet attributionem
ad animam tamquam ad principium
extrinsecum et obiectualem finem
operationis ipsius conclusio vera. Ad
rationem dictam possit obici primo
quod de anima non sit sciencia quia
nichil scibile est nisi quod sit in
telligibile eo quod sciencia est habitus
intellectualis ut exprimitur 6o
ethicorum sed anima non est intel
ligibilis probatur quia nichil
est intelligibile nisi sit sen
sibile ut patet ex 3o de anima
et primo posteriorum anima autem non
sit de numero sensibilium non cadit
sub sensu et per consequens sequitur
quod nec est intelligibilis. Ideo
minime scibilis. Ad 2o sic anima
sui cognoscitiva et scire sequitur
quod ipsa se ipsam cognoscit sed hoc
est inconveniens dicere probatur duo
primo quia sic idem respectu eiusdem
esset in actu et in potentia eo
quod intelligere est quoddam pati
ex 3o eiusdem et sic anima prout intel
ligit se esset potentia et prout
intelligitur a se esset actu eo
quod omne quod intelligitur
secundum quod est in actu nono
metaphysice. Ad 2o ideo quia sensus
non sentit se et per consequens
anima non sentit nec cognoscit
se. Ad 3o sic sciencia est verorum
et perpetuorum. Ad primo posteriorum
anima autem particularis est quia
ipsa est forma particularis corporis
et est corruptibilis quia quod
libet aliud est corruptibile et
anima est forma [illegible] corporis
mixti compositi sequitur corruptio
forme [illegible] compositum dicitur
corrumpi propter corruptionem forme
quia materia secundum se est incorruptibilis

et incorruptibilis ut exprimitur
physicorum et primo de generatione.
Ad [illegible] contra hoc non obicitur
quod dicitur quod de anima est
sciencia naturalis non sciencia naturalis
est de [illegible] motum et materie
sensibilis secundum esse et rationem
sed anima non sit sine sensibili et
de modo abstractionis et per consequens
sequitur quod sciencia de ea non
est naturalis sed potius mathematicalis
eo quod est [illegible] sic considerans
de abstractis 6o methaphysice. Ad
contra [illegible] primo obicitur arguendo
quod anima non est subiectum proprium
huius et primo sic quia sic se habet
sciencia ad scibile sic se debet habere
subiectum ad subiectum presentis
sciencie sed sciencia particularis et
[illegible] complectitur sub sciencia
universali et totali et est pars eius
ergo sub eadem sciencie particularis
[illegible] complectitur sub sub eius sciencie
totalis et ultra sed anima non comprehendit
subiectum mobile quod
est subiectum totius philosophie naturalis
ut patet 2o Ad [illegible] sub eadem
sciencia [illegible] est sub eadem [illegible]
primo notandum ut ex [illegible] dif
finitione sed anima non est quod
primo notandum in hac sciencia comprobatur
ex duobus primo quia
corpus aliud notum est ea ex eo
quod ipsum est sensibile. Ad 2o
ex eo quod dicitur [illegible] in hoc
primo quod anima sit diffinibilis
cognoscibilis et per consequens non est
quod primo notandum. Ad dictas
obiectiones respondetur ad primum
quod non apparet quod anima sit per se
esse intelligibile et diceretur
non est intelligibile per speciem
speciei sed sufficit quod per se cadit
per actus hoc dimissum et per
speciem alienam et anima intelligitur
et sentitur per suas operationes [illegible]

non ipse et quo ad suam essentiam

ad 2am

Ad 2am dicitur quod non est
inconveniens aliquam potentiam
se ipsam cognoscere presertim dum
talis potentia fuerit simplex
et in organica qualis est de
anima et hoc maxime quo ad in
tellectivam partem et non est simile
de sensu quia sensus est potentia
materialis organica unde ex eo hoc
ipse non potest se ipse reflectere
supra se ipsum se ipsum sentiendo
sed potentia intellectiva que est
simplex et inorganica. Unde
non est inconveniens idem secundum
eundem esse in actu et in potentia
et hoc patet quia licet ipse hoc esset
inconveniens etc. est de ipsa
anima quia anima ipsa cognoscit
et intelligit se non per se
sed per actus suos et operationes
et indirecte ut dictum est in solu
tione precedentis articuli ut patet
etc.

ad 3am

Ad 3am dicitur quod
anima ipsa dupliciter consideratur
Uno modo secundum esse prout quod
habet in hoc et in hoc corpore
cum [illegible] et forma et hoc de ipsa
non est sua etc. quia ut sic
ipsa prout est individualis et cum
corporibus saltem quondam
quas eius potentias mediante
talia [illegible] sunt abstra
cta ut dicit philosophus primo posteriorum
etc. Secundo consideratur anima
quo ad esse eius [illegible] prout
unitur est perfectio et forma corporis
animalis in quantum non [illegible]
eam adhuc et adhuc corpori
etc. ipsa est incorruptibilis et in
[illegible] et in [illegible] et
[illegible] ipsa est sua. Ad aliam
[illegible] videtur quod licet anima
secundum [illegible] sunt et quidditative
sit de numero [illegible] et abstractorum
de quibus metaphysicus habet
considerare tamen secundum operationes

eius ipsa corpori est [illegible] ita
dicit philosophus in hoc primo omnes
operationes que sunt communes corporis
et anime. Unde anima aliquo modo
est de numero abstractorum [illegible]
[illegible] Et [illegible] non est et aliquo
est de numero concretorum et [illegible]
[illegible] secundum philosophum [illegible]
Ad 4m forte suprema forma quam
physicus habet considerare. Ulterius
autem forme super formam humanam
non sunt physice sed metaphysice considerationis
[illegible] ut [illegible]
[illegible] ut habeant aliquam
et durationem [illegible] sive [illegible]
etc. plenius in 8° physicorum
declaratur de primo motore non
[illegible] sed [illegible] est causa
primum motum sed alie forme
sub forma humana ut forme
brutorum et forme [illegible] in
[illegible] sunt forme [illegible]
physice considerationis quia sunt
motum et materie sensibilis quantum
secundum [illegible] et [illegible] ~~et secundum esse~~
~~[illegible]~~ et secundum esse et operationes.
Ad aliam dicitur quod licet anima
non comprehendatur sub subiecto toto
philosophie naturalis tamquam
pars subiectiva sufficit tamen
quod tamquam partes essentiales
et integrales. Unde non oportet
quod omnia sub toto subiecto physico
considerantur in se totaliter obiective
sed sufficit quod aliquo modo
tamquam pars a toto physico
etc. anima que consideratur obiective
in se totaliter [illegible] libro
de anima consideratur in tota
philosophia tamquam pars ipsius
est pars in [illegible] cuius [illegible]
unde primo physicorum quod est
sub toto corporis physice naturalis.
Ad ultimam dicitur quod licet corpus
animatum sit [illegible] ad [illegible]
per [illegible] hic per se sub eo [illegible]

quod excedit mensuram ipsius ente-
dit se ad considerationem ipsius naturalis
Ad hoc autem quod arguebatur quod
anima difficillime cognoscitur
dicendum quod verum est cognitione a
posteriori et quo ad nos quoniam
autem et cognitione naturae hoc est
a priori ipsa est facillime cogni-
tionis quia sit cognitio tan-
[illegible] praeter cognitionem effectuum
[illegible] de Ad aliud cum dicitur
[illegible] dubium quod scientia naturalis
sit de quantitatis motu et materiae
sensibilis ex quo anima [illegible] scientia
plus posterioritatis [illegible] aut ab-
stracta sunt et ergo videtur quod
scientia naturalis non sit scientia aut
est de abstractis et non de quibus
prout dictum est Ad responsionem
ad dubium notandum est quod
duplex est abstractio prout ad propositum
sufficit quaedam est abstractio
formae animae et haec fit dupliciter
contingit primo secundum rem et rationem
et [illegible] abstractione utitur metaphysicus
quia ipse considerat formas simul
et animas separatas ut deum et
intelligentias et si metaphysicus aliquid
consideret quantum materiale ut
quantitatem vero naturalem [illegible]
considerat non ut quanta sunt
sed modo abstracto i abstracto
quantitates sunt non mutando
materiam Alio fit abstractio formae
a materia secundum rationem tantum et non
secundum rem et hac abstractione
utitur mathematicus quia ipse considerat
formam non mutando naturam ut formam
lineae [illegible] individualibus
materialibus et haec abstractio
formae animae non sed [illegible] adiungi-
tur Alia est abstractio universalis
a particularibus qua [illegible]
et apprehendit non habendo
[illegible] ad singularia et haec ab-
stractio [illegible] est in anima [illegible]
quia omnis scientia [illegible] et [illegible] considerat

universalia et relinquit particularia
et si aliqua mensura sit de parti-
cularibus in scientia aliqua hoc
fit in dicendo quod partes in quantum
universalibus subordinantur et cum
scientia naturalis abstrahit universale
a particularibus et non formam animae
et ergo ipsa est de ipsa abstractione
quae [illegible] ad materiam [illegible]
Quaestio 2 utrum scientia sit bonorum et honorabilium

Prima quaestio [illegible] in prin-
cipio [illegible] aristotelis ubi dicit
[illegible] totalis
liber aristotelis de anima dividitur
in tres libros partiales in quorum
primo ponit prohemium et [illegible]
[illegible] antiquorum [illegible]
In secundo definit de substantia animae
et de diversis eius potentiis
vegetativa et sensitiva quae in ma-
teria [illegible] Tunc quid apud
[illegible] sunt de anima in tertio
determinat de aliis potentiis
animae scilicet de intellectiva de appeti-
tiva et secundum locum motiva Primus
liber habet duos tractatus primus
est prohemialis in quo [illegible]
[illegible] antiquorum [illegible]
[illegible] in [illegible] necessarium est
Prohemium autem dividitur in duas
partes primo ostendit dignitatem
huius scientiae per quod reddit auditores
benivolos ad hanc doctrinam
acquirendam Secundo ostendit huius
scientiae utilitatem et ad hoc ponit
ordinem dicendorum in hoc libro
per quod reddit auditores dociles
et [illegible] videtur autem advertere
animam in cognitione [illegible]
Secundo ostendit difficultatem
huius scientiae per quod reddit audi-
tores attentos et hoc [illegible]
autem et ponit difficultates
[illegible] Circa primam partem
huius prohemii mota est haec
quaestio Primo declaratione
sciendum quod [illegible] sit [illegible]

declaratio

in proposito sic aristoteles solum loquitur
denominative vera et sanctifica ad [illegible]
sima. Propterea ulterius advertendum
quod aristoteles in proposito facit mentionem
de bonitate et honestate scientiarum
et hoc ideo quia ipse intendit
presentem scientiam comparare ad alias
scientias naturales in comparatione
perfectionis et dignitatis et ideo
in questione sequenti concluditur
conformiter huius libri [illegible]
alias scientias naturales que sunt
de rebus inferioribus scilicet diffinis
sunt [illegible] quod est principium aris
totelis in 2a parte huius [illegible]
[illegible] quia ipsa est de nobilissimo
obiecto inter particulares scientias.
Nam inter omnes res naturales
anima est ens nobilissimum [illegible]
Ulterius videndum quod secundum
aristotelem primo ethicorum bonum
est quod omnia appetunt. Unde una
queque res appetit esse perfectum
quia quodlibet ens appetit se
assimilari primo enti in quan
tum potest ut habetur ex 2o
huius et per consequens quod unaqueque
res habet esse perfectum hoc est
bonum entis. Propterea ulterius sciendum
quod bonum in quantum huiusmodi sufficit
capitur dupliciter. Primo ut est
convertibile cum ente et sic unaqueque
que res tantum habet de bonitate
quantum habet de entitate et non
[illegible] est possibile dici bona
et hoc in quantum principaliter
aliqua concludunt entitatem et in
quantum non est principium privationis quia
ad privationem [illegible] quia nomina
[illegible] vel falsa includit quia non
dicuntur bona sed mala. Unde
sic loquendo quelibet nomina
[illegible] vera vel falsa po
nitur debet dici mala quam
bona. Secundo [illegible] quia que
habitus specificantur ab obiectis

ab obiecto suo et ideo nomina
vera vel falsa [illegible]
ab eo suo difformitate et in se dif
formitatem includit ideo [illegible]
difformitatem potius mala quam
bona est appellanda. Aliter
bonum capitur pro bono in se
et sic finis vel illud quod ordinatur
in finem bonum dicitur. Unde finis
habet rationem boni honesti
illud autem quod ordinatur ad
finem habet rationem boni
utilis quia illud non propter se
appetitur sicut finis sed propter
aliud scilicet propter finem propter quod
dicitur 1o ethicorum quod finis
est eligibilis et perfectior et
melior hiis que ad finem
sunt propter quod est 1o phisi
corum dicitur quod finis sit potissi
ma et perfectissima consistit in
[illegible] et [illegible] appetitus
complacentie et delectationis. Propterea
ulterius intelligendum advertendum
quod tale bonum in se adhuc
capitur in bonum honestum utile
quod vero [illegible] est quod sua
vi trahit nos et sua dignitate
nos allicit bonum quod propter
se [illegible] scilicet appetibile. Sed est illud
aliud bonum unde sequitur
et felicitas bonum dicitur. Sed
bonum delectabile est quod quantum
est de se natum scilicet infectere appeti
tum complacentia. Sed bonum utile
est quod confert ad acquirendum
aliquod duorum bonorum dictorum
quod non appetitur propter se sed
appetitur propter consequi aliud bo
num bonum delectabile vel bonum
honestum et tale bonum utile est
bonum [illegible]. Sed dimisso bonum
est sed [illegible] quia est bonum
honestum et est bonum delectabile
et utile est tamen secundum quod
bonum honestum non sit est utile
sed sicut dictum est de bono utili

Bonum 2x

[illegible]

et loquitur [illegible]

tale

appetitur

honestum

Bonum

delectabile

utile

unum quod ipsum valet ad aliud bo-
num consequendum eo quod ipsum est
finis et propter quod non ordinatur in
aliud et magis non sit mencio
de summo bono / sed dicitur idem quod
utile quod confert / unum appetitum
aliquid utilitate unum delectacionem
et complacenciam aut felicitatem
sicut finem ultimum / Notandum
secundum quod secundum aristotelem primo ethi-
corum dicitur est [illegible] laudabile
et honorabile quia honor est
ipsius finis laus vero eorum
que ad finem sunt quia finis
est propter se appetibilis eo quod propter
se bonum ordinata autem ad finem
appetuntur propter aliud sed propter
finem vel bonum honorabile est quod
propter se appetibile est quia honor
sive a se [illegible] ut dictum est bonum
autem laudabile est quod propter se
non appetitur sed propter aliud et desi-
derabile / Ulterius sciendum
quod secundum philosophum secundo methaphysice
de numero scienciarum / quedam
sunt practice scilicet que propter aliud
queruntur / Alie autem sunt speculative
scilicet que propter se appetuntur
ut dicit aristoteles secundo methaphysice
quod ipsius theorice notitie
speculative finis est veritas practice vero finis / opus / et propterea
quadruplex differencia inter sciencias
speculativas et practicas / prima quia
sciencia practica acquiritur propter
tollere indigenciam corporis [illegible]
sicut sunt artes mechanice
vel acquiruntur propter tollere in-
digenciam mentis sicut
sunt sciencie morales que acqui-
runtur ad removendum vicia
Sed speculativa acquiritur propter veri-
tatem / Et hec differencia ponitur ab
aristotele primo methaphysice
Secunda differencia quia finis ipsius
practice est opus / theorice
autem vel speculative est cognicio
et contemplacio veritatis

Et ista differencia ponitur ab aristotele
secundo methaphysice ubi dicitur
quod sciencia practica est cuius finis
est operacio que est actio vel
factio / Sed speculativa est cuius
finis est veritas / Tercia
differencia quia practica est de hiis
quorum in nobis est principium quia
quod dependent a nostra voluntate
et intellectu / Sed speculativa est
de hiis quorum principia sunt
natura vel deus / et hanc differenciam
ponit aristoteles quinto methaphysice
Sed contra illam differenciam posset
obici [illegible] videtur et quod ex ea
sequeretur quod sciencia huius li-
bri sit practica quia ipsa est
de operacionibus anime et anima
in nobis est [illegible] hec est sciencia
[illegible] quorum principium a nobis est ut
ex dictis [illegible] Respondetur
quod sciencia huius libri est
non speculativa / et hec operaciones
anime de quibus determinatur in hoc
libro dependent a principio quod
in nobis est ut ab anima / non
tamen a voluntate sicut practica
[illegible] naturaliter [illegible] non
procedit / Quarta est nam sciencia
speculativa est de rebus intrans-
mutabilibus et perpetuis / sed practica
de rebus aliter se habentibus
Et hanc differenciam ponit aristoteles
secundo methaphysice / et in libro de
moribus [illegible] / Sed contra
hanc tertiam differenciam sequeretur
quod sciencia de generacione et
corrupcione et de impressionibus
metheorologica de moralibus
[illegible] Et
quibuslibet consimilis esset practica
in quibus talis determinatur
de rebus transmutabilibus et c
[illegible] naturalis est
sciencia practica quod est contra
philosophum secundo methaphysice ubi ponit
tres sciencias speculativas

sive mas sed masculi aut et plurium
valentem. Respondetur quod omnia
predicta sunt naturaliter mutabilia quo-
ad esse vel quod habent in
suis causis, licet sint immutabilia
quoad esse simpliciter quod habent
in se ipsis, non philosophia naturalis
determinat de eis primo et non solum.

Dubium ulterius quod adhuc aliquis
dupliciter potest dici bonum simpliciter vel
malum sed bonum vel malum simpliciter vel pravis.
~~et scilicet quod~~ Bonum simpliciter est
eius quod ab re quando de se est
includit aliquam causam ~~rei~~
bonitatis, non curando an ipsum
alicui sit bonum, et sic stat aliquid
esse bonum simpliciter quod tamen isti et illi
non sit. Stat aliquid esse bonum
simpliciter quod multis est malum
et sic patet quod est bonum simpliciter et
malum huius qui pravalina sua
abutuntur sicut quas multe
sunt alege sunt prohibite non
quod tales sunt male simpliciter sed quia
ut frequenter plures abutuntur
eisdem et faciunt malum per eas
quamquam in se bone simpliciter sunt. Sed
contra hoc dicitur quod lex non prohi-
bet bonum simpliciter sed precipit, sed prohibet
malum, ut patet circa quintum ethicorum.
Ergo videtur quod tales scientie
que sunt prohibite sunt simpliciter
male. Respondetur quod iste
scientie non prohibentur ideo quia
ipse sunt male, vere sunt
simpliciter bone divino solo pre-
dicti exercicio predictis
ut sic sunt nocive … et scien-
tie. Sed ideo prohibentur quia
sunt male pravis, nam per eas
… malorum qui eis male
utuntur … Sed bo-
num pravis est quod illi aut
illi bonum non curando an in
se bonum sit aut malum et notitia
erronea et falsa potest dici bona
in quantum est alicui ~~adiuvandum~~ ad cautelam

et errorum. Unde quibus potest in deser-
tis notitia erronea et falsa
… circa quam est consimiliter
valet … et malignitate
non malum non curando an est consimi-
liter pravis … et talis
notitia huic est bona pravis
inquantum confert aliquod bonum
… et voluntatis
presentiam et ideo dicit Aristoteles
in fine de elenchis quod non solum
~~…~~ illius est sciendum
qui bene et recte disputat, sed etiam
huius qui male et false quia
cognita eorum falsitate et errore
… tali contrarie ut dicit
Aristoteles. Sed malum pravis est
quod simpliciter includit in se rationem
mali non curando an ipsum alicui
sit bonum vel malum et notitia
erronea et falsa est mala simpli-
citer quia sit pravis alicui bona
ut superius. Malum vero pravis
est quod est illi aut illi malum non
curando an ipsum in se sit bonum
aut malum et unum est pravis
malum febricitanti eo quod for-
tificat et includit causam sue …
… licet ipsum in se simpliciter sit
bonum sic etiam exercicium actus
… est malum …
… quia … ipse
… bono … ad
… rei publice aut ab
actu sapientie. Dicitur etiam
~~quod~~ scientia vera potest esse mala
pravis … et mala
vel huic aut huic abstinentia
patet quod dicit Aristoteles in 3o
ethicorum quod scientia est iniusti-
tia habens arma quasi
dicit quod pravis malis et
… est malo …
quia … male sciunt
arma ad defendendum sua
malicia. Ultimo sciendum
quod honorabile est dupliciter

Bonum simpliciter malum pravis bonum simpliciter

Malum simpliciter

Bonum pravis

honorabile aut dicitur

primo quia est honesto et cetera
in proposito non dicit aristoteles scientiam
esse de numero bonorum honorabilium.
Alio est capitulo honorabile pertinet
nam in primo honor in secundo
virtutis et capitulo ethicorum
non dicitur solus virtuosus est primo
laudabilis scientia non est honorabilis
quia non est virtuosa eo quod scientia
est quasi virtus tamen est quasi
de nominatione non scientiam sed habentem
virtuosum. Respondetur ad secundam
ad questionem dicendum aliquot primo
omnis notitia vera per se est bo-
na licet aliqua per accidens sit mala.
Prima pars patet quia talis notitia
vera est perfectio intellectus
eo quod appetitur ab intellectu
tamquam perfectio a suo perfectibili
propter quod aristoteles in prohemio metaphysice
dicit quod homines naturaliter
scire desiderant quia illud quod
appetitur habet rationem boni eo quod
appetitus et voluntas fertur in bonum
tamquam in proprium eorum obiectum
propter quod aristoteles primo ethicorum dicit ubi supra
quod illud bonum est quod omnia
appetunt et cetera. Secunda pars
patet quia quidam sunt qui bonam
habeant cognitionem et scientiam veram
que de se est bona attamen abutuntur
ea et per eam alliciuntur ad vitia et
talis cognitio illis illis est mala
per accidens. Secunda conclusio omnis scientia
est bonum utile patet per rationem
dictam in principio sive metaphysice
quod omnis scientia est aliqualiter
utilitas scilicet acquisita dispositio
proxima ad felicitatem practica vel speculativa
[illegible]. Nam in primo ethicorum
[illegible] ad felicitatem acquirendam
tria sunt necessaria scilicet scire velle
et posse immutabiliter operari quia antequam
volumus operari oportet scire quid
eo quod voluntas non fertur nisi
in cognitum ergo scientia per quam scimus
operari est utilis ad virtutem
ordinatus in felicitate et cetera

Tertia conclusio omnis scientia speculativa
est honorabilis practica vero
laudabilis. Prima pars patet quia
dicitur bonum honorabile nam
scientia speculativa propter se est desi-
derabilis dato quod nullum
aliud bonum inde sequeretur sed
hoc est ratio boni honorabilis
scilicet propter se esse appetibile et cetera.
Secunda pars patet quia scientia practica
non propter se sed propter opus de-
sideratur ergo et cetera. Quarta est quod
quamvis scientia practica aliquid
speculationis participat et hoc est
in quantum aliqua propter cognitionem
volumus et sic etiam participat aliquid
de bono honesto. Ultima
conclusio est ista omnis
scientia est de numero bonorum
honorabilium patet ex dictis ambabus
conclusionibus practicis et speculativis sed quia illud
est bonum et honorabile quod omnes
homines appetunt primo ethicorum
sed omnes homines scire appetunt
in prohemio metaphysice ergo et cetera. Ratio
omnis perfectio est de numero bonorum
ut dicitur primo ethicorum sed scientia
est perfectio intellectus ut dictum
est supra. Sed contra est dicta obiectio
probando quod scientia non est de
numero bonorum honorabilium primo
quia sicut se habet una ad alteram
ita se habet obiectum unius virtutis
ad obiectum alterius virtutis. Sed
virtus intellectiva non est virtus appe-
titiva et cetera ergo neque obiectum
intellectus non est obiectum ap-
petitus sed scientia est obiectum virtutis
intellectivae et bonum est obiectum
virtutis appetitivae ut voluntatis ergo
scientia non est bonum et per consequens non bonum
honorabile et cetera. Respondetur secundo
quod nullum est peccatum potest
advenire hoc non est bonum per se
aliquod est scientia est ad peccatum
potest advenire quia dicitur secundo ethicorum
quod non ad scientiam est scientia
sed ut boni efficiamur ergo scientia

3a

pa parte

2a

ela

non est bonum immo ad experienciam
videtur. Preterea quanto magis
sciencie sunt magis mali quam
essent si scienciam preterea addiscerent
igitur etc. Preterea sic illud quod ordi-
nat hominem ad malum non
est bonum sed sciencia est huiusmodi
igitur etc. Preterea probatur quia
scientissima est inscienciam habens
anima primo posteriorum. Item 2o
bonum et malum sunt in rebus
sciencia vero est in anima in qua
sunt verum et falsum ut dicitur 6o me-
thaphisice ergo sciencie non merentur
dici bone neque male sed per
ve[?] illud fit. Item sic sciencie
multe sunt laudabiles usque
deprecantes quod ordinantur ad ali-
quid ergo non omnes sunt
honorabiles quia tenet quod
laudabilia et honorabilia distin-
guuntur sicut finis et ordina-
bilia ad finem eo quod finis hono-
rabilis est ordinatum autem ad
finem laudabile solum verum ex deda-
racione [?] opposicionis igitur etc. Item
sic multe sciencie despiciuntur
sic ille quibus non est aliquid
lucrum temporale annexum quod non
esset si tales sciencie essent bone
et honorabiles ad ista argumenta
Respondetur ad primum quod
sciencia per tempus dicitur uno modo habitus
veri et sic est obiectum virtutis
intellectiue speciem [?] Alio modo
sub racione perfectionis inquantum
perficit intellectum sic dicitur bonum
et honor et habet racionem boni
unde primo metaphisice [?] ergo ut
est obiectum appetitus per hoc dicitur
ad argumentum quod non est in
quantum est esse obiectum di[?]
[illegible] potencie et hoc est secundum
diuersas consideraciones et ideo ut
dictum est de sciencia igitur etc.

Ad 2m dicitur quando dicitur
de virtute non quod est virtus
moralis per quam homo
dicitur moraliter bonus et ad
istam non multum confert sciencia
Alia est virtus intellectualis
per quam homo dicitur sapiens
prudens. Et scientificus et ad
istam confert sciencia. Aliud
et melius potest responderi quod primo
sciencia confert etiam ad virtutes
morales quia multis virtutibus
moralibus agere nisi sciret quid
sit agendum et dimittendum
in extra conclusione. Tercio
ad auctoritatem philosophi primo ethi-
corum verum quod sciencia modicum ad
parandum confert ad felicitatem Re-
spondetur quod loquitur de
sciencia absolute prout non ordinatur
in bonum operari. Ad 3m scienciam bonum
et non facere bonum magis [?]
perficit quia perficit de [?]
aut qui sciunt et male operantur
dicitur quod sciencia non est eis
mala causa propter se sed propter animo
inquantum abutuntur ea et
per hoc patet responsio. Ad 4m ar-
gumentum dicitur quod
philosophus 6o methaphisice non intendit
quod bonum et malum sunt solum
in rebus quia in predicacione
huiusmodi dicit oppositum attribuens
bonitatem cuilibet racioni [?] de sciencia
Sed intendit primo dicere non
verum et malum ex una parte et
verum et falsum ex parte altera.
Nam verum et falsum
de quibus loquendo sunt in anima et in
ente racionis quia anima operatur
ut dicitur primo [?] sed bonum
et malum dicuntur sunt
intencionis et etiam in rebus [?]
Ad quintum dicitur quod tales
sciencie quibus annuitur non est aliquod

bonum temporale amittens non dispe-
raret quia essent male se habere
per consequens / ~~[illegible]~~ qui non plures
quererent scientias ad felicitatem
sed ad consequendum bonum temporale ad
alia bona temporalia ut honores
divitias et consimilia ¶ Aliud autem
quo arguebatur quod multe
scientie sunt laudabiles vt
practice ergo tales non sunt ho-
norabiles Respondetur quod
laudabile et honorabile in propo-
sito non sunt differentia sed communiter
¶ Ad secundum diversas rationes
potest dici laudabile et honorabile
honorabile in quantum importat
aliquam rationem boni quia ho-
nestatis actibus et finis autem
habet rationem boni et optimi ¶ Et
ideo quando aliquid magis
importat bonitatem tanto erit
magis proprie et honestate ¶ Et
quia secundum prius dicta omnis
scientia aliquam rationem boni
importat ergo erit aliquid ho-
norabile ¶ Item laudabile in
quantum illud ordinatur in aliquem
finem bonum vnde laus proprie ac-
tibus et hiis que ad finem bonum sunt
vt prius dictum est Nam laudes
bonum equum velocem et currentem
eo quod simus aptus natus fine
quod equus currens ¶ Et quia
omnis scientia ordinatur ad ultimum
finem bonum vt felicitatem
et hoc de per se et inperfecte autem
ergo quelibet tales laudabiles
dici potest licet proprie loquendo speculative
scientie magis dicantur honorabiles
quam practice et practice magis
laudabiles speculative vero ¶ Ad
secundum patet per declaratione
[illegible] quod laus et honor differt
[illegible] ¶ Alio quinto per
laus dicitur sed [illegible] [illegible]

magis vero divinis et hono-
diceret ordinaris [illegible] in sequenti
[illegible] et hunc non distinguendo
laudabile et honorabile secundum re-
~~[illegible]~~ sed solum secundum non et nomen
et cetera ~~[illegible]~~ [illegible] in ante
questionem non dicere quod
omnis scientia et bona lau-
dabiles et honorabiles ¶ Alio
[illegible] et [illegible] et cetera practice
sunt laudabiles speculative vero
honorabiles eo quod speculative habent
rationem finis aut honestas
actibus ¶ Practice vero habent rationem
ordinari in finem quia tales
sunt in vertute [illegible] tollere in
differentia [illegible] aut [illegible]
vt dictum est supra sed dicto

~~¶ Alia sit alius [illegible] et diffinit~~
proponit [illegible] movetur [illegible]
[illegible] in qua arguebatur
[illegible] scientia ad alias
scientias utiles ¶ Et ad hoc
ostendit quod [illegible] illius
[illegible] ad omnem aliam scientiam
¶ [illegible] ad [illegible] [illegible]
scientiam huius libri esse dignorem
et [illegible] quam [illegible] alia sit
utilis et de hoc [illegible] dicetur in
[illegible] questione et in responsione
finali ¶ Sed [illegible] [illegible]
est secundum quod licet ~~[illegible]~~
[illegible] non [illegible] scientiam huius
libri ad scientias superiores eo quod
tales dignitates sunt / [illegible]
quia [illegible] adiuvat alias
scientias superiores et inferiores ¶ [illegible]
[illegible] scientia [illegible] ad
scientiam divinam que docet [illegible]
et amare [illegible] bonum et [illegible]
[illegible] utili / quia [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] / et ea que in
[illegible] sunt [illegible] et /

Scientia de [illegible]
ad [illegible] alias scientias
[illegible] ad [illegible]

2o ad inveniendum

[con]tinuas ordinata a se ipsa unit et
ut ostenderet Aristoteles lectoribus uniformi-
tatis ceterarum. Secundo commendat de
anima scientiam humanam ad in-
veniendum ut est materia quam
scientia tractat obiectualiter
de substantiis separatis et similibus,
quia anima et maxime intel-
lectiva licet se tangat naturam (?)
illarum substantiarum, quia ipsa
aliqualiter est quieta et aliqualiter
abstracta. Item abstracta
secundum suam essentiam, quia
ut sic est omnino simplex et
inorganica, et in hoc habet
similitudinem cum substantiis separatis,
et ideo commentator dicit ipsam
animam intellectivam esse infi-
mam intelligentiarum. Cum
quo adaptationes animi (?)
ipsa est quieta corpori ut supra,
et in hoc participat cum formis
inferioribus. Ideo commentator dicit 2o
physicorum quod ipsam animam
fore supremam tertii physicorum solutam a physico
consideratam et in ea determinatur
consideratio ipsius physici. Ergo
ulterius est sciendum quod physi-
cus est terminatus quo ad maximum
secundum abstractionem. Verum phy-
sicus ipse considerat quietam materiam
et materialem sensibilem, patet 2o physi-
corum, et quod ipse non est quasi
terminatus quo ad infimum con-
sideracionem vel quietem, quia de
quanto aliquid est magis
quietum de tanto est magis
physice considerandum, et hoc per
se patet secundum abstractionem specula-
tivis a principiis quia [illegible]
requiritur etiam in omni scientia
et de quanto aliquid est magis
abstractum de tanto minus

physice considerandum. Et quia
anima solum humana inter
omnes formas naturales est maxime
simplex et abstracta, ideo ipsa
est suprema forma a physico
considerata. Physica ideo in supremo
secundum abstractionem terminatur. Sed
econverso est de mathematica, quia
ipsa terminatur in infimo secundum
abstractionem. Nam linea anima (?)
que aliqualiter est quieta
corpori est infima forma a
mathematica considerata ut patet. Ipsa
non terminatur in supremo
secundum abstractionem, quia de quanto
aliquid est magis abstractum
de tanto est magis non considerandum.
Ex quibus sequitur
quod inter omnia
omnia physice considerata anima
est obiectum nobilissimum et
supremum. Et licet physicus considerat
de primo motore in 8o physicorum,
hoc tamen non est ut (?) talis (?)
determinatur de anima, sed solum
per modum causae et dispositionis. Unde
Aristoteles determinat in octavo
physicorum de primo motore non
tamen declarando illum (?)
sed tamen demonstrando primum motorem
qui est aliquid (?) eius (?) scientiae.
Tertio est hec scientia quod
adiuvat scientiam naturalem, quia
scientia naturalis in quantum est de
corpore mobili aut de aliquo
ad ipsum pertinente. Et quia anima
perfectissima est corporis mobilis,
ideo cognitio eius multum perficit
ad cognitionem physice in omni.
4to est hec scientia ad moralem
philosophiam et specialiter ad ethicam
que est de virtutibus, quia eas
virtutes fundamentaliter et radicaliter
in anima et hec secundum diversitatem eius

[Margin notes: "a physico considerata"; "ipsa"; "3o ad naturalem"; "4to ad moralem ad ethicam"]

potencias ut quedam in volun
tate et quedam intellectu etc.
Ut ergo est de scientia huius
modi quo ad scientiam quam hic
docet Aristoteles scilicet philosophus dicit
primitus ut perveniat ad feli
citatem contemplativam quod [hoc] est nostro
felicitabilis ubi ponit et perficitur
et quia tale scientie procedit ab
ipsa anima et ideo cognicio dicit
et eius principia et videtur valet
ad scientiam moralem Utilitas
pro declaracione quia utilitas ad intelle
ctivum et voluntatem que sunt
de scientia naturali Sed etiam
ad scientias ad scientias reales
que sunt logica confirmatur realis
cum quia tales fundantur in
anima quo ad obiecta eorum principalia
ut obiectum eorum sit eius [illegible]
hoc est in anima et non eius ad
extra sit obiectum scientiarum rea
lium Et sic tales scientie reales
dependent ipsam animam in tanto
in quantum ipso perfecte non possit
cognosci ab anima nisi prius
cognita anima [illegible] ipso omnibus
[illegible] dicitur interim
quod cognicio anime ad omnem
scientiam multum videtur et confert
secundum unam specialem declaracionem cuiuslibet
scientie quod licet aliter
ostendit [illegible] scientia [illegible]
scientia sunt non [illegible] [illegible]
in certitudine et diffinicione
ad omnem scientiam [illegible] ad
scientias reales [illegible] dubium
quomodo scientie divina et mathematica
sunt [illegible] sua diffinicione eo
quod de obiectis nobilioribus
et perfectioribus Respondetur Advertendum
quod sic dicit [illegible]
Thomas omnis scientia [illegible]
[illegible] actus suo laudabilis et
honorabilis quo est habitus

[illegible] habitus ex duobus lau
datur scilicet primo ex certitudine actus
sui et habitus duplicatur laudatur
primo ex suo obiecto et sub eo
ratione quod consideratur [illegible]
suo modo ad certam qualitatem
Ut dominicana est actus
nobilis quia fructus [illegible]
quia obiectum eius sit dominus
est nobilis quia obiectum al
terius scilicet [illegible] Ut iter domi
[illegible] [illegible] et hoc ex suo ad
certam qualitatem sic ergo actus
scientie laudatur a suo obiecto
et certitudine que est modus
ad qualitatem ipsius Et ista
[illegible] separantur quia contingit
aliquas scientias diffinicionis
aliis excellere quia sunt de
nobilioribus obiectis sicut metaphysica
nobilior est omnibus aliis scientiis
naturalibus ad invicem [illegible]
ipsa considerantur obiecta nobilis
sunt [illegible] [illegible] inquantum
[illegible] [illegible] sunt et ab te
et ipso [illegible] aliqua enim
plus principaliter [illegible] [illegible]
in natura sunt plus metaphysice con
sideracionis quo ad ea quibus
quia perfecciora plus habet de
esse quia imperfecciora ipso est
plus admixta consideracionem
pertinet et inde est quod quamvis
dicitur quod metaphysica [illegible] est de
summo ente et de aliis substantiis
separatis et simplicibus per hoc
de quiditatibus rerum materialium
et ultimo de quiditatibus et accidentibus [illegible]
animi Et ideo ipso metaphysice
dicitur quod ipsa metaphysica consideratur
unde [illegible] Secundo scientia
est diffinicionis alia ex suo modo et
qualitate ex modo predicto
et sciendi qui habet scientiam
[illegible] et qualitatis scientie

ut dictum est etc. ~~significat~~ stat scien-
tia de re et obiecto honorabiliori
preferri in dignitate alteri que est
de re et obiecto nobiliori non
sit mathematica est prima ratio omnes
scientias quia habet certissimum modum
procedendi et demonstrandi nam
in mathematica ex premissis et principiis
clarissimis procedit ostendimus conclusiones
per se adsequitur
Sed ad unguem et ideo dicit quod
dicendum quod ipsa mathematica est in
primo gradu certitudinis dicitur
Sed in methaphisica omnes scientias est de
obiecto nobiliori ut de maximis
rebus et primis causis Et ideo
aristoteles dicit decimo metaphisice
quod denique non est finis neque
bonum nam finis habet rationem
boni ideo quod in mathematica non
sit finis Et addit aristoteles quod
neque bonum Contra hoc probatur
per quod dicitur in primo dictum est
quod omnis scientia est de numero bonorum
ipsa ergo dicit aristoteles quod in mathematica
non sit bonum et quod sit scientia est
perfectissime ... Respondetur
quod est proprie vel in comparatione
ad alias scientias tales tamen in
mathematica non est bonum Unde
sciendum loquendo ... in ea
~~finis~~ et bonum est finis proprie
licet ratione obiectivalem vel
subiectivam quo possessione acquisito
quiescit ... ipsam scientiam
et est bonum inquantum ipsa est
perfectio anime ~~...~~ quilibet
alteri habitum ... Sed aristoteles
... tres scientias
speculativas tales scilicet naturalem mathematicam
et philosophiam et inter illas ipsa est
de obiecto et re honorabiliori
ideo dicit ibidem aristoteles
quod in ipsa ~~...~~ non est finis neque
bonum et hoc ... aliquid

quod mathematica et metaphisica de ...
mathematica tradunt ... in
se finem et quia
finis habet etc.

dicendum Sed hec dico ut modum
dicit sic exponunt predictam
auctoritatem aristoteles quod in mathematica
non est finis neque bonum vel quod
non considerat suum obiectum sub ratione
formali ~~...~~ boni et finis sed
sub alia ratione scilicet quod
quantitatis sive considerationem
ipsa considerat tamen prout est ...
scibilis Sed secundum geometra considerat
rationem vel ... secundum
arismetricam tradicionem Sed ...
loquendo et sine distinctione
ratione ista scientia dicenda est ho-
norabilior et dignior que est
de re et obiecto nobiliori et dignio-
ri Et ideo dicit aristoteles in decimo
de animalibus quod nos magis
... scire modicum de rebus
altissimis et nobilissimis Et
de substantiis separatis etiam solum
probabiliter et topice quam scire
multum cum certitudine de rebus
imperfectioribus et infimis Et ideo
simpliciter loquendo tunc mathematica
~~...~~ ratione modi procedendi
non est laudanda quo adde[illegible]
licet sit quo ad ... Et sic
scientia ex duobus principaliter sua
dignitate ut dictum est Sed quod
~~quod~~ duobus principaliter attenditur
primo namque una scientia dicitur
excedere aliam ratione sui obiecti
ut illa que est de re perfectiori
Secundo quia omnia perfectiora
sunt subtiliora utputa de superioribus
que multo subtiliora sunt in
inferioribus Et ideo scientia de eis
[illegible] et [illegible] dicitur quod
sit de ipsis inferioribus corporibus
et corruptibilibus nam dicit aristoteles primo
physicorum quod scientia ... et
... sui obiecti hoc
est ... de quo tractat Sed
ideo illa scientia que habet obiecto

scientia ex duobus principaliter attenditur
primo

formis ut sensibilibus dicitur certior
et durabilior. Et ideo quia de
quanto aliqua res est perfectior
de tanto secundum se est magis
intelligibilis quia de quanto
aliquid plus accedit ad perfectum
de tanto plus accedit ad rationem
actus et entis in actu et ad scien-
tiam unde prima actus dicitur quia
ipsum est res perfectior sine aliqua
imperfectione et de quanto aliquid
plus recedit a perfectione de tanto
magis participat rationem actus [illegible]
rationem potentie. Et ideo materia prima pro
parte [illegible] quia ipsa est
ens imperfectissimum quo non
potest esse aliquid imperfectius quia
[illegible] nono [illegible]
[illegible] intelligibilis et compositio
simile quod est in actu. Ideo entia
perfectiora sunt magis intelligibilia
quam corruptibilia et sensibilia et propter
quam scientia de eis certior et
evidentior est quam scientia de
corruptibilibus. Contra istam [illegible]
rationem quod dicit quod forma
prior [illegible] et materia non est in-
telligibilis [illegible]
comparatam ad formam quia
non est in actu nisi in ordine
ad formam et ideo dicit evidenter
~~dicit~~ Beatus Thomas super illa
[illegible] quod materia ab ea tamen
forma [illegible] non est intelligibilis
per aliquam [illegible] sine [illegible]
sine super [illegible]. Et commentator
dicit quod materia [illegible]
prima non habet aliquam
ydeam in mente divina. Et [illegible]
et omnia [illegible] dependent [illegible]
aliquam similitudinem et rationem
ydealem [illegible]
qua dependet ut in prima causa
quia secundum [illegible]
omnis effectus [illegible]
in tali causa quam ipse [illegible]

Respondetur quod materia prima dicitur
loquendo et [illegible] non est effectus
dei neque eius dependens
[illegible] solum [illegible] solucionem
deus non produxit [illegible] seorsum
[illegible] in toto com-
posito. Et est [illegible] in mente
divina et non seorsum. Secundo
[illegible] exponit [illegible]
ut illa scientia certior est que
evidentius et manifestius ex prin-
cipiis suis deducit et demonstrat
suas conclusiones. Et ita loquendo
[illegible] omnes scientie
[illegible] in primo [illegible]
[illegible] respondet. Ad
[illegible] per duas rationes prima quia
scientia de anima est [illegible]
aliis scientiis [illegible]
sive [illegible] sive
[illegible] sive exponit [illegible]
[illegible] quia ipsa est de perfectissima
forma [illegible] naturalibus
scilicet de anima intellectiva ad quam
[illegible] considerantur [illegible]
[illegible] ipsa anima [illegible]
[illegible] substantiam [illegible]
[illegible] divinis et separatis
ex eo quod ipsa est [illegible]
[illegible] separata. Et ideo
dicit [illegible]
[illegible] quod ipsa est in
forma [illegible] et est [illegible] in
[illegible] ideo exponit
[illegible] aliis scientiis nobilibus
nobilior. Et exponit [illegible]
[illegible] ideo quia passiones
operationes et [illegible] ipsius anime
manifestius de ea [illegible]
[illegible] et passiones aliarum for-
marum quas non ita manifeste
[illegible] in nobis et [illegible]
sicut operationes et passiones anime
et quia de talibus operationibus
et passionibus anime scientia de
anima considerat [illegible]

12f p. 2.
9 dec. 1

de anima est sicut certa aliis pri-
bus plus nobilis ex parte obiecti
et modi demonstrandi. Iº scilicet
quando dicitur ipsa omnibus est certa
excepto sola scientia divina. Et metaphysi-
cam ipsa de se est stabilior et perfectior
vel de anima humana et causa cuius
denique passiones sunt et de sub-
iecto aliis sunt ut de anima que
passiones sensitivos aliarum
scientiarum ut dicitur textu. ¶ Sed
licet nobilis (?) certa et eadem
demonstrat suas conclusiones
quas alias que hec scientia [illegible]
hec sunt est certa ea eo quod
est de re magis stabili et impossi-
bili quo ad nos ut de anima
humana que perfectior est magis
sensibilis quam magnitudines
et numeri a mathematicis considerantur ¶ Sed

1ª rº

contra dicta obicitur probando quod
scientia de anima non est dignior et
certior quam aliqua alia scientia nobi-
lis. Primo quia scientia libri octavi
Physicorum dignior est scientia huius
libri de anima ex eo quod de sub-
iecto nobiliori ut de primo mo-
tore. ¶ Secundo scientia libri de celo
dignior est hac scientia quia
est de celo et intelligentiis motoribus
orbium celestium que sunt digni-
ores et perfectiores ipsa anima nostra
anima scilicet infima intelligen-
tiarum ut dicitur. ¶ Tertio sic scientia de
animalibus est dignior scientia
de anima et illa est nobilior [illegible]
patet quia scientia de animalibus
est scientia de toto animali. Scientia
de anima solum est de parte animalis
totum autem est perfectius sua parte
eo quod totum includit suas
perfectiones partis et amplius
ut dicitur ¶ Quarto sic quia prima
scientia est de animalibus brutorum

et plantarum ex eo quod ipsa est de
universali de toto animali et de omnibus
eius partibus et potentiis sed iste
anime modice sunt nobiles ¶ Et per
sequens et per quod scientia est de eis
modice est dignitatis eo quod
scientia accipit suam dignitatem ab obiecto
ut dictum est ibi [illegible] ¶ Item aliud
quod ordinatur ad aliud est imperfectius
et ignobilius eo ad quod ordinatur
ex eo quod finis est nobilior et
perfectior hiis que ad finem sunt
quod non [illegible] ¶ Sed scientia de anima
ordinatur ad omnes alias scien-
tias nobiles rationales et reales
ut supra dictum est ex eo quod
Aristoteles dicit in littera quod cognitio
anime ad omnem scientiam veritatis videtur con-
ferre et per consequens sequitur quod alie
scientie se habeant ut finis
¶ Ulterius scientie et per consequens
ipsa omnibus aliis est ignobilior
¶ Quinto textus dicit ibi prope in medio
subsequenti ista probatione quod
scientia de anima est omnino et penitus
difficillima [illegible] est difficillimum est
de ipsa anima aliquam fidem acci-
pere et quia difficultas in libro
[illegible] et facit ambiguitates
et dubia sequitur et ut dicitur quod
scientia de anima non est certior et digni-
or aliis. ¶ Ad istas obiectiones

Rº 2

respondetur ~~[illegible]~~ quod scientia
libri octavi Physicorum non est proprie
de primo motore nisi inquantum
ipse habet respectum ad primum
motum tamquam causa ad ef-
fectum principaliter autem talis scientia
est de ~~[illegible]~~ primo motu et iste est
ignobilior anima ut satis [illegible]
textu dicitur. ¶ Secundo autem ali-
ter solvunt hanc rationem dicentes quod Aristoteles
comparat hanc scientiam ad alias
scientias nobiles que sunt de illis

inferioribus qualitatibus et corruptibilibus
qualis non est scientia de primo
motore et per hoc etiam (?) vera (?) sol
uitur explanatio que arguit de
celo et de intelligentiis que sunt
motores orbium celestium ¶ Tercia
est explanatio secundum alios solutione
sit argumentum precedens ¶ Dico
quod scientia de celo et primo
et obiective non determinat de
motoribus orbium sed solum quantum
ad tales sunt causa motus
orbium principaliter. Verum illa scientia
determinat de corporibus supercelesti
bus et de eorum motu et de eorum
luminositate (?) et influentia illorum et
de qualitatibus motuum [illegible] de
ordine elementorum et dispositione
eorundem ¶ Secundo anima (?) [illegible]
ipsius [illegible] anima saltem in
tellectiva vel anima intellectiva
magis accedit ad perfectionem summi
boni quam aliquod corpus aut
aliqua alia passio corporis [illegible]
[illegible] ¶ Sed aliqui respondentes
quod scientia de animalibus non est de
tota anima nisi inquantum
passiones corporis causat tamen
sit ex parte corporis animalis. Sed ex
parte corporis et illa scientia per se
et obiective est de passionibus
corporis animati et non de tota ani
ma inquantum huiusmodi et ideo ar
gumentum non procedit ¶ Ad aliud
dicitur quod quamvis prima scientia
est de animalibus brutorum et planta
rum per se non ipsa est de anima
humana in sequendo [illegible]
in parte finali. Huiusmodi scientie
vel in tractatu determinat de
parte intellectiva ipsius anime tamen
quam de finali et per se in hac
scientia. Item quia anima humana
inter omnes formas naturales
est perfectissima ideo [illegible] est hec

scientia que quasi alia scientia naturalis
est dignior et nobilior ¶ Ad
aliud respondetur quod una res
potest ordinari in aliam duplici
ter. Primo quia aliud accipit suam totam
perfectionem et bonitatem et sic
potentia medicine ordi
natur in sanitatem que ipsi
medicine [illegible] ¶ Alio modo consequitur
illud in quod ordinatur et sic
sanitas. Et sic prima scientia
non ordinatur ad alias scientias
nec ipsa pluribus sit nobilior
ymmo plures scientie naturales acci
piunt bonitatem a scientia de
anima ut scientia de animalibus
¶ Iam patet animal (?) accipit
perfectionem suam ab anima (?) ita
scientia de animalibus accipit
bonitatem et perfectionem a scientia
de anima ¶ Alio modo
res ordinatur in aliud non
quod alias accipit suam bo
nitatem sed quod tribuit ei
bonitatem et virtutem ut primum
celi et primum mobile. Et sic
est scientia de anima ordinatur
ad alias scientias inferiores
¶ Et sic non oportet ipsam esse im
perfectam illis ¶ Ad secundum
dicitur quod verum est quod licet
scientia est multum difficilis
quo ad nos ut infra largius
probabitur. Et est quo ad nos
plures [illegible] ambigui
tates et dubia propter quod anti
qui de anima tractantes habuerunt
opiniones et multos errores
[illegible] quod tractatur [illegible]
tractatur. Huiusmodi [illegible]
advertenciam. Et simpliciter lo
quendo est scientia de anima
certior aliis pluribus naturalibus [illegible]

[Margin note:] At primum et influxus celestis ordinat ad ista inferiora quia habet [illegible] quod celum influit bonitatem et virtutem

quod est de se stabile et permanens ut de anima intellectiva, tertio libro. Et sic alia quam [illegible] scientia de anima etc.

Cum scientia de anima sit de numero difficillimorum ideo quaesivit inquirere [illegible] huius principium, hoc in principio quia aristoteles ostendit omnem difficultatem huius scientiae per hoc quia in parte sui procedit de certitudine et dicitur unde dicit aristoteles omnino et penitus difficillimorum. Secundo quia fidem accipere et hoc propter multa [illegible] opiniones [illegible] quas antiqui habuerunt de anima. Quidam enim dixerunt ipsam esse de natura ignis quidam de natura aeris et quidem de natura aquae. Et quidam dixerunt ipsam esse [illegible] corporea et quidam [illegible] quod est deceptio eorum [illegible] ut patebit aristoteles in textu de erroribus antiquorum. Tertio difficultas huius scientiae ex parte diffinitionis [illegible] quod non diffinitio debet ostendi per demonstrationem [illegible] quod diffinitio debet ostendi per demonstrationem. Aristoteles dicit quod diffinitio est [illegible] alius [illegible] ostendi et [illegible] et dicit per quae [illegible]. Et hoc aristoteles ostendit per demonstrationem sic [illegible] et hoc declarat aristoteles. Quarto huius [illegible] ante dictum animae [illegible] plures [illegible]. Ex quibus [illegible] et dicitur animae [illegible] partibus. Et [illegible] dicit [illegible] quod aristoteles in textu dicit quod duplices sunt dictiones quod [illegible] et dicit [illegible] de illis aristoteles in textu dicit quod sunt [illegible] ad scientiam naturalem

et [illegible] ad scientiam naturalem. Aliae sunt de [illegible] et [illegible]. Ut quae dicunt [illegible] per [illegible] diffinitionem [illegible] per eius principia ut dicit [illegible]. Et huius et dicit [illegible] et [illegible] diffinitionem [illegible] sicut sunt [illegible] demonstrationes in scientia naturali. Et [illegible] secundum [illegible] ostendens sicut [illegible] demonstrationibus et conclusionibus logicis [illegible] et [illegible] quae tales [illegible] sed dictiones et demonstrationes logicae ad scientiam [illegible] sunt [illegible]. Etiam difficultas huius scientiae ostenditur ex [illegible] et [illegible] animae et ex [illegible]. Nam difficile est [illegible] quod tales [illegible] se et animae. Et quoniam [illegible] et [illegible] quod est [illegible] materia [illegible] ut [illegible] declaratur. Et huius etiam difficultas huius scientiae [illegible] animae in duo [illegible] et in ordine ad [illegible] et hoc [illegible] quod magis difficile est [illegible] et diffinire an anima habeat aliquas operationes [illegible] operationes omnes ipsius animae sunt [illegible] et animae [illegible]. Nam aristoteles hoc dubium plane non diffinit sed dicit [illegible] quod si anima habeat aliquam [illegible] operationem in qua non [illegible] tunc ipsa est [illegible] subsistens et separabilis anima et [illegible] videtur velle quod non habeat aliquam talem et ideo dicit [illegible] dicit [illegible]

visibilia vel sensibilia sed contra de
causa [illegible] terrestri et telam facit
~~quam [illegible] est~~ quod ipsi ha
beat aliquid [illegible] operantem in
qua non conveniunt temporis et de ipso
quod sit sermonem secundum secundo ve
ritatem [illegible] hoc patebit in dic
to. Et pro huius preambulum
specialis questionis est sciendum
quod ad cognoscendum aut ad sciendum
aliquid duo requiruntur scilicet potentia
cognitiva et obiectum habet modo
potentia ipsa ab obiecto aut ab aliquo agente
si potentia movetur ab obiecto. Et eo
attamen et e parte hoc est quod dicit
Aristoteles. Et hoc quod sententia est
patet ex quo quod concluditur quod
omnis sensus est virtus passiva et sic
item duo est difficultas vel faci
litas doctrine vel scientie duplex potest
attendi primo ex parte obiecti. Et
ex parte potentie cognoscentis. Et
quia quando aliqua duo habent
habitudinem ad invicem predicamentum
cognitionis [illegible] illa vel potest con
venire ex parte unius vel ex parte alterius
ut quod cognitio non convenit lignum
sic potest provenire ex parte ignis
vel quando ignis est [illegible] debilis
vel etiam ex parte ligni vel quia lignum
non est combustibile et dispositum
ad comburendum ut si esset minus
humidum vel minus elongatum
a ligno et ab igne [illegible] actione
Sic etiam in cognitione difficul
tas potest provenire ex parte potentie
vel ex parte obiecti eo quod illa habet
habitudinem ad invicem sicut agens
et patiens primum ulterius intel
lectum. Sciendum quod duo sunt
sunt res. Quedam que habent
esse completum et actuale et nihil
habent de entitate et actu et nihil
vel parum de potentia. Et tales
res quantum est ex parte ipsarum fa
cile sunt cognoscibiles. Et ideo quia

secundum Aristotelem nono metaphysice unum
quodque cognoscitur et intelligitur
secundum ~~[illegible]~~ quod est in actu. Sed
quia talia entia magis habent
de actualitate et entitate ideo que
ad se sunt magis cognoscibilia
et tanto illa quia de quanto aliquod
obiectum magis habet de actu
et minus de potentia de tanto magis
sufficit movere potentiam cognitivam
eo quod obiectum habet se ut
agens respectu potentie cognitive ut
dictum est supra etc. Ex quo
sequitur quod deus intelligentie
et alie substantie separate que ad se
sunt magis cognoscibiles quia
sunt entia maxime in actu
et ideo que ad se maxime sunt
ad movendum potentiam cognitivam.
Alie sunt res in natura in
completo modo vel nihil ha
bentes de actu et nihil de potentia
Alie sunt mediocres vel tempore et motus
primo de quanto aliqua res et in
perfectione de tanto minus habet
de actu et magis de potentia et sic
dictum est in questione prima ideo quod
materia prima sit prima potentia quia
eius nomine [illegible] et quia
secundum dicta unumquodque cognoscitur
secundum quod est in actu. Ideo tales
res imperfecte ex parte ipsarum dif
ficile cognoscuntur et sic
ideo est dictum est in precedenti
questione quod materia prima non
cognoscitur nisi per analogiam
ad formam nec ipsa in sua essentia non
in natura habet actualitatem quod
esse prius in sua cognitione
et tunc etiam possunt movere potentiam
cognitivam ad sui cognitionem. Alio
difficultas doctrine vel scientie
oritur ex parte potentie cognoscentis
ut quando obiectum et in intentione
dispositione et dispositum aliquod
cognoscendum ipsum ~~[illegible]~~

parte. Sed tamen per oppositum ex
proportione obiecti ad modum cog-
noscendi potentie cognoscentis facilita-
tis doctrine et facilitatis. Sed intellectus
noster pro [illegible] est valde alligatus
corpori nichil cognoscens nisi
per fantasmata propter quod dicitur
3o de anima quod non contingit intelligere sine
fantasmate speculari fantasmata
habemus ideo clarius adeoque quod
ad sensum qui est valde extrinseca
et corporea. Patet de hoc dicit 2
[illegible] quod dicit Aristoteles 3 de anima
quod fantasia est motus
factus a sensu [illegible] et sunt fantas-
mata in re nichil aliud nisi
similitudines rerum naturalium et
per accidens. Sed illud de quo cogni-
tio est magis sensibile de tali
est magis proportionatum nostro
cognoscendi modo et de quo ipsum est
minus sensibile de tali est
magis disproportionatum nostro modo
nostro dicendi. Et hoc patet quod
lux sicut separate que ad se sunt
maxime cognoscibiles tamen quo
ad nostrum modum cognoscendi sunt
difficillime cognoscibiles quia maxi-
me sunt disproportionate nostre
potentie cognitive et nostro modo
cognoscendi eo quod non sunt
sensibiles et nec cognitio fit per
presentiam [illegible] ut dictum est
[illegible]. Ad illud patet per Aristotelem in simili
nam licet color mediante actualitate
[illegible] quo ad se sit magis vi-
sibilis quam color non illuminatus
ut non illuminatus tamen talis color
oculis [illegible] difficilis propter
et hoc propter debilitatem potentie
cognitive et ob excellentiam
Tamen ad se habet intellectus
[illegible] maxime nata sunt sensibilia
separata [illegible]
[illegible] ipse impeditur

aliud quo ad se perfecte actualitatis
ad cognoscendum tales substantias
separatas et 2o libro dicitur quod
noster intellectus se habet ad manifesta
[illegible] non potest intelligere [illegible]
[illegible] quod sunt se solem quod
sunt ideo [illegible] dicit
quod sicut se habent oculi noctue
ad lumen solis ita se habet
intellectus noster ad ea que
manifestissima nature et a [illegible]
substantiarum separatarum que quo
ad se et quo ad naturam sunt
maxime cognoscibilia. [illegible]
[illegible] Et ad questionem patet
solutio [illegible] de aliqua cogni-
tione sensibilis inter omnes scientias
naturales est facilior ex parte potentie
cognoscentis est difficillima [illegible]
[illegible] [illegible] ~~quia inter omnes~~
~~scientias naturales est facillima ex~~
~~parte potentie cognoscentis et~~
~~difficillima [illegible] [illegible]~~
patet quia inter omnes res naturales
nam [illegible] est obiectum perfectissimum
ideo quod ad se est maxime in-
telligibilis et sensibilis. Patet ex eo
quod unumquodque est cognoscibile in quantum
est in actu ut evidens. [illegible] inter
omnia obiecta scientiarum naturalium
[illegible] est ens maxime in actu
[illegible] [illegible] existens
et perfectum. Sic quod quanto aliquid
est perfectius tanto et magis habet
de entitate. De tanto et est
magis ens in actu et quia [illegible]
inter omnia obiecta naturalia
est perfectissimum [illegible] maxime est
in actu et per consequens quo ad
se facilius est cognoscibilis et
sensibilis. [illegible] [illegible]
quia inter omnia obiecta scientiarum
naturalium [illegible] et maxime dis-
proportionata nostro modo cognoscendi
eo quod [illegible] et [illegible] depen[illegible]

asensibus actu aut non est sen-
sibilis per se sed sola per situs operatio-
ne quo ad se dispositiva est
nostro modo cognoscendi. Ex
consequenti ex parte nostre potencie
intelligentie sciencia de anima
est difficillima. Alii autem po-
nunt quod hec sciencia de anima
est que ad aliquid sit diffici-
lima ex parte obiecti cognoscibilis
quod sic probant quia unumquodque
cognoscitur secundum quod est in
actu ut supra. Sed aliqua
res considerata in hac sciencia
est pura potencia quod probatur
de intellectu possibili quia secundum
Aristotelem habet esse in genere intel-
lectualium non vere sicut habet
se materia prima in genere sensibilium
naturarum propter quod de tali intellectu
possibili dicit Aristoteles tertio huius
quod ipse est tamquam tabula rasa
in qua nichil depictum et est
apta nata depingi
~~est in actu cum pingitur~~ et ideo
possibilis est vocatur. Ex quo con-
sequens sequitur quod est ex
parte ipsius hec sciencia sit maxime
difficilis quantum secundum veri-
tatem intellectus possibilis in
homine non differt ab intellectu
agente ut in tertio huius et sic
intellectus possibilis secundum
veritatem non est dicendus pura
potencia nisi ponimus actus na-
tales intellectus secundum Aristotelem
tertio huius est forma substancialis
hominis sed forma est actus sive
ut in primo physicorum. Anima
intellectiva est [illegible]
tertio huius. Et quia intellectus
possibilis in homine talis
est idem cum intellectu agente
igitur intellectus possibilis est
est ens in actu. [illegible]
hoc arguit tertio huius [illegible]

ipsum potenciam et nichil eorum
que sunt in actu et dicit
quod ideo possibilis et vocatur
quia est potencia et alias nichil eorum
que sunt in actu. Respondetur
quod Aristoteles non simpliciter loquitur
de intellectu possibili quo ad se
eo quod ~~sit compositum~~ quo ad se et
forma corporis ut dictum est per
consequens actus. Sed loquitur
de ipso tamen vel de ipso in or-
dine ad speciem intelligibilem
et in ordine ad intellectum agentem
ut sic. Unde non intellectus vero
possibilis quando est de intellectu
absolutus intelligibilibus tunc sicut
materia prima dicitur et potencia
respectu forme quam privata
sed quando talis intellectus est
informatus speciebus intelligibilibus [illegible]
[illegible] tunc actu [illegible]
sicut materia prout est infor-
mata forma. Et ideo non est necesse
ponere istam difficultatem ex
parte intellectus possibilis ut patet.
Sed contra dicta arguitur
probando quod ex parte nostre potencie
cognitione hec sciencia sit fa-
cillima inter sciencias naturales
[illegible]
quelibet sit [illegible] similitudo
ut tertio huius. Sed obiectum huius
sciencie est maxime simile ipsi
potencie cognoscitive. Prima hec
obiectum est anima et nostra potencia
cognoscitiva est intellectus noster
qui etiam anima [illegible]
huius sciencie a nostra potencia
sed maxime cognoscibile ideo
hec sciencia ex parte nostre potencie
cognoscitive [illegible]
Nota sic de quarto aliquid est
[illegible] quesita [illegible]
[illegible]
[illegible]
ab anima. [illegible]

12°

3o

4o

Re

primum genus ex quo anima sciba-
tur ipsum quid est non est arduum
quod se ipsum cognoscit et ideo
difficultas sine argumentis et cer-
titudine et ex certitudine obiecti
cognoscibilis a scientia cognitiva
et sanitas scientie. Arguitur
ex propinquitate obiecti scibilis
ad potentiam cognitivam et obiectum
huius scientie est maxime pro-
pinquum potentie cognitive. sequitur
quod ipsa est facilior ex parte potentie
cognoscentis. Tertio sic illa
scientia ad cognitionem non est dif-
ficilis que fit ex hiis quibus pluribus
apparent per experientiam in se ipso
sed cognitio vel scientia anime fit
ex talibus quia fit ex cognitione
obiectorum passionum et operationum
ipsius anime que omnia in
nobis experimur et cetera.
Quarto sic hec scientia est
facillima que certissima est
sed sic est de hac scientia de
anima ut exquisitive procedit
et cetera. Ad ista argumenta respondetur
quod duplex est similitudo quedam
est similitudo nature et sic asinus
est similis asino et una albe-
do est similis alteri vel similiter
et non econverso et ista similitudo
non arguit facilitatem cognitionis
intellectus nostri sed magis impe-
dit eam. Ratio quia nostra
cognitio intellectiva dependet
a sensitiva sed res de quibus sunt
magis scientie anime nostre in-
sunt res magis simplices et
abstracte taliter res sunt
minime sensibiles. Et ideo dif-
ficilime anima intellectu cog-
noscitur. Alia est similitudo
non nature sed per speciem receptam
ab obiecto et illa permanet cogni-
tionem nostram et sic noster in-
tellectus [illegible] assimilatur

omnibus rebus et hec impedit
receptionem similitudinis et species omni-
um rerum et ideo dicitur. Ad hunc
intellectus est quodammodo omnia
non per naturam sed per speciem omnibus ab-
stractis receptam per hoc arguitur
contra quosdam antiquos
qui dixerunt intellectum esse
et naturaliter esse compositum ex omnibus
ut omnia intelligeret. Alii dixerunt
quod intellectus noster esset de
natura omnium rerum et unum quod
in se [illegible] gradus et naturaliter
correspondentes. Ad secundum
dicitur quod duplex est propinqui-
tas vel distantia quedam secundum
naturam et substantiam rerum et quibus
res propinqua est sibi ipsi quam
alteri. Alia est propinquitas
seu distantia secundum proportionem obiecti
quo ad nostrum modum cognoscendi
per hoc respondetur quod primum propin-
quitas non facit facilitatem cog-
nitionis. Ad tertium videlicet de cla-
ritate cognitionis. Ad tertium dicitur
quod dicitur ipsum arguit de
illa scientia ista de qua loquitur
dicitur scilicet anima esset facil-
lima et similiter. Nam ex quo
nostra cognitio intellectiva de-
pendet a sensitiva et ideo non
cognoscit de facili aliquid nisi
per sensum sensibile et ideo
intellectus se ipsum non cognoscit
nisi reflexe ut dicitur tertio huius. Ad
ultimum dicitur quod ipsum arguit
et hanc scientiam esse facilem ex parte
obiecti ratione cuius certa est maior
aliis hec ratio est ut dictum
est in questione prima et cetera.

Utrum idem sit modus investi-
gandi quod quid est et quid
est ipsius anime et aliarum rerum
[illegible] quod modus quia
[illegible] difficultatem scientie

declarata in speciali consequenter des-
cendit ad quasdam difficulta-
tes in speciali in indifferentes
circa ipsam animam. Et habet hec
pars duas partes in prima earum
ponit difficultates indifferentes
circa quiditatem anime dicens Sed
cum sit quod quidem modus et aliis
circa scientiam substantiam et cetera quod
quid est etc. In secunda parte ponit
difficultates indifferentes circa
potentias et passiones anime ibi
videtur autem non solum quod quid
est utile esse cognoscere ad cog-
noscendas causas accidentium in substantiis
Et per contrarium substantiam accidentia
conferunt magnam partem
ad cognoscendum quod quid est.
Prima pars habet duas partes
in prima circa movet difficulta-
tes in vestigando quiditatem
anime. In secunda parte circa movet questionem
anime et dubium utrum totius anime
vel unius solius sit danda diffinitio primo
per qualibet anima particulari vel utrum
oporteat unicuique anime in specia-
li specialis assignare diffinitionem et
hoc ibi formandum autem
quatinus non latere utrum una
ratio ipsius est alicuius secundum
unde quod quidem alteri et cetera. In parte
prima ratio est prius questionis
unus declarandus sciendum quod
ipsa tres includit difficultates
quas et cetera interim exprim-
pta est utrum sit unus modus
omnis in vestigando quidita-
tem anime et aliarum rerum. Se-
cunda quis sit est difficultas
alia quis sit iste modus
et eo habito restat difficultas
3a utrum modus investigandi
quiditatem anime et aliarum rerum
procedit ex eisdem principiis
vel ex diversis. Primum intelligendum
sunt quod per quod quid est ipsius

anime vel per quiditatem anime duo
possumus intelligere primo es-
sentiam anime et secundum hanc querit
difficultas prima utrum sit unus
modus in vestigandi quiditatem
et essentiam anime et aliarum rerum.
Secundo per quid est anime possumus
intelligere diversam rationem anime
rationem quam diffinitio ostendit
quod quid est et secundum ipsa multociens
accipitur per quod quid est ipsius rei.
Nam essentia quiditas est quod
est rei idem sunt et habent
se ad diversa rei sicut notificatum
ad notificans. Unde duo noti-
ficant quod quid est. Sciendum
utrumque quod per modum investi-
gandi unum rerum possumus
intelligere primo unam scientiam
ut sit sensus utrum unus sit modus
in vestigandi quod quid est anime
et aliarum rerum utrum sit una
scientia in vestigans et docens
quiditatem ipsius anime et in
hoc quiditates aliarum rerum.
Secundo per modum investigandi unum
possumus intelligere unam
viam quandam et modum proce-
dendi quo ad quid est anime
et aliarum rerum et sic tunc queri-
tur non utrum dandus sit unus
modus procedendi communis et
una communis ad inveniendam
quiditatem anime et etiam aliarum
rerum. Tertio per modum investigandi
possumus intelligere unum prin-
cipium ad habendum quod quid est
et aliarum rerum ut sit sensus
utrum sit dandum unum principium
communis ad habendum quod quid est
anime et aliarum rerum. Ultimo
sciendum quod ad cognoscendum
quid est duo conferunt primo
via communis secundo via propria et specia-
lis conferunt quiditatem propriam et
specialiter prima via habet

consciencia quia scilicet logica quae illa
docet investigare et formare diffinitiones
conveniat in omni scientia et cuiuslibet
rei et ideo ipsa est scientia communis
dicitur habens viam ad cognoscendum
omnia aliarum. Quia et una habet
ex scientia speciali scilicet de
subiecto suo consideracionem cadit res
unius generis quaerit et ad in-
vestigandum quod quid est conveni-
unt scientiae scilicet specialis et communis
ut dictum est. Ad [illegible] ad investigandum
quod quid est animae primo communis lo-
cutus docet animae plus [illegible] bene
ut male sit appositum. Ad secundum
ubi physica et specialis scientia de
anima sub cuius consideratione cadit
anima unius generis probatur
animae quaerit et illa docet specialia
ea quae debent ponere in diffinitione
animae ut est physice considerandum.

[Q]uestio [illegible] quaeritur quod in-
telligendo per quod quid est animae dicitur
animae tamen non est unus modus
in investigando quod quid est
animae et aliarum rerum et hoc
intelligendo primo modo investi-
gandi una scientia specialis.

[R]atio quia unaquaeque scientia
specialis habet suas proprias dif-
finitiones sua propria principia sua
propria obiecta suas proprias passiones
et suas proprias conclusiones ut patet
posteriorum [illegible]. Et hoc quod
bene sciat quod una scientia communis
ut logica potest investigare
dictionem animae et aliarum rerum
ut dictum est. Sic similiter in-
telligendo per quod quid est animae
essentiam animae et aliarum rerum
primo modo investigandi vero
scientiam unam specialem unum non
est unus modus id est una scientia
in investigando quod quid est
animae et aliarum rerum. Ratio
quia unaquaeque scientia habet

investigandi aliud quod non est
scientia specialis secundum quod communis
ipsa transcendens [illegible]
obiecti formalis. Et ideo sic una
scientia specialis investigaret
quod quid est sui proprii subiecti et non
haec omnium aliarum unicuique omnes
scientiae aliae superfluerent quia ideo
omnia subiecta et obiecta possent
sufficienter et specialiter investi-
gari per una scientia primo non
scientiae non distinguerentur per ob-
iecta formalia quod falsum est ut
dicitur. Secunda conclusio quod intendo
primo modo investigandi unum principium
sufficiens quod non est unus modus
in investigando quod quid est animae
et aliarum rerum patet quia diversarum
diversa sunt principia patet secundum
[illegible] idem [illegible] quia idem
idem solum aptum facere est idem.
Et patet hoc est [illegible] quia
[illegible] ubi ponit [illegible] rerum
non potest esse unum primum sufficiens
et hoc intelligendo de principio
speciali proprio et in [illegible]
loquendo de principio ~~de principio~~
universali ut deus est [illegible] omnium
dependentium est unum principium
sit etiam omnium [illegible]
et [illegible] motus caeli [illegible]
[illegible] caelestis
influentia ut dicitur primo caeli.
[illegible] Tertia conclusio quod intelli-
gendo [illegible] modo investigandi
unum / una via sive modus proce-
dendi [illegible] tamen unus est
modus investigandi quod quid
est animae et aliarum rerum sive
per quod est animae intelligatur
essentia animae sive diffinitio. Hanc
conclusionem probat [illegible]
dupliciter [illegible] primo quia [illegible]
[illegible] fit una quod quod est
de [illegible] est dandus
unus modus investigandi [illegible]

vtz 2o post Sz de quiditate
omnium subiectorum formatur 2 vna questio
querens quid est illarum subiectorum
id est 3a Ra causa quia enim
anima in proposito est vnus modus
inuestigandi de suo subiecto scilicet
demonstratio Modo sicut se habet
demonstratio ad animam propria subiecta
ita se habet diffinitio ad quid
est alicuius rei Contra illo vna
via scilicet demonstratio specifica quia
ostendit omnes proprias passiones
de suo subiecto ita vnus modus
inuestigandi scilicet diffinitio quia
diuersa ostendit quid est omnium
diffinibilium Non valet hoc est intelligendum
de aliqua vna diffinitione vniuersali
Sz de diffinitione completa
in quantum omnes comprehendit vniuersaliter
diffinitiones omnium rerum Et sic
liter est intentio aristotelis Ex
includendo quid est anime Consequenter
anime tunc vnus est modus in
vestigandi quid est anime et aliarum
rerum scilicet ~~quo quid est in vestigatur~~
~~diffinitio rei~~ Et plures respon
dent ad primam 2 secundam diffi
cultates Sz tunc adhuc non soluta
est 3a difficultas vtrum quia
sit iste modus inuestigandi vnus
communis quid est anime 2 aliarum
rerum Ad 3am respondetur quod
intelligendo quid est anime con
formatur rei tunc diffinitio est
modus sufficiens ad inuestigandum
quod quid est omnium rerum propter duas
causas Prima quod consonat questioni
quod quid est ut ex 2o posteriorum
Alia ratio quia diffinitio habet
se ad quid est rei sicut demonstratio
ad animam propria alicuius subiecti ut
supra est dictum Sz demonstratio
est sufficiens modus 2 medium
ad inuestigandum animam anime
propria alicuius subiecti ergo diffinitio
est via sufficiens ad inuestigandum
quid anime est propria

quid est animalis rerum Sz includendo
per quid est rei diffinitionem rei
sicut aristoteles in textu videtur
velle tunc opinio est in parte
de isto modo inuestigandi quid
est 2 de modo inuestigandi dif
finitiones in aliquibus tractatibus
sicut in questione procedendi ibi dic
tum fuit Et consurgit difficul
tas ex parte diffinitionis anime
vtrum scilicet de anima quod talis
diffinitio sit inuestiganda an
per diuisionem sicut dicit plato an
per demonstrationem sicut dicit ypocras
Respondetur hic secundum modum
loquendi aristotelis Et modus inue
stigandi diffinitiones est quedam
via composita ex diuisione et
demonstratione Ratio quia per diui
sionem plato 1o quedam ali
cui rei colliguntur Et tunc per 2o
sistenter talia predicamenta debent re
soluendo Conclusio concluditur
sequitur diffinitionem ponere rei
Et secundum modum sicut plures
in secundo posteriorum in vestigando
de natura 2 secundum tamen in vesti
gando diffinitionem ~~modus Et~~
~~in secundum vnus modus inuestigandi~~
~~diffinitionem modus~~ Et in secundum
vnus in vestigando diffinitionem
anime 2 in pluribus aliis processibus
Sz quia conclusionem consequenter
arguitur probando quod non sit vnus
modus inuestigandi anime 2 aliarum
rerum Et primo sic quia modus
inuestigandi quiditatem anime
et aliarum rerum debet tradere
per terminum comprehendi principia propria
per que queritur quiditas scilicet hoc
possibilitatem non potest tradere vna
scientia et vna via Quia
diuerse scientie diuersa considerant
principia 2 similiter diuersarum rerum
diuersa principia ut exemplo patet
2 2o de quidditate Ergo etc.

pt esse unus modus in vesti
gandi [ratione] et aliquid tenendi Co
sit modus et cuius est modus
propriior dicatur se habere ad inquisi
sicut via et terminus Et quod est
ens et aliquid verum non sunt
diversa ergo modi investigandi
eos quidditates erunt diversi Et
sicut arguendo in illo quod ex
quo modus investigandi quodlibet
habet se sicut via ad terminum Et quia
ad unum terminum Una via ad
eos [quos] diversi dicitur Sed quod
diversa verum et ens et aliquid
verum sunt diversi termini ergo habe
bunt diversas vias investigandi
tales termini Ho sit in diversis
sciis sunt diversa principia et plus
est allegandum ex primo posteriorum
Et ergo etiam modi investigandi in
quaerendo principia quod et quia patet
Una eius correspondet principium in
via speciali specialem modum
in vestigatione Ad ista argumenta
respondetur ad primum quod modi
totaliter sufficiens de tradendo
investigandi propria principia Et hoc
non requirit via et modus communis
Una enim est totaliter sufficiens
ad investigandum, quod est
Sed solum et inquirens Et tunc
etiam hoc requirendo specialis modi
determinate investigandi quod e
Et ille diversificat secundum diversitatem
obiecti inquisiti diversis Una
quaelibet scientia specialis habet
suos speciales modos investigandi
circa sua principia obiecta et quod
Similiter respondetur ad 2m
quod modus proprius et immediatus
est sufficiens in vestigando quod
quid est una scientia Sed hoc
licet bene sicut quod praeter unum modum
quia in diversis scientiis Et sic
ad 3m Et sit scientia habet
sua propria principia et secundum hoc

specialem modum applicando illa pro
ad concludendum suas quaestiones et sic quaelibet
scientia habet modum procedendi specialem
tamen formam quam distinguitur
ab alia scientia in hoc tamen bene sunt
Et sit quaerere in uno procedendi
cum pluribus Et sic finaliter colligitur
ex ista quaestione quod diffinitio divi
sio et demonstratio etc ut communiter in quan
tum sufficiens ad investigandum
quod est in omni scientia tamen
una sed in speciali diversificatur
et hoc modo quaelibet scientia suas
speciales habet diffinitiones divi
siones et demonstrationes secundum
quod competunt rei principaliter in
tali scientia consideratae etc Ad 2m quaeritur

Utrum vita modum sit aut propria
sicut singularibus partes ergo maior
in rerum particularium huius partis
proportionalis propria earum et alia
ponit difficultatem ergo et omnis vi
v sit danda una diffinitio omnis
in (?) et in vitis sufficiens proportionalibus
animalium et plantis Vel vitalibus et
in speciali specialis sit assignanda
diffinitio Et arguitur ergo quod
non videtur et quod sit danda una
diffinitio animae in vita sufficiens
et omnibus proportionalibus quia in speciali
Una vita modum aut patet
sicut sensibus quod diffinitio non debet
dari [ratione] quod sit per priora Una
aliqua ipsa esset circularis diffinitio
ergo etc Contra quae diversimode
declaratur modum et antiquis Ad
modum notant triplex vitae et
hoc loquendo de vita non complexo
dicitur intransitando transeundo ut
Vita intransitando est eius quod generatur
ad efficaciam operationis specie distinctas sit
et semel et simul et semel et ca
plurium efficacium specie distinctas
Et deinde est eius differendum Vita
etiam cum est de Nam ab eo dependet

tela et tota natura universalis non est
Et ideo est intentio dicendum est primo
aliquid post hoc alia supposita dicendum
esse vera. Secundo universale in essendo praeter
saltem in imaginatione et esse distinctum
a singularibus secundum rem et rationem.
Modo dicitur esse nihil primo
propositionum. Universale autem in praedicando
dicitur terminus communis de pluribus
univoce et divisim praedicabilis. Et illud
dividitur in universale mentale vocale
vel scriptum. Et secundum hoc erit
penitus nihil extra singulare. Notandum
nunc quod aliquid est prioritas
et posterioritas et sic causa prior
effectu. Alia prioritas et posterio-
ritas aetatis et sic etiam est prius
corruptibile et senex est prior
iuvene. Alia est prioritas et
posterioritas cognitionis. Et dicit
Aristoteles in prohemio physicorum quod
universalia sunt nobis prius nota
quam singularia. Istis habitis
respondendum modo [illegible] ad
conclusionem. Prima universale in causando
est prius natura singularibus quoniam
universale est illud communissimum.
Prima pars patet. Prima tale universale
est causa singularium. Patet quod
universale in causando dicitur
sed causa natura est prior effectu
[illegible] etc. Secunda pars patet quia
cognitio nostra incipit a sensibilibus
procedendo ad insensibilia. Universalia
autem et primo posteriora. Singularia
singularia sensibilia sunt et universalia
universalia in causando abstracta
et consequenter insensibilia et
sunt magis distantia a sensu [illegible]
quam singularia. Ideo singularia
talia universalia praecedunt cognitione.
Tertia conclusio universale in essendo neque
prius neque posterius est singularibus.
Patet quia ipsum nihil est ut
videtur secundum Venerabilem Aristotelem in
metha [illegible] arguendo universalia

plurima sequitur etc. Tertio arguitur
universalia in praedicando sunt posteriora
singularibus cognitione quia
ipsa abstrahuntur a singularibus et primo
praesupponunt singularia tamquam
priora a quibus abstrahuntur.
Et exista quae sunt inferiora
modo quod est prius cognoscitur
singularitatis quam universalitatis.
Causa quia nostra cognitio
intellectiva dependet a sensitiva
sed sensus est solum singularium
ergo cognitio singularis praecedit
etc. Ad ista respondetur ad rationes
in oppositum. Et primo cum dicitur
sic causa et effectus opponuntur
correlative. Secundo [illegible] sunt
simul natura ergo universale in causando
non praecedit natura singularia.
Contra rationem primam arguitur. Illa
quae sunt maxime cognosci-
bilia prius cognoscuntur et prae-
cedunt cognitione ea quae sunt
minus cognoscibilia. Sed universalia
in causando sunt magis cognoscibilia
quam singularia
[illegible] quod sunt causa magis actu
et perfecta et unum quoddam cognoscitur
[illegible] secundum quod est in actu [illegible]
[illegible] ergo universalia in causando sunt
priora singularibus cognitione
[illegible]. Secundo contra rationem
[illegible] arguitur. Singu-
lare reale in essendo est
ergo universale reale in essendo est [illegible]
tenet quia [illegible] eadem est
[illegible]
disciplina non est [illegible]
Prima quod non est [illegible]
sed [illegible]
[illegible] universale et singulare sunt
[illegible] et singulare reale
in essendo est ergo universale reale
in essendo [illegible] etc. Tertio [illegible]
[illegible] est prius [illegible]
et illud non est aliquid singulare

3a

2a conclusio

bonum sint etc. Item quando unum non
esset bonum commune et per consequens est bonum
universale et per consequens universale tale est
Item natura humana est quia sit
non esset [tamen non esset] aliquis homo sine
Et ista natura humana non
est aliquid preter eo quod nec
est singulare nec aliquod commune Nam
si esset singulare tunc ipso corrupto
tota natura humana esset corrupta
consequens igitur et quod talis natura erit
aliquod universale Item predicatio propria
dicitur supponit pro aliquo a quo
non predicatur non est vel et non supponit
pro aliqua re singulari eo quod
in nullo potest verificari et per consequens supponit
pro re universali Contra rationes quas arguunt
contra se auctoris primo phisicorum
dicimus quod universalia sunt nobis
prius nota quam singularia et
per consequens res non cognoscitur et prius
sint quam universale Item 3o de anima
dicit auctor quod intellectus cognoscit
noster universale directe singulare
autem reflexe Sed cognoscere reflexe
posterius est cognoscere directe et
per consequens res prius cognoscitur universalia
quam sint Et per consequens sequitur
quod cognitio universalis prior est
cognitione ~~[illegible]~~ singularium

Et ista conclusio est falsa eo
quod ponit universale in predicando
esse prius tamen cognitione singulari

Solucio

Ad ista argumenta respondetur
ad primum quod non quelibet causa
est simul natura cum suo effectu
sed tamen solum causa cum est de causa
in materia et forma ut materia et forma
sunt simul cum eo Cause
autem universales sunt cause remote
ideo de eis tamen non oportet Et ex hoc
dicitur quod tales cause univer-
sales non dicuntur respective ad
effectum sed solum cause propinque
[illegible] propinquum ponit et effectus
Alius et melius potest dici etc.

[illegible] ad suum effectum aliter est sicut prius non
ipso effectu sed ad esse eius [illegible]
[illegible] quo ad [illegible] producit
[illegible] effectum [illegible] causalitatem [illegible]
quelibet causa quoad esse prior
sed quo ad causalitatem dicitur Nam
licet prima causa sit causa omnium
tamen ipsa non sit causa nisi per
quam producit effectum Et ipse licet
quo ad esse sint ab eterno producit
omnem effectum ~~tamen quo ad cau-~~
~~salitatem sunt ab eterno producit eius~~
~~effectum~~ tamen quo ad causalitatem
quod est esse effectum tunc sed
post et si effectum nunquam dicitur esse
causa Et ita est dicendum de qualibet
alia causa et ita generaliter dicitur
~~[illegible]~~ [continetur] et sic quod talia universalia
sunt se magna subsistendi quo
ad esse essentie ~~sed non quo ad esse~~
~~existentie~~ sed non quo ad esse eius
ab eterno Ad 2m dicitur quod quando
non probat quod universalia in causando
precedunt generatione singularia quo
adimitur Item generatio nature procedit
a perfectis ad imperfecta ut 1o
methaphisice Sed conclusio loquitur de
~~[illegible]~~ [cognitione] non [illegible] procedit ab im-
perfectis ad perfecta quia [illegible]
ad ~~[illegible]~~ [sinistra] Ad 3m dicitur ne-
gando quam [illegible] dicitur
quod oppositum [illegible] et [illegible]
dicitur non unum non communicabile non
universale reale in essendo communicatur
nature ut videtur velle auctor 7o
methaphisice [illegible] non [illegible] quod unum ~~[illegible]~~ sit
dicitur sint [illegible] Ad aliud dicitur
quod bonum commune si est aliquid
unum tamen [illegible] et ~~[illegible]~~ [expositum] est
singulare sed solum est universale in [illegible]
et inquantum habet respectum ad
plures possessores ut ad plures [illegible]
[illegible] et sic [illegible] non est ipse universale
in essendo sed solum predicando Ad 4m
dicitur quod natura humana est [illegible]
non est aliquid unum univocum [animali]
et ipse dicta sed solum univocum specifica
et illas non est inquantum [illegible] universale
unde [illegible] Et [illegible] probat [illegible] universale [illegible]
quod est unum [illegible] in mundo

in multis hominibus. Nam hoc includit contradictionem. Sed cum in sorte et platone est una huma-nitas in numero tunc eius secundum se et per se erit unum in numero et ergo haberent eandem substantiam et eandem quantitatem in numero. Ad aliud dicitur quod predicamentum relationis autem supponit. Etiam concesso tamen non supponit per aliqua sit una in numero sed solum quod est una in specie vel in specie. Et tunc unitas includit multitudinem. Et ipsa eius suscipit confusionem. Et ideo quando dicitur ubi multitudo ibi confusio. Et sic non est. Et dicitur aliqua res una vero per quam tale non supponit et hoc loquendo de unitate numerali sed sufficit quod dicitur aliquid unum confusum in specie vel in specie per quod supponit. Et ergo est substantiali dicitur distinctum denique stando hoc et hoc esse nihil determinate. Ad aliud dicitur secundum modum loquendi modernorum. Et causa huius primo philosophia non intendit quod res cognoscantur prout sunt vel quod sint quia sic videretur sibi contra dicere eo quod dicit primo physicorum quod cognitio intellectiva dependet a sensitiva et quia quod sensus solum est singularium sed tamen intendit quod res prout cognoscuntur universaliter sunt vere et confuse quia sunt determinate. Et ad auctoritatem aristotelis secundo de anima licet ista videatur concludere et primo anime est dicendum aristoteles sicut sonat non in superficie textus videtur quod dicatur enim sine quod aristoteles non curat ubi universale sint sed universale secundum quod est singulare vagum ad singularitatem sine et ad singulare determinatum. Et sic consequenter dicitur quod eius intentio est quod primo et directe cognoscuntur res sicut vere et tertio et reflexe cognoscuntur sicut

determinate. Sed quamquam ut beatus thomas albertus magnus egidius de roma et alii aliter loquuntur de universali et quamvis aliter declarant propositionem contrariam et etiam aliter ad eandem et ideo. Et ergo secundum mentem eorum est sciendum. Et quod duo principaliter duo querunt. Primo utrum universale sit aliquid. Secundo dato quod sit utrum sit prius aut posterius suis singularibus. Pro declaratione ambarum partium est sciendum. Quod secundum varias opiniones vel in philosophia pro eo capitur universale in essendo de quo dicit aristoteles in 7 methaphysice et in aliis locis ut loquitur contra platonem. Nam posuit illas ydeas separatas a singularibus secundum esse et naturam. Ut tamen positio platonis duplicem intellectum secundum quod una res est dicitur esse separata ab alia. Uno primo illud dicitur esse separatum ab alio quod distat ab eo ut quia est separatum loco et subiecto et sic. Et secundum hoc positio platonis sit quod ydea sit quedam forma universalis separata extra totam quantitatem et essendo principium rerum sive speciei et separata ab eisdem loco et subiecto et incorruptibilis et ingenerabilis tamen de suis singularibus et incorruptibilis et inde, puta dicendo hoc est homo ut sit sicut est homo. Et sic positio platonis implicat contradictionem et est simpliciter impossibilis. Racio quia impossibile est idem in numero sit totum quod multiplicatur in numero distinctum. Et implicat tale universale esse substantiam et quantitatem singularium et esse separatum ab eis. Etiam nihil est immutabile et incorruptibile in eorum essentia sua que propter

posito bene tempore et olim et egidii

contra declarationem

vide platonem

cuius repugnat dicere quod substantia
et qualitas cuius albedo sit separata
loco et subiecto et sit talis extra [illegible]
Et plato posuit illud universale
sole vero dici de singularibus Sed vero
dici de aliquo presupponit inesse Etiam
predicatum de ipso esse subiecto de quo
est vere dicibile Eo cuius implicat
contradictionem aliquod vere dici de
altero a quo secundum esse loco et subiecto
est separatum Et hoc est quod dicit
aristoteles in septimo metaphysice Et non
existentibus primis substantiis idest singularibus
impossibile est aliquod aliorum rema-
nere Quasi diceret res secunde idest substantie
universales non possunt esse nisi sint
prime substantie Omnia res substantie sunt
impressiones rerum sicut qualitates et non
separate Nam qualitas non separatur
ab eo cuius est qualitas ut dicitur
quinto metaphysice Alio modo aliquid
potest dici esse separatum ab alio sicut
quod ipsum ab alio non dependet et
substantia dicitur esse separata ab accidente
quod non consequitur speciem eius ut est
anima que sit quia substantia
non dependet ab accidente sed econtrario
ut dicitur quinto metaphysice et ideo sciet substantiam
esse sine accidente ut dicitur de substantia
secundum bonum [illegible]
quod anima motus et passiones et
operationes non separantur in substantia
cuius accidentia nota per se [illegible]
Item quia per se presupponit [illegible]
[illegible] Sed quod
et anima per se inesse [illegible]
qualitas tamen omnis substantia est
naturalis et subiecto accidentibus [illegible]
[illegible] dictum est de substantia secundum
bonum Sequitur igitur quod substantie
et qualitates rerum contingit in esse
naturale et accidentia et non per se quoniam
[illegible] Et illo sequitur quod
illius qualitas et essentia est
separata a supposito et arte primi
Nam essentia vel qualitas

non dependet a supposito sed econtrario Item
quod est non predicatur de supposito
Et ideo secundum doctores antiquos
quiditas [illegible] forma totius
suppositi ut dicitur septimo metaphysice Et
secundum hoc potest intelligi platonis
proprium Et ut sit idea vel forma
sive separata secundum substantiam a motu
et accidentibus quantitatibus et passionibus
nichil habens in se nisi naturam
separatam speciem et perfectam quod non
posset esse perfecta Et idem
dico Quod debet esse separata
ab accidentibus quantitatibus et passionibus Quia
[illegible] in se habet accidentia per se [illegible]
et consequentia eius naturam speciei [illegible]
ut sunt proprie passiones Aliud
enim dicit universale non conveniens
sibi Et sic intelligendo posita
platonis unde ipsa non est simpliciter im-
possibilis quia non repugnat
substantie quo ad suam naturam sic
esse sine talibus accidentibus quantitatibus
licet secundum [illegible] [illegible]
quam ita separatur Et ideo
aristoteles in quinto metaphysice Non
sunt ex probat universale separatum
quod posuit plato sed probat ipsum
non fore nam propter rationes
propter quas ipsum posuit Item
universale convertitur cum universali in
predicando Et licet illud sit modo
dicitur solum attribuitur signis
mentalibus vocalibus et scriptis
tamen secundum antiquos philosophos
ut in predicando convenit quod
aptum dici de pluribus et esse
in pluribus Et de isto videtur
aristoteles dicere Est universale est
unum in multis et unum de multis
Est enim in multis per essentiam
et unum de multis per predicationem
Primum ulterius intellectum est
secundum Quod in quiditate
vel essentia rei que in supposito
ut in predicando vere predicabilis

Quod accidentia non separantur [illegible]

Nota bene

duo sunt consideranda que concurrunt
et quidditas est de se indifferentia cum
intellectus operatione primo quantum
ei natura unitas secundum quam dat
esse unum et eandem singulis et quidditatem
unitas in illo universali dat com-
munem et eandem sorti et platoni
Et omnibus aliis particularibus hominibus
Secundo in tali universali consideranda
est communitas que nature ex quo
est unitate formali predicatur de
singulis secundum totam rationem et ambitum
nature scilicet descendens atque in descendendo
formaliter et intensive et extensive
illius quidditatis unica per se fun-
datur intentio et actus universalitatis
et tertius actus que sunt per intellectum
plene fabricantur. Ex quo sequitur
quod natura universalis habet cau-
sam sue universalitatis indis-
solubilem scilicet in se quidditatem
et communitatem pluribus ut dictum
est. Sequitur ultra quod talis
communitas in intellectu est
causa quare [illegible] respectus
nature ad supposita plura secundum
actum vel potentiam existentia
et non econverso respectus nature ad
multa est in communitate nature
Natura non ideo natura vel commu-
nitas est communicabilis pluribus quia
refertur per intellectum ad plura
econverso ideo natura refertur ad plura
per intellectum quia natura ipsa secun-
dum se est communicabilis. Et in est quod
conceptus hominis dicitur de pluribus
conceptibus autem sortis non. Quia
conceptus hominis fundatur
super natura humana que secundum
se communicabilis est pluribus. Con-
ceptus autem sortis fundatur in na-
tura sortis que non est communica-
bilis pluribus sed quantum universali repu-
gnat. Sequitur consequenter ex dictis
errorem illorum qui dicunt quod
conceptus universalis existentes

licet totam suam universalitatem ab intellectu
in intellectu et non habet aliquam
causam sue universalitatis in se
Natura ut dictum est communis
conceptus presupponit communitatem
in natura rei in qua fundatur
et ideo dictum est quod conceptus
hominis communis est quia in natura
communicabili pluribus fundatur
ut est natura humana sed sortis
autem sortis non est communis sed singularis
quia in natura particulari fundatur
que universali repugnat. Est
tertio secundo. Et ista natura
ut quidditas rei [illegible] est duo
per considerari unius scilicet secundum
se et absolute et sic non dicitur uni-
versale actu sed potentia cum sit
ut sic est una quia una natura
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ aliquis cuius ut speci-
aliter consideratur secundum quod
refertur ad supposita in quibus
talis natura est inclusa vel
in talibus ut de quibus est predicabilis
et sic est [illegible] actu quia ut
sic est in pluribus et dicitur
de pluribus. Et ut sic convenit
ei diffinitio universalis quam
ponit aristoteles ut prius allega-
tum est dicens universale est
unum in multis. Est enim unum
per naturam et est in multis
per communicabilitatem quam ipsa est
natura quidditatis communicata
pluribus et est de multis per pre-
dicationem. Et secundum hanc conside-
rationem secundum quam universale dicitur
secundum actum completum eo quod
ut sic convenit ei tota diffinitio
universalis. Ex quo sequitur
quod licet universale quidditas
aut natura rei ex duplici consideratio-
ne sumit suam universalitatem
primo ex sua communitate quam in se habet
intrinsecam deinde operatione in-
tellectus quam ut dictum est fecit

[margin:] in duplicata

[margin:] Error modernorum nominalium quod universalia ponunt vel a parte rei

ex influxu emanationis et reflexi-
one fontalis principii cui immittitur
et a quo recipitur forme in consequentibus
et eius lumen. Ratione ipsius dicitur
universale in potentia. Non sunt sua
[illegible] ex conceptu ipsius nature
ad multa et hoc per actum virtutis
[illegible] rei et secundum hoc [illegible]
rationem est possibile esse in multis
et dici de multis secundum actum et ra-
tione illius rationis dicitur esse
completum secundum actum. Ex quo in-
fertur quod licet universale actu sic
[illegible] non capiat rationem
ab intellectu vel a ratione. Sed ab ea
communitate ut dictum est. Non tamen
habet talem actum nisi in in-
tellectu et ratione. Ratio quia
intellectus facit comparationem et relationem
nature ad plura supposita cum
actu sicut abstrahit naturam
a suppositis et considerat ipsam esse
in pluribus suppositis et predicari
ipsam de pluribus. Et ideo universale
actu completum sic universaliter [illegible]
ab intellectu formaliter et ideo
dicit commentator [illegible] quod
intellectus est qui facit universalitatem in rebus
et hoc secundum actum completum
qui consistit in actuali relatione
nature ad plura supposita [illegible]
[illegible] Sequitur ulterius ex dictis
quod sicut in genere rerum est unitas
essentie eo quod talis est una
simplex quidditas in natura et
est ibi quedam unitas eo quod
talis quidditas comparatur pluribus
[illegible] est de pluribus sic ex comparatione
in natura rei quia in proposito
vero universale in [illegible] secundum
hoc per intellectum predicando
est unitas essentie quia uni-
tas nature ipsius ut species
[illegible] ex sibi est unitas quia
multiplicatur ipsius nature in
pluribus suppositis. Sed [illegible]

ex dictis patet quod nature rerum cum
sit absolute et ex parte intellectus non
a suppositis abstrahitur quod unitas
non quod unitas realis. Sed uni-
tas essentie quod est unitas quid-
ditatis ut species. Sed in ordine [illegible]
in quibus talis natura est [illegible]
ut multiplicabilis sic quod ei
universalitas [illegible]
[illegible] dicitur et hoc ratione sue
multiplicationis et sic formatur actu
completo per relationem ad plura [illegible]
[illegible] licet universale
dicatur quod ipsum est unum in multis
et unum de multis et quia talis est
relatio nature ad plura sicut [illegible]
actu completum per intellectum considerantem
naturam ad ea in quibus est multipli-
cabilis et de quibus est predicabilis.
Ideo etiam dicit commentator quod in-
tellectus est qui facit universalitatem
in rebus. Ergo quia actus et forme
distinguuntur [illegible]
et etiam [illegible] et universale est
forma actu per relationem essentie ad plura
supposita ideo secundum diversitatem re-
lationis essentie et quidditatis ad plura
supposita sunt diverse distinctio
et [illegible] predicando quia
intellectus possibilis intelligit
quidditatem aliquam per relationem ad plura
supposita sive diversa de quibus
quidditas [illegible] in quid
[illegible] formaliter et actu [illegible]
tunc [illegible] genus [illegible]
rationem relationis essentie ad plura
supposita sive diversa. Ad dictum
[illegible] in abstracto
quia quidditas [illegible] qualis
ut [illegible] sicut ad plura [illegible]
[illegible] sub [illegible]
Sed intellectus intelligit eam [illegible]
[illegible] per relationem ad plura [illegible]
diversa de quibus immediate
predicatur in quid [illegible] actu
et formaliter speciem intelligens

aut quiditatem aliquam pro relacionem
ad plura supponitur ut nunc dicendum de
quibus habet attribucionem predicari
ut inequale essenciale causatur
formaliter et cum dicitur intelligendo
de aliqua quiditate predicabili
ad plura supposita communi sub
quo genere dicuntur tales quiditates
habent communitatem proprie dicte utique
communicabiles quibus deus
tamen causat formaliter. Quando intel
lectus intelligit quiditatem
singularis pro relacionem communia suppo
sita sub isto genere sicut homo
de quo tales quiditates singulares
sed a parte post predicatur non
per expressionem causatur species hominis
et ideo dicit philosophus predicamentorum et porphirius
primo universale quod generis est
quod accidit cum fore et semper
Cum vero intellectus intelligit
aliquam determinatam quiditatem
predicabilem ad plura de quibus habet
communitatem proprie dicte causa et non quiditatem
causat formaliter universale relacionem
communis. Et ideo dicit auctor sex principiorum
theophrastus et porphirius quod accidens
est quod adest et abest preter subjecti corrupcionem.
Et quia non sunt plures modi
differendi quiditatem ad supposita
ad quorum eo quod sunt illa
sola in predicabili. Ergo isto patet
quod illa omnia universalia
habent fundamentum in re ex
natura pluribus communitatis actu
vero complent universali habent
ab intellectu. Ex dictis sequitur
contra illos qui dicunt nomina et conceptus
ut sequitur arbitrarie aliqualiter et
extra illud quiditatibus communia predicabilia
patet hoc racio quia unitas com
munitatis est in re in sequencia
vero solum est similitudinarie
inquantum sequitur imponit unitatem
rei extra et patet hoc clarius
sic. Nam licet predicabiles quamvis

sunt universales communia predicabilia quod
predicantur de pluribus sed res ut quid
tamen res predicatur et predicatur de pluribus
sequitur vero solum instrumentaliter predicatur.
Nam signa predicantur et componit
res, non componit unumquodque
tale et ymo magis primo per se.
Et evidencius hoc sic potest
ostendi. Nam illud verius et
proprie predicatur quod vere denotatur
alteri in esse per compositionem et naturam eo
quod de racione predicati est inesse
subiecto sicut res quod est sub
stancia communis est in propria entis
sponte subiecti habet racionem forme.
Sed sic est in proposito quod in proposi
cione res denotatur inesse et non
signum. Nam dicendo homo est
animal significatur quod homo realis sit animal
realiter ergo finaliter et principaliter
predicacio est in rebus in signis
non nisi et inquantum per signa
exprimitur vera predicacio rerum
de se invicem. Ex quo sequitur
contra quod illa quinque universalia
non primo et principaliter sunt in
predicabilibus sed rerum veluti. Nam
ipse ergo est cum racionis
non componitur ex terminis simplicibus
sed ex signis et conceptibus sicud racio
quibus procedimus circa sillogismos
particularibus unde ut plus
elaborant. Et patet hoc eciam
ex illo. Nam philosophus aliquorum
contrariorum principaliter dicitur debellare
conclusio lex ipse non in
predicatur bellum sed solum per signa.
Quinque universalia ita est res per se predicabiles
predicantur in propositionibus eorum
sunt sunt termini propositionis ut predi
cabilia ipse non in predicantur
propositiones sed per signa solum et
quamvis instrumentaliter. Deinde utique
quod vel natura vel quiditas res
quod in proposito est triplex
scilicet esse sicut dicit b. 1 in tractatu

de esse et essentia primo in se
et in suis predicamentis. Et sic attribuitur
ei prout essentialia et ea que ta
lia prout ea presupponuntur. Et sic homo
dicitur animal rationale et sen
sibile et id est dicitur esse verum
et secundum hoc est universale et in
genitum et incorruptibile et hoc
secundum illud est de [illegible] habere
scientiam et ideo ad hoc esse re
ferende sunt dictiones terminorum
que sunt principia scientie et
media demonstrationis. Et sic loquitur de
intentionibus que faciunt scien-
tes et ideo dicit aristoteles primo
posteriorum demonstrationes et scien-
tie solum sunt veritatum perpetuarum
et immutabilium. Et tertio esse
quiditatis naturae dicitur vel
an tamen quia secundum illud est
precedit singularia sicut prius
sicut principium et causa effectum
et secundum illud esse nec communi-
tate nec singularitate secundum actua-
litatem sed secundum potentiam. Et
tertio sic universale et singulare
rerum actu sibi accidit et ideo
quasi non secundum se et absolute
esset vel secundum actum tunc
esse videretur apud platonem qui po-
suit ... secundum actum preter ope-
rationem intellectus aliquis [illegible] prius
dictum est. Et si non secundum
se [illegible] vel secundum actum tunc
ipsa numquam posset predicari
... quia hoc quod ipse inest
alicui. Hec semper et ubique ei
inseparabiliter eo quod ipsa
se presupponunt de ... primo
posteriorum. Et hoc falsum est.
Nam humana natura singularium
[illegible] inesse et [illegible]
[illegible] ... sibi ipse [illegible]
accidit sibi. Ita nature vel
vel quiditati [illegible] habere esse
in singularibus et in suppositis

et sic attribuitur ei prout talia
actualia sic ... humanitas
esse album ... et [illegible]
[illegible]. Et ideo dicit aristoteles ...
methaphisice ... actus et [illegible]
sunt suppositorum et illud esse
dicitur esse extrinsecum. Et sic
secundum illud est res formaliter
est actu et existit in rerum natura
in se ipsa. Ex hoc sequitur quod
... esse rerum confert ipsis
existere verum quia solum esse
extrinsecum ... actum et formali-
ter existere ut dictum est. Esse vero
essentie quod res habet in
suis principiis solum ... ipsis
esse formale ... et hoc
... ad esse verum et
secundum ... affirmatur de
re ... si est quia non convenit
actualiter existentiam ... convenit
esse non ... rei. Et ideo
intellectus ... habet in re
actu non exire tempore ...
... non ... esse ...
esse extrinsecum ... in aliis
... est in
... si est ... non ...
et ... detrahitur non est ...
ideo dicitur primo posteriorum
quod non est ...
Et secundum illud esse extrinsecum de
rebus non est scientia sed sensus
quia ut sic sunt ... et
corruptibiles ... singulares.
Et ideo dicitur primo posteriorum.
Ulterius dimittendum est ... fuisse
... universale ... universale
in ... nam ... vel
quiditas rerum habet esse in
... et hoc ... primo ...
... est ...
et ... intellectus ...
... in quo omnis intellectus
... in se ...

ut dicit alpharabius super librum de
causis. Et secundum hoc esse ipsum
dicitur idealis vel forma exempla-
ris quia ipsum est forma vel exempla(r)
omnium fiendorum ab extra, ut dicit
libro 1. Unde omnis artifex agens
per intellectum et voluntatem agit
secundum aliquam formam et aliquod
exemplar. Et quia primum agens
est agens per intellectum et producit
omnia extra se secundum exemplar
vel formam aliquam, et talis forma
in mente divina ratio idealis
vel universalis forma dicitur, et sic
secundum doctores sanctos in mente
divina ponuntur forme omnium rerum
et tales forme exemplares [illegible]
Unde sunt [deleted] et consignative, sed
differentes in ordine ad res ad ex-
tra sicut linee ducte
a centro diversificantur per processum a cen-
tro quamvis omnes sint unum
in centro. Et secundum hoc solvitur
argumentum quod omnia sunt
facta cum predicatis ydeas in men-
te divina, nec sequitur compositio
[deleted] vel diversitas in deo. Et sic
illud esse unum universale dicitur
universale ante rem. Alio modo
universalis vel quiditas rei habet
esse in intellectu humano et hoc
per abstractionem a singularibus et sic
ei competit ratio intentionalis ut habet
esse spirituale in anima cognoscentis. Secundo
quia ut sic competit ei predicari
de pluribus. Nam super dictum
est quod intellectus facit ac-
tualem universalitatem in natura absoluta
supposita in quibus talis qui-
ditas est de quibus dicitur. Sed
tamen illo modo universale admit-
titur primo secundo actu
intentione universalitatis ad-
veniente per intellectum cum natura
rei. Hoc est per quam rei et ve-
re est in singularibus [illegible]

de quibus predicatur secundum prius patet
quia ipsum ut sic est intellectum,
cum autem singularia sunt
ab extra nullo modo ens rationis
non est in ente reali ab extra.
Sed secundum patet quia nulla species
in anima potest predicari de rebus
extra eo quod impedimentum [illegible] vel
predicatum debet esse sub eis. Et
universale illo modo est in anima sive
non extra. Et isto concluditur
quod intentio rei non meretur
dici universalis absolute eo
quod non competit ei modus predicandi
de pluribus. Sed ponitur dici in-
tentiones hoc est competit ei actu
unum. Alio modo capitur universale
pro natura absoluta quod est positiva et
obiecta intentioni vel actui uni-
versalitatis pro natura animalis hominis
etc. Et sic illud universale presens
est in anima eo quod quiditas
non separatur ab eo cuius est qui-
ditas. Nam in veritate et univer-
sale illo modo est quiditas sin-
gularium ab extra. Et est in
anima secundum eius intentionem, quia propter
nec illud [illegible]. Non enim
lapis non est in anima. Et species
lapidis et sic universale consideratum secundum actum
dicitur universale secundum actum comple-
tum et in comparatione solum predicari
de pluribus et esse in pluribus ut
natura humana predicatur de omnibus
individuis speciei humane in quibus
reperitur. Et isto patet quomodo
est quod universale in predicando
verius dicitur de [illegible] quod
de [illegible] quia de natura et [illegible]
[illegible] ut est subiectum ac-
tui universalitatis et non de intentione
[illegible] universalibus et isto
modo universale dicitur univer-
sale post rem quia habetur
ab intellectu abstrahente et
presupponit rem singularem

aqua abstrahentur et debet universale
dici pluribus inexistens. Ubi notandum est
quod animal universale intellectum
est aut prius singularibus. Contra
tertium albertum qui dicit quod
secundum actum universale intellectum
est dependenter a singularibus. Aliud
aut posterius ipsis. Sed tunc
dubium quod sit abstrahere
universalia a singularibus et quo-
modo talis fieri eo quod universale
est quiditas singularium ut dictum
est. Pro quo notandum quod fit
abstractio intellectus secundum plures
modos. Aristoteles loquitur de abstra-
ctione mathematicorum quod multa simul
iuncta sunt, quorum unum
non est de intellectu alterius ut
album et dulce in lacte et
tamen unum non est de intellectu
alterius. Possumus intelligere
corpus sine aliquo. Et tamen
unum sine aliquo intel-
ligere. Tunc abstrahitur unum
ab alio. Dicitur etiam sic omnia per
secundum naturam non claudunt
in suo intellectu posteriora
sicut homo claudit in suo in-
tellectu animal eo quod animal
est de diffinitione hominis.
Et habet se ut pars diffi-
nitiva hominis ergo partes pos-
sunt abstrahi a posterioribus
et non econverso. Et quia univer-
sale est prius particularibus ut
quiditas prius est supposito et
magis universale minus universale ut
animal prius homine est quia
homo habet se ex additione diffe-
rentie ad animal et prius habet
se ut posterius ad hominem quia
dicit unam sequentiam ultra
hominem. Ideo universale potest
abstrahi a singularibus et magis
universale a minus universali pos-
sumus enim intelligere aut non in-

telligendo hominem et non intelligendo.
Nam stat animal esse homine
non existente. Et quod hec quia
non est animal ergo homo est.
Et similiter possumus intelligere
hominem non intelligendo hunc
hominem vel sortem et illa intellecta
universalia sine singularibus. Non sunt
abstracta universalia a particularibus
vel quiditates a suppositis et talis ab-
stractio universalium a particularibus
necessaria est in omni scientia. Unde
Physicorum singularia enim aliquando
generabilia sunt alterabilia ut dicit
in principio. Non est scientia corrupti-
bilium, nisi scientia ut dicit plato.
Et sic abstrahentium intellectum
non fit mendacium ut dicit aristoteles
2 Physicorum loquens de talibus
abstractionibus. Ratio quia intellectus
non asserit illa esse abstracta
et esse sine suppositis sed esse extra ea
separata. Et ideo hec est mendacium
ut expresse dicitur et sequitur
ex illo patet. Nota inter ea
Quiditas non est separata
ab eo cuius est quiditas si generali-
ter et considerate vero non considerando
supposita particularia et hec bene
potest fieri sine mendacio ut ex
dictis. Et ergo aristoteles ubi supra
secundo Physicorum. Et ideo in
fine contra platonis de talibus
dicit latuit autem hoc platonem quasi
diceret: Platonem latuit quia
intellectus possit abstrahere et separare
ea que existentia sunt coniuncta ergo
ipse posuit ea separata secundum
rem et intellectum esse separata
realiter. Et ideo ex posuit
illa realia sed autem separata
operationem intellectus quod non est verum.
Ideo sequitur. Et quod aristoteles non
potest abstrahere a sola sed bene econverso.
Ratio quia animal est prius
substantiis ut dicitur. Nota inter ea

Ad sit abstrahere
vide a f. ubi

nus posterius non abstrahit a priori
sed prius bene abstrahit a posteriori
patet ex dictis. Et non est. Una
est dictum est posterius per suum in
tellectum claudit prius et ideo non
potest intelligi sine priori. Sequitur
sequitur [illegible] ultimo ita quod licet
subiectum ab accidente potest intelligi sine ac
cidente eo quod est prior accidente et per consequens
hoc intelligitur sine posteriori ut
dictum est. Tamen econverso accidens non potest
intelligi ab [illegible] sed subiecto eo quod
est posterius subiecto et posterius in suo
intellectu claudit prius. Sequitur
ultra sequitur quod accidens non [illegible]
ab [illegible] et per se diffinitur sed habet
essentiam quantitatem alterius scilicet subiecti
et ideo [illegible] non habet essentiam per se
et per se sed solum secundum quod. Et
ideo dicit auctor [illegible] in te
quod prius accidentis non est esse quod
quod sed [illegible] quod est accidens
esse [illegible] quod non habet qui
ditatem a se sed solum habet qui
ditatem [illegible] scilicet subiecti.
Et ideo dicit auctor [illegible]
quod accidentis [illegible] est in subiecto
esse et ideo illud dicit. Et accidentia
non diffiniuntur per sua quidditatem
sed predicamenta [illegible] per sua subiecta. Et
[illegible]. Et omnes diffinitiones
accidentium sunt [illegible] eo quod dantur
per additionem [illegible] subiectum. Ex isto
consequenter infertur quod accidens
non est ab [illegible]. Una [illegible]
est [illegible] aliquid
[illegible] sed accidens non est ab [illegible]
[illegible] ut patet ex dictis [illegible] nec
[illegible]. Sequitur [illegible] ex dictis
quod in nullo predicamento accidentium
est [illegible] aliquid [illegible] ab
[illegible] quod omne accidens est quod
[illegible] tendentiam ad subiectum
suum [illegible] claudit, patet ex
dictis [illegible] se aliquid [illegible]
[illegible] accidens ab [illegible] fieri

eo quod nec habet et nec posset
habere [illegible]. Et contra
[illegible]. Et primo sic [illegible]
est [illegible] ut [illegible]
[illegible] accidens ab [illegible]
intelligere sine subiecto eo quod
[illegible] est [illegible] impossibile
Et [illegible] [illegible] [illegible]
habet [illegible] mathematica abstra
hit formas accidentium ut [illegible]
magnitudinem [illegible] magnitudinem et [illegible]
[illegible] materie [illegible] subiecto
formas [illegible] abstractio et [illegible]
subiectum. [illegible] accidens non
possit abstrahi a subiecto [illegible]
[illegible] abstractionem [illegible]
[illegible] non [illegible]
dicit [illegible] simile
accidens esset ab [illegible] sed quodlibet
tale fuit dictum [illegible]
[illegible] omnia accidentia sunt [illegible]
[illegible] eo quod illud [illegible]
[illegible] includit [illegible]
quod [illegible] est dictum [illegible]
[illegible]. Et sic omnia alia
[illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible]
quod [illegible] et quantitates
sunt [illegible] ab [illegible]. Alia
sunt [illegible] ut [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] quod omne
accidens [illegible]. [illegible] bene
thomas ponit abstracta accidentia
per se in predicando. Concreta
vero solum [illegible]
[illegible]. Una ab
stracta accidentia significant [illegible]
per se [illegible] nulla quidditate accidentis.
Concreta vero significant
[illegible]. [illegible]
[illegible] ex subiecto et [illegible] ut [illegible]
[illegible] ad aliud. [illegible]
[illegible] accidens esset [illegible]
[illegible] abstracta [illegible] essent
[illegible] se [illegible]. Et

[Margin notes: "[illegible] dicitur"; "bene thomas"]

Igitur sequitur contrarium cum primo
articulo. ¶ Item sequeretur ex isto quod
concreta et abstracta accidentium essent
synonima et quodlibet eorum quia ex utraque
parte essent quotlibet. ¶ Et sic ab-
stracta ita bene predicarentur de prima
substantia sicut concreta. Unde homo bene
dicitur albus sed non predicatur bene dicendo
¶ Sortes est albedo. dicitur de prima secundum nomen
et rationem. ¶ Item nullum concretum dicitur
de subiecto secundum nomen et non secundum
rationem. Sed abstractum accidentis nec
secundum nomen nec secundum rationem
de subiecto dicitur. Igitur etc. ¶ Ad
rationes oppositas respondetur. Ad pri-
mam quia licet intellectus sit in
potentia respectu omnium concedatur non
tamen [illegible] et postrema sed secundum
fictam et ymaginationem. ¶ Unde autem
nobilis correspondet [illegible] aut
aliud quod illud predicatur [illegible]
¶ Et intellectus intelligens chimeram
non habet in se propriam speciem
chimere sed fingit quandam quam
chimeram. ¶ Ut ponendo supponentem
aut supponentem [illegible] re
et cum similitudine intellectus
apprehendit et ymaginatur esse
chimeram. ¶ Et [illegible] vel ymagi-
nacione intellectus possit componere
accidens sine substantia sed non
sine [illegible] ¶ Ad aliud
dicitur. ¶ Et mathematicus non abstra-
hit formam accidentalem a ma-
teria absolute ymaginando solum acci-
dentia a substantia. ¶ Ut mathematicus de
[illegible] non curans naturam
an sit aurum lapidum lapis
etc. ¶ Et ideo dicit commentator [illegible]
[illegible] ¶ Et mathematicus
bene abstrahit a materia sen-
sibili et particulari non tamen
intelligibili et universali et sic
non accidens abstrahitur a substantia.
¶ Ad aliud dicitur supposito quod

[margin: Ex ipso obiecto]

omne accidens sit respectivum ad hoc
non quodlibet tale est dependens non
ad aliquid quia non quodlibet
tale est dependentia ad aliquid
quia non quodlibet tale importat
respectum subsistentie et sic est dicendum.
¶ Ad aliud dicitur quod qualitas
et quantitas nominantur absolute non
sunt sed respective quia sunt unius
respective quod alii substantie
accidentis. ¶ Et [illegible] aliud quam [illegible]
se ut propria et quod accidens [illegible]
nulla aliud accidens. ¶ Et sic
magis declarat dependentiam
substantie quam alia modo predicandi
substantie est [illegible] aliud. Ad aliud re-
spondetur quod abstractum accidentis
secundum sanctum Thomam [illegible]
[illegible] ¶ Non quod sit significativum
qualitate [illegible] quod eo accidens
non habet talem ut dicendum est.
¶ Sed sic importat modum naturale
accidentis ita quod in subiecto
discrete sicut concreta faciunt. ¶ Et tamen
ad [illegible] dicendum est [illegible] concreta et ab-
stracta. ¶ Quia concreta signi-
ficant [illegible] substantiam [illegible] qua
supponunt et quandam formam
accidentis inherentem huic subiecto et
denominantem eam. ¶ Sed abstracta
significant accidens et quandam
ideam accidentis aptitudinem aliquod
subiectum denominare accidens.
¶ Et ideo etiam abstracta est
ita diffinitur per subiectum sicut
concreta dissimiliter tamen. ¶ Quia
in diffinitione concreti ponitur
subiectum ut albus est eius [illegible]
albedine ei inherente et sufficiente
ad suam denominationem. ¶ Sed
in diffinitione abstracti subiectum
ultimo ponitur et [illegible]
illius abstracti ut albedo est
qualitas apta nata aliquid de-
nominare. ¶ Rationes sequuntur. Et
¶ Et hic accidens in predicamento alterius

actus fiat sine subiecto non tamen
consideratur est propria ob hoc quia aliquid
ipsum habet naturam inclinatam
ad subiectum et ideo dicitur adhuc
habere principium et comparatum ad
alterum. Dicimus tamen quod non
avicenna et similiter albertus magis
tamen xii methaphisice. Et accidens
potest dupliciter considerari uno modo ut est
species quedam contenta sub genere
generis. Et sic ipsum est essentia
dependens ex principiis suis
Alio modo considerando
accidens tamen potest diffiniri
communiter et intelligi. Alio modo con-
sideratur accidens prout est passio
quedam et sic esse ipsius est esse
cum passio est alicuius passio
Et secundum hanc considerationem dicit
aristoteles Quod accidentis esse est inesse
Et sic ens accidens solum diffinitur per
additamentum et cum non est con-
stitutibile sine substantia. Confirmatur
de hac materia est dicendum quod
accidens licet consequitur et alterum
ordine ad substantiam determinatam
tamen quod abstrahitur a determinata
substantia ut dictum est de formis
mathematicis. Et ideo videtur
quod ipsum intelligatur sine
altero sine subiecto in quantum eo quod
est prius subiecto et consequens a
subiecto in quantum non potest abstra-
hi. Et maxima ratio illius
abstrahitur ex dictis aristotelis primo posteriorum
ubi habetur quod principia substantie
ut sunt actus et potentia sunt
principia omnium predicamentorum et conse-
quenter sequitur quod substantia
~~...~~ sunt principia tamen
principium ~~...~~ primo posteriorum et ab aliis
predicamentis et ex consequenti alia
non possunt abstrahi a substantia
Tunc palliatores quod secundo supponunt
quod primum quod non queritur
de universalibus manifestando quod
de illis manifestum est quod

eo quod omnis causalitas intellectus
ex singularibus habet dependentiam. Et
manifestum est quod talia uni-
versalia sunt priora singularibus
tempore nature et generationis eo quod
sunt causa eorum et hoc loquendo
de generatione sive dicta et
apprehensione que est generatio nature
Tamen secundum ordinem nostrum con-
noscendi talia universalia sunt
posteriora singularibus eo quod
nostra cognitio procedit a posterioribus
ad causas. Supponit tertio quod
hic non fit mentio de universali
platonico intendendo quia de illo
plus dictum est quam secundum intentionem
ponendo plurimos partem in
pluribus locis est reprobatum
Et quarto solum querit quod de universali
in predicando et dicitur et quod de re
vel essentia rerum. Et secundum hec
possunt poni conclusiones responsio-
nes ad dictas materias
quarum prima conclusio nullum est
ens actu universale preter operationem
intellectus nostri [illegible]
probatur quia quodcumque reale
licet sibi ipsi preter operationem intellectus
habeat quantitatem et singularibus tale
tamen quantum non confert ei esse
universalis actu sed solum potentia
et fit actu universale per operationem
intellectus ut extendere ipsum
[illegible]. Et hec conclusio est contra
platonicos ponentes universale
actu extra intellectum secundum
actum completum. Et ex ista [illegible]
[illegible] nullam ponimus actu
in rebus sed dicimus intel-
lectum nostrum esse causam totius
universalitatis vel apprehensionem plus
est. dictum habet ens universale
fundamentum in re [illegible] intellectus
nature [illegible] dicitur universale in potentia
~~...~~ et habet actum completum in
intellectum nostro abstrahente
ratione vel dicitur universale

Nota albertum et avicennam

1 ...

Supposito primo

20

prima conclusio

2a conclusio

actu separatum etc. ¶ Tertia conclusio non
universalis est prior rebus singularibus
probatur quia causa est prior effectu
ex 6o physicorum ~~probatur quia~~
~~causa est prior effectu ex 6o physicorum~~
Sed non universalis est causa sin-
gularium propter duo primo quia
secundum participationem eorum ut dicit
principiant singularia. Secundo ex eo
quod differentias singularium
ex universalibus constituunt et cetera
specialiter ex 4o et 7o physicorum et
etc. ¶ Secundo quia illa quod habet
se in additione est posterius eo
quod habet se sicut sine addi-
tione ut clarum est ex 2o topicorum
Sed particulare habet se in ad-
ditione respectu ad universale
quia particulare super addit scilicet
materiam signatam conditiones
individuantes et cetera
et omnia quia cum a quibus
omnibus quidem universalis est
separatum etc. ¶ Sed probat hoc
ex eo quia universale ut sic habet
esse perpetuum singulare autem est
corruptibile sed constat quod perpetuum
est prius corruptibili etc. ¶ Sed
probat hoc tertia quia singu-
lare habet se ut ens imperfectum
in natura universale autem ut
ens sicut declarat albertus
magnus in commento physi-
corum tali ratione ¶ Quia natura
prius intendit speciem perfectam uni-
versalis intendit individua secundum quod
species declarat individuum propter consumari
secundum esse existentiae sed esse perfectum
est prius ante imperfectum propter
quod aristoteles 1o physicorum
docet quod imperfectum propter quod
aristoteles esse reducibile ad
aliquod prius tamquam ad
prius etc. ¶ Tertia conclusio
est quod universale quod universale
secundum actum complete universalis
nichil est ante singularia

3a conclusio probatur

sed est posterius ipsis quia
ut sit universale abstrahitur
per intellectum a singularibus
et per consequens praesupponit singu-
laria tamquam priora. Et hoc ergo
est dicere aristoteles 1o de anima
contra ipsum quod arguitur primo
contra primam per obiectiones probando
¶ Quod universale sit aliquid
actu praeter operationem intellectus
¶ Primo sic. Nam aristoteles 5o
praedicamentorum dividens res dicit
hoc quidem universalis hoc particulare
et per consequens res universalis est aliquid actu
¶ Ideo sic de substantiis sicut Nam
dicit aristoteles ibidem quod de substantiis
sicut primae et tales substantiae
... sunt universales ergo
universale est aliquid ¶ Item
quidditas et essentia rei est aliquid
praeter operationem intellectus ut supponitur
¶ Sed essentia rei non est res particularis
eo quod ipsa non includit con-
ditiones individuales sed est separata
ab ipsis et per consequens erit res
universalis ¶ Contra tertiam
arguitur sic ¶ Natura ubi
est perfectior rebus particularibus et
prius est perfectior toto eo quod est
imperfectius toto et perfectiora videntur
esse priora secundum ordinem naturae
Sed universale habet se ut pars respectu
partis ¶ Quia ut formatum
particularis ut solet declarari supra
in articulo ¶ Sed arguitur probat hoc ratio
quia natura universalis habet
se ut forma respectu particularis
¶ Quia ut magis abstractum
et magis prius super addit ei
materiam et quia cum a et praecedit non
universalis habet se ut pars respectu
particularis. Confirmatur et sic se habet
potentia ad actum vel obiecta
potentiarum eo quod potentiae dis-
tinguuntur per obiecta ¶ Sed universale
particularis est obiectum potentiae
sensitivae ... primo intellectivae

Argumenta contra 3am

ad tertiam
(?) contra

Ulterius autem obiciendo probatur intellectum
esse .iii°. de anima et expositor eius
Commentator. Probatur primo quia prior est
quam intellectiva et sensitiva et prima
vegetativa precedit primo consequenter
ut vult philosophus in libro de animalibus
dicens. Prima anima prius vivit
vivit ut planta quam animal
sensitivum et per consequens universale
est prius particulari. Secundo
[illegible] aliquid accipitur ut sit ultimo
secundum actum universalitatis et prius
sunt particulares. Quia universale
secundum actum universalitatis est post
non fit nisi per particularia ex quibus
ut sit ex universali [illegible] et dif-
finitio ostendens ea quid est
particularia [illegible] et Confirmatur
[illegible] est prius [illegible]
Nam dicit Aristoteles .iii°. de anima
quod intellectus apprehendit ut
[illegible] et dicit particulare autem in
directe et reflexe et per consequens actum
universalitatis [illegible] per [illegible]
quam [illegible]. Ad
istas obiectiones respondendo
dicit medium quod
[illegible] non dividitur
eius [illegible] etc.
[illegible] intellectus
[illegible] Aliud probat
dicit [illegible] quod aliquis loquitur et
[illegible] ut verba eius sonant
tunc non est eius intentio quod
in rebus separatis aliquod universale
actu sit bene potentia et [illegible]
intellectus. Ad aliud dicitur quod
[illegible] non sunt [illegible]
actu sed potentia [illegible]
per intellectum abstrahentem
Ad aliam dicitur et [illegible] quod licet
quiditas vel essentia [illegible] ut
sit separata sit a accidentibus
individualibus tamen non est
ulterius actu sed solum potentia et tamen
per intellectum abstrahentem. Et

de exhoc sequitur quod quiditas
secundum se ut sit in rebus particularibus
actu eo quod non est actu ulterius
per consequens ipsa individuatur non sit se-
parata accidentibus individualibus
Item quod in rebus dependentibus
secundum ordinem [illegible]
quiditas ut sit separata accidentibus
individuantibus. Item si ponitur
ulterius extra essentiam [illegible]
[illegible] est plus [illegible]. Ergo [illegible]
[illegible] de quiditate ut sit
et separata accidentibus individuan-
tibus tunc ipsa est separata [illegible]
et accipitur et per intellectum [illegible]
[illegible] esse separata. Ergo ut
sit semper universale actu [illegible]
[illegible] et infirmum [illegible]
quod quiditas [illegible] separata [illegible]
[illegible] individualibus et [illegible]
secundum quod [illegible]
separata et tunc ipsa individuatur
in sequenti et non [illegible]
sit [illegible]. Et de isto [illegible]
[illegible] in uno dubio [illegible]
[illegible]. Ad aliud dicitur quod
ipsa tamen accipitur quod quiditas
et simpliciter [illegible] per [illegible]
Ex hoc sequitur quod [illegible]
[illegible] consequitur quod [illegible]
[illegible] presupponunt [illegible]
[illegible] causa. Et non
[illegible] et [illegible] totum
et quiditatem et [illegible]. Et
quod [illegible]. Nam
[illegible] est causa [illegible]
non est [illegible]
[illegible] quod quiditas [illegible]
et [illegible] quod est forma [illegible]
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] que in hac materia
[illegible]. Ad aliud dicitur
[illegible] et intellectiva
[illegible] est [illegible] sensitiva

Ad obiectiones

Nam potentia intellectiva dicit
unde est et [illegible] patet ex 2o libri
et prius est post. Et sic exigitur
ex sequenti. Quia universale [illegible]
eius obiectum est [illegible] particulare
Sed ad illud patet intelligentibus quod
sunt allegata quod aut [illegible]
[illegible] aut plante quia sensi-
tiva. Respondetur quod [illegible]
non ponit ibi ordinem potentiarum
secundum originem et priorem aut quia
secundum tempus sed secundum modum generandi
[illegible]. Item sic nos plus
cognoscimus aliquid [illegible]
[illegible] et vagum quam [illegible]
Ad aliud dicitur quod [illegible]
bet quod secundum principium [illegible]
[illegible] et [illegible]
intellectualem universale et plus
singularibus secundum actum. Et hoc
est unde eo quod cognitio nostra
procedit ex virtutibus apprehendendi
ut ex 2o libri et prima physicorum
sed [illegible] secundum naturam [illegible] actus
[illegible] est [illegible]. Ad aliam
dicitur quod [illegible] quod [illegible]
universalis prior est secundum in-
tellectum [illegible] particulare et [illegible]
est [illegible] 2o libri sed non [illegible]
[illegible] quod actus universalis [illegible]
[illegible] ad extra singularibus
Ideo non est [illegible] quod
de [illegible] an [illegible] plus [illegible]
nostre [illegible] quam singularem
[illegible] habet [illegible]
libri. Sed [illegible] dicitur quod
[illegible] secundum [illegible]
cognoscatur sive [illegible] quia
universale [illegible] vel [illegible]
et [illegible] 2o libri. [illegible]
est quod [illegible] sint [illegible]
nostre universalis [illegible] quia
[illegible] potentia prius [illegible]
in [illegible] obiectum quia in
aliam. Sed [illegible] obiectum [illegible]
est universale quia [illegible]

obiectum aut sensus [illegible] et ideo
intellectus apprehendit universale
et ideo dicitur [illegible] 2o libri quod
intellectus cognoscat universale [illegible]
[illegible] sive [illegible] aut [illegible]. Quod
aut modum dicitur [illegible]
apprehendit sive vage [illegible]
posteriori [illegible] [illegible]
[illegible] intellectus [illegible]
intellectus [illegible] [illegible]
intellectus non potest [illegible] aliquas
species intellectus ut ex 2o libri
Aut [illegible] dicitur quod [illegible]
[illegible] ut apprehendit aliquas
[illegible] ut fantasiam
imaginariam [illegible]. Et [illegible]
quod in fantasia [illegible]
sive eo quod est [illegible]
et [illegible]. [illegible]
dubium [illegible] quod [illegible]
sit [illegible] quod [illegible] et
tamen [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] in [illegible]
est [illegible] quod secundum [illegible]
[illegible] et alios doctores [illegible]
[illegible] triplex [illegible]
ad [illegible] sufficit. [illegible]
[illegible] ratione et illa est [illegible]
esse et [illegible] ut [illegible]
[illegible] ut [illegible]
a platone [illegible] et [illegible]. Et
illo non [illegible] universale [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] ad [illegible]
universalis est [illegible] particularium
non secundum [illegible]
[illegible] non est separata et dis-
tincta [illegible] est [illegible]. Et
[illegible] plato [illegible]
[illegible] esse separatas [illegible]
a singularibus [illegible]
[illegible] et [illegible]. Alia est
[illegible] ut [illegible] est
[illegible] distinctionis [illegible]
Et [illegible] distinguitur [illegible]

[illegible] modos
[illegible] intellectus [illegible]

[illegible] ab [illegible]

in relatione idemptitatis ubi intelligitur
unum et unum vel duobus. Secundo relatio
media que nec est pure realis
rata realitate nec pure rationis
[illegible] tamen et hec loquendo de
ratione nostra que est tamen in
determinata. Sed est distinctio tamen
rei realis quod ex eo quod quidem esse
Et tamen diffinitiva. Et illos
distinctio non sunt omnino unum
reale nec omnino distincte realiter
quia que sic distinguuntur semper
sic se habent quod unum est
aliquid alterius ut passio ab
actione eius et per consequens [illegible]
distinguuntur tamen in tantum
Clarius quidem tamen potest videri ne-
gando de reliquo respondendo ad forte
[illegible] dicitur. Et sic relatio
distinguitur a suo fundamento
actio a passione [illegible]
[illegible] passio a suo subiecto. Quia
semper [illegible] unum semper addit aliquid
reale ultra aliquid [illegible] esse
alterius [illegible] a se simpliciter
Tamen semper addit ei realiter ab
[illegible] que et qualitas realiter
[illegible] Et ex hoc patet
deceptio [illegible] qui [illegible]
talia solum dicunt differre
ratione quod [illegible] est [illegible]
habent [illegible] in re
manifestum est enim quod [illegible]
[illegible] nostra [illegible] albedo [illegible]
[illegible] realis [illegible]
ab albo [illegible]
[illegible] secundum [illegible]
distinctio [illegible] secundum [illegible]
[illegible] rationalis que
est [illegible] ostendendo quid quid
est esse [illegible] Et patet [illegible]
[illegible] realis [illegible]
[illegible] notandum loquendo
de distinctione [illegible] et sui
fundamenti [illegible]
Et quando [illegible] nominatur

pure realis [illegible]
[illegible] pure [illegible] Sed ad
[illegible]
unde non debet intelligi sine
[illegible]
[illegible] pure realis [illegible]
[illegible] Et ad ultimos etiam
quidditas et natura unde sic
distinguuntur [illegible]
[illegible]
sic [illegible] et hoc non est de
[illegible] Nam supposita
semper addit aliquid reale qui
[illegible] materiam separatam
[illegible] aran [illegible]
individuantes. Et hoc est verum
loquendo de quidditate [illegible]
[illegible] secundum esse existentie [illegible]
suppositis et [illegible] excludunt [illegible]
[illegible] Nam dicit [illegible]
[illegible]
[illegible] est quod
quod est [illegible] est quidditas et
suppositum. Tertio illud quidditas
[illegible] simplicia [illegible] in [illegible] individu-
[illegible] et non [illegible] materiam
separatam et [illegible]
[illegible] Et ex hoc sequitur
quod non valet argumentum [illegible]
in [illegible] non est [illegible]
[illegible] individuantes [illegible]
sunt [illegible] secundum [illegible]
Nam ut dictum est [illegible]
[illegible] individuum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Tertio quod secundum illud [illegible]
distinguuntur a suppositis [illegible]
[illegible] ut est expositum

Utrum [illegible]
[illegible] quod
quod est [illegible] quod movetur [illegible]
illam [illegible]

et hoc propter aliam difficultatem
circa animam que consurgit ex parte
potentiarum et operationum anime et
essentie in hoc videlicet anima comparatur
ad suas potentias et operationes
eo quod tales sunt potentie
anime et effectus anime et nostra
cognitio [illegible] procedit vel
[illegible] vel operationes et potentie potius
cognoscantur ea quod causa
sunt sentire et intelligere et ef
fectus ut primo patet. Quinto
considerandum est sciendum quod anima est
[illegible] ad cognoscendum ipsum quod quid
est potest intelligi dupliciter
primo sic quod fiat ex parte
ipsius quod quid est sic quod
anima considerat ipsum quod quid
est cognoscendum et sic non est verum
Secundo quia ipsum quod quid
est perfectius animabus et est magis
[illegible] actu et per consequens est magis
cognoscibile. Isto sic quod hoc
fiat ex parte cognoscentis
ipsum quod est ex parte nostri
intellectus sic quod anima cognoscitur
et manifestatur intellectui ad cognoscendum
[illegible] quod quid est [illegible]
[illegible] intellectum precedit et
Ulterius sciendum quod disciplina
sunt [illegible] a quibus ipse et propter
ut que fluunt ex principiis [illegible]
speciei ut sunt propter passiones
que de suis subiectis dicuntur
per se. Et ideo ut patet ex primo posteriorum
et ideo talia accidentia vocantur
accidentia speciei ut risibile susceptibile
doctrine vel discipline respectu
hominis quia consequuntur naturam
speciei. Talia sunt accidentia [illegible]
et quia ut que non fluunt ex
principiis speciei sed insunt rebus
secundum materiam et [illegible]
que sunt principia [illegible]
individua sicut albedo vel
nigredo respectu hominis [illegible]

accidentibus communibus. Et ideo talia
accidentia vocantur accidentia individui
eo quod materia signata est principium
individuationis [illegible]
est. Ex parte tamen accidentia communia
respectu unius subiecti sunt [illegible] vel
respectu alterius communis subiecti.
[illegible] esse [illegible]
vel [illegible] non ade
quate sunt. Et [illegible]
[illegible] tamen propter quia [illegible]
quod [illegible]. Ulterius sciendum
quod per quod quid est in proposito intelligitur
illud quod per diffinitionem [illegible]
adequatam significatur ut est
essentia rei vel quidditas rei. Et
quia secundum dicta in precedenti
questione anima ipsa non habent
quid [illegible] quod non habent esse
seorsum [illegible] separatum ab
alio [illegible] a substantia
et ideo in proposito per quod quid est
substantia rei debemus intel
ligere. Ulterius est sciendum quod
secundum Aristotelem [illegible] methaphysice
[illegible] intelligere secundum quod est
in actu et separatum a potentia
[illegible] ideo forme naturales in materia
existentes non cognoscuntur a nobis
nisi per operationes et proprietates
[illegible]. Anima intellectus
[illegible] ex quo est [illegible]
[illegible] solum cognoscit
phantasmata que habent [illegible]
[illegible] et [illegible]
et intellectus agens a fantas
matibus operationum sensibilium
abstrahit cognitionem formarum
insensibilium que sunt cause
et principia illarum operationum sensibilium
[illegible] respondentur
ad questionem per ordinem. Primo anima
quia [illegible] ad cognoscendum
[illegible] ipsum quod quid est per se
[illegible] Primo quia patet
quia in [illegible] quod dicit [illegible]

in diffinitione indicante quod quid est

Cuius dictum est manifeste quod ipse

per animam quia sua sunt propria ipsi

ut esse coloratum et figuratum corpori

mixto. Licet sit actus quidam cum

speciebus corporis mixti. Hoc probatur

quia proxima anima in necessarium

propria sit partem et operationes ad

cognoscendum eius primam et ex

propriis autem hec ulterius cognoscimus

principium essentiale ad propria quidditatem

[illegible] etc. Hoc quia quam predicta

anima quia simul [illegible] in proposita ra

ipsum quod quid est eius exponitur

Hoc philosophus ubi dicit quod quod

unus tria[illegible] et unus inquit uero

[illegible] primus. Item ad dicit et hoc

est animal compositum [illegible]

[illegible] distribuit predicta anima

quia ipsum quod quid est Item

in hac diffinitione quilibet predicta

est actus que diffinitum [illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible] diffinitio [illegible]

est ostendit quod quid est diffiniti

[illegible] etc. Ulterius conclusio secunda

[illegible] ad cognoscendum quod

quid est substantiarum [illegible]

probatur quia dictum est quod forme

substantiales [illegible] ad cog-

noscendum [illegible]

effectus [illegible] et operationes

[illegible] sunt anima [illegible] anima

propria [illegible]

a quibus [illegible] et quia a formis

substantialibus sumitur [illegible]

quidditatiua eo quod forma est

que dat esse rei. Ulterius conclusio [illegible]

[illegible] et ultima conclusio est Item

[illegible] indicant quod quid est sub-

stantiarum [illegible] et quo ad

nos et non [illegible] probatur quia

[illegible] quo [illegible] quod

id est ipsum quod quid est principium

simul demonstrationis [illegible]

[illegible] de suis subiectis [illegible]

se sunt aliqua diffinitiones [illegible]

non demonstratiue [illegible] anima

ille sunt dyalectice et uane omnes

aput [illegible] ut sunt ille dif-

finitiones [illegible] ut

puta [illegible] et [illegible] Deinde

specialiter dicit in [illegible]

[illegible] est [illegible] in textu

notatur. Et sic finaliter [illegible]

[illegible] et [illegible] ordine

[illegible] quo [illegible] et quo ad

[illegible] et anima [illegible]

[illegible] doctrina precedat [illegible]

[illegible] causa [illegible] ad

[illegible] omne [illegible] et [illegible]

anima [illegible]

et inde est quod [illegible]

[illegible] est per [illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible] et primo sit Illud quod

impedit cognitionem ipsius

quod est [illegible] ad [illegible]

[illegible] ipsum quod est [illegible]

[illegible] anima [illegible]

Cuius [illegible] ipsum quod

quod est. [illegible] ipsum quod [illegible]

est [illegible] debet esse ab-

stractum ab omni extraneo et

[illegible] existente. [illegible]

sic ipsum quod est principium [illegible]

demonstrationis [illegible] ex [illegible]

[illegible] cognoscimus anima

de subiecto. [illegible] anima [illegible] passio

de suo subiecto [illegible] ipsum quod est

[illegible] ad cognoscendum anima et

[illegible] ad [illegible] anima [illegible]

[illegible] ad cognoscendum quod quod

est [illegible] talibus [illegible]

et demonstrationibus [illegible]

[illegible] demonstratione primo [illegible]

Hoc sic eo quod sunt principia es-

sendi et cognoscendi. Et dicit

[illegible] anima

eo sunt principia essendi quod

quid est [illegible]

cognoscendi. Ita sit quidquid
facit ad cognitionem alterius hoc facit
illud aut ratione similitudinis
et hoc non facit actus et subiectum
sunt prius dicta, ut eius materie
aut facit hoc ratione universalis quia
nec intellectus actus non sit impressum
subiecto. Sed pater quia cum ipso
illo modo ipsum non facit scire
eam aut facit hoc ratione causae
eo quod effectus notificant nobis
effectus a posteriori. Propter quod ut
prius probatum est actus non
est causa subiecti et per consequens
illo non notificant eam et ergo
nullo modo. Ultimo sic: nam
si hoc esset unum quod possemus
cognoscere quidditates substantiarum
intellectualium, contra quod dicit aristoteles
in secundo metaphysice. Nam dicit ibidem aristoteles
quod sicut noster intellectus habet se ad
cognitionem talium substantiarum
sicut oculus noctue ad lucem
solis. Patet sequela, quia actus
plus distant a quidditate subiecti
materialis quam substantie immateriales ab invicem.
Si ergo actus possunt nos ducere ad
cognitionem quidditatis subiecti, sequitur
a fortiori quod substantie immateriales possent
nos ducere in cognitionem ipsarum
quod est falsum in materialibus. Ad
istas obiectiones. Ad primam
dicitur quod bene probat quod actus
in quantum est de ratione quidditatis
non est causa ad cognoscendum quidditatem
ad hoc tamen bene stat quod
facit hoc ex parte nostri intellectus
cognoscentis ut patuit ex dictis
prius. Ad intellectum nostrum
ut sit unus allegata ex quo
tunc accipit suam cognitionem
primam. Propter quod prius
probatum est, dicitur quod omnis
cognitio nostra intellectiva
dependet a sensitiva. Ad secundum
cum dicitur quod ex quacumque
intellectione fantasmata speciem
videlicet fantasmatis aut dispositionem
motus factus secundum sensum. Ad secundum
tamen. Ideo intellectus
incipit a sensibilibus suam cognitionem
tamquam a posterioribus, quibus
apprehensis inquirit causas eorum
et tandem resolvendo effectus in suas
causas et ex effectibus, licet prius
in notitiam veniant in sensibilibus.
Ad tertium respondetur quod ipsum
quod est est triplex. Demonstratio
principium a posteriori et sic actus sunt
cognoscere actus in subiecto. Secundo
modo consideratur quo ad nos et per
accidens etiam notificant ipsum quod
est et sua subiecta. Nam ut dictum
in solutione precedentis argumenti
nostra cognitio comprehendit
et a posterioribus in causa precedendo
ad presentia. Contra et dicitur quod
non est inconveniens quod in
latere et hoc in diversis generibus
demonstrationis. Nam docet
aristoteles prius posterioribus ubi docet
quidditate demonstrationis, propter quod
in demonstratione quia sunt et eodem
sunt eodem quia demonstrationum
hoc probat aristoteles. Ad quartum
dicitur quod licet actus non
sint principia causandi subiectum, sunt
tamen effectus eius. Et ideo
licet notificant ipsum a posteriori.
Consequenter dicitur quod accidentia
sunt principia essentie et cognoscendi
et hoc loquendo de cognitione
a posteriori, quia effectus cognoscuntur
per suas causas. Non
aut hoc est verum de cognitione
a posteriori.
Ad
ultimum dicitur quod non cognoscimus
per principia et causas sed per
effectus eiusdem.
Ad quintum dicitur quod
licet actus non habeant similitudinem

equalitatis | ut scilicet sit duo al-
ba huius vel similitudinem proportionis
mutationis vel proportionis | Sed
contra quia effectus substantie ut dicitur
in libro de causis | Nam omnis effectus
habet proportionem similitudinis sue cause
ut dicitur in tractatu de causis
et ideo animus habet negotiari de
substantiis exterioribus sicut effectus
suam causam | Ad ultimum dicitur
negando quia substantie immateriales
secundum esse sint quidem quarum et | speculari
ab his cadunt sub fantasia sensate
sine est de immaterialibus | Et quia de
quantacumque intellectione fantas-
mata speculari | et substantie materiales
sint fantasiabiles | substantie vero
immateriales non ideo animus per
nos ducere in cognitionem substantie
materialis unde est animus et tamen
substantie materiales non possunt
nos ducere in cognitionem quidditatis
substantiarum immaterialium | Et si di-
cis animus ducat nos in cognitionem
substantiarum ipsum agere | ultra
procedere sicut sentiendo eo quod
ipsum imperfectum est | scilicet quia hoc
est impossibile quod aliquid eo
agat ultra conditionem propriam ut
dicitur in ... de physicis
... | Respondetur quia animus
ducens nos in cognitionem substantie
non facit hoc virtute propria
sed virtute intellectus agentis
qui primo abstrahit | aut
per distinctionem cognitionem sensibilium
devenit ad cognitionem insensibilium
ut dictum est | et ideo ipsum non
agit ultra conditionem propriam sed ...

Utrum dialecticus diffiniat per formam
et physicus per materiam | Patet quod movetur
Nam philosophus in textu ostendit | quod
ad physicum spectat determinare
de operationibus et passionibus

anime eo quod anima incorporata
potentiam consequitur | Consequenter
in hoc capitulo ultimo philosophus
male ostenditur | Et physicus
habet diffinire passiones [margin: et operationes anime et quare aliqua per alias]
... non ... intendens quod
per materiam | Et non hoc sicut
dicitur vel physicus et dialecticus | Sed
dialecticus diffinit per formam et non
per materiam sicut physicus | Quamvis
est ista | Nam dialecticus considerat
intentiones ultimas quas
habent res ut dictum
fuit in questione de universalibus
et tales intentiones quas
dialecticus diffinit et non sunt sua
obiecta sicut physicus considerat formam
naturalem in materia | Et ideo
diffinit per materiam | Quamvis
ulterius intellectum est sciendum
quod dialecticus duplex capitur
uno modo est artifex speculativus
ut considerat intentiones | secundas
adiunctas per ... que inten-
tiones sunt | quamvis abstracte
rebus in quibus fundantur
et sic dicitur uno modo dialecticus | Ex
dialectica est de eis intentionibus
adiunctis primo | Alio modo con-
siderat dialecticus et ...
ut sic ... | Et ...
ille artifex dicitur dialecticus
qui habet modum et usum dicere
in processionibus suis | Ideo modo
dialecticus est procedens ex communibus
probabilibus communibus oppinionibus
et sic ... dialectica dicitur
quia procedunt ex communibus et probabi-
libus et ... principiis
... | Et secundum
illud modum procedit ...
vocatur dialectica et talia | Ul-
terius est sciendum quod passi-
ones anime triplices possunt
diffiniri uno per solam formam
et sic ita est appetitus vindicte

Cum ergo finis habeat aliud p[illegible]
efficientis ut dicitur 2o physicorum
physicorum et efficiens existens
extrinsece sit movens materiam
introducendo formam. Ideo ma-
terialis finis forma et efficiens [illegible]
semper coincidunt sicut etiam
declarat Aristoteles 2o physicorum
dicens solam materiam non
coincidere cum aliis causis.
Alias autem dicit [illegible]
in unum incidere. Et quia fi-
nis ire est vindicta, ideo
diffinitio ire data per vindictam
tamquam per finem dicitur formalis.
Et sic quod diffinitiones physice
date per fines dicuntur formales
propter coincidentiam finis ad formam.
Alias passiones diffiniendo
per materiam ut ira est accensio sanguinis
circa cor etc. alias que diffinitio
materiam complectitur. [illegible]
passiones diffiniendo per utramque
que scilicet per materiam et formam ut
ira est accensio sanguinis circa
cor et ex impetu fellis
propter appetitum vindicte, que
diffinitio complectitur ambas
diffinitiones predictas. Et ita po-
ssemus possemus exemplificare
de aliis passionibus. [illegible]
has diffinitiones prima posteriorum
2o physicorum dicitur demonstra-
tionis principium. Et 2a
demonstrationis conclusio. Et 3o [illegible]
dicitur tota demonstratio po-
sitione differens. Et ideo quia
complectitur sufficienter medium
terminis demonstrationis posse
Ulterius sciendum quod medium
magis demonstrationis est diffinitio
et ex quo demonstratio considerat
scientias ideo distincte scien-
tie sunt per distinctas diffinitiones
sic quod unaqueque scientia ab
alia distincta [illegible] et specialem

modum diffiniendi habet sua
obiecta. Pro quo ulterius sciendum quod
diffinitiones tales sunt multipli-
citer. Quedam dantur ~~[illegible]~~ per
formam abstractam a materia sensibili
et ymaginabili. Et tales sunt
methaphysice considerationis. Prima methaphysica
est de abstractis secundum rem et rationem
neque concipit materiam sensibilem
neque ymaginabilem ut patet [illegible]
methaphysice. Alie sunt diffinitiones
que dantur per ea que secundum
esse sunt in materia sensibili quamvis
secundum rationem materiam sensi-
bilem non concipiunt. Et tales
sunt mathematice considerationis.
Prima mathematica considerat
quantitates abstractivas secundum
rationem a materia sensibili quam-
vis secundum esse non. Et ideo dicitur
esse prius quod mathematica res
abstrahit a materia speciali
et sensibili non autem a materia
[illegible] et ymaginabili eo quod
[illegible]
[illegible] exemplo dicitur
[illegible] que secundum esse
sunt [illegible]
[illegible] tamen diffiniuntur [illegible]
[illegible] non per materiam sensibilem
eo quod diffinitio debet dari
per propria et non per extranea et [illegible]
quantitas [illegible] non
concipit materiam sensibilem et [illegible]
[illegible] abstrahit autem. Alie
sunt diffinitiones que dantur
per essentiam concipiendo materiam
sensibilem. Et ille sunt dif-
finitiones physice. Causa quia physi-
cus considerat utramque naturam
scilicet materiam et formam. Et quia
diffinitio debet exprimere totam
naturam sui diffiniti ideo dicitur
physicum [illegible] debet dari per
utramque naturam et per quod ipsa [illegible]
materiam et non abstrahit a [illegible]

sunt diffiniciones practice. Istius sed
habent. Et est racio, quia per eas primo
dicitur primus acceptus diffinit
scilicet per quas intelliguntur attribu-
ta rebus per intellectum. patet quod
dicitur non considerat ulla et intel-
lectus quedam tamquam principia
sciendi et notificandi subiecta
ut patet exemplo de universalibus
Et quia diffinicio est principium
sciendi scilicet ex diffinicione consideracionis
Et diffinicio logice ex genere et
differencia constituitur et que sunt que
intelliguntur rebus attributa ergo [illegible]
dicta. Tercia conclusio dicitur quod
acceptus diffinit per formam separatam
quia considerat dicere est communi-
bus convenientibus [illegible]. Et forma
considerata ut non est contracta ad
materiam signatam excludendo
Ideo diffinicio dicta per hunc di-
formam solum dicitur dicere
Quarta conclusio phisicus diffinit
per formam et materiam sensibilem
probatur quia phisica naturalis
dicitur [illegible] ab aliis scientiis talibus
et speciebus. Vel quod [illegible] in materia et
non per aliquid plus et eciam
quia per diffinicionem ea quod diffini-
tur sunt principia demonstracio-
nis [illegible]. Ex attributo
[illegible] sciencie patet modus dif-
finiendi tunc diffinicio conveniens
naturali phisice scilicet [illegible] aliud
[illegible]. Quod non perfectus
modus diffiniendi phisicus est
per formam. Racio quia omnis
forma que est indeterminata
[illegible] extra quam nichil [illegible]
[illegible] actu [illegible] et naturalis
[illegible] excepto illa insufficiencie
diffinitur nisi diffiniatur per ipsa
[illegible] materiam ergo diffinicio per formam
complectitur et materiam eo quod
omnes forme naturales sunt in materia
extra quam non habent esse.

suas operaciones. Et ideo eciam
dictum est quod phisicus considerat utramque
naturam scilicet materiam et formam. Ex quibus
patet quod diffiniciones passionum phi-
sicarum dicunt quid et propter quid
sunt media in demonstracionibus
potissimis et nulla alia diffini-
cio. Et nulla alia dicit
totam causam passionis in subiecto
potissime. Et hoc est verum secundum
consideracionem phisici ad quod notandum
addit. Et diffinicio dicit quid
et propter quid secundum logicam consideracionem
ut eclipsis est privacio luminis a
luna propter umbram terre non est
[illegible] medium [illegible] quod [illegible] dat to-
tum medium et totam causam passionis
in subiecto. Et ergo de talibus dif-
finicionibus logice dicit Aristoteles in textu
Et sunt vane omnes sciencie ad
et demonstraciones. Et contra
dicta obicitur. Et primo sic diffinicio
dicitur per genus et differenciam
[illegible] topicorum. Sed genus autem
habet racionem materie differencia racionem
forme. patet [illegible] ergo
diffinicio dicitur non dicit solum
per formam sed per materiam et formam
Ideo sic diffinicio includit totam
naturam diffiniti. Et naturalis complectitur
duo principia scilicet materiam et formam
[illegible] dicitur [illegible] patet
[illegible] quelibet bona
diffinicio datur per materiam et for-
mam. Secundo sic diffinicio data
per formam et demonstracio [illegible]
ut dicitur [illegible]. Secundo
diffinicio dialetica est vana
ad demonstracionem et abstractio
ergo sequitur quod ipsa non datur
per formam. Hoc est [illegible] in [illegible]
Tercio sic phisicus neque diffinit
per materiam abstractam ab accidentibus
eo quod talem considerat mathematicus
neque per materiam sensibilem
[illegible] substanciam [illegible] quia [illegible]

non intercidunt diffinitiones quiddi-
tatiue ergo nullo modo physici dif-
finiunt per materiam. Confirmatur et
hoc. Nam omnis scientia est circa
ea que sunt priora ex quo sunt
speculatiua aliqua sunt abstractiora
et dicuntur priora prioribus. Talia
autem abstracta sunt et simplicia
ut patuit in questione de talibus.
Sequitur ergo quod physicus non
considerat materiam et per consequens
etiam non diffinit per materiam. Sed
istas obiectiones respondetur ad
primam quod licet diffinitio dicta
data per essentiam et dictam mathe-
maticorum ipsorum dicitur dari per formam
eo quod universalia abstracta sunt
et per consequens habent rationem forme.
Et autem dicitur quod essentialis
naturalibus diffinitionibus habent
rationem materie hoc non est in-
telligendum simpliciter sed respectiue
vel respectu aliquo quia respectu
illorum sunt plus forme naturalis
materia quam dicta. Dicitur tamen
loquendo large quod est impor-
tat formam ut tamen essentia ad
duplicem formam importat scilicet
formam partis que est anima sen-
sitiua dans esse et rationem animali
eo quod animal ab anima sen-
sitiua dicitur animal. Non impor-
tat formam totius ut notatur
et quidditatem illorum quod est
et ergo solum ut dictum est re-
spectiue importat materiam et non
simpliciter. Ad secundum dicitur quod
quando presupponitur forma presupponit
etiam quod omne eius sit suppo-
situm et forma et compositum eius-
dem. Et unde eius debet dif-
finiri per materiam et formam eo
quod diffinitio debet exprimere
totam naturam diffiniti. Et quia
hoc presuppositum est forma ve-
ritas quod aliud est forma

quod sequitur ex eo. Dicitur enim
metaphysicalia non sunt forte ab-
stracta non habent diffinitionem
per materiam. Hic est dicendum considerat
res abstracto modo per materiam
data et illo modo habet rationem for-
me et ipse diffinit per materiam.
Ad tertiam hoc dicitur quod
non dicitur [illegible] omnino [illegible]. Ex
simplicibus non est diffinitio quod
ergo metaphysica [illegible] sint
et abstracta sunt possunt habere
diffinitiones et si non habent
diffinitiones tamen nec [illegible]
scientia eo quod diffinitio fiat
et per diffinitiones definitorum [illegible]
in commento [illegible] et ex eo quod
diffinitio est principium demonstra-
tionis [illegible] scientiam. Ad
quartam dicitur non omnino [illegible]
[illegible] solum diffinitiones
[illegible] dicta que est sufficiens
[illegible] potissime ut
est diffinitio data per materiam et
formam. Ad tertiam dicitur quod
cum dicitur diffinitionem dicam
esse vanam non quod esset simpliciter
et omnino vana sed quod ipsa est
vana ad demonstrationes physicas
in quibus ipsa non potest esse suf-
ficiens medium eo quod passiones
physice oriuntur a toto
composito et talis diffinitio dicitur
solum data per formam. Ad
illud dicitur quod physicus diffinit
per materiam sensibilem et non per materiam
abstractam sicut patet [illegible]
[illegible] dicitur sensi-
bilem esse quod [illegible] materia [illegible]
et ergo physicus diffinit per materiam
substantiam [illegible] talia non
[illegible] non sunt [illegible] materie
sensibilis. Et ergo non intercidunt
diffinitiones quidditatiue et physice
per se sed solo partes in quanto
partes [illegible] ad materiam.

Dubium

tamquam subiectum Ad confirma-
tionem dicit sicut est patens ex pre-
dictis concedendo quod anima sit
est ultima et quod universalia sive
abstracta a sensibilibus non sunt sed
ab illis et ab illis sensibus
Unde physicus non abstrahit animam
a materia sensibili quia considerat talem
sed solum abstrahit ab hac vel ab
hac materia particulari sensibili
et hec abstractio sufficit ad sciendum
Consequenter movet Aristoteles
dubium de operationibus anime utrum
omnes tales sint communes corpori
et anime vel utrum anima habeat
aliquam propriam operationem quam pos-
sit exercere sine corpore Et dicit
Aristoteles quod hec dubitatio [illegible]
sed tamen est multum difficilis cer-
tificari et inducit de ira
de sensu et omnibus aliis operationibus
anime concludens Quod omnes tales
insunt anime et corpori simul
Ultimo autem inducit de nobilis-
sima operatione anime Et videtur
concludere quod non dicit eam quod
intelligere aut est fantasia
aut non est sine fantasia sed
constat fantasiam esse virtutem
organicam et etiam corpoream
ut est patet ex 2o et 3o huius
Ideo apparet quod intelligere est
operatio communis anime et corporis
Preter quod etiam Ad huius dicit
Aristoteles Quam distantiam
intelligere sine corpore dicit eam
texere vel domum edificare quod
dicit quod sit impossibile [illegible]
in 3o huius dicit oportet
quod intelligentem fantasmata
speculari fantasmata autem est
motus factus a sensu ut dicitur
2o huius Et sensus est virtus
organica et corporea ideo intellectus
intelligendo indiget corpore
et per consequens intelligere non est

propria operatio anime et sit virtus
determinate Aristoteles Quod anima
non habet aliquam propriam op-
erationem quia non communicat corpori
Aliquando tamen doctores ut
beatus Thomas et Albertus magnus
et plures alii oppositum dicunt
concedendo intelligere esse propriam
operationem anime quod sic probant
Nam si anima non haberet
propriam operationem non communicatam corpori
tunc etiam ipsa non esset
separabilis a corpore eo quod
tunc post eius separationem esset
omnino otiosa cum operatio dicitur
primo celi Quod anima eius
est propter operationem et primo celi
dicitur Quod omne eius
propriam operationem propter finem et
natura et deus producere ali-
quid frustra et otiosum quod
non est verum Consequens quod
anima est separabilis a corpore
Nam intellectus tertio huius
ponitur esse perpetuus sed constat
quod non sit perpetue materie
coniunctus alias eum nullo
modo esset corruptibilis cum
oppositum videtur conveniens
Ideo sequitur quod anima ha-
beat aliquam propriam operationem
et non aliam nisi intelligere
ut patet et primo hoc apparet
esse de mente Aristotelis qui
dicit 2o huius separatum
solum hoc ab aliis ut anima
a corpore et ut ibi exponit
tamquam perpetuum a corruptibili
et talis separatio esset impossibi-
lis nisi haberet propriam operationem
perpetuam post eius separationem
et quia videtur et ipse
etc Et ideo eisdem doctores
dicunt animam intel-
lectivam esse subiectum per se sub-
sistentem Ideo hoc dicitur

per se subsistens quod habet
propriam operationem per quam ab omnibus
aliis distinguitur et qua se
separat sicut dictum est. Ergo est etc. Consequenter
movet unum subdubium de tali oper-
atione in hoc primo dicens. Si
anima habet aliquam operationem
in qua non communicat corpori continget
etiam eam utique separari. Et si aliquid
talium est maxime intelligere
videtur aut non concludit similiter
in hoc primo id dicitur ostendendo
dicens per viam predicti quod intel-
ligere aut est fantasia aut non
est sine fantasia quod intelligere
non videtur esse operatio propria
~~anime~~ operatio alia. Respondendo et fi-
naliter solvere istud dubium est
sciendum quod anima sicut in
corpore in aliqua operatione dupliciter
uno tamquam instrumento et sicut
anima in ista operatione que est
intelligere non indiget corpore
tamquam qua non exercetur eam
per aliquod organum corporale
sed prout in materia corporali
separata est potencia intellectiva
ut 3o huius et hoc philosophus
declarabit Aristoteles in principio huius
2i per 4 textus per quos concludit
intellectum esse unitum incorpo-
ream et inorganicam quam
dudum habet locum. Respondendo
tamen sicut hic sufficit ratio
una est potencia ista qua se
intelligit in sua operatione que est
intelligere videtur corpore tamquam
instrumento tunc non intelligeret
nisi corporea. Sed anima nunc est
determinata per hoc instrumentum
corporeum et obiecta corporea etc.
nullam habet eius scientiam
de rebus separatis de universalibus
[illegible] esse etiam simul et ab-
stractum quod est falsum et contra
determinatum Aristoteles [illegible]

expressum in textu et sequentur [illegible]
dicit Aristoteles in 2o et 4 [illegible] metaphisice
ubi ponit et determinat similiter
de substantiis separatis. Item sic intellectus
non esset in potencia ad omnia eo quod
esset informatus forma corporali per
quam impedietur a receptione similium.
Item illud textus de anima [illegible]
philosophus exemplum unum [illegible] dicit
[illegible] hoc huius dicens intellectus
est [illegible] omnia ut anima intelligit
talia indiget corpore in aliqua opera-
tione sicut obiecto et sic intelligere
indiget corpore. Respondendo ponit Aristoteles
in textu. Anima intelligere aut est
fantasia sicut aliqui dixerunt qui
ymaginabantur vel non est sine
fantasia sicut volens ostendere et
quod est hoc huius dicitur ut patet
est allegatum etc. quod necesse intelligentem
fantasmata speculari. Sed fantasia
est virtus organica et corpori alli-
gata ut 2o huius expressum est et
Unde [illegible] est [illegible]
anime in hac vita et ideo licet anima
non separatur in hac vita et ideo etc.
nichil in hac vita ~~[illegible]~~
~~in hac vita~~ sine fantasmate et
[illegible]. Ulterius sciendum quod sicut
[illegible] et etc. aliqui [illegible]
duplices sunt operationes anime.
Quedam quod indigent corpore sicut
instrumento et etc. sunt sub [illegible] et
similiter sicut obiecto sicut de illis operationibus
[illegible] sicut videre audire
etc. Nam [illegible] indiget [illegible]
sicut instrumento quia sicut potencia
[illegible] et per pupillam et etc.
per potencias allegatum corporis [illegible]
[illegible] indiget etc.
corpore sicut obiecto. Sed anima [illegible]
est [illegible] huius. Et
[illegible] solum [illegible] in corpore est et
etc. Alie sunt operationes que
[illegible] non sunt [illegible] instrumento
sed solum sicut obiecto et non sicut [illegible]

corporalem sed presentiam potentie ut
et dicam sed tu habes caput grossi
certe. Anima fantasmata quod est
similitudo rei materialis intellectus
est ubi mediante obiecto operis
intellectus quia intellectus anime
esse fantasmata sicut sensus
coloris. Et in fantasmate percipi
tur res materiales extra intellectum
quoniam ipsum fantasma est simi
litudo fantasmata anima aliquam
habet naturam corporis. Ex eo quod
ipsa in voluntate quibusdam in
dividuantibus et materialibus representa
quorum est similitudo. Et ex
ex eo quod ipsa est motus factus
sensum secundum actum ut dicitur 3o huius. Et
sensus est virtus organica et corpo
rea ut dicitur 2o huius dicitur
igitur et cetera. Et ideo prohibetur in
tellectus proprio et adequato suo et
quidditas rei materialis ut
declaratur 3o huius. Relinquitur
est secundum quod sic aliquale
ex dictis patet. Nunc operatio
anime per se propria dicitur ipsa anime
plus sit quod anima intellectiva
operatione nullo modo indiget corpore
neque tamquam instrumento neque
tamquam obiecto. Et sic anima non
habet propriam operationem in hac vita.
Anima intelligere quod maxime
proprie anime non videtur requirit obiectum
corporeum ut ex dictis. Et illo
loquitur Aristoteles in hoc proemio quando
dicit nullam esse operationem
propriam ipsius anime. Alio modo
sic quod anima non indiget corpore
in aliqua operatione sicut instru
mento licet bene sic obiecto et sic
intelligere est propria operatio anime.
Nunc ut ex dictis anima non
utitur corpore tamquam instrumento
in hac vita sed solum tamquam
obiecto. Et isto modo
loquitur beatus Thomas et alii proemio

intelligere esse propriam operationem anime
intellective. Et dicit huius
modi Aristoteles loquitur Aristoteles
2o et 3o huius ubi ponit in
tellectum esse separabilem a corpore et
per consequens aliquam habet operationem
quam per eius separationem ut dicitur
et per quam perficitur. Et sic finaliter
respondetur ad dubium. Et quamvis
omnes operationes anime sint
coniuncte corpori et anime. Anima
ut quando exercet eas per instrumentum
corporea habet tamen aliquas
proprias operationes ut eas que spectant
partem intellectivam ut intelligere
ut velle intelligere contemplari
et speculari veritatem. In quibus consistit
felicitas speculativa humana.
Cum anima non utitur corpore a quo
ipsa per eius separationem a corpore
non esse felicitatis eius omnis
concedunt philosophi et theologi. Ideo et cetera.

Consequenter Aristoteles expe
dito proemio tractatum
in 2o qui quidem non longius
neque disputat sed monet quod pro
bat opiniones erroneas an
tiquorum de natura anime. Propter
quorum intellectum sciendum quod
quidam res inquirendi per illa
que sunt ei propria quam principia
supposuit esse dicta ab aliis
modo quidam ab antiquis de ea
in duobus scilicet in motu et sensu.
Inanimatis enim non conveniunt modo
duo predicta proprissime et animalis naturam
est sensus ut 2o huius dicitur.
Et ideo opiniones antiquorum de anima
in duas partes sunt divise. Quidam
inquirunt animam ex parte motus.
Alii autem ex parte sensus et cog
nitionis. Unde omnes antiqui qui
conati sunt inquirere naturam
anime ex parte motus dicunt in hoc
quod anime movens immobile
moveatur. Et ex illa gloria

quod anima sit de natura maxime
mobilium Causa quia maxime
movet Et quia athomi maxime
moventur Unde democritus dixit quod
anima humana esset de natura
athomorum et esset ex athomis
composita Et huic consentit leucippus
discipulus eius magister socratis
dixit animam esse principium quod
movet athomos Pitagoras
autem convenit cum leucippo et de
mocrito dicens similiter animam esse
compositam ex athomis Sed
anaxagoras posuit animam
esse intellectum Causa videt
solum animam intelligere et non
in animata Sed tamen posuit tamen
licet anima in homine intelligit
et non in brutis neque in planta tamen
licet anima dicatur quod illis magis
est obumbrata grossiciis et in
dispositione corporis quia intellectus
Unde omnes iste opiniones sunt false
et Aristoteles reprobat in capitulo quo
cumque tractatus Opinio tamen
anaxagore licet apparet sit falsa
magis tamen accedit ad veritatem
Sed antiqui qui in descriptione
naturam anime ex parte sensus
et cognitionis convenit in hoc quod
cognitum habet esse tale in
cognoscente ut tunc solum quod
non cognosceret aliquid nisi fit
realiter in anima Ex quo concludebant
sequitur quod anima sit composita ex principiis
omnium rerum ex eo quod ipsa omnia
cognoscit Et solum quod diversimode
loquebantur de principiis
rerum sed hoc est diversimode lo
quebantur de natura anime Nam
empedocles posuit iiii elementa
esse principia omnium rerum et ideo
etiam dixit animam esse compositam
ex iiii elementis Plato vero
posuit numerum parem esse principium
omnium unde ydeis Causa

posuit ydeas esse principium for
male Magnum vero et parvum
principia materialia et ideo etiam
posuit animam esse compositam ex
numeris consequentibus Sed aliqui fuerunt
opinionis talis scilicet Italici qui
dixerunt animam esse virtutem motivam
omnium quia posuerunt illam virtutem
esse principium rerum Dyogenes
autem credidit animam esse aerem
quia posuit aerem esse principium
rerum Eraclitus autem dixit eam
vaporem quia ipsum aliud po
suit esse principium rerum Ypocras
sequens dixit quod anima nichil
quod vivit est nisi calidus
vapor perfectus Alcmeon
vero dixit animam esse de substantia
celorum et posuit eam simplicem
esse et immortalem Sed yponas
quia noluit unus de grossis
[illegible] dixit animam esse aquam
quia videt principia rerum esse
aquatica et maxime animalium
et semen aquosum ad generationem Critias
vero posuit animam esse sanguinem
Causa rerum posuit esse principium
intra animalia Ypocras dixit sicut
animalia consumpti primum amisso
sanguine [illegible] Et hec opinio
est falsa Nam anima spiritus
non est sanguis hominis sed in
quantum sanguis est sedes anime
Et ergo Aristoteles reprobat omnes
istas opiniones extraneas Causa
omnes autem in hoc sunt false quod
deficiunt aut aliquod falsum
adiungunt et admittunt Et quia
ipsi errores parum conferunt ad
scienciam de anima ideo quem
tractatus ille de erroribus
obmittitur etc.

Explicit primus liber de anima
Sequitur nunc secundus liber etc.

Circa secundum librum de anima queritur primo utrum anima sit substantia per se ens
[illegible] inmediate in primo de anima
secundum in quo Aristoteles declinat de
anima vel opinionem opinionum [illegible]
[illegible] opinionem anti-
quorum. Et declinat Aristoteles
in hoc secundo de natura et quiditate
anime deponens eius de actibus
et operationibus et de obiectis potentiarum
[illegible] impressum. Et quia in
dicta inquirens(?) diffinitio est
principium sciendi. Ideo Aristoteles in
libro tradente(?) scienciam de anima
solum primo opinionem primo investi-
gat diffinitionem anime. Et etiam
et dicit quibus eadem diffinitio
perficitur. Et quia dicta ex ipso
Quod diffinitio est naturalis
quando res in respectu est per
divisionem. Ideo hic Aristoteles [illegible]
[illegible] si est et quid est anima
[illegible] in respectu [illegible] una divi-
sio de [illegible] anima est
anima. Et ideo dividit eam in [illegible]
[illegible] ut in substantia et in [illegible]
[illegible]. Et probatur quod
anima non est actus eo quod
anima est per se et per substantiam
substantie sunt ut dicitur [illegible]
[illegible] concludit quod anima est substantia.
Consequenter Aristoteles dividit substantiam
in materiam et formam et totum
compositum. [illegible] materia et in [illegible]
dicitur non est aliquid in actu
sed est pura potentia solum quia
[illegible] ipse non dicitur substantia [illegible]

substantiam. [illegible] cui subsistit [illegible]
formis utz primo physicorum [illegible]
[illegible] [illegible] primo physicorum
dicit Aristoteles quod ipsa materia
neque est quid et hoc aliquid neque
qualis neque quanta [illegible]
[illegible] est informis et pura
potentia. Et quale et quanta
sunt omnia actu formalia
[illegible] [illegible] forma vero solum Aristoteles
[illegible] est non est hoc aliquid [in actu]
sed est illud quo aliquid actu
dicitur. Et ideo quia compositum
est eius actu [illegible]
quod forme [illegible] hoc [illegible]
[illegible] dat esse rei intrinsice et
formaliter utz [illegible]. Ex
quo [illegible] infertur et est de intentione
Aristoteles intentum. Ut ipse est
[illegible] loquendo de forma
non est substantia sed est principium
substantie. Unde principium speciei
eo quod species ex materia et
forma [illegible] non sit [illegible]
[illegible] in natura et finalis
a natura intenta. Ideo [illegible]
[illegible] intentum ipsum est hoc
aliquid in actu et proprie substantia.
Nam ipsum habet per se subsis-
tentiam et non dependentiam [ad]
et ad alterum sicut materia et for-
ma habent dependentiam ad
invicem. Quod materia non sit
[illegible] potentia appetit
formam [illegible] fit [actu] tamquam
eius perfectionem. Et ideo sine for-
ma non habet esse [actu] probatur eo
quod actu esse attribuitur. Et
ideo primo physicorum dicit
quod ipsa materia appetit for-
mam sicut femina virum et turpe
bonum. Forma [illegible] habet etiam
dependentiam ad [illegible]. Nam forma
naturalis non habet esse per se
sed [illegible] alteri scilicet materie
[illegible] implicat [illegible] per se esse

ffora

[illegible] est actu A potentia [illegible] et forma [illegible]

Nota [illegible] potentia

Substantia materia forma totum compositum

Anima

Et quia substantia proprie dicta de sui natura habet rationem per se standi et subsistendi ideo forma proprie loquendo non potest dici substantia. Sequitur etiam ex dictis quod substantia duobus modis potest accipi. Primo propriissime prout complectitur in natura quod est habens aliquid actum et non aliud per se subsistens sine dependentia ad aliud. Et sic totum quod nomine substantie attribuitur et non principiis eius ut sunt materia et forma. Alio substantia accipitur communiter ut extenditur se ad substantiam proprie dictam et etiam ad principia eius et ita accipitur in proposito cum dividitur substantia in materiam et formam et totum compositum. Ergo ultra sequitur quod analogice de materia et forma et toto composito dicitur. Una primo et per se dicitur de toto et posterius vero per quandam attributionem dicitur de principiis ut de materia et forma tamquam de hiis que habent quandam reductionem ad substantiam. Aliqua potest ad secundum etiam. Pro cuius ulteriori intellectu est sciendum quod duplex est analogia quedam enim est que sumitur ex magis et minus perfecta et ista alio nomine dicitur analogia perfectionis et hec non tollit rationem generis. Omnes species eiusdem generis ut genus et semper sic se habent ad invicem quod una perfectior alia et ita animal est analogum ad hominem et ad asinum. Alia est analogia sumpta ex causa et causato et hec tollit rationem generis. Unde quia substantia precedit omnia causata secundum se ut primo nomine dicitur ideo eius analogice dicitur de substantia et ideo ibi est solum analogia perfectionis et

causalitatis que alio nomine attributionis analogia dicitur. Sed compositum materia et forma secundum rationem eandem precedunt compositum. Tamen quia hoc nomine substantia non dicitur de eis eque primo sed per prius et absolute dicitur de aliquo quod habet per se subsistentiam sine attributione ad aliud ut de supposito de aliis autem ut de materia et forma dicitur per posterius tamquam de hiis que habent quandam attributionem et reductionem ad substantiam proprie dictam tamquam principia ad principiatum et per hoc ad totum. Ex dictis faciliter potest responderi ad questionem per istas. Prima conclusio habetur quia non sit substantia proprie et principaliter est tamen est substantia analogice et communiter. Prima per conclusionem patet quia quelibet species predicamenti substantie habet rationem tamquam perfecti et completi in genere. Nam hoc est de ratione speciei. Et ipsa sit quid perfectum et completum in genere substantie propter quod philosophus dicit speciem compositi ex genere et differentia tamquam ex partibus. Forma autem non habet rationem totius et perfecti eo quod ipsa est pars extrema ut totius animalis compositi. Ideo ipsa non est species sed pars speciei predicamenti substantie. Ubi potest probari quod species debet habere rationem totius quia totum actum nature est ad speciem tamquam ad finem perfectum et principaliter intentum ut explicit et completum. Infirmatur de causa et formatur ideo eius imperfectum et incompletum. Unde non potest habere rationem speciei. Et unde species dicitur non se extendit ut expositio et unio mediate. Prima autem est perfectum ut unum dicitur unio mediate quia eius complementum in natura non habet per primum actum ideo non potest dici

species alicuius generis Et unde
ps non est unde totum ut ex p°
phisicorum sed anima est pars
speciei Et anima est ps animalis
et animal est species substantie
ergo sequitur quod anima non est species
substantie Sed contra ps conclusio
probatur quia omne quod est
subiectum vel anima ut dicit aristoteles
in predicamentis et quarto metaphysice
vel supponitur eo quod ipsum est
ps [illegible] aqua totum a
materia habet esse et non est anima
eo quod anima non est ps substantie
Ideo anima est substantia Item
per hoc potest tam intelligi
dividente substantiam in materiam
et formam et totum compositum et quia
anima est forma corporis animati
ergo est substantia Item potest
hoc patere tam in primo phisi-
corum dicente quod forma et
materia sunt substantia et conclusio vera
Ad conclusio quod anima sit substantia
quod est forma probatur quia id
est forma quod est principium
operandum in toto ut 2° phisicorum
sed anima est principium omnium opera-
tionum et rei animate propter quod sunt
distincta ut [illegible] et non vivunt
ut sunt minerales [illegible]
[illegible] motum [illegible]
[illegible] In secundo perscrutatur ad
[illegible] anime est necessarium
operationes tales [illegible] ergo sequitur
quod anima est forma [illegible]
Sed contra dicta multipliciter
arguitur et primo sic materia
et forma sunt principia rei na-
turalis specie dicta ut patet de 2°
primo phisicorum ergo sunt
diverse species Non est dicendum
quod possunt distingui specie
ita essent diverse species inter
se [illegible] quod non
sunt diverse species [illegible]

[illegible] ergo sequitur quod
sunt species substantie Consequentia
patet nam dicit philosophus
primo phisicorum Et principia
rei naturalis sunt primo contra-
ria et quia materia et forma sunt
principia rei naturalis ut videtur
dicitur ergo sunt primo contra-
ria Et anima sunt posita
substantia [illegible] ut in predicamentis
dicitur ergo materia et forma
sunt substantie [illegible] posita
Et non substantialiter vel substantia ergo
sunt species substantie Confirmatur
ro nam dicit aristoteles 7 metha-
physice Et forma est perfectior
quam materia et toto composito
sed ergo forma non est substantia
Ad species sic sequitur
animalia quecumque totum quod
est species substantie eo quod sit
dicta in [illegible] sicut dicitur
habet rationem totius et perfecti
ergo apparet expresse aristoteles
in suo [illegible] Et forme
materie debeant dici species
quidem totum quod [illegible] pro
perfectione est compositio ut excedat
et species dicitur quod perfectio
et completio in natura Ad ro
quia aristoteles in libro de [illegible]
in [illegible] declaratione ut facit
quem [illegible] forme specie
Ad 3° quia perfectissima
ut deus et intelligentie habent
rationem forme ut declaratur
aristoteles in 2° phisicorum et est
in 7 methaphysice preterea
quod est in fine primi phisicorum
aristoteles [illegible] determinationem
forme [illegible] artifice [illegible]
est [illegible] Ad [illegible]
debet secundum [illegible] substantie
sequitur quod perfectissima substantia
non debent dici substantie
[illegible] quod videtur absurdum

Non arguitur probando quod anima
et quaelibet alia forma naturalis
sit actus quia omni subiecto proprie
semper potest esse et non esse in subiecto
ut experimur patet. Quod anima
et quaelibet alia forma materialis non est
... de tamen in subiecto ut ex hoc
et primo physicorum ... quod non
est substantia sed potentia actus.
Item quaeritur actus et differentia per
se et ... viii. methaphysice de his.
Quod anima ... ut plures dif-
finiunt ... primo
physicorum ... habebunt rationem
actus. Item quaeritur actus est
est sufficiens ... et ...
dicit ... quod anima et ...
[illegible] planta ... anima est actus.

Ultimo sciendum ... praesupponit
anima in corpore physico ut qua-
litates ... dispositiones ...
... differentia. Et actus et
... sunt imperfectae dispo-
sitiones. Quod ... praesupponit
formam in materia quae prima
compositio et ... et forma
substantiali. ... compositio est
ex anima et subiecto ... substan-
tiali ... quod est ... per-
fectio ... Et forma substantialis
advenit enti ... in potentia ... est
sola ... actus ... advenit
enti in actu quia ...
... et ... consequens sequitur
quod anima praesupponit aliquas
formas substantiales in corpore physico
... quae praesupponunt qua-
litates dispositiones tamquam ... ex
quo forma est prima compositio.
Quia duae formae substantiales
non possunt simul esse in eodem
subiecto ut ... ab
omnibus tenetur. Sequitur ...
quod anima non est substantia ...
... Quod ... obiciunt
... quod materia
et forma non ... differentes
specie quod esset diversae species
sub aliquo genere ... quae
quia sunt diversa ... a specie
differentia non se sunt actus et potentia ... (in margin: ... forma et actus ... ad potentiam)
ut dicit ... in primo ...
Et ex ... Et genus
non est unum quod materia et
forma ... dicit ... quia differentia
specifica est differentia ... actus
et potentia est differentia ... genus
... exemplum ...
et ex ... materiae ... quod est
... dicit. Et actus et
potentia sunt differentia valde et ...
... fuit. Unde
actus et substantia non dicunt ...
sed differentia transcendentes et extra genus
... quod ... dicit
... sunt prima diversa.
Et actus et potentia plus dicunt
quam actus et substantia ut patet
ex illo quia actus et potentia
sunt principia essendi substantiae
ut primo physicorum. Principia
autem substantiae sunt praedicata
de quo ... quod substantia est
praedicatum ... ut ... metaphysice
dicit. Et ... actus et substantia
dicunt differentia extra genus sequitur
... quod principia substantiae
ut sunt actus et potentia dicunt
differentia extra genus. Et ex hoc sequitur
... in quibus ...
... Et materia et forma
sunt principia substantiae differentia
tamen ... vel
de quibus ... omnia illa dicuntur
differre specie quae non sunt ...
speciei ... Et adsumitur
... Et ... dicitur
primo physicorum principia ...
esse ... loquitur de principiis
rei quo adesse quae sunt materia
et forma ... loquitur de principiis
rei quo ... quoad ...

expellit aliquid ut sunt forma
et privacio. Anima forma expel-
lit privacionem. Ideo ista duo predi-
cata sunt contraria. Quinto ex predictis
contrarietas formarum mutuo se
expellencium tantum est sub eodem genere.
Patet minor quoque
predicando ut dicit Porphyrius. Et ideo
hec replicacio non est contra dicta.
Ultima concedit quod omnia
contraria sunt posita sub eodem
genere et hoc loquendo de communi.
Ad argumentum ad minorem et cum dicitur
principia rei naturalis sunt contraria,
tunc ulterius est dicendum quod
talia principia rei naturalis sunt
sub genere sub [illegible] speciei
et principia speciei. Alii autem
solum istam auctoritatem contraria
sunt posita sub eodem genere
i. sub eodem genere naturali ut cum [illegible]
vel sub intellectu contrarias.
Secunda habeat secundum esse
[illegible] ut dicit in predicamentis.
Et sic tunc illa replicacio etc.
non est contra dicta eo quod procedit
de genere [illegible] de quo loquitur.
Ad illam confirmacionem dicitur
quod duplex est forma quedam
forma informans ut est forma
naturalis inherens alicui materie,
et hec est proprie consideracio quia
hec est principium materie [illegible]
mobilis a quo motus dependet
formaliter ut dicit [illegible] physicorum,
et hec forma est imperfeccior
composito. Anima est pars compo-
siti composita [illegible]
sua parte eo quod compositum in-
cludit totam perfeccionem suam et [illegible]
plexum. Et [illegible] forma non est
[illegible] pars speciei et quia anima est
forma informans corpus physicum
vitam habentis in potencia [illegible] dicit
[illegible] in hoc. Respondetur
quod [illegible] quod anima est

speciei et [illegible] imperfeccior toto a
[illegible]. Alia est forma simplex
abstracta ut deus intelligencie,
et hec dicitur forma a [illegible]
manens et non aliam informans
quia ipsa non informat aliquod
corpus sed tamen compositum non [illegible]
et hec forma [illegible] consideracio
quod ille habet consideracionem
simplicem et abstractam. Hec est
perfeccior est toto composito et ideo
de ista loquitur [illegible]
dicens formam esse perfecciorem toto
composito non de forma infor-
mante que est pars compositi. Cum
ergo forma abstracta habet
racionem speciei quia racionem subsis-
tentis et non aliam inherencie
et [illegible] habet racionem tocius
et perfecti [illegible] non est pars
alicuius. Et per hoc enim solum
[illegible] confirmacio [illegible]
[illegible]. Secundo autem
[illegible] in sua [illegible] ut [illegible]
[illegible] formam speciei ut sunt
[illegible] hec non est ideo
[illegible] esse [illegible] saltem
loquendo de forma naturali.
Sed ideo quia ipsa est principale
et formale principium speciei
[illegible] denominatur quod sit
a [illegible] et [illegible]. Ad secundum
respondetur quod licet anima et quelibet
forma naturalis est in suo subiecto
non tamen eo modo quo accidens
est in subiecto. Nam accidens
est in subiecto quod hoc est
aliquid in actu et in toto com-
posito. Forma autem substancialis
est in subiecto quod est pura
potencia ut in materia prima.
Nam autem alii solum
hoc [illegible] dicentes quod
licet forma substancialis sit in
subiecto non tamen [illegible]. Sicut accidens
[illegible] accidens inheret suo subiecto

anima est actus quod facit / in
subiecto unum non per se et per se
sed per accidens forma vero substantialis
in hoc subiecto substantiali quia
ipsa in suo subiecto facit simul
cum ipso unum compositum formale (substantiale)
Et sic dicitur Sed de ratione substantie
est per se stare Respondetur quod hoc
est de ratione substantie completi entis
completum et perfectum in natura
specifica Et sic forma naturalis
non est substantia ut patet ex dictis
sed pars substantie et ideo oppositum
quod conveniat ei per se stare Ad
aliud dicitur quod animus diffinitur
per subiectum completum quod est
hoc aliquid in actu quia hoc
est proprium anime forme vero
naturali est proprium diffinitur
per suum proprium materiam propter quod
habet exercere suas naturales opera
tiones ut dictum est in primo hu
ius etc. Ad aliud dicitur quod
Nulla forma substantialis in eo
quod forma substantialis (suscipit) magis
et minus sed bene per participationem
ad subiectum secundum quod est predis
positum in tali subiecto Et sic
quod habet in tali subiecto plures
virtutes vel pauciores ad operationes
naturales Et ideo in animali dicitur
esse perfectior quam in planta non
quod in sua essentia essentialiter
sit sed quia perfectius operatur Ad
ultimum dicitur quod forma substantialis
considerata et dat primo et directe
dat esse simpliciter et sic nichil
presupponit in materia Alias neque
non dat esse substantiale vel essentiale
tale esse et sic presupponit certas
dispositiones in materia Et ideo aliam
dispositionem requirit materia ligni
secundum et aliam alterius Unde eciam
anima considerata ut dat animali
simpliciter vel animato in esse non
presupponit aliquid in materia

ligni bene secundum quod dat esse
hominis vel leonis animali presuppo
nit certas dispositiones hominis vel leonis
animali competentes Aliter potest dici
quod anima non presupponit ali
quam aliam formam in materia
substantialem non eciam manente
simul ligni bene presupponat
formam substantialem corrumpendam
Unde eciam educitur laborant quali
tatibus dispositionis que dispo
nunt ad introductionem anime etc.
In sensitive animalis dispositiones
qualitates et natura laborant pro
inductione forme secundum et cetera
anime igitur etc. Sequitur alia questio

Utrum anima sit actus primus sub
stantialis corporis organici phisici
Arguitur quod non quia ipse actus primus
quod prebeat animam esse substantialiter
que est forma consequenter anima
quod ipsa sit actus Prima forma
est actus sue materie ut patet ex
phisicorum Et dividitur actus ac
tus in primum et secundum Et concluditur
quod anima est actus primus Secundo
alio probatur ei secundum partes et
operationes Et propter investigari
eius actum anime quod est actus
primus Et quia ultra eius
ad diffinitionem requiritur dicitur Secundo
volens in respectu dicte anime
plenam diffinitionem anime eius
nunc anima est actus et dicit quod
actus corporis phisici Et ideo divi
dit corpus in corpus phisicum et
non phisicum Et quod corpus
phisicum dividit in corpus phisicum
habens vitam et non habens
vitam Et concludit quod anima est
actus corporis phisici vitam
habentis Et patet in viri
dium non anima et alias for
mas naturales quia alie forme

naturales sunt actus corporis physici
non habentes vitam ut forme
lapidum et sic de consimilibus.
Et ideo ad intellectum omnes
iste divisiones que iam
sunt posite per differentiam actus notandum
est quid primo. Primo declara
ndum est quod actus capitur
hoc modo. Unde complementum potentia a
eo quod actus et potentia sunt
opposita et unum oppositorum notificatur
ad invicem alterum ut dicitur
primo topicorum. Secundo primo
actus capitur pro naturali existentia
rei in rerum natura et sic omne
illud quod actualiter habet esse
actus dicitur. Sed primo potentia
capitur pro non existentia rei in esse
in potentia vel ad esse et sic
homo generandus dicitur potentia.
Tercio actus pro forma actuante
aliquid materiam et tunc
potentia capitur pro subiecto formam
forme. Quarto capitur actus pro
forma existente vel pro productione
productiva alicuius actus. Et
deinde alicuius complementum perfectius
plus habet actum actus. Quinta
fit actus esse exercitum et po
tentia effectum. Sexta capitur actus
pro operatione alicuius agentis.
Ex hiis tribus modis
anima actus dicitur. Prima enim
est eius in rerum natura actu
existens et etiam est forma actus
materie. Secunda respectu primi.
Et etiam est principium agendi
et producendi operationem vita
lium. Et etiam est effectus
alicuius ~~[illegible]~~ eo quod educitur
et introducitur in materiam. Et
ideo dicitur in libro 2o quod
anima habet se in 3a differentie
esse in rebus animatis. Et
dicitur 2a causa et 3a acceptio
est magis ad propositum. Littera.

[margin: actu]
[margin: vnz fortius / A falus]

dicitur etc. Et quidem anima est actus
primus non aliter quam forme
substantialis. Prima duo primo quia
ex forma substantiali et materia fit [margin: unum compositum per se et completum et perfectum fit]
2o quia impedimenti ... dicitur
est. Quidem forma substantialis pre
cedit materiam 2am quia forma
substantialis producit actum 2um
operationes et consimilia animalia.
Primo ulterius intellectum est
sciendum. Et actus primo dicitur primus
3o primo sunt primus ut ex
cludit omnem potentiam aliquam
et sic solum deus est actus primus
ut vult metaphysice dicitur. Alio
modo dicitur actus primus complementum
in ordine ad potentiam et ad opera
tiones ulteriores ab eo fluentes.
Et sic anima est actus primus
corporis quia ab eo fluunt actus
2i ut potentie et operationes. Tertio
actus primo dicitur primus prioritate
perfectionis et diffinitionis et sic iterum
anima est actus primus et tamen
operatio et potentia quoniam
ipsa est causa productiva. Ex quo
sequitur quod anima est actus
primus complementum potentiarum et opera
tionum dupliciter. Primo sedem
producens essentiam quia ipsa est
forma substantialis corporis dans
esse sunt. Operationes vero
vel anima dans solum esse
ut nunc et non esse sunt et
ideo dicitur actus 2i quia dat
esse potentia quod est esse actum
sic et sic. Et ideo anima est
actus primus prioritate perfectionis
et diffinitionis quia ipsa est
causa actuum 2orum potentiarum
et operationum. Sed causa est prior
et dignior effectu.
Ex hoc sequitur quod unum
quodlibet dicitur esse in actu
primo secundum illud secundum quod
habet esse sunt. Sed in actu

Id solum illud secundum quod
primo operatur et diversas operationes Et
ideo dicit Aristoteles 2° in textu Et eius
scientia et speculari scientia dicitur
in actu primo Una scientia
simul habet et scientiam in
quantum sciens Sed quo ad considerare
scientia sciens dicitur in actu 2°
quia considerare consequitur scientiam sicut
operatio suum principium Et sic est
corporis animati anima Ita habet
esse sicut ipsa anima est actus
primus corporis animati Operationes
vero et potentie sunt actus 2i cor-
poris animati quia secundum tales
animatum non simpliciter dicitur
esse sed potens operari Ulterius
sciendum quod ex quo anima est
forma naturalis ideo 2° patet
diffinienda est per materiam ut
per corpus cuius ipsa est actus
sicut prius dictum est de aliis
formis naturalibus que omnes per
materias diffiniuntur ut in primo
huius Et ideo Aristoteles 2° dicit hic
corporis naturalis phisici et non
phisici Corpus non phisicum dicitur
est scilicet mathematicum et artificiale
et cuius anima non est actus
quia non per se principium sui operationum
vitalium existit Et corporis
phisici ~~phisici operationes vitales
existere~~ Sed corpus phisicum est
corpus compositum ex principiis natu-
ralibus et scilicet ex materia
et forma ut dicitur 2° phisicorum
Et illud duplex est scilicet habens
vitam et non habens vitam
Et illud corpus dicitur habere
vitam quod per se ipsum habet mo-
tum augmenti et decrementi
et aliarum operationum vitalium
ut sunt cetera animalia et plan-
te Sed corpus non habens
vitam est quod non habet
in se principium augmenti et

decrementi et aliarum operationum
vitalium ut sunt lapides et huius-
modi et metalla et 4or elementa
Et Hunc ulterius intelligendum
est secundum Albertum duplices esse
[illegible] forme corporee elevate
quedam sunt que multum in se
quidem materiam corporis naturalis
et sunt forme non elevate
supra corpus in suis operationibus
ut sunt forme elementorum quia
ipse sunt [illegible] Et similiter forme
mixtorum inanimatorum que omnes
sunt declinate ad unam operationem
Et ideo requirunt corpus uniforme
me et non dissimilium [illegible]
et organisatum Alia est forma
multum virtute prime cause de-
generante et hec forma secundum esse
sensitiva et motiva movetur non
et phisicum corpus et hec vocatur
anima Et tales non habent plures
operationes sed a prima causa
data nature consequitur Et ideo
non est declinata ad unam tantum
sicut forma naturalis sed operatur multa
Et omnes tales operationes per
agit aliquid tamen corpus et instru-
menta ut dictum est in primo huius
Et ideo omnes tales dicuntur ex
partibus organicis Et quia
non agit huiusmodi operationes
per se tamen eo quod solum prime
cause operatur esse per se tamen
Ideo requirit diversitatem partium et
organorum per quas agit tamquam per
instrumenta Et ideo dicit Aristoteles
in textu quod anima est actus
corporis organici physici Ergo
anima est principium multarum
operationum naturalium et ideo non est
quid corpus uniforme sed partium
organicum per quod sit huius di-
versarum operationum Nam exigit
diversa instrumenta officialia ad diver-
sa officia et operationes deputata

Dic ergo corpus organicum est
quod habet diversa organa
et membra ad diversas operationes
deputata. Dic ulterius anima ex-
istens in essentia simplex
forma et principium multarum
operationum vitalium et habet per di-
versa instrumenta que sunt partes
et organa corporis. Unde anima
est actus et similis est artifici in ma-
te. Nam ars architectonica
existens non unum simplex opus
... facit domus sed pluribus
Et sic per diversa instrumenta
et media secundum formas lignaria
iam separando iam componendo
... Dic similiter anima una
existens habens potentiam operandi
multa opera vite et habet per
diversa membra officia que
sunt membra et partes corporis
organici vitam habentis
Et tunc patet quomodo responsio a-
lias supponitur ex dictis quod
anima non est corpus et ideo habet
suppositio probatur ... sic
quia anima inest corpori sicut
non inest corpori ut subiecto
... ut Et beatus thomas
sic probat hanc suppositionem quia
anima est primum principium vivendi
sive vite eo quod ipsa presen-
te vita adest et ea absente vita
remanet. Et corpus ut sic non
habet vitam quia aliud esset
corpus vivum. Nam illud
est quod aliquid inquantum
tangendi habet quod ei per se convenit
per se. Supponitur de ... plus ...
Supponitur tertio quod anima est
forma substantialis corporis physici vi-
tam habentis. Patet nam ipsa
dat esse simpliciter. Forma vero
accidentalis non dat esse simpliciter
ut expertus dictus. Et non solum
dat esse sed etiam vivere. Et quia
sequitur quod ipsa est forma substanti-
alis corporis vitam habentis. Et
patet etiam hanc suppositionem
sic. Nam si dolabra esset corpus
physicum tunc forma eius esset
forma substantialis et ipsa in materia
non remanet dolabra nec esset
ex quo forma eius dat esse
rationem et speciem. Sed nunc est quod
dolabra non est corpus physicum
sed artificiale ideo eius forma non
est aliqua physica substantialis
sed accidentalis. Nam hec propo-
sitio non corpus physicum et arti-
ficiale. Ratio patet quia omne corpus
physicum habet formam substantialem
a qua accipit esse rationem et speciem
et denominationem introductam. Sed
corpus artificiale habet formam
accidentalem introductam ab arte
a qua accipit rationem speciem
et denominationem. Et ideo for-
ma dolabre [illegible]
manet substantia dolabre. Sed
non dat rationem et speciem corporis
physici vitam habentis. Ideo
ipsa est forma substantialis cor-
poris physici vitam habentis
Istis suppositis respondetur questioni
sive ... anima est actus primus
substantialis corporis physici
organici vitam habentis
ut ... declaratur sufficienter
in corpore questionis. Ex ista diffinitione
elicitur primo quod anima
non sit actus corporis et physico
sed anima est prima eo quod
recipit plures actus ut supra ...
dicitur ... sed actus
et potentia sunt distincta valde ut
secundo ... Quod anima non est
actus ... sed corpus physicum est
compositum ex materia et forma
substantiali ut dictum est in ...
... Et quia anima etiam
est forma substantialis sequitur ...

1m co

2o

quod ipsa non sit esse actus corporis
physici quia alias in eodem corpore
essent plures plures forme
substantiales Confirmatur nam
si ipsa anima esset actus cor-
poris dependet quod ipsum est substantia
Non potest dici quia corpus ut
est dependet quam ipse actus cuius
anima non sit esse actus corporis
forma substantialis subiecti non sit
in hoc Nec secundum quia si
queratur prius probatur Deinde quod
due forme substantiales essent simul
in eodem composito eo quod corpus
ut est dependet substantia et eius
compositum ex duabus naturis
scilicet ex materia et forma Ad
argumentum quod ipsa anima
non est actus primus corporis
Nam dicitur ibi primo quod
actus activorum sunt in pa-
ciente predisposito et per quod
anima presupponit in se et
alias formas dispositivas
ut sunt qualitates dis-
positive Ad istud obiectum Respondetur
aliqui quod anima sit duplex
actus et est primus et secundus
scilicet primus est actus qui
sibi dat esse simpliciter ut
dictum est et est potentia et om-
nium formarum [illegible] quas re-
cipit et ipse recipit ut sunt presuppo-
nitur Ad secundum dicitur quod
anima in ordine formarum sub-
stantialium [illegible] suprema
presupponit omnes alias for-
mas inferiores in ordine for-
marum [illegible] ipsa est actus
non tamen secundum esse Sed quia
inferiores et forme secundum [illegible]
plus actuantur materiam quam
anima Nunc sic [illegible] anima
adveniat cum in actu et perfectum
aut ipsa esse actum aut plures
forme substantiales essent simul

in eodem Et sic est quod anima
que est suprema in ordine formarum
naturalium non tamen habet
in se omnes alias formas prout
sic presupponit in se ipso
ut quadrangulus triangulum
secundum quod dicit in ii de anima
Licet enim presupponat species infe-
riores eminenter continet in se
perfectiones aliarum [illegible] anima
presupponit in materia virtutes
forme inferioris ut virtute for-
me corporeitatis et ideo ipsa dicitur
esse actus corporis non sic quod
adveniat cum in composito Et
sic corpus secundum virtute qua-
litatis presupponit in materia virtute corpo-
reitatis tamen non per se Et ideo
virtutes due non arguunt duas
formas Una dicta est quod
anima est forma superior in-
cludit virtutes omnium formarum
inferiorum Alii respondent ad
hoc argumentum et est ad confirmationem
eius quod anima est actus corporis
prout corpus accipitur pro parte que
substantialis ut pro materia solum
et non pro toto composito et sic corpus
acceptum non ipse est dependens substantia
eo quod ut sic non est species
sed pars speciei Et quod solum contine-
tur in substantia ut prius dictum
est de materia et forma Ad ultimum
dicitur quod qualitates dispositive
precedunt adventum anime in esse
[illegible]
[illegible]
animam Et in via essendi
anima precedit tales dispositiones quia
ipsa dat eis esse simpliciter
et primum Et dispositiones non sunt
actus solum dant esse [illegible]
et secundum etc. dictum est in quarto questio [illegible]

Utrum diffinitio anime sit bona

Prius quam manus. Vnde
autem o(mn)i(n)o partes quibusdam
diuisionibus per quas in veri-
tatem perueniamus. Duplex in
diffinitione anime ex parte subie-
cti anime, et est ex parte sue
subiecti quod est corpus physicum
deinde potentia ... in predictis
conditionibus duabus. Quidam
[illegible] inducunt diffinitionem
anime istam: Anima est actus
primus substantialis corporis organici
physici uitam habentis in potentia.
Primum declaratum sunt. Quod
dixit Aristoteles in tertio primus
diffinitionis anime prima est quia
que datur per proprium subiectum
proprium anime, quod est corpus
physicum et proprium in quo
apparent uitales. Et hec
est prima diffinitio de qua queri-
tur. Et ideo inquantum dicitur
quod anima est actus corporis
physici habentis uitam in potentia.
Alia est diffinitio [illegible]
specialis anime et de hac trac-
tatur circa in sequenti. Et
illa datur per proprias operationes
anime que sunt [illegible]
[illegible] Ceterum
sciendum quod sicut [illegible]
dicens aliquantulum [illegible]
sunt enim quedam que habent
esse completum in natura per se
subsistentes ut sunt [illegible]
et talia est [illegible] diffinitiones
Alia sunt enim que habent
esse incompletum quod est ex
alio [illegible] et non est ex
subsistens et sic anima [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] esse
esse sed in esse. Et [illegible]
[illegible] quod [illegible] est per
quod sed [illegible] quod est quia
quod [illegible] illorum anima est.

[illegible] ad substantiam. Sic est
forme naturales non habent esse
completum et per se subsistens sed ex
principio cum materia. Et ideo est
forme omnes naturales habent
diffinitionem per materiam ut declaratum
est in physicorum. Et quia anima
est forma naturalis, dicitur cum
eo phisicorum quod ipsa est
suprema inter omnes formas
naturales. Et corpus physicum est
proprium subiectum ipsius anime
ut expressum. Quare ideo
diffinitur hic anima per corpus
physicum tamquam per suum subiectum
et materiam eius. [illegible] Et
tamen sciendum. Et est o(mn)i(n)o di-
uidens hic diffinitionem
substantiarum in simplicem et compositam
[illegible] substantiam compositarum
esse magis substantiam quam
simplicem. Non quod aduertere
quia subiectum non suscipit magis
et minus. [illegible]
Sed quo ad perfectionem et [illegible]
rationem substantie ut [illegible]
[illegible] Et non facit [illegible]
[illegible] comparationem substantie
composite ad eius substantiam simplicem
[illegible] quod forte se-
parate magis rationem substantie habent
quam que [illegible] Sed solum
comparat substantiam que non
ad suos [illegible] causales que
sunt materia et forma que
non habent proprie rationem
substantie sed solum [illegible]
et [illegible] inquantum sunt
principia essentialia substantie
ut declaratum in physicorum. [illegible]
[illegible] compositum quod constat
ex talibus principiis est magis
substantia. Consequenter
ponit [illegible] quod corpora
naturalia sunt magis substantia
quam artificialia. [illegible] est corpus

vegetabile et sensibile tamen expoliatur
que extra forme. Corpus vero
artificiale solum extra materiam
est substantia. Prima omnes
forme artificiales sunt accidentia
alicuius materie que perficit in
substantia. Ultimus sensus
hic particula ubi dicitur quod
anima est actus corporis habentis
vitam in potentia. Et particula
capitur dupliciter uno modo ut dicit
absentiam actus et sic illud habet
vitam in potentia quod actu
non vivit sed per potentiam aliquod
tempus vivere. Et sic semen
animalis dicitur habere vitam
in potentia. Alio modo capitur proprie
pro parte ad aliquem actum et sic
anima dicitur esse actus corporis
habentis vitam in potentia.
Nam anima est actus corporis
animati. Et vivere anime habens
potentiam principaliter ad exercendas
operationes vitales. Ultimus
sensus quod vita quandoque dicitur
duobus modis primo et secundo
Unde anima dicitur esse vita
prima. Prima quod est principium
originale et per actum omnis opera
tionis vitalis ut in precedenti
questione dictum est. Et nunc operatio
vitalis ab anima procedens dicitur
vita secunda non quia sit actus vita
Quia anima dicitur esse vivens
et non vivens. Respondeo ergo hec
particula quando anima est actus
corporis habentis vitam in potentia
i. habentis vitam primam in potentia
i. in parte ad vitam secundam i. ad
operationes vitales. Et sic simi
lis non valet prima particula. Et
anima est actus corporis non quod
sed illius cuius actu habet potentiam
exercendi operationes vitales aliter
sic exponitur hanc particulam
Et corpus vita non quando
corporis animati per se et non sed
ratione anime ergo anime ut sic actum
non est vita corporis animati ut sic
solum potentia vivere propriorum non autem
Respondeo ergo sic illam particulam
habentis vitam in potentia quod exercere
anime quem solum concipitur in que
vitam per se primo et actum principaliter
be ille expositionem non destruunt
ipsam. Et anima finaliter non includit
unum quod anima est actus illius corporis
que habet actum potentie exercendi
operationes vitales. Et hac ratione
anime convenit ratione principii vite
Ipsius secundum respondetur quod
diffinitio anime predicta est bona
per hoc quia ostendit et notificat
totam naturam anime in communi et hec
sufficiunt ad eius bonitatem. Et per hoc
patet quod est communis diffinitio anime ut
supra dictum est. Nam ad naturam
anime requiritur subiectum et opera
tiones vitales quas anima in subiecto
exercet et hec omnia tanguntur
in hac diffinitione non dicitur quod
anima est actus corporis physici tamen
solum habentis vitam in potentia
i. in parte (pratice) ad operationes vitales
exercendas etc. Et per hoc patet diffinitio
differre a quolibet alio per hoc
cum quod dicitur actus anima differt
a materia que est pura potentia. Et
per hoc quod dicitur actus corporis
~~debet~~ (ipsa dicit) dicit a toto composito quod
non est actus alicuius corporis cum
non est esse in corpore sed solum ipsius
forme etc. Et per hoc quod
dicitur physici differt anima a formis
artificialibus. Et per hoc quod dicitur
habentis ~~vitam dicit~~ vitam differt a
formis naturalibus inanimatis
Per hoc autem quod dicitur actus
primus secundarius quod dicit quod
vivendi actum habet etc. Et
Nota contra
alia dici possunt etc. Alia et pro
sic. Omne non est diffinitio

sed anima non ipsa sit forma abs-
tracta et uniualis ut dicetur
libro huius et per consequens ipsius non est
diffinitio ~~sufficiens~~ cuius sed per oppositum
in hoc eo diffinitur. Ut confir-
matur. Nam bona diffinitio
datur per partes diffiniti ut dicitur
sexto methaphysice et primo posteriorum
Sed anima non sit de numero simul
non habet partes ergo non habet
diffinitionem. Sed ~~tamen~~ arguitur sic proban-
do quod anima non sit actus
primus. Nam anima comparatur
ad corpus sicut forma ad materiam
ut extra et libro huius. Sed corpus
aliquid non habet formam substantialem
per quam est corpus seu quod anima
non dat esse corporeitatis sed dat esse viuum
licet esse animalis ut plato.
Sequitur expositio quod in corpore
ante animam presupponitur alia forma
substantialis dans esse corporeitatis
et per consequens anima non est actus primus.
Et confirmatur. Nam dicit philosophus
2º physicorum dicitur. Et philosophus
animal per se mouens se ipsum.
Sed mouens se ipsum diuiditur
in duas partes. Quarum una
est mouens et alia non ut ibidem
dicitur. Sed in animali anima est
pars mouens ergo aliam partem
corporis animalis oportet esse ta-
lem. Et per se posset esse pars
mota. Materia autem prima non
potest moueri per se quia prima
non sit ens nisi in pura potentia
ergo quod ipsum corpus animalis
ante animam habeat aliquam aliam
substantialem formam per quam potest
esse pars mota animalis et per
consequens anima non est actus primus
corporis. Sed contra hoc arguitur
ubi dicitur. Et anima est actus
corporis quod diffinitur
per ea sibi essentialia eo quod
bona diffinitio debet dari per es-

(margin: quia per animam corpus non est corpus)

(above line: diffinitiones)
sentialia diffinitiua ut patet sexto
methaphysice et etiam quarto topicorum
sed corpus non est de essentia
anime eo quod anima est [illegible] est
simplex et incorporea. Et ex eo
quod corpus est subiectum anime subiectum
autem est extra naturam et essentiam sue
forme ergo male diffinitur
hic anima per corpus. Item anima
est actus corporis artificialis
eo quod quedam animalia corporea
non habent de vitis et consimilia
et per consequens non solum est actus phisici
secundum quod diffinitio dicit.
Item animalia anulosa ut sunt vespe
et anguille et consimilia sunt
animata eo quod viuunt et non
sunt corpora organica et ad
diuersa officia deputata quia
utrobique quo adeo partes
sunt uniformia ergo non solum
corporis organici anima est
actus. Et si dicitur quod talia
animalia habent corpora aliqualiter
organica et diuisa de dispositione
eo quod habent caput et caudam
et alias partes licet non videtur
et perfecte sicut animalia perfecta.
Contra. Talia animalia diuisa
in multas partes quelibet pars
adhuc viuit et tamen quelibet
pars non est dicitur corpus organi-
cum et per consequens anima adhuc est actus
corporis non organici. Et pre-
terea [illegible] ab
[illegible] qui [illegible]
[illegible] transplantatur et crescunt
et non videntur esse [illegible] organi-
ca [illegible] non sunt uniformia [illegible]
positiue [illegible]. Cum [illegible]
[illegible] adprimum [illegible]
anima sit simplex quo ad essentiam
et non diuisibilis quo ad partes [illegible]
et operationes et hoc sufficit ad
eam ut habeat diffinitionem [illegible]
[illegible] non diffinitur ea per causas

(margin: eo quia non sunt de sua / partes de [illegible] differentia / et [illegible])

sed per potentiam et operationes vita-
les in hoc dicit Commentator ipsa est
actus corporis habentis vitam in
potentia. Ad confirmationem dicitur
Commentator partes anime habere se ut
prius anime quia sunt partes
anime perfectae. Et ideo apparet vo-
lens declarare de potentia in
effectum. Ideo huius dicit de parte
anime anime que est intellectus
dicitur et ideo ipsa potest diffiniri
per suas operationes sicut quaelibet alia dicta
per suas partes. Ad aliud dicendum
sicut supra dictum est quia anima
est forma includens in virtute
omnes formas inferiores ut
anima includit formam corporis
sub ratione. Et ideo ipsa non presup-
ponit aliam formam in materia
dantem esse corpori cum ipsa est
actus sed ipsa per se dat esse sub-
esse corpori vitale et hoc ratione
diversas operationes personales
ut patet etc. Ad confirmationem dicitur
quod anima movet corpus non per
esse suum sed quod unitur corpori
ut forma sed per potentiam motivam
unius partis et actus presupponit
in corpore ipsam animam et ut
forma corporis et sic anima est
prius movens aliud sicut potentia
motiva. Sed tunc corpus alia
non in quantum presupponit anima
a potentia motiva et forma
corporis est prius mota. Ad aliud
dicitur quod anima et forma
naturales propter non habent quod
quid est eo quod non habent
esse ultimo et per se. Sed habent
esse in subiecto quod est in ratione
ideo non possunt diffiniri nisi
per suum subiectum in quibus habent
esse et ideo prius dictum est quod quelibet
forma naturalis diffinitur per suam
propriam materiam cuius ipsa est
actus. Et ipse dicitur secundum corpus

non est de esse anime et ideo non
potest imperfecte diffiniri anime eo
quod diffinitio datur per posteriora
diffiniti. Et secundo quia in quolibet alia
est forma naturalis non corporis
est de esse eius quia ipsa non
habet esse per se sed esse quantum
corpori et ideo bene diffinitur per corpus
prius. Sed modum ita solvendum hic
argumentum. Dico quod prius
diffinitio non est essentialis
sed descriptiva et animalis tamen non
omnem dat proprietatem diffiniti.
Et quod dicitur ipsa quod omnes
diffinitiones plures sunt animales
quia anima quod plures considerat
descriptive considerat tamen non ut
admiratio et imitatio de pluribus
Sed brevis in speciali fundamentum
non tamen hoc solum non valet.
Nam sed pluribus non habet diffi-
nitionem essentiales quia utrum
prius aliquid sit propinque apud
eo quod diffinitio animalis non
fuit sit a posteriori [illegible] per quas
ipsa non est magis demonstrative
propinque sed sola diffinitio essentialis
sed hoc est finis quia plures propinquis
simus secundum dicitur ut ex quo
nature sunt propinque debet
et ideo habebit diffinitiones essen-
tiales per quas demonstrabitur
predicatum tamquam per medium apud
admirationem [illegible] sunt. Ad ipse
quod dicitur Commentator enim plura alia
in sua ratione includit quam di-
scriptive admiratio et admiratio
Et ideo plures quod diffinitiones
perfecte dantur per tales et cetera
ipsa non sunt animales. Ad aliud
dicitur Commentator vult et consimilia
sunt [illegible] ratio includit quia precatum non
plenus et perfectum sed licet [illegible]
inchoative cognitionem ita ipsa
Ad ultimum dicitur quod virtus
animalis includens sunt corpora

organum quo cedere et ex quo ad
sensus partes licet non tamen perfecte
et manifeste sicut animalia perfecta.
Unde propter hoc anguille precise
divise adhuc habent diversas
partes in spina dorsi cuilibet ...
que sufficiunt ad recipiendum organum.
Et ipse tales partes propter diversitatem
habent vitam. Si autem dividerentur
per spinam dorsi tunc statim vita
cessaret. Unde multis animalibus
spina dorsi habet se sicut cor in duabus
partibus. Et similiter dicitur de ra-
mis arborum. Unde habent
adhuc diversas partes et medullam
corticem que sufficiunt ad recipiendum
organum. Et ideo adhuc vivunt
et possunt transplantari. Sed si ac-
ciderent planta non tamen quod
per totam medullam dividerentur
tunc non remaneret vita et non possunt
transplantari. ipsi ... ad ...

Patet ergo diffinitio anime secun-
dum partes que moventur et
propria aut precedentibus non
possunt diffinitionem ... ...
sumpta per eos ... ...
vivendi. Unde quod in hoc ...
ponit diffinitionem specialem ...
sumpta a sensibilibus ...
vivendi dicens. Quod anima est actus
quo vivimus et sentimus movemur
et intelligimus primo. Unde ... sicut
quod sic ponit ... ...
Quia triplex est ... diffi-
nitio quedam materialis que est
demonstrationis conclusio quedam
formalis que est demonstrationis
principium. Tertia autem mixta
ex hiis quasi ... includit
totam demonstrationem ... ...
plus possunt diffinitionem materialem
et quamvis anime ... ...
anime ... per ... ... vita

habens. ... quia anima est actus.
Unde ... ponit diffinitionem
specialem et formalem anime ...
... principium formale anime
... principium formale vite
et operationis vitalis in speciali. Et ...
... quia ... diffinitionem
... ... et ...
possent demonstrari ... ...
Anime principium ... quo vi-
vimus sentimus movemur et in-
telligimus. Et actus corporis organici
physici vitam habentis. Quia anima
est principium primum quo vivimus
sentimus movemur et intelligimus.
Ideo anima est actus corporis or-
ganici vitam habentis. Et
tunc ... duabus diffini-
tionibus ... intelligitur ... dif-
finitio anime que ... est
tota demonstratio ... ista ...
est actus corporis organici physici
vitam habentis quo vivimus
sentimus movemur et intelli-
gimus. ... ...
... quod animalia distinguuntur
a non animato in vivendo. Sed
... ...
... et ... ...
est ... que ...
... ... Et similiter
... sibi simile ut planta.
... est animalia imperfecta
que sentiunt ... non moventur
progressive ... et quod
alia animalia imperfecta ...
ut ... ... que ...
moventur motu dilatationis
aut constrictionis ... quod sen-
tiunt aliquod ... delectabile
vel ... ... est animalia

perfecta que sentiunt et ...
progressive moventur de loco
ad locum. ... est animalia ...
et ... ... que ...
... sentiunt et moventur.

... ...
... libro ad lo...

localis sed est intellectiva ut sunt
homines. Et iste opiniones dicuntur
distinguendo scilicet inanimatum et
inferiorem animatum ad perfectiorem
et perfectum. Nam ut experimento cognoscitur
unumquodque perfectum perfectam operationem
perficit et eo de quanto aliquid
magis est in actu tanto actus
ascendit scilicet perfectio. Et quia vi-
ventia sunt inanimatis perfectiora
viventia eo de quanto aliqua viventia
pluribus per operationes virtutes exer-
cere dicuntur videntur esse perfectiora.
Et ideo talis accessus videtur esse
per motus et operationes sicut patet in
individuis et in actionibus eorum. Illud
enim perfectius quod pluribus modis
movetur et secundum proprias vires sicut
quod sit ex aliquali parte ex
predictis. Quedam sunt
forme penitus immerse materie
quarum nulla operatio que excedit
et sunt ut sunt forme elementorum
et mixtorum inanimatorum
et tales sunt determinate ad unum
motum. Et dicuntur forme qualitatis
elementi in eis predominantis. Et ideo
ille forme non exercent nullam
actionem que procedit ab ulteriori vir-
tutis vitalis. Secundo forme non
tamen que sunt determinate ad
unum. Et hec sunt forme que
sunt principia multorum motuum
et operationum vitalium et tales
sunt determinate corpori organico
disposito ad diversa exercitia
et operationes et vocantur anime
et sunt scilicet sensitive vegetative
et perfectiores sunt in animatis.
Et quia plante et vegetabilia
exercent pluribus motibus
moveri augmentari nutrire
et augmentare. Ideo anime
dicuntur et perfectiores in animatis
et post plantas ad inferiora
pluribus motibus moventur esse

Anima vero motus vegetativi
sentiri. Et propter hoc anima perfectior
quod vero plantis motibus pro-
cedit et de loco ad locum. Et propter
hoc homo qui vero animal
perfectum intellectivum et rationale.
Et eo in anima intellectiva est
altissimum gradum. Et in hoc
gradu semper per hoc includit priores
et ad hoc superaddit ei aliquid
ut sensitiva includit vegetativam
et intellectiva sensitivam et vegetativam
in quibus patet. Et anima intel-
lectiva dicitur scilicet intellectiva species
anime et per excedens corpus
Sequitur vero exclusive. Quod
ad hoc quod aliquis eius dicatur
anime sufficit quod corpus habeat
aliquam [illegible] modum anime
et non requiritur quod habeat
omnes simul. In plantis scilicet
est primus modus anime qui est
scilicet augmentatio et decrescendi
et alia que per ea sunt vege-
tativa. Sed nunquam separatur a sensitivo
sed non econverso per quam aliquando reperitur
vegetativum vero in plantis ubi
non reperitur sensitivum. Sed econverso sensitivum
sine vegetativo inveniri est. Ver-
bi sensitivum separatur ab intellectivo
sed non econverso. Nam in brutis
sensitivum sine intellectivo reperitur
sed inveniri econverso intellectivum reperitur
sine sensitivo et hoc in quibusdam
et modis. Et hoc ideo dicitur
quia in superioribus in intelli-
gentiis ideo reperitur intellectivum
sine sensitivo. Et causa quia
in talibus potentia intellectiva
non est alligata corpori et organis
sequitur alias potentias sicut in
inferioribus. Et ipse vero sicut
quod potentia vegetativa est
principium radicale et primum aliarum
potentiarum anime prime quod est
anime in esse omnibus viventibus

Et in qua omnes vite operationes intellectus
fundantur et ideo est principium perfectivum
per animationem et subiectum sed quod
alie potentie sunt principia habent tamen
quod subiectum et fundamentum vite
potentia a corpore intellectus Unde anima
potentia et determinatione eo quod
perficiunt animas alias ideo est
perfectissima Unde [illegible] tenet
omnes sunt post ea pertinet et ideo
et eas excedit Sequitur post ultimo
quod unum animatum differt
ab animato vivere per quam
omnis operatio vite est eo quod
illa nullius actus est ergo
a forma Sed forma que est
vite naturalis [illegible] et est
ad unum et unica possunt in
plures operationes et motus plantarum
et [illegible] motum [illegible]
et augmentationes [illegible]
quo [illegible] [illegible]
sic [illegible] vel leve sed quod
est [illegible] Sed forma
illorum non est a forma que est
naturalis sed a forma que
est anima vegetativa Sequitur post
principium quo sentimus est anima
sensitiva quia anima sensitiva
non separatur a vegetativa ut dictum
est quia anima vegetativa est prima
vite [illegible] ut [illegible]
ergo est anima sensitiva et prima
vite [illegible] Et similiter anima
intellectiva est principium quo intel-
ligimus et sic [illegible] ad [illegible]
[illegible] ad [illegible] et [illegible] ad
[illegible] 2o [illegible] Ultimo sciendum
quod illud comparatione dux
est sed quo sumus ut [illegible] Et [illegible]
est anima Anima [illegible] est subiectum
et [illegible] non [illegible] Et quo sumus
formaliter et [illegible] est [illegible] quod
[illegible] est forma [illegible] dans esse
et rationem [illegible] Et similiter quo
vivimus duplex est aliquod quo

vivimus formaliter et est anima quia
est principium formale vite dans
esse et rationem vivendi Aliud
est quo vivimus ut [illegible] et est compositum
[illegible] ab anima quia anima
forma dat esse sed ex hoc
materia [illegible] et ideo est principium for-
male vite et ideo dicit [illegible] quod
ipsa est primum principium quo vivimus
sentimus movemur et intelligimus
Ubi sciendum correspondet quod
predicta diffinitio est bona dif-
finitio formalis et specialis
anime patet quia ipsa exprimit
omnes [illegible] vivendi [illegible]
essentiales per quos distinguuntur
[illegible] et [illegible]
ipsa dat principium formale
et [illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible] argumentum
et primo sic Diffinitio est [illegible]
quod quid est [illegible]
sed unius rei solum est quidditas
ergo est solum una diffinitio
Secundo sic diffinitio [illegible]
solum convenit anime [illegible]
quia solum [illegible] vivimus sen-
timus et intelligimus ergo quod
ipsa non est bona eo quod non
convenit omni anime Tertio sic dif-
finitio bona debet dari per
priora eo quod ipsa dat esse
[illegible] demonstrationis [illegible]
Sed ista diffinitio datur per
[illegible] anime per [illegible]
anime que fluunt a substantia anime
tamquam [illegible] Ad
sic [illegible] diffinitio [illegible]
anime eo quod potentia anime
est [illegible] principium operationis
anime [illegible] anima est in
[illegible] principium [illegible]
ipsa non est bona [illegible] quia
bona diffinitio non debet
convenire alteri a diffinito

Ultimo sequitur quarta particula diffinitio
est tercia et formalis causa et cum
quod dictum est videlicet quod
conclusio tantum ipsius demonstrationis
primo aut ipso facit hoc apud
aut apparens. Nam apparens
quia ipsa per partes et operationes
causa que sunt priores
causa. Non est apparens sic quod
sic ipsa non esset principium
demonstrationis neque diffinitio
formalis eo quod ipsa non
dicit causam sed effectum cause
nisi oppositum in conclusione declaratur

ad prox.

ratio. Ad illas obiectiones dicendum
dicitur quod ad primam quod licet unum
sit solum unum sit quod ad
aliud diversimode per exemplum
et notificatur. Quamvis enim per
causam materialem et notificatur
per diffinitionem materialem quod est
demonstrationis conclusio quamvis vero
per causam formalem et sic noti-
ficatur per diffinitionem formalem
que est demonstrationis principium
et sic eius causa. Et sic in
proposito quod eque causa noti-
ficatur per primam diffinitionem
que sumitur a causa materiali
et efficiente et speciebus notificatur
per eam que dicit per formale
principium eiusdem et primum eiusdem
in speciali. Ad secundum dicendum
quod exemplum causa intellectiva
vel humana et forma est unde dicitur
potest causa ergo ipsa includit
virtualiter omnes alias sicut
perfectum includit imperfectum. Et
eo ipso quod causa est omnes alie
cause in virtute. Ideo ipsa erit
hic solum describitur. Et ideo
ex eius descriptione faciliter
habetur descriptionem omnium
causarum in speciali. Nam causa
valet est que unum an
quemad [illegible] et eius idem est

Ad tertium dicendum quod formam
ad 3a dicitur quod ipsa non dat se
per partes et operationes sed per for-
male principium quod tamen quod
alio nomine non possumus exprimere
nisi per tales modos loquendi. Ad
4am dicitur quod licet non sit
necesse dependere primo ex parte
partium potentiarum principia que
sunt instrumenta ipsius anime et
quibus mediante fluunt operationes.
Et 2o dicitur et principale principium
inter quod non solum probat opera-
tiones sed etiam partes et hec est
sola anima. Ad ultimam dicendum
quemadmodum. Et per diffinitio
demonstrat primo ex parte eo quod ipsa (172)
dat per causam propinquam quia
per formale principium vite et per
modos vivendi speciales. Et ideo
ipsa est notior quam prima que
dat per causam remotam quia
per causam materialem et modum vivendi
in genere. Et ideo prima ostendit
quod est ipsius anime. Secunda
ostendit propter quid est. Unde
non solum effectus ostendit quod
est sic cause sed etiam causa enim
ostendit quia est sui effectus
licet primo propinqua causa non
propinqua et immediata unde propter
quid est ergo etc. Textus 6.
Textus. Dicit quod licet diffinitio
2a demonstrat primam ipsius
tertia ratio quia ipsa dat se
per effectum anime et operationes et
modos vivendi qui dicunt nos
in cognitionem anime eo quod sunt
nobis notiora quam anima
secundum se et sicut hominum modo
loquendo. Et ideo hec diffinitio
2a non esset primum demonstrandi
per causam ex parte sed ex parte effectus et quo
advertit. Et eam videtur per
[illegible] ex [illegible] priora prius
[illegible] et 2a notificatur nobis anima

et cuius potentie per partes ut prepara[tur]

Utrum in eodem supposito sint plures [formae substantiales] anime totaliter distincte secundum essentiam
invicem. Et quia pro quanto plures
possunt dissimiliter anime inpulsum
audit quod anima est principium vite
et omnium motorum animalium in spiritualibus.
Sed ut quantum potentie anime ad
ipsam animam invenies hoc dico
primo utrum quelibet istarum potentiarum
anime sit anima ut partes anime ita
quod sint plures anime distincte.
Et similiter tunc est secundum dubium
an iste partes anime sint separabiles
secundum rationem et loco et subiecto
vel secundum rationem tantum. In primo dubio
est sciendum quod quando potentias anime
esse animas potest intelligi dupliciter.
Primo secundum quod ille potentie sunt
complete et indivisibiles. Utrum secundum
hoc quelibet illarum sit anima
et illa non est dicendum etc. Et diversi-
tas potentiarum est propter supposita
diversitate animarum. Nam secundum
tactus inseparabilis separatur ab
aliis eo quod est in animalibus
imperfectis sine aliis sensibilibus
ita sensitivum est separatum ab in-
tellectivo in vegetativo in brutis.
Et vegetativum a sensitivo in
plantis. Nam alia vero est. Et
prius patet separantur ab aliis et non econverso
et sic manifestum est quod ve-
getativum in plantis aliud dicit animam
quam sensitivum et vegetativum in ani-
malibus. Potest intelligi hoc secundum
sint potentie anime existentes in
eodem supposito et sic sunt et supposita
diversitate animarum in eodem ut
utrum quod ponere in homine secundum
vegetativum sensitivum et intellectivum
requirunt tres animas distinctas
et de hac specie est quod quanto est
de hoc est difficultas propter plures
opiniones de ista materia. Ulterius
est sciendum quod duplex est intrinseca
forma et accidentalis. Una forma
est principium et essentia dat esse. Et
principium essentie alia est principium
vite in corpore. Et quia omnes
est supremus ad unum ideo etc. forma
est superior ad aliam. Et ergo aliquibus
pluralitate animarum in eodem
supposito procedit implicare
pluralitatem formarum substantialium
in eodem quia per diversorum supposito
et plures sequitur diversos in spiritualibus
ordines et persecutionis. Probatur utique
et una in eodem non sunt plures
forme substantiales taliter dicte
habetur et probatur. Et nec
plures anime. Pro quo ultra est
sciendum quod diversitas fuit et
adhuc inter philosophos in libro
fontis vite utrum plures forme
sint in eodem. Nam quidam ut
Avicebron dicit et sui sequa-
ces in libro fontis vite ponunt
plures formas substantiales in eodem
supposito differentia et hoc secundum gradus essentialiter de aliquo diversitate
habentia se secundum sub et supra
ut forma substantie ponit, deinde
a forma corporalis et forma co-
lorativa ponit aliam a forma
animalitatis etc. Alia fuit opi-
nio. Et quantitate in omni
mixto essent plures forme
substantiales scilicet hee forme sub-
stantiales quattuor elementorum
et ultra hec forma mixti et
illius opinionis fuit commentator
qui posuit elementa manere
formaliter in mixto sed in quod
attribuit ei ita secundum decisio-
nem intentionalis que ipse sunt
sunt de substantia valde comprehensibilis
opinio utique implicare plures
formas in eodem quod ergo dicit.
Et commentator ponens in-

prima de commixtione formarum ele-
mentorum in mixto non loquitur
de formis substantialibus sed de qualitatibus
elementorum que manent in
mixto secundum esse [illegible] | Aut si
loquitur de formis substantialibus
tamen solum facit disputative
contra Avicennam | Ita fuit opinio
quod in quolibet animato due [illegible]
essent, due forme scilicet forma
corporeitatis et anima que est perfectio
[illegible] et hec opinio Avicembron
[illegible] sustinetur | Alia fuit
o[pinio] distinguens esse animam
intellectivam in homine a sensi-
tiva et vegetativa | Et tenentes
hanc opinionem nituntur eam probare
auctoritate Aristotelis 2o in textu
in hoc 2o dicentis quod prima
intellectiva separatur ab aliis
partibus sicut perpetuum a corruptibili
Et similiter auctoritate Aristotelis 3o
| De libro de animalibus ubi dicit
quod intellectus est aliunde [illegible]
[illegible] Et Commentator [illegible] in
materia dicitur a principio [illegible]
et dicendum ut [illegible] dicit | Quia prima
vegetativa et sensitiva educuntur de
materia quia [illegible] materie
Et pluribus aliis rationibus
hec opinio [illegible] intendentes
quod patet patebit in [illegible]
contra ista [illegible] in
in pluribus habent veritatem
sed anima sola [illegible]
ut motor sicut intelligentia
orbi et sicut forme substantiales dant
esse | Sed hec est falsa et contra
intentionem Aristotelis in hoc 2o | Tertio
contra o[pinionem] [illegible] | Tertia fuit
ponentes plures formas substantiales
in eodem composito absque
tali distinctione | Prima opinio
tamen supponit [illegible] inter
formam [illegible] et animalem
de qua aliquis est plus

dicendum ut sic quod forma substantialis
advenit enti in potentia pura videlicet
materie et facit ens simpliciter
in actu dans esse simpliciter | Sed
forma accidentalis advenit enti
in actu quia composito ex materia
et forma et non dat esse simpliciter
sed esse secundum quid ut esse tale
et tamen ratio [illegible]
accidentalis | Si ergo plures essent
forme substantiales in eodem tunc
solum prima adveniret enti
in potentia videlicet materie et ei sic
solum daret esse simpliciter
eo quod res [illegible] et
et actu | Et sic omnes forme
posteriores advenirent enti in actu
et non darent simpliciter esse eo quod
res accepisset esse simpliciter a forma
prima et ergo tales forme non
haberent rationem formarum substantialium
sed accidentalium | Alia ratio quia im-
perfectum est inclusum in suo perfecto
sicut animal [illegible] sic quod quid
est imperfectum hoc est potentia
perfectum et nihil amplius
Si ergo in eodem composito ponerentur
plures forme tunc oportet
tales esse subordinatas
secundum magis et minus ut
in homine forma sensitiva
vegetativa et intellectiva respectu eorum
Et quia forma perfecta in-
cludit [illegible]
[illegible] formarum imperfectarum
quod posito esse quod forma
perfecta est et non hoc [illegible]
superfluum [illegible] ponere de
forme imperfecte [illegible] ex
quo forma [illegible] intellectiva
[illegible]
omnes operationes [illegible] quas
possunt sensitiva et vegetativa
et ideo hoc [illegible] esset superfluum
ponere in homine formam
sensitivam distinctam ab intellectiva

Ita racio vera in se et inanimali. Cum
plures anime tunc illud non esset
simpliciter unum sed multa, quia
nichil est simul unum nisi per unam
formam per quam simul habet esse.
Nulla autem res habet esse
et esse unum nisi per unam formam et
Ex diffinicione sequitur
unumquodque denominatur a
diversis formis non sed unum
simul sed per accidens vel aggregacione
sicut homo albus. Et ideo si in
homine essent tres anime tribus
potenciis correspondentes tunc homo
non esset simpliciter unum, ymmo
esset vel tria entia. Relinquitur
ergo quod non sunt plures forme
plures in eodem nec etiam plures
realiter distincte pluribus
potenciis correspondentes. Et
per hoc habetur responsio ad
primum dubium, quod plures po-
tencie anime in eodem supposito
ut in homine non arguunt ut
supponunt plures animas esse realiter
distinctas. Nam diverse potencie
anime in eodem non habent esse
ut plures anime sed ut plures
potencie proprie unius anime. Et

Tunc consequenter videndum est de 2o dubio an predicte potencie anime

vegetative in eodem sunt ab invicem
separate et distincte loco et subiecto
aut sola racione. Sed aliud
et dubie distinguendum est. Sciendum
pro quo est sciendum quod
duplices sunt potencie anime.
Quedam sunt universales scilicet
sunt diffuse per totum corpus
ut vis potentia vegetativa. Alie
sunt potencie plures que non
sunt diffuse per totum corpus
sed sunt determinate organis sicut
visus auditus etc. Ultimo
supponitur quod potencie

anime vegetative sunt 3es ut patet
dicetur scilicet nutritiva augmentativa
et generativa. Istis stantibus
sit prima conclusio: iste potencie
anime vegetative non sunt ab invicem
loco et subiecto distincte sed solum
racione. Patet. Nam quelibet pars
plante decisa videtur vivere
et omnes operaciones plante exer-
cere inequaliter partes plante
sunt omnes partes vegetative
eo quod operaciones exercent
per eas tanquam media et
instrumenta per que fiunt et
que non distinguuntur ab invicem
loco et subiecto. Et in parte
Nam eo ipso quo potencie
et actus qui actus accipit for-
mam et speciem ab obiecto et
diversitas obiectorum arguit di-
versitatem actuum et diversitas
actuum arguit diversitatem
potencie. Cum ergo in nutri-
cione alius actus quam augmen-
tacio et generacio. Sequitur
quod est alia potencia et sic
augmentativa nutritiva et
generativa adinvicem solum ra-
cione differunt. Et non est
credendum quod prima conclusio
probatur per ad anime vegetative
solum differre solum racione
nostra que est operacio ipsius
intellectus sed solum racione rei
racione. Nam et racio dif-
finitiva ostendens quod quid
est esse rei. De qua superius
dictum est in primo libro
de anima universalis a.
Secunda conclusio potencie sensiti-
ve anime ut sunt sensitive
apparatum et solum locum
non distinguuntur loco et
subiecto sed sola racione et hoc
modo supposito. Patet
quia in animalibus ...

quantum partes separantur per divisionem
utraque earum partium abscisa sentit. Et
quando pungitur se contrahit.
Et ubi est sensus ibi delectatio et
tristitia ut dicit Aristoteles in littera.
Nam delectatio consequitur apprehen-
sionem obiecti convenientis a sensu. Tris-
titia vero consequitur apprehensionem
obiecti disconvenientis a sensu. Ubi autem
est delectatio et tristitia necesse est fanta-
sia. Quia fantasia est motus factus
a sensu secundum actum ut dicit Aristoteles in
littera. Et ubi est fantasia ibi est
appetitus desiderium et motus quia
appetitum et desiderium consequitur
motus ad apprehendendum rem
in qua fertur appetitus tamquam de-
lectabile vel ad fugiendum talem
rem tamquam disconveniens. Unde
manifestum est quod in quali-
bet tali parte [illegible] [illegible]
partium et propterea non distingu-
untur loco et subiecto. Ut
autem tunc distinguuntur [illegible]
fit in processu quod hic probandum
est [illegible] [illegible] anime [illegible]
Et possit quis dicere utrum dicta
fantasia secundum Aristotelem solum
est in talibus. Unde ergo dicta [illegible]
videtur quod in insectis abscisis
aliquo modo [illegible] sit fantasia.
Dicitur sicut dictum est quod motus
est esse motum secundum locum solum
quem animalibus perfectis. Et ergo
[illegible] hic dicitur quod [illegible]
probans [illegible] [illegible]
[illegible] Ad primum dicitur quod
duplex est fantasia. Quedam
perfecta et determinata que inest
aliis animalibus perfectis consequitur
esse fantasie et imaginationes
et fantasmata et hec determinate
[illegible] et non competit insectis
decisis aliis [illegible] ut
[illegible] Alia est fantasia
imperfecta et indeterminata que

inest ymaginationes et fantas-
mata [illegible] fantasie que est
sensibilis et de ista fantasia intelligitur
Et ista est insectis decisis aliis.
Ad secundum dicitur quod duplex
est motus secundum locum quidam est
qui movetur motu progressivo et
de illo intelligitur [illegible] [illegible]
quod solum competit animalibus perfectis.
Aliud est motus solum motus
motu dilatationis et constrictionis
et hic competit [illegible] [illegible]
decisis [illegible] explanatione [illegible]
dicere. [illegible] partes [illegible]
organice [illegible] distinguuntur
loco et subiecto tali propter quia due
partes non insequuntur sed solum [illegible]
[illegible] insequuntur [illegible] or-
ganum [illegible] visu et audi-
tu etc. Iste organa sunt dis-
tincta loco et subiecto [illegible]
partes propter organice loco et subiecto
distinguuntur. [illegible]
intellectiva et [illegible]
et vegetativa non solum ratione sed
tali loco et subiecto [illegible]
quia potentia sensitiva et vegetativa
[illegible] in qualibet parte [illegible]
eo quod qualibet parte [illegible]
non [illegible] vivit et sentit sed
non in qualibet [illegible] potentia in-
tellectiva. Ratio quia actus
[illegible] si sic est [illegible]
in qualibet parte [illegible]
corporis potentie intellective. Nullus
enim sane mentis dicit pede
intelligere vel velle ergo non
in qualibet tali parte [illegible]
potentia illorum actuum. Aliis [illegible]
[illegible] probans esset [illegible]
Ut probatur aliter [illegible]
quia intellectiva est alterius [illegible]
quod [illegible] alie partes ut dicit
Aristoteles in littera et [illegible]
Anima vegetativa et sensitiva
[illegible] [illegible] et [illegible]

Quia vero anima in organica
et in materialis sed ipsa est. Dicendum
corruptibile et incorruptibile
et aliter dicitur. Sed potentia vero
... et incorruptibilis est ve-
getativa vel et sensitiva cor-
ruptibilis est in homine. Nam
per inductionem homines [illegible] potentia
intellectiva sed non sensitiva neque
vegetativa. Ideo est dicit Aristoteles in
loco. Sed ipsa potentia intellectiva
separatur ab aliis tamquam perpetuum
a corruptibili ipsa est etc. Unde con-
ditur finaliter. Sed in eodem bene
sunt plures potentie et tales diverse
sed non plures anime et neque plures
forme substantiales patet hoc. Videtur
quod anima potentia anime sit ipsa
anima vel quod talibus [illegible]
[illegible] determinabitur in alia questione
Contra dicta multa et per argu-
plures [illegible] diversas
animas in eodem et primo sic. Ubi
sunt operationes diverse ibi sunt diverse
forme [illegible] diverse
operationes arguunt formas [illegible]
vegetativa in homine et sensitiva
in eodem plus differt ab eo quod opera-
tio in homine et [illegible] in equo
[illegible] in equo et homine
et in equo sunt [illegible]
vegetativa et sensitiva in homine
sunt [illegible] Sen-
sitiva in equo et in homine
differt [illegible] vegetativa [illegible]
plus quam [illegible] dicitur assimilatur
in eodem et [illegible] in eodem sunt
diverse anime. Item perpetuum et
corruptibile non sunt idem sed anima
intellectiva in homine est perpetua
[illegible] et vegetativa corruptibilis
ideo non sunt una anima [illegible]
Et si dicis [illegible] anima [illegible]
in homine est incorruptibilis
[illegible] corruptibilis sit [illegible]
hoc arguitur corruptibile et in-

corruptibile [illegible] dicitur [illegible]
plus quam [illegible] ut dicitur [illegible]
[illegible] Item [illegible] sensitiva
hominis et incorruptibilis [illegible]
intellectiva [illegible] non est [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] et sic sequitur quod alia
est [illegible] ad [illegible]
[illegible] dicitur anima
[illegible] sensitiva et hec non
est una cum [illegible] in homine et
[illegible] habet [illegible]
ipsa est etc. Item sequitur quod
anima sensitiva hominis separa-
tur etc. intellectiva quod est [illegible]
quam ipsa est [illegible]
et est [illegible]
[illegible] ipsa est etc.
[illegible] sic [illegible] forma
[illegible] nullus [illegible]
forma [illegible]
[illegible] est
Sed quod homo [illegible]
[illegible] duplex [illegible] plures est
[illegible] intellectiva
anime intellective. Et [illegible]
ad anime intellective. Alia
[illegible] dicitur quod homo
[illegible] hominem et [illegible]
[illegible] ad aliam for-
mam quam ad [illegible]
[illegible] in homine sunt plures
forme. Et si dicas quod
[illegible] non [illegible]
aliquam formam in
[illegible] hominis sed solum
[illegible] Contra in de
[illegible] et [illegible]
[illegible] anima
et corpus [illegible] anima. Et
est dicit Aristoteles in libro de
[illegible] ipsa est quod est
[illegible] hominis plus [illegible]
[illegible] anima sensitiva et
[illegible] intellectiva per hoc

per primam causam introducitur alia
quam sensitiva per quam [illegible] intellec-
tiva. Et per hoc non admittitur [illegible]
[illegible] sicut anime. Confir-
matur quia quando [illegible]
disponitur materia tunc hec
dispositio sit per introductionem
alicuius forme [illegible] prima
causa materie sit libera [illegible]
quod [illegible] dispositiones sufficiunt
[illegible] producendi animam talem
Et [illegible]
naturaliter introducitur aliqua
forma in materia sit dispositio
[illegible] Si non tunc talis dispositio
est sensitiva anima [illegible]
opposito dicitur [illegible] Quod
anima sit quod [illegible]
aliqua [illegible] an ista sit
talis [illegible] Nam [illegible] quod
sit talis [illegible] talis [illegible]
[illegible] quod
sit non talis. Et [illegible]
[illegible] in aliquo [illegible]
habent [illegible] formas [illegible]
in materia dispositam [illegible]
[illegible] hominis. Et [illegible]
non [illegible]
hominis quod prima causa [illegible]
[illegible] animam talem
[illegible] si prima causa [illegible]
[illegible] suspenderet. [illegible]
[illegible] quod [illegible] animam talem
[illegible] semper [illegible]
alia forma [illegible] nulla
in materia hominis [illegible]
ibi plures [illegible] forme [illegible]
[illegible] anima [illegible] non solum
[illegible]
sibi similem producendo formam
Et ideo homo [illegible]
sibi similis [illegible]
[illegible] esset in
[illegible]
Quod [illegible] est quod illa
[illegible] adiuvet

partis agentibus ut dicit [illegible]
de generatione. Et sic de anima
intellectiva et sensitiva in homine.
Ultima dicitur [illegible] libro de
animalibus quod intellectus de foris
et ab extra introducitur sensitiva
autem et vegetativa [illegible]
materie. Apparet ergo quod [illegible]
[illegible] et vege-
tativa in homine [illegible] dicitur ab
intellectiva. Ultimo sic [illegible]
non potest dici de eodem simul [illegible]
[illegible]
Sed anima sensitiva et intellectiva
sunt contraria quia intellectiva est
talis sensitiva autem [illegible]
ergo non sunt una anima. Et
confirmatur hoc ex conditionibus
earum. Nam intellectus [illegible]
contraria iudicia. Nam sensus
iudicat solem esse parvum intellectus
autem iudicat ipsum esse maiorem terra.
Item per hoc ex affectibus
[illegible] quia affectus anime
sensitive [illegible] ad mala
affectus autem intellective semper
et ad bonum. Nam [illegible]
dicitur [illegible] semper [illegible] ad
optima et que [illegible] non appetit
[illegible] quod anima
sensitiva et intellectiva non [illegible]
Ad istas obiectiones respondetur
ad primum quod maior non habet
veritatem de [illegible] subordi-
natis in eodem sicut sunt vegetativa
et intellectiva. Nam ille [illegible]
[illegible] non [illegible] diversa
principia et diversas animas si sic
non est [illegible] in homine et
in [illegible] tales [illegible] sunt
[illegible] non [illegible] subordinate
in eodem. Et ideo [illegible] diversas
animas [illegible] Ad secundum dicitur quod
anima sensitiva hominis [illegible]
[illegible] sit intellectiva ad
[illegible] quod anima [illegible]

no est in corpore / Et anima neque e
corpus neque species neque individuum
sed est pars speciei scilicet hominis
Et est solum educibile in materia et
participans speciei educendum ad principium
naturam / Et ergo ex hoc quod anima
sensitiva hominis est incorruptibilis
non potest sequi ex hoc quod ipsa
sit alterius generis absolute Nam
ex quo sit incorruptibilis est sed
alia anima non ideo solum est
corruptibilis sed est ex parte formali
non per se sed hominis sensitive quo
differt ab aliis animalibus / Ad
confirmationem dicitur quod anima
sensitiva hominis quamvis ad esse
separata aliquando sit intellectiva
in quo adaptatur et anima eius
sunt organice et educibiles
corruptibiles / Ad aliud dicitur
Et conditio naturalis hominis
non tollitur sed ad aliquam formam
sed sic sed ad esse corporis vel ad esse
forme in materia Et hoc fermentum
conforma natura inquantum dispo-
nit materiam ultimate dispositione
ad suscipiendum animam / Ad argumentum
vero dicitur quod formaliter sensitiva hominis
Quod in quantum est hominis prius
introducitur anima sensitiva
in materia hominis quam intellectiva
Et illa corruptibilis advenientia
tali quia superius in anima ex
quo anima talis cum uni
materie conveniat / Et hoc est videre
velle ad quod in libro de animalibus
dicitur Ut embrio in conceptione
hominis prius vivit vita plante
quam vita animalis et prius vi-
ta animalis quam hominis / Et
ideo superius primo forma sunt in
isto duorum progenie / Et cetera
appetit et disponit materiam
ad suscipiendam formam talem
Ad confirmationem dicitur quod in isto
corpore quo deus sic suspendit

sed actum non introducit
aliqua forma sed statim talis
dispositio corrumpitur et fiet alia
forma mediante / Ad aliud
dicitur Et nihilominus est dispositio
animam talem ante quam introducitur
forma humana Et ergo ex
hoc non sequitur quod homo
sit imperfectior brutis quod non
per se introducitur forma hominis
sed brutum introducit formam
sibi similem / Ad quintum dicitur
Et licet anima sensitiva in brutis
sit abundanter et similiter anima
vegetativa que producit animam
talem in homine tamen licet
anima vegetativa et sensitiva que est eadem
cum intellectiva non est abundans
in homine et ex dispositione
materie sed abundans et dispositio in
fusa / Ad eius oppositum
sequitur ab esse anime vegetative
et prius in materia hominis fuit
introducta / Ad complere dis-
putandum utrum posita dispositione
anime talis et ceteris intellective
hominis non est una sed ex
quibus sed plures sibi succede-
re ut dicit beatus thomas
Ad ultimum dicitur quod anima
sensitiva in homine non est vero
sed sensitiva et talis sed unde non
ponitur anime sensitive hominis
quod sunt vero lex statuit
sed sub principali ratione statuit
quod obedit ratione ponitur
nec anime vegetative ponitur
vero lex sunt quia nobilis
dicitur ratione utique plus est hoc
Et confirmatio non plane
dissimilis anime sensitive alimentaria
sed licet dictum patrem in hoc
est una utique ex declaratis ratio sequitur

Utrum anima sit tota in toto

ꝯ dod

est inequalis partes totum/ patet quod inequ-
uniuersaliter non materiam aut b
declaratur in precedenti questione
ut dictum est quod plures anime
vero sunt diffuse per totum corpus
organicum/ et respondent inequalibus
partibus ut dictum fuit de tactu
racione/ ideo non videtur dubium
Altera anima quam potencie separate
inequalibus partibus corporis organici tota
vel sic utrum sit determinata ad
aliquam certam partem corporis/ Ad
declaracionem sciendum Quod
tria sunt genera totius quantum ad
propositum sufficient vnum totum quod
vocatur totum essentiale et totum
perfectum et secundum hoc dicitur tale
per diuisionem Aliud integrale
vel quantitatiuum et quod diuiditur
in partes extensas et quantitatiuas
sicut linea corpus etc. Et hanc
totalitatem anima talis non habet
quia ipsa non extenditur secundum quod
sunt x in multis animalibus que
quante per se et per accidens ut dicebatur
superius etc. Sed anime plantarum
et animalium imperfectorum ut sunt
animalia anulosa habent
hanc totalitatem aliquo modo per accidens
Quia extenduntur secundum extensionem
corporis/ Quod patet ex eo Quia
ipsis diuisis partes viuentes
[illegible] et per se anima que prius
erat vna secundum actum et plures
secundum potentiam/ fit actu plures
per diuisionem/ et ideo iste anime non
sunt tote in qualibet parte corporis
Sed de animalibus animalium per-
fectorum dicit quidam quod sic
diuiduntur per accidens ad diuisionem
corporis/ Et hoc ideo quia
sunt educte de potencia materie
sicut sunt anime animalium im-
perfectorum et plantarum Sed b.
thomas dicit quod non sunt
extense ad extensionem corporis

Racio quia non equaliter respi-
ciunt totum corpus et partes eius
Et hoc patet ex eo quia primo per-
ficiunt cor et partes solum ex quo
mediatum alias partes aliquas
non respectu in eis dicta sit in
partibus plantarum et animalium imperfectorum
Et stat iste modus loquendi in hoc
quod forme aliquorum que habent
in materie habitudinem ad totum
et ad partes eius totalitas quantitatiua
per accidens inquantum extenduntur per
accidens ad extensionem corporis sicut
patet hoc modo in plantis
et aliis anulosis Similiter
hoc patet in qualibet forma
accidentali ut in albedine que
se habet ad totum corpus album
et ad qualibet eius partem Diuiso e-
nim tali corpore diuiso ad quamlibet
partem dicitur alba sic totum Alie
forme que non equaliter respiciunt
totum et partes ut sunt anime animalium
brutorum et perfectorum non respiciunt
talis totus quantitatiua quantum neque
per se neque per accidens Sed totum essentiale
et quodammodo sumitur secundum racionem
et essentie perfectum vnum
corpus [illegible] dicitur totum essentiale
et perfectum et sic prima causa
perfecta dicitur Et aliud totum dici-
tur virtuale partes eius [illegible] ut
quod substantiale in materia et forma
hanc totalitatem eius quod anime
et aliis formis substantialibus Modo
[illegible] quod tales habeant partes [illegible]
[illegible] sic sint x Sed [illegible] quod
tales sunt perfecte vel quod [illegible]
[illegible] quod [illegible] ad [illegible]
perfectum Sed est totum diffinitum
[illegible] totum [illegible] per [illegible]
diffinicionem Ex hoc sequitur ex
hunc [illegible] quod diuisio
in partes per se et per accidens Quia per
se presupponit [illegible]
Sed non anime [illegible] habent partes

cordis et diuites ut dictum est de
prima causa et de qualibet formali
operatione etc. Et dicto modo tota
sufficienter queritur quomodo ut sit sic quod
[illegible] anima vel tota eius perfectio
sit cordis et in toto corde animato
et non hoc in qualibet eius parte
Et huic dicto sunt due opiniones
multum probabiles. Prima dicit quod
non et est opinio alberti et suorum
sequentium. Vnde dicit ipse sicut
corpus est unum et habet plures
partes organicas quarum nec [illegible]
determinatam [illegible] partem primam
vel sic etiam anima est una secundum
essentiam et habet plures virtutes
unitas in una essentia. Et
que dicit quod ipsa anima secundum
essentiam solum est in corde. Sed eius
virtutes et potentie eius dicuntur esse
in aliis membris et hoc inquantum
influunt a corde per suas virtutes
et operantur in alia membra co-
rporis. Confirmatur quia dicit
quod anima membra et organa
[illegible] corde et subsistunt
et tamquam membro primo a quo
influitur vita omnibus aliis.
Et hec confirmatur ex auctoritate
aristotelis in libro de animalibus di-
centis. Cor est primum vivens et
ultimum moriens ubi dicit quod
[illegible] ex corde
fluit vita aliis membris [illegible]
expando. Et quia anima et potentia
vite est [illegible] diffi-
nitiuis [illegible] Sed anime
cordis solum sit in corde. Et con-
firmat hoc alia auctoritate aristotelis
dicentis in de motu animalium
Non indiget opus est quod anima
sit in qualibet parte corporis sed sufficit
quod sit una principalis que
est primum in qua [illegible] virtute omnibus
aliis et hec principalis [illegible]
expressus dictis [illegible] solum in corde

est anima. Sed hic [illegible]
omnes loquentes de hac materia
[illegible] [illegible] partibus
[illegible] et [illegible]. Sed tamen
[illegible] est et [illegible] operationes
[illegible] virtutes et potentias
et ipsa [illegible] attribuunt se for-
mis et per se anime que est
[illegible] multarum operationum di-
versarum [illegible] ut ex
[illegible] dictis. Ista secundum istos
dicit conclusionem [illegible]
Quod anima est tota in qualibet
parte corporis sicut in toto corpore
secundum totalitatem perfectionis et
essentie non autem secundum totalitatem
virtutis et potentie. Prima probatur
[illegible] medijs. Primo
sic quia materia non potest stare
[illegible] in nullis partibus
esse formam substantialem. Sed ipsa
anima non est tota in qualibet
parte. Sequitur quod illis partibus
[illegible] non est anima sed esse
aliam formam substantialem. Sic in
[illegible] animalis secundum diversas
partes essent plures
forme substantiales. Et per quam ipsa
anima non esset aliqua per se una
[illegible] est [illegible] dicitur
[illegible] sic quia anima unitur ut
forma substantialis sed forma substantialis
non solum [illegible] toti corporis
sed etiam cuilibet parti eius tamquam consistit
in partibus. Nam forma totius
que dat esse sine his partibus
corporalis non est forma animalis
consistens in quadam compositione
et ordinatione partium ut hec
diffinitur. Sed anima
non sit forma substantialis ut dictum
non solum est actus totius corporis
sed etiam cuiuslibet eius partis.
[illegible] hoc [illegible]
nulla pars corporis habet
aliquod [illegible] vite [illegible]

anima est ignis et quod anima sit
per in unitate in qualibet parte corporis
et propter ipsa est actus et forma
in qualibet parte cuius ~~et per quam ipsa~~
~~est actus et forma cuiuslibet partis~~
corporis. Et evidenter patet secundo
libro. Nam anima totius et cuiuslibet
partis quam quanta et indivisibilis
cum parte quadrantis. Oppositum
ergo in homine aut aliqua parte
corporis sit in animam et inferius
quod est impermanens eo quod
natura non potest facere medium aut quod
ipsa sit tota in qualibet parte. Oppositum
ita patet ergo probatur. Et primo
de parte mixta et totius secundum quod
anima non est in qualibet parte corporis
probatur dico primo quia dicit Aristoteles
in 2 libro. Et anima secundum partes
totales nullius corporis est actus.
Et eo etiam primo libro dicitur et
quod intellectus habet aliquas operationes
quas non communicat [...]. Secundo
quia non in qualibet parte hominis
corporis et operationes anime eo
dicuntur velle intelligere etc.
quod ut patet eo licet et quia
operationes et actus agentium
potentiis [...] quod in medio sensu
Et talis pars a [...]
non potest infinitas operationes esse
frustra ut in predicamentis dicitur
est docet. Et ergo etc. Tertio non
sequitur anima intellectiva
est in qualibet parte corporis et
potentia [...] anime quia anima
est una et quot fiat in ex
dictis. Similiter non secundum
alias potentias anima est tota in
toto et in qualibet parte. Quia est
in organis determinatis aliis
potentiis ut visus est in oculo
auditus in aure etc. Ex quo
sequitur. Ecce quod anima secundum quod est
motor corporis non tamen est
in qualibet parte corporis. Nam

ipsa est motor corporis [...]
[...] et secundum illas non est
tota in qualibet parte ut dictum est
sed solum in locis et organis
[...] determinatis dictum est supra
etc. Et illo modo loquitur Aristoteles
de motibus animalium ubi dicit quod
motor est in corde. Quod anima sit
in qualibet parte corporis secundum quod sufficit
quod sit in una quae sit prima in
motu et virtute omnibus aliis in
[...] Probatur ergo. Quia secundum
solum contingit corporis ut motor
mobilis et intelligentia orbis et
natura non [...] oportet
quod esset in qualibet parte corporis.
Quia sufficit quod esset in una eius
in principali ubi influeret motum
et virtutem omnibus aliis. Secundo quia
anima non solum contingit corpori
ut motor sed etiam ut forma substantialis
dans esse substantiale. Tertio unde quod
sit in qualibet parte corporis. Et sic
finaliter colligitur ex dictis
quod anima secundum [...] inequalitatem
et formam substantialem corporis tunc est
tota in toto et in qualibet parte tota
secundum inequalitatem et motorem corporis et
principium potentiarum et operationum
tunc solum est in corde a quo fluunt
potentiae et potentias operandi aliis
aliis membris [...] secundum
eius [...] et organizationem ut
[...] influunt [...] Quod

R°

quia dictum multipliciter patet
[...] et primo sic. Si anima esset
tota in qualibet parte hominis sequeretur
quod quaelibet pars hominis
esset homo et quaelibet pars animalis
esset animal eo quod quaelibet pars
composita ex anima et tota anima
sed homo etiam est [...] Sed
tunc homo esset infiniti ho-
mines [...] infinita
animalia eo quod corporis quantum sunt in
finite partes ut 3o physicorum

2º Tertio sic intellectus est in anima sed
in subiecto vero 2º et 3º ... sic ergo anima
est in qualibet parte corporis sequitur
Et intellectus est in qualibet
parte corporis et sic unus est dicendum
quod per aliquam partem homo intelligit
tollitur eo quod potentia ordinatur
ad operationes ... ad finem na-
turalem in quo non potest frustrari sed
omnis debet ... et experientia docet
cum asserit quod per nullam
intelligitur neque ... Nec
sufficit dicere intellectus est potentia
sine organo et ideo per nullam
intelligitur. Nam intellectus vel est
corporalis est actus et 2º ...
non anime et per corporis ergo intellectus
non est organo organum. 3º Tertio anima
est actus corporis organici sed non
qualibet pars corporis est organica
eo quod non qualibet pars est dicendum
similiter quod ... et indifferentia
ad dispositionem adducta essentia
... ergo anima non est
in qualibet parte eius. 4º Quarto sic
una pars corporis dependet
ab alia ut dicunt medici quia
omnes partes corporis accidentaliter de-
pendent sic ergo anima est tota
in qualibet parte corporis tunc
qualibet pars immediate depen-
deret ab anima et non una pars
corporis ab alia. 5º Quinto anima est
principium a quo fluunt omnes
potentie ut 2º et 3º libro. Sed
potest quod finitum et in qualibet parte
corporis. Sequitur ergo quod omnes
potentie anime sunt in qualibet parte
corporis ergo ... in ...
quod est contra. 6º Sexto nam philosophus
dicit contra 6º ... diffinitionem
anime quod sicut se habet tota
anima ad totum corpus ita se
habent partes anime ad partes
corporis et exemplificat sicut de
visu dicens: Et sic visus ...

se ad oculum ita anima habet se
ad totum corpus. Sed sicut oculus
recipit esse a visu sine quo non
dicitur oculus nisi equivoce sic oculus
depictus ita est totum corpus
recipit esse ab anima. Non ergo
videtur verum quod anima sit tota
in qualibet parte. 7º Septimo. Si sic
concederetur sequerentur multa in-
convenientia primo quod idem posset
simul moveri et quiescere ut posito
quod una manus hominis moveatur
et alia quiescat. Videtur quod moveretur
et non moveretur. Secundo posito quod
una manus homo ascenderet
et alia descenderet. Item Et idem
distaret a se ipso sicut una manus
distat ab alia. Et quod idem
esset in diversis locis etiam manu
et in pede que omnia videntur
inconvenientia. Ergo nunquam videtur
quod anima sit tota in qualibet parte. Ad
istam questionem respondetur ad
primum. Et dicitur sunt forme
... ergo ... ut dictum est
quod que ... se habent
ad totum et ad partes et que pro-
dant esse toti et partibus ut for-
me extense ad extensionem corporis
ut forma lapidis forma aque
... hominis ... et ...
forme non solum denominant
totum sed etiam qualibet partem eius.
Et ergo sicut totus ... lapis est
lapis ita qualibet pars lapidis est lapis.
Alie sunt forme que non in-
differenter ad totum et ad partes sed primo
dant esse toti et ex consequenti dant
esse partibus ut forme non
extense ad extensionem corporis
sicut anima humana et istarum
nomen denominat totum et non partes.
Et ergo non vero quia anima est in
qualibet parte ideo qualibet
pars corporis est homo vel animal.
Nam ut dictum est alia ratio

(margin, in brown ink, by the eighth line of the second column: "Pe 2")
(margin, left of "indifferenter", in brown ink: "... indifferenter")

forma est in qualibet toto et aliquibus
in partibus. Unde anima in toto est et in
qualibet parte. In partibus autem solum organicis
in qualibet parte [illegible] esse et
formam totius corporis etc. Ad secundum
obiectum. Nam partes animalis sen-
tiunt sed non sentiunt ut animal
eo quod sensum est [illegible]
non animal. Ergo partes animalis sunt
animalia. Ad tertium quod partes animalis
non sentiunt [illegible]
habet potentias [illegible] in corpore
et hoc est contra Aristotelem in tertio physi-
corum ubi dicit quod partibus
non attribuuntur aliqua opera
sed omnes operationes quae fiunt in
partibus sunt operationes totius.
Ad rationem illius est. Unde ex
parte divisa [illegible] suppositum
divisum [illegible]. Ad partes
quae sunt in toto non sunt divi-
se actu sed sunt in potentia totius
ergo etc. non habet divisibilitatem
et distinctionem operationum. Ad [illegible]
dicendum. Et potentia intellectiva
licet sit in anima [illegible] alte-
[illegible] non [illegible] in corpore sit
in subiecto. Unde ipsa sola
[illegible] virtus intellectiva
et cetera. Ad ideo est opus quod
non determinatur corporis. [illegible]
[illegible] sunt potentiae [illegible] aliquae
solum quaedam cum sit vo-
luntas et intellectus et illae potentiae
in nulla parte corporis esse dicuntur
sed solum manent tamen in
subiecto. Et hoc ideo quia ultimo
corporis sunt actus. Aliae
vero sunt potentiae quae dicuntur
[illegible] partes organicae
et [illegible] non [illegible] quod
[illegible] sit in qualibet parte [illegible]
quae est [illegible] potentiae
operationis. Ad [illegible] dicendum
quod anima est actus corporis
organici [illegible]

organici sed [illegible]. Et hoc
sufficit quod ipsa sit in qualibet
parte tamen forma substantialis dicitur
esse ad illud dicendum negando quia
quamvis ergo una pars non dependeat
ab alia quia anima sed in qualibet
parte [illegible]. Unde ergo partes
sunt organicae tamen non [illegible]
ab anima [illegible] in parte [illegible]
[illegible]
Et sic [illegible] membra [illegible] principalis
alteri et una dependet ab alia
quando [illegible]. Sed tamen
membra dependent [illegible] eo quod
anima solum est [illegible] ut [illegible]
corporis [illegible]
[illegible] membra sed sic forma [illegible]
[illegible] est in membris partibus. Et sic fi-
naliter dicendum est [illegible]
quod [illegible] ad esse [illegible] partes
corporis dependent ab anima tamen
a forma substantiali sed quo ad [illegible]
una pars dependet ab alia ut
membra [illegible]
principalia est [illegible]
sicut dictum est. Ad quintum dicendum
quod anima [illegible]
non est in qualibet parte corporis
sed in parte organizata et disposita
ad operationes illius et illius
potentiae sicut est dictum est in
solutione praecedentis argumenti
et sic non [illegible] anima [illegible]
in parte [illegible]. Unde
licet ipsa sola essentia sit in
qualibet parte [illegible] non [illegible]
potentiae et operationes ad qualibet
partem [illegible] sed solum ad partem
dispositam ut dictum est. Ad
[illegible] dicendum quod [illegible]
[illegible] partes [illegible]
[illegible]. Unde inquantum ipsa
dicit esse tamen qualibet pars [illegible]
immediate dependet ab ipsa
[illegible] a forma licet una
pars dependet ab alia quantum ad [illegible]

ut dictum est. Ad quemcumque ulterius arguitur. Ad primum dicitur quod non sequitur anima quiescit in parte, ergo quiescit, quia accidit in multis ad unum vel duo includere negationem [illegible] quod non est ubi [illegible] quod ad sensum. Ad aliud dicitur quod anima bene movetur motibus [illegible] ad motum subiecti et hoc non est inconveniens. Ad tertium dicitur quod distantia est inter duo extrema per medium et extremo ... in hac anima eo quod ipsa est in qualibet parte corporis eadem. Ad non distat a se ipsa. Et per hoc quod partes distant a invicem. Ad quartum dicitur quod [illegible] bene potest esse in quolibet parte [illegible] sed non est localiter et extensive. Unde est aliquid ipsa locum quia solum corpora ipsa sunt in loco [illegible]. Anima autem simplex spiritualis est et ipsa extensive non est in loco sed solum essentialiter vel diffinitive sicut alias. Et quando digitus abscinditur tunc anima non abscinditur neque corrumpitur neque [illegible] sed tota in corpore manet tota in aliis partibus sed plus et desunt informare partem abscisam et ipso non pars abscisa amplius non dicitur vivere.

Utrum potentie anime realiter ab anima distinguantur. Et videtur quod non, quia in anima [illegible] ... Ratio quod anima sedet [illegible] est in qualibet parte corporis sed non sedet partem quia sic solum est in parte organizata et dispositione ipso non ... dubium utrum potentie anime distinguantur ab ea vel sunt eius essentia. Et similiter utrum ... dubium dicta

...sensibilia [illegible]. Primum utrum potentia que sit eius essentia aut realiter ab ea differat. Secundum quod quem ... Tertium utrum potentie anime sunt abeuntia ad alterum et ... a principio. Primum intelligentie quod sunt in anima tamquam in subiecto. Ad declarationem primi et secundi quod doctores et philosophi antiqui et moderni. Ubi ... dicit duplices esse potentias anime quas sicut instrumentales que sunt qualitates dispositive quibus mediantibus anima disponit in corpore ad exercendas operationes suas. Et istas potentias dicit realiter differre ab anima eo quod sunt accidentia de 2a specie qualitatis. Anima autem est substantia. Alie sedet quod sunt potentie principales que sunt principia principia operationum vitalium ut sensus intellectus imaginatio fantasia etc. Et illas non dicit realiter distinguere ab anima. Et patet quod potentia anime semper presentia anime in quantum ad [illegible] actus. Ubi quod potentia solum distinguitur ratione ab ipsa essentia anime. Et ratio illius opinionis patebit in argumentis. Talis est modus loquendi [illegible] et plures modos alios ... Primum declaratur secundum quod potentia per coniunctionem ... possibilitas potentie corporis aliquid actu et sic non est dubium quin anima sit potentia. Sed distinguitur potentia quod interdum illa potentia est principium ... aliquid [illegible] aliquid. Talis ... potentia ... in argumentis et potentia. Unde ... actus et illa potentia ut ... sed ... tamen ...

Alia a lib

po a 8

quia actus ad quem terminatur est
relatio secundum id quod eius tale est in materia
Et ex hoc sequitur potentia formaliter et
immediate per hos actus [illegible] opera-
tionis in quo fundatur dicta relatio
accidentalis et sic dicendo loquendo
de potentia | Ista suppositio est contra
sanctum Thomam quod impossibile
est esse animam eius potentiam sed est contra
communiter quod potentia animae sit
aliquid semper additum essentie et
probatur primo duobus fundamentis
primum quia actus et potentia divi-
dunt ens et quodlibet genus
entis ergo immediate ex hoc sequitur
quod actus et potentia semper sunt
eiusdem generis. Quod manifestum quod
operationes animae ut in multis visio
non sunt actus substantiales. Etiam
in nullo creato quod in prima sit
operatio sed accidens. Patet ergo
tales operationes esse de genere accidentis
sequitur potentiae et tales actus
eius esse sunt de genere accidentis
sed anima est de genere substantiae ergo
anima non est sua potentia. Secundum
motivum. Nam anima sedem eius
potentiam et actus. Quod si esset potentia
ipsa essentia animae esset potentia
non essentia esset in tunc primo
operationis eo quod potentia est
immediatum principium operationis
sed ex hoc sequuntur duo inconvenientia
primum quod anima esset principium
immediate et non per potentiam
media vitae sicut planta et
et sic in ascendendo ad creaturas plures
[illegible] quod est inconveniens dicere
Item quia non semper anima
esset actu in opere vitae ut
[illegible] potentia est in actu non semper
dicitur operari sed sic sequitur
potentia animae sit actus qui
est de essentia eius sequitur
quod anima semper actu intelligeret velit
quod operatur alia opera vitae

quod est falsum. Talis propositio
predicta suppositio sic potentia animae
habet se ut medium inter animam
et operationem eo quod anima operatur
per potentiam tamquam per medium. Et
quia ipsa potentia procedit ex essentia
[illegible] per modum [illegible] quae
est passio eius sequitur quod
est distinguitur ab anima quod
[illegible] alias non esset unum medium
Item essentia animae est una in
supposito, potentiae vero animae sunt
plures in eadem ergo potentiae distinguuntur ab
anima eo quod non sunt idem [illegible]
[illegible] Item philosophus
2 de anima dicit quod in anima
sunt tria passio potentia et
habitus. Cum igitur potentia
est in anima sequitur quod est distincta
ab anima eo quod nihil est in
seipso secundum philosophum. Item [illegible]
sequitur quod potentia animae est quid
[illegible] et de genere substantiae eo quod
[illegible] anima est de genere substantiae ad
[illegible] tamquam principium
substantiale. Sed hoc est falsum quia potentia
est de secunda specie qualitatis [illegible]
Item intelligentia [illegible] essentia
[illegible] et operatio tamquam [illegible] distincta
[illegible] anima sit unum nobilius
et magis accedit ad [illegible]
[illegible] quod in anima
ista tria sunt distincta. Et
quia ubi potentia diversa [illegible]

Sed quantum ad secundum
videlicet qualiter potentie animae fluunt
ab essentia animae, supponendo [illegible]
[illegible] essentiales et accidentales
prius dictum videlicet quod forma substantialis
et accidentalis [illegible] quia
a forma substantiali aliquid est
in actu primo et simpliciter sed a forma
accidentali aliquid est in actu [illegible]
et secundum quid. Sed quod forma
accidentalis solum dat esse secundum
quid quia tale vel tantum et [illegible]

fforma substantialis / accidentalis

esse suum sed forma substantialis
Et quia unum est quod substantiam dat
et causa eius ideo forma substantialis
habet sicut causa ad formam
accidentalem. Alia ratio quia una
forma substantialis est illud per quod
est materia ultima cuius est per substantiam
substantificatur [illegible] et [illegible]
accidentalis cuius est per materiam
forme substantialis tamquam dispositio
materie ad formam substantialem
Ex quibus patet quod essentia anime
non sit actus substantialis precedere
potentias accidentales tamquam causa
Ipsis suppositis dicendum ad dubium
quod anima et potentia anime intellective
vel intellective fluunt ab essentia
anime probatur quia omne quod
agit agit solum quatenus in actu
existit toto composito non autem
[illegible] solum quod in actu est
potentia [illegible] anima potentias
que consequuntur toto composito
ut videre audire intellective fluunt
ab anima. Sed potentie que consequuntur
formam solum sicut voluntas
et intellectus intellective fluunt
ab anima. Et sic anima [illegible]
potentias [illegible] ut sunt
videre audire et potentie anime
vegetative habent se ut principium quo
quia tales fluunt ab anima per
illud quod est ipsa ut est causa
ut materia disposita. Sed [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ut sunt voluntas et
intellectus que habent se ut principium
quod est quod tales fluunt
ab anima per illud quod est
anima et in [illegible] Sed tunc
adtunc vitis visum potentie
anime sunt in anima tamquam
in subiecto vel in toto composito. Notandum
illud quod subiectum potentie ope-
rative quod est potens operari
quamvis operans et quod operatur

Et potentia operativa est illius quod
operatur tamquam subiectum. Dubium
secundum quod operationes anime sunt
duplices. Quedam exercentur per
organum corporale ut videre et
intelligere. Alia autem exercentur sine organis
corporalibus ut videre audire
vel [illegible] ratio. Tunc respondetur
ad dubium quod potentie anime
quarum operationes exercentur per
organum corporale sunt
in anima sed in subiecto. [illegible]
neque ut in anima ea separata a
corpore. Sed potentie quarum opera-
tiones sunt possunt exerceri
sine organis corporalibus
sunt tamquam composito [illegible]
et anima sed subiecto. Consequen-
ter [illegible] manent post eius
separationem nisi forte tamquam in radice
et virtualiter sicut triangulus
in quadrangulo. Et quando
dicitur [illegible] arguitur pro-
bando quod potentia anime non
realiter distinguitur ab anima
quod sit eius essentia. Et primo
sic quia anima est actus primus
secundum [illegible] ex tractatu primo
diffinitionis anime sed [illegible] est in
[illegible] operationes [illegible]
consideratur materie et non [illegible]
potentiam super addendo et
anima est [illegible] in operationem absque
alia potentia realiter superaddita
Et [illegible] potentie anime non realiter
distinguuntur [illegible] solo
[illegible] adaequate
Ad [illegible] notabilior quia
forma accidentalis est sua
potentia. [illegible] calidum [illegible] in
calefaciendo sine aliqua potentia
superaddita [illegible] est
anima quod non est [illegible] sub
[illegible] alterius [illegible] a
[illegible] anima est sua potentia
Et eodem modo [illegible] arguitur de

sunt ex anime Et ~~ulterius per argu-~~
~~definitionem anime~~ Nam anima est
simplicior forma animali corporis
nec superponit materie et unum sit
forma animalis Et quia forma
animalis est sua potentia sequitur
a maiori quod anima est sua potentia
Ideo sic anima est simplicior
et nobilior materia prima eo
quod anima est actus et hic per-
fectione solam materiam quia est pura potentia
et non potest stare sola sine actu
sed materia prima est sua potentia ut dicit
Commentator in primo phisicorum
ergo et a fortiori anima est sua potentia
Ideo ultimo anime est subiectum ut dicitur
subiectibile sed sensibile et tale se-
cundum esse eius et subiectibile ergo non
sunt accidentia et quia sensibile
et tale dicunt potentias anime ergo
potentie anime non sunt accidentia
anime et tales superaddita ergo
Nam dicit Boecius quod
forma simplex non potest esse
subiectum eo quod subiectum [illegible]
[illegible] materie sed anima est forma
simplex ergo non potest esse subiectum
aliquorum accidentium animalium
et per consequens potentie non sunt anime
accidentia et tales superaddita ergo
omne unum vero consonat sed
[illegible] angelus [illegible] superius [illegible]
[illegible] ergo [illegible] potentie
anime non sunt accidentia Nam
dicit in decimo de Trinitate [illegible]
memoria intellectus et voluntas
non sunt accidentia sic aliter est
animus [illegible] sed sunt una
mens una essentia una vita
Item hoc idem dicit expresse in
libro de spiritu et anima [illegible]
quis hoc est unum in omni
scientia falsificatur dicit
in hac scientia de anima quod
sunt accidentia superaddita
anime Confirmatio [illegible]

potentia
sic voluntas intellectus [illegible]
[illegible] decipit anima et inquantum eo
quod omnes ipsi [illegible] anima
est intellectus anima sed voluntas
Et intellectus [illegible] sed inquantum
sit de anime essentia ergo tales
potentie sunt de essentia anime [illegible]
[illegible] potentie anime et tales aliquid
distinguitur quod quas sunt anime
[illegible] aliquid vel [illegible] illa
[illegible] sit [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] anime superaddita vel non
[illegible] habet [illegible] quod
[illegible] non distinguitur ab anima
[illegible] infinitum
in [illegible] anime quod sed impossibile
Confirmatur nam anima [illegible]
essentiam dat esse corpori [illegible] quod
esse sequitur operatio Ultimo
anima est illud quo vivimus [illegible]
sentimus intelligimus et movemur [illegible]
[illegible] ex ea diffinicione
anime sed [illegible]
sentimus et movemur eo quod
ipsa sed [illegible] actum [illegible]
ergo anima est potentia Ad istas
[illegible] respondendum ad primam
[illegible] non est solum de forma et anima
quia forma est animo et anima est
substantia et sic [illegible] in
eodem [illegible] ad suo actum qui est
[illegible] anima distat
a suo potentia quia potentia anime
est [illegible] quia de ra-
[illegible] qualitatis sed anima [illegible]
[illegible] reductiva et [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] non [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] respondendo
quod forma animalis est sua
potentia Et ideo quia [illegible]
forma animalis est solum principium
quo aliquid agit et sic [illegible]
[illegible] potentia forma ipse [illegible]
[illegible] et id quod agit
[illegible] quia [illegible] manet
corpus et ergo [illegible]

[Marginal note:] [illegible] potentia superaddita [illegible] addita [illegible]

quo fit actu et hoc cum potentia
Ad sextum cum dicitur anima non attribuitur
aliqua potencia Verum est non at-
tribuitur aliquis proprius actus
Nam actus sunt suppositorum compo-
siti et forma animalis non est
capax in virtute subiecti nisi in esse
Et ad illud Nam sicut tota habet
se ad esse ita se habet ad operari
Sed anima non habet esse [illegible]
solum Ad probationem quia operari
consequitur esse verum est [illegible]
[illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod anima non quod operatur
et in virtute subiecti tamquam
instrumento operationis ipsius forme
substantialis Ad exemplum operari de-
pendet ab esse et anima non habet
esse proprium sed quantum substantie
Sequitur exemplum est anima
non attribuitur aliqua operatio
propria hoc modo ipsa anima habet
se ut instrumentum quo mediante
agit substantia etc. Contra quia
[illegible] plures potentie quod
in operacionibus distinctis
qualitative distincte sunt Patet
actiue et passive probabiliter per
[illegible] anima non attribuitur aliqua
actio proprie sed solum instrumentaliter
talis ut exceditur Et si contra
hoc arguitur tunc sequitur quod
[illegible] aliqua forma substantialis
[illegible] [illegible] sicut [illegible] de forma
aque calefacte Patet
calefaceret quod videtur contra
naturam aque eo quod aqua
[illegible] [illegible] frigiditatem Patet quod
aqua non [illegible] disposita est in-
tensive [illegible] dispositionem agit
Sic anima disponit [illegible] ultimo
consequenter quod est [illegible] agit
Nam vel principium et organum
[illegible] agit vel [illegible] [illegible] in
secunda Et sic aqua [illegible]
calefacit [illegible] frigiditatem facit

facit Et per hoc est soluta
confirmatio que arguebat de
[illegible] sunt anime que est forma
animalis Intellectus est proprie in
deo Ad argumentum [illegible] quod
considerat non [illegible] [illegible] actus forme
sed subiecti [illegible] sicut Ad secundum
habet se ut principium quo
aliquis actus et ut potentia Ad
hoc dicitur quod actus [illegible]
[illegible] est de [illegible] non propria
[illegible] Licet [illegible] actus forme
substantialis [illegible] Et ideo non oportet
habeat [illegible] [illegible] [illegible]
sed [illegible] actus et operatio
sunt alterius [illegible] Ad illud
dicitur Et [illegible] non sunt
[illegible] substantiales [illegible] nominant
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
subiecta Ad quintum dicitur
quod [illegible] [illegible] forma [illegible]
non posse esse subiectum alicuius
[illegible] loquitur de forma in
[illegible] [illegible] esse ab
essentia non distinguitur quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] anime Verum accidens
[illegible] [illegible] et [illegible]
talis [illegible] [illegible] ad hoc ut
ipsa subsistat [illegible] [illegible]
Ad sextum dicitur [illegible] [illegible]
[illegible] Et [illegible] anime
non sunt anima quia et [illegible]
est dicit quod non sunt anima
sed [illegible] [illegible] in hoc sensu
[illegible] quod sunt anima [illegible]
Licet autem dicit quod ille
[illegible] intellectus et voluntas
[illegible] sunt una [illegible] una
[illegible] et una [illegible] et una [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Unde
[illegible] [illegible] aqua [illegible]
sunt [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] Nam
[illegible] sunt et essencia [illegible] [illegible]
se Licet [illegible] [illegible] [illegible]

et anima non solet dici parcialiter
Unde quod dicitur quod iste
non est alter editus sed alius
exterius. Ad argumentum in contrarium quando
plura additur non oportet in
dicens. Ad argumentum. Et cum anima tamen
est adequata secundum fundamentum non
quod est intendit. Oppositum affirmative
dicitur quod anima potest predicari
dupliciter. Primo tamquam
totum predicatum de suis partibus
primo modo. Aliud totum potestativum
et sic tamen non nisi totum
ante et totale tamen totum integrale
Unde anima totum essentiale et sic
potest secundum totum eius essentialiter
et potentialiter. Ut anima et suis
eius esse fit totum eius essentialiter
et potentiam. Secundo anima simpliciter
dequalitatis. Potest etiam per quod
sicut totum integrale non est in
toto essentiali nec secundum totum
potentiam et in qualibet parte sed
in omnibus simul acceptis. Et
totum potentiam adest talis per
secundum totum essentiale non anima
salvatur totum partibus ut anima
adest animalis ad corporis sicut
totum essentiale non anima secundum
totum partes ut quod expressum
dicitur. Ad tertium et anima adest
cum his partibus secundum essentiam
sed non secundum quod deum
et potentia. Ad sic et animalis
dequalitatis dicitur partes tamen
totum potentiam de suis partibus
non tamen [illegible]. Unde partes
sunt alterius quam abaud
licet dicitur [illegible] et sic ille
gradus [illegible] et anima
velut et anima tamen [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible]
sit in simul [illegible] quod
[illegible] et albus non tamen [illegible]
[illegible] quod ipse non est albus
esse [illegible] non [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] aliud anima [illegible]
Ad anima non est causa [illegible]
potentia per talem [illegible] [illegible]
emanatur sicut lumen habet
emanativum a sole et [illegible]
Et non est quod potentia [illegible]
per aliquam partem non medio
sicut potentia [illegible] in
mediate [illegible] absque anima
Ad maxime [illegible] est
de potentia quae fundatur in
anima tamquam in subiecto in
sunt potentiae [illegible] [illegible]
et voluntas. Alie non potentie
organice fluunt ab anima
[illegible] [illegible] Ad [illegible]
[illegible] [illegible] non solum
in anima [illegible] [illegible]
alia [illegible] quod non est
quod potentia fluit absque anima
per aliquam partem non medio
sicut anima [illegible] fluit [illegible]
Unde anima est [illegible] dicitur
tamen extrema potentia [illegible]
et anima [illegible] dicitur [illegible]
et medio. Ad [illegible] [illegible] in
extremum non fit [illegible]
medio [illegible] quod [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
potentia tamen medio fit non
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] et in [illegible] sine aliquo
medio. Oppositum affirmative de
Ad non est simile de [illegible]
et potentia anime. Unde [illegible]
anime [illegible] et de [illegible]
non anima [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse sine potentia [illegible]
medio. Ultimum dicitur quod
duplex est [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sive sequentia et anima [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Alio
[illegible] [illegible] in medio [illegible] [illegible]

ut gradus [illegible] [illegible] [illegible]

et hoc modo potentia est potentiis prior
quo unum quia a potentia in me-
dio fluunt actus et operationes vitales
ideo sic potentie in medio fluunt
ab essentia. Ad sextum, ex dictis
Unde solvitur, tamen non volunt
potentias esse eadem cum anima. Et
si quis ponat quod potentia et anima
sunt eadem, dico quod capiat ad
valde quae sunt animae et sue
substantie sunt in uno predicamento
ut dicit ... magister de
homine et homo albus ... non
loquendo admodum illa distinguun-
tur se et sua substantia, potentie autem
non sunt plures sequuntur qualitates
... sunt separabiles ab anima.
Nam cum in actum et effectum in
actum simul prodeunt. Ergo essentia
anime est tota et perfecta causa
potentie actualis. Ideo manente
essentia semper manet potentia. Aliud
est quia ... non est separabile
ab eo nisi ... ut patet
... si potentie sunt animae

... utrum anime ...

Utrum plures potentie anime
procedant ab anima habeant
ordinem eo quod una ab alia origi-
natur. Palam patet, et in fine
... per quod possunt ... ab
... potentias anime ab anima
ad hoc ... et exinde
potentie anime ab essentia ... prout
ordinatae potentias assimilans
potentias anime sequens et unus
in ... ordo ... plures
et potentie et ... magis et
minus perfectum. Et quod hec
... Ita potentia una potentie
sunt plures potentie unius anime
... in ... talis
sit ordo ... plures et potentie
... una potentia anime

operatur ab alia vel una anima
oriatur in medio ab essentia
anime. Primo declarantur plura
similia. Ut quatuor sunt esse
... vel ... solum
quod solet declarari ... de
celo. Nam quedam sunt res
que sine motu et operatione pos-
sidet bonum perfectum, sicut prima causa
sine quibus motu et operatione
possidet summam beatitudinem et
bonitatem et perfectionem, et ideo in deo
non alia potentia neque actio preter
essentiam eius sed esse et ipse pos-
sidet summum bonum. Et ideo solus
deus est in fine ... qui
... non indiget
aliqua ... se solo
et ipse ... Ut ... quia ipse
est finis perfectus et ... solo
non ... aliqua
causa ... et ideo dicunt auctores
... ...
... per se sola. Alie
sunt res que paucis moti-
bus et operationibus indigent
ad consequendum perfectum bonum
ut intelligentie, et ille sunt
in ... ordine ... deus. Alie sunt res que
consequuntur perfectum bonum motibus
multis motibus et operationibus
ut homo ... homo ... per se
... perfectam beatitudinem et bonitatem
sed ... facultate intelli-
gentie ... et
homo ... in ... que animalia
... aliquid sine bono
et perfectione. Alie sunt res
que non consequuntur perfectum bonum
sed solum particularia bona
sicut sunt res inferiores ut
bruta et alia animalia ... per-
fecte ... et ... tales
res paucas habent operationes
et virtutes quibus sufficienter consequuntur

fine particularem quem intendit
Nam tales res non possunt
consequi bonum perfectum in bonitate
Et una sola talis creatura
[illegible] beatitudinis Et bene
consequitur bona particularia ordi-
nata ad beatitudinem Et eo ex
pluribus operationibus et virtutibus
sunt contrarie Responsio ad 2
Ad secundam partem quod ratio est
homines habere plures potentias
anime [illegible] ipse sit de ro-
[illegible] [illegible] intendendum bonum
fine Nam anima non possit
consequi finem perfectum nisi per plures
labores comparando et fugienda
[illegible] Angeli autem ad [illegible]
[illegible] plures virtutes et potentie
[illegible] media sequitur quod
ratio est homines habere plures
potentias anime Ulterius sequitur
quod intelligentiis minor sit
diversitas potentiarum quam in ho-
minibus Nam pauciores
motibus et actibus beatitudinem
consequuntur Responsio ad ultimum quod
in deo non est potentia aliqua
potentia sibi addita quia ipse
non consequitur beatitudinem per suam
operationem sicut tales creature
sed ipse ipse est [illegible]
beatitudo felicitas [illegible] ut
ex primo [illegible] [illegible]
unde est quod plus [illegible] includitur
deus esse perfectus actus Ad
[illegible] responsio sit Una
anima humana principaliter [illegible]
[illegible] et incorruptibilis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
spiritualibus [illegible] [illegible]
corporibus [illegible] [illegible]
[illegible] virtutes et potentias [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] potentias [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

potentias vehementes in quibus [illegible]
non vehementibus et planus [illegible]
[illegible] quod ratio est [illegible] [illegible]
habere plures potentias quam [illegible]
in aliquo creatura Sed pro
puncto sciendum Et una
[illegible] anime plures de se diversi-
ficat potentias secundum similitudinem
[illegible] [illegible] et ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordo
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
anime est sit ordo Nam [illegible] uno
plures procedunt [illegible] [illegible] quodam
ordine [illegible] [illegible] [illegible] in illis
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
anime [illegible] attenditur ordo Triplex
duo considerantur secundum dependentiam
unius potentie ab alia [illegible] [illegible]
secundum ordinem [illegible] [illegible] [illegible]
Ad dependentiam unius potentie ab alia
duplicem attenditur ordo secundum
ordinem [illegible] [illegible] sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] secundum quod ex
imperfectis deveniunt ad perfectionem
[illegible] [illegible] [illegible] quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sunt [illegible] sensitivum et sensitive
[illegible] [illegible] quam intellective
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
Nam quod homo [illegible] [illegible] [illegible]
vel non [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Dicendum quod secundum ordinem [illegible]
[illegible] potentie [illegible] ordinantur
Nam [illegible] potentie intellective sunt
[illegible] sensitivum et sensitive [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] Nam [illegible] [illegible]
semper procedit ab imperfecto ad per-
fectum [illegible] ad finem ut [illegible] a
[illegible] et forma procedit [illegible]

ad quod positum tangitur ad primum ita est
non absolute procedit ad [illegible]
[illegible] ad eius multiplicationem principium et comple-
tur. Deinde non. Respondetur quia potentie in-
tellectiue sunt plures [illegible] et
[illegible] uehemens. Sequitur quod
[illegible] omnes potentie uehemen-
tes sunt plures / in sequendo eius potentie
uehementie participant corpus ad ex-
tremitatem operationis potentie quod se
sensitiua et intellectiua. Re-
dicitur quod secundum ordinem [illegible] causa
potentie sensitiue ordinate ad in-
feriorem secundum prius et posterius. Causa
sic visum est circa alias species. Unde
visibile et nobilius prius absolutum
aliorum sensuum. Causa quia est
quod correspondet superioribus et in-
ferioribus. Deinde auditus prior est
olfactu et gustu. Causa quia sensus
nullus fit [illegible] et nullus
plures commixtione elementorum [illegible]
commixtionem sequitur [illegible] et [illegible]
[illegible] per quod in prius [illegible]
ordine sit [illegible] et quo ad inferiora
ordinate. / Sed tunc ad unum [illegible]
[illegible] et utrum una potentia oritur
ab alia. Respondetur et dicendum quod
sic. Causa quia nullus que
secundum naturam ordinem procedit
[illegible] sic est quod sicut prius
est causa eius posterius ita illud
quod prius est [illegible] et quod
[illegible] causa [illegible] que sunt
magis [illegible] secundum [illegible]
[illegible] est ordo ut dictum est
[illegible] una procedit ab alia
[illegible] alia. Deinde per prius
una in [illegible] dependet et pro-
cedit ab alia ut [illegible]
[illegible] / Sed quia [illegible]
anime [illegible] et [illegible]
sic primum actum finale. Causa sic
primum [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] / Deinde ex quo anima
[illegible] / [illegible]

principium inquantum [illegible] primum
est unum [illegible] sequitur et quod
potentie anime que sunt plures
secundum ordinem [illegible] et non
sunt [illegible] aliarum [illegible]
finis et [illegible] principaliter
[illegible]. Causa unde [illegible]
[illegible] et non [illegible] Deinde cum
sensus [illegible] quod [illegible]
intellectum [illegible] et secundum intellectum
ordine [illegible] et quod [illegible] alium
intellectum sic [illegible] /
[illegible] sensitiuum et
[illegible] quia ut sic potentie
[illegible] sunt / plures [illegible]
[illegible] que una est materia
[illegible] plures que sunt in
materia [illegible]
semper [illegible]
[illegible] / [illegible]
quod una potentia [illegible] ab
alia. Causa in [illegible]
[illegible] et finalis [illegible]
[illegible] eo quod [illegible]
[illegible] intellectum
[illegible]
[illegible] causa [illegible] potentie
[illegible] sunt plures. Causa
[illegible] sensus procedit
intellectum [illegible] materia
forma et plures per finalitatem
[illegible] / Sed
[illegible] dicta sit [illegible] primo
[illegible] quando
sunt plures potentie anime [illegible]
[illegible] aliqua [illegible]
[illegible] debet esse materia
simplex et unita. [illegible]
[illegible] plures potentie [illegible]
et forme simplex et forme
una. Sed anima intellectiua
extendit alias formas [illegible]
et tales non habent [illegible]
plures. Causa ut [illegible]
ad unum ut plures et [illegible]
[illegible] quod est forme prime [illegible]

ut conformia rei in anima sufficit
una potentia ut forma istius
sufficiunt plura adminiculo [illegible]
sunt videtur quod in anima virtute
et potentiam eius intellective
non debere multiplicari et ex quo
nullam anime potentie multiplicari et

Contra sit quod eius existens
in actu utrum 30 physicorum [illegible]
et eandem essentiam anima habet
primo esse secundum diversos respectus
per formas respectu est per eam potentie
anime operantur operationes diver-
sas secundum quod [illegible] et propter non est
unum potentie plures potentie
anime. Contra unum argumentum de rerum
potentia quod in potentiis anime non
est ordo quia non illa que in
[illegible] subordinatur diversificatur tamen
species non est prius et posterius
sed illa sunt naturaliter simul ut ex
predictis sed potentie anime quod sunt
distinguuntur secundum species tamen [illegible]
[illegible] ut illa [illegible] potentia
[illegible] inter eas non est ordo

Contra nam si [illegible] esset ordo vel
ille sumitur ex parte anime aut
ex parte obiectorum. Non primo quia
anima est una secundum essentiam et
ipse non videtur quod ab ea possit
sumi ordo diversarum potentiarum
Nec secundum quia obiecta sunt
penitus diversa et disparata
et propter non habent aliquem ordinem
ex quo [illegible] ordine [illegible] prius
et posterius [illegible] potentia non
habet se ut [illegible] eo quod
unum habet [illegible] et
dependentiam ad aliud et ex quo
sequitur quod [illegible] obiectis
non potest sumi aliquis ordo in
potentiis. Contra sit respondendum de
[illegible] hoc [illegible] quod
operatio unius dependet ab opera-
tione alterius [illegible] unius potentie
non dependet ab actu alterius

ut visus non dependet ab auditu
quia visus potest in suum actum
absque auditu et propter [illegible]
non est ordo [illegible]
[illegible] quod una potentia
anime non oritur ab alia quia
illa que simul esse incipiunt
sic se habent quod unum non ab
alio necessario unum et causa alterius
eo quod de ratione cause est precedere
effectum. Sed omnes potentie anime
simul creantur cum anima ergo una
ab alia non oritur.

Contra sit opposi-
tio non oritur a suo posito sed simul
[illegible] simul. Contra [illegible] utrum ex
20 physicorum et 10 methaphysice.

Contra potentie anime ex opposito dividuntur
sicut diverse species alicuius generis ergo
unum non oritur ab alia.

Contra et [illegible] sic una potentia non est
[illegible] alteri potentie quia omnes
[illegible] anime et potentie anime [illegible]
sunt [illegible] ut ex predictis
ipse non videtur unum quod in
[illegible] causa [illegible] una potentia
[illegible] ab alia tamen
[illegible]

Ad istud [illegible]
respondetur ad primum quod unum
est quod [illegible] aliqua [illegible]
et superiore quod ipsa sit magis
unita quam [illegible] non [illegible] quod
[illegible] hoc [illegible] potentia
et maxime in [illegible] quod
non potest consequi finem bonum et
perfectum nisi per plures operationes
et potentias [illegible]
[illegible] ut ex declaratione [illegible]
[illegible] non est simile de prima [illegible]
quia illa non indiget pluribus
potentiis eo quod [illegible] attingit
bonum et perfectum per unam [illegible]
plures [illegible] sed primo [illegible]

Ad rationem dicitur quod unius rei
solum unum est esse substantiale sed
bene plures operationes et quia plures
operationes requirunt plures potentias

et unitas ideo etiam unius essentie
possunt esse plures potentie R
ad 2m dico quod prius arguendum dicitur
quod alicuius potentie species bene
habet se ex parte potentie [illegible]
quantum ad esse et quantum ad actualem
originem vel perfectionem sic prius de
speciebus [illegible] et est factum Ad 3m
alicuius debet esse similiter quantum
ad quantitatem potentie vel saltem
quod [illegible] [illegible] potentie
actio Ad 4m dicitur quod
ordo illarum potentiarum sumitur
ex parte anime que secundum ordinem
quamdam habet aptitudinem
ad diversos actus licet ipsa sit una
secundum essentiam Et est exemplum
similiter ordo illarum partium
ex declaratione de prius [illegible]
Ad 5m dicitur quod illa ratio
procedit de illis partibus [illegible]
alteram ordo [illegible]
vel secundum ordinem obiectorum Sed
illa que essentiam et secundum alios duos
modos ita se habent quod una
unius dependet ab actu alterius
Ad 6m dico prius [illegible]
dicitur quod sicut potentie anime ab
essentia anime fluunt Nam per
[illegible] et alia Sed per [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
ita etiam esse de una parte et [illegible]
alterius sic una fluit ab alia
specialiter licet non [illegible] et [illegible]
et [illegible] et sic licet anima
partes anime fluunt simul tamen
esse producte ad anima Ad [illegible]
una secundum [illegible] [illegible] accidens
procedit ab anima sic perfectum et im-
perfectum Ad [illegible] dicitur quod
potentie anime opponuntur ut opponitur
perfectum et imperfectum sic species una
et [illegible] Et [illegible] oppositio non
impedit [illegible] unius ab
alia Etiam imperfectum [illegible]
[illegible] [illegible] apperfectum et [illegible]

[illegible] [illegible] finalis vel effi-
ciens licet [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] imperfectionem
procedit perfectum Ad [illegible]
[illegible] dicitur quod anima [illegible]
et non [illegible] esse subiectum alterius
accidentis Sed ad unum accidens [illegible]
plus in subiecto [illegible] [illegible] aliud
sic quantitas in subiecto [illegible]
procedit qualitatem Et illa
[illegible] unum accidens debet esse
subiectum alterius mediante subiecto
mediante uno [illegible] assistit [illegible]
Et [illegible] est de partibus anime
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Ad [illegible] quod unum [illegible]

Utrum partes anime distinguantur
per actus et obiecta [illegible] [illegible]
[illegible] quod quia [illegible]
[illegible] [illegible] possunt plures esse potentie
anime Consequens [illegible]
[illegible] distinguuntur et dividuntur
[illegible] et dicitur quod partes et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] declaratione
[illegible] [illegible] pars anime in
se est [illegible] [illegible] anime quia
mediante [illegible] Sed [illegible]
et illud quod [illegible] formaliter
[illegible] parte tamquam [illegible]
et [illegible] et [illegible]
et tale [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] secundum
quod aliquid de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et imperfectum quia [illegible]
principalis et finalis [illegible]
effectus [illegible] procedit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] imperfectum [illegible]

Pars anime

Obiectum

infime perspicue intente. Ideo
quo aducit et illas differentias
a prima perfecta quam recognitas
eius effectibus ad causas superiores
ad inferiores eius. Et ideo similitudinem
lumen esse in mediis sensibilibus
sunt nobis nota et propinqua
et prima quam via simplicia et
abstracta eius non perfecte.
Ulterius sciendum quod intellectus
noster infime substantias
intelligibilis est ultimus et
maxime omnibus subiectus et
ideo habet se in aliquis infinitis
eminentiis ut intellectus divinus
et intelligentias seu angeli
sic se habet in prima materia
... quia est maxime possibilis
sicut dicitur et forme sensibiles
et in genere ... ultima.
Secundo infertur quod actus
qui adnexi sunt potentiis
et obiecta sunt potentiarum actibus.
Nam anima nostra infime in-
telligibilis substantia ... infimum
gradum se in natura ...
... ut dictum
est. Sed nulla actus pro-
gredi ... nisi ...
... aliqua forma sensibilis, eo
quod nihil agit nisi quod
est actu. Ideo nulla actus
progreditur ab intellectu nostro
nisi prius informetur aliqua
specie ... Nam intellectus nos-
ter ... intelligere ...
sic in prima ...
intelligit ... intelligit
et ideo sequitur quod prius intel-
ligit illud quod habet speciem
intelligibilem ... eo
... actus prius fertur in
... quod in ...
... est obiectum. Cum
... mediante ...
... species intelligibiles

... prius intelligit obiecta ...
... intelligit actus eorum
sicut ... speciebus quibus ...
Et tamen ... ...
... et ... potentiam ...
relinquitur et ... quod quo
... ... quod obiecta
... precedit actus et actus
... essentiam. Ulterius
sciendum quod sic se habet ...
... ... quod aliqua duo
sic se habent quod unum est ...
alterius in una ... ...
... ... per causa
... causa efficiens sanitatis
et ... sanitas ... est
causa finalis. Et tamen ...
... ... effectus al-
terius ... et ...
causa sed unum quod est causa
alterius ... et ...
... Nam ... sunt ...
effective ... actus ... sunt
cause finales ... Una
... illud quod est ...
... aptitudine ... ...
... ut ad finem ... quod
est ... effectum actus ...
... Secundo sequitur quod
actus sunt ... sunt ...
... intentionis ... ...
esse ... quia ...
... intendit finem ...
... ultimo attingitur ...
... ut dictum est
... Et ideo est ... precedit ...
... ...
... ...
... esse ... et in
... cause efficientis ... ...
... precedit actus. Ulterius
sciendum quod duplices sunt ...
... ... ut ...
intellectiva sensitiva. Nam in-
telligere est quoddam ...
... libri. Et ...

Accio potentie active / potentie passive

patet ex dictis Alie sunt
potentie active ut intellectus agens
nutritiva et generativa Et secundum
hoc etiam omnis actus aut est
actus potentie active aut passive
Nunc obiectum potentie passive comparatur
ad actum illius potentie sicut
sicut per accidens et causa movens
ut color in quantum lucidum movet visum
est principium visionis | Sed obiectum
potentie active comparatur ad actum
illius potentie sicut terminus et finis
illius actus ut augmentative
virtutis obiectum est quantitas perfecta
et hoc est finis augmentationis
Ex quo sequitur quod obiecta
sunt priora actibus quam actus priores
simpliciter Et etiam ipse distinguuntur
per ipsa obiecta Patet
Nam huiusmodi obiecta et huius
active nihil aliud quam [illegible] sic a
[illegible] efficit speciem primum et pre
cedit ipsum simpliciter ergo
etc. Sequitur ulterius quod etiam
obiecta potentiarum activarum sunt
sunt priora actibus Nam ut
dicitur primo ethicorum in actibus
in quibus preter operationes fines
sunt opera in illis sunt opera
ta fines operationum Et finis
secundum naturam intentionem simpliciter
prior est ordinatis in finem
ut ex 2o physicorum Licet enim
esse sit posterior ergo sequitur
Et obiecta in illis potentiis non
ad sunt fines ponuntur Et ac
tus simpliciter sunt priora [illegible]
actibus Et existimo [illegible]
comparatione adquisita vel que
sunt actus distinguuntur per potentia
et potentie per actus et obiecta patet
Nam tamen ars? [illegible] in [illegible]
[illegible] distinguuntur per [illegible]
existimat rei sed actus et opera
tiones sunt priores potentiis
et obiecta sunt priora actibus

ut ex declaratis patet etc.
Utrum potentie sint alie quod
est potentia activa [illegible]
Sequitur patet quod ex
potentie accipi secundum actus in
quod ordinatur et per quod etiam
quod etiam potentie distinguuntur
secundum quod distinguuntur actus
Et actus distinguuntur secundum
distinctionem rationis obiecti Unde
cum obiectum visibile aliud
ab audibile patet etc. Et patet
hoc exemplo Nam omnis actus
recipit speciem aut esse ab ex
fine secundum quod magis etiam
ut ex hoc dependet quo ad
suam formalem et essentialem
rationem et denominationem patet etiam
Et potentie distinguuntur Preterea
actus et actus per obiecta accep
ta secundum formalem rationem
obiectorum in ordine ad tales
potentias eo quod obiecta et
actus habeant se adinvicem
aut ut principia aut ut fines
secundum quod tales potentie sunt
active vel passive ut ex de
claratis patet etc. Ex quo
patet quod non quelibet diver
sitas obiectorum diversificat potentias
sed sola diversitas que est secundum
formalem rationem obiecti in ordine
ad potentias Nam licet album et
nigrum sint obiecta diversa specie
tamen non diversificant
visum secundum speciem quia non
differunt in formali ratione que
est formale Tamen visibilibus licet
demonstratur quod non species etiam
Item autem et color sed
diverse rationes formales obiecta
les non respondent eidem potentie
secundum speciem Et ideo non primum
adiacet potentie unice ut
sonus ad auditum et color ad
visum Et patet quod potentie

9

distinguendo partem et obiectum
tamquam per se [illegible] Sed contra dicta
obicitur et primo sic. Sicut se habet
[illegible] comparatur ad esse terre
ita se habet anima ad esse [illegible]
quia forma eo quod dicit [illegible]
[illegible] forme. Item intellectus
Secundo actiuus non sunt partes
eiusdem potentie [illegible] obiecta
actiua ipso potentie non dicunt partes
partem neque actum potentie. Item
sic intellectus declinat et [illegible]
[illegible] quod est potentia aut
extendendo ordine adiungitur.
Sed actus et potentia potentie [illegible]
[illegible] aliter et obiectum est
extendendo actum ipsius per se non
per se sed species dicta et [illegible]
quod dictum est in [illegible]
Item autem intellectus capit species
abstrahendo a [illegible] per exemplum
quia una queque res species aut
a forma sua capit capitur [illegible]
propter quod dicit [illegible] in primo
de anima et est in [illegible]
et [illegible] loquitur de forma
nominat [illegible] species [illegible] Item
forma est de ratione intellectus [illegible]
Sequitur quod res non capit
species abstrahendo. Item sic [illegible]
sunt que magis dicunt et
esse nisi distinctum. Item [illegible]
potentie distinguuntur a potentia
sequitur quod [illegible] obiectis
non est eadem potentia quod est [illegible]
Item [illegible] diuersa [illegible]
et alteri [illegible] tamquam obiecti
propter [illegible] et [illegible]
[illegible] Sequitur
[illegible] quod distincta obiecta
non [illegible] distinctas potentias
Item illud quod per se est
[illegible] aliter [illegible] est
[illegible] eo quod per se [illegible]
[illegible] Sed quod sunt diuersa
obiecta [illegible] que [illegible] adiungitur

partes et eadem obiecta est potentie
ad aliquid una potentia sic [illegible]
et [illegible] potentie adiungitur. Item
que sunt diuerse potentie et [illegible]
est potentie ad unam potentiam [illegible]
quia eo quod ille [illegible] de
obiectis [illegible] extendendo [illegible]
[illegible] patebit. Sequitur ergo
quod distincte [illegible] non
[illegible] distinctas potentias. Item
[illegible] sic si aliqua obiecta
per se distinguerent potentias [illegible]
sequeretur quod [illegible] [illegible]
ad intellectum distinguerent
potentias intellectiuas eo quod
[illegible] est [illegible] obiectum [illegible]
[illegible] potentie intellectiue
ut [illegible] Item [illegible]
[illegible] quia est [illegible] quia sic [illegible]
[illegible] intellectus quot sunt
sensus eo quod quelibet potentia
[illegible] [illegible] subiectum obiectum
[illegible] specialem potentiam intellectiuam
[illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
simplex intellectus ponitur [illegible]
[illegible] Item [illegible] et ultimo sic
una res distinguitur ab alia
mediante illo quo [illegible] eo quod
[illegible] [illegible] forma est
illud quo [illegible] [illegible]
[illegible] potentia non est [illegible]
[illegible] actum [illegible] tamquam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
partem non distinguendo. Item [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] dicit [illegible] potentie
partem et [illegible] sumendo [illegible]
tamquam a causa finali. Item non
aliquid [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] potentie
[illegible] et actum ad [illegible]
[illegible] addit in [illegible]
[illegible] dicitur quod [illegible] actus
sit [illegible] potentie in esse et [illegible]

cause efficientis. Sed post intel-
lectionem et intentionem causa finalis.
Et sic secundum racionem finis actus
precedit potenciam et hoc sufficit
adhuc ut potencia recipiat speciem
ab actu. Et obiectum licet sit ex-
tra id ad quod actus est, tamen
prius dicitur, fiunt actus ex
probabiliter exerceri. Et ideo actus [illegible]
recipit ab obiecto speciem et formam
et alia multa. Contra hoc
pluribus habet instanciam
in sensibus communibus ut in illis
intellectualibus qui recipiunt speciem
ab obiecto quod est eis extra.
Item Philosophus in libro predicamentorum
de qualitatibus ponit species ut
de habitibus et virtutibus et aliis habitibus
et dispositionibus. Dicendum quod instancia est
inquantum actibus pluralibus
et ideo ut sunt actus et gene-
rantur circa que recipiunt speciem
et denominantur speciem ab obiectis
et actibus secundum quod Philosophus
declarat in hoc 2o [illegible] et
Sed tamen est contra [illegible] [illegible] — contra
obiecta ut subiecta que recipiunt speciem
alia mixta ut conformia [illegible]
de habitibus [illegible] debet intelligi
[illegible]. Ad 4m dicitur quod
si potencia per se respicit [illegible]
considerandum tamquam proprium et
adequatum obiectum tunc licet
ex quo [illegible] illius obiecti ad illam
potenciam pertinet si potencia [illegible]
per se respicit proprium [illegible] si [illegible]
racionem universalis. Nunc [illegible] non
adequatur in racione albi neque
in racione nigri eo quod extendit
se ad illa ambo et ad hec ad
plura. Sed adequatur in racione
coloris. Et ideo si esset aliquod
[illegible] colorem [illegible] non [illegible]
[illegible] alias potencias
contrarias [illegible] contenta sub
unica racione coloris ut albi et

[Left margin note:] [illegible]

magis non diversificant speciem in [illegible]
ad quod sunt unum in racione
obiectivali proporcionata ad potenciam
visivam scilicet in racione coloris
ut dictum est. Ad 5m dicitur quod
potencia superior per se respicit [illegible]
racionem obiecti quam potencia inferior.
Nunc de tanto potencia est superior
de tanto ad plura se extendit
et ideo multa que in racione
obiecti [illegible] superioris que
tamen dicuntur secundum raciones
obiectivales quas per se respiciunt
potencie inferiores. Et ideo racione
potencie [illegible] extendunt que
unum in una racione potencie [illegible]
Nunc [illegible] extendentes sub
dividuntur [illegible] potencie
inferiores. Et ideo non oportet quod
diversitate potencie inferioris per
obiecti diversa accipiat diversitatem
potencie superioris. Unde sensus
quod. Ad 6m dicitur
negando quod quia [illegible]
ideo [illegible] esse intellectus
quod sunt [illegible]. Et ideo quia
intellectus non [illegible] ad obiecta
[illegible] sub propria racione [illegible]
[illegible] sub generali
racione [illegible] quia [illegible]
obiectum [illegible]. Et ideo non oportet
quod talis diversitas obiectorum
sensuum arguat diversitatem
intellectus. Ad 7m dicitur
concedendo maiorem [illegible] quod
[illegible] distinguuntur per illud quod
est. Sed ad minorem dicitur negando
quod potencia non est [illegible] actu
saltem secundum illud quod est
potencia. Racio quia esse potencie ut potencia
non est esse absolutum sed esse
ad aliud scilicet ad actum. Et ideo
sequitur [illegible] esse formale potencie
ab actu. Et sic dicitur [illegible]
[illegible] ad aliud
Respondetur negando [illegible]

quia non unitur ad aliud
argentum et aurum sufficiente ad
[illegible] aliquid. Sed quia
similitudine non habitudo in
omni genere posita respectu et eo quod
[illegible] genere sit actus et potentia
per inclinationem. Sed ideo solum
est in sex generibus que dicuntur
sex principia et [illegible] autem [illegible]
ut continuum [illegible] ad aliquid
ipse solum est in genere ad aliquid
et non in aliquo alio genere.

Utrum tamen quinque sunt genera potentiarum anime. [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] plures esse potentias
anime et non habet ostendere [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~
[illegible] que et quot sunt.
Et [illegible] [illegible] vegetativum
sensitivum appetitivum secundum locum
motivum et intellectivum. Primo intelli-
gendum quod potentia habet
se tamquam medium inter actum
et subiectum quia [illegible] dis-
ponitur ad actum [illegible]
~~[illegible]~~ ad inclinationem
subiecti ad actum. Nunc ut in
precedenti questione dictum est potentia
non est aliud quam quedam
[illegible] per materiam. Alio-
rum quod [illegible] potentie eadem
[illegible]. Nam potentia [illegible]
[illegible] et [illegible] ad actum et
ideo potentia non habet aliquam
speciem ut sic nisi ab actu.
Unde [illegible] potentiarum in
specie esse [illegible]
Nunc ideo operatio anime est
operatio [illegible] ideo per
operationes [illegible] capacitatem
[illegible] et [illegible] potentiarum anime.
Sed primo distinguendum [illegible] operationes

ut dictum est. Secundo [illegible]
quia unaquaque operatio secundum
esse vivens non [illegible] vivo in
distinguuntur inde sunt [illegible]
et potentie. Esse viventis duplex
est. Sed [illegible] ingenio quicumque
tamen viventibus inferioribus
Et in [illegible] ingenio principium
non superioribus. Quod [illegible]
[illegible] et hec [illegible] esse [illegible]
individuum. Nam [illegible]
adhuc. Sed [illegible] in [illegible] res
est universalis et non [illegible] hec et ideo
[illegible] dicit quod secundum
illud esse res non est [illegible]
[illegible] abstracta secundum hoc
esse res est quod anima [illegible]
[illegible] Esse autem [illegible]
duplex est quoddam est esse in
[illegible] abstractum anima
et conditionibus materie ut esse
[illegible] Nam [illegible] abstrahit
a materia et ab eius dependentiis
[illegible] conditionibus materie et individuantibus.
Aliud est esse quod
anima [illegible] et quod anima [illegible]
ut esse [illegible] abstrahit
[illegible] non ab eius appendiciis.
Sed [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] et sine [illegible] et sine
[illegible] conditionibus materie [illegible]
[illegible] color sine
materia [illegible] appendiciis
[illegible] et sine conditionibus indivi-
duantibus. Nam visus [illegible]
[illegible] Et ideo primo
[illegible] dicitur [illegible] singulare
[illegible] sensus [illegible]
Et [illegible] sensus [illegible]
[illegible] intellectus [illegible]
Aliud autem est esse [illegible] ut
esse [illegible] Et secundum hoc
triplex [illegible] triplex [illegible]
operationum in viventibus. Prima
operatio quam [illegible] anime
secundum esse [illegible] debetur

parte volente | Operationes
aut quemadmodum anime separate
omnino abstracte debentur parte
intellective | Patet quia quelibet
potentia inclinatur ad suam propriam
perfectionem ut grauia ad esse deorsum
leuia ad esse sursum | Ideo | ergo
formam consimilem sequitur
talis inclinatio ad opus consimile incli-
natio potentie appetitiue dicitur
Patet inclinationem consequitur opera-
tio debetur potentie motiue | Vera
inclinationem consequitur motus
et opus | quare patet ex dictis [illegible]
operationum numerus ipsius esse
potentias anime | Et per hoc patet
responsio ad questionem | Tamen est
quoddam aliud in materia dubium
an aliqua operatio potentiarum anime
separate de anima et utrum
aliqua potentia anime sit anima
Ad quod respondetur quod [illegible] potentias
potentias anime nominantur anime
ut vegetatiua sensitiua et intellectiua
Cuius ratio est quia dupliciter anime
distinguuntur scilicet quod anima
simpliciter operatio anime super excedit
et excellit operationem nature cor-
poralis | Quia tota natura corpora-
lis subiecta est anime et [illegible]
[illegible] sit [illegible]
sit potentia [illegible] | eo quod non
est [illegible] simpliciter operationes | [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
Et ergo quod operatio anime que
[illegible] excedit naturam corpo-
ream [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] | [illegible] ad [illegible] ut
velle intelligere et talis operatio
[illegible] anime [illegible] solum | [illegible]
alia operatio anime [illegible] [illegible]
que fit per organum [illegible] non
per aliquam [illegible] qualitatem
et talis operatio [illegible] anime
sensitiue | [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] | [illegible] [illegible] [illegible]

Dubium

operationem corporalem | ideo non ita quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] anime [illegible] procedit | [illegible]
solum requirit [illegible] addebitur dis-
positionem organorum | Tertia autem
operatio que fit [illegible] sed operatio
spiritualis et vocatur a [illegible]
[illegible] non quod essent [illegible]
sed quod sunt [illegible] [illegible]
[illegible] | Infima autem operatio
anime fit per organum [illegible]
et [illegible] qualitatis corporee ut
operatio vegetatiue fit per calorem
naturalem que est quasi [illegible]
Hec tamen operatio super [illegible]
operationem nature corporee | quia
motus naturales sunt effective
a principio extrinseco quod non
[illegible] operationibus nature [illegible]
[illegible] | Sed contra hoc obicitur
[illegible] per hoc patet differentia inter
motum naturalem et violentum quia
motus naturalis sit a principio
intrinseco violentus ab extrinseco
Cum ergo hic dicatur quod
motus et operationes nature sint
ab extrinseco | Respondetur quod
formaliter et tamquam causa
formali omnes operationes
naturales sunt [illegible] sed non
[illegible] sunt intrinseco quia
a natura [illegible] [illegible] | ideo [illegible]
Patet ergo quod sunt tales opera-
tiones [illegible] principium ab extrin-
seco dicuntur [illegible] . Sed [illegible]
Et operationes [illegible] [illegible]
[illegible] motum deorsum | Non
sequitur [illegible] potentie distincte
[illegible] aliam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] | [illegible]
[illegible] [illegible] est [illegible]
et perfectionem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] | [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] | Nam aliquis
[illegible] [illegible] solum [illegible]

Hec sunt que [illegible] operationibus [illegible] [illegible] [illegible]

a [illegible]

unitur anime Et ostendit quod potentia
dicitur vehemens Nam potentia
vehemens non agit nisi in corpo-
re cui anima unitur Ut intellectus
Aliud est virtus potentia anime
quod respicit ultimus obiectum virtus
esse corpus sensibile et non so-
lum corpus unitum anime sed ex-
tra ipsum Aliud est virtus potentia
anime quod respicit ad ultimum
obiectum ut non solum corpus sensibile
sed etiam omne ens ut intellectus
Et ponit propter quod illa duo genera
potentiarum anime virtus sensus et in-
tellectus non sunt solum corpus
sed quodammodo et extra ipsum sed extra
extendunt Et ponit aut appetitus
ipsum comparans aliquod non absolute
esse tamen quod operatur ad eorum
determinationem Necesse est ipsum
rem extendit que est alterius
operationis anime secundum duo
rem ad animam comparatio Primo
secundum quod est in anima cuiusque
et esse in anima per ipsum sed et
Et quia adhuc sunt duo
genera potentiarum anime secundum ipsum
respectu obiecti unius quidem
quod est corpus sensibile sed in-
tellectus quod respectu obiecti quod
sunt quod est ens vel Alius
sed quia ipsa anima inclinatur
et tendit in rem extra eam
Et secundum hanc comparationem est
sunt duo genera potentiarum
Aliud appetitivum secundum quod
anima comparatur ad rem extra
tamquam ad finem principaliter
intentum Aliud est motivum
secundum locum secundum quod anima
comparatur ad rem extra eam
sed ad eam motus et operationes
Nam tres apprehensiva et appe-
titiva que consequuntur et ratio-
nem quod est primum exequuntur
patet Nunc alios potentie anime

distinguuntur et possunt unum ex
dictis Consequenter inuestigat de
qualitatibus removet dubium
Secundo omnes potentie
anime comparantur alicui corpori
uniuntur ad quod secundum intellectum
est Et est primo pro vehementi
secundum formam corporis et specialiter
in animalibus Primo quia vehementia
separata est appetitiva ut in plantis
Et tales virtutes resunt ei Circa
conclusio secundum sensitiva corporis
corporis in animalibus quia separata est
apprehensiva et motiva localis
motu progressiva ut in aliquibus
sunt et tamen non movetur
localis motu progressivo sed
motu dilatationis et constrictionis
ut est prius dictum est et ceteris
Tertia conclusio appetitiva non est
separata distincta in animalibus cum
aliquid separatum est apprehensivum et intellectivum
Nam potentia apprehensiva habet
obiectum non appetitiva Secundo
non eodem quia omne obiectum appre-
hensionis a potentia consequitur quod
quia ante Conveniens quia ipse
respicit appetitum ut ipsum est
rem saporis et appetitum ad rem
convenientem Probat sequitur quod
duabus rationibus Prima non de
animali aliquid habet sensum
tactus sed non in omnibus secundum limen
aliquis delectationis conveniens
apprehensionis obiecti convenientis a
potentia Nam convenientis obiectum
creatur et delectatur potentia
et ideo dicitur delectatio a de-
lectando ut delectando Secunda ratio
inest lenitas aut tristitia
illi inest concupiscentia Nam
concupiscentia est appetitus Et ideo
et conveniens est appetitivus
non est sine sensu sensitivo
sensu et per quod est non conveniunt
corpori animalibus Et

probatur conclusio secunda. Quod omne
animal vult habere [illegible] alimentum
sed quod habet [illegible] alimenti calidum
et siccum, ut patet [illegible] et ap-
petit. Nam calidus et siccus
sunt species ipsius appetitus et cor-
poris. Quod omne ab intrinseco
expellit expellitur, patet quia [illegible]
[illegible] animal est generatum
ex calido humido frigido et sicco
ut patet de generatione. Calidus
aut calidi et sicci. Unus aut
frigidi et humidi appetitus, quod
patet appetitum [illegible]
Item aut fantasia [illegible]
[illegible] consistunt contradictio [illegible]
in animalibus [illegible] dicit. Tertia
conclusio [illegible] secundum locum. Per
[illegible] consistunt [illegible]
in animalibus [illegible]. Unde
[illegible] Et semper
addit [illegible] sicut sensum
[illegible], quia [illegible] animalia [illegible]
[illegible] localia [illegible] in
[illegible] ut brutum [illegible]
[illegible]. Ita conclusio intellectus consti-
tuit [illegible] in [illegible]
[illegible] quia semper addit [illegible]
secundum locum ut homo et intellectus
et [illegible] aut [illegible]
[illegible] etc. Sexta et ultima
conclusio [illegible] intellectivus
[illegible] una species
corporalibus, sed quod [illegible]
plures corporalis intellectiva
ut est homo [illegible] quia
[illegible] speciesque [illegible]
semper [illegible] duorum contrariorum [illegible]
[illegible]. Intellectus quo
homo et [illegible] intellectus corporale
recipit speciem [illegible]
non [illegible] intelligit, [illegible]
[illegible] intellectivus corporali non sunt
diverse species. [illegible] possunt
esse diverse species intellectus intellective
corporali [illegible] intellectus

[illegible] plures
[illegible] intellectus [illegible]
esse [illegible] sunt [illegible]. Et
[illegible] magnitudine
[illegible] anima unde
[illegible] est. Sed diverse species habent
se [illegible] et [illegible]
sicut [illegible] nec [illegible]
[illegible] etc. [illegible] quia
[illegible] habent se sicut [illegible]
[illegible] medio [illegible]
una est supra aliam [illegible] in
[illegible] videtur [illegible] ut
diverse species [illegible]
[illegible] et in [illegible]. Sed
intellectus quod est [illegible] in
sensitivo consistunt [illegible]
in [illegible] est esse plures species
[illegible] una [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] una [illegible] species.
Sed non [illegible] quod plures
sunt species [illegible] in [illegible]
et [illegible]
habent se ut [illegible] et in [illegible]
semper [illegible] maior et maior
[illegible] et [illegible] ut [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] unius [illegible]. [illegible] est non
est [illegible] plures esse intellectiva
[illegible] species [illegible] intelli-
[illegible] una [illegible] ut
species [illegible] solum
[illegible] diversitas [illegible]
[illegible] species [illegible]
etc. Et [illegible] corpora
[illegible] quia intelligentie sunt
plures species intellectuales
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] una quaeque intellectiva
[illegible] species. Et [illegible]
quia una species est alia
[illegible] omnes [illegible]
[illegible] et species [illegible] intellec-
tum de [illegible]
[illegible] etc. Alia [illegible]

R. tho. dicit quod est possibile
in separatis a materia secundum rem
et rationem ut sunt intelligentie
esse diversa individua unius
speciei. Ratio quia secundum eum
materia est principium individua-
tionis et est distinctionis plura-
lium individuorum unius speciei
propter quod cum ibi deficiat unum
differre quantum ad esse ab alio
et alia nisi ex ipso [illegible]
Sed intelligentie non habent
materiam ideo in illis non est plu-
ralitas individuorum eiusdem
speciei et per consequens omnes intel-
ligentie diverse sunt speciei. Secundum dicit
[illegible] Patet ex omnibus patet
quod non unicuique distinguitur et
secundum quod ponitur inest [illegible]
prius sive superior ut non [illegible]
Sed ultimo patet evidentia
[illegible] sed tamen esse potentias
anime ut vegetativam sensitivam et in-
tellectivam et tamen esse [illegible]
unicuique que patet evidenter et
est potentias anime. Nam
per aliud [illegible] potentias
anime ponitur aliud [illegible]
~~[illegible] potentias anime ponitur~~
~~aliud [illegible]~~ et ponitur aliud
modo [illegible] evidenter [illegible]
et Sed contra dicta [illegible] (margin: 2a contra dicta)
Et plures sunt. Aliud quod cum
omnibus potentiis non debet
convenire aliquid speciale [illegible]
anime [illegible] appetere
convenit cuilibet potentie anime. Nam
visus appetit visibile [illegible]
et ita [illegible] quelibet alia potentia
appetit obiectum sibi conveniens
ut [illegible] appetere
[illegible] appetitum non est unum
speciale [illegible] anime. Nec sunt
principium motus [illegible]
[illegible] sunt appetitus
[illegible] motus

secundum locum non debet ponere [illegible]
specialem potentiam anime
Nec sunt illud quod conveniat
anime inesse hoc [illegible]
anime [illegible] omnibus suis
speciebus conveniat et [illegible]
que [illegible] conveniat est speciebus
illius [illegible] intellectum est potentia anime
[illegible] ad anime [illegible]
[illegible] in vegetabilibus et brutis. Alia
sunt in eodem animali inter plures
[illegible] potentie quod [illegible]
[illegible] [illegible]
Et secundum S. tho. [illegible]
[illegible] de quibus [illegible] secundum
aliquod qui distinguuntur [illegible]
[illegible] intellectivum et [illegible]
[illegible] quod [illegible] inferiores sunt
exteriores sensus et [illegible]
[illegible] non est sufficiens [illegible]
[illegible] [illegible] ad
[illegible] Et appetitus naturalis qui
est inclinatio [illegible] in
aliquid extra [illegible] [illegible]
conveniens omnibus potentiis [illegible]
[illegible] depender
talis appetitus [illegible] ut [illegible]
sequitur [illegible] In [illegible]
de tali appetitu non fit mentio
sed solum de appetitu [illegible] qui
consequitur [illegible] apprehensionem
[illegible] sensus aut
intellectus. Ratio quia [illegible]
appetitus [illegible] est in [illegible]
ut mala bona apponit et ad [illegible] (margin: [illegible])
[illegible] mala ad fugam [illegible]
ut [illegible] accipere ut [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] apprehensione ut [illegible]
[illegible] Nam unus visus [illegible]
[illegible] appetit visibile quod ad
[illegible] sed advidendum [illegible]
[illegible] hac [illegible] et [illegible]
[illegible] aliqua [illegible]
[illegible] animal appetit

aliquid ad aliud visum quam ad
actum suum. Et propter quod concupiscen-
tialis specialiter virtute appeten-
tium ultra naturalem appetitum
suum. Et quod si animal non indigeret
rebus propriis a sensu et proce-
dentibus suum sed ut eas sentiat
ut perveniat ad vivendum et bene
non oportet ponere appetitum specialiter
tamquam specialem ipsius potentiam.
Sed constat quod ipsum animal indi-
get propriis et apprehensis propter
hoc ut adiuvent alias operationes
quod adinvenit suum [illegible] esse
oportet quod sit specialis vis appetitiva
ultra naturalem appetitum virtutis
apprehensive. Ad secundum dicendum
quod licet sensus intellectus sive
[illegible] movendo in animalibus
perfectis. Non tamen sufficiunt ad
movendum nisi eis superaddatur
alia virtus. [illegible] sensus et appetitus
non habet [illegible] movendi
[illegible]. Causa in
aliquibus quidem comprehendit sensus
et appetitus in quibusdam tamen non
[illegible] motus [illegible] progressivus
et [illegible] ut supra dictum est
[illegible] ultra [illegible] potes-
tas virtutes comprehendit specialis
virtus anime ut vis motiva
per quam ipsum animal finaliter
prosequitur [illegible] apprehen-
sum quod virtus appetitiva.
Et hec vis appetitiva licet
sit in appetitu et in sensu et in
[illegible] tamen [illegible] in
[illegible] sed est in ipsis potentiis
corporalis adque est [illegible]
sunt [illegible] abilia ad movendum et ad
obediendum appetitum anime appe-
tentis et [illegible] et ad sub-
serviendum virtuti motive [illegible]
[illegible] si ab aliquo [illegible] pedes
pedes essent [illegible] frustra
virtus appetitiva [illegible]

virtute motive sicut [illegible]
ad [illegible] motum progressivum eo
quod virtus inferior per motum
non posset obedire imperio
ipsius appetitus propter defectum
[illegible] ad suum
actum exercendum. Ad tertium dicendum
quod licet potentie anime sint
intellective non ideo [illegible]
[illegible] quod potentie anime in
corpore que ad omnes [illegible]
et specialiter anime sicut accipit
[illegible]. Sed quod [illegible]
pure et perfectissime [illegible] anime
ut [illegible]. Ad ultimum dicendum quod
quod quamvis sunt potentie anime
in corpore et in [illegible]
[illegible] quod sunt [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] speciales ut [illegible]
exercendi et intendens etc.

Quod autem [illegible] anime non
sit ponere potentiam appetitivam
tamquam virtutem specialem et distinctam
ab aliis potentiis anime [illegible]
[illegible] movetur [illegible]
[illegible] in precedenti questione
[illegible] dicendum quod virtute appetitivam
esse specialem potentiam anime [illegible]
[illegible] [illegible] distinctam
in [illegible] anime [illegible]
quod [illegible] exeo quod
consequitur [illegible] ut [illegible] de
[illegible] fuit. [illegible] in-
tellectum [illegible] quamlibet
formam [illegible] sequitur
[illegible] inclinatio ad [illegible]
que inclinatio [illegible] ap-
petitus [illegible] ab ad [illegible]
[illegible]. [illegible]
illud quod sibi deficit [illegible]
quod [illegible] intentum
[illegible] eius dependens
appetitus [illegible] assimilandum primo

eius inquantum perfectum quia omne
ens a primo perfecto productum est
deficientius. Et ideo appetit a
se ad quod ei deest inquantum
perfectum. Et ex hoc sequitur quod illud
quod a se est perfectissimum
et sufficientissimum sit ita quod ei nulla
perfectio deest et nullum bonum
ut dicunt philosophi et est satis declaratum
de summo bono. Quare non dicitur
ipse aliquid appetere. Consequenter notandum
dicitur primo quod omnem formam
naturalem sequitur unus appetitus
naturalis, qui appetitus est inclinatio
eius ad suum perfectum. Dicitur secundo
quod licet forma plante licet
talis sit anima et non sit pure
forma naturalis ut ex prius dictis
non sequitur appetitus consequens
animalem appetitum, quia appetitus
animalis convenit secundum quod co-
gnoscit ei formam, eo quod ap-
petitus formam insequitur. Dicitur
plantis inest forma anime
materialis et naturalis sicut est aliis
naturalibus, ut est prius dictum
est, et eo eis non attribuitur
appetitus consequens animalem. Et per
hoc excluditur quia appetitus
primo dividitur in naturalem
appetitum et cognitivum vel animalem.
Dicitur tertio quod plantis non
convenit appetitus cognitivus
eo quod carent omni cognitione
tam sensitiva quam intellectiva, et per
consequens appetitus conveniens eis
est pure naturalis. Dicitur quarto quod
formam sensitivam consequitur
appetitus sensitivus consequens animalem.
Dicitur quinto quod secundum convenientiam
forme sue appetitus sequitur. Ergo
anima sensitiva recipit sensibile
sine materia, propter hoc sensus ut visus
non recipit materiam rei visibilis
in se sed speciem. Sic sic recipit sensibile
sine materia non conditionibus

tamen materie ut dictum est. Et etiam anima
sensitiva est elevata super formas
naturales. Ideo etiam nobilior ap-
petitus eis convenit, scilicet appetitus
animalis, qui fit ad cognitionem
sensitivam rei quam appetit. Et similiter
potest probari quia nobilior appetitus
superveniens intellectivus, quia intellectus
recipit formam sine materia
et sine conditionibus materie et
est magis quam sensus elevatus
supra naturam quam sensus,
eo est excellentior appetitus ei
debetur appetere quam non solum
naturalis ut formis naturalibus
nec solum animalis ut brutis.
Dicitur appetitus tales proprie hic
distinguuntur ab invicem et comparatur
intellectivo. Consequenter premissis
respondetur quod appetitus est specialis
diversa potentia anime ab aliis.
Secundo probatur quia obiectum eius
distinguitur ratione ab obiectis
aliarum potentiarum. Nam appetitus
fertur in obiectum sub ratione boni vel
mali convenientis vel disconvenientis.
Sed alie potentie feruntur in sua
obiecta sine talibus conditionibus.
Nam visus non respicit sa-
poris secundum quod appetitus aut
non, et sensus saporis sub ratione
saporis convenientis vel
disconvenientis. Ex quo sequitur quod
potentia appetitiva differt ab aliis.
Tunc restat dubium an sit
aliqua differentia appetitus animalis
in speciem cognitivum et appeti-
tum pure naturalem. Ad quod breviter
respondetur quod species appe-
titus naturalis sunt due et hic
concupiscibilis appetitus naturalis quam
est comprehendit concupiscentiam
secundum rationem ita quod sit concupiscentia
secundum sensualitatem. Et sunt ibi
species appetitus sensitivi et
intellectivi. Nam quia ad motum

debet esse proportionatum suo
mobili et equidistans ut ex textu
Primo et 3o huius patet pluries
Sed ipsum appetibile apprehensum
per appetitum movet et ipse appetitus
movetur Prima appetitus movetur
ab appetibili movetur quia ad ap-
prehendendum appetibile [illegible]
motum Sed clarum est quod
appetibile apprehensum per sensum est
species [illegible] ab appetibili apprehenso
per intellectum eo quod species
habet obiectum species distinctum ab obiecto
intellectus Prima obiectum sensus
est singulare et sensibile Obiectum
autem intellectus est universale
et abstractum [illegible]
[illegible] distinctus obiectum eius
[illegible] et similiter distinctio
potentiarum appetitivarum sensus
et intellectus Item patet hoc
ex alio Nam intellectus et ap-
petitus intellectivus vel volitivus
Non fertur in bonum eo quod
semper sit desideratus adeptione
3o ethicorum Appetitus autem
sensitivus quamquam inferior [illegible]
ut in pluribus in apparens bonum
quod in rei veritate est malum
Sequitur secundo quod talis
appetitus distinguendus est Ratio
patet dicto [illegible] ex eo quia
appetitus consequitur formam
ut supra dictum est Sed formam in-
tellectivam et sensitivam Sed forma
intellectiva et sensitiva distinguun-
tur secundum obiecta sua Nam forma
sensitiva recipit obiectum sensibile
cum conditionibus materialibus ut hic et nunc
per species sensibiles [illegible]
Sed intellectus recipit suum
obiectum [illegible] sine
conditionibus materialibus Ideo appetitus
qui consequitur huiusmodi formas
[illegible] sensitiva et intellectiva
est distinctus Sed tunc dubium

est an sit pluralitas et diversitas
eius in appetitu sensitivo pro quo
sciendum quod appetitus sensitivus
in homine [illegible] vocatur [illegible]
quod [illegible] participat
est preceptis rationis inquantum
[illegible] in homine ra-
[illegible] tali quia ap-
petitus solum inferior in bonum
[illegible] eo quod [illegible] forma
sensitiva que non [illegible] aliquid
nisi cum conditionibus materialibus sub
hic et nunc Et hic appetitus
sensitivus debet exaudire rationem
et ei obedire sicut mulier viro
et puer pedagogo ut 3o
ethicorum Et talis appetitus
vocatur sensualitas vel mulier
appetitus autem rationis [illegible]
vel [illegible] quod dicit est et tenetur
[illegible] Prima [illegible] debet
sibi subiugare sensualitatem
Quibus premissis respondetur
quod due sunt species appetitus
scilicet irascibilis et concupiscibilis
quia vel appetitus est respectu
boni vel mali sub simplici
ratione boni vel malitie
Et sic est appetitus concupiscibilis
qui prosequitur [illegible] tamquam
bonum et fugit [illegible] tamquam
malum Alius talis appetitus
[illegible] respectu boni vel mali non
sunt sub ratione boni et mali
[illegible] et sic est appetitus ira-
scibilis Sed appetitus irasci-
bilis ordinatur ad concupiscibilem
ita quod irascibilis movetur
ex concupiscibili et propter ipsum
concupiscibilis tamquam propter
finem Insequitur [illegible] mali
non solum [illegible] animalibus
[illegible] quibus concupiscunt
et delectantur scilicet [illegible]
[illegible] quibus repugnantur
et repellantur impedimentum ut

[illegible] et concupiscit [illegible] irascibilis [illegible] impedimentum concupiscibilis [illegible]

sunt virtutes communia dictis
et alia animalia. Tertio sequitur quod
appetitus concupiscibilis differt
ab irascibili. Contra conclusiones
obicitur. Et primo sic: potentia
appetitiva non est specialis genere
potentia anime. Probatur quia appe-
titus est omnis animalis. Nam dicit
Aristoteles omne enim appetit bonum
decorum et bene sensatum et manifeste
sensitivum (?) proprio (?) ... hec autem
in animatis sunt. Igitur appe-
titus non est ponendus specialis
potentia anime. Et hoc ... potentia est
distinguenda per se ab aliis
secundum eam et alia potentia est cog-
noscitiva et appetitiva eo quod
intellectus appetitum ... conventionem (?)
et per consequens sequitur quod appetitus
non est specialis potentia anime
cognoscitiva. Secundo sic: Nam
duplex est anima cognoscitiva
scilicet sensitiva et intellectiva
secundum quamlibet autem cognoscitivam
sequitur appetitus sensus moveri
ad obiectum sibi conveniens. Ergo
appetitus sunt plures. Sunt ...
plures quam potentie ...
anime quod quidem est quod
... dicit ... Contra
oppositum superius dictum est.
Respondetur ad primum quod
illa auctoritas de appetitu naturali
qui sequitur formam cuiuslibet
rei et non de appetitu animali
quod non ponitur esse specialis
potentia anime. Ad secundum quod hoc
dicitur tamen naturalis appetitus
formam et naturalis appetitus in-
sequitur formam rei naturalis
est uniformis secundum ... prima
potentia. Et preterea ei non appetit
appetitus naturalis sive animalis
~~insequitur informam rei que~~
~~appetitur~~ unde ... quod ap-
petit forma appetitu

animali. Tertio quod omnis appetitus
sive naturalis sive animalis in-
sequitur formam rei que appe-
titur. Non autem semper formam
rei appetentis sed existentem
formam rei que appetitur in
quantum res appetens compre-
hendit quomodo bona sit et conveniens
appetitu naturali appetit formam
quam non habet nunquam sensibilem ...
sensibile et non ... quod appetat ...
rem ... forme ... non
habet. Quarto dicitur quod
obiectum utriusque potentie scilicet
cognoscitive et appetitive solum
est idem secundum formalem ... et
solum ratione est distinctum quia
potentia cognoscitiva principium sine
obiectum sive esse sub potentia appe-
titiva super addit rationem boni vel
mali ut est delectabile vel tristis.
Ultimo dicitur quod plures
ponere esse appetitus secundum speciem
sunt est ... est in ...
... non hoc non ... sed
quod unus appetitus sit potentia anime
in generali ... alia quam ...

Aliud equale sibi simile fit
naturalissimum opus in viventibus
puta ... movetur ... principium
... et hoc ... decimam
in quo probat quod ... in precedenti
tractatu declaravit decem
in generali ponit esse duas
differentias specialiter et evidenter
de potentiis ... distinguit illas
que in sequentibus declarat
decima quaque anima et potentia
anime in speciali. Et quia in-
ter potentias anime vegetativa
est prima secundum ... eo quod
habet se ut fundamentum
et subiectum aliarum. Ideo primo
in hac tractatu ... est decima

vehemens / et propter hoc dicitur [illegible] / per
tectus aut[em]. Ideo sensus dicitur de
ea intellectiva. / Et sciendum quod sensus
hoc ordine determinatur de potentiis
anime in speciali quod primo de
sensu, deinde [illegible]. Et obiecta precedunt
quia actus et obiecta precedunt
potentias in via [illegible] finalis
et deinde nos in cognitione potentiarum
ut supra dictum est. Et quia
sciendum est quod [illegible] videre
augmentationem et generare sibi simile
est naturalissimum opus illius potentie
Ideo ad habendum intellectum
illius materie [illegible] primo est
Primus intellectus sciendum quod
generare sibi simile potest accipi dupliciter
primo ut aliquid generat sibi
simile ex una decisa abscisa
de substantia sua et sic viventia generant
sibi simile ut planta plantam
animal animal homo hominem et ista gene-
ratio [illegible] et hoc proprie vocatur generare
sibi simile. Alio modo aliquid potest
generare sibi simile non ex
una decisa abscisa de propria
sua substantia sed ex una advenientia
a de extra. Et sic inanimata generant
sibi simile sicut ignis generat
ignem sibi simile ex materia
[illegible] et aliam [illegible] ab
[illegible] extra naturam ignis.
Et hoc improprie vocatur generare
sibi simile. Ulterius sciendum
quod naturalissimum potest accipi dupliciter
primo ut dicit nobilitatem
et perfectionem sic quod illud est
naturalius quod est nobilius
et perfectius. Alio modo potest accipi
ut dicit convenientiam nature
ut quod illud dicitur naturalius
quod magis convenit nature
et sic [illegible] ut natura et non ut
anima. Ulterius sciendum quod
generare sibi simile potest habere
duplicem comparationem. Primo ad potentias

et operationes potentie vegetative ut
nutritive et augmentative. Alio modo
ut comparatur ad omnes operationes
omnium potentiarum viventium sive
tales fuerint potentie anime
vegetative sensitive sive intellective.
Primo sciendum. Et si [illegible] comparetur
ad primas potentias quod generare
sibi simile primo et per se convenit
viventibus perfectis et non orbatis
nec generationem spontaneam
habentibus. Probatur quia [illegible]
omnium viventium et similiter generantium
Prima [illegible] appetunt
assimilari primo enti [illegible] et
[illegible] in quantum possunt. Sed
[illegible] non possunt
permanere [illegible] continue
ea quia sunt corruptibilia et corrup-
tibilia ideo appetunt permanere
secundum speciem [illegible]
fit per generationem per quam unum
individuum quando [illegible]
aliud ad salvandam speciem in esse
[illegible]. Et sciendum quod [illegible]
[illegible] quia non convenit gene-
rare sibi simile [illegible]
[illegible] in [illegible] tempore. Primo
que sunt imperfecte etatis
ut que [illegible] in etate sunt
pueri ut [illegible] nimis excedunt
sunt senes [illegible]. Secundo in
[illegible] diminuta in membris
requisitis ad generationem sicut sunt
spadones et eunuchi et naturaliter
frigidi [illegible] defectibus
[illegible] que requiruntur ad
generationem spontaneam ut sunt
vermes que generantur ex pu-
trefactione. [illegible] dicitur
sponte generari. Item probatur
dispositione solis generantur
ex putrefactione sine aliquo
[illegible] semine [illegible] similiter
et sine [illegible]
[illegible] perfecta

que generantur per propagacionem
seminis | dicit habere generati-
onem non spontaneam / quia non
possunt generari et bene per se
ex putrefactione [illegible] aeris
vel ex celestis caliditatis / sed conqui-
ritur ultra virtutem celestem ali-
quod agens determinatum
producere a quo fiat decisio
seminis et unde / et quod [illegible]
dispositio materie ad recipiendam
formam que datur ex speciem in
hac et in illa / ipse secundum quod
generatur est illius ut illius
specie | Et hec generatio spon-
tanea que fit ex putre-
factione alio nomine vocatur
generatio equivoca quia non est gene-
ratum ex alio simili eius-
dem speciei | Sed generatio
qua aliquid generatur ex sibi
simili univoca generatio dicitur
Sexta conclusio est responsalis
est quod inter opera potentie vegetative
generare sibi simile est per-
fectissimum et nobilissimum
Probatur quia maxime a
natura intenditur / non natura
semper intendit id quod perfectius
et melius est / ut 2o phisicorum
et 3o huius | Secundo autem hoc
opus anime principaliter intendatur ex eo
quia alia duo opera nutrire
et augmentare sunt ad conservati-
onem individui / generare autem est
ad conservationem speciei ut supra
dictum est / Et quia species est eter-
na / individuum vero sit [illegible]
corruptibile ergo opus de se
[illegible] in nobilitate ad conservationem
speciei principaliter autem intenditur
quam illud quod deservit ad
conservationem individui [illegible]
Tertio probatur per hoc [illegible]
[illegible] [illegible] in
[illegible] conclusione patet

Ex hoc patet conclusio prima
in hoc opere anime vegetative
et quod hec anima plus quam
in aliis naturalibus non
invenitur quam in aliis operibus
vite / Nam alia naturalia
non vivunt et non nutriuntur neque
per augmentantur ut per se
patebit | Neque etiam neque in
[illegible] / sed solum generant
[illegible] | Sequitur ergo quod
generare est opus magis [illegible] et
[illegible] [illegible] quod est
opera anime et [illegible] in viventibus
nobilissimum opus est generare
sibi simile | Et notandum dicitur
in conclusione inter opera potentie ve-
getative | Nam comparando hoc opus
ad opera potentie intellective non
sunt velle intelligere et | Sed
generare non est nobilissimum et hoc
[illegible] [illegible] dicat perfectius et excel-
lentius [illegible] posset dici / [illegible]
[illegible] | Consequenter est dubi-
tandum dubitando utrum opera
vegetabilia dependeant ab anima
tamquam a causa et a principio
Ad quod respondendo est sciendum
quod secundum predicta anima
opera anime quedam sunt [illegible]
[illegible] opera potentie [illegible]
[illegible] ut velle intelligere
Ex hoc sequitur ex quo opera ve-
getabilia sunt opera anime quod
quamvis [illegible] [illegible]
[illegible] et ab illo dependent
tamquam a principio [illegible]
Ex hoc apparebit quod anima
sit principium et causa illarum
operationum [illegible] [illegible]
animam esse principium [illegible]
Probat consequenter [illegible]
animam esse causam corporis
viventis [illegible] [illegible]
formalis finalis et efficiens
/ sed non sit causa corporis viventis

[illegible]

[illegible]

sequitur eius quod est causa efficiens
actiuum ipsius viventis eo quod illud
quod est causa esse est causa cau-
sati ex 2o phisicorum Et opi-
nionis veteris sunt contra opi-
nionem eo quod ipse non que-
runt nisi in viventibus ut pa-
tet probatur consequentia Quod
anima probatur quod anima est
causa corporis viventis in genere
cause formalis Prima forma
est que dat esse sed anima
viventibus dat esse quia vivere
est esse in viventibus eo quod
vivens ut simpliciter habet
esse et vivere sed anima est vita
viventis consequenter et esse ergo
sequitur quod ipsa est forma corporis
viventis Secundo probatur hoc
ideo quia illud est forma alicuius
quod est actus et ratio eius ut
ex 2o phisicorum sed anima est
actus corporis habentis vitam
in potentia ut prius est ostensum
sequitur ergo quod est formalis causa
corporis et per quod eius est causa
formalis etiam efficiens a
corporis viventis eo quod quidquid
est causa cause eius est causa
causati ut patet ex 2o phisicorum
Et quod anima sit causa finalis
corporis viventis probatur quia
natura agit propter finem sicut in-
tellectus artificis qui agit
propter debitum finem propter quem
movet manum ut introducat
talem formam ut 2o physicorum
Et artis est aliquis finis hoc
propter quod intellectus agit
ipso et dat eis aliquis finis
determinatus Sed ipse intellectus
artificis agit propter formam in-
troducendam in materia quam dis-
ponit et exigit ideo est etiam
ipsa forma corporis viventis
Sequitur consequenter quod natura

operatur in viventibus aliquid
ducendo animam tamquam fi-
nem et finem determinatum Se-
cundum magis videmus Quod
corpora disponuntur secundum
exigentiam forme secundum quod
corpora plura sunt organica
sic disposita per diversa membra
et organa propter animam ad exer-
cendum diversas operationes
Et similiter in omnibus viventibus
diversitas corporum est propter
diversitatem animarum Et est hic
dicendum intelligendum de fine
quo et adimitur et non de fine
ad extra vel [illegible] unde [illegible]
sit anima non est finis corporis
viventis unde est forma ipsius
solum et finis intra et finis
quo illius corporis Et est con-
clusio secunda que ordinatur ad
animam ut sunt bruta et
plante et tunc ipsa anima
est finis extra et ostenditur Se-
cundo hoc sic ostenditur quod
anima sit finis corporis viventis
Nam omnia corpora physica et
et non sunt instrumenta anime
et ordinata in ipsam sic
quodlibet inferius naturaliter
propter superius ut bruta sunt propter
hominem et plante et omnia
infra hominem ordinantur et
in ipsum tamquam finem propter
propter quod 2o phisicorum dicitur
Et nos sumus quodammodo fi-
nis omnium consequenter Et eodem
corpora inanimata sunt ordi-
nata in plantas quibus
[illegible] et putrefiunt mix-
ta et similiter plante sunt
propter bruta et propter nos sequitur
consequenter Et tertio quod sunt
se corpora ordinata in
animam tamquam in finem ultimum
et essentialem consequenter Et Quod

In genere cause formalis

finalis

Efficacitas

aut anima sit causa effi(ciens) no(n)
corporis viventis sic ostenditur
quia motiva movent ex se
ipsis ab anima ut 8 physicorum
Et probatur introducendo sin
gulas operationes corporis viventis
Nam anima est causa motus
localis ex se quia sola animal
et vivens movet ex se ad certa
deinde posicionis. Sequitur ergo
quod motus localis in animali
non simpliciter a natura ut sic
sed ab anima. Et licet multa in
animata etiam moventur locali
non tamen ex se movent ad cer
tam posicionem sicut anima
Item ipse aliment(um) augmentatur
et minuitur ergo sequitur quod
anima est causa effectiva huius
operationis. Sed tamen habet
se ut causa instrumentalis
[illegible] Anima complent
minuendo et disperant [illegible]
ad corpora et quemcumque [illegible]
[illegible] causa efficiens [illegible]
Anima quod duplicem [illegible]
[illegible] dispositio et solutio [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] expediendo esse
[illegible] que possunt [illegible]
et augmentare et singula [illegible]
[illegible] materie [illegible]
dicit [illegible] quod aliqua res [illegible]
augmentare et minuitur [illegible]
[illegible] Et hoc ex eo quod
minuitur et [illegible]
quod descendit tamen [illegible]
alia aut magis minuitur
[illegible]
minuendo et [illegible]
ut quod minuendo habeat de
[illegible]
ostendit. Et similiter aliud

effectu valeat possunt quemadmodum
ex sola unitate materie ut ex
pleet declaratum est secundum physicorum
Et plurima ex eo quod materia
aque est sursum elevata per [illegible]
solis et [illegible] licet non gradiatur
[illegible] valeat tamen sub eo
[illegible] non tamen valet [illegible]
[illegible] materie sed ex neces
sitate finis et ex dispositione
efficientis quod agit secundum [illegible]
et utilitate effectuum et sic est
secundum dispositionem [illegible]
Et in mineralibus [illegible]
magis [illegible]
aut magis [illegible] quod
est [illegible] sicut
[illegible]
non est ex sola unitate materie
[illegible] sed ex dispositione et complexi
one [illegible] et [illegible]
[illegible] Sequitur ergo quod
est a quo [illegible]
[illegible] principaliter
[illegible] et falsa [illegible]
elementales [illegible] non
habent se ut forme [illegible]
sed solum ut instrumenta forme
[illegible]

Sed circa dictum narratio
nem principalem obicitur
Primo sic. [illegible]
[illegible] quod
[illegible] eo quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] eo quod
[illegible]
aut solum aliquibus [illegible]
Illud [illegible] quod
magis [illegible]
[illegible] magis [illegible]
esse [illegible] quod esse alterius
[illegible] est [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] quod [illegible] sic

magis nobile. [S]ecundo sic. Illud est
nobilius quo res in vita con-
servatur et conservatur quam illud
quo res debilitatur et corrumpitur
[S]ed multitudo autem debilitatur
et corrumpitur. [S]ecunda dicit quod est
in delongitudine et unitate
vite. [Q]uia alia ratio con-
traria sunt longiores vite quam
illa que non sunt frequentis
coitus etc. [T]ertio sic. [U]nitate
sibi simile est in viventibus
ut patet elementis. [S]ecunda dicitur
contradicendo quod unum ele-
mentum contrarium exaltat et per
consequens hoc non est nobilius
in viventibus. [A]d questionem obiectam
respondetur ad primum. [E]t cum
sequitur hoc est magis proprium
hoc nobilius. [N]am illud est
propositio nobilius dicitur quod
a natura magis intenditur
tamquam perfectius nunc contra ac
actio perfectior per [illegible]
quam alia actio eius. [S]ecunda
ordinatur ad conservationem speciei sed alia
actio solum ordinatur ad
conservationem individui ergo etc.
[A]d secundum dicitur quod unum est
quod quilibet eius magis ap-
petit et diligit esse proprium quam
esse alienum et hoc verum [illegible]
[illegible] dummodo esse alienum
non sit magis perfectum quam
quam esse proprium ut unumquodque
individuum magis desiderat esse
suum quam esse alterius indivi-
dui per se ut sic quia dicit
in se dico ceteris [illegible] ordi-
nata et plus animata est a se
ipsa. [C]um non esse alterius
non sit perfectius et melius quam
quam esse proprium tunc quilibet or-
dinatus appetit plus tenere
suum et diligere esse illius
quam esse suum. [Et] sic subdit

in principio libelli exponun-
tur precedentia propter salvandum
[S]ecunda esse eius magis
perfectum est quam esse
alicuius subditi eo quod prin-
ceps salvat et gubernat totam
civitatem subditorum. [Un]de est
unusquisque ordinatus appetit
plus tenere et diligere bonum
quam se ipsum. [S]ecunda est quod
melius est et simpliciter ne-
cessarium ad salvandum esse
in tota natura. [P]rincipium utique
magis appetit salutem speciei
et totius generis humani quam
sui ipsius. [E]t quia natura or-
dinata ad salutem et conservationem
speciei ipso nobilior est in viventibus
quam munus quod ordinatur
ad salutem individui. [E]t sic
contra hoc nunc sequitur quod
omnis homo debet appetere
creare sibi similem quia
unusquisque secundum determina-
tionem rectam tenetur appetere
illud melius est ut ex 8o
ethicorum. [Q]uia contra lex
prohibet multos creatores et actum
creandi. [R]espondetur quod
licet generare sit nobile omnibus
viventibus non tamen secundum de-
terminatione rectam omnibus
convenit sed hoc propter diversas
ordinationes factas in specie
humana propter [illegible] et
per [illegible] ut sunt vota
religiositates ordines et
[P]oliticum unum secundum legem
nature licet totum tenere
ex speciali lege prohibita
assumptam prohibetur aliquis
ut ex dictis patet ergo etc. [Se]-
cundo notandum [illegible]
ter debilitatur. [S]ecunda est
superfluum nutrimentum et aug-
menti quod non expellitur

progressivo et extensivo consimiliter
persuadetur. Et sit tale sup-
plum per continue dimissa et abscissa
magis salvatur quod adrumpit
Et non contrarium eorum quod est
ordinatur unde non debeatur
sumpta excessive et frequenter
inanitur debilitatur. Et etiam
quia talis non est usque ad
contrarium unus nec ex tali
semper fit actio sicut contrario
respectu etc. Ad secundam dicitur
quod non eodem modo contrarie
sibi simile quoad cum in animatis
quo animatis quia [illegible]
quinti expedio contrario ipsi
contrarium ut ex decisione similis
et ipse fit cum indeclaratione
quoniam respectu etc. sequitur questio

Quod nutrimentum sit obiectum
potentie vegetative. Quod sic pro-
monetur. Unum passivum
actus in alio cum sufficientia
aliqua valentia adequatur
anime vegetative. Ergo quod contrarium
sit proximum actus illius
potentie. Et quod anima vegetativa
sit prudentius et eius operatio
naturalis circa quam ipse agit de
ipsa anima vegetativa. Et anime
partes sedem ordinem promissa
et primo de obiecto illius potentie
quod ponitur esse nutrimentum
Primum declaratur sic
quod illud dicitur esse obiectum
alicuius potentie in quod primo
talis potentia fertur et sub
cuius ratione fertur in omne
illud quod fertur contra ad
Color dicitur obiectum visus
quia primo visus fertur in
colorem et quicquid cognoscitur
percipitur ratione coloris cognoscitur
nascitur et sic est dicitur de

obiectis aliarum potentiarum. Secundum
quod ista sunt conditiones
nutrimenti scilicet ea que in
nutritione requiruntur. Prima nutritio
est motus contrarius ut extra
eo. Motus autem in aliquo
contrarius in contrarium ut ipso patet.
Et ista prima conditio nutrimenti
est quod alimentum aliquo prius
incipit operatione potentie vegetative
debet esse contrarium rei alende.
Quia sicut omne sibi simile
secundum speciem tamen non indiget
aliqua alteratione nec hoc
nutrimentum ut conditur in rem
aliam. Sed conditio est quod
ipsum nutrimentum debet condi
in substantiam nutriti et ex eo quod
sit demum illorum contrariorum
que habent contrarietatem ad se
invicem quia aliter non possent
converti in substantiam nutriti neque
posset manere in nutrito quod
conceditur ad primum. Tertia conditio
est quod ipsum sit ex illis contrariis ha-
bentibus contrarietatem ad se invicem
que non sunt ante rem
alteram. Ratio quia nutrimentum
actuatur et ordinatur ut ipsum
vincat per plurimum secundum se
et magnitudine sibi debitam.
Ex quo patet quod alimentum
patitur ab eo quod alitur eo
quod alteratur et assimilatur
et convertitur in substantiam aliti horum
est in simili videmus in animalibus
Ubi licet contrarium ipse non nutritur
sed solum similitudinem ut patet
ea patebit. Sed magis nutritur
cum agitur et nutrimentum patitur
ab eo. Quia tamen similitudo
fit in vivibus. Ex hoc et de
nutrimento. Ad hoc etiam
respondetur quod nutrimentum
est obiectum primum in potentie vegetative
Unumquodque patet a primo fertur

ymo ut frequenter
[illegible]

in obiectum alimentum et calidum
sensus in quo illud in quo sensus
Primo probatur aliud dis-
ponitur ut sit aptum ad unionem
alius actus quos recipit et
Aliud tamen est Nam instrumentum
vegetative et sensitive diversimode
se habent in instrumento utitur
per eam Nam quia ubi deficit
nutrimentum potentia alia a prima
potentia nutritiva nam certe
ut potentia intellectiva dicitur
intellectus ratione Et sic non
concipit in obiecto et sic instrumento
medium quod est primum obiectum
potentie vegetative ut est nutritive
recipit et probatur tamen cum in vegetative
nutritive Et contra dicitur obiectum
probando Quod instrumentum
non sit obiectum potentie vegetative
Nam potentia vegetativa solum
in viventibus reperitur eo quod
sit pro anima ex prius dictis
Et instrumento conveniet cum vive-
ntibus similiter et instrumento
dicitur enim ignem nutriri in
lampade ex oleo etc. Et
quia obiectum debet esse ade-
quatum sive potentie ut alias
visum est instrumentum extendit
se ultra potentiam vegetativam ad
inanimata sequitur quod ipsum
non sit obiectum potentie vegetative
Respondetur sic Nam potentia cuius ob-
iectum est unum debet esse
una eo quod diversitas et disparitas
potentiarum accipitur ex diversitate
et disparitate obiectorum et ac-
tuum ut ex prius dictis Et
potentie vegetative sunt tres
ut nutritiva et augmentativa
et generativa et per consequens
non habent unum obiectum
Respondetur sic instrumentum solum
est obiectum potentie nutritive ut
apparet exponendo terminos nutri-

qui est actus potentie nutritive
solum et per quod sequitur quod
non est obiectum potentie vegetative
patet quia quia potentia nutritiva
est inferior ad potentiam vegetativam
tamquam species et genus etc.
Modo aliud quod est primum
respectu inferioris non potest esse
obiectum respectu potentie superioris
eo quod obiectum debet esse
adequatum potentie et potentia
non debet excedere latitudinem
sui obiecti nec econverso Respondetur
sic Nutrimentum sic est obiectum
potentie vegetative aut ipsum
est simile vel dissimile nutri-
endo Non dissimile quia
nutritio ordinatur in augmentationem
[illegible] unius possibilitatem
[illegible] sibi debitam secundum
suam speciem quam adequaret
Et instrumento augmentatur simpliciter
dissimile Item probatur dicitur quod
ipsum nutrimentum debet esse
simile rei nutriende Nam
nutritio est motus completus eo
quod fit per alterationem nutrimenti
et per conversionem eius in substantiam rei
nutriende Et motus fit de contrario
in contrarium aut de medio
in alterum contrariorum ut patet 5o
physicorum et per quod nutrimentum
non potest esse simile rei nutri-
ende Item nutrimentum potest
amittere ut dictum est
in de [illegible] capitulo Et per
quod non est sibi simile quia
passio non est ratione dis-
similis et contrarietatis Quia
ad ipsos aliorum respondetur
ad primum Quod nutrimentum
duplicatur Primo valde quod
est [illegible] conversio in rem in
substantiam alterius ut alia inde
augeretur vel salva conservetur
Alio modo [illegible] nutrimentum

secundum quod dicit philosophus in [illegible] ut per augmentationem [illegible]

ita bene sit univoca ut ig-
nis in aqua de exoleo et
Alio modo exponitur ista pro-
positione medium in subiecto
rei aliter utrum coloris rei
naturalis diversitatis instrumentum
ab aliquo vehementer tamquam
a causa per hoc ut ipsum univoce
possit repraesentare depictum
Et sic in una consimili et at-
tingere oportet debitum. Et sic
ad quaedam non univoce eo
quod talia non habent
animam et sic exponitur hic modo
Ad secundam dicitur quod
plures partes in specie tamen
possunt habere unum
alterum in continuo. Nam ad
similitudinem partes non est
quod est eo modo ...
tius obiecti sed sufficit ...
in continuo et secundum analogiam
Unde est non semper ...
alteri aequivalet secundum ...
... partes ... Et sic
secundum quod obiectum est unum
hoc quod medium est unum
obiectum per ipse ... in
continuo ipso est solum aequivalet
... partis ...
ad ambos sunt partibus
et speciebus in continuo sit una
pars in continuo. Ad tertiam
dicitur quod licet pars me-
dii primo ... ad partem
medium continuatur utrum illa
pars mediante est effectus
ad partem ...
... ut dictum fuit
declarandum quod ...
Ad secundum dicitur et ad secundam
confirmationem quod medium
aliqualiter debet esse simile
et aliqualiter dissimile rei
mediandi. Unde in primo
et est eius ...

... debet esse dissimilis
... quia ut sic debet esse
... rei aliter ut dictum fuit
in ... Et solum debet
esse proportionaliter similis rei me-
diandae. Unde alias non posset
... in ... Ad quo-
... Quod medium
in primo et est eius ... debet
esse dissimile rei aliter ut
dictum est. Nam tunc medium ...
quod non posset ... in ...
rei. Et ex dicto sequitur quod debet
esse simile in ... ita quod
debet posse fieri simile rei
mediandae. Et non sufficit ...
... secundum quod ...
... Unde hoc dicitur ...
... medio ...
... Hoc autem dicitur ...
... quae ...
et ...
... Et
... quod ... quae
sunt ... in ...
... sunt ...
... Illa autem quae
accedunt ad dispositionem elementorum
sunt ...
sit et ipsa elementa secundum se.
Nam quodlibet elementum
habet unam qualitatem in summo
et ... non potest ...
... eo quod in
... sunt
... Et
metalla et mineralia non sunt
convenientia media. Et iam
... accedunt ad ...
... et ... elementaris ...
... ideo quia medium
debet esse simile ...
et alterabile ... ut ...
posset ... rei me-
diandae. Et ... et metalla

sunt fortissime coagulata et diffi
cillime resolubilia alterata la
[illegible] et [E]xposito ultimo sequitur
[E]t carnes et cetera illa que
sunt multum coagulata sunt
in convenientia nutrimenta ut
experimento et cetera [C]um possunt quomodo
contra hoc dicendum quod sunt duo
[E]t hec sunt animalia que
dicuntur alimentum ex puris ele
mentis ut allec ex aqua
et talpa ex terra salamandra ex
igne quoniam contra hoc subsistit
in veritate quod elementa
non sunt convenientia nutrimenta
viventium [illegible] quod non est
verum quod ista animalia sumant
nutrimentum ex puris elementis
[S]ed sic intelligitur quod ex pre
[illegible] illorum requirunt nutrimentum
[illegible] [illegible] ipso elementi
quam alia animalia [C]ontra dicitur
quod non capiunt vitam ex terra
sed ex humiditatibus mixtis in terra
[illegible] [T]unc ostendit dubium
[C]um hec sint convenientia [illegible]
convenientissime [illegible] [D]ubitet
[illegible] [illegible] [E]t [illegible]
illa bene nutriunt que laxativa in
aqua decocta [illegible] [illegible]
et [illegible] per calida et humida
in quibus consistit vita ut sunt
humida et [illegible] [E]xposito [illegible]
quod illa aquatica difficile
[illegible] et humida aquatica sunt digesta
humida aerea male nutriunt
[E]t tamen illa que bene nutrire
debent oportet esse digesta in
humidis aereis et aqueis [P]lerumque
adhuc quod aliquid bene nutriat
requiritur quod ipsum facile possit
[illegible] alterari [illegible] [S]ed
hec faciunt humida aerea
propter eorum subtilitatem [E]t
requiritur quod possit [illegible] [illegible]
alio et hec facit humida aqua

[E]t tamen hec similiter faciunt
[illegible] alio humida aerea
[illegible] propter eorum nimiam
subtilitatem [illegible] [illegible]
quod sit mixtum cum humido
aqueo sicut experimento debet [illegible]
[illegible] et digestio [E]xposito [illegible]
sequitur [E]t ideo fructus
et plante male nutriunt
homines et hoc propter [illegible]
da et non bene decocta quia
multum habent de humido a
queo et aereo indigesto [E]t
homines sunt subtilis
complexionis ultra animalia
[illegible] que sunt in genere
[illegible] [S]equitur [illegible]
quia illa bene nutriunt que
habent proportionem et similitudinem
cum rebus nutriendis [illegible]
nutrimenta debent [illegible]
[illegible] ut supra dictum [illegible] [S]ed
in habentibus [illegible]
vel similitudine aliqua [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible]
[E]t [illegible] plante et planta
bene nutriunt bestias quam
homines [E]t tamen [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] assimilantur quod [illegible]
[illegible] [T]unc ostendit dubium
de [illegible] [illegible] sensus
et potentie [illegible] an alie
potentie [illegible] se habent
[illegible] [illegible] [illegible] de
[illegible] quod breviter respondetur
quod sensus et potentie animi
[illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [S]ed [illegible]
et de [illegible] potentie [illegible]
quia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quales ad [illegible] et quasi

partinis movetur vel non dulcis
per se minus dulce aut partinis
vel inequalis non dicentur quia est
sibi vel propria te ipsum distinctis
sibi conveniens adsignatur nume-
rus et sic alia quo a

Quia vero sunt operationes partis
vegetative scilicet nutritiva augmen-
tativa et generativa. Unde quo
manet quia propter [illegible]
ostenditur obiectum partis vegetative
consequenter ostenditur eius operationes
et dividitur ipsam in suas partes
ulterius distinctas inter operationes
Et in nutritivam augmentativam
et generativam et ad hoc patent
diffinitiones illarum virtutum
Ad videndum intellectum [illegible]
quod licet quantitas est [illegible]
in rebus in [illegible] vel magne
quantitate [illegible] sibi similes
et in viventibus [illegible]
et non excellunt. Una
talis [illegible] sibi similes ex
[illegible] [illegible] [illegible]
sibi [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] [illegible]. Et quia
[illegible] [illegible] ab uno
principio vel [illegible]
[illegible] sibi similes ex
principio [illegible] [illegible]
que est [illegible] [illegible]
[illegible]. Ex [illegible]
non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] oportet viventibus in esse
virtute augmentativam per quam
[illegible] possit deduci ad
perfectam quantitatem. Et quia autem
[illegible] non sine [illegible]
[illegible] eciam viventibus [illegible]
et nutritiva [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

et viventibus ad [illegible] [illegible]
que [illegible] in individuis
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Nutritiva autem
est ad [illegible] in [illegible] quia
in viventibus et calor naturalis
agens [illegible] et [illegible]
[illegible] radicale in quo [illegible]
vita [illegible] in [illegible] [Ad: [illegible]]
viventibus virtute nutritiva et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Unde [illegible] [illegible]
[illegible] naturalis augmentativa
[illegible] est in viventibus [illegible]
[illegible] [illegible] debitam quam [illegible]
non [illegible] statim per [illegible]
[illegible]. Ex dictis patet colli-
gi diffinitiones illarum operationum
Et est diffinitio specialis
[illegible] [illegible] partis vegetative
Nutritiva [illegible] [illegible] [Nutritio]
in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] [illegible]
[illegible] naturalis [illegible]
[illegible] et adsignando [illegible]
[illegible] in esse. Et quia
[illegible] [illegible] [illegible]
que [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
esse et [illegible] [illegible]. Et [illegible]
anima vegetativa que habet se
tamquam efficiens [illegible]
[illegible] est calor naturalis
qui habet se vel instrumentum
[illegible] [illegible] quia
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vel assimiletur nu-
[illegible] et hoc fit per calorem naturalis
naturalis [illegible]. [illegible] in [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] vel
[illegible] sunt [illegible] [illegible]
In plantis [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible]. [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible]

vinculum non esse propter hoc quod primum mo-
mentum maneat ad movendum pro-
ter multe eo quod penetrando
dimensionem plurificare non potest
Sequitur patet quod licet primus
vinculum aliquas partes movendi se
Non tamen potest fieri penetratio
corporum in eodem loco sicut quidam
arguunt. Unde instrumentum
non recipit se in locum in quo
manet corpus non immediate
penetrative sed per poros. Uni-
parum valet ratio ad expel-
lendum sudorem et superfluitates
sicut sit. Sequitur ultra quod
solum unum pars movetur. Nam
solum leviora quam ista que
comprimuntur adiuvant super dicta
Sequitur ultra quod primus
vinculum movetur per totum tempus
sue vite. Unde semper calor
naturalis recipit ad deperdendum a-
liquid subiectum vinculis [illegible]
contra motum ad restaurandum
deperditum. Sed tunc contra
dubium utrum motus sit motus
naturalis aut violentus. Et non
apparet quod naturalis quia motus
est motus [illegible] eo quod semper per
motum inclinationem [illegible]
ad movendum partes intendens
Sed motus [illegible] est violentus
[illegible] et ideo quia per
motum [illegible] contra
movet se ad movendum partes
[illegible] alias ut sursum et deorsum
[illegible] Sed motus [illegible] sed
sum est violentus. Dicendum
in casu quod sit naturalis contra
tamen motus violentus non est
[illegible] mobili [illegible]
motus aut motus [illegible]
[illegible] mobile [illegible] non
est motus violentus sed naturalis
Et est ex eo quod motus
violentus fit a principio

extrinseco passo eo contrario
virtutem ut in plurisque sic motus
fit a principio intrinseco ut ab anima
vehemens passo contrariante virtutem
quia motus habet natura-
lem inclinationem ad motum et per consequens
est motus naturalis. Respondetur
quod motus dupliciter potest
considerari uno modo ex parte primi
vinculi quod movetur et sic
est motus naturalis eo quod est ipsius
vinculi et eius fit a principio
intrinseco vinculi ut ab anima
Alio modo ex parte primi mo-
menti et sic est motus
violentus quia motus [illegible]
[illegible] magnitudo plus
et eius [illegible] contra
[illegible] sursum ut patet [illegible]
[illegible] et eius [illegible]
primi [illegible] recipit se
et [illegible] in aliam [illegible]
et per consequens motus ex parte mo-
menti est motus violentus
Sed [illegible] dubitatur
[illegible] instrumenti
insuper sit [illegible] facta
[illegible] calore
[illegible] naturali ad restaurandum
plus quam fuit deperditum
ut [illegible] debitum
attingeret quod tamen. Dicendum
quod est [illegible] sibi [illegible]
in [illegible]
[illegible] et illud [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] illam
[illegible] Una pars mo-
tiva [illegible]
instrumentum [illegible] alia
restaurandum deperditum et [illegible]
[illegible] Sed pars
[illegible]
[illegible] instrumentum [illegible]
[illegible] plus quam fuit deperditum

Pon generatio

subiecti secundum inclinationem vincendi
suam debitam attingere ne
sentiat. Secunda pars conclusionis
et unus annus tamen in [illegible]
vincendi perdurat, scilicet simile
sedem essendi et speciem. Probatio
patet quia ille est pars illarum
ratio operationum debilitat dum
disponit et plus ex formali-
tate speciei alterationem quam
inclinationem inquantum obiecti
parte in duratione, parte subiecti
inclinatione vincendi ut talis
inclinationem secundum in parte actio
aliud ratione. Secunda pars est
obiecti parte augmentative
[illegible] est subiecti in secunda durationem
[illegible] ut [illegible] quam [illegible]
de quanto [illegible] ex mensura
[illegible] vincendi [illegible]
[illegible] Secunda suppletur in-
[illegible] unius [illegible]
[illegible] operationis [illegible]
tamen suppletur inquantum [illegible]
sic sicut in [illegible] dispositio
et [illegible] suppletur in
gradu. Tertia quod unus [illegible]
[illegible] plus gradus et assimilatur
inclinatione quod inducitur ad
sui mediam et augmentatur
[illegible] habundans
[illegible] et hanc
[illegible] Secunda pars
quod [illegible] potentie
[illegible] obiecti [illegible]
[illegible] inclinationem de quo [illegible]
eandem [illegible] Secunda [illegible]
[illegible] tale obiectum [illegible]
[illegible] exercitio [illegible]
[illegible] extra finem quia
finis augmentative eadem
[illegible] Secunda finis
inclinatione [illegible] dependet
et salvatur in [illegible] in [illegible]
[illegible] operatione est
[illegible] speciem [illegible]

patet augmentatione [illegible]
[illegible] semper manet in sua [illegible]
[illegible] Non [illegible] est determina-
te [illegible] et finis sic [illegible]
et quia finis augmentative [illegible]
[illegible] et perfectam quod [illegible]
vincendi. [illegible] debita [illegible]
et determinata in qua vincendi
suam operationem [illegible] ex
[illegible] non amplius unus
augmentativa [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] augmentum [illegible]
[illegible] operatio inclinatione
[illegible] vincenti. [illegible]
[illegible] inclinationem [illegible]
ut dictum est. [illegible] quod [illegible]
[illegible] inclinatione tam [illegible]
inducitur et [illegible] exaltatione [illegible]
[illegible] dependet
[illegible] caloris [illegible] quia
[illegible] tempus [illegible] calor
[illegible] inclinatione
[illegible] aliquas [illegible]
[illegible] et [illegible]
semper [illegible] vincendi [illegible]
inclinatione. [illegible]
[illegible] omnia [illegible]
et [illegible] aliis animalibus
[illegible] determinationibus
in quibus non apparet semper
[illegible] inclinationem. Respondetur
quod talia animalia [illegible]
[illegible] determinationem [illegible]
[illegible] tempus
[illegible] Secunda [illegible]
inducitur inclinatione. [illegible]
[illegible] scilicet [illegible]
in [illegible] complexione animalibus
[illegible] perfectam [illegible]
suam [illegible] Ratio est quia
[illegible] et [illegible]
inclinationem [illegible] et [illegible]
[illegible] augmentative [illegible]
[illegible] vincendi [illegible]
debitam et sic patet [illegible]

abstracti compositione. Ad id arguitur
tes et propter hoc non potest operari sed instru-
mentum et operari per ipsum. Unde licet
vegetativa non habeat multas
partes sed solum constantiam diversarum
partium, talis tamen continua. Et
ideo tenet aliquam partem indivisam
superfluam, tamen est continua per
operacionem sibi similem. Ad 2m sta-
tibus respondetur conclusione. Ex
hoc 3o sequitur potentie vegetative
scilicet nutritiva augmentativa et genera-
tiva sunt 3 operaciones scilicet nutritive
augmentative et generative. Probatur hec
et sufficiencia illarum potentiarum
et operacionum. Nam omnis operacio
potentie vegetative est propter bonum viventis
aut propter bonum speciei et sic est
generativa que ordinatur ad sal-
vandam speciem ut dictum est. Aut
est propter bonum individui et hoc
dupliciter. Prima vel ut conservat
individuum in esse et sic est nutritiva.
Alio ut perducat ipsum individuum
ad perfectam quantitatem debitam et sic est aug-
mentativa. Quod ex alio probatur
quia illarum tres sunt operaciones
anime vegetative quod requiruntur
ad esse viventis ut sic eo quod
prima vegetativa et principalis [illegible]
licet supra dictum est. Quia iste tres
operaciones requiruntur ad esse viventis
unum per quod viventi accipitur esse
et sic est generativa, alia qua in
quantitate perficitur eo quod non
perveniret in debitam quantitatem et est aug-
mentativa et tercia qua in esse conser-
vatur et est nutritiva [illegible].
Alii possunt probari ex diversimode
obiectorum et finium illarum potentiarum
et operacionum de quibus videlicet
potentiis sufficienter est dictum. Sed
Ex iam dictis oritur et pene
sequitur media potentie hec potentias
trium vegetative quarum nulla
nisi [illegible] est [illegible] sed

attractiva digestiva retentiva
et expulsiva. Et sunt hec etiam
hee operaciones istis virtutibus
correspondentes et propter hoc non
tamen 3e sunt partes et operaciones potentie
vegetative. Et sic non potentias
debent esse eo quod potentie
sunt ancille secundum quandam
ostensiones predictas et preambulas
ut dictum est. Quia nullus videtur esse
[illegible] in libris [illegible] probabiliter potentie
vegetative eo quod non est dabilis
prima nec posterior. Unde Ver-
bum autem sic nunquam [illegible] neque
est prima neque augmentativa
neque generativa. Prima ille est
[illegible] medicina presupponitur. Ho-
mo sic nichil generat se ipsum ex
[illegible] et est perdens in
plura nata. Nam se generare est
operacio potentie vegetative hec
sequitur quod generat se ipsum
eo quod potentia vegetativa exerceri
dicitur in se agere generando ex
nutrimento [illegible] seu corporis
corporis. Ad 2m et ultimum sic
respondetur. Prima potentie non
[illegible] sed non est [illegible] illius
[illegible] ex re [illegible]
Sequitur ergo quod predicte
3e potentie et simul operaciones
illarum premissae fluunt a natura
quod est anima vegetativa. Ad
istas obiectiones respondetur. Ad
primam quod illarum hec potentias
de quibus arguitur [illegible]
et finem [illegible] prima
que potest [illegible] sub [illegible]
[illegible] ad quam [illegible]
Per specialiter intellectum illas
et [illegible]. Ad 2m prima vegetativa
[illegible] habet partes et partes ad
predictas de quibus loquitur
[illegible] et ultra has [illegible]
[illegible] adhuc hec predicte
[illegible] [illegible]

pus Nutritiva prima est medici-
attractiva. Secunda medicine retentiva
Tercia eius digestiva et ultima singularis
expulsiva. Vnde sciendum quod
quicquid est trahens quod aliquid
sive virtus superat in attractione
Et hoc modo trahunt [illegible] calida
[illegible] medicine que [illegible]
[illegible] valde [illegible] attrahunt [illegible]
unde eo quod ipsum [illegible] fortis
modo medicine et reducunt in corpore
sedem. Aliud est trahens quod
trahit in attractione aliquid sive
virtus et aliquis in sua propria
substantia et non influunt in ea quod
virtus attractiva et magnes
trahit ferrum et similiter
oleum in lampade etc. Et hoc [illegible]
accipitur ex quo medicina
sumpta [illegible] [illegible] ne sed
[illegible] mox in singulas partes
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] notum et per hanc virtutem
attractivam trahentes alimentum
quemadmodum ad singula membra
[illegible]. Retentiva est que [illegible] retentiva
ne alimentum attractum [illegible]
sine [illegible] digestione in substantiam
alium et ideo hec virtus est virtus
digestiva [illegible] calido et humi-
do. Tertia calido aliud alterat
[illegible] [illegible] [illegible] substantia
formatur et formas membrorum
[illegible] corpus fiant. Et primo
[illegible] [illegible] digestiva prima
[illegible] in ore et profunde
[illegible] et profunde in stomacho
ut separetur purum et digestum
a [illegible]. Impurum autem ex-
pellitur per secessum. Et fit in
epate. Tertia dicitur [illegible]
[illegible] alimentum [illegible] purum
[illegible] [illegible] [illegible] sanguinem
et [illegible] ad extremitates
venarum ubi fit tertia digestio
et separatur ibi purum ab impuro

purum mittitur ad singula membra
et fit ultima et [illegible] digestio et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
alium [illegible]. Impurum autem
expellitur per [illegible] [illegible] [illegible]
et est ultimum est [illegible] [illegible]
[illegible] et virtus expulsiva et hec [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
Nam [illegible] [illegible] duas partes
debet fieri et expulsio et [illegible] id
quod est expellendum. Nam [illegible] est (marginal note: spellat)
hec virtus [illegible] disponente et
[illegible] duas per quas debet
fieri expulsio. [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] medicine que [illegible]
forma [illegible] [illegible] expellere
et magno impetu expellit et cum
superfluum. Ad secundam respondetur
Aliud duplex est ordo in illas
partes [illegible] secundum [illegible]. Et
nam [illegible] ut [illegible] et
[illegible] [illegible] proferimus. Aliud
[illegible] [illegible] est [illegible] virtus
medicina [illegible] quia in ea
fundantur alie due virtutes
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Nam ad
in [illegible] statim [illegible]
[illegible] [illegible] sibi simile
et similiter [illegible] [illegible]
ex [illegible]. Et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] est [illegible] et
[illegible] ultima. Ad partem
[illegible] [illegible] sunt [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible]
[illegible] vehementer [illegible]
virtus [illegible] [illegible] quia [illegible]
[illegible] [illegible] etc. Ad tertiam
respondetur. Aliud [illegible]
[illegible] ex [illegible] [illegible]
[illegible] ipse non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ex [illegible]
[illegible] ad calorem [illegible] [illegible]
et solum [illegible] [illegible] [illegible]

Una solo [illegible] conservatio de
perditi quando aut plures continue
ex intrinsecis [illegible] vincit
quod sunt deperdita ex carne et
resolutione caloris naturalis [illegible]
ubi ipse fit augmentatio. Alia
secundum quod dicta augmentatio
est conversio nutrimenti in substantiam
alicuius ad restaurandum plura quam
sunt deperdita quam tamen
[illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] virtute [illegible]
[illegible] actus post [illegible] [illegible]
Et ipse [illegible] diffinitione
[illegible] [illegible] transit in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] corporis. Una
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] alios [illegible] [illegible]. Et
contra hoc posset obici [illegible]
[illegible] [illegible] actus virtutis [illegible]
et [illegible]. Una actus [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] ex [illegible]
in sensibile. Sed actus virtutis
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]. Unde
[illegible] scribit quod [illegible] [illegible]
in [illegible] separata et aliena
[illegible] quod in [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] principis aliquam [illegible]
[illegible] infimi [illegible] [illegible]
Unde forma intellectiva que
est de formis naturalibus et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
principium ad separabilem [illegible]
[illegible] [illegible] expressius dictum.
Una [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Quo appropinquat in gradu et
natura adveniente sensitiva
que [illegible] [illegible] [illegible]
Una [illegible] [illegible] virtus sensitiva
habet operationem in [illegible] [illegible]
[illegible] ut in [illegible] [illegible] sensibile
Ideo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] appropinquat

[illegible] [illegible] habeat operationem
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] Nam [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] quod est separata
[illegible] [illegible] sensibilibus et [illegible]
[illegible] in separata. Et [illegible]
[illegible] maior [illegible] [illegible] est
[illegible] quia maior in se
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible]
[illegible] duplex est virtus [illegible]
[illegible] est in [illegible] que semen
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] seminalibus
et [illegible]. Alia [illegible] virtus
[illegible] in semine que [illegible] [illegible]
[illegible] et habet [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] qui [illegible]
[illegible] est informativa. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] semine. Alia [illegible]
[illegible] celi quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] celi. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ille calor est in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
Aliud [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sub semine [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] semine. Et hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
esse [illegible] caloris naturalis.
Et [illegible] [illegible] duo sunt
[illegible] [illegible] [illegible] est introductio [illegible]
[illegible]. Alia est [illegible] et debita
dispositio et situs [illegible]. Ex
quibus patet quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] habet [illegible] [illegible] in
separata sicut alie virtutes [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in illo quando [illegible]

Et quando et cauda est in eo quod e
separata viz exclusum ignis et

Dubium

Sed nunc hic quidam dubitat
utrum semen sit actu pars cuius
animati eo quod dicitur abstin-
di desiderat virtutem vel utrum
solum sit superfluum alimenti non
ad nutrimentum omnino sit illud quod
processum expellitur Sed si super-
fluum deputatum [alimento] non invenitur
[p]unctione et augmentatione
videtur quod patet ex eo quia
actu pars animati non potest separari
a suo toto sine dolore sed semen
separatur a corpore viventis sine
dolore ergo non est actu pars eius
Item patet hoc ex eo quia semina
plantarum non sunt ligna neque
radices neque folia neque aliae
partes plantae igitur nec sperma
animalium et per consequens solum est super-
fluum alimenti Ad hoc dubium
respondetur quod iste passus est
dividitur nam ex eo quod superfluum alimenti
modica [illegible] Et eo quia
fluum a principio [illegible] in-
liter a forma corporis Item enim
partes partes dici non

Dubium

Sed hic
oritur dubium utrum diversae
potentiae vegetativae possunt ab anima
in lesa sint bene Et videtur quod
est Et forma vegetativa est potentia
potentia potest se ipsum salvare in
quantum generatur Item potentia vegetativa
alimenti quod est tale quale est
consumptum Et nota ideo hoc dicimus
quod [illegible] declarans
de actibus potentiae vegetativae et de eius
obiectis quae insunt [illegible] potentia
eius diffinitiones Postulatur illa
et est dubium est quum Et quia
aliqua potentia habet diversa
opera non potest diffiniri primo
[illegible] quod non per aliquid [illegible]
duas rationes primo ex eo Et
una tamen operatione manifestatur

insunt per [illegible] generare quod alia
ex eo quod aliqua tamen operatio
communis est perfectior et finis aliarum
operationum quia est finis cuiuslibet naturalis
Et appellatur virtus naturalis Et ideo
per operationem similem et dignam debet
potentia diffiniri Et etiam ab ea valet
denominatio tamquam a perfectiore
et digniore Et ideo est in plantis
ubi forma vegetativa est tota perfectio
forma generativa dicitur quod in
plantis generatio perfectio est
maxima operatio Postea secundum
dicitur primo quod anima vegetativa
bene diffinitur per primam quo ad
primam diffinitionem quia inter omnes
insensibilium generare animae quod aliae
partes vegetativae Nutritiva dicitur
quod quamdiu quid dum vivit
nutritur et non semper augmentatur
neque semper generat sibi simile
Notandum quod anima vegetativa per
generativam bene diffinitur quo
ad diffinitionem Et quia generare
est optima potentia vegetativa et perfectior
et dignior et finis aliarum ut
ex primo dictum Nam nutritiva
et augmentativa semper sub serviunt
generativae Nam nutritiva
ministrat alimentum a quo abscinditur
superfluum pro generatione
ut primo est dictum Augmen-
tativa autem perficit quod [illegible] venit
ut videtur sit abilis
et perfectus ad generandum Secundo probatur
dictum quia una generativa
[illegible] generativa presupponit
augmentativam et nutritivam sicut
finis presupponit ea quae ad
finem sunt Et quia secundum philosophum
debent unumquodque a fine nominari
et appellari Ideo tota forma ve-
getativa appellatur ab actu
generativo et eius diffinitur per eam
et ideo dictum est Et in vegetabilibus
forma dicitur generativa et tertio perfectio

230

corpori autem ipsa est in vehiculis
~~perfectiona dicit specialiter et~~
tam perfectis et plantis operatur
potentia vegetativa in omnibus predictis
convenit. Alia non est est in
solummodo ubi anima perfectiva est
perfecta ut in brutis. Anima talibus
ubique convenit secundum sic plantis
ubique vegetativa. Et si obiciatur quod
aliud. Tunc prima diffinitio soli
convenit virtuti nutritive et tamen
virtuti generative. Cumque ergo ista
potentia vegetativa adequate huius
diffinitionibus diffinitur. Dicendum quod
potentia diffinitur vegetativa per
que duo opera que sunt nu-
trire et generare quod [illegible]
tarie. Verum est quod licet generare
sit adequate opus virtutis ge-
nerative non tamen actibus tantum virtuti
vegetative non convenit nec opus cum
perfectis est ut dictum est. Actu-
aliter immediate convenit po-
tentie nutritive non diffinitive
actibus tamen potentie vegetative
ex eo quod ei primo et inseparabiliter
convenit ut dictum est. Ad generative
tamen non convenit in-
separabiliter potentie vegetative neque
principaliter tamen sicut de ipsa
pariter hoc opus potentie a
vegetativa non accipit specialis
diffinitionem. Consequenter
dubitatur dubium utrum predicte
potentie exerceant et habeant
determinata organa. Primo
intelligendum secundum quod organum
dicitur organum aliqua pars
quo talis potentia exercet suas
operationes. Secundo dicitur est
organum ut [illegible] instrumentum
alicuius potentie aliqua organa
nunc in [illegible] et [illegible]
est organum et instrumentum
naturale ad exercendum opera vi-
tam. Aliud est organum

corporis est ut [illegible] instrumenti
operationis naturalis ut [illegible]
Tunc dicitur primo quod [illegible]
[illegible] ut [illegible] quod
organum est instrumentum
potentie potentia anime ve-
getative quod in omni opere
anime vegetative utitur [illegible]
tali organo. Nam per ipsum
alimentum decoquitur et digeritur
per ipsum etiam superfluum expel-
litur et quod aptum est disponitur
pro nutritione et augmentatione ut
patet ex predictis. Dicitur 2o
quod preter illud instrumentum
generale in animalibus virtus
generativa habet speciale orga-
num et specialem sedem et
sunt membra genitalia quibus
anima utitur. Virtus attrac-
tiva superfluum alimenti et ipsa
attrahunt [illegible] superfluum
ad vasa seminalia sicut vento-
sa [illegible] infun-
ditur tali virtuti virtus forma-
tiva que ex semine format
et disponit corpus organicum
dispositum ad opera vite. Sed de
due virtutes scilicet nutritiva et aug-
mentativa in animalibus
perfectis [illegible]
determinatam sedem et organa
[illegible] anima [illegible]
influunt [illegible] suas opera-
tiones. Licet hec sedes maxime
in corde cum calore suo alte-
rans alimentum et [illegible]
ad singula membra [illegible]
[illegible] Sed complentur
hee due virtutes non sunt
alicuius determinati corporis
quia opera augmentationis
et nutritionis non solum in [illegible]
parte corporis veniunt [illegible]
[illegible] exercentur. Sed [illegible]
dicitur quod in illa parte

Dubium

Organum [illegible]

Dicitur 2o

2o

vnitis vehiculum non habent
aliquod determinatum organum
Et ratio quia secundum philosophum dicitur
infima supremi ordinis
participant naturam illorum que
sunt suprema inferioris or-
dinis. Modo in ipsa virtute
anima vegetativa est infimum supre-
ma participat naturam forme inferioris
ut est forma elementaris. Et
ideo sicut quelibet pars elementi
est elementum sicut quelibet pars
aque est aqua et in qualibet parte
elementi forme elementaris
explicat suam operationem. Sic
et quelibet pars plante est
planta et in qualibet parte plante
forma vegetativa exercet suam
operationem vegetativam. Item quelibet
pars plante nutrit et auget se
et generat sibi simile non solum
pars talis est quanta sicut cum
pars est abscisa et maxime
quando planta est inperfecta
partes ita quod quelibet pars
sufficit attrahere nutrimentum
in radicibus planta pars ab-
scisa est post transplantata
Ex quo patet quod ad transplanta-
tionem eius plurimum valet
conquassatio in parte inferiori
plante post eam conquassationem
per divisionem et sic plures
sufficiunt attrahere nutrimentum
quia tunc supplent vicem
radicis implantate intercise
Ex quo patet finaliter
quod anima vegetativa in plan-
tis non habet determinatum or-
ganum unde ad sui sua opera
exercenda requisita eo quod
exercet sua ea in omni parte
ut dictum est. Et licet ha-
beat radices que sunt quasi
attrahentia nutrimenti Non
tamen tale tales unio requiritur

quia ut dictum est partes [pori] inmediate
et ample possunt supplere
vicem radicis. Ex his omnibus
patet quid sit sentiendum de anima
vegetativa quo ad eius obiectum
et quo ad eius operationes proprias
et diffinicionem secundum quod in hoc
capitulo est determinatum etc. Sequitur

Utrum sensus sit potentia pas-
siva. Philosophus quo moveretur cum
secundum capitulum huius tractatus
quod secundum quosdam aliorum
ponitur esse tractatus huius
huius xi decima in quantum
qui determinat de potentia sensitiva
postquam in precedenti dictum est
de vegetativa. Et primo arguitur
quod sensus ad sensibile dicitur
potentia passiva [illegible] sit potentia
activa et impressio ab eo quod
recipitur et motum ab eo quod
movetur ergo etc. hoc est non
ergo potentia. Primo intellectus
est sciendum quod quidam veteres
et deliravit in medicina
et antiqui. Sed medici ut
Marsilius et Buridanus et alii
notarunt quod ad sensationem requi-
runtur tria scilicet obiectum sensibile
medium et organum sensus bene
dispositum. Et ratio quare
[illegible] ista tria sunt
necessaria sit quia [illegible] patiens et [illegible]
per quod fit actio si sensatio est
actio ergo ad eius [illegible] obiectum
Sed obiectum in se sensationem licet
sit principium agens et sensus
ut principium patiens. Sed videndum
sciendum quod sensatio capitur
dupliciter. Uno modo prima immutatio
[illegible] sensus [illegible]
et decipitur possumus. Alio modo sen-
tire [illegible]
[illegible] actualiter [illegible]

[illegible] ob(iect)a sensibilibus. Alias
species visibiles et corporeas species sensibiles
et in interiori sensu imprimerent
medium actuale. Ex illo conclu-
ditur quod sensus est virtus activa et
species de genere activorum. Ad
tertium dicendum. Ex primo patet et
in hoc de capitulo [illegible]
primo patet sentiendi ut insensibile
positum supra sensum non fiat
sensatio et actu sentiendi. Pro-
potentia sensitiva ut in hac quod
ubi immutatur a vero sensibili
potentia sensitiva sit virtus pas-
siva. Ad quartum dicendum ut
in predicta auctoritate sensibile
positum supra sensum non facit
sensationem. Sed propter hoc excepto
ipso et debite disposito organo
et potentia sensitiva ut ibi in sua
sensatio exterior. Ultimus sensus
per distinctionem inter spiritualitatem
et species spirituales sensibiles. Dicitur
sensibilibus producuntur ab obiecto
sensibili et recipiuntur in organo
sensus. Et spiritualitas est
qua magis abstracta quam
species sensibiles. Et capitur vel
a specie sensibili et recipitur suc-
cessive in potentia sensitiva. De
capitur scilicet medius species sensibiles
recipiuntur successive in medio quod
ultima in organo sensus.
Et spiritualitas recipitur suc-
cessive in anima sensitiva quia
ipsi vocant potentiam sensitivam
excepto quod ad distinguendum
potentiam anime ab anima et alias.
Ultimus secundo quod aliud
scilicet intellectus quia querere utrum
sensus sit virtus passiva et utrum
ad spiritualitatem recipiendam
sensus exterior. Nam primi-
tus quesitum utrum sensus in
quadam [illegible] passione applica-
Et scilicet quod [illegible] actor

potentiam virtus sensitive que
est receptiva spiritualitatis est perfecta
et gaudet aliqua potentia
activa. Ad primum respondetur
finaliter quod sensus est potentia
quod recipit sed virtus passiva
de qua omnis potentia dicitur
passiva est potentia illius a quo di-
mittitur et alteratur. Sed potentia
sensitiva immittitur et alteratur
per actum sentiendi recipit est species
illius et potentia passiva. Hoc
excepto quod recipere est pati eo
quod [illegible] omnis pas-
sionis est receptio et indifferentia
forme patet quod non dicitur
magis passiva quam maxime
indifferens forme eo quod est
et infimum et propter potentiam
sensitiva recipit subiective
[illegible] sit non formaliter
est potentia illius sed virtus passiva.
Dicitur tamen quod sensus inquantum
elicit actum et iudicat presentiam
de sensibili est activa [illegible]
iudicium est actus et similiter
elicitive. Et sic dicitur quod
completive sensus est virtus activa
licet inchoative sit virtus pas-
siva. Ad secundum respondetur
quod inchoative [illegible]
[illegible] et [illegible] sed in [illegible]
et [illegible]. Nam dicitur
[illegible] in [illegible] [illegible]
sensus habet sensibile et
ad spiritualitatem sit intellectus
ad intelligibile et intellectus.
Et intellectus est solum passive
[illegible] [illegible]. Et intellectus
est solum passive recipit
[illegible] sed est active [illegible]
quod est [illegible] est in [illegible]
[illegible] potentia intellectiva [illegible]
[illegible] est [illegible] et [illegible] aliquis
virtus sensitiva activa in
[illegible] omnis operatio [illegible]

porphyrius [illegible]

patitur ab anima tamquam actu
operante in expressum ut habitum
Sed sentire est operatio animalis
eo quod distinguit unumquodque
a suo uniente et prosequens patitur
ab anima tamquam actu activo. Et per
istud finaliter quod sensus
activus quoniam ad sensibile
Sed secundum unam [illegible] et
aliorum antiquorum est sciendum quod
antiqui quidam ex philosophis
ut democritus empedocles et ceteri
dixerunt sensum actu esse quasi
ex omnibus sensibilibus et propter
elementis. Et ideo ut anima cognosceret
omnia [illegible] et sic posuerunt quod
[illegible] unumquodque quod possibile sit
in se ipso [illegible] ut [illegible]
[illegible] Et ideo
[illegible] quia sensus [illegible] in
[illegible] et pati a sensibili eo quod
sensibile est quod alteratur
Sed simile hoc patitur a suo
simili ipso quod secundum actum est
similis rebus sensibilibus ut
ipsi dicunt. Alia ratio [illegible]
quia cognitio sensitiva fit
per similitudinem sicut cogni-
tio intellectiva. Et ideo necesse
esse similitudinem omnium rerum
sensibilium per quod talis res
percipitur et cognoscitur sicut per [illegible]
[illegible] et per formam et per consequens
sequitur quod [illegible] esse quasi
[illegible] omnium sensibilium. Sed
et a philosophis prius [illegible]
est explicata ubi patet [illegible]
quod non esse [illegible] secundum
actum [illegible] empedocles
Improbat eos [illegible] in hoc
capitulo [illegible]
opiniones. Primo [illegible]
quod sentire [illegible]
se ipsum [illegible]
[illegible]
quod [illegible]

[illegible] sensibile [illegible]
[illegible] et quartum [illegible]
Sed quia [illegible] sensus [illegible]
maxime [illegible] et maxime
secundum [illegible] et eadem est
[illegible] maxime
[illegible] quod est [illegible]
Nam sequitur quod sensus
sentiret sine exteriori sensibili
quod falsum est eo quod sensibile
exterius habet se tamquam
principium [illegible] in sensitivo
Sed sequela patet quia [illegible]
[illegible] sensibile [illegible]
[illegible] haberet [illegible]
sensibilia in se [illegible] et [illegible]
actu. [illegible] sequitur quod [illegible]
non esset operatio [illegible]
in materiam exteriorem secundum
[illegible] sensus [illegible]
quod est falsum [illegible]
[illegible] Sed [illegible]
[illegible] fundamento
[illegible] quod [illegible]
per similitudinem [illegible]
[illegible] non fit per similitudinem
[illegible] non fit
per similitudinem secundum naturam
sed secundum similitudinem [illegible]
[illegible]
Sed [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] intellectus. Et
similiter sensus [illegible]
Et ideo [illegible]
[illegible] lapis non est in anima
sed [illegible] lapidis. Relinquitur
quod [illegible] sensus non habet se
ad sensibilia [illegible]
actu [illegible]
in actu sensibilia [illegible]
[illegible] in se
sensibilia in [illegible] Et ideo
non potest sentire sine exteriori sensibili
sicut [illegible]
a se [illegible] sine exteriori [illegible]
quia non habet in se [illegible]

in actu secundum naturam sed in potentia
Et hic sensus secundum se sit in
potentia ad sensibilia ut dictum
est sic quod non habet sensibilia
sibi innata per naturam secundum
actum tamen quandoque reducitur ad
actum sentiendi ut quando nos dicimus
in actu videre ut audire Et
sic sensus est in potentia ad
actum sentiendi quando actu
non sentit ut in sompno
aut quando sensibile non adest
presentia sensibilibus Quando
autem ipse sensus sentit in operatione
tunc dicitur esse reductus ad actum Et
hec reductio fit per hoc quod
ipsum sensibile movet sensum
imprimendo ei suam similitudinem
et speciem spiritualem que scilicet de-
notatur ipsius sensibilis et per
hanc speciem sensus est similis
sensibili Nam antequam sensus motus
fuerit ab obiecto tunc solum habet
proportionem similitudinis sed quia hec
potentia proportionatur suo actui
et suo obiecto Sed postquam est
motus ipse sensus ab obiecto
tunc est sibi similis secundum
formam receptam quam similitudinem
acquirit per determinate ad sensorium
Et ideo habentes sensus in
dispositione ut actu debent et
non habent receptum obiectum sensibile
quia ei non determinate potest
imprimi forma et species sensibilis
propter indispositionem organi Et etiam
non intellectus compositus in
ipsa [illegible] similitudinem non tamen
secundum similitudinem secundum formam et
speciem receptam quam per illam
intellectum assimilatur [illegible]
quod animo anima ut [illegible] hic
dicitur Et sic per [illegible]
tam sensitiva quam intel-
lectiva fit secundum quandam
similitudinem potentie ad obiectum

nus exeuntes Videtur sciendum
quod sit duplex potentia una
scilicet dicitur sic prima que est
forma scilicet dans esse simpliciter
Et que est operationis procedens
ab actu primo ita est dicere
est potentia Nam quedam est
potentia ad actum primum que non
est essentialis Alia est potentia ad
actum secundum que alibi vocatur
accidentalis etiam [illegible] patet
in exemplo [illegible] Nam [illegible]
[illegible] habentem scientiam dicimus
sciens in potentia Prima hic
animam que est sensitiva sive
et una est potentia ad actum primum
quia scientia est forma sciens
dans esse scienti simpliciter sicut
anima dat esse simpliciter vivens
Et homo habens habitum scientie
ut [illegible] vel alia dicitur in potentia
ad actum secundum quod est considerare
Nam per considerare quod velit ad
esse in [illegible] extraneo
et sic [illegible] [illegible]
reducit [illegible] ad actum secundum in
[illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible]
reducitur ad actum [illegible]
quandam ut dicit [illegible]
sit duplex est passio eo quod
passio sequitur [illegible]
et [illegible] Nam quedam est pas-
sio corruptiva que fit per ab-
iectionem [illegible] actus Et [illegible] [illegible]
passio dicitur Alia secundum
eam [illegible] [illegible] [illegible]
aliquid [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] passionem [illegible]
alteratio corruptiva [illegible]
[illegible] [illegible] ad passionem
corruptivam Talis autem al-
teratio non est in proposito in
intellectum nec etiam in sensu
in receptione speciei sensibilis
et dicitur [illegible] ad actum Alia

est passio perfectiva propter quod illud
quod est in potentia reducitur ad
actum sine abiectione alicuius
actus contrarii. Et quia actus contrarius
prior est ideo ista alteratio dicitur
perfectiva et large in prima altera-
tione potentia ad actum perficitur contrarium
Ultima tamen non abicitur actus
quando sic talis passio contingit
dicitur non contrarium prius sed cum
actus qui abicitur talis passio
primo ergo potentia patiens sub-
mittit ad actum [illegible] perfec-
tivum ut generatio a doctore
in se extra sequens aut deinde
ab illo qui intus movet eum
illuminat. Et etiam requirit
habitum scientie. Quod est primum actus
dicitur ad actum considerandi eiusdem
deducitur in actum sic quando est
[illegible] incipit considerare. Quod sit
ipse sciens secundum habitum scientie in
incipit considerare. Et quia ingressio
non est alteratio nisi valde quod
capiatur non alterationem proprie quia
nunc modo alteratur sic habendo.
Et contra hoc dicitur quod sunt actus
ducti ad abiectionem contrario-
rum sicut dicitur in libro predicamentorum
et per consequens acquirunt … ab-
iectione actus contrarii vel ex quo per
alterationem contingunt. Respondetur
quod [illegible] scientie non
abicitur aliquid positivum sed in
loco privationis recipit et actum
et habitum scientie et ideo …
non fit abiectio contrarii …
ad considerandum capitur valde
… extendit ad …
… et [illegible]. Quod similiter
duplex est patiens in potentia
sensus reducitur ad actum sentiendi
Prima generatio autem …
… est sensus qui est
actus … sicut scire in …
quod ipse sensus non indiget

habendum sicut intellectus sed ipse
non est tanquam habitus
Differt autem in sensu et actus
secundum sicut considerare intellectum
nisi quod in hoc est differentia. Quia obiecta
universalia sensibilia sunt in re
aliter eo quod sensus est sentiendo
ut dicit Aristoteles et ideo sensus
non possunt sentire sine presen-
tia extrinseca. Sed universalia
que sunt obiecta intellectus
sunt quodammodo in anima sic quod
ad actum universaliter licet quo-
ad esse sub aliis sint in singularibus
ut prius patuit in questione de …
ideo intellectus considerat cum vult
in presentia quam absentia sed sensus
sensus non sentit cum vult sed solum
quod habet presentia sensibilia
et hoc presentia non est in sua
potestate. Postea [illegible]
sequitur quod sensus est et patitur
… scilicet se ad actum sen-
tiendi et est patiens passive …
subiectus a quo recipit species sensibiles
Item sensus obiectum imprimit species
suam in medio aliqualiter
materialiter et hoc …
… sed medium quod autem
quod recipitur in alio est modo
secundum modum recipientis ut dicitur
in libro de causis et etiam in 3°
huius et ab ipso medio causatur
… sensibiles in …
… alias hoc quod
sensus aliquid aliquando causat
Aliquando sensus fit in actu …
… sensibilis … in actu …
… quia actus dicit esse
eo quod … est …
actu sicut calor est …
calefaciendi …
… actus sensus est passio
sensus … Et talis actus
recipitur subiective in sensu sed
formaliter in … et sic …

Responsio. Unus sensus est utique
passiva obiecti sensibilis et cor-
porei sensibilis et est corporis
[illegible]. Nam dictum est quod
obiectum est primum et principale mo-
vens potentiam ipsius aut instru-
mentum quo mediante obiectum
movet sensum. Est enim intelle-
ctus aut aliqualiter anima
abstracta. Et licet non enim sit
intellectus ut exclusus et ideo
ipsum obiectum per se non sufficit
movere potentiam sed indiget in-
strumento quod est aliquo
et de modo abstractionis et hoc
est sensus sensibilis quae sunt
esse spirituale in sensu [illegible]
ut dictum est supra. Et de [illegible]
habet se. Ut actus [illegible]
ipsius sensus qui [illegible]
subiectum in ipso tamquam for-
mam in materia et ideo etiam
~~[illegible]~~ ipsius sensus est est
virtus passiva sicut materia
respectu formae. Nec obstat quod
communiter [illegible] quod
sensus iudicat de his circa
sensibilibus et iudicare est agere.
Nam iudicium non includitur
formaliter in ratione ~~sufficientiae~~
nec sentire formaliter est
iudicare. Et sufficientia
consequitur iudicium de sensibili-
bus et sic sentire consequitur bene
[illegible] si per se ~~sufficientiae~~ est primo
ut dictum est. Et tunc diffi-
cultas maxima de sensu
[illegible] ad ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] quod multo [illegible]
de hoc est est dubitatio [illegible]
antiquis. Ad quod dicendum
quod sensus enim intellectus corporalis
ad ~~sufficientiam~~ [illegible] est
[illegible] potentia passiva. Ratio
[illegible]. Nam ut [illegible] dicitur
sensus [illegible] ad [illegible]

ad [illegible] actum [illegible] [illegible]
illius sensus [illegible]
[illegible] sensus quia [illegible]
[illegible] ut [illegible] diffinitionis.
Nam sic diffinitur [illegible]
[illegible] quod est passio in
[illegible] facta [illegible] alterativa
[illegible] de [illegible] ad actum [illegible]
[illegible]. Tamen [illegible] quod sensus
postquam [illegible] est ad primum
actum sentiendi tunc [illegible]
consequenter [illegible] ad actum [illegible]
sicut intellectus habens
actum primum scilicet [illegible]
se ad actum secundum scilicet considerandi
[illegible] primum. [illegible] autem
primum ad sentiendum consequitur
[illegible] sensitivum quae
[illegible] animali [illegible] ut
prius est dictum. Alii dicunt
et [illegible] quod [illegible]
[illegible] obiecti et species [illegible]
habet se [illegible] passive quia
obiectum et [illegible] habent se
tamquam movens [illegible]
sensitivae. Nam obiectum est
principale movens species
autem [illegible] ut prius est
dictum. [illegible] vel
actus sentiendi est sensus
habet se [illegible] passive et hoc
[illegible] et ~~[illegible]~~
[illegible] ~~sufficientiam~~ tamquam
subiectum. Et non est aliqualiter
[illegible] activae ad ~~sufficientiam~~
[illegible] ~~sufficientiam~~ [illegible]
in sensu [illegible] sensibilium.
Et ratio quia [illegible] est [illegible]
vitalis animalis et [illegible]
[illegible] talis anima [illegible] in
actu. [illegible] quia [illegible]
quod [illegible] in actu primo
[illegible] se [illegible] ad actum secundum
ut dictum est. [illegible]
quae [illegible] [illegible]
[illegible]. Ergo

ipsius sensus per speciem sensibilem
fit in actu primo quo activo
assimilatur ab obiecto primo
ergo per speciem potest se reducere ad
actum secundum qui est sentire
Et sic significatio consisteret
in sola receptione speciei sensus
sequitur quod medium esset sen-
tiens ut aer videtur [illegible] quod
species sensibiles prius recipit
in medio quam in organo
sensus sed hoc quod est falsum
ut per experientiam videtur ergo
quod sensus aliqualiter active
concurrit ad productionem significationis
primo nisi sic tunc obiecta
et species sensibiles afficerent
[illegible] sine perfectione [illegible]
per se producere ad operationes
vitales sine [illegible] quod aliqua
potentia vite [illegible] Sed nulla
[illegible] agit [illegible] sine [illegible]
eo quod [illegible]
et determinare [illegible]
naturam [illegible]
ergo quod significatio non
solum active dependet
ab obiecto et ipse non potest
[illegible] sic quod potentia [illegible]
[illegible] ad productionem actus
Et [illegible] hoc [illegible] alij
[illegible] potentes [illegible]
sine [illegible] ad significationem
Et tunc idem [illegible]
[illegible] haberet [illegible]
et passive et ut actus et ut
potentia quod videtur [illegible]
et [illegible] contradictio
Respondetur quod hoc non
est [illegible] quia [illegible]
[illegible] et [illegible] illius
actus et [illegible] illius [illegible]
[illegible] materia [illegible]
Sed tamen postquam sensus
est informatus per speciem tunc
simul cum specie concurrit ad productionem

significationis et sic se solo
recipit significationem sed in specie
[illegible] tamen [illegible] sunt [illegible]
et causa activa sive consideratur
[illegible] non satisfiunt et [illegible]
finalis [illegible] [illegible] Sed
quia [illegible] obiecti et primo sic
[illegible] plenius [illegible] se habet
[illegible] ad intellectibile [illegible]
sensus ad sensibile [illegible] Sed
non est ponere intellectum a-
gentem qui faciat species [illegible]
[illegible] ergo nec est
ponendum sensum agentem per quod
species [illegible] sensibiles [illegible]
[illegible] et sine materia
[illegible] sic [illegible]
[illegible] quod [illegible]
Sed [illegible]
[illegible] active eo quod agit
in suum obiectum ut prius est dictum
Agens autem nobilius est
passo ergo [illegible] ponere sensitiva
sunt active aliquid im-
[illegible] Ad [illegible]
sic [illegible] sensibile [illegible]
[illegible] non agit in nobilius
seu passo ut [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Ad [illegible] sic ob
[illegible] non [illegible]
et quia significatio est opera-
tio vitalis [illegible] quod operatio
vitalis [illegible]
quod videtur in [illegible]
quod [illegible] vitalis [illegible]
vitalis quia solum [illegible]
[illegible] distinguitur
[illegible] et non [illegible]
Et tunc tale obiectum [illegible]
[illegible] suam speciem et [illegible] sine
perfectione [illegible]
operationem vitalem et [illegible] non [illegible]
[illegible] Ad [illegible] sic nulla [illegible]
habet se passive [illegible] no-
bilissime sive operationis [illegible]

mouens organum sit ipsa sunt
nobilius sed significatio est
nobilissima operatio sensus
et obiectum sensibile non est
nobilius virtute sensitiva Tertio
ostenditur quod sensus non habet
se passive [illegible] [illegible]
cationis Sexto sic sensus est
virtus collocata sine [illegible] solet
dici oculus [illegible] in
homine [illegible] autem est acte
[illegible] idem [illegible] dicit [illegible]
[illegible] ubi [illegible] sensum
et apprehendit manens [illegible]
ergo sensus non est virtus pas
siva Ultimo sic Nam
oculi menstruose mulieris
inficiunt speculum Et oculi
basilisci inficiunt aerem hoc
autem non fieret nisi visus esset
[illegible] extramissiva et per consequens
sensus ut patet visus est
virtus activa Dubitatio vero
dicitur. Ad primum dicendum quod non est omnino

Ad 1m

simile de sensu et intellectu
[illegible] sicut et causa
dubitationis est quia intellectus
non est in materia ideo obiectum
intelligibile non potest ipsum movere
nisi mediante intellectu agente
quia intelligibile autem solum potentia
et [illegible] quod [illegible] intellectus
[illegible] quia [illegible]
fit [illegible] actu [illegible]
a materia ut dictum est que
abstractio fit per intellectum agentem
Sed sensus est in materia quia virtus
organica ideo [illegible]
singulares sunt actu sensi
biles quia secundum se suffi
ciunt movere sensum quia ex
sola natura obiecti sensibilis
producuntur species ipsa [illegible]
esse spiritualem sive [illegible] quod
[illegible] aliquis sensus agens
et [illegible] solum [illegible]

Ut intellectus est virtus [illegible]
[illegible] ergo non potest moveri
per obiectum intelligibile nisi mediante
intellectu agente eo quod
intelligibile non est intelligibile
[illegible] quia [illegible]
[illegible] sive [illegible] et [illegible]
Sed sensus est virtus
organica et in materia ideo
sufficienter potest moveri per
obiectum [illegible] sine [illegible]
agentis Ad secundum dicitur
Quod [illegible] activa nobilior
est quam passiva et [illegible]
ad [illegible] obiectum [illegible] Sed
autem [illegible] tunc [illegible]
[illegible] esse in proposito Quod
aliud est obiectum [illegible]
et aliud [illegible] Ad tertium
dicitur quod non [illegible] simpliciter
esse nobilius passio sed sufficit
quod in [illegible] [illegible]
se habet quod passiva in
[illegible] Ad [illegible]
quod licet sensus habet se
[illegible] passive in [illegible]
Non tamen in [illegible]
[illegible]
quia [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] Ad
[illegible] [illegible]
obiectum sensibile agere
[illegible] sed [illegible]
[illegible] significative
[illegible] quod sensus ali
quo modo [illegible] active
[illegible] homo non [illegible]
[illegible] ex dictis [illegible]
Ad [illegible] dicitur quod
[illegible] quod nulla virtus
[illegible] se habere [illegible]
[illegible] sive nobilissime [illegible]

sed bene potest se habere aliquid
passive contrarium illius et sic
est de sensu contrariorum simul conficiendo-
rum ex dictis. Ad octavum
dicendum quod supra dictum est in
declaracione de sensibilibus extrinsecis
sine proporcionem ad sua obiecta.
Canis autem acquirit deinde
odorem sensibus proporcionem
ad apprehendendum requisitam etc. Ad
ultimum dicendum quod quamvis
operacio est inferior non est acta
per ut in eo est sensus sed ponitur
quod est per vapores ab eo
evaporantes. Unde vapor re-
solutus ab oculo mulieris
menstruose inficit speculum
et non visus qui est in oculo.
Sic similiter est de vapore resol-
uto ab oculo basilisci qui
vapor inficit aerem. Et quia
talis vapor est subtilis
ideo magis penetrat illa
corpora rara sicut speculum
et propter quod ipsum est novum
et sic similiter penetrat
alia corpora rara que sunt
faciliter susceptiva. Et si
queritur quare magis
ex oculis fit talis evaporatio
quam per alias partes corporis,
quia inter omnes partes corporis
oculi est magis rara et po-
rosus adeo talis materia
ibi habet facilius exitum
requiritur etc. Et hec de questione.

Utrum debeat quod ponunt aucto-
res sensibile per se et sensi-
bile per accidens sit bona divisio
quod movetur. Nam primo
arguitur ostendendo quod sic. Licet
sensus ad sensibile eo quod
ponitur sensibili quod dividi-
tur sensibile in sensibile
per se et sensibile per accidens po-
nens differentiam unum ab alio. Pro
intellectu est sciendum quod
secundum aristotelem in libro secundo de anima sensibile dicitur
tripliciter. Nam aliquod est
sensibile proprium, aliquod sensibile
commune et aliquod est sensibile
per se et aliquod per accidens. Unde
duo sensibilia scilicet proprium et commune
dicuntur sensibilia per se. Quod sensibile
vero dicitur per accidens et sic sim-
pliciter sensibile primo dividitur in
insensibile per se et sensibile per accidens.
Et sic secundum hoc quod sensibile per se
in proprium et commune. Quod quedam
sensibilia dicuntur esse pri-
ma sensibilia propria quod solum
unico sensu extendens per se per-
cipitur et proprie ut color solo
visu. Sensibilia vero communia plu-
ribus pluribus sensibus cog-
noscuntur et illa dicuntur ab aristotele
esse in libro quod sunt magnitudo
motus figura et motus et quies
et numerus et omnia ista quia per
visum et tactum taliter
cognoscuntur. Sic etiam cognoscuntur
ab aliis sensibus ut [illegible]
ab auditu etc. Unde dicendum
quod sensus circa proprium sensibile
non decipitur sed bene circa
sensibile commune et hoc est verum de
sensu qui habet organum bene
dispositum ad apprehendendum suum
obiectum et dummodo non sit
alia causa impediens debita
proporcione obiecti est debita
distantia et aliquid huiusmodi.
Pro responsione est sciendum quod
plures licet in speciali non
potest determinare de sensibilibus
extendendis. Pro hoc secundo distinguere-
ntur sensibilia in comparacione
ad sensus exteriores. Tertio quod
nullum sunt sensibilia per
accidens quia sunt sensibilia

paciuntur que non sunt sensibi-
lia per se et in sensu intrad
ostendit que sunt preter alteraco
et ideo ad plures se extendit
Alterius solucio quod sicut in natura-
libus actionibus aliud est quod
agit et aliud est quo agit ut
in calefactione ignis est quod
calefacit calor autem quo cale-
facit Sic est in actione sensus
quod sentit est organum et superpositum
ut color calefacit ut sonans
corpus aliud quam sentit sensus Sed
illud quo sentit est qua non
simpliciter existit in illo supposito
ut color in calore ut sonans
in corpore sonante Unde iste
magister loquitur de sensibili
quod ad eius formalitatem
que sit sensatum et non quo ad
sui materiam que est aliud
quod sentit et ideo alter per se
esse obiectum visus et non calefactio
non Alterius soluendo quod
ex quo sensus est quod passio
ut alteratio quod sensibus
ut in precedenti questione est
dictum Ideo omne quod facit
aliquid differentia impressionem vel
in alteratione sensus hoc habet
per se habitudinem ad sensum et
dicatur sensibile per se Sicut
aliud in album simul visum quia
mixtum et ideo album et mixtum
sunt sensibilia per se Sed quod
et mixtum non aliud inmutat
sensum quia non est nisi ut mixtum
Ideo non possunt esse per se
sensibilia Duplicem autem
aliquid facit differentiam in alte-
ratione sensus Primo quando
ad speciem sensibilium quod sensibile
imprimit sensui et hoc quidem
sensibilibus propriis quia alia
speciem imprimunt album quam
mixtum et cetera Ideo quod
ad modum alterationis seu inmu-
tacionis sensus et hoc quantum
sensibilibus communibus quia per
diversitatem sensibilium communium sensi-
bilia ad quadam diversa
de diversimode inmutant sensum
patet hoc in visu Cum
aliter visus inmutatur de colore
existente in magnitudine tam
quam parva et aliter in mag-
nitudine mota quam quiescente
quod ideo est quia secundum per-
spectivam visibile videtur sub
piramide cuius radius basis
est in re visa et conus in
oculo Ex quo patet quod visibile
est diverse magnitudinis ut
sequitur secundum hoc eius diversa
erunt piramides ut sequitur sim-
pliciter hoc eius diversi coni
piramidum in oculo Et per quod
aliud et aliud eius inmutatur
visus Sed dicit questio quod
si visibile moveatur tunc
conus piramidum imponitur
in a et in alia parte oculi
et propter hoc eius inmutatur visus
variari Dicitur enim
visui quiescente quia si visus
moveatur vel res et res
visa quiescit multiplicatur
inmutatur manet sicut
ex quo inmutari movetur ut
obiectum inmutat quiescentem
manens propter motum oculi
Ex quo patet quod sensi-
bilia quia non imprimunt ali-
quid propriam speciem in sensu
sensum quod credendum quia a-
lias essent est sensibilia
per se sicut propria sensibilia
Aliud non videtur verum
ex eo quod sentitur per se
speciem sensatum sensibilium quod
causa est quia omnia
sensibilia sunt eiusdem et

adquirentem numerus vero et magnitudo
sunt species quantitatis et figura
est passio propria magnitudinis
quia figura clauditur terminis
magnitudinis. Motus autem
non sentitur nisi ratione magni-
tudinis mote et spacii. Requi-
es sentitur nisi per privacionem
motus. Et ideo sicut patet quod ista
est propinquius subiecto qualitatis
sensibilis et ideo secundum diversitatem
eius et aliorum que adquiratur
et circa ea ut dictum est sensibilia
propria diversimode immutant
sensum et pro tanto dicuntur sensibilia
per se. Adversus hoc quod non praeter
propriam speciem. Unde commentator
ponit duas causas quare
sensibilia que sunt sensibilia
per se propria quia sunt subiecta
propriorum sensibilium. Nam qualitates
sensibiles sunt in
motu inquantum ut aliquid in
superficie. Et contra obicitur.
Nam videtur ex illo sequi
quod ignis sit sensibile per se
quia est subiectum calidi
et frigidi. Ad hoc respondetur
ex dictis de racione negando
consequenciam per se quia tunc sensibilis
inquantum ipsa est immutativa
sensus inquantum est quodammodo
per se. Secunda causa quia datur contra
tacta est quia sensibilia communia
sensus communis. Nam sicut sensibile
sensibile tante adversus. Et contra
obicitur. Nam sensus
communis non habet aliquod ob-
iectum per se proprium ab obiectis sensuum
propriorum eo quod sensus communis
est terminus omnium immutacionum que
fiunt in sensibilibus particularibus.
Ideo suppositive quod sensi-
bilia communia esse per se obiectum
sensus communis non opportet propter
hoc quod essent sensibilia per se

in speciem extendens. Eciam aliquid
est verum concomitante in speciem unius
sensus quod est sensibile per accidens
in speciem alterius sensus sicut dulce
est per se gustabile et per accidens vi-
sibile inquantum dulce accipitur
esse coloratum. Respondetur concedendo
quod sensibilia communia non dicuntur
per se sensibilia in specie sensus communis
est propter hoc quod eius actibus exteri-
oribus sicut sensus communis
nunc sentit sensus in universali.
Nam sensibilia communia non inconvenit
secundum suas proprias rationes adquiri
exteriores. Et secundum quinque sensus
sensus et sic sensus esse quan-
titatis probabiliter. Probabilius
tamen est causa ubi tamen
plus dicta de immutacione sensus.
Ulterius sciendum quod adhuc quod
aliquid sit sensibile per accidens.
Ratio requiritur. Primum est quod
ipsum sit coniunctum alteri sensibi-
li per se sicut sic est sensibile per
accidens inquantum coniungitur albo
quod est per se sensibile. Secundum est
quod ipsum sentienti apprehendatur.
Et ideo quodque est sensibile per accidens
qualiter est per se cognoscibile
racione alterius potencie quod sunt
dulce quod visibile est per se gus-
tabile et similiter lingua homo
est sensibilis per accidens qui non per se
cognoscitur nisi per intellectum
intellectiva in homine. Unde
universale per accidens sentitur quod
per se ab intellectu cognoscitur. Tercium
est quod ipse sensibus in natura
sine discursu detinet in
cognicione illius sensibilis ex
sensu sicut statim quod videt
aliquid se movere per se cognoscit
quod sit at per eundem quod
sensibile proprium. Et sensibile
proprium est illud quod alicuius
sensus percipitur nunc solo

a visu. Sensibile autem commune est quod pluribus ut magnitudo a visu et tactu. Et sensibile per se quod includit speciem formam [illegible] cum lux immutat speciem ut visibile colore audibile sonus [illegible]. Et sensibile per accidens est quod non sentitur ratione proprie forme sed ratione forme que est [illegible] semper addite que est per se sensibile ut si per se videtur sed per formam sibi [illegible] que est formalis [illegible] immutat visum [illegible] [illegible] [illegible] exemplum [illegible] sic ad [illegible] quod dicte divisiones sunt bene et quod [illegible] sunt sensibilia quia per se. Et contra dictum obicitur probando quod dicte divisiones [illegible] non sunt bone. Et primo sic: [illegible] sensibile est sensibile per accidens [illegible] sed [illegible] sunt ergo est sensibile est sensibile per accidens et per se nullum est sensibile per se. Confirmatur quia semper est sensibile per se [illegible] quod est sensibile et est videre [illegible] ex primo [illegible] ubi dicitur quod per se est quod solitarie sed motus est sensibile solum eo quod [illegible] quod [illegible] [illegible] voluntate [illegible] [illegible] sicut [illegible]. Et [illegible] nullum est sensibile per se. Probo sic: nihil est sensibile [illegible] quia nihil ab uno solo sensu sentitur quod patet inductive de singulis sensibilibus. Nam dulce non solum [illegible] sed est visu [illegible]. [illegible] patet [illegible] [illegible] sonare [illegible] que solum [illegible] auditu sed est visu et tactu et sic [illegible] [illegible] sensibile [illegible] quod non

est bona. Secundo sic magnitudo non est sensibile. Nam [illegible] quantitas [illegible] non est [illegible] activus [illegible] et per [illegible] non est per se sensibilis. Et eo quod sensibile habet se ut activum [illegible] [illegible] quod imprimit sensui suam speciem [illegible] [illegible] videtur [illegible] quod male ponitur inter sensibilia quia [illegible] quod sensibilia [illegible] sunt sensibilia per se [illegible]. Et [illegible] sic [illegible] [illegible] male ponitur inter sensibilia [illegible]. Nam [illegible] [illegible] dicitur quod solus intellectus seu [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] in ordine ad intellectum [illegible] [illegible] [illegible] et quia [illegible] non est sensus ut [illegible] dicitur. Patet eo quod sunt [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] sensibile. Ad istas obiectiones [illegible] ad primam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed non tamen est actu [illegible] sensibile per se sed [illegible] forma [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] sed non est [illegible] [illegible]. Quod sic patet [illegible] et [illegible] tamquam forma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] speciem [illegible] [illegible] [illegible] dicitur [illegible] [illegible] [illegible]. Confirmatur dicitur quod per se non [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] ut aliud [illegible] sensibile per se quod includit formam [illegible] [illegible] per se [illegible]

coloratum includit colores visibilium
imitantur. Ad secundum dicitur
quod licet bene sentiuntur pluribus
sensibus per accidens, tamen non est per se
quia licet per se sentiuntur a pluribus
sensibus. Vel potest dici quod
plura sensibilia propria diversorum
sensuum bene possunt coniungi
materialiter in subiecto ut album quod
est formale et proprium obiectum visus
et dulce quod formale obiectum gustus
possunt coniungi materialiter in uno
subiecto ut in lacte et sic obiecta
propria et formalia diversorum
sensuum semper dicuntur formaliter
licet quandoque sint eadem materialiter.
Ad tertium dicitur quod licet
quod tres sensus sic non accipi-
antur circa qualitates propri-
bus aspectus et diversificantur ac-
cidentaliter et sic est in proposito mag-
nitudo ponitur esse sensibile
commune per accidens quia circa qua-
libet sensibus. Ad ultimum
dicitur quod unus non accipi-
tur propter partem importat, tamen
mensurae in ordine ad talem
distinctionem intellectus secundum
hoc quod per multi de ipsis dicitur.

Utrum possibile sit sensum errare circa
sensibile proprium obiectum. Et videtur quod sic
monstratur. Nam si aliquid aliquis
ostendit sensum proprium parva asse-
ri possunt multiplicare circa
sensibilium diversorum sensibile
per se et per accidens concludit arguit(?)
sensum non posse errare circa sensibile
sensibile. Pro cuius intellectu
secundum quod communiter ipse sensus
non complexa in quibus sed unum
est falsum et veritas in compo-
nente et dividente. Nam in-
tellectus componens dispariata
et in compossibilia illius assentit

dicitur errare et sic certum non est
aliud quam apprehensionis falsae et
quia sensus distinguitur ab intellectu
ideo illo modo non dicitur aliquis
sensus errare sic quod vel veritas compo-
sitionis fiat intellectus. Secundo dici-
tur sic quod. Similiter
ideo inter dicitur quod unum
et passio eius quod licet et hoc una
quamvis tamen dicitur una
in quantum se(?) et conformitas
magis habent de veritate
et magis habet de veritate.
Aliquo modo accipiendo veritatem sic
sensus in quantum informatur a
suo obiecto existente in se sicut
sensus iudicat, verus dicitur esse
aut non informatur suo obiecto
existente in se tunc dicitur errare
quasi dispositionis indicat dispositionem
suo esse sensibili et obiecto
non conveniens iudicans dulce esse
amarum. Aliud est etiam
attribuitur habitui ita quod homo
dicitur errare proprium. Ulterius
respondetur aliquis ad quaestionem
notando quod proprium obiectum sensus
debet considerari duo scilicet esse
materiale quod habet in subiecto in
quo habet esse per se ut
color in pariete. Secundum materiale
ut aliud scilicet esse
formale et abstractionis quod
habet esse in medio scilicet
species intentionis principaliter. Alio
modo sensus non errat circa proprium
sensibile. Et plus potest errare
quia defectum in iudicando de
sensibili et suo formali obiecto et
propter infirmitatem iudicans cibum
dulcem esse amarum. Non errat
circa amaritudinem sed circa subiectum
eius. Et ratio quia est actu ama-
ritudo sed non est in subiecto ergo
infirmus enim iudicat forte
quia talis amaritudo est in

Lignum pfecta malis luridalis
ipius infirmum extrinsecum interiore
Sz infirmus indicat hanc
amaritudinem esse in orbe sto
matis eo quod sublucet amaritu
dinis Similiter visus indicat
solem esse rubeum de mane
non desinit in rubedine sz in
subito albus Sz talis rube
do non est insola ubi indicat
eam infirmus esse sz est minus
Ubi lune solis premisse sequentur
effectus et motus et sic consequenter
qualitas medii et eius permixture
cum negredine et liuidine que est
rubedo Et sic sensus non decipitur
in simplici apprehensione sui pro
prii obiecti Sz impropre visus
non solus eo quod color quo non est
compositus et adhuc est mutabilis
~~iudicat sonare [illegible] ut pro~~
~~[illegible] est mutabilis~~ videtur sonare
saltem ut instrumenti [illegible] exterius
Alterius secundo quod nichil pro
hibet fallere esse circa sensibile
per accidens, unde quod aliquis
indicat per visum hominem mo
tum esse verum sz circa sensibile
proprium Et per se actu et non contradicit
fallere non posse errare Tertio
tamen sciendum quod sensus de
talibus proprie sensibilibus dupliciter potest iu
dicare primo incomplexe et secun
do indicare quod color est sanguis
[illegible] Et sic non est dubium sensum
non posse errare circa proprium sensi
bile licet bene circa subiectum quod
est sensibile per accidens. Unde com
muniter dicitur circa obiecta Alio modo sen
sibile indicare in speciali de suo
proprio sensibili ut visus de albo
et rubeo Et gustus de amaro
et dulci et deinde dicitur quod ple
nius sive [illegible] secundo Ultima
proprietas sensibilis sensus est aut
[illegible] habens plenum

Secundum quod dicit [illegible] Thomas
quod sensus agens naturalia ut in
pluribus attingunt suos effectus
quia non [illegible] deficiunt pro
pter in dispositionem et consequenter etiam
agentis Alia sensus circa proprium obiectum
ut in pluribus sz verum quia non
contingit proprium decipi propter in
dispositionem organi quod habet
se sicut materia in operatione
sensitiva inter dispositionem in fine
aut Pro quo respondetur consequenter
ut qui album videt sic propter
[illegible] cum visus indicat deum
bene quamvis non sit color in
bene tale visus Ubi sciendum
quod quidam et Alexander ad
ponunt concedentes adhuc et qui
sitis quod sensus non decipitur
circa proprium sensibile prima est
quod sit quantus et bona disposi
tio organi quod deficit in proposito
in firmum et similiter in aliis
obiectis Alia debitus indicat
omnia quamquam mouet Ita
~~ex~~ nimia splendens ad esse
dentes sunt grossi in fine
res debitum et est defendendo
circulo adostiana visus et sic
optice indisposito debitus male
indicat Alia causa quod sit bona
dispositio medii que deficit
in visu solis de mane ubi inter
firmum nubes et sabula plenam
in dispositionem medium Et ideo
liuidum visus plenius in nigredine
quam rubeum Alia quod sit debita
et proportionata distantia obiecti
ad sensum propter quod sol apparet
pedalis magnitudinis et
plane superficiei Ulterius sit species
et maior terra [illegible] quamuis
destat ab orizonte sensus ipse
Alio conditionibus seruatis
sensus exterius non potest operari
circa proprium sensus obiectum Ulterius vero

in paucis circa sensibile quin sit de-
cipit. Et ideo quia sensibile proprium
complectionem obiectum sensus a quo
primo et per se patitur et actus eius
sensus proprie simul et primaliter. Ideo
utrumque accidens magis
est solitum circa proprium quam communia
quia circa communia est similiter
est de sensu et per quod ratio vel
iudicium errat circa proprium sensibile.
Et per hoc patet responsio ad
questionem. Sed tunc dicta obiciuntur.
Nam asinus iudicat carduos
esse boni saporis quos homo
iudicat esse mali saporis.
Ideo decipitur unus vel alter. Unde
aut asinus decipitur et etiam
Alter egrotus iudicat medicinam
iudicans esse boni saporis quod
non est secundum consuetudinem. Unam ab
[illegible] leviter ferentur ideo ille
unus decipitur. Item faba
tenta et posita sub digitis
cancellatis apparent due fabe
ideo ibi tactus decipitur iudicans
unum esse duo. Item quod
unus intrat balneum iudi-
cat aquam esse valde calidam
quam manens per horam iudicat
esse tepidam. Ideo aut primo
aut postea sensus eius decipitur.
Visus etiam non falsum si aliquis sit
prope de loco lune adeo ne-
bulosum tunc adhuc in te-
nebris lunam apparet ubi tamen non
est lucet. Item stelle de nocte
in serenitate celi apparent
scintillare quod tamen non est
verum et per quod dicitur visus
decipitur. Respondetur ad
primum quod utique cum homo
quam asinus bene iudicant secundum
suam complexionem. Nam cardui
asino sunt dulces
quia grossus est. Sed homini
non sunt. Quo indinentes

ideo ibi homo aliud iudicat ideo
diversitas complexionum hominibus est
causa illorum iudiciorum. Sine hoc
quod fiat ibi error. Et si dicitur car-
dones non sunt dulces ideo
asinus male iudicat. Respondetur
quod licet non sint simpliciter dulces
sed dicitur quod dulce importat
aliquam sensitivam homini. Sed
tamen aliqualiter dulcedinem sunt
sufficiunt ad grossum sensum
ipsius asini. Similiter dicitur
de condanciste in carnis. Sed ad
aliam dicitur quod egrotantium
tactus habet inde non sanum in
tali casu et cancellationem dispositionis
ideo egrotantium iudicat ibi esse
in dispositione et hoc convenit
sibi indebitum iudicium. Item alia
dicitur quod tactus iudicat de suo
obiecto in dure ad propriam complexionem
quia solum percipit excellentias
tangibilium. Qui quando intrat
balneum tunc tactus frigidus
bene iudicat aquam frigidam
tamquam excellens secundum suam dis-
positionem. Sed quando egrotantium et ca-
lefactus tunc aquam calidam non
iudicat excedere quam tactus sic
prius propterea ubi aliud est iudicium.
Et sicut in hac solutione quod
intelligimus per calidiorem fit in
dispositione organum tactus quia iam
calefit ultra consuetam calefactionem
et dispositionem et ideo etiam convenit et
male iudicat. Ad confirmationem
dicitur quod ille lux aliqualiter
diu manet in oculo per aliquem
luminis et ideo quod adhuc in
dicunt delunando et sic non decipitur
ipsum vel dicitur aliquam eo quod
adhuc habet formam luminis
in oculo quam prius cum dans
est. Ad aliud dicitur quod
hoc iudicium convenit esse ex
zonarum propter nimiam distantiam

sollicitando albedinis. Et ex hoc
quia stelle propter claritatem
fortiter movent speciem visus et sic
propter excellentiam movendi sensum
perplexatur et offenditur et sic ali-
qualiter fit indispositio organi
et exigitur medium indebitum ipsius

Utrum color sit proprium obiectum visus
Quod quo movetur. Nam primo quia
plus delectamur de sensibilibus in quibus
perceptam ad sensum in genere quam
delectamur de insensibilibus. Respondeo
visus ponens colorem esse obiectum
visus et movet a visu tanquam
ad quem non sensus extrinsecus
Nam in phisonomia [illegible]
ponit visum maxime conferre
ad acquirendum scientiam et bonam artem
in quibus consistit felicitas. Unde
et probatur principium secundum visum
esse nobilius. Primo intellectum
[illegible] quoniam et secundo quod
plus in principiis de sensu et
sensato dicit quod omnia tam
superiora quam inferiora
colorem participant. Super quo
beatus Thomas dicit quod participant
omnia corpora colorem
aut secundum [illegible] propter rationem coloris
sicut corpora mixta ex elementis
aut secundum principia
coloris que sunt lumen et
diaphanum. Et [illegible] phisica ex [illegible]
[illegible] beatus Thomas quod color
duplex capitur primo modo
proprie ut causatur ex permixtione
et iunctura [illegible] quatuor primarum
(scilicet calidi) ex [illegible] lumine causat al-
bedinem in esse [illegible] et fri-
gidum [illegible] causat
albedinem in [illegible]. Et sic color
[illegible] que non est proprium
obiectum visus. Secundo quod visus
extendit se ad corpora [illegible]

non color [illegible] ut sunt corpora celestia
[illegible] potest extendi
se ad omnem participationem coloris
sive proprietatem secundum propriam speciem
ut qui stricte sumitur secundum speciem
principia coloris que sunt lux
et diaphanum. Et hoc secundo modo
philosophus ponit hic colorem proprium obiectum
proprium visus quia comprehendit
omnia corpora visibilia ad
[illegible] secundum [illegible] quod
color duplex consideratur
primo secundum esse materiale quod
est color stricte captus. Secundo
esse formale quod habet a
lumine. Et isto est proprium obiectum
visus quia omnia visibilia
esse formale a lumine participant.
Et ideo est quod non videtur
color nisi illuminatus. Nota beatus
Thomas super 2o de anima ubi
dicit quod in genere coloris
duo sunt unum quod habet se sicut
potentia et materia. Et aliud quod
habet se ut actus et forma. Lux
habet se sicut forma propria susceptivi
luminis ut est color ut actu
illuminatus habet se sicut potentia
ut materia. [illegible] est in 3a
ordine et [illegible]. Nam quoddam
est susceptivum luminis quod sibi
imbibit lumen et intra
[illegible] lucet quod potest alia illuminare.
Et hoc modo sunt primo sol
et stelle. Secundo planete. Tertio
ignis in materia aliena et ex
suam speciem. Et quarto quedam
alia corpora [illegible]
Aliud est receptivum luminis. Et
nam [illegible] lumine ab extrinseco
illuminante [illegible]
[illegible] et non incorporat sibi lucem
sic quod possit alia illuminare
et hoc proprie [illegible] diaphanum.
Et in hoc [illegible] sunt primo
species celestes. Secundo ignis

Utrum color sit obiectum visus [illegible] color [illegible] quod coloratum [illegible] videtur et non color
[illegible] quod coloratum videtur secundum [illegible] colorem [illegible] obiectum [illegible]
obiectum [illegible] ipsius visus et coloratum. Et ideo [illegible] et videtur [illegible] obiectum quod [illegible] color.
Et ideo est [illegible] et non videtur.

in sua sphera ubi est in natura
propria ut aer et aqua. Ad secundo
quod multa corpora que nullum per
se [illegible] ut vitrum
et cristallus et de hoc continue
dicatur in littera ex diaffanum
non est secundum se visibile propter hoc
quod non habet proprium colorem
sed est susceptivum extranei coloris
Secundo alia per ipsum videntur
ut dicitur et [illegible] probatur
Ut ipsum videtur quod alio per
lumen [illegible] colorem extraneum. Ad
diaffonitatem est quedam
qualitas secundum analogiam
communis celo et aliis inferioribus
et est medium in alteratione
visus et ideo est quod ipsum est
sine colore proprio quia oportet
receptivum colorum esse sine colore
loquendo tamen de medio extrinseco
presentes ipsius coloris quia est
diaphanum. Sed contra visus Ad
est receptivum luminis quod ipsi
[illegible] non impressum lumen
in profundo sed solum in superficie
et de hoc oportet sint terra et alia
mixta que proprie colorata dicuntur
eo quod participant colorem
secundum propriam rationem speciei. Ad
dicitur est quod color stricte
capitur est per se visibilis non tamen
per se in primo modo [illegible] quia
visibile non ponitur in diffinitione
coloris ut est primo
[illegible] sed in secundo dicendi modo per se quia
color habet in se sufficientem
causam visibilitatis et hoc satis
probat primo. Nam color
secundum suam naturam est motivus
diaffani secundum actum
sed sic motivus movet visum
ergo est per se visibilis
Ad [illegible] ubi sub ratione habet
in se causam sue visibilitatis primo
perseitatis. Ad ultimo

sciendum quod obiectum visus
dupliciter comparatur ad potentiam
uno modo inquantum est illud quod
movet visum et quod etiam
obiectum dicitur videndum. Et sic
obiectum visus est [illegible] suppositum
et singulare sicut hoc album
vel illud. Alio modo inquantum est illud
quod aliquid movet visum
et sic ipsa forma coloris dicitur
obiectum visus non quod in
simpliciter inquantum est hic vel
illa quia nec nulla alia
color [illegible] hanc colorem sumere (?)
possunt movere visum eo quod
obiectum debet esse adequatum
sue potentie. Ad formam coloris
inquantum color est et etiam
loquimur hic et sic debet esse
visum proprie coloris formaliter
secundum esse abstractum et quasi
esse proprium et formale obiectum
visus. Et per hoc patet responsio
ad quesitum. Ad contra dicta
obicitur et primo sic obiectum potentie
debet esse motivum illius potentie
eo quod obiectum potentie debet
esse motivum illius potentie et eo
quod obiectum [illegible] potentie et
habet sensum [illegible] ut ex primo
dicitur sed color non est [illegible]
tum potentie visive. Ad
patet ex duobus primo quia actiones
sunt suppositorum ex primo metaphysice
sed color non habet rationem suppositi
sed simpliciter et abstracte capitur rationem
forme et ideo habet movere
visum per se sed per coloratum
Ad secundo quia color non est
sensibilis per se sed per aliud
scilicet per lumen ergo color non est
proprium obiectum visus. Ad [illegible]
et [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] ut ex primo posteriorum
Sed color est quid universale
et abstractum per quod non potest

esse quo obiectum visus ¶ Tertio
sic. Nullus color est proprium obiectum
primum visus ut videtur
de singulis quia quolibet co-
lore aliud albo videtur ¶ Et probatur
quod nullus sit proprium obiectum
eo quod proprium soli convenit, sed
color non est obiectum visus proprium
quia tenet ab universali ad
quodlibet indifferenter ¶ Ultimo
sic alia a colore videntur sen-
sibilia ut magnitudo et figura
ut communia ¶ Et probatur quod color
non est proprium obiectum visus
Respondetur ad primum et hoc
quo ad primam partem quod implicat
quod color non est id quod
movet eo quod non exhibet
actum suppositum ad hoc tamen
bene stat quod sit aliquid quo
fit motus ut exulcimus nobis
non aliud loquitur hic de
obiecto visus formaliter sed
non materialiter ¶ Ad secundum
respondetur quod licet est hypostasis
subiecti formalis coloris quia
habet se respectu coloris sicut
actus respectu potentiae et ideo in-
definite primitive non est colori per
aliud sed per se ¶ Ad tertium dicitur
sicut tactum fuit in ultimo
non est quod sensus et sensibilia
terminative maior quod terminat
actum suum est suppositum sed tamen
abstractum potest esse forma supra
suppositi habens se ut id
quo mediante fit motus et hoc
sufficit ad formale obiectum
alicuius potentiae sensitivae ¶ Ad
aliam dicitur quod in dicto color
est proprium obiectum visus ibi
color supponit simpliciter
pro colore in communi et universali
Sed ibi nullus color est obiectum
visus supponit personaliter
pro singularibus coloratis

et ideo non valet quod illa
Nullus color est proprium obiectum
visus quia color non sit proprium obiectum
visus quia variatur suppo-
sitio ex dictis ¶ Et sic dicitur
contra hanc solutionem tamen
termini supponunt simpliciter
pro eo cum ergo ibi color est
obiectum visus non supponunt
pro speciebus sed similiter ex eo quod
stat pro colore qui est res
extra quod est perceptibilis
visui ¶ Item termini suppo-
nunt respectu alicuius suppo-
nentis ~~ut respectu termini~~
~~supponentis~~ ut respectu
praedicati re intentionis
ut ibi homo est species
sed ibi color est obiectum visus
non est respectu talis re
¶ Respondetur quod in praedicta
ratione color est obiectum visus
supponunt pro colore in communi
et in universali ut supra est
dictum sed ex dictis in plus
cuius universale habet esse
actum et completum intellectum
tamen habeat fundamentum
in re et ideo solum videtur
quolibet termini supponens
respective ad speciem ut in
aliquo alio toto univer-
sali quod diversimode supponit
simpliciter ¶ Ad aliam
obiectionem dicitur quod non
solum terminos re impositionis
sed [illegible] per adsignan-
tiam [illegible] ad
dictum quae faciunt [illegible]
[illegible] universali in communi
ut [illegible] homo [illegible]
[illegible] homo est [illegible]
[illegible]
[illegible]
supponens [illegible] ¶ Ad
ultimum dicitur quod

sensibilia quam ut magnitudo figura et cetera non videtur
per se primo sed mediantibus
sensibilibus propriis ut mentem
volo etc. Questio 2a. Lux sit qualitas prima

Utrum lumen sit qualitas prima
Utrum quod movetur. Nam
per quod aliquid possunt colores
esse obiectum visus quemadmodum
ostendetur quod ad
videndum colores requiritur
lumen de quo precedunt in hoc
secundo. Et ergo primo investi-
gatur naturam luminis utrum autem
sit qualitas prima ut patet. Propter
quod intelligendum sciendum quod loquendo
de lumine et luce sunt lucem sple-
dorem et radium. Nam lux
licet omnia sint eiusdem
nature dicuntur tamen ratione quod
illa natura luminis existens
in suo fonte dicitur in corpore
lucente. Sed lux recepta vero
in diaphano vocatur lumen.
Sed quando multiplicatur
a fonte suo secundum lineam
rectam ad certam distantiam
tunc dicitur radius. Sed
prout reflectitur ab aliquo
corpore denso et polito ut
a speculo dicitur splendor.
Secundo sciendum quod ali-
qui antiqui dixerunt lucem
esse corpus et tales illi erant
precedentes ex obiectionibus.
Sed contra hoc arguit philosophus
dicens primo sic: lumen est
in diaphano sicut diaphanum
est quoddam corpus. Sed si
lumen esset similiter corpus tunc
duo corpora essent simul
in eodem loco quod est impossibile
ut declaratur physicorum in quarto
physicorum. Item patet
quia contraria sunt contrarietas
extenditur per approximationem opposita
expellunt se mutuo et tenebre
sunt in diaphano absente
lumine. Ergo et lumen aliquid
est in diaphano et per consequens ipsum
lumen non est corpus. Item sic
si lumen esset corpus sequeretur
quod ipsum multiplicaretur successive
sive per motum localem, ex quo
quod est falsum quia videmus
ipsum multiplicari in instanti.
Et sic Empedocles dicit
quod lumen localiter movetur sed
ita velociter quod non percipimus.
Contra arguitur
Notandum quod motus lo-
calis sit non percipitur a nobis
ad sensum in parvo spacio
non incredibile est quod in
magno spacio tamen successio non
percipitur. Sed valde est in-
credibile quod talis suc-
cessio luminis non percipiatur
ab oriente usque ad occidentem.
Nam non omnes montes
valles maris celi sunt valoris
finiti ut ostenditur. Ergo
non physicorum et celi.
Propter successio non est
ergo impossibile quod sit aliqua
successio in multiplicatione
luminis a nobis imperceptibilis.
Tertio sciendum quod
lumen est actus in diaphano
secundum quod lumen dicitur. Et actus
et forma sunt ex uno
ratione ergo lumen est
forma quedam et non corpus.
Et alii dixerunt quod lumen
est forma substantialis corporis
lucentis ut patet in igne et
solis. Sed contra hoc arguitur.
Nam lumen est per se sensibile
ut docet experientia. Nulla
autem forma substantialis per se

est sensibilis eo quod ipsa affectum
quod quid est quod non est obiectum
sensus sed intellectus ut patet 2o de
anima. Aliud quod est actus in uno
non potest esse subiective in alio. Sed non
non est quod lumen est actus in
aere et in aliis dyaffonis est
~~actus in aere et in aliis dyaf~~
fonis. Ergo non est forma substantialis
in corpore lucido. Quarto dicunt
quod lumen in dyaffono habet
solum esse intencionale et spirituale
sicut species coloris in medio licet
in corpore lucido habeat esse
reale. Sed contra hoc arguit beatus
Thomas. Nam nullus actus
purus intencionalis denominat
suum subiectum. Ut albedo existens
in aere per suam speciem spiritualem
non denominat ipsum aerem album.
Sed lumen denominat dyaf
fonum, quia per ipsum lumen dyaf
fonum dicitur actu lucidum. Ergo
lumen in dyaffono est esse rea
le. Quinto sic. Ex impressione intencio
nali non potest haberi effectus natura-
lis et realis. Sed radii lucis habent
effectum naturalem et realem eo quod
causant calorem in hiis inferiori
bus. Sed et causant ignem in specu-
lo concavo. Ergo habent esse reale in
medio et ideo credo [illegible]
loquendo. Beatus Thomas ergo quod lux
habet esse reale in medio et
in dyaffono. Sed tamen contra hoc
arguit Egidius de Roma dupli-
citer. Primo. Nam sensibile positum
supra sensum secundum esse reale, tunc
est habebit esse reale in oculo eo
quod inest in corpore oculi et ex
eius lucidum plenum non sentitur,
quod est manifeste falsum. Secundo
sic. Omne quod recipitur in alio
secundum esse reale habet in eodem
recipiente [illegible] sicut lumen dicitur.
Sed ergo lumen habet esse reale

in istis inferioribus sequitur quod ipse
quod est habebit naturam et modum
illorum inferiorum. Sed sic habebit
contrarium et erit corruptibile sicut ista
inferiora, quod non est verum. Ad
hec argumenta Egidius respondet
ad primum quod illud quod inferioribus
est diminutum in superioribus est nobilius
ut illa que cadunt sub sensibus
cognoscimus et abstrahimus intellectu.
Sed includuntur in una ratione abstrahibili
ipsius intellectus. Et ideo licet ista
inferiora producunt qualitates
habeant diversas actiones, videlicet
realem et intencionalem, tamen
corpora celestia producunt qualitatem
sicut lumen habent ambas realem
et intencionalem. Et lumen quod
actu habet esse reale. Nam
esse intencionale habet in dyaf
fono quantum ad hoc quod
terminat visum in medio dyaf
foni et ideo [illegible] non ponitur
sensibile supra sensum [illegible] in quantum
non sensibile quando. Patet quod visi-
va propter lumen in medio eo
quod quod lumen non est visibile
nisi in corpore terminante. Secundum esse
reale habet in quantum realiter
denominat dyaffonum [illegible]
effectum naturalem secundum quod arguit
racio beati Thome. Ad secundum
dicitur quod racio non concludit quia
lumen non habet esse reale in
ipsis [illegible] quod ibi non habet
contrarium. Sed hoc est manifeste falsum
quia in [illegible] non terminat visum
et alia illorum ut patet 2o de. Dicendum
ergo quod quod suscipitur lucis
secundum dyaffonum non [illegible]
[illegible] inferioribus secundum [illegible]
naturam ipsius. Sed secundum [illegible]
naturam superiorum et inferiorum
et ideo lumen quod est actus eius
non potest habere contrarium sicut
superiora debent habere aliud

ad 2m

Respondetur conclusiue ad questionem
quod lux est qualitas actiua
et prima primum alterantis scilicet celi
et precipue solis magis est fons
luminis ut dicunt astrologi. Probatur
Nam sicut elementa habent
proprias qualitates actiuas et pas-
siuas ad inuicem que dicuntur
qualitates prime in istis inferi-
oribus, ita etiam corpus celeste quod
est primum alterans primo habet
qualitatem actiuam et propriam per
quam agit in ista inferiora
mediante lumine et influentia. Et
probatur per hoc quod per lumen alterat ista
inferiora calefaciendo et sicci-
ficando et variando secundum partes
mixta etiam secundum. Et ideo lux in
superioribus dicitur qualitas
prima sicut qualitates elemen-
tales ut caliditas frigiditas
et humiditas siccitas in istis in-
ferioribus. Et quia lucens est primum
formale coloris ut dicitur in
libro et latius probabitur in questione
sequenti et colores sunt qualitates
sensibiles. Uidetur etiam quod
lux siue lumen sit qualitas
sensibilis et cadunt sub eadem ratione
obiectiuali respectu unius potentie
ut respectu visus ut in pre-
dicta questione dictum est. Et quia
celum non habet aliud nisi
lumen quod propriam qualitatem
non habet etc. Ex quo
sequitur quod alteratio luminis
est instantanea et spiritualis.
Nam susceptiuum luminis
ut dyafanum est in tali
dispositione ad lumen ex quo
eo disponitur et per aliquam altera-
cionem ad recepcionem luminis sicut
alie materie disponuntur et aliud
receperunt lumen sic alie materie
disponuntur et ad recepcionem formarum
et per quod in instanti recipere lumen

Sed nisi in formalibus naturalibus
prerequiritur alteratio dispo-
nens successiue materiam ad re-
cipiendum formam generandam quia
forma naturalis in instanti generatur
ut extra dicitur in phisicorum. Nam in
generacione non est aliqua succes-
sio nisi ex parte alterationis dis-
ponentis. Et ideo dicitur quod
Unde generacio est simul non
alteracione predisponente sed est
motus et mutacio successiua. Sed
corpus celeste secundum se alterans non
est motus nec mutacio succes-
siua sed est terminus motus qualis
unus alteracionis predisponentis
et secundum se est mutacio instan-
tanea eo quod terminus habet
esse ultimum et totum in ultimo. Sed
quod in dyafano non prerequiritur
aliqua alteracio predisponens
ipsum dyafanum ad recipiendum
lumen. Ideo necessario est alteracio
luminis in instanti. Et si fiat
in aliqua successio hoc fit est
ex parte luminis sed ex parte corporis
a quo diffunditur lumen ut vide-
tur corpus applicatur successiue
ad medium ut candela succes-
siue accenditur ut patet etc. Et accidit
luminis mutatio successiua.
Sed per se talis mutacio forma-
lis est instantanea ex parte
luminis. Et ideo quia visus est
sensus alterabilis et hoc ex
parte obiecti. Nam ideo forma-
tio sui obiecti ut lumen est
quod primi primum subiecti scilicet celi
et ex non mouet est primo quod
in mutatur per spiritualem in mutacionem
spiritualem. Sed in omnibus aliis
sensibus est aliqua mutacio et
alia et ideo est visus ipsa actiue
ut in visione colores non requirunt
tanta successione sicut alii sensus
in suis actibus. Et ideo etiam per

metheorum dicitur quod sol
nec parvus visus aliquando
terminatur propter. Et hoc certe
ut dicitur quia visus est
velocior auditu. Sed contra
arguitur et accipiendo quod lux
non sit qualitas prima radi
cali primis. Probo de quibus
solum hoc sunt qualitates
prime. Sed lumen non est ali
qualitas ut respondens arguitur et
Probo sic. Tertio principaliter dicitur
quod lux est quedam species ignis
ex quo sequitur quod est qualitas
corporis et per consequens non est qualitas
spiritualis et prima. Probo sic lux
est lumen et lumen est reflexum
et multiplicatum. Patet ex eo quia
est ex perspectivis. Sed contra secunda
conclusionis. Sequitur ergo lux est corporis.
Probo sic omnis qualitas
habet esse permanens in suo
subiecto quia qualitas et motus
et qualitate distinguuntur
sicut [illegible] permanens et una ad
aliud successivum. Sed lumen non
habet esse permanens in diaf
fono quia statim evanescit
absente corpore lucido ergo sequitur
quod non est qualitas. Secundo
lumen dat esse spirituale colori
bus quia esse visibile et esse in
sensu visus secundum speciem quod
est esse spirituale et per consequens sequitur
quod non est qualitas realis
et sensibilis. Prima qualitas
reales producit actiones reales
eo quod effectus sequitur natu
ram cause sue esse. Ex primo
metheorum [illegible] etc. Ad
istas rationes respondetur quod
arguitur contra determinationem [illegible]
qualitates primas in istis
inferioribus que habent
in se contrarietatem secundum dena
[illegible] non. Sed lux eo quod est

qualitas prima sub ea sed celi
non habens contrarium ut patet
ex declaratione quia [illegible]. Probo non. Sed
quod nec alias qualitates
primas eiusmodi. Ad secundum dicitur
quod arguitur contra [illegible] loquitur
non solum secundum propriam apparentiam
sed votandi oppositum impedicio
qui possunt lumine esse corporis.
Ad tertium dicitur quod illa via
reflexionis [illegible] et dicitur
de lumine metaphysice
sed non proprie quia illa proprie in re
movetur in motu locali. Sed corpora
talis. Sed nobis videtur sed pro
eam devenit in quemcumque
aliquem motum et mutationem
unus ipse est causa cuius motus
tamen certa ex .2. de phisicis.
Sed illa que motui reali ad
similitudinem methaphorice et in
proprie motui spirituali ut est
multis luminis. Ad [illegible]
dicitur quod lumen non habet
esse naturalem in inferioribus
ex eo quod forma solis quam
consequitur lumen non est in
istis inferioribus actu et secundum
propriam naturam. Et ideo manet
in medio absente lucido. Ad
ultimum dicitur quod lumen
proprie colorem sicut dicit [illegible]
[illegible] tamen spiritualem quia colo
lux cum sit qualitas spiritualis
et realis sit ibi parum expo
sitionem rationis [illegible] etc.

Quid lumine requiritur ad re
ducendum colorem proprie colorem in
[illegible] medio. Quod non. Probo
quia per arguitur determinatur
de obiecto visus procedo
colorem esse proprium obiectum visus
qui ostendit quod ad re
ducendum colorem de non [illegible] requiritur

lumine sed ergo nunc oritur dubium
an ille lumine requiritur propter
colores vel propter medium quod
debet recipere colores. [E]t quo ad
illud dubium declarandum notandum
est quod primo sicut dictum est quod
color est motivus diaphani secundum
actum et diaphanum non est in
actu sine lumine. ut dicitur
etc. Et in libro de lumine requiritur
ad videndum colores. [S]ed circa
de questio sunt opiniones.
[P]rima est medium dicens
quod lumen requiritur propter colores
quos facit esse in actu lux
trans eis formam. [U]ltima
quod habet motivum visus. [E]t
dicitur quod color est extre
mitas perspicui in corpore terminato
cuius de aut extremitas fit
maxime per lumen ergo per lumen
fiunt colores in actu. Sed hoc est
contra illos. [N]am sic se habet
lumen ad colores sicut se habet
intellectus agens ad fantasmata.
[S]ed notandum quod lumen ad esse
requiritur et actuantur fantasmata
quod solum intellectum in se fit ergo
lumen requiritur et actuantur co
lores intentionaliter. [P]rimo enim
forma visibilis que tamen radi
alium lumen et tamen per materiam
opposita. [C]ontra solum sit non vel in
proposito et adhuc quod actum
intelligitur requiritur lumen
intellectus agens ita color
est quoddam lumine oppositum
in opaco et indistinctum extremitate
lumine et claritate ymagine
ut sit actu visibilis. [E]t
alie tenent illius opinionis
patebunt in respondendo. [S]ed

p^o 2° [illegible]

contra illas secundum [B]. thomam
et expositores eius est ita quod
lumen requiritur ad videndum
colores. non propter colores sed propter
medium propter luces ergo in libro dicitur
[C]um lumine sit actus diaphani
ut diaphanum est ipsum medium
ergo lumine requiritur propter medium
ut medium fiat actu perspicuum
et dispositum ut per ipsum possit in
se colores [e]t formam talis ho
ex lucis actus. [P]rimo forma
requiritur non sola in materia, unum est actus
ut primo physicorum sed lumen
est actus diaphani quod est medium
ut dicitur in libro ergo lumen
requiritur propter medium. [E]t confirma
tur per verba quia dictum est quod
color est per se visibilis in ratione ipsius
[q]uia sequitur quod sibi et habet
in se causam per se et ideo solum
per medium in libro quod color solum
quod color motivus diaphani
actus non requiritur lumine propter
colores et quod colores ex se sunt
visibiles ut intenditur propter in libro
~~Et ideo sic ut intenditur probando~~
~~in libro~~ diffinit color. [C]olor est
motivus visus secundum actum lucidi
[E]t quia lux ut dictum est est
actus medii sequitur ergo quod
color est motivus ipsius visus
secundum medium illuminatum. sed ac
tum per lumen et per hoc sequitur
quod lumine requiritur propter medium
ad videndum colores. [I]ta predicti
doctores sunt probant quod [A]d
formam ex eo quod est forma est
principium alicuius operationis ratio
forme est contra sicut materie est
pati ut ex primo et 3o physicorum
et est ex 2o de generatione. [S]ed color
est quedam forma talis ergo habet
aliquam actionem talem vel facere
suam similitudinem in medio
et visu. [S]ed duplex est
forma quedam est forma [illegible]
perfecte que non solum potest facere
similitudinem suam in alio sed
etiam potest disponere magis ad suscipiendum

suam similitudinem sicut ignis
facit sibi similem ignem et pro-
ponit iterum eam alefaciendo
Ita sit apparet perceptus forma ista
ius / Talia est forma virtutis
imperfecte que bene potest inducere
suam similitudinem in aliquid
materia secundum ipsa indiget ut
ita materia sit predisposita per aliquod
aliud actum / Sic in proposito visibilia
lux est forma virtutis perfecte quia
non facit similitudinem suam
in medio et visu / Sed eius dispositio
materie firmando medium diaf-
fonum in actu / Color autem in
comparatione dicitur lux quia forma virtutis
imperfecte ex eo quod est quoddam
lumen obumbratum ideo color sufficit
imprimere suam similitudinem
medio / Sed requirit medium prius
dispositum vel quod medium sit
diaffonum in actu et quia propter
fit in actu per lumen ideo lumen
requiritur propter dispositionem medii et
non propter colores / Et totum fun-
damentum istius conclusionis in patet
hac quod lumen requiritur propter
medium et non propter colores / Tamen
colores secundum se sunt visibiles
eo quod sunt forme eo quod
secundum se habent movere diaf-
fonum ad visum / Et tamen non vi-
dentur nisi per medium dispositum et il-
luminatum / Lumen requiritur propter
medium ut medium fiat
actu transparens et aptum ut per ipsum
possit fieri visio / Ulterius est advertendum
quod lumen in propria specie non
est de essentia coloris sicut quidam
credunt arguentes lumen esse
formam et actum coloris propter
quod est quod dicitur quod lumen
requiritur ad videndum propter colo-
res / Sed tamen sicut forma requiritur
ad coniungendum materiam in sup
primo perspective / Ubi vult apparet

Ex iam non consequitur nisi pa-
rolagiam / Unde ideo illius quare
lumen non est de essentia coloris
in propria specie quia color est quali-
tas / Quia lumen contrarium et contra
palescitur ut albedo contradicitur
nigredini etc. / Iter autem non quod lumen
producat his ergo ex predictis dictis
sequitur etc. / Sed dicitur lumen de es-
sentia coloris inquantum extremi
et proximo principio non separatur
quoniam color inquantum extremis
propinquus sicut extremi colores
dicuntur de essentia medii licet
colores medii sint alterius speciei
ab extremis / Et ideo lumen
ponitur dicitur de essentia coloris
tamen et in propria propinquitate
cum lumine / Quod lumen albedo
plus participat de lumine secundum
se quam lumen nigredo secundum se
Et hoc ex eo quia plus vi-
cinum est lumini in dispositione et ideo
albedo secundum se dicitur esse color
plus illuminatus quam nigredo
Et sic color nigredo dicitur
habere lumen de essentia in
quantum habet quandam propin-
quitatem luminis ut dictum est
Ex dictis sequitur quod colores
in tenebris sunt in actu pro-
pter non / Et sic sunt visibiles
et non videntur secundum actum vi-
dentur quia propter medium in
dispositum non possunt habere
speciem actum / Et sic sequitur
finaliter quod lumen requiritur
ad disponendum medium sed
per actum visio / Sed nunc advertendum
ipsius avicenne notandum
Ut perspicuum est coniuncte
visus solum per ... / Ceterum
quod perspicuum medium ad
actum primum coloris / Sed ad
actum secundum qui est in mutare
medium et visum / Ceterum dicitur

Et simile est in hoc de intellectu et colore quia color non videtur sine lumine sic res existens in fantasia non intelligitur sine intellectu agente. Sed illuminante fantasmata ut sit actu movens. Sed dissimile est in hoc quod forma existens in fantasia non movet in materia non forma existente intellecta et non per modum intellectum nisi in virtute intellectus agentis abstrahentis ipsam a materia. Sed forma sensibilis in obiecto medio et sensu habet eandem materiam quamvis diversimode dispositam quia utrobique habet materiam extensam et corporalem. Ideo ipsa virtute sua movere potest medium et ideo propter formam visibilem que est color non requiritur lumen ut moveat visum. Sed propter medium ut ipsum sit actu perspicuum et aptum ut per ipsum fiat visio. Contra dicta est obiectio. Ut primo per rationes quinque probando quod lumen requiritur propter colores. Ista adducunt tale exemplum. Nam si aliquis sit in tenebris et coloratum sit in luce tunc bene videbit coloratum et non si coloratum fuit in tenebris et oculus in luce tunc oculus non videbit colorem ut docet experientia. Igitur lumen requiritur propter colores. Responsio ad argumentum dicitur quod medium in tenebris est aliqualiter illuminatum ex hoc quod quidam radii pervenerunt a lumine. Et adhuc medium tenebrosum et coloratum videntur et illa modica illuminatio sufficit medio ut per ipsum fiat visio. Nam si lux esset unum [illegible] sic [illegible] existens in tali medio existens

tunc illuminato est videre colorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

nunc oppositum docet experientia. Ideo sicut primum in utroque est causa sicut est alios. Ut secundo [illegible] lux est primum in genere visibilium ut experientia deducitur ideo etiam aliqua videntur per participationem lucis videtur. Et per consequens color videtur per participationem luminis et ex quo lumen requiritur propter colores ad videndum. Ideo sicut primum semper debet esse unum sub terminis sensibilis formalis aut saltem unum contrarium sed visus est unius sensus subiecti contraria sunt lux et tenebra. Ideo visus non potest videre colores nisi per participationem lucis. Et per consequens lumen requiritur ad videndum propter colores. Ideo sicut lumen non requiritur propter medium. Ideo quia videmus quod medium non illuminatum separat et distat sensibiliter visibilis. Ideo adaptandum visum propter hoc de oculo existente in tenebris qui videt ea que sunt in luce. Similiter lumine in nocte videtur quod medium tenebrosum est plus quam distantia [illegible] multiplicatur vel [illegible] [illegible] Item recipiens debet esse denudatum receptio [illegible] in [illegible] lumine est quod participatio coloris extrinseco est principium formale ipsius. Ideo diaphanum ad recipiendum colorem debet esse denudatum a lumine. Ideo sicut colorem formaliter per adventum luminis eo quod aliquis color non illuminatus est debilis qui tamen [illegible] fuit illuminatus fit fortior ut in lignis que lucent de nocte visus [illegible] [illegible] sicut oculi ca[illegible] et lignum putridum est color. Est debilior in nocte quam in lumine diei. Ad maiorem visio ideo videtur quod lux requiritur ad videndum propter colores colores.

p^a [illegible]

Ultimo sic color est quoddam
lumen obfuscatum ex mixtione
lucis extraneis contrariis ipsum sic
et certe qualitates sensibiles in
diversa contrarietate ut obfuscata fu-
erunt ut existentes adhuc [illegible]
Sequitur textus asimili quod
est lumen proprie colores [illegible]
tendere ut moveant visum ad
actum Ad istam obiectionem respondet
ad primam quod quod medium [illegible]
visibilis est fortiter illuminatum tunc
visibile multiplicat fortius speciem
et ad maiorem distantiam et hoc
propter bonam dispositionem medii [illegible] vi-
sibile Et ideo bene videtur vi-
sibile absente intermedio et hoc
si non fuerit tenebre Et ideo
lucerna [illegible] in tenebris [illegible]
propter illuminationem tunc species multe
[illegible] colorato sunt debiles et ad
proximam distantiam multiplicantur
et ideo non [illegible] [illegible]
in lumine Et si veniret ad ipsum
tunc obfuscatum [illegible] [illegible]
magis est ille qui non videt visi-
bile in tenebris Et ideo est
non [illegible] videre lumen colorum in
medio non illuminato Et per hoc
est patet solutio replicationis
[illegible] quare aliquis existens
in tenebris non videt colores [illegible]
existentes in tenebris et quod a
longe [illegible] luminis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] bene
illuminato Et hoc [illegible] quia
non sufficit medium illuminatum
medii ad [illegible] coloris in
illo medio Sed bene sufficit ad
[illegible] colores [illegible]
[illegible] in alio medio bene illuminato
Et [illegible] [illegible] lumen colores
[illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
videntur [illegible] color [illegible] [illegible] non
videtur Et ideo hoc medium lucis
non est sufficiens actu in

medium et illuminans colores ut [illegible]
[illegible] [illegible] nullus autem videtur quia
est [illegible] [illegible] et [illegible]
movet visum quia color [illegible]
quod est dictum est [illegible] [illegible]
quod lumen [illegible] forma [illegible]
[illegible] Color autem est forma [illegible]
imperfecte Ad secundam respondetur
quod lumen est principium formale
coloris et est de essentia [illegible] non
hoc lumen extrinsecum [illegible] super
colores [illegible] luminoso ut a sole
vel a [illegible] Nam licet lumen
[illegible] differat a colore sic [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Nam hoc
lumen est equale in albo et in
nigro [illegible] equaliter cadit
super colorem album et nigrum et [illegible]
[illegible] [illegible] fuerit illuminato
in medio [illegible] equaliter Et
hoc lumen est de essentia
coloris quod est in [illegible]
coloris et [illegible] [illegible] luminis
de quo dictum fuit in [illegible]
[illegible] [illegible] sic album plus
[illegible] de lumine quam [illegible]
et [illegible] plus quam [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] plus [illegible]
[illegible] lumine et [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
Nam omnia videntur per [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] lumine quod
est de essentia coloris Et per hoc
patet est responsio ad [illegible] [illegible]
Ad tertiam dicitur Et [illegible]
medium nullo [illegible] illuminatum
tunc non recipit species coloris
[illegible] tamen tales species sunt
[illegible] in medio [illegible] [illegible]
tunc medium illuminatum sufficit
[illegible] [illegible] [illegible]
ut dictum fuit in solutione [illegible]
[illegible] Ad [illegible] dicitur [illegible]
quod lumen differt [illegible] a colore
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

diaffonum denudatum a colore
Ad ista dicitur quod illa lucent
de nocte ut putredines squame
piscium et oculi cattorum ex sua naturali
dispositione et complexione habentes
multum de igne aere et aqua
Et ideo percipiunt in se habent
aliquid lucis debilem qui sufficit
ad hoc ut percipiantur de nocte
Et quia lumen medium ob-
fuscatur de die magis lumine
ideo de die non videntur sed tunc et
color apparet et hoc propter maius
intensionem illuminans alia a quo
Sed intelligendum illa lux videtur
quod non color illorum tamen quod
ipsum aliqualiter illuminat non tamen
intensum quod color possit videri
et ideo solum lux illorum videtur
quia solum prius dicta lux est
manifestativa luminis commovendo medium
et visum quam color. Ad rationem
dicitur. Et color et quod sonus
et species distincta alicuius uno
primum operantur sine actuali lumi-
ne non producatur actu sine lumine
ut dictum fuit in textu. Quod sic
sed non est simile de sonitu et
colore. Nam ibi requiritur realis
alteratio que existat praeter pulsionem
et percussionem sed sic non est de visu
eo quod in visione solum fit
alteratio spiritualis sicut
in intra speciem coloris solum
fit spiritualiter et non cum reali
sicut multiplicatur species ab
eis sequitur questio. Utrum sensibile

Utrum sensibile positum supra
sensum faciat sensationem
Arguitur quod non. Utrum prima
quia Aristoteles ostendit oppositum
visus et ad hoc quod est intentio
per quod fit visio esse actualiter
luminatum. Consequenter intelligitur

ostendit quod non posset fieri visio
sine medio. Et ideo dicit
in textu quod color non videtur
sine lumine. Et quia diaffonum
est medium ad videndum colorem ideo
color positus supra sensum non videtur
Nam omnis color movet diaf-
fonum et illud diaffonum ulterius
movet visum propter quod esse
quod dicit Aristoteles. Et male dixit
Democritus. Quod si esset vacuum
inter nos et celum videremus formicam
in celo. Nam omne visum patitur
ex aliquo dicto et non movetur a
colore eo quod esse actuale nature
aeris per medium ideo oportet quod
mediate ponatur aer. Dicit
ideo contra Aristoteles quod si inter nos
et celum esset vacuum non possemus
videre eo quod visus requirit de-
bitum medium quod dicit Aristoteles
Democritum esse deceptum in hoc
quia credidit medium impedire
visum eo quod longe distan-
tia videntur. Contra hoc quod
dicit Aristoteles non esse verum. Quia
medium requiritur in debita distantia
ad recipiendum speciem coloris que
saltem est actualiter lumine. Et ideo
ubi distantia impedit debitum
medium visus et hoc magnitudo
fiunt vere ampliando parvitudinem
in visu propriam pervenit fit
visio. Et sic est de visu quia
requirit medium diaffonum ita
est de aliis sensibilibus que requirunt
medium. Nam in sono medium
est aer et in odore medium est aer et
quod passio aeris et aque fit
diaffonum et medium visus. Nam
quod aliquam odorat magis
ut pisces. Alia autem natura in aere
ut respiratoria. Et illius
causa patebit postea. Et ideo
unum solum dicit Aristoteles de ceteris
sensibilibus quod sensibile positum

per se
perceptas
intellectas

supra sensum non facit sensationem. Et
ideo sequitur secundum intellectum ab-
eius. Licet omnis sensatio fit per
receptionem forme sensibilis materie
per quod forma sensus assimilatur
obiecto ut ex prius dictum est et
ideo non est oportunum [illegible] essentialiter
esse denudatum a qualibet receptio-
ne sic ut pupilla [illegible] sit pu-
pilla oculi nullum habet colo-
rem ut sit susceptiva omnium
colorum. Et oportunum auditus
nullum habet sonum et ita de
aliis sensibus usque olfactum et
gustum. Sed de tactu est quia omnis
[illegible] alia. Cum exigen-
tiam est corpus mixtum ex
[illegible] elementis et oportunum tactus
[illegible] animalis. Quod cum organum
non potest esse privatum
omnibus qualitatibus primis tangi-
bilibus que sunt [illegible] elementorum.
Sed aliquis diceret [illegible] quod
qualitates elementorum que [illegible]
animalis [illegible] contemperamentum
habent [illegible] medii. Ita quod organum
non tactus est denudatum saltem
ab extremis [illegible] est solum [illegible]
tactus. Et ideo qualitates [illegible]
tangibiles non similiter [illegible]
quod non percipit [illegible] sic
auditus [illegible] et hinc est quod
non omnia alia [illegible] habent me-
dium tactus quia habet [illegible]
[illegible]. Ultimo sequi-
tur forma sensibilis secundum
esse materiale non potest esse principium
cognitionis quia aliter in-
animata cognoscerent que for-
mas sensibiles secundum esse materiale
recipiunt. Sed videtur ali-
quibus [illegible] quod forme
in anima [illegible] sunt tantum
[illegible] anima quia nulla pars
habet [illegible]. Alia
autem [illegible] aliqualiter

[illegible]
[illegible]
[illegible]

spiritualiter et elevata ideo prin-
cipium cognitionis. Alia autem
sensitiva adhuc magis ele-
vata supra materiam quia anima
[illegible] habet quandam
cognitionem sed singularium sensibilium.
Sed anima intellectiva que
secundum aliquid sui est extra materiam
et anima separata habet perfectam
cognitionem quia [illegible] aliud.
Unde est forma que [illegible]
[illegible] et elevata
supra materiam sit et non [illegible]
[illegible]. Et ideo oportet quod habeat
esse spirituale et quia talis
forma sensibilis [illegible] in obiecto
habet esse materiale. Ideo oportet
quod ipsum esse in medio fiat
spirituale ante quam immediate
moveat sensum. Et ideo omnis
sensus sentit per medium [illegible]
[illegible] et per quod sensibile
positum immediate supra sensum
non facit [illegible] et [illegible] patet [illegible]
[illegible]. Sed contra [illegible]
[illegible] et primo sic omne
sensibile movet sensum
[illegible] ut [illegible]
[illegible] medio [illegible]
[illegible]
quod oportet omne movens
esse simul cum moto [illegible]
et simul cum sensu et [illegible]
sensibile [illegible] supra sensum
[illegible]. Alii
[illegible] dicunt quod
omne [illegible] per [illegible]
Sed anima sensibile [illegible] in
sensu ut supra [illegible] dicendum
[illegible]. Et ideo sic [illegible]
[illegible] dicit quod
[illegible] sunt sensus qui sentiunt
sua obiecta per medium alii
vero sine medio et sic [illegible]
de tactu. Et [illegible] saltem
aliqua sensibilia posita supra

[illegible]

sensus sicut dicunt significacione
Bo[…] sicut experiencia docet
quod percussus aut vulneratus
intelligit sentit hoc per tactum
ideo sensibile complete positum supra
sensorium eo quod tactus est expressus
[illegible] ut patet
Quarto et ultimo sicut tactus si
fuerit calefactus propter calefacere
Nam experiencia docet quod
contingit se sentire calefieri per
tactum et tunc ibi sensibile ponitur supra
sensorium ut aqua calidior et aer
calidus Respondetur ad primum
quod sensibile non tantum immediate
movet sensorium ut patet quia
primo movet medium et id
ulterius movet et tangit
sensorium Ad aliud dicitur quod quia aliquid
ipse tangit passus sed sensus
quod ipse ut primum instrumentum
aut medium Et sicut calida
[illegible] in ista aqua infectiosa
tangendo eam plenius et influit
per sicut sensibile per medium
et secundum ut species spiritualis ad
medium dicitur ut multiplicatur
tangit sensorium et per hoc est etiam
sentitur sensu Ad secundum
dicitur quod quia tactus
non sentitur per medium extrinsecum
sicut alii sensus per medium extrinsecum
non sicut alii sensus cum
tamen [illegible] medium [illegible]
ut patebit latius patebit Ad
tertium dicitur quod caro ipsa non est
organum tactus ut patet de 2
[illegible] medium Et eo si caro
tangit sensibile [illegible] non
ponitur supra sensorium Ad sextum
sensorium organum tactus ponitur
sensibile [illegible]
sentitur [illegible] quia
organum tactus est expressum
[illegible] Ad ultimum
dicitur quod [illegible]

tactus et expressum [illegible]
[illegible] Talis alteracio secundum racionem alicuius
alteracionis non fit sensatio nisi fiat
spiritualis alteracio et ita nunquam
sensibile non ponitur et talis supra
sensorium [illegible] alia quaestio

Utrum sonus qui est proprium obiectum
auditus perveniat ad auditum — a corpore sonante
per motum localem ut aliqui Arguitur quod sic
quia sonus sit proprium obiectum auditus
sicut color proprium visus Et
quod quia non sonus perveniat
ad auditum a corpore sonante in
per motum localem ut alius Et
movetur ista quaestio Nam quaeritur
quod quia expedimus si deprimimus
sensum extendere ut de visu sic
determinatur de auditu Et quia
secundum quod data obiecti precedit
[illegible] quod sonus movet
auditum et ideo in respectu
an sonus perveniat ad au
ditum per motum localem Et dicit
quod sit dicendum quod motu
[illegible] actus ipsius ad auditum — motum
esse [illegible] et prosequendo
sonum pervenire ad auditum per
motum localem Et est racio
quia visibile multiplicatur et
ipsum ad visum sine aliquo motu
reali ut supra est dictum Ma
[illegible] et odores perveniunt
ad sensum per alteracionem realem
sicut et quia tactus tangibilis ipso
sonus qui est qualitas media
inter sensibilia multiplicatur
per motum localem qui est me
dius inter alteracionem realem et
inter immutacionem spiritualem Sed in
tellectum ipsius alicuius secundum
quod sonus non habet esse permanens
et fixum in suo subiecto
sicut alia sensibilia qualitatis
et id idem [illegible] motus

solum secundum actum et in mutacione
auditus a sono. Et dicit quod
primo dicit aut determinat condiciones
soni et non de modo generacionis
aliarum qualitatum sensibilium scilicet co-
loris et saporis de quibus tractatum est
in de sensu et sensato et determinat de
generacionibus [illegible] agitur in de generacione
et corrupcione. Nam in proposito principaliter
solum intendit determinare de mu-
tacione sensus. Alterius sciendum
Et inquit quod in sono sunt tria
obiectum medium et organum. Primo

Obiectum

obiectum dicendum est duplex propter
et sonus in potencia. Patet dicit aliqua
non habere sonum ut sunt corpora
levia ut lana spongia et talia
Et ideo quod non sunt sonancia
aut saltem solum faciunt parvum non
sufficientem sonum. Sed quedam alia
dicit habere sonum ut es et quedam
alia corpora multum dura et
compacta quia talia possunt sonare
licet actu non sonent. Et iste sonus
in potencia est magis sonancia
et corporis [illegible] ut vasa
[illegible]. Sed ad sonum in actu
qui est solum obiectum auditus tria
requiruntur scilicet percuciens percussum et
medium. Nam percuciens et percus-
sum debent esse corpora dura
quia mollia faciliter cedunt
impellenti in sua percussione et
non expellunt aerem violenter
ut possit ibi fieri sonus. Et dicit
est et percussio debet esse
velox ita quod preveniat fractionem
aeris. Nam si fuerit lente
percussio tunc aer dividitur et fugit
et non expellitur violenter et propter
quod non fit sonus. Et ideo ligna
sonancia debent esse lenia quia
aer plurimum percussorem extensive
debet manere [illegible]
et non est sonus nisi [illegible] a
superficie levi que superficies

est una sunt et aspera aut super-
ficies non est una simpliciter sed
secundum quid ex eo quod una eius
pars sequeretur alteram. Tercio aer
ubi percussus dividitur et ideo
violenter expellitur et propter hoc
ibi non fit sonus. Et ideo quod
dicitur sonancia dicit esse vasa
quia vasa melius sonant et ex
eo quod ~~melius sonant et ex~~
quod continet in se aerem percussum
et sic talis aer frangit ultro
citroque ad latera corporis continentis
antequam possit exire. Et Medium

Medium

vero in hoc sono est principa-
liter aer. Aliqui quidam posuerunt
vacuum esse medium illius sensus
et hoc est ideo quia putaverunt
plenum aerem esse vacuum. Secundo
dicit quod aer est medium quia
dictum est quod sonus causatur
per quendam ictum et impetum
percucientis qui non potest fieri sine
motu locali. Et huius motus
requirit aliquod medium quod
maxime est aer. Et dicit
aut aqua etiam potest esse medium
in hoc sensu quia sentimus aliquem
aliquam [illegible] in aqua
audiendo sed hoc dicimus non in
[illegible] aqua organum auditus
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Organum vero auditus

Organum

est quidam aer connaturalis plantatus
auri. Et hoc est quia
aer est per se insonabilis eo
quod cedit faciliter percucienti et
ideo bene est susceptivus sonorum
eo quod susceptivum esse debet
esse denudatum a suscepto. Et
ideo signum mali auditus est
sonitus perpetuus in auribus.
Nam quando in aere qui est
organum auditus fit aliquis
motus et ex eo aliquis sonus

tunc ille sonus pluribus audietur sed
aliquibus iuxta illud philosophi [illegible] cum
sit multis exeuntibus pluribus exaudi-
tur etc. ¶ Vlterius sciendum
est hoc de subiecto soni. Quod
sonus in actu non est in sonante
tamquam in subiecto sed in aere vel
in medio mediante percussione eius
sonantis. Et huius est quia esse ipsius
soni consistit in quodam motu et
fluxu et non in permanentia sicut
alie qualitates sensibiles
que subiective sunt in corpori-
bus. Sed contra hoc arguitur ar-
guendo sic. ¶ Illud est potenti-
alis est actu et equivoce ut dicitur
in de sompno et vigilia. Sed sonus
in potentia est in corpore sonante
eo quod illud est potens facere
sonum et per consequens etiam sonum
in actu. ¶ Preterea sic per sonum au-
ditur corpus sonans ut cam-
pana [illegible] et vnaquaque quod
alterius [illegible] feriet sonare et
[illegible] sonus subiective in corpore
et ut dolet ipsum coloratum esse
ipsius colorati etc. Et per consequens
est sonus est subiective in corpore
sonante. Respondetur ad primum quod
sonus non est in corpore sonante
in prima subiectiva ut male sed
in prima effectiva sicut quod sonus
est potens efficere sonum. Et ideo
sonus est actu sonantis non tamquam
subiectum sed sicut forma est actu
sive materie. Et tamen principium
actui sicut operatio est actu sive
cause efficientis. ¶ Ad secundum
dicitur. Et quod a suis effectis na-
ture est denominare suam causam
principalem. Corpus igitur sonans
est principium effectivum soni ideo
per ipsum bene denominatur et [illegible]
auditur corpus sonans. ¶ Vlterius
sciendum est hoc de generatione
echo. Et sic [illegible]

quod aer [illegible] orbiculariter se diffundit
[illegible] ita principaliter sonus [illegible]
orbicularis. Et quod sicut est de multi-
plicatione soni sic de lapide proiecto
in aquam vbi aqua facit circulos
immediate primo breves [illegible]
[illegible] Et sunt magis ample
[illegible] videlicet ubi primo proiectus
est lapis deinde maiores et debi-
liores usque ad magnam distanciam
¶ Multo magis in violenta
percussione aeris sunt tales cir-
culi quam aer est multo magis
flexibilis. Et in lignis [illegible]
[illegible] consistit esse soni. Et ideo
igitur [illegible] actio per-
veniat ad aliquod corpus durum
et leve non [illegible] et faciendo
[illegible] sonum [illegible] sic radi-
[illegible] corpore opaco
Hec igitur duplex fit reflexio
luminis. ¶ Primo directe et hoc
a corpore [illegible] polito. Alio
[illegible] et hoc ab aliis corporibus
asperis superficiei. ¶ Ita est de [illegible]
fit echo. ¶ Primo directe ut
quando fit repercussio aeris a corporibus
duris et planis et principaliter si
fuit concava quia in tali modo aer
reflectitur [illegible] Et [illegible]
apparet echo. ¶ Nam qui vox [illegible]
et articulata [illegible] exprimi-
tur [illegible] reflectitur
Et [illegible] aer non
[illegible] reflectere [illegible]
quod aer [illegible] idem
[illegible] reflectatur. Et [illegible] non
semper fit echo. ¶ Alio fit
in [illegible] a corporibus [illegible]
[illegible] que non penetrantur ab ae-
re [illegible] echo fit [illegible]
[illegible] fit et semper fit reflexio luminis
aliquo modo umbra [illegible]
[illegible] solis ut [illegible]
[illegible] est
plus dicendo. ¶ [illegible]

Respondetur ad questionem per duas conclusiones. Inter duas eius partes prima conclusio quo ad suppositum sit hec: sonus est proprium obiectum auditus, quia illud est proprium obiectum auditus quod per se et primo auditu percipitur, eo quod potentie distinguuntur per obiecta. Sed hoc est sonus, quia preter alios sensus percipitur sonus ut in dicendo distinguitur, patet etc. Secunda conclusio et hec principalis sit hec: sonus multiplicatur per talem proportionem vel ad magnitudinem distancie probatur. Quia si non multiplicaretur per modum talem sequeretur quod auditus sonorum non impediretur per medium, quia multa spiritualia per medium non impediuntur sicut patet in visione coloris. Sed experientia docet sonum impediri per medium, igitur sequitur quod talem multiplicat. Item nisi sonus multiplicaretur per modum talem non multiplicaretur successive. Probo quia multa spiritualia et subitanea ut plus est dictum de multiplicatione luminis et specierum coloris. Sed constat sonum multiplicari successive, quia experitur hoc visus antecedit sonum in [illegible] fulminis et [illegible] [illegible] [illegible] plus [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] visio fit subitanee, auditus autem successive et mediate ab audibili, igitur etc. Tertia non est sonum multiplicari talem adequacionem per distanciam per quod auditur, quia non multiplicatur talem [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] sonantis. Et sic est quod quanto sonus magis [illegible] sonantis ut [illegible] vel alterius auditur. Proportionaliter distantia ut multa [illegible] [illegible] [illegible] est verisimile. Quanto autem movetur adeo distancia a corpore sonante. Sed [illegible] quod sonus ad aliquam multiplicatur [distancie] talem et tunc utrumque multiplicatur inter [illegible] spiritualem per speciem. Responsio per [illegible] [illegible] [illegible] quietis et de nocte melius audimus. Tamen motus factus [illegible] corporis sonantis non impeditur [illegible] motu. Ideo patet quale non sit sonus campane qui a [illegible] auditur. Nam si loquimur de sono qui primo movet auditum sic est idem specie et non numero. Si autem loquimur de primo movente auditum qui immediate a corpore sonante [/ quarum ab a[illegible]] tunc est idem in medio etc., sicut idem est color in medio quod multi vident et tamen est [illegible] species coloris in medio per quam videtur a pluribus. Hic est sonus in medio auditus a pluribus, et tamen per [illegible] speciem sonum in medio quam adeo [illegible] [illegible] speciales speciem sonum et [illegible] per quam [illegible] sonus. Tertia conclusio dicta obiicit contra speciem. Nam sonus est [illegible] quia dicit Aristoteles in libro quod sonus est motus aeris quod per se movetur, sed motus est sensibile commune et per [illegible] non est proprium obiectum auditus. Secundo sit illud est obiectum auditus quod per se auditur et quod multiplicatur species ad auditum, verbi gratia [illegible] [illegible] [corpus] sonantis auditur ut campana, et non multiplicatur species ad auditum. Nam dicitur in libro quod corpus sonantis in [illegible] aere et aer [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] auditus. Respondetur igitur quod corpus sonantis [illegible] obiectum

auditum et per consequens non sonus. Ad
argumentum in contrarium questionis quod so-
nus non perveniat ad auditum per
motum localem quia ille sonus
non esset realis et non audiretur
eo quod sensibile positum supra
sensum reale non facit sensationem
et tamen talis sensus esset in-
tentionalis. Et hoc intendunt
quia talis intentio vel forma
spiritualis non indiget reali motu
igitur sonus non perveniat ad au-
ditum per motum localem. Ad
secundum species solum intentionales neque
sine materia sunt et species alias
rerum sensibilium. Ad tertium eo
quod movetur materia vel principaliter
motum est per se et eo physice [?]
Sequitur quod sonus non mo-
tu reali perveniat ad auditum. Iste
sonus profertur in aere audiretur
in aqua ut dicit Plinius in textu
Et tamen aer motus non in-
greditur aquam ergo sonus non
venit ad auditum per motum loca-
lem. Ad quartum et ultimum sic pro-
batur quia sit multi clamatores
in una camera in qua solum
est una fenestra et cum illa
tela cerata perclusa tunc sonus
clamantium longe audi-
tur. Et tamen per motum localem aeris
Et ultima quia ille motus respectu
telam ceratam cum esset densa
ad exprimendum. Ad hoc breviter
respondetur ad primum quod sonus
est motus et cum sit solum causa-
lis quia hic sumendo sonum
est motus et proprie causalis
ita quod sonus dicitur motus
quia a motu aeris sonus fit
in simili dicitur quod vox
est percussio aeris quia vox est quaedam
a percussione aeris causata
Ad secundam respondetur negando
quod sonus eo modo multiplicat sic

ymo ipsum causat talem formam
que est sonus in medio. Et illa
talis forma causat intentionem
in auditu et speciem in intellectu
percipiendi. Ad tertium dicitur quod
sonus formaliter multiplicatur realis
et intentionalis ut dictum fuit
in corpore questionis. Et sonus in medio
non est ita spiritualis sicut lumen
ideo sonus indiget motu quam
lumen. Ad tertium dicitur quod
sonus non recipitur totus sine materia
Licet enim tunc posse stare quod recipit
accidenti sine materia
corporeo. Sed tamen hoc non
impedit quin aliqualiter
consistat in motu. Ad quartum
dicitur quod sonus multiplicatur
per ipsum aliquid intentionale
licet aer non ingrediatur realiter
ad aquam. Ad ultimum dicitur
quod aer est subtilis et potest
esse motus per poros [?] per se pe-
netrat telam ceratam sed corrumpitur [?]

Quod diffinitur sermo qua dicitur
vox est repercussio aeris inspirati
facta ab anima ad vocalem arteriam
ad imaginationem significandi sive
causa et sufficienter. Quod ipse
movetur. Nam per quam
aliqui posuerunt sonum esse obiectum
auditus quod ostendit non esse
sonum esse vocem iste ponunt
putare diffinitionem vocis ad dis-
tinguendum vocem a sono. Ad
intellectum est sciendum quod
vox et sonus dicitur sic inferius
et superius. Nam omnis vox
est sonus et non econverso. Tertio
videtur intellectum est sicut
quod ~~vox et sonus et dicitur sic~~
~~inferius et superius sunt~~ ad secundum
solum. Hic requiruntur proprietates
de quibus in precedenti questione dictum

ita est ad formacionem vocis que
est sonus quidam. Tercia conclusio est
specialis que probatur duobus
explicatur. Primo concluditur primum
notum quod est anima per pulmonem
tamquam instrumento aerem ex
sufflat. Secundo concluditur per primum
quod est aer inquantum ipse habet
sibi formacionem sonum qui concurrit
ad vocalem arteriam et ad quandam
dictam partem gutturis per quam
fit inspiracio et expiracio aeris.
Secundo concluditur medium scilicet aer a
quo non est sibi passio. Ergo
sequitur quod illa solum vocant
i. vocem habent ut dicunt quod
aerem inspirant propter quod pisces
non vocant. Nam in illis aeris
[illegible] vox proprie queritur ut sonus.
Alius sonus qui est vox dicitur articulatus
ut sit unus secundum rem. Licet in
hoc dicunt secundum brutorum a sonis
ut vocibus [illegible]. Cum anima humana
distincte format voces secundum
se [illegible] quod arterie et distincte vo
ces formantur ut sunt distincta
secundum rem hoc autem faciunt
bruta et ideo ipse non formant
voces sed sonum tamen et hec de
dicta. Tercia conclusio est indif
finicio vocis propter sufficiencie
notata diffinicio. Sequitur corre
larium quod hec dicta sit
sufficiens quia eius non est pro
cedens sicut diffinicio ita ut
conveniat alteri diffinito. Unde
non conveniunt sanguinariis
ut [illegible] tibiis ad formandas
voces requisitis et ipse non conveniunt
vocibus brutorum. Secundo quod brutorum
[illegible] articulare et distincte
sonum ut sit certus et distinctus
secundum certum [illegible]. Sed queritur
cum [illegible] quod licet bruta habeant
imaginacionem non tamen movent
[illegible] ymaginatorie

sed movetur anima et sic ex operacione
anime. Nam sic [illegible] sic
facit [illegible] sic et alia. Unde
eas anima ymaginativa non in
[illegible] eam ad
[illegible] ymaginativa
sit [illegible]. Secundo patet quod
[illegible] non [illegible] ad
formandas voces. Secundo quod affectus
leticie et tristicie in eis
[illegible] fundatus in natura
quod in [illegible]. Et ideo affectus
[illegible] et [illegible]
et non ipse vocibus. Sed est vox
[illegible] et [illegible]. Unde
[illegible] non formant nisi una
[illegible]. Ex quibus sequitur
quod primo [illegible] quoniam
[illegible] de [illegible] et vox que sit
ex ymaginacione [illegible] et ideo vox
ipse dicta solum [illegible] habentibus
intellectum et ymaginacionem in
[illegible] secundum [illegible] ultra
patet predicta diffinicio esse bona
et sufficientem patet ex dictis.
Racio quare diversi homines
diversimode loquuntur. Nam
hec conveniunt secundum diversam
operacionem pulmonis et vocalis
arterie. Nam qui habet
pulmonem [illegible] et quosdam vocales
arterias sunt late et magne
illi [illegible] grossas formant vo
ces. Secundo qui habet vocales arterias
strictas acutas formant voces.
Sed posset aliquis dubitare ergo
duo sunt in voce scilicet figura et
significacio. Unde [illegible] duo
[illegible]. Respondetur quod
anima ymaginacionem et intencionem
rei concipere [illegible] exspirare
[illegible] aere a pulmone
[illegible] ad vocalem arteriam.
Sed hec expulsio aeris ad
[illegible] facit sonum
qui est [illegible] vocis in formatae

Nota quod istud argumentum
ad [illegible]
bruta [illegible]
[illegible]

in imaginatione [? interl.: tentive] et similitudine rei significande. Sed significacio ipsius soni indicando fit per nouam instrumentorum vocis scilicet quietem lingue palati labia dentes etc. Li[tera]. quia sicut ~~
Nam ille qui exspirat et inspirat inspirando non potest formare voces. Sed cum tenet spiritum sonat ergo non format voces et ideo loquentes dum inspirant oportet interrumpere voces. Li[tera] et iterum organa vocis mouent loquentes dum tenent spiritum vt qui anhelant. Ex quo patet quod vox est sonus formatus in spiritu ad planam [?] similitudinem rei. Et ideo vox debet fieri vocatio sit sequendum quia ipse aliquando non principalis vocalis qui cognoscat spiritum in significacione indiuiduum videtur [?] ~~ per se non intelligunt. Li[tera] Pisces vero. Patet quod animalia sanguinea habeant vocem cum respiratione propter duo scilicet propter cor aut locum illius qui est loco cordis vt circa cor saliuantes [?] ~~
Pre rone magni caloris illa animalia sufficienter habent. Et vox est tamquam ad opus vite non ~~ vt dicendi est vita. Post dicitur respiratione propter eam sed indigeat lingua quod adiuuat ~~ opus necessarium scilicet ad gustum quod est opus necessarium ad esse animalis. Li[tera] hoc potest habere distinctionem saporis et alimenti quod necesse est ~~ pluribus quorum Propter ad locucionem propter bene esse et ideo pronunciando ~~ anime loquendo. Sed contra [? marg.: et]
Dicta obiuntur Nam sequitur quod instrumenta musica ~~ voce ~~ eo quod non habent ~~ hoc videtur falsum quod motu ~~ quod loquitur quia dicitur illa ~~ voce ~~ alia aut nasi [?] ~~ sequitur quod homines ~~

[marg.: l. [illegible]]

loquentur sunt eo quod ~~ aeris ab anima est ~~ Sed hoc videtur falsum quod aliud quod est naturale sicut ~~ apud animas sunt ~~ non est eandem loquela apud ~~ ~~ ~~ loquela hominum non sunt ~~
Ro[?] sequitur etiam quod omnis ~~ sonum vt ~~ particula diffiniuntur sunt in ~~ Sed quod ~~ ~~ qui diuidunt voce inspiratam non sunt ~~ Ite sequitur quod ~~ non faciunt voces eo quod non formant voces ab inspiratione anime sunt a ~~ sunt hoc quod videtur falsum Nam quando dicimus asinum ~~ vocem ~~ etc. Item sequitur quod ~~ ~~ vox quod non videtur quod ~~ particula diffinitionis excluditur ~~ ad primum Li[tera] instrumenta musica non ~~ vocant sed solum similitudinarie ex eo quod sonus eorum non formatur ab anima. Ad secundum dicitur ex ~~ qui ~~ vociferacio et ~~ naturalis Sed ~~ loqui ~~ ~~ ~~ non sunt ~~ [marg.: et natura] hominum. Ad tertium dicitur quod ipse loquebatur de voce ~~ vox et ~~ Nam si non significarent conceptus aliarum rerum sit ~~ affectum mentis ~~ interiectiones et quia alie voces quas ~~ non ~~ Aliud ~~ vox ~~ ~~ sunt et non ~~ ~~ ~~ ipse ~~ aliquid vltimate ~~ ~~ ~~ ~~ que neque ~~ affectum mentis neque ~~ rei neque ~~ vltimate neque ~~ non vltimate illa non est dicenda vox sed sonus ~~
Ad ~~ et vltimum patet ~~ ~~ in ~~ ~~ ~~ ~~ ipse non ~~ vocem sed sonum ~~ qui ~~ ~~ vox ~~ ipse ~~ Similiter

tangit non est vox sed quia sensus
non fit in ymagine significa
tiua sed solum propter expulsionem
superflui [illegible] de [illegible]

Quia odor existens primum obiectum ol-
factus multiplicatur per medium et
alia pro quia [P]rimo monet
quia [illegible] determinatur
de visu et auditu qui dicti
mat de aliis sensibus et primo
de olfactu ostendens odorem esse
obiectum olfactus et quod ostendit
quod odor [illegible] odoriferum [illegible]
mat [illegible] olfactus [illegible]
motum et mutatur ut solum [illegible]
[illegible] et specialem [S]ecundo
[illegible] intellectum est secundo
[Q]uod homo habet olfactum (peyorem)
multis aliis animalibus [S]ecundo pro
[illegible] quia homo non [illegible]
[illegible] odoris nisi ad quandam
excellenciam [illegible] sicut alia ani-
malia habentia malos oculos non
[illegible] colores [illegible]
[illegible] excellencia [N]am in-
[illegible] quod amor multum ag-
[illegible] odoratus quod homines et
[illegible] est de quibusdam aliis
animalibus [S]ecundo est quia
odor est passio facta in sicco
aere [illegible]
[D]isgregatur [illegible]
sicut bonum odorem [E]x quo sequitur
quod odor [illegible]
[illegible] [E]t quia sensus in
actu debet esse assimilatus
suo obiecto quia [illegible] odoris
est [illegible] et qualis est
odor in actu [illegible]
[illegible] [illegible] olfactus in actu consistit
in calido et sicco et [illegible]
et [illegible] p[ro]
esse de [illegible]
olfactus [illegible]

[illegible] animalibus [illegible]
ad modum [illegible] mamille
[illegible] cerebro [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] sed quod
non est [illegible] odoris [illegible]
homines [illegible] alia [illegible]
[illegible] habet maximum
et [illegible] cerebrum [illegible]
[illegible] propter
longitudinem [illegible]
[illegible] quasi
[illegible] tales [illegible]
[illegible] talis de
[illegible] significat [illegible]
[illegible] cerebri in hominibus
[E]t inde est quod homo est [illegible]
olfactus [illegible] habent
in [illegible] qui [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] grossa [illegible]
[illegible] cerebro [illegible] impe-
dit olfactum [illegible] solum
homo [illegible] odores secundum se
delectabiles ut sunt odores
[illegible] et aromata [A]lia a-
nimalia delectantur [illegible]
causa [illegible] [illegible]
[illegible] in odoribus secundum se
[illegible] odorem [illegible]
[illegible] [S]ecundo [illegible] ad
[illegible] [E]t [illegible]
[illegible] in hominibus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quod [illegible] non sunt
nobis [illegible] sed [illegible]
aliquem sensum [illegible]
quod secundum [illegible] in [illegible]
nec alia animalia habent [illegible]
sensum [illegible] [illegible]
nec alia animalia [illegible]
in [illegible] maxime
ab [illegible]
[illegible] est homo in esse [illegible]
[illegible] distinctum excellencia
aliquam qualitatem [illegible]

Ho [illegible]

equalitas sive complexio eo
quod per se et hic sensus est tactus
eo quod ipsum habet distinctionem in
qualitatibus contrarias habet distinctionem
ergo homo habet certissimum
tactum. Ex quo sequitur
quod homo est prudentissimum
animal. Nam ex quo complexio
hominis maxime recedit ab ex-
cellentiis et mediis et via
medietatis et equalitatis. Et
quod talis nullam contra-
rietatem et ex quo excellentissima
complexio optime disponit ad bonas
apprehensiones et operationes subtiles
sanguinis et claros spiritus.
Deinde quod homo inter
alia animalia est magis prudens.
Ex illo ulterius sequitur
quod de corpore complexio aliorum hominum
magis accedit ad equalitatem
talis homo est
ingeniosior et naturaliter prudentior.
Et secundum lumen est. Et in
specie hominum distinguimus in
ingeniosos et non ingeniosos
secundum tactum. Et hoc est quod dicit
Aristoteles in secundo et tertio. Nam
duri carne sunt inepti mente,
et molles carne aptos mente
dicimus et ingeniosos quia
habent melius tactum. Ex quibus
ulterius sequitur quod inter alia anima-
lia homo est etiam ingeniosior
quia complexio consequitur tactum.
Ut dicit Aristoteles in libro De sensu
quod tactus est [illegible]

Sed contra hoc possit
dici. Nam visus
plures rerum differentias nobis de-
monstrat quam tactus. Ergo apparet
quod bonitas ingenii magis
sit attendenda penes visum quam ex
tactu. Et etiam quia sensus
plus nobilitate primus visus
est nobilissimus sensuum. Ergo quod

magis efficit ad acquisitionem scientie et
sapientie ut dicit Aristoteles
in libro De sensu. Item ceci
[illegible] sunt nobiliores anime quam
[illegible]. Si ergo dato habent visum
sequitur quod essent etiam ingeniosiores.
Et omnino apparet inconveniens.
Item. Nam visus applicant se
ad studia plus quam multi. Ergo
ipsi multo essent ingeniosiores
[illegible] quod esset eos applicari
ad studium. Respondetur ad primum
quod tactus est radix et fundamentum
aliorum sensuum. Nam tactus
est expositus per totum corpus et
organa aliorum sensuum in
tactu fundantur. Ergo tactus
est bonus et ingeniosus et bene dispositus.
Et quia sensus est via ad in-
tellectum sequitur quod habili-
tas et bonitas tactus est accipi-
enda [illegible] et ab istis ingenium. Item
tactus bonitatem complexionis [illegible]
adequalitate. Ad secundum
quod complexio corporis magis
[illegible] anima liberius
exercet suas operationes et ad
ista non [illegible] sensus
[illegible] quod [illegible]
consequitur tactum quod
visum. Nam licet visus
plus disponit ad acquisitionem scientie
per studium et laborem quam tactus
[illegible] quod visus plures differentias
ostendit quam tactus. Sed tactus
accipitur [illegible] ab ista
ad acquirendum scientiam quam alii
sensus [illegible] et ex
[illegible] hominum [illegible] quod tac-
tus bonus consequitur complexionem bonam
ut dictum est. Ad tertium dicitur
quod duri et molles quod [illegible]
[illegible] ut in multa
et ita accipitur ad habilitatem
ingenii. Et de hoc consimiliter
loquitur Aristoteles dicto [illegible] ultimo [illegible]

Mulieres sunt molliores viris et ingeniosiores et tamen ipse non applicant ad studium

loquendo tunc mulieres sunt in-
geniosiores viris. Nam secundum
Aristotelem in libro de animalibus que-
dam sunt flegmatice et pro-
pter hoc sunt flexibiles ad [illegible]
[illegible] viri [illegible] ut sunt melo-
colici et cetera. Et utraque illas
[illegible] in aliud et ad [illegible]
[illegible]. Sed quare tunc mu-
lieres non applicant se ad studia sci-
entie sunt plures cause. Prima
est instabilitas mulieris. Secunda
[illegible] instabilitatem non admittere
ad perfectum testimonium et con-
sequenter [illegible] ut [illegible]
sunt [illegible]. Alia causa quia
mulier [illegible] animal debile [illegible]
[illegible] [illegible] sunt debiles
in ea [illegible] non [illegible]
[illegible] ordine [illegible]
[illegible]. Tertia [illegible]. Aliqui
[illegible] odores assimilari sapori-
bus et sequitur [illegible]. Et [illegible] odoris
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] ad [illegible] saporis. Causa
utriusque qualitatis causatur ex
mixtione sicci cum humido [illegible]
[illegible]. Et [illegible] distinguimus
[illegible] species odoris et
[illegible] saporis [illegible]
[illegible]
[illegible] olfactum et odorem [illegible]
[illegible] sequitur quod species
olfactus sunt [illegible] per
[illegible] saporis. Ex quo quod [illegible]
odorum medios [illegible]
non [illegible]
[illegible] ad saporem. Et sicut
saporum quidam sunt dulces
quidam amari, Ita est de odore:
quidam sunt dulces quidam
amari. [illegible] solum [illegible]
dulcem saporem et non [illegible] alia
[illegible]. Et tunc [illegible]
[illegible] dulcis [illegible] in
[illegible] aque [illegible]

et dulces odores in [illegible]
[illegible] non [illegible]. [illegible]
ista duo [illegible] et [illegible]
in uno supposito [illegible]
[illegible] separari sic quod [illegible]
[illegible] sine aliquo [illegible]
[illegible] tamen odor [illegible] sine
[illegible] in [illegible] sunt
in [illegible] sapor et [illegible]
in melle et in consimilibus.
[illegible] quod [illegible] olefactum [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] quia non [illegible]
[illegible] in aqua [illegible] est in aere
quia [illegible] in aere
[illegible] ut [illegible]
et [illegible] quod [illegible]
[illegible] ut pisces [illegible]
in aqua quia [illegible]
quod non esset nisi in [illegible]
[illegible] alimenti
[illegible] Tunc respondet
ad [illegible] [illegible] prima et
hoc quod ad [illegible]
[illegible] olfactus [illegible]
quia olfactus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] tunc hoc fit [illegible]
[illegible] et non [illegible]
qualitates [illegible]
[illegible] non hoc
[illegible] alium [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] experimento [illegible]
[illegible] et hoc quod ad
[illegible] ad multiplicatur
[illegible] [illegible]
quia [illegible] multa que
non [illegible] quod non [illegible]
[illegible] ut [illegible]
et [illegible] hoc [illegible]
[illegible] non [illegible] Ad
[illegible] et [illegible] quod
odor [illegible]
[illegible] odor [illegible]
[illegible] et [illegible]

Melancolia [illegible] [illegible]

Prima [illegible]

2a

racione odoris que cum humidibus
evaporacionibus evaporacionibus
diffunduntur per aerem ad tantam
distanciam ut patet per aquilam et vul-
tures. Item fumales evaporaciones
interdum et secundum quod multipli-
cantur ad odorem per aerem ut aquila
dicitur sic sentire in tantum et per-
motus adquirendi olfactum in
[illegible] ipsius olfactum [illegible]
et [illegible] cum hoc [illegible]
olfactum patet ex eo quod experimento
Item pessima corrupta odorifera
sunt solutum per fumales eva-
poraciones unde effunduntur
longa et diminuta et propter
emissionem odoris et est [illegible]
post se odorem in loco cuius
fuerunt quod non esset sic
secundum multiplicacionem odor.
Sequitur patet quod odor non est fu-
malis evaporacio formaliter.
Nam fumalis evaporacio
est passio corporis fumantis
ipsum. Et [illegible] conclusio odor
multiplicatur interdum spi-
ritualiter ad magnam distanciam
quod videtur probari quia sic
dicitur quandoque in bello troi-
ano vultures venerunt ad
cadavera interfectorum a pluribus
miliaribus propter odorem cadaverum.
Modo constat quod ex corpori-
bus non possit fieri tanta eva-
poracio fumalis. Item si talia
corpora fuissent resoluta in
maxima raritate [illegible]
corporis ex quo odor diffunderetur
sic evacuaretur ad tantam distanciam.
Sequitur [illegible] quod [illegible]
[illegible] odoris sunt [illegible]
spiritualis. Et patet hoc quia
nam sicut [illegible] sensibile
positum super sensum non facit
sensacionem. Tunc quod odor
multiplicatur [illegible]

[illegible] distanciam et [illegible]
dicitur [illegible] olfactum [illegible]
non facit sensacionem [illegible]
[illegible] in eo quod [illegible]
[illegible] odoris. Sequitur ergo
quod odor [illegible] odor
[illegible] olfactum. Patet hoc
ex eo. Nam [illegible] dicit
[illegible] sensibile et [illegible]
[illegible] sunt [illegible] quia [illegible]
quod medium [illegible] non
[illegible] sic [illegible] Sequitur
[illegible] quod [illegible] medio [illegible]
habent esse spirituale et [illegible]
conclusio [illegible] dicta
[illegible] Et primo [illegible] supposito
illud videtur [illegible] obiectum [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] sensus [illegible]
[illegible] ab olfactu eo quod
per olfactum [illegible] dulcedinem
et amaritudinem ut docet experi-
encia. Sequitur [illegible] quod
[illegible] est obiectum olfactus et [illegible]
non odor. [illegible] ad [illegible] quelibet
[illegible] distincta [illegible]
sui obiecti sed olfactus non est
[illegible] distinctus [illegible]
odoris distinguntur per [illegible]
[illegible] ut dicit [illegible] in
textu. Sequitur quod odor
non est obiectum olfactus. [illegible]
ad [illegible] quelibet [illegible] habet
[illegible] non [illegible]
[illegible] quod [illegible] in [illegible]
semper [illegible] ex [illegible] de
[illegible] olfactus non [illegible]
[illegible] sed in [illegible]
[illegible] in [illegible] per [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] non [illegible]
olfactum in [illegible] et [illegible]
[illegible] sic [illegible] alia [illegible]
[illegible] habent [illegible]
[illegible] habent [illegible]
olfactum in [illegible] [illegible]

Alio sit circa quesitum si odor
fiet fumalis evaporacio utrum
odorifera consumitur et ut sit multi-
plicatur talis per medium sed
quod extrinseca multiplicatione
odoris fiet tota consumpcio et con-
sumptio corporis odoriferi ergo quod
expressum odoris semper aliquid amit-
teretur a corpore tali. Nec consequenter
non videmus in multis corporibus
ut pomum et cetera a corporibus per
diu odor sine eorum diminucione
Dicendum potest dici quod odor non fit fu-
malis evaporacio et non est
verum multiplicatur talis per
medium quia multociens alia
[illegible] extrinsecis odoribus
quamvis non possunt nisi odor [illegible]
[illegible] malos fumos tales
Alio sit odor utrum per medium
conservatur virtus sua caliditate
et siccitate ut ex declaratis in
questione Deinde ergo quod talis
multiplicatur et odorificandum
Nam odor spiritualis non potest
habere esse talem in sensu
Alio sit utrum [illegible] et [illegible]
frigiditas obviat saporis et ex-
tinguit odores. Ad hoc dicitur quod
frigiditas non extinguit formas
spirituales eo quod tales non
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
agens et passum [illegible]
in [illegible] Deinde [illegible] quod
odores [illegible] talis multiplicatio
[illegible] [illegible]
Ultimo sit. Multi odores
[illegible] eo quod impeditur
a ventis et [illegible]
sibi [illegible] [illegible]
non [illegible] [illegible]
[illegible] ut dictum fuit de speciebus
coloris que non [illegible] et
[illegible] colores [illegible]
[illegible] ut albedo et nigredo

[illegible] Deinde [illegible] quod omnino
odoramus talis multiplicatur
per medium Ad hoc obiectio
respondetur per [illegible] Responsio
quod olfactus [illegible] medius
saporis visus [illegible] solum fit
[illegible] [illegible] olfactum [illegible]
factum [illegible] animalibus [illegible]
[illegible] quod olfactum distingue
non possumus [illegible] intellectum
declarare [illegible] ut dictum
et indeclaratum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
dicitur [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] Nam corpus humanum
et animalia sanguinea [illegible]
[illegible] olfactus [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] olfactus et
ideo talia animalia odorant
[illegible] ut [illegible]
et [illegible] olfactus
[illegible] sine [illegible]
olfactus [illegible] in [illegible]
olfactus in animalibus [illegible]
[illegible] Sit similis [illegible]
[illegible] non fit
in [illegible] olfactus [illegible]
[illegible] olfactum [illegible]
[illegible] [illegible]
olfactum ut pisces [illegible]
[illegible] sit [illegible]
similis [illegible] diversitas
[illegible] animalium Nam quod
animalia [illegible]
[illegible] quod [illegible]
ut fiat visio [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] semper [illegible]
[illegible] in [illegible] sicut
pisces [illegible] quod olfactum
[illegible] non [illegible]
in [illegible] et [illegible]
[illegible] solum sit [illegible]
[illegible] ab aliis animalibus
habentibus duos [illegible]

Ad secundum dicendum quod color non
est formaliter similis
in apparentia quamdiu tamen
corpus non similiter apparet
sed multiplicatur. Et quando
crescit et densatur, producitur
[illegible] quod ista in fine non
cessat et abundat, sed continue
[illegible] non quibus colores
multiplicantur et comprehenduntur.
Nam lux [illegible] intrat
interiora in fine [illegible] similiter
dicendum est de odoribus
[illegible] ad ultimum
[illegible] et similiter
[illegible] sic dicendum est
[illegible]. Et [illegible] ali-
qualiter multiplicantur et aliqualiter
et aliqualiter [illegible]
et sic [illegible] contractio
et successio et similiter [illegible]
[illegible] talis multipli-
catio [illegible] spiritualis
multiplicatio [illegible]
non ita spiritualiter multiplicantur
sicut species coloris et luminis.
Et ideo [illegible] quamvis succes-
sio [illegible] multiplicatio luminis
nulla successio [illegible]
est dicendum [illegible].

Utrum gustus sit quidam tactus
[illegible] distinguatur a tactu.
Nam [illegible] de
[illegible] de sensibus qui
exercent suas operationes per
medium extrinsecum [illegible]
[illegible] quae [illegible] suas
operationes per medium [illegible]
[illegible] ut sunt gustus
et tactus. Nunc intelligendum
est [illegible] tactus [illegible]
[illegible] in primo [illegible]
[illegible] intrinsecum
et [illegible] in tactu
[illegible] unum [illegible] aut
aliud ut [illegible] et [illegible].
Et [illegible] similiter [illegible]
[illegible] tactus [illegible] et [illegible]
[illegible] tangibilibus.
[illegible] quae [illegible]
qualitatum tangibilium. [illegible]
[illegible]. Et gustus [illegible]
[illegible] distinctum
[illegible] et gustus
est quidam tactus formalis. [illegible]
[illegible] quia [illegible] et
[illegible] primo [illegible].
[illegible] est [illegible]
[illegible] quod [illegible] sunt [illegible]
qualitates tangibiles [illegible]
calidum frigidum siccum et humidum.
Et [illegible] distinctio non [illegible]
[illegible] et [illegible]
distincte [illegible] calidum et frigidum,
humidum et siccum [illegible] ad
[illegible] gustus est quidam tactus
et sic [illegible] dicitur [illegible]
Et [illegible] [illegible] tactus
et gustus non [illegible] gustus
est [illegible] sapores solum.
[illegible] intelligendum quod gustus
et tactus sunt [illegible]
[illegible] in [illegible] et
[illegible]. Nam [illegible]
[illegible] distinctum et [illegible]
[illegible] ergo
[illegible] gustus [illegible]
[illegible] sapores solum. Et [illegible]
gustus est quidam tactus [illegible]
[illegible] primo quia [illegible]
quia [illegible] quae est [illegible] gustus
[illegible]
est quoddam tangibile. [illegible]
[illegible] medii quia
gustus non [illegible]
[illegible] nec tactus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] organi tactus
quia [illegible] in lingua est

organum tactus et gustus formaliter
non ibi est diversitas quia secundum
aliud disposicionem qualiter unum et idem
est organum tactus et secundum aliud
quod est organum gustus et formaliter
gustus habet non diversum extra [illegible]
est quia distinctum a tactu. Nota
formaliter potentie distinguuntur
per sua obiecta et actus et potentie
ut expresse dictum est. Ex hoc patet
quod diversitas organorum fortis
est ex obiectis quia obiectum gustus
formaliter distinguitur ab obiecto
tactus. Item sapor etiam obiectum
gustus est qualitas. Ita queritur
primo in istis. Et qualitates
tangibiles sunt quatuor prime
et quandoque primo elementa
[illegible] sicut in eorum primis complexis
humidum et sapor est etiam in eorum
adeo ligatur [illegible] tactus
et gustus quod tamen dicit se
et [illegible] ex dictis [illegible]. Secundum
aut ista in qualibet sensu est
organum ab eo [illegible] medium. Unde
obiectum gustus et sapor eo quod
formaliter habet in natura [illegible]
[illegible] et [illegible] ex diffinitione sa
poris. Nam sapor est qualitas
[illegible] causata ab humido aliquo
a sicco mediante calore alterativa
[illegible] ad actum. Item pro
quo [illegible] sapor ad
[illegible] omnes sapores reducuntur
[illegible] sufficientia sic, sciendum
Nota omnis aut est medius
aut extremus. Si extremus
aut delectabilis sic est dulcis
aut tristabilis sic est amarus.
Si sit medius aut est
[illegible] distans [illegible]
et amarus et sic est sapor
[illegible] ad extremum [illegible]
[illegible]. Item hic est dico
Nota est [illegible] medium inter dulce
et amarum et sic sunt duo sa

pores scilicet pinguis qui magis
accedit ad dulcem et [illegible] vel
[illegible] magis appropinquat amaro
aut est medius inter amarum
et acutum et sic unum habemus
duos sapores scilicet [illegible] qui
quod amaro et ponticus qui
magis accedit ad acutum [illegible]
[illegible] sicut quod sic visum est quoniam
[illegible] gustus et non [illegible]
[illegible] aut non [illegible] quod
aut nullum habet saporem aut
[illegible] non habet dispositionem
quod habet [illegible] saporem ut [illegible]
est corruptum gustus. Et sic est
[illegible]
[illegible]. Nam aliquis dicitur
esse sine [illegible] aut quia
habet [illegible] aut debi
les aut quia non habet pe
des. [illegible] quod
medium gustus est quoddam [illegible]
[illegible] ligatur cum humido
salino. Item [illegible] nullus colorem
videt sine lumine ita gustus
nichil percipit saporem sed sine
humiditate salina. Item [illegible] sapor
esse humidum [illegible]
est [illegible] sic. Et [illegible]
que [illegible] humectant [illegible]
saline. Ut [illegible] organum esse
tale [illegible] sicut sapores
[illegible] quod sapor [illegible]
[illegible] adeo [illegible]. Item
[illegible]. Nam si [illegible]
[illegible] dulce [illegible]
gustui adveniat aliud dulce
[illegible] et [illegible]
videret quod gustus habeat
medium [illegible]
Res [illegible] talis gustus in hoc
casu non est [illegible]
Et [illegible] et [illegible]
illud dulce non aquam que
[illegible] ad gustum. Item
est talis sapor non in [illegible]

Sapor

Sapor

sapidum et sic si ipse esset dulce
gustaretur. Et ita primum quod
aliquid gustaretur est illud primum
exaquans humidum lingue in
Sed organum gustus est quod
neutrum in lingua existens humidi
in potentia et non in actu. Unde
sic dicendo est organum debet
esse in potentia tale quale est obiectum
in actu. Ideo sapor consistit
actualiter in humido. Ideo dicunt
post quod cum humidi insipidum
[illegible] lingua multum abundat
male sentit sapores quia
non sentit propter humiditatem
ut de lingua infirmi et habentis
humidum de flegmate. Similiter
lingua multum sicca male
sentit sicut in febricitantibus
ubi colera febrilis humiditatem
salivam exsiccat. Ex quo patet
quod licet quod lingua gustat
oportet eam esse separatam a superflua
humiditate et siccitate. Patet
etiam solucio ad questionem scilicet quod
gustus est formaliter distinctus
a tactu quia habet obiectum
distinctum secundum formam ab obiecto
tactus. Nam simplex humidum
insipidum tale est inmutativum
tactus secundum quod tactus est. Sed humidum
humidum non inmutat ad sensum
gustus nisi sit saporosum sed in inmu-
tando gustum ut gustus est quia
gustus in humido est ab humido
ut est saporosum. Tactus autem in-
mutatur ab humido ut est calidum
vel frigidum. Et sequitur consequenter
quod formaliter distinguuntur.
Sed contra dicta arguitur sicut
sic in textu dicitur quod gustus
est quidam tactus et per consequens sequitur
quod gustus non distinguitur
a tactu et est consequentia [illegible]
Item obiectum unius non distinguitur
ab obiecto alterius. Sed quia

sapidum est obiectum gustus et tangibile
obiectum tactus sequitur consequenter
quod illa obiecta erunt idem vel
aut quod sapidum est obiectum gustus
secundum partem tangibile. Ad secundum
distinguendum et solvitur rationibus
ut superius est dictum. Sed gustabile
est quoddam tangibile ut in textu
dicitur. Sequitur quod obiectum
gustus non est aliud de obiecto
tactus et per quod nec gustus nec
tactus diversificantur. Ideo sic de
gustabili est humidum eo quod
sapidum in humiditate consistit ut
est ex declaratione patet. Sed quod
habet humidum est tangibile eo
quod tactus est divisivus contrarie
tactus scilicet calidi et frigidi humi-
di et sicci ut in sequentibus quidem
patebit. Sequitur consequenter quod
ille potentie scilicet gustus et tactus
non diversificantur. Videtur et adhuc
quod gustus non est tactus forte
quia non habet idem formale
obiectum neque organum eiusdem
dispositionis. Item ex declaratione
questionis. Et hoc quoniam dicendum
esse organo secundum unam et secundum
partem organi quia organum
tactus non solum est expansum
per linguam sicut organum gustus
sed per totum corpus. Item et ad
rationes dicitur quod gustabile sive
non est tangibile quia tactus
separatur a gustu in aliis partibus
aliquibus non percipit sapores
[illegible]. Ad ultimum dicitur
quod humidum simplex est tangibile
sed humidum saporosum est gustabile
ut est dictum in questione et quod
illa obiecta formaliter differunt.

Utrum tactus sit unus sensus
Quod sic moveatur. Unde Philosophus
[illegible] expedivit se de [illegible]

sensibus exterioribus, qui determinat
de sensu tactus et movet circa hoc
in textu duo dubia. Primum utrum
tactus sit unus sensus. Secundum utrum
organum tactus sit caro in habentibus
carnem et in aliis sit aliquod pro-
portionabile carni. Circa primum
est sciendum quod quilibet sensus
unus debet habere unum obiectum.
Nam prius dictum est quod po-
tentie capiunt unitatem ~~et distinctionem~~
et distinctionem a suis obiectis, et ideo dicit
philosophus in textu quod quilibet sensus unus
unius est contrarietatis sicut quod
sensus visus est unius contrarietatis
[illegible] et unus [illegible] auditus.
Sed prima facie apparet quod
in tactu non est una contrarie-
tas primum quia [illegible] et ideo ut
patet per plures contrarietates et
prius in textu. Sed dico notandum
quod in textu respondetur per
contrarietates [illegible] animato et
in animato. Et tamen qui vult
sensorium subdividit animata
et aliud contrarietatem patens
in [illegible] primum calidum et
frigidum que sunt contrarietates
[illegible] in textu respondet.
Secundo et melius [illegible]
sensoriis et patet enim
sensum esse diversas contrarietates
sicut in voce que est obiectum
auditus. Nam solum sunt contrarie-
tates [illegible] acutum et grave
sed [illegible] asperum et lene.
Et similiter circa colorem [illegible]
album et nigrum [illegible] et
[illegible]. Unde tamen ille contrarie-
tates reducuntur ad unum contra-
rium ut dicitur in textu. Sic
non est in tactu. Ubi sicut
[illegible] duplicem reducuntur aliquem
contrarietates ad unum sub uno
primo capiendo sub uno genere.
[illegible] est plura correspondet.

diversas species sicut dictum est. Et sic ergo
tangibiles non reducuntur ad
unum primum genus, non est
dubitabile contrarietates ad illas
duas que sunt calidum et
frigidum, humidum et siccum, et ideo
ergo tactus non est unus sensus
formaliter sed duo sensus, quia
diversas contrarietates. Sed dicitur
hic quod ille due contrarietates
possunt reduci ad unam nunc
contrarietatem scilicet activam et
passivam. Licet non sit directe
quod sensus tactus sit infimus et
maxime materialis inter alios sensus
et ad plurima se extendit.
Sed in aliis sensibus contraria sunt
sub uno et ultimo genere primo
et ideo contraria tangibilia non
reducuntur sub se alias contrarietates
et hoc [illegible] primum
~~et quia~~ tangibiles non re-
ducuntur nisi ad duas, ideo sensus
tactus formaliter est solum duo
sensus. Et non tamen sub uno
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] reducuntur
ad unum sit [illegible] quod per
adsistenciam alicuius. Sed ex hoc
solum sequitur quod sensus tactus est
et unus sensus materialiter diversi-
mode non dispositus quia
in quantum in organo [illegible]
[illegible] calidi et frigidi [illegible]
tactus sed unus contrarietatis
et in quantum in eo est [illegible]
humidi et sicci est alterius contrarietatis.
Sequitur ergo ex hoc finaliter quod
tactus est formaliter duo sensus
eo quod est formaliter duarum
contrarietatum. Et per hoc patet
responsio ad primum dubium. Sed
de secundo dubio aliquibus visum
est quod caro esset organum tactus
quia videmus tactum fieri per
carnem ~~[illegible]~~ de [illegible] [illegible]

Marginal notes: contrarietates; contrarietates; [illegible] tangibiles; [illegible] [illegible]

cum fit tactus in animali nisi
carne tangatur. Sed hac non
obstante si aliquis extre-
derit ita carne ligando circa
aliquam pelliculam tenuissimam
per tactum illius pelliculae sentiret
tactus et tamen in ipsa pellicula non
esset organum tactus et ita esset
esse si illa pellicula esset
naturalis quemadmodum sunt aliis
Non ergo est. Et sic
diaphanum est medium per quod
videtur color et aer per quod
auditur sonus ita caro est medium
intrinsecum tactus et gustus. Organum
non tamen ipsius tactus est quod
dicimus ad modum aliorum expositum
sed per totum corporis animalis. Et
ideo quia qualitates tangibiles
sunt corruptive vitae animalis
in omni parte. Et hoc dico sic
vel intelligentia autem aliud
Vel homo excellens sensibile
corrumpit sensum. Et ideo natura
ordinavit ut animal habeat
tactum inequalibus parte corporis
ut in unaquaque parte possit
sentire sibi contraria et corruptiva
sive vitae corruptiva. Sed contra
tactum venus et gustum quae
caro est medium tactus sicut
organum tactus a nominibus
Et definit addens scilicet ut sit
medium coniunctum per quod fit
tactus et ut sit aer adiacens
non ledat. Et medium autem
in visu et auditu non potest esse
naturale sicut in tactu et
gustu quia extra media ipsius
visus et auditus sunt corpora
simplicia humida et fluxibilia
quia aqua et aer. Corpus
autem animatum debet esse firmum
et ipse humidum ideo debet
media non possunt esse propria
corporis animati sicut est caro

ut sit proportionale cum. Quod
est medium tactus et gustus. Dicitur
autem organum ipsius tactus non est
cum de medio aequalibus tamen
temporibus sicut sicut dictum est quia
qualitates tangibiles sunt
de elementis et sunt ad
consistentiam animalis. Et ipsum est
de medio ab excellentiis eorum
qualitatum inequalis ut animalis
patet et illa de medio sufficit
ad existentiam qualitatum tangibilium.
Ex quo sequitur quod organum tactus
non ita debet esse sicut calidum
et frigidum. Et si habet esse
tactus medium ipsum eo quod
quaelibet sensitiva mediante duabus
sensibilibus contrariis. Unde sensus non
excellentias qualitatum tangi-
bilium percipiunt tamen sensus extra
in medio inter excellentias
illarum qualitatum quia medium est
distantium extremorum eo quod ipsum
est aliud ab utroque extremorum
patet quod ex directo tangibile est
sensibile etiam ipsius tactus. Unum
tactus ipse est distantia tangibilium
et de quibus utrisque medium dicitur
medium sed tamen qualitatum
tangibilium cetere sed est de aliis
sensibilibus est propter sensus sensibilium
Sed contra hoc quod non instantia quod
sunt tangibilia in aere et
in aqua. Et non illa quae sunt
in aqua et non tangibilia
sed corpus humidum medium. Et
similiter in aere et sic tangibile
semper movet tactum per medium
extrinsecum sicut in aliis sensibus
et ideo non videtur dicta necessitas
ab aliis sensibus extra medium
nisi quod ut aliis sensibus in minimis
tamen sed longe sed de ipse tactu
Respondetur quod licet tactus
semper fiat per medium extrinsecum
sed tamen per primum hoc tamen

Organum

in excellentia

dans

Medium

medium et plus

solum est carnis Nam si non
esset medium mobilium sicut
tactus Et in aliis sensibilibus non est
ita ut ex supra declaratum
Consequens vero in aliis sensibilibus
sensibile movet medium ex
tra et sic si aliquis
haberet clipeum sic quod clipeum
prius percuteretur postea percuteret
hominem et simul percuteret clipeum
et hominem ut dicit commentator in textu
sic est de quolibet medio extrinseco
respectu tactus patet ergo quod medium
extrinsecum tactus Tunc
tertio finaliter adiungit probans
quod patet duo dubia in questione
mota Prima conclusio tactus non
est unus sensus secundum formam
sed solum est unus tactus secundum
materiam et secundum subiectum
Prima pars probatur quia sensus
tactus est plurium contrarietatum
primarum non reducibilium ad invicem
ut calidi et frigidi humidi
et sicci etc. Secunda pars sensus secundum
actum patet quia quilibet sensus
unus est unius contrarietatis primo et
per se ut ex declaratis in questione textus
etc. Et tunc patet conclusio probatur
quia organum tactus est unum et
organum quod est quedam nervus infra
carnem expansus per totum corpus
animalis ut dictum est in questione
precedente ergo organum
tactus est sensus unus Tertia conclusio
et hec prosequendo dubium causa
non est organum sensus tactus
sed nervus infra carnem per totum
corpus animalis expansus Prima
pars patet quia caro est medium
per quod fit tactus Et quia
medium debet abesse ab organo ut
patet in textu etc. ubi fit sermo
de omnibus mediis
sensuum exterioribus distinctum
ab organo ergo etc. Ultima

pars hoc ex alio Nam completa
sensatio per talem applicationem
adveniret Et isto casu esset or
ganum tactus tunc in tali cum
plexione et alio adveniret non
fieret sensatio ergo quod sensibile
positum supra sensum non facit
sensationem Sequitur ergo quod
caro est medium tactus et non or
ganum Unde de ratione medii
est contrarietas sensibilium et non de
ratione organi etc. Et ratio patet
patet per philosophum in textu et commentatorem
per probationem in duobus Nam
ex quo caro non est organum
tactus neque os neque sanguis
et tamen organum est per animalis
sequitur ergo quod est nervus et
quia ramificatur in omnem partem
corporis non punctualiter sentit Sexta
ergo et quod dicitur est quod licet
sit organum tactus in qualibet
parte Nam propter hoc non vadit
inequaliter per corporis quia
non habet organum unum in
qualibet parte et per consequens etc.
talem unum esse expansum
per totum corpus Et contra dicitur
Et primo sic Unius sensus
unum debet esse unum subiectum
et est unum subiectum dicti Et
obiectum ergo tactus non est unum
quia tactus primo est contrariorum
contrarietatum adinvicem ut
scilicet calidi et frigidi humidi
et sicci Sequitur ergo quod hic
tactus non est unus sensus Item
tactus habet diversas operationes
quia delectatur tactus in diversis
qualitatibus sunt diverse sic
alia delectatio in ... quam in
...a alia ... quia
ad actum veneris ergo sequitur
quod tactus non est unus per
sequela quia prima dicitur
unus patet et operationes etc.

supra dictum est. Posito tamen
uno non potest esse simul in diversis
locis ut dictum est pluries
sed sic tactus sit unus sensus tunc
sequitur quod cum unus esset in
diversis locis eo quod tactus est
in qualibet parte corporis. Ideo que-
ritur quod tactus non sit unus.
Respondetur quod obiectum tactus
est sensibile et hoc tamen unum
secundum materiam licet non secundum
formam et ideo etiam tactus solum
est unus sensus utrumque extendatur
[illegible]. Ad tertium dicitur quod
diverse deletum non esse [illegible]
semper exclusive quod [illegible]
sed quia exclusa [illegible] et [illegible]
[illegible] ipsius et ideo sit oppositio.
Ad ultimum dicitur quod licet
tactus non est in diversis locis
[illegible] exeo quod organum
tactus extenditur per totum corpus
[illegible] et. Et sic solvuntur
argumenta. Tactus non esse
unum formaliter et hec est conclusio
conclusa in textu. T. v. Textus
sequitur per textum fere sensus ex
terioribus quod . n . debeat [illegible]
ea specialiter dicere post hoc

Quod sensus sit susceptivus specierum
sensibilium sine materia probatur quo modo
[illegible] probatur de anima. Textus
quod sensus habet [illegible] secundum
non per se et immediate. Secundo sensus
sensibilis quia sensibile secundum se potest
[illegible] sensum non facit sensationem et
[illegible] quod manet dubium.
Quod sensus recipit speciem obiecti
sensibilis cum materia vel sine
materia. Unde intellectus est sensus
qui sensum recipit species sensibiles sine
materia per intellectum [illegible]
primo quod suscipiat tales
species sine materia et sine condi-

materie et etiam sine appendiciis materie
que sunt proprietates individua-
les. Secundo quod sensus suscipiat species sensibiles
non condiciones vel materie licet recipit
eas sine materia sic tamen quod
materia est presens. Tertio quod suscipiat
species sensibiles sine materia et sine
condicionibus materie vel non appendi-
ciis materie et non proprietatibus in-
dividualibus. Pro quo ulterius sciendum
quod secundum Boethium licet quidem
sensus recipiat formam absque
sine materia agentis vel hoc dicitur
in non recipiendo passionem eam
conveniat forma quod recipitur licet
eundem modum essendi reperiatur
quod habet in agente. Et hoc
contingit quia forma recipitur in
patiente sub eadem predispositione
materie sicut quod est in agente
quia omne recipiens materialiter
recipit formam materialem ut dicitur
in libro de anima et est in 3o libro.
Et tunc patiens dicitur recipere
formam cum materia. Sed licet non
recipit materiam eandem numero quod
habet agens recipit tamen materiam
consimilem dispositam sic etiam
non recipit formam eandem numero
que fuit in agente sed similem secundum
speciem. Et talis receptio est in
omni actione physica quia semper
in tali materia patientis reperiuntur
consimiles dispositiones cum materia
agentis. Et sic in istis accidentibus
physicis non recipitur forma
sine materia. Et aliquando autem forma
in patiente non habet eundem
modum essendi quem habet in agen-
te. Ideo quod contingit quod passio
non recipit formam secundum eandem
dispositionem materie secundum quod est
in agente. Et tunc dicitur illa
forma dici suscipi in patiente
sine materia quia patiens assimilatur
agenti secundum formam sed non

sabit dispositionem tamen. Et mem-
et orifandi sensus recipiunt species
sensibilium sabit aliud modum
essendi quam sunt in obiecto. Et una
in obiecto habent esse materiale et
tale. In medio vero et orga-
no habent esse spirituale et in-
tentionale producendum dispositionem
suscipientis. Sunt propter
dico quod est responsio ad
questionem primam quod sensus
exterior non accipit species sensibiles
sine materia primo per se et secundo modo
probatur. Et una tamen non distin-
guit quo modo quemadmodum
sensus exterior [illegible] ut dictum
in hoc. Et hoc patet non sequela.
Nam primo modo accipit
sine materia accipit intellectus
eo quod illius solum est compositi
in materia et sine condicionibus
individualibus. Secundo
modo accipiunt sensus interiores
infra... [illegible] quia dicit
compositum sed materia sed non sine
condicionibus materie. Alia fanta-
sia licet non recipiat species in obiecto
[illegible] obiecto non condicionibus
in individualibus et materialibus
[illegible] quo ponit in
[illegible] et fantasia [illegible]
Nam declarato sensus suscipit
species sensibiles sine materia. Et ex
sine materia non potest [illegible]
probatur [illegible] in [illegible] dicitur
[illegible] quod unius solius [illegible]
[illegible] et accipit species sensibiles sed
materia. Et probatur ratione
quia [illegible] in medio.
Prima sit [illegible] suscipit [illegible]
[illegible] sine materia i. sine esse
[illegible] et non [illegible]
[illegible] non [illegible] scilicet [illegible]
et [illegible] Ita species [illegible] in [illegible]
[illegible] species sensibiles non
[illegible] materie [illegible] non

[illegible] Et [illegible] est quando
unus [illegible] est [illegible]
per [illegible] prime [illegible]
[illegible] quia est unus [illegible]
[illegible] eo [illegible] eo [illegible]
Et [illegible] prima [illegible] in
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] omnia
[illegible] [illegible] a [illegible]
in materia [illegible] solum
aliquid [illegible] medium
[illegible] Sed [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] materias
[illegible] Ex quibus patet [illegible]
[illegible] sensus [illegible]
[illegible] patet [illegible]
[illegible] et aliis [illegible]
[illegible] Una ulla
[illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] sic sensus
[illegible] a [illegible] non [illegible]
ut vegetativum. Una
[illegible] solum in [illegible]
[illegible] obiectis [illegible]
Una i. [illegible] non
[illegible] eo in [illegible] eo [illegible]
sunt [illegible] in [illegible]
[illegible] a [illegible] obiecti naturales
Sed [illegible] quare [illegible] in
[illegible] ubi aliquid [illegible] ab
odore quod non habet olfactum
[illegible] Et non [illegible]
sic videmus quod aliquid
patitur a qualitatibus tactus
quod non habet sensum tactus
ut [illegible] a [illegible]
[illegible] Et aqua
[illegible] et [illegible]
in [illegible] non [illegible]
[illegible] Et [illegible]
quod non est [illegible] dicitur
et [illegible] ad [illegible]
et [illegible] est quod in [illegible]
[illegible] habebit sensum
eo quod [illegible] consequens [illegible]

contra subsistentem. Sed in contrarium
quia nam plante accipiunt et
frigescunt et similiter aqua et
aer in [illegible] abundant calore
et sono. Videtur ergo quod lignea
[illegible] sentientia. Dicendum
tamen quod aliquid patiens a sensibili
et non habet sensum. Respondetur
quod sensibile dupliciter agit primo
materialiter ut quod aliquid ignis est
sensibile actu formaliter sicut
in aliquo patiente consimilis
dispositionis ad accipere calorem ignis
in materia producit, ita sibi similiter
[illegible] formam et sic anime sunt
[illegible]. Cum dicitur quod sensibilia
primo vel agunt in plantis et
in animalibus secundum quod accipitur
[illegible]. Insensibilia autem aer non tamen
[illegible] sentiunt lignea. Et hoc non
est [illegible] in qualibet sensus si tale
vehementer actio movet, magis
[illegible] sed tale simpliciter forme [illegible]
sunt intentionaliter sensibilia tamen
sensibilia solum agunt ipsum
et hoc modo vocatur sensibile
dicitur ipsum. Ex quo ulterius
est solum quod contra [illegible]
non alterantur aqua [illegible]
sed ex abundantia sono et colore
[illegible] non quia [illegible]
patientia est omnia corpora
Nam omnia corpora consistunt
ex [illegible] et aliis qualitatibus
tangibilibus. Et ideo primo dicitur
[illegible] quod omne corpus
[illegible]
a calore et odore solum patiuntur
illa corpora que sunt humida
et indeterminata ut sunt aer
et aqua et alia corpora multum
flexibilia et humida quia ea
sunt facile passibilia. Et
[illegible] et non terminata quia male
terminantur termino proprio propter
eorum fluxibilitatem. Dubitatur autem

contra ut lapides [illegible]. Dicendum
contra quod [illegible] vel [illegible]
termino proprio sine aliquo [illegible]
extrinseco quod non est de fluxibilibus
aqua [illegible] extrinseco [illegible]
[illegible] vel [illegible]. Sed [illegible]
proprio est male terminabilis propter
eius fluxibilitatem. Quod autem
patitur abundantia quia quando
[illegible] aliquid passum abundat.
Quod tamen aliquod abundat
non est idem quod [illegible]
[illegible] odorari non sufficit
pati abundantia. Sed ultra requiritur
sentire odorem propter quod [illegible]
non est [illegible] dicere. Ex quibus
ulterius patet quod plante
non possunt sentire quia non
habent principium susceptivum
sine materia sed solum cum materia
[illegible] sunt materie [illegible]
principium autem susceptivum specierum
sensibilium est organum sensus quod
[illegible] ipsum sensibile in [illegible]
[illegible] tamen [illegible]
excellentia sensibilium [illegible]
[illegible] organa sensuum quia
organum sensus sit in [illegible]
[illegible] in quadam equalitate
et armonia. Et [illegible]
[illegible] sensibile fuerit fortior
quam sensus sit [illegible]
[illegible] armonia [illegible]
sensus [illegible] consonantia in
[illegible] dissolvitur et [illegible]
[illegible] fortiter [illegible]
[illegible]. Ex quibus patet
quod [illegible] capit [illegible]
sine materia et [illegible] in
principio [illegible] et [illegible]
et [illegible] organa [illegible]
[illegible]. Et ulterius [illegible] ab
[illegible] sine [illegible] in materia
[illegible] sed principio materie.
Et est sine [illegible] materialibus
et indivisibilibus. Ex quibus

finaliter sequitur. Et sensibile
positum supra sensum non facit sensationem
[illegible] quia species lucis in multitudine
a speciebus sensibilibus sive non fuerit
actus sive non requiritur. Quia
sensibile in sensu propria natura
materiali et reali in sensu non
sentitur. Item medium quod ad
modum [modo] non est ut supra dictum
patet. Et ideo semper requiritur medium
inter sensum et sensibile ut fiat sensatio.
Consequenter dubitatur utrum
species sensibiles sint eiusdem nature
et speciei cum forma sensibili in
subiecto ut utrum species coloris sit
eiusdem speciei cum coloribus qui
sunt species et dicitur quod
non et ratio est. Quia species
colorum possunt esse simul in
eodem medio. Si ergo tales species
essent eiusdem nature cum hiis
coloribus tunc esset non [illegible]
[illegible] Et contraria essent simul
in eodem sicut album et nigrum.
Et ideo sciendum quod secundum beatum Thomam
[illegible] dicitur [illegible] esse quia
in subiecto habent esse reale
et perfectum, in medio autem esse
intencionale. Quod est esse quodam
modo possibile et diminutum et
imperfectum. Nam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] specialiter in colori
bus. Nam color secundum esse rea
lem in subiecto est actu comparatus
[illegible]. Sed color secundum esse
intencionale in medio et in or
gano [illegible] actu [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sic [illegible]
ad [illegible] et imperfectum [illegible]
et [illegible] habent esse imper
fectum [illegible] species. Et [illegible]
consequenter dicitur et [illegible] [illegible]
Et qualitates sensibiles non
[illegible] sunt esse [illegible]
et imperfectum [illegible] habent esse

in medio perfectum [illegible] secundum
esse [illegible] et completum. Et ideo
tales species in medio [illegible]
non sunt contrarie. Nam [illegible]
[illegible] in medio simul [illegible]
[illegible] species albi et nigri
[illegible] quod est in eodem medio
aliquis potest videre duo obiecta
contraria unum [illegible] album et aliud
nigrum et [illegible] quod sequitur
quod tales species non sunt
contrarie. Iterum dubitatur
utrum tales species sensibiles
qualitatum [illegible] [illegible]
[illegible] sic in aere et [illegible]
[illegible] tales species [illegible]
[illegible] [illegible]. Dicitur
quod cum [illegible] [illegible] non
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Cuius [illegible]
[illegible] patet ad experienciam. Et
in [illegible] aliqualiter
diu manet quod patet
[illegible]. Quia si aliquis [illegible]
aspectum valde [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Et si aliquis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] quod non [illegible]
quod species [illegible] sensibilium
manet in organo. Sed in
medio non manet species vi
sibiles sequitur [illegible]
[illegible] quod non [illegible]
in [illegible] [illegible] ut [illegible]
dictum. Et secundo est species
aliquorum qualitatum sensibilium
Tales enim aliqualiter [illegible]
[illegible]. Tales [illegible]
et ad [illegible] [illegible]
ut supra est dictum [illegible]
habent aliquam [illegible]
in medio. Et [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] reale in [illegible]

Marginalia: Dubitatur — Dubitatur — [illegible] — [illegible] — super

a calido et frigido et per consequens
sequitur quod non quibuslibet sensibus
sufficit suscipere species sine materia.
Secundo sic: illud quod per minus
est magis a contrario abiectum
sensibile secundum esse spirituale minus
quam esse materiale patet in mini-
mum. Tertio sic: species sensibilium in
medio et organo videntur esse
contrarie eo quod impediunt se
mutuo ut de speciebus adversis que
in medio se mutuo impediunt.
Et hec est una condicio contrariorum.
Et etiam tales species videntur
esse eiusdem nature cum formis sensibilibus
a quibus causantur eo quod quilibet
effectus gerit similitudinem et
speciem sue cause immediate ut patet
7 methaphisice. Et per consequens quod
tales species sunt contrarie sicut
forme a quibus causantur. Ergo non
recipiuntur in medio sine successione
eo quod contrarium est contrario materiale.
Quarto sic: quandocumque species habent
causari successive in medio
eo quod omne agens agit prius
in propinquum quam in distans
et per consequens habent esse materiale
eo quod successio convenit solum rebus
que successio includit prius
et posterius et hec non possunt esse
spiritualia eo quod sunt extra tempus
[illegible] requirit et cetera. Quinto
sic: sensus recipiunt species simpliciter
et non quantitatem et figuram ut in
sole videtur per piramidem radiosam
quod recipiunt species non
materialiter. Item quantitas et figura
sunt condiciones materiales et
individuantes ut patet et cetera. Sexto
sic: excellens sensibile corrum-
pit sensum ut dicit philosophus in
libro. Ergo et cetera 3° huius quod
sensibile in sensu habet esse
materiale. Item secundum esse in-
tentionale non habent contraria

spirituale eo quod secundum illud esse non
habent contrarium actionem sicut
secundum esse reale. Ultimo sic: sensus
est receptivus formarum abstracte sine materia
agentis et quod omnium receptivum
eo quod nullum agens dat pas-
so suam propriam materiam. Et sensus
suam formam assimilat sibi passo,
ergo hoc non debet, ergo species
sensibilium et per consequens quod sunt sine
sine materia. Ad rationes ab oppositis
respondetur et ad primam negando
consequentiam quia ibi non est tertio
perpendicularis species et in unitate.
Ad secundam conceditur et maior
tertio probabilis sed quod passum
equaliter se habet ad suscipiendum
actiones utriusque agentis et sic
non est impossibile. Unde sensus
non suscipiunt materialiter actiones
sensibilium. Ad tertiam dicitur
quod species sensibilium qualitatum cum
esse intentionale non impe-
diunt se nec contrariantur ut
dictum est in ultimo dubio.
Et quod tales species multi-
plicantur procedunt et aliter ut
prius est dictum de odore et
sono et de lumine predictum. Item
ad hoc dicitur quod non est prius
et posterius dicte qualitatis
quia solum dicit ordinem
nature sicut cum passio prior
posterior sicut subiecto prius
posterius hec non eo sic simul
hec. Ad quintam dicitur quod hec
sensus recipiat species sine materia
non predicta hec non recipit
eas sine condicionibus materialibus
ex parte est rei organi
et cetera. Ad sextam dicitur
quod excellens sensibile solum de
causa accidentali cum in qua consistit
sensus et ideo corrumpit sensum in quo
debite intensitatis sensibilis specie sensibilis
secundum debite qualitatem contrariam

ad excellentiam nostram cognitam

Ad ultimum patet quod comparatio est nimis
nobilis [illegible] tho. posita in declaratio-
ne textus quia aliud est in aucto-
ritate in qua passio capitur
[illegible] sumitur ad agere et aliud
in significatione ubi sola
capitur [illegible] passione causata
in obiecto sensibili etc.

Quaeritur tunc quot sunt sensus exte-
riores. Primo quidem movetur. Primum quia
plures dominantur de quibus quibus-
dam sensum ostendendo unum
obiectum medium et organum. Ad
modo in mutandi ipsum obiectum quod
indicunt sufficientiam illorum quinque sensuum
dico quod [illegible] fit sensus alius
praeter quinque [illegible] auditum
visum olfactum gustum et tactum. Ex hoc aliqui
[illegible] comparationem [illegible] intextu [illegible]
[illegible] universalem quibus [illegible]
non debet credi esse aliquem sensum
[illegible] uno et pluribus quia [illegible] sensus
exteriores. Primum intellectum sensum
[illegible] sensus exterior dicitur qui apprehen-
dit sensibile absque immutatione media
alterius sensus sine [illegible]
[illegible] et non apprehendens [illegible]. Ex
hoc patet differentia sensuum exteriorum ab
interioribus et ab intellectu. Nam
sensus non dicitur exterior ex eo
quod est in exteriori parte corporis
quia ut dicit [illegible] in [illegible] et
[illegible] visus non est in ex-
teriori parte [illegible] de quo tamen
maxime videtur quod sit sensus
exterior. Sed dicuntur sensus exteriores
ut dictum est eo quia cognoscunt
in [illegible] sensibilia exteriora absque
alia [illegible] in [illegible]
immutantur ab obiecto [illegible] sine
aliqua cognitione praecedente. Sed sensus
interiores [illegible] cognitionem
sensuum exteriorum. Et ideo interiores

dicuntur [illegible] non cum immediate [illegible]
[illegible] ab obiecto [illegible]. Sed apparet
[illegible]. Primum a [illegible] sensus
exteriores. Quod sensus exteriores
habent [illegible] quinque fenestrae
per quas [illegible] cognitionem [illegible]
[illegible]. Et [illegible] multa cognitio
[illegible] per sensus interiores quae per sensus
exteriores cognosci non possunt
[illegible] sunt [illegible] et alia praeterita
et futura de quibus non habent sensum
[illegible] medium et intellectum
[illegible] cognitionem illorum
[illegible] dependet [illegible] vel
[illegible] abstractivae
[illegible] ut [illegible]. Et [illegible] cum
intellectus [illegible]
[illegible] dicitur adaequatum
[illegible] et sensui [illegible]
[illegible] dicitur [illegible]. Quod omnis cog-
nitio [illegible] dependet [illegible]
[illegible] quod sensus exteriores dicuntur
[illegible] apprehensive [illegible]. Illa
statim apprehendunt obiectum
[illegible] sine aliqua cognitione
praecedente. Sed sensus interiores
dicuntur [illegible] apprehensive ab
[illegible] quia apprehendunt obiecta
per cognitionem praecedentem receptam
in sensu exteriori. Sed [illegible]
sunt [illegible] aliqualiter [illegible] sensus
exteriores [illegible]
[illegible] quia talis [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] illa [illegible] in [illegible]
[illegible]. Tunc quinque sunt
sensus exteriores [illegible]
[illegible] primo sensu [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible]
et tangit duplex medium
per quod eam [illegible] sensum se-
[illegible] [illegible]
[illegible] cognitionem
[illegible] sensum [illegible]
[illegible] sensibilia et [illegible]

d. q organa sensuum exteriorum
sunt distincta. Ista ibi. Ultimo sic
sensus exteriores. Deinde medium sive
extra medium propter quod fit sensatio
Tunc omnis sensus est extrinsecus
quoddam est per medium extrinsecum
Sed primum sic et tactus et gustus
Tactus enim est discretivus quali-
tatum primarum activarum
actualiter sicut sunt qualitates ele-
mentorum ~~gustus autem discretivus qua-~~
~~litatum primarum activarum~~
~~actualis sicut sunt qualitates ele-~~
~~mentorum~~ Et gustus est discretivus sa-
porum in humido per medium verum
extrinsecum. Secundum tamen 3o sensus sicut
quod triplicia organa intrinsecus
et assistens visus extrinsecus. Deinde
Cum organum aut est de natura
aque sicut est visus aut de natura
aeris et est auditus aut de natura
ignis et est olefactus qui in
aquaticis actualiter est de natura aque
in aliis vero de natura aeris. Nullum
vero organum sensus potest esse de natura
ignis et in maxime activum et maxime
passivum. Organa vero sensuum
debent esse valde passiva
ut aer et aqua eo quod sensus est
virtus passiva ut dicitur in 2o
capitulo etc. Ignis vero qui
ad suam caliditatem est quasi omnium
sensuum. Tunc in medio sensus
sine calore nullo. Opportet enim
organa sensuum per calorem esse dis-
posita ut dicitur. Terra
etiam non potest constitui aliquod
organum sensus propter eius minorem
actionem etc. Propter tamen tac-
tus quod consistit in equalitate
elementorum aliqualiter intervenit
terra. Licet autem tactus sit sensus
alius et medius sensuum exteriorum
Ultimo. Ideo patet distinc-
tio sensuum exteriorum extra obiectorum
quinque unde potest colligi sufficientia

[margin: et ignis]

obiectorum que addimus quinque
Nam quia omnis qualitas
sensibilis est de natura sive qualitas
Sed in illa non reperitur aliqua
qualitas sensibilis que sentiri possit
ab aliquo nisi sensuum exteriorum [margin: d. ipso sensum]
tamen quinque esse sufficientes
Iterum dicit B. Ex
qualitas sensibilis et obiectum sensus
immutativa in medio sensus
diversos modos in mutatione sollicitat
sensum discretivum sensus quia quedam
sensibilia in mutatione sensus in medio
solum spirituali ut visibilia et alia
est sensus secundum visus. Talia autem
quidem in medio mutationem
realem. Et hoc dicit quia quedam
requirunt solum motum localem
ut sonus et talis est auditus. Talia
requirunt alterationem in medio ut
odores et talis est olfactus. Deinde
illa sunt sensibilia que sentiuntur
non solum per immutationem realem
medii. Sed etiam per immutationem
realem organi. Et hoc dupliciter
vel transmutatio organi fit per
eandem qualitatem sensibilem quia
obiectum sentitur et est tactus quia
sentitur caliditate calefacit
et sentiendo frigiditatem frigefacit
vel quod transmutatio organi fit
secundum aliam qualitatem et est
gustus quia sentiens sapores
sicut quod organum eius humectatur
etc. Ex illis patet ordo
illorum sensuum exteriorum. Nam
ubi sunt plures conformes qui habent
medium reale in mutatione ut
visus prior est auditu et auditus
olfactu et olfactus gustu et
gustus tactu. Nam tactus plus
requirit in mutatione ut dicetur
Ideo aliqui ostendunt unum aliud
colorum explanationem precedenti gustus
unum illud. Sed non secundum a
quo sensus exterior sensibilium omni discretiva

a predictis quinque. Circa sic patet
quia sensibilia communia per se sentiuntur tamen
a diversis sensibus extenduntur quia
fiunt aliquam immutationem in sensu
ut in doctrina de singulis sensibus.
Nam prius est dictum tertio quod
est sensibile quare quod pluribus
sensibus extenditur proprium est ut
[illegible] magnitudo [illegible]. Et si propter
pluribus sensibus tunc utrumque proprium est.
Et propter quod non est unum sensibilium
communium cognoscendum per tale sensibile.
Et tunc quare plures quam [illegible]
[illegible] plures sensus [illegible] non suffi-
ceret [illegible] solum. Et maxime
quo ad sensibile quare ut ad proprium
sequitur non sufficeret visus. Secundo
[illegible] rationem quod organo habet
plures sensus est animal quod
totam speciem [illegible] consequatur causam
finalem. Et unde [illegible]
[illegible] individui tunc posset con-
figuram [illegible] ut efficiens.
Causa igitur finalis secundum
philosophum quod non lateat
distinctio communis sensibilia quando est propria.
Nam si haberemus solum visum
tunc omnia cognosceremus [illegible]
Et sic magnitudo
numerus figura et omnia talia
videlicet nobis idem esse hec
quod consequuntur in eodem subiecto
quinque. Et [illegible] sensus albedo
solo visu et magnitudinem [illegible]
[illegible] et alia [illegible] ad sentiendum
per alios sensus. Ideo necessaria est
nobis distinctio sensibilium quantum ad
[illegible]. Et contra dicta obicitur
et probo sic. Non sunt sensibilia extranea
[illegible] ut dicitur in textu.
Et quia tactus est formalis
duos sensus eo quod est duarum contrarietatum
primarum ut expresse dictum est
[illegible] circa [illegible] sensus. Et sic
omnia communia non sunt per
se sensibilia eo quod habent [illegible]

sensibus plures sunt quod quinque
[illegible] causam plures
sensus extenduntur quod quinque patet
quia [illegible] distinguendum
[illegible]. Et sic [illegible]
[illegible] ad [illegible] per se [illegible]
[illegible] sunt sensibilia
[illegible] ut prius est dictum.
[illegible] ad aliquem sensum
per se aquo sentiuntur et propter quod
[illegible] predictis quinque sensibus [illegible]
[illegible] per sensibile [illegible]. Et sic
[illegible] sensum sentiunt [illegible]
[illegible] dicit philosophus in textu.
Et duo sunt organa visus
ut duo oculi et duo aures
[illegible] plures sensus quare [illegible]
[illegible] sic. [illegible] aliquid est
sensus [illegible]
non est [illegible] quinque
[illegible] in textu
[illegible] quod dicit [illegible] sensus
[illegible] sunt [illegible] quod quinque sensus.
Respondetur [illegible]
tactus [illegible] subiecto est [illegible]
sensus [illegible]
omnes qualitates tangibiles
sentiuntur ut prius est dictum et
[illegible] contra [illegible] unus [illegible] ad
secundum dicendum quod sensus dis-
tinguuntur per propria et per se
sensibilia quia ab illis immutantur
sensus [illegible] et per se [illegible]
ut ex prius dictis [illegible]
[illegible] sensibilia quare est propria
[illegible] sensibilia quia [illegible] per accidens
[illegible] distinguuntur sensus. Sed
sensibile [illegible] proprie [illegible]
sensus [illegible] ut dictum est
[illegible]. Et similiter sensibile
per accidens non est unum quod omnia
[illegible] sunt per se sensibilia
et propria patet hoc de magnitudine
et figura que sunt sensibilia
quia [illegible] sensibilia
per accidens non [illegible] addit quod

unum sensibile quia per se illa composita
quia aliqua albedo solum in
talibus accipitur ut ¶ Secundo alia
solum in composita in lumine
et commixtura utrumque ut videtur
dicere de ipsis satis. ¶ Tertia vero
per se componuntur ab alio sensibile
dulce cum propriis et visibile
per se non compositum. ¶ Quarta vero
unum sensibile et quoddam non
sensibile per se non est ad per se et duas
sed non ad aliquod sensibile per se
distinctum a sensibilibus [illegible]
sensum ¶ Quinta dicitur. Et probatur
quod in uno medio [illegible]
secundum unum sensum [illegible]
organum et nervum opticum. ¶ Et
a duobus oculis procedunt
due vene et viae que coniunguntur
in unum [illegible] fit impressio
quandam sensibili quod est in [illegible]
¶ Et est [illegible] visibilibus a duobus
oculis [illegible] unum
objectum [illegible]
semper unum [illegible]
esse duo [illegible] organum et
[illegible] sensum [illegible]
[deleted lines]
¶ Et [illegible]
distincte [illegible]
[illegible] distincte [illegible]
[illegible] duo primo ¶ [illegible]
dicitur. Et [illegible] solum sed facta
mentio de sensibus exterioribus
[illegible] quod non est sensum ex
teriorem ut in [illegible]
[illegible] est [illegible]

¶ Istud probat quoniam exteriores sic
[illegible] sensus [illegible]
[illegible] ¶ Nam [illegible]
determinavit de sensibus exteriori
bus et principiis [illegible]

quod solum sentitur et non componitur
ante ostenditur. ¶ Et est [illegible] non
esse aliquas virtutes sensitivas
interiores. ¶ Et primo probat non in
sensitive sensum quoniam qui licet se [illegible]
quia unus non [illegible]
sensibus exterioribus nisi quod in ipso [illegible]
omnes sensibiles exteriores et est
[illegible] ¶ Quinto
[illegible] secundo. ¶ Et [illegible]
non deficit in [illegible] sic dicitur
[illegible] et est [illegible]
non est [illegible]
animali [illegible]
in animali quod non possunt [illegible]
[illegible] propria [illegible] ¶ [illegible]
anima [illegible]
sensus [illegible] ut patet [illegible]
[illegible] distinguendi
et in [illegible] ¶ [illegible] sensum [illegible]
[illegible] et distinct [illegible]
¶ Secundo [illegible] concluditur
[illegible] sensus
[illegible] distincta a quibus sensibus
exterioribus [illegible] probat interius
[illegible] ¶ Nam nulla virtus
corporalis [illegible] cuius actus
[illegible] quia in hoc differt virtus
corporalis a virtute incorporali ut [illegible]
[illegible] ¶ Nam sicut probatum in li
bro de causis virtus corporalis
non potest se reflectere super se ipsam
et supra proprium eius actum sed
virtus incorporalis et sensus
¶ Sed nos cognoscimus nos vi
dere et sentimus nos audire ergo
preter sensus particulares exteriores
oportet ponere sensum [illegible]
[illegible] qui cognoscit actus
illorum sensuum [illegible] ¶ Et [illegible]
sensibus quod [illegible] ¶ [illegible]
[illegible]
in [illegible] ¶ [illegible] nos sentimus
nos videre [illegible] audire [illegible]
[illegible]
[illegible] ¶ Ex quo duo sequuntur

non sentimus visum nos videre

in qualitate primum quod non esset
obiectum et potentia relata ad tale
obiectum quod non est verum Secundo
secundum prius dicta obiecta producunt
operationes et potentias tamquam dis-
tinctiva et activa Ideo sequeretur
quod idem sensibile esset activum
et passivum respectu eiusdem quod est contra
philosophum [illegible] Et quia
hoc sequitur probat quod obiectum
potentie habet se ut agens
et potentia sensitiva ut patiens
Si ergo visus et auditus
essent cognoscentes simpliciter tamquam
obiectum [illegible] quod est sensitiva una
virtus activa et alia passiva [illegible]
supponitur in prologo Sequitur
quod aliquis alius sensus cognoscit
[illegible] nos videre Et ideo alius
sensus [illegible] de actibus [illegible]
[illegible] sensuum particularium et [illegible]
[illegible] quod [illegible] de actibus omnium
particularium sensuum et per [illegible] non [illegible]
[illegible] sensibilia [illegible] po-
[illegible] est sensus quod [illegible] Ideo probat
[illegible] quod [illegible] sit quia nos
ponimus dulce et album distinctum
sensibile ut non album et dulce
[illegible] Sed nullus [illegible]
per aliquem sensum [illegible]
per se [illegible] exteriorem [illegible]
externa [illegible] Sed
nulla potentia cognitiva per se
ponit dulce [illegible] aliqua ex-
terna [illegible] ambo
Sed nullus sensus exterior per se
cognoscit sensibile alterius sensus
[illegible] de [illegible]
[illegible] sensus
exteriores et [illegible] sensibilia quia
[illegible] motus sensibilium
[illegible] sensuum exteriorum Et quia [illegible]
[illegible] omnia sensibilia omnium sensuum
exteriorum ut [illegible]
sit [illegible] dulce et album non
[illegible] sensibilia Et [illegible]

[illegible] sensibilia quod Ideo [illegible]
quod [illegible] ab aliis [illegible]
ut album et B [illegible]
sit Sed in [illegible] quod est
quod [illegible] unum fon-
tem [illegible] sensibilia [illegible]
et [illegible] motus sensibilium
[illegible] tamquam ad finem
et hic [illegible] vocatur sensus
quod [illegible] ab sensibilibus exterio-
ribus [illegible] Et caput sensus
sensibilium sine materia [illegible] ab aliis
quia non [illegible] in [illegible]
ab aliquo sensibili sine [illegible]
[illegible] alicui sensui exterio-
ri [illegible] Et hic sensus
quod ab aliis dicitur sensus
et ab aliis [illegible] sensibilis [illegible]
[illegible] caput sensus sine materia sit
aliis sensibilibus Et quod dicitur [illegible]
duo sine quibus cognoscit sensibilia
non [illegible] unum est
[illegible] operationes [illegible] sensibilia
[illegible] actus sensuum
exteriorum [illegible] et operationes [illegible]
[illegible] sensuum secundum quod [illegible]
[illegible] in uno [illegible]
aut [illegible] Et hoc [illegible]
[illegible] sensibilia [illegible]
sensuum ut non album et dulce
[illegible] in lacte [illegible] ad
aliquem sensum et non ad intellectum
Sed ista scilicet albedo et dul-
cedo sunt sensibilia et singularia
Et intellectus [illegible] per se solum
[illegible] universalia Ideo
[illegible] est sensus qui [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible] potentia [illegible]
[illegible] ad quem sensibilia
[illegible] cognoscit
[illegible] Et [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] non est
[illegible] sensus [illegible]
[illegible] Et primo sic quia

se percipit sensus quod hoc maxi-
me esset ideo quia mediante
ipso sentimus nos audire et
videre. Sed hoc non quia aut
sentimus nos videre ipso visu
aut alio sensu. Si primum sequitur
inconveniens scilicet quod non est proprius
sensus communis tamen utrum in
distincta a sensibus exterioribus
Nec potest dici secundum quia oppor-
teret quod ille alter sensus esset quod
visus et per consequens ille esset colo-
ris tamen obiecti. Item patet sic quod
non videmus nos videre nisi quod
videmus nos in visu videre sensu
coloris. Sed quod videt sensum videt color
in visu videtur color et ergo duo
sensus essent eiusdem obiecti et per consequens
unus esset superfluus. Ideo sic quod quicumque
hoc sed est color aut coloratum
ut apparet ex prius dictis eo
quod color sit proprium obiectum visus
Item ipso videmus nos videre
sensu cum sequitur quod sensus
quod esset coloratum. Et modo ap-
paret inconveniens. Ideo sic. Item
si esset unus proprius sensus qui
percipit actus dictos in potentia sensus
quod sequitur processus in infi-
nitum. Nam qua ratione ponitur
sensus quo percipit actus ipsius
sensus per eandem rationem debet
poni alius sensus per quem videt actum
ipsius sensus et sic in infinitum
Et si aliqui sint stare propter
hoc possit fieri in primo sensu [illegible]
sensu particulari. Sic igitur
talis descendit iudicat de suo ac-
tu et per quod non est unus proprius
sensus qui. Ideo sic. Transi-
percipit sensus quod hoc maxi-
me esset addiscendo ad sensus
speciales particulares sensus. Et
hoc non quia talis distinctio
sensibilium per sensus particulares
eo quod intellectus est virtus superior

et album sensus qui non unus
album iudicat unde posse inferior
et amplius et per consequens non videtur quod
unum proprius sensus quia. Con-
firmatur. Nam si distinctio
fieret per similes sensus ad salem
ponitur exemplum per organa sensuum
ut sed tactus. Et per consequens sequitur
quod ipse tangeret distinctum non [illegible]
ponitur sensus quod. Ideo sic dicendum
sensus quod distinguit de sensibilibus
diversorum sensuum. Nec ipse etiam
unus et idem iungitur in duo
duo ipse adaequaria et habebit
simul in dicta contradictoria quia in-
diceret non album et ipsum dulce
et amarum. Quod autem simul
uterque quod videt se in utroque et sentit
in utroque videre est simul non
videt. Propter motibus et per consequens
eiusdem sensus. Ultimus sic sensus
particularis cognoscit proprios actus
suos. Et quod actus est medius
inter potentiam et obiectum et ex quo
principium est potentia quod fit
obiectum per consequens facilius cog-
noscitur a potentia. Sed hoc quod
cognoscere actum sensuum particula-
rem sensus quod ut descriptum est
patet ipse sensus quod non
descendit se particularibus
et exterioribus. Ad hoc dicendum
ponderet aliquid quod sentimus
nos videre et audire [illegible]
primo sensu qui quia aliquo et est
non particularibus sensibus et aliquo modo
diversus. Ideo unus sensus
sentit unus in forma [illegible]
sensatione quae est fons omnium
particularium sensuum. Et propter hoc sensus
sentit sensum unius ex forte quod est in
eum particulares actus quod sentit
particularium sensuum. Et hoc non
inflexit [illegible] sensus scilicet
sed quod iudicant de se quod. Ad
sensus quod qui est formalis

reflectitur super proprium actum sensus
indicando similiter de operacionibus
eorum et hoc non inconveniens pluribus
Ratio eadem sicut actionis et passionis
Nam videre et respicere opposita
videntur et dividere est quedam actio
Et hoc non convenit visui est actio
visus et corporis et habet species
[illegible] sensibiles et patitur et hoc convenit
proportionaliter respicere etc. Tandem
respondet aristoteles duplicem rationem
quia sentimus colores per se in obiectum
et sentimus nos videre aliud
quam obiectum Et ideo non oportet
videamus nos videre tamquam
coloratum Ideo secundum litteram sensus
propositum duplicem dicit duos
defectus [illegible] in mutatis obiectis
Et sic inconveniens videtur quod visus co-
lor aut habens colorem talis
videtur et [illegible] sicut actus
ut absentiam illius Et [illegible]
sum [illegible] tenebras tamen
per absentiam actus [illegible] lucidi
luminis quod est [illegible] actus
diaffoni secundum [illegible] dicta ita etiam
[illegible] quem [illegible] se
videre tamquam [illegible] actus
[illegible] visus que est visio Et
non [illegible] quod [illegible] sensus sit coloratus
Ideo respondet aristoteles quod [illegible]
visus est quod aliud coloratum quia
[illegible] recipit colores secundum esse
spirituale [illegible] Nam sensus
in actu et sensibile in actu sunt
quodammodo unum Unde idem est
actus sensibilis et sensus, duo sunt
ratione sicut actio et passio sunt
[illegible] motus subiecto differunt tamen
secundum rationem et iste actus est in [illegible]
[illegible] sensus Unde actus activorum
sunt in patiente predisposito et
[illegible] videns est quodammodo
coloratum et hic loquitur aristoteles
de actu [illegible] sensibilis et sensus
qui actus est [illegible] in sonando

et actus soni et audientis actus
auditus [illegible] Ex quo sequitur
[illegible] sensibile secundum actum
[illegible] secundum actum se [illegible] et
[illegible] se [illegible] Non quod
[illegible] ex eo non quo exclusive
et diaffonis fit unum secundum actum
Et ita similiter est dicendum de
[illegible] intellectu secundum
actum Et sensus et sensibile sunt
[illegible] non sic se habentes
quod [illegible] Ex quo
sequitur [illegible] causa erroris
quorundam plurium opinancium
esse aliud [illegible]
sensibilibus ad sentiendum Unde
[illegible] dicendum sic lo-
quendo de illis secundum actum
[illegible] aut non [illegible] loquendo
de illis secundum potentiam
Ideo secundum [illegible] decepti
[illegible] sunt et dicebant eadem
non de dictis sensus et intellectus
[illegible] respondetur negando
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] non reflectitur se
supra se [illegible] reflectendo se super
sensus [illegible] quod
actus [illegible] exterior
[illegible] et in ymaginativa quorundam
[illegible] sensuum [illegible]
[illegible] et sic non proceditur in
infinitum [illegible] aliud
[illegible] quorum [illegible]
dicitur negando quod [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] Ratio quia
illa que distinguntur [illegible] quia
sunt [illegible] sensu [illegible]
[illegible] et non alia [illegible] In-
tellectus [illegible] est [illegible] et non
sensibilium [illegible] et [illegible]
ut [illegible] Ad [illegible]
dicitur negando quod [illegible]
[illegible] plures sensus Ratio [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible]

nec illa que ponunt dictum.
Ex quo ergo unus sensus non
compositus potest sensibile alterius
sentire. Ista tamen dicta non possunt
per diversos sensus fieri
ac si ergo sentiret et tu aliud
et illo posito quod me nullus
nostrum posset percipere ambo
composita ergo oportet aliquod
medium quod sentit dicta ab
invicem. Et uno medio nec potest
fieri tamen quia nec non discer-
nemus album a dulci a cunctis
sed solum tangendo ea que sunt materialia
sensus. Ad quod dicit et quod
sensus communis est tanquam terminus
finis et forma ipsorum sensuum
particularium. Et sensus communis est unus
et formaliter unus. Et subiecto
principalia adque dirigit se
cunctis unus tamen est plures. Et
simile patet de puncto circuli. Nam
centrum circuli est unum et idem
in subiecto et forma. Et tamen
est plura et hoc secundum plurimas
lineas diversas ab ipso ad
circumferentiam procedentes et sic eciam
non dicendum est sensum communem
esse unum quia percipit sensibilia
particularium et esse forma atque
est influencia in omnibus sensibus
propriis et est in subiecto et forma
unus. Et est distinctus per hoc quod
influit pluribus sensibus particu-
laribus et sic secundum quod unus
indivisibilis. Et secundum quod distinctus
sentit diversa secundum quod reci-
pit formas diversorum sensibilium
ad que est in potencia receptiva.
Ex quibus omnibus patet quod
sensus communis non dicitur unus
predicamento eo quod predicatur se
de pluribus sensibus [illegible] est quod
[illegible] sensibilium [illegible] quod
sensus obiectum sit quando patet
Circa primum [illegible]. Circa

non est ponendus aliquis sensus
sensibilibus quibus distinctus
a quinque sensibilibus exterioribus.
Et ergo dicit quod quia
ipse est eadem cum sensu parti-
culari exteriori. Et quod
quilibet anima sensibilia exte-
riora sensum compositum et actio
de se et diversa eius distinc-
te ex dictis. Ex quo ultra sequitur
quod sensibus propriis est alterius potencie
quam sunt sensus exteriores. Ad
ad plura se extendit. Et hoc
est quod libet obiectum aliquod secundum
cognoscit sensibile in quantum. Verum
licet [illegible] in quantum unius [illegible]
nature quorum potencie sunt ad in-
vicem subordinate quia obiectum
inferioris est contentum sub obiecto
superioris. Et ergo obiectum sensus
particularis continetur sub obiecto sensus
communis. Ad ultimum dicitur quod
ligacio sive solutio potencie
secundum esse nature non sed secundum
rationem obiecti ad potenciam et
[illegible] non procedit. Et sic est de questione.

Utrum organum sensus communis sit
in cerebro. Et arguitur quod non
primo quia duo [illegible] prima pars
[illegible] organum sensus
communis que patitur in decla-
ratione [illegible]. Ideo movetur
[illegible] [illegible] [illegible]
procedunt ubi [illegible] sensus
communis est distinctus ab aliis sensibus.
Et quia quilibet sensus ab alio
distinctus habet speciale et
distinctum organum ut supra
est dictum de sensibus exterioribus
quod [illegible] medii [illegible] [illegible]
[illegible]. Utrum organum
sensus communis in cerebro sit [illegible]
in alia parte [illegible] [illegible]
[illegible] declaratione [illegible] [illegible]

quod de organo sensus communis est d[ubium]
[illegible]/ Primo quidem dicunt Galenus et medici
de sensu philosophos qui in corde ponunt
esse principium motus sensitivi et
animalis/ Secundo alij ut medici ponunt
ipsum esse in cerebro/ Ad primum in
de sompno et vigilia videtur quod
ponit in corde. Et etiam beatus Thomas
qui dicit quod sensus communis maxime
radicatur in corde/ Sed etiam videtur
velle Albertus in libro et de organo
communis debet poni ubi est principium
tactus sed hoc est in corde/ Sed cor
est principium vite animalis ut dicit
philosophus et circa media capitis et
probabiliter tamen ipsum videtur ponendum
in cerebro/ Primo eo quia omnes alij
sensus interiores ut fantasia estimativa
vel imaginativa et memoria
ponuntur in cerebro ut ponit ipse
Galienus cum philosophis/ Sed ipse sensus
communis est in cerebro cum aliis sensibus
interioribus licet non nominatim [illegible]
Secundo eo quia cor est ex se calidissima
aliqua [illegible] species in corde [illegible]
et non [illegible] sed [illegible] diffinibilis
Nam in ebriis videmus quod sensus
communis non bene potest habere suum [illegible]
et hoc ideo quod habet cerebrum superfluum
[illegible] Tertio eo quia omnes sensus
exteriores sunt principaliter in capite
ut [illegible]. Sed quod sensus
communis est radix et origo sensuum ex
teriorum ut dictum est in precedenti
questione. Ergo [illegible] quod
organum situatur in capite. Sed [illegible]
quod dicitur/ Et licet cor sit principium
vite sensitive non tamen organum
aliorum sensuum sed [illegible] est sensus
sensitiva [illegible] a quo [illegible]
dicitur et sensus communis et motus
in omnibus organis sensuum sed
sensus communis est principium et sensus
[illegible] exteriorum sensuum [illegible]
[illegible] dicunt quod sensus communis
communis originaliter ponitur in corde

[illegible] in principio a quo dicitur
Primo unus ipsius sensus et
motus sensitivi tamen a principio
vite animalis/ Sed de organo eius
sensus communis est in anteriori
parte cerebri/ Et in medio dicunt
Et organum sensus communis radicatur
sit in corde [illegible] aut in [illegible]
[illegible]/ Et hoc debet intelligi
[illegible] dictum sensus quod radix
[illegible] sensus communis sed [illegible]
sensus est originaliter in corde a quo
fluunt motus et principium [illegible]
[illegible]/ Sed de organo sensus in
quibus fit actualis [illegible]
[illegible] ponitur in corde sed in
parte/ Ulterius sciendum quod in
[illegible] dicitur non est
bene susceptivum aliorum actuum sed non
est bene retentivum/ Nam susceptivum
debet esse molle et humidum
ut faciliter suscipiat impressiones
aliarum actuum/ Retentivum vero durum
et siccum/ quia [illegible] firmiter
recepta difficile et debilis et [illegible]
[illegible] ut/ hoc patet exemplariter
de figura scripta in lapide que
quamvis difficile recipitur tamen
durities lapidis/ propter quod non faciliter
recepta ita firmiter tenet quam
in cera vel alia re molli. Ergo
organum [illegible] [illegible] in capite
[illegible] aliquid non [illegible]
[illegible] sensibilia ut in
sompno/ Et [illegible]/ Nunc est
quod [illegible] quomodo organum
eius qui unus sensus quod recipit
speciem sensibilium/ Et ponit aliquas
[illegible] organum [illegible]
speciem delatam ad sensum
[illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] vero [illegible]
imaginum et similitudinem
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vocatur [illegible]
quia est [illegible] thezaurus

formas sensibiles et illius orga-
num est et in anteriori parte cere-
bri. Et debet propterea plenius dici.

9°

Ad tertium respondetur sic
[illegible] quod spiritus qui est vite
organum in anteriori parte cere-
bri collocatur. Primo probatur
quia sensus qui est solum circa
sensibilia et particularia et per quod
est quod per partes [illegible]. Secundo quia
forma particularis est in aliqua
materia ex eo quod forma sine
materia recepta est solum per quod forma
dicitur solus intellectus operatur
[illegible]. Tertio quia iste spiritus qui
est unus organum i. organo est
prior alligatur. Secundo ratio probatur

Quartum situatur in anteriori parte capitis

per. Nam ex quo sensus qui
est [illegible] spiritus extendendi ut
supra est dictum tunc oportet ipsum col-
locari in hac parte anteriori ce-
rebri nervi sensitivi quibus
sensitivi extenduntur [illegible]
Item locus debet esse medullosus
et humidus ut libenter recipiat species
et formas sensibiles. Secundo quia cel-
lula est anterior post cerebri
[illegible] spiritus [illegible] in se
[illegible] spiritus continentis sentiendi.
Et quia ex tali loco procedunt
nervi et nervus mittitur ad
organa spiritus extendendi in
secundum [illegible] illius corporis [illegible]
animal non sentit sed in proprio
[illegible]. Et hec evidenter [illegible]
[illegible] sensitiva [illegible]
extendentibus [illegible] a sensu
qui est per quod organum spiritus
qui est collocatus in cerebro.

9

Secundo circa ista arguitur. Et primo
sic principium spiritus debet
esse in parte nobilissima a
[illegible] eo quod [illegible]
[illegible] et [illegible]. Secundo
sensus qui est principium spiritus
ut [illegible] quod [illegible]

et ad principium est pars animalis eo
[illegible] unus et ultimus mo-
[illegible]. Et dicit philosophus et [illegible]
[illegible] et per quod organum spiritus
quod debet poni in medio. Secundo
sic cor est principium vite animalis
et spiritus qui est principium vite
spiritualis eo quod est principium a quo
spiritus igitur debet esse in medio
tamquam in medio sibi proportionato.
Tertio sic sensus qui est radix
omnium aliorum spirituum ut supra [illegible]
et per quod [illegible] debet poni in medio
sicut rex in regno [illegible] medio et [illegible]
[illegible]. Quarto sic
hoc videtur esse quod modo
loquendo. Nam habemus aliquid [illegible]
in apprehensione sensus qui di-
citur [illegible] et per quod
dicitur se sentire in corde et per quod
sensus [illegible] esse in medio.
Ultimo sic [illegible] in de
somno et vigilia dicitur spiritus
[illegible] esse in corde. Respondetur
ad primum quod organum primi spiritus
debet esse in parte sibi maxime
conformi et hec est pars [illegible]
[illegible] frigiditatem et humiditatem
et licet cor sit locus sedes
[illegible] animalis nobilissimus non
tamen conformis [illegible] spiritus qui
[illegible]. Ad secundum dicitur quod
[illegible] spiritus [illegible] in [illegible]
et ideo cor primo est principium vite
[illegible] et [illegible] principium
vite spiritualis. Ad tertium dicitur
quod [illegible] organum sensus sunt in
corde [illegible] effective. Sed hoc
sequitur quod sensus [illegible]
[illegible] et radicem a corde [illegible]
[illegible] habet in suo
[illegible] organo ut [illegible] spiritus
qui [illegible]. Ad quartum dicitur
quod [illegible] spiritus extenduntur in
capite ut supra dictum est. Et [illegible]
[illegible] organum spiritus qui est

pri in speciem extrinsecam convenie
senciat et incipit opus ad differ
renciam exteriorum operacionum lic
virtus sensitiva circa quam ordinatur
dicatur et causa ut dictum est
¶ Et sic ad inuicem loquitur quia
dicitur quod licet non incipit operari
medius sensus quoniam afficiatur
aliquo modo aut passione
et ipsum sit principium motus in
animalis ¶ Licet hoc ex incidenti
differtur ex eo quod aliquid ordinatur
dicatur et virtus sensitiva ut dictum
est ¶ Ad ultimum respondetur sic
ad argumentum ... et ex verbo
thome Et volunt quod virtus
sensus quoniam inchoatur et terminatur
in corde ... a pede usque
ad cerebrum et quo ad corpus
et in animalibus perfectis ...
... ...

Utrum intellectus differat a sensu
Ad secundum movetur quia philosophi
antiqui determinaverunt de anima sicut
de ... Et hoc albertus et
egidius de roma in principio huius
tercii libri de anima ex eo quod
philosophus hic incipit determinare
de intellectu separando ipsum ab aliis
potenciis anime Et quod tractatur
... et primo virtus medicinae
in principio huius libri de ... parte
... ubi philosophus incipit
determinare de intellectu sicut
se ... in speciali ¶ intellectum
... Circa
antiquorum ... non ...
... puta
ne ipsum idem esse sensum et intel
lectum ... quos licet ...
... in ... conclusionem
Et ... considerandum est
supponere antiquos ...
antiquorum et dicta eorum ...

veniat ad locum ... in quo ...
... dicta ... ¶ Et
in primo huius ... Et in
tellectus non sit motus ... ad
dubitacionem loquitur debet ...
... forte ... melius ...
dicere ... non ... nec
... nec intelligere sic ...
... Et ideo qua ibidem
adhuc non ostendit ...
... anime intellective quod est
intelligere ...
... ¶ Et antiqui
ponentes intellectum non dif
ferre a sensu decepti fuerunt
... quia crediderunt intel
ligere ... et ... / ...
simul intelligi et sentiri ...
... esse ... ut ...
... Et ...
et quod dixerunt animam esse
compositam ex elementis cum ...
anima cognoscit ... anime
... est ...
et similiter in ... dictum
dictum est quod ... cognoscitur
... eius forma et
naturam ¶ quod ... natura
rei cognoscibilis ...
... sed forma
et speciem sensibilem ... intel
... in cognoscente ...
... philosophus
ostendit ... ex duobus
primo ex causa ... decepti et
...
... anima ... esse sed
decepti ... non ...
addiscere ...
... sunt sub ...
... Et ...
... causa ...
intellectum et sensum ...
... intellectum anima in
tellective ... ex omnibus
esset ... debuisset dixisse

et dixisse causam deceptionis
et ignorantie. Et si dicunt
quod omnia que videntur sunt
vera et per consequens nulla est decep-
tio, hoc reprobat in libro metha-
phisice probat quod antiqui ne-
gantes principia sunt decepti.
Sed nos dicimus quod tactus si-
milis est causa cognitionis
ita econtrario tactus dissimilis
est causa deceptionis. Veri-
tas est secundum convenientiam et falsi-
tas deceptio. Sed sequitur quod
secundum esset unum genus et decep-
tio alterius quod non est verum. Hic de-
ficit impossibile esse quia
ad intellectum videtur. Primo
ratio. Primo est intelligere per primam
apprehensionem intellectus. Secundo
est sapere quod pertinet ad iudici-
um intellectus. Tertium est opinari
quod consequitur ex utroque. Similiter
ad sensus videntur tria pertinere.
Primo est sentire quod pertinet ad ap-
prehensionem quod consistit in receptione
specierum sensibilium. Secundum est sentire
quantum ad iudicium quod pertinet ad sensum
communem et tertium est fantasiari quod
pertinet ad alias potentias sensitivas
interiores. Secundo hoc ostendit
ponendo tres conclusiones contra
dicta antiquorum. Prima sapere
et sentire non sunt idem. Probatur
quia sentire competit omnibus
animalibus, sapere in paucis. Etiam
essentialiter solum in hominibus
competit. Et autem ut similiter
dicatur incipientibus brevius
que sciuntur plenius primo inter
disciplinantur a docente. Secunda
conclusio sentire et intelligere
non sunt idem. Probatur quia
contingit intelligere recte et non
recte. Recte per scientiam que
speculativa est et prudentiam que
est activa et opinionem veram. Que

et non secundum habitum dicitur. Sed non
recte contingit intelligere per contra-
rios habitus scilicet deceptionem
et errorem contra scientiam et im-
prudentiam et opinionem falsam.
Sed sensus propriorum sensibilium semper
est verus. Nam supra in hoc 2o de
anima dictum est quod sensus non contingit er-
rare circa sensibile proprium. Sed sensus ergo
sentire et intelligere differunt. Et per
consequens sensus et intellectus. Tertia
ratio est extendere in ipsa operatione
propriorum sensibilium quod operatio huius
quandoque in aliquibus sensitivis. Et
autem sensus sit principium fidei
nostre et nostre assertionis ergo
oportet omnia reducere ad intel-
lectum. Secundo magis est de-
linquere semper et in se ipso. Et
hoc est de mentis ... propter
quod octavus philosophus dicit. Et
quando ... ubi sensus probat in
festis experimentum et debilitas
intellectus. Et quia adhuc ap-
paret. Et sentire competit separatis
ab intelligere non vere. Hoc
quando ... sensus sit in
tellectus ... et ab intellectu
distinctus et famulus intellectus.
Sed contra predicta obicitur. Nam
sicut ita quia sensibilia sunt esse vera
et falsa sicut intelligibilia ergo dicta
differentia inter sensum et intellectum
non est sufficiens. Respondetur
quod intellectus refertur ad impossi-
bilia et possibilia et obiecta que sunt
eius omnino vana et contraria et
consimilia. Et differt ad illa
circa obiecta. Et ideo circa illa
semper est verus tamen circa propria
determinatus et per ... sensus
et obiecta decipitur. Et contra
sensus circa propria et singularia
obiecta semper est verus. Et cum
quia sensus decipitur. Et ideo
per quem indicat dicta vere intellectus

et sensus. Ideo probatur conclusio
predicta in est: omnibus animalibus
intelligere autem solum homini
animali proprium est. Ideo Nam
quadruplex nisi intelligentis
sive racione eo quod non veniunt
discursu racionis animalia bruta
nec sunt non sunt animalia
Nam ante [illegible] separans
ab intellectu et est. Sequitur
quod non sunt idem. Secundo
fantasia et oppinio. Nam sic
idem probatur quia fantasia
ex motus quod volumus. Nam
possumus fingere fantasmata
ad placitum nostrum ut aureum
montem et alia huiusmodi. Sed oppi-
nio non est in nobis quando
volumus. Nam oppinionem
credimus esse aliquid verum vel
falsum quod non fit nisi racione
inducente. Et hoc non habetur
semper ad voluntatem nostram
Ideo conclusio vera. Tercia
tenet conclusionem homines dicentes
contra. Et tunc dicunt accipere
probando quod intelligere et
sapere sit sentire et consequenter
quod intellectus sive idem dicit
actum primus sit. Nam sentire
est quoddam cognoscere sive
iudicare et similiter intelligere
ergo sentire et intelligere et
per consequens sensus et intellectus per
quia. Nam certa operatione
accipitur [illegible] et eadem
per ex regula que [illegible] que
[illegible] unum et eadem sunt [illegible]
inter se sunt eadem. Item
sic voluntas ad primo delecta-
bile mutatur et aliud sapit
quod sive delectabile tale. Et
hoc est facit sensus [illegible] quod
voluntas sit [illegible] a intel-
lectiva sequitur quod intelligere
sit sentire et per consequens

intellectus et sensus. Patet quia
quia [illegible] operatione
accipitur idem per [illegible]
et etiam patet [illegible] quia
tenue [illegible] distinguendum
ut prius est dictum. Ideo sic
anima esse non intelligit [illegible]
dicitur primo huius. Nam dicere
animam intelligere dicit ea
texere vel edificare. Sequitur
ergo igitur quod intelligere
sit opus commune corporis et
anime sed omne opus commune
anime et corporis est sentire
eo quod fit ab anima. Ideo
sic antiqui diffiniverunt [illegible]
tum duabus differenciis [illegible]
per motum secundum locum et per
cognitionem. Et oppinio [illegible]
tum ad sensum quod ad intel-
lectum eo quod utrumque [illegible]
potenciarum sit cognitiva [illegible]
sentire est intelligere et ex
consequenti sensus est intellectus
Isto sic intellectus est [illegible]
corporea sicut sensus. Nam
intellectus subiacet corpori
celesti. Patet. Nam [illegible]
quod voluntas [illegible]
in hominibus secundum dispo-
sicionem temporis et quia tempus
causatur a motu celi. Sequitur
ergo quod voluntas subiacet
corpori celesti et ergo intel-
lectus. Eo quod voluntas in-
tellectum sequitur ergo quod
intellectus est. Item eo
potencia eo quod non habet
dominium nisi in virtutes cor-
porales quas patitur in
mutacione sui motum et influencia
Ideo homines dicunt quod
talis intellectus est [illegible]
nis hominibus [illegible]
[illegible] ut deus
[illegible] per prius [illegible] intelligitur

vnd [illegible]

3a

9

ad vtij respons

soli. Nam secundo physicorum
dicitur quod homo generat
hominem et sol. Et per preter
eterna intelliguntur alii
planete quos antiqui vene
rabantur pro diis. Est ergo inten
tio quod intellectus
in homine ducitur et guber
natur a sole et aliis planetis.
Quod non esset nisi [illegible]
intellectus esset virtus corpo
rea. Ultimo sic. Intel
lectus cognoscens verum et
falsum [illegible] fantasia [illegible] non
[illegible] falsa ergo fantasia
non differt ab intellectu. Et per
hoc [illegible] intellectus [illegible]
so quod fantasia est sensus
interior. Ad istas [illegible] respon
detur. Ad primam [illegible] dicitur
quod [illegible] concludunt quod sentire [illegible]
et [illegible] eadem in esse
[illegible]. Et tamen intel
ligere quod [illegible] non [illegible]
[illegible] corporeo multo
differt assumendo quod exer
cetur solum per organum cor
poreum. Et sic [illegible]
[illegible] ipsa intel
ligere. Ad secundum dicitur quod
potentia cognitiva dividitur
in duos [illegible] scilicet in or
ganicam scilicet in inorganicam et
illa est intellectus et
potentia intellectiva et
sensitiva habent se tamquam
species sub hac [illegible] quod
est potentia organica [illegible]
quomodo [illegible] dicitur. Ad
tertium [illegible] dicitur quod
[illegible] bene [illegible] corpo
ra [illegible] in fluxu et [illegible]
manent [illegible] vires sen
sitive. Intellectus vero
non manet [illegible] non
sit actus corporis ut dictum est.

[illegible] sed solum manet [illegible]
[illegible] intellectus [illegible]
inferius sensus [illegible]. Et
ideo videmus quod postquam
turbata fuit fantasia non
est intellectus [illegible] in
sua operatione. Sed etiam non
[illegible] et in [illegible] voluntas
[illegible] voluntas
sequitur [illegible] appetitum sensitivum.
Et tamen non [illegible]
necessitandi [illegible] voluntas
semper manet in sua libertate
essentialiter ut dicitur 3o et 10
ethicorum. Et si [illegible]
[illegible] et [illegible] aliquid
quam [illegible]
non sunt admittende. Ad
ultimum dicitur negando quod
[illegible]
in [illegible] est de
falso [illegible]. Similiter [illegible]
dissimiliter cognoscit intel
lectus et fantasia patebit
in sequentibus [illegible]

Item queritur utrum sensus in
teriores [illegible]
Nam postquam [illegible]
[illegible] intellectus
[illegible] determinat [illegible]
[illegible] sensuum interiorum. Et [illegible]
[illegible] expliciter [illegible]
sensus interiores [illegible] diversi
[illegible] oppi
nantur. Quidam [illegible] ponunt
solum duos sensus interiores
[illegible]
[illegible] sensum exteriorem [illegible] et
[illegible]
[illegible] species [illegible]
[illegible]. Alii
ponunt solum sensum communem
et imaginativam [illegible]. [illegible]

De numero sensuum interiorum

sicut quando admirando de
actibus exterioribus secundum yma-
ginacionem unica aut adversarii
sponsi intuendo vel ymagi-
nari rectas statuas. Et hanc
sic ymaginacionem eciam vocat
memoriam. Et hinc est quod dividitur
cerebrum in duas partes secundum
sensum quando in anteriori parte
et mediam in posteriori parte.
Ubi dicit beatus Thomas quod
si animal semper moveretur propter
delectabile prosequendo [illegible]
fugiendo ut non prosequendo dulce
et adsumpcionem amarum tunc
dicti duo sensus sufficerent.
Sed videmus animalia mo-
veri ad aliqua agenda non
propter delectacionem vel tristiciam
sed propter aliquod [illegible]
in ordine ad illum finem sicut
avis fugit lupum non propter
displicenciam sui coloris vel
figure. Sed quia estimat
ipsum inimicum nature. Et sic
construendo colligit paleas vel
nidificando non quia hoc
sit sibi delectabile. Sed quia
hoc congruit eius fini scilicet conservacioni
sibi similis. Sed quia ut
non deficiat in natura sic nec
habundat in superfluis. Igitur
ex quo sunt plures operaciones
anime que non possunt reduci ad
aliquod unum principium vel re-
cipere oportet quod reducantur
ad diversa que sunt diverse potencie.
Et per quod est potencia divisiva
[illegible] ad interiores secundum diver-
sitatem operacionum a talibus po-
tenciis procedencium. Respondendo
igitur et ad questionem per duas conclusiones.
Prima conclusio est quod preter sensus
interiores scilicet sensum communem ima-
ginacionem fantasiam estimativam
et memorativam. Probatur et primo quod

necessarium est ponere sensum quem
[illegible] secundum habet
cognoscere suum proprium actum ergo
non est unus sensus proprius super se
ipsum. Sed cognoscendo actus
particulares secundum necessarium est
ponere sensum quem a quo
tamquam a fonte diriguntur et
omnes sensus particulares ut
supra est dictum. Sed de ymagi-
nativa sive fantasia patet
[illegible] quia illa recipit species
[illegible] insensate quamvis [illegible]
alterius [illegible] est bene re-
cipere et bene retinere. [illegible]
[illegible] [illegible] recipit [illegible]
aut [illegible] retinet. Oportet igitur
officium fantasie est recipere
et tenere. Officium autem sensus
quod est solum suscipere
speciem ergo fantasia [illegible]
[illegible] distinctam ab [illegible]
[illegible] sensu communi et [illegible]
sunt distincte potencie. Ideo
preter fantasiam oportet
ponere virtutem fantasticam
vel ymaginativam. Prima
[illegible] species [illegible] rece-
ptas a sensu communi et [illegible]
ab ymaginacione vel fanta-
sia componuntur adinvicem
ut componendo species aurei
cum speciebus montis fiunt
aureus mons. [illegible] dic-
tis [illegible] oportet ponere
virtutem estimativam vel [illegible]
[illegible] que in homine dicitur
cogitativa. Prima quia [illegible]
habet [illegible] in-
tencionibus [illegible]
manifestis ut avis [illegible]
[illegible] viso lupo apprehen-
dit [illegible] ubi in memorie.
Et hec potencia differt a
predictis. Prima [illegible]
[illegible] sequitur [illegible] ut [illegible]

Marginalia: *Sed dicit* (left, beside col. 1); *Nota*; *Sed quare*; *De sensu communi ad quod* [?]; *De ymaginativa*; [illegible]; [illegible]; *De fantasia*; *De estimativa*

Demonstratiua

Vide de alle[illegible]

Et solum potest

Amentia

tertiam ut secundum que non
sequitur et ad sensum quemcum
que eciam ad ymaginacionem
ut fantasiam Et debet sensus
assimilari patenti membrum
legere librum clausum Isto pre
habito videtur prima est
memoria que est conseruatiua
huiusmodi intencionum senci
bilium per estimacionem Nam ipsa
alterius virtus est bene recipere
et bene retinere ideo conclusio vera
Et secundum istas quatuor virtutes
quatuor ponuntur et cellule in cerebro
eius in similitudinem correspondentes
prima enim anterior est parte cerebri
Et in anteriori supra
nares Alia vero in medio
postea prima Alia autem post
parte et ista per ordinem
Et Alia in posteriori parte cere
bri Aliud tamen est quod
quecumque est et Thomas ponit
has virtutes interiores
quia est unum actum fantas
tice ut ymaginatiue quod
fantasie ut ymaginacioni
Nam prius dixit quod
secundum fantasiam aliqua una
[illegible] agunt et patiuntur et Et
hec est fantasie quemcumque et
et Memoria autem quem
sequitur secundum alios ponit virtutem
triplicem media que dicitur fantasia
fantasia vel ymaginatiua
que apprehendit speciem non speciem
ut dictum est Et hec est
prima resolucio ultimate
virtutes interiores quia utique
debent distingui et multi
plicari secundum actus et operaciones
ut prius dictum Sed autem
alius sit actus fantasie vel cogitatiue
speciem recipere a sensu quem
Et alius sit actus fantasie
vel [illegible] speciem non speciem

sequitur secundum quod ille virtutes dif
ferunt per Ergo hanc ultima
tamen distinguntur non possunt
esse et quamuis esse ille plures
primo hoc virtutes interiores
Ista conclusio est omnes
virtutes sensitiue anime sunt
organice et quia exercentur
in organum Patet hoc primo
de exterioribus quia illa non
apprehendunt sensibilia [illegible] in presencia
nisi que quamuis tangunt
organum Ex quo sensibilia
sunt in corporibus Patet hic
de sensibilibus interioribus
Nam in quibus ipsius est appre
hensio formarum secundum sensum
propter memoriam propter corporis
despositus non potest esse
instrumento corporali ergo etc.
prima virtus sensitiua in
teriora sunt corporea Sed
in aliquibus corporibus formis sit
diuersis situs puncti sortiuntur et
autem sicut sic patet Nam
capiamus tria quadrata equalia
quorum unum sit in medio
alterum dexterum et sinistrum
tertium et secundum illa in ymagi
natione nunc apprehendunt
unum esse dextrum aliud si
nistrum et tertium medium Et
hoc non ex parte quadra
torum ad aliquod extrinsecum Ex
quo sepe ymaginatur corpus
unica non tunc mundo
cum aliquo extrinseco
nec ex parte quadratorum quia
primo non ex parte quadratorum
et formarum Ex quo illa sunt
unius rationis et equalia per
omnia et nec ex alio ante
quadratorum Consimilia ad
sunt eadem in ipsis quadratis
igitur sed Et tamen in separata
et sic non existente separatum per

illud possit non esse in actu [illegible]
abstracto indivisibilis ymaginativa
sentit distinctum quadratum ergo [illegible]
diversam in materia ymaginatio [illegible]
diversorum quadratorum esse ex
parte organorum. Secunda ad ymagina-
tionem quadratorum non sufficit
nisi [illegible] ea [illegible] aliquid ex
[illegible] ipsa quadrata secundum se
et organum et exterius per distinctum
[illegible] interius secundum actum
et officia eorundem. Et ex ista
dicta obicitur. Negando quod
non sunt [illegible] [illegible] [illegible]
intellectus. Primo sic quia omnes
ille partes [illegible] a formis
individuis. Secunda assumptio et hee
forme sunt [illegible] [illegible]
[illegible] et quia ille forme sunt
[illegible] [illegible] [illegible] potentie
[illegible] [illegible] eo quod [illegible] distinguit
[illegible] Patet. Ideo sic in [illegible]
[illegible] [illegible] sensus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ipse non debet distinguere [illegible]
[illegible] [illegible] eo
quod distinctio habet [illegible] [illegible]
diversa. Ideo sit ymaginativa
[illegible] sine [illegible] [illegible]
non [illegible] et [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intellectus ipse non [illegible]
quia [illegible] [illegible]. Ideo
sic [illegible] fantastica
sunt passiones [illegible] [illegible]
sed sensus quibus [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] ergo non sunt
[illegible] distincte [illegible]. [illegible]
passio non est distincta loco et
organo a suo subiecto [illegible] [illegible]
[illegible] distinguuntur. Ideo sic
intellectus [illegible] dependet [illegible]
quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] intellectus non intelligit
aliquid sine sensu ut dicitur
[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

et intellectum non [illegible] aliquo
parte medie. Et per quam [illegible]
sensus [illegible] non [illegible] [illegible]
sensus intellectus. Ultimo
sic actus potentie [illegible] [illegible]
in homine [illegible] ab [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] plus quam [illegible]
[illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible]
ideo sic estimativa [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
in homine [illegible] distinguitur ab
estimativa et similiter [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
sunt plures sensus [illegible]
quam [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] sint
forme [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sunt diverse et [illegible] sufficiunt
ad distinctionem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sensus [illegible]
diversitate principalem distinguendo
et [illegible] sufficiunt. Ad [illegible] [illegible]
quod non solum intellectus [illegible]
[illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] ut dicit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] formas [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] intellectus
Ad [illegible] dicitur quod [illegible]
[illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut dictum est [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
est actus [illegible] et dicitur
[illegible] [illegible] supponunt
eas tamen [illegible] quia in
[illegible]. [illegible] loquitur [illegible]
non tamen sunt [illegible] passio
[illegible] eo quod distinguuntur
loco et subiecto. Secunda [illegible]
[illegible] organa ut dictum est.
[illegible] [illegible] passio [illegible] [illegible] subiecto
et non distinguuntur ab eo loco
et subiecto [illegible] [illegible]. Ad
[illegible] dicitur quod [illegible] intellectus

non intelligitur sine sensu consequens
sensitivum et intelligere valde distant
quia non cognoscit sensus ut
simplicia et alia solum intel-
ligibilia. Similiter sensus exterior
circa plura cognoscit quam non
cognoscitur per sensus exteriores
ut sunt ymaginabilia ut
corpus magnum demum quodam
ymaginabile non autem sensibile
eo quod sensus saltem exterior
solum particularia et sensibilia
et hec comparata gradum ordi-
nate patent. Quarto est quod non est
unum quod intellectus et
sensus quia non mediat a
potentia intellectiva ad ultimam differentiam
quod cognitiva in homine
est sicut estimativa in brutis
[illegible] quemadmodum ratio excel-
lit estimativam in brutis
et eo quod per compositionem dividendo
et conferendo in particularibus et quia a uno
sillogizando que non potest estima-
tiva in brutis. Et ideo hec dicitur
cogitativa a quibusdam ratio
particularis vocatur. Sed hec
est quod estimativa in homine
cognoscit individuum ut
substat nature communi inquantum
est hunc hominem substantiam
brutum vero non cognoscit
talia nisi ut sunt comoda vel
incomoda. Et differunt in me-
moria in homine habet remini-
scentiam et hoc per collationem
rationis et ideo non oportet eum
reminiscentiam esse distinctam a me-
morativa potentia [illegible] secunda questio

Utrum fantasia que est aliud
ab opinione sit motus factus
a sensu secundum actum. Et videtur quod
non. Nam [illegible] quod asse-
verat aliquas esse virtutes

[illegible] intellectivas et posuit dicens
illas ab intellectu [illegible] quod
sensus dicuntur fantasie ab opi-
nione et non describitur fantasia.
Nam quod apparet dicit fan-
tasiam esse aliud ab opinione
et hoc patebit in quadam. Sed
quod ad secundam dicit quod fanta-
sia est motus factus a sensu secundum
actum. Pro declaratione notandum
quod est sciendum quod fantasia
dicitur a phanos grece quod est
et quod apparitio vel manifestatio
in latino. Unde phos id est quod
lux lumen et quia [illegible]
varios quod est apparitio vel
manifestatio rei [illegible] lucis.
Nam sicut lumine apparet res
visibilis ita sicut in speculo
per ymaginem apparet res [illegible]
[illegible]. Et capitur fantasia
dupliciter uno modo sumitur una
potentia intellectiva sensibilia ad
estimare [illegible] absentibus sensibus
et sic capiebatur in prima questione.
Secundo accipitur pro specie vel
[illegible] et actum tale
et sic accipitur in proposito. Et sic
conformiter intellectus accipitur
quandoque pro potentia. Sed
[illegible] dicit de parte autem anime
qua sapit et intelligit. Et
aliquis capitur pro specie intel-
ligibili intellectum scilicet quod
dicit quod intellectus est species
specierum. Et secundo [illegible]
[illegible]. Primum
fantasia sed ymaginatio non
est opinio nec estimatio per
[illegible]. Prima quod
ymaginatio est in potestate nostra
possumus enim fingere ydola
et ideo [illegible] in opinione
[illegible] oportet autem
non est in potestate nostra sed
[illegible] quia opinio est [illegible]

2a

pa cclo

contrarius per comparabilia. Et ideo oportet
habere aliquid quod fit
credere et non a nobis. Secunda
ratio quia opinando vel existimando
aliquid terribile sequitur in
continenti passio timoris vel tristitiae
fantasiando autem aliquid terribile
vel timorosum nihil sequitur
in continenti timoris quia ipsa
la fantastica non habent
rei veritatem et ideo eo quod
sunt ficta. Nam ficta non
habent de rei veritate quia de-
picta. Unde nemo timet leo-
nem depictum in pariete et per
consequens nemo timet leonem
imaginatum. Tertia ratio quia opinio
est [illegible] et ideo magis
[illegible] fantasia ad
sic separata a ratione quia etiam
reperitur in brutis ratione carentibus. Et est
tamen hic advertendum quod
ipsa aestimativa virtus accipit
intentiones non sensatas statim ratione
videt et quod sic ponimus sub
hac vel sub illa imaginatione.
Et ipsa non est opinio virtus
apprehensiva sed est motiva propter
hoc scilicet quod determinat deliberat adquirere
inventum vel et quod fugere. Et
ideo quod dixerunt opinionem
esse aestimationem ipsa non est verum
ex quo opinio est habitus rationis
autem aestimativa aut virtus
est cum quaestio est simpliciter ex quo
omnia talia movent ad prosequendum
quaerendum delectabile et ad fu-
giendum tristabile. Quarta ratio
quod fantasia non est sensus probatur
quia sensus duplex dicitur
scilicet sensus in potentia ut visus
vel visio actualis et in dormien-
tibus. Et sensus in actu et multa
illorum sunt fantasia. Nam potentia
non est simpliciter in potentia. Nam a
sensu semper adest videntibus

animalibus non videtur fantasia
aut perfecta non adest omnibus
animalibus quia non convenit
apibus et vermibus et formicis et
ceteris. Nec adest semper quia
non semper fantasiamur. Nec
etiam est sensus in actu quia sensus
in actu semper sunt veri respectu
propriorum sensibilium. Et sic hic non
est expertus sensus sed experte
aliorum vel experte organum in
dispositione aut experte medi-
ante ut plus est dictum in hoc
to. Nam plures fantasiae
sunt errore et falsae ergo
fantasia non est sensus. Et
dormientibus etiam apparent visiones
vel fantasiare sed hic in nobis
non est sensus secundum actum
ergo fantasia non est simpliciter secundum
actum. Quinta ratio quod fantasia
dicit ab intellectu probatur quia
ad intellectum videntur plures
intellectus practicus scientia et
opinio. Et si aliqua sunt
possunt videri adesse. Quare fan-
tasia non est aliquid horum
nec est quod composita ex his
[illegible]. Quod primo fanta-
sia non est scientia neque intellectus
practicus quia tales intellectus
et scientia semper sunt vera
eo quod ipsius non convenit falsum
dicere. Sed fantasia [illegible] est
aliquis actus falsus ergo etc.
Quod non est opinio quia dico
non ea habeat quamvis in eo
quod fantasia et opinio conveniunt cum
[illegible] de sensibili sine
certitudine scilicet opinio est
ad formidine [illegible]. Et vide-
tur esse verum vel falsum. Et in
hoc conveniunt differunt tamen quia
omnem opinionem sequitur fides
id est credulitas sed non omnem fan-
tasiam. Nam fantasia in [illegible]

2a

3a

fantasia non est scientia neque intellectus practicus

[illegible]

bestiis quibus nulla in-
est credulitas ergo fantasia differt
ab oppinione Quia fides et cre-
dulitas sequitur ab aliqua
racione persuadente quod non est in
bestiis igitur et cetera Ergo fan-
tasia non est aliqua compositarum
ex predictis Nam si sic
maxime esset composita ex
oppinione et sensu sed hoc non est quia
fantasia inest quibus
non inest oppinio Racionem

Ra
Quid sit fantasia

et causalis ad quesitum fan-
tasia est motus factus a sensu
secundum actum patet ex sequentibus
Prima ex superdictis fantasia
nec est sensus nec estimacio
nec oppinio nec sciencia
intellectus nec composita ex aliquibus
eo quod composita et simplex
habent naturam [illegible] comparando
et fantasia ab aliquibus omnibus
distinguuntur ut expeditur [illegible]
et declaratur Relinquitur
ergo quod sit motus factus a
sensu secundum actum a forma
fluens a sensu actuato sensibili
forma Probatur quod talis
sit quia sensus secundum actum
fit ex eo quod movetur a sensibili
Ex sensu secundum actum causatur
aliquis motus qui fantasia
dicitur et hoc sic probatur
Nam si fuerit aliquod motum
ad formam primum movens et
moveat aliud contingit quod
ab eo [illegible] aliquid aliud mo-
veatur sed [illegible] motus
factus secundum actum dicitur fan-
tasia quia fantasia est
motus factus secundum actum [illegible]
et motus ad formam sensibilis
que fit a sensu secundum actum
Et ideo est fantasia motus
et [illegible] subiecto [illegible] esse
ut dicit aristoteles in textu Verum

patet quod falsitas facilius
accidit in fantasia quam in
sensu Prima effectus debilior
est sua causa eo quod unius
corporis dispositione primum manentis
sed forte sensibilis Sed falsitas
que in sensu consistit in dissi-
militudine sensus ad sensibile
ut quando alteratur sensus corporis per
unam sensibilitatem quam habet per
[illegible] ut quando sapor dulcis
[illegible] in lingua secundum [illegible]
[illegible] et cetera Alia et
advertendum quod fantasie et
imaginaciones in manent et
persuadent absentibus et ab-
sentibus et sensibilibus Nam dicit
aristoteles in textu quod fantasia
est sensibilium re [illegible] presente et non
aliquid [illegible] fantasticum et
falsa apparet secundum fantasiam
quia fantastica insunt fan-
tasie secundum actum Et ideo sic
sensu secundum actum movente [illegible]
apparencia [illegible] a sensibilibus ve-
ra est et fantasia in absencia
sensibilium movetur apparencia et
ideo ibi contingit sepius falsitas
et error Nam et motus
contingit ex defectu intellectus
Nam quando intellectus non dirigit
[illegible] [illegible] [illegible] secundum fan-
tasiam et errat quando vero intel-
lectus adest et dirigit non indi-
cat [illegible] [illegible] [illegible]
Et ideo non contingit sic falsi-
tas et error Contingit autem
dupliciter abesse intellectum
Nam aliqua sunt que omnino
non habent intellectum ut
bestie et talia agendo secundum
fantasiam non errant Alia
sunt agendo [illegible] secundum [illegible]
defectum sive naturam Alia
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
omnium ut dicitur ex [illegible]

Intellectum abesse contingit dupliciter

ectricorum, sicut bestie quae non
utuntur ratione, eo quod non sunt
sub ea dispositione adiuncte quod ad
rationem sunt, sed partes sunt ex
terrena materia ut. Talia sunt
quibus abest intellectus non
quo adquisitum sicut quo adde
batur mediante, ut qui habet
intellectum velatum sicut hi
inebriati arguentes, propter mediam
intellectus sicut vinum. Et quoniam
ex ... ... passione
passione ita ut ipse compescet
a bonis aut aliquibus istorum
passionum, sicut quod ista passio
et ita fortis quod obnubilat
medium intellectus et vinum.
Et ita omnibus vitiose abesse
intellectus. Et ideo doctores
... et ... conpertum
concludunt hominem non posse
... tam completum et actuale
medium vinum. Vel quia
animam ... vitiose tamen ho
minis et obnubilata et extra
... ita quod non potest debite
mediante. Et ideo tunc intellectus
... sicut debito medio
... compescentem et vinum.
Ro quinquies velud intellectus
caligine constante ut infir
mitates et similes. Et actus illius
qui sequuntur extra velamine
de ipse non ... vinum ... extra
stamina et si quod habet
formitatem habeat ... vino
tunc qui omnes actus disso
nos per eandem formam in tali in
firmitate ... ipsius vitiose.
Ro quinquies velud intel
lectus in sompno vel dormientibus
quod tam in vigilanti
bus quam in dormientibus
fantasia movetur quibusdam
motibus preter istos motus
qui oriuntur sensibilibus exterioribus

hec est ipse fantasmata
... ...
formam ... ... Et
de hominibus aliqui et precipue
melancolici in quibus multa
vapores fiunt fantastica diversa
sunt formas fantasmata
pro rebus veris. Et quia tales
in intensis cogitationibus
suspensi sunt, quod et non
sunt fantasmatibus loquentes.
Et hec causa est vehemens
intemperies vel illa et vaga
distractionis omnia mediante.
Et tales homines non sunt
apti addiscendum ... scientiam.
Racio quidem eius dicitur
semper ... fantas
matibus. Nam illud quod
in eis est fortius movet ani
mam quod adeo ad veritatem
ipsi ... dormientes fan
tasie ... ex fantasmatibus
non ascendunt ad intelligibile
quia apud vehementem
applicationem ... ...
cant alie. Et ideo talesque
homines non ... ... quod
habet cerebrum ... ...
... Et hec causa
quare tales nesciunt ... ...
in rebus. Nam ipsius velamen
intellectus non possint aliquid
cognoscere nisi sit sensibile et
fantastica. Quod ... ...
... quod antiqui
... plurimi ...
... qui omnia ... ...
... Vel speculativo aliqua
abstracta et sunt ... ...
vis tamen phantastica. Et ideo
qui illud dicit quod aliqua
substantia separata simplex et in
... non sit ... in
... capite ... quod non intellectus
aliquando sit ... et fantastica
... vel

Marginalia: Intellectus velatur ... (left margin); dormiend[...]; posuit; phisica (right margin).

Cum possit quia patet Ad hoc
est quod in homine operatio fantasie
sic sunt tam varia in brutis
vero non Respondetur quod licet
in homine fantasia capit [illegible]
a racione et ideo eius ordinem
operandi Et quia racio in ho-
mine est diversificata secundum
diversitatem rerum de quibus
est raciocinacio ideo in hominibus
operatio fantasie multiplicatur
Brutorum autem fantasia non
capit ordinem et ordine operandi
a racione sed agit solum secundum
instinctum nature Et quia
natura est unus in omnibus
habentibus eandem speciem eius
omnes operaciones ab ipsa pro-
deuntes sunt unius Et ideo
omnis yrundo eodem modo facit ni-
dum et omnis formica eodem
modo providet sibi Ipse autem non
capit sed hic per diversa predicta
de quibus in [illegible] Ergo
patet quod homo debet uti secundum
fantasia cum intellectu conparans intellectu
inde eam composicione et divisione
ymaginum et intencionum Vnde
operatio fantasie non solum per
operacione similitudinem receptas
a sensibus sed eciam per illas fingit
scilicet aliud eius contrarie Et
quia multiplicem [illegible] necessario
in sua operacione impeditur Et
ideo patet causa quare sepe
in [illegible] secundum plures [illegible]
de [illegible] et [illegible]
ne [illegible] applicatur ad
ymaginaciones [illegible]
[illegible] et [illegible] Et
[illegible] applicantur ad [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] intellectum Vnde
in multis [illegible] fantasiam
et [illegible] impediunt [illegible]
[illegible] ut non per [illegible] debite

operationem semper [illegible] et impressiones
earundem ut indicacio [illegible]
[illegible] Alii possit quod quare
hoc est quod anima intendens
circa unam operacionem [illegible]
ab alia ut intensive operatur
non advertit ea que habet pro [illegible]
Respondetur quod ideo anima
in sua substancia unica habet
[illegible] suas virtutes vel potencias
Et ideo quando [illegible]
virtutum suarum [illegible]
Ad quodlibet est anime [illegible]
corporalibus [illegible]
[illegible] Et ideo [illegible]
[illegible] sit [illegible] [illegible]
non esse [illegible] circa exteriora
ut ymaginaciones vel similitudines
que [illegible] intellectus
applicantur Alii possit quare [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
sensibiles anime apprehensive
interiores quare [illegible] sepe
[illegible] illis [illegible]
[illegible] vel tamen [illegible] Respon-
detur quod ideo quia in [illegible]
[illegible] est tota [illegible]
[illegible] ut [illegible] dictum est
ideo omnes iste vires [illegible]
anime [illegible] videntur esse
in una substancia et quia substancia [illegible]
[illegible] solum secundum esse in diversis
[illegible] in quo [illegible]
[illegible] iste potencie Et [illegible]
[illegible] substancie in qua fundantur
[illegible] [illegible] per una
Sed contra dicta [illegible]
[illegible] contra ipsa Nam
[illegible] ut [illegible] secundum
fantasia [illegible] opinio [illegible]
sequitur quod fantasia non
sit aliud ab opinione Vnde
aliud possit [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] Ideo sit [illegible]
contra [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

forme post idem ut pz esse pptm
et complementum prime forme fanta
sia autem est potentia interior anime
sensibilis ut prius ex precedenti
questione ergo non videtur unum quod
fantasia sit motus Ad secundum sic fan
tasia est sensus interior ut dictum
est ergo sequitur quod non est motus
factus a sensu Ad [tertium] unus sensus non
fit ab alio [illegible] aliud audi
tiuo et ultimo sic sensus est potentia
apprehensiua ut expositum dictum
est omnis potentia apprehensiua est
passiua eo quod apprehendere
est recipere est pati sequitur ergo
quod non est potentia actiua et conse
quenter male dicitur quod fantasia est
motus factus secundum actum a sensu
Ad huiusmodi obiectiones respondetur et
ad primum Cum dicitur unum est Cum opi
nio non est sine fantasia quia
accipit tamquam probabilia ergo
fit ex mixtione fantasmatum
et fantasie Cum ex hoc non sequitur
quod ergo opinio sit fantasia [illegible]
unum oppositum sequitur quod ad
aliud et non ponitur sine alio
ut [illegible] et [illegible] non sequitur
quod ergo unum sit aliud Exemplum
[illegible] est quod quia pater non sit
filius formaliter et tamen [illegible]
licet pater non sit sine filio Ad
ergo [illegible] [illegible] [illegible]
quod ea que sunt distincta
possint separari ad intelligere de
hiis qui non habent [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] dicitur quod fanta
sia non [illegible] [illegible] [illegible] potentia a
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ex declaratione questionis Ad
ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dicitur quod [illegible] sensus [illegible]
se sit potentia apprehensiua et pas
siua [illegible] [illegible] sensibili
Et quando sic est in actu et

in virtute [illegible] sensibilis [illegible]
[illegible] [illegible] ulterius mouet
fantasiam [illegible] sicut motus mo
[illegible] [illegible] mouet [illegible] [illegible]
ex motu fantasie sequitur etiam
motus intellectus per hoc Ad [illegible]
[illegible] dicitur quod [illegible] [illegible]
accipit et intelligit sine ad
iutorio fantasmatis et per consequens
ad sensum [illegible] [illegible] libri de anima

Circa initium tercii libri de anima [illegible] primo queritur [illegible] intellectus
sit potentia sine potentia anime [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de anima Et hoc secundum distinctionem

bus thome in quo perpendi potest
ostenditur in precedenti libro vero
in 2o libro quid sit sensus et quod
duplex est sit finalis quia
sentire et intelligere non sunt idem
quod in hoc 3o declaratur de parte
intellectiva Est dividitur iste
liber 3us quia in tres tractatus
in quorum primo determinatur de
potentia intellectiva et de eius opera-
cione que est intelligere In 2o est
quoniam ibi Unus de anima dicta
recapitulantes dicimus iterum determi-
natur de ipso intellectu in compara-
cione ad alias potencias quibus movet
et dicit In 3o autem cum incipit ibi
Vegetabilem quidem igitur necesse est
necesse est habere omne quod vivit
quod omnino determinatur de princi-
pio motivo ipsius anime Et sen-
tencia thome hic liber solum
distinguitur in duos tractatus
in quorum primo determinatur de parte
anime intellectiva Et de eius
consequentibus intellectus ut de opera-
cione intellectus de dicti intel-
lectus conformem et posterius
ad hoc de ea ipsius potencie in-
tellective vere an sit materialis
vel immaterialis corruptibilis vel incor-
ruptibilis quedam vel non quedam
activa vel passiva et utrum
impressa In 2o autem capitulo
que determinata sunt ex sensu
et intellectu causa ostenditur quod
sit sensibilis de non anime
Et quod dicit sub abstractione
Et explicatur sic 3us et
tractatus sub eo quod ponitur
secundum distinccionem aliorum in quo
determinatur de principio motivo
ipsius anime vel an intellectivus
anima sit vel aliquid anime super
additum Sed in principio motivi
est hoc capitulum quod est [illegible] tria
in loco [illegible] intellectus movet

partem anime Capitulus de parte autem
anime qua cognoscit anima et
Pro declaratione notandum est sciendum
quod sit est aliqualiter tactum est
in 2o libro ubi ostensum est de dif-
finitione potentia activa anime [illegible]
Totum unum est [illegible] et totum quoddam
essentiale quod dividitur in partes
essentiales ut hoc per materiam
et formam et totum diffinitum per
suas partes essenciales Aliud
est totum integrale quod dividitur
per partes integrales et quantitativas
ut bipedale per duos pedales
3m est totum potestativum a quo fluunt
diverse partes potentie et potencie et hoc
dividitur in partes potenciales re-
portans Supponitur hic ergo
quod intellectus non est pars essencialis
anime eo quod anima non est
composita ex essentialibus sed est
[illegible] simplex ut est tactum
est prius Item est pars integra-
lis vel quantitativa eo quod anima
non corporis ut est pars et divi-
Ulterius sciendum quod potencia movet
quod proprium [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quo res [illegible]
[illegible] [illegible] sit et [illegible]
[illegible] [illegible] Quod est
[illegible] quod [illegible] rei ita
se habet ad esse sicut potencia ad
operacionem et actus sive Ita
sicut potencia producitur actu
suo ita essencia producitur
esse et potencia Supponitur
2o ulterius quod solum [illegible]
causa est omnis simplex se-
cundum omnem [illegible] [illegible] Et
[illegible] [illegible] in ea est et [illegible]
sunt idem Ostenditur notandum
sit [illegible] prima quod Quilibet
est pars potencia vel potencia
anime [illegible] quia [illegible]
est principium alicuius operacionis
anime quod [illegible] [illegible] Et quod

par
con
par
gita

actu anime non potest in mente re
participare illud actum eo quod
in solo deo sit actus per essenciam
Dicendum quod licet intellectus
sit quoddam medium inter animam
et operacionem que est intelligere
quod medium in mente participat
illum actum. Talis sic participatur
actus. Nam intellectus est
potencia anime quod intelligere eciam
anime licet participat eius quod est
esse sed in solo deo solum est
idem intelligere et esse licet sed
Et per quid racionibus dependebis
intellectus est quid distinctum
ab essencia fluens ab essencia
tamquam proprietas a priori. Item intellectus
est potencia qua anima sapit
et intelligit ut dicitur in libro
de anima. Sed res que exercent
operaciones distinctas et aliud in
dependentibus. Nam racionibus
perfectis ut patet in celi dicit ...
substancia virtute et operacione. Sed ipsa
operacio ponitur quod super addunt
substancie ut virtus et potencia. Et sic
dicitur maxima. Racio alia quia
quibus virtus vel potencia anime esset
distincta anima tunc virtus anime
~~et distinccio anime~~ melior quia ea
non posset agere per essenciam et propria
agit per aliquod super additum eciam
Et hec est potencia vel virtus aliqua
in mente fluens operacio. Item
quia anima sapit et intelligit per
intellectum sequitur ergo quod intellectus
non est de essencia anime sed potencia
substancie anime super addita. Licet
potest dici quod sit per quandam identi-
tatem vel essencie anime racione
ex superadditis superdictis et quod
primo dicitur in libro quod sit
per animam. Relinquitur ergo ipse su-
per potencias et proprias quantum ad
Sed tunc contra dicendum quod
intellectus non potest intelligere

per essenciam sic intellectus primi
Et quod in questione videtur esse
quod sit omnis potencia anime in-
telligere per essenciam. Respondendum
dicitur quod ex hoc sequitur et eciam
esse infinite perfeccionis quia se
primo eciam convenit. Nam in-
telligere per essenciam est intelligere
sine medio. Sed ea dependent
ex hoc quod sunt limitate
virtutis et finite perfeccionis
non requirunt ad suas acciones
media. Ad 4 concedo. Et sequitur
ex illo quod intellectus esset per se
talis potencia omnino eciam sic
deus. Nam ipse deus intelligit
omnia per essenciam. Et una ipsa
est forma in qua est actu omnia
sed licet originaliter et admittit
... non requirit aliquod
medium ex quo in se ipso in-
cludit omnia obiecta intelligibilia
Sed hec dicit Anselmus de nostro in-
tellectu est extraneus. Et una
ipse actu quo ad essenciam
non includit aliqua intelligibilia
sed indiget et requirit ...
de potencia ad actum ut per ea
probabit ipso non potest dici quod
intelligat per essenciam. Ro
dubitatur et ex quo intel-
lectus est distinctus ab anima
Ad ... ergo possit separari ab ea
et separatim conservari. Ibi dicitur
quod sic intellectus est distinctus
et separatus ab ea ita eciam potest
separatim conservari. Nam intellectus
quo ad esse non est distinctus
ab anima eo quod potencia habet
esse ab illo et in illo tamquam
est potencia. Sed quo ad racionem dif-
finitivam distinctus ab anima.
Sed tunc quod ...
utrum aliqua potencia in-
tellectus quo ad esse possit
separari ab anima. Et ...

Et sunt potencie alie a iam dic-
tis possunt separari ab anima eo
quod racione eius et secundum partem
ordinatam et secundum ordinem
finis tamen non possunt. Item
potencia habet racionem quare
per aliud anima est potencia
Posito non quod separaretur sunt
potencie ab hiis tamen non manent
potencia sine suo nomine. Nam
potencia nomine dicit respectum.
Et ergo separando intellectum
ab anima non aufferetur ab eo
potencie respectus etc. Et si dicatur
quod anima habeat essenciam
solam aliquid quod ergo probatur
est potencia separari ab anima
Dicitur quod sunt potencie ordina-
tam illa non possunt separari
et separatum consimili que con-
veniunt dependencie adiunctione te
natura sunt potencie ab hiis
Sed deus sunt potencia
ab hiis multa preter quod excedunt
capacitatem nostri intellectus
Et finaliter pono tamen conclu-
sionem est. Et hoc ponitur in-

Intellectus

tellectus etc. Primo ut
attribui racione anime etc. ad
non anima dicitur intelligens
sentiendo et intelligendo sed illo
intellectus non est potencia
anime eo quod potencia est quod
medium per quod anima operatur
suas operaciones quod medium
est in medio principium opera-
cionis vitalis utitur etc.
Tercia racio [illegible] et attribuitur
potencie etc. intellectus est in medio
et proximum principium eius quod
est intelligere et ita in hac que
capitur intellectus ad potencie
distinctus ab essencia anime. Sed
capitur ut attribuitur operacio
que est intelligere et sic [illegible]
vel actum intelligendi intellectum

dicitur sic in quantum loquendo
de divinis ille habet [illegible]
intellectum velatum et perfectum
Nam ex quo potencie anime que
nostre preparat racionem anime
per potencias et operaciones. Ideo ista
eius essencia operacio et potencia
uno nomine quibus accepto pos-
sunt nominari. Et contra
dicta obicitur primo sic
anima est forma substancialis cui
repugnat habere partes ergo in-
tellectus non est pars anime intellectus
erit separatus a corpore et nullius corporis
est actus ut dicitur in hoc 3o
Et consimiliter dicitur esse eius
racionis ad hoc sequitur quod
intellectus non est pars anime. Contra 3o
intelligere est operacio intellectus
et intelligere sine parte ut dicitur
in loco sed anima non est possibilis
Nam passio dispositiva ad
corrupcionem ut dicitur contra sed ergo
sed anima non est corruptibilis
et hoc loquendo de anima
intellectiva. Nam dicitur
etc. et patet in textu 30 huius
Nam operacio non comparatur ad
corrupcionem corporis. Et tercio per ad
tamen tamen sequitur videtur
contrarium primo sequitur intellectus
non est pars anime. Ideo etc.
probando quod intellectus non
est potencia anime. Nam intellectus
intellectum etc. duo contra potencias
sunt appetitivum et intellectivum. Sed
in eodem potencie non sunt [illegible]
diversa contraria potencia eius
hac conveniunt essencie. Dicitur
ergo quod intellectus sit essencia
anime et non potencia. Ulterius
sic intellectus est separatus a corpore
ut dicitur in hoc textu sed potencia
non separatur ab eo cuius est
potencia quia alias anime sunt
sine suo subiecto ergo intellectus

non est potentia. Ultimo sic arguitur: nominat essentiam, sed intellectus est anime quia triplex potentie anime scilicet vegetativa sensitiva et intellectiva, igitur intellectus est essentia et non potentia. Ad obiectiones. Ad primam dicendum quod sunt substantie vel composite entes per aut quod essentia sua non proprie tunc. Nam de quolibet aliqua substantia est simplex determinata et perfectior et in ultimo magis intellectu sed unus et tamen est eius potentia. Ad secundum quod quando concludit intellectum non esse partem inseparabilem corporis anime. Ita non oportet omnem partem esse quidem rationem non tamen quod hoc non est verum de parte quantitativa neque de parte potentiali sed solum est verum de parte integrali in respectu homogeneis ut in elementis. Nam quelibet pars consistentiva aque est aqua. Ad tertium dicitur quod intellectum non est ipse pati sed passio disponit ad corruptionem sed solum quod pati quidem quod aliqui dicunt salvatione sicut quando potentia perfectur a suo actu qui recipit ad suam perfectionem. Et de hoc latius patebit in questione sequenti. Ad quartum dicitur quod ipse dicta sunt una intellectum distinguitur et secundum rem alterutrum. Et non sunt in mixtione ut nominans partem sed ut nominans essentiam. Et quando dicitur intellectus non est passivus loco et subiecto sed solum patebit quod excedit suam operationem que est intelligere sed aliquo organo corporeo. Et de hoc tamen potentia latius patebit. Ad quintum dicitur quod intellectus separatur a corpore

ut nominat essentiam anime. Et sic illo modo quod non esset actus corporis. Sed illa quod est subiectum sui et in materia et in organicis que adhuc essentia separata a corpore ens solum esse per mortem hominis. Et ad hoc modo dicitur adducta quod intellectus in tali divisione nominat essentiam et non potentiam ut est fuit dictum. Ultimo non liquet ex fine questionis.

Utrum intellectus sit virtus passiva. Unde quia movetur ratio per quam declaratur et quo sit intelligendum. Et sic nominat intellectum partem anime. Secunde restat videre quod sit intellectu quod plures credunt intelligere sed quoddam pati. Unde plures per quod ostenditur intellectum esse potentiam anime. Quid comparat intellectum ad intelligibile. Et dicit quod intellectus habet se ad intelligibile sicut sensus ad sensibile. Et quia secundo de anima dictum est quod sensus patitur a sensibili igitur intellectus (per primam) et species intelligibiles patiuntur esse virtus passiva. Primo ulterius intellectus est sciendum quod passio capitur tripliciter. Primo proprissime ut in motu alteratione qualitatis et contrariis et recipiens patitur per motum calidi ut homo patitur ab abstractis passiones. Et quod ab re passa per motum sive forme nobilis et convenientis sicut illa sint ad calidi sive cum. Et hoc ipse vocat passio in prima. Secundo passio est motus ad non mundo aut aliud quod sit motum ut ... sic quod recipit et ... ~~est male a~~ ~~quod ad pati calida pa in abiectione nobilis sive ... calida ... pa ... esse corruptiva~~

Re[illegible]

passio ad 3

a re [illegible]

Et quia est salvativa unde
quod recipiens fit abiectio forme
desinentibus sed contrario cali-
di ab aqua et Sed dicendum et ideo
ad corruptivam passionem quia
illam includit eo quod dicit contrarium
obiectum fieri sed manentis sed
desinentis et in eo quod dicit
abiectionem forme contrarie non pre-
dicat passionem corruptivam Pro-
pria passio impie producta est
contrarium ... patiens dyaffo-
num ad illuminationem et hec vero
passio perfectiva de qua certum
dictum est in 2° huius Sed illos
patiens est recipiens aliquam perfectionem
ad quam capacitatis recipiens
est impotens ut oculus patiens
illos recipiens actum Ulterius
sciendum quod antiqui qui Anaxagoram
et proprie Empedoclem posuer-
unt intellectum actu componi
ex omnibus intelligibilibus et
ideo posse omnia intelligere
et proprie posuerunt cognoscens
esse compositum ex omnibus ele-
mentis tamquam ex principiis
omnium rerum et 2° de anima
Sed contingit unumquodque
perfectum simul quod includit
in sua natura ut dicit Commentator quod
similitudo est causa in cognitione
ut est primus ubi in questione
Sed hanc solutionem contra 3° huius
quia in eodem quod sensus
sensus de se est in potentia
ad omnia sensibilia per quod ut
pupilla oculi de se caret colore
actu sed est in potentia ad omnes
colores ut est 2° huius dictum
est ita est intellectus noster
est in potentia ad omnia intelligibilia
Nullam habet naturam nisi actu
quo ad ipsum naturaliter Et ideo dicit
in textu quod intellectus qui intel-
ligere debet est actu eorum quas

noscit et accipere ipsius aliquam speciem
indistinctam et determinatam Nisi quod
est contrarium intellectum possibilem
Et ideo sicut Anaxagoras po-
suit intellectum immixtum
et non admixtum corpori ut sic
imperaret omnibus ut dicit Aristoteles
in textu allegatus dubitat Anaxa-
goram Ita oportet nostrum
intellectum esse immixtum
ut omnia cognoscat Et quod Aristoteles
commendat Anaxagoram intelli-
gendum in textu in hoc quod posuit in-
tellectum esse immixtum sed reprehendit
hoc tamen in hoc quod hoc
solum intelligeret dominum
imperantem omnibus et non de
intellectu nostro Et ideo dicit
Aristoteles Ergo necesse est immixtum
sicut dicit Anaxagoras non solum
qui imperat sed est proprie hic
intelligere Nam si intellectus
noster in sua natura haberet
actu aliquam intelligibilem
naturam sic posuit impedi-
mentum tunc semper intelligeret
illa et non posset intelligere
alia sicut in suo habentes aliquem
saporem in gustu non
possunt alios sapores discernere
Prima vero ex hoc prohibet ex-
traneum Quarto quod hec
sic intelligendum uno quod
intellectus noster de se est
in potentia ad omnia intelligibilia
et non includit aliquam naturam
ex sua natura exaliquibus
est mixtum Sed Thomas declarat
hoc uno modo Sed Commentator
habet probationem unde universale
ut dictum est 2° huius obiectum pro-
prium est differentia inter obiectum sensus
et intellectum Et ideo contrarium
tenet intellectum ad omnia ulte-
rius sed an intellectum sit inactu
ut in pura potentia intelligibilis

[illegible] ad actum ... abstractio ...

Ffc[illegible] rei ...

quanto quod intellectus ... immixtus

Aliud quidem est intellectus in quo
originaliter et eminenter sunt ex-
istentes omnes entis forme respective
tamen, ut est intellectus divinus
et talis intellectus semper et simpliciter
est in actu respectu omnium intelligibilium.
Nam ipse est causa omnium ex quo
tamquam ex fonte permanante
omnia fluxerunt. Alius est
intellectus creatus ut intellectus
angelicus et intellectus humanus. Et
de nullo illorum potest hoc dici
quod ipse sit in actu simpliciter respectu
totius entis in universali, eo quod
nullus talis est causa totius entis.
Sed dicitur hic de intellectu
creato. Et ipse simpliciter sit in
actu respectu totius entis
in universali est ei attribuere
infinitam perfectionem. Nam for-
tasse est proprium omnis quod est in-
generatum et [illegible] creature.
Ulterius quod quilibet
intellectus creatus sit in potentia
aliquando. Sed aliter tamen in-
tellectus angelicus et intellectus hu-
manus est in potentia ad intel-
ligibilia. Primo intellectus
est sciendum. Nam duplex
est potentia: quedam est potentia perfecta
per actum sive semper coniuncta ac-
tui, ut est potentia materie cele-
stis semper est perfecta per actum suum.
Nam forma materiam separat
ipsam numquam sed semper eam actu-
at et eam perficit. Et talis intel-
lectus ponitur esse incorruptibile.
Alia est potentia separata ab actu
suo ut materia corruptibilium que
indiget transmutatione ad hoc
quod deducatur de potentia ad actum.
Sic ergo presentia potentia intel-
lectiva intelligentiarum semper est
actu seu coniuncta et hec per-
petuum [illegible] universi-
[illegible] et hec est adiuncta in-
tellectu. Sed talis potentia forme
intelligibiles sunt innate.
Sed potentia intellectus humani que
est infima in ordine in-
tellectualium substantiarum est potentia
separata suo actu sicut materia
corruptibilium in istis inferioribus
et ideo indiget motu quo educatur
de potentia ad actum. Quia ma-
teria est potentia perfectionis. Et
in hoc non est aliud quod depo-
tentia alia forme intellectualis
intentionaliter absoluta et in
se adepta. Et hinc est quod
Philosophus in 3 de anima intellectum
nostrum comparat sive assimilat
tabule rase in qua
nihil est depictum. Deinde [illegible]
tamen sermo intellectus [illegible] ut patet
ex eo quod intellectus noster est
virtus passiva non passione
corruptiva eo quod nec est
corpus nec potentia corporis, nec est
virtus in corpore quia [illegible] tamen
ut postea patebit. Sed est
virtus passiva passione perfecti-
va ex dictis. Consequenter ex
dictis patet quod non est idem
intellectivus noster, intellectus di-
vinus qui simpliciter est in actu respectu
entis in universali et respectu
omnium intelligibilium in eo quod
est formale principium omnium.
Et intellectus intelligentie quia
est potentia et perpetuo actus
in eo quod recipit formam
intelligibilem perfectam. Nec
ens per se dicit actum purum respectu
intelligibilium eo quod non est idem
illius sit intellectus divinus.
Et intellectus humanus est ultimus
et infimus [illegible] qui in potentia
est potentia et respectu intelligibilium quia
intellectus intelligentie eo quod
non habet actum et formam
intelligibilem sibi [illegible]

[Marginal notes: "[illegible] quod intellectus divinus" (left, beside line 6); "Omnis intellectus creatus est in potentia ad intelligibilia aliquid" (left, beside "Ulterius"); "[illegible] creata [illegible] potentia intellectus" (left, lower); "3 est intellectus [illegible]" (right margin)]

sit intellectus mixtus sive indiget
elementorum dispositione adactionem ut
exclusus est philosophus per conclusio
adversariorum. Sed dubitatur

utrum anaxagoras

Posuit intellectum esse
immixtum ut omnia impera
ret. Videtur quod non. Omnibus imperat
et omnia movet ipse quem dicit
intellectum mixtum. Respondetur
brevi secundum processum Aristotelis
tando physicorum. Et movens
omnia debet esse infinite virtutis
et arbitrantis. Propter quod dicit
dicit Aristoteles primum motorem esse
infinite potentie activa et effe
ctive ex eo quod primo ipse
sunt causa motus per infinitum
tempus. Sed nulla virtus in
mixta magnitudine est et magnitudo
potest esse infinita. Nam quelibet
magnitudo est finita ut
ex 3o physicorum. Et in magni
tudine finita non potest esse virtus
infinita ut declaratur Aristoteles
ubi supra circa octavo physicorum
et ideo quod unus movens
omnia et imperans omnibus
sit immixta et absque ulla
magnitudine et ideo bene
Aristoteles commendat anaxago
ram in hac quod posuit in
tellectum imperantem omnibus esse
immixtum. Sed contra dicta
videtur primo sic. Omne quod
patitur a forma materie patitur.
Nam materia est principium patiendi
omnes passiones propter quod
primo physicorum ipsa primo
potentia passiva dicitur. Et
eo desiderat formas et
appetit materia vero patitur
intellectus et virtus forme
materialis ut inferius
apparebit ergo non est virtus pas
siva. Non sic. Nam dicit

Aristoteles quod intellectus passivus
est corruptibilis sed noster in
tellectus non est corruptibilis
ut est potentia patebit ergo
non est passivus. Item sic agens
semper est nobilius patiente
ut inferius dicetur. Sed potentie
vegetative sunt nobiliores quam
est potentia intellectiva quod non
est verum. Item sic intellectus
non patitur a talibus rebus
sensibilibus eo quod tales res sunt
corporales intellectus vero incor
ruptibilis et sensibilis. Et quia
res sensibiles non claudunt obiectum
intellectus quod est quidditas rei
materialis. Secundum dicitur ipse quod
intellectus non patitur ab universali.
Primo sic intellectus est spiri
tualis anime qua cognoscit opera
operationem et in materia ipsum esse
intellectivum et etiam anime
etiam materiales ergo ipsa etiam anima
est passiva intellectum. Et quia
sicut plus dictum est non
est passiva. Sequitur quod intellectus
non est potentia passiva et perinde
non est virtus passiva eo quod
potentia est virtus rei que est principium
operationis proximum ut patet
est dictum. Sciendum primo quod
maior est vel de passione
corruptiva. Nam quod istam
passionem patitur quilibet recipere
materiam que est principium trans
mutationis et passionis cor
ruptive. Ideo sic intellectus
non patitur sed patitur solum
modo vel perfective et melior
vel perfective melior quod
recipit formam intellectualem sicut
potentia a actu. Et sic dicitur
non bene ut declarabitur
inferius. Secundum dicitur
quod intellectus passivus potest
quare recipit formas per ista

q(uod) est virtus cogitativa. Et
sic intellectus passivus est
corruptibilis et sic videtur ex
loqui ar(istoteles) ponens intellectum
possibilem et passivum esse
corruptibile. Unde videtur
loqui dubitative [illegible] sed
[illegible]. Ex suppositis loquitur
de intellectu qui cum intelligit
et sapit et ille est impassibilis
passione corruptiva ut [illegible]
[illegible]. Nobiliter dicitur.
Et agens est nobilius pa-
ciente et hoc secundum [illegible]
[illegible] si sic non est in proposito
quia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et hoc est unum quod
[illegible] comparando quia [illegible] no-
bilius non habet se agens
quod patiens sed comparando ea
[illegible] quod pa-
ab aliquo [illegible] sic intellectus
nobilius quod agit in aliud
[illegible] ut patitur [illegible]
sensus [illegible] patitur ~~ut patitur~~
~~[illegible] sensus~~ patitur
[illegible] intellectus
[illegible] patitur [illegible]
sic patitur a suo actu eam
[illegible]. Et [illegible] nobi-
lius [illegible] agit [illegible]
agit [illegible] eo [illegible] fa-
ciendo. Nam [illegible] [illegible]
[illegible] sic intellectus
ex passione qui est intelli-
gere [illegible]. Nullum
dicitur. Et [illegible] non [illegible]
[illegible] intellectum [illegible]
[illegible] quod fiant in materia
[illegible] intellectus [illegible]
[illegible] ut postea probabitur. [illegible]
[illegible] dicitur quod [illegible]
[illegible] [illegible] hinc in-
tellectus quia nominat essentiam
et hoc quod [illegible] aliquo

[illegible] [illegible] [illegible] tamen
nominat [illegible] [illegible] ab
essentia sic operans [illegible]

[illegible] intellectus sic [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible]
quia [illegible] [illegible] de
[illegible] intellectu [illegible]
[illegible] passivum quod ostendit
quod non est virtus passiva
passione corruptiva [illegible]
quod [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] in corpore. [illegible] virtus
in materia et simplex [illegible] non
habet in se principium corruptionis
quod [illegible] [illegible] intellectu
esse quod principaliter
sunt duo fundamenta super
que fundatur processus tamquam
[illegible] [illegible] processum
[illegible] [illegible] quod
intellectus de [illegible] [illegible]
passivum eo quod solum
[illegible] [illegible]. Et intellectus
recipit formas intelligibiles
ut dictum est [illegible] et de
hoc fundamento dictum est
[illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] non est [illegible]
[illegible] virtus operans in corpore.
Et de hoc fundamento vi-
dendum [illegible] de [illegible] [illegible]. Et
[illegible] in quibus [illegible] sequentibus
[illegible]. Ulterius sciendum
quod corpus [illegible] et physice
loquendo dimensionatum et quantum.
[illegible] virtus operans in corpore
[illegible] [illegible] [illegible] virtus [illegible]
organis corporis ad complementum
sui operis. Ulterius [illegible]
[illegible] in [illegible] dictum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
forma nature [illegible] [illegible]
[illegible] naturam [illegible] ut [illegible]

particularis ut plures cooperantur propter
Prima ratio quia non est primum et con-
manendi et quiescendi in quo
est perfectio. Secunda. Primus. Prima quia
anima non immediate procedat
actus suos sed per media et in-
strumenta videlicet per potentias in-
feriores et ideo. Ratio: celum ipsum
movet per unum corpus sed
movet corpus per potentiam ad
et operationes virtutes. Ergo
sequitur conclusio anima est
elevata super formam naturalem.
Nam forma naturalis est tota
determinata ad unum et solum ad
esse. Sed anima cum sit potentia
multa quandam esse vivere
sentire et intelligere accipit
etc. Ex quo patet ultra [illegible]
sequitur intellectum esse ele-
vatum super omnes formas naturales.
Prima intellectus effluxit ab
anima sicut potentia ab essentia
tamen a primo sed anima super-
excedit [illegible] ut supra dictum
est. Igitur intellectus. Ex hiis
infertur correlarium hec. Ex in-
tellectus est immixtus id est non
mixtus corpori patet quia
intellectus est compositus [illegible] formas
materiales et virtutes corporis
ut declarat Aristoteles in libro
3o eius non communicet et patet
quia intus existens prohibet
extraneum ut dicit Aristoteles 3o
in libro. Et stat auctoritas
in hoc quod dicitur potentiam
susceptivam aliorum actuum
esse denudatam ab eis [illegible]
quod recipiat eorum. Nam
aliquis non possit eorum recipere
sed prohiberet potentia intellectum
tamen. Ideo sic patet correlarium
quia secundum predicta intellectus
superexcedit omnes formas
et virtutes naturales. Contra quis

formas et virtutes naturales et virtutes
in corpore [illegible] quod intellectus
non sit virtus in corpore alias
enim non superexcederet omnes
virtutes naturales. Contra dicitur organum
tactus suscipere tangibi-
lia ut patet ex 2o de anima
et tamen non est denudatum ab
ipsis. Declaratio enim est sicut est
ex 2o de anima patet quod or-
ganum tactus includit qualitates
elementales eo quod est
ex corporis [illegible] tunc est quod
potentia debet esse denudata
ab actu que recipit [illegible] non
quo recipit eum. Et sic est tactus
denudatus est a sensibilibus.
Prima includit in suo organo
non qualitates tangibiles
solum sed [illegible]
sed recipit excellentias illarum qua-
litatum. Ergo etc. Ex quo sequitur
intellectum non esse inclusum
qualitates [illegible] complexio-
natum corpus humanum neque
virtutem aliquam affectam que-
admodum dicebat Alexander qui
posuit eum esse virtutem materialem.
Sequitur ultra intellectum
esse elevatum super sensum et
fantasiam. Prima ille potentie
utuntur organo corporeo eo
quod sunt potentie affixe or-
gano sed sic non est. Et patet
falsitas opinionis illius
Alofarabi dicentis intellectum
esse virtutem imaginativam
sive eius [illegible]. Nam ex
dictis constat quod sensus ima-
ginativa et fantasia dicuntur
abusive. Sed primo [illegible]
dicitur quod operatio [illegible]
[illegible]
[illegible] virtutes et potentia anime
[illegible] fantasie [illegible]
Sed contra dicta obiciunt [illegible]

Differentie solum cognoscitur a sibi
simili. Nam sicut patet in libro
phisicorum in littera primo [?]. Similitudo
est principium cognitionis. Sed
anima cognoscit omnia ut dicitur
supra. Ergo est similis omnibus
[illegible] et [illegible] corporea. Ergo
ergo intellectus est unus cum
sequitur ex quod cum corpore
Ad sit anima et forma corporis
ut dicitur [illegible] non ergo intellectus
est unus cum qua non exer-
ceat operationem que est intel-
ligere sequitur quod intellectus
erit unus operans in corpore.
Ad sic intellectus est unus
que exercet suam operationem
[illegible] corporis ut por-
tio sensus [illegible] quod sequitur
quod est unus corporis. Nam
in declaratione [illegible] dicitur
est quod unus in corpore est que
indiget organo corporeo
ad explendum suum actum et huius-
modi est in intellectu. Sed in-
diget tali organo. Nam
cognitio sensitiva est via ad
cognitionem intellectus ut presup-
ponitur alibi. Et quia cognitio
sensus fit per organum ergo et
cognitio intellectus. Ad
has obiectiones respondetur. Ad
primum quod ad cognitionem non
requiritur similitudo naturalis [?]
talis similitudo [illegible]
impedit cognitionem nostram
[illegible] enim quod intellectus
nisi difficulter cognoscit ea
que sunt sibi magis similia ut
sunt substantie separate. Nam
dicit philosophus 2o methaphysice quod sicut
lumen [illegible] intellectus habet
se ad cognitionem [illegible]
sic oculus noctue ad lucem
solis ea autem que multa
sunt [illegible] facilius [illegible]

intellectum nostro cognoscendo
et ergo similitudo que est
[illegible] cognitionis non est
similitudo nature sed est similitudo
intentionis specialis que est similitudo
sive forma intentionalis et
receptam in cognoscente. Et non
valet sicut quod est in se cognoscit [?]
Ex isto sequitur quod anima cog-
noscens aliquod [illegible]
materiam in hoc quod elevatur
ultra materiam naturaliter nec
habet principium cognoscendi
nec cognoscibilibus. Et ergo [illegible]
[illegible] dicitur [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] sicut dicitur
[illegible] quod dictum est in [illegible]
[illegible] quod intellectus non
dicitur unus corporis ex eo
quod esset separatus a corpore
[illegible] esse loco et sub [illegible]
Ad [illegible] quia non exercet suam
operationem que est intelligere
per aliquod organum corporeum
Ideo dicitur quod intellectus
[illegible] organo corporeo [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] Ad [illegible]
[illegible] anime [illegible] a corpore
intellectus intelligit anima [illegible]
corpore [illegible] [illegible]

Utrum intellectus ad exercitium
sue operationis requirat organum
corporeum. Probatur quod sic [illegible]
[illegible] alias [illegible]
[illegible] quibus
[illegible] intellectus est
[illegible] in organo [illegible] in
corpore. [illegible] deducitur
sicut quod [illegible] duplici
via ostenditur sicut [illegible]
intellectus [illegible]
[illegible] in organo [illegible]

intellectus est simplex et [illegible] [illegible]

experte superius. Ideo experientia
ipsius adsistit de hac. Tamen
dicit quod postea in una questione
videbitur an intellectus noster
comprehendat intelligendo seu ex
tellectus similiter comprehendit seipsum.
Sed dubitatur de hoc dicto in hac
questione. Propter quod ulterius est sciendum.
Ubi auctor ostendit probat in
tellectum esse immaterialem et
virtute in organo experte
sensum. Primo sic: omnis potentia
intellectiva comprehensiva anime
est immaterialis, eo quod virtus
materialis non potest quecumque comprehen
dere sicut apparet de sensu, sed
se ipsum non comprehendit sicut
intellectus. Nam comprehendit
immaterialia et universalia sicut
intellectus, et hoc supra sive
immaterialia, quia intellectus est virtus
comprehensiva anime, unde in diver
sitate de singularibus comprehendit
eum [illegible] et singularia et cetera
et similiter [illegible] et in similitudine
tertio superius dictum. Homo hoc est
quod virtus immaterialis non
est comprehensiva. Sed quod ob
iectum intellectus est universale, quod
quidditas rei materialis [illegible]
[illegible] intellectus est eius
quia intellectus primo fertur in
eius. Ideo in ea que sub [illegible]
sunt ut experientia probatur
superius dictum. Ideo probat auctor in
materialitatem intellectus sic. Licet
omnis virtus materialis [illegible]
vel frigida humida vel sicca
eo quod ille sunt qualitates contra
rie [illegible] ex ma
teria, patet ex eo de generatione.
Sed intellectus neque est
calidus neque humidus neque
siccus ut de se patet superius dictum;
ergo [illegible] probat auctor. Et
intellectus non est qualis

et hoc loquendo de qualitate
que est transmutationis [illegible] dicte.
Sed illos omnes virtus materialis
est qualis [illegible]. Et confirmat
auctor hanc rationem sic: Quod
virtus materialis exercet suas opera
tiones ut declaratum est de sensu,
et propter ea quod virtus materialis
ex sua materia est alligata corpori
et organo corporeo. Prima [illegible]
telligimus et similiter [illegible] per mortem [illegible] [margin: similiter]
superius dictum. Sed posset quis
dicere contra hanc [illegible]
auctor homo post mortem non est
[illegible] auctor in hac ratione im
plicite non ponit quod similiter [illegible]
et intelligimus per mortem [illegible]
cum quod per mortem non sumus [illegible] 2
propterea solum mentem auctor [illegible] 4a
[illegible] homo est maxime
sensus intellectus in hoc quod
intellectus est potentia [illegible]
[illegible] corpore. Et [illegible]
intellectus [illegible] essentiam
anime [illegible] et intellectus materiam
per mortem [illegible] eo quod talis
est [illegible] ut declaratum auctor
in hoc 3o sic patet postea [illegible].
Et per separationem a corpore [illegible]
[illegible] eo quod nulla [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] operatione
ut primo [illegible]. Et ideo in hoc
quod intellectus homo per mortem
intelligit et [illegible] homo
[illegible] intelligere et [illegible]
Ideo probat auctor immaterialitatem in
tellectus sic: Omnis virtus que est
locorum specierum [illegible] est immaterialis
eo quod tales species in materia
sunt et in materia [illegible]
[illegible] non potest [illegible] sub [illegible]
male eo quod forma [illegible]
dimensionibus sive sub [illegible]
forma [illegible]
[illegible] est locorum specierum [illegible]

ad quod [illegible] concedit

Nam constat quod lapis et
alia que intelliguntur non est
in anima sed species eius, igitur
intellectus est immaterialis. Et de
hac re latius videbitur
in questione. Istis stantibus

Conclusio
respondetur ad questionem per duas
conclusiones.

Prima
Prima intellectus non
est mixtus corpori. ~~Patet quia
non est in mixtus corpori~~
Patet conclusio. Nam omnis virtus
[illegible] et qualis qualitas [illegible] via
una alteracionis [illegible] dicte
que fit in contraria. Nam
experimentum patet quod [illegible] est
maxime [illegible] subiectum [illegible]
suscipit contrarias qualitates.
Sed constat quod tales qualitates
intellectus non suscipit, ergo
non est virtus in materia et est
immaterialis. Et patet sufficientia
conclusionis ex hiis que dicta sunt
in declaracione questionis.

2a
Secunda
conclusio et per [illegible] responsiva ad
questionem. Intellectus ad exercendum
suum opus per se non indiget organo
corporeo, quia intellectus est
virtus separabilis a corpore ut patet
in hac 3o. Et ergo ad exercendum suum
opus non indiget organo existente
[illegible] [illegible] separatus eius [illegible]
esset otiosus et destitutus
eius operacione que est intelligere.
Sed constat quod deus et natura
nichil faciunt frustra ut dicitur
primo celi. Sequitur ergo quod
intellectus exercendo opus per se
et existente non indiget orga-
no. Dicitur notanter per se, quia
per inclinacionem ipsius ad corpus
[illegible] ex [illegible] organo [illegible]
sed hoc est per accidens [illegible]
intellectus [illegible] conuncta [illegible]
racionis. Sed contra dicta
obicitur. Et primo contra
primam conclusionem. Unde arguitur

Sequitur [illegible] sive [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Sed intellectus
est [illegible] [illegible] [illegible] eo quod
intellectus perficit et forma
substancialis corporis humani ut
postea probabitur. Sequitur ergo
quod intellectus sit virtus materialis
et organica. Deinde arguitur
contra secundam conclusionem.
Nam intellectus adiutorio [illegible]
intelligit eo quod [illegible]
[illegible] est via adquirendi
intellectum [illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] [illegible] sed [illegible] corporeum
organum ut patet in [illegible]
[illegible] [illegible] sequitur quod intellectus corporeum
organum. Ideo sequitur. Nam
[illegible] quoniam intelligentem
fantasmata speculari, ut dicitur
in libro [illegible] fantasia [illegible] in [illegible] et
[illegible] ut [illegible] ex [illegible] [illegible]
ubi dictum est quod fantasma
est [illegible] a sensu [illegible]
[illegible]. Sequitur ergo quod in-
tellectus [illegible] corporeum
organum et [illegible] non [illegible] [illegible]
Et intellectus [illegible]
[illegible] corporeum [illegible] eo quod
fantasma [illegible] est [illegible] in
corpore et [illegible] fit fan-
tasma [illegible]. Ideo et ultimo
sicut actus sive [illegible] ut dicitur
primo metaphysice sed intellectus est
actus qui [illegible] et intellectus
non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Sequitur ergo quod
intellectus non exercet suam
operacionem sed [illegible] [illegible] [illegible]
intelligere [illegible] [illegible] [illegible]
ex quibus intellectus [illegible]
[illegible] corporeum et organum [illegible]
[illegible]. Ad has [illegible]
respondetur ad primum quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Quid est locus spiritualis per intellectum [illegible]

dicendum totaliter absque comprehendi [illegible]
Sed corpus humanum non totaliter
comprehendit. Et ubi ponitur anima
intellectiva ut principium in
tellectiva eo quod non comprehenditur
ipsum corpus oportet omnes operationes
ipsius intellectus que sunt
velle intelligere etc. Nam constat
quod intellectus quo ad velle non
dependet etc. Unde sequitur
non esset liber eo quod ut sic de
per se [illegible] a volentibus semper
conclusionibus [illegible] et depositum [illegible]
insolubilis corporis. Quia libertas
voluntatis intellectus [illegible] plura
[illegible] ex eo [illegible]. Sed ad
primum [illegible] alterius [illegible]
dicitur quod intellectus non [illegible]
corporeus ex parte [illegible]
[illegible] impeditur speciem quam
[illegible] et hoc non est contra [illegible]
Ad tamen dicitur quod similiter
[illegible] quod intellectus per reflexionem ad
speciem non intelligit sine
fantasmate. Sed [illegible]
[illegible] intellectus per hoc adipi
scens intellectum agentem in
[illegible] firmus [illegible] sed fan
tasmate [illegible] dependet [illegible]
[illegible]. Et intellectus admittere
requirit fantasma [illegible] in
quadam [illegible] speciem et non
per se. Unde per se presupponit
[illegible] per quod si aliquis
intellectus intelligit sine fan
tasmate ut per eius separationem
quod intelligere per fantasmata
[illegible] [illegible] per se. Ad [illegible]
dicitur quod intelligere [illegible]
[illegible] adiunctio [illegible]
et hoc loquendo de intelligere
ipsius intellectus in corpore
[illegible] intelligere autem in
[illegible] separatis est anima
separata. Et [illegible]
[illegible] quia [illegible] per se

subsistentis etc. [illegible] etc.

Utrum anima sit locus spiritualis in
telligibilium. Primo quis movet
[illegible] questionem dicendum [illegible]
in loco ubi dicitur quod lapis non
est in anima sed species lapidis
Et commendatur antiquos qui
posuerunt animam esse locum specierum
intelligibilium. Primo intellectum est
sciendum. Et locus capit [illegible]
[illegible] est superficies corporis
continentis locatum [illegible] sup
[illegible] et [illegible] [illegible]
forma locati. Et hoc [illegible]
[illegible] celestis
[illegible] locum [illegible]
influxu ipsum locatum [illegible]
Secundo capitur locus metaphorice
pro omni [illegible] sine
[illegible] per [illegible]
superficies [illegible] vasis
[illegible] locus aque et sic de
consimilibus. Isto stante [illegible]
[illegible]. Nam anima [illegible]
[illegible] et locus specierum intelligibilium
et hoc [illegible] locum
[illegible] quia anima se solo et sua
[illegible] recipit et
[illegible] species intelligibiles et salvat
[illegible] locus [illegible] locatum
[illegible] est [illegible]. Et [illegible] locus
[illegible] in [illegible]
ex [illegible] fantasmate [illegible] anima
[illegible] est in [illegible] et [illegible]
intellectus [illegible]
Cum intellectus [illegible] [illegible]
intelligit universale et [illegible]
[illegible]. Et [illegible] intellectus
[illegible] extra [illegible]
et abstrahendo anima et depu
rando [illegible] intelligere dicitur
[illegible] et salvando species
intelligibiles. Et [illegible]
[illegible] intellectus [illegible]

Sed contra dicta arguitur
et primo sic. Intellectus habet
se ad intelligibilia ut sensus
ad sensibilia sed pars in sensitiva non
est locus specierum sensibilium licet eo
quod species sensibiles recipiuntur
[illegible] apposito extra animam et ideo
ut patet ex 2o huius ergo etc.
intellectus principium non est locus
specierum intelligibilium licet. Item sic
Aristoteles 3o in principio huius
et 3o sic locus est superficies
locati et est tantum corporis ut
ex 4o physicorum constat. Intellectus
autem est in nullo corpore ergo
non est locus specierum intelligibilium
ideo sic locus intellectus est sine
corpore locato ut dicitur 4o
physicorum et ideo. Item intellectus
[illegible] speciebus intelligibilibus
quia dicitur in 3o quod intellectus
in principio sive prius cum dicitur habet
se tamquam tabula rasa in
qua nichil est depictum ergo
intellectus non est locus specierum.
Item et additur quod non est anima
[illegible] de anima sensitiva [illegible]
quod ad sensus eius [illegible] solum
anima [illegible] Aristoteles supponit
sic non. Item [illegible] virtus
passiva [illegible] quod est ex [illegible]
et anima recipit species sensibiles
eo quod talis species et aliqualiter
[illegible]. Et ideo est totum sine
non est locus illarum specierum sensibilium
et anima intellectiva [illegible] virtus
in organica et se sola recipit
species intelligibiles eo quod [illegible]
[illegible] [illegible] separata
ab omni corpore [illegible] ergo est
sola anima per intellectum dicitur
locus specierum per intellectum [illegible]
[illegible]. Et arguitur de loco
[illegible] [illegible] de quo
non est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Utrum intellectus cognoscat
corpora per species innatas vel
acquisitas. Arguitur quod innatas quia nos
quia Aristoteles [illegible] ostendit
intellectum se habere passive
respectu intelligibilium. Et ipsum
forte [illegible] in organo
quod ostendit quod habet
se ad formam intelligibilem tamquam
[illegible] forma intelligibilis in
[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible]. Et dicit Aristoteles
[illegible] intellectus in principio
est [illegible] ad formam
intelligibilem huius se tamquam
tabula rasa in qua nichil
est depictum [illegible] tamen [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Intellectum est [illegible] quod
antiqui [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in hoc quod dixerunt quod
animam [illegible] omne quod
[illegible] possibile [illegible] quod
est in [illegible]. Et ideo dixerunt
animam esse compositam [illegible]
[illegible] [illegible] illa sunt solum
[illegible] [illegible] [illegible]
Empedocles dixit eam esse
ex 4or elementis [illegible]
[illegible] elementa esse principia
omnium. [illegible] dixit
eam esse compositam ex [illegible]
[illegible] posuit [illegible]
esse principium omnium talem autem
posuit animam esse [illegible]
ex aqua quia dixit aquam
esse principium omnium [illegible]
opinionibus [illegible] quod [illegible]
est in fine [illegible] huius. Et
[illegible] antiqui [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] ita est [illegible]
[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]. Et
[illegible] aliqui dixerunt animam esse
de [illegible] omnium ut [illegible] [illegible]

Aliqui aut principalis
de natura aque aliqui
de natura aeris et ita
in fine primi tamen Sed illud
dictum antiquorum non valet
quia intellectus compositus
nisi ut est in actu ut ergo
intelligat eo quod compositus
de mente primo est diffinitiva
et solum actu et habet modum
et actum ut extremus et quod non est
Sed Sed igitur principiata
sunt in primo non ponere hic
quod per hoc quod anima dicitur
compositum ex predictis enim secundum
antiquos non potest salvari quod
posset anima omnia intelligere
Inter scripta tamen sunt quod duas
duas magnas difficultates
prima est secundum intellectus
est compositus corpore et non
est querere secundum intellectum
etiam unus incorporee non
prius prima compositum tam
corporalis sit est in sua natura
incorporalis et sint et ad eorum
compositum eam valde utilis
est vel determinata intelligi
Ideo dico quod intellectus compositus
tam est eis et etiam simpliciter
a corporibus abstracta cum ipso
compositum illa permanet et
in natura vel acquisi
tus Respondeo primo ad
difficultatem solam per has con
clusiones sit prima conclusio
ista Intellectus est incorruptibilis
corporea sensibilia probatur
quia intellectus est virtus
superior quam sensus quo extendit
se et ad quem extenditur
sensus et utilis non hoc ad
plura quam virtutibus
non sed nos cognoscimus
huius corpora per se per
intellectum possibilem ea alia

[^] non compositus vero ut cetera
intellectum Et hoc secundum modum
compositus intellectus hic sensus cog
noscens ea naturalia et sint sen
sibilia sunt Nam si huius de
corpore non eam intellectus preter
totam suam naturalem quod primo et predictis
est determinate non sit in quantum
huiusmodi Ista conclusio tamen
est contra antiquos dicentem
Et ista contra ipsorum eorundem
immutabilitatem neque eam
intellectus neque sensus sed solum
sensibilia Cum ipse de sensibili
non dixit et sententia neque
intellectum sed solum sensum et corpo
reum Est et hec conclusio contra
platonem Plato ipse hanc ponit
dicens intellectum solum esse de
rebus separatis et non corporibus
sensibilibus Et eo et solum
de ydeis separatis posuit sensus
de particularibus autem et sensibilibus

[92] Secunda conclusio intellectus
non compositus eos corporales
possidet eamque probatur quia
nullus intellectus possidet eam
per quam intelligit in actu sed
sed sensibilis sensibiliter et tam
tamen in alia quia eam
quidam est cum natura in qualiter
enim sed hoc non possit quem
intellectum causa Prima quia
talis est determinatus sensus sed
essentiam ad unum speciem quam
non excedit Et hec conclusio [9a]
alia sic probatur unum per
se tamen non tamen fiat hoc
per se distincte et secundum parte
tamen Prima illa sit in
duobus habet propriam speciem
et propriam actionem que est perfec
tionem et ultimum rerum rerum
intellectum tamen igitur ut in
tellectum aut omnia quam ad
nullum eius autem est determinatum

[9a]

~~eo quod non est in intellectus~~ (motiva) intel-
~~ligere sine ... perfectam eius ac-~~
~~tu eo recipiens tamen quod est quasi~~
~~antiquos qui ponunt intel-~~
~~lectum agentem extrinsecum~~ / esse
necessarium tamen considerans secundum textum
eius Et eam etiam eminentiae
ponunt perfectam essentiam in eo
recipiens Licet hoc est contra
antiquos qui ponunt in-
tellectum agentem extrinsecum
Contra ut anima corporis stat ...
Quod secundum pluries dictum non est
proportionaliter assistentia corporis
secundum naturam et secundum perfectionem
... si sufficit quod assistit
ei secundum formam et speciem corporis
ab eo quod est principium operationis
et est similitudo sui quia ...
Ista conclusio intellectus
noster non intelligit per species
sibi naturaliter inditas sibi quare
artis Et est haec conclusio contra
Platonem ut dicentem species et formas
et veritates nobis fore innatas
naturae per actum Prima fore
est principium operationis ut
apparet experimento et 2o physicorum
Ex septimo quod sit aliquid
se habet ad operationem habitum
uel ita se habeat ad formam
quae est illius operationis
principium ut similiter se habet
forma ad calefaciendum et ad ...
descensum Ex sit sensus quod
sentit in potentia quoniam in actu
ita et intellectus noster quando in-
telligit in potentia quoniam actu
Ex isto quod species ... tam
habeat in potentia sic et sensus
species sensibilem Sequitur ergo
quod intellectus non intelligit
per species innatas neque per
alias species innatas Cum
sit semper actu eas habere
Et exequi semper actum intelligere

Sed ad rationem respondens Plato
dicens quod in aliquibus con-
fusionem quod est principium operationis
et tamen non habeat operationem
ipsius formae et hoc propter
impedimentum extrinsecum sicut
manifestum scilicet ... valet
est forma corporis quae est ca-
usa descensus ... non ...
non actu sed movere descensum
et hoc propter impedimentum tamen
extendit ad quod impediret ipsius
... sensus ne possit mo-
veri descensus Sed ista est contra
quod impossibile ...
formaliter intelligibilis in anima (et possibilis)
sit quod licet anima semper
actum habeat tamen in-
natas Non tamen semper
in actu propter intelligere
Et hoc propter impedimentum
extendit corporis ...
familiaris per impedimentum Et licet
esse aliquando sit fundamentum
non tamen sufficiens naturam
valens ad placandum species in-
tellectus intellectum esse in-
natas Prima intellectus
naturalis unus ... corporis tamen
eius perfectum Corpus autem
est proprium actum animae et non est
sed ergo corpus non impedit
operationem ipsius animae per-
fectionem suam ... si sit in-
natae ipsius necessarium est
quod non lateat ea quae
nobis essent naturaliter concreta
Nam principia quae sunt
naturaliter cognita non latent
nos propter ... propter quod
est intelligere et ergo si species
intelligibiles essent nobis
innatae tunc earum intelligere
non possent nos latere Quod
nihilominus propter dicta ... quod
defecerit nobis aliud species

a parte o modo est vere et desed
stram desssibus esse sed sua
est aut non esset in expssibus
acquirerent sua et gerund in-
tellectum et propter sequitur
quod gerund non est intellectum
in actu nec aliqua spes d
telligere hic Pro dubio
sit ex conclusio licet
intellectus non gerpostate est
potentia et est sum sua sua
et est una primo tamen et
dicere gerpostam universale
hec conclusio et demonstratione probat
in loco dicimus Et intellectus
gerpostate esse et et vel dicere
illud aut unum quod est spes
gerpostatam reflexio ad fan-
tasma sed respicit spem in-
telligibilem Hic dicitur ut tho
ca sequitur est in loco tamen
quod in sua hic que non habet
formam in actu est est quod
est et unum quod est Et ego
in ullo non species aliquod
sensibile per solum intelligitur et hic
non separata accidentibus materialibus
sensibilibus Et in illis gerunt
formam in actu Aliud quod
est et unum quod est Vero quod
est in illis est non separata quod
expedicis sed dicitur in sua forma et
forma aliter per illud unum
quod est in illis quod ipsum et
ipsum quod superaddit natura
speciei materia speciem individuorum adi-
ad individuam magis et etiam
quod Et in illud deperit et quod
sensibile est quod intelligitur et
Nam quod est solum est intellectus
per illud unum quod est ut est per se
est sensibile et intellectum partis et
hoc per reflexionem potius in-
tellectum ad fantasma a quo
recipit speciem vel ex quibus per
totum sunt Aliud aut intellectus

non gerpostate universale et est
sua hec sic probatur ut tho in loco
Nam consuperdictis homo non
per habere dictum nisi aliud et
dulce aut habetur unde primum
aliud ad extremum quod gerpostate
veritatem sicut et potentia extrema
sensus quod non est non possunt
dicit ubi a sint nec ergo
unum adalterum nisi est una
potentia quod gerpostate veritatem
que ponunt dictum unum ab illo
Et hoc unum est quod intellectus
noster gerpostate veritatem ex
quo ut non est gerpostabile ab
aliqua alia potentia dicit quod
intellectus ita Et est prima pars et
conclusionis ab omnibus gradibus Et
magis est explicata in solutione
rationis primo cum questio et
Sed tertia pars conclu-
sionis dicit quod intellectus
noster primo gerpostate ut Et
quod quod tamen aut et dicit sive
unum quod et hic unde esse posse
in loco aut hic Secundo modo est
dicunt unum per dicente modo
lectum primo gerpostate sunt est
vere et causa prior et possunt dici
omnibus Et primo sic sumo
quod licet potentia gerpostiva primo fert
in ipsum suum obiectum per ut est
ipsum obiectum intellectus Vero
ab omnibus gradibus quod qui-
dam tot males sic obiectum
intellectus ens quod non et aut dicit
quod ut ego intellectum primo
intelligit universale Ideo per
hec per conclusio est ut tho
quod intellectus gerpostate sua per
et habet in se sua intellectum in
natura eo quod ipsa est et
unus uno modo Et aut
ipso intellectum ubi simile est
totum ad esse ego potentiam intellectum
gerpostate ut Et sic dicit

re quia species intelligibilis est omnino
in materialibus sequestrata ab omni-
bus condicionibus individuantibus
ut comparando modo ad ani-
mam quibus est vera similitudo rei
ad extra. Et hec quia ratio intellectus
huiusmodi speciem recipit tunc
statim universale cognoscit per eam,
quod talis species est representativa.
Et quia hec species intellectus per istam
imaginem abstrahit recipit et separa-
tur ab omnibus condicionibus
materialibus ideo in mente recte ad recipi-
ens intellectum cognoscit univer-
sale scilicet quia est vera similitudo
rerum ad extra. Sed quia intellectus
se convertit ad fantasmata a quo
abstrahitur, concipiendo universale tunc
cognoscit singulare et hoc est cognos-
cere reflexe. Relinquitur ergo
quod dicto est verum quod in-
tellectus cognoscit primo et di-
recte universale tamen autem
et reflexe singulare quod cognoscat
singulare secundum quod per sensibus. Sed
dicetis contra hoc. Tamen in-
tellectus semper recipit fantasmata
sed intelligit speculando ergo
conclusio dicens quod aliud intel-
ligit universale et aliud singulare
est falsa. Respondetur quod intellectus
certe intelligendo solum conspicit
fantasmata. Et sic vere intel-
ligendo conspicit fantasmata non
solum sicut obiectum sed etiam sic
tamen intellectus ergo etiam aliud in-
telligit singulare et ergo universale
aliquando recte. Sed contra
dicta arguitur et licet prius quam
hoc ubi dictum est quod intellectus
noster cognoscit corporalia spiritualia.
Nam sicut se habet sensus ad in-
telligibilia sic se habet intellectus
ad spiritualia. Sed sensus noster non
cognoscit intelligibilia ut dictum est
… conclusio ultima

obiecti

Non enim cognoscit sensibilia
… et separata neque cognoscit
quod est. Sed solum cognoscit
unum quod est ut sunt sensibilia
et materialia ergo nec intellectus cog-
noscit corporea spiritualia et immaterialia.
Confirmatur quia intellectus
est unitus in materialibus et ideo
ut dicitur primo posteriorum. Et
posita autem spiritualia sunt sensibilia
materialia et … cognoscentia ergo ab
intellectu nostro cognoscuntur.
Confirmatur ideo quod ultra
primum cognitum excedit li-
mites sui obiecti. Sed universale est
obiectum intellectus ergo intellectus
solum universale cognoscit. Et per consequens
non cognoscit corpora et spiritualia.
Ne inde arguitur contra hoc
ubi dictum est. Et intellectus
primo cognoscit universale et
directe. Ratio vero est reflexe
singulare. Nam intellectus
prius cognoscit hoc quod est
difficillime cognitionis eo
quod a nobis cognitum facilius
est in materia tamen prius nobis
notum est quam posterius. Sed universalia
sunt difficillime cognitionis
ut in prohemio metaphysice primo
… metaphysice dicitur textu … Et
intellectus noster ad cognos-
cendum se sic debet …
ad lumen solis. Ergo …
quod non primo intellectus noster non
primo cognoscit universale. Item id
a quo aliquid abstrahitur est
prius et notius eo quod cognitio
nostra cognitiva abstrahitur
universale a singularibus ergo primo cog-
noscit sensibilia et per hoc aliud
abstractum abstractam. Item prae-
terea dicitur quod universale idem est
aut posterius quam singularibus
Item si intellectus noster primo
cognosceret universale maxime hoc

ab eo abstrahitur

cert id quod ipse e in materialib
Ex hoc dicit no pt. Item
intellectus primi eius e multe
simplicior intellectu nostro
et tamen est in mente quia
noster singularis fit ut eo
q in comparatione eius no e pluri-
tas et perfectionitas. Et eodem
pt argui de intellectu intelligentiarum
De 2o ipso q in materias intellectu
no pt esse primus an & inde
ad plurimos intellectus primus
compositio ut Sz alia
hoc ubi digni est In-
tellectus noster intelligit p
spes acquisitas & no per essentiam
nostram propriam in materias Sequitur
sit Item intellectus in se ipsum
suam nam e quod aliquo modo
vi videre & velle ... lib 3
libro De similiter simile q
noster & p simile Item sm
eius ... in hoc 3o ... de
e principia cognoscendi videlicet
intellectus noster in sua natura
includit quod aliquo modo est
quod p sciam omnium & nat
una intelligit & p quem
no possit Et confirmatur hoc
Item forme inferiores sunt
in superioribus aliquo modo
quia in superius ut dicit auctor
de causis & ex intentione eius
in 3o ... nec oportet intellectum
non sit forma superior omnibus
formis materialibus Sequitur
quod q includit omnes alias
formas in sua essentia & p
quas q l3 pt intelligere p
suam similitudinem in sua essentia
~~& per quas q l3 pt intelligere~~
~~per suam similitudinem in sua essentia~~
separata ipsa intelligit ipsa eius
p essentiam & no p species Item
intellectus nec & p essentiam quia
una est pura et p se Sz

una forma e perfecta substan-
tia corporalium & materialibus eo
q implicat etiam esse sine forma
& p quam est implicat etiam p
dici sine forma eo quod p
dicitur e adeo corporale ...
Sequitur & ipse & quantitatem
etiam sit plurimis ex speciebus intellectualibus
& p quas no intelligit p species
acquisitas sz in natura Confir-
matur & hoc Item quecumque no-
biliter p dicuntur secundum effectum nobi-
lior modo ... plures
ubi des ... effectum similiter
perfectius des ... agentis in-
tellectus nostre p dicitur absolute
nobilissime ... no p dicuntur &
ab aliqua causa ... Sz
p dicuntur & p ... de-
in ... ex ... libro
de causalibus ubi dicit quod
Et due perfectiones ... sz ...
& ... sunt ... intellectum
... e quod ... & sp
... inde advenies
... sequitur & est q nobilior modo
debet p dici Sz nobilior
e intellectus ... & actuatus
sp... Et ... intel-
lectus in natura & ...
... illas obiectiones respondendo
... Et no e simile de
... inferiori & superiori Et
ipso pt in ... in quo pt
... & no hoc ...
sz no ... Et ... illius ...
ob ... superioris includit
... in ... in ...
... Et intellectus pt
... in ... sz
no pt ... & simplex ...
confirmationem dicitur & quod omne
mobile & variabile fundatur
super aliquid immobile Et in
motu manet ... mobilis
in mobili & ... manet

nec subiectorum tantum tamen
tantum sit ex eis in materia
mobilis et in materia sit eorum
velud et huius Et eo tamen requiri-
tur per intellectum in mobili Et
eo est primo huius dictum est Et
quod hic et corruptibilia et quia
et singularia sensata et incorrupti-
bile subiectum vero Et tamen illud esse sit
fixa et in mobilia habet quia ad
sapientiam pertinet veritatem sunt Ad
rationem confirmationem dicitur quod
intellectum compositorum possibile non
excedit necessario suum obiectum Dico quod
possibile licet includitur intellectus licet sit intel-
lectus in suo specie Et ideo
potentia et singularitate superior pro-
portionem secundum speciem esse si talia
obiecta in ordine adequata aut
intellectum non erunt subordi-
nata Et utrum aliquis potentia
compositum possit aliquid complecti
de quod est ex eo suum obiectum Respon-
detur quod non et hoc directe et
potentie [illegible] quia obiectum est ade-
quatum potentie Et hoc est videre
de eo quia est adequatum poten-
tie et obiectum Et in illis
huius se adequate non sit tamen
adeo ut excedit naturam huius
quod est adequatum [illegible] Et
ex hoc sequitur quod directe et
positive intellectus noster solum
nosceret eius quia hoc solum
convenit sub suo obiecto Et si
apprehendit non eius licet in
directe et privatione [illegible]
negationem eius Et ad aliud
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] adprima quod
[illegible] procedit de [illegible] in [illegible]
[illegible] quia illa sunt diffi-
cilime [illegible] et quadrimi-
me sunt [illegible] [illegible]
noscendi nostri intellectus [illegible]
sit [illegible] [illegible] Et si [illegible]

[illegible] [illegible] tamen limitata
ad [illegible] [illegible] aliud quod est dif-
ferentia et hoc stat quod
[illegible] [illegible] sit [illegible] et
[illegible] Ad rationem dicitur Licet illud
a quo sit abstractio est primo eo
quod abstrahitur secundum sensum
sed non secundum intellectum Et eo
expedit dicitur quod sensus non
est secundum sensum singularis ante
solum intellectum Ad [illegible] Et
nec substantia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] sit [illegible] procedit
corruptibile Et actus [illegible]
qui est in anima fundatus in na-
tura quod [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] [illegible] Ad primo
huius dictum est secundum expositionem
aliam Licet [illegible] quo adaccidit [illegible]
[illegible] Et [illegible] [illegible] sunt
[illegible] Ad rationem respondetur
Licet non est simile de deo in-
tellectu nostro quia deus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] Et ideo in materia-
litas eius [illegible] non impedit
[illegible] deus intelligit intuitive
singularia distinctissime sed
[illegible] Et non [illegible] [illegible]
[illegible] intellectus nec [illegible]
[illegible] in qua [illegible] sit in
speculo [illegible] Et non est
de [illegible] [illegible] et ideo non est
simile de intelligentia [illegible]
quia [illegible] [illegible] et [illegible]
quia [illegible] solum influxum
et [illegible] non solum [illegible]
[illegible] singularium Et contra
hoc possit obici Nam
ex illo sequitur quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] per sequela quia
[illegible] possibile in natura Et
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

Et ex hoc sunt in notitia ipsius omnium
singularium per hunc actum cum
hoc deducitur non continuatur
illa. Et ipse non est hoc ... primum
continuationis et intellectus si fuit
intellectus separatus quod intelligeret
omnia per hanc quam in quantum
videret. Notandum unde hoc libro
quod intellectus solum intelligit
vel non dicere quia solum eius
sic et intellectus ipsius solum et non sin-
gularium propter duo inconveniencia
que sequuntur ex illo. Primum quod con-
tinuatur cum phantasmatibus
et fiat solum quod in continuatione
erit infinita phantasmata ex
quod anima per hanc et continuationem hanc
continuationem non habet certam
nec est ad eundem. Et ideo unum
hoc libro. Et intellectus solum ipsius
continuatur semper certe. Et
ipsi illas dicit intellectum
solum. Singularia autem intel-
ligit ingenium sensibilibus
conveniret. Et ingenium ex ipsis
solum capitur esse unum ipse
intellectus ... sicut unum. Et tunc
non continuatur fiunt singula
nisi particularia. Secundo ad tertium
quod intellectus est per se. Et intellectus
non intelligit ipsius acqui-
situs si per phantasmata et scientia
in nobis. Ad primum dicitur
Ut intellectus quod anima
omnium impressa est in materia
ultima actu non includit ...
sed et totum. Unde unum
quod continuatur sunt quod est in
actu ... ideo et non inventa.
Ad intellectum in per continuatione
cum phantasmata. Et hoc dicit
ad phantasmata. Et forme in
sensibus non continuantur sunt unum
sensibilium formis ~~infinitis~~ ... exemplo
hoc propter sensum et dicitur magna
distinguendo et a forma separata
Et in hoc quod forma separata
continuatur omnes formas in
sensibilibus per unam et quod sunt ...
unde oportet continuatur sunt quod est in
actu. Ad aliud dicitur quod non est
simile de intellectu nostro et de
non phantasmata quia non phantasmata est
per phantasmata et non est ... est in
... propter est totum ... per
determinationem sine forma dicitur
sibi esse sensibilem. Secundum intellectus in
non habet esse sensibilem aspectus
nisi hoc sed non ex forma. Et
cum ... sed eius ...

Utrum predicamentum intellectum est ...
sit quidam ut forma aut sit
in corpore solum esse separata simpliciter
quod non ... et dicitur
quasdam opiniones ...
quas ... habuerunt et hoc
de anima humana intellectiva. Et
quidem ut Alexander posuerunt ...
esse ... in ... et
corruptibile ad corruptionem et similiter
dixerunt intellectum esse virtutem
corporis et corruptam ... quod
dicit ... in hoc quod ...
quamdam animam separatam ...
sic actu et hoc ...
id de anima intellectiva humana.
Et Commentator ... et essentia
solum omnes sunt formae
corruptibiles et hoc ...
separate aliquam intellectivam ut
intellectus. Similiter de intellectu
dicit autem in hoc quod sit unus
in nobis et incorruptibilis et
dicitur esse separatus. Alia fuit opinio.
Et predicamentum intellectivum ...
est quod forma assistens
corpori sit intelligentia assistit
corpori et est solum ex ...
separata. Et hec opinio fuit
... unum intellectum

modis habentibus corporeitatem
ideo non sic moto orbi et ideo sic
forma motore. Contra hoc opponitur
dicit aliquis quod omnia quecumque
anima et corpus sunt unum
aut sunt secundum esse separata sicut
necessario dicitur et figura. Videtur
ideo esse quod figura cere non est
cera vino dividit cere superficie
habent ad habere figuram et si-
militer intendo non esse. Et ita
et secundum esse separata a cera. Et ergo
de intentione philosophi quod sicut figura
cere et cera non sunt secundum esse
separata ita etiam non anima intellectiva
est separata a corpore secundum esse.
Respondeo quod primo [illegible] sentitur
[illegible] et [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
operationes [illegible]. Et operatio
[illegible] procedit a sua forma ergo
anima intellectiva est forma corporis
humani [illegible] et intellectus
[illegible] operationis [illegible] sicut. Et
dicitur quod primo intellectum per
accipi duplicem sicut quod
est aliqualiter ex principiis [illegible]
[illegible] [illegible] intellectiva et
[illegible] secundum esse non [illegible] [illegible]
quod intellectus [illegible] forme [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Dicitur primo intellectum [illegible]
[illegible] anime intellective ut
[illegible] dividit et [illegible]
[illegible] et [illegible]. Et sic
[illegible] [illegible] est separata secundum
esse a corpore [illegible] [illegible]
primo sic quod non sic forma
et perfectio [illegible] corporis.
Et ipsa non est separata secundum
esse a corpore ut patebit in
[illegible] humana [illegible]. [illegible]
sic. Et [illegible] [illegible]
subsistens non dependens
in esse a corpore secundum potentias

esse sine corpore et ipsum primum
intellectum secundum esse est separata a
corpore ut patebit. Exemplum [illegible]
sicut. Alteri respondetur quod
forme nobiliores et perfectiores
magis dominantur materie sive et plus
[illegible] eius potentionalitati et
magis eam [illegible]. Plura
exempla cum [illegible] sicut
ut forma vel [illegible] magis
[illegible] materie quam forme ele-
mentorum et forme magis quam
[illegible]. Et [illegible] magis
quam [illegible]. Et hoc patet ex
[illegible] et [illegible] [illegible] quod
magis movetur et agitur quam
[illegible] et pluribus modis
secundum spetiem distinctis. Et ergo [illegible]
[illegible] [illegible] in aliis [illegible]
[illegible] quam [illegible] [illegible]
mobilibus non sunt mobilia quod
[illegible] applicate [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] magis
[illegible] [illegible] [illegible]. Et hoc patet
quod forma intellectiva [illegible] [illegible]
alias formas naturales maxime
super materiam elevatur. Prima plus
[illegible] potentiam sive materiam quam
aliqua alia forma naturalis
eo quod facit corpus humanum
[illegible] moveri pluribus modis
quam aliquod aliud corpus naturale.
Et [illegible] ultra sequitur. Et
[illegible] omnes formas naturales forma
intellectiva humana est maxime
[illegible]. Prima [illegible] tamen dicta
[illegible] est maxime super materiam
elevata. Et [illegible] est magis
abstracta quam alie forme
[illegible] sunt plus [illegible] materie
[illegible] [illegible] respondendo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
intellectiva humana est
cuius esse ipse subsistens
[illegible] quia sic se habet [illegible]
[illegible] [illegible] sic se habet ad esse

eo quod propriam operationem requirit
propriam formam sicut requirimus
... ut dicit primo phisicorum
Sed anima intellectiva habet
propriam operationem quam non communicat
corpori. Nam intelligere eo quod
intelligere non exercet per aliquod
organum corporale sicut declarat
plenius in libro tertio. Ergo sequitur quod est
Videlicet esse per se et subsistens.
Quod anima talis est habens per se
aliquam actionem ...
... dicit eo quod secundum
philosophum in libro de anima ...
Quod intellectiva est quedam
res divina desuper descendens
ergo sequitur quod habet esse per se
et subsistens eo quod actio
et productio sunt ... et
subsistentium ut ... in ...
Ex quo sequitur quod anima humana
manet in corpore ... a corpore
separata. Nam primo huius dicit
in textu ... quod si aliqua sit
forma in corpore habens aliquam
propriam operationem quam non communicat
corpori illam contingit separari
tamquam perpetuum a corruptibili. Sed
etiam dicta anima humana
habet propriam operationem ...
Quod anima humana neque
... corrumpi per se neque per accidens
ergo est incorruptibilis ... sufficienti
divisione ... quia ...
non est ... et forma ...
est ... neque ...
Nam sola ... et
forma et ...
corrumpuntur per se ...
... fit per separationem forme
a materia ... alia ... in
primo de generatione. Nec per
accidens corrumpitur sicut alie for-
me ... ad
corruptionem corporis in quo sunt
quia illud quod habet esse

per se non corrumpitur per accidens sicut que
habent per se esse eo quod est quid
subsistens ut supra est dictum
ergo est non corrumpitur ad corruptionem
alterius. Et ideo dicit sic
quod nulla alia forma ...
ab anima humana est per se subsis-
tens. Unde nulla alia habet
aliquam propriam operationem quam non
communicat corpori ut ...
de singulis. Et ideo est omnes
alie forme corrumpuntur per accidens
corrupto corpore. Sequitur et quia
ex dictis quod anima intellectiva
humana dependet ...
in ... [illegible] alias
Nam omnis forma dependens
a materia dependet a materia in esse
et in operatione. Sed anima humana
neque in esse dependet a materia eo
quod ... per eius separationem
ut ex dictis. Neque in operatione
eo quod habet propriam operationem
quam non communicat corpori et quam
non exercet per aliquod organum
corporale ut ... patet ex dictis
de hac ... que est intelligere
... Et licet quidam mo-
derni non valeant aliter
... ... propter ...
anime intellective ... ...
... quam habet propriam
operationem tamen hec nulla est
... quia ... per
... magis ... in-
tellectum ... in ...
... Et ... hec quo
ad ... intellectus quia ...
sic ... est ... quod philo-
sophi considerant ergo est ...
... ut est per ... sed humi-
... quod intellectus est unus in
... quo ...
plenius in hoc libro ...
... considerationem aliter ...
in ... ad ...

et apparet sicut quod est phisice
considerantibus. Talis probatio
hec continens sic quia omnis
forma educta de potentia materie per
terminatam eo quod in ea depen
det totaliter. Sed sic non est de anima
intellectiva humana. Ergo ipsa
non est educta de potentia materie
secundum famosam positionem catholicorum et philosophorum
et philosophorum secundum theologos
vocantes creationem. Quod autem
aliqua talis productio sit manifeste
patet per hoc. Prima aliquod
est ens illuminatum quod est
causa totius entis et omnis pas
sionis entis ergo hec in sua
actione materiam presupponit.
Si ergo presupponeret materiam tunc
non esset causa materie et simili
ter si presupponeret motum non esset
causa motus. Prima autem
secundum veritatem ponendam [illegible]
est causa omnium ergo in sua actione
et causatione nichil presupponit
secundum quod est causa omnium producit
ergo aliquid ex nichilo sed
nichil presupponit et in secundum
fidem nostram. Et in hoc excedit
causam naturalem que solum primo agit
per motum et mutationem et ex materia presupposita.
Primum videlicet intellectum sicut
quod [illegible] agens artifi
ciale naturale et delimitatum. Ex
illa extra eius excedunt se sicut
magis et minus perfectum sic quod
illud quod est perfectius quod
in sua actione minus presupponit
aliud autem imperfectius quod
in sua actione magis presupponit.
Et inde illa [illegible] agens arti
ficiale est imperfectius quia pre
supponit totum naturale [illegible]
eius productum sed formam in
[illegible] quod naturale [illegible] forma
[illegible] Naturale
autem agens perfectius quia

in sua actione solum presupponit
materiam producendo solum naturalem.
Prima autem causa est excedens
excellentius [illegible] omnes
gradus ergo nichil presupponit
in sua actione quod natura est. Causa
autem naturalis solum presupponit
unum scilicet materiam ergo prima causa
nichil quod unum presupponit
et ergo hoc est magis [illegible]
ergo quod ipse valeret aliquid
producere ex nichilo. Et con
firmatur et hoc. Nam sicut
omnes concordant philosophi mathematici
et antiqui prima causa est
eius nobilius perfectius et dignius
et melius quo melius excogi
tari non potest ut declaratur
[illegible] Si ergo non posset aliquid
ex nichilo facere tunc eo me
lius posset excogitari ut ex
[illegible] hoc quod faceret
aliquid ex nichilo. Et sic dicitur.
Contra illa tamen dicitur primo
philosophice. Ex nichilo
nichil fit secundum naturam [illegible]
quod communis dicit [illegible]
[illegible] quod [illegible] loco
Nam dicit ubi [illegible]
[illegible] presupponit subiectum
et fit per motum et mutationem.
Sed hoc [illegible] quod
secundum [illegible] aliorum [illegible]
[illegible] qui abstrahit a
motu et mutatione et ponunt
causam totius entis [illegible] naturam
et formam aliquid ex nichilo
producere. Et ergo quod [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] tales producunt [illegible]
[illegible] primo quia non presupponit
subiectum sed producunt [illegible]
secundum [illegible] aliquid ex nichilo
producunt. Tertio quia non pre
supponunt motum et mutationem
sed in instanti producunt [illegible]

Secunda conclusio anima intellectiva
est humani corporis forma in
dividua [illegible] dans esse substan-
tiale [illegible] quia propria operatio ho-
minis per quam ab aliis animalibus
distinguitur est intelligere
et in qua summa [illegible] consistit
felicitas. ergo oportet quod huiusmodi
operacio sit a forma substanciali
hominis a qua homo recipit
speciem. Item [illegible] opera-
cio que fluit a propria forma
speciei ut [illegible] Et
constat quod [illegible] est anima
intellectiva [illegible] ergo [illegible] in
[illegible] forma corporis hu-
mani non solum forma assi-
stens [illegible] humane
sit intelligencia [illegible] est
forma orbis eo quod a forma
extrinseca res non capit speciem
eo quod res consequitur speciem
suam secundum naturam ~~secundum res conse-~~
~~quitur suam secundum naturam~~ et non secundum
naturam extrinsecam. ergo oportet quod for-
malis a qua homo capit speciem
et [illegible] sit de natura intrinseca
et essentia hominis. Tercia con-
clusio quod sic homo et sol ge-
nerant hominem ut dicitur [illegible]
[illegible] forma
in [illegible] plura [illegible]
forma [illegible] hominis per quam
differt ab [illegible] anima intellectiva
ergo sequitur quod anima intellectiva
est forma [illegible] et substancialis
hominis dans ei [illegible] hominis
[illegible] et substancialem. Quarta con-
clusio [illegible]
sit [illegible] est [illegible]
[illegible] plures [illegible]
plures [illegible] actio [illegible]
[illegible] actionem [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] modo [illegible]
[illegible]

[illegible] Et constat quod [illegible]
non [illegible] hominis [illegible]
non sit operacio [illegible] hominis
[illegible] eius operacio [illegible]
[illegible] posse [illegible]
[illegible] hominis posse
[illegible] Prima non quia ei [illegible]
se [illegible] eo quod homo sum
[illegible] non intelligere [illegible]
ergo quod [illegible] Et
[illegible] propterea
ergo anima intellectiva est forma hominis
et [illegible] et forma
dans ei esse substanciale [illegible]
sit [illegible] et [illegible]
[illegible] una eo quod
forma [illegible] non
[illegible] substancialem [illegible]
[illegible] sic intelligencia
orbi et sic homo non haberet
animam [illegible] unam speciem
quod est absurdum dicere. [illegible]
[illegible] non
non est actus corporis et [illegible]
[illegible] si est [illegible]
tamen actus [illegible]
[illegible] Sic
Prima sic intellectus esset
actus corporis et forma eius
haberet aliquod organum
sicut et sensus quod organum
haberet aliquam determinatam naturam
corporis. Et per consequens intellectus
esset determinatus et restrictus ad
aliquam [illegible] sicut visus
restrictus est ad colores. Et non
esset [illegible] animam intellectivam
quod est falsum et contra [illegible]
[illegible] quia sic intellectus esset forma
corporis [illegible]
[illegible] Prima forme substanciales
materiales individuantur et [illegible]
[illegible] et [illegible] materia
[illegible] corporali [illegible]
singulares et individuantur. Et
[illegible] forme

q(uod) e(st) principium illius actionis
No(n) g(e)n(er)atur plurimum for(ma)
q(ue) e(st) actus corporis non eius ad
sensus s(ed) s(ecundu)m prius dicta intellectus
prime et directe g(e)n(er)at ut
Singularia aut(em) solum reflexe
eo non p(er) se [illegible] forme corporis
corporalis Sed contra dicta obicit
dicit et Et primo q(uo)d [illegible]
p(ri)mo sic Omne p(er) se subsistens
e(st) h(abe)t aliquid s(ed) anima intellectiva
non e(st) h(abe)t aliquid non est se
separata s(ed) p(er) separata [illegible]
non e(st) p(er) se subsistens Sed sic
quia [illegible] non [illegible] p(er) se op(er)ari
dicit (?) [illegible] p(ri)mo huius qui
dicit animam tristari [illegible]
intelligere [illegible] eam texere
vel edificare s(ed) [illegible]
e(st) [illegible] ad ostendendum [illegible]
esse Secundo sequi(tur) q(uo)d [illegible]
anima intellectiva non h(abe)t
[illegible] esse et p(er) [illegible] non est p(er) se
subsistens Confirmatur h(oc)
Nam o(mn)is [illegible] intellectu(m)
[illegible] fantasmata speculari
ut [illegible] in hoc 2o s(ed) fantasma
h(abe)t [illegible] et organum ad
corp(us) eo q(uod) [illegible] factus
[illegible] solum actu ut [illegible] e(st)
in fine huius 2e Sequi(tur)
ergo q(uo)d intelligere non est
[illegible] op(er)atio anime [illegible]
[illegible] et simul [illegible]
Et p(er) [illegible] sequit(ur) q(uo)d
non sit p(er) se subsistens [illegible]
e(st) [illegible] s(ed) [illegible]
[illegible] ut [illegible] sic alie
forme [illegible] Deinde [illegible]
[illegible] alias [illegible]
sic [illegible] intellectus e(st) sepa
[illegible] cognoscibilis corp(or)is
e(st) a(c)tus Et p(ro)pter hoc [illegible]
[illegible] ut forma eo q(uo)d for(ma)
e(st) actus sui corp(or)is Confirmatur
q(ui)a sic [illegible] sequitur [illegible]

[illegible] speciem intelligibilem [illegible]
[illegible] [illegible] dicitur in 3o de anima quod
[illegible] recipit illud q(uo)d recipit
ut e(st) [illegible] q(uo)d [illegible] in 3o dicitur
Sed ergo [illegible] in intellectu(m) [illegible]
forma corp(or)is et actus eius [illegible]
sequitur [illegible] materie [illegible] p(er)
q(uo)d recipit speciem intelligibilem
[illegible] Secundo sic anima e(st) actus
corp(or)is [illegible] [illegible]
[illegible] e(st) [illegible] eius ut ex 2o
huius Sed ergo [illegible] in intellectu(m)
[illegible] corpori solum esse ut for(ma)
[illegible] [illegible] sit [illegible] eius
[illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] Tertio sic
[illegible] e(st) [illegible] forme ad
materiam [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] recipit
esse simplicium a forma s(ed) non
sit [illegible] [illegible] [illegible]
Nam [illegible] non e(st) p(ri)ncipium [illegible]
s(ed) solum [illegible] Sed sic s(ed) q(uo)d
p(ri)ncipium intellectivum [illegible]
sui simplicitate non [illegible]
[illegible] sit [illegible]
q(uo)d [illegible] est [illegible]
ut in 3o dicitur [illegible]
[illegible] corpori [illegible] ut forma
Et sic [illegible] intellectivus [illegible]
non habet [illegible] [illegible]
corpori ut forma Sed [illegible]
anime [illegible] corpori ut for(ma)
Contra hec [illegible] e(st) non e(st) [illegible]
sua causa s(ed) [illegible] anime e(st)
effectus essentie eius Nam
[illegible] plus dicta [illegible]
[illegible] [illegible] anime [illegible]
[illegible] anime e(st) [illegible] non [illegible]
e(st) est [illegible] eius Sed [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] dicit [illegible] Sequit(ur) [illegible]
[illegible] anima intellectiva [illegible]
[illegible] corpori ut forma Ad
illas obiectiones respondet [illegible]

adprimum quod hoc aliquid dicit
tripliciter primo pro quocumque subsi-
stente sive hoc sit quod comple
tum in natura est sive sit
pars alicuius speciei Et sic anima
intellectiva dicitur subsistens
et est hoc aliquid Secundo acci-
pitur quod est completum in natura
sua et non includit imperfectionem
partis et sic anima intellectiva
non est hoc aliquid quia est non
completum sed pars speciei humane licet
sit subsistens Ad tertium dicitur
quod plures in hoc primo loquuntur
secundum opinionem antiquorum Anima
est hoc est considerando eius quid
loquuntur secundum opinionem aliorum ipsi
quod tamen adhuc ubi habet
corpus in terminorum propriam Et
in primo huius non dicit Plato
animam intellectivam habere aliquam
propriam operationem sed in libro 3o
de anima huius opposuit secundum
opinionem aliorum intelligere
esse operationem quandam corporis et anime
Ad tertiam dicitur et sic exponunt
dictum est quod intellectus venit secundum
cognitionem partium perfectam licet
et non posse quia per separationem
intelligitur sive fantasmate
Quarta autem alia et natura ipsius
ad ultimum complectam declarant quod
intellectus per potentiam intellectum per
capitur et partitur non venit et tamen
corpus ut actus vel ut forma
sed est accipitur secundum esse separatum
in brevius solum anime ad hoc
hoc stat quod intellectus vel perfectus
intellectus ipsius non per animam
quod intellectiva vivat et vel
ut forma sed quod est vel per
Ad ~~[illegible]~~ Se-
cundum ad complectam ultima que
arguunt contrarium anime intellective
et non posse unum esse ut forte
eo quod est simplicitas intellectum

perficit intellectum capit et propterea sic
causa est simplicitas effectum et
quod non videtur unum quod per essentiam
effectus Unde intelligendo causa
in aliis secundum specialiter producit effectum
specialem sed non specialem ut celestis
species dicit astra in fluentias
Et tamen esse simplicior in hoc
quod omnis intellectus est separatus quod
neque generatur corporeo ut actus in
neque ut de unus organum Unde
anime intellectiva licet per se sit
simplex sed tamen aliquid
corporeo tamen in hoc quod est corporis
tenporalis forma vel actus Quantum
autem quod multum dominatur Item
materie ultra alias formas
hic est semper magis elevata et separa-
torum secundum quod Et in hoc est intellectus
ponitur in anima et fundatur
in ista tamen superior pars eius
Et ideo est non valet quod intellectus
efficiat speciem intelligibilem inquantum
sic accipiebat scilicet et unum
ponere tamquam in medio eius
perficiendo Item alias scilicet dicitur
tamen intellectus est simplicior
tamen anima et tamen medium
perficiendo speciem intellectivi et actum
intellectivi Ideo est actus intellectus
consequitur et intellectus Et ideo est
species intellectivi animo dicitur intellectus
accipitur ab intellectu ipso et de se

Quod extraleamus intelligibile
recipiat ipsum intellectum Pro
quo movetur Unde autem est quod
in libro comparat intellectum ad spiritum
probando ipsum esse unitum in corpore
non per comparationem ad spiritum Primo
ostenditur quod unitur in corpore
unde quod adesse et sine comparatione
ad alterum Primo declarari
secundum quod in libro plures per
quod dicitur intellectus esse primo

in hoc dicit. Et excellens sensibile
debilitat et corrumpit sensum sed excel-
lens intelligibile non debilitat
intellectum sed magis perficit
inspiciendo illius dicit primo in
textu. Et sensus post magnum
sensibile non bene iudicat. Exemplum
ut post magnum sonum auditus
non percipit parvum sonum similiter
tactus post magnam caliditatem
non bene percipit remissam. Et hoc
non est alia causa nisi quia intel-
lectus et [illegible] sensus [illegible]
sensus habet se tamquam quedam
medietas et formalis proportio
sensibilium ut tactus habet se ut
quedam proportio et formalis me-
dietas inter qualitates tangi-
biles. Et hoc patet ex illo quia
debita dispositio sensus semper consis-
tit in medio dispositionis extremorum. Et
propter hoc tactus excellens fri-
gidus male tangit quia in eo
non salvatur media proportio. Et
patet quod sensus non habet se penitus
passive et ut pura potentia ad
sensibilia eo quod in medio tactus formalis
[illegible] sensibilium in claudendo con-
trarietates sensibiles sub certa
proportione et remissione et ideo sensus
non est omnino denudatus a forma
vel qualitate sensibili propter quod
aliqualiter actu se habet ad
sensibile. Intellectus autem habet se ut
pura potentia ad intelligibile quia nichil
primo intelligit priusquam intelligat
aliquod intelligibile et ideo illud
quod dicitur in textu quod intellectus ad
intelligibile idem est actu [illegible]
consimiliter id quod prius est vocatur
et illud in libro dicitur quod intellectus
ante receptionem specierum intelligibilium
habet se ut tabula rasa in
qua nichil est depictum. Et ideo
quod organum sensus includit
qualitates materiales et sensibiles

et propter hoc est virtus corporea. Sed
pura omnino separata a materia et ab
potestatibus sicut qualitates
elementales ut de [illegible]
Et ideo sensus ab excellenti sensibili
debilitatur et corrumpitur. Unde
excellens a sensibilibus dispositionem et
corrumpit debitam [illegible]
et dispositionem organi sensus. Et
excellens intelligibile non corrumpit
sed magis perficit intellectum. Unde
sicut dictum est intellectus habet se
ut pura potentia ad intelligibile. Ideo
de quanto aliquis actus est perfec-
tior et excellentior de tanto magis
perficit potentiam. Et ideo suscipit
receptiones alicuius quia
non est passio corrumpens
[illegible] quia elemen-
talibus. Sed intellectus non est
[illegible] ut exclusus [illegible]
Alia differentia quam ponit inter
sensum et intellectum est quod sensus
est virtus operans mediante organo
corporeo. Intellectus autem
non quia sicut plus dictum est
operatio intellectus est intelligere
fit sine omni organo. Tertia differentia
est quod intellectus per receptionem specierum
intelligibilium fit habi-
tuatus et sciens sensus autem per
receptionem sensibilium non fit sciens
Quarta differentia est quod intellectus semel
habitus potest operari per se ipsum
sine presentia intelligibilis potest enim in-
telligere preterita presentia et futura
sed sensus non potest operari sine
presentia sensibilis. Et in hoc apparet
nobilitas et immaterialitas intellectus
quod non potest intelligere nisi
prima et corporalia sibi obiecta
Quinta differentia est quod intellectus
semel habitus est in potentia
ad intelligendum se ipsum sensus
autem se ipsum non potest sentire
[illegible] ideo [illegible]

Intellectus autem non [illegible] ut patet [illegible]

perficit

diuersis magna differentia inter
sensum et intellectum. Et quod possibile
sit unum organicum et materiale
intellectum uero non. Istis rationi-
bus respondetur et adqueritur quod
licet sensus excellens sensibile cor-
rumpat intellectus ab excellenti
intelligibili perficitur et unius ratio una
pro parte. Una sensus est virtus
organica et materialis in corpore et exce-
dens excellentia que sunt pro-
portione et corruptione sue ar-
monie et dispositionis. Sed ca-
pere patet quia intellectus est virtus
immaterialis et ideo non consistit in
his que ad misticae aguntur
et patiuntur corruptione et ideo ex
abintelligibili non corrumpitur sed
magis perficitur tamquam forma
a suo actu. Et ideo est intellectus
recipiendo suum intelligibile recte
intelligendo excipit se et non pas-
sibilis et non patitur corruptione
sed solum perfective recipiendo et
non inficiendo. Sed contra dicta
arguitur. Nam impudenter (?)
dicitur quod intellectus habet
se ad intelligibilia sicut sensus ad sensibilia.
Una autem sensus ab excellenti
sensibili corrumpitur sequitur ergo
quod unum sit de intellectu. Et
sit omnis forma passiva pre-
supponit determinatam et propor-
tionatam agentis materie aliud
plura deterrent agentis
ad passum debent proportio. Sed
excellens intelligibile non est
proportionatum ad intellectum nostrum
ex quo nostrum simpliciter quod est ex-
cellens. Ideo corrumpitur in-
tellectum et per consequens vel ipsum est
sensivum et corruptivum. Et con-
firmatur hoc. Nam experimentum est
quod intellectus circa magna intelligibilia
fatigatur quia aliquis excedit
se circa alta intelligibilia circa

fatigatur quod circa queritur. Et ergo
sequitur quod est ex quo principium corruptionis
sui a tali intelligibili. Una fatigatio
disponit ad corruptionem. Ideo sic.
Nam dicit aristoteles .2o. methaphysice:
Ut intellectus habet se ad manifes-
tissima nature sicut se habet oculus
et lumen et ad alia excellentia
intelligibilia sicut oculus noctue ad
lumen solis. Sequitur ergo
quod excellens intellectum nostrum ledit et a
tali excellenti et exquisiti corrumpitur.
Et confirmatur. Nam intellectus
est quod circa metaphysica intelligendum
ideo excellens intelligibile tenet
ipsum ab aliqua illa mente et per consequens
corrumpit ipsum. Sic excellens
sensibile corrumpit sensus et ex-
cedit ipsum a sua mente et a sua
recta dispositione. Ad istas obiectiones
respondetur admittendo quod in
omnibus simili se habet intellectus
ad intelligibile sicut sensus ad sensibile
sed solum in hoc quod utrumque
illorum potentialiter habet se passive
ad suum obiectum. Una autem sensus
est virtus organica ideo corrumpitur
improportionato obiecto sed sic non est
de intellectu. Nam ipse cum sit
virtus simplex et eque facultas
sit immaterialis et impassibilis in
se. Ad 2m dicitur quod proportio
passiva est determinata tamen ad agens
sit quod est impotentia ad recipiendum
ipsum et quod patitur ab eo circa ea
quod passio est qua recedit (?) ipse in
potentiam actus quia cum intellectus
sit virtus immaterialis non potest
recipere aliquam actionem corrup-
tivam. Ideo solum receptive et per-
fective patitur a suo agente
vel ab intelligibili. Ad aliam
dicitur quod in fatigatio in
nobis venit ex parte fantasie
intellectui subservientis que virtus
fantasia est virtus corporalis

Ad alia dicitur quod ymago
est similitudo non intellectus ad
stellas separatas et oculi noctue
ad lumen solis. Nam sicut
oculus noctue debilis existens
fertur per in medio radios solis
propter debilitatem eius, simi-
liter intellectus noster per
intelligere stellas separatas in
suis centris. Et ideo dicunt
doctores isti non movetur quod in-
tellectus noster de substantiis separatis
quod aliquid est et non habet co-
gnitionem positivam sed solum privativam
quia non comprehendimus quid sunt
sed quid non sunt ut quod deus
non est corporeus nec extensus nec
est in loco. Non est simile enim
Nam lumen solis correspon-
dens oculo noctue corpus est agens
in aere separata oculo et in alio
sed substantie separate dicuntur in natura
sunt et eorum non intellectus eo-
rum agunt in aliquo sed corrump-
tione. Ad confirmationem dicitur
negando antecedens. Et ideo quia
excellens intelligibile non cor-
rumpit intellectum ut sensibile excel-
lens sensum sed magis perficit ipsum
et ideo eius non corrumpit intellectum
anima.

Utrum unus et idem intellectus
sit in omnibus hominibus.
Arguitur quod sic. Secundum quod movet
opinionem Commentatoris de intellectu
possibili. Et arguitur sic.
Primo intellectus non multipli-
catur secundum numerum in una specie
nisi sit dependens a corpore et sim-
pliciter. Et non est dependens a cor-
pore ut habetur in libro isto
primo intellectus est separatus. Et
quia ars dicitur in tertio
intellectus esse separatus ...

videtur Commentator. Nam intellectus
hominis est quedam intelligentia
separata. Una et eadem omnibus
hominibus sit una est intelligentia
separata in qua haberet corpus
celeste quod dicit Commentator.
Ex talis intellectus coniungitur
et continuatur homini ratione
phantasmatum est obiectum eius
per intellectum agentem Averroys.
Et preterea salvabat Commentator
quod scientia sit eadem in intellectu
sicut Socrates et Plato ambos
sit idem intellectus. Nam
aliud est phantasma in anima
Socratis et aliud Pla-
tonis eo quod phantasia sive vis
cogitativa non est eadem diversorum
hominum. Sed hec opinio est falsa
et contra rationem. Primo intellectum est
sicut quod quando unum principium
agens et duo instrumenta utilia
dividit duobus modis agent
ut agens est unum et actiones
diverse. Sed non instrumentum
est unum et agentia principalia
sunt duo vel diversa tunc
agentia diversa sunt plura et non
una. Sed quia multi homines
per unam tantum tradunt navem
ubi est unum instrumentum et plura
agentia principalia. Et anima est
instrumentum. Et similiter etc.
nichil quod dicit una ratione
navis. Sed non principale agens
est unum et est instrumentum nec est
agens dicitur unum et est
agens. Ut qui fabricat vulva (?)
malleos. Utraque ratione ...
Sed intellectus est principium
unus non per partes anime et
animam per se continue obe-
dit et desinit ei. Et hoc
sequitur quod si Socrates et Plato
haberent unum intellectum sic
dixit Commentator quod eorum sunt

unum intellectum eo quod potentia est
instrumentum operationum anime
unum ex eo tamen. Et adventu
instrumenti sequitur unitas
actionis licet predicta opera
sint diversa unum expedienti
idem Sed in quo est dicendum Ex
ultra et potentia sunt unum intellectum
exemplo sunt unum diversa primo
uno sanie modo habent dicere
in quemlibet et dicere superius et
plane etc. unum intellectum
sunt unum. Verbi gratia affirmant
quod responsalis Et non tamen
unum est intellectum in omnibus
hominibus Et ad multiplicatum
corporum hominum sunt unum
multiplicatur per quod intellectus in
homine et quidem est et ut sicut
terra dictus intellectus per unam anime
intrinsece unum corpori in quo hoc licet
unum ad potentiam intellectus est separatus
sicut forma materie in aliis sunt multi-
plicatorum sunt modo tamen non et per plures
in pluribus corporibus hominibus unum
est intellectus. Et pro sicut sunt corpora
ad que applicantur ita sunt tamen eo partes
ad eorum partem sicut in populo et quod
anima sit separata et dividitur animalium
sunt separatum eo quod anima licet locum actus
et ceteris etc. Sed contra
ita dicto prius de diversitate quoniam
ex anima intellectiva quod est simpliciter
et quod una anima intellectiva divinitus sit
diversa hominum sicut unum. Item unum
corpus perfectibile sed una perfectio sibi
correspondens unum corporis quod tamen
intellectus sit perfectio prima corporis humani
eo quod ab eo causatur prima hominis
unum est sicut quod intellectus est perfectibilis
hominis tamen sunt per omnem intellectum. Item
unum quodque tamen sunt propriam operationem
eo quod anima est principium vite unum est
et cetera. Et perfectibile tamen proprietatem licet
vita est primo ad materiam unum
non sunt mors alterius primo oppositum

corpus unum quod perfectibile tamen licet propriam
animam non est intellectualis est quod intellectus
sit in potentia proprium animus ut dicit
Aristoteles secundo physicorum. Ergo primo
sit esse substantia anime intellectiva Ita
non est per alia anima propriam cadaver
substantiarum unum corpus de generatione primo
in implicatur ad unum et plures
una propriam. Item quod intellectus sit
propriam animus ut dictum est et anima
intellectiva humana ad unum hominem
Et quod est necessario intellectum per intellectivam
primo sicut oppositorum amatorem opposita
quod in predicta tollet de unitate
et in vita humana Item unitatis
et diversitatis quia oppositorum intellectus
Dicta ille sunt propter in omnibus homi-
nibus Et quod omnes humani
diversitas et unitas et alia docet
tota philosophia moralis ostendens
laborem hominum consequentibus premia
Malorum autem mala Et quod vellet
dicere animus de una amatore
quod unita diversificata in hominibus sunt
intellectum propter unum diversificatur
et non sunt intellectum agentem quod ponit
est unum in omnibus hominibus quod illa
unita et diversa plures sententie
... in hac vita et non post mortem
... solum tamen sunt
diversitatem. Item oppositum
loquitur Aristoteles in diversis libris
moralis philosophie ponens post hanc
vitam hominis unita et quod plures
diversitas. Unde in fine primi ethicorum
dicit Et per felicitas quod sanctimonia
hic unde et vitas ut post hanc
vitam recipiat premia ad ipsum Et
in secundo et sequentibus dicit quod fortis
se tamen dicere exponere periculo mortis
propter virtutis consequendam Sed
non ponit vitam post hanc vitam
non sufficeret hoc Item
vita post mortem quia non consequitur
virtutem sed perderet virtute. Item in
tractatu de pomo et morte dicit

aristoteles v ethicorum peccat[...]
non redit ad primum unde exeunt
secundum patet 1o ethicorum ponit aristoteles
aliquam summam felicitatem quam
ponit esse quoddam optimum et per se suf
ficientissimum sed talem non potest ha
bere homo in hac vita propter infinita
pericula contra [illegible]. Secundo quod possint
vita post hanc vitam sed modo longius
dicit aristoteles intellectum esse perpetuum
et generis corruptibile. Ergo
in fine libri ii dicit quod separa[tur]
hoc absque intellectus a corpore
et aliorum [illegible] organis tanquam perpetuum
a corruptibili. Sed intellectus ab intellectu primo
est vita hominis eo quod anima intellectiva
est [illegible] homo vivit et intelligit
secundum quod aristoteles post ad [illegible]
homines quod anima intellectiva. Tertio
hoc dicit aristoteles posuit homines
animam generalem [illegible] dicit
quod homo generat hominem sol et homo
generales est corruptibiles ex [illegible] de
generatione. Tertio dicit generatione dicit
aristoteles [illegible] impossibile est quod [illegible]
tum in [illegible]. Quarto [illegible]
ethicorum de [illegible] omnium
est mors et reddit [illegible] illa
vita aufferet et privat homines omni
bus bonis [illegible] fortune et virtu
tis [illegible] non esset ponendo vita
post hanc vita [illegible] moneret
bona anime ut [illegible] et virtutes
[illegible] quod aristoteles posuit homines esse
generales et corruptibiles secundum corpus
non autem secundum animam. Una ponit
animam intellectivam esse perpetuam [illegible]
in [illegible] Quinto quod anima [illegible]
post [illegible] vita [illegible]
est [illegible] vita perpetua
[illegible] secundum [illegible] nobiliorem. Verum ad
hanc partem [illegible] et [illegible]
non est [illegible] felicitas
vel penalitas [illegible] exigentias
operum suorum. Ad racionem dicitur quod aristoteles
dicens mortem aufferre omnia bona

[illegible] de morte naturali quod separat
animam a corpore. Ratio ad [illegible]
tant omnes majores [illegible] tenet de
fendere [illegible] publicam [illegible] ad mortem
[illegible] non faceret [illegible] mors natu
ralis aufferet virtutes. Ergo [illegible] de
morte anime qua moritur [illegible]
[illegible] [illegible] abicit. Et primo
[illegible] primum [illegible] modo
sed [illegible] anima intellectiva sicut in
[illegible] non potest [illegible] secundum
[illegible] una species. Et [illegible]
[illegible] dicit aristoteles [illegible]
[illegible] [illegible] continui [illegible]
[illegible] continuitas eo
[illegible] magnitudo [illegible] continui [illegible]
[illegible] quod in [illegible] non [illegible] ali
[illegible] non sunt in
[illegible] in specie [illegible] secundum [illegible]
Secundo sic. Racio si esset multitudo
intellectuum [illegible] quod [illegible]
secundum [illegible] corporum in specie huma
na. [illegible] quod unus multi non
corporum [illegible] intellectuum [illegible]
unus [illegible] unus et [illegible] ut in
[illegible] et [illegible] non appetet
[illegible] ponit [illegible] in
[illegible] Secundo quod [illegible] multi
non potest [illegible] ex multi [illegible] corporum
[illegible]. Tertio [illegible] multi
[illegible] intellectus secundum [illegible]
[illegible] multitudo esset [illegible]
in [illegible] [illegible]
intellectum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] intellectum in
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] in
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] agens
agit secundum [illegible] agit
ut [illegible] secundum [illegible]
[illegible] facit. Et [illegible] quod [illegible]
[illegible] secundum [illegible]
[illegible] qua [illegible]. Et
[illegible] [illegible] ut in
[illegible] [illegible]

et in individuacionis principium sit
ergo sint et in individuacione quomodo sit
Vtrum sit perfectio eius separatus perfecti-
[o]nis veritas et perfectio intellectus intellecto
eciam quia dicit quod unus et eorum
intellectus. Secundus quod veritas et una
propter plures intelligunt secundum quod in
intellectus plures et unus. Nunc autem
sit omnis qui contingebant ab aliquo
alio eo convenire propter nam accidentalia
quia ergo non recipit in alio. Quod
intellectus possibilis corporalis propter
quod et in potentia ad omnes formas
intelligibiles universales quas actu non
dicit Aristoteles in libro 3o quod non
est potencia convenire ab aliquo et recipitur
in intellectu. Secundo in omnibus
est et multi sunt eo aliquid quod
pluribus ut in hominibus materia est
quod et hoc et in pluribus accidentibus
ad hoc quod dicit principium
potest esse plures homines sunt
unus homo. Item contingunt una
natura multorum et magis illud
quod unus et intellectus possibilis nullo
alio quod ut in hominibus dicit quod
non potest multiplicari in diversis hominibus
Septimo ultimo sit. Nichil operatur
nisi per principium et eo quod operato
secundum eo sicut effectus racio
intellectus. Hoc opera ultima intelli-
gencia et proporcionat ad loco
secundum hoc et unus et intellectus qui
in omnibus operatur contendit ad partem
et sic liceat intellectui natura in
habeat materiam eternam sit sicut
materiam in potencia et prout eciam et
non multiplicata secundum diversos
Contra est ad quod formacionem
unius intellectum sint eternorum
corporum intelligibiles recipit communitatis
Item forme materiam ad materiam
suam ut eciam dicit Aristoteles
3o ethicorum. Ad racionem dicendum
quod ad veritatem sit ad
eo sit quod in illo recipit una veri-

tas universalis in hominibus plures recipit eos
quod diversarum animarum quod sunt eorum
et sunt in diversis corporibus quod specialis
dat esse suo corpori. Quod sunt et
diversitatem et illis aliis intelligibilibus
sunt separant a corporibus quod solum
in eis secundum diversitatem eo quod sunt
non sunt amplius forme suorum corporum
intellectus recipit communitatis quod
et prius unum ut dictum est. Ad secundum
dicendum quod ipsa materia et actus
corporis non educitur de potencia materie
et quod potest separari a materia et post se-
paracionem materie post separacionem adhuc
habet inclinacionem ad corpus in quo
fuit individuum unde quod inclinacio
formaliter in se vestigium indi-
viduacionis. Item dicendum quod anima
separata habet individuacionem ab actibus
corporum fuerunt actus et adhuc adhuc
habet naturalem inclinacionem quod in productione
fuerunt individuacio in corpore intellectus
quod possibilis corporis sua recipit tamen
quod est per separacionem ad habet tamen
in se vestigium individuacionis quam
habuerunt in corpore. Ad 3m dicendum
quod possibilis intellectus in sua forma sit
individuacionis non tamen et materialis sed immateria-
lis. Et est potencia immaterialis et ulterius
non sunt et plures possibilis intellectus possunt
intelligere et immaterialiter et plures plurimo
abiecto in pluribus licet secundum eo sit
una individualis et ergo plures intellectus
intelligit. Ad 4m dicendum quod veritas
et adequacio intellectus ad rem sit ergo
et una veritas quod diversi intelligunt
ex eo quod eorum conceptus sunt diversa
ita est intellectus sunt diversi et eandem
rem concipiunt. Ad 5m dicendum quod intellectus
non multiplicata ad multiplicacionem corporum
ut supra dictum est. Ad 6m dicendum quod
intellectum possibilis non dicitur ... ad
hoc quod non ... sensibilium aliquibus
sua intelligibilia recipit et absque
communitate in unus intellectus possibilis uno
alio in corpore. Ad ultimum dicendum

intellectus dr ubique opari sed re
cius operatur et ubique sed ter
cio operatur refert ad eam que sunt
ubique ut ad omnia intelligibilia sed
et omnino quod omne agens et ubique
operari sed in quod tali dr quod pol
intellectus operatur opari in istis in
sensibilibus suo motu non etiam in
fluentia et tamen constat quod non est in
istis insensibilibus etc et per plenitudinem
de agente pertinet quod agit prima
[illegible]

Sed tunc oritur dubium

quomodo species intelligibiles et que ordina
tiona [illegible] veritatem intellectus
[illegible] et [illegible]
intellectus [illegible] sunt quod species
[illegible] [illegible] in ordine ad primum
abstractum et sic ad intellectum etc et in
ordine sunt primum subiectum [illegible]
in ordine ad primum abstractum [illegible]
quo sunt et natura rei etc et [illegible]
sunt primum abstractum sed quiditas
et separata [illegible] abstracta a
materia [illegible] ut et quod [illegible]
[illegible] species [illegible] abstracta accepta
et [illegible] plenitudo [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] sigilli [illegible] in cera et
[illegible] [illegible] sigillo et tunc
representat [illegible] sigilli [illegible]
[illegible] [illegible] cera [illegible] sigilli [illegible]
representat [illegible] [illegible] aliud
metallum [illegible] sigilli
[illegible] in [illegible] ad sigillum
et abstracta a materia et in ordine
ad ceram [illegible] et tunc et [illegible]
[illegible] [illegible] species in
[illegible] in ordine ad abstractum in
[illegible] et abstracta [illegible]
[illegible] representat quiditatem abstracti
[illegible] [illegible] et in ordine
ad primum subiectum [illegible] et tunc
[illegible] species et [illegible] sigilli
[illegible] in cera [illegible]

[illegible]

Rex impressa in [illegible] pro [illegible] sit
memoria [illegible]
dicit intellectum [illegible]
[illegible]
[illegible] intelligit [illegible] memoria
et [illegible]
in intellectu [illegible] memoria
[illegible] ad [illegible]
[illegible] posuit memoriam [illegible]
[illegible] intellectu non
[illegible] memoria et [illegible] species
[illegible] actu non [illegible]
[illegible] actualis [illegible] rei
[illegible] [illegible]
[illegible] dicitur
ad actualem [illegible]
[illegible] aqua [illegible]
[illegible] species [illegible]
[illegible] tunc [illegible] actualem
[illegible]
de novo [illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible] memoria
[illegible] in [illegible] intellectu [illegible]
et organum [illegible]
[illegible] species [illegible] in
intellectu non et organum [illegible]
[illegible] intellectus et [illegible]
[illegible] intellectus [illegible]
species tunc [illegible]
species [illegible] non et [illegible]
[illegible] non [illegible]
aliud [illegible] intel-
lectus [illegible] ad intellectum
agentem [illegible] species
a memoria [illegible]
[illegible] actualiter non [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] intellectu [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] memoria [illegible] memoria [illegible]
memoria [illegible] intellectu [illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible] species [illegible]

et secundum rerum preteritarum. Secundo dicendum quod memo-
ria in parte intellectiva et conservat species
rerum intelligibilium non actu non apprehen-
dendo quas intellectus. Tertio [illegible] stabi-
libus et [illegible]. Quarto memoria
intellectiva et [illegible] in parte intellectiva
potest per [illegible] in tradicione [illegible]
intellectus aliquando est in actu ut sciens
et aliquando ut considerans. Quinto sciens habet
apud se species in memoria retentas
[illegible]. Sexto patet probat primus
[illegible] rebus [illegible] species quando vult potest
considerare comparationem [illegible] specierum separata
aut species intelligibiles et considerare et
sciens quando vult potest considerare per
intellectum [illegible] intellectu [illegible] memoria
tantum preteritorum conservatione specierum in-
tellectum [illegible] ducit ad actuali-
ter considerandum quando vult. Septimo dicendum
[illegible] patet. Memoria et preteri-
[illegible] memoria [illegible] preteritum
ut preteritum et [illegible] assumit [illegible]
[illegible] ad [illegible] quando [illegible]
noscit [illegible] et [illegible]
[illegible] intellectus aut abstrahit
aliquid [illegible] in intellectu [illegible] me-
moria. Octavo patet [illegible] memoria
et conservatio specierum rerum actu non
cognitarum ut dictum est memo-
riae [illegible] in intellectu [illegible] memo-
ria intellectus posset conservare species
intelligibiles [illegible] species
intelligibiles [illegible] actu [illegible] in-
tellectus actu cognoscit et [illegible]
intellectum cognoscendum [illegible]
species intelligibiles. Memoria [illegible]
[illegible] species intelligibiles. Decimo
[illegible] in intellectu [illegible] memoria [illegible]
intellectus [illegible] actu potest cognoscere
[illegible] [illegible]
potest memoria [illegible] malis [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] intellectus aut
[illegible] malis [illegible] organo
[illegible] in intellectu non [illegible] memoria
[illegible] memoria [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] spi-
ritualibus [illegible] memoria [illegible] in-
tellectu. [illegible] adaptationem (?)
rerum preteritarum potest ad duo [illegible]
[illegible] ad [illegible] quo cognoscitur [illegible]
ad [illegible] actum [illegible] memoria
[illegible] preteritorum et non intellectum [illegible]
probat. [illegible] memoria [illegible]
preteritorum [illegible] preterite
[illegible] intellectus memoria [illegible] memoria
[illegible] intellectus [illegible]
[illegible] memoriam intellectus [illegible]
[illegible] in actu [illegible]
[illegible] intellectu [illegible] memoria [illegible] dictum
[illegible] species [illegible] [illegible]
[illegible] actualiter. Secundo
dicendum [illegible] reducit memoriam ad
actum debitum vel [illegible] in-
tellectus agens [illegible] lumine il-
luminans [illegible] intellectum [illegible] et
phantasmata. [illegible] memoria applicat
libro apto [illegible] illuminat
legit. [illegible] aut non illuminat legi
non potest. Ita [illegible] intellectus agens [illegible]
se [illegible] species [illegible] illuminando
eas in memoria [illegible] actualiter [illegible]
[illegible] considerando in intellectu [illegible]
[illegible] ipsa arguit de memo-
ria [illegible] non et ad [illegible]
[illegible] ad [illegible]. [illegible] aut alli-
[illegible] auctoritates [illegible] ipsa
et non [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] aut
[illegible] ad memoriam [illegible]

[illegible] intellectus [illegible] in-
[illegible] se ipsum [illegible] [illegible]
[illegible] intellectum [illegible]
[illegible] malitiae [illegible]
[illegible] [illegible] non
[illegible] antiqui [illegible] [illegible]
probat. [illegible] formam et species intelligi-
[illegible] intellectus [illegible] anima [illegible]
[illegible] potest [illegible] ymaginationem
[illegible] species intelligibiles [illegible]

Nota intellectus est se quo cognoscit eo quod omnia cognoscit. Sequitur intellectu 3º sciendum quod intellectus possibilis ad hoc quod veniat ad actum indiget preparatione. Secunda intellectus est potentia receptiva specierum intelligibilium. Ratio illa autem ducit semper ad actum nisi ex parte [illegible] perfectorum sed per aliquod agens, sed ipsum passivum actum recipere primo indiget preparatione sicut patet de perfectione quia materia preparatur et disponitur ad susceptionem forme. Et ita est de intellectu, alia potentia preparatur et disponitur ad receptionem actus tamen quod intellectus possibilis sit potentia ut dictum est, sed prius indiget preparatione ad susceptionem intelligibilium. Sed quia [illegible] quod preparatio ad susceptionem intelligibilium non est in mixtione preparatio sicut dixit Alexander nec est in interioribus imaginationibus fantasie sicut dixit Avempace. Et est in ipso intellectu possibili ut dictum est. Unde tamen quod ipse sensus et fantasia intellectivi possibilis sunt [illegible] preparatio in sensu et fantasia intellectum iuvat ad percipiendum intelligibilia. Sequitur secundo quod studium precedit semper et sedata [illegible] existentibus et non perturbatis. Et ideo dicit Aristoteles quod postquam anima sedando et quiescendo fit prudens. Secunda cum moderate sint passiones et operationes [illegible] intellectus suscipit facilius intelligibilia. Et ideo in [illegible] Seneca dicit: Sole oriente [illegible] studium [illegible] Et philosophus dicit Aristoteles [illegible] surgere de nocte ad sapientiam [illegible] disponit et ad [illegible] pertinet et confert. Et [illegible] sanum plane de lecto surge mane. Ultimo sciendum quod intellectus possibilis [illegible] intelligibilis ipsum actuante non intelligit. Secunda intelligere actus [illegible] intelligibilis tamen actus primi

quod ex ordine actus ei ad actum primum, sed intellectum esse actuatum specie intelligibili antequam intelligit. Exemplum in [illegible] quod [illegible] non precedit a potentia [illegible] materia non sunt actuata [illegible] Sequitur secundo quod in mente [illegible] intellectus ducit ad actum. Secundo ultra quod potentia intellectiva est [illegible] disposita ad suscipiendum species intelligibiles et ad producendum actum, sed intelligere [illegible] potentia [illegible] in ordine ad actum secundum quod actus primus sunt species intelligibiles [illegible] sed intelligere sunt [illegible] actus secundi [illegible] est potentia [illegible] in ordine ad illos actus. Sequitur quod intellectus de actu specierum intelligibilium aliunde [illegible] species intelligibiles in intellectu possibili. Secundo ultimo quod intellectus agens habet facere et ingerere intellectui species [illegible] intellectum in actu [illegible] ipsi intellectui possibili [illegible] sicut ars artificialis facit et ingerit formas artificiatorum ipsis materiis artificiatorum. [illegible] facere intellectum sed possibiles formas materiales [illegible] habet recipere ipsa intelligibilia [illegible] ab intellectu agente [illegible] illustrante lumine suo et facere actu intelligibilia. Unde intellectus [illegible] formas in actu [illegible] in re [illegible] aliud [illegible] formas rerum sub esse intelligibili [illegible] perlatas. Unde illo intellectu dicitur [illegible] non est aliud [illegible] formas rerum [illegible] intellectus abstrahit eas a materia. Unde intellectus agens [illegible] facere formas rerum actu intelligibiles. Et ponit eas in intellectu possibili [illegible] intellectus in actu et [illegible] Sequitur secundo quod intellectus de actu [illegible] [illegible] intelligibilitate fit [illegible] [illegible] Ultimo sciendum quod intellectus

pq lib omibq intellibq pporciona
tor mentis ipse rerum intellium
qua actuat. Nam oma intellia
fiat vnum ibi cepto illius
ppcionalis intell. ceto sit luce
d. ypposens cepte d. ypponcius
Secundo sic. q intellige notz a d
qua effigiat in intelectoz rei
adequata. Tercio nulla q in
tellectus in pgnatis ipse intelli
pait intellige ut p speciem intelle
pporciona omibq intellectibq in
plus extendz et p eam effigiat
4 pdueit. Ergo intelecto intellib
in actu. Omibq stantibq ita
ad quoz pdnas noch prima
intellectu singula intelligit patz
quia intellectus sm o4 effigiari
pnt intellectum in ipse no sit de
trate no ating intellib accepta
Secundo ad oma intelle impoy a ut
extendz plus. Tercio sic q in
tellectus pe rpnd no intelligit. pistu
dendo ppcz intelle qua actua
patz q rpnd intelligit in statu effi
gies rei intellecte d intellectu sm
effigies fit mente ipse utz ce
dict q abla quam ipse auffert
4 intellectus q q quidz z cum ad
ppcionem. quidz Secunda qdz z cu
pma adquitur intellectus pq lib
factus in actu eo ipso quo intell
singula intell. Tercio sic q
tercio ipse fit ppcione sine me
diatis prim teroz singulos in
tellectum q appendendo intel
torum intellium intelligit et vidit
sim in pmo. ppcione illorum
speciem. Et tum volt. pbaco. Quarto in
tellectus intelligens alia est intell
sm rpnd intell. q intelligit sic alia
intellige q z pnum intellectu. Ergo
sic q intellectus ppcion no z pony
aima q no sunt abrpa aima
sic ab ipsis intelli animo intellectus
agentis actuatis ingenit intellu

pq li utz cepimus dictum mioz ipse
q d q. Contra q dicta abiicit primo sit
Sit primo q patz q teloz pt intellectu no
z ppcionatis intellibq q no in
telligit singula qua tz q pony a reep
tiua intellium q eo ppcionata
intellibq. Secundo cum nomine intelle q
dz pony tz ee ppcionatu actui
suo. Dico pt singula no sit intellia
quo intellectus no intelligit singula
Secunda pz q nil intell nisi ut intelle
vrtute aphantasie. Dz aute pz q
vnum dz intell sm q z d actu veo
intelle. Et to 19 cz q dz d intelle
mone pony atz sz salig actus est
mone utz ophoz. Multa aut
sunt entia q no sit d actu utz de
ma pa et de mente q tz. Confirma
prubo separatis sit intelle ab
intellectu vero q nra intelle sit p
abstractoz et phantasma sz sepa
ta caret fantasma q q. Tercio
sit tot q celoz rerum intellectus pd
4 sed no pt q in actu et pony a. Ergo
ipse no intelligit pz qua q intelle
abz sic ut pony a intellectus aut ut
actus eius. Vero sit intellectus z demo
subtus malum q no intellectu a nob
qntu ad statu q nudita ut volt
plus intelle metha ca. q no intell
Quinto sit ra intelle z intellige cu
fantasma ipse sz intellectus no z ad
q fantas ma eo q fantasma z
motus in ipsum utz mit ceeo q q. Sexto
sim q no sic ut aq motu ipsu
ing q intellectus no pt demo sim in
sic rpnd z a nob intellectu pt
nas sequitur q sz intellectus debet se
q intellige eo q ppcz sz rpnd plus
tius opposita z ee pgena. Ad q az
q in is sigali quo actua intellectus
pq lib ppciona sm lib ut intelli
lans ssilim q ppta illius intelle
ssilia sunt in ipso intellectu vrtute
sunt sz opacoz ad intelliba sunt
plura. Et tum q dico q intellectus no

omnibus proprietatibus intellectus libri tertii per diversa ut
nam. Secundam dicit quod intellectus intelligit intellecta
singula eo modo quo intelligibilia
sunt. Secundo ergo materia prima est intelligibilis
secundum analogiam solum, comparatione ad
formam ut primo physicorum. Et ipse etiam
motus ille non intelligit materiam nisi per
suam formam. Tertio quod formarum dicit quod
substantie separate intelliguntur a nobis per negationem
et non a priori. Tertia intelliguntur solum
quia sunt non quid sunt sed non quod sunt
et ipse etiam non oportet quod habeant fantas-
mata. Secundam dicit quod intellectus
capta quando potentia recipit proportione
ipsius intelligibilis. Dicit etiam in potentia
quanta recepta producit intellectum et
similia proportionem et de actu secundum receptione
potentie in subiecto illi proportionis ipsius
intelligibilis ipse intellectus et potentia
Secundo patet. Quarta intellectiva per speciem
ad quam non est de actu propria receptiva
eius. Septima dicit quod intellectus
non solum intelligit a nobis reflexe et per
discursum sed quod ipse intelligens a
comprehendit se per actum suum intelligendi
intellectum proprium. Quinta dicit quod propria
libro probat quod intellectus non potest
se cognoscere per speciem quia per propriam
plenitudinem sue substantie. Secundo quod
non stat quod potest cognoscere per propriam
operationem ut intelligendo se reflectit
supra se ut intelligat se et non
et nigrans et potest virtus materialis. Secundo
ultimam dicit quod quanto magis intelligit se
reflexe ut dicendum et per propriam
operationem et primorum aliorum intellectum
dicit quod non potest habere propria operatione ut
intelligentiam ideo etiam non oportet quod semper
intelligat se licet possit per ipsum ipsius

Ultima pars dicit intellectus est perpetuus
et per eundem modum ponit intellectum
agentem primus iste modus probatur
Aristoteles declaravit nam intellectus
perpetuus intelligit quod dicit ipsum esse

conditionem nostri et separatum per animam
sunt. Declarat ad intellectum agentem po-
nendo eius conditiones et dicens ipsum
esse impassibilem in mixtum et esse
substantiam quando actu et eius conditiones etiam
licet istis adiungendo dicit intellectum
intellectus agentis et perpetuum primus
intellectus et speciem. Tertio quod non in-
tellectus intelligit ut latinos accepi
ut dicit commentator libro tertio quod nominat
primo et intellectum materialem possibilem
et ibi ubi propheticus ponit intellectum
esse virtute passivam. Secundo intellectum
intellectum vel passivum et ibi ubi dicit
Aristoteles intellectum esse quo omnia
fit ponit intellectum agentem et ibi ubi
dicit intellectum esse substantiam quod
eius actu agens intelligant intel-
ligibilia ipsum esse. Secundo dicit quod
intellectus dicta illorum in vestigat
primus iste. Licet intellectus fanta-
sia vel ymaginacio. Et dicit quod
metafisice Aristoteles posuisse intellectum
esse corruptibilem. Et tertio dicit
libro tertio ita licet ubi dicit
Aristoteles intellectum passivum et perpetuum
esse corruptibilem. Tertia intellectus passivus
corruptibilis et licet et per potentiam
subiecta passionibus ut sunt virtus
ymaginativa corruptibilis. Secundo quod
virtus dicit intellectus qui principat
aliquando de intellectu. Tertio dicit libro
qui principat corporis per se et tertio
et licet intelligere quod subiicit et obediunt
iudicio intellectus et rationis. Al-
bertus dicit etiam quod licet Aristoteles
dicit intellectus perpetuus sit in substan-
tia. Secundo in ipsum primum co-
gitativa et ministeria nunc et actio-
nibus conveniens corporibus sunt esse
passibilis et corruptibilis non in se
secundum receptione operationis secundum quid ad
virtutes pertinentes et virtus tertio
ministeria et cogitativa per ipsum
vita. Tertio probat et dicit
Aristoteles. Quarta sive sunt fantasmata et ymaginationem

cogitatiuos intellectus uel intelligit
et g(ener)at(ur) p(er) c(om)parationem ad fantasiam uel
ad uirtutes cogitatiuas sensibus utitur
corporales longius uite eternus (et) uirtus
alleg(a)ta se(cundu)m eo quod ex intra sua
et intellectu corporalibus erit. Et ex
illis ultra inferri ar(gumentum) lectio(nis). Tertio
continuacio nec cogitat post mortem
Uera continuacio fit per comparacionem in
tellectus ad fantasiam uel fantasma
consistit in fantasia fundata corpori
bus partibus. Sed eternus fanta
sia non manet post mortem eo quod sit
uirtus corporea. Secundum ergo corruptibilis
non est post mortem non continuatur. Et
licet (et) non tamen continuacio corporis
ut dicit commentator intellectus ad fan
tasmata fundata in fantasia
corporalibus actibus et sensibus sim
pliciter tamen continuacionem in absolute
accidit intellectui sine operatione ad
corpus tunc totaliter post mortem intellectus
potest continui intelligere quod potest stare perpetua
quoniam. Et nunc non sunt illa phantas
mata eo quod post mortem. Et ergo
intellectus non habet fantasmata sibi
potest sic nec uirtutes cogitatiuas.
Et ergo si stat post mortem corporis
non est continuus sed potest licet non ex
intellectu causa contulo. Ultimo
sequitur. Et quod ad secundum contra dictam
intellectu intellectum dicitur quod
continuo. Et similiter sua subiecta
perfecto apprehensa naturam uel re na
lis considerat. In una autem (et) agi
deratur primum. Et (et) impo(ssibi)lia
dicta illius finis est ut intra (et)
potencia omnia fieri intelligere quod impotencia
ad omnes formas uel ad species omnium
ut primo phisicorum. Secundum (et) quod
omnia de illius non sunt facta et dicta
esse omnia per duo. Secundo quia data
eo omnibus sicut illud unde modo tamen
forma et dat esse rei. Et sic modo
sim se non attribuit esse. Et sim
se non (et) actus sed (et) prius potencia.

et infirmus ut primo phisicorum. Secundo
fieri dicitur esse omnia. Et sic magis
ad propositum quod ipsa principia prima
et quod omnia diuiniti centrorum sub agna
na apperta. Sed posset diuisim species de
presentant dubitacio facere ita que omnia
ipse primum agit omnium et quod omnia
formans ut dicitur. Sexto intellectum
continuum agens uel efficiens quod omnia
fieri intelligere quod efficiens intellectus ducit
omnem formam. Non potest artifex in
materiam actus efficit et agit continuamente
forma. Et eternus autem intellectus (et) quod
possibilitatis perfecte. Uel naturam non potest
materia tantum corporis tamen predicamento
in intellectu tamen (et) corporis potencia materia
potencia omnia fieri. Et formaliter quod
omnia est. Secundo agens quod omnia
facere. Iuxta tamen contra in uoce
arguitur facere intellectum. Et tunc
audiuit species diuersorum illorum in
tellectum. Primus et intellectus post libros
omnia sit intelligere quod ipse na
tus (et) recipere formas et species in
telligibiles omnium intelligendo. Et quod
agens quod omnia facere intelligere quod
ipse agit omnem formam intellectam
in intellectu possibili. Et ergo sic se habet
ars artificis ad materiam cum ingerit
et influit artificia eo quod ars facit
formas artificiatorum in materia ita se
habet intellectus agens ad intellectum possibi
lem quod ingerit et influit omnem formam
et perfectionem intelligibilem. Et sic ut dicit
commentator similitudo artis operantis
in materia ab intellectu agente intellectu
possibili intelligere quod post libros intellectus potest
actus cum intellectus agente indiget fan
tasmatibus quibus modo in actu ut fiet
similia ut uisus modo coloribus. Et
non sufficit mouere a sola luce
abstracta coloribus. Sed materia artificis
non indiget ad perfectionem artis aliquo
motore extrinseco motore corporis
artificis operantis per artem et impe
rantis ipsi modo formas artificiatorum

Praeterea omnis intellectio inducit esse
ipse comparatur intellectui possibili et non
dicit ea que non recipit sed agit
formam intellectam quod est contra. Respondetur
secundum ad questionem dicendum quod sunt duo
intellectus et proprie concedendus
sit intellectus agens patet licet nos
aliquibus [illegible] esse intellectus et qui
declarat naturaliter ita sit duo natura et ta-
men recipit sicut materia que omnia fieri forma
que est omnia esse et efficiens que est tria
facit ita esse licet in intellectu tamen
recipiendo licet in declaratione questionis.
Alia racio quare quilibet sit iste intellectus
genus est imponitur intelligendi et non
de actu ut dictum est supergenera. Secundo
Tercio iste intellectus per se ipsum ducit
de potencia ad actum ut est primo
phisicorum et nono methaphisice. Secundo
quod non necessario ponitur aliquod agens
ducens intellectum ad actum tercio
intellectus agens qui influit in
intellectum possibilem actum et formam intelligibilis
sicut talis intellectus forma quod est contra ut
expedit. Secundo tunc oportet dubi-
tandum quid in intellectibus ultra intellectum
possibilem ponitur intellectus agens. Secundo
dicendum quod sicut iste eius [illegible]
lumine intellectus agentis proprie
se quod non posset esse si placet
in eius intellectus agens a possibili
tamen iste intellectus possibilis non perfici-
tur per formas intelligibiles ad quas
est impotens. Sed est iste intellectus qui
ab intellectu agente ut expedite
quod est contra. Tercio quod dicta autem racio
intellectus agens ponitur magis
quod facit intelligibilia in potencia intelligibilia
in actu. Secundo autem non iste intelligibilia
aut omne actum intellectus quam
per has formas sicut sunt de actu
quod ad ipsa actiua non debet poni
intellectum agentem. Secundo tercia per si in-
tellectus agens ponitur tunc ipse
immittet intellectui possibili intelligibilia
quod non debet poni fantasma iste intellectus

possibilem agencia eo quod manet ab
intellectu agente quibus est quia aliquem
dicitur. Secundo fantasma se habent
sicut colores ad visum. Constat
dicit colores movent visum quod et
fantasma movent intellectum. Secundo
non est ponendus propter agens ut
est in racione cuiusque [illegible] intellectus
agens patet quia possibile. Tercia
sicut se habet propter ad sensibile ita se
habet intellectus ad intelligibile ut est
primo [illegible] Secundo Aristoteles
posuit intellectum agentem lumini
luci sed lux non ponitur propter colores
sed propter medium disponendo ipsum
ad suscipiendum species coloris ut
dicendum est in racione cuiusque quod propter fan-
tasma materiale non debet poni intellectum
agentem. Tercia fantasma habet
se ad intellectum possibilem sicut colores
ad visum ut dicit Aristoteles in littera
Secundo sicut sequitur unum eorum habet
plures intellectus propter dictum cuiusque
oppositum quomodo dicit. Ultimus sit
racio anima per intellectum agentem est in
actu et per intellectum sit esse per quod de actu
et potencia ut est nono methaphisice
quod anima per intellectum possibilem non
sit habens intelligentia agente.
Ad racionem aliquid tamen ad primam
Secundo ad primam quod aliud est loqui
de actu naturali et aliud de actu in-
tellectuali. Secundo primum quod est contra
Secundo res naturales eum sunt actu
ubi sunt in actu non autem intellectum
sed non in actu intellectuali intelligibilis
Tercio sunt in actu per abstraccionem in-
tellectus agentis anima sicut colores
antequam videntur dicuntur in tenebris
[illegible] in actu colores
sed non in actu visibilis nisi per
speciem cuius actuat potencia vi-
siua. Secundo dicendum quod ipse res
sub esse et actu reali non potest
esse in anima. Secundo fantasma
quod se multiplicat ingerunt per

species intellectui possibili. Et ideo non sufficit
in visione intellectus agentis sine intellectu
possibili. Ad hoc quod visus intelligat
non sufficit illuminatio medii sed etiam
requiritur species coloris. Ita etiam ad hoc
quod intellectus possibilis intelligat non suf-
ficit ut illuminet per intellectum agentem
sed etiam requirit species fantasmatum
vel ipsas species intelligibiles. Intellectum quo
intellectui possibili sicut colores potentie
visive. Intellectus species intelligibiles.
Ad secundam dicitur quod non est simile. Et ideo quia
species et visus materiales non sunt rei sensi-
bilis non indiget aliquo illustrante
spirituali ut ingrediatur sensum quemadmodum
indiget res ut elevetur ad esse
intelligibile. Intellectus enim cum sit
virtus immaterialis non recipit intelligibilia
nisi immaterialia. Visus autem intelligibilia
propter dictum salvo sint posito
in materia sensibili quo indiget aliquo
illustrante spirituali. Et illud est in-
tellectus agens qui abstrahit intelligibilia
a singularibus et abstrahendo ea quasi aliquo
applicat ea lumini ipsius intelligentie
quod sine esse et separata a materia. Ad
tertiam dicitur quod sicut corporis vi-
sus est virtus materialis ideo potest recipere
species coloris sine hoc quod fiat aliqua
illuminatio coloris divino salvo
medium est illuminatum. Intellectus autem
possibilis est virtus immaterialis ideo non potest
recipere fantasma tamen ipsum intellu-
dit vires (?) materiae nisi ipsum potest illumina-
tum et separatum a conditionibus materialibus.
Et propterea lumine intellectus agentis ab-
strahentis speciem similitudinem a fantas-
mate et ipsum fantasma in sensu.
Dicitur igitur quod requiritur intellectus agens
ad illuminandum intellectum possibilem et
etiam fantasma. Et similiter est dicta
in lumine lunaris in medio ad
videndum colores. Ultima hec
solum requiritur propter medium et non propter
colores et malitatem (?) sensus visus sed
est in se proportionatus coloribus. Sic
autem intellectus agens requiritur propter
virtutem vim (?) propter intellectum possibilem

et etiam fantasma eo quod fantasma secundum
se non est proportionatum intellectui nisi
illuminetur et depuretur a conditionibus materialibus.
Et ideo dicit beatus Thomas quod intel-
lectus agens facit intelligibilia in potentia
intelligibilia in actu. Unde quod facit ea par-
ticipare lumine intellectuali et separate
subsistere (?). Ad autem dicit quod forma
actualis natura que est in ipsa ut prius
formas eius operatur ad esse spirituale
ipsius intelligibilis per abstractionem quod individu-
a supposito sit lumine nisi per principium opera-
ndi ad esse spirituale colores per abstractionem
species similitudinem spiritualem coloris in sensu et
species et immaterialia potentie visive
ad actum. Et ideo dicit commentator alibi quod etiam
ubi non accipit in actu ut per proportione
lumine intellectu. Ad ultimam dicitur quod secundo
plures sunt intellectus. Hec tamen probabiliter
secundo intellectum non potentiam intelligibilia
recto per plures potentia. Sed communis
Et ideo quod sensus in eius intelligibilitate est or-
ganum intellecta in corpore intellectus sed
eius diversitum apte cognoscit et
potest esse et intellectu quo tamen Et ideo
tamen et recedendum quod sensibus per distantiam
temporis intellectum est potentia anime.
Intellectus autem per quem patet dicit
actus non secundum intellectum corporis dictis
Ad ultimam dicitur quod secundo et in quibus non
esse in actu in potentia tamen diversa est.
Una autem intellectus agens et possibilis
sunt diverse sed per se ideo alia intelligentia
secundum intellectum agentem potest dici in actu
et secundum intellectum possibilem potest esse in potentia
sed eo corporis anima et secundum consultatio
Et per unum plurium lucis intellectus
separato ideo negatio in ipsa duo extra
unum quod est per unum formam intellectus
et aliud quod non secundo lucis recipit etc.

Utrum duo sint operationes intellectus
ipsius possibilis scilicet indivisibilium intelligentia
et compositio et divisio. Unde quod non modo
quod possibilis plurium declaratio intellectus
natura secundum se ita commentator declarat
de operationibus ipsius intellectus. Et ideo

Ut clarius et complecius cognoscatur
determinatum habeat presentem
secundum viam eius. Respondet cognos-
cendum preparaciones et abstractam. In
textu questionis secundum narrandum quod
sunt actus indivisibilis racione
partis et unum. Primo quoniam continuum
dicitur indivisibile vel simul intellectum
secundum actum indivisibilem licet sit divisi-
bile potencia. Indivisibile ergo dicitur
continuum intellectum secundum actum
indivisibilem tunc intellectus vel appre-
hensionis eius dicitur simul et indivisi-
bilis. Unde primo per abstractionem
apprehendit vel intelligit quod intellectus
et apprehendit primo unum
unum autem intellectum sic quod
totum simul et in divisibilibus. Ideo
quod compositum vel intellectum continuum
dicitur simul et in indivisibilibus
secundum tempus quod fit in instanti. Et
totum secundum totum continuum vel appre-
hendit et non partes divisim.
Secundum hoc apprehendit secundum partes
similia illius quod partes in continuo
non sunt in ipso actu sed potencia
solum ut 3o phisicorum. Et
tamen quod partes in continuo non
sunt actu separate operacione
actu propter virtutem totius
actu. Secundum operacionem illorum secundum opera-
tores. Sed contra inclusionem incorpora-
torum. Secundum quod unum sic cognos-
citur secundum partes in actu ut vel
intellectum non continuum totum non
cognoscitur secundum partes et divisim
sed secundum se totum et simul et prius
unum et postea in divisibili. Et
quod sequitur totum in intellectu
simul et indivisibiliter nullum
ergo tempus cum sit intellectus fit
in instanti ut dictum est secundum simul
Et etiam quia si fit secundum partes
indeterminata additionibus ma-
teria additionem unius secundum motus
et tempus. Et in operacionibus simul
et in divisionibus negacio constat
tempus non certa determinata temporis cum

intellectus non accipit totum simul
vel illos nisi secundum tempus aliquid
quod vidit in actu et factum in
subiecto. Hoc autem sequitur quod non
tamen corporum sub certa determinata temporis
Hoc contra primo quod sit secundum
determinatam temporis. Dicendum. Dico. Secundo
ultra patet. Sed intellectus quod primo
apprehendit et intelligit hoc in
divisibile sed continuum et per hoc
differunt quod partes eius separa-
cionis dicitur indivisibile quod simul
apprehenditur. Et non sit unum conti-
nuum dicitur hoc dicitur indivisibile unum et
indivisibile et partes eius continua.
Ut illud dicitur in divisibile quod quod
una forma vel species nisi vel per
eius unum et quod sit ut omnes ho-
mines in actu talia. Secundo sequitur
quod dicta machina quod sit angelus in in
dividuis unius speciei concepta sine
partibus. Hoc quod forma speciei facit quod
omnia individua unius speciei sunt unum ut
dictum est forma species et quod unius
indivisibilis secundum se. Secundum quod unus ad
omnia individua eius speciei et in una
secundum numerum individuorum. Et secundum racionis
racione sui dicitur ita primo intelligitur
indivisibile. Sed secundum dictum eius partes
Tercia prius res cognoscitur ubi quod
simul ut prius dictum est. Secundum de aliis
secundo de cognicione intellectuali.
Sed sed principium primo sive cognoscitur
sicut accidens in phisicis philosophis
dicitur. Sed intellectus ut primo cog-
noscit esse diffinitum vel totum
vel sicut per modum distinguibit in
partes eius. Contra illud dicitur indivisibile
dicitur permanens indivisibile et partes
non divisibiles per illud quod non
secundum partes ut unitas vel permanen-
tas vel subiectum separata et que in di-
visibilis non intelligimus primo sed cog-
noscimus ipsum per abnegacionem in di-
visibilibus. Et ista sunt in aliis oppo-
sitis includentes unum privacionis cognos-
citur per priorem aliquid ut dicit beatus
Thomas. Ita lectio. Et tercio

nota cognitio incipit a sensu [illegible]
possibilia prius cadunt in apprehensione
potentie intellectus nostri. Secunda anima que
intelligit coadunat possibilia que sunt nobis
nota secundum se [illegible] non cognoscit [illegible]
[illegible] [illegible] abstractorum possibilium
Tertio cognoscimus complexa [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] cognosc-
imus [illegible] [illegible] sunt [illegible]
[illegible] [illegible]. Quarto cognoscimus
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
Tertio dicit divinus doctor quod de
substantiis divinis negationes sunt ve-
re [illegible] affirmationes autem in-
compacte. [illegible] quod prius [illegible] derivatum
quod intellectus primo cognoscit vel est
[illegible] abstractum a possibilibus. [illegible]
quod sicut dicit beatus Thomas [illegible]
possibilia prius cadunt sub apprehensione
potentie intellectus nostri. [illegible] quod beatus
Thomas loquitur de possibilibus [illegible]
[illegible] possibilia sunt [illegible] [illegible] [illegible]
possibilia [illegible] [illegible] est possibile
[illegible] prius secundum se [illegible] [illegible]
intellectui ut prius dictum est. [illegible]
loquitur de possibilibus secundum communitate
eorum secundum se vel [illegible] sunt
abstracta a suppositis [illegible] possi-
bilia prius cadunt sub apprehensione
potentie nostri intellectus. [illegible] [illegible]
dicit [illegible] communitas rerum magis
[illegible] [illegible] nostri intellectus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] prima operatio nostri
intellectus [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] probat aristoteles [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] capi-
tulo multa [illegible] [illegible] [illegible] con-
[illegible] [illegible] sine [illegible] [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible]
amicitia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
pedimentis possunt [illegible] amicitia
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
omnium naturalium rerum [illegible] primo
[illegible] [illegible] [illegible] possunt

[illegible] [illegible] illo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] amicabile
[illegible] rerum possunt fieri [illegible]
omnium naturalium. [illegible] [illegible] [illegible]
et discordia possunt fieri segrega-
tio rerum et [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] possunt [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] possunt aristoteles
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sit [illegible] [illegible] dicit
aristoteles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
postea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non sunt [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] negata [illegible] [illegible] ut
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] intellectus [illegible] [illegible]
Tertio dicit aristoteles [illegible] illud [illegible]
facit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellectus
[illegible] [illegible] et [illegible] sunt in [illegible]
ut primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ~~sunt in [illegible]~~
[illegible] et non in [illegible] [illegible] [illegible] anima
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
ut dicit aristoteles [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in anima [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut sunt
[illegible] [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] [illegible]
et illud [illegible] in [illegible] alteri et [illegible] in
[illegible] alteri sine medio [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sine [illegible]
[illegible] medio [illegible] [illegible]
Tertio [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ipsa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible]
sunt [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] Tertio sunt in re [illegible] in
[illegible] [illegible] in anima aut
[illegible] in subiecto [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] sunt [illegible] in subiecto

vniuerso et proximo In parte autem sicut patet in secundo. Rursus intelligentia sicut habentur duas esse operaciones ipsius intellectus distinctas dicit alteras vero esse predicamenti

Sed contra dicta arguitur primo per distinctionem complexorum et incomplexorum ipsius intellectus. Nam ratio accepta illa est quod per ea dicitur quod ita res sit et intellectus et indiuisibilis est cum ista est indiuisibilis et compositio intellectum secundum modum suum est determinatum enim et per hoc in trepidus nichil secundum modum incomplexe quo plura vnum et ponit illa operatio intellectus videlicet simplicium apprehensionem et pro complexis eciam compositionem. Sed intellectus componit tunc de intellectu esse ab intellectu et per cuius locuta nec etiam de contradicentibus est practica et non speculatiua ut dicit loyca Item alio pro plura possumus ponere sed per et compone secundum vnum intellectum sicut in theoricis et quod et dispositio est operacio ipsius intellectus eo quod presumunt intelligentia pluralis. Alio pro non sunt ponendi due operationes ipsius intellectus nec vltra predictas duas ponitur in questione distinctione complexorum et apprehensio non ad quod ipsius intellectus ad esse enim non distinctio ista ad esse plurium et per consequens non sunt tantum due.

Ad primam nec distinctio complexorum comprehendit sub operacione secundum primum in terminis et per ea secundum quod predicatum est sub vna forma per que sunt quia in compositione non est plures stat sub vna forma prout non contradicatur. Sed quia dicitur quod intellectus primo intelligit secundum se esse eius indiuisibile. Et per ea vnum componit alteri. Ad secundum videtur mandum concedendo totum actum ipsius enim ponit tamen esse quantum petitum et intellectus concedit

licet illo modo. Ad tertium modum loquendi locutione intellectus comprimo tamen adhuc lumine ipsius intellectus agente actuata facit intellectum facere composicionem et adminicula faciendo contradictionem. Et contradicta certa est a re et per consequens eius notitia est speculatiua. Item potest notitia rerum. Et sic materia sermo non logica secundum eius modum sui fundamentum et notitia speculatiua quia actiua a rebus per intellectum faciunt compositionem in eis apparet composicionem non est rerum. Et si falsa composicio est esse vera in ea et quod esse tendo composicionem et contradiccionem ad signis et fundata rerum tunc notitia est ipsa et speculatiua ut determinat ea quod res non est. Quia intellectus causat composicionem non est de corpore intellectum non sed potius sunt a natura. Complexione aut notitia de contradictoribus et petitum eius quod compositio et diuisio et opus eorum et non ut determinatum in corpore. Item hoc magis intellectus composita complexa ad diuisiones in rebus complet et perficit compositionem logicalis in anima. Vnde dicitur quod omne quod intellectus hoc vt unum intellectus et in esse quia sub eius comprehendit sub vno actu compositionem et sub vna forma componit ista sunt plures coniunctiui comprehendendo sub actu totius intentio totum sub apprehendit secundum vnum actum et formam totam. Ad vltimum dicitur quod apprehensio consequitur rationem operacionum videlicet componendo et diuidendo sed apprehensio non distinctio sicut eius vnde etiam non plurium et tamen et plurium sunt in compositione tamen in intellectu et proximo vt determinatum sicut de ratione questionis et apprehensio non distinctio potest comprehendi sub ratione operacionis. Alij aut comprehendi ea sub ratione

sub distinctione in virtute secundum phantasmata
apprehendunt [illegible] ut dictum est
in solutos sine consilio [illegible] illius
distinctione sub dirigit intellectum
ad assentiendum vel dissentiendum
quod. Sextum ita dubitatur
utrum [illegible] dubium utrum falsum sit in ap
prehensione sicut veritas. Et modo est dubium
aliter [illegible] et aliter secundum b. thomam.
Et patet secundum illos aliter et aliter de
claratur. Uno modo ut monet [illegible]
utrum falsum sit in intellectu sicut veritas. Unde
ad videndum supponit intellectum esse
[illegible] quod similis [illegible]. Unde supponit
esse [illegible] veritatem sed veritatem rei in
[illegible] rei [illegible] veritatis formalis [illegible]
stat in hoc quod [illegible] ut in re [illegible]
[illegible] stat. Et veritate rerum in
stat in hoc quod [illegible] rem
[illegible] et quod [illegible] in or
dine ad [illegible] vel [illegible]
sicut [illegible] statibus
[illegible] quod omnes similes intellectus
[illegible] veritate rei [illegible]
notandum quod omnes similes intellectuum
esse [illegible] Et [illegible]
de veritate [illegible] quod [illegible]
[illegible] sicut dictum est. Et [illegible]
[illegible] intellectu [illegible]
mente a fantasmate [illegible] fan
tasma autem [illegible] ut [illegible]
rit [illegible] obiecti [illegible] non
sentit [illegible] in absencia sensibilis
ut dictum fuit [illegible]
similes intellectus [illegible] veritate
[illegible] non [illegible]
[illegible] Et [illegible] obiecti [illegible] de
intellectu [illegible] et aliorum ficti
ciorum [illegible] intellectus
[illegible] similes [illegible] ponunt [illegible]
[illegible] esse [illegible]
quod eius in mente [illegible]
[illegible] Et secundum [illegible] puto [illegible]
thomam et alios [illegible]
dubium utrum similis intellectus
ita [illegible] per [illegible]
Et [illegible] dicit [illegible]

Et similis intellectus ita [illegible]
[illegible] Et [illegible] dubium
utrum intellectus sit [illegible] ita
[illegible] obiectum [illegible]
rei [illegible] Primo declarando [illegible]
Et [illegible] longitudinis [illegible]
[illegible] ita [illegible] ita [illegible]
[illegible] longitudo
[illegible] ita [illegible]
ut [illegible] ita [illegible]
[illegible] ut [illegible] ita [illegible]
rei. Unde [illegible] secundum [illegible]
[illegible] in entitate [illegible] de [illegible]
rei [illegible] magis
[illegible] entitatis [illegible]
[illegible] attribuit ei [illegible]
[illegible] Et [illegible] magis
[illegible] ab entitate et [illegible]
[illegible] ei magis att
ribuit [illegible] ita
ita [illegible] contingit [illegible]
Unde ponit [illegible]
sensus erat ita [illegible] sensibile
[illegible] non apprehendit formam sensibilis
[illegible] in re. Et [illegible]
dulce indicat [illegible]
[illegible] non [illegible]
ita [illegible] sensibile stat in hoc quod
ipse apprehendit formam sensibilis
sicut in re ita et intellectus non
[illegible] ita similis intellectus non ita
[illegible] obiectum stat in hoc quod ipse ap
prehendit formam obiecti sine falla
cia. Et [illegible] apprehendit [illegible]
intellectus [illegible] veritate rei [illegible]
[illegible] modum [illegible]
[illegible] quod ipse [illegible]
[illegible] obiectum
intellectus. Unde [illegible] intellectus
dicit [illegible] ad obiectum intellectus
[illegible] intellectus [illegible]
[illegible] obiecti [illegible] intellectus [illegible]
non habet [illegible] intellectus [illegible]
Ultimo [illegible] obiectum intellectus [illegible]
[illegible] Uno modo [illegible]
[illegible] et actuale ut [illegible]
[illegible] a supposito [illegible]

formatur habetur ens in intellectu et
intellectum ergo prius abstractum non
contingit errare. Secundo patet ista illud
verum ut vult aristoteles in tercio de anima
Alias quod dicitur formam ens malo
id est licet ens in superficie tunc intellectum
circa ipsum contingit errare et forma
secundum esse est per sensus potest errare
circa adiuncta prius abstracto formali
ut dictum fuit in 30 lingua Unde
infirmus indicat dulcia fore
amara non errat circa prius abstractum
formale quia indicat amaritudinem
et licet ibi est secundum veritatem Sed
errat multum quia indicat quamdam ama
ritudinem esse in cibo tamquam in
subiecto quae non est in cibo sed in
lingua infecta corporis infirmi
Sed et sensus ad formale prius ab
stractum non errat semper ymmo semper omnis
concipit rectus ceteris paribus dispositionibus
sicut dictum in 20 lingua Sed potest
componit prius formale cum aliis tunc
contingit ipsum errare multum quia in
dicat formam prius abstractam esse in illo
in quo non est Sed est intellectus
circa adiuncta prius abstracto potest errare
potest circa proprietatem ... concipit quoniam
et dictam rationem contradictionis Verum quod
ipse tunc potest veritatibus ... et
cognitionem facit mediante Sed in
... componit corporum tunc intellectus
potest errare circa ipsum ... primo potest
dico unius rei pro ... attribuit alii
ut dicitur ... sanguinem Alias
potest ... sibi ... non
... et quod dicit ... diffinitio
hominis ... ad ... rudile
Sed est circa ... componit intellectus
intellectum errare ... ... germana
aut dividendo ... germana
Sequitur quod ... intellectus non
... circa corporum primorum prius et ... digitis
quod statim ... potest ... rationis
et ... timorum ... quod
in intellectu ... separare non
... et deceptio quod ... Sed
illa quod ... cognoscit ... ad omnia

illa habetur se ut intellectus non ad
ipsa et circa ipsa non decipit Sed
est intellectus primo cognoscit co
rporea et sensibilia potest intellectus non
ipse non egreditur de se ad accipi
endum intelligibilia quae sunt ... ipse
ipsa intelligentia ... in actu
et ... in potentia ad intelligibilia
Sed ... intelligit sed ... intelligit
aliam extra se ut videtur velle
aristoteles in tercio methaphysice ...

Utrum abstractum intellectus sit qui
ditas rei materialis Primus ... non
... ... de ope
rationibus ipsius intellectus ... de
... de ... abstracto ... po
tencia non plus cognoscitur ... ope
racionibus ... operacio abstracta
... in 20 lingua et in ...
aristoteles abstractum ... intellectus
... ... ubi dicit ...
... intellectus ... fantas
mata ... fantasma non potest motus ...
... non habet ...
a ... sensibilibus et materialibus
Sed ... intellectus ... a fan
tasmate abstrahit ...
rei materialis Sed ...
aristoteles ... quiditas rei materialis
quod per intellectum abstrahit a fantas
mate potest abstractum ...
intellectus ... ...
varias opiniones de abstracto
intellectus ... ...
... ponit quiditatem rei
materialis esse abstractum intellectus
Alii autem quiditatem ... in
... Modum autem ...
ponunt ... abstracto intellectus
... ... ulteriori intellectus
... aristoteles 20 ...
... intellectus non habet se ad
abstractum et ad alias ...
separatas sicut oculus noctue
ad lumen solis Sed ... oculus
noctue est ... lumine
... et debile ...

tamen videtur in lumine solis nisi intellectus debilitetur et ex primo ut ipse sexto huius comparat sicut prima ratio percipit a sole. Secundo intellectum nostrum, et dicitur lumen intellectuale debilis, ut patet in speculativa. Et hoc propter debilitatem sui luminis naturalis non potest intueri claritatem divini luminis, licet tamen lumine eius deriva-tur a primo fonte intellectualis luminis scilicet a deo. Tertio dicunt doctores quod licet omnis veritas cognoscitur nobis in rationibus eternis a quibus nostrum lumen intellectuale influitur et derivatur, et tamen dicunt quod a deo cognoscimus deum mediantibus creaturis sicut fonte et prima veritate sicut videntes aquam claritatem a sole, et aliquis videt solem. Et inde isti sumunt ... ipsi ponunt deum per abstractionem intellectus ... dicunt enim quod in ... operationibus intelligibilibus cognoscit ... quod ... abstractum ... a potentia eo quod ... potentia ... ipsum abstractum ... eius ... a nobis ... cognoscimus ... per ... luminis divini et illud quod primo intelligitur a nobis ... et illud ... et ... omnia alia ... luminis solis ... abstractum visus ... non nisi in lumine videtur ... potentia intellectiva ... potentia ... similitudinem ... ad ... eius ... visus ...

et colorem quod ... in abstractum visus ... abstractum visus ... abstractum ... et ... potentia ... abstractum intellectus ... visus et ... potentia ... potentia ... abstractum intellectus ... visus ... abstractum intellectus ... intellectus ... addit colorem ... colorem ... abstractum ... in anima ... in fantasmate ... abstractum ... intellectus ... ad potentiam ... colorem ... ut ... abstractum ... intellectus ... in fantasmate ... intellectus ... in fantasmate ... intellectus ... visus ... ad ... fantasma ... visus ... in fantasmate ... intellectus ...

rei materialis a fantasmatibus ab-
stractum et obiectum intellectus proprium
speciem quo intellectus intelligit sicut potentia
passiva speciem ipsam prius recipit ad
obiectum per adequationem movetur et
reducit ea ad actum. Secundo quia per ab-
stractionem intellectus a fantasmatibus
licet in speciem plures non est vere compre-
hensum obiecto intellectus sicut visibile
visus. Tertio quia ipsam totam plures sunt
res obiecti quia illa non intelligit nisi
mediante speciem. Quarto quia sine
quiditas intellecta plures substantia
et obiectum intellectus est. Quinto quia qui-
ditas rei materialis non plus iam abs-
trahitur a fantasmatibus ergo etc.
Dubitatur quarto utrum modum
cognoscendi sanctus Thomas. Supponitur
primo quod omne cognoscens cognoscit
secundum modum suum non potentia quia cog-
noscens cognoscit ut cognitum
et in eo ut secundum secundum ytalica des-
solatur pro perfecta ytalica
Secundo cognitum et in cognoscente secundum
naturam et modum cognoscentis quia
cognoscens recipit cognitum. Tertio
illud ipsum recipit et in eo quod re-
cipitur ut mult perfectius intelligit ergo
ergo cognoscens cognoscit secundum modum
suum non. Supponitur quod intellectus
noster quo ad eius nominationem sit
unitus carni. Quarto ut forma
licet cum potentia eius non operatur
sit separatus ex eo quod non exercet
operationem per organum corporale propter tar-
ditatem operationis per quod propter
corpus cum aliis stantibus
tendit ad ... non sit ... in ...
tamen modum sanctus Thomas. Ob-
iectum intellectus et quiditas
rei materialis per auctoritates aristotelis
in tertio de anima. Nota quinto quod in
intelligendo fantasma speculari
a fantasmatibus intellectus abstrahit
et quiditas rei materialis et quia
secundum se separata non. Tertio fantas-
mata non sunt sensibilia ergo
relinquitur quod quiditas rei materialis

sit obiectum intellectus. Et quia per hoc
solum cognoscens cognoscit secundum
modum suum non est unitus corpori separatus
sed intellectus noster est in materia licet
potentia eius sit separata unitus corpori
supponitur ergo intellectus intelligit ea
que sunt in materia individuali unde
quiditas rei materialis est secundum esse
in materia sensibili et individuali
secundum rem licet sit separata ergo etc.
et obiectum nostri intellectus. Et quia
potentia intellectiva in organica
non intelligit quiditatem a materia
separatam et individuali et in hoc
dicit aristoteles quia potentia orga-
nica et corporalis scilicet sensus corporea
cognoscit corporalia et materialia in
intellectus autem non sit virtus sine
cognoscit materialia de materia per ab-
stractionem quiditatum a materia pro-
bris applicando ea per se ut cog-
titius ergo etc. Item videtur quia contra
sed contra. Nota licet nos possimus
cognoscere de substantiis separatis
in materia. Secundo in anima sicut non tamen
non cognoscimus de eis quid
sit. Secundo in anima patet. Tertio in anima
nos intelligimus et cognoscimus
ea in rebus materialibus productis
ergo per distinctionem eorum possumus
concludere ea de causa productiva
illorum ut sit substantia immaterialis
ergo etc. Quarto contra predicta quia qui-
ditas verbum substantiarum non cadit
sub obiecto nostri intellectus unde ex-
dicitur ergo ab intellectu nostro non
apprehenditur. Nota sequitur ultra
secundo quod non possumus de eis cog-
noscere esse secundum eo quod de ipsis
esse et quid est et utrum est ergo etc.
Item contra. Et contradicit commentator
auctoritatibus qui tractantem investigare
dicit nos posse cognoscere per
quiditates substantiarum separatarum
per abstractionem a sensibilibus. Secundo
non videtur esse verum quia intellectus
abstrahit ab eo intelligit non recipit.
Secundo quiditas substantiarum separatarum

no 3 in rebus sensibilibus quo abcius non
pt abstrahi. Et ulterius quod nos
possimus cognoscere materialia spiritum
ad spiritum et ad materialia per similitudinem
similitudine 3 relacio relata ad materialia
et per genus specierum 3 materialis et
quando cadit sub obiecto medio intellectus
quo certis Sit 1o prius dictum 3 Et
intellectus non cognoscit materialia et
negacionem conditionum et proprietatum
malum Et 3 al magnus ponit
per obiecto meo intellectus quiditate
rei simplicis Primus probatur iste
quod de rebus eius sit ponitur
illud dictum Boecij in libro de
ebdomadibus vitz in omni quo
aliud est esse et aliud ipsum Et tamen
3 dicitur in rebus quibus quiditas
et essencia dicit a forma composito stato
dicunt ulterius Et intellectus quo corporum
dividit 3 apprehendit eo quod
et ipsa quanta eo quod ea quiditz 3 aliud
quo sunt magnitudo 3 aliud ab
eo magnitudinis Et aqua 3 aliud
esse ab aqua ut dicit aristoteles
in 3o quo ad distinctionem
distinctam Sit eo quo
ad quid de 3 cognicia 3 eo dicitur
separata Ulterius notandum Et tamen
intellectus humana conjuncta 3 non potest accipi
primo ut intellectus 3 disposita in
spiritum 3 qua substancia simplex et
separata accipit et cognoscit
separata simplex et eorum sunt
materialia Et is similiter virtute
obiectum intellectu proprio 3 omnis
abstractum simpliciter et eorum a sensibus
apprehendit ab intellectu Et licet
considerat secundum dispositionem ad sensibus
ad corpus quod admittit sensum
esse sicut forma accipit et
cognoscit plurimalia et similiter eo
et eorum cognoscit sensibilia Et quo
similiter anima intellectus non
cognoscit obiectum proprium naturalis
propter 3 accidente materiali
in corporum 3 considerat secundum
dispositionem et relacionem ad ymaginacionem

et concipit et cognoscit materialia
sensibus que sint separata a materia sensibili
licet non admittit sensibili similiter concipiunt
materia sensibili Thomas autem inferius dicit
3 est 3 quiditas rei esse rei que
est pluralitas per 3 partes naturales et
separatas quod sint in materia materialia
et particularia Et sic sensibilibus illa et quidi-
tatum cognoscit intellectus quod inferius dicit
quo simpliciter Et non solum quiditas
rei materialis est obiectum medium intellectus
sed quiditas simplex et in quibus que ex-
tendit se ad quiditatem omnem se-
paratam et malum Ulterius al
separatam intellectum suum potest quod primo
quod cognoscit sensum modum suum
et suum non sed modus intelligencie
anime racionalis non 3 modus tendit
in magis eo quod anima racionalis non
3 forma naturalis Et non depongitur a
corpore educta sicut alie forme
naturales Et 3 modus ascendendi materia
concipit forma naturalis quo dicitur
Secundus autem ascendit 3 medio
modo predicto sicut quod non dependit
a corpore sicut alie forme naturales
Et quod forma racionalis 3 materia
et corpus simplex in eius operacione
est 3 perfectum Obiectum autem
potencie non excedit ad proporcionem
sed tamen secundum perfectionem eius
perfectio Sed quo quod quiditas rei
simplicis que cognoscit ab anima coniuncta
in spiritum 3 forma separata sicut proprium
obiectum intellectus Et non quiditas
rei materialis que cognoscit ab eo 3
forma corporis coniuncta et sensibilis primo
nisi sicut tum de materialibus non
habemus speciem eo quod obiectum
medio 3 omnis abstractum non cadet
sub proprio obiecto medio intellectus eorum
3 de intencione aristotelis ponentis
contra metaphysicam et speciem de magis
Concludit quo finaliter abbatis
quod non quiditas rei materialis sed quiditas
rei simplicis est obiectum intellectus
medio Et tamen dicitur per quo dicta illa
o. Et quo secundum intellectum quarum duas

virtus prima creatura in ordine
ad corpus et ad fantasma
anima in principio vestigium intelligencie
separate per creaturam quod intelligit
per ea que perceptat communicata ei secundum
vestigium eorum ut sunt per talia nomina
tamen ut sunt materialia. Et
secundum quam virtutem quod probabile
comprehenditate rei materialis ut
valuit dominus thomas. Secundum
divina virtute intelligit substantias
separatas. Et tum quod probabile
comprehenditate rei simpliciter ut valuit
albertus. Unus autem illorum
pidemus ut probabilius simpliciter et
sine certas loquendo difficile
est investigare tamen ambo sunt
opiniones solempnium doctorum in
magnis racionibus fundate. Et appa
ret tamen ad presens quod magis laudi
bilis thome ut probabilior quod
fundatur in auctoritate aristotelis qui
dicit in 3o de anima. Et dicit quod nulla
intelligencia fantasma speculatur
sed a fantasmate nichil abstrahitur
nisi comprehenditas rei materialis non simpliciter
nec sunt fantasma cum ipsa non
sunt sensibilia. Secundum quod secundum aristotelem
quod comprehenditas rei materialis offertur
ad nostrum intellectum tamquam ad obiec
tum eius et non comprehenditas simpliciter
Et apparet quod est racionalis. Et a
intellectus noster secundum essenciam conungitur
corpori ut forma ut prius dictum est
et perfectius quod est unita et sequitur
esse operari et intelligit secundum condicionem
sue nature. Et autem alius dicit quod
intellectus noster coniungitur solutus a
[illegible] corpori quod coniungitur eo
separari ymmo non videt sed patitur
oppositum videt esse [illegible]. Et
intellectus noster secundum essenciam esse
ut unitus corpori. Secundum patet ex dictis
prius [illegible] tamen corpore
non facit unum per accidens sed unum
simpliciter et esse [illegible] licet
intellectus noster [illegible] separat intelli
[illegible] tamen [illegible] naturalis

ad corpus sit forma ad materiam
sua cum actus. Et quod appetit
ipse quod ut sibi separatus separari per
[illegible] coniungit sed [illegible]
sibi proprio. Anima per quod indigent
aut per naturalis inclinacionem aut per
naturalem appetitum [illegible]
Et ex isto ut inferri probabile
Et corpus [illegible] materiam
naturam [illegible]
potencia sensitiva in natura ut ex eo
[illegible] celi. Et intel
lectus post separacionem retinet naturalem
inclinacionem ad corporum. Secundum
ipse corpus et [illegible] aut
eius naturalis inclinacio frustraretur
Et ponendo quare tamen ad quartum
dicta ad rem catholico ponente
[illegible] quare
[illegible] in corpore glo
rificato [illegible] naturalis non [illegible]
[illegible]. Et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ipse loquitur [illegible]
formas corruptibiles et celestia
[illegible]. Secundum [illegible] abiud
primo ut [illegible]
ut ex suo obiecto sed intelligere
cognoscit [illegible] ex comprehendite
rei materialis ut simpliciter [illegible]
[illegible] ut [illegible]
in [illegible]
et aliis intelligenciis simpliciter
[illegible] quod comprehenditas rei
materialis non ut primum adequatum
obiectum nostri intellectus. Secundum [illegible]
intellectus noster et in materialibus ex
[illegible] ut in materia cognoscit
[illegible] cognoscit
secundum modum suum non [illegible]
[illegible]. Et perfectius compre
hendit rei materialis non ut primum
[illegible] sufficiens obiectum nostri intellectus
[illegible] ut intellectus cognoscit [illegible]
ut prius dictum est [illegible] materialis
[illegible] bonum
ad voluntatem [illegible]

Sed bonum et obiectum voluntatis non
est obiectum intellectus sed sub
stantiis materialibus est respicit non per
ens quod res includuntur sub ob
iecto nostri intellectus. Ista patet quia ens
est obiectum nostri intellectus quod patet
ex eo quod ens est quod primo capit primo
in intellectu sub cuius ratione omnia
alia includuntur et intelliguntur ut
declarat Avicenna in metaphysica
sua. Secundum confirmatur non obiectum cuius
intellectus non potest excedere obiectum po
tentie ipsius aut non potest se ex
tendere ad plura quam ea sub ob
iecto ipsius potentie sunt, ut intellectus
extendit se ultra potentiam, sed tunc
et intellectus. Sed ens est obiectum
non et metaphysica. Et intellectus
ipsius intellectus non est. Sed quod ens
sit obiectum intellectus, aliter enim
intellectus noster non esset conservativus de
metaphysicalibus quod est falsum. Sed certo
sit obiectum actus sive ... debet sub
se continere omnia que cadunt sub
ipsa potentia. Sed quiditas rei
materialis non comprehendit sub se omnia
ad que se extendit potentia intellectiva
quia extendit se ad omnia ...
... possibili in ... intellectus
et non ... omnia ... intellectus
possibilis est omnia fieri non. Ultimo
sit quiditas rei materialis non est
obiectum nostri intellectus separati non
nec coniuncti, sed contra quia intellectus se
paratus coniunctus est eadem potentia
et per consequens habebit idem obiectum. Sed
alius patet quia per separatum non cog
noscit per fantasmata ea quia tunc
non coniungitur corpori non. Sed quas
... ad primam que dicunt
de quamvis ... et ...
... que ... obiectum
... intellectus in ... Ad
... non ... quod principia ... includuntur
sub obiecto intellectus. Secundum
dicendum quod possit cognoscere abstracta
a materia ... esse sunt coniuncta
... ipse intellectus et materialia

... que includuntur sub obiecto intellectus
nostri, videlicet sub quiditate rei
malis. Ad tertiam dicendum quod licet in
tellectus noster sit in malis secundum po
tentiam corporalem ... et
... malis ... forma ...
esse in materia possibili. Secundo licet ea
sit sub obiecto nostri intellectus. Ad
tertiam dicendum quod non est ... de bo
no voluntatis et de ... intellectus
... bonum et malum sunt in
rebus non autem verum et falsum sunt in
anima. Secundo voluntas potest inter
... in ipsum bonum separatum ...
... intellectus non potest intelligere
... ad ... Ad ...
dicendum quod in quiditate rei mali
... omnia ... rebus
materialibus ... materialibus ut ens sub
actus potentia et ... que omnia
intelligit intellectus ... et primo
... ut ens et substantia sunt
... ad quiditate rei materialis.
Ad confirmationem dicendum quod obiectum actus
intellectus potest excedere obiectum poten
tie ... intellectus non potest per
... adipisci ...
... non ... dicendum ...
... divina. ... solum per
obiectum ... quod ... in materia
possibili ... abintellectu
... et ... ad ... Sed
potior ... ut abstracta non ...
... ad ... abintellectu
... solum ... et ... ad
... dicendum quod quiditas
rei materialis continet omnia que cadunt sub
nostro intellectu ... ut ... sua
... ... tanta
ut ... continet omnia in
quantitate. Sed autem dicendum quod intellectus
possibilis est omnia fieri ...
... intellectus agens potest facere
actu intelligibilia ut sunt possibilia et
materialia. Ad ultimam dicendum quod licet sit
eadem potentia separata et coniuncta non
tamen ... modum ... Sed
... non ... obiectum

a q̄ntis mō. Et g⁹ dcīmꝰ ꝫ in vna ꝯr̄os p̄nt̄ q̄tiōꝫ q̄ ꝯmūitas simr̄ ut ens ꝫ obiectū intelle-ctꝰ ꝑnt ꝯsidrat absolute ꝫ subā sepatā ꝫ ꝑnt ꝯsi-derat ꝑnt ꝫ forma corpis ꝯuicta ꝑsui tūc ꝯmūitas rei malis ē obiectū. Et ult

Rez intellectus ut ꝯgnoscat plūs vlē ꝑmꝰ q̄stio mō q̄ īmperfecti q̄tioē dcīmꝰ ꝫ q̄ ꝯmūitas rei malis pt̄ obiectū ntū intelleċꝰ. Scđo ꝯmūitas ꝫ vlē ꝫ quid abstractū a suppōto ut in tra vbi dicit arestls. Et ꝯmūitas ꝫ aliud ab eo cui ꝫ ꝯmūitas ꝫ sbiungit q̄ aliud ꝫ tale ꝫ talib⁹ eē aliud ꝫ magnitudo ꝫ magnitudinib⁹ eē. Et sic dicit arestls q̄ ꝯgnoscit ꝯmūitas aliud intelleċu sensu aut ud suppōtū cui ꝫ ꝯmūitas ꝯgnoscit a ꝑsui g⁹ ꝑnt ꝯīit an sola vlē ꝯgnoscit ab intelleċu ud ē sensu. Intelleċu quomō ꝑm. Et sic dicit ꝯ mō tūc ꝯmūitas rei nō ꝫ ab eis sepata sm eē sic recidit plō q̄ posuit vlā ꝫ ydeas sepa-tas sm eē a sensibz. q̄ improbans arestls dicit. Et ꝯmū-itas eo q̄ ꝯmūitas ꝫ ꝯ na suba ꝑo implicat subam rei sepat ab eo cui ꝫ ꝯmū-itas. Et sm dicit ꝯmūitas suppōtū sm sensu cui ꝫ ꝯ dib ratē pt̄ [illegible] ab alijs. Et ꝯmūa suppōtū pt̄ ea q̄ ꝑnt de rōe ꝯmūitate includit mās signatā ꝑtr̄ indiuiduā ꝫ pacina in ꝯ-moduū. Et rōe in ea i ma dico nō in ma bg. Et ꝯmūitas n q̄ nō eē ꝯ ꝑia sm q̄ ꝯmūi in ma ꝑsibili nō ꝑsupi i ma intelli indiuiduali ut īplicat figura ꝫ intelli rōne. Et nō dicit

ꝯmūitatis rā ꝑam mō. Et mathēs ꝯ abstrahit a ma ꝑsibili nō aut a ma intelli-gibili ꝫ a ma sm eē q̄ ꝫ pot formis ꝫ figuris ma bg ꝑg rlg aut a ꝑa nō pt̄ ab stralit. Et nō ea in na lineis ꝑa in ma ꝑnt eo plā in ꝯmūna in eadꝑpe pt̄ audi-ens ꝑmo celi. Et ꝫ in sbiectis ꝑse pat sm ꝑam mō mō nō ꝫ aliud ꝯmūitas ꝫ suppōtū eo ꝫ ꝯmūitas. Et ar dicit ibid. Et in simplicibz nō ꝫ q̄ ꝯmūitas ꝫ eo ꝯmū ꝫ. Sicut est dictū in uit arestls in tra vbi dit ꝯ aliud ꝫ magnitudo ꝫ mag-nitudinib⁹ eē aliud tale ꝫ tali-bus eē. Intelleċus aut nō ꝫ aliud ꝯmūitas ab eo cui ꝫ ꝯmūitas ut indiuiduis sbiectis. Et vlis sm q̄ vlē ꝫ sensu dicit ꝑnt ꝯgnosci. Et nōs sm sen-sorium ꝫ in rebꝫ nālibꝫ sensu ꝯgnoscit ꝑ ꝑsui vlē intelleċu ꝑnt de ꝑmo ꝑg ꝯstor eē dicit arestls in tra. Et ꝯmūa alio mō ꝯgnoscit tale et talib⁹ eē. Et tale intelliqeis sensu pt̄ ꝑniꝫ. Et q̄ tale in sua rōe implicat maz q̄ ꝫ ꝑm indiuiduatā licet nō ut pr̄-lit nō implicat ea indiuidualiter. Et ꝫ pt̄ talib⁹ eē intelleċ ꝯmūitas talib⁹ q̄ ꝫ tota eēntia eius. Et aut ꝯgnoscit intelleċu tale vlē ꝑsui. Et si in ma tale aliud ꝯgnoscit magnitudo ꝫ ꝑā magnitudinib⁹ eē. Et ꝯmūa ꝯmūitas magnitudinib⁹ ꝯgnoscit intelleċu ꝑnt aut ꝑ lineā ꝫ ꝯmūitas ꝯgnoscit ꝑ ymagiatorꝫ ꝑm ꝯmūs aut ꝫ in sbiectis mathēticis ꝫ abstractis vbi nō dr̄ ut ꝯmūitas ꝫ suppōtū sensu ꝑnt intelleċu ꝯgnoscit. Et ꝫ nō dicit. Et tūc tō. Et ꝯmūi-tas nō ꝯpugnat ꝑsibili ꝑ intelleċu.

sed materiales. Et ideo quia omnino separatum
est secundum esse et in actu sed a materia
et impotencia ideo omnino
sed intelligitur et separatum a materia intelligit.
Et ideo est propter dictum. Et difficulter
et ponit agentem intellectum qui
facit potentia intelligibilia esse actu in-
telligibilia abstrahendo ea a materia. Ideo
nos facimus quiditates in materia ut in pro-
positis sed separatas tunc intellectualiter.
Et illa per intellectum secundum quiditates
abstractas sicut intellectus intel-
ligit per ipsum et actus eius. Et
quia secundum rationem eo quod separata a materia sunt
tunc sunt actu intelligibilia et ergo non nisi
quiditates abstractas ut intelligantur
sine materia. Alius modus vel et similiter
cognoscendi per comparationem ad ...
et anima sed intellectum agentem sunt
utendo. Et tamen aliter et aliter quia talia
cognoscit directe sed per conversionem intellectus
quiditas abstrahit a fantasmate
et species et plenitudo quiditatis sicut
quiditas et conparando
per conversionem ad fantasmata a quibus
prius intellecta et abstracta tunc in-
tellectus intelligit secundum rationem. Et declaratur
exemplum. Et est tamquam in illa
ubi vult aristoteles quod intellectus
cognoscit quiditatem directe sed
illud cuius et quod et exemplum
[illegible] autem non sit materiale cognos-
cit secundum rationem. Et patet tamen ad
questionem. Ad rationem contra arguitur.
Et primo sit quod intellectus dis-
tinguit inter universale et singulare eo quod
[illegible] illa ideo cog-
noscit utrumque patet quia [illegible]
[illegible] habere [illegible] ali-
quorum nisi cognoscat illa.
Secundo sit intellectus formaliter ista
[illegible] [illegible] eo quod
ipsius et conparando et dividendo
ut [illegible] et demonstrat [illegible]

cognoscit utrumque [illegible]
utrumque [illegible] sicut ideo cog-
noscit singulare. [illegible] sit prin-
cipium intellectualiter
[illegible] [illegible] sed singularia
[illegible] [illegible] intellectus
et singulare [illegible] separato et [illegible]
separato potentia et alio de
[illegible] magis distincte cog-
noscit eo quod [illegible] cognoscere
arguit [illegible]
[illegible] et [illegible] attribuenda
magis quiditatibus [illegible]
cognoscendo singulare magis dis-
tincta eo quod [illegible] omnem
[illegible] et intelligibilia illa
magis pertinet ad intellectum quiditatem
ad [illegible] eo quod intellectus et potentia
[illegible] quiditatem sensus. [illegible] ad
[illegible] quod intellectus cognoscit sin-
gulare [illegible] per conversionem ipsius
[illegible] ad fantasmata
ut dictum fuit in declaratione
questionis. [illegible] autem intelligit ipsum
directe. [illegible] dicit ad secundam
[illegible] dicit quod in [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] malum et evitandum [illegible]
et malum [illegible] et evitandum
[illegible] dicit quod cognoscendo singulare [illegible]
in [illegible] et distincta sed valde
[illegible] et [illegible]
[illegible] individuis. Sed [illegible]
et [illegible] singulare [illegible] malum
[illegible] multa distincta et de-
clarata [illegible] ibi nulla sunt [illegible]
[illegible] illa [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] cognoscendo singulare
[illegible] et ipsius intellectus et non [illegible]
[illegible] magis distincta [illegible]
[illegible] patencie alterius. [illegible]

[illegible] sit [illegible] intelligentis fan-
tasmata [illegible]. [illegible]
[illegible] dictum aristoteles ubi ponit [illegible]
quod intellectus intelligit [illegible]
et fantasmata ponens [illegible]

auctoritate insuper quod oportet quemlibet
intelligentem fantasmata speculari.
Et tamen non per precedentiam respectu pri-
me habitudinem. Et obiectum intel-
lectus pro statu isto vie sit qui-
dditas rei materialis. Et sic non solum est
sunt in fantasmate sed a fantas-
mate abstracta per intellectum a-
gentem. Iste sunt quedam que opor-
tet quemlibet intelligentem fantas-
mata speculari ad dictorum ab-
stracti intellectus. Propter opiniones quas ponit
[illegible] de materia contra questionem [illegible]
Salomonem doctorem clarum Thome
Egidii de Roma et contra ponitur
Et ab aliis doctoribus contra
ponitur. Item beatus Thomas ponit
quantum ... Et in prima [illegible] in-
tellectum pro statu isto vie intellige-
re sine fantasmate. Et etiam
contrarius de mente Egidii.
Item illorum prima autoritas
aristotelis in 3o de anima. Et quod proprium obiectum
intellectus nostri est quidditas materialis
rei. Sed licet non intelligat sine fantas-
mate, quod totum obiectum intellectus
nostri respicit fantasma ad primum quantum
torum. Alia ratio illorum quia intellectus
secundum substantiam et potentias alligatur corpori
et organis sensitivis eo quod est forma
corporis. Item quod omnis quidditas intellectus
intelligit ut sic quod solum intelligit
materialia et sensibilia et quod non potest in-
telligere sine fantasmate eo quod in
quantum sunt materialia non sunt actu intelligibilia
sunt autem actu intelligibilia in quantum
abstrahuntur a fantasmate et a condi-
tionibus materialibus ideo necesse est quemlibet
intelligentem fantasmata speculari
et sic intellectus non aliquid intelligit de
separatis quia non habent fantasmata
licet per abnegationem sensibilium et
materialium ut supra dictum est. Item etiam
beatus Thomas ponit omne intelligibile
intelligi per fantasmata licet sit

ponit obiectum adequatum intellectus
nostri esse quidditatem rei materialis.
Sed Albertus Avicenna et quam multi alii po-
nunt contrarium. Albertus dicit quod non omnia
intelligibilia a nobis intelliguntur per fantas-
mata immo solum materialia. Sed sunt
plura dicta de obiecto nostri intellec-
tus: ponit quidditatem simpliciter. Et ergo po-
nit duplicia intelligibilia quia materialia
ut posita ... materialia. Et illa
sunt ipsum solum intelliguntur per fantas-
mata. Alia ponit intelligibilia separa-
ta et simplicia ut immaterialia et illa
sunt eadem intelliguntur a nobis sine fan-
tasmate eo quod non habent fantas-
mata. Et autem intellectus noster cog-
noscit et intelligit simplicia ut in-
telligentias et alias substantias sepa-
ratas. Albertus probat intellectum nostrum
esse quod non tantum substantia et dis-
positio ... ut esset perfectissi-
mus. Ratio autem Alberti intellec-
tus nostri est celestis et quod eius esse est
ex eo natura naturalis dependens, non
potest frustrari capax intellectus compositum
felicitatis humane per se ergo
... omnes rationes speculative
naturales rerum divinarum et humanarum
sicut dicit aristoteles in principio metaphysice
quod omnes homines natura desiderant
ipsam. Et ardentius desideret
quidditates substantiarum et natura-
libus medium intellectum de
ipsis inferioribus quod dicit. Et ex
eo quod excellentia sensibilia per-
cutiunt magis sensum et corrumpunt
organa. Intellectus autem
nullo modo corrumpitur ab intelligibili
per magis perfectum ut corporalibus et
habitudo ... non potest per se dari aliquod
intelligibile quin possit ipsum intelligere
quod intelligit substantias separatas. Item
sicut intellectus abstrahit quidditatem
a reliquis materialibus conditionibus
et tamen non sit procedendum in infinitum
intellectualibus abstractionibus ...
et de primis abstrahendo ad ...

contra b t

contra alb'

intelligit intellectus simplicia ut intelligentias et substantias separatas alb'

b

b

re trinq nō z quiditas cepta a
particularibus per separationem z quiditas
talis res z substantia separata. Secunda
intellectus z quod quid z res quid
z quiditas propter quod ut sic
intelligere. Sed contra eo quod substantia
separata nichil aliud est nisi
quiditas per se existens. Preterea
cum hec quiditas recepta in
conditionibus particularibus et individua
les et certa per materiam. Sed
igitur quod intellectus noster intelligit
substantias separatas. Ultimo si sepa
rabilis z abstracta intelligit et
non abstractum abstrahit et propter ea
intelligit eo quod indiget continua
tione et fatigatur. Intellectus autem intel
lectus noster per conditionem suam esse
existens in materia abstrahit et
propter ea intelligit. Sequitur a minori
Sed ergo per intelligere substantiam se
paratam quod non indiget abstractione
secundum suum esse et naturam z abstracta.
Concluditur quod aliqui propter rationes
illas quod intellectus possibilis unitur fan
tasmatibus quibus intellectus noster materialia
sed in materia intelligit sine fantas
matibus. Discordia illorum modorum
loquendi philosophorum videtur z sunt
Sed intellectus actu intellectus per
se existens duo. Primo non sunt
immaterialia non admiscenda
ut z differentia. Consequenter per speciem
intelligibilem ita quod non indiget moneri
a fantasmatibus sed per se in
se existens. Preterea quod moneri ad
intelligendum actualiter. Ultimo per
propositionem distinguitur de virtute
ipsius intellectus humani sed huma
na quia refertur ad sensibilem et ma
terialem z vestigium intelligentie
separate. Preterea quod dimissio corporis
dicitur de [illegible] abiectis intellectus
quare. Sed propositum ultimo in eadem
questione z non esse speculativa
et intellectualia z [illegible] speciebus
abiectis rationem eius quibus naturalia

et physicalia quod ideo non sunt recepta
in materia sensibili secundum rationem et forma
lis. Naturalia non secundum rem sunt concreta
materie sensibili secundum diffinitionem autem et
forma abstracta. Mathematica non sunt
separata a materia sensibili secundum rem et
formam. Sed sunt sciencie naturales
ad istorum. Sed licet noster intellectus
virtute humana et sunt refertur
ad materialia ut sunt perceptura et ma
non intelligit sine fantasmatibus
in virtute anima et potentie z actu
cum tamen propter species intelligibiles intelliguntur
per separata et mathematica sine fan
tasmatibus. Prima per quod relatio preterea
per comparationem in hac. Sed per rationes
extra illarum non minus probant quod
de quiditate intelligentie fantasma
speculativa. Sed tamen de differentia ad
intellectualia materialia quod abstrahit per
intellectum a fantasmatibus et condi
tionibus materialibus ut fiant actu
intellectualia. Contra per conclusionem preterea
rationes Alberti non minus probant
quod intellectus noster intelligit similia
sine fantasmatibus. Sed per speculativa
sit. Secunda intellectus noster per ab
stractionem potentie intellectus agentis
species a materia et fantasmatibus
quod sunt principia materialium conditionum.
Ergo talis species sunt abstracte ac
tuant intellectum possibilem. Sed quod de
na[tu]ra [illegible] z quod eo [illegible] pos
sumus eo per quem volumus [illegible] per
quia intelligibilis z [illegible]
per speciem intelligibilem non dicendum
moveri a fantasmatibus. Preterea
contemplatio in virtute intellectus
agentis in materialia sine fantas
matibus. Secunda fantasmata quod
ad monendum intellectum primo in
abstractione speciei intelligibilis postquam
quia autem abstracta z facta sunt
per speciem preterea minime conditionem rei
sine fantasmatibus. Secundum [illegible] z Sed
nisi intellectus voluit intelligere sine
tamen de ipso [illegible] fantasma
nisi ipsum [illegible] sine in

quia conditiones singulares. Alia autem
sententia quod intelligit per speciem intelligibilem
sine fantasmate tot [illegible]
et facta abstractio ut dictum est. Et
cum et quod dicit aristoteles in 10
ethicorum. Tertio intelligimus divina
et etiam spiritualia divina quae non sunt
quod conditiones singulares secundum quod
[illegible] in nobis constat ut
virtus intellectiva [illegible] intellectiva
[illegible] et vestigium divini luminis.
Alia autem illud secundum aristotelem
intelligimus secundum quod conditiones sing-
secundum virtute anima. Secundo
dicit aristoteles manifeste habetur
conclusio praedicta. Secundo contra dicta
arguitur. Et primo quia ad modum quod
nullus magis [illegible] et [illegible] in
intelligendo fantasma. Secundo quia cum
quod [illegible] ens in actu natum est agere
ipsum [illegible] et de ratione entis
in actu. Et intellectus intelligit per speciem
intelligibilem efficitur ens in actu ut
exemplo [illegible] et [illegible] est per
speciem intelligibilem intelligere [illegible]
intellectualia per se non requirit fan-
tasma. Et confirmatur quia [illegible]
fantasma concurrit ad intelligendum
ut [illegible] movens intellectum vel
ut [illegible] intellectualia sed nullo illorum
modorum concurrit [illegible] ut [illegible]
quia [illegible] intellectiva et [illegible] malis
Et [illegible] et [illegible]
[illegible] exemplo [illegible]
[illegible] intellectus [illegible] malis
Et quia fantasma includit condi-
tiones materiales et sic ratio non
potest [illegible] admittere
Impressiones [illegible] dictum est et
quod [illegible] abstracta et [illegible]
intellectus. Secundo quia actu in
[illegible] et abstracta
non intelligibilia nisi potentia
non est quia ut [illegible] intellectus
Tertia [illegible] de [illegible] et [illegible]
[illegible] primo [illegible] Tertio sine
ad quod [illegible] vel autem
[illegible] fantasma et non [illegible]

[illegible] eo quod sit motivus in
[illegible] exemplo [illegible] et includit
conditiones materiales. Vel autem habet
esse in intellectu et a conditionibus
materialibus [illegible] Secundum ad primo
et [illegible] intelligi sine fan-
tasmate. Et primo auctoritate
aristotelis qui dicit in [illegible] Tertio
intellectus [illegible] ad fantasmata
sicut sensus ad sensibilia. Secundo
[illegible] et quod non [illegible] intellectum
intelligere sine fantasmate [illegible]
[illegible] Tertio quia intellectus [illegible]
qui intelligit ea mediante [illegible] in
[illegible] ut dicit aristoteles
in [illegible] Alia autem non movet
intellectum [illegible] fantasma [illegible]
[illegible] sine fantasmate in
[illegible] [illegible] sine fan-
tasmate intelligimus maxime
[illegible] materiales. Secundo [illegible]
[illegible] ab intellectu [illegible]
[illegible] ab intellectu agente ut [illegible]
[illegible] aristoteles in [illegible] Et [illegible]
[illegible] Tertio [illegible] intellectus agens
et intellectus [illegible] nihil
[illegible] nisi in virtute intellectus a-
gentis [illegible] nihil [illegible]
nisi in virtute [illegible]
[illegible] intellectus agentis [illegible]
[illegible] ad illustrandum intel-
[illegible] quod illa [illegible]
[illegible] abstracta [illegible]
intellectus agentis [illegible]
[illegible] intellectum. Et [illegible] intellectus [illegible]
non [illegible] intelligendo
[illegible] experientia
[illegible] Tertio [illegible] in [illegible]
[illegible] intelligere
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] patie-
[illegible] vel [illegible]
[illegible] intelligendi [illegible]
[illegible] ad [illegible]
ipsum fantasma et [illegible]
[illegible] sine fantasmate [illegible]
[illegible] et non [illegible]
[illegible] Ad [illegible]

Ad pma dr q intellectus p spem
intelles sine qu'pos ad fan
tasmata no 3 sm r in actu s
in habitu Et qn dr q in
tellectus pt se qute ad fantas
mata qn velt hita spe intelli
bli ptato ex intelligit qn velt
dem tn qtuit se ad fantas
mata intelligendo vl s a intelligendo
sm re Rna intelligendo sm re
recipit fantasma tanq obiectu
cuius actu exans Sz intelligendo
vls tm no fantasma s conni
ditas exns in fantasmate
obicit intellectui cpccd re
Et pbr ex dict tunc adqr
mato3 pa ex ex q intellectus
recipit fantasma acqua r ob
iectis no se tn q obiectu in
tellectus cit quid mali Rna
ut dctum 3 intellectus p in se
recipit quiditate tanq ob
iectu Sz pnt qpa ad vtute
ostima a ulteg ad sm ria q
ppm apphendu in duitte
a ineto tat ex obiectis r
recipit fantasmata intelligibus
recipit qdic s malu a ssilu
Ad rões vo tones q in tut
pbad q nllo m intellectus
nr pt intelligere sine fantas te
neq pt intelligere subas ma
Ad pma q pcedit ex auctoitate
arestis dr q lo de intellectu an
3 hunatg a sm vtute huna
na inde obiecti pxipi s mat
Rna ut dz ipm pme spes
ex fantasmata bg ex sbg spe
luis hnet tex aduntoio
luis intellectus agentis abstra
hentis spes a fantasmate
Sz sm vtute dunas sm qua
3 vestigiu intell no separat a
pxtip 3 hunatg spebg intellbg
tut no indigz mandi a fantas
matibg ut intelligat Et pomt
allectus exem tlo dr q pt post

ascensu stals exns in summ te
no indigz stala ad ascendend
Ita intellectus exns actu sub spe
intelligibili no indigz fantasmate
ad intelligend s pt se pxima
spez qnta ad obiectu intelligibile
sine fantasmate Ad 2m dr
q plnt q arguit de intellectu re s
pxtipcali sm vtute hunana
Ad 3m dr q pt visus actuatg
q surgit in vapor pl9 qui 3 pp
ipm pt ex intellectg agens illumi
tus abint s nia ipm illuminante
illuminat intellectu pcls a vtute
supiori a diuina q surgat ad
intelligendu subas separatas Ad
ultia tr q hic 3 ig dr q aqs
lesus in organo sensus a fan
tasia no pt vti sensus Rna
tut omes vires radicat in suba
aiuis Et qlibz opacs ams ex te
dit a suba p vnu et ppru tut
patuit exols hung Et hc qn
vna pta s opacs 3 vehantes
tut opacs alig pay e impedit
de q vnd eo subs aime recipit
ad omes aius opacs Et ia
vehemes pppo inisspu impe
dit debita opacoz in intellectu
Et sis ex dctis 3 ntis hing
dr q intense ppletates impedi
ut bona digestioz Rna ex
cessina opacs pay e intellis
impedit opaes vtut vehens
Sz tuz ad rones albti q mila
bant pbad q intellectg nr ls
at qgnicoz de separat pt de
malis Respo tnde vtute co
regtu q arguint pra pte a alias
rnsalis a tm intendit dr q in
tellectus qgnoscit subas separatas
lz agna vtute lz imppfte
Et qn 2m lr dr q tnalo
dependent homnis no qnictat
inhat vita Rna nlss homo
inhat vita pfite pt acqrend
ea q dependeat Et q qnt post
dr q felicitas hung vite 3 in

2m

[illegible] fantasma [illegible] quia [illegible] modum [illegible] precedere [illegible] representare [illegible] rei [illegible]. [illegible] apparet [illegible] alius ponitur [illegible] moueret. [illegible] quomodo precedere [illegible] [illegible] alii [illegible] abstracti [illegible] fantasie [illegible] [illegible] eius. Quod dico [illegible] illos [illegible] quod abstracta [illegible] a fantasmate [illegible] abstrahe a fantasia [illegible] informante fantasiam [illegible] representat [illegible] rei [illegible] fantasma [illegible]

prestat sufficit de substanciis separatis quia intantum consimta intellectui intelligere unita et per hoc [illegible] [illegible] autem quia agunt in intellectum et in aliis quo potest intelligere intellectus [illegible] [illegible] eo quod non potest [illegible] potest ab impedimenti ut sensus ab excellencia sensibilis [illegible] sensus excellencia sensibilium dicit patitur de [illegible] [illegible] [illegible] non potest ipsum apprehendere ex eo quod excedit proporcionem eius [illegible] quia per excellenciam sensibilia non [illegible] percipit bona et [illegible] ex eo [illegible] ab excellencia sensibilium organum [illegible] corrumpitur licet ergo intellectus non [illegible] organum quod potest corrumpi ab excellencia sensibilis tamen aliquid excellens intellectus potest excedere facultatem intellectus in [illegible] [illegible] de substanciis separatis quo ad quid est et [illegible] intellectus [illegible] corporis [illegible] quod non prestat [illegible] ab eo [illegible] alia [illegible] quod [illegible] abstracte a [illegible] non sufficiunt ut per eas possimus [illegible] [illegible] [illegible] de substanciis separatis [illegible] anima intellectiva [illegible] ad corpus habet [illegible] intellectum [illegible] fantasmata [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] a fantasmatibus abstracte [illegible] anima [illegible] [illegible] corpori [illegible] potest [illegible] in [illegible] substanciarum separatarum [illegible] potest [illegible] per species [illegible] a fantasmatibus [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ille substancie excedunt proporcionem illius [illegible] intellectum intelligibilium [illegible] intellectus a nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substanciarum separatarum [illegible] [illegible] defectum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] quod non et [illegible] intellectus separata actu [illegible] [illegible] excellencia [illegible] sunt [illegible] [illegible] modum [illegible] in intellectus [illegible] [illegible] actu [illegible] substancie separate [illegible] [illegible] [illegible] non intelligi [illegible] [illegible] substancie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vtrum species abstracte a fantasmatibus maneant in intellectu post actualem intellectionem [illegible] isto modo [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] intellectus [illegible] non intelligit [illegible] per fantasma [illegible] a fantasmatibus abstractas [illegible] [illegible] dubium an cessante actuali intellectione [illegible] species intelligibiles [illegible] ab intellectu [illegible] actuali [illegible] [illegible] post actualem intellectionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in corpore [illegible] organo corporeo in sua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud corporale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] separata a corpore [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] corpore in sua operacione [illegible] abstracta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abstracto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] media [illegible] [illegible] [illegible] corpori [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] separata [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] corporeo in sua actione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rei materialis separata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] separata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellectus [illegible] [illegible] intellectus [illegible] [illegible] rei materialis [illegible] fantasia [illegible] [illegible] abstractorum a fantasmatibus [illegible] [illegible] in materia [illegible] [illegible] [illegible] rei materialis [illegible] [illegible]

obiectum quod hoc apparet quod aliud non movet vel non terminat intellectum possibilem [illegible] ... obiectum [illegible] intellectum possibilem [illegible] ... [illegible] vel conceptibiles ... Si autem [illegible] ... moveat vel terminat aliud non possit movere vel terminare ... intellectum possibilem ... [illegible] ... quod dupliciter [illegible] ... percludere et quod pertinet ad ponere [illegible] ... modo [illegible] ... et modo ... et ad ... pertinet ad ponere [illegible] ... possibilis ... sub tali modo

in suis effectibus. Et sic lumen ... in corpore non colores illuminatos. Sed proponit quod omnis potentia proportionata suo obiecto et actui, patet supposito ergo ... dicte ... consignat ... [illegible] ... stantibus tunc ad ... [illegible] ... Prima intelligit ... abstractorum specierum a fantasmatibus. Sed ... omnis potentia proportionata suo actui ... statim posita. Et ergo ... [illegible] actus ... operacionis intellectus ... ordinis ... intellectus ad suum obiectum. Et ergo dicto nobili ... in intellectu ... media inter intelligentia ... [illegible] ... corpori ... [illegible] ... intelligentia ... ab ... a corpore ... [illegible] ... intellectus medio ... [illegible] ... separatus a corpore ... [illegible] ... a fantasmatibus ... plures ... [illegible] ... Plato ... [illegible] ... per ydeas ... [illegible] ... intellectus ... [illegible] ... Avicenna ... species intelligibiles non abstrahi a fantasmatibus ... separatas ... a Platone ... [illegible] ... Avicenna a Platone ... Plato posuit ... species in ... intellectu ... [illegible] ... actualiter ...

tales species. Sed Avicenna ponit ... species non manere in intellectu ... actuali intellectione ... [illegible] ... intellectus ... [illegible] ... intellectus ... [illegible] ... Secunda conclusio ... intelligibiles abstracte manent in intellectu ... actuali intellectione ... Avicenna ... [illegible] ... [illegible] ... locatum manet ... in ... loco ... locatum ... [illegible] ... intellectus ... locus specierum ... [illegible] ... in actu ... in potentia ... species intelligibiles ... intellectu non ... in actu ... [illegible] ... species manerent ... [illegible] ... media ... existencia ... [illegible] ... fantasmata ... intellectum ad actualem intellectionem ... notitia ... media ... existencia ... species ... manerent ... [illegible] ... actuali operatione tunc non possemus ... intellectus ... [illegible] ... actualiter ... [illegible] ... rei ... in nobis ... Sed ... dicta ... prima ... [illegible] ... non ... [illegible] ... intellectus ... [illegible] ... species intelligibiles in intellectu ... intelligibiles ... [illegible] ... obiecta ... [illegible]

eo quod illa secundum se et abstracta ab
receptis secundum se intelligibilis. Secundo quia quod
forme intelligibiles in intellectu non fluunt
et originantur a rebus extra separatis. Tertia
ratio quia sicut species sensibiles causantur a sensibili-
bus in actu ita etiam species intelligibiles causantur
capiuntur ab intelligibili in actu. Sed fantasmata
subiecta vel materialia sunt intelligibilia de actu
eo quod illa penitus sunt abstracta a condi-
cionibus materialibus secundum se et ab illis
effluunt species intelligibiles ab intellectu
nostro. Quarta ratio sicut omne quod est in
potentia talis reducitur ad actum per aliud
quod est actu tale sicut potentia calidum
reducitur ad actum per aliud quod est
actu calidum. Ergo intellectus noster reduc-
itur in actum ab aliquo intelli-
gibili quod influit per species et formas intelligibiles.
Sed forme materiales penitus sunt in-
telligibiles potentia. Ergo oportet quod species intelligibiles
effluunt ab agentibus rebus separatis.
Et secundum hoc sequitur in actu intelligens
Contra istam opinionem arguitur primo sic
quia species intelligibiles non manent
in intellectu cessante actuali in-
tentione. Sed anima species sensibiles
non manent in sensu. Tertia alias
sensus in absencia sensibilium sentiret
cum oppositum est certum in eo. Ergo
neque species intelligibiles manent extra
actum. Quarta ratio philosophi quod sicut species sensibiles
sunt forme sensibilium abstracte a sensibilibus
ita species intelligibiles sunt forme intel-
lectualium abstracte ab intelligibilibus. Secundo
sic anima in tali species manet
in intellectu et actu intelligeret eo quod
secundum tunc perdit species intelligibiles non est
proprium intellectus. Cuius oppositum clarius
apparet ex dictis de omnibus qui
actu intelligere nolunt. Tertio sic intellectus
conversus phantasmatibus convertitur ut dicit
Aristoteles tercio de anima commento 39. Ergo
anima species intelligibiles manent in
intellectu ipsa impediret cognicionem
aliarum rerum quod non est verum. Quarto
sic quia anima recipit per
anima convertitur post mortem perpetui
species quod est contra Aristotelem in tercio de anima

Ad quas obiectiones respondetur. Et primo
ad rationes aliorum. Ad primam dico
quod species intelligibiles non abstra-
huntur a rebus sed influunt intellectui
ab intelligencia. Ad secundum quod ymaginacio
sensus interior non vi cuius ipse creata in
terra cum corpore eo quod non est pro-
ducta ex corpore sed separata corporis
vera intellectiva anime. Et ergo est corpus
et formale per operacionem anime quod est
intelligere. Et ideo anima intellectiva per
operationem ad substancias immateriales aliquas
recipient influencia specierum intellectivarum
sicut ymaginacio platonis et avicenne
tamen corporis non subiectum quod non est
verum nisi sit simpliciter primo. Ad primam
illarum rationum dicitur. Secunda species forme
rerum materialium cum quibus intellectus
colligit per cognicionem abstra-
hendo a fantasmatibus materialibus deinde
a prima causa causatis quoniam radiis lumine
eius. Et tertia intellectus agens est
quoddam lumen participatum a prima
causa quod est intellectus et intelligibilis
per essenciam. Et per istum modum nostri
intellectus participacionem non est
ydearum et intelligenciarum secundum quod ipse
sunt actiue in mente secundum mentibus
formas materiales et abstrahit cognicionem
nostre. Ergo ad quartam dicitur quod quamvis
intellectus sit in potentia anime secundum
se capi convenit ad actum intellectuale
non possit immediate moveri intellectu
sed actu sensibilia movent sensum. Sed
forme materiales sunt actu intelligibiles
per abstractionem intellectus agentis. Ergo etc.
Ad quartam dicitur quod intellectus agens
est quod est in potentia anime et in actu
illa reducit intellectum possibilem de po-
tencia ad actum. Ad quartam non est in actu
distincte et indigent condicionibus par-
ticularibus phantasmatibus rerum sensibilium. Secunda
tamen ad rationes aliquorum contra. Ad
primam dico quod non est possibile deficeret
intellectui. Tamen anima sensibus est corrupta
generatas et non est tantum ex eis incipit tamen
non adeo tantum continet per operari
plura sensibilia. Intelligens autem

vnus incorruptibilis et grandis philo-
¶ Secunda dicitur quod species intelligibilis non
manet in actu perfecto sed quodam
modo medio inter actum potentiam et
intellectum ¶ Tertia non est quod secundum causam in-
tellectus per intelligat actu ¶ Quarta [illegible]
necessaria quartam ¶ Prima quod species intelligibilis
non manet in intellectu actuali sed vir-
tualiter vt dictum est ¶ Sed non impe-
dit quin [illegible] ulterius [illegible]
¶ Ad ultimam dicitur quod anima aliter in-
telligit post mortem ¶ Et non [illegible] aliter
memorat eo quod habet aliud modum
cognoscendi ¶ Ergo [illegible] dictum est ¶ Quarta
intelligit ipsa anima [illegible] in corpore
et post mortem est dictum quod in corpore in-
telligit per fantasmata et ita etiam
memoratur per conversionem ad fantasmata
Sed post mortem non speculatur fantas-
mata ¶ Ergo tunc habebit aliud
modum cognoscendi et etiam memorandi
¶ Et sic non est contra [illegible] ¶ Prima [illegible]
dicentis ¶ Quarta non est inconueniens post
mortem loqui de memoria et reminis-
centia proprie prout stat ad conversionem
ad fantasmata etc ¶ Sequitur

Utrum species intelligibilis a fantasmatibus
abstracta sit illud quod intellectus in-
telligit ¶ Arguitur quod non ¶ Prima
propositio dictum est quod quiditas rei materialis
sit obiectum primum intellectus ¶ Sed hec
quiditas abstrahitur per intellectum agen-
tem a particularibus et fantasmatibus ¶ Et
[illegible] dictum est ¶ Quarta intelligibilis species
est abstracta a fantasmatibus ¶ Ergo
[illegible] utrum quiditas intellecta [illegible]
[illegible] intellectum [illegible] obiectum sit [illegible]
in re [illegible] species intelligibili ¶ [illegible] utrum
species intelligibilis sit quid distinctum
a quiditate rei intelligibilis ¶ Et
non [illegible] est utrum quiditas sit
illud quod intellectus noster intelligit [illegible]
utrum species intelligibilis [illegible] intellectu [illegible]
¶ [illegible] dictum est ¶ Quarta in-
tellectus noster intelligit per species [illegible]
est dubium utrum species intelligibilis est

sit illud quod intelligitur vel utrum sit illud
medium quo fit intellectio ¶ Prima
[illegible] secundum ¶ Quarta intellectus noster intelligit
directe ¶ Prima directe ut intelligit primum
obiectum ut quiditatem rei materialis
[illegible] in [illegible] sui obiecti
¶ [illegible] intelligit reflexe et [illegible] directe
[illegible] intelligit ea que annectuntur suo ob-
iecto ut cause vel ut passiones vel
ut quedam forme exemplares ¶ Secunda
[illegible] solum directe [illegible] in-
telligit ¶ Secunda visus solum primum obiectum
directe cognoscit et nihil cognoscit
[illegible] sui obiecti [illegible] solum
coloratum aut coloratum cognoscit
non cognoscit se ipsum neque species
coloris sed intellectus se ipsum cog-
noscit et species rei intelligibilis
¶ [illegible] secundum quod quidam posuerunt [illegible]
quod potentie cognoscitiue in nobis
[illegible] non cognoscerent nisi proprias
passiones ita quod sensus non sentiret
nisi passiones sui organi ¶ Secundum hoc
intellectus non intelligeret nisi passiones et
species intelligibiles in se recepta et
sic [illegible] species esset illud
quod intellectus [illegible] intellectum ¶ Sed contra
[illegible] Thomas dicit quod [illegible] plato
¶ Quarta [illegible] [illegible] quod in
[illegible] habemus scientias
[illegible] quod intelligimus sunt solum species
quod sunt in anima tunc [illegible] quod omnes
[illegible] sunt solum de speciebus intelligibilibus
quod sunt in anima et quod nullam [illegible]
[illegible] de rebus sicut secundum platonicas
[illegible] sunt de ideis quas
ponebat actu esse intelligibilis quod
manifeste falsum ¶ Secunda [illegible] antiquos
[illegible] antiquorum dicentium
quod omne quod videtur esse verum et [illegible]
[illegible] falsum ¶ Ergo [illegible] potentia
non cognosceret nisi proprias passiones
[illegible] solum [illegible] iudicaret [illegible]
[illegible] videtur aliquid esse [illegible] quod po-
tentia cognitiua afficitur ab eo ut
[illegible] videtur amarum ¶ Prima potentia
cognitiua [illegible] gustus afficitur [illegible]
[illegible] ipsis amarum ¶ [illegible]

iudicium potentie cognitive est
de eo quod iudicat / verbi gratia quod propria
passio afficiens potentiam et ita
omne iudicium est verum / Et si gustus
non sentiret nisi propriam passionem
tunc in aquis semper gustu
iudicaret mel esse dulce
iudicabit / Et patet illud quod similiter
gustus infectus iudicat mel esse
amarum vel iudicabit / Secunda vero
quod iudicat secundum quod gustus eius afficitur
passione / Et patet sequentia quia omnis cognitio
est adequatio vera et omnis acceptio
vero [illegible] secundum / Et [illegible] sequitur
quod propria cognitiva non [illegible]
est forma et passionum [illegible] est ab
[illegible] / [illegible]
gustus infectus dum iudicat mel
esse amarum quod iudicat amarum non
est in melle [illegible] in melle
sed in lingua infecta [illegible] / Ulterius
[illegible]
[illegible] actio / Una est que manet in
agente ut videre et intelligere / Alia
actio [illegible] transit in rem
exteriorem sed [illegible]
et manet [illegible] in publico
Alia est actio que transit in rem exteri-
orem ut talefacere secare / Tertia
est actio [illegible] a forma
intrinseca rei et transit in rem exteriorem
et vocatur illa [illegible] secundum a-
liquam formam / Prima omne agens
agit secundum quod est in actu [illegible]
[illegible] et primo [illegible] / Secunda
est [illegible] actus [illegible]
[illegible] agens agit secundum aliquam for-
mam / forma [illegible] secundum quam fit actio
transiens in rem exteriorem et [illegible]
[illegible] ut talis talefaciens
et [illegible] talefacti / Tertia est quod
forma secundum quam talefaciens agit et
talefacit / Sed forma secundum quam
fit actio manens in agente [illegible]
[illegible] ut [illegible]
et forma secundum quam visus videt
et [illegible] rei [illegible] / Tertia
intellectus [illegible] se ipsum [illegible]

[illegible] forma [illegible] ut [illegible]
[illegible] intelligit [illegible]
intelligere [illegible] intelligit [illegible] species
intellecta ratio et illud quod intelligit
est eo quod et illud quod intellectus [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] illud autem quod
primo [illegible] et res [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] / Sed ad [illegible]
[illegible] / Prima species in-
telligibilis et illud quo intellectus intel-
ligit quod intellectus intelligit [illegible]
[illegible] et [illegible] intelligibilis
[illegible] [illegible] sed [illegible]
rei intelligibilis et species intelligibilis [illegible]
species intelligibilis et illud quo mediante
fit actio / Secunda [illegible] intellectus intel-
[illegible] non intelligit speciem
intelligibilem tamquam illud quod intelligit
tamquam [illegible] / [illegible] illud
intellectus [illegible] et [illegible] eo quod [illegible]
[illegible] / [illegible] autem et de
rebus [illegible] res intelligit et non pas-
siones / [illegible] est eo quod si [illegible]
[illegible] opinio antiquorum [illegible]
[illegible] quod omne quod [illegible] appar[et]
verum [illegible] non esset de rebus
[illegible] in anima [illegible]
omne iudicium esset [illegible] species
[illegible] species [illegible]
[illegible] efficiat per speciem / [illegible]
[illegible] et illud quod primo
[illegible] ab intellectu [illegible] ab intel-
lectu tamquam [illegible]
[illegible] / [illegible]
intellectus [illegible] intelligit speciem
intelligibilem / [illegible] se [illegible]
se ipsum [illegible] intelligit se [illegible]
[illegible] / [illegible] in actu
eo quod [illegible] actio fit [illegible] for-
ma [illegible] / [illegible] species
autem intelligibilis et actus intellectus
[illegible] intellectus intelligit per speciem / [illegible]
[illegible] se [illegible] se
facit [illegible] per speciem rei intelligibilis
et [illegible] intelligit se per speciem rei intel-
ligibilis / Et intelligit [illegible]
[illegible] se [illegible] / [illegible]

quod intellectus non potest se ipsum intel-
ligere per propriam eius speciem. Patet
quia intellectus possibilis cum actualiter
intelligere et potentia ut supra dictum
est, intelligere autem fit per actum. Item po-
tentia non cognoscitur nisi per actum ut patet primo
perihermenias, ubi dicit quod potentia
est in ordine ad omnem actum. Item ergo
quod intellectus non habet propriam speciem
patet quia alia [illegible] anima
propria species rei quam praesupponit fan-
tasmata a quibus abstrahit in-
tellectus autem [illegible] [illegible] non
non habet fantasma et per consequens non
habebit propriam speciem. Item quia
intellectus intelligit se per speciem al-
terius rei ut per speciem sui obiecti
intelligibilis [illegible] per illam speciem
reflectit se supra se cognoscendo
se intelligere suum obiectum. Item
[illegible] eadem specie intelligit se ipsum
et suum obiectum intelligibile [illegible]
[illegible] speciem sui obiecti intelligibilis
ut [illegible] et intelligit se [illegible] suum
obiectum ut [illegible] [illegible] obiectum
[illegible] [illegible] speciem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] actus
ipsius intelligibilis ipsius actus intellectus
et ipsius intelligentia [illegible] per speciem intelligibilis
et actus eorum illorum [illegible] quod omnia illa
intelligit [illegible] ut dictum est [illegible]
[illegible] [illegible] actum ut [illegible] patet
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] speciem et actus omnium illorum [illegible]
et actus ipsius intellectus sicut illud in
[illegible] et sunt [illegible] et actus sui obiecti
et actus ipsius intelligibilis [illegible]
[illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] species [illegible] in anima [illegible]
[illegible] actu rei [illegible] [illegible] quod actus
[illegible] in illo [illegible] et actus ut [illegible]
[illegible] primo perihermenias [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] esse ab actu [illegible] [illegible] [illegible]
illud [illegible] et actus [illegible] quod [illegible] sunt
[illegible] absoluta et ista [illegible] ab
actu in [illegible] [illegible] [illegible]

primo perihermenias. Alia sunt [illegible] [illegible]
et illa non recipiunt [illegible] ab actu [illegible]
[illegible] [illegible] anima non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod sunt ad aliud [illegible]
recipiunt esse et speciem ab istis quod sunt
ad aliud. Item [illegible] dicit aristoteles in
[illegible] [illegible] ad aliquid [illegible] sunt [illegible]
esse et ad aliud [illegible] [illegible]. Et [illegible]
infert aristoteles [illegible] perihermenias [illegible]
ut [illegible] [illegible] esse a suis obiectis
[illegible] [illegible] ad obiecta. [illegible] species
intelligibilis et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] quod [illegible] actus
intelligibilis ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in anima [illegible] in [illegible]
De [illegible] [illegible] [illegible] intellectus in
actu et ipsum intellectum in actu [illegible] sunt
[illegible] et [illegible] actus intelligibilis et in-
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
Ad rationes dicta [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] intellectus
in actu et intellectus in actu sunt [illegible]
sunt [illegible] patet [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] species intelligibilis abstracta
[illegible] [illegible] [illegible] ipsum intellectum in ac-
tu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intellectum in actu [illegible] in actu
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] intellectum in actu [illegible]
[illegible] intellectum in actu [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] illam et illud [illegible] actu [illegible]
[illegible] anima dicit aristoteles in primo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in anima passionum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] anima illud [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] anime [illegible] species [illegible]
[illegible] [illegible] in anima [illegible]
[illegible] intellectus et [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] omnis intelligit [illegible]

intelligit speciem intellectus. Dubitabat etiam Ad primam dicendum quod intellectus et intellectum in intellectu perfecto sunt idem, non in intellectu possibili. Plures et perfecti modo dicit quod intellectus in actu et intelligibile in actu idem sunt, forma et plenitudo rei intellectae et forma ipsius intellectus. Non intellectus et in actu aliter plenitudo rei sensibilis in potentia et forma, quia sensus fit in actu. Ad aliud dicendum quod obiectum et potentia dicunt actum unius generis, et praecedit unitatem actus et formae. Ad aliud procedendo dicendum quod omne quod est in alio est ibi per modum eius in quo est, et aliud est de hoc. Ad tertium dicendum quod intellectum in actu in quantum talis dicit plenitudinem quod in tantum secundum rationem intellectus dicit quia abstrahit rationem a corporalibus, et in tantum in quantum ipsius forma abstracta. Ad aliud quod ipsum intellectum in actu secundum quod est per naturam substantiae intellectus non et in intellectu sed rebus nisi forte obiective sicut cognitum in cognoscente. Ad sicut facies in speculo. Aliter quod non oportet de talibus sed de entibus in anima. Et cognitum ad abstractionem ut forma abstracta sit et in intellectu. Ad aliud forma abstracta a sensibilibus intelligibilis tamen subiectum intellectus. Ad hoc declarat Themistius Thomas et philosophus dicit quod anima cum videt colorem pomi sine eius odore. Ergo sunt conceptu apta sicut color sine odore, quia videt a visu manifestum et non est in pomo nisi quantum ad colorem pomi. Ad aliud color est praeceptus sine odore. Licet audiat sensibilis in visu et plenitudo coloris et odoris. Ad aliud per essentiam intellectus intellectum et in quantum intellectus in hac homine intellectus intellectus et applicabilis in sensibus in dividualibus. Et licet omne intellectum agentis abstrahentis. Ad aliud in quantum in visu per separationem concipi quod et si non applicabile talibus sine odore licet odor et color sint coniuncta

in uno subiecto. Ad aliud dicendum quod pars materialiter superior et ipsa intellectiva per separationem sicut per naturam quod ad compraehendendo licet sine, licet et sine partibus, et licet apprehensio unius absque alio dicitur abstractio unius ab alio. Ad aliud pars sensibilis in actu non et in solo intellectu. Ad quod ad sensum et in phantasmate et quod ad formam separata agitationibus in dividualibus, et quod ad esse et in re et quod ad suam naturam, sed quod ad formam intelligibilem abstracta omnino. Dicendum quod species intelligibilis tamen et in intellectu. Ad tertium dicendum quod vere dicit quod opinio. Primo in ordine ad impositionem. Aliquid modo quod ad tertium impositum. Primo ad primam ergo quoniam non vere et nota passio in anima est effectus et notat plenitudo sine causa, et est impositus et ex causa rei erat effectus ex passione rei, et vere non audit producit formam et conceptum rei secundum quam sunt in anima audientibus. Et secundum aliquam causam non vere sunt res a sensibus aliud plenitudo formae et et responsio in sermone vere sunt nota animae et quia sunt res eadem ergo. Ad Augustinum dicitur quod species intelligibiles in dicto et reflexe. Intellectus in compositione quaestionis et tamen est prendit actum veritatis et in creatio in quaestione in sale et

Ad aliud anima intellectiva est omnia secundum quod dicit philosophus in littera. Ad primum quod anima non et prima causa. Et quod dicit alia causa sunt ab infinito per se cognito in et sunt coniuncti et quod per eius non et omnis species anima ab omnibus dicitur circa ipsam, ut a lapide et ab aliis rebus in animatis cognoscitur a non cognoscitur et ab animatis causa per accidens a toto ea et per rei animatae a deo et in se gentis dicit causa imperfecta.

Visitur quod separat ea quod sunt et sunt coniuncta et [illegible] per se sunt [illegible]
de colore et odore.

Aia no est oia qr no ꝑ participacionem [conata / pluribus]

tacına impossibile aperto ꝫ in
mictoni ꝫ dca toclit y dcpito
go sequit qr aia no ꝫ oia
ꝫ ꝯfmat qr nec ꝫ oia p ꝯsen
cia nec ꝑ participacoꝫ nec ꝑ tatc
ꝯna tꝫ ce ꝯpuſſinti diuipos ꝫ
no p eſſencia patꝫ qr nec ꝫ ſint
oia eo qr eent a mltis dict ut
a lapide et aliis ſicut in argumto
precepti ꝫ deductu ꝑter eent
ꝯpom ee omibꝫ eo ꝫ de imo
ſim ind go no ꝫ ſint oia ꝫ
ꝫ no ſit oia ꝑ participacoꝫ ꝑꝫ qr ipa
no participat malia eo qr ipa ꝫ
i malis nec participat in dcpo
dcria ut ꝫ pma ta eo qr ipa
dependet et pens no ꝫ oia p
participacoꝫ nec ꝑ ꝑtate eo qr
ptas dicit potencia aia aut
ꝫ actus et ꝑfco corpis aiati go ꝫ
ymo ponedo aiaꝫ ee oia
reddit opinio antiqꝫ ꝑbꝫ in
mltis locis reprobata ꝫ oia ſunt
ꝯmd et qr ꝫ libꝫ ſit ꝯtineri ꝫ
ꝫ ꝑ ꝑtate aia dubiꝫ ꝫ arles
in tca ꝫ impos go ſim qr aiaꝫ
ꝑſe oia mlt dr ꝑmos in
eſſencia et nam et antiqꝫ ꝯmos
arles reprobat poſuerunt aiaꝫ
qr aio ꝑſe oia ꝫ oia dix
erunt qr eſſet qta ee omibꝫ ꝫ
rone illiꝫ cel oia intlgeret ut
ꝫ ꝫ intlgeret ꝑpria nam et
plures ꝫ ipa ꝑſe intludet ut
aīmd intlgeret ꝑ nam aīmi
ipa aīa ipſe intludet ꝫ alio
ꝑt intlgi ſim ce nitas ꝫ no
plimis ul ſim ſoma ul ꝑcm
intlls qr ꝫ ꝫ ſunt diꝫ ꝯ
mieꝫ ꝑiciosu ee beſtia mlt
qr ꝫ ſoma et plures beſtie in
media vinsdi ꝫ ita ꝫ ꝑt diri
ꝫ aia ꝑt lapis mlt qr ꝫ
inſe ſoma plures et ꝑeꝫ lapidis
ꝫ ꝫ i ad ultimum ꝑdnas ꝫ
ꝫ oia aia no ꝫ oia ſim ſua
nam ꝫ ſim eius ce taleꝫ ꝑꝫ
ꝑtonas factas impossibile dubiꝫ tamt

ꝑtc dna ꝫ a ꝫ aia
ꝫ qr aio oia ſim ꝫ ꝫ ꝫ
nl plimis ꝫ aut ꝫ ꝫ in
lca ſit qr res diuiduntur ita et
ꝑſus et ſca qr ptinet ad intlcm
ꝫ go dicit arles in tca ꝫ
ſca ꝫ admodum et res deſſibiliꝫ ſit
diuidit go res ꝑſibiles inſſibile
in actu et in ꝑſibilis in potencia
go ſit diuidu intlls intlcꝫ ſtie
et ꝫ ꝫ go ꝑſibile in potencia
et ꝑſus in potencia ſint ꝫ tamc
ꝑſus in actu et ꝑſibile in actu ſint
ꝫ ſoma ꝫ eo qr y dcpi ꝫ
in actu et in ſoma ꝑſibili et in ꝑſe
ꝑſibili ita et plus ꝫ intlcꝫ in
actu et intlgibile in actu ſint ꝫ
inſpiciendo ꝫ ꝫ actus ꝫ ꝫ ꝫ
ꝫ ꝑꝫ ꝫ ꝫ ꝫ actus intl ꝫ
et intlgibilis ut ꝫ inſpiciendi
ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝑſꝫ intlis
ꝫ ſoma et actus ꝫ intlcꝫ ꝑm
ꝫ ꝫ actus ſoma rei intl
gibilis inſpiciendo ꝫ ꝫ plurimo
ꝫ ꝫ go aia ꝑſſim et intlctu
ſit in actu go ſit qr aio ꝫ no
ꝫ ſit putandum antiqꝫ ꝫ qr
eſſet oia ſim ſua nam ꝑſus no
plurimo lapidis go ꝫ ſit
aia ꝫ qr recipit ꝑꝫ ꝫ
intlgibilium ſim ꝫ ꝫ ꝫ
ꝫ intlctus ꝫ ꝫ ꝑꝫ ꝫ ꝫ
aīcꝫ ꝑꝫ ſint in eiꝫ ꝑtate eo qr
ſint omes ꝯceptꝫ et appendꝫ
ꝫ recipit actus ſoma ꝫ ꝫ
ꝫ alio mo ꝑm et appla omibꝫ
ſit manꝫ dr organum organoꝫ
in eo qr ꝫ in ꝑtate organa
ut alia inſtrumenta qr ꝫ ꝫ
a manu cauſa et a manu dirigit
ſit ꝫ oia ꝑſibilia intlgibilia ꝫ
in aia ſim ſuas ſomas et ꝑꝫ
ꝫ ſim illas oia applant ꝫ
et ꝫ dr qr aia ꝫ oia qr
aia et ꝑꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ
aut ante ꝑꝫ ſit ꝑma ꝫ

2a q°

No p eſſenciam [left margin]

ꝑ ꝫ ꝫ [right margin]

1 ph' [left column margin]

ꝑt q° [left margin]

Utrum appetitus sit specialis potentia animae ab aliis potentiis distincta. Primus textus modo ita [illegible] tractatus libri tertii [illegible] postquam [illegible] in precedenti tractatu de potentiis animae in [illegible]. Hic consequenter declarat de potentia appetitiva et secundum locum motiva. Et secundum hoc habet duas partes. In prima primo declarat de potentia appetitiva. Secunda declarat partes istas. Secundo autem declarat de potentia secundum locum motiva. Et hoc patebit in [illegible]. Ad intellectum ergo questionis sciendum. Primo quod appetitus est inclinatio vel tendentia alicuius rei in suum bonum vel [illegible] appetibile. Et talis inclinatio consequitur [illegible] formam. Unde [illegible] appetitus formam consequitur. Nam formam [illegible] appetitus [illegible] sicut formam gravium sequitur appetitus loci deorsum. [illegible] formam naturalem sequitur aliqua inclinatio quae vocatur appetitus naturalis. Et [illegible] formam secundum esse naturale [illegible] aliorum et tanto se ad plura extendit [illegible] nobiliores non solum [illegible] formas secundum esse naturale [illegible] in rebus particularibus [illegible] secundum esse abstractum et spirituale [illegible] dicit [illegible] rerum sine materia [illegible] omnium [illegible] rerum per species et formas abstractas spirituales [illegible] magis et minus [illegible] magis et minus spirituales et immateriales formas recipit [illegible] appetitus [illegible] consequitur [illegible] formas receptas secundum esse spirituale [illegible] appetitus animalis [illegible] communis [illegible] cum aliis [illegible] de [illegible] distinctione. [illegible] duplex [illegible] appetitus naturalis et animalis. [illegible] appetitus animalis sit [illegible] potentia appetitiva [illegible]

appetitus sit [illegible] potentia appetitiva [illegible] non sit [illegible] dirigentes et instituentes [illegible] appetitus naturalis [illegible] manet [illegible] causa [illegible] appetitus animalis [illegible] formam apprehensam ad [illegible] ad quam sequitur [illegible] appetitus [illegible] partibus animae [illegible] appetitus naturalis [illegible] animae [illegible] ad [illegible] in [illegible] naturalis appetitus [illegible] appetitus naturalis non est potentia distincta ab aliis potentiis animae [illegible] per [illegible] in [illegible] appetitus animalis [illegible] forma apprehensa [illegible] duplex: sensualis et intellectualis. Sensualis est [illegible] abstrahit a materia [illegible] conditionibus materiae [illegible] representat [illegible] possibilitatem [illegible] sensibus [illegible] abstracta a materia [illegible] spirituales [illegible] abstracta [illegible] conditiones materiae [illegible] representat [illegible] formam [illegible] Intellectualis autem [illegible] abstracta a materia et a conditionibus materiae [illegible] solum [illegible] representat [illegible] declarat [illegible] in [illegible] appetitus [illegible] intellectualis [illegible] sensualis [illegible] distinguntur [illegible] distinctionem [illegible] motum [illegible] appetitus [illegible] naturalibus [illegible] res naturales tendunt in suum bonum et fugiunt contrarium [illegible] contrariis [illegible] ut in igne [illegible] fugit locum deorsum et intendit in locum sursum [illegible] in eo caliditas [illegible] resistit

Appetitus [illegible]

Appetitus naturalis / animalis [illegible]

[illegible]

Sensualis

[illegible]

Intellectualis

[illegible]

In parte intellectiva sunt tres potentie realiter distincte: intellectus agens, intellectus possibilis, voluntas

Appetitus: concupiscibilis, irascibilis

corrumpentibus et impedit fra q
tia / Sic ergo in summa dico quod appe-
titus scilicet concupiscibilis prosequitur ab-
solute delectabile et fugit contris-
tabile / Sed appetitus irascibilis
se habet resistit corrumpentibus et in-
vadit sub gratia / Sed obiectum concupis-
cibilis potentie est sensibile simpliciter quod
quod inde tunc fertur in bonum vel malum
In bonum per prosecutionem in malum per
fugam / Obiectum vero appetitus iras-
cibilis est bonum arduum sensibile
Unde in appetitu concupiscibili reperitur
amor desiderium delectatio re-
spectu boni / Odium vero fuga tristi-
tia respectu mali / In irascibili
sunt spes desperatio timor audacia
ira / Ultimo sciendum quod ceterum vo-
luntas est potentia altior quia
appetitus spiritualis [illegible] cuius
obiectum est bonum sub ratione
universali boni / Et sciendum quod ista anima
potentia refert ad suum obiectum sub
una ratione tamen plures rationes quod
rente sub ipso non diversificant
potentiam sicut album et magnitudo non
diversificant visum / Anima enim
recipit omnes colores in quantum ca
quia sunt sub obiecto / Sic ergo appetitus
intellectivus qui est voluntas non dicitur
dividi in plures potentias secundum diversas
rationes speciales boni / Sed est una
una potentia appetitiva respi-
ciens in universali bonum sub quo
includuntur omnes rationes particulares
boni / Sic ergo in parte intellectiva iras-
cibilis et concupiscibilis non sunt di-
verse potentie nisi forte secundum rationem
Pari ratione liberum arbitrium
non est potentia realiter distincta
a voluntate / Et tamen secundum rationem quia
non nominat voluntatem absolute
sed ut [illegible] supponit arbitrium
rationis / Pari ratione intellectus speculativus
et practicus non sunt diverse potentie
Anima intellectiva habet pro obiecto
ens sive verum in quantum [illegible]
secundum intellectum secundum quod est subita

abstracta / Sicut speciales rationes entis
aut veri non variant potentiam intellectivam
Sicut dicit Sanctus Thomas / Et
in intellectu est superior quod tendit [illegible]
corporalibus non contingendum [illegible]
nec est intellectus ut memoria intellectiva
et intellectus / Sic ergo in parte intellectiva
sunt tres potentie realiter distincte scilicet
intellectus agens possibilis et voluntas
Sed appetitus sensitivus respicit bonum
particulare pro obiecto / Sic ergo dividitur
in diversas potentias / Secundo patet
quod dictum primum anime quia [illegible] ponit
sunt in ea [illegible] et rationale sicut in ea est
irascibilis vel concupiscibilis non est
[illegible] / Anima ibi
ponit intellectus [illegible] quod
non sunt rationales ut [illegible] patet
Et si rationales [illegible] potentia [illegible]
[illegible] illa quod non
obedit rationi [illegible] et obedit
rationi / Et ibi permittitur fantasia
et potentia motiva [illegible] / Ultimo
[illegible] accipiant [illegible]
ut [illegible] anime quod sunt
subita [illegible] quod sunt principia motus
animalis tamen sunt bone / Et per
patet [illegible] ad [illegible] / Et
potentia appetitiva est distincta ab
aliis [illegible] appetitum [illegible]
[illegible] Sequitur questio
Ad rationes ante oppositum dicta argumenta
Ad primum [illegible]
[illegible] non est specialis potentia
anime sed appetitus est [illegible]
[illegible] / Anima primo [illegible]
[illegible] omnia bonum appetunt
Ad secundum patet [illegible] distinguendum [illegible]
[illegible] / Ad [illegible]
est obiectum potentie appetitive et cogni-
tive sibi [illegible] / Anima appe-
titus fertur in modo cognitivum [illegible]
potentia appetitiva non distinguitur a
cognitiva / Ad tertium [illegible] non distin-
guuntur [illegible] non distin-
guuntur [illegible]
[illegible] / Et [illegible] potentia
anime [illegible] bonum et

illud appetit quod appetitus est communis
ad omnes potentias anime et proprie
non est distincta potentia ab alijs
Tunc ad primam quod ipsi arguunt de ap
petitu naturali de quo loquuntur quando ergo
de appetitu communiter quia preter
naturalem appetitum requirit aliquem
potentie nobili[s] Ad racionem dicendum quod licet
in obiectum talis potentie concurri
tis et appetitus ratio est secundum diversa
tamen requirit in racione et cetera Cum dicitur quod diver
sitas rationis in obiectis arguunt diver
sitatem potenciarum dicitur quod potentia
vna circa idem obiectum secundum
rationem requirit in racione et cetera Ad racionem
dicendum quod alie potentie non appetunt
sua obiecta nisi in quantum indiget
illis ad suas operationes exercendas
Ad primo addit sufficit eius quietacio
ipsius ad esse intencionale in obiectis
ut visus non quiescit talis in suo
obiecto si possideat et intelligit per specie
talibus Appetitus non aialis (?) sicut
requirit quietem secundum esse reale in suo
obiecto Ideo solet dici quod motus
cognitionis et appetitus est ab anima ad res
sed cognoscitiuus motus intellectus est a rebus
ad animam et cetera

Vtrum potentia motiua secundum locum
sit specialis potentia anime ab alijs
distincta Probatur quod sic quod philosophus
aristoteles in vltima parte 3 libri
determinat de potentia appetitiua
quando determinat de potentia anime secundum
locum motiua Item illius est ap
petitiua secundum motus ad rem
et ad consecucionem rei quod apparet
Oppositum supponit racio quoniam
Quinque sunt potentie anime videlicet
vegetatiua sensitiua appetitiua
intellectiua et secundum locum motiua Et
tamen est declaratum in 2o libro
Isto supposito sciendum est quod
potentia motiua secundum locum est specialis
potentia anime ab alijs distincta
quod sic patet primo distinguitur a vegetatiua

Vegetatiua potentia motiua principi
at motum progressiuum / quia est ad ali
quid apprehensum consequendum vel fugiendum. Vegeta
tiua autem nichil apprehendit propter
eius materialitatem Secundo distin
guitur per operaciones et obiecta ut pa
tet in 2 libro Tertio quod appetitiua
distinguitur quia anima intellectiua sunt
aliqua ut cognoscentia que non mouent
secundum locum et tamen secundum vires ex se ap
petita sunt mouere Secundum anima que non
deficeret in eis non haberent eis
organa ad exercendum motum progres
siuum ut dicit aristoteles in textu Item
quod distinguitur ab intellectiua quia ipse du
plex est motiua et contemplatiua
vel speculatiua et practica et ab vtro
que distinguitur appetitiua speculatiua
apprehendit per se Secundum anima intellectus
speculatiuus non mouet aliquid quia speculatur
res ut supra habitum est Practicus
est dicit aliquid de fugibili et
appetibili Secundo si aliquid speculatur
aliquod fugibile vel operabile non
precipit illud fugere vel prosequi
Tertio anima non ordinat speculationem
suam ad opus et cetera ut patet est de toto
practico Tertio non est proprium mo
tiuum animalis Quia practicus causa specu
lationis mouet per se intellectus au
tem est moventis temporalis intellectum
temporalis est et patet de pertinet ad
estimatiuam que puerorum et mouet
fantasia speculandis Secundo etiam
appetitiua intellectiua patet quod ad
principium potentie motiue non
pertinet secundum intellectus appetitiuum
factiua ad quod non mouent secundum ra
tionem aut secundum concupiscentiam appe
titus non est motum quia habet
rationem et operatur et cetera Quarto debet
aliquis adesse medicina non fit
hoc sanat si est infirmus Quinto anima
quod non operatur secundum quod artis scientie
sua practica non est proprium motiuum
et propriis distinguitur apud motiua
quod est potentia motiua Quarto
autem distinguitur a potentia appetitiua.

per adimpleri appetitus non mouebitur, sicut patet in continentibus qui appetunt multa que non operantur et ad que non mouentur. Secundum recitatorem magis sequuntur intellectum et racionem indicantem hec non esse facienda. Vnica autem appetitiua est principium motiuum animalis.

Potencia autem motiua secundum locum est principium motiuum animalis vel saltem distincta ab istis elementis quas enumerat quando dicit. Sed contra obicitur quod intellectus, appetitus et fantasia videtur mouere per se ad secundum locum, vt in incontinentibus et in artificialibus. Ergo potencia motiua secundum locum non est specialis pars anime. Respondeo non esse potenciam anime affixam corpori vel non affixam sicut in hiis que sunt affixa, sicut fuit dictum eam in merito non pertinet aque Aristoteles per declaracionem de potencia intellectiua, que est secundum eum non affixa corpori secundum plures, vt est expositus dicit. Sed in hoc quod sit non affixa, eo quod indiget organis et instrumentis ad exercendum suum actum. Racio Aristoteles in tradidit appetitum esse mouentem, ergo potencia motiua non distinguebatur ab appetitiua.

Verendus sit in aliis imperfectis sunt potencia perfecta, sicut in eis non est potencia motiua secundum locum, eo quod non possunt moueri localiter, sed solum mouentur motu dilatacionis et constriccionis, sicut conche, et adhuc ad terram. Ergo potencie motiue secundum locum videtur adiuncte alie potencie distincte ad quod sint mouendum, puta fantasia intellectus, ergo intellectus tractatus in eis omnibus. Ex hoc non sequitur quod potencia motiua ab aliis non distinguebatur. Ad racionem. Ad aliud dicendum quod sunt potencia motiua secundum locum est affixa corpori eo quod exigit organum in perfectionem propter capud vel cum quibus capiunt et accipiunt aliquod per motum

perfectiua corporis in singula membra determinata. Aliter tamen non est difficultas an sit potencia affixa corpori aut non; ymmo experiencia docet quod sit potencia affixa eo quod particularis est organis vt dictum est. Sed Aristoteles non declarat de potencia motiua per que natura mouetur. Vnica ipsa potencia motiua in omnibus distribuit ad quod sit mouendum et habet se tamquam imperans respectu potencie motiue et ergo determinatio eius predicitur. Vltima dicitur quod ymmo tamen aliqui partes motiua secundum locum. Vnica animalis mutat locum per motum dilatacionis et constriccionis eo quod comparat maiorem vel minorem locum, quamvis non exeunt totaliter locum secundum se tota, nec sequitur aliter de necessitate ad motum localem. Sed aliter mouetur, inmanens dicit se localiter moueri proprie tamen motu locali. Ideo quod sunt moueri localiter est exire de termino a quo et ingredi terminum ad quem. Sed in proposito ta potencia motiua secundum locum ita se habet vt se principiat, licet non motum secundum quantitatem, sed non incipiunt principiare motum localem proprie dictum, quamvis de termino a quo ad terminum ad quem, sed motum localem sunt dictum vt comprehendit motum dilatacionis et constriccionis etc.

Vtrum omne animal habeat sensum tactus. Sensus numero non tria sunt, sed quinque. Consequenter postquam Aristoteles expediuit se de omnibus potenciis in speciali sed nunc redit ad potencias anime communes, vt est pars ipsius tactus que includit esse communis aliis potenciis in eo quod contingit vel in aliis talia perfecta quedam imperfecta, vt latius patuit capitulo sequenti. Respondeo ergo propono: Vtrum omne animal habeat potenciam sensitiuam vt est capitulo sequenti. Vnica

Anime vnica est potencia vetus

Pars intellectiua precedit motiuam

Conche

Sensus tactus est prior sensibus aliis

Omne animal habet sensum gustus

speciem per prius probavit. Deinde cum omnia
viventia nutriuntur et augmentantur et
opus naturae generare sibi simile ut
patet ex secundo huius. Et dicit. Secundo
de documento corporis compositi concludit
nisi necessarias. Deinde recolit conclusionem proba-
tur ab anima vegetativa. Eo quod sunt
eius operationes proprie ut dictum
fuit in secundo huius. Ergo etc. Deinde supponit
quod nullum corpus simplex sit elemen-
tale puta terra animatum. Secundo quod
nullum talium organicum eo quod non
habet diversa membra ad diversas operationes
[illegible] exercenda que requirunt ad
corpus organicum ut dictum est in secundo
huius. Ergo etc. Supponit tertio. Deinde
non omne vivens habet sensum ut
de plantis [illegible] per maiorem materialitatem
corporis non habent sensum. Sensus enim
quia recipit formam sensibilem
sine materia abstractas a rebus sensibilibus.
Deinde mittit sensus quod anima est virtus mate-
rialis non omnino sine materia sicut intellectus
intellectualis patet ex predictis.
Deinde sequitur ex dictis in secundo huius
quod plantae recipiunt formas abiecta
[illegible] potentia nutritiva [illegible]
[illegible] realiter applicatum
ergo etc. Deinde sensibus exemplis [illegible]
Concludit. Deinde omne animal de necessitate
habet sensum tactus. Patet quia omne
animal est quoddam vivens corruptibile
quod ex contrariis elementis ad medium
reductis [illegible] excellentias contra-
rias ut qualitates tangibiles
excellentes corrumpit animalis sunt
corruptiva. Sed solus tactus
discernit inter qualitates tangi-
biles ut inter calidum et frigi-
dum etc. Ergo animal non habens
tactum non posset discernere
inter salvativa et corruptiva
et per consequens nec eis ut sufficienter
indigeret ad vitam. Sed hoc non est
verum quia sicut dicit Aristoteles in libro
de [illegible] Deinde natura neque habundat in super-
fluis neque deficit in necessariis.
Ergo necessarium ad vitam animalis

salvativa. Ergo sensum tactus. Sed quod omne
animal habet sensum tactus et per consequens gustus
propter rationem. Deinde sequitur ultra sequitur quod
omne animal habet sensum gustus cum
tactus quidam gustus est ut dictum est secundo
huius ubi dictum est. Deinde illi duo
sensus gustus et tactus maxime sunt ne-
cessarii. Patet quia tactus
necessarius ad vitam animalis conservandam
sicut et gustus eo quod per gustum fit
saporis et cibi cognitio nutrimento
[illegible] dispositionem [illegible]
Deinde sequitur ultra sequitur quod omnia alia
sive perfecta sive imperfecta ad minus
habent istos duos sensus. Ali-
as enim natura deficeret in necessariis requi-
sitis ad speciem talium animalium ut
opposito statim dictum. Deinde ultra
quod alii tres sensus scilicet odoratus
auditus visus non sunt de necessitate
animalis sed solum de bene esse. Eo quod
ad finem illius ut sub [illegible]
et per partem [illegible] ad [illegible]. Deinde
contra dicta arguit [illegible] simplicia
[illegible] demones sunt animalia
[illegible] anima passiva
[illegible] non habent sensum tactus.
Deinde anima corporibus [illegible]
simplicibus non sunt tangibilia
neque tactus eo quod tactus est medi-
ativus tangibilium [illegible]
sicut patet ex predictis. Sed alia
[illegible] membra simplicia
facta sunt alia et tamen non habent
sensum tactus. Aliter [illegible] sensus
in eis esset [illegible] eo quod non
[illegible] in sua operatione. Deinde primum
[illegible] in [illegible]
[illegible] ergo etc. Confirmatur. Deinde
homines [illegible] in extasi positi
in raptu sunt alia et tamen non habent
sensum tactus. Deinde anima [illegible]
sunt per tactum ergo etc. Sed ad has
auctoritates. Ad primam quod [illegible]
[illegible] est applicanda. Deinde
posuit demones alia esse eo
quod sunt [illegible] separata
et [illegible]. Deinde [illegible] 3 [illegible]

Nullum corpus simplex est elementale [illegible]

[illegible]

Non omne vivens habet sensum

Concludit

calidum frigidum

Omnis sensus fuit de necessitate et quod non

[illegible] tactus [illegible] qualitates tangibiles: calidum, frigidum, humidum, siccum

quod possint ea esse anima in
anima passiva secundum quod passio saltem
dolorosa recipit corpus subiectum
tamen quod possint ea etiam mentaliter passiva
sunt plures doctores katholici
sequuntur eum. Alii dicunt demo
nes in dampnatos non esse pas
siones sensibiles neque eos
dampnatos sed solum penam dampni et
penam intellectualem que consistit in
remocione ultimi finis et beatitudinis
ab eis. Sed Aquinas in tractatu
suo non habet penam sensibilem
sed quandam tristiciam intellectualem
propter remocionem eius a libertate et a
salute. Communiter tamen concludunt
demones habere penas sensibiles
et dicunt quod per naturam inferunt eis pe
nam sensibilem sine tempore. Scotus
theologus concordat tenet. Et dicit
quod non habent penam sensibilem
sed solum dampni et timoris. Anima
sentit se esse dampnatam et timet
propter iudicium dei et illam penam
secundum intellectum eius maior est eorum
secundum intellectum cognoscit ibi esse
summum bonum et summum malum.
Ad alia dicendum et ad eius confirmacionem.
Ad tercium alia dicunt secundum tactus
licet non actu operentur per eorum
tamen habet recipit potencia non
dicit otiosa quod non operatur sed illa
operatur opera neque per operari etc.

Explicit liber de anima comminatus
et compilatus per magistrum Johan
nem Breslawer sacre theolo
gie professorem secundum stilum anti
quorum doctorum finitus 1462

Registrum de anima

Utrum de anima sit aliqua sciencia naturalis
tractans de subiecto proprio et adequato
Utrum animus sciencia sit bona et honorabilis
Utrum sciencia libri de anima sit alijs
certior et dignior // difficillima
Utrum sciencia libri de anima sit de omni ///
Utrum una sit modus in investigandi quod
quid est anime et aliarum rerum
Utrum plures vel una sint anime partes subiectis suis in corporibus
Utrum anima magna proprie conferunt ad
cognoscendum quod quid est
Utrum diversa dicant diffinicionem plurimorum priorum
Utrum anima sit substancia
Utrum anima sit actus primus substancialis
corporis organici phisici
Utrum diffinicio anime sit bona
Utrum secunda diffinicio anime sit bona
Utrum in eadem suppposito sint plures anime
realiter distincte. Utrum tota
Utrum anima sit tota in toto et in singulis //
Utrum potencie anime realiter distinguantur
ab anima
Utrum plures potencie anime pertinent
ab anima licet essent una pro una ab
alia ergo una potencia // et obiecta
Utrum potencie anime distinguantur per actus
Utrum tamen tres sint genera potenciarum anime
Utrum vel potencia anime vegetative sit potencia
passiva appetitiva tamen principaliter et activa
ab alijs // operans in viventibus
Utrum generacio per se vel plus sit nobilissimum //
Utrum nutrimentum sit obiectum potencie vegetative
Utrum tres sint potencie anime vegetative
Utrum sensus sit potencia passiva
Utrum diversa requirunt ponit principaliter unam
sensibilis per se et passivus sit bona
Utrum sit per se proprium circa una proprium
primum obiectum // sensacionem
Utrum color sit proprium obiectum visus
Utrum lumen sit qualitas prima
Utrum lumen requiratur ad videndum
Utrum sensibile positum supra sensum faciat //
Utrum sonus quod est proprium obiectum
auditus procedat ad auditum per motum
localem
Utrum duo potencie sit bona
Utrum odor est proprium obiectum olfactus
multiplicetur per medium realiter

Utrum gustus [illegible] aliud a sapore distinguatur a tactu

Utrum tactus sit unus sensus

Utrum sensus sit susceptivus specierum sensibilium sine materia

Utrum tantum quinque sint sensus exteriores

Utrum preter quinque sensus exteriores sit ponendus sensus communis

Utrum organum sensus communis sit in cerebro

Utrum intellectus differat a sensu

Utrum tantum quinque sint sensus interiores

Utrum fantasia et memoria sint secundum [illegible] actu

Lectura 3ii de anima

Utrum intellectus sit pars sive potentia anime

Utrum intellectus sit virtus passiva

Utrum intellectus sit virtus vel non virtus in corpore

Utrum intellectus ad exercitium sue operationis requirit organum corporale

Utrum anima sit locus specierum intelligibilium

Utrum intellectus cognoscat per species innatas vel acquisitas

Utrum primum intellectum capi sit quidditas ut forma que sit in corpore secundum esse separata

Utrum excellens intelligibile corrumpit intellectum

Utrum unus et idem intellectus sit in omnibus hominibus

Utrum in parte intellectiva sit ponenda memoria

Utrum intellectus sui ipsius per speciem intelligit

Utrum preter duos intellectus scilicet possibilem et agentem necesse sit ponere [illegible]

Utrum tantum due sint operationes intellectus possibilis scilicet indivisibilium intelligentia compositio et divisio // rei materialis

Utrum obiectum primum intellectus sit quidditas //

Utrum intellectus cognoscit solum universale

Utrum possit necesse intelligere fantasmata speculari

Utrum species abstracte a fantasmatibus maneant in intellectu post actualem intellectionem // aliis distincta

Utrum species intelligibiles a fantasmatibus abstracta sit id quod intelligitur

Utrum anima intellectiva sit omnia

Utrum appetitus sit specialis potentia ab // motiva //

Utrum potentia secundum locum sit specialis potentia anime ab aliis distincta

Utrum omne animal habeat sensum tactus

Dubia questionibus prescriptis inserta

V. anima per se recipiatur in specie

V. res verius sit [illegible] vel terminus

V. Terminus absolutus sit ponendus in predicamento actionis

V. res prius sit cognoscenda universaliter vel singulariter

V. Quiditas rei distinguatur ab ipsa re

V. anima habeat aliquam propriam operationem quam possit exercere sine corpore

V. partes anime sint separabiles secundum rationem et re loco et subiecto vel solum ratione tantum

V. potentia anime sit eius essentia

V. potentia anime fluit ab anima vel a toto composito tamquam a principio

Utrum potentie anime sit in anima tamquam in subiecto

V. ponende sint plures potentie unius anime

V. in potentiis anime sit ordo secundum prius et posterius

V. potentie anime immediate oriantur ab essentia anime

V. due potentie anime constituant aliquod totum universale

V. Sit aliqua distinctio appetitus animalis insequentis cognitionem et appetitum naturalem

V. Sit pluralitas et distinctio eius in appetitu [illegible]

V. Opera vegetabilia dependent ab anima tamquam a causa et a principio

Utrum nutritio sit motus naturalis vel violentus

V. Semen sit actu pars corporis animantis

V. differentie potentie vegetative posite ab Aristotele sint bone

V. potentie exigant et habeant determinata organa

V. Species sensibiles sint eiusdem nature et speciei cum forma sensibili in subiecto

V. Tales species sensibiles [illegible] sint nature permanentis

V. Intellectus per [illegible] et essentia sit separatus simpliciter

V. Intellectus possit separari ab anima et separatim conservari

V. In intelligendo ultra intellectum possibilem requiratur intellectus agens

V. omnis simplicium apprehensio sit vera

In uno quoque genere est
dare unum primum quod
est metrum et mensura
omnium aliorum que sunt in illo genere
Secundo ibi mercatorem. Tertio ibi
quod in quo est dare ordinem ibi
est invenire posterius et prius
et postquam sunt diversa ordinata
in unoquoque genere datur ordo ita
dicit [illegible] mercatorem. Entia
nolunt male disponi. Quam in
unoquoque genere est dare prius
et posterius. ubi autem datur prius
et posterius ibi datur primum quod in uno
genere cause procedendo est in in
finitum ut [illegible] metaphysice et [illegible]
philosophorum. Primum autem in genere
est metrum et mensura omnium ideo
Secunda primum in unoquoque genere
est perfectissimum et per consequens hec omnia
aut alia [illegible] sunt tamen
per comparationem quod primum in genere
est per essentiam hec autem in quo
libet genere est dare unum primum
quod est metrum et mensura in illo
genere ut in genere motuum datur
primus motus per comparationem ad quem omnia
alia mobilia moventur et in
genere moventium primus motor
[illegible] in genere [illegible] prima [illegible]
ut [illegible] et in genere actuum
primus actus etc. [illegible]
intellectualium sit genus aliquod
in genere intellectuum est dare
aliquid primum intelligibile
quod est metrum et mensura omnium
[illegible] primum intelligibile
quod in [illegible] omnium includitur
et in quo [illegible] omnium intelligibilium
[illegible] omnia intel-
ligibilia [illegible]
omnia intelligibilia [illegible]
autem talium intelligibilium [illegible]
[illegible]
[illegible] noticia [illegible]
[illegible] omnes

alias [illegible] precedit [illegible]
primus intellectus primo [illegible]
[illegible] illorum
[illegible] omnia intelligibilia [illegible]
primus [illegible]
[illegible]
et [illegible]
[illegible]
[illegible] habet [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible] omnes [illegible]
et [illegible] prima [illegible]
[illegible] primus [illegible]
[illegible]
[illegible] mercatorem
[illegible] intelligibile [illegible]
[illegible] primo mercatorem [illegible]
[illegible] habeat principia et causas
[illegible]
[illegible] posteriorum [illegible]
passiones de eo demonstrabiles
[illegible]
[illegible] omnes illo
[illegible] habet
[illegible]
[illegible]
[illegible] essentia
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]
[illegible] loquendo
de [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] primum
intelligibile [illegible]
primum [illegible]
[illegible]

omni intellectui et omni experimento vero
subiecto ad hoc et intelligibilis licet
non intelligatur nisi primum ... sit
sub inde. dicta de intelligibilibus aliquibus
et sensibilibus sub ... potentia v-
sine ... et ab ... auditui
et auditu de tangibili et
de tactu ... et similia ... dici-
tur sensibile ... non est ... ergo
... illa quae sensibile ... est
ad sensum visibile ad ... | ut ...
et etiam non realis. Essentia est
... entis ... omnibus ... et ...
... a ... pluribus secundum ...
... et ... quia ...
et in nullo supposito ... sed
in multis et in omnibus ...
bilibus et omnibus ... ergo
essentia vere dicitur ... Et
essentia habet partes ... omnes
... et ... veri in
... ergo in essentia ... primo
intelligentia ... malis et
... omnibus ... de
... Et ergo essentia in ...
... subiectum ... per ...
... subiecti ... metaphysice
... habet ...
de essentia in ... essentia. Et
licet ... de esse
... ut essentia ... in
... in ... sub
stat ... essentia ...
causas et principia ut essentia
... habet ... materiam
et formam. Essentia separata sub
stantia ... habet causas
... et finales. Item esse-
ntia etiam habet ... proprie- //
tates et passiones de ea de-
monstrabiles ... esse ...
... sub //
... esse ... non in ... e
... in ... in supposito.
Alia ... licet sit ... intelligi
subiectum sine ... ut ...
sine ... non in ... subiectum

intelligi ... opposito passionis
ut ... intelligi non ...
... essentia ... intelligi ... opposito
... esse ... intelligi non ...
... esse non ... passio essentiae.
Et ergo passio ... aptitudo
dandi esse ... essendi ...
essentia ... esse dat ... et ...
... esse ... Et ...
... de esse et essentia | ...
... similia. Et ... talibus ...
... per ... non ... pos
... entitatis ...

Quoniam parvus error in principio
est maximus in fine

Iste liber ... parvus subiectum
dictum ... philosophi-
... et ... ...
... ibi ... Et essentia
... in ... partes
... per primo ... et ...
... libri de ente et
essentia. In ... volu-
mine libro ... In secundo
... ordine ... In
prima parte ... magnus
error ... volt ...
... et ... tractatus
de esse et essentia ... quia
... error in principio ... ens
et essentia sunt ... in- //
// ... ignorat ... et
ignoratis principiis ... omnia
intelligibilia ... ignora-
... omnia intelligibilia ... et
... tractatum ... Et
... per ... primo ... Et
... in ... sub
metaphysice ... Et ... et
essentia sunt ... primo intellectui
... Primo nota ...
... sufficit ad ... ia
sunt principiata. Aliqua prima
illorum ut ... principia
alia sunt prima ... sibi
... ut omnia ... in
primo ... metaphysice. Et ... de
pendet ... Item primo ...

absolute principiis entis d(icitu)r) secundum quem ||
|| tatur ita materialiter et formaliter. Unde
perfecte cuius perfecte quo secundum omnia alia per-
tinentia per comparationem et respectum et
agna sunt principiata principio ad
continentie et propter hoc ut unum
ultra sunt principiata principiis
aliud. Et cum principiata que
habentur sunt virtualiter continentia
in suis principiis. Et ita principaliter
continent in ipsis ideo erat re-
dundat in principiata. Et ideo ad
primum principium sequitur multa princi-
piata ideo illa erat nimis et per-
inde in principiis et maxime
imprincipiatis ut primo celi. Et
intelligit de errore magno secundum
quantitatem in principiis maxime et in
primo. Et ergo magnus error
secundum virtutem in principiis principiis et
in principiatis. Et ideo erat noti cum
et errare ignoti. Et principia
sunt nota principiata ignota.
Et sequitur. Et ideo inmorari declarat
quod causa et scientia sunt quod primo
intelligitur. Et in omni procedenti
de potentia ad actum perfectum
prius attingit medium et actum
imperfectum et imperfectior et sicut
et processu de communi ad communi-
ssimum procedendo. Et intellectus at-
tingendo scientiam de re procedit
de potentia ad actum et per-
fectione dicitur et de cum
Et intellectus noster et prima potentia
in genere intelligibilium et ei prius
occurrit ultra quam quia confuse de-
clarata scilicet intellectus prius cog-
noscit ultra. Et ideo dicit et
scientia sunt ultima habet
et ulterius quia intellectui sunt primo
notissima et per omnia alia quia
ipsa sunt nota ideo ipsius cognitio et
Nota dubia sunt intellectualia.
Aliqua sunt quod dicunt modum quo ||
intellectus et omne ens in potentia et
ens ut in potentia. Alia di-
cunt modum concipiendi aliquod speciale

eius entis et omnia talia intelli-
gitur et cum ens quo ideo entis et
prima secundum et quia alia per entis
continet quia prius addicatur ad ens
sequitur et et per nullum intelligibilium
et distinctum ab ente et quia intelli-
gitur ens perfugit. Ergo ens est
notissimum. Et de quanto aliquid
magis recedit ab ente de tanto
magis recedit ab intellectu. Ergo
non prima et magis intelligibilis quia
magis habet de entitate. Et ideo
quia et tamen in genere entium etc. sa-
mo declinat ad non ens. Et nota
quod aliquid et in nobis notum dic-
itur quod confuse. Et aliquod
confuse distincta et declarata
primo non ultra sed ultima sunt
nobis notiora et ultissima no-
tissima. Et cognitio distinc-
ta vel declarata ultra sunt nobis
ignotiora et ultissima ignotis- || $\overline{q}$
sima. Et ideo quando dicitur quod ens
et nobis notissimum intelligitur
de cognitione confusa quia ad dis-
tincte cognoscendum ens non con-
noscere omnes partes entis quod et
difficile. Et et ad cognoscendum
substantiam distincte sufficit cog-
noscere omnes substantias. Et ideo re- no
quiritur cognoscere omnes partes eius
quia non requiritur cognoscere actum quo
et quod per quod ad cognitionem substan-
tie aperi. Et ideo plus ad cogno-
scendum ad cognitionem et sufficit
cum aliud cognoscere partes substanti- ||
magis || vas. Et ideo dicitur in modo intellectuale || vel .i.
quod ultra sunt difficillima sed
et tamen cognitione distincta. Et — cognitione
primo philosophorum dicitur quod priora
sunt nobis notiora debet debet
intelligi cognitione confusa. Et
philosophus non contradicit sibi illi et
alibi. Et ideo de quanto aliquid
et notissimum cognitione confusa
declaratur et ignotissimum cognitio-
ne distincta quia ad cognitionem
distinctam et declaratam ultimum requiritur

nominat et cognitio omnium formarum p[er]
intellectum non depuratis a[liquo] modo
[illegible] et plurimis dictis habet
plura principia et similia quorum
omnium cognitio requirit ad distin[c]
ta et determinata cognitio [illegible]
et [illegible]. Ad 2m dicendum cuius et essentia
non sunt [illegible] primo intellectui nostro oc
currit [illegible] sicut effectus abiectum
eius [illegible] non quod non sint [illegible]
[illegible] intellectui nostro quod intellectus
[illegible] cognoscit quod [illegible] est
[illegible] malus et non quod quid est
[illegible] [illegible] quod cuius et essentia
est abiectum [illegible] nostri intellectus non
autem abiectum eius [illegible]
[illegible] quiditas rei malis. [illegible]
intellectus [illegible] [illegible]
[illegible] separatus [illegible] in [illegible]
[illegible] coniuncta corpori etiam
formati corporis et separatus [illegible]
[illegible] operatorum quod [illegible]
operatorum [illegible] aliquo [illegible]
[illegible] [illegible] quiditas
rei malis est [illegible] coniuncta
[illegible] separata [illegible]
ta sim esse in supposito [illegible]
et separata sim essentia [illegible]
[illegible] abiectum primi intellectus
adequatum quod [illegible] dicit
[illegible] [illegible] substantia
[illegible] adequatum [illegible]
[illegible] [illegible] operatorum
nostri intellectus. [illegible] acceptum
[illegible] abiectum nostri intellectus
non aut formam [illegible] formam
[illegible] [illegible] aut [illegible]
[illegible] [illegible] deus
[illegible] intelligibile [illegible]
intellectus non aut [illegible] deus
et tenebra in anima nostra p[ro]pt[er]
[illegible] [illegible] derelicta ut [illegible]
nat [illegible] [illegible] peccatorum

Dicendum est quid p[er] nomen

[illegible] [illegible] parte [illegible]
quod [illegible] [illegible] tractatum
de eo et essentia [illegible]

parte p[ro]blematis dividit [illegible]
vult determinare et dicit quod [illegible]
[illegible] primo quid sunt nominibus
[illegible] et essentia. Secundo [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] in deo in intelligentia in substantia
[illegible] et in accidentibus. [illegible]
essentia habeat se ad [illegible]
logicas [illegible] ad intellectum [illegible]
[illegible]. Primo [illegible] [illegible]
[illegible] quid sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quid [illegible]
quid [illegible] sunt [illegible] non [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible]
quid [illegible] sunt [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
existentia quid est essentia
[illegible] inherentia et [illegible] quid
causa inherentie. [illegible]
[illegible] quid [illegible]
quid [illegible] [illegible]
[illegible] quid [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] illis
[illegible] [illegible] [illegible] de
[illegible] [illegible] illa res
quod sit [illegible] et [illegible]
[illegible] an sit homo et quid
sit [illegible] causa in
[illegible] [illegible] est
passio [illegible] cognoscit [illegible]
[illegible] rebus [illegible] illas
[illegible] questiones ab illis
[illegible] omnibus [illegible]
[illegible] quid nominis [illegible]
quid [illegible] [illegible] ita
[illegible] [illegible] dicit [illegible]
[illegible] [illegible] quod primo vult dicere
quid nominis [illegible] et
[illegible] oportet [illegible]
[illegible] quid [illegible] et non [illegible]
rei [illegible] quid est nominis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
nominis et quid rei. Primo [illegible]
[illegible] quod quid nominis [illegible]
[illegible] non [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] quid rei [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] existentiam [illegible]
essentiam [illegible] [illegible] inherentiam
[illegible] inherentiam [illegible] causa inherentie
[illegible]

quod dicit nomen. Quarto quod quiditas rei est
non est entium, entium per accepto
ut quiditas rei rose in hyeme ipsa
non existente. Secundo autem non entium
entium nominat accepto et quiditas
philosophus physicus [illegible] secundo dicit
non entia et illorum non est quiditas
rei quia non sunt entia nominat ratio
lo [illegible] et expressionis. Rosa autem
in hyeme secundum dicit non ens
non existens. Sed non dicit non ens
nominat rapiendo ens. Secundo
dicit quod quiditas nominis est tam comple-
xorum quam in complexorum. Sed quiditas
rei solum est in complexorum et sim-
plicium. Tercio dicit quod quiditas
nominis equaliter est substantiarum
et accidentium. Sed quiditas rei primo
et principaliter solum substancie est
secundum [illegible] hec solum [illegible]
habent modum substantie. Unde non
quod demonstratio et diffinitio prius
opposito modo se habent. Nam
demonstratio solum accidentis et in
qua substantie. Ergo dicit philosophus quod
[illegible] est quod quiditas est demon-
stratio de eo [illegible] quod est.
Sed diffinitio solum quiditatis substantie
primo et principaliter. Et ergo
dicit philosophus ubi supra quod eiusdem
non est diffinitio et demonstratio.
Quarto dicit quod secundum quiditas
nominis secundum complexorum partis
in suum statum [illegible] est ide-
otarum et puerorum ut dicit
Egidius [illegible] posteriorum quod [illegible]
puero dicit quod debet portare
lapidem. Etiam in vulgari non po-
tat [illegible] vel alia [illegible] lapi-
dem. Sed tunc sunt quiditas rei [illegible]
ultra complexorum partis in suum
statum sunt [illegible] in sua propri-
a [illegible] et certa aliarum ip-
sarum [illegible] et essencia [illegible]
[illegible]. Et ergo dicit Egidius
quod secundum quiditas rei solum est ex-
pertorum in arte. Ideo dicit auctor

intellectu quod primo dicendum quid sit
per nomen esse et essencie secundum
ideo vult ostendere quo esse et esse-
ntia in diversis diversimode reperitur.
Quo sciendum ut sufficiat ad
propositum quod quomodo sunt diversa
[illegible] diversimode esse
et essencia reperitur. Sed in primaria
ut deus quod ibi reperitur in distinc-
ta intelligencia et anime separate
[illegible] quod tales etiam dicuntur
intelligencie quod tunc magis dicuntur
intellectuales quam rationales ut
patet alibi. Substantia materialis ut
[illegible]. Et nota quod illa quomodo
magis dicuntur diversa quam diversitas
quanto [illegible] Differentia est
in diversis et deus. Differentia di-
citur quam in aliquo convenit quod
in aliquo specialiter dicitur et distinguuntur
[illegible]. Et de talibus [illegible]
quod dicitur differentia dicitur ut dicit
[illegible] differentia est quam dicitur [illegible]
[illegible]. Sed diversa [illegible] di-
citur quod in nullo conveniunt
ut [illegible] differentia dicitur. [illegible]
ipsius distinguuntur et deus et
materia prima sunt diversa. Secundo dicitur
[illegible] quam [illegible]
[illegible] ab alio. Et de esse
et essencia [illegible] quomodo autem deus
[illegible] vult [illegible]
[illegible]. Tertio [illegible]
vult ostendere quomodo se habeat
essencia ad intentiones logicas
sibi [illegible] universales. Intenti-
o enim nichil aliud est nisi [illegible]
quam format intellectus intendendo
quam tamen intellectus formaliter
intendit [illegible] intellectum. Sed
[illegible] prima [illegible]. Forma est
[illegible] rei intellecte quam [illegible]
absolute [illegible] non [illegible]
ad exemplum sibi [illegible]
[illegible]. Sed [illegible] quam intellectus
format intelligendo absolute
sine comparatione ad exemplum sibi
[illegible]. Et ideo quia per

3°
4°
2°
[illegible]
[illegible] 3°
[illegible]

signat intellectus dicitur intentio p
rima in abstracto sed res quam
intelligit dicitur intentio prima in c
oncreto. Et secunda intentio secunda abst
racta quam signat intellectus in
telligendo rem non absolute sed per
comparationem ad extrinsecum prout
sibi attribuitur ut universalitas con
sideratur dicitur. Unde impositio abstra
ctiva (?) videlicet habitudo ad singula
re rei concipiendi dicitur intentio prima.
Et secundo concipiendo et intelligendo hu
manitatem ut est una in multis et
una de multis sine [illegible]
pluribus communicabilis dicitur inten
tio ratione conceptus animalis quod
accidit hoc per intellectum. Ad secundum (?) animalis
animalis quod res prius concipit
in se et absolute secundum quod habet
esse rei sed comparationem ad extrinsecum
quod per intellectum in se intelligit et
in alio quod secunda debet intelligi
ut in parte cum quod habeat esse
in se et per aliquid in se con
ceptum cum extrinseco. Ad secundum prout
primo habet esse in se habet ex
trinseco intrinseco prout primo habet
intelligi et concipi in se sine compa
ratione ad extrinsecum. Secundo pr
out res habet esse prout habet
concipi intelligi et cognosci. Item
nota nomina prime impositionis
et secunde impositionis significant eandem
rem ut homo universale est
sine vel significat eandem rem
tamen prout sunt prime im
positionis. Et dicuntur hec prime
impositionis et hec secunde impositionis secundum...
Prima que hec est prime impo
sitionis quod significat quiditatem
hominis absolute sine compa
ratione ad aliquod extrinsecum.
Et secunde impositionis videlicet ut est
species non vero quod significat eandem
quiditatem sub habitudine
ad aliud videlicet ad singularia quod
actu et intellectu claudit in
ipsa. Item essentia quam quiditas

sed illud quod est completum cum dicitur con
cretum, ita primum de anima
intentio aut illud quod concipit
intellectus aut quod facit volun
tate in rebus non quod in intellectu
ipsa efficit aliquid nomi
natum [illegible] ens rationis non
potest facere ens reale etc.

Quia vero ex compositis

Ista est secunda pars principalis
ultima in qua auctor ostendit
ordinem dicendorum. Et vult
quod determinando de esse et essen
tia prius est determinandum de ens
quam essentia. Secundo quod ex cogni
tione compositorum devenien
dum est in cognitionem simplicium quo
ad nos et ex posterioribus in cogni
tione secundum naturam devenien
dum in cognitionem priorum secundum natu
ram. Notabilis tamen posteriorum. Et est
ens est compositum et posterius secundum
naturam ergo ex cognitione entis
devenimus in cognitionem
essentie ergo prius est determinandum
de ente quam essentia. Et a
lio quod ens est concretum essentia
aut abstractum sed concretum illud
quod compositum est abstracto etc. Et
a. [illegible] extremum duo sunt videnda
Et illud tangit alia que vo
Prima vero est compositis in cogni
tione etc. Secundo [illegible]
natum compositis quod dicitur [illegible] an
teriora [illegible] denominatio
ubi dicitur quod concretum compositum
b. est abstracto. Primo declarandum
maior scilicet quod ex
compositis cognitionem simplicium
accipere debemus. Secundo quod
ens est compositum essentia. Sed
scilicet quod aliquid est compositum non
prius aliis dicitur. Unde non secundum
naturam non sunt alios quo ad
nos non ordine doctrine. Et non
sunt causa eadem naturalis non
in primo philosophie. Et illa

que sunt notiora secundum naturam sunt
ignotiora nobis et notissima secundum
naturam sunt nobis ignotissima
ut deus est notissimum secundum naturam
cum ipse sit maxime in perfectus
ut dicit commentator via secundum
intellectum est ignotissimum nobis
cum ipse sit tenebra in anima
nostra propter eius [illegible] delicta
ut sonat [illegible] perfectus. Secundum
ordinem nature adhuc dicitur aliquid
prius sive notius alio vero
cognatione sive via generationis
alio modo perfectionis. Cuius ratio est
quia secundum perfectionem [illegible]
est materia et forma quod est
duplex ordo nature scilicet ordo
nature qui dicitur ordo genera
tionis quia via generationis pre
cedit forma. Prima ipsa materia
subiectum generationis forma autem
terminus generationis sed subiectum genera
tionis precedit terminum generationis.
Alius ordo nature qui dicitur
ordo perfectionis quia forma est
perfectior materia ideo forma perfectione
precedit materiam. Notandum quod ordo nature
[margin: et ordo] generationis et ordo perfectionis
sicut non est eadem causa [illegible]
forma. Ex quo illa que sunt priora
via generationis sunt posteriora
via perfectionis et econverso ut patet
in elementis que sunt priora
via generationis formis mixtorum
[illegible] autem via perfectionis. Et
[illegible]
[illegible]
ordine doctrine quia ordine nature
sunt et econverso [illegible]
[illegible]
[illegible] Prima
[illegible] sunt priora [illegible] via
nature [illegible] secundum naturam non autem quo
ad nos [illegible] ordine doctrine [illegible]
[illegible] notius [illegible]
ad nos et quo ad doctrinam [illegible] secundum
naturam [illegible] sunt [illegible]
[illegible] in quibus [illegible]

dicuntur prius et posterius respectu diver
sorum [illegible] formam [illegible]
[illegible] Prima nota quod in quibus ad
[illegible] dicitur prius et posterius respectu
diversorum [illegible] patet [illegible]
Secunda nota quod in quibus aliquid est
prius et posterius respectu eiusdem
diversis in ordinibus et generibus
cognitionis. Secundum patet [illegible]
[illegible] pubertate ut [illegible] publicitas
hominis ordine doctrine et poste
rius ordine nature. Tertia [illegible]
forme [illegible] ordine doct
rine [illegible] arguit [illegible]
[illegible] materiam. Quarta
[margin: nature] dicitur forma [illegible]
cedit a forma [illegible]
[illegible] quo ad nos et or
dine doctrine sed posterior or
dine nature. Sed generaliter omnis
substantia prior est accidentibus
[illegible] quo ad naturam et secundum
Et quo ad nos et ordine doctrine
non sunt [illegible] Quarta regula
nota quod in quibus [illegible] prius et
posterius respectu eiusdem [illegible]
[illegible]
sunt in diversis generibus cause
vel diversis [illegible] nature sicut
anima [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] omnibus
finis qui est [illegible] causa
ordinatorum in ipsum [illegible] est
effectus [illegible]
ordinate in finem [illegible] in ipsam
causam. [illegible] sicut qui finis
est causa quod est effectus
ipsorum ordinatorum in ipsum [illegible]
causa [illegible] precedit alia
[illegible] aliam precedit ipsam.
Quinta regula [illegible]
[illegible] ordinis [illegible]
tionis [illegible] via nature et [illegible]
[illegible] cause esse prius et posterius
et secundum [illegible]
[illegible]

Primo nota ens dupliciter accipitur nominaliter et participialiter Et primo modo illo et modo capiatur secundum quod est grecum et habet abstractum nominum usus abstractum quod ratione nominaliter et quod ratione participialiter Secunda participialiter ratione ens sunt eius abstractum esse sed nominaliter essentia Nota abstracti semper est principium grecum essentia formale principium entis nominaliter capiendo et esse entis participialiter Et respondet generaliter talis que principio suo formali ut dicit humanitatem homo et esse suo principio ens secundum nominaliter capiendo ens et ens secundum esse participialiter capiendo tamquam principiis formalibus Ergo dicitur dicitur hominibus Et sine inter primo per aliud est ens et per aliud existens Est enim ens per essentiam et existens per esse per additum esse Item nominaliter est grecum prior et essentia prius quo ad nos et ordine doctrine et posterius simpliciter et ordine nature Ideo ens prius essentia quo ad nos sed posterius quo ad naturam et simpliciter Ideo essentia entis ad se comparatorum essentiis est predicandum Et per hoc de ente nominaliter capto comparato ad essentiam ita dicitur de ente participialiter capto comparato ad esse Dubitatur an ens precedat esse Dicitur distinguendo si ens capitur nominaliter tunc precedit esse simpliciter et secundum naturam et quo ad nos sed tunc habet modo esse ut actus essentie Et tamen participialiter dicitur quod esse secundum naturam et simpliciter precedit ens participialiter captum Essentia est formale principium ens Et quo ad nos tunc ens hoc modo captum precedit esse quod est grecum Dubitatur an

essentia precedat esse et dicitur quod sic Primo quia recipiens precedit receptum Secundo quia potentia in causis precedit actum Tertio quia subiectum precedit actum eius Sed contra prius precat essentia quam esse Dicitur quod simul tamen essentia est prius esse et esse posterius essentia recitat et naturaliter prius nec posterius Sed sicut se habet materia et forma in generatione sic se habet esse et essentia in creatione Et nec materia nec forma prius generatur sed solum totum quod sic nec esse neque essentia prius creantur sed simul creantur Et sicut materia recipit formam sic essentia esse Et dicitur quod intelligitur precedere aliud sunt quod per creaturas Secunda essentia intelligitur recipere esse per esse et creari per esse Secunda ante esse quod est creatura Et esse intelligitur recipi in essentia et prior intellectu sed quo essentia intelligitur esse per esse essentia in creatione intelligitur precedere essentiam Et ideo intellectu prior esse intelligitur recipi in essentia tunc essentia precedit esse Et sic neutrum precedit aliud

Sciendum ergo sicut dicit philosophus Metaphysica primo et quinto principiis et elementis et causis ostendit ad ...ta et componi tractatum de esse et essentia ... de quibus hic determinat ... ordine ... sunt que ... concipiuntur illa Et primo determinando de ente ponit divisionem entis ... et componendo ens et compositio in complexum et simplicia non sit determinatio ... Secunda posita compositione determinationis ... et ... aut diffinitur ...

modus cognoscendi et notifica-
di in complexis scilicet distinctus et divi-
sivus. Modo enim divisivo aliquid
notificatur quantum ad partes et par-
tem. Sed diffinitivo quantum ad es-
sentiam simpliciter. Aut sunt entis dif-
finitive notificari. Primum quia omnis
diffinitio est ex prioribus et notioribus. Sed enti
nichil est prius et notius. Secundum quia
diffinitio est per genus et differentiam. Sed enti aut nichil
est universalius. Ideo non potest notificari
diffinitive. Sed est ergo sufficientem
divisionem notificari divisive ut
per divisiones. Pro quo sciendum quod licet
sint divisiones entis quantum sufficit
in proposito. Prima est entis in ens
per se et in ens per accidens. Secunda divi-
sio entis est entis per se in ens in anima
sive in ens rationis et in ens extra
animam sive in ens reale. Tertia est
entis per se extra animam sive entis rea-
lis in decem genera sive in decem predicamenta.
Quarta est divisio cuiuslibet entis in
genere in actu et in potentia. Prima et secunda
ista divisio patet plenius in quinto
methaphysice. Tertia et quarta patent nono
methaphysice. Quarta vero patet per com-
mentatorem primo de anima ubi dicit quod
actus et potentia inveniuntur in omnibus
predicamentis. Et dividitur ens in qualibet
genere ... in qualibet specie
entis. Pro prima divisione sciendum
quod ens dicitur [illegible] per se. Unde
per se intentum vel quod habet
causam per se ordinatam ad ipsum. Et
effectus naturales dicuntur entia per se
Sed oppositum entia per accidens illo modo
quod sunt casualia fortuita vel quod
non est per se intentum seu non habet
per se causam ordinatam ad ipsum. Secundo
modo ens per se dicitur quod in essendo non
dependet ab alio. Sed per oppositum
dicitur ens per accidens illo modo dicitur
illud quod in essendo per se depen-
det ab alio. Aliquid autem potest
dependere ab aliquo tripliciter. Vel sicut a
causa efficiente, vel sicut a sub-
iecto, vel sicut a toto. Similiter

modo aliquid potest dici tripliciter ens per se. [scilicet absolute]
Primo quia non dependet ab alio
sicut causa ab efficiente. Et sic
modo sola prima causa dicitur ens per se.
Et hoc vult commentator xii methaphysice
ubi dicit quod hic unum est per se ens
et per se unum, sed omnia circa primum de-
pendent a primo. Secundo modo dicitur ens
per se hoc modo quod non dependet ab
alio sicut a subiecto. Et omnis sub-
stantia illo modo dicitur ens per se tam
materialis quam immaterialis. Tertio modo per se
ens dicitur quod non dependet
ab alio. Sic modo ~~non solum substantia~~
sicut a toto. ~~[illegible]~~ Omnia accidentia
absoluta dicuntur ens per se ut quanti-
tas, qualitas etc. Sed per oppositum relationes
accidentia respectiva dicuntur sic modo
non per se ens. Sed per oppositum ens per
accidens est quod in essendo dependet
ab alio vel sicut a causa efficiente
quo ad primum modum, vel sicut
a subiecto quo ad secundum modum, vel
sicut a toto quo ad tertium modum sicut
accidentia respectiva. Tertio modo per se ens
dicitur quod non est aggregatum ex naturis
diversorum generum vel diversarum specierum
ut sortes albus ex naturis diversorum
generum. Exemplum de ente ex [per accidens]
naturis diversarum specierum sicut al-
bedo et dulcedo in lacte, quae non
dicuntur genere quia sunt in eodem genere
qualitatis sed solum specie. Sed ergo ens
per accidens [illegible] ubi [illegible]
ens aggregatum ex pluribus quorum
unum accidit alteri vel ambo uni
vel ambobus unum. Exemplum primi ut
homo albus ubi albedo accidit
homini. Exemplum secundi ut albedo et dul-
cedo in lacte. Exemplum tertii ut albe-
do quae inest sorti et platoni
non inest [illegible] est in specie.
Secunda divisio entis scilicet entis per se in
ens reale sive extra animam
et in ens rationis sive in anima. Unde
ens reale est quod habet esse
praeter operationem intellectus. Sed
ens rationis sive in anima est quod

quod non excepit operatione intellectus vel
quia quod dependet ab anima si-
cut a causa efficiente. Et est
duplex. Aliquod enim nihil
correspondet in re ut sunt negatio-
nes et privationes. Et aliquod
cui correspondet aliquid in re ut
sunt intentiones secunde quarum fun-
damenta sunt intentiones prime.
Quarto ulterius notandum quod quinque
sunt gradus entium ut dicit
beatus Thomas super 4to metaphysice.
In primo sunt que solum habent
esse ab anima ut ab efficiente.
Et talia sunt duplicia quia
quibusdam nihil correspondet in re
et aliquibus aliquid ut patet.
In secundo gradu sunt que licet habent
esse extra intellectum, sunt non per-
fectum et completum sed potentia
permixtum ut motus et tempus. In
tertio gradu sunt que licet
habent esse extra intellectum perfectum
et completum non tamen per se subsistens
sed inherens ut omnia accidentia
licet diversimode, quia accidentia abso-
luta perfectius habent esse quam
respectiva. Et in quarto gradu
sunt que habent esse extra
intellectum perfectum completum et per se
subsistens ut substantia. Et illa
que sunt in quarto gradu sunt
magis entia quam illa que
sunt in tertio et que sunt in 3o
gradu sunt adhuc ordina-
tius dicuntur entia quam aliud
ut patet de accidentibus abso-
lutis et respectivis. Et que
in 3o gradu sunt magis
dicuntur entia quam que in 2o sunt
et que in secundo magis quam que in
primo. Et que in primo gradu
sunt aliquid cui correspondet
magis sunt entia quam illa
quibus nihil correspondet in
re ut sunt negationes et pri-
vationes. Dubitatur an ens
rationis sit substantia sive accidens.

Et non substantia vel aliquid nomen
quia talis actus aliquid sit quod
nihil est in re nisi sit in
anima sicut accidens. Et entia ra-
tionis in nulla predicamento sunt
quia non sunt in re et per se non
sunt actus. Sed sunt actus anime
unde non consistit per omni illo
quod advenit alicui post esse
suum completum et hoc modo inten-
tiones dicuntur accidentia. Aliud modo ca-
pitur magis proprie pro omni ente tali
quod advenit enti post esse suum
completum non curando an oriatur
a principiis speciei vel individui.
Et illud dicitur accidens naturale
et illud dividitur in novem predicamenta
puta in x et cetera ad actus
spectat ad actus suos. Et 3o
modo capitur accidens specialissime
pro illo quod advenit individuo
post esse suum completum et hoc
modo accipitur dicitur accidens logicum
et distinguitur contra accidens proprium
quod oritur ex principiis speciei et quod
consequitur esse completum speciei.
Item aliquid dicitur esse in anima
multipliciter. Uno modo ut in subiecto
et habitus intellectuales scientia
et actus sive modo intelligendi
sunt in anima ut in subiecto.
Et talia non dicuntur entia non
penitus in sensu. 2o modo
dicitur aliquid esse in anima
sicut in cognoscente et hoc
modo omnia entia sive realia
sive rationis sunt dicta entia
in anima quia omnia talia
sunt cognoscibilia ab anima et
sunt in ea tanquam in cognos-
cente. Ex quo dicitur 3o de
anima quod intellectus quodammodo
omnia. Differentia tamen entia
rationis sunt in anima et entia rea-
lia quia entia realia cog-
noscuntur per species impressas ab
ipsis causatas. Sed entia rationis
cognoscuntur per species entium realium

prius sunt de anima et ideo dicit
textus de anima quia intellectus intel-
ligit se intelligendo alia. Secundo
solus se intelligit per se alia sed
anima que sumpsit in eo ut ex
natura rerum intentiones intelle-
ctus enim noster opposito modo se
habet intelligendo intellecta divina
Anima autem intelligendo se
intelligit omnia per sua essentia
Et intellectus noster intelligendo alia
intelligit se et omnia que in eo
sunt. Secundo modo aliquid dicitur
esse in anima sicut in causa
efficiente et hoc modo entia
rerum et intentiones re dicuntur
entia in anima intentiones
enim non sunt entia rerum actu
sed sunt quedam rerum prima per
actus rerum formate intelle-
ctus enim ut non est causa ef-
fectiva sicut que efficit in
anima sed usum alterius intellectus
enim divinus causat res per sua
scientiam. Scientia divina causat
res. Nostra autem scientia causatur
a rebus. Et est 3a divisio
qua ens per se dividitur in ens
in potentia. Secundo quod ens per se
in ens potentia que sunt decem
rerum principia non dividitur
decem. Anima incomplexum ens
habet dicitur ut dicit textus
mentaliter prima dicitur esse decem
rerum generibus et quodlibet genus
de eorum dicitur. Et incomplexum
aliquid esse dicitur eorum entibus
Anima ut prius dictum est ens est
quod primo intellectum occurrit et ideo
quantumcumque intelligit sub ratione entis
intelligit. Anima non ens non
est intelligibile per se et primo sed
tantum ideo non potest cognosci nisi per
eorum que sunt opposita et contraria
que ens non habet. Et divi-
ditur per quedam modos essendi
qui licet sint reales et reali-
ter distincti non tamen realiter

dici separantur ab ente. Et licet
ipsi modi essendi entis extra
eorum entis sunt non tamen in ratione
divi dicuntur entis quia licet ipsi
ut de eorum entis non tamen essentia
eius et de eorum corporis sunt. Unde
est de decem et genere quorum nihil
est de aliud. Et 4a est quarta
divisio qua dividitur ens
per tale in actu et potentiam
secundum quod ratio divisionis est quia
omne quod est per se est in genere est quod
de genere et decem quia nihil est aliud
esse in genere et sub genere. Sed
species non habet quod sit sub genere
nisi per decem. Igitur omnis species
ultra genus includit decem. Et
posito autem de genere et decem per
supponunt compositionem de actu et
potentia. Et in primo quam eo
posito rerum per supponunt eorum
positionem realem. Et compositio
generis et decem est compositio rationis
ideo per supponunt alia que est
realis qualibet est compositio de
actu et potentia. Ideo omne quod est
est per se in genere est quod de genere
et decem et positus de actu et
potentia ut compositionem eius
non compositionem habent. Item nota
quod dicitur est veritas secundum entis quia
est natura rei quiditas sive qui-
ditas et dicitur per veritas
est quia res est id quod est. Alia
est veritas formalis. Et est adeq-
uatio rei intellectus ad intellectum
Et est differentia inter illas veritates
quia veritas entis est ratio quidditatis
non formalis. Et veritas per se
est effectus eius. Secundo differentia est
quia veritas rei est de intellectu
nostro et non dependet ab eo
non potest quiditas rei. Et veritas
formalis est in ipso intellectu. Item
veritas entis est quoddam absolutum
veritas autem formalis est quoddam re-
spectivum quia est relatio rei intellecte
ad intellectum. Non autem est relatio talis

conceptum intus sed conceptum secundum solum realis conceptus intellectus ad intellectus realiter respicit ad rem intellectam non autem conceptus. Item veritas entis est transcendens non autem predicamentalis. Item veritas entis primo addit enti ordinem entis ad intellectum quia omne ens habet ordinem ad intellectum vel ad intellectum divinum a quo causatur et cognoscitur secundum operatorem ad quem omnia entia dicuntur conformari vel ad intellectum nostrum a quo cognoscitur sed non causatur per operatorem ad quem entia dicuntur solum aliquam aliqualiter vera dici. Sequitur

Horum autem dicta est prima

Dicta duplex entis prima causa notificata in suis precedentibus et primo ad probationem secunda. Item Thomas ponit dictam illorum verborum et vult quod sit dicta inter ens primo modo dictum et secundo modo dictum. Item circa primo dicit quod ens dicitur dupliciter. Item ergo notandum quod aliter prima causa dicitur ipsum ens sed aliter substantia dicitur ipsa entia. Item causa prima est ipsum ens quia per essentiam suam tamquam per sufficiens principium essendi est ens quod nulli citra primum convenit. Sicut enim aliis rebus citra primam causam etiam sint entes per essentiam vel essentia sit illud per quod ens est illud quod est non tamen per sufficiens principium essendi sine conditione ulteriori ut sint entes requiritur aliqua actualitas eius in ipsa ut sua forma existat quo actualitas et esse. Item per substantia dicitur ipsa entia quia aliquid sui generis sunt entes per se et quod licet ipse non sit in genere est tamen reductive in genere. Item dicit Albertus in commentationibus

suis de esse et essentia illo ultimo. Item primus est separatus per essentiam prima sicut patet ad genus determinatur de ipso tamen aliquando eo dicitur nec substantia quia est genus nec substantia quia est univoce sed analogice. Item dicit in commento, tertia ratio quod dicitur quod esse sit in praedicamento substantiae non quod sit substantia per se actus substantiae. Item illud esse quod quod substantiae convenit non est de essentia et ratio substantiarum per se tertia essentia rerum talium substantiarum non sunt nisi quantitates. Item primus substantiae sunt ipsa entia prima per aliquam suum genus quod est de ratione separatarum sunt entes et prima ratione includit ut supposita eorum sunt ens esse prima substantia et ratio ipsa. Item illud esse quod competit ad primam substantiam et aliter ad terram. Item talis esse est de essentia et ratione prima substantia sed est de essentia et ratione substantiae et ideo ipsum quod est prima substantia rei substantiae quod essentia nominat esse realiter primo addit quod esse est realiter distinctum ab ea substantia et accidens a forma sed tamen formaliter principium. Item accidens dicuntur ipsa entia. Item dicitur tamen una natura et illa una ratio entis ipsa per se dividitur in ens et accidens ens rationis. Item eo modo non natura absoluta sed eius esse tamen dicitur ipsa entia. Item ergo videndum est de dicta illarum verborum acceptionum entis sed prima ratio de qua nota quod dicitur est dicta inter ens primo modo et secundo modo acceptum. Item prima est quod secundo modo acceptando ens sicut omne illud dicitur esse ens de quo ... dicta formam sicut illud dicitur ens de quo vere aliquid dicitur ut

Septima constat quod non solum
vere aliquid contrarie possunt
de aliquo privative sed eciam de
negacionibus et privacionibus
possunt enim vere dici quod
negacio est affirmacioni opposita
et quod contradictio affirmacionibus
Et plus de privacione quod sunt opposita
habitui privativo et sunt in
subiecto apto nato. Ultima sequitur
patet quia melius carere privacio
est carencia forme in subiecto ap //
to nato id est. Hec non capiendo
eius non solum carencia privativa
dicitur carencia sed eciam negaciones
et privaciones que nichil po
nunt ut quedam privative oppo-
site contradictoria dicuntur carencia
Sed capiendo eius proprie no-
minatur nisi eius reale dicit eius
carenti aliquid convenit in re
Item nota plures esse sive
essencie et existencie esse
enim dicit quidditatem quod primo
esse in diffinicionibus supp //
onatur ultimum vero in diffini
cionibus concludit. Item aut
in diffinicione non ponitur
Ultima differentiis per se
subsistencia ut de [illegible] non convenit
in [illegible]. Ultima opposita
pro se forme in est que de
monstrat de subiecto. Item
esse essencie non est aliud quam
essencia. Sed esse existencie
actualitas impressa qua fo //
maliter essencia dicitur existere
Et ideo dicit [illegible] licet
essencia sit quid actus in se
[illegible] non est tantum //
// [illegible] quod [illegible] existere
Sed ad hoc ut actualiter exis //
tat necesse est ut si actualitas
quedam impressa realiter sibi super
addita. Sed esse enim non est
aliud nisi habitudo predicati
ad subiectum quod ita modi re en //
titatis est quod nichil est preter

[illegible] est quod [illegible] cum actuale
quod aliqua ex hoc realis. Item
dicta sed [illegible] negacionum privacionum et con
trariorum. Conveniunt enim et differunt //
Conveniunt enim in hoc quod quelibet
removet formam sibi oppositam
ut negacio removet affirmacionem
privacio habitum. Sed differunt quia
quod negacio sic removet for
mam sibi oppositam nichil ponendo
Sed privacio negat formam sibi oppo
sitam in subiecto apto nato et im
ponendo aptitudinem in subiecto
apto nato. Ultimo loquendo
de privacione imposita que solum
negat habitum non privacio
habitus ut ignorancia que solum
negat habitum scientie et aliquid
aptitudine in subiecto quia aliquis
ignorans potest fieri sciens ut
claret de se. Negacio vero est
dictum negat formam in subiecto
non ponendo aptitudinem nec
removendo eam. Et patet non potest
aptitudine inter dicta privacionem
quod non removet patet quia si ponit
nec aptitudinem tunc inter contradicto //
ria daretur medium per abnegacionem
quod est contra per se dicit aliquid
quod non est videns nec non videns
ut cecus qui non est videns nec
non videns ista hec est falsa
cecus est videns. Sed hec illa cecus
non est videns. Sed secundo non se
lo dicit negacionem formam oppo
site in aliquo subiecto determina
to nec solum ponit aptitudinem
in subiecto ad illam formam sed
ipse dicit aliqua forma positiva
Secundo nota quod tam negacio quam
privacio potest dici carencia non mo
do capiendo eius tamen magis dicitur
eius privacio quam negacio. Patet
est quia negacio solum non dicit eius
nisi sed contradictio eius sibi affirmacio
Sed privacio non solum dicit eius quia
removet habitum qui est eius sed
etiam dicit eius per se subiectum in quo

recipit et ita quod habet fieri
et per habitudinem quod habet
subiectum ad habitum privationi oppo
situm quia privatio non est negatio simpliciter
sed est negatio forme in subiecto ap
to nato. Et inde est quod affirmatio
magis distat a negatione quam
privatio ab habitu. Sed est etiam sciendum
quod contradictio quae est inter negationem
et affirmationem est maxima oppo
sitio. Post hanc autem est privativa
oppositio. Post hanc autem est re
lativa. Post hanc contraria. Et
est ratio. Respectu duarum postremarum quia
relativa mutuo se expellunt
secundum actum et potentiam respectu
eiusdem. Sed contraria solum expel
lunt se secundum actum respectu eiusdem.
Item notandum secundum peter de alver
nia circa primum metaphysice quod pra
ticis posse nulla est causa sed
solum deficiens causa. Sed principia
causa efficiens formalis et
finalis communiter et sicut nec
habent causam formalem nec ef
ficientem ut probatum est sic nec
habebit causam finalem. Et
ratio est quia privatio dicitur ex
dictis quia est ad finem. Sed privatio
est posse causa malis non contraria
sed inquantum privative opposita
habent fieri circa idem subiectum or
dine quodam ipso terminato a ha
bitudine irregressibili. Ad hec
loquendo de privatione perfecta quae
privat habitudinem principia habi
tus. Sed differentia solum in eo quod
habet inter has duas acceptiones.
Item communiter nomine essen
tie non sumitur ab entitate
modo dicto sed ab ente primo
modo dicto quia secundum hoc aliqua
dicuntur entia secundo modo dicta quae
essentiam non habent. Et ita habent
sunt declaranda duo. Primo non
essentie sumitur ab ente quod
prius est declaratum. Secundo non
essentie subiectum est. Et hec est probatio

declarando quod sunt entia que
entia non habent. Hoc enim videtur
esse impossibile. Quia essentia
in privatis dictum est esse formale prin
cipium entis sed impossibile est esse
effectum formalem sine principio
formali. Et ratio est quia sicut se ha
bet albedo ad album sic habet
se essentia ad ens. Similiter enim
ens per supplementum cause forma
lis alicuius. Sed deus non potest
per se esse causa formalis esse
sine effectu formali. Sed im
possibile aliquid sine albedine
esse album. Deus enim non potest
supplere vicem albedinis in albo
sed oportet album principio formali
habere albedinem sed saltem de
diciturque album. Sed etiam impossibile
aliquod ens esse sine essentia.
Videtur autem quod ens non est for
male principium nec abstractum
entis quod est et secundo modo dicto. Quod
est quid commune ad ens reale
et ad ens rationis. Sed eius primo
modo accepti quod solum est ens
reale secundum dicit de entibus
realibus et de aliorum communibus.
Sed dicitur omne concretum habet
abstractum sed ens concretum modo
capiatur est concretum ergo habebit
abstractum. Abstractum autem entis
non videtur aliud nisi essentia.
Ibi dicitur quod entis sumitur quod
est quid commune ad ens reale
et ad ens rationis abstractum non
est essentia sed entitas. Et ideo dicitur
quod omne ens habet entitatem
tamen sed non est omne ens ut habeat
essentiam quia entitas in plus se
habet quam essentia. Sed autem
nomine essentie sumitur ab ente
primo modo dicto probatur auctoritate
commentatoris in v metaphysice quae
allegat sanctus thomas in textu
hic dicens quod ens primo modo
dicit sive significat essentiam rei. Et
ita habet quod ens omne predicamentum

p(er) eencia / Et circa ipsum ista an
etia aliqua sit ens et ens p(er) essen
ciam / Et an omne ens sit aliquid
aliquid et unum p(er) essencia / Pro
sciendo q(uod) ens capitur dupliciter
Primo modo nominaliter ut dicitur ab essen
cia / Alio modo participaliter ut dicitur
ab esse / Primo modo capitur quando
dividitur in x predicamenta vii° et xii°
methaphisice / Et sic dicitur q(uod) ens
est primum obiectum intellectus / Sed
2° modo capitur sic ens communiter
de substancia et accidente / et
2° modo sic dicitur 4° et xii° primum
ens per se et per accidens / Dicitur
ad dubium q(uod) capiendo primo
modo ut dicitur ab essencia vel
nominaliter tunc omne ens est ens
per essenciam p(ro)batur primo auctoritate
philosophi 4° methaphisice dicentis quod omne
quod ens predicatur substanciam et naturam
rei et etiam auctoritate commentatoris
super quinto methaphisice ubi dicit
q(uod) ens significat essenciam rei / Et 3°
auctoritate Egidii de Roma in
theorematibus suis de esse et
essencia / 2° et 3° theo
remate dicentis in 3° Omne
quod est creatum ne fiat processus
in infinitum est ens per essenciam
suam et existit per esse super addi
tum essencie vel nature / Item
2° Omne quod est creatum
non est suum esse / Sed habet essenciam
distinctam ab esse / Et p(er) aliud est
ens et per aliud existens / Et
racione p(ro)batur primo sic essencia
unicuique per illud est ens per quod
ponitur in genere / Sed essencia dividitur
in x genera ut supra / Sed
unicuique fit et essencia ad
genus etc et ad ista pertinet per
essenciam et quiditatem sicut unum
quodque ad certum locum predicamentalem
et dimensionem ut habetur a Egidio
in quodlibeto / Questio prima
i quodlibeti / Essencia quiditas
est illud quo res aliquid est
quod determinatur genus vel speciale
specificatur per Egidium in theoremate
xiii° quod unicuique est ens p(er) essen
ciam / Et probatur racione quia quiditas
tatis probatur alio quod omne ens est
unum p(er) essenciam / Essencia omnibus rebus
est ens sicut unicuique est ens vel
quod est ens per essenciam vel per aliud
super additum essencie / Queritur de illo
super addito an sit ens vel non ens
Non potest dici quod sit non ens / quia tunc
non posset 2° essendi alicui aliquid
quod dicendum vel quod sit ens vel
quod tale super additum sit ens per es
senciam vel per aliquid additum / Si
per essenciam eadem racione fuisset stan
dum in primo / Et si fuisset dicendum
quod omne ens est ens per essenciam
Si autem aliud super additum sed aliud
per aliud super additum tunc idem quod
erit de illo et sic in infinitum / Sed
probatur alia racione / Essencia omne quod
est tale formaliter per suum abstrac
tum / sicut omne album est album for
maliter per albedinem / et omne quan
tum quantitate / et omne quale qualitate
Sed ens dictum ab essencia formaliter
captum ut supra est concretum essencie
et essencia abstractum entis quod unum
quodque non solum primum et ens per
essenciam / Sed capiendo ens participaliter
sive 2° modo dictum tunc sed ulterius
notandum / Et aliquid esse ens par
ticipialiter per essenciam sit melius dicitur
Primo modo quod sit ens scilicet existens per
essenciam tamquam per sufficiens prin
cipium existendi / Alio modo quod sit
ens scilicet existens per essenciam tan
quam per non sufficiens principium
existendi / Primo modo solum unum
sed ens scilicet existens per essenciam tamquam
per sufficiens principium exis
tendi est solus deus / Sed 2°
modo idem potest concedi quod omnia citra
primum sunt entia per essenciam
sicut primum quia essencia sed in
inquantum et principium rerum habet esse
Essencia vero in nullo nisi in primo

essentia est sufficiens principium
existendi ideo solum primum di-
citur existens per essentiam suam
Tertia autem alia citra primum sint
licet non entia per se preter additum
essentie ut dicit commentator
in primo theorematum de essentia
essentie licet autem verum quod omnia
citra primum sint entia per parti-
cipationem potest probari a posteriori
per operationem Secunda ratio res se
habet ad operari ita sicut habet
ad esse sine existentia quia
operari consequitur esse sed solum
primum dicitur agere vel operari per
essentiam suam alia autem omnia
agunt et operantur per aliud preter
additum quiditati vel essentie
ut probatur quia in media
inter scientiam et operationem ergo etc
nullum est ens quod existit per
essentiam nisi primum sed omnia alia
existunt per aliud preter additum es-
sentie quod est medium inter
essentiam existentis et suppositum
existentis quod est esse quod con-
sequitur essentiam existentis et
fluit ab essentia et predicatur per
positum in quod recipitur Et ergo
etiam habet responsio ad secundam
Tertia rationem quia querebatur utrum omne
ens sit per essentiam principialiter
capiendo ens et existens per
essentiam Et patet omne ens
est ens per essentiam nominaliter
capiendo ens Circa etiam tertiam
est patens eadem ratione omne ens
esse verum unum et aliquid per es-
sentiam Tertia verum est rei ve-
ritas vera Tertia unumquodque
ens est verum eo quod ordinatur
ad intellectum et sic preter addit enti
ordinem ad intellectum sed licet veri-
tas concernit semper quiditatem
Tertia unumquodque est unum per
hoc quod in divisum et unum preter
addit enti indivisibilitatem
nisi sed licet cuilibet conveniat per essentiam

formam et quiditatem Item aliquid
unumquodque est aliquid quod ab aliis
est divisum licet autem cuilibet rei
conveniat per essentiam et quidita-
tem Et non omne ens est bonum
per essentiam sed solus deus qui
per essentiam suam est bonus ut ex
¶ se patet Circa hoc dubi-
tat quare res dicitur vera per
essentiam suam etiam quelibet et non
bona tamen ita bonum tamen verum
preter addit enti ordinem ad certum
premium ut ad intellectum patet bonum preter
addit enti certum ut appetibi-
lem quod hoc est quia unumquodque
est hoc quod verum est quia est intelligibile
bonum autem est hoc quia est appetibile
Tunc hoc autem quod aliquid sit intelligi-
bile non oportet ipsum esse vel
existere Tertia intellectus noster
absolute fertur in quiditatem
que etiam non solum intelligit ea que
sunt vel existunt sed etiam ea que
non sunt et non existunt utputa decre-
ta que intelligit in ydeis ipsa
non existente Nichil autem est
appetibile nisi quod existit ergo
veritas nichil reale preter ad-
dit essentie vel quiditati Et
bonitas aliquid realiter preter
addit ut ipsum esse vel ordinem
ad finem Igitur licet omne ens sit verum
per essentiam suam non tamen est bonum
per essentiam suam ut deus

[N]otandum ut dictum est

[Q]uia quot modis dicitur ens et
habita duplici differentia inter ens primo
modo et secundo modo acceptum Ter-
tius autem est quibus ens habet agno-
cen. primum nomen essentie hic
quia ostendit quod nomen essentie
transfertur in nomen forme nature
et quiditatis Et dicit primo modo
Et ens est quod primo modo dic-
tum dividitur in decem predicamenta ex
quo est quod commune omnibus
predicamentis Non quod nomen dictum

[illegible marginal notes] ... quidditas ... diffinitio est ... intellectus ... [illegible]

ab esse secundum analogiam dictum et
ab essentia quod quid commune dictum
Non autem genus tunc dicitur et nihilominus
est essentia que convenit ab
ente primo modo dicto sit quid
commune ad omnes naturas et essentias
nias proprias diversa entia et diversa
se res determinantur ad diversa genera
nera et diversas species. Et hoc non
probat quidam superius quodlibet
beto in primo. Secundo autem etiam
sit quid commune ad entia omnium
predicamentorum de illo sunt due opiniones
ones una est beati thome qui
dicit et intendit quod sicut ens
non est quid commune ad substantiam
et accidens ita etiam non est quid
commune ad essentiam substantie
et accidentis. Et ista opinio
videtur esse peritus in omnibus suis
dictis. Prima probatur dicit quod
accidentia diffiniuntur per additamenta
Alia est opinio alberti et avicenne
cenne. Unde licet concedant ens dictum
tum ab esse esse analogum ad
substantiam et accidens non tamen
concedunt ens dictum ab essentia
esse quid commune analogum
sed univocum. Illis habitis ostendit
dit beatus thomas. Secundo nomen
essentie transfertur in nomen quiddi
ditatis. Et videtur tamen quod non sit
non dicit essentia quidditas et
natura res et forma secundum diversa
[illegible] ut humanitas dicitur
essentia sive quod per eam essentia
res .i. suppositum habet esse
per eam formaliter in suo esse
formali. In tanto actu et in
[illegible] predicata suppositum [illegible]
et in essentia [illegible]
supposito [illegible] quia
essentia [illegible] in sup
positis suppositum aut solum predicatur
et in essentia. Et dicit quid
ditas [illegible] indicantia
quid est res [illegible]
Unde [illegible] methaphysice diffinitio

et essentia quidditas et essentia
[illegible] posterior. Et ideo secundum [illegible]
per quid erat esse. Vel dicitur qui
ditas ideo quia per ea res est quid
determinatum [illegible] vel determinata species
Et dicitur forma non quia per [illegible]
[illegible] que est actus [illegible]
[illegible] et forma [illegible] inquantum
est actus et [illegible] suppositi per [illegible]
[illegible] per eam suppositum [illegible]
[illegible] illud quod
est [illegible] aliud. Et ergo dicit
avicenna. [illegible] res
in sua natura propria habet [illegible]
[illegible] quia est illud quod est
Et ideo dicit beatus thomas in
[illegible] et allegat avicennam in 2o
sue methaphysice quod essentia dicitur
forma sive quod [illegible] habet
[illegible] communiter [illegible]
[illegible] Et dicit natura inquantum
est [illegible] sicut essentia
dicit inquantum est [illegible]
Prima [illegible] natura et forma sunt
absoluta [illegible]
natura [illegible]
addit materie et forme ordinem
[illegible] ad motum [illegible]
et quod natura diffinitur principium
et causa [illegible]
[illegible] secundum boecium in
libro de duabus naturis na
[illegible] accipit. Primo modo natura
[illegible] sit [illegible] modo
[illegible] ab intellectu [illegible]
[illegible] dicit [illegible]
de [illegible] et negationibus
Et dicit [illegible] ab intellectu [illegible]
[illegible] causa prima
et intelligentia [illegible] ad quid
[illegible] ab intellectu [illegible]
[illegible] natura [illegible] que
apta nata [illegible] pati [illegible]
[illegible] dicit de substantia
[illegible] principio motus et [illegible]
[illegible] mutatur [illegible]
[illegible] natura [illegible]
[illegible] ultima [illegible]

constitutiva. Et ideo dicit albertus super physicorum: Et idea quae praedica-
tur de pluribus uno nomine [illegible] re-
rum dicitur natura quia idea est
licet non sit realis natura et essentia
sed essentia praedicit naturam vel qui-
ditatem in quantum natura. Et ideo est
quia quiditas in quantum huiusmodi ratio
essendi praedicit sed ipsam in quantum
ipsa huiusmodi ratio essendi vel operandi
ad intra sunt in instanti. Secunda ratio
[illegible] habet esse vel in quantum
habet esse quod agunt operari.
Secunda ratio [illegible] supponi esse et
ratio essendi praedicit ratio operandi.

Sed quia ens absolute et primo

Hic primo beatus thomas ostendit quomodo
nomen essentie [illegible] in nomine
quiditatis sumitur [illegible]. Secundo
comparat substantiam et accidens penes hec
essentiam et substantiam simile et
compositam et primo substantiam et
accidens et vult [illegible]. Et quia substantia
et accidens conveniunt in ente ita
etiam conveniunt inter quod sunt
essentia sicut substantia
habet essentiam sic et accidens. Et
sicut ens primo dicitur de substantia
et accidente prius dicitur de substantia
et posterius de accidente. Secunda ratio
accidens non dicitur ens nisi in quantum
est quaedam mensura entis et substan-
tie sicut quantitas entis vel dispositio
entis vel qualitas vel aliqua a-
lia habitudo entis substantie
sicut alia septem praedicamenta accidentium
ita etiam essentia prius reperitur in
substantia et posterius quam in acci-
dentibus. Et ideo dicit beatus tho-
mas in textu [illegible] quod ens et ab
solute et primo dicitur [illegible]. Secunda ratio
[illegible] tenendo opinionem
beati thome dicentis accidens non
habere essentiam completam nec ipsum
esse diffiniendum nisi [illegible]
mentum posset dici quod ens quaedam
[illegible] accidens sicut abstracta

sicut ab esse sit analogice ad sub-
stantiam et accidens et prius dicit de
substantia quam accidente. Tamen
tenendo opinionem alberti et avicenne
dicentium accidens habere completam essen-
tiam et ipsum esse diffinibile [illegible]
[illegible] generis et speciei [illegible] licet
[illegible] ens dictum ab esse esse
analogum ad substantiam et accidens
et prius de substantia quam accidente.
Sed ens [illegible] ab essentia nullo
modo debet [illegible]. Unde dicit
[illegible] accidens dupliciter sit accipi [illegible]
vel [illegible] entis [illegible] ut [illegible]
accidens [illegible] non diffinitur nisi per
subiectum sine [illegible] ad
subiectum quod [illegible] et essentia
[illegible]. Alio modo [illegible] accidens ut
[illegible] ens [illegible] absolu-
te et [illegible] ad essentiam. Et [illegible]
modo diffiniendum [illegible] generis
et speciei [illegible] quidi-
tate et essentia entis quae absoluta
[illegible] a nullo dependens [illegible]
esse entis sit dependens. [illegible] te-
nendo opinionem [illegible] dicendum [illegible]
[illegible] dictum ab essentia aequaliter
dicitur de substantia et accidente. Et
tenendo primam opinionem beati tho-
me [illegible] in [illegible] dicenda [illegible]

Substantiarum vero quedam

Hic [illegible] beatus thomas penes hec
essentia comparat substantias simplices et
compositas. Et vult [illegible] sicut ens [illegible]
dicitur de ambabus substantiis tam
simplicibus quam compositis tam ma-
terialibus quam immaterialibus. Ita etiam
essentia in omnibus substantiis
reperitur. Et licet in omnibus ipsis essen-
tia [illegible] veriori et nobiliori
modo reperitur in substantiis simplici-
bus quam compositis. [illegible] non
[illegible] in substantia omnino prima
[illegible] prius actus sine omni
potentia permixta quam in aliis sub-
stantiis simplicibus ut sunt intel-
ligentie. Quia substantie simplices sunt

[illegible] accidens habet completam essentiam

no. contra albertum

no. contra thomam

esse nobilius quam composita quia
substancie simplices sunt esse
magis a materia depurate et minus
potencie permixte quam composite.
Tercio quia substancie simplices
per se sunt quantitate suo esse quod quamvis
naturaliter non possunt deficere. Licet
tamen naturaliter quia preter naturalem
et potencia divina possunt separari suo
esse sicut omnes qualitates corporales sicut
corruptibiles sunt creati sed naturaliter
non possunt non esse / Tradunt esse /
verum et nobiliori modo recipitur in pri-
ma causa quam in omnibus aliis
substanciis simplicibus. Prima
esse prime cause est propterea quod prime
esse existens infinitum et illi-
mitatum. In omnibus autem aliis est
separatum receptum limitatum et finitum
sunt et secundo quia esse prime cause seu
separata prima causa que est suum
esse non solum a materia que est infi-
ma in genere entium et pura potencia
est depurata sed etiam ab omni potentia.
Prima sunt deus est forma sine
materia / et est actus sine potencia
sed esse aliarum substanciarum separa-
tarum licet sit abstractum a materia
non tamen a potencionalitate
nec sunt actus sine potencia sed sunt
actus potencia permixta et ideo
non recipitur in deo. Ergo in deo est
esse verissime purissime et nobi-
lissime. [illegible] recipitur aliquo modo
ita proprie attributum deo et attribuen-
dum sunt hoc enim est [illegible] dicit
dominus moysi sic dices filiis israhel
qui est misit me ad vos. Et dicit
dominus moysi ego sum qui sum. Unde
dicit [illegible] sed qui sum Commentando
secundum egidium de roma tamen [illegible]
[illegible]. Tercio licet capiendo magis
et minus ut dicunt comparatorum que est
secundum eandem formam que est in [illegible]
[illegible] modo [illegible] accipiunt licet secundum
[illegible] [illegible] est in substan-
cia recipitur [illegible] vel [illegible] in
[illegible]. [illegible] capiendo magis et minus

communiter est ut dicunt comparatorum que
est secundum unitatem annalogie vel generis
non solum convenientes est dicendum substan-
cia suscipere magis et minus ymo est
necessarium. Et probatur primo de vniuersali
processu omnium a deo et a primo. Tercio
enim. Prima ponit res a primo pro-
cedunt per ordinem in ipsum per parti-
cipationem bonitatis et entitatis. Sed
constat quod aliqua procedunt a primo
mediate et aliqua immediate [illegible] ne-
cessarium est dicere quod que magis
accedunt ad primum sunt magis entia
quam illa que ab ipso recedunt. Et
que magis recedunt sunt minus entia
quam illa que minus recedunt / Secundo pro-
batur specialiter hoc de substantia. Pro
quo sciendum quod substantia dupliciter
accipitur. Uno modo ut est genus ad pre-
dicamenta / Alio modo ut annalogum est
Substancia enim ut annalogum est
dividitur in materiam et formam et totum compositum
et de anima et de modo [illegible]. Et
ut genus est dividitur in substantiam
corpoream et incorpoream. Et tercio
modo accipiendo substantiam in ea
recipit magis et minus. Ut annalogum
sequitur est patet hoc quia forma est
magis ens quam materia / ymo materia
[illegible] et quantum totum est magis ens
quam forma licet sumit [illegible] forma
[illegible] magis ens quam totum quan-
tum [illegible] de [illegible] forma vel hanc
formam [illegible] est ergo substan-
cia ut annalogum est recipit magis
et minus. Et patet hoc etiam de sub-
stancia que est genus [illegible] primo
modo [illegible] forme ad materiam sive
supra materiam [illegible] [illegible]
et [illegible] natura / primo enim
patet hoc [illegible] forme [illegible]
materiam. Prima illa [illegible]
[illegible] et [illegible] forme [illegible] materiam
sunt magis substantia quam illa
[illegible] et [illegible] [illegible]
propria forma. [illegible] autem forme
supra materiam et [illegible] cognoscitur
ex [illegible] et [illegible] elementorum

perfectionem in aliquo mixto ideo
patet quod cum intendit natura per
illa substantia quam natura inten
dit est magis substantia quam illa
quam a natura non intenditur. Et
illa magis in qua terminatur inten
tio nature quam illa in qua non
terminatur intentio nature quia animal
est magis substantia quam
embrio quia intentio nature ma
gis terminatur ad animal quam ad em
brionem. Quod patet hec est per
fectior specie per quod possunt dabiles
due substantie in quibus am
babus secundum eandem formam substantiam
et in quibus ambabus natura in
tendit et terminat. Tunc illa que per
fectior est secundum speciem et formam
magis substantia quam illa que
est perfectior secundum materiam quia species
vero comparantur ad primum imperfectas
sicut numeri ad unitatem.
Tertia ponit non dantur duo numeri
specie distincti habentes equales
unitates et equaliter distantes
ab unitate sicut etiam non dantur
due substantie equaliter dis
tantes a primo imperfectas. Et que
magis accedit ad primum dicitur
magis substantia unde ex predictis
dictis patet unaqueque magis substan
tia quam alia et hec non solum
est in substantiis primo etiam in sub
stantiis in materialibus secundum diversi
mode licet enim in substantiis
materialibus non dantur due species
seu due substantie specie distin
cte equaliter distantes a primo.
Tamen dantur due substantie eius
dem speciei equales imperfectas
eque distantes a primo sicut
sortes et plato in perfectione equaliter
sed hoc non potest fieri in substantiis
immaterialibus quia enim numquam dantur
due substantie equaliter dis
tantes in perfectione a primo quia
ibi non reperiuntur due substantie
eiusdem speciei. Secundum unaqueque

constituunt speciem essentialiter perfectiorem
vel imperfectiorem alia. Item substan
tie simplices vel intelligentie vel
dicuntur ideo sunt simplices quia
nullo modo essent composite quia
in ipsis est ipsis compositio ex
actu et potentia et ex esse et
essentia ex supposito et natura
et ex accidente et substantia quia
in ipsis reperitur intellectus et volun
tas que sunt accidentia. Sed dicuntur
simplices propter carentiam compositionis
ex materia et forma. Tunc autem intelligen
tie in natura sua sunt composite ex
materia et forma patebit in sequentibus.
Item notandum in substantiis materiali
bus multe reperiuntur compositiones
habentes se per ordinem. Quarum
prima est ex materia et forma. Secunda
ex esse et essentia quia compositio
ex materia et forma licet in re et
causa precedit compositionem ex esse
et essentia tamen simpliciter composi
tio ex esse et essentia precedit
compositionem ex materia et forma. Tertia
ex supposito et natura que presuppo
nit alias duas compositiones.
Quarta est ex accidente et substantia que
presupponit omnes alias composi
tiones. Quinta et ultima est ex parti
bus integralibus et quantitativis.
Quarum partes integrales presuppo
nunt quantitatem et quia quantitas
est accidens ideo compositio ex substan
tia et accidente precedit. Sed licet
compositiones non omnes quinque
aliquo reperiuntur in substantiis im
materialibus. Prima nec compositio
ex materia et forma nec compositio ex
partibus integralibus in ipsis
reperitur. Sed propter carentiam illarum
duarum compositionum substantie
immateriales dicuntur simplices. Et
cum dicit textus quod substantie
simplices sunt cause compositarum
hoc intelligitur de causa simplici
forma et intelligentia prima que est
deus [illegible] non obedit

intelligentiis aliis a prima creatura
ad formam secundum creationem ad motum quod
sunt causae motus secundum obedit primo
intelligentiae ergo non sunt omnes
causae compositorum. Tertium notandum du-
plicia sunt simplicia. Quaedam
sunt quae materialiter sunt esse par-
tes compositi ut materia et forma
respectu compositi ligna et lapides
respectu domus. Quaedam autem sunt
simplicia per se subsistentia quae
non possunt esse partes alicuius ut
angeli et intelligentiae. Quarto quod
dicit quod in [simplicibus] substantiis perfecto
modo recipit essentiam hoc non debet
intelligi [simplicibus] de substantiis primo modo sed
secundo modo. Similiter quod dicit sim-
pliciora sunt priora hoc etiam in-
telligendum est de simplicibus primo modo
et per se subsistentia propter causam quia
non sunt simpliciora substan-
tiis. Dicit quod nec sunt nec possunt
esse partes compositi propter partes
essentiales compositi.

Sed quia secundarum illarum
hic beatus Thomas movet tales
quaestiones posset enim quis dicere
eo quod substantiae simplices et
immateriales sunt causae et priores
substantiis materialibus et compositis
ideo beatus Thomas prius debuisset
determinasse de substantiis simpli-
cibus quam compositis cum sim-
pliciora sunt priora. Dicit quod
licet essentiae substantiarum sim-
plicium sint causae et priores sub-
stantiarum compositarum. Ultima
tamen essentiae ipsarum sunt nobis ma-
gis ignotae essentiis substantiarum
compositarum quantum ad nos nam
sunt priores et notiores. Secundo tene
de ordine doctrinae quo procedimus
a nobis magis notis ad minus nota
prius determinat de substantiis com-
positis et essentiis compositarum quam
simplicium. Ulterius hoc est notandum
quod difficultas cognoscendi aliqua
provenit ex duobus scilicet ex parte in-
tellectus intelligentis et ex parte
rei intelligibilis. Sicut difficultas
cognitionis accidit propter ex parte intellectus
vel ex parte principii activi vel
passivi ut patet calcei dicitur diffi-
cultas vel ex parte facientis ut sutoris
vel ex parte abiecti scilicet corii. Sed
ex parte abiecti provenit difficultas
rei intelligibilis in quantum recedit ab
entitate et actualitate ut difficilis
est cognoscere materiam quae est pura
potentia et maxime recedit a primo
ente et est infima substantiarum
in genere quae quamvis determinat ad
non ens. Sed hic provenit ex parte
intellectus quia ad illa quae debent
intelligi multum habent de entitate
tamen propter imperfectionem quam habet intel-
lectus noster ad ipsa a nobis cognos-
cenda sunt difficillima sicut sub-
stantiae simplices et hoc propter
debilitatem intellectus nostri et perfectionem
substantiarum simplicium
nam dicit commentator. Sicut se
habet oculus noctuae ad lumen so-
lis sic se habet intellectus noster
ad ea quae sunt manifestissima
in natura. Nam sicut noctua propter
debilitatem visus sui non potest
comprehendere lumen solis sic intellectus
noster propter debilitatem comprehendere
et intelligere ea quae sunt mani-
festissima in natura. Secundo notat
quod circa substantias separatas
solum cognoscere possumus quo ad
quia est. Substantias vero materiales
cognoscimus quo ad quid est etiam
quantum ad quia est. Unde substantiae
materiales sunt nobis magis notae
quam immateriales. Dicit nec nobis
quam substantiae simplices et imma-
teriales licet sint notiores naturae
et simpliciter. Et quia non cog-
noscimus substantias separatas quo
ad quid est / quia non cognoscimus
eas nisi ex effectibus. Ultima cog-
nitio nostra intellectiva ortum habet a sensitiva

que est effectivum sensibilium et quia
effectu non possumus devenire in
cognitionem quidditatis. Et ergo si non esset
aliquis effectus a nobis cognosci-
bilis cuius alicui substantie esset
proportionabilis. Et tenet secundum quod
metaphysica que est de substantiis
separatis que est supra nostrum in-
tellectum non ponitur artes liberales
nec physica que est de rebus
naturalibus que sunt sub nostro in-
tellectu dicitur ars liberalis sed so-
la mathematica. Ultima mathematica-
lia dicuntur quia sunt nostro intellectui propor-
tionata non autem metaphysica-
lia et physicalia

In substantiis vero compositis

Doctrina beatus Thomas ostendit
quo se habet substantia ad acci-
dens quo nos pervenimus habere essen-
tiam et substantiam simplex ad com-
posita. Hic consequenter intendit doctor
manifestare de essentiis substantiarum
compositarum. Et volt illa conclusi-
onem: sola materia non est to-
ta quidditas et essentia rei ma-
terialis. Quia tunc pertineret ad essenti-
am eius. Illa conclusio probatur quia
res materialis per suam essentiam est
cognoscibilis et intelligibilis
et per eam in genere et in specie collo-
catur. Sed materia non potest esse illud per
quod res potest esse cognoscibi-
lis et intelligibilis. Et per illud
per quod res materialis ad genus et ad
speciem determinatur. Ergo materia non potest
esse tota essentia rei materialis.
Item notandum ita illa duo declaran-
da sunt scilicet maior et minor. Maior
ad sensum res per suam essentiam potest cog-
noscibilis patet ex textu. Ultima probatur
intra propriam et adequatam potentiam
intellectivam ut res de anima quod illud
in quod primo potentia fertur. Sed
essentia et quidditas est proprium obiec-
tum et adequatum intellectus in quod
primo intellectus noster fertur. Et tertia

alia per ipsam in qua fertur. Ergo res
materialis per suam essentiam et quiddita-
tem est cognoscibilis et intelligibilis.
Et maior secunda parte patet ex textu
et ex diffinitione quidditatis.
Et minor patet. Et primo prima
pars scilicet quod materia non potest esse illud
per quod res materialis est cognosci-
bilis. Ultima illud quod est de se
intelligibilis non potest esse principium
cognoscendi et intelligendi aliud.
Sed materia de se est incognoscibilis
et intelligibilis. Ultima unumquodque
est intelligibile secundum quod est in actu sed materia
de se est in pura potentia ergo de se
est incognoscibilis et inintelligibilis.
Ergo non potest esse illud per quod res
materialis cognoscitur vel est cognosci-
bilis. Et secunda pars patet minor
scilicet quod materia non potest esse illud per
quod in genere vel in specie collocata
sit vel ad genus vel speciem determinatur per
illud quod est principium generis vel speciei.
Sed materia non est principium generis vel speciei
quia genus et species sunt universalia materia autem
non est principium universalis sed particularis et
suppositi. Ergo materia non potest esse illud etc.
Et conclusio est vera scilicet quod materia non est
tota essentia rei materialis. Et excludit
in speciali opinionem quorundam philosophorum
antiquorum. Qui dixerunt materiam
esse totam substantiam et essentiam
rei naturalis. Et probaverunt ex
isto quia sicut est in artificia-
libus ita debet esse in natura-
libus. Sed in artificialibus
materia est tota substantia rei artifi-
cialis. Ultima omnes forme arti-
ficiales sunt accidentales etc.

Neque forma tantum sive

Unde quod materia sola non potest esse tota
essentia rerum materialium. Hic consequenter beatus
Thomas ostendit quod etiam sola forma
non potest esse tota quidditas rerum
compositarum sed forma totius scilicet forma
partis. Et volt illa conclusionem: essentia
rei quod est essentia potest illud quod

signatur per diffinitionem et exprimitur.
Oportet ergo illud quod pertinet ad
diffinitionem essentialem rei alicuius
quod etiam pertinet ad quiditatem
illius rei cuius essentia per
diffinitionem notificatur. Sed diffinitio
rei materialis non dat pro parte solum for-
mam sed materiam et formam simul.
Minor: si diffinitio rei materialis
daret tantum saltem per formam aliquas
diffinitiones rerum materialium sunt
diffinitiones phisicales. Et sic
sequitur quod diffinitiones phisice
a mathematicis non differrent.
Quod est contra philosophum primo de anima
dicit enim differre phisica a
mathematica. Quia diffinitio phi-
sica dat per materiam et formam, ma-
thematica autem per solam formam.
Unde circa textum dubitatur an sola
forma partis sit tota essentia et
quiditas rei materialis. Sunt due
opiniones. Una est Alberti di-
centis quod sola forma in rebus
naturalibus sit tota essentia et qui-
ditas ipsarum, et quod materia non sit
eius sed solum suppositi et singu-
laris. Et probat hoc rationibus.
Prima est quia illud
quod de se est inintelligibile et incognos-
cibile non potest esse pars illius
quod de se est intelligibile et cognos-
cibile. Sed materia est inintelligibilis et
incognoscibilis. Forma autem
quod per se intelligitur sumitur ipsa in actu.
Sed materia de se est in pura potentia
excludens omnem actum ergo
sumitur se est inintelligibilis. Non ergo
potest esse pars quiditatis et
essentie quod per se est obiectum rei
intellectus et per se intelligibilis. Ra-
tio: illud quod de se est indifferens
ad esse et ad non esse non potest
esse ratio illius quod est per se
per essendi determinatum. Sed materia
de se est indifferens ad esse et ad
esse, quia est indifferens ad formam
per quam habet esse et ad non esse.

ratio prima
2a ratio

perfectionem. Alia ergo dicit septimo me-
thaphisice quod forma est illud quo
talis res est. Sed materia est illud quo
res potest esse et non esse. Ergo materia
non potest esse pars quiditatis et
essentie quia est illud magis
et proprie res habet esse. Quarta:
ergo si materia esset pars quiditatis per
formam tunc cum tota quiditas
vel essentia rei materialis diceretur for-
ma causa [illegible] diceretur materia.
Quinta: tunc forma non esset ma-
gis pars eius quam materia vel de-
bet dici econtrario. Sed sunt
omnes phisice contra non di-
ma sed forma [illegible]. Contra
[illegible] illud quod per quiditatem et
essentiam rei materialis quod est
per diffinitionem eius. Sed
impossibile est materiam esse partem
diffinitionis rei materialis. Quod
patet auctoritate philosophi septimo
methaphisice dicentis omnes partes
diffinitionis esse formales
et primo phisicorum ubi dicit
quod omnes partes diffinitionis
reducuntur ad genus cause forma-
lis. Item impossibile est materiam
aliquam esse rationem formalem ergo
impossibile est materiam esse partem
diffinitionis rei materialis. Secundo
quod est pars quiditatis et essentie [illegible]
[illegible] hoc [illegible] illud quod est
pars suppositi et individui non potest
esse [illegible] quiditatis
[illegible] in [illegible] quia incom-
municabile. Sed quiditas et
essentia [illegible] communicabilis
quia [illegible] suppositi
individui [illegible] communicabilis et
[illegible] non potest esse pars quiditatis
[illegible] communicabilis. Ita quod si materia
esset pars quiditatis et essentie
[illegible] intelligibile per ab-
stractionem a materia, ut dicit tertio de
anima. Impossibile esset quiditatem
per se intelligibile esse [illegible]
[illegible] ibidem. Primo [illegible] omnes

3
4
5
6

quiditatem et essentiam nominat
Tertio illud cui intentio huius aut[em]
tamen [illegible] quiditas rei. Quarto essen-
tia sumitur illud cui competit inten-
tio universalis [illegible] composita
ex materia et forma. Secundum primum forma
ut patet ex dictis, quia forma
pertinet [illegible] universalis quia
procedit ab agente [illegible]
recepta in materia [illegible]
et pluribus [illegible]. Recep-
ta autem in materia [illegible] incommunicabilis.
Illud autem quod procedit ab agen-
te in materiam passam non [illegible] for-
ma totius [illegible] sola
forma [illegible] tota quiditas et es-
sentia rei materialis. Alia opinio
est beati Thome et Egidii qui
dicunt quod sola forma non sit
tota essentia et quiditas rei
materialis sed forma cum materia. Vel
verius illud quod resultat
ex unione forme cum materia. Et
probant hoc ratione [illegible] addu-
cta ex [illegible]. Racio
[illegible] quod si sola forma esset
quiditas tota et essentia rei
materialis tunc genus et species qui-
ditatem nominant [illegible] impossibile
[illegible] de illo [illegible]
[illegible] impossibile esset genus et
species predicari de illo individuo
[illegible] ratione ipsorum [illegible] genus et
species. Ergo non solum forma sed et ma-
teria est quiditas et essentia
rei materialis. Secundo patet hoc
ex illo quod tunc essentia per illud
[illegible] et [illegible] res habet
esse omne illud pertinet
ad quiditatem et essentiam rei
[illegible] et sine quo res non
habet esse. Sed substantia ma-
terialis non habet esse per solam for-
mam sed per materiam et formam. Tertio
in materialibus [illegible] habet [illegible]
quia [illegible] non solum for-
ma sed etiam materia erit essentia
rei materialis. Et confirmatur hoc

ex alio [illegible] rei materi-
alis est primo de [illegible] et non
[illegible] impossibile [illegible] materiam [illegible]
[illegible] Patet ergo [illegible] quia
omne [illegible] habet modum [illegible]
[illegible] et in [illegible]
et receptibile [illegible] materia non habet
et modum [illegible]. Sed totum illum
[illegible] aliam in se et [illegible]
et in nullo [illegible] recepta. Secunda ratio
[illegible] recipit [illegible] in actu
et recipit [illegible]. Quarto
[illegible] pura potentia et nullius actua-
litatis [illegible]
non [illegible] recipi [illegible]. Et [illegible]
materia [illegible] rei materialis essentialiter
[illegible] de essentia et quiditate
hec [illegible] beatus Thomas et
[illegible]. Alii
dicunt quod [illegible] valet
esse in latino [illegible] substan-
tia composita [illegible]. Et [illegible]
dicentes quod quiditas substan-
tie composite [illegible] composita ex
materia et forma [illegible]
[illegible]. Et [illegible] opinione
[illegible] probabilis et [illegible]
[illegible] Dicit quod [illegible] composita
[illegible] non solum forma sed
etiam materia est de quiditate et
essentia. [illegible] Albertus et
Egidius dicunt [illegible] quod
[illegible] in [illegible] et
in corruptibilibus [illegible]
non est quiditatis et essentie
[illegible] incorruptibilibus et corruptibilibus
[illegible] est in actu [illegible]
[illegible] non potest pertinere ad
quiditatem et essentiam [illegible]
materiam. Aliqui [illegible] concedendo
[illegible] forma est
[illegible] quiditatis [illegible] concedendo
[illegible] forma esse principale
[illegible] materia autem [illegible]
[illegible] pertinere ad quiditatem nisi
[illegible] sicut forma non pertinet
ad suppositum nisi per materiam. Et
[illegible] in constitutione [illegible]

o. Tho. de quidite

2

3

[illegible]

et quiditatem/ materia consequitur condi
ciones forme sed non potest commutabilis
et incorporalis Licet ergo quod in
constitutione suppositi forma sequitur
condiciones materie sed potest etiam
patet solucio racione consequentis quia
sed quiditas magis dicitur forma
quam materia Ultima conclusio est de
nominando racione a principaliori sed
forma est principalior pars compo
siti Et est ergo etiam habet
quia quiditas dicitur simplex
inditum sed complectitur materiam et
formam sicut suppositum Ultima
conveniens materie et forme per constitutionem
essencie et quiditatem materia conse
quitur condiciones forme quia ha
bent racionem simplicitatis et indivisibi
litatis illa Sed in racione materie
et forme per constitutionem suppositi
forma consequitur condiciones materie
quia habet racionem divisibilis per
ut est concreta quantitati Quia
enim materia recipit formam in ipsi
infinitum diviso/ dividitur autem
per quantitatem Ultima divisibili
tas soli quantitati convenit Sed
ergo non in materia sunt dimen
siones interminate per quas divi
ditur/ Materia autem recipit ali
quam formam/ Videtur autem secundum
alberti et cetera licet materia recipit
indictus ad esse et ad non esse
et illud quod recipit potest esse et
non esse tamen per formam tamen quia
forma est est racio essendi rei
et sic materia non est pars quidi
tatis et essencie sed per formam
Wiltam dicit non materia est pars
quiditatis et essencie Sed quando
dicitur non partes diffinicionis sunt
forme dicit equidem/ Ideo quod
intelligendum est de racione loyca
que dat genus et differenciam
Non autem intelligendum est de dif
finicione phisica que dat materiam
et formam/ Ideo de methafisica quod
dat per actum et potenciam Vel

potest dici non partes diffinicionis dicuntur
formales quoniam ut sunt forme vel
sicut modo forme Materia autem licet
non sit forma est tamen pars diffinicionis
phisicalis modo forme habentis
Ultima ubi materia consequitur condiciones
forme Ad quintam secundum dicitur non
aliter materia est pars suppositi et aliter
est pars quiditatis et essencie Quia
ut est non signata condicionibus
in individuantibus est pars qui
ditatis et essencie/ Sed ut est
signata et concreta quantitati
sine qua est multiplicari individu
um est principium individuacionis
Ad sextam dicitur non universale quod dicitur
est intelligibile per abstraccionem a materia
signata Et sic materia non est
pars quiditatis et essencie sed materia
non signata/ Sed ad aliam dicitur
quod Istam Thoma de forma partis
non forma procedens ab agente
in materiam precedendi non est tota
quiditas nec universalis sed ex
unione eius forme cum materia qua
di resultat essencia quiditas
et universalis et talis forma non
est universalis sed particularis quidita
tis et essencie rei

Sed hoc non potest dici quod materia
Ostensum et habitum non materia solum et
forma sola est quiditas et essencia
rei materialis Licet sunt ponit una
abstraccio que possit fieri non partis
dicta que sunt habet ortum et
beatus Thomas partis et enim explica
uit non non sola forma esset tota
quiditas et essencia rei materialis
Ultima in diffinicione rei materialis
non ponitur solum forma sed etiam materia
pertinet ad essenciam rei materialis
Contra hoc possit quis dicere
materia non ponitur in diffinicione sub
stancie materialis sicut pars essencie
eius Sed ponitur aliquod preter
dictum essencie et quiditati sicut
subiectum ponitur in diffinicione accidentis

quod tamen est de essentia eius
Et posset dici quod illa diffinitio
qua res naturales diffinit per materiam
et formam esset diffinitio per addi-
tamentum et non esset diffinitio
simpliciter. Sententia illa ab
utroque dicit beatus thomas quod
non potest dici quod materia in dif-
finitione rei naturalis ponatur sic-
ut aliquod preter additum essen-
tie eius quod sit per additamen-
tum. Secunda diffiniri per addita-
mentum competit accidentibus ut
dicitur in metaphysica et non convenit
substantiis. Sed substantia natura-
lis non est accidens ergo ei non
convenit diffiniri per addita-
mentum. Unde ad investigan-
dum unde proveniat quod aliqua
diffiniantur per additamentum
Sciendum quod cum diffinitio est
oratio indicans quod quid est
rei primo (theoricorum?). Sed sunt
aliqua entia que non habe-
nt diffiniri posse esse sed
solum ab alio vel in alio quod
est extra essentiam ipsorum. Unde
est quod aliqua entia non possunt
diffiniri nisi per ea que sunt
extra essentiam et rationem ipsorum et
diffinitio talium dicitur per addita-
mentum. Et quia substantia
habet se esse et propriam essen-
tiam est ens et existens
Accidens licet propriam essentiam
sit non tamen nisi per subiectum et
suum subiectum est existens ideo
diffinitio per additamentum non
substantiis sed solum accidentibus
est conveniens. Et licet intelli-
gendo per additamentum illud
quod est extra essentiam et rationem
et generis quam intelligendo so-
lum illud quod est extra tunc
diffinitio non solum convenit ac-
cidentibus sed etiam partibus essen-
tialibus substantie ut materie
et forme. Que dicuntur partes in quantum

completo. Illa enim diffinitur per for-
mam et econverso forma per materiam (ideo?)
quandoque materia diffinitur per formam
per formam. Prima materia licet habet
esse nisi per formam ergo non sit
diffinita. Tertia quandoque for-
ma diffinitur per materiam quia forma
non habet esse in materia ut
anima diffinitur per corpus 2o
de anima. Et licet materia posset
diffiniri per formam et econverso for-
ma per materiam tamen convenientius
materia diffinitur per formam quam
econverso. Ratio tamen est. Prima
diffinitio ut dicit commentator
septimo metaphysice. Est ratio
qua formatur intellectus intelli-
gendo. Sed materia intelligitur per for-
mam et non est intelligibi-
lis nisi per formam. Sed forma est
per se intelligibilis sine materia ergo
quandoque materia diffinitur per formam non
ita econverso [illegible] non
potest fieri. (Sequitur?) notandum quod
dicimus diffinitionem accidentis per
additamentum. Praeterea quod in
diffinitione ponitur subiectum quod
est de essentia eius. Et non illa
qua substantia partibus diffi-
nitur [illegible] accidentis [illegible] sit de
essentia eius substantie. Ex
illo notandum quod per additamentum
proprie intelligitur illud quod est
extra essentiam et rationem
alterius [illegible] tamen addita-
mentum et precedit ipsum secundum esse
tunc est additamentum. Sed
accidens licet sit de essentia et
ratione substantie tamen quia non pre-
cedit ipsum secundum esse et substan-
tia diffinita partibus non dicitur
per additamentum diffiniri. Sed
dicitur [illegible] additamentum dicitur
illud quod est de essentia et
ratione alterius sicut materia non est de
ratione materie licet sit de existentia
eius ergo diffinitio materie non dicitur
per additamentum licet probabile sit quod

forma non potest concipi intellectu
materie / Secunda non potest intelligi sine
materia sine materia / Sciendum quod duplex est
ratio rationalis, intellectus intelli-
gentis que est cognitio rei vel
illud quod format intellectus in
intelligendo / Sed potest non est ratio rei
rationalis / Secunda non est aliud
nisi quiditas et essentia rei
inquantum habet ordinem ad intel-
lectum / Sed inquantum est illud per quod
intellectus venit in cognitionem rei
illius cuiusque quiditas / Tunc
dicit quod quamvis forma non potest
concipi ratione rationalis materie
Sed tamen concipi rationem rei naturalis quia
est per essentiam et quiditatem
materie quamvis potest concipi intellectu eius
et de ratione rei rationalis materie
[illegible] forma sine aliqua non intel-
ligitur et gradiuntur per passione
distinctam a suo subiecto secundum rationem
rei rationalis quamvis passio includat
concipi rationem rei rationalis
ipsam scilicet subiectum / Secunda passio
non potest intelligi sine suo subiecto
Tamen notandum quod licet diffinitio sit ad
dictamentum connotat aliquid quan-
tum ad esse et inquantum passiones
entis sunt et accidentia inquantum
partes entis sunt et inquantum sunt
species aliquorum generum et inquantum
absolute considerantur et abstracte
ipsius generis diffinitio per speciem generis
et per propriam differentiam et sine addito

Non autem potest dici quod essentia
sit pars alia aliquorum secundum dicto
ta prius dicta posset tamen quibus dicta
Sed essentia rei naturalis non est
materia nec forma eius sed quedam re-
latio materie ad formam ut compositio
Contra hoc dicit beatus Thomas
Sed non debet dici quod essentia
sit quid superadditum materie et for-
me vel quod sit quedam relatio
utriusque ad alterum vel habitudo
quedam Sed hoc non quod si esset quid

superadditum essentie et quiditati
materie et forme de necessitate esset accidens
ipsius compositi illius de materia et
forma / quod implicat quod probat
de illo / Secunda omne illud quod ad-
venit enti in actu completo est accidens
adveniens quod est contra regula omnium
philosophorum / Sed tunc si essentia esset quid
superadditum materie et forme esset
accidens illius cum adveniat quod etiam
fieri / Dubitat de hoc utrum essentia
et quiditas rei naturalis sit distinc-
ta a materia et forma eius / Dicit quod
materia et forma possunt dupliciter accipi
Uno modo coniunctim / alio modo divi-
sim / divisim accipiendo ea tunc esse talia
et realiter sunt distincta ab utroque
sicut totum / Sed accipiendo ea coniunc-
tim secundum tunc distinguuntur secundum
rationem / Essentia a materia et forma
sicut totum a partibus suis simul sump-
tis / Sed dicit hoc quod impossibile est es-
sentiam esse distinctam a materia et
forma ut in rei humanitas
non distinguitur realiter tamen ac-
corpore et anima humana / Secunda
si possent tunc due forme essent in
eodem ut humanitas et anima ra-
tionalis in homine que ambe sunt
forme substantiales / Et [illegible] anima ra-
tionalis forma causat esse et sic sunt
duo esse in eodem homine / Sed tunc
non est in quibus duplex [illegible] per
alterius ut suppositi / Secunda
anima humana sive per humanitatem
Et ex illa dupplici forma non cau-
sat duplex esse / Secunda illud
esse quod causat a forma partis
non proprie dicitur esse sed modus
essendi / Sed esse quod causat a
forma totius proprie dicitur esse

Relinquitur quod nomen essentie
ostendit quod nec sola materia nec sola
forma potest dici tota essentia
et quiditas / Ex hoc etiam veritate
concludit et tollit illa conclusionem
Sed forma nec forma nec nexus illud

illud quod resultat ex unione
materie et forme est tota essen
tia et quiditas rei materialis. Et
probat illa conclusio. Quia essentia
non est sola materia ex propria ratio
ne, nec sola forma ex ratione
nec quid superadditum materie et for
me ut statim dicitur. Quod ergo dicit quod
sit materia et forma simul ut quid re
sultans ex unione ambarum. Et
tercius Thomas probat hec auctorita
tibus exemplo et racione. Primo
auctoritate Boecii, secundo Avicenne
tercio commentatoris. Auctoritate Bo
ecii libro predicamentorum dicentis illud.
Et usya significat quod vel subiectam
compositam. Usya autem in greco idem
est essentia in latino ut dicit idem
in libro de duabus naturis. Quia
quemadmodum est quod sunt nomina in
greco que correspondet istud nomi
nibus in latino, scilicet usya in latino
essentia, usyosis id est subsistencia,
ypostasis id est substancia, prosopon
id est res nature etc. Secundo probat auc
toritate Avicenne dicentis in metha
phisica. Et quiditas substantie
composite est compositio materie et for
me. Et ideo compositio non est quid
distinctum et superadditum materie et for
me compositi et unitas. Sed
talis ipsa forma materiam perficiens
vel materia a forma ipsa perfecta. Tercio
probat auctoritate commentatoris in vii°
methaphisice. Et natura quam habent
species in rebus generabilibus est ali
quod medium compositum ex materia et
forma. Sed dicet quis quiditas
est forma et nulla forma est grata
ut dicit auctor sex principiorum. Hoc
solvit concludens sic: quiditas et
essentia substancie materialis sit composita
ex materia et forma, tamen non debet
dici composita. Racio quia materia
in compositione quiditatis requi
ritur concernens formam, forma autem de se
est simplex. Ideo totum quod debet
dici simul et totum constitutum ex materia
et forma debet dici simplex et non
compositum. Item dicitur quod quiditas et
quod ex materia et forma sunt essent sup
positum. Et dicit quod non, quia quamvis
compositio ex materia et forma non facit
suppositum, sed compositio ex materia et esse
facit suppositum, quia compositio ex forma
et esse presupponit aliam. Forma solo
tum quiditas sit composita. Forma
tamen non includit in sua racione esse
quod est tale quod esse includit
suppositum ultra materiam et formam. Et
in fine naturam excludit quiditas et
essentia. Ideo non debet dici sup
positum nec proprie compositum.

Quarta concordat racio

Ostenso et probato essentiam compl
ecti materiam et formam auctor ergo
hic facit clariores rationes. Et vult
quod cuius dicti sunt materia et formam
complectitur essentia vel quiditas
sit assignari talis racio. Essentia
essentia est illud per quod et in
quo res habet esse. Sed res
naturalis non habet esse nec per
materiam tantum nec per formam tantum sed
pro ambobus simul. Essentia essentia
dicitur nec est materia tantum nec forma
tantum. Quod primo et principaliter est to
cius compositi ex materia et forma
ipse essencia complectitur utramque scilicet
materiam et formam. Tota racio tex
tus quia essentia non est primo
et principaliter ipsius materie nec forme
ipsius sed ipsius compositi. Sed
omnis generacio et corrupcio sive
necessario terminatur ad esse sed
[illegible] et posse generatur nec materia tantum
nec forma tantum sed totum compositum
ex materia et forma et nec esse nec
essencia recipit sed totum compositum
ex esse et essentia generatur et cor
rumpitur et primo et per se. Sicut enim
dicitur de materia et forma in generacione
ita etiam dicitur de esse et essen
tia in creatione. Forma sit nec
materia nec forma per se generatur sed totum

comparatio celestis creat/ Sequitur
generationis compositionis perfectior/ quod forma
recipitur in materia per recessum a
qualitate complexionis quod essentiali
ter in essentia/ Secundo generatio
habet secundum inter privationis opposita
ut inter privationem et formam/ Tertia
tio autem inter contradictionis opposita
scilicet inter esse et non esse/ tamen non
licet rerum naturalium magis habent
esse perfectum quam scilicet materia et post
hoc forma magis/ Sequitur ad
esse ipsarum tamen substan
tie naturales/ Ideo materiam magis
habent quod sint naturales quam
perfectam/ Secundum materiam dicitur de corporibus
quod metallice scilicet materia forma et
privatione passiva/ Et 20 physicorum
corporis de materia forma et privatione
Et ideo specialis Albertus quod materia non
est de ratione ipsarum rerum et absolu
te acceptarum concedere/ tamen quod
materia esset de ratione ipsarum scilicet
rerum naturalium inquantum sunt naturales
ut sunt metallice/ Consimiliter
impressionum est de essentia cui
li et ratione inquantum naturalis
speciebus sunt de essentia et ratione
universali corpori/ Sequitur ultra

Sicut etiam videmus in aliis

Sicut hoc idem probat a simili in ge
nere corporis aliquid non denominat
dulce ratione caloris vel tamen ca
loris nec tamen ab humiditate sed
a specie quae complectitur humi
ditatem cum caliditate/ Quod dicitur
dulcedo principaliter ab actione cali
di dirigentis humidum secundum
causas et materie privationem/ Ratione
essentiae rei naturalis non debet
dici sola forma nec sola materia
sed illud quod complectitur utrumque
Sicut scilicet intellectum potest probabile principi
um descendi

Quod individuationis principium

Sicut manet dubitatio circa dicta
Quod habet circa ea dicta quia
in essentia rei complecti materiam
et formam/ Secundum materiam potest principium indi
viduationis/ et non solum sequitur quod
sola privatio et singularia habeant
essentiam et quiditatem/ Sed si potest
in essentia potest illud quod post hoc
recipitur sequitur quod sola privatio
habeant diffinitionem/ Sed est impossibile
quia privatio habet diffinitionem univoce metallice
Et impossibile est quia non est essentia
quod primo congruit communibus et pri
vatio sive albedo/ Et sic impossibile est
quod essentia complectitur materiam et formam
Circa quod sciendum in omnibus quod in
dividuatio est illud quod non est
receptibile nec receptum/ Unitas
est principium quod illud individua
per se in quantum reddit actu et po
tentia/ Prima notitia disposi
bile et privatio/ illud autem per se
aliud debet reddi ingenerabile
esse esse in quantum ille illud autem
receptum non receptibile sed quantum ille
esse/ Prima cuiuslibet celestis
recipit quantum illi nisi quod recipit
quam in nullo genere in individuationis
sit per illud quod est receptum non re
ceptibile/ Et per eius illud quod non
est receptum nec receptibile sit quam in
dividuatio in omni genere per illud quod
non est receptum nec receptibile/ Sed
individuis non solum essentia sed
etiam esse non est receptum nec recep
tibile/ Ideo non potest ibi poni
principium individuationis/ Sed sic in sub
stantiis separatis non est materia quae
materia non potest ibi poni principium indi
viduationis/ nec ibi est quantitas
cum non sit materia sine quantitate nec
partim/ Prima ideo non sunt re
cepta et quantitativa/ Nec sic esse
quod sunt esse receptum/ sed ipse ut
substantie separate ut angeli indivi
duantur per essentiam propriam quae nec
est recepta nec receptibilis/ Prima
non in anima intellectiva separata
Prima non est materia nec quantitas

per eam non potest indiuiduari
Et per esse nec potest recipi nec per eo
essencia quia licet non est recepta
est tamen receptibilis in corporibus
indiuidua per naturalem et inclinacionem
et inclinacionem ad corpus Et ideo
licet anima separata dicitur ab
illa quia habet inclinacionem ad cor
pus et non ad aliud Tercia
esse et essencia animarum est recepta et
receptibilis ideo in illo illorum potest in
diuiduari actibus Et ita generaliter
intelligitur in omnibus cum in quibus est
est receptum uel receptibilis ideo in
potest dari in eis per quod possent indi
uiduari Et secundum dici quod indiui
duantur per illam et subiectum quod ad
est essencia et cum illorum per
subiectum materialia redduntur et de
pone illorum diuiduntur et manent
Licet loquendo de accionibus ro
nectis Et anima separata non in
diuidua per naturalem inclinacionem ad
subiectum Et ideo licet anima in
sacramento altaris Et aliud
ubique aliis in alio sacramento
Tercia habet naturalem inclinacionem
ad illud et non ad aliud Tercia
quia in subiectis materialibus esse et
essencia sunt recepta ideo in illo
illorum potest poni prima indiuiduacionis
quia essencia eorum recipitur in esse
et esse in supposito Et secunda potest
poni in eis prima indiuiduacionis
Licet anima causa de causa forma
materia Tercia recedat cum prima po
tencia in nullo alio cum recepta
nec receptibilis quia omnipotens
accipit primus in actu nisi materia
prima et prima potencia ideo recepto
autem materia composita non recepta cum
prima indiuiduacionis in subiectis
materialibus Tercia materia non omnino
recepta cum in quantum licet ipsa nec
ipsa omnino recepta aliquid
potest indiuiduari et reddi inquantum licet
ipsa omnino sunt recepta respectu
diuersis formis cum quantumlibet et

a pluribus propagabilis Tercia
est per essenciam et quantitatem ipsa
essencia cum pluribus communicabilis
et propagabilis quia saluo ipsa materia in
quantitate cum dimensionibus quantitati
quantitati Et forma que de per se
communicabilis propriam materiam communi
cabilis reddit Licet materia accepta
potest poni principium indiuiduacionis
substanciarum materialium

Et ideo sciendum quod materia

est pluribus aliorum partibus facta et
velut prima materia cum prima principium et est
aliud quod materia cum primum quantitatis
et essencie et est supposita ipsa aliud et
aliud Tercia materia cum non signata
et non quanta quantitatibus et dimensioni
bus cum prima aliud Et illa causa
materia quanta cum prima indiuiduacionis
principium et principium Et recta ignorandum
notandum quod causa materia est dicit
signata et non signata tamen ut est
non signata prima dicit se recipiendo sig
nata Et prima dicitur duobus modis
cum licet Tercia materia inquantum impetrat
recepta dicitur non signata Tercia inquantum
non recipit causa anima cum quanta cum
dicitur signata Et licet recipiat
materia tamen ut non cum signata prima dicit
recipiam ut cum signata Tercia omni
modo impetrat absolute accepta
prima dicit se recipiendo supposita in comparatione
ad aliud Et materia absolute ac
cepta dicitur non signata Tercia accep
ta per comparationem ad aliud dicitur signa
ta Et ideo dicitur materia prima simplici
ter Et tripliciter materia simplici
ter materia prima et materia ad formam prima
Materia prima prima dicitur impetrato
absolute alia ab omni transmutacione
et ab omni forma Et materia prima
dicitur impetrato transmutabilis aptitudine
Et dicitur prima impetrando actu subiectat
mutacionem Et ideo dicit Auicenna
ubi prima materia per principium
secundum signata materia non omnino modo
accepta prima solum materia et omnino notandum

Et aliud est principium individua-
tionis et aliud est principium individui
et aliud multiplicationis principium individuorum
sub una specie. Principium individui est
materia et forma et forma materiae. Ex materia
sed principium multiplicationis individuorum
sub una specie est agens dividens materiam
propriam in diversas partes secundum quas
accipit diversas formas secundum quas
materia incipit diversa esse. Et est materia
quae dividitur et quantitas est sub
qua materia dividitur. Sed principium
individuationis speciei non dicitur nisi
materia, licet enim agens et etiam quanti-
tas concurrant ad multiplicationem
individuorum sub una specie. Materia
tamen quantitati est suscepta et susceptibilis
et dicitur [illegible] forma agens
est extrinsecum ultimo illorum. Dicitur
principium individuationis solum materia

Dico autem materiam signatam

Ostenso quod materia est principium indivi-
duationis formae in diversis et
quae speciei, hic vult quod per materiam sig-
natam debet intelligi ipsa materia in
specialis quantitati et dimensionibus
est quanta. Sed per materiam non signata
debet intelligi materia in se et absolute
accepta. Circa quod notandum quod dicitur
quod materia est signata non potest accipi
quod de aliis sit composita, sed de illis
proprie signatur et determinatur. Sed
solum infertur dicitur quod alteri sit
conjuncta et unita alteri vel contra
alteri. Dicitur quod est signata non
est magis composita quam dicitur
quia dicitur quod non est signata.
Secundo licet non sit principium individua-
tionis nisi inquantum est quanta quanti-
tate signata quantitate tamen dicitur non
sequitur quod sit principium individuationis
et per se de ratione essentiali composi-
tionis substantiae, sed solum materia quod sufficit
ostendi per eam materiam individuari
et signari. Item nota tres sunt
divisiones. Prima forma est de
alia, sed divisio quantitatis materiae et formae.

Divisio enim formae est de divi-
sione materiae, et divisio materiae de divi-
sione quantitatis, quia quantitas secundum se est
divisibilis. Ablata ergo quantitate
in primo non est divisio omnis formae
materialis substantialis in se et una et in
diversa materia formae possit esse
formaliter diversa. Ideo ablata
quantitate non est divisio indivi-
duorum sub una specie. Prima omnis
distinctio individuorum sub una
specie fit per partes quae sunt ante omnia
erunt unius materiae. Item si individua
sub una specie absque partibus quantitatis
distinguerentur, vel hoc esset per materiam
vel per formam. Sed neutrum potest dici: quia
nec materia nec forma dividitur nisi
per partes quantitatis. Item notandum quod sunt
duae causae per quas non est dis-
tinctio. Nam dicit sanctus Thomas inter
quod materia signata ponitur in defini-
tione quam habet definitio. Prima ratio
est quia individua sunt infinita et individua
non sunt et suppositorum. Prima
distinctio speciei in individua fit
per diversas materiales proprietates ab accidentibus
quibus, quia infinita unius accidunt
et accidens sunt de pluralitate. Item in-
finitum autem secundum quod [illegible] est nobis
ignotum. Ideo secundo pluralitatem hoc
vult philosophus dicens: Prima
individua infinita sunt et [illegible]
[illegible] sunt ab arte et scientia. Ideo
[illegible] dicitur quod intellectus in [illegible]
incipit secundum quod incipit finitur et
terminatur. Sed infinitum intellectus accipit
nec terminat. Prima ut infinita
est unius quantitatis accipientibus [illegible] est
aliquid ultra accipere. Ergo de in-
dividuis certis infinitis non
est scientia neque definitio. Secunda ratio:
Prima definitio est ratio quae formatur
intellectus [illegible] intelligere quid-
ditatem et scientia est quibus intellectualis
vi [illegible]. Ergo omne quod est singulare
et quod definibile esse potest
quod intellectualis. Sed particularia et sin-
gularia non sunt nisi [illegible] et

speciei intellectualia sunt plura sed
plura primo quia ideo scripsit non
est diffinitio neque sua speciei In
lectura de tamen et esse in uno proposito
an distinguntur materia et forma
Videtur quidam quod caro et os
sunt materia hominis et nec penes
formam nec penes esse distin-
guuntur essentialiter sed solum accidentaliter
Prima ipsa materia inspicitur secundum con-
iuncta mollicie dicitur caro sed
inspicitur duricie dicitur os Illa
tamen mollicies et duricies non
componunt os et carnem sed sunt
tamen et ossi composita consequen-
tur sed non componunt ex se
Sit plus modo Dicitur de materia que
est essencia speciei inspicitur cum
quanta secundum quantitati et dimen-
sionibus dicitur signata non
quod illa quantitas et dimensio in
ea esset De essencia materie signate

Sic ergo oportet

Hic consequenter ostendit qualiter universalis
essencia habet se ad essenciam par-
ticularis id est qualiter essencia
speciei habeat se ad essenciam in-
dividui Et vult quod essencia
speciei et individui non differunt
nisi penes signatum et non sig-
natum Itaque illa eadem essencia
realiter quia secundum speciei non signata
est etiam individui signata et
ideo essencia individui et speciei
solum differunt ratione Hoc probat
auctoritate commentatoris qui vult
quod sortes non est aliud quam animali-
tas et rationalitas Que sunt
eius quiditas tamen animalis ille qui
plus et non generaliter hoc est huma-
nitas prout animalitas quod absoluta
tamen per rationalitatem de concreto Intelligitur quod potest
dupliciter accipi Primo quod forma est
inspicitur hoc est ut accipitur in
ratione individui et non proprii
Alio modo accipiendo prout ... huma-
nitas et ... rationalitas ut vult

commentator Unde eciam beatus thomas
allegat thomas ita per compositio
et aggregato ex materia et esse ut modo
accipitur per unionem proprii et per
rationem suam quantitas nec magni-
tudo sed secundum rationem distinctus ab ea
Prima Hoc modo per in sua ratione
includit aliquid reale ultra quidi-
tatem suam scilicet esse quod secundum realiter
distinctum ab essencia et proposito
Secundum ratione hoc patet probat quod essencia
universalis et particularis non differunt realiter
Prima patet quia habet materiam non signa-
tam quia secundum principium universalis ad materiam
signatam quia secundum principium individuationis
ita se habet quiditas resultans
ex unione forme cum materia non sig-
nata ad essenciam resultantem ex
unione forme cum materia signata
ut ex dictis Et non differunt nisi sig-
natum et non signatum quia etsi quidi-
tas speciei que resultat ex uni-
one forme cum materia non signata
non resultat differt a quiditate que
resultat ex unione forme cum
materia signata Sed nota quod licet
sit eadem essencia realiter speciei
et individui tamen ut secundum essenciam
speciei secundum rationem separant ut secundum essenciam
individui Sed sequitur prius ad unum
sicut intellectum potest separari a posteriori
Sed dicitur quod licet individuum
non potest intelligi sine specie tamen
econverso species potest intelligi sine in-
dividuo

Sic etiam essencia generis

Hic ostendit quomodo se habeat essencia
generis ad essenciam speciei Et vult
quod sicut essencia speciei et individui
sed solum penes signatum et non sig-
natum Sic etiam essencia generis et
speciei non differunt realiter sed solum
penes signatum et non signatum
et penes determinatum et indeterminatum
Essencia enim generis secundum determinatam
formaliter et materialiter Determinate formaliter
per differentias formales secundum materialiter per differentias

materiales quibus conveniunt ad speciem
individua secundum essentiam speciei forma
lis est determinata. Tamen determinatur
materialis. Essentia autem indi
vidui est determinata materia et
forma. Licet enim essentia generis
et speciei dicuntur semper signata
et non signatum sit essentia in
dividui et speciei. Tamen aliter
sit determinatio individui respectu
speciei et aliter speciei respectu generis.
Una determinatio individui respectu
speciei sit per materiam signatam
certis dimensionibus determinata.
Una divisio speciei in individua
sit per differentias materiales sumptas a materia
et determinatio generis respectu speciei
sit per differentias speciales et formales
sumptas a forma substantiali.
Item nota quod sicut duplex est multipli
catio duplex est divisio. Una
enim multitudo ex divisione
capitur secundum philosophum. Quaedam enim
quaedam est multiplicatio materialis
quaedam formalis quae taliter
sunt distincte. Materialis dicitur
divisio per materiales quae est
per differentias materiales et formalis quae
est per differentias formales quae divi
ponuntur et taliter sunt distincte.
Una prima est speciei in in
dividua. Alia autem generis in species.
Sed autem distinguuntur per hoc quod
multitudo formalis ex divi
sione forme causatur. Materialis
vero ex divisione materie causatur.
Materia autem et forma taliter dis
tinguuntur ergo. Item species quae est
aliter in ratione separata taliter dis
tinguuntur sicut patet de divisionibus.
Una in intelligentiis repetitur divi
sio formae sine materia. In substantiis
materialibus in individuis sub una
specie repetitur materialis sine formali.
Item alia ratio quod principium multi
tudinis formae et unitas entitatis
et principium multitudinis materiae et uni
tas sunt. Item multitudo formalis

descendentes. Et materialis ad individuum
est determinata. Alii dicunt habere
se. Una species sit salvata in uno
in individuo nec est in ullo actu exi
stere. Tamen nunquam in una specie. Per divisio
formalis sit per differentias formales sump
tas a forma substantiali quae actu no
minatur. Quando dicatur imperfecte et po
ni. Ipsi ponunt plures species sub divi
sione materiali per divisionem a materia quae
potentia nominatur.

Et autem essentia determinato sine dato

Sic videtur tamen quod ratio quae
datur contra ex dictis prius. Primum
quibus dicitur ex quo individuum
est magis determinatum quam species
et species magis quam genus. Item illa
determinatio sit per aliquid quod
est de essentia speciei quod nullo
modo de essentia generis est. Item species
per aliquid de essentia individui
quod nullo modo est de essentia
speciei. Videtur videtur. Et tunc
materia quod illud principium determinat
species sub genere ut dicta non est
sit essentia speciei quod nullo modo
est in essentia generis quae
partes et in specie est et in genere.
Dicitur illud et in genere et aliter
in specie. Una determinate et
distincte et in specie sicut in determina
te in genere ut dicta determinate et
in specie sicut indeterminate et in genere.
Item in specie et actu et in actu
sicut in genere tamen potentia. Ipse dicit
species generis dicta et quae habeat
species a forma. Similiter de ratione
de individuo respectu speciei quod
potest intelligi et in specie quam ali
quo modo sit in genere. Sed est in
est in individuo quam aliquo
modo sit in actu quam specie. Ad
complere ergo. Item illud principium
species determinat magis quam genus
et dicta. Et illud principium in
individuo magis determinat et
signat et materia signata propria

in individuum constituunt sub specie
Et probat dicta aliquo modo quod in
quantum sunt partes materia signa
ta qua individuatur constituunt
sub specie quod in specie partes. Secundo
probat quomodo genus dicit totum nam
sine contractione dicitur et exclusione
dicitur. Sic species totum nam indivi
duum sine precisione materie signa
te. Ergo dicit in textu quod ad
nem esset totum quia genus totale
quod ad dicet nam species cum pre
cisione dicitur tunc ad non posset
predicari de homine. Ultima pars
est quod eius et pt de ea non p
dicatur pt plus magis dicit de specie
et individuo. Prima quia species dicit
naturam individui cum precisione materie
individui species predicatur de indivi
duo. Secundum quod addit quod aliquid
de alio pt ut dicitur. Tertio quod
pt forma illius de signo predicari
quod prudentia non esse ...
in esse quod proprietas forme. Ideo
requirit quod pt forma totius quod
quod pt forma totius per modum to
tius de signata. Ergo habita
materia cum precisione de signa//
te signate. Ultima individuum
sub specie constitutum individua species
predicatur de individuo. Circa
genus excludit dicitur prima
species determinat et constituunt sub genere
individua genus predicatur de specie
Item nominandum forma totius cum
non competat per modum partis vitam
cum exclusione et precisione materie
signate et ... forma tamen
non predicatur de eo cum quod forma
... accepta de signata nomine ab
... quod addit quod aliquid
de aliquo predicari non sufficit quod
pt in eo sed etiam requirit quod sit
in eo esse de signo debet ...
Ultima modus predicandi non plus p
supponit modum essendi sed etiam
modum ... Sed aliquis tamen
predicatur forma totius per modum

totius sed sine precisione et ex
clusione materie signate accipitur
Et cum exclusione est accipitur ma
signandum ut ... sed forma nomi
nis ... forma totius cum materia
signata predicatur de eo cum ...
ma et ... Sed dicitur genus quod ps
speciei cum species constituitur ex genere et
differentia tamen ... genus
non pt de specie cum ps non predicatur
de suo toto. Secundum quod duo sunt ps
sunt realis et ps rationis. Realis
... sunt quod ... totum sunt ps
essentialis ut materia forma alicuius
integralis ut manus pes et ps
potentialis ut potentie anime et
nulla illarum partium realium predicatur
de suo toto quia illa sunt sicut homo
quod anima ... quod caput et anima quod
intellectus anima quod ... Sed
dicitur ... illas partes. Ultima partes
integrales et essentiales partes
dicunt suum totum et constituunt ipsum
Sed partes potentie sequuntur totum
aliquod constitutum. Et quod
dicitur omnis ps habet par quod pro
toto debet intelligi de partibus
integralibus et essentialibus. Non
autem de partibus potentialibus. Sed partes
rationis sunt duplices sunt sub
... Ultima ... sunt magis
... magis ... magis
... et ... ut species ... genus
et individuum ... speciei dicuntur
partes subiectivae. Ultima ... sine
magis ... in sua ratione claudit
quod non claudit ... magis
... quod in sua ratione. Et omnis
quod ... dicit ps est ... totum
ut ... ps alius et ... totum in
... claudit aliquid in sua
ratione quod non claudit ... dicitur
totum. Sed ... aliquid claudit
quod non claudit ... ps eius
Sed partes divine sunt genus et differentia
et ... quod ps non pt de suo to
to intelligitur ... essentiali ...
... et ... ratione totius

Hoc / autem quo modo continetur
Hic dicit veritatem illius dicti scilicet
quod illud quod species determinat et de-
signat sub genere et individuum
sub specie non sit in specie vel in in-
dividuo sed quod illis modis sit in specie
vel in specie. Et vult enim quod quod dicit
non possit esse vera dicitur consequentia
Unde dicitur corpus sic consequenter alibi
et sic species animalis. Et ideo sci-
endum quod corpus accipit dupliciter
Uno modo pro trina dimensione scilicet
longitudinis latitudinis et profunditatis
et species quantitatis. Et diffini-
tur sic extra eius Est longitudo
cum latitudine et profunditate cum
terminatis sicut due superficies
Vel ut corpus ex illis super-
ficiei causatur quod superficies non
sit sine linea inter superficiem quas
superficies continet longitudinem
latitudinis. Et sicut flumen super-
ficiei incipit ab una superficie
et terminatur ad aliam superficiem
que non sit sine linea inter superficiem
et causat corpus. Alio modo ca-
pitur corpus pro illo magno designa-
tur tres dimensiones. Et est
modus addetur carnis et pluit. Uno modo
pro illo quod sit aptum natum est
designari tribus dimensionibus
non propriis cum quorundam superficiebus
vel aliis modis sed pro integris animali.
Et ponitur in genere substantie re-
ductive nec de ipsa substantia prima
genus est predicatur de substantia
ut analogicum. Tertia substantia
ut analogice dividitur in
materiam formam et totum compositum
et predicatur de eis. Tertia omne
divisum vel predicatur de omnibus
membris dividentibus. Alio
modo capitur corpus pro illo magno apte
nate sunt non potest designari
tribus dimensionibus sine propriis
quorundam superficiebus et sic corpus
est genus alius et species communi

in genere substantie. Et de ipso
alio modo accepto substantia genus est
vel genus predicatur. Et alio modo est
est in animali et in corpore et
continetur in homine et in animali
scilicet dimensiones sunt determinata
et indeterminata. Et notandum quod ex
modo ponitur determinatum ex corpore
perfecti animalis sic eodem modo dici-
tur de animali respectu hominis quod
ad est sic predicatur ut genus
hominis et non sic et. Prima
tamen ad sic illa re que potest
sentire et moveri non propriis
quorundam superficiebus alicuius propriis
superficiebus scilicet rationalis et alio modo
et sic integralis hominis. Secundo
tamen ad sic illa res ut determinatum
et sine propositione alicuius superficiei
nec non in inclusione tunc et genus
eius. Et notandum quod quod habet veri-
tatem eodem modo se habet ad speci-
em ponitur speciem ad intellectum hic
addetur planta non predicatur de
eo ponitur aliquid de homine. Prima
planta dicit compositum ex anima
vegetativa et corpore non propriis
quorundam superficiebus. Et ad dicit
compositum ex anima sensitiva et corpore
sine propositione ulterioris superficiei
Et ideo de homine predicatur quod
ulteriores superficies dicit aliquid non
excludit nec ponendit superficiebus
et non includat. Continuandum | corpus
quod sine corpus capiat pro aliqua
parte animalis sine et sic pro toto
composito ex materia et forma tunc
pro ad dicit quod ex corpore aliud
tripliciter aliud. Prima tamen capitur co-
pus ut corpus et tunc animal co-
ponitur sic totum. Secundo tamen ut
pro tunc aliquid ex corpore causatur
et anima tamen non est et ex dua-
bus naturis distinctis. Tertio tamen
dicitur corpus ut et species quantitatis
tunc aliquid non de quod ex corpore scilicet
ipsi scilicet corpori convenit scilicet trina
dimensionem et aliud dicunt corpus

ut species praedicamenti quantitatis et corporis quantitatis
in genere substantiae. Dicitur etiam corpus
ut est pars alicuius et corpus ut est
totum et aliud distinguendum. Item
ponentes pluralitatem formarum in
eodem subiecto vel composito ut Al-
bertus et Avicenna dicunt quod in
re una non est eadem forma sub-
stantialis per corpus absolute et homo
sed alia quia forma corporeitatis quae
communis est quia habet quod sit corpus
et alia forma specifica quia ratione
in recta specie collocatur. Et dicunt
quod forma corporeitatis est confusa
et minus completa quae in nobis est magis
perfecta quam forma corpo-
reitatis. Et ab illa forma con-
fusa sumitur genus, et a forma
specifica differentia specifica. Sed sanctus Thomas et alii
qui non ponunt pluralitatem formarum
in uno composito dicunt quod eadem
forma substantialis realiter qua una
res habet quod sit corpus absolute et
homo differens solum ratione distincta

Sic ergo genus significet
sicut declaratum prius dicta non
excludit quod nihil sit in specie quod non
sit in genere et nihil sit in indi-
viduo quod non sit etiam in specie. Tamen sicut
Ulterius genus non significat solam materiam
nec potentiam nec etiam solam materiam
nec solam privationem. Et differentia non
solum formam significat nec actum
nec solam formam nec solum actum.
Sed sicut species et differentia important to-
tam quidditatem et essentiam et sicut
importando toti quidditati et es-
sentiae sic etiam genus et differentia
important totam quidditatem et es-
sentiam et toti quidditati et essentiae
correspondent. Unde quidditas generis
sola materia vel privatio nec forma vel
actus tamen sed complectitur utrumque.
Aliter tamen genus dicit totam quiddi-
tatem et essentiam aliter differentia et
aliter species. Ulterius genus dicit
eam per modum materialis et determinabilis

per differentiam ad esse specificum. Differentia
vero dicit essentiam eandem per
modum contrahentis determinantis
et distinguentis. Sed species di-
cit eam per modum determinati for-
mati et constituti. Et quia magis
formabilis determinabilis et
distinguibilis est magis materiae,
distinguens formalis et deter-
minans est formae, ideo genus quod dicit
essentiam eius in modo materiae ma-
gis potentiam non quod esset ma-
teria vel potentia, sed quia ponit in modo
determinabilis distinguibilis et for-
mabilis sic genus significat essen-
tiam formabilem distinguibilem
et determinabilem. Sed differentia quae
vero in modum determinantis contra-
hentis distinguentis et con-
stituentis quia in modum formae et
actus cuius est formare contrahere
distinguere et constituere. Ideo
differentia dicit eandem essentiam cum
genere tali modo iam dicto. Dicitur
quidem ab actu et forma non
quod esset actus vel forma saltem
formae partis sed quia habet modum
formae. Ulterius vero modum deter-
minati distincti constituti et for-
mati quia modum compositi. Ideo
species quae per modum constituti de-
terminati formati et distincti dicitur
quidem a toto composito et dicit
eandem naturam quam genus et differentia
sub isto modo iam dicto. Et licet
tamen species quia definitio di-
cit totum quod definitum tamen ulterius
species dicit hoc implicite
definitio vero explicite. Item
nota circa hoc. Et licet genus
aliquo modo se habet ad differentiam seu
differentias per quas compositum ex eis
materia ad formam substantialem tamen
est aliquo modo dissimile. Unde dicitur
enim et simile. Ulterius sicut materia
sine sui nullo est forma substantia-
lem actu sed per privationem ante per motum

et mutaciones accidentalis. Sic
est genus secundum se nulla habet
differentiam actu sed potentia omnes ut
dicit philosophus. Ultima differentia divisi-
ve generis non actu sed solum potencia-
te continet sub genere. Racio
est similis quia sicut materia determina-
bilis est ad esse corporale et naturalis
rei secundum diversas formas specificas
quas tamen materia secundum se est indistin-
cta et indeterminata ad quamlibet
formam et ad quodlibet esse naturale.
Sic est genus determinabile ad
quodlibet esse sue speciei. Tertio
nota quod sicut ex convenientia materie
et forme tamquam partium et for-
me substancialis tamquam actus re-
sultat quoddam totum quod est quid
ex materia et forma totale. Ita ex
convenientia generis tamquam partis
materialis et differentie actualis et for-
malis resultat quoddam totum et
quid secundum racionem quod compositum secundum
racionem ex genere et differentia. Sed est
dissimile. Primo quia Ultima
dicit quiditatem suo intellectu
materia est pura potencia respectu
forme substancialis. Genus autem
est quoddam medium inter potentiam
et actum. Et licet ipsum genus su-
matur a materia non est materia ut dicit
Albertus [illegible] in textu. Secundo est
dissimile quia [illegible]
[illegible] experientia. Ultima ex quo
materia est pura potentia et non est
in actu nisi per formam et unum
[illegible] intelligit secundum quod est in actu
[illegible] non potest intelligi materia
sine forma [illegible] sine
forma. Sed genus [illegible] est
[illegible] in actu sine differentia [illegible]
[illegible] potest intelligi sine differentia et sic
ad unum secundum intellectum genus a differentia
separatur sed sine forma materia non
potest intelligi. Tertio quia ex [illegible]
one materie et forme totale re-
sultat [illegible] ex unione generis
et differentie non resultat [illegible] sed solum

secundum genus. Ultima ex unione materie
et forme resultat una res una ex
duobus intellectibus distinctis [illegible]
habet intelligere. Secundo notandum quod a-
liud est in genere species et differentia
imponuntur et aliud a quo impo-
nitur. Ultima quod nomen eius im-
ponitur est in omnibus tam in substantiis
quam in accidentibus tam in sub-
stantiis materialibus quam in sub-
stantiis separatis a materia. Sed non
semper ab eodem imponitur. Quia
in materialibus genus sumitur a materia
differentia a forma et species a composito.
In accidentibus autem et in substantiis
separatis tenendo quod anima et
substantie in se non sint compo-
site ex actu et potentia tunc
non solum eius imponitur sed est
ab eodem quia toti essencie et a
tota essencia imponitur sed diver-
simode. Sed tenendo quod substantie
separate et anima in se sint
composite ex actu et potentia tunc
dicitur eodem modo [illegible] sicut de
substantiis materialibus quod tamen
imponitur eius sed non ab eodem.
Sed secundum [illegible] tenendo secundum communem opinionem
quod sint simplices [illegible]
[illegible] genus species et differentia im-
ponitur eius ab eodem diversimode
tamen accepto. Tertio notandum quod dicit
[illegible] genus species et differentia [illegible] sunt
[illegible] genus species et differentia
formaliter [illegible] sunt
[illegible] Ultima forma [illegible]
[illegible] distincta sed capitur
[illegible] intencione subiecta.
Quarto nota quod [illegible] dicit Albertus [illegible]
[illegible] diffinitus [illegible] forma [illegible]
[illegible] forma [illegible] autem
[illegible] habeat modum for-
me [illegible] Quinto [illegible]
[illegible] quod dicit essen-
ciam per modum determinabilis et
species per modum determinati et for-
mati. Sexto quod modus formabilis
et determinabilis et modus formati

et determinati sunt modo praedicandi
et non accidentis substantiae. Cum igitur
quod sit formata et determinata for
mabilibus et determinabilibus. Item
quia modus essendi et modus significandi
sequitur modum praedicandi ergo genus et species
sunt inquantum. Secunda vero differentia
significat essentiam per modum forma
libus distinctionibus et determina
tis quia secundum modum qualitatis et forme
hoc generis differentia dicat eandem es
sentiam quam genus et species quia prae
dicant in quid tamen ipsa non
praedicatur in quid sed in quale. Ter
tius notandum quod licet differentia si
gnificat eandem naturam quam genus sunt
quam species. Tamen differentia dicit esse ex
terius generis et non potest praedicari
de genere ut dicitur 6 thopicorum et
3o methaphisice et tamen dicit esse
de ratione speciei et de ea praedicatur.
Quarto licet sit eadem essentia
et natura generis speciei et differentie tamen
tamen alius est modus generis alius
speciei et alius differentie. Ergo non
sequitur quod si differentia sit de intellectu unius
et ratione illius non minus quod etiam
sit de ratione et intellectu alterius.
Ultimo quod si potest praedicari de uno pote
rit praedicari de alio. Et
licet intellectus differentie ita secundum quod
distinctus ab intellectu speciei sicut
intellectus generis ab intellectu differentie
et econverso. Secundum tamen intellectus
generis ad intellectum speciei comparatur
sicut partes materiales ad totum ex
formali et materiali. Et intellectus
differentie ad intellectum speciei sicut pars for
malis ad totum ex materiali et for
mali. Intellectus autem generis ad
intellectum differentie comparatur sicut pars
materialis ad partem formalem. Item
tamen pars formalis quam pars materialis
est de intellectu totius compositi ex
materiali et formali. Pars vero for
malis est de intellectu partis materia
lis et econverso. Ideo essentialiter genus et
differentia sunt de intellectu speciei. Tamen

generis secundum exteriorem differentie et econverso
ergo genus non potest praedicari de differentia
nec econverso. Generis ambo tamen
genus quam differentia possunt praedicari
de specie. Item nota [illegible] quod
sunt rerum subiecti [illegible] sufficiat
ad hoc [illegible] secundum genus species
et in diversitate illorum [illegible]
sunt secundum quantitates secundum differentiam quia
secundum qualitates generis [illegible]
[illegible] quia secundum qualitates speciei. Et
[illegible] quia secundum qualitates indi
vidui. Item [illegible] se ha
bet differentia ad genus sicut [illegible]
speciem sed [illegible] dicit es
se aliquo modo substantialis [illegible]
[illegible] non quod esset de essen
tia eius sed [illegible] et [illegible]
[illegible] essentia eius [illegible]
ergo differentia est aliquo modo potest
dici de essentia generis. Item
dicit beatus thomas quod differentia
non sit de ratione subiecti [illegible]
[illegible] sunt [illegible] de [illegible]
in [illegible] subiecti sine [illegible]

Ex hoc patet racio

Dicit beatus thomas in isto capi
tulo [illegible] dictum quod [illegible]
se habet materia et forma [illegible]
[illegible] in natura sit se habet genus et
differentia ad speciem. Secunda sunt res
naturalis composita ex materia et forma
ex materia ut ex perfectibili et de
terminabili. Et ex forma ut ex
perfectionante et determinante. Ita
species dicitur composita ex genere et
differentia tamquam ex determinabili et
perfectibili. Et ex differentia tamquam
ex determinante et perficiente
potentiam generis ad esse speciem.
[illegible] sed genus et differentia quae compo
nunt speciem non sunt materia et
forma quae componunt compositum
[illegible] sed genus et differentia
a materia et forma. Tertia quod
notandum [illegible] speciem dicit
compositum [illegible] secundum actum et

potentia. Tertia ex genere et differentia. Quarto primi quia sicut materia et genus secundum convenientiam quia materia est prima potentia generis autem est quidam medium inter potentiam et actum ergo est quid quod extat in et potentia. Quinto ergo ea que sunt in genere et subiecto non sunt sine eo genere et tamen composita eo quod compositione. Sexto communiter sub genere aliqua perfectior includit ultra genus ideo omnes species que prius sunt in genere esse dicantur ex actu et potentia ex genere et differentia. Septimo quia omnes species ponuntur sub assignato genere. Species autem quanto dicitur ponitur sub genere tanto est magis distincta et determinata quam genus. Non autem hoc habet nisi per differentiam ipsam constitutivam determinantem et distinguentem que actu et intellectu in ipsa specie claudit et solum potestate in genere. Ergo dicitur quod species ultra genus sub quo ponitur claudit differentiam ergo species est magis composita quam genus. Ille autem species ex actu et potentia ex genere et differentia. Ultima prima est realis quia est tamen ex duabus naturis distinctis. Exemplum de specie ex genere et differentia est composita communis quia intellectibus communibus ex duobus intellectibus distinctis et non tamen realiter ex duabus naturis. Ultima genus et species dicunt eandem naturam etiam que ex genere et differentia presupponit composita ex actu et potentia. Nam genus a potentia sumitur differentia vero ab actu ergo illa composita presupponit alia. Et est dicendum unde est quod specie esse dicitur compositiorem sed ex actu et potentia ex genere et differentia. Ultima ex

diversitate compositionum sed diversitas [illegible] non naturarum [illegible]. Ergo species duabus compositionibus constet circa diversis species non nominat unam naturam sed duas diversas. Ubi dicitur quod aliud est in specie que ex actu et potentia compositum et aliud quod componitur ex genere et differentia. Ultima ex actu et potentia compositum tamen composita que est prima in ratione speciei. Est ex genere et differentia compositum intellectibus generis et essentialis speciei qui se habet in specie ut formale in ratione speciei. Et ergo etiam duplici compositione non dicit diversitatem naturarum sed diversitatem intellectuum et diversitatem [illegible]. Est dicendum quod hec dicit species composita ex genere et differentia et ex actu et potentia tamen ex diversis compositionibus ideo communiter [illegible] habet diffinitionem que compositionem ipsius. Item species ex omnibus illis compositionibus componitur sequitur quod dicitur erunt diffinitiones unius et eiusdem rei et tales diverse. Ad hoc dicitur ab omnibus dictis et patet quod [illegible] ratione quod unius rei sola est una essentia sed est quod [illegible] et [illegible] essentie et quiditatis ergo unius rei tamen est una essentia ergo unius tamen una erit diffinitio. Item quod sicut unius et eiusdem rei non est nisi quibus plures esse diffinitiones compositiones diversas subordinatas non contrarias una est [illegible] realis alia talis. Item adquiritur dicitur. Unus diffinitio dat per genus et differentiam secundum Boetium in libro diffinitionum composita ex actu et potentia sed ad unum diffinitio data per actum et potentia non est distincta a diffinitione data per genus et differentiam. Ubi dicitur quod Boetius loquitur de diffinitione logica et omnibus dicitur dat per genus et differentiam sed non de tali. Ultima

dicitur primo physicorum et primo de anima. Et sic diffinitio physica datur per materiam et formam. Sed materia non est genus, genus sumitur a materia vel forma, differentia sumitur a forma. Vel dicitur quod licet diffinitio datur per genus et differentiam vel per aliquod quod habet modum generis vel modum differentie, licet enim materia non sit genus nec forma differentia, tamen quodammodo tamen materia habet modum generis et forma modum differentie ut faciliter patet ex supra dictis.

Tunc ibi Dicimus hominem

Ostendit et declarat differentia sed licet genus non est materia nec differentia forma. Anima evidentius quod vere sit predicari compositum ex sua materia et ex sua forma ut homo ex corpore et anima. Sed species proprie non dicitur constare et esse ex genere et differentia. Non enim proprie dicitur hominem constare ex animali et rationali sed illud proprie dicitur esse ex quibus est species et differentia non proprie nominant partes rei realiter saltem sed in essentia eius. Et licet possit dici homo ex animali et rationali improprie tamen hoc non sic intelligi quod homo sit ex illis compositus tamquam natura tertia ex duabus naturis distinctis. Sed sicut intellectus tertius ex duabus intellectibus distinctis. Res autem pluribus ex sua forma et ex sua materia dicitur composita tamquam natura tertia ex duabus naturis distinctis. Ideo proprie genus et differentia non debent dici partes rei scilicet materialis et formalis. Item quia genus et differentia dicunt eandem naturam et essentiam in specie. Et quia illud non est ex seipso nec illud componit seipsum ideo composita differentia et genus non debent dici composita natura tertia ex duabus naturis quia non nominant eandem essentiam. Nam prima vero aliud est intellectus generis differentie et speciei et intellectus speciei presupponit intellectum generis et etiam differentie. Ideo compositus speciei debet dici compositus intellectus tertius ex duabus intellectibus distinctis. Et licet intellectus generis et etiam differentie vel dicunt compositum intellectum speciei tamen intellectus generis non debet dici componens intellectum differentie et econverso. Sed potius utrumque dicitur alteri compositus. Prima intellectus generis et differentie componunt ad intellectum speciei sicut materia et forma ad quod sed licet vel et proprie dicatur materiam et formam componere quod non tamen forma componit materiam nec econverso. Sed vel tamen dicatur quod materia et forma componit et econverso forma componit materiam. Sed etiam proprie debet dici quod intellectus generis componat intellectum differentie nec econverso sed ambo componunt intellectum speciei. Et tamen proportionabiliter se habeant genus et differentia ad speciem sicut materia et forma ad quod declarat. Deinde cum ibi Et ideo sicut res constituta valens sicut quod constitutum ex aliquibus non recipit predicationem illorum ex quibus componitur ut homo compositus ex corpore et anima dicitur homo et non corpus tamen nec anima tamen. Sed species est composita ex genere et differentia non recipit predicationem eorum ex quibus componitur. Non enim species dicitur genus vel differentia sed magis dicitur eandem naturam in eis. Sequitur.

Tunc ibi Omnis enim genus habet unam aliarum que possit

ficii contra dicta quod dictum
est Ergo genus significat totam
essenciam speciei Contra hoc
posset quis sic obicere quod ge
nus significat totam essenci
am suarum specierum igitur est
genus unum et quiditas et
essencia vel econverso Hoc in ver
bis thomas dicens Ergo
quamvis genus significat totam
essenciam speciei non tamen oportet
quod diversarum specierum quarum unum
est genus sit una essencia quia
generis non est unum unitate
essencie vel forme sed plus uni
tate racionis vel unitate indis
crecionis vel in estimacionis
Racio tamen non concludit una
enim sit essencia sed libro tho
Dicta notandum quod aliud genus
est unum aliud una aliud species et
aliud individuum Racio una
est una plurimorum omnium secundum
Racio tamen non habet in se
quod possit distingui Sed
genus dicit unum plurimorum
omnium diversarum species autem
dicit una unitate forme et
materie individuum autem
est unum per materiam Et ideo di
cit themistius super primo de a
nima Ergo genus est quid
conceptus sine ypostasi ex
omnium pluralitate singula
rium collectus species autem
quedam forma una vult esse
Ergo dicit species ad se
nichil est Racio tamen non
concludit una natura [illegible]
est Ergo natura non inten
dit genus sed species et in spe
ciebus sit comparacio quod dicit una
naturam

Ad racionem ut dictum est natura
sit licet thomas hoc quod dicit
designare respectu speciei ali
bi speciei respectu indivi
duorum Et vult quod sicut dic
tum est de genere respectu speciei
et sicut se habet genus ad
speciem ita debet dici de spe

respectu individuorum Racio sicut
genus ut predicatur de speciebus inclu
dit omne quod in specie est qua
vis distincte et indeterminate Sic
etiam species ut predicatur de individuo
ut natura speciei nota ut designa
tur sine precisione materie Sed ut desig
nat quemadmodum totius includit omne
illud quod est in individuo quamvis
indistincte et indeterminate quod
individuum implicat et includit
distincte et determinate Causa illi
us habetur ex dictis Racio sicut
nichil est in speciebus quod aliquo modo
sit in generibus ita nichil est in indivi
duo quod aliquo modo sit in speciebus
alias enim species non posset predicari
de individuo quoniam species ad individu
um non comparatur sicut totum sed
sicut pars integralis que impossibile
est predicari de toto Sed enim natura
speciei designatur quemadmodum partis
et cum precisione materie quo modo signifi
catur nomine abstracti tunc quamvis
sit in individuo Racio tamen non sit
insita esse in ipso non predicabitur
de ipso [illegible] nondum quod homo et
humanitas et quamvis abstractum et
concretum [illegible] et in duo
bus dicunt Concedunt enim primum
[illegible] stant et improbo
[illegible] in modo et [illegible]
Concienna [illegible] in [illegible]
[illegible] in statu [illegible]
in [illegible] in modo
Concedunt ante statum [illegible]
principium et modum essendi [illegible]
modi posterior est statu sicut [illegible]
tas [illegible] est [illegible]
modus essendi et [illegible] stati Et
quod modus essendi non solum presupponit
modum essendi sed etiam modum essendi
ideo quamvis [illegible] sit modus nature
essendi statu [illegible] et [illegible]
tum Racio tamen aliud et modus essendi
quo stat [illegible] et aliud quo
stat [illegible] [illegible] ut
stat [illegible] sit predicari de aliquo
aliquo non predicari [illegible] stat nominis
abstracti [illegible] tamen [illegible] quod

sicut in omni relatione aliud est
quod refertur et aliud quo re-
fertur. Verbi gratia quod refertur est
relatum, relatio autem est illud
quo refertur. Et sicut in omni
operatione aliud est quod operatur
et aliud quo operatur. Verbi gratia agens
est illud quod operatur, virtus autem
illud quo operatur agens. Sic
etiam in omni creato secundum aliud
est quod est et aliud quo est. Et
quia humanitas est illud quo
homo est homo formaliter, homo autem
ut Sortes vel Plato. Et quia illud
quod est homo ergo humanitas non
significat illud quod est homo sed po-
tius illud quo homo est homo et
unde formaliter homo est homo. Cir-
ca quod ultimo est notandum. Primo
quod illud quod est uno modo potest
intelligi suppositum et per quo na-
tura vel quiditas suppositi. Alio modo
potest intelligi per quod est essen-
tia, sed per quo est potest intelligi ipsum
esse quod est actus essentiae
vel per quod est potest intelligi po-
tentia et per quod est actus. In-
telligendo per quod est suppositum
et per quo est essentia tunc se-
cundum intentionem beati Thomae. Secundo
non in omnibus creatis differunt
quo est et quod est. Verbi gratia non
in omnibus creatis secundum differunt
quo est et quod est. Ratio non
in omnibus creatis secundum differunt natura
et suppositum. Verbi gratia in substantiis
separatis non differunt suppositum et
natura et quod est et quo est.
Sed intelligendo per quo est essen-
tia vel potentia et per quod est
esse vel actum tunc in omnibus creatis
secundum differunt quod est et quo est.
Ratio in omnibus creatis secundum
differunt esse et essentia actus et
potentia quamvis non in omnibus
differunt suppositum et natura. Tertio notandum
quod illud quo homo est homo in
sua ratione non claudit materiam

signatam quae est de ratione indivi-
dui, et quod in individuo sub ipso
determinatur, et ideo potest de individuo
non praedicari. Quia ad ipsum
individuum sicut totum se habet sicut
pars comparatur, quae pars de toto non
praedicatur. Quod autem in sua ratione
humanitas non claudit materiam sig-
natam ostenditur, quia constat quod materia
signata non est illud quo homo
est homo. Humanitas autem in sua ra-
tione et intellectu solum claudit ea
quibus homo est homo, sicut sunt for-
malia principia hominis et quibus
homo formaliter est homo. Quarto notandum
quod licet materia signata possit
dici quo aliquis est hic homo,
non tamen potest dici quo homo est ho-
mo. Verbi gratia homo sumitur et in ipsa
et in sui ratione includit solum for-
mam et materiam non signatam tamquam
partes essentiae eius. Materia autem
signata est illud quo individuum
est homo. Habet autem ex hoc quod humanitas
quo homo formaliter est homo non praedicatur
de individuo. Probatur textus sancti Thomae
auctoritate Avicennae. Unde dicit
quod quiditas compositi non est composita
cuius est quiditas ipsa quiditas
sit composita. Circa quod notandum
est primo quod illud est tale distinc-
tum ab alio quod in sui ratione et
intellectu ultra aliud aliquid tale
includit quod est extra rationem et es-
sentiam eius. Et ideo suppositum in
sua ratione aliquid tale includit
ultra speciem et quiditatem scilicet ipsum
esse quod est extra rationem et essentiam
eius. Et quia suppositum in sui ratione
aliquid tale includit quod est
ultra essentiam. Et quod non solum in
substantiis materialibus sed etiam in im[illegible]
et separatis principaliter in primo patet
omnibus substantiis potest suppositum potest dici.
Secundo suppositum talis potest distinctum
a natura quia in omnibus creatis secundum suppo-
situm aliquid tale includit ultra
naturam ut esse. Et sicut in substantiis
materialibus esse est de ratione suppositi.

Et ex quiditate et essentia sunt
etiam in substantiis separatis et ergo
eadem ratione / quia in substantiis materialibus
suppositum ponitur distinctum realiter a
natura et essentia eadem ratione etiam in
substantiis separatis. Et licet non solum
[illegible] secundum philosophos et naturales sed etiam
secundum theologos et omnes concedunt
quod deus potuisset assumere naturam
angelicam sed non suppositum, quia suppositum
est realiter distinctum a natura et quiditate.
Item notandum quod quiditas que est
forma totius non est sola materia nec so-
la forma partis nec est quoddam compositum
[illegible] materie et forme nec quedam rela-
tio inter materiam et formam. Ideo dicit quod sit
materia vel forma vel compositum ex hiis.
Et ideo licet ipsa quiditas non sit compo-
situm tamen est quiditas est in materialibus
composita scilicet ex materia et forma. Ideo [illegible]
nota [illegible] licet quiditas materialis sit quid
sine supposito tamen est [illegible] compositum.
Tamen quiditas componitur ex materia et
forma solum et non ex esse et essentia
sed quid non solum componitur ex materia et for-
ma sed etiam ex esse et essentia / ex
quo esse ipsa quiditas non componitur /
quamvis sit ipsi esse composita vel
componibilis. Sequitur textus

Sed quia ut dictum est etc.
[illegible] ostendit auctor quomodo genus species
postquam prius ostendit quomodo. Et
volt quod illud cui nomen generis impo-
nitur cum precisione forme qua species sub genere
determinatur et constituitur est realiter
materia. Illud autem cui nomen speciei
imponitur sine precisione materie sig-
nate qua individuum sub specie
determinatur. Ideo quod sit quedam forma
[illegible] poni scilicet quod dicit illud esse realiter
materiam cum precisione forme cui nomen
generis imponitur qua scilicet forma species
sub genere determinatur. Tamen de ratione
speciei non sunt nisi duo scilicet materia et
forma ergo [illegible] et precisa forma
relinquitur solum materia ergo cui nomen
generis imponitur est sola materia. Sed
[illegible] scilicet quia dicit illud cui nomen
speciei imponitur esse formam sine precisione
materie signate qua individuum sub
specie determinatur. Tamen de ratione
individui sunt et de ratione speciei
est sola forma et materia ergo precisa ma-
teria relinquitur sola forma. Ergo dicit
quod natura [illegible] designata [illegible]
[illegible] cum precisione sig-
nata quod significatur nomine abstracto
sicut sola forma. Dicit [illegible] quod unitas
generis et unitas speciei et unitas materie
et unitas forme. Tamen precisis
illis que [illegible] ad speciem deter-
minatur ut forma relinquitur sola
materia. Et precisis illis que species de-
terminatur ad individuum [illegible]
materia relinquitur sola forma. Ultimo
notandum quod [illegible] forma totius
possit esse realiter distincta a forma
in substantiis materialibus in accidentibus
tamen et in substantiis separatis realiter est
eadem forma partis et forma totius. Et
ergo dicit Egidius in theorematibus etc.
res materiales [illegible] forma partis et for-
ma totius habent dictum. Et [illegible]
[illegible] theoremate dicit etc. quia
substantie immateriales sunt separate
a materia. Ideo in eis distinctio illa
qua forma distinguitur in formam
partis et in formam totius locum non
habet sicut scilicet etc. [illegible] oportet
poni aliam formam partis et aliam
formam totius. Item nota forma to-
tius non est quid [illegible] additum materie
et forme partis sed est materia complectitur
materiam et formam partis. Tamen si es-
set quid [illegible] additum [illegible]
oporteret quod esset accidens et non pos-
set dici substantia. Notandum est quod materia
[illegible] [illegible] designa-
ta non [illegible] [illegible] cum precisio-
ne materie nec signate nec non sig-
nate. Tamen eadem est materia signata
et non signata. Et materia non signa-
ta non potest poni [illegible] [illegible]
vel a ratione [illegible] in substantiis
materialibus [illegible] nec materia signata sed
[illegible] dicit [illegible] cum precisione il-
lorum que signant ipsam vel illorum
a quibus habet quod materia sit signata
ut cum precisione [illegible] materia signa-
[illegible] Ultimo notandum [illegible] textum etc.

individuum sit dicta essentia.
Et etiam non essentia vel essentia
potest predicari de individuo
vel non predicari. Predicata enim
de eo essentia designata per
modum totius scilicet cum precisione
non signata sine illorum sig-
nantium materiam. Non autem pre-
dicatur de ipso cum designatur
per modum partis scilicet cum preci-
sione et exclusione non sig-
nata et actum materiam signantium.

Visto autem quid significatur
Postquam beatus Thomas
in precedenti capitulo deter-
minat quid significet nomine
entis et essentie in substantiis
naturalibus, et quid sit essentia
in eis. In isto secundo capitulo ostendit
quomodo essentia se habeat ad in-
tentiones universalitatis scilicet
generis speciei et differentie. Genus et
species attribuunt prima intentio universalitatis.
Pro quo sciendum quod intentio universalita-
tis non est aliud nisi quedam comparatio
vel habitudo ipsius quidditatis
ad supposita vel similia in quibus
est tamquam unum in multis illa sim-
plicia que sunt. Vel dicimus quod ratio
vel intentio quam intellectus for-
mat circa quidditatem nam vel
quidditatem ad similia comparando
tamquam unum in multis illa similia
que sunt. Et illa intentio non est
substantia sed accidens. Quod ipsum tale
sit patet quia illud quod advenit
alteri post suum esse completum
est accidens. Habet tamen intentio esse in dictis
scilicet intellectum per cuius operationem na-
vel quidditatis ad similia causatur
et eo habet esse in natura ad sin-
gularia per intellectum comparata. In
intellectu quidem habet esse for-
maliter et subiective. Et oportet
addere quod aliquid denominat
aliud non oportet quod sit in illo sub-
iective, quod ostendit. Sed sufficit
quod sit in ipso formaliter causa-
liter vel subiective. Ideo intentio
non solum nominat intellectum inquantum
formaliter sed etiam naturam inquantum cau-
saliter. Aliter tamen denominat naturam
et aliter intellectum. Natura denominat
naturam universalem inquantum est causaliter.
Sed intellectum nominat tendentem in
naturam vel intendentem naturam formaliter.

[illegible]ima autem illud.
Dicit beatus Thomas ostendit. Primo quod con-
venit intentio universalitatis. Secundo quod
non est. Primo ostendit quod sibi non
convenit esse quod forma illa post
integrum est natura vel essentia
rei naturalis per partis designata
scilicet cum precisione inferiorum. Secundo propter
quod significatur nominibus abstractis non
convenit intentio universalitatis ut sunt huma-
nitas [...] significat. Et nomina animali-
tas non attribuunt intentionem universalitatis.
Probatur quia in ratione universalis scilicet esse in mul-
tis et dici de multis. Sed natura vel es-
sentia designata cum precisione licet
non habeat esse in singularibus tamen
quia non convenit sibi predicari de alio
sed est quod permitteret esse in
alio. Et natura quia non significatur sit
in alio tamen ex quo non significat esse
in alio scilicet natura quia non potest predicari
de alio. Est tamen notandum quod quedam
abstracta abstrahunt a supposito tantum ut
abstracta animalitatis que pretendit supposita.
Alia sunt abstracta a subiecto tantum ut al-
bedo que pretendit subiectum tantum et
non suppositum. Tertia a subiecto et
supposito simul ut abstracta albe-
dinis et nigredinis que sunt for-
malia propria albedinis et nigre-
dinis. Et nota quod de illarum non
impedit rationem universalitatis et possunt
predicari. Sed solum illa que sunt a supposito
et ideo illud quod abstrahit a sub-
iecto tantum potest poni in predicamento sed
illud quod abstrahit a suppositis
nunquam ponitur in predicamento sicut
albitas, ronalitas, albeitas, nigre-
tas etc. Albedo vero et nigredo
quia non pretendit subiectum non tamen
suppositum ideo potest poni in predicamento. Et

cia quod racio simul[?] vnalitatis non qmt
nature sicut communi prius pbat b.
thomas auctoritate auicenne dicentis
Equinalitas non est aliud quam equinitas[?] p[ro]
prium Et eque racione humanitas non
est res sed proprium speciei Et alitas
proprium generis et non generis Et vna
semper abstractum est formale proprium
concreti et non materiale

Similiter autem non potest dici
sicut dicit beatus thomas quod alio modo
essencie et quiditati non potest compete
racio vnitatis Et volunt illa quesitorum
racio quia si quiditas et essencia rerum
naturalium secundum rem et esse essent separate
a singularibus ipse non possent habere
racionem vniuersalis sine vnitatis Et vna tale
pbat quia vna vt definitur est de eo[?]
vniuersalis est quod potest apta nata dici de pluri
bus sicut est dicere vniuersale vnum est in
in multis et vnum de multis Et si qui
ditates et essencie essent separate a re
bus secundum esse quorum sunt quiditates et
essencie magis possent predicari de particularibus
vel rebus illis quia si deberent de eis
predicari oporteret quod essent in eis Et vna
dici de pluribus esse in eis non
essent in eis non predicarentur de illis
singularibus Respondeo quod essencias
esse separatas potest intelligi dupliciter vno modo
quod sint separate a singularibus secundum racionem et
intellectum Et sic modo dicimus essencias
esse separatas a singularibus quia sunt in
intellectu sine singularibus Alio modo intelligitur
secundum rem et esse et isto modo secundum est
separatas essencias esse separatas Et vna tamen
est minimus vna quia sua quiditas simo[?]
mortalitate Et ita vna ocius[?] inpriut pri
us singularibus quia anima prius subiecto
Sed anima non potest separari secundum esse a pro
priis suis et ita multo magis a suis singularibus
Et ideo relinquitur quod racio.
Postquam beatus thomas ostendit quod essencie
non conuenit intencio vnitatis hic iam ostendit
quod sibi conuenit Et volunt illa questiones
Et intencio vnitatis conuenit nature com
muni quod primo modo tamen sicut supponit

et exclusione suppositorum et inferiorum
Sed quia racio vt dictum est conuenit
essencie et non conuenit ei vnitas et
non secundum quod sicut primo probat quod
secundum quod sicut primo tamen sed quia
essencia solum duobus modis
sicut scilicet nomine concreti sine pre
cisione et nomine abstracti cum precisione
sine inferiorum et suppositorum

Natura autem vel essencia

Ostenso quod essencie vt non conuenit
et intencio sed competit intencio vnitatis
Jam ostendit an sibi et quo modo secundum quod
sicut primo tamen potest intencio
competere intencio vnitatis Et volunt
illa questiorum sicut Et essencia eius
sicut primo tamen in se et absolute
accepta non conuenit intencio vnitatis
nec multitudo vnitatis Et hoc racio quia
de essencia et natura Et isto modo accepta
nichil vere potest dici nisi illud quod
est de racione eius et non nisi quod
sibi secundum quod huiusmodi conuenit Et hoc isto modo
est de racione nature et essencie in se
accepte nec nature secundum se conuenit primo
Sed quod non conuenit sibi nisi primitum
quod est de racione nature essencie et
quiditati Et ideo quod natura secundum se
si esset vniuersalis numquam posset esse
particularis sed contra Et vna quod secundum se in
est semper in eo Et vna secundum quod proprium
conuenit possit et de omni Et
quod vnitas conuenit patet quod si natura est
particularis secundum esse quod habet in particulari
Et est vniuersalis natura secundum se non est
vniuersalis patet Et vna de racione vniuersalis
est communitas et vnitas Et natura
secundum se nec est vna nec multa Et illa
quia si secundum se esset vna numquam posset
esse multa nec est multiplicabilis
quod est contra Et vna accidit multis
quod natura humana in sorte in platone
etc Nec secundum se est multa quia si secundum
se esset multa numquam posset esse
vna quod tamen est falsum quod in vno
supposito est vna et non plures
Sed nondum quod dicit est vnum Et sic
vnum quod est principium numeri est vnum
quod est passio entis Et vna non est
vna vnitate numeri quod quod est vnum

tali unitate habebit ut p(er) man
separata qu(ae)dam. tertio c(ontr)a eos nam
quiditate et essentia licet sit unitari
tate eius anima est ens eius aut
forma ut est passio eius qu(ae) con(venit) cor
ruptibili. Et sicut na(tura) sec(undu)m se nec
est una nec multa nec uniu(er)salis nec p(ar)ti(cu)l(a)r(is)
sic etiam na(tura) nec est mobilis singularis nec de
ipsa anima intendit phil(osophus) cum dicit nec
est producens nec producta nec natu
ans nec creata. Et na(tura) ut n(on) est
producens patet q(uia) n(on) est agens
nec producta q(uia) na(tura) sec(undu)m se n(on)
dicit nisi p(er) ea q(uae) est de r(ati)o(n)e ei(us)
Et nec est ens nec no(n) ens. Et
dices q(uod) g(ener)at sequitur q(uod) duo c(on)
tradictoria i(n)sunt eid(em) anima
ens et no(n) ens. Item producta
et non producta sunt c(on)tradictoria. Dicit(ur)
q(uod) m(u)l(t)o duo c(on)tradictoria insunt
eid(em) supposito sec(undu)m q(uo)d na(tura) ut
et sec(undu)m se accepta non est supposit(um)
et na(tura) ut sic accepta est ibi ante
q(uam) non inveni(tur) q(uod) anima sunt anima s(ed)
an(im)a et p(ro)pria anima sunt q(uae)
oriu(n)t(ur) a p(ri)ncipijs individuantib(us) p(ri)mo
q(uia) ip(s)is individuis et ex q(ui)b(us)
ultimis p(ro)pria individua. Et p(ro)pria anima
sunt q(uae) oriu(n)tur ex p(ri)ncipijs speciei
et p(ri)mo q(uia) speciebus et ultimis
p(er) alia sec(undu)m q(uo)d illis. Et licet anima
p(ro)pria non sint speciei essentialis
tamen sunt anima et sec(undu)m se q(uae) sunt ei. Et licet
anima anima nec essentialis nec sec(undu)m se
p(er) p(ri)ncipia anim(ae) et p(ri)ncipijs q(uae) sunt speciei
s(ed) p(ro)pria individua. Et q(uo)d licet essentia
et q(ui)ditas sec(undu)m se non sit actu ultimis
tamen sec(undu)m se apta nata est eis ultimis
prout sec(undu)m se non est multa et tamen
sec(undu)m se intelligibilis. Sequit(ur)

Quomodo c(on)sideratur

Nostra intellectus dicit ut con
et ut p(ri)mo p(er) se designate et
sec(undu)m se accepte non sunt intento
ultimis. Dicit enim dicit q(uod) agens
intentio sunt ibi sec(undu)m ea q(uae) habet

in alio. Nota q(uo)d sec(undu)m esse quod h(ab)et
in singularibus et sec(undu)m esse q(uo)d h(ab)et in intelle
ctu. Et non q(ui)d sec(undu)m esse quod h(ab)et
in intellectu abstr(ac)te et sec(undu)m ea q(uae) habet
in intellectu sec(undu)m relatio(n)e et comparatio(n)e
ultimis ad sing(u)laria individuis est ut
uno modo q(uo)d anima singularia. Et
dicitur ib(i) (con)sideratur in tertio anima
p(ri)ma est q(uae) in ordine alia q(uae)
eorum p(ri)mum est q(ui)dditas et natura
ut essentia sub(ie)cta (in) alijs non q(ui)d
sec(undu)m esse q(uo)d habet in p(ar)ticularibus p(ro)pter q(uo)d
anima de r(ati)o(n)e ultimis est unitas et
q(ui)dditas ut ex dictis ultimis. Et natura
sec(undu)m esse quod h(ab)et in singularibus non
sunt unitas anima est actu q(ui)ditata
et multa. et divisa ad multa
et diversa sec(undu)m eius intellectus est
q(uae) sunt actu multa sec(undu)m esse q(uo)d
sec(undu)m ea q(uae) h(ab)et in singularib(us) n(on) est ultimis
s(ed) potius p(ro)prietas particulares. Et q(ui)a ex
isto anima na(tura) n(on) habet q(uod) sit ultimis
nisi p(er) intentio(n)e ultimitatis anima de
intentio(n)e ultimitatis n(on) h(ab)et ea in re
bus singularibus s(ed) solu(m) in intellectu
q(uia) est ens formaliter p(er) operatio(n)e intellect(us)
q(uia) na(tura) non q(ui)d q(uod) sit ultimis sec(undu)m ea
q(uae) habet in singularibus ut in rebus s(ed) solu(m)
sec(undu)m esse q(uo)d h(ab)et in intellectu. Dicitur q(uod)
sed in ordine est s(e)c(un)da natura
ut essentia non q(ui)d ratio ultimitatis
nisi sec(undu)m esse q(uo)d h(ab)et in intellectu. Ista
c(on)clusio p(ro)b(atur) auctoritate p(hilosoph)i p(ri)mo p(hysicorum)
et dicentis q(uo)d ultimis est dum intelligit(ur)
singularia aut dum sentit(ur). Item auct(oritat)e
commentatoris sup(er) p(ri)mo de anima In
tellectus est q(ui) facit ultimitate(m) in re
bus intentio(n)e ultimitatis. Et patet
r(ati)o(n)e q(uia) anima de r(ati)o(n)e ultimis est com
tas ut ex dictis et unitas salte(m)
in alijs non q(ui)d n(on) q(uia) c(om)pl(e)ndis
nisi p(er) intellectum abstrahente(m) ipsam a ma
et a c(on)ditionibus individuantibus
et a supposito et c(om)parante ipsam ad singularia
individuis et tamen unum. Et idem modo
c(om)parando ip(s)am intentio(n)e ultimitatis forma(liter)
et intentio ultimitatis anima formalit(er)
natura habet q(uo)d sit ultimis na(tura) p(er) c(om)parat(ionem)

intencio attribuit. Tercia con-
clusio et ultima in ordine. Ista
vel essencia quantum intencio vniuersa-
lis secundum esse quod habet in intellec-
tu non quibus absolute. Sed pre-
latoz et comparatz ipsius per intelle-
ctum in singularibus est. Tercia intelligi-
tur contra illos qui vllg conclus
quod intencio vniuersalis est intencio
secunda. Prima vel tercia exponitur quia
absolute est concepta et intelle-
cta non prestat intencionem se-
cundam et preter tali absoluta intellectioni
formatur intencio secunda. Sed prima quia
secundum esse quod habet in intellectu ab-
solute non mereretur dici vniuersalis logi-
calis ut patet quia dicat vniuersalis metaphysica
sed in quantum ultra quod intellectum est
etiam comparatur ad singularia est vniuersalis logi-
ca. Secunda patet quia natura in se
accepta actu nec est vniuersalis metaphysica
nec logica. Tercia non est vniuersalis
actu intellecta nisi in quantum
actu absolute concepta est sed
est vniuersalis logica prout intellecta et
comparata ad singularia natura in quibus
est et ipsa natura absolute accepta et in se
est in potencia ad utrumque vniuersale scilicet metaphysicum
et logicum. Et quia utrumque ei sic accepte
accidit. Ex quibus patet quod eadem natura in re est
vniuersale logicum et metaphysicum ut habet. Prima
absolute accepta et intellecta est vniuersale metaphysicum
sed intellecta et comparata ad aliud est vniuersale logicum
sed utrumque in intellectu prius in se et absolute antequam
comparatur ad aliud patet ergo conclusio quia natura
secundum quod sit actu vniuersale metaphysicum formaliter in
intencione prima. Sed secundum quod sit actu vniuersale logicum
ab intencione secunda. Sed intencio prima precedit
secundam et ut est vniuersale metaphysicum prius se habet ut
est vniuersale logicum. Nota quod de natura in se accep-
ta nec est scientia nec cadit sub aliqua scientia nec
aliquid vere dicitur de ea nisi quod est de racione eius quia
si de ea esset scientia tunc diceret relacionem
ad aliud vel ad tunc cadit sub aliqua
sed ipsa in se accepta abstrahit non solum a quali-
cumque sed etiam ab aliquo ad quod comparatur. Nota
quomodo de natura in se et absolute accepta non
[illegible] quod est de racione eius [illegible]
[illegible] natura eius [illegible] ut [illegible]
[illegible] quod habet in aliis racio illius in quo est

sibi conveniunt ut accidens et formale et de ipsa per
accidens variatur ut accidit quia realiter variantur
de ipsa secundum esse quod habet in singularibus. Nota accidit
intencionale ut esse quod [illegible] sibi
conveniunt secundum esse quod habet in anima sed in intellectu. Et quamvis
omnia que conveniunt et accidunt suppositis singula-
ribus consequuntur dicuntur formaliter et accidentaliter naturae
secundum esse quod habet in aliis. Et hoc dicitur albus quod socrates
albus hoc dicitur in [illegible] calidus quia [illegible]
[illegible] quam non [illegible] dicitur sunt accidentia
sed tamen essencia sunt que est [illegible] quia sunt accidentia
propria insunt suppositis et individuis sicut [illegible]
principiis eius [illegible] consequuntur sicut per individua
insunt [illegible] accidencia propria [illegible] insunt
[illegible] et per [illegible] insunt individuis [illegible]
hoc est albus quod socrates est albus [illegible] socrates est risibilis
quia hoc est risibile non autem hoc est risibile quia socrates est risibilis.
Nota non natura accidencia sive conditiones rei naturalis habet
quadruplex esse sed etiam potest esse in suis principiis
et causis secundo in se tercio in suppositis [illegible]
ex [illegible] In principiis eius natura habet esse
virtuale. In se autem habet esse [illegible] aut
non naturale in suppositis vero esse formale
et naturale quia [illegible] in ultimo actu naturae
qui est esse et existere. Sed in intellectu habet esse
intencionale. Et quamvis eadem natura sit quae habet esse
in illis omnibus tamen ipsa ut habet esse in principiis
suis precedit se ipsam ut habet esse in se. Et ut
habet esse in se precedit se ipsam ut habet esse in
suppositis [illegible] ut natura ignis [illegible]
[illegible] habet esse in generante ignem prius in se et
in se prius quam in suppositis [illegible] in natura ut
et natura ut in se est nec est vniuersalis ut patet [illegible]
[illegible] nisi [illegible] in natura [illegible] non habet esse intencionale
sed vere reale et ultimo habet esse intencionale
in intellectu. Nota non dicitur aliquid dicitur [illegible]
esse dupliciter quia est de racione eius [illegible]
se dicitur esse [illegible] de racione [illegible]
secunda aliquid dicitur [illegible] alteri [illegible] quia de racione eius
non est [illegible] ut natura [illegible] se dicitur esse [illegible]
quia de racione eius est quod non [illegible]
[illegible] se dividi [illegible] non convenit [illegible]
de [illegible] se [illegible] in hoc [illegible]
nec [illegible] singularis. Ultima quod [illegible]
[illegible] se [illegible] convenit quia [illegible]
de [illegible] per [illegible] secundo [illegible]
[illegible] vniuersalis [illegible] non est in hoc singulari
quia de racione eius non est quod non sit in hoc [illegible]
Nota non quod aliquid esse abstractum [illegible] per [illegible]
intelligi [illegible] et [illegible] impossibile est naturam
et quiditatem esse abstractam a sensibilibus et conditionibus
individuantibus. Nota [illegible] et intellectu
[illegible] natura intellecta abstracta a suppositis a materia et conditionibus
individuantibus. Nota nondum [illegible] de
[illegible] intellectum in omnibus [illegible]
[illegible] alia [illegible] et illud quod impossibile
est [illegible] esse plus abstractum et plus [illegible]

sed tamen natura illa que fuit unita in principiis et causis fuit diversificata et multiplicata in principiatis causatis et effectibus. Sed universale quod est effectus intellectus quia intellectus est qui facit universalitatem in rebus est unum in multis et de aliis predicabile singularibus. Patet quod dicendo universale primo per prius quod intellectus qui est causa universalitatis in rebus est unum et potest esse unum in omnibus hominibus. Sed hic mathematicus commentatorem destruit libro tertio de anima et videtur quod male arguit commentator ex unitate universalis in rebus singularibus unitatem intellectus in omnibus hominibus quia ut hic patet ex dictis natura non habet quod sit universalis secundum esse quod habet in intellectu ab extra sed secundum esse quod habet in intellectu per comparationem ipsius nature ad singularia in quibus est tamquam unum in quo illa singularia conveniunt et sunt unum secundum quod est in hiis aliquid esse per se. Secundum vero esse [illegible] est volo secundum reputationem sic species intellectus que est naturalis [illegible] obiecti intellectus quo [illegible] intellectus intellectus [illegible] esse et vero comparative [illegible] intellectus particularis secundum esse est particularis. [illegible] quia quod recipitur ad modum recipientis recipitur secundo de anima

[illegible] omne receptum in particulari est particulare. Tamen illa species est universalis secundum reputationem [illegible] non est reputativa nature [illegible] non est [illegible] ut [illegible] conditionibus individuantibus. Sed species [illegible] non est reputativa ipsius secundum esse quod est abstracta et denudata a materia et a conditionibus eius [illegible] quia abstractio ipsius rei et nature a materia [illegible] materia que prius fuit potentia tamen universalis [illegible] actu universalis. Et quia sunt [illegible] potentia intelligibilis est actu [illegible]. Sed [illegible] tertio de anima quod non sit ponere intellectum agentem in anima potest intellectus [illegible] ut essentie et quiditates rerum que potentia sunt intelligibiles et universales in rebus [illegible] essent actu universales et intelligibiles. Et quod dicitur [illegible] quiditates et nature erant [illegible] actu abstracte secundum esse et vero a [illegible] ut plurimi dixerunt non oportet ponere intellectum agentem quia [illegible] ut potentia intelligibilia fiant actu intelligibilia et ut potentia universalia fiant actu universalia. [illegible] quiditates et essentie rerum essent actu abstracte essent actu intelligibiles et actu universales et tunc non oportet ponere intellectum agentem ~~quia [illegible] ut potentia intelligibilia~~ [illegible] ad operationem illam que est abstractio [illegible] non est ponere [illegible] ad operationem illam que est [illegible] ut dicit [illegible] tertio de anima. Sunt enim due operationes intellectus [illegible] abstractione et [illegible]. Prima enim competit ipsi intellectui agenti in ordine ad phantasmata. Secunda competit sibi in ordine ad intellectum possibilem que [illegible] operationem ipsius intellectus manet in ipsa anima ipsa separata a corpore. Sed non fit [illegible] operatione [illegible]

Et quia nature quanto [illegible] hic tertio solvit unam obiectionem que possit fieri contra prius dicta ex quo natura secundum se accepta est illud quod predicatur de pluribus et in individuis [illegible] natura [illegible] predicatur de [illegible] generis speciei ut dicit [illegible]. Et cum quando quod predicatur de pluribus predicatur de aliis de quibus predicatur per primam [illegible] ampliationem [illegible] sequitur quod universale vere attribuitur individuis et vere predicatur de eo ut sic arguendo Sortes est homo et homo est species ergo Sortes est species. Hoc autem solvit hic. Et videtur quod si natura et essentia secundum se competit universalis [illegible] secundum esse quod [illegible] in Sorte ut nature [illegible] necesse esset dicere quod sit universale vere attribuitur nature et essentie et sic esset vere attribuere Sorti. Sed quia ut ex dictis patet natura et essentia in se [illegible] in singularibus est non competit universalitas [illegible] non oportet quod si intentio universalitatis attribuitur essentie et quiditati quod ideo vere attribuatur Sorti omnibus suppositis participantibus illam naturam et quiditatem. Et [illegible] aut quamvis [illegible] quod omne illud quod secundum se et per se inest superiori inest etiam omnibus inferioribus contentis sub eo. Sed non [illegible] quod omne illud quod inest per accidens superiori inesse inferiori ut animali accidit esse [illegible] aut [illegible] quod [illegible]. Sed quod per se secundum se et essentie inest animali etiam convenit [illegible] et aliis suis inferioribus. Et ideo sic arguendo Sortes est homo et homo est species ergo Sortes est species committitur fallacia accidentis ut etiam [illegible] quia quod dicitur Sortes est homo [illegible] homo secundum se et absolute vel secundum esse quod habet in Sorte. Sed cum dicitur homo est species [illegible] per naturam ut est in intellectu vel ab extra sed per comparationem ad singularia [illegible]

Et tamen predicatum convenit [illegible] hic tertio ostendit quomodo se habet predicatum ad universale et quod predicatum per se convenit cum universali in quantum universale est. Quia predicatum per se in dicendo universale diffinitur [illegible] que [illegible] que per se convenit diffinito quia illa que sunt de ratione illorum non est aliqua neque diffinitio [illegible] que non est quod [illegible] per se [illegible] ut dicit actu. Et non convenit universali secundum partem [illegible] ut dicit [illegible] predicari per se convenit universali non quidem per se primo per se [illegible] quo illud per se inest quod est de essentia et [illegible] inest. Sed [illegible] per se inest speciei quod tamen est [illegible] ratione speciei. Sed est etiam notandum quod [illegible] adiuvat dicere potest [illegible] ut est [illegible] de subiecto [illegible] et non [illegible] et [illegible] in [illegible] ut est unum in alio et [illegible] predicata [illegible] de [illegible] dici et ad [illegible] requiritur primo quod sit forma secundo quod sit forma totius. Tertio quod sit forma totius per modum totius de se [illegible]. Notandum: Hoc quere infra parte libri [illegible]

Item

Expeditis duabus
partibus moralis
philosophie restat nunc
dicere de parte tertia
Et ultima eiusdem. Et con-
tinet tamen liber pollliticorum cuius
subiectum est communitas civilis. Alii autem as-
signant pro subiecto civitatem sive civitate.
Et illa inter opiniones alias appetit
formaliter. Alia non subiecta plus as-
signata pertinet per pro subiecto dummodo
considerata fuerint ad civitatem. Unde
prout ponitur ingratitude tunc intendit
materias huius scientie propria ac passio
huius scientie datur intelligi a philosopho in tertio
primo huius primi. Et est illa habere
sufficientiam de per se ad vitam humanam
necessaria. Dicitur non tamen per se quod pravi-
dens etiam aliis convenit puta
villis et castris. Et civitas ut est
assignata subiectum non tamen materialiter
pro aggregato ex domibus compositis ex lapi-
dibus et lignis defendentibus
nos a caumatibus et ymbribus. Unde
de edifficatione illius civitatis non perfecta
consideratio. Dicitur et capi formaliter pro
communitate hominum taliter aggregata ex per-
bulis domibus inhabitantium. Re-
scitum quod liber iste tractat pollliticorum
in se continet octo libros partiales
in quorum primo determinat de principiis
civitatis que sunt dominus servus vir et
masculus. Et de vita rustica et de do-
mino et servo. In secundo de variis de opinionibus
et erroribus circa communitatem civitatis. In
tertio determinat de principe civitatis. In
quarto determinat de diversitate
morum vivendi. Et in variis civitatibus.
In quinto determinat de modo construendi
civitates non per expugnationem ut
pro multorum fractionem sed per leges ci-
vitatis. In sexto determinat de in-
structione seu constructione dominum civitatis.
Et etiam de eiusdem restauratione.
In septimo de felicitate civitatis. In
octavo determinat de disciplina
puerorum. Et hoc non est nisi ad principa-
lissime considerata in hac scientia

ut sciant convenire ad subditos eiusdem et
facilius erit tribuere. Secundum notabile
positum per quod etiam amovetur ig-
norantia negativa. Dicitur huius libri
secundo scitum quod in pluribus huius libri
ponitur trium communitates prima vocatur
regalis et est secundum quam principans
aliis communitatibus principatur et regit communitatem
secundum propria industriam. Unde et sub-
ditus legibus illius civitatis et tunc
de communitate civitatis. Secunda dicitur dispo-
tica et est principatus solum domini et servi
non habendo respectu ad alia. Tertia
est in bono opinatur quod est communitas principatus
et filiorum patris dicitur dispotica secundum vero
non est quod nec. Quarta dicitur yconomica que
consistit in regimine unius totius familie
scilicet filiorum uxorum et suorum et princip-
ans illius communitatis vocatur yconomus et
paterfamilias. Et quare secundum illam communita-
tum communitas in bona probatur ordinari in
quod optimum. Quarto scitum quod pluribus
in hoc philosophus tertio probat primum quod
civitas est quod optimum. Secundum quod est quod
naturale. Tertium quod vivere civiliter est bonum
naturale. Primum patet quia communitas optima est
quod optimum. Unde et est civitas et bonum
patet quia finis est complementum omnium bo-
norum communitatum est optimus sed civitas est
huiusmodi. Igitur ergo antecedens patet quia finis est me-
lior ordinatis in finem. Secundo probat maior
bonum patet quia finis sit civitatis sit
propter studia propter felicitatem et bene vivere
et propter multa alia bona et propter
ut. Secundo probatur sic quia omnes partes
civitatis tam proxima quam remote civitatis
sunt naturales et ipsa civitas est finis
omnium naturalium communitatum et ad bonum
sed bonum patet de partibus proximis. Unde
viri scilicet est naturalis scilicet et domus
ex eis que sunt consueta in habitan-
tium. Remota patet quia in ea omnes
communitates existentes sunt naturales.
Et ille communitates a civitate consuetam
ut est de communitate viri et femine que
est naturalis. Etiam probabitur de communitate
servi et domini. Sed postea probabitur.
Quarto scitum quod pluribus in hoc

primo sic describit domum domus
et civitas secundum naturam constituta in omnem
diem et insinuat descriptionem domus
non tamen materialiter sed formaliter scilicet
quod communitas hominum constituentium do-
mum. Et in ea huiusmodi civitas ponitur
propterea. Secundo dicit secundum naturam constituta
ad innuendum quod talis civitas sit com-
naturalis eo quod constituitur ex communitatibus
aliquibus que sunt naturales ut infra
probabit. Tertio dicit in omnem diem propter
ministerium scilicet quod operationes actiones
que ab hominibus communitatis exercentur
exercentur sunt duplices que cottidi-
ane ut edere potare calefieri tempore fri-
gido etc. Alie sunt non cottidiane
quas non oportet cottidie exercere. Et
ille adhuc sunt duplices que ut raro
fiunt ut instare primaria communimo-
nys. Alie autem frequenter exercentur
ut emere victualia in foro etc. Non
ad innuendum quod communitas que constituit
domum ordinetur in operationes cotti-
dianas inhabitacionem ideo dicit ipse
in omnem diem id est in actiones cottidianas
Ideoque secundum poeta quedam ipsos
nominat philosophus inlhor primo isti
qui sunt in una domo vocantur
homocapnos id est qui eodem igne ut
foco utentes. Alii nominant eos
omnasios id est simul comedentes et bi-
bentes et hoc omnia patet in textu
Tertio secundum quod tres sunt combinationes
combinationem constituentes que est domus
prima combinatio viri et femine
secunda servi et domini et ista tamen dicitur
alysolui asexu. Tertia combinatio est
patris et filii. Prima combinatio est con-
stituta propter generationem secunda propter
generationis conservationem et salutem con-
servationem. Tertiam combinationem plus
ascribit poeta. Deptio sreuk
quod philosophus inlhor phemis dicitur operum
quorum dicens quod barbari existentes
grossi in corpore non vigentes pru-
dentia excogitatione animorum et subtili
ymaginatione dicuntur servi et fe-
mine in communitate domus non diff-

Hic specifice secundum idem esse. Contra illos philosophus
reprehendit dicens femina et servus
in communitate domus dicunt esse et conser-
vari quod dominatur addivisa officia
Contra eum ad laborem inter cum
ad communitatem. Et subdit alia officia
viri et mulieris convenientia. Dicens
viri dicitur custodire ea que sunt extra
domum et ea procurare femine vero
ea que in domo sunt et privata cu-
stodire. Octavo secundum quod in tra
ponit differentiam inter servum naturalem et domi-
num naturalem. Isti enim sunt naturaliter
domini qui in mente sunt subtiles ad ex-
cogitandum providentia saluti et nocumenta
eius prospicientes non tamen volentes
operibus adimplere excogitata impi-
strium prosperorum et consumare non
novum. Isti autem sunt naturaliter servi
qui robusti sunt in corpore deficientes in
mente desertum id est in subtili excogi-
tatione. Nono secundum quod tertium probavit
abarcsle plura sit na vile scilicet
naturalem communitate et in communitate
optima et huiusmodi naturale sed vivere
inducit et tunc homo modo in quo
non secundum hoc potest exdicitur. Eustus
philosophus infert contra duo primum
ut sunt autoritates famose primum hoc
et at pollitici naturaliter et civile
primum homo incivilis secundum naturam non
secundum fortunam peravus et aut melius
quam homo. Dicit tamen huiusmodi
tamen et advertendum quod dupliciter
homo dicitur incivilis. Primo secundum
fortunam et talis est homo pauper non
valens inhitare civitatem propter
nimiorum carentiam. Alii sunt in-
civiles secundum naturam ut illi qui non
habent notabilem inclinationem ad
communitatem civium ut aliquarum
communitatum. Et isti inciviles aut
sunt meliores quam homo eo quod non
appetunt sufficientiam et naturam ad
vitam humanam sed extra habent.
Aut sunt pessimi. Contra non primum
secundum. Contra non primum probat
plus per homerum poeta dicentem

ho inimicus maledictus illegalis et
insocialis et belli affirmator. Dicitur
enim de eo primo quod sit illegalis quia
non subditur legibus sed vivit sine
lege. Secundo quod sit insocialis quia non
vult aliis hominibus associari. Secundo
quod sit inimicabilis et vivit sine more.
Tertio quod sit belli affirmator quia numquam
non dicit causam cum hominibus.

Tertio libro primo huius primum plus determinatur de naturalitate civitatis et de nobilitate vite civilis. Et primo
ostendit quod vita civilis inest homini
naturalis quod sic probat. Natura homini
inest naturaliter quod sit sociale
et civile. Ex quo inest ei naturaliter
instrumentum quo maxime acquiritur
civilitas et socialitas. Et
secundo dicit quod homo est primo per quem
homo dirigitur magis ad honestatem
quam aliqua. Et plus
in hoc capitulo insinuat hanc
conclusionem. Civitas est prior do-
mo quia sic probat. Natura inte-
gra civitatem intendit domum
et non econtra. Est in summa quod
dicitur esse aliquid prius alio dupliciter.
Uno modo generatione et sic est prius
quam civitas. Secundo perfectione
et civitas est prior domo in per-
fectione. Et sic intendit conclusio.
Unde plus in fine huius capituli
tertia insinuat particulam primum homo
quod non est pars civitatis aut deus
aut bestia. Et ex illo elicit
conclusionem omnibus homo soli-
tarius aut deus est aut bestia.
Deus vel divinus quia ea quae non
curat hominibus bestia vel tur-
pissimus eo quod propter suam vili-
tatem non potest hominibus communicare.
Secundum Commentatorem qui primo insti-
tuit civitatem fuit causa ma-
xima bonorum in hominibus patet

quia fuit causa virtutum et felicitatis
hominum totius multitudinis ut ad-
secundum Commentatorem homo se-
paratus a lege et iustitia pessimum ani-
mal aut secundum legibus et vir-
tutibus optimum animal. Primum patet quia
homo sic se habens plus potest nocere
quam aliud animal. Prima est ra-
tio sibi per quam magis potest quam
alia animalia imprimenda. Et homo
sine virtutibus et legibus non potest
compescere passiones. Secunda est
concupiscibilis per quam excedit in
edendo et in venereis appete-
do et delectando. Tertia est
rationalitas per quam plus po-
test quam animal in exquisi-
tione et excogitatione malorum.
Et subdit homo civilis sine
lege et velocissimum animal
et in venerea et voracitate
pessimum. Advertendum autem hoc
melius huius capituli erunt duo
dubia. **Dubitatur primo**
utrum vita civilis sit quod
optimum. Et videtur quod non quia non
optimum et in omnibus patet
vita civilis et huius dicitur patet
quia nullum optimum comparatur
secundum viciosum. Ad oppositum patet quia in-
tiva est vita homo quasi omnia
continentur. Quod pro tertio
plus in hoc primo capitulo ponit
conclusionem sic quod civitas sic
describitur. Est domorum plura-
litas praediis ac possessionibus
habundans ad sufficientiam vite
habendum composita. In hac descriptione
primo tangitur causa efficiens
civitatis cum dicitur domorum pluralitas.
Secundo subiungitur causa finalis
cum dicitur ad habundantiam sufficientiam.
Tertio causa materialis cum dicitur
domorum. Quarto causa formalis
cum dicitur praediis et possessionibus.
Natura rei sicut forma hominis
quae et ea formam dat
esse homini sic praedia et possessiones

dant hominem bene esse et hec
vitam Ro̅ sciendum quod duplex
est vita ciuilis quedam communiter
dicta scilicet quam contingit viuere
non in maximis peccatis sed in paru-
is Alio̅ contingit proprie viuere
ciuiliter et est viuere inter homines
sine peccato Ro̅ sciendum quod dupliciter
est optimum quoddam formaliter
et simpliciter et est quo nichil est
melius et optimum quo est aliud e
melius ut deus Alio̅ scilicet
quid quod est bonum secundum tertium
modum et aliud et eo nichil est me-
lius et sic plura sunt cause op-
tima Ex hoc Re̅ conclusiue
probatas conclusiones prima aliquibus
hominibus viuere ciuiliter non est
optimum Patet duplex primo sic
na quecumque nesciunt modum
viuendi ciuiliter illis non est
optimum ciuiliter viuere sed multi
sunt homines quibus est ignotum
ciuiliter viuere Ro̅ patet quia si
sit inter homines ciuiliter viuere
viuentes stetes non in hominibus
in quibus ciuiliter viuere etc in-
liberalibus hominum Re̅ conclusio
viuere ciuiliter omnino possibile est
optimum patet nam vita sufficientissi-
ma ciuilis hominum possibile est optima
Et etiam est vita ciuilis patet quia
in ciuitate enim reperiuntur que
requiruntur ad vitam humane nature
Ro̅ patet quia vita scilicet cui bene
hominum de possibile est optima et-
tas est vita ciuilis Ro̅ patet nam
finis est optimum ipsum est optimum
sed finis vite ciuilis est quid op-
timum a or patet 3o topicorum cuius
finis bonum est ipsum quoque bonum
Et est et finis optimum ipsum est
optimum et ita quod sic simpliciter
ad simpliciter ita etc magis ad
magis et maximum ad maxima
Ad ista patet in dubium est verum
Ad ista conclusio est in textum

Ad dicitur in oppositum dicitur quod de par-
tibus vita ciuilis non est quid
optimum etc sic dicitur auctoritas philosophi:
icis est quod sed in se sunt bone sed
earum abusus reddit eos malas
Etiam vero permittuntur a quia a mala
ut si usura et huiusmodi quia
si non permitterent principantes ti-
meret magis malum euenire co-
muitati Dubitatur Ro̅
Vtrum vita ciuilis insit hominum
a natura hec in est omni hominum
Et videtur quod non quia quedam in est homini
a natura hoc inest omni homini sed vita
ciuilis non inest omni hominum quia
multi sunt homines qui non ciuiliter
viuunt a or patet quia non videtur ratio
quare aliquid insit alicui hominum
naturaliter et alicui non Ro̅ quod
est ab hominibus inuentum non inest
hominum a natura sed vita ciuilis est ab ho-
minibus inuenta et etc a or patet quia
id quod inuenitur ab hominibus hoc
inuenitur per experientia artem
Omnis ars non inest hominum a natura
a or patet quia aliqui inuenerunt
esse ciuitates et non semper fuerit
Oppositum vult philosophus in hoc primo
capitulo et quod sciendum quod a natura
dicitur tribus modis Primo a natiuitate
et sic viuere inest hominum a natura
Secundo a natura id est a nacione Ro̅
a natura id est a naturali inclinatione
ut dispositione Ro̅ sciendum quod
aliquid dupliciter dicitur inesse hominum
a natura primo quo ad actum
quo ipse sit quomodo ad inuicem
sicut ei facit etc risibilitas in est
hominum a natura Alia homo habet potentiam
etiam acquirendi prima Ex hijs
dicitur responsiue ad conclusionem vita
ciuilis non inest hominum a natura
quo ad actum patet quia homo ciuilis
se solo non potest vitam ciuilem facere
et contra est extremus ancus patet quia
ciuiliter viuere est virtuose viuere
virtuose viuere viuere non in est homini

a natura illo modo Respondeo conclusio
vita civilis inest homini a natura
secundum ponentes patet 2a primo inquo-
tum est aliqua natura que sit determinata
exercere operationes suas perveniunt
ad actum vite civilis in illo propor-
tionaliter vita civilis est a natura
secundum in homine sunt huiusmodi igitur ei vita
civilis secundum ponentes inest a natura
antecedens non sed verum probatur patet quia in homine
est natura rationalis que si debet operari propter le
ad quod est determinata exercere perve-
niunt ad actum vite civilis scilicet ad bene
et feliciter vivere eo quod talis est actus
vite civilis Secundo patet quia cuiuscumque inest
instrumentum proprium vite civilis a natura
isti inest vita civilis sed homini homini
inest igitur antecedens nota quia instrumentum
proprium non est sermo instrumentum
verum probatur patet quia homini inest sermo a
natura et est tale instrumentum ut
expedit 3o patet sicut est de aliis be-
stiis ita etiam de hominibus secundum bestiis
perpendentes similitudinem inest vita
civilis et ad illam inclinatur ut
de civibus igitur etc. Patet igitur patet quod dubi-
um est verum ad sensum conclusionis
2e intellectum Ad rationes dicitur
ad primam antecedens distinguitur ut
intelligatur quod inest a natura secundum actum
et est verum et vita civilis non in-
est a natura Si aut intelligitur de natura
secundum ponentes etc. est falsa Ad 2am
negatur antecedens intelligendo eam dicere
a natura secundum ponentes quia artes sunt
inventa ab hominibus et intellectus
insunt hominibus a natura secundum
potentiam ut natura verum probatur patet
quia vita civilis consistit in feli-
citer et bene vivere modo taliter
vivere non pervenit originaliter ab
hominibus

Liber 10

Tractatus 2o in quo inve-
stigit distinctionem specierum
ostendens prius esse
determinandum de domo Nam

de partibus prior est speculatio sicut
partes toto igitur etc. 2 sumitur quedam
in principio quam in principio dicta sunt
narrando cum hoc duas opiniones
quas improbavit Quarum prima
dixerit quod id esse regere sicut
proprium et civitatem i. id est prin-
cipatus dispositus et regnat cuius
opponitur prius supra Secunda opinio dixit
quod nullus esset servus naturaliter ut
dominus quod opponitur similiter consilium est
supra Unica aut parte huius capituli
philosophus ostendit quid sit organum
non sit describit Est enim ada-
quod officium corporis animati ordina-
tum a natura Et illud adio desumitur
adponendum generis indicans servum Secundum
3o sunt divisiones organi Unum
organorum aliud animatum aliud in-
animatum Secunda organorum aliud ani-
matum quoddam immediatum Secunda orga-
norum quoddam est coniunctum ut pes quoddam
non coniunctum ut non pes Deinde postea
philosophus ponit distinctionem quod de utroque
est hoc quid est homo servus qui habet
potestatem faciendi et dimittendi
quicquid vero alterius gratia est cum hoc non
concreditur Exponit igitur philosophus dicens
concludit servum sic esse Est organum
animatum activum separatum et homo
alterius existens Et hec dicit insuper
quod qui est servus ipsius non est vere servus
ad evidentiam aut antecedens huius
capituli erunt duo dubia Primum

Dubium Utrum servus sit homo
videtur quod non quia nullus homo est alterius
homo igitur prima pars ad eius declarationem
Secunda nullus equus est alterius equus
igitur a simili nullus homo est alterius homo Secunda
pars patet quia omnis homo est homo proprie
igitur omnis homo est homo sui ipsius igitur
est quia illa videntur simul Respondeo
servus non igitur dicitur hominis qua-
tenus homo est aut naturaliter polliticum
et civile servus aut non est naturaliter polliticum
aut Ex quo non est aptum ad participandum
civitatem ut consiliarius Oppositum
patet quia servus est aut rationale igitur est homo

et quia adiecit ad diffinitionem. Distinc-
tione secunda quod triplex est servus, scilicet naturalis
voluntarius et violentus. Naturalis de-
ficit in usu rationis et aptus est ad labo-
rem ut isti qui habent grossos spiritus.
Violentus est homo qui per vim coactus
ad subiciendum et talis non a voluntate
neque a natura est servus ut sepe
in bellis contingit. Sed voluntarius
est homo alteri ex voluntate subditus
non coactus secundum naturam servus et sic
omnis religiosus est servus sui maioris
et filius servus patris. Tertio secunda quod
triplex est homo scilicet philosophicus
et de quo sit. Est autem rationale morale
et theologicus id est secundum theologos
consideratus. Tertio politicus. Respondetur quod sic
describitur. Est autem mortale civium
civitatem aptum perficere. Tertio describitur. Est
autem naturaliter politicum et civile. Ex
hiis dicitur. Respondetur per tres conclusiones
Prima quia licet servus est homo tam phi-
losophice quam theologice loquendo patet
ex notis. Secunda nullus servus naturalis
est politicus homo sed servus voluntarius
violentus est politicus homo. Probatur
primum patet quia nullus servus est aptus
ad participandum iudicative aut con-
siliative. Respondetur primum patet quia talis homo
aptus est et debet civiles faciendi.
Et intelligitur conclusio de servo non impe-
dito. Tertia conclusio nullus servus volun-
tarius aut violentus est actu homo
politicus patet quia non participat
iudicative aut consiliative. Sed tunc
quod dubium sit verum utrum homo politi-
cus. Sed ad rationes ad primam dicitur
nunc assumptum [illegible]
negatur consequentia. Et secundo dicitur
est quia equus est agens naturale non
liberum homo autem est rationale et
liberum. Et sic patet esse servum
contra ut alterius contra equus autem
non. Ad secundam dicitur quod ipsa

probat quod servus non sit homo politicus
et liber et verum. **Dubitatur**
secundo. Utrum aliquis sit servus
natura. Et videtur quod non quia omnes
homines sunt equales natura
ut ergo omnes sunt servi ut omnes
liberi et hoc auctoritate patet primo
[illegible] dicentis natura humana mater
est ancilla. Oppositum vult philosophus in hoc
secundo capitulo et tertio. Conclusione secunda quod
triplex est natura scilicet substantialis accidentalis
innata et accidentalis acquisita. Substantialis
est materia et forma. Innata est qua-
litas que consequitur qualitatem
rei nativitatem. Acquisita est que post
esse completum rei acquiritur. Ex hoc
dicitur per tres conclusiones. Prima
secundum naturam substantie nullus homo a natura
est servus aut dominus ut patet per rationes ante oppositum.
Secunda conclusio quantum ad naturam accidentalem
innatam nullus homo est servus aut
dominus sed in actu natura quantum sit est
servus aut actu regit aut actu regitur
sed nullus homo quo ad naturam accidentalem
innatam regit aut regitur quia omnes
sic sunt equales. Tertia conclusio
quantum ad naturam accidentalem acquisitam
aliquis est naturaliter servus aut dominus
patet quia in nativitate sunt dispositi
naturales accidentales quas consequuntur
sunt domini ille secundum naturam accidentalem
et potentialem innatam est dominus sic
etiam acquiritur de servo. Modo aliquis
est homo cui contingit per naturam aut secundum
[illegible]. Ex tertia conclusione infertur aliquis
quantum ad naturam acquisitam a natura est
dominus ut servus patet quia habundat
bonis in anima et deficit in corpore
ille est dominus a natura. Et quod contrario se
habet est servus simpliciter a natura. Sed aliquis
habundat in bonis anime et corporis
non. Sed tunc patet quod dubium est verum
ad secundum huius conclusionis [illegible]
Ad rationes dicitur quod probant conclusionem primam

et tm de illo 2°

Nota lo 3° phus determinat de naturalitate servi ponendo hanc conclusionem

Aliquis a na est servus. Et dr quod hoc non est difficile vide. Ra hoc rac et inductione. Pt ondi Ratione sic dispositiones servi et dni sunt a natiuitate et aliquis secundum dispositiones convenientes domini est a na dnus. Et aliquis secundum dispositiones servi est servus. Inductione sic Na a na videmus quod aliqui vivunt secundum sensualitatem et illi a na sunt servi. Ratio conclusionis quia in aia lo est ista melior et principatus hominis super hominem quam super bestias. 2o quia principatus hominis melius operatur excercet in hoie quam in bestiis. 1o ut 3 quia plura absurda. Ratio conclusionis quia i nulli itex tu et illa Dnom ope nali nre est esse enim principans et subiectum. hoc probat inductive et sic Nota in musica est aliquod principans et subiectum ut tenor et discantus. Ratio quia in homine bn recto ratio est principans et sensus subiectum. Ex hoc elicitur auctoritas secundum hom pestilentium et pervers qui sunt contrarii dnatur aia. Ratio 2a inductio in animalibus brutis in animalibus brutis alia mansuetudinata sunt dignioria silvestribus. Quarta inductio quia aliquis a na est femina et aliquis masculus. Prohoc tn in fine huius ca li ponit conditiones servi et dni quarum sunt quattuor prima servus differt a dno sicut bestia ab homine et sicut corpus ab hoie. ara. Ratio 2a servus hz corpus utile ad laborem quod fortia ossa. 3o servus tm hz de ratione quod sensualibus passionibus pt resistere ne dm sua inte fiunt. Nota

servus adiuvet i natiuitate. Concludit 2 phus quod na facit dnum servum et dnorum expedire.

Nota lo quarto phus determinat de non naturalibus servis scilicet de violenta servitute ad evidentiam huius capli ante ponit dubium. Utrum iustum sit in bello superatos servire superantibus. Et rt quod non na nullus na liberum iustum est servire si aliquis superatus in bello est na liber. Item Ar dustu et rebelles servire vituosis si superati in bellis sunt hic madi et In Rnsione sm quod dubius sunt superati quod simpr et a na. Alii secundum quid ut superati in bello. Ro sm quod duplicitate aliqui sunt ingeniosi quidam sim et secundum naz ut hij qui vivunt secundum rectam rationem. Alij sedm quid ut nati ex ambobus parentibus nobilibus. Ro sm quod duplex est bellum scilicet iustum et iniustum. Ex hijs dr quod iustum est in bello iusto superatos servire superantibus prout probat omnis. Et iniustum est in iniusto bello superatos superantibus. Et hoc probat totum an oppositum.

Nota lo quinto phus determinat de naturalibus possessionibus ondendo quod yconomica differt ab pecuniativa quia yconomica est industria acquisitorum usiva. Sed pecuniativa est industria acquirendi. Ro sm quod duplex est possessio scilicet naturalis et artificialis. Naturalis sine qua homo non pt vivere ut possessio ciborum. Artificialis possessio ut possessio pecuniarum. Et dicitur artificialis quia ab arte

homis & prudentia z i venta
Arpte 2a huius di ostendit
triplices esse homines d posse-
ssionibus naturalibus viventes qd
quidam enim vivunt d aialibus dom-
esticis quidam d silvestribus siue
arboribus siue d aialibus Et isti
sunt adhuc triplices scilicet pdatiui
& raptores piscatiui & venatiui
& omes illos coparat adm ura
onis ru hor plantas esse facts
ppter homines Insinuans ruit
q industria nalis possessionis
acquisitiua e ps yconomice & polli-
tice Ad euidenciam aut melioris
huius capituli sit Primum du-
bium tale Utrum omnia sunt ppter
homem ordinata Et vr q non
nam deus & intelligencie no sunt
ppter homem ordinate Alias deus
no esset sui ipsius gra q z fam
2o aialia venenosa & reptilia
no sunt ppter homem ordinata
eo q homo nullum pfectum capit
ab eis Oppositum dr per ph-
ilosophum primo tal quinto Respondeo
scdm q triplicia sunt videlicet q
pfectiora homine ut deus & intelligencie
Secundo eque pfecta ut unus ho
respectu alterius Tercio imp-
fectiora ut bestie & alia 2o
notandum q aliquid ut homo ad 2a
primo ad fruendum i adpficiendum
aliquid ut ordinatur ut deus
& intelligencie aia hominis 2o
ad utendum i ad faciendum et agendum
ut bestie 3o ad utrumque Et
unus ho vz alter Ex hijs dicitur
in sue q omnia entia sunt ord-
inata ppter homem Primo ut
ho per ea pficiatur & ordinet
ut sunt eque pfecta essenciar
& unum ordinatur ppter aliud
ut sunt minus pfecta & ordinatur
ppter homem Secundo ad roes
Ad prima distinguitur de fine
nota le qui ut negr simp-

Ad pbacionem dicitur q maior z vera
ad illum sensum nullum sensitur supius
z ad infius ordinatum sit q infius
no possit agere insupius ut psupius
agere tamen presumeretur in quo
stat q supius vz in fiori ad dirigend
& pficiendo ipm Ad 2am dicit
q aliqua alia reptilia valent
hominem ad operaciones & dieciones
hominis qr exinde fiunt sibi operaciones
ut tiriaca & silia

Tercia lectio sexto phi determinat de possessione artificiali scilicet de pecuniatiua

Ostendens autem huius
rei duplicem esse usum scilicet ppium
& alienum Et hoc exemplificavit
de calciamento 2o ostendit q mlho
ra lo ponitur duplex raco quare
campsoria sit inventa Primo
ppter neccitate 2o ppter lucrum
Et subdit d possessione pe-
cuniativa q ipsa z pinqua nali
possessione Ex quo ortum habz
ex naturalibus possessionibus Dis-
tinguit etiam modos possessionis
artificiales 3s Primus z comutacio
rei nalis ptem naturali ut
vinum pro oleo 2o z rei nalis
pnumismate comutacio & talis
modus ppter distanciam locorum
z in venta 3us mag fuit ppter
nummismata i numismata pmutacio
Circa ptem huius capli sunt
errores circa numismata Primus
fuit q aliqui dixerunt q max-
ime pecunie essent divicie q
sic probabant Nam ipsa pecunie
omnia habent Contra hos ponit
philosophus illorum conclusionem dicens pe-
cunias maxime scdm esse diviti-
as esse d racionem quod probat
duabus racionibus Prima numismata
z adulteratorem transmutata le civi-
litatem Nam aliqua moneta

inecto territorio soluit adipsy
et per aliquod no Ra eo na
habitis inopia homo fame
possit mori et per ipm inte
ficere ut declarat per exem
na fuit quidam nomine Mida
hic quod ore applicabat mox
i aurum transmutabat et sic tamen
fame interiit Quius error fuit
quod aliqui dixerunt maxiam
artem yconomi debet esse arta
diuitias Contra quos ponit
hanc qualiter iniit circa yconom
mi non debet esse circa thesauru
numismatum patet quia passiones
sunt principaliter Quarta pte pri
phus ostendit dicta inter yco
nomia et pecuniatiuam Et mouetur
quoddam dubium tale quare enim
medicinalis ars non sit pars yco
nomice cum in ea bene defuit
adyconomica sit pecuniatiua
Ad hoc dicitur quod plus spectat
adyconomum considerare de pe
cuniatiua quam de medicinali
quia pecuniaria ut sequitur
et sibi necessaria sed medicinat ut
rarior Ad euidentiam autem meli
orem huius capituli quaerendo mouentur
dubia **Primum dubium**
Utrum inter omnes industrias uiue
di agricultura sit prima Et dicitur
quod non Ratio nam militaris industria
prior et eo quod ipsa et propter defen
de bonum commune et conatiua
Ergo agricultura et propter bonum
priuatum et sunt 1a Oppositum
vltra phus in hoc capitulo
in conclusione Omnium quod pri cap
tripliciter Primo quia magis sit
necessarium 2o sit perfectissim
3o sicut potentissima primo
tactus dicitur esse primus sensuum
2o visus dicitur perfectior sensuum Ex
dictis Responsio quod capiendo
primum primo tunc agricultura
est prima inter omnes industri
as viuendi quia ipsa circa

certas est magis necessaria Et omnium
uictualium acquisitiua Secundo
primum 2o sacerdotalis est prima
3o autem modo capiendo primum tunc
militaris est prima Ad rationem dicitur
negando consequentiam quod stat bene plura
esse prima primum equiuoce **Se
cundum** Utrum numismata sit
necessarium Et uidetur quod non quod sine eo
homo potest uiuere 2o quia est instru
mentum peccandi et non est necessarium
Oppositum uult philosophus in hoc capitulo
Ad hoc dicitur Responsio quod no
est numismata necessarium simpliciter sed
secundum quid quia necessarium est 1 in
strumentum utile ut sustentatur Ratio
per pecuniam vita humana et homo
nicia ut vita conseruetur Et pro
prie soluuntur rationes **Dubium 3o**
Utrum ad yconomiam spectat pecunia
tiua Et uidetur quod non si enim sit
et sequitur quod pecuniatiuum esset
nobilius non pecuniatiuus sed fal
la patet Ratio qui facit id quod
requiritur ad illud ille nobilior quam
ipse qui hoc non facit Modo non
pecuniatiuus yconomus hoc non facit
Oppositum uult philosophus in hoc capitulo
Conclusio Omnium quod quedam est
possessio yconomi naturalis que
secundum se curatur vite humane
necessariis ut cibus et potus Alia est
artificialis quam secundum institutionem
et non secundum naturam curatur
ut pecunia 2o secundum quod est
aliqua possessio mixta scilicet
partim naturalis et partim humanalis
artificialis ut possessio lignorum
Ex hiis dicitur Responsio quod ad yco
nomum et ad politicam spec
tat pecunia patet ad quos cumque
spectat quaerere uite necessaria ad
illos spectat pecunia quod cum
non uidetur bene posse acquiri sine
alia modo sit et de patet Ad rationem
contra illa indiffinita quia stare

pecuniarum bene uti pecuniis et
cum hoc sit tunc finis et cum
Contra cum assumitur consimiliter negetur
sequela et deus quia qui liberaliter
pecuniatur facit quod ad ipsum
sequitur alias partes male uti
pecunia **Dubitatur secundo**
An yconomus debet in infinitum pecuniari et videtur quod sic Ratio quia debet
artifex potest in infinitum opus suum
augmentare sed yconomus et huius
in ipso Contra si non staret oppositum quo
quo numquam aut mensuram ad quam
debet pecuniari si dicitur ad mille
marcas tunc pono quod yconomus
generet plures filios et sit plurimis
indigebit Et sic debet ipsum ultra
pecuniari Oppositum et philosophus
in textu Pro decisione Nota
quod dicitur pecuniatur secundo
tu videtur ut tu quis lucratur
cum ratione recta Nota absque
usura Et de primo intellectus
dubium Ex hijs dicitur sunt
tres conclusiones Prima non aliquis
liberaliter yconomo simpliciter est pecuniandum patet quia pecunia attribuitur
penes plures homines yconomus
in sed aliquis habet plures sibi subditos et aliquis paucos et sibi
hoc debet pecuniari Secunda conclusio
yconomus non debet pecuniari in infinitum cum ille labor esset frustra
cum eius fine quia qui non posset
Tertia conclusio in infinitum restat
yconomo yconomo in infinitum
debet pecuniari patet quia pecunia pecuniatio debet proportionari subditis
yconomo Dicit que patet quod dubium
est falsum secundum intellectum Secunda ratio
Rationes ad prima negatur et dicitur
non qualitatem augeabit et operabitur
suum opus numquam procedit in infinitum
quia tandem pervenit ad aliquod quod
non potest amplius laborare Ad secundam
dicitur quod secundum homines sibi subditos
debet pecuniari

Circa textum septimo philosophus determinat de modis pecuniandi et industria eius

Et ponit quatuor documenta quibus contingit pecuniari Primum
utile est ei qui vult pecuniari quod
sit expertus circa primum quartum liberter
rerum ut sciat quanti terre rei ut
rerum de quibus vult ditari Secundum
documentum ad pecuniandum utile
est scire omnes modos et omnes species
mercandi Occasione huius
documenti philosophus ponit tres species
mercatorie Prima dicitur nawclaria
que mercatur aliquo aliis Secunda
dicitur portilaya qua mercatur transvehendo ab una parte ad aliam
Tertia parastasis qua quis mercatur
per expositionem pecunie mercatoribus
de regionibus ad regiones pertinentibus
Et prima specie dicitur philosophus quod est
cum alijs necessario sed magis lucrativa Accidentaliter tamen duplices
ponit institores quidam vendunt
in instituto utilia et instrumentalia
eorum ut papirum corium et similia
Alij sunt vendentes nimia adeo
humanum ut pruscia et species aromaticas Sed in illud bene dicitur medium
sicut institores mixtim exercitatis Tertium
documentum ad pecuniandum expedit quod
homo sciat poetas qui de diversis
modis matrimoniandi tractant
Quartum documentum est quod homo
habeat certa quibus multi facti sunt
divites ut sed in se ea regnat
in certum acquisitione Exercitat...

phus duo era P^m fuit quid
ex sapiens nomie millesi h
ut paup esset et ad amic sp
zetu in ppeantes ei et dicetes
ei quid tibi pdest sapia tua
p qua mltos labores sustinui
sti ipe vo expertus in astrologia
novit q olive debent custodi
adse cpitez amiz pro anno i°
sterili acomodans oleu et olivas
ad veniete aut anno sterili effi
z omnibz amic ditio Quibus
ut dixit quid putat none sap
iens dives erit qn vult Et illo
clitr^a auctoritas sapies dives erit
qn vult s no z inveno sapiet
Cm habetur d quod in silicia qui
tpe bono mltz ossjauit d talibe
fe ferro tamd tpe sterili quo ad
ferru ad veniente omes ad eu
occurrerut emetes ab eo ferru
et fuit ditatus tantu q a cuncte
fuit a moty phus er pot
dices dites q quod sut magis
fortuite et mgs laboriose ut ars
fabrit q sut mgs fortuite et
mgs laboriose ut ars mercatoria
Subdit ignobilissime artes
sut ad quas requiritur min virtut
.i. sapie Et illa z ars ignobil
qn artifex in suo corpe s' ea
de fedatur In fine concludit di
cens Volentes dare bona
consilia ad obtinend victoria in
bellis stati efficiantur divites
sm eorum consilia successerit Ad
evidentiam aut l maioz hui
capitli erut duo dubia P^m
Dubiu V. mercatoria sit
iusta Et vide^r q no Nullu
em superfluu z iustu s ars
mercatoria z huius qr sn ea n° om
homines pnt se nutrire R° sit
sequetur q omnia p mercatoria
acqsita iuste erut acqsita cuius
contrarium quia cotra moderns tepibz
circa ea multa committuntur menda
cia usure et alia huiusmodi

Q^ptu vult phs in libro 1° cap° lo^o
mensione z sm q dupx z iu
stu su bonu quodd natale et
a q cunda sua z do ma scdm se
ut diligere deu Aliud z iustu
legale q antiqua p^s nichil dr
qn positu z ut suspendere
fure 2° sm q dup^x cotm^t
mercatu P^mo sm^r fit one
quorumcumque contentorum contractus
in R° cu quibus circumstantiis
ut quis contractu cu qu Quibz
auxiliis quid ubi Exhijs d^r
Unsive q mercatoria sta sub
debit circumstanciis z iusta et
bona s no s nr nuiz p^ma ps
pz qr qd usus rei ad rem fit
z iusta s sit z d mercatoria
2^a ps pz qr mercatoria sm
se no z bona R^a ps pz na
esse iustu naturale z usus rei
ad illa utilitatem ad qua na^r
ea ordinavit Et z mercatoria
no z h^9 sit t pz q no qd li3
cui lz z fendend Ad rones
ad p^ma d^r ne ndo b oez Et
d^r q exhor no az^r mercatoria
esse superflua s bn arguit q no
sit neca hominibz simp^r Ad 2^a
di^r q qn committit^r pctta circa
mercatoria ipa n i iusta ut
negge^r qna Et qn d^r pui
stuz acqsite iuste sut acqui
sita s omia p mercatoria acq
sita p iustu sut acqsita Illa
distinguatur Si em intellega^r
de mercatoria simp^r data sit
z sta Si aut intell^r d merca
toria circumstantionata sit z va

Dubitatur 2° V phs le
sit aliquam iustam et certam pru
dentiam esse sup pecunias lu
crandi Et vr q no na circa
nltz casuale et fortuitu est
aliqua prudentia lucratio pecunie
z casuale et fortuita t b^ra no
a oz pz Ra^z circa nllz in dnatu
z aliqua prudentia R° nllz

iniustum potest esse iusta prudencia
sed huiusmodi est lucratio pecunie
ut patet quia alios de pau
peratis et eis abstrahere et ho
est iniustum et hoc fit plu
rimum Deinde vult plus
in hoc capitulo Primo ponere
sententiam quod duplex est prudencia pe
cuniandi Una quo ad naturam
et quo ad ornatum Fit etiam
duplex est industria acquirendi
quedam communis et equalis tempore
Alia in equalis tempore Equalis
tempore est quod homo tantum sibi acquirit
quantum decet ad suppeditandum et sibi necessaria
Inequalis fit duobus modis
Quidam nimis lucratur quia consumit
Alii vero plus lucrantur quam consumit
Secundo Ponit quod cum esse certa
prudencia contingit duobus modis
Primo simpliciter ut que homo numquam
fallitur Secundo secundum quid Et hoc
dicitur respectiue per rationem contraria
Prima patet [illegible] esse aliquam pru
dentiam lucratiuam pecunie patet
quia [illegible] quod hec prudencia
agendo plus lucratur quam consumat
Secunda conclusio [illegible] [illegible] certam
esse prudenciam lucratiuam pecunie
simpliciter patet quia talis prudencia
multos fallit Et sic patet quod
non est modus acquirendi pecunie
infallibilis [illegible] [illegible] conclusio
[illegible] esse prudentiam ut in
pluribus certa pecunie lucratiua
patet nam sit de contingentibus quod
certa ipsa est prudencia Quarta
conclusio per iusticiam acquirere pecuniam
est certa et iusta prudencia pe
cuniatis lucrandi Patet nam sic
acquirere est racionabiliter acquirere Ad
rationes Ad primam dicendum quod probat quod
non potest dari simpliciter certa prudencia
ut voluit conclusio secunda Ad secundam
quod probat aliquam lucratiuam pecuniam
esse iustam et aliquam iniustam

Capitulo octavo plus determinat de virtute yconomica

Ostendens quod debet esse virtus femine et masculi domini et servi Et habet tres partes In prima primo comparat principatum yconomicum et politicum Et dividit yconomicum in tres species per habitus Dicens quod non eodem yconomico principatu mulieri filiis et servis Et comparat illos principatus inter se Et infert duo correlaria Primum Amplior tamen yconomicus debet esse circa subditos quam circa possessiones Secundum complicia debet tamen esse circa homines liberos quam circa servos In secunda parte duo mouet dubia

Primum dubium Ad servum mulierem et filios requirantur virtutes morales Et dicit quod sic Quia omnes subiecti sunt secundum virtutem sed virtus servi et mulieris et filiorum sunt diuersus sicut et eorum status Nam servus non habet consilium femina habet consilium Racio pueri autem habet consilium imperfectam Et subdit quod ad principantem requiritur simpliciter perfectam virtutem moralem habere quia ipse debet omnibus rectorem imponere Ad mulierem spectat quod sit viro subiecta et reuerens viri autem debet esse forte et rigidum Servi vero necesse est perficere circa que ad vsum domini pertinent debent Et ad filium spectat tantum habere virtute ut possit viro obedire

Dubium secundum Artifices debent habere virtutes morales Et dicit quod sic quia ipsi sunt servi quia debent habere virtutes Secundo parte inquirit mulieri artifices requiruntur a laboribus suis Propositum Dicendum quod quantum morali circumscripta artifex potest in suum finem sed finis suus est operari secundum suum artificium et hoc facere potest sine virtutibus Et qua plus soluit dubium permittit

draz inter artifficez et suu C 2ᵐ
suu no ht declaratu offitiu sit
artifex Etia sug z nau ad con-
suatoez necessitatoz et artifex
no Sic i pz q ad artifficez
requirit drtus moalis mior ni
quaz ad suu Alij diant q arti-
fex quo ad sui corp copletmentu
no eque virtutib moalib licz
ptinz ad se Ad rpbatoez ibi dz
et hoc e me pativis et no d ipse
In ultima pte phus 2plicat di-
cens Ad pollitiam ptinz osidare
de mlre filijs et suis et viro q-
qᵒ sint ptes ciuitat Adeuidē-
tia aut aoz hᵒ caˡⁱ erit duo
dubia Pm dubiu d
i aliqua domo pfcta debeat
esse tm tres pncipatu sz nup-
cialis patnalis et dispotitius
Et 2ᵐ q no quia tm dm hoies
sut indomo pfcta sz pncipans
et sbieti i R tm vnu est pn-
cipans in domo go erit tm
vnu pncipatu Opptu cple
phus in hᵒ caˡᵒ Pnsione
sim q duplex e domu sz nat
in qua homies apta gnatoez
plis q int Ex hoc dic Rnsu
ad qua lz domu nālez pfcaz
ncio exigitur pncipatu enuati
indubio quia exeis pficti dom
ostitut ptz na isti pncipatus
requirit adexecutu sie pfectu
finis inque ostituta z dnalis
domu Sufficie a aut eoz sic
pt sumi Na one quod requitur
adplis gnatoez a requitur pse
aut patris si pm hoc z dup
a requitur ad gnatoez plis effitiue
et sic z pncipatu nupcialis
qz vir et mlr effitiunt gnatoez
Et requitur adgnatoez plis
osecutiua ut sllitud ingua et
z pnalis Si ad patris sic
z pncipatu dispotitiu Sic igit
ptz q isti tres pncipatu domu

dent esse Ad raes Ad pmaz d
ne nos assuptu Ad pbatoez
dz q no tm duo hoies sut in-
domo pfcta ymo quatuo ut pa
ma filij suuj Ad 2az dic
q licz sit solu vnu pncipatu
sm esse indomo sut tm diuisi
moi pncipandi ipa et sbdi
diuersa nota Dubitat
2ᵒ U hᵒ exns ps domu debeat
hre virtutes morales Et vr
q no qz si homies exns indo-
mib hrent virtutes moales
qz suuj dnt ad no sit bestia
ab homie urzuit inᵃˡᵒ zᵒ eiu
sine ostat aut q virtutes moales
no insut bestijs Opptu dic wt
phus in hᵒ caˡᵒ Pnsione
sim q Ecc homies requirunt
ad domu pfcaz sz pafamilias
vxor filius et suuj 2ᵒ sim q
dupl conuenit hre virtutes moa-
les sz pfcte simpl et pfcte
imprie Ex hijs d Rnsiue p-
dicas oclos pma ois hᵒ exns
ps domu dz aliqualiter habē
virtutes moales licz no pfecte
Pm ptz qz natam z ut vtt rōne
rone et hrent prudeciaz p-
sequendi pfcua et dimittendi
nociua 2m ptz qz no omis
ho pfce ptr habē virtutes moa-
les Ro filius ppte inexpien-
cia no suuj ppter grossitie Ro
mlr ppte fragilitatez vntut et
sexus debilitatē 3ᵃ q do
omis homo exns ps domu
tantu dz hre de virtutib q buz
sibi et adsui opis qplemetuz
et pse homies exntes in domo
dnt esse tpantis et modesti
Ad raes Ad pmaz qz qna
Ad pbatoez dic q arguit de-
pncipaliu rerū extistiaz Sit
dz ne nos assuptu Et dz q hᵒ
z vm duo equaliter omis indo-
mo exntes habuerit virtutes
Ad 2az dicitur q hᵒ sicut

in auctoritate philosophi non dicit omnimodam similitudinem sed aliqualem etc.
Determinatur II liber

Iste est liber secundus in quo philosophus determinat de policiis aliorum et de aliqualiter novem capitula

In septimo reprobat civitatem Calcedonia quam constituit optima vina. In octavo reprobat talem domorum civitatis. In nono determinat de legislatoribus. Et de hijs 3us et nonum in multum secundum. De alijs autem videndum per ordinem. In quorum primo reprobat opinionem Socratis dicentis in politicis esse homines sed articulas custodes et artifices. Et subiungit pro uxores et filij dicuntur esse communes sed agricole non artifices non dicuntur. Quod probat dupliciter ratione. Prima optimum civitatis 3 quod sit maxime una sed propter hoc quod uxores et alia communia ipsa maxime redditur communia. Secunda quia tunc tollet meum et tuum si autem fiunt maxime dissensiones in civitate sed philosophus solvit has rationes. Ad primam dicit quod non est bonum civitate maxime esse unam quia per hoc pluralitas civium tolletur et pereunt principatus et subiectiones. Ad secundam dicit sub distinctione auferri meum et auferri tuum contingit dupliciter. Primo quod nullus habeat rem alienam. Secundo quod quilibet habeat rem propriam. Modo posito Socratis sequitur bene auferatur meum et auferetur tuum primo modo sed non secundo modo. Et plus ponit contra Socratem. Item conclusionem non expedit in civitate et natos esse communes quamquam probat duodecim rationibus quas non est necessarium recitare

nam quilibet intelliget ex prima hoc cognoscit. Una tamen rara et principalior inter eas est. Prima quia tolletur amicitia. Secunda quia tunc nulla habebitur cura natorum. 3a quia peribit gradus. Et tollitur auctoritas. Ratio propter dilectionem est maxima. In fine philosophus ostendit quod nati custodibus non sunt in agricolas transmutari et econverso. Et sedem filij inferiorum ad superiores transmitti non debent. Adcuidentia autem materie huius capituli libri 2i.

Primo. Ad intelligendum bene certa uxores et liberi dicuntur esse communes et quod sic quod per hoc tollitur concupiscentia et fornicatio. Ita omnis fornicatio et adulterium et certa uxores determinatas. Opportunum vult philosophus in hoc capitulo. Provisione scilicet quod dupliciter 3 usum uxoris communis communis ut stat omnibus communis. Aliquis apparuit et hoc dupliciter. Primo ut se ipsos tamen voluit determinat. Secundo secundum dicere principiis. Oportet secundo quod dupliciter contingit homines esse communes. Primo sine quod omne regas secundum omnem voluntatem cuilibet facere debet. Secundo apparuit adipiscus et tempus lapsus dare sit habenti alteri. Et hoc adhuc fit dupliciter. Primo quo ad generationem. Secundo quo ad nutritionem. Ex hijs dicitur sensim patet conclusiones. Primo illos positos in notabili. Secunda non expedit in civitate bene certa uxores esse communes quia fiunt multa homicidia et incestus. 3a conclusio in civitate bene certa uxores et filij non debent apparere et copulari secundum proprias voluntates pro quod nulla bona et virtuosa copulatio equaliter debet fieri pertinere voluntatem. 4a conclusio expedit in civitate bene certa uxores copulari maritis secundum proprias et bona consuetudine utrorumque. Ad Rationem secundam bene secunda quod pluralitas communi-

tirannes exlh° surrexerunt ut dixit
prima conclusio
In ca° 2° ph[ilosoph]us reprobat dicentes possessiones esse communes. Ad in tribus modis contingit esse possessiones communes. Primo quo ad usum. 2° quo ad fructum. 3° quo ad illa simul. Primo tamen admittitur possessiones esse communes ut si principes haberet possessiones rusticorum quo unusquisque araret tempore arando. Ex 2° ut nobilium possessiones rusticorum sunt communes. Ex 3° ut inter religiosos. Sed phylosophus distinctione plurimus infert talem conclusionem. Melius est possessiones aliquo modo esse communes et aliquo modo proprias quam omnino esse communes vel omnino esse proprias. Hanc conclusionem per duas probat rationes. Prima est hec quia duplicata bona re ordinata est melius quam simplicata bono sed si possessiones sint aliquo modo communes et aliquo modo proprias tunc duplicata bono ordinantur proprio et communi. Secunda illud quod est delectabilius rationi est melius sed sic se habet sic est modo predicto. Et patet. Propterea possessiones amicorum sint aliquando proprie et aliquando communes. Item enim verum quod ita debet esse in aliis. Patet 2a propositio patet quia illa uita est peior quam duas ciuitates interimit in ciuitate sed quod omnia fuerit communia interimit tyrannia et liberalitatem. Aduidentia tunc autem huius capituli est unum dubium. Utrum in ciuitatibus omnes possessiones debent esse communes. Et uidetur quod sic. Nam ibi debent esse possessiones equales ubi homines sunt equales ex quo possessio iudicatur in ordine ad homines sed in ciuitate homines sunt equales quia equalibus legibus utuntur in diff-

erentem. Secundo sic fuit ineuitabilis principium ciuitatum ante aduentum sic debet iam esse bonum sed tunc omnia erant communia in principio. Contrarium vult phylosophus in isto capitulo. Ubi sciendum quod 3a sunt ymaginari ciuitatis secundum possessiones. Primo quod possessiones sunt communes. Secundo quod omnes sunt proprie. Tertio quod aliquo modo sunt proprie et aliquo modo communes. Secundo sciendum quod possessiones esse communes intelligitur dupliciter. Uno modo ut quicumque eis admittitur utatur. Secundo quod sunt ad communem usum deputate. Ex hiis dicitur responsio quatuor conclusiones. Quarum prima est ciuitas non debet ita ordinari quo ad possessiones quod nulle possessiones sunt communes. Secundo modo patet quia hoc est contra bonum ciuitatis. Secunda conclusio in nulla ciuitate bene recta possessiones debent esse omnes communes patet quia phylosophus destruitur bonum esse tunc ciuitatis et conuisio. Tertia conclusio nulle possessiones debent esse communes ad disponendum inter bonos et malos. Quarta conclusio in omni ciuitate bene recta de omnibus generibus possessionum debent esse aliqua communes. Secundo sic aliqui homines sunt communes ut pedelli preconis equi et aliqui domini latrones. Ad primam ratione dicitur lex sunt equales quo ad institutionem non autem quo ad qualitates alias. Ad 2am dicitur quod duodecim dubitat de ciuitate communitas aut applorum ciuitas non fuit. Etiam non esset similiter nunc et tunc.

In 3° capitulo ph[ilosoph]us reprobat Socratem quo ad ordinationem politiarum. Dixit enim quod mulieres et uxores debent pugnare. Dixit enim quod in ciuitate debent esse mille femine et quinque

milia virorum ad pugnandum hortatur
reprobat philosophus Ista si sit sequeretur
quod quodlibet in civitate rura debent esse
tot viri sit in magna multitudine hoc
est numerus quod prima civitas non potest
tot enutrire Et similiter improbat
socratem dicens quod ipse non debet
ultimam in aliis civitatibus tenere
ipsum in sufficiente dixit loquimini
ut plures Secundo sim. quod magis
est expediens esse plures in electione
principum vel consiliatorum quam paucos
Eius oppositum dixit philosophus Et huius
dicti philosophus ostendit duas rationes Prima
quod tunc minus peccant de iustitia Secunda
ratio alias isti soli eligerentur in tempore
pacis et non alios Secundo sim. quod 3a sunt
ad quae legislator in institutione
civitatis debet respicere Primo ad homines
subiectos Secundo ad leges quae quandoque mutantur
et quae non 3o ad vicinas regiones
ut civitas sit instituta sic quod
possit copia naturarum attrahere Et
post haec auctoritas et principates sunt
terribiles in inimicos non solum in regiones
vivientibus sed etiam extra Quarto sim.
quod philosophus reprobat socratem in hoc
posuit solum duo ad quae debet legis-
lator respicere Secundo in eo quod dixit
homines non debent procurare quod po-
ssunt Et hoc post annos penuria fit
seditionem in civitate Secundo in hoc quod
dixit quod quis homo habet habere
duo domicilia eo quod non quibus
homo habet tamen in copia Quarto
in hoc quod debet pollitia esse optima
Et reprobat philosophus quod melius est
regnum in quo principes dominantur

In quarto capitulo philosophus destruit civitatem fellee

calcedonii Et primo ponit felleas
Secundo reprobat eius positionem Primo dicit
homines dominaverunt civitates quae
fuerunt plures et isti invenerunt in-
scriptis cum libris pro bannis civitatibus
modus vivendi Quod ideo videretur
modus vivendi inveniunt experientia
sit ab aliis invenerunt Et sic debet
modus institutionem civitatis Dicens
felleas dixit quod in civitate possessi-
ones debent esse equales in sua civitate
instituitur hinc hoc motum quod posse-
ssionibus equalibus cessat seditio
Et subiungit quod hoc instituere contingit
dupliciter Primo in nova civitate in qua
hoc est facile Secundo in antiqua in qua
hoc est difficile Et ponit documentum
Dicens quod divites in antiquis
civitatibus debent copulare filias
filiis pauperum et econverso Secundo sim.
quod sicut tamen fellea instituerit quod hoc
dives solum debet ad quantum plu-
rimum quam hoc pauper 3o sim. quod
Alenachus instituit sic vivens quod
nullus potuit vendere hereditatem suam
nisi cum consensu heredum Et in 2a
parte reprobat philosophus fellea predicta dicens
quod in civitate limitata possessiones non
debent esse equales quia si non maxime
Adeo quod tunc cessaret seditiones
sed hoc non quia longe plures oriuntur
Etiam si hoc debet fieri in civitate tunc
deficeret ordo ad bellum et multe alie
rationes que patent intus Quarto
sepe sunt in uno Inmaiorum una
ponit hanc Aporiam malitia hominis
incipit licet bonitas sit incipit

In capitulo quinto philosophus reprobat civitatem ypodomi ponens

operates eius sicut Quarto sunt ista
Prima ypodomus fuit primus qui di-
stinxit civitates Secunda primo fecit

suburbia 2a sibi multum placuit
militia. Tertio multum amavit ho-
nores et parum pecunias et volup-
tates. Quarta dixit quod curiosius
esset vivere in multitudine civium quam
in abstinencia corporis. Quinto dixit vestis
hominis non debet esse preciosa in yeme
sed calida in estate non ornata. Prima
ipse fuit primus qui instituit proposito
aliquod genere bonum. 2o plus potest
constitucionem civitatis ypodomi que
erat constituta ex decem milibus virorum
et divisa in tres partes hominum scilicet arti-
culas armigeras et agricolas. Et
divisit territorium civitatis in tres partes
scilicet in sacra publica et propria. Sacra
instituit ad cultum dei publica ar-
migeris propria agricolis. Et dixit
quod essent tres quibus homines contrarientur
in iudicio scilicet iniuria nocumentum et
mors. Iniuria generat molestiam
hominum in viis. Nocumentum dampnum rerum.
Mors in personis. Et propter illas contra-
las instituit pretorium quod inquo
fierent iustitie et iudicia contrarium.
Et illud instituit ex senibus
et sapientibus civitatis. Posuit de-
mum modos consiliandi et iudican-
di dicens homines in consiliis sed-
entes remota abhinc debent sedere
et non sit conferre sed quod unusquisque apparet
scribat ad cartam et ponat. Et con-
stituit quod qui aliquid invenerint civitati
honorarentur et filii interfectorum
de bono publico nutrirentur. Et dixit
de principibus quod eligi debent a populo
et tueri orphanos et viduas. 3o
reprobat ypodomum quo ab aqua
instituta sue civitatis. Primo quo
ad distinctionem partium territorii dixit
quod inefficacia sit distinctio. 2o
quo ad modum iudicandi. Et 3o dicit
vel plus innovata multa instituta
ypodomi sunt racionabilia et susti-
nenda. Ad evidenciam autem
huius capituli. Est dubium du-
bitare tale: Utrum novas leges
in veteres antiquas debent removeri.

Et videtur quod sic quod sic est in arte quod
nova sunt inventa contra antiqua.
Contra: difficile est homines
ducere assueta lege. Ad hoc dicendum
in summa quod legibus novis contra
leges antiquas ullo modo non debent refu-
tari nisi propter eorum motum. Et dicit
notandum omnino quod adque leges
antique fuerunt [illegible] et adque
non ut dicit plus de barbaris
[illegible] suas [illegible]
[illegible] et alia [illegible]. Ad rationem dicendum
quod non est simile [illegible]
in [illegible] solum secundum rationes. Et
rationes [illegible] leges non
possunt non in [illegible]
sed secundum bona et consuetudines hominum.

Circa sexto philosophus reprobat civitatem Lacedomoniorum. Et notandum
primo quod duabus de causis politica
est mala. Prima si lex dat ordinatam
ea que sunt ad salutem communitatis
potestatem. 2a si lex ordinat ea
ex quibus sequitur opposita legis-
latoris. Ex hoc reprobat Lacedo-
mos quantum ad servos quod in eorum
civitate fuit equalitas [illegible]
dominis. Ex quo nimia contemptio
fuit inducta. 2o quo ad modum
[illegible] mulierum que erat non
temperata in modeste superbe et teme-
rarie. Primum declarat sic quod propter
earum voluptuositatem cariores fuere
viri. 2m declarat quod principes
sine iussu mulierum non temptare
volebant nec audebant. 3m declarat
quod ipse volebant bella inire. Et
persuaserunt primum bellum inire obtinere.
3o reprobat civitatem Lacedomoniorum
quod male ordinata erat quo ad pos-
sessiones. Et hoc declarat 2o quia
in regione civium illa fuit paucorum.
2o [illegible] divitias uxoribus dederunt.
3o quod licitum in vivendis dare he-
reditatem suam donare cui libet. 4to
reprobat in hoc quod male ordinaverit

nutrire filios et ista ciuitatis Nam in-
stituerunt quod quilibet deberet filios
procreare Nono conplebat eos circa eleccionem
in ordinatum officiorum quia elige-
bant senes et seniores de ciuitate
ad regimen principatum Et hic ponit
cupiditas sit enim corpus iam adhuc
sit corpus aptum ad laborandum Et ideo
in eo quod eligebant pauperes ad prin-
cipatum Nono ex parte regentium
qui illi non considerabant Decimo
quantum ad quemvis nam in multa
fuerunt facti quinia et pauperes
in tantum exposuerunt et cetera
fuerunt ad furandum et latrocinium
perpetrandum Nono circa thesaurum
quia non habuerunt thesaurum commune

Iste liber 3us in quo philosophus determinat de communitate hominum ignita hic nouem capitula

Primum est de ciuitate quid sit Et pre-
mittit quod ad politicam spectat
considerare de ciuitate quid sit ciuitas
Et de ciue et quis sit proprie ciuis
prima parte sic determinat Ciui-
tas secundum abicium circa quod politice
principaliter consistit negocium Et illo etiam
quia ciuitas de sorte attribuere
huius totius Secunda pars patet quia iste habet
considerare de toto et de eius parte Vn-
de primo determinat de ciue Dicens
non est idem officium ciuis in qua-
libet ciuitate quia in qua ciuitas regitur secundum
oligarchiam in qua pauci regunt
Alia secundum democraciam Alia secundum
aristocraciam et cetera Et plus
oportet querere aliquis de ciuis non ideo
quia inhabitat ciuitatem Nam sic serui
et aduene essent ciues Nec ideo
quia participant iudicio ciuitatis quia a
lege quia sic mercatores ad aliam
terram venientes essent ciues Et
subdit quod pueri et senes ciues
non sunt ciues nec aliquis ciuis

ideo quia in ciuitate ciuis appellatur
sed ideo quia habet posse et aptus adhuc ad con-
silia et ad iudicia ciuitatis Ex hiis
infert diffinicionem ciuis dicens ciuis
est ille cui inest potestas communicandi
principatum iudicatiuo et consiliatiuo
Et subdit diffinicionem ciuitatis Dicens
ciuitas est multitudo ciuium habens
sufficienciam vite quantum est possibile
Et ergo ciuitas hic formaliter Contra
secundum quod philosophus dicit duas opiniones
prima dixit quod ille esset ciuis qui
natus esset ex ambobus parentibus ciuibus
Alii ergo dixerunt ciuem cuius aui
parui et tritaui nati sunt in ciuitate
Contra quos philosophus ponit tres rationes
prima ciuis enim non attendit penes
natiuitatem primum in ciuitate quia si sic
sequitur quod illi qui de nouo construx-
erunt ciuitates non essent ciues 3us
plus mouet dubia Certa secundum
quod contingit quod aliquis exeunt de vna
ciuitate et alii veniunt eorum ad eam
ponitur nunquam in ciues noui impositi
sunt ergo ciues illius ciuitatis quod vtique
sunt ciues sed non potes ciuitatis sed
2o ad quam peruenit Ista quo ad eum
leges instituere secundum positatem
ciuitate sunt destructe sed creat
legibus ciuitatis de nouo constructe

Dubium 2m

Vtrum iniustus
ciuis sit ciuis Arguitur quod sit-sic
iniustus principans et precepto

3m Dubium

quod est prima actio ciuitatis
Arguitur quod id quod ciues agunt tanquam
ciues ex consilio ciuili de liberam
Anmittit in fine Vltimum dubium
penes quod debeat attendi ydemp-
titas vel diuersitas ciuitatis Arguitur
quod ciuis Nos cum plato et habitant
ciues secundum vel quod idem ciuitate Cum
ciuitas dicitur vna et eadem in qua
in quo loco est vnus et idem Secundo solum
vt est plus diffinita et tunc dicitur
aliquid quod ciuis dicitur vna et eadem
quia est circumdata muris vt babilonia

Aly dicunt ex loco alij ex uirtute homi
et h' itm phio no placent Ex hijs
concludit ultimate q' ydempnitas et
diuersitas ciuitatum attendi penes
mod' conuitandi ciuium s' h' etia
phus reprobat in tra Advertendo
aut q' ex hui' capli erunt 3a
dubia Pm Dubium A
quilibet habitans in ciuitate sit ciuis
Et vr q' na qui ex habitans i do-
mo e domesticus & cuius tn a sitr
s'c qui ex in habitans ciuitatis tene
facere ciuilia ut uigilare angaria
dare &c Oppm patet p'ph' in h'
cap'lo Pro Resone sciendum q' du
sunt homines qui habitant i ciuitate
s' aduene et incole Scd'o sciendum q'
quidam sunt liberi quidam serui/serui
sunt dupl'es sz deputati ad vi'ni
officium s'le quid ad mta & ma-
lia Tercio sciendum q' quia duplex
est principatus ciuilis sz domesticus
et polliticus Polliticus dr principatus
liberorum liberorum in ciuitate
sz domesticus e seruorum no habentes
in ciui te Quarto sciendum q' pri-
ncipatus polliticus e duplex sz act-
ualis quo quis actu principa
Ex hijs dr resue per duas co-
clusiones Pa no qui ex i habi-
tans ciuitate e ciuis patet d' seruis
aduenis et pueris Scd'a Conclusio
omnis ciuis e artifficialis q' actu
principatur ppr'o iudicatio et
consiliatio Ille vero pon' q' h'
ponat illius principatus patet na
quicquid conuenit alicui sz hoc conuenit
ei actu et pon'a s' principare
polliticus q' int' s' h' s'm ponas
Ad rones ad pma ne' ans No
em qui ex in habitans domum est
domesticus ut seruus s' ille dicit
domesticus q' h' plenariam potestatem
domus Ad 2am dicitur q' bn
qui ex aliqua ciuilia te facere
q' sunt quasi subministratia adci-
uitate sz me auxilia ex rone
illarum no potest argui sufficientes
ciuis s' no qui ex sunt operantes
illas rone quarum ar' simple ciuis
Dubium 2o Utrum ciuilis debeat
attendi penes parentes Et arguitur
q' sic q' ay diuersimo aliquis h't
libertatem ab ipse trahit sz ciuilitatem
q' e parrato Oppm q' h' debz
attendi penes parentes q' qui
sunt hereditas i' Oppm ut ph'
Ad hoc dr resue q' aliquo modo
e comle ciuilitate attendi penes
parentes Ro in e sciendum q' conale ph'
patet na penes quos conabi-
attendi principatus polliticus penes
hos eius conabi' attendi ciuil-
itas s' penes parentes attenditur
principatus polliticus & aor nota
q' conabi' penes id attenditur
ra et effectus hor patet quia princip-
atus in ph'ys efficitur principatum
polliticum Scd'a pa patet q' no
e simp' in natus ex ciuilibus e
ciues q' contingit aptz filios
ciuis esse fatuos q' ciues esse
no possint Ad rones ad pa ar'
d' ne ndo hor q' no appellan
s' no e ita in rone in aliquibus d'
nont in aliquibus aptz filios m-
peratorum qui milites nascuntur Ad
2am dr q' dup' contingit aliquis
hereditari pmo d' facto Scd'o
iure mo d' iure generaliter possit
hereditum s' no nali mo Dubium
3o Utrum penes ordine attendi
ydempnitas et diuersitas ciuitatis
Et ar' q' no q' si sit seruet
p' omnibus permanentibus i ciuitate
dicuper' ciuitas ad e sciendum Scd'o
ydempnitas attenditur penes homines
q' sunt ipa ciuitas i' Oppm ut
ph' in tra Pro Resone e sciendum
q' 2 n e dup' sz uulgarium et
sapientum pm' z ss' s'm ss' m 2m

e s͠m m̄ītellec͠ʒ Lo s͠m q̄ dup͠x
e diu͠sitas ciuitatis Una mat
q̄ s͠ʒ s͠bc͠ia diu͠sificatur Alia
formal q̄ ꝯsūetudines et leges di
u͠sificatur Ex hys d͠r ꝯ͠clusiue ꝑd͠:
ucīs ꝯcl͠ōes ꝑ͠ma ydeptitas q̄
est diu͠sitas ciuitatis wlgant
ciuitatis attendi͠r ꝑes locū wlgaric͠:
em dic͠ꝯ ēēt id s͠m eand ciuitate
q̄ī locꝯ ē id s͠m eand ciuitate
q̄ī locꝯ ē id eciā wlgꝯ iudicat
s͠m ꝯs͠imo locꝯ ē ꝯs͠it La ꝯcl͠o
ydeptitas et diu͠sitas ciuit͠h mat
attendi͠r ꝑenes diu͠sitat͠ʒ et ydep:
titate hom̄ s͠ʒ formalis attendit
ꝑes ordine legꝯ ꝑ͠bat͠ʒ ꝑte ꝑ͠bat
Ra͠ ro m̄ opp͠ m̄ 2a ꝑs ꝑt͠ʒ q̄:
d͠ioe ciuitas sit͠ʒ ē ꝯ ydemptitas
sigū ita ꝯ d͠ ydemptitas ciuitas
s͠ʒ ydemptitas sigue atten͠r ꝑes
ordine it͠ʒ ꝯ ma asiti Adros
Adp͠ma q̄re d͠ ydemptitas fortis
s͠ʒ no quo ad ydeptitas wl͠sare
sic malez 2a ro ꝯ͠bat ꝑ͠ma
ꝑte conclusionē

Utrum ꝯ phūs ꝯdeat de virtute boni viri et bone ciuitatis

tractat hanc q̄oneʒ Ut͠r eadem
sit v͠tꝯ studiosi ciuis et boni viri
Et vr̄ q̄ no Ra vtꝯ boni viri
ē ꝑfecta studiosi ꝯo ciuis no
Lo v͠tutes ciuiū sūt dissiles
bonor͠ ꝯo vior͠ sūt siles ꝯ 3o
no ē eadē v͠tꝯ ꝑ͠cipanti et s͠bici
s͠ʒ bonꝯ vir ꝯ ꝑncipas studi:
osus ciuis s͠bicitur hac
q̄oneʒ ancqua ꝯ tūc poit disti:
nctoneʒ q̄ dup͠cia sūt s͠bicia s͠ʒ
s͠uilia et libera s͠uilia sūt
dup͠cia q̄ ꝯ t͠mate ꝑsone
ut s͠ui n͠ales q̄ ꝯ t͠ata ope
ut manuales Subicit vid
liberalia no sūt s͠bditi m̄ato ope
tur dicit q̄ ad ꝑncipe no sp͠ctat
s͠ce et posse subici s͠bicione s͠uili
ꝑt͠ʒ q̄ adeū no spectat s͠ce
opa manualia 2o q̄ ad ꝑn:
cipe spectat s͠ce et posse s͠bici
s͠bicione liberā q̄ ut sit ꝑ melius
ꝑncipari ꝯ m̄ opat ad m̄ dicens
studiosꝯ ciuis et bonꝯ vir ī v͠tute
ꝯuemit q̄ ad actꝯ spectat s͠ce posse
subici et ꝑncipari Subdit dicitʒ dicens
studiosꝯ ciuis et bonꝯ vir dr̄nt in:
v͠tutibꝯ sic femina et vir Ita sit
ta vir q̄ua m̄lr d͠nt esse ꝯ͠rati et
modesti m̄ vir ꝯ͠ratiꝯ et ꝯ͠ndaꝯ
dꝯ h͠re v͠tutes m̄lr Et ponit
cāꝯ quia no ꝯ boni ꝑncipare
illiꝯ q̄ s͠b ꝑncipe no fuit Ra
femina vi͠r esse loquax si sit
loquī ut tacens vi Ra filii regū
d͠nt erudiri ī bellicis et inequestria
Ad euidenciā aūt claritatē ꝯ͠r
duo dubia Primū dubiū Utrum
expediat filios regū erudiri Et
vr̄ q̄ no q̄ si sit maxie ī bellico
s͠ʒ hō no quia exi͠sꝯ s͠c opp͠ssio et
depauperato s͠bditor͠ et interfectos
multos 2o sequeretur q̄ nulla esset
d͠ra m̄t͠ natos subditorū et regū
exquo d͠nt erudiri s͠c͠r q̄ ambo
sūt egentes Opp͠ tenet phūs
Pro solone s͠m q̄ eruditio et doc:
tina d͠nt Eruditio eni est ꝑn:
cipis informato Doctina aūt
ē ꝑncipatui ꝯstructio Ex quo ꝑt͠ʒ q̄
doctina no stat s͠n eruditoe s͠ʒ ꝯn
ꝯ 2o s͠m q̄ q̄ sūt artes s͠ui:
les alie sūt libere dictis Et
docent occupare ad s͠b͠tilitatē
intellectꝯ Et ad regendū hoīes
et sūt dup͠tes quedā ad subditos
ut prudencia q̄ ad agricolas s͠bditor͠
ut ars bellica Ex hys d͠r ꝯ͠:
clusiue ꝑ 3o ꝯcl͠ōes Prima filii regū
sunt exercitati ī nulla arte s͠uili sit

erudiendi quia illa ars eos imp-
ediet in regendo Et filij regum
futuri reges debent erudiri in prud-
entia quia illis est industria regendi
Tertia conclusio filij regum debent erudiri
in arte bellica propter tuere bonum com-
mune et ut cives exercitati sint in pace
propter quod ad erudiendum filios regum
spectant artes liberales prudentia
et bellica ars Rethorica quo ad le-
gem prudentia quo ad rectorem rectam
subditorum bellica propter tueri bonum
commune Ad rationes ad primam patet ex co-
nclusione 3a Ad 2am dicendum quod licet aliqui
debent erudiri non tamen in eadem scientia
nec eodem modo **Dubium 2m** Utrum ea-
dem virtus sit boni viri et studiosi civis
Et videtur quod non quia eadem virtus non
efficit ad commune bonum et ad se ip-
sum sed virtus studiosi civis efficit ad
civitatem virtus autem boni viri ad
seipsum Oppositum tamen vult philosophus Ad
hoc dicitur quod ambo debent habere aliquas
virtutes communes patet quia ambo sunt
virtuosi sed virtuosus quilibet habet virtutes
Secundo ex hoc videtur quod tamen bonus habu-
dantius debet habere virtutes quam
civis studiosus est dicit philosophus quod intel-
lectus debet esse operativus sicut intellectus virtutum
et formarum Ex opposito dicitur
studiosus civis qui habet virtutes secundum
principatum consiliativum et iudicativum
aliquam politiae recte et civitatis secundum cuius
leges operatur sed ille dicitur bonus vir
qui virtuose vivit et moraliter quo
ad se et quo ad alios Et sic statim
quod non sit eadem virtus in utroque Nam
aliquis quo ad leges civitatis potest
esse obediens et tamen quo ad se
vitiosus et male placuit ratio ad
oppositum

Tertia lectio 3i politicorum determinat de speciebus civium dividens hanc questionem

Utrum banausi sint cives Et dicitur
banausi manuales facientes secundum
determinatum opus mercenarii operis completive
corporis desedatum sicut cerdones
sutores et textores Mercenarii autem
qui omnibus serviunt Isto stante philosophus
arguit sic civitas sunt in civitate
sunt cives et advene et peregrini
et predicti sunt cives Oppositum tamen dicitur
quia nec advene sunt nec peregrine
quia predicti non habent civilitatem
principatus politici consiliativi et
iudicativi et non sunt cives quod
est ex diffinitione civis Unde dissolvit
quod pro dissolvendo rationem dicit oppositum
Primum quod predicta divisio non est
sufficiens Nam servi et libertini
sunt in civitate et non advene nec
peregrini Secundo narrat philosophus quod bona
secundum quod in antiquis civitatibus ba-
nausi et servi erant cives Tertium
quod in quibusdam politiis antiquis
maxime secundum democratiam certi
spurii et nati ex extraneo parente cives
fuerunt cives dumque sedit quedam
eligens Quartum inscriptio adquestionem
posito dicit optima civitas non faciet
banausum civem quia illis non vacat ad
opera principatus politici Quinto sic
quia cives diversificantur sunt species secundum
diversitatem specierum politiarum civitatum
et secundum politiam civitatis et secundum poll-
itiam rectam secundum democratiam aliqui
sunt cives qui non sunt cives in po-
litia recta secundum alias 3s Sexto ex
his concludit quod attendendo
civilitatem per se loquendo concedi-
tur in civitate bona civis tamen banausi
non fiunt cives et hoc est verum in
politiis non rectis secundum alogarchiam
et secundum democratiam Septimo ponit
differentiam inter servum et banausum
Nam servus est qui uni viro subministrat
non secundum determinatum officium alii
hic positi sunt opera manualia
dicti sunt quia de manibus vivunt Octava
cives non debent discere opera manu-
alia nisi necessitas cogeret eos In
fine ponit unum signum dicens
quod athenis mos erat quod nullus
poterat principari nisi decem annis

abstinuisset ab opibus manualibus
Mirandum dubitasset modum principandi

Rca lo quarto phs ostendit duas pollicie et supponit 2a p^m

Est diversitas specierum pollicie alias
ex diversitate principatus Primo ostendit
q finis civitatis Secundo dupliciter est
principatus i. dominio scilicet iustus et non
iustus Tercia parte finaliter ostendit
q pollicia in illo capitulo Dicens
duas esse pollicie quedam iusta
que principantes intendunt bonum commune
Alie sunt iniuste et vocatur transgressio
Ad evidenciam autem aliquorum
huius capituli Et unum Dubium
tale Utrum omnis pollicia sit iusta vel
iniusta Et arguitur q non Recta pol-
licia et iniusta sit nec hoc medium
et hoc Oppositum arguitur phs ponens
sicut q dicta et mixta pollicia et
viciata pollicia Pollicia est quidem
species ad eam spectatas Vicia q
tamen dicitur esse que non est Et iusta
pollicia cum principans respicit
bonum communitatis principatus et propter
iniusta Et hoc dicitur Rusticus duas
conclusiones prima aliqua pollicia est iusta
et aliqua non iusta patet ad experienciam
Tunc hoc stat q non iusta pollicia
est pollicia scilicet transgressio non est
simpliciter pollicia sed secundum quid Recta
sit et de dissonancia 2a tamen consonancie
Tercia conclusio omnis pollicia ficta vel
secundum dici potest recte aut oppositum patet conclusio
Illa omnes principantes in pollicia aut principant iuste aut iniuste
i. et causa cum ex conditionibus diversitatis causatur diversitas polliciarum

Rca lo quinto phs determinat de diversitatibus polliciarum dicens

Aliqua autem esse rectam Et alia
transgressionem Recta dicitur in qua
respicitur bonum commune Et secundo
transgressio Recte pollicie sunt 3 species
scilicet regnum aristocracia et de-
mocracia Et transgressiones causas sunt
sunt Unde pollicia aut principatur
unus aut plures si primo hoc est duplex
aut ille est virtuosus sic est principans
secundum propriam industriam curando bonum
commune Et non proprium sic est regnum
monarchia si est viciosus sic est
tirannides si vero plures hoc est duplex
aut pauci aut multi si primum hoc est
duplex aut pauci virtuosi et sic
est aristocracia aut pauci viciosi
sic est oligarchia Istas pol-
licias describit phus sigillatim
Unde regnum est monarchia in qua
principans respicit consentes civitatis
Aristocracia est in qua pauci prin-
cipantur et plus respiciunt ad bonum
commune Pollicia est in qua multi
principantur respiciens ad bonum commune
Oligarchia est in qua pauci princi-
pantur et unusquisque respicit bonum
proprium Secundo movet dubia dicens
si ille discrepancies esset bene
sentire q equi in aristocracia
et divites in oligarchia aliquando
principarent commune similiter et q dicitur
carum communia est non esto q sit aliqua
civitas in qua sunt multi divites
et pauci equi tunc respicit multi
patet non est in equalitate principantur
egenum et aristocracia vel equaliter
quodcumque dicitur esse q dicitur Phus
solvendo rationem mota ponit duas
soluciones Una aliena alia propria
Prima dicit q tres species unde prima
ubi sunt pauci divites et multi
egenum phs hoc non placet Et
secundo solvit Dicens dicitur plus
parte sunt pauci et non simpliciter
Ulterius movet dubium scilicet penes
que debeat attendi ultima finis
civitatis Ad q aliqui dicunt ypocras

diuicias vt oligarchia s(ecundu)m h(oc) no(n) e(st)
2o dicit q(uod) p(ro)pter libertatem ut de-
mocracia 3o dicit p(ro)pter viue s(ecundu)m
dicit p(ro)pter c(on)mutacio(n)em reru(m) gra-
tia carum 4to dicit p(ro)pter defe(n)-
de(re) se ab iniuriis 6to dicit q(uod) p(ro)pter
c(on)nubia et quia et muros 7o
dicit q(uod) p(ro)pter h(abi)tare in eod(em) 8uo
dicit q(uod) p(ro)pter mutua dil(ectione)m s(ed)
o(mn)ibus hiis mo(d)is dicit(ur) q(ui)a in(s)-
ufficie(n)tes sunt d(icit) ph(ilosophu)s q(uod) b(ene) viue(re)
pollitice s(ecundu)m op(er)a virtuosa (est) fi(ni)s
ciuitatis Et subdit q(uod) b(e)n(e) actos
sunt fines ciuitatis Et sic virtuosiores
i(n) ciui(ta)te sunt meliores diuitibus et
liberis Ex quo facilius attingunt
fine(m) ciuitatis Ad euidenciam aut(em)
a(liquorum) huius c(apitu)li duo erunt dubia

P(rimu)m dubiu(m) Utrum sex
sint sp(eci)es pollicie Et v(idetu)r q(uod) no(n)
na(m) pollicia in qua plus v(ide)t(ur)
mixtio(nem) ex melioribus et m(u)ltu(m) ne
p(ri)ncipari est alia pollicia s(ecun)d(u)m
aliam Opp(ositu)m tu(n)c vult ph(ilosophu)s p(er)
diuisione(m) s(ecundu)m q(uod) polliciar(um) q(uae)d(am)
est iusta quedam i(n)iusta Et quedam
est simp(lex) Et quedam est mixta sim(i)l(i)t(er)
aut soluz sunt sex Et h(oc) dicit(ur)
i(n)sue(m) t(ame)n sex sunt sp(eci)es pollicie
sim(p)l(ic)es et no(n) mixte distincte et
no(n) plures neq(ue) pauciores ad-
illas reduci(bi)les Et q(uod) addi d(icitu)r
pollicie ab illis sed sp(eci)es poll(ici)-
e i(n)iuste Et(iam) no(n) mixta neq(ue)
alia est pollicia i(n) qua est ex qua
admixtio ex multitudine tu(m) me-
lioribus Et illis p(er) n(on) illar(um) sp(eci)er(um)
c(om)p(re)hendit(ur) s(ed) s(ecundu)m unam p(ar)tem
s(u)b una sp(eci)e et s(ecundu)m alia(m) p(ar)te(m) ad
alia(m) sp(eci)em reducit(ur)

2m dubiu(m) Utrum
vita s(ecundu)m virtute(m) pollitica sit
finis ciuitatis Et v(idetu)r q(uod) no(n) quia
c(on)g(re)gatio mutua et in r(e)b(us) n(ecessar)iis
est finis ciuitatis i(n) a(n)tiq(ui)s p(ate)t p(ro)
huius et plus i(n) iure q(uod) p(ro)pter

c(om)mutacio(nem) actuu(m) cottidianor(um) i(n) vente
sunt domus Et p(ro)pter c(om)mutacio(nem)
in r(e)b(us) victu(s) et amictu(s) c(on)ueni(unt)
i(n) vente sunt pluralitates domor(um)
et vicor(um) ex quib(us) c(on)stituit(ur) ciuitas
Opp(ositu)m tu(n)c v(ul)t ph(ilosophu)s c(on)clusione
s(ecundu)m q(uod) q(ui)cq(ui)d i(n) ciui(ta)te p(ro)p(ri)e
n(on) c(on)stituit(ur) s(ecundu)m diuicias et
possessiones 2m c(on)pugnacio s(ecundu)m
c(om)mutacio in r(e)b(us) n(ecessar)iis 3tiu(m) in eod(em)
loco h(abi)tacio 4tu(m) vita s(ecundu)m virtute(m)
pollitica Ex h(oc) d(icitu)r i(n)sue p(ro)d(uct)-
uas c(on)clusiones 1o c(on)g(re)gacio ciuitatis
no(n) est finis ciuitatis ultimatus p(ro)-
pter illis destruit unio(n)e(m) ciuitatis 2o
c(on)pugnacio n(on) c(om)muto n(on) in eod(em)
loco h(abi)tacio p(a)t(e)t p(er) eas p(ar)tes itr(um)
3a c(on)clusio vita s(ecundu)m virtute(m) polli-
tica est finis ultimatus ciui(ta)t(is) p(a)t(e)t
q(uia) o(mn)ia ciuilia ordinatur p(ro)pter
viuere virtute pollitica Ad r(ati)o(ne)m
ad q(ue)m dicit q(uod) ph(ilosophu)s dixit ex op(ini)o(n)e
alior(um) Ali(qui) dicit q(uod) illis finis
no(n) sit p(ro)p(ri)us s(ed) m(aior) q(uod) ultimatus ciui(ta)ti

Tercio loco s(e)x(t)o ph(ilosophu)s
de(termin)at de domi(ni)s
ciui(ta)tis disputando hac
p(ar)te(m) Et dubiu(m) est quis debet
i(n) ciui(ta)te p(ri)ncipare Utru(m) c(om)mu(n)i
diuites tyrann(i) a(ut) virtuosi Ad
h(oc) r(espo)ndent p(er) sex c(on)clusiones p(ri)ma
pauperes no(n) d(ebe)nt dominari q(uia)
tales corrumpunt ciuitatem auferendo
bonu(m) q(uo)d(am) 2a soli diuites
no(n) d(ebe)nt d(omin)ari 3a soli epikei
no(n) d(ebe)nt d(omin)ari 4ta soli virtuo-
sissimi et studiosissimi no(n) d(ebe)nt
d(omin)ari nec me(liu)s ph(ilosophu)s op(ortet) pauci
tu(m) multitudine d(ebe)nt i(n) ciui(ta)te p(ri)n-
cipari p(a)t(e)t quia ad q(ue)m d(ebe)nt esse
d(omin)antes ciuitatis et illi p(ri)ori(bus)
io oz q(uod) fiat mixta q(uod) no(n) s(ecundu)m
mali p(ri)ncipat(ur) n(ec) s(ecundu)m virtuosi
s(ed) utrumq(ue) Et id quod virtuosi
distinguit districtius exequi volunt

sm iusticia sm i iusticiaz maloz
q amo lingunt hanc oc̄loz et dicit
p duas similitudines pa sit in corpe
humano q ypo explicat de mebris
diuisis figuaz et no ess bn disp-
ositum si oia mebra vna cent-
figuta figuata sit et h fiet 2a
similitudo sicut i cantilena musica
plures adinsite scdm consonantiaz
diussione distantes sit sch vn
liz ntla d multitudine sit melior
optimo to in multo z melior
optimo inciuitate sit com denaus
no z melior domo in plures de-
nay sunt meliores domo 3o
sim q z tres sunt principantes
i ciui te sz maxi mediocres et
i simi maximos componit diuini
anus et pauperes Mediocritas sit
iusticias componens quietes Insi-
m ut ciuilite fluentes Inse
capituli Infert duo cor 1a pm
leges pollitie dnt esse duo po-
llic pn lim eorum que in lege
no sunt excudenda Pm leges
pollicitaz sunt iuste in successorem
aut i iuste Adeuiden at a oz
h ta li z vnu Dubiu
dequa quo hom i ciuitate in
certa dz so principari Et cui q
cum solu d diuitibz q sz z a xia
pr rimus Oppositum vult phs
Prmsoe sim q homas dup
dnt esse excellens sz apte vir-
tutes et potes fortunaz Exho
dz colusione per quatuor oc̄loes
pa soli diuites no dnt principari
quia tales ducunt discordia 2a
quo soli nobiles no dnt prin-
cipari 3a sola multitudo dz prin-
cipari 4ta expedit inciuitate in
certa maiori cum diuitibz et multitu-
ne principari ptz et no apper quomod
modo ptz ex sufficienti diuisione
Ad 1oz dz q ci oz pon a ut possi-

essio no acquirit melior principatu
sz ho m acquirit ex unione

Terciodecimo phus ostendit penes quid iustus principatus attenditur

De quo ponit quatuor oc̄loes
quarum prima no sm omnes excessus
attendit iustus principatus 2a
sm operationes in ciuitate no debet
attendi iustus principatus 3a sm
nobilitate et libertate et diuitias
ronabil attendit iustus principatus
4ta sm iusticia et bellica pra-
vitute attendit iustus principatus
4ta sm distinctam et vitute pollitice
attendit iustus principatus Inz a
ptz ponit rones altriandum de-
principatu ciuitatis Pmi sunt diui-
tes 2i sunt liberi 3i sunt victores
4ti sunt multi Et omnes adducunt
rones pro se per quas topiose solui
phus multa Vltimo mouet
duo dubia Primum qu legislator
rectissimas leges ferendo dz respicere
ad potentes ciuitatis et 2m q dz
respicere ad potentes ciuitatis 2m
v supexcellens alios ciues in co-
parabiliter in ciuitate sint mittendi
in vi q sic et sunt pro ciuitatis
i no dnt ziti Oppositum ar
sic z in actibz sic dz esse i polli-
tijs sz si quis in musica cantaret
ins acute et picto in pingendo
mebrum excellens d pont yma-
ginez Et dz phus si tales pini-
cteritur in ciui te facerent ad modum
leonis vnu lepore post aliu
d forans sic tristi tradi pauperes
i ciuitate suppeditari 3m si
aliquis ess in ciui te q alios mu-
i comparabiliter excellet nunq tales
ciuiu te z in deberet Et q oes
tali dicunt tenent obedie tanq

presenti regi instituit se conformat
bono communi. Et sciendum quod auctor obe-
dire homines licentiam. Videndum est
autem circa hoc huius capituli circa duo du-
bia. Primum utrum multum superexcellens
alios debeant puniri in civitate.
Et secundo quod sit quod sunt cives civilite
[illegible]. Oppositum tu vult philosophus.
Pro cuius solutione sciendum quod aliqua sunt bona
simpliciter ut virtutes quibus homo
non abutitur. Alia sunt secundum quid quibus
non abutitur homo ut divitie. Secundo sciendum
quod aliqui excellunt secundum quod duplici.
Uno modo in virtute alios secundum virtute.
Ex hiis dicitur conclusive probantes tres conclusiones.
Prima superexcellentes alios in virtu-
tibus summo desiderio sunt affect-
andi quia sunt optimi principantes
in civitate. Secunda conclusio incomparabiliter
alios superexcellentes secundum virtute
animam [illegible] sunt fugandi quia sunt
civitatis destructiva. Tertia conclusio excellentes
alios in bonis quibus
sunt permittendi quia non inferunt
malum eis. Secundum dubium utrum con-
fendis legibus legislator debet re-
spicere ad conferens melioribus vel
ad conferens populo. Et videtur quod melioribus
quia sit [illegible]. Respondeo debet respicere
ad honestum secundum naturam eorum est
honestum etc. Oppositum tu vult philosophus.
Pro cuius solutione sciendum quod meliores sunt
[illegible] homines qui habent aliquo genere
bonorum superhabundat ut in divitiis
et in virtutibus. Secundum vulgus hominum
quorum quilibet deficit de aliquo
genere bonorum ut servi secundum pau-
peres qui non reputantur pro cives
et civitas dividitur in [illegible] et
meliores. Ex hoc dicitur conclusive
probantes tres conclusiones. Prima in confendis
legibus legislator non tamen debet
respicere ad conferens melioribus. Secunda
conclusio nec tamen debet respicere ad confe-
rens vulgo propter hec conclusiones
quod sit tamen respicere ad potentes. Tertia
conclusio in fendis legibus leg-
islator debet respicere tota civitate.

potest vera volens dare leges sic eas
debet dare quod conferat salutem anime secundum non
alio modo potest salutem conferre nisi hoc
3° modo.

Iste est capitulum octavum in quo philosophus determinat de speciebus regni et monarchie

Utrum civilibus civitati expedit esse pa-
stores sive pastuas [illegible] non sit
[illegible]. Et sic sumitur species regni quia
[illegible] qua una principatus in terra
et non habet potestatem in eadem. Secunda potestatem
habet ducendi exercitum. Et potest dic-
[illegible]. Quinque duplices sunt reges quidam
secundum genealogiam. Alii secundum electionem.
Tertia qui rex nam tirannice regit populum
secundum leges patrias. Quarta species est
qui rex electus tirannice regit populum
suum secundum legem eorum. Quinta species
[illegible]. Quinto ille princi-
pat qui primo principe [illegible] sicut ut de
illorum summe processit. Sexta species
qui potestatem dispensativam in regno
[illegible] plus reducit [illegible] species
sed addimus et adducimus et monarchiam
[illegible] quamvis non solvit. Ad
evidentiam autem circa hoc huius capituli erit

Unum Dubium etc. Utrum tamen quinque
sunt species regni scilicet ducatus tirannis
naturalis tirannis electiva regnum hero-
icum et regnum iconomicum. Et arguitur
quod non [illegible] et regnum et
[illegible] eorum. Oppositum tu vult philosophus. Ad
hoc dicitur conclusive. Tamen quamvis sint species
regni [illegible] adimitur [illegible] quia
[illegible] consuetum propter [illegible]
illorum a sit [illegible]. Quandoque regno
quod rex regit a 2° [illegible] aut
secundum leges positivas. Si primum
sic est regnum heroycum. Si secundum
hoc est duplex vel tale est hereditarium
vel electum. Si primum sic est tirannis
naturalis. Si secundum sic est tirannis
electa. Sed si adaptes hoc est duplex
vel tamen admittens vel extraneos
si primum sic est regnum yconomicum. Si
secundum sic est regnum ducatus. Ad rationem
dicitur quod comprehenditur sub regno heroyco

Ita in regno sacerdotes eos principi-
pant. Et dicitur quod licet sit contra
politicam tamen aliqualem similitudinem.

Ista tertio nono philosophus determinat de regno

Legalite disputando ponit
sex questiones quales prima utrum ex-
perientiis sit civitate regi a bono
viro quam ab optima lege. Et
arguit primo quod primum sit melius
ex quo lex est manifesta. Oppositum
arguit quia lex est sine passione.
Solvendo dicitur quod quedam sunt negoti-
a ulia quedam singularia ulia
que comprehenduntur in civitate sunt tertia que compre-
hendunt tertia bonum civitatis. Exhoc dicit
quod experientiis in civitatem regi optima
lege quo ad ulia secundum de singularibus
secunda quo. Utrum experientiis sit unum
optimum principari aut multitudinem.
Arguit primo quod multitudinem patet
media primum quod facilius multitudo
consiliabitur quam unus tamen secundum quia tertia
melius est ex pluribus fecerit quam
ex uno tamen secundum verum illud quod
facilius difficilius potest corrumpi communiter
est principari secundum sit et de multitudine.
Oppositum patet quia ubi est multitudo ibi
est confusio. Solvendo dicitur quia in
tertium tertio in qua non sunt homines
virtuosi numquam melius est ipsam regi
ab optimo virtuoso quam a multitudine
aliis paribus ut supra quod secundum patet multitudo
quam tertium facilius consiliatur. Declarat
incidentaliter quod in principio civitates
regebantur a regibus et tertio de tertia prima
et quod tunc homines non erant virtu-
osi. Secundo quia tunc civitates erant parve.
Tertio quia reges instituebantur in iudi-
cio. Quarto dicit philosophus quod postea regimen
venit aristocratia demum tira-
nidis ipsa fuit in democratia.
Tertia questio de post motum regis
communiter sit regere rege secundum
nativitatem quam secundum electionem. Respondet
quod hoc secundum huius naturam sed ut quod ipse
videtur. Quarta questio utrum oporteat

regere habere robore ad cogendum in-
obedientes. Primo arguit quod non
quia hoc esset frustra propter vincentes
secundum legem. Oppositum videtur quia rex impon-
ens subditos rebelles si rex
non est potestatem cogendi subditos
est impotens. Respondetur quod rex debet habere
robore ad cogendum inobedientes
non tamen secundum excellentem magis robor
debet proportionari subditis. Et sic
patet solutio rationis. Quinto philosophus specialius
determinat de regno et elicit hanc
questionem. Utrum expediens sit aliquem
regem esse qui omnibus principatur secundum
suam voluntatem. Et arguit quod tertium
rationibus quod non. Et causa solvit dicens
quod in aliquibus civitatibus est quod non est quod
rex regat secundum quod ad suam vo-
luntatem. Invenitur tamen non. Et hoc
declarat dicens. Communiter similium et
equalium non est expediens dominum et
dominum omnium secundum communes et de mixtis
expediens est esse unum dominum omnium
secundum suam voluntatem. Demum ponit
dicens speciem politie comiter dare
dicens regnabilis ut communitas apta regi
sit debet nominari. Est multitudo
apta nata ire ad politicam principatum
pauca virtute ne liberorum excellentiam
secundum virtutem politicalem et multitudo
nata se multitudine ad politicum
principatum secundum virtutem. Videndum est
autem circa hunc tertium circa tertia dubia.

Primum dubium. Utrum oporteat habere
principem ponam et robor. Et videtur
quod non quia pena facit eum tirannum.
Oppositum videtur philosophus pro ratione
sunt quod per robor intelligitur instrumenta
defensiva. Et tertio contingit robor
proportionari principibus prius quod sit
equale populo. Secundo quod sit magis.
Tertio quod sit minus sit minor pena
populi. Ex quo dicitur consimiliter per hoc
gressus prima quibus principem debet
habere ponam patet quia quando civitas
habet civitatem in eius principem regnat

p loru amori R^a^ pncips civis
no dz excede robor ppli q sit
d' pncipe sit tirannis 3^a^ qclo
robor pncipis no dz esse maior
robore ppli ptz p sile Sta mebrs
pri le corpis no ht mag d robore
ceteris mebris R^a^ qclo robor
pncips dz esse eqlis robori ppli
ptz exsupdiut Adrez dica q p pona
equat ppli no fiet eu tiranu s
magis eu coru reddit ad iusticiaz
faciend secz aut esset an robor
esse m m

2^m^ Dubiu

Ut expedit aliquem simpl^r^ esse rege
i ciuitate Et ut q no q nulla pt
tati ciuitati pcede R^o^ in ciuitate
des sint equalis pditionis i nulla
eit rex om O ppoitu ut p hus
pncisione scim q duplex e rex unq
simp^r^ qui omib pncipat Aliq
e rex sm quid p oppositu R^a^
scim q quedz e ciuitas equans
aliu excedit muz Alia e inequa
alquis m m excedit in virtute i bos
ut i amicis Ex hijs d' insiue p 3^b^
pclones Pma i ciuitate inequa nulla
excedit aliu expedit & iustuz e
unu ciue esse simp^r^ rege om R^a^
pclo si aliquis ciuis alios m m
pcellit illu expedit simp^r^ esse
rege ptz q ctus bn ordinat R^a^
pclo si aliquis excellit alios in bos
sm quid ut in diuitijs & talibus Ita
iustu e esse n^r^ sz rege omi simp^r^
ptz q si sit tue pncipatu videt^r^
i tirannido Et hui pclo pbat robor
an opp^m^

3^m^ Dubiu

Ut ois
multitudo sit regal Et q sic Na
omis multitudo appetit regi optio
q inte omes pollicias regnu
e optima ut in hoc 3° Oppositu
vult p hus in hoc ca^lo^ finali
R^o^ pncisione scim q quadruplex
e multitudo hoim Pma ciuitatis
valentia ps est d pravata
R^a^ ciuitatis validior ps est passio
nata R^a^ e passionu rsonate

Rta e virtuosor & illaz bona R^a^ ex
hijs d' insiue p 3^b^ pclones pma
multitudo depravator & passionu
insectatoruz no e regal q t no
e recte regi obediens R^a^ pclo
omis multitudo passionu refrena
tiu e regal quia tales recte regi
obediunt R^a^ pclo multitudo
virtuosor no e regal s aristocra
tial ptz quia no e p b^le^ esse
multa excellentes multitudinez
virtuosoru & perfectoru Adrez
no a^o^ na multitudo optima
appetit s no appetit optim
q no omis multitudo pptez bonu
appetit ut patuit ex pma pclone s

Sic^z^ quartus liber

Iste e liber tertius de institucione pollicianiz Et ptinz duos tractatus

Pm^s^ habz duo
capitula In pmo ostendit
sex adque se habe dz pollitica
Pm^s^ e quod dz respice ad legis
latorez R^o^ dz respice quale q dz
spes pollicie faciat S^m^ qd
quasi propriu aliquor q reptra
no sunt pptr prudencia Q^tu^
in sstitucione ciuitatis pollicie i'cel
dz respice ne instituta pecca ro
cicant V^tu^ e qd dz scire dras
pollicianu S^tuz^ e q dz scire
leges & ppetates ciuitatis dz polli
tie R^o^ pparat pollicias scdm
ordinat dicens q regnu e optima
d m aristocratia Pe inde polli
cia s infra transgressiones tirannis
e pessima d inde alogarcia &
d m d'mocratia Removz ceia
dubiu Aliqui em dixerut de
mocratia esse meliorez alogarcia
Et dt q nevit boni e d' inde
epilogat d' terminata Adeuide az
taut aoz hi capli Est unu dic^m^
tale q om pollicia regnu sit
optima Et vi^r^ q no na pollicia

mixta e nobilio regno R° na
pollitia studiosorum etiam h nobilio
fr eos principari h quemcu Et
pollitia h optima ut zuit z° lig
Opptu volt plus Inhoc p°
n° lo Adh° d² infine p duas qdas
prima omni polliciaru regnu h
optima q suis h pollitie dne
su regnu dei Exhoc ptz q trsg:
ressio tiramis h pessima q ei
oppo° optia R° qda oim pollitiar
quissima quo adhomis est pollitia
mixta q mixte pollitie principa°
obitz zpitur Ad zos ad pma
d² q plus dicat regnu esse optim
pollitiaz intr d sim alqs polliciys
fr no mixtis Ad za az d² q plus
in z a loquebat gparatiue Et
ologarchia z d'mocratia Vlta intr
illas z optima ut d² q h optima
quissima intr alioz z az

Ista lo 2° plus d'nat
de speciby pollitiar
Et p° h m optimaz
alioz quos tu zplet Vlta
aqui ponit duas solu esse
spes pollitie in qm fr no sey
Sz plus impbat hos multa
In z a pte ipi u plus d'tat
d ptiby ciui l Et d q sch
variatio pciu ciui l variant
r spes pollitiar Vlta sic ssb
aialiu h m variato pciu aialu
sit fr ciuib diui in z° s̄z Insup:
ma inqua sut principes Media
inqua sut potetes diuites fr nobi:
les Infima z ma h vulgo Vn
pma ps multitudis ciuitatis est
multitudo agricolaru fr z ma R°
h multitudo banausor q sut ducs
s̄z ar zes aduica huana unias
fr ara suitutes hom R° h mltr°
foralu quo s̄z qui occupant
ptones fr vendicoes Q°ta est
multitudo mercenarioz q labo:
rat pmercede V°ta h multitudo
pugnancium Vta h multitudo re:

thoru ofiliarioz fr iudicialiu
Ima h mltr° do diuitu fr potetu
8 ua z multitudo instruentiu pptm
9 na h fr mltr° do principatu zist
pnt zdua adortaua Adeunde az
aut maioz zhiug capli Est vnu
Dubiu Q tm octo sint ptes
ciuitatis Et vr q no q adue e
mltr° do sacerdotat z iudic pub:
licaru R° tm due sut ptes ut
d' plus infra Oppu volt plus
in h° ca lo Dimisione sim q
octo sut ptes ciuitatis scenuate
quaz ssitidrat sic sunt Vlta ofr
ps ciuitatis X h d'egenis ad desup:
eminetiby si p'm ad sunt add':
tmatu a ad indetmmatu si
p'm hoc e dup² ut ad determinata
ma ut d'temmataz forma Si
p'm sit e agricola Si z'm sit est
banausis Sz ad d'tmmatu hoc h
dup² a h m ze a h m psonam
si p'm sit z foral si z'm sit e
metenaius Si aut h ptalles
h° h quadrup² ut in libertate sit
e ppugnans ut in sihis sit est
disceptas ut i iudicys sit z apu:
lens ut in honore sit h princeps
Adzos ad pma d² q ophendi²
sb pte principantiu ut d² q sint
sup ciuitez Ad z az di² q ille no
sut d'esse ciui l sic nc sacdos
ut pnt qh ophendi sb mercator
Adaliud dicit q ipm pbat om
inquie ut h m disloez i me taz

Oste z tctatu 2° ut
sedm alia lectura
ca lu z in dnq plus tctat
d' spebz d'mocratie fr elogarchie
Et ponit aliquas ssb formales
d'mocratie P° q z ciuitas i qua
mltr° ophosita ex diuitiby et
egenis principatur equaliter z°
spes h in qua honorabiliores
ex egenis principent R° ma
multitudo principat h m legem

Addit ꝑ hoc prima q multitudo
principans sm lege d[icitu]r demagogos
2a ad eos q 3 ꝓtus et ꝓgogos
ductio qi ductio ꝑpli R[espondetur] a q[ue]sto
multitudo dnans sm lege assilat[ur]
tirannide d[icitu]r m ponit ꝑtates
demagogi p[ri]ma 3 q omia ad dat
ad plm 2a q multi a ꝑplo sbz
laudai 3a q attrisdent principes
ꝑplo 3a ꝯclusio multitudo principas
sm lege no ꝯstituit pollitia
ꝑ t no 3 lex Ultio ostdat ter
ssb elogarcie ꝑa 3 civitas i q
tm honorabiliores principant a
ꝑtibz ꝯpenis 2a ssb ma ꝑlu
homies i mesre honorabilitate
principatur 3a ssb ꝯinqua filig
principat ꝑre mortuo 4ta ssb
ꝯinq principatur nobiliores sine
lege Adcudentiaz aut ꝯmadez
q[ui] capti Duo est dic[en]d[um] ꝑm
Dubiu Q[uod] tm toz sint ssbs
democracie Et m q no ꝑz lta
ꝑpes no 3 ssb democratie lta ois
democratia 3 pollitia Ulo nlla
tius ꝑpes ꝑ democratia 3 qua
i tamestres a oz ꝑz ꝑ de tea
ꝑtur ꝯgenq d ꝑpe bor ꝑz ꝑ ꝑplm
in tra iugtae 3a d illa ꝑpe
Oppo tu rolt plius ꝑrnsiona
sim q democratia i qua princi-
pat multitudo sm dmte ꝑ illa
3 in ꝑfrtes utz mia ꝑmo et
2o Alior dicu[n]t insiue q tm
toz sint ssb democratie ꝑz
ꝑ m toz mois ꝯtingit polli-
tia variai ua aut honorabiles
sit principant a no ꝑ ꝑm ho
3 dup[lici]t[er] ꝑm sua plimoz
Et 3 prima ꝑpes aut ꝑm sua
honorabiliori et 3 2a ssb
si aut ꝑplo ho 3 duplicit[er] a ꝑm
legem et 3 3a ssb a sm lege
et 3 4ta mo pluribus modis
no potuit variari t. Adrocz
d[icitu]r ꝯstringuendo ut ssb sunt

ꝑpe et tunc nc 3b nr quatuo
sunt ꝑpes exquo eis no sunt
nomia imposita ꝑ si sunt impo-
sita no tn ꝑpria Q[uod] i uo sunt
ꝯnaliter ꝑ malo sit q quatuo
mois ꝯtingit variare pollitia
ꝑm democratia sit ad mo 3
ꝑnegatiud Adpbacōez ne assu
ad ꝑm expositum Et d[icitu]r q a oz
sumi + ꝯintelligi q os modi
ꝑm que ꝯtingit ꝑ democra-
cia sit pollitia ꝑ t negē Et
ut ꝑh d[icitu]r ꝑto mo democratie
sit mtu q ille t[er]mi democratia
ꝑ qui bz ꝑ s[upra] ꝑ sit ssb t[er]mi illius
pollitia ꝯmuniz suendo pollitia
tunc assu 3 negatiud 2m dubiu
Q[uod] tm toz sint ssb elogartie
Et pot q no na mom ꝑpe
pollitie qua ꝯtm[ene]t rigi ꝑt
elogartia tm divites ul ment
ꝑn les principatu t ocs eius
ssb ꝑb una ꝑ nr ꝯphendi
Oppo tu rolt plius in tra ꝑn[cipi]e
sim q ssb elogarcie nt aliud
sunt qua adiuuindus
principans Et ho d[icitu]r insiue q
tm toz sunt ssb elogartie Ra
tm toz mos ꝯtingit variare prin-
cipatud divitu ꝑm elogartia
Ula in omi elogarcia a divi-
tes principant tu ꝑplo ꝑ e
ꝑma ssb Sit no ho 3 dup[lici]t[er]
a sm lege ad tu lege Ri ꝑ m
sit a 4ta ssb Si ꝑm ho e
dup[lici]t[er] ut sunt electi et est
3a ssb ut heredes ꝑt e 3a ssb
mo pluribus modis illud sunt
no ꝑt Adrocz dici q ꝯtus
ho possit tn ꝑpte explicare diraz
principantu ꝑt illa pollitiaz tot
sunt ꝑpes posite

Uma loquato phs
definiat d[e] ꝑpebz
Aristocratie Et
Tpbat plonez q no enumerat
pollitiaz inte ꝑpes pollitie i qi

Deinde phus ponit q in aristocra-
tia idem est bonus vir et bonus civis
Na in iudicatur bonus civis secundum
virtutem et secundum ea eligitur uno secundum
eandem est iudicatur bonus vir. Secundo
3es species prima est principatus di-
stinguitur secundum virtutem et divi-
tias per ... secundum virtutem
2a in qua principatus disting-
uitur secundum virtutem et populum. Contra
probat dicens aristocratie qua
dicitur mixtio ex democratia et
oligarchia ... in oligarchia
Deinde ostendit que requiruntur ad hoc quod
lex sit bona. Et ponit duas con-
ditiones. Prima quod ille populus legi
obediat. 2a quod populus illa lege
in ... Dubium est quod duplex
est lex que simpliciter bona et que secundum quid
Ex hijs elicit ... bona dicens
aristocratie ... Est pollicia
que attenditur secundum virtutes in qua homines
et principantur secundum virtutem ...
Et in nota ... virtute
Deinde ... de tirando de po-
licia dicens pollicia ... est
... mixta ex oligarchia et
democratia lex oligarchia de
pauperibus ... et di-
vitibus ... lex democra-
tia est ...

**Ista lectio quinto phus determinat de tiran-
nide probat primo**

quod tirannidis ... ab ...
... de ea 3es species prima
est tirannis ... Et est civitas
in qua princeps ... secundum leges
tiranicas sibi ...
Et lex tirannis ... illa ... lege
... ... 2es alios
... Et ille leges
dicuntur barbarice. 2a species est
tirannis ... in qua princeps
electus principatur secundum leges
tiranicas et ... species secundum
aliquos ... secundum voluntatem ...
3a species est in qua principatur unus secundum
nequissimum modum legis et propria
voluntate absque aliqua volun-
tate subditorum. Et illa est pessima ...
in fine ... tirannidis
2a quod est ...
quod ... ad ...
... meliores de civitate
et ... filias
... Ex hijs infert ... quod tirannis
est ... in voluntate ... libera
... Deinde ... aut ...
... duo dubia. **Primum
dubium** ...
aristocratie ... aristocratia ...
et aristocratia ... dicitur ... mixta
Et videtur quod ...
virtutem ... ethicorum ...
est et aristocratia attendit ...
virtutes et secundum quod virtutes distin-
guntur ... Oppositum vult
phus ... Ad hoc dicitur ...
quod ... aristocratie
...
virtuosos ... principari. Ita
in omni aristocratia ... virtuosi
principantur ... est prima
species. Si autem ...
... virtuosi ... et
aristocratia dicitur. Et ...
phus secundum ... 3a species
... mixta ... Ad ...
dicitur ... principatum secundum ari-
stocratiam ... virtutes
... et ... alias ...
... principatum ... et ...
...
virtuosos ...
... secundum ... distinctionem
2m dubium ...
aliqua pollicia in qua ...
principatur et videtur quod ...
... aliqua pollicia ... esse

d' diuitib3 & qntaz p locu ab opp[ositis]
Co d' monarchia 3 pollicia et e
ex egenis tm & illaz bn zeta
Opp tu wt phus Ad ho d'
in sine p duas gclues p'ma
nulla iusta pollicia et cst' o
tm egeni principent qo diuz
fures et imprudentes principat
illa 3 iniusta b sit oz i co q cg=
eni io egeni sut et impudent
sik q dnt principai dnt apptys
passionib3 possessionib3 su
niuys rodi b egeni ho face
ne possut et p3 q pollicia
q 3 pta ss pollicias no 3 i q
egeni principant Ca gclusio
illa pollicia e iusta i qua me=
dia ex egenis principat p3 q
illa e iusta in q mine sunt
seditiones b sit 3 d illa Nc i eo
sut magna amicicia ciues Ad=
zad d' ne ndo assupmz q zo lo=
garia no 3 pollicia tm zeta sup=
sit d' de Ca **zm dubiu**
q zo sint spes tirannidis Et
d' q no et quaz sut spes
regim i gna tz et quot mod
d' conu opp tot tot mod d' &
d' liquu Co tirannis electa est
spes regim et no 3 ss tirannis
tz gna qz illa sut oppta Otu
volt phus m ca lo quito Ad h9
d' in sine tm 3 sut ss tirannid
sz simp' electa et hereditata sm
quo ad mod regendi adue est
cong quo quis que i stituit in=
principez Ad ob adprma d' q
cum est d' istis opp q b mod
acceptas opponitur m s plu
tirannis simp' oppom cgno sim
et no opponitur quo ad ones
spes Ad zm dicit q p bat
q tirannis quo ad omes spes
no opp cgno et no obstat
eos vno nomi notari

Nota lo sexto phus determinat de no=
bilissima & pg lissima polli[ci]a
Et p'mo mouz dubiu possit
em ad quis dice pollicia studio=
soz 3 optima Et d' phs q
no et manz oi tpe Co d'
quis c regimi 3 optima polli=
ciaz fm phus q no et no
3 ita p masuri Et s bdit qui=
uitas in qua principatus e con=
stituta ex medioribus e pg lissia
et optima et ho repigf plat
in la Subiugit in d' maxie
diuitibus dicens q isti a iuue=
tute i voluptatibus nutriunt
apta voluptate volut s bi in d'e=
toribus Ho e mouz illa dubitacioz
qua quis dicet ex quo optima
ciuitas cstituit ex mediocri9
hominibus cstituit optima ciuitas
quare et hoc raro cstituit Resp
q io et raro cspitu mediu et
sepe extrema Nota q pollicia sit
sc ramq mediu et huiusdi po=
llicie raro cspiunt in pluis ciui=
tatibus et insist eos na 3 facile
institue et assingnat roz qua
in pluis ciuitatibus ut sut cstelle=
tes diuites ut cstelletes paupes
et ppter paucitate hom i no p
mediu inveniri quod sequitur
ad illoz principatum

Nota lo 7mo phus determinat de insti=
tutione pollicie q 3 iusta
ex diuitibus Et p'mo ost quomo
d' istitui debita insertio Et
ponit duas diuisiones p'ma
unitate dus 3 sp'lis quid sut
voldes pollicia quid no vole
Ca diuisio validitude ciuitatis
cstituit in dudbus s3 in qua te
et cgnitate ciui 3 militudo quatas
ad cgnumitas ud diuicie Ex=
hijs infert gclus p'ma legis=
lato in pollicie d3 cspite ad hp med
mediocres Ca gclus male
cstituunt pollicias q p'lus

respiciunt quod in ciuitatibus in quibus principes
sunt corrupti ex hoc sequitur destru-
ctio ciuitatis. Secundo docet quomodo considerare
a legislatore primo in ciuitate congregata
secundum naturam principatum secundum naturam
armatam secundum naturam contentionem ut in
ciuitate communiter. Tertio respondet quod politi-
cus debet esse consulens hominibus arma
dominibus, quia per ipsos arma non sunt
in ciuitate arma possidentes sunt
nec armis bellare valentes
Removet tamen dubium dicens
quod legislator debet cohortari subdi-
tos ad agendum bona. Et si ob-
iciatur tamen si non exercitatur sunt
quia debet ita esse. Etiam ponit auctoritas
summa non est facile sit dominum te-
nere ut omnes exercitantur. Secundo sunt
domare arma sunt in utilia

Tractatu octauo philosophus determinat de consilio ciuitatis

Ponens tria genera
consiliatorum. Primum est in quo est
omnes ciues de omnibus consiliantur.
Secundum in quo aliqui de omnibus consili-
antur. Tertio enumerat species consiliorum.
Primo democraticorum. Secundo de olo-
garchia. Et tertio de aristocratia. Primum
consilium democraticum est consilium
in quo omnes de omnibus consiliantur.
Et hic sunt species plura quia omnes ciues
non sunt secundum successiue conveniunt.
Secunda in quo omnes conveniunt circa ele-
ctionem principum. Tertia quando ciues
cum principibus conveniunt in pugna.
Quarta in qua principes non tantum habent
considerare secundum adpropositum
spectare. Secundo consilium alogarchicum
est in quo aliqui sunt de omnibus
consiliatur. Et hic tres species parua
paucai honorabiles aliqualiter
proportionate principari et de omnibus consi-
liantur. Secunda in qua tamen honora-
biles secundum leges consiliantur. Tertia
in qua eligunt honorabiles prin-
cipales et consiliarios. Et ponit
duas species aristocratie. Prima

est consilium in quo principes de omnibus con-
siliantur. Secunda in quo aliqui sunt princi-
pales speciales et quidam electi les
in fine concludit ratio expedit
quantum ad perfectam consiliorum.

Tractatu nono philosophus determinat de principantibus ciuitatis

Dicens duas esse tales scilicet
perpetuos et temporales. Temporales sunt
in multis ciuitatibus quia diversum quidam perpetuum quidem
perpetuum et temporalem. Perpetuum sunt duces
scilicet communiter et mansuetudini. Secundo dicit
quod sacerdotes non sunt principes politice
principantes sed plus temporales. Tertio
dicit de pluribus principibus feminarum
et mensuratoribus frumentorum qui
omnes plus sunt similes quam principes.
Secundo ostendit qualiter ordinari debent
principatus dicens in magnis policiis
unicuique operi debet cum ordinari prin-
ceps sed in paruis polliciis debet
omnes sunt multa principari. Et mon-
strant quod. Quartum unum debet esse prin-
cipem ut unum simul et eodem dissol-
uit una predicta. Secundo tractat hanc
questionem. Aliud secundum diuersitatem
regiminum debet esse diuersi principes
soluit dicens. Principes debent con-
siderari penes ipsorum diuersos ut
in seniis subditorum ciuium. Ultimo
determinat de institutione principum
de quo ponit duodecim modos qui
clare patent in textu.

Ultimo capitulo philosophus determinat de pretorio

Dicens pretorium est quoddam
directorium quod iudicatum est hoc
de multis quoddam enim iudicat
offendentes rem publicam iniuste.
Aliud iudicat ledentes iniuste
res proprias quod iudicat de dampnis
inter principes et populum. Aliud
de quantitatibus populis. Aliud

de homicidiis. Aliud de periuriis.
2o diuidit pretorium dicens in uno
pretorio omnes ciues cum sit iudi-
cant. In alio quidem de omnibus iudi-
cant, in alio quidem de quibusdam. Primum
sit in democratiis, 2m in oligarchiis,
3m in politiis, 4m in aristocratiis.
Ad euidenciam autem eorum capitulorum
precedentium duo erunt dubia.

Primum dubium. Utrum melius sit prin-
cipem eligere sorte quam electione. Et
probatur quod sic. Illa ideo est melius quod populo
est placabilius, sed eligere sorte plus
placet. Illa populus contra illum magis non
credit se defendari. R[espondetur] 1o magis
est melius in quo eliguntur principes
ex diuersa inspiracione, sed sic est de
sorte ex quo in nulli homines concurrunt.
Oppositum arguitur: melius est regere et
regi ab arte et racione cum de libe-
racione uera quam a casu, sed eligere
sed melius quod principes per sortem constitue-
re. Etiam magis racionale melius, sed racionale
sed electio est magis racionalis ex quo
in ea fiunt argumentaciones, quod non fit
in sorte. Prima conclusio secundum quod quedam
est electio perfecta, quedam imperfecta.
Prima est certa racione. 2a preponitur.
2o secundum quod duplices sunt principatus,
quidam ad quos facile est inuenire
principantes, alii opposito modo. Ex his
[illegible] producas conclusiones. Prima:
sed principatus melius est principem in-
stituere ex perfecta electione quam ex sorte,
patet. Illa ille magis quod ut frequenter est
melius ille qui uero fit ut raro
non fit, sed de electione. R[espondetur] 2a conclusio:
in talibus expediencius est eligere princip-
antem sorte quam imperfecta, sed in
magnis principatibus expediencius
est eligere principantem quam sorte in-
stituere. Ad racionem dicitur ad primum:
negatur antecedens, nulli non dicitur quomodo
complacere populi. Illa quedam fit
secundum sensualitatem absque racione, sed de ea
que fit secundum rectum iudicium antecedens
est uera, sed dicitur secundum Salomonem diuisio
est ne uera ut [illegible] uera. Ad 2am

dicitur quod talis electio non est diuina, immo
temeritas sit in pectore et per sortem eligere
ea est prohibitum, sed in electione secundum
arte congrua in deo magis concurrit.
Racio per oppositum probat conclusionem primam.

2m dubium. Utrum tres principatus communi-
tatum sunt 3es congregaciones distincte,
scilicet pretorium, consiliatorum et principatus.
Et uidetur quod non. Illa in quibus idem sunt
principantes, ciues et consules, et in-
telligitur non sunt distincte, sed contra
ex distinctione hominum arguitur distinctio
congregacionum. Oppositum uult philosophus in fine
huius quarti. Conclusio secundum quod
hic dicitur congregaciones distinguuntur contingit
dupliciter. Primo quod racione sunt distincte,
2o quod persone sunt distincte. Primo modo
omnia collegia potestatis ciuitatis quod sunt
dicta negocia ciuitatis. Illa racione ne-
gocium ciuitatis ad pretorium ad futurorum
a principatum. Si primum sit est pretorium,
si 2m sit est consilium, si 3m sit est
principatus. R[espondetur] 2a conclusio in qua bene
magnitudine ciuitate bene ordinata coll-
egia non solum racione sed eciam personis
debent esse distincta, patet quod quia sic
sunt distincta tunc recte principantur
pari iste congregacionibus. Ad racionem
dicitur quod ille non sunt recte policie
de quibus mouetur dubium. Vel dicitur
quod iste congregaciones sunt distincte
secundum racionem licet non secundum rem uel secundum
personas.

Iste est liber quintus in quo philosophus determinat de corrupcione et saluacione ciuitatum. Omnes

causas earum dicens primo quod estimacio
equalitatis et inequalitatis ciuium
est causa generalis transmutacionis polli-
ciarum, patet quia ideo est causa transmutacionis.
Oppositum est causa salutis. Ex 2o
estimacio est causa salutis. 1a antecedens non
dicitur patet quia elongacio philosophus transmutat
in democratia et eo quod omnes
ciues estimant esse inequalitate
esse equales fiunt democratia

Et qui sit propositum eius sicut olo-
garcia. Et dicit quod duplex est politi-
a secundum Aristotelem et virtuosorum. Vir-
tuosorum est quae in me est otiosa et
maxime equalitate [illegible]. Alia
autem est desiderosa. Secundo ponit quod [illegible]
ponit modos aliquos transmutationis. Primus
quando tota civitas transmutatur de una
politia in aliam sicut si a communi
mutatur in tirannidem et de monarchia
in oligarchiam. Secundo [illegible]
modus quando manente eadem politia
constituitur alia non ea ut oligar-
chia fuisset longo tempore constituta et
de monarchia super ea instituitur.
Tertius modus quando sit transmutatio de malo
in magis malum. Quartus modus quando
politia transmutatur secundum partem
illarum. Primo dicit quod de monar-
chia et maxima politia seditiones
magis et magis seditiosa quam
oligarchia. Primum patet quia nobiles
dominium nusquam sunt egeni et
in multis locis [illegible] secundum quod de mo-
narchia constituta ex egenis. Secundum
patet quia primo sit seditio inter di-
vites et populum in democratia
non quia civitas et populus non
pugnant inter se sicut divi-
tes plurimum.

Nota lectio secunda politicorum determinat de causis transmutationum

et seditionum. Dicens volens
scire causas seditionum oportet habere
considerare primo quales sunt illi
qui movent seditiones. Secundo propter
quid movent. Tertio dicit scire principia
seditionum. Et dicit illos qui movent
seditiones. Divites hii movent se-
ditiones quia suspicantur omnes cives
debent esse equales. Secundo isti qui
suspicantur se esse maiores divitie
inferiore ponit [illegible] causas transmu-
tationum seditionum secundum lucrum hono-
rem vituperium timorem. Et quamquam quique
pro [illegible] ut excessus dispectio contem-
ptus [illegible] discordia [illegible]
suspensio et dissimilitudo. Et dicit
in illas [illegible] et ad illas ut dicta.

Nota lectio tertia politicorum declarat politiarum transmutationes

et seditiones de monarchia dicens
monarchia maxime transmutatur
propter maliciam demagogorum. Nota
quod transmutatio de monarchia est
ad demagogos persuadentes populum
non imitari divites et [illegible]
seditio. Secundo movet duo dubia.
Primum dubium. Quare antiquis temporibus de-
monarchia transmutabatur in tiran-
nidem a magistro [illegible] tirannorum
secundum plurimum quia antiqui demagogi
erant bellatores et preliabantur
a populo et propter eis subiungebantur.
Nunc vero sunt rethores imperiti
medicinis solum non [illegible]. Secundum
dubium quare antiquis temporibus plus vigebat
tirannis quam nunc. Dicit quia ideo nam
populus fuit paucus et maiora
de [illegible] sicut nunc populus est magnus
civitates sunt [illegible] in demagogi
sunt quibus decet principari
divites populum et eis suadentes
quod principibus [illegible].

Nota lectio quarta declarat de transmutationibus

et seditionibus in oligarchia dicens
oligarchia transmutatur primo multi
iniuste passionum et hoc in divitias
[illegible]. Secundo transmutatur ad divitibus
de iniuste passionibus ab aliis di-
vitibus in principatu existentibus.
Tertio [illegible]. Quarto ab ausentibus
bona sua. Quinto ab eis qui bona
propria consumpserunt divites dispendere.
Secundo ponit modos occasionum et modos
de modo transmutationum. Primus de
discrepantia politiarum ad divites secundo
duplex ut in bello ut in pace. Secundo
in est conventio circa nuptias

et quiria dumo pmittit nita
et magna za b vsq dispositiq ci-
uiu aduatibq i dumo vtutu
alijs ciuibq ut bnus ccta cuia
e euenty i ca q afortuna fuit

Nta lo quito d'tar nisgssiones et sed-itiones

aristocratie ct
sut quaq pma sit pp'te paucos
pncipa'i homibq et pncipatibq
2o fit amltiu ne astutoz i ppl'o
no mlq diuites zmota apncia-
pibq 3o fit qn isti inhonorat'
q merito honoraret' 4o fit
qn aliqui d'aristocratia mis ha-
bundat et aliqui mis egent 5o
qn aliquis inte pncipaty alios
mlt'm vtute et pon'a excellit
2o pat aristocratia ad polli-
tia b m q'ntias et dicit Dicta
aristocratia et pollitia dicit
po na pollitia e magis pmansiua
et sentior q aristocratia 2o dicit
qr pollitia pla assiluatur d'mo-
cratie q' alogarcia Aristocratia
aut pe oppsitu ut sedit q' trisim-
utatoes aristocratie maxie latet
qr raissime contingat Vnus ho-
est qr q' roz aristocratie bhuic
pat aristocratia ad pollitia pcs
q' ntia dicts pollitia et aristo-
cratia q'ut quatuz adsediccoes
qr silles sut esse trisgressionu
Ro m ho qr sit i aristocratia
sit trisgressio in alogarcia et cuiti
i alogarcia d'structio sit et in
pollitia Vltio gelud' qr polli-
tia dup' dissoluit' p'o abextr-
neis sit ntitua lentibq ciui te
sz i inmici ab intneis sz qn de
struit' ab hijs qui sut intui te
ut qn leges trisimutat'

Nta lo sexto det'-minat de saluatoi' pollitiarz

Cuius sut tre-
decim Pma expedit scie mos
trisimutadi pollitias Sca qq e
vno oppitoz similit' cognoscit
et reliquu 3a no pt esse ta-
bvu impollitia qn d'eo dz buai
aliquid 4a vtile z ut nlli pe-
rmnctes m3 diu pncipal pm-
ittant qr sic pmittut fy tira-
nides Quta pollitia no dz crede
hijs q' pta zophisticatos adulti-ne
muplicat' Sexta oia inimi'te dnt
edmari aufi dn ar si dissolu-
tione pollitie sp essent i pma-
Sto insigno e'templatos debent
ptaue inlegibq Vlta expedie-
tis e ut ptaueat anq pg Vima
honorabilicos dnt essi Sua
i n'a dnt pminte cresta ntre
ennessitates ad ma quiuia Nona
i vna quaz pollitia dz esse vg
sit pncipatus sup notiua essi-
tes Dena in pollitia dz essia ut
gaudent pauperes cu diuitibq senes
cu iuuenibq et prudentes cu inp-
rudentibq Vndena i pollitia maxie
dnt odmai pncipatu ut no
sit lucratiui b q' ois tm hono-
ret' Et atra ho mouz dubiu
quod dnt ptaueri q' agfulibq
fintu no fiat Rned q' pecunia
dz pncipa bq di scdm pnlegeoi's
ciuibq ut salte potentibq Et illa
pecuniaz gserutado omn bq pntibq
ci mae sut Et madeta litera
da tue dz odmai ciuitas ut egeni
ditant' et diuites e stringent'
Et doz ecl madeta' alia tria ad-
pncipantes cuius q' requisita pmo
dz lire amorez ad bnatez pollitia
2o prudentiam magnoz opm
3o uirtute et iustitia adilla polliaz
specialia Mouz ecl madenta
duo dubia Pm si fuit aquis
no hns illa ria b solu vnu ul duo
tue oz q' ille q plura ht q' aliter
gferat' ad pncipatu i pollitia 2m
dubiu mag sfiat q' qui dz eligi
ad pncipatu q' heat potetia et
amore Res' q' si no hrent tez

possibile esse in partes formidulosius et iniustus et non faceret eas quae contra Quadecimo ad saluandum politiam contra nostre leges saluantes et conseruantes unamquamque politiam Tredecimo contra pueros ciuium erudiri in legibus et modis politiarum In fine probat aliquas politias dicens quod in oligarchiis filii ciuium non eruduntur quia non sunt dediti sunt In democratiis non eruduntur quia timidi sunt et pauperes non habentes expensas per informatione

Incipit lectio septima primi de comparatione et correctione monarchiarum Et ponit differentiam inter regnum et tirannidem quia primo dicit in hoc quod regnum componitur ex aristocratia et politia Tirannis uero ex oligarchia et democratia Secunda differentia rex instituitur ad auxilium populi et uirtuosorum propter excessum uirtutis atque uel generis Tirannus ex contrario Tertia ne et insignibus corrumpendo insignes et populum Quarta differentia rex custos populi et insignium est Finis tirannis est delectatio finis regis est quod bonum Quinta differentia tirannis super excedit in pecunia sed rex super excedit in honore Sexta differentia custodia tirannis est peregrina sed custodia regis est per ciues Consequenter ponit quod tres sunt modi quibus instituuntur tiranni Primus quod tiranni sunt ex demagogis Secundo sunt ex transgressione regum Tertio ex oligarchiis Reges uero possunt fuit primo propter excessum generis Secundo propter excessum uirtutis Tertio per physis Postea determinat de prima differentia inter regem et tirannidem dicens tirannis est mixta ex duplici malitia oligarchia et democratia ad hunc sensum quod tirannis est contra oligarchia et democratia Et hoc probat pluries multipliciter Primo quia sicut in oligarchia diuitie sunt finis et in eis delicie attenduntur sic et in tirannide

est ambo auferunt arma populi et mutantur turbas suspectas Tertia utraque aduersatur principibus Consequenter determinat de corruptione monarchiarum dicens super eisdem modis quibus politie corrumpuntur tribus et monarchia corrumpitur Primus modus est propter iniuriam et iniusticiam factam Secundus propter offensionem Tertius propter timorem Quartus propter suspicionem Quintus propter lucrum Et sextus propter honorem Deinde ponit duos modos per quos quibus tirannis corrumpitur Unus aperte alius abscondite ut si aliquis tirannis subuertet populum in propria ciuitate sicut fit manifeste aperte Alius abscondite et hoc uel ab alio uel ab accepto Deinde in quo addunt est fortior causa quod conceptus Concludit contra destruere regnum ipsum esse corrumpi aperte sed abscondite Quarto primo propter seditionem principatum principatum

Incipit lectio octaua primi de comparatione et saluatione monarchiarum Et primo ponit rationes de saluare regnum Prima ad saluandum regnum contra precaueri modos corrumpendi ipsum Secunda ad saluandum regnum contra moderari principes et alios multos principatus facere et non multum magnum nec multum diuitem Tertio ponit saluatores tirannides quarum una est per uim et alia per dominium per uim multis modis tirannides saluantur Primo contra excellentes exprimere Secundo destruere exprimere sapientes destruere Tertio facultatis disciplinae non sinere Quarto omnino probare Consequenter sapientes et persuasiones sunt Quinto nec scolas nec ullas uirtutis collationem permittere Sexto omnia inducere ut populus nec habeat fidem nec fiduciam inter se Septimo proprio pro factis populi sed palam ante ianuas commorari Octauo omnes quod aliqualiter in domo assuescunt apprehendere Nono sub se omnes in seruitute inducere Decimo tirannus

dz habē occultos q̄ si omīa dicta
et facta subditoꝝ reuelent Unde-
na dz discordias et caritates semi-
nare inter amicos ꝓplm et diuites
inter ciuiles et insignes ... dz
omīs subditos face paupes et dz
vectigalia in et ... noua īpone
Tredecimo dz esse ... bellorꝫ
Decimo quarto dz ... aquas q̄
... insignes ī signes
bonos merientes ... Decimo quīto
dz venerabiles et liberos ... Et
... in tirannide nō desinit
malignitatis ... Justus nō
amat eum qui adolat ... in plibꝫ
omīs ... adz ... primos
ut prudentes modicum sapiat ...
ut seipsos distrepat ... ut ...
... seipsos adulatores ...
estimat ... adquirendꝫ
tirannidis ... dolus
Est aut dolus ... et aliud
esse ... tiranus ...
tirannus ... et tamen nō faci-
et equalitē ... priuare
oīa bona ... se fing-
... reddere ... expensarꝫ
... dubium sit tirannus dz oīa
reddere ... quia nō dz
... ipse ē dominus ciuitatis et
dz ciuitatis et ... ...-
que ... dz se exhibere tanq̄
custodē bonorꝫ ... et nō ...
... dz ... ipse ... oppōꝫ
bona ... in ... ... dz
... iniuria facere ...
dz ... uxores aliorꝫ ... famili-
ares ... dz apparere ...
... dz ... et ornare adificiis
que bona tāta sint ... dz appe
studiosus circa deos Undecimo dz
... insipientia bonos videri ho-
norari Duodecimo dz ...
bonos esse ... suas dz aliis ...
qui sunt ... Tredecimo dz
... potentes eicere ... ciuitate
Decimo ... dz si aliquē ad princi-
patū instituere ... constituat pusil-
lanimis Decimo quīto si aliquē vult
... principatu eicere dz eū paulatī
degradare Decimo sexto omīa supp-
licia dz iudicii inferre Decimo septimo
dz apparere amatus Decimo octauo
dz discordias ... inter ...
Decimo nono dz suis ... videri
... dz ambulare et dema-
... ad insignes ... ...
tirannus ad alias pollicias ...
... pollicia et tirannus ... ...
duratiua

Tertio nono ... phūs ... probat causas ... in ... ... pollicias

... pollicias ... Ista dicit
... quelibz pollicia ... ...
... ... probatur
... destruere
tirannidis ... probat ... ...-
... oligarchie ...
oligarchia ... ...-
... ... omnes ...
... Et ... ... diuites
... ... nō est
... principari ... fit
... omnī polliciarꝫ Tertio
probat ... nō ...
oligarchia ... ... principes
... amatores ...
... amatores ...
... ...
Decimo ... ...
... quelibz pollicia fit ...
Et ... monarchie nō sunt
... nō sunt
destrui ... neque
... Nō ... ... est
... et omīa q̄ ... ad bona
pollicia requirunt ... ...
... ... tirann-
nō pōt destrui ... ...
... et isti nō destruunt ...
... pollicia ...
frustra ... ipsa ... ...-
... pollicie et illarꝫ
... ipsa pōt ...-
... Quarto ... phūs in hoc
quīto ... ...

transmutos que licz pollicia e trans-
mutabil patz nam quelibz pollicia
pt generari et corrumpi ad corrupi s q lz
pollicia s hmo q forma pollicie
gsistit i alio homis Et q lz
pollicia pt augeri uel minui
s m ultime Et q lz pt alterari
ex quo pt intendi uel remitti
Et que lz pt s m locu mutari
q transmutat hominibz d loco ad
locu etiam transmutat pollicia
Ad rones d ad p mam q uterqz
mo gtingit ad 2plures ne
ho Na in sita no pe i utrosq
sut omia dicit gservata i-
utroqz no e transmutabil Ad 2az
ne assu Et lz ad gtinua
successioe no debeat d fint
in pte scie s aliaz circustan-
ciaz Et hoz z fla et mais
sia eo q pollicia stat q e tm
i aere 2m dum Vt transg-
gressio sit transmutabilis q
pollicia Et vr q no Na ia
e magis durativa q facilis corp-
umtur principes s sic z d transgres-
sione a oz patz plori erausa
d oz patz nam facilis corrumpitur
principes s sic e d transgressioe
a oz patz plori erausa s oz
patz nam facilis corrumpitur mali q
boni s in transgressioe principat
mali 2o quiz pollicie sut vio-
lenores et fortiores sut durabi-
liores s sic e d transgressionibz
Oppm patz q pollicie pria sut
p manentiora 3o sic q pollici-
e sut naliores et queniores
qua transgressiones Pro isto
sim q pollicia esse durabiliorz
gtingit dupr pmo q ad eius
inchoatioz 2o quo ad eius gtinua-
cioez Ex ho d insuie patz 2o 3o gclos
pma plures corrumpuntur transgressiones
qua pollicie patz q plures corrump-
untur homines mali qua boni

i ius z gna plori erausa 2a
gclo que lz transgressio z omibz
pri is fundantur hor e transmu-
transmutabilis qua pollicia ei
oppta patz ista illud q s violentis
et supinstantiis pri is fundatu
ho z transmutabile s sic e d transg-
gressionibz z tm pollicie hoz
patz q e fundata sup i iquos
et malos 3a gclusio z que lz
pollicia quo ad sui gnationem z
transmutabilis qua ptes transgressio
ei oppta patz nam qui lz ho adgna-
tioez vtutis in eo z fragilis qua
adgnatioz vicij Ad roes ad pmaz
d q illud tunc difficilis e i ueme
principes id melius e s id indiua-
bilius et turpius et imperfectius
qu principes facilite i veniutur
Ad 2az ne hoz qui d lz vim
ius gredi et ne gna q ho no ue
2m dum Vt a quolibz hoie
possit destrui pollicia Et vr
q no q si sic sequeretur q appor-
tione maioris medlitatis fiet
actio quis sim et g regulariter pporcio m
2o sequeretur q nulla pollicia
posset p manere pdiem q nulla
esset dies qn aliquis vellet destrue
pollicia Opptu vult phs in ho
quito ca lo 3o Pro isto sim q
z tres sut homines i ciuitate s z i-
simi mediocres et insignes
1o sim que lz homez esse
tam destructoris pollicie gtingit
dupr s z pse a partis Ex hijs
d insuie patz 3o gclos pma nullo
homine necesse z destrui pollicia
ista no z necesse vna scintillaz
destrue domu 2a gclo a quo lz
homine gtingere destruit pollicia
patz qui lz sup eos d monstrat
principari p mittitur ho z gtinges
s vulgares ho pmittitur i ius 3a
gclusio quanto ho i ciuitate z preminentes

tanto magis parum apta est dissolui po-
llicia patet quia sicut propter quelibet
hominem potest destrui pollicia despi-
to 1° et 2° est permanencio contanto e
fautio causa destruccionis Ad rationes
ad primam quod gere vnde non potest sed
fueratsim Ad 2am dicitur quod ratio adplu-
racionem et non eius est volutas potest reduci
in actum Questio duodecima Utrum scilicet
vicio pollicia iniusta possit transmutari
Vbi sciendum quod alia est pollicia iusta
alia iniusta Iusta saluatur aucto-
ritate et destruitur auariciis Iniusta
per oppositum Ratio 1° sicut viciu e dux
scilicet frequentatum tunc hoc continue
facit vicia et nunquam cessat
Aliud est factum et tamen dimissum
Ex hiis dicitur in summe per 3am conclusionem
prima non quodlibet vicium transmutat
iusta pollicia patet quia sicut se habet
ignis ad comburendum domum ita
se habet vicium ad destruendum pollicia
sed non quilibet ignis comburit domum
totam vnde scintilla 2a conclusio
nunquam est ignis vicij transmutabit
pollicia iusta patet quia sicut se
habet egritudo ad hominem sic et
hic sed quodlibet contrarie egritudinis
hominem potest corrumpi sic omne transmu-
tatum ordinis communis corrumpit hominem
et transmutacionem pollicie sed quodlibet
contrarie vicij ordo et racio recta est
transmutata 3a conclusio ut frequenter
a vicio contra frequentato destrui
iusta pollicia scilicet a vicio corrupto
et habituato pollicia corrumpitur sed
vicium frequentatum est huiusmodi 1° et ita
Questio duodecima Utrum que est vita ad
quam est peruersa pollicia destruenda
et dissoluenda sufficit Et videtur quod
sic vna virtute hoc viciosum potest
dissolui 2° vna sufficit et contra
vsitur Ista omni contrario et hoc
viciosum dissoluitur et qui habet
vna habet omnes ut 1° ethicorum
et ex 6to Ratio sicut se habet scin-
tille ad comburendum multa stramina
sic etc vita scilicet sed vna scintilla

sufficit comburere multa stramina
ergo etc Questio ista Ista vita est
rigurosior pollicia et non destruit
eam ergo omne destruens
est rigurosius destructo Ad hoc
dicitur in summe per 3as conclusiones prima nulla
vnius actus sufficit ad destruendum
iusta pollicia patet quia vnius actus
virtuosus hominem non facit virtuosum
2a conclusio que est diuersis sufficit
in totam que est diuerse pollicie
destruendam patet omne contrarium sufficit
ad dissolucionem Conclusio inchoacionem
sed vita et vicium sunt contraria 3a
conclusio vna contrarium non sufficit
pollicia aliqua peruersa dissoluere
magis sed vna contrarium est minor tota
pollicia peruersa Ad rationes ad primam
negetur contrarium et dicitur quod non est simile
ergo nulla pollicia est vna contrarium sicut
hoc Ad 2am dicitur quod vna scintilla
non sufficit comburere multa stramina
licet bene incipiat sic sufficiat ad
incipiendum Questio duodecima Utrum
scilicet vna que est pollicia in qua est
alia pollicia a se est dissolubilis
Et videtur quod non Ista que est polli-
cia quelibet pollicie non est contraria
quod sit patet ratio alia pollicie sunt
bone nulla autem bonum bono est
contrarium 2° Regnum non est dissolubile
in tirannide quia illa sunt in ea
distancia Contra non que est res
naturalis in alia res naturalis alia a se
est dissolubilis 1° et ita Questio ultima
Omne quod dissoluitur in suum
contrarium dissoluitur vnde contradictionem Ad
hoc dicitur in summe per 3as conclusiones prima
a bona pollicia in aliis peruersis
pollicia est dissolubilis patet quia nulla est
peruerse pollicie iusta pollicia est
contraria 2a conclusio que est iusta
pollicia in qua est alia iusta
pollicia est dissolubilis quia quilibet
bona principaliter in alia melior
dissolui potest 3a conclusio que est
peruersa pollicia in qua est alia
peruersa pollicia est dissolubilis

ptz vna omnis principatus puersus
in peiore pt transmutari Adiciens
ad pximaz dicit qz quia simpliciter bona
contraria sunt contra sz ea sumendo
que sunt bonum et malum non con-
tinentur Vnde dicit ne deo quaz
vt summa albedo et summa nigredo
sunt maxime distancia et in summe
album pt sic summe nigrum et ecouerso
Vnde dicit licet non possit mutari imme-
diate in medium bene pt mutari in
medium Septimum dubium An
omnis dissolucio civitatis sit p
violenciam aut fallaciam Et p vim
et p dolum Et videtur qz non nam vt
dissolucio facta p violenciam est p
forcior dissolucione facta p vim
vel econuerso non 2m qz dissolucio
p violenciam est forcior n p m
qz vis vel dolus pt esse forcior
violencia Contra sic aliqua civitas
dissolucio fit p violenciam et
fallaciam sit Oppositum wlt
philosophus in hoc quinto capitulo 8 quo p
conclusione sunt qz dolus siue fa-
llacia est dux sz bonus et malus
Malus dolus est bone rei commisio
cum male codicio Secunda sunt qz
violencia est iusta vel solercia
malorum Iniusta et coacta sto-
lercia meliorum bonorum Tercia sunt
qz ad dissolucionem aliqua contingit
sz primo fallaciam tm 2o vio-
lencia tm 3o vtriusque sit tm
qz in principio quicquid fit p violenciam
infine p dolum et econtra cum ideo
Ex hijs dicit conclusio prima ad gelos
prima qz civitas est dissolubilis
violencia tm et dolo tm aut
vtriusque ptz nam ac qd disso-
luitur a pollicia aberrando ad viciata
vel ab viciata recta et utriusque
Ad dissoluendum mores pdictos Secunda
omnis dissolucio civitatis sit ho-
mo et est Tercia gelo omnis civi-
tas et sz gelud dissolubilis malo
dolo et mala violencia et vtriusque
ptz nam omnis pollicia bene recta

in contraria dissoluitur autem quia ad
bonum est contrarium malum Secunda gelo
puersa civitas est dissolubilis bono
dolo et iusta violencia aut
vtriusque ptz nam omne bonum dissoluitur
in malum vel econuerso sz pollicia puersa
sz mala est ideo Adiciens dicit qz dolus
est duabus sz violencia forcior et
magis imperat Et sz in hoc ad inui-
cem dant gelos 2pint inde Octa-
uum dubium An democracia sit di-
ssimilis ad corrupendum quam ologar-
cia Et videtur qz non nam democra-
cia corrumpitur p demagogos sz
ologarcia non vt dicit in capitulo 3o
Contra sic vna inter principatus facilius
est transmutatur pollicia qz pauci
sz sic est de democracia sz olo-
garcia ad oz ptz qz vna inter dos in
confusio et corrupcio Oppositum arguitur
qz democracia vnius corrumpit
sz ologarcia duabus Adhuc dicitur
conclusio p Ex gelos p qua quo
ad mutanda civium sedicionem de-
mocraciam et dissimiles conditiones
qua ologarcia ptz p racionem dictam
Tercia conclusio ad corrupendum de-
magogos democracia est faci-
lioris corrupcionis qz ologarcia qz
principantes democracia sunt
magis dolosi et magis astuti qua
ologarcia in p demagogos facilius
corrumpitur Tercia conclusio quo
ad corrupcionem factam p bellatores
civitatum invadendo democracia
est facilius corrupcionis qua olo-
garcia qz cives democracie
sunt priores ad bella qz ibi
principantur paupers qui nichil
habent amittere Quarta gelo ad cor-
rupcionem in interiorem civium democracia
facilius corrumpitur qua
ologarcia ptz nam in democracia
multi mutanciis magis comparantur
Racionis ad oppositum patet per
inde predictis conclusionibus Nonum
Dubium Sed adqualibz principatez
zquerit tria sz amo ...

et ut quod non sola di adiranand principatu non sequitur dicit ut ipse sit tam
eis com Tertia pona non extrassua
corrupit ciuitate 1 non sequitur Unde
sequitur phus in co lo 6 to super in sione
sim quod amo et mea dicit desiderium
ad permanendum pollicia sed pona et
iura dispositio a acquisita ad
maria opus ciuitatis facienda Alia
sunt pona quod non des facere possunt
sed dicit et hominibus comunis quo ad dispo
sitiones pollicie Ad hoc dicit consilium
prius adprincipatum requiritur
et non adpollicia conseruandum patet et
adeo requiritur desiderium et sine
patet na principes et conseruatio ordinatio
ciuitatis Tertia adprincipatum
requiritur pona ad propria ciuitatis
operandum et propinquissima opera ciuitatis
sunt principium Secunda adeum requiritur
fiendi constitutiones ordinatos poll
icie patet et principes et ordinatores ciuitatis
sunt pollicia et patet adprincipa
te 3 a requiritur Undecimo expressio
Ad eos adprima dicitur quod tirannis non
et principans sed transgressor Ad secundam
ad ad tirannum requiritur uel propria
dignitas sua conseruatur Ad 3 dicitur
quod pona non destruit ciuitatem sed pona
sunt virtute Decimum dubium
eruditione adleges pollicie sit
maxima causa dissolutionis Et uidetur
quod non Vla actualis seditio et a
ppia enim posita potius destructio ciuitatis
sed posita eruditione ciuitatis legum
mente adiu pollicie seruatur Tertio
si sit sequeretur quod eruditio legum
esset causa saluationis pollicie quod est
contra ut dicit in textus pollicijs Et est
contra quod omnes essent eruditi quod est
contra Oppositum wlt phus in fine
huius quinti Dimensione fiendum
quia aqua est causa dissolutionis ciuitatis
Intelligendum duplex primo tamquam causa
actualis et propinqua 2 o tamquam causa
potencialis pollicie futurae Ex hijs
dicitur consilium duas conclusiones prima
inductio adleges non et maxima

causa actualis dissolutionis principis po
llicie patet na causa eruditione pollicie
adleges sciunt pollicia saluetur
Et quo remanentes pollicie sunt
sunt eruditione ad leges Tertia conclusio
Ineruditione adleges et maxima
causa dissolutionis futurae pollicie potest
respondere Dicitur 1 patet quod abeuditione
puerorum multum et morum dicit in
nipe ordinatum pollicie Ad rationes
adprimam dicitur quod est principalis prima Ad
2 dicitur quod d pollicia futura ymo
sim et est Ad 3 conclusionem dicitur
quod hoc est de parentis et non de per se
et quod contra quod omnes ciues essent
eruditos in instructione pollicianu

Iste est liber sextus in quo phus determinat

de in silicione situtione po
llicialis Et ologarcie et de moria
tie Et primo enumerat generales proprietates
ologarcie et de moriarie Dicens
causam esse duas prima attendi potest
diuersitatem hominum et banausi et
mercenary Secunda causatur secundum diuersitatem
legis 2 o sim quod due sunt yposte
ses in quibus fundatur democratia
prima et libealitas quod libealitatem
omnes conceditur Ergo uolo scribere
sed qui dicit si ipsi principatu 2 o quod
in mutuo regit 3 o quod ibi eorum est
2 a ypostasis et uiuere sed in uoluntatem
et in conseq. prima 3 o sim quod
orto sunt proprietates democratice prima
et excomibus eligi 2 a omnes sleep
quibus principatu 3 a omnes principatus
esse sortiales Quarta nullum principatum
abaliqua honorabilitate eligi Quinta
nullo principatum gringit a que bis
principali nisi cras in bellis Sexta quod
principatum esse paruum temporis Septima
quod de omnibus iudicare a de plures
a de maribus Nona prio primari
sim leo in congregationibus et solum adhi
bona sed principatus comunitatem ad
inestare ut in moch monarchijs et
quod proprietates ologarcie sunt per opposi
i tales non ponitur Alio sequenti

q plus mouz Primu dubiu fzid
posito q in diuidedo et distri=
uedo d' aquo facto i pollitia
d' morrana fyt prise equalis
qtuersia s̃m eqles ptes distri=
buciou ut qrona pte sint diui=
tes et potetes et qualia paupes
qint cui pti sit assere d' Rnt
phs q dz sy electio s̃m sorte
s sit e mltº diuisa s̃m ptes
equales tuc aou pti e assenced
ingsilia at mgl qsilio valids
assent U to sim q varij sut
mot quiby dz institui d' morrana
p q facilite pt institui v mlt do
nui ts e afsulcta ptz q ibi
ppls ht mediocre sciaz et faci=
lite obedit legiby Et plus
dotz duas leges fuadas ora
hug di instituces pma e adi
stitueda ppm viure exagris lex
dz poni q nlli liceat possidere
d' tera ultra posita mensuaz
alias em poss si acqre omez
sciaz aliozu Sa lex dz poni
ut liceat uide qmaz sorte et
ys idz stat d' tera Ca dz ppm
d' morrarie q institueba ex=
horm by viuetiby expastus
et agris s d' za et quata ppeby
d' q qstitue ex mlt na male
viuetiu d' qby no oz dare z las
Ultio fedit institucioz oligar=
tie legalis Dices q honorabi
et honores n ts dnt diuidi in
maiores et bolo et medios Et
fedit eo ppls z mdy et vbi st
mlt eqm difficile z institue
oligarciam

Inca to 2º ph dotz zpbare dioz expte

qnis Pn sim qd dup x e qnq
sz nale et sbiecto Et loyce
Na ut mas sbiecto z tq qnus
pdicat d' pluiby Na dt phs
q dio dz esse aeqale qd sic
pbat Na omis tal dz esse ex=

notioiby diffinito mo ho z qen
Ra gt in omi boa dioe qns dz
ptede 3o dt q nlla dio z boa
i qua no po to qnq nale ut
qra a d' stiedi regedi scribendi
qstrucdi qfendi acentuadi Pro
illa dio no est q dea aliq
obmitte d' md poit diuisioz
Dices q qna nalia q sut pri lia
q no eque pri lia sta oia illa
dnt poni i eq dioe ut qra
stia londi qstruedi isz 2a z la
quidq no ht plua qna no eq
pri lia no oia illa dnt poni
i dioe s melig qnq tm Za za
si aliq haby duo qna qz vnu
s melig alio tuc p melig debz
diffiniri et no p peyg Ultie
ad duair z las dgne loycali Ea
i na dioe dz poni tu's tnsfce
qgne qz e tq equouca aloga
Za za inoi boa dioe dz poni
primu qnq aliq a qnq i me tu
Ra za inoi bona dioe dz poni
qxm qnq et qpria dia Ca z la
si qxim qenq aliq i dioe no
pt epi tuc indioe loco qnis
dz poni z motu qenq illg ppug
cu dia Ulta za dio q no ht
qnq pprinquu et pprias dias
na ltz si q no z pri t ma
ynuq sciri s ht ocdict e
oiu / 6to ethicoz /

Inca to vltimo phs detciat d' pncip alibz ciuitatis

Dices pncipatuu quida sut d' esse
quida d' ben ee Et sut dup tes
sz magnicza ciuitatu et pluraz
Et adqui pncipatu qpetut cm
et alys no pnt qpete Pn
cipaie sut spes pncipatuu mioz Pa
pa e archiarchia z s nca fom
vendentu et ementu Sa vocatur
astinomia z efficit cura edificia
vias publicas Et pcuratiui te
z a dz agrula z e cura vias agros

ex ciuite Circa receptiuorum et circa
recipienda custodienda et dispensanda
ad ques redditur Circa circa prouin
ciam gubernatur siue gubernare
custodire iusticie malefactores
primo quarto principalibus domini esse
dicens primo principatus domini esse
et ducatus sunt principatus ipsi Et
dicit quod isti debent esse fideles et ex:
perti et ad tales spectat ponere
custodes ciuitatis et murorum et
ordinat ciues Et eos distribuit
in partes Dicit dicit habere nuncios et
alios ministros ad quos eciam ordinat
ad partem 2us principatus ratiocina:
torum et sunt illi ad quos spectat
rectes aliorum audire et res corrigere
3us principatus consiliorum et alios
consules conuocare et eos persuadere
Quartus est sacerdotum et sacrorum
templi ut isti ea posita teneant
et regulata custodiant Infine dicit
ad quos esse principatus de supplica:
dudanti esse ut sunt 3us primus
gymnasticus et scolasticus et
de studio legum et edicatio puerorum
2us de circa agones 3us autem est
circa ergonem

Iste est liber septimus in quo philosophus determinat

De causis optime pollicie Et
quamuis uideri capitula Primo de:
terminat de felicitate ciuitatis pre:
mittens hanc suppositionem felicitas
ciuitatis et cuiuslibet consistit uel in bonis
exterioribus et in bonis corporis et
in bonis anime Et sic dicit quomodo
homo est felix secundum uirtutem Mouet
tamen dubium Primo quomodo dicit si
omnes uirtutes requiruntur ad hoc
beatum tunc omnes homines sunt et
beati Respondet quod non et aliqui ergo
ad tunc inuenerunt Secundo solum quod
felicitas hominis non consistit in:
bonis exterioribus que sunt potentie
diuitie et glorie patet quia ista bona
inuenta et inuenientia sunt sine uirtu:
tes autem domini acquirit et conseruat

bona exteriora et sic in eis consistit
felicitas Tertia secundum uirtutes aliquis
dicitur felix et bene uiuere Secundo
solum quod felicitas humana consistit
potius in bonis anime quam in bonis
corporis ut est pulchritudo et sani:
tas patet nam felicitas debet esse circa
nobilia sed bona anime sunt nobi:
liora bonis corporis quia anima est nobilior
corpore et quia sic sic spiritum
se habet ad spiritum sic ipsum ad ipsum
Quarta uirtutes corporis sunt per
uirtutes anime et non econtrario Et concludit
concludit philosophus dicens felicitas
hominis consistit in prudencia et uirtute
quia omnia alia eligit propter prudenciam
et uirtutem et patet quod felicitas hominis non consistit
secundum fortuna Capitulo 2o philosophus determinat de:
diuersa felicitas ciuitatis et mouet questionem
utrum eadem felicitas sit unius hominis et tocius ciuitatis
Et dicit quod eadem sicut Ergo felicitas
est eadem felicitas tocius Secundo mouet hanc
questionem utrum uita pollitica elegibilior sit uita
pugnandi Circa non soluit quia aliquid
ipso est declarata Secundo hanc utrum dicitur optime
disposita omnes debent per uirtutem ut aliquid
non habet non dissoluit quia non debet po:
liciam omnes homines quos debet regere Ergo
multis ciuitatibus nata sunt Tertio mouet hanc
questionem utrum uita actiua elegibilior sit uita
contemplatiua Et utrum uita pollitica elegibilior
sit uita philosophica Et dicit quod Secundo quomodo
quod uita pollitica non est elegibilis per se nec
uita pollitica secundum bellare uel bellare
suppeditare quia non est eligibile Inno
acquirit nec uita pollitica absque contem:
platiua uel non Et quia felicitas consistit in operacione
et perfecte solum quod ponit aliquos per felicitas
circa operacio patet quia felicitas et bona operacio utique
et prima secundum faciendi et circa quos felicitas
actiua et magis felicitas ciuitatis et uita contemplatiua
quos non est sine actiua uita circa ad omnes
alia et non est sine recta medietate ad alium
Circa quos uita contemplatiua non secundum uita poll:
itica secundum diuina Circa uita contemplatiua secundum uerum
actiorum exteriorum perfectiorum sed hoc non est uite pollitice
Et hec autem de contemplatiua uaticine et non
impedimentum habere Ex hiis patet mi adhoc

Qr uita gtepla^ua sim^r z melior licz uita actiua sit melior ꝑpl^o Vlto phs mouz hat q̄oz u. felic^a ciu^tl sit oes uicinos disponere s^biec̃ d' s^pire ꝯ ꝑ s^butc lyre ꝑ h^s solui^ce z^o pone^t gt^os p^a iters citanis utpuca i calcedonia ꝗ lacedonia Lz^a q^o ualde i g^us e oes uicinos di= sponere s^bice ꝑz alijs principari s^n roe ꝑ ig^nus ꝗ oes vicinos s^biec̃ ꝯ alijs s^n roe prin^ci Lz^a q^o suiles h^oies dnt s^biec̃ ꝯ alij n ꝑz na sicz ꝗ d'ue= nudacione ulate sic ꝯ h^s ꝗ oia vena= lia dnt s^biec̃ Et sic gclu^t q^o nunq optim ꝗ oe. oes s^bditos ꝯ ꝗbz dnari ꝑz ꝗ si sic ꝑiet aicitia nat ꝯ h^s s^bd^t q^o ciui^b i^a n^z felix q n hr leges ad= bella sic ad dna^z belli ꝑpea tn bella nō ꝗ fis ci^tl Inca lo z^o phs d' tinat d' qua^te ꝯ q^n te h^om ci^tl ꝯ ꝗgio d' i no^s mag^dos felix ci^tl no atte^z pos mltr^ne pp^ti ꝗ pos ponā ꝑz na oe cris cg e a^dq^d opus n atten^z ꝑos mag^ne ꝗ ponaz ꝗ sic e q^o feli^x citas e ens addmatu p^z a^dq^d opus assu ꝑz i duc^ue gultellus n no uud ica je bn ꝗ m mag^ne ꝗ s^m ponaz Ꝓ^z magna medias n atten^z ꝑos quāte ꝗ q^e d' uz ad mediand 2° s^m q ad cite no ꝯqui^z i mesa mltr^o ꝑp^ti ꝗ mltt ciui^tl dz ee tata q^t ꝑse ꝗsno ad bn viuend s^m gitate pollitica P^m ꝑz ꝗ i mesa mltr^o n ꝑt bn legis dmai sz regi L^m ꝑz na si sunt tata mltt^e ci^tl sit ci^tl q^z ꝑse hre ꝯsfaz uite sa= alig exple^z i^e d' qua^te ciu^t ꝯ qua^te ꝯgio phus ꝑpea s^bi^ut^t gtlos p^a ꝗgio ci^tl dz ꝑse ee ꝯsacti^a ꝑz ꝗ tlez h^oiez laudat La^a ꝗlis ꝯgio sic dz oia n ꝑse ꝯqrue ad ꝯsfac^z uite z^a ꝯgio dz esse dz je mltt^ne ꝯ mag^ne tata ꝗz vera h^tta^b ꝑnt libe viue gterete ꝯ ꝑpate Cl^a ꝗgio dz je aduⁿsarijs difficult adhibili Vlta ꝯgio dz je ~~aduⁿsarijs difficultr adhibiti~~ facilit^e ꝯspici^a L^ta^tas si ꝑt dz esse situatis ad mare ꝯ bn ad ꝯram Loc ꝑi sunt z^o p^a q^r ci^tl ciui^b eit mg^l secua d^a q^r habundat i in^iis Ld q^r tlez exit i iuti ꝯ i rubiles aduⁿsarijs

z^o s^m q^o z^tes sunt h^oies q^d audisi ꝯ sn i ꝯlau q^d ci inꝯsoru ꝯ sn ata z^ys audisi cu i ꝯllau ꝑ^i ꝯstat inregionibz frigidis ussꝗ septentrione ꝯ sintos i dacia i nurbeia Ꝗ^i ꝯstat in locis calidis ut i asia ethiopia ꝯ india z^ys sunt gn ꝯt s^bd^t ꝑ^i malle pollingsat z^i big tn z^ys opti in s^mie gtlud^t q^o principes dz esse audisi ꝯ siluost ꝯ in d' ui sibi aduⁿsos ud mis Inca lo q^rto phs d' tinat d' rebz necarijs ad ciui^te Ponens d'iaz inta ꝑ^s ciui^tl ꝯ posse= ssios ꝗ Et d^t ꝑ^s ciui ci^tl sunt h^oies sn q^bz ciui^b esse no ꝑt ut aialia bruta Et d'uⁿsi sunt modi viuendi ꝑpter d'uⁿsos principatos mod felici ci^tl ꝑ ꝑsme pont res necias ciui^ti p^a z alimentuz ꝯ ea q adalimentuz ꝑstar L^a sunt artes sn q^bz ciui^b je no ꝑt z^a sit arma ꝯta ꝑecunia u^ta sacerdos ꝯ 6ta iudiciu In^lo quito phs d' nat d' ꝗcreatione ꝯ ꝑti= cipacione ciuiu optie ci^tl dicens In= optia ci^te banausi ꝯ forenses no dnt esse ciues Nā ciues optie ci^tat dnt hre vita felice i operacione v^tu q^lis no sunt ista Pro agricole no dnt esse ciues optie ci^tl q^r tles no ꝑnt vacare ꝯ optiecte opa v^tutis Lo ciues optie ci^tl dnt gitare m^z bz sz in bellis i gsilio ꝯ in iudicio Et q^o illa z^a sunt pin^a ci^tis ꝗ no oes ciues sibz isti ciues n dnt pn= cipie bellis ꝯ armis Seniores no ꝯsilijs ꝯ iudicijs ꝯ^t i s^art ios esse ciues q ꝑnt vacare bell ꝯ gsilijs ꝯ iudiciis sn prio cottidiano Insse ponit d'isio dicens Nā ci^tl sunt dup^tia sz pn^lia ꝯ sic s^corsz dna gstitui iudicau ꝯ sacerdotu Aues sunt suiencia v amicatiue ꝯ sunt due sz arbitri alimentuz Cer q dnt esse ciues ci^tl Et i^a posside^t Qui oes no sunt ciues dnt d' alijs ꝑuide Inca lo 6to phs d' terminat d' di= stinctione ꝯgios Dices ꝯgio dz diuidi i duas ꝑtes Quaꝯ una dz esse gis ꝯ alia ꝑpia Pe^tis dz je d' ꝑuia ad=

1

edificia decorum et cetera ad nutritionem boni
Cum propria et cetera ad indigentibus tunc nutritionem
Secundo dicit quod ad tollendum ista requirit appe-
ditus Tertia si patet quod habent servos qui
non sunt mis amosi quia illos ponit la-
borare et non insurgunt dominus eorum sed ad-
tollendum tertia quaerit dicunt de barbaris
et vernaculi quia illos naturaliter valet
ad huius di operatio **Capitulum decimum nono**
et octavo philosophus determinat de disciplina
civium et cetera Et de dominia et modo
suadendi bonos cives Primo ad hoc quod predictus
sit bonus requirunt duo primo quod intendat
bonum finem Secundo quod ordinat omnia media
que requiruntur ad illum finem Sed negle-
ctio illorum duorum sunt homines peccare
Et sunt 3 homines peccantibus Primo quidam
bona et mala media habent in 1o Alii
malum finem intendunt et ordinat bona
media in illum finem 3ii malum finem
intendunt et mala media habent 2o
secundum quod 3ris sunt homines qui indiget
medica potentia et successu ad bene
vivere Alii vero magis successu ad
bene vivere 3ii autem qui habent medium
successum ut magnum non possunt bene
vivere Et isti non possunt felicitatem
de pis tamen non est consilium 3o secundum
quod cives non dicunt latere felicitatis
civitatis ita sit sua felicitatis non possunt
tamen pollitisare Sed philosophus describit
dicens Est prima operatio et usus
perfectus virtutis secundum perfectam virtutem
Et eam supposuit ex primo ethicorum Quin-
dam sunt perfectos quedam simpliciter
sunt bone ita quod utrique et per se sunt
bone Quedam sunt bone secundum quid
et sunt adhuc duplices quia dicunt bona
quia indicant bonos producant
ad bonos operationes ut divitie et
honores que sunt instrumenta ad ea
acquirenda Alie vero dicuntur bone
que sunt corruptas et in motos punitionis
operationes ut ieiunium Sed etiam
philosophus describit studiosos dicens
studiosus est qui paupertate et for-
tuniis bene vivit Et studiosus
quod ipsi et cives studiosi sunt secundum

boni et studiosi Ideo quamquam tradunt abo-
no Secundo secundum que feliciter homines non
consistit in bona fortuna sed contrarium
civium vel felicitatis Sed felicitas consistit
in scientia speculativa et dilectione optimi
et dei Secundo natura requiruntur ad hoc quod
homo fiat virtuosus Primo natura ut sit
homo natura sit studiosus et studium est
congregatio omnibus boni bonum operationis facere
Secundo requiritur consuetudo quia si non consuevit
laborare difficile est ei inchoare
3o requiritur ratio Quinto secundum quod philosophus
in fine dicit modum suadendi bonos
cives Dicens oportet facere bonos
cives dixit quod habere dictum inter principes
et subiectos Quia ut dicit illos ratione
disciplinae 1o dicit si esset alii
cives distantes ab aliis civibus ut
ab hominibus Isti dicunt semper principari
eo quia isti illa eo vivunt desistunt
Et tamen dicit ergo quia tales non sunt equales
eo nulli cives sunt digni in optima cum te
principari 3o dicit futurum principem
oportet esse subiectum quia qui non sunt subiectos
facile non sunt natura subiectorum Et
secundo dicit iuvenes dicunt disci disciplinari
ad subiciendum senes vero ad principi-
pandum **Capitulum decimum 9 nono** philosophus determinat
de erudicione animi Dicens cives
sunt duplices quia principales alii
subiecti Secundo dicit principes sunt discipli-
nandi eo quod difficilius disciplinantur
de inde principatus Secundo secundum quod
due sunt partes anime quarum una
ut pars anima irrationalis et rationalis
sensitiva Et inter illas duas anime
rationales sunt plus virtutes studiosi viri
quod pone in rationales quia virtutes anime
rationales sunt virtutes anime principales sed
virtutes anime in rationales sunt subiecte
Tertio secundum quod ratio est duplex scilicet practica
et speculativa et secundum hoc actus sunt
duplices quia practice quia speculative practice
sunt quas homo operatur quo ad homines
ut amare proximum et si quaerendi Sed
operationes speculative sunt consideratio astrorum
intelligere profunditatem maris et cetera Sed
vita dividitur in varietatem et non varietatem

Vacatio e esse homis cu no est
occupatus exinis rebus & popi cu
no vacato Et dr quod bellum gra no
vacato ß pax e vacatio Est in
sim scz unc et corpis aie z yma-
ginan tanque meta q malu Pro
sim quod agilia sunt z cia q nccia
ut rebus & lhgi quedm utilia
ut pax q virtutes circa ut q bellu
in sina lite odina ad pace et nccia
ut utilia odinat i bona Sm
no bellaq ut bellaq ß ut pace
heaq Et scdit quod legislato
maxie dz studie gra pax qz e
maxia gsuetra pollitie Et le-
gislato oz i mialibg homi sigilla-
tim efficere ut sciat quis sit sis
gra uiuq ci Hora gitat Vlo
sim quod oz adqs virtus ee aduacatioz
aiuitis ut plha & quasda ad no
vacatioz ut fortitudo et pseuana
quasda adiaq sit ut tpana & iu-
sticia et dz ci tez esse pseuanta
iusta philozophia & fortem
quod tles maxie valet adite Sd-
a tez in tpe pax a or z indige a
iusti a & tpante quod tpe belli z
tozuptos Na tpe pax & vaacio
hoies sunt i mane & magis
valuptuosi Et gclud t pyq
quod ciues dnt magi odinari
ad opand virtutes vaquo dz tpe
qua adeundiroz belli Qnca lo
Decio phus d termiat d con-
iugio ciuili Dicens quod oz aiu tes
tam gsuetudie qua rac eudiri
et po i gsuetu ne ciuili Sm pz qz
ro et gsuetudo dnt adm sit pro-
tionari Sm pz qz gsuetudo
z medium ro ad finis Sagitu
ciues pq sunt in forndi i virtu dg
mod lg qua zona lg et pq dnt
hre naz corpis d m aie et po
appone appetitu d m in tellu
Sm pz qz virtutes moales sunt
potes zona lg ee quod sunt circa
nt tez Circa talibg sedatus sunt
circ andsto dtuti Sm pz

qz nccia sunt antecedn prius d inde
acquirenda ßm rac tez Sedit
qz oz legislatz vidi d collatioq
Et giugio nupciali qz ciuilis gitas
gstat lho e instituta Et gsuat
Sm ita dz odinari giugiu ut co-
iuges hebant potestem pudendi d-
nayis suis & filiorum Ne filii pecca
q qrant d pntibg Sodz giugiu
odinari & ichoari ut vir & feia
sunt ita odinati Vt vnud no sit
plq impotes qua aliud & finis
vlias gnatois viri et septuaginta
anni femine aut quinquaginta Po
sim quod coytq iuuenum prius est
adopatioz filioz Ex zato pma
Na ille coytq e plus oqa no
gnant pueri Et si gnantur esset
imperfecti 2o qz pillum coytuz pnb
et filii moriunt 3o qz lhgi coytu
i repania gcomitur Vn tpg icho-
ationis giugii e qn puella e
decem octo annorum & vir triginta se-
ptem qz dum sit inchoa tur a ceo
no sunt impotentes ß ambo pfecte
gnant Tpg aut coytus ßm phym
e yemale qz tc sunt digestiones
qo ad natura & tc tpg plq gnant
sic d ventus flat plus boriat
i tubiculo cosa septemtrione situato
plhe qns pueri q nria Qualis
aut coignao e quod dz copia cor
no nis robusta esse nec nis parua
alias em gnant a melancholici
frigi i gsciute ad grossu fetum
Circa de impregnatau esse dz quod
po vtat motu ne fiat tediosi
et ne mali vapores gnant i pueco
2o no dnt vti nis sotili cibo quia
ttis facilius gsumt zr n l redit
fetui 3o dz gaude i pygnatoe
Sz alimeta pueroz ita dnt porigi
giugati nt aliqd ozbatu gemitu
dz nutrici ne fiat mia mltdo
homi i vtiliu oqa lg mltu mlta
gmgut et mres gesciunt i deozd
aspectu Vt sic inti v no de-
fectuose gnenrz dz nutre ne difficiz

patiatur Ultimo sciendum quod mixtio coniuga-
lis circa tempus debet habere quo terminatur
Illa. n. de receptione temporis et in utile quia
tunc sunt steriles debet ergo talis mixtio
cessare circa tempus sterilitatis et hoc
valde sanum est Et secundo dicit quod talis co-
mixtio non debet fieri nisi causa generationis uxor
quia tunc eo fornicatores et fornicaciones inve-
niuntur Capitulo ultimo philosophus
determinat de disciplina puerorum Et in-
fantium dicens natis infantibus debet pre-
scientibus lac in alimentum et pueri
nati debent in motibus convenientibus
nutriri eorum teneritate et eorum tenera ossa
et cartilagines sicut expedit nati quod mox as-
suescant ad frigora Ita scilicet debet ad bonam
dispositionem corporis et ad bellum 2º sciendum
quod pueri usque ad quintum annum debent
informari sermonibus fabularibus ad opera
valentibus et que postea sunt operaturi quia
in futuris agendis eius similitudines et
habilitates scilicet principes domus debent pro-
curare pueris pedagogos et eis prima
constitucio quia tales pueri debent ymitari
3º sciendum quod ploratus puerorum omnino non
debet admitti quia facit eos difformes
Contra dicitur de ploratu scilicet lib-
eralis cum puer lacrimas maxime et
consimiliter cito Aliqui de illiberalis sibi
continue gemunt et nimis consimiliter
de quo loco ibi 4º sciendum quod oportet pueros
usque ad septennium domi habere ali-
mentum Et secundo dicit de prudencia
puerorum quod oportet legislatorem de turpe
loqui exterminare a civitate quia
turpe factum est quod est ad turpiloquium
et turpiloquium ergo maxime extirpandum
a iuvenibus quia isti imitantur Unde
si puer turpe loquitur corrigatur
verberibus et increpationibus Si vero
senex turpe loquitur corrigi debet
et dehonorare honoribus Etiam
turpes sculpture et picture debent
a civitate removeri quia talia sunt
manifesta malorum Unde 3º quod
quod pro pueris et propter pueros
parentes debent honorare deum Secundo
pueri non debent esse spectatores

ludorum Ultimo pueri debent philosophi
disciplinis ab ebetate constituere
gimnastice et cetera Secundo omnia prava
et maxime illa que connexionem habent
cum viciis debent extra eis fieri Ultimo
circa septennium debent pueri poni
speculatoribus a septimo usque
ad vigesimum quintum annum debent
erudiri disciplinis

Parte 3 libri octavi In quo philosophus de-

terminat de disciplina
puerorum et habet 8 capitula Primo
determinat quod disciplina puerorum
debet esse communis Ex quo infert quod omnes
cives seorsum debent pueros docere
sed communiter secundum voluntatem
legislatoris 2º dicit quod nullus
civis debet esse sui ipsius gratia sed pro
toto 3º dicit quod debent iuvenes informari
in operibus utilibus et non banausi
Illa opera banausica corpora
efficiunt inutilia ad virtutes et
iuvenes Nec quibuscumque disciplinis
debent erudiri et disciplinari propter
se sed propter alium Ultimo quia omnis
disciplina debet esse studiosa Unde
quatuor sunt que iuvenes debent assue-
scere et ad discere scilicet literas luctua-
toriam musicam et protractivam Unde
illa quatuor sufficiunt ad disciplinam
civilem literatoria spectat ad sci-
endum literas luctuatoria ad bellum
musica ad cantum protractoria
ad depingendum ymagines Iu-
venes enim ad pubescentiam debent
levioribus operibus insistere et ma-
gnos labores committere Racio
quia alias corpora eorum impedientur
in incremento Et sic iam post pubescen-
ciam debent aliquibus maioribus sub-
mitti nisi debent sit submitti la-
boribus corporis et mentis sed levioribus
et mediocribus

Capitulo 2º philosophus de-

terminat de fine musice
Et disputat primo ista questio Utrum iu-
venes specialiter debent discere musicam

ppter ludum et requiem sive virt-
utem Et Arguit quod ppter ludu
et requie dicens ppter quod cumque
sit eorietas et sonus et sit ppter
ludu et requie et Quarto a
na musica similiter est ppter
prudentiam et circuitu et ideo phus
ont multos fines solues unus
e ludus et requies Secundo ppter de-
lectari et ideo dedu Et dicit
quod tamen e delecta quod sedit
in quod ludus non fuit ultimus
finis Alius finis et stare et non
operatio Alius e finis melioratio
moru Alius ppter finis Etiam musi-
ca confert adaliam et mores quod
quod secundum musicam mutantur mores nec
illa quod musica sit aliquam gau-
dere et letari aliqua aut tristari
Musica etiam valet adiuvare quia
dedit vim adgaudendum in bonis et tri-
standum in malis et hoc sufficit ad-
virtutes Etiam musica valet ad-
fortitudinem contraria et quod sue ne
Unde duplex e musica quod armo-
nica et quedam contrariva sicut e
de qualibet modo notarum Armo-
nica proprie tum Et secundum multos
quod planetica quod remissa et quod
mediocris Concludit itaque quod
musica dicunt iuvenes discere
ppter faciendos mores eam quod
inveniuntur circa musicam e quod via
eo quod sunt isti non possunt assuescere
nisi discere

Nota lectio 3a phus determinat
de instrumentis musicalibus
et docet istos ludere Dicens quod non
debent uti fistulis et tubis sed
musicalibus quod magis pertinentur
Ratio primi quod sic illam rem
in domo confudit et sunt stabiles
et non fugi Ratio secundi quod in fi-
stulationibus nulla e moralitas
neque virtutis Etiam illa indisp-
onuntur corpus Et in eis sit expul-
sio spiritum ppter flatu Unde
dicit quod pallas dicitur musicalium
fistulas abiecit Ratio 3a quia
tales ludi iaceant rebus obsistunt
et dolorum

Nota lectio ultimo phus determinat
de armonica musica Unde
Arguens sit dicendo est proportio tamen
secundum extensionem Secundo dicit quod duplex
e melodia scilicet moralis practica
et raptiva Moralis quod moralis
solet uti in ecclesiis et tamen quedam
sunt ornatae et quedam perceptive
ut fovenda eadem prima e banausicis
manualium Raptiva e passionis
inductiva quod ad vim ad dissinentiam 2a
ad labores 3a ad puerilia et ratio
3a sunt 3s fines melodie scilicet disciplina
tempus et ratio Secundo phus ponit diversos homines
quidam sunt liberales et eruditi quidam in eruditi
et onerosi et isti debent uti grossis
melodiis modalibus 4a dicto 3a
secundum tamen phus secundum plus quod primum 2m primum 3m
primum primum secundum 3m et ex lege 2m exterius
3m et duobus quod primum secundum domesticum
quod vadit in magis alta secundum alii dicunt
cadit minus alta et minus remisse
Unde dicit 4m lic phus ont quod doceres
consuadas in armonia et sunt 3s
scilicet phus possibile decentia et medium primo
quod sunt convenire Nota sicut ponam hic
confudat et Nota quod decet 3o quod non minus
alte nec minus basse nec prinse sit
minus longe nec minus breves et a vue
conspirando e admodum circa quod
armonia consistit cum eo et deus
et quamcumque aliud bonum quod quis considerans
sit requirit in medium secundum dilexi
vide forma a 0 cum medium corpora
dicitur nunc sit in tota parte quod medium
in singulis magis grossum secundum quod omnia
ad summe beatitudinis sunt facile
pervenimus adque nos ad gaudia
perducere dignetur Ille qui se medium
dederit matrem primo et in nunc
adduxit in statu de penitencia di-
gesta

Ihesus semper benedictus
In secula seculorum

Terminata parte prima
moralis philosophie ut
est aliquibus dicitur 2a
parte eiusdem que pars
ipsa tamen sequitur nunc
plerosque latet et rara est lo uir-
tute primi libri pertinentis ad quedam
dubia uix ratione locorum sparsim sine ex
insipientia interferentur. Ex quibus
breuissime potest sub compendio effici
pene totalis correspondere. Circa
exordium libri yconomicorum considerandum
hac parte 2a que est de bono communi
domestico. Et tunc finis sunt do-
mestice ... in primo ethicorum.
Et est aduertendum quod iste liber
totalis diuiditur in duos libros
partiales. In primo determinat de principiis
yconomice et de communitate uiri et mu-
lieris que dicitur imperiali. Et de communitate
primi que de patria et dominorum ad
seruos que est disposita. In 2o uero
libro complet illa que minus comp-
lete fuit in primo determinata. Primus
liber secundum diuiditur in duos tractatus. De 2o
determinat de speciebus yconomice. Circa nunc
yconomica philosophia quo quis domum
suam scit bene regere. Primus autem trac-
tatus continet capitula. In quorum primo
philosophus enumerat duas partes yconomice
in quas due sunt partes uel es
domus scilicet homo et possessio philosophorum
... et ... in ... sequuntur secundum partes pos-
sessionum. Inter possessio artificialis
et naturalis. Artificialis possessio dicitur
sicut pecunia uestes etc. Naturales
autem agri prata etc. secundum partes mora-
les sunt ut ... et inter hos ...
et ... yconomiam esse dicit de-
... aduenta que sunt in
domo. Secundum quantum adeo quod sunt
ex domum ... dicit de agri-
cultura. Prima autem et naturalis possess-
io yconomica est que est scilicet qui
est possessio naturalis. Et ... est duplex
scilicet ... qui ... et operans
qui ... obediens ... autem
yconomice. ... sunt species scilicet am-

sitiua custoditiua conseruatiua et ordina-
tiua. Dicit ... prudentia
ad acquirendum ... custodiendo
ea ... ordinando domum
et domus yconomici bene stabit
... disposita est ut res empte
... soluantur et res uendite in
custodia ad ... conuenit.
Secundum ... huius libri homo
in quantum est pars domus et de illo me-
lius probabit in dubio quando liber
autem pars primus precedit librum polliti-
corum pro tanto quod iste tractat de communitate
que est ... ante domum
domus que est pars ciuitatis.
Secundum pars est prior suo toto et quod ...
... prior est speculato ... ratio
primus illum precedit. Et differt scientia
libri primi a scientia libri pollitico-
rum ad quam enim ... Ista scientia
libri primi est de constructione domus
que est pars ciuitatis quomodo constructa
domo debet regi sic enim scientia
pollicitorum est de constructione ciuitatis
et ea constructa qualiter debet regi.
Deinde in 2o quia pollitica
tractat de principibus et tota fami-
lia alicuius ciuitatis et principue
ciuitatis. Sed primus liber pollitice
tractat de uno modo domum regen-
te scilicet de ipso yconomo. Circa 2a
parte intentio philosophi quo ad totalem
primum

Videndum autem

melior huius capituli ... Mo-
... dubia ... quorum primum
est hoc ... philosophus ... ab
... quod sit yconomicus
Dicit hoc ... ad ... ad pos-
... ab ... consideratio
dicit ... Ad hoc dicitur
quod yconomica ... pollitice ...
... ad suum to-
Et huius ... consideratio ... res
est ... effectum et consideratio
... non ... res
... consideratio ... res ... impotent
diffinitionem ... potest esse que
post ... diffinitionem ad aliud

abalio distinctu Et q phs
dr quomodo ut q sit yconomi-
ca 2o tena incidit questio
Du 2o quare no posuit
dcaz scientie yconomica et mo-
nastica sicut posuit inter
pollitica et yconomica Dls
d q dca yconomice et mona-
stice s d se nota Monastica
eni importat unu yconomica
eo plura ideo maior g dnca
inter yconomicaz et monastica
ne go cond tredat esse aliud
pter gnia posuit inte ca
dcaz et no inter pina Du
3o vt yconomica et pollitica
dint spe et vr q no quia
dint spe gne i gnia g q
dca gnalis a or e qua spela
2o sit na dint solu secudum
magis et minus q no diuersificat
spez Adho d q dint spe ca-
piendo capiendo yconomicam
pcomunitate domestica et pollitica
pcomunitate ciuili Et pollitica gni
noie dicta differt spe ab ari-
stocratia alias eni no esset spes
pollitice quod e con phm 3o
ethicorum s ho maior ht dnaz
in pollitica qua in yconomica eo
q pls pricipatur qd no e in
yconomica Ad rone d q q aor
multitudo homi et minor multitu-
do dint spe quo ad materia
q oes homines sut eius dem sp-
ei quo ad formalia quod e forte
homi diuisa et illius multitudinis
mod viuendi et principadi ex
g d yconomica et pollitica eciam
illa dint quorum sbiecta sut disti-
ncta quia sicut scientie quadam-
mod ut res d quibus sut 3o
d aia s sbiecta pollitice et yco-
nomice sut distincta na sbiecta
pollitice e ciuitas yconomice vero
domus ut pcebit Ru scilicet q
domus put ca gitate dome-
stica ad pns sic dicta est multi-

pluriu homi in vno hitaculo
habitantiu pter sustentatione
vite et pper operationes cotidia-
nas et q dant ut bibant et
vestiantur sit Du 4to vt
domus sit sbiectu pns Et vr
q no q pns scia solu tractat
d principatu nuptiali patno
et dispotico Talis aut princip-
atus no est comunitas domestica
Ad ho d in plo in hoc cap lo
primo q sit Ad rone dicit q tlis
principatus no e solu participans
s et istorum quorum e principans et
ita principatus yconomice qui e
in domo siue comunitate dome-
stica Du 4to quo polli-
tica sit i multis principatibus vt in
in regno et tirannides que
sut spes pollitice su monarch-
ie g tm vnus principatus Ad ho
d q phs loquitur ut in pluribus
excepta in tirannide et regno
et dicitur q pollitica in te-
xtu pollitica proprie dictam
q e principatus ciuitatis et distincta
contra alias quarum spes polli-
tice ut pcebit Du sexto
quo Arist q aliqua pollitica
sit monarchia tn in mulier
ita dni heat ordinata sicut
cum Eciam i g fugiunt dispones
qui e aliorum dnus i in yconomica
sut plures rectores et pns
pollitica no e monarchia Ad
hoc d q i yconomica e polli-
tica g vnus pncipalis dnus et licet
sint plures rectores ut p bati
g Illi in sbmo prli comittit
Vn dispotes et ille qui ppoint
s ui et qui d spicit suos eius
capiendo homi sit cura dni
Du septimo vt comunitas
domestica dignior sit qua
comunitas ciuilis Et vr q sit
via in yconomica solu g vnus
principis ut principans cetera
ipa g dingens qua ciuilis

inequa sunt plures etc. Dubium decime
nono etc. secundo pollitico[rum]. Ad hoc
dicendum quod communitas civilis habet se sicut
totum, communitas autem domestica sicut
pars eo quod civitas componitur ex domibus
et sicut tamquam ex partibus, sicut ergo
totum autem dignius est suis partibus
sic sua parte. Item considerando gradus
eius est civilis dignior quam domestica
ut statim ostensum est. Item considerando
ea quo ad sua principia et modum princi-
pandi, nunc domestica est dignior
ut probavit eo quod minor. Et sic
probatur non sunt adversa que dicta.

Dubium octavo. Utrum ars que facit
et ea utens sit dignior quam arte
que facit rem et non utitur ea. Et
videtur quod sic quia facere rem et uti continet
ea et maioris perfectionis quam facere
rem et non uti ea. Ad hoc dicendum quod tres sunt
gradus dignitatis artium, quia in primo
est ars que rem facit, in secunda que
rem facit et non utitur ea, in tertia
est que rem facit et utitur ea.
Et sic patet quod dubium secundum philosophum non
ars fabricandi esset melior arte mi-
litandi quod est contra philosophum. Ad racionem dicitur
quod esse rei non addit perfectionem supra
imperfectionem.

Dubium nono. Utrum
yconomia sit decem in statibus. Ubi
secundum quod ibi est domus et yconomica
si sic unum consisteret re in hoc
casu loco primo et post dicendo civitas talis
est domorum pluralitas cum divitiis et pos-
sessionibus habundans ad bene
vivendum ordinata. Et in dicendo
materialis et mea ponitur pluralitas
et genere et domorum cum aliis partibus
ponitur loco dicta. Et secundum habu-
dantis addicionem ville. Et addit
ad bene vivere quod propter discordia
que in civitate esse non debet.

Dubium decimo. Utrum una persona sit
civitas. Ad hoc videtur quod non, quia
non pluralitas est civitas, ex quo excluditur
illa adhuc cum dicitur domorum plura-
litas quia de racione civitatis
est domorum pluralitas sit etc.

dicitur de pollitica ologarcia quod
non est vera civitas quia in ea non est
vera concordia civium. Unde civis
secundus dicitur a civitate. Secundo dicitur ab
operacione. Tertio racione superposita. Est
enim hic civis dupliciter. Et primo sic
est homo pollitice subditus legibus
et bonis consuetudinibus civitatis, cuius
obediendo et regendo. Secundo sic est
homo pollitice inhabitans civitatem.
Tertio sic est homo civis unde potestas
communicando participatione consilia-
tivo et iudicativo. **Dubium undecimo.** Utrum
domus sit prior civitate. Ad hoc
dicendum quod non de prioritate perfectionis.
Civitas habet se sicut totum et
domus sicut pars eius, modo totum est prius
perfectione sua parte. Et si dicatur
in domo minus requiritur quam civi-
tas est perfectior, dicitur licet communia
quia illud est perfectius quod minus
requirit. Ubi dicitur ne videtur contra
quia penes hoc non attenditur
perfectio, alias inequa sequeretur
quod lapis esset perfectior homine quod
secundum philosophum.

In secundo capitulo prohibet docet quod
prima cura debet esse de partibus domus
ex quo secundum quod partes sunt duas
scilicet principales et minus principales. Principales
sunt domus et possessio, minus
principales sunt vir et uxor. Et ille
partes sunt ordinate ad ordinacionem
unius. Alia vero ad corporalem nutricionem
et conservacionem. Et materia omnia ipsius
yconomi que ad ipsam pertinent et
quod erat ordinare et famil-
liam, gubernare quibus districte
oppositis interiori domus familia
cotidie erunt ad ordinandum et ad
acquirendum. Ut sic patet intencio
philosophi in hoc capitulo. Adverte circa
autem istius melius erunt tria dubia.

Primum dubium. An qualis homo
sit pars communitatis domestice. Et videtur
quod sit ex hoc capitulo. Oppositum patet
de heremita qui est homo et tamen
non est pars domestice communitatis.

quia tamen si ipse vivit Adrecm 2
cum Oppositum 2a quod plus vult quam ille
qui sit ... et post ... domestice
Et sit dictum ... intra ...
i diffinite et non ... **Du 2o**
Utrum 3s sint partes domus Et videtur
quod sint paucades Ita viz e-
nim sufficit videntur Rao vi-
detur quod sint plures quia ultra illas
adhuc sint filii ancille et servi
Ro ... videntur sius ...
... sufficiunt due partes
Ad hoc dicitur quod tamen 3s sint partes
principales domus scilicet vir uxor et
bos arans Ad primam 2a dicitur
quod ipse arguit de filiis minus
principalibus Ad 2am dicitur quod filii
includuntur in uxore sicut effectus
in sua causa et servus includitur ...
sicut ... in suo ... Ad 2am
... quod ... in hoc ... ordinatum
... hoc non dicitur
Du 3o An finis uxoris
sit generatio plus Et videtur quod non
nam finis et principium ...
... sit non est 2o sit uxor ...
... in ... et ... mo-
netur et ... finis non ... generatio
plus Ad hoc 2a quod finis ... medius
et primarius mulieris est generatio
plus Rao ... finis ... et ...
et salvatio vxoris que sit pro
salvatione filiorum Et ... hoc patet
... primi Ad 2am dicitur quod
... in ... merito ... con-
venientio generatio plus ... si e-
nim veteres ... quod prius la-
borant ... plus
... sicut ...
... **Du 3o** ... dicitur
... quatuor primum
quod prima ... possessionum
... quod est agricultura
que magis iusta est quam alia
... humana ... quod agri-
cultura est magis ... naturalis
quia ... in ... corporis

... quod ... Rao quia ag-
ricultura ... corpus ... quod ...
... ... labore corporis
confortatur Et quia ... arte
ista non ... mangna
labor sicut ... alios artes
... quia agricultura dat fortitu-
dinem ad resistendum inimicis
Adverdendum autem ... capi-
tur quatuor dubia **Primum**
... possessionis ... naturales ... na-
tura yconomie quod est de agri-
cultura Et videtur quod non Quia
plus ... de ... et de
... ... illa conferunt
plus fructum ... Ad hoc dicitur
quod agricultura est magis ...
Ad rationem in ... quo ad pri-
mum ... iste ... sit in
agere plus ... indigentia
... quia ... hominis
vita ... quod non sit primum
qui ... dicitur vita
... duobus ... quod non
... conferunt fructum quia
... non ... potest
... agricultura agrorum non **Du 2o**
... quare agricultura sit ...
... Ad hoc ... Pillius
sit ... quas dicitur
plus in 4o capitulo ... prima
... quia ista ars est magis iusta
Et ... in ... ad alias
artes 2a ... quia ipsa ... magis
naturalis 3a quia confert fortitudinem
corporalem ... quia ... ...
fortitudinem ... **Du 3o**
... ... agricultura sit ...
... fabrili Et videtur quod non nam
... agricultura ...
... quam ... ad ...
autem fabrile ... magnum Ad ...
... quod opus agriculture est
facilius opere artis fabrilis plures
enim colunt agros quam sint fabri
Et quia id quod difficile est
fugitur ... autem ... ...
... magis fugiunt 2a ...

Ad 2m ergo dicitur quod licet fa-
brili totum corpus laborat licet
non moveat localiter et sic
fortius valeat intencio quam
ille qui colit agrum Dubium sexto

An expediat civitati agricul-
las esse in bello Et videtur quod
non quia unius instrumenti
debet esse unicum officium ut
primo politicorum ergo agricule
non debent bellare Respondeo
non expedit civitati in bello
habere in exercitus quales sunt
agricule Preterea si sic tunc ex
expediret sutori consili zoe
Ad hoc dicitur quod civitati expedit
agriculas esse in bello Primo quia
fortes sunt et robusti Ad primum
respondetur Ad primum dicitur quod loq-
uitur in officiis proprie dictis Cum quo
stat quod unius potest habere plura
officia unum principaliter Ad rationem
dicitur quod agricule propter experienciam
sed non continuam sed magis propter
resistenciam Ad 2m dicitur quod
ne non consequens quia non est sic
agricule enim utuntur arte bellica
sed sutor utitur non utitur arte pisto-
rie Prima pars patet quia agricula fugit
quod est fugiendum Modo fuga est
actus fortitudinis ut patet
circa bellum ut vult 3o ethicorum
post non 3 in aliis ergo etc

Dubium capitulo plus dicit
an amicitia viri et mulieris
est maxime naturalis ut yconomie
debet habere maxime curam de
uxore Quod sit dicitur quod ista que sunt
que sunt in domo Ulterius non vir
nec mulier potest sine tali amicitia
naturali esse Respondeo dicitur quod amicicia
abundat cum et animalibus Patet
in hoc quod talis amicitia in brutis
solum est appetitus naturalis
sed in homine sit ex utroque tamen
ex parte appetitus naturalis quam rationis
sit Ideo quia talis amicitia
in brutis sit solum propter generationem

filiorum sed in hominibus non solum
propter hoc sed ut indefectiva generatio
filiis sufficiunt etc et cetera Respondeo
quia plurimum dignitatem viri
et mulieris viri et mulieri accidit
sibi esse proprium et similiter bonum
appetere quod est maxime
naturale etiam talis amicitia
est naturalis quia natura dedit
viro et femine instrumenta
proporcionabilia Fecit enim virum
fortem et mulierem debilem
ita quod vir defendat mulierem
Etiam vir debet providere ad ea que
sunt extra domum et ea procurare si
fuerint necessaria Mulier vero
ad ea que sunt in domo et
ad filios et ad filias Et illa sic
consueverit et erit bona procreacio
Ad rationem dicitur quod aut huiusmodi tali
erit ratio Dubium 2m Primum dubium

Utrum filius et pater amor sint mutuo
in natura constituta plus sit
reverendus filio quam patri
Et videtur quod non Natura inquirit
parentibus et diis non potest reddere
equales meritum ut vult
8o ethicorum Et sic erit plus
patri reverendum quam filio
Respondeo dicitur quod pater plus diligit
filium suum quam econverso ergo plus debet
revereri filio quam patri Et
consequentia valet illud quod plus
diligitur illi est plus reverendum
Antecedens patet quia illud plus diligitur
quod est pars sua quam illud quod
non est pars sua sed sic est de filio
Ad rationem dicitur quod plus est reveren-
dum filio propter rationem patrum factam
et non consequens quia sic ratione pro-
batur quod plus esset reverendum
sibi quam deo quia sibi ipsi
quod non est dicendum Dubium 3m

Utrum plus sit obediendum patri
quam alio Ad hoc dicitur quod in omni
non deo est plus obediendum quam
patri ut non interdicit auxiliare
Platonis melius est quam credere

ariete offere **Du 2ᵐ** R. vir et
mulier sint cum sp̄ei Ubi sciem-
dum quod quatuor sunt virtutes cardi-
nales ut vult 1ᵒ ethicorum sicut
temperancia fortitudo iusticia et
prudencia Et etiam quatuor
sunt dotes cardinales in quibus
conveniunt sic iamua mediantibus
ut gratia temperancie correspondet sanitas
fortitudini robur Iusticie pulc-
ritudo Et prudencie correspondet agili-
tas Modo quibus inveniuntur quod in-
tales dotes sunt magis v-
tuosi Et sic est de viris et tales
sunt magis virtuosi Ipsi enim
sunt pulchriores robustiores
agiliores et saniores longe
tam de tota specie Et sic patet quod
viri et mulieres dicuntur sicut magis
et minus Illa autem non diversifi-
cant speciem et sic patet conclusio

Inta ᶜᵒ quinto phus docet
quatuor doctrina per unum vir non
debet facere iniuria mulieri
Racio quia alias vicenversa si
faceret iniuria Et quarta ᵃ doctrina
sit Vir non debet coire cum alia
muliere si illegittimata Secunda
doctrina vir sua uxorem cog-
noscere debet tempore Racio quia
si nimis mediocriter daret mulie-
ri occasionem peccandi Si minus
destruet ipsum Tercia doctrina
est melius est contrahere cum virgine
quam cum vidua Racio quia virgo
melius compelli potest et flecti
ad virtutes sicut in templacionem
viri quam vidua Quarta
doctrina expediens est quod vir
et mulier habeant ornatus
cardinales Racio quia alias
ipsi numquam lectionem sine or-
natu intecesset eos disposito
Dicitur patet intentum ipsius philosophi
in hoc textu

Inta ᶜᵒ sexto phus docet
de interiori possessione domus

sit de suo sicut de quo ponit nove
doctrina Prima sicut est prior et
necessaria possessio yconomi Racio
quia est optima et principali-
ssima pro domus Secunda yconomi
nimis oportet ordinare servos stu-
diosos Racio nam quia secunda
est nata possessio sicut ut dicitur doctrina
prima est oportet ordinare servos stud-
iosos a quorum bonitate posse-
ssio dependeat Unde servus
organum dicitur ac dicitur separatum
aliquis homo omnis organum
de loco generis quod duo possunt
operatur tamquam porcorum
Primo dicitur alatum addraz i alatorem
Secundo dicitur actum addraz instru-
menti artificis Tercio dicitur separatum
corporis magis ut pedes Quarto dicitur
aliquis homo omnis ut servus non
est sui ipsius Ultimo dicitur homo
ad excludendum oves et boves
Tercia doctrina expedit quod dominus
servum antequam nutriat Racio
quia propter bonum si imponsu
diligenciam laborat et suas
fideliter perficiat operaciones Quarta
doctrina yconomus debet locare servis
suis modestia et non dimorosa
Racio quia si dat eis verba importuna
tunc prohibent a labore Si autem
dat eis verba nimis intra reddet
se contemptibilem quia nimia fami-
liaritas contemptum parit et reddet
Quinta yconomus debet adminare
servis suis absque inopia
Racio quia in hunc finem laborat
ut faciant Sexta yconomus
servis suis vinum dare non debet
Racio quod nec debet dare filiis
de magistris vini in servis enim
sicut nec ipsis vinum potest rete-
neret a labore Septima yconomus
debet servis suis dare opus et penam
determinato tempore et victum sufficientem
Racio quia si dat eis victum sine
opere tunc facit eos lassivos et

et inobedientes Si ad dat ais
opus sn victu tuc fuit ms de
viles et p pena inq opus
laboriosit Ortam B m no dnt
esse timidi itatidi surcs ncq
passionati Ro quia si sut
timidi no sustinet ardua
Si itatidi no verent dm
dnt i esse mediocres Nonu
ytonoq dz s uis suis opus
tarc ocia opz aut labores
in modata Ro quia d q
requies et ludq necessaria sut
vite Sit i pz intento pln
quo adtractatu p m

In 2o tractatu phus determinat de spe bq ytonomie tacfiendo ytonomia p habitu
quo quis domu sua bn
regit Et ille tractatq diuid
in duo cap la In pmo ponit
tria documeta P m quatuo
sut spes ytonoie sz acqui
sitiua ordinatiua et vsuat
P m ytonomq dz pla tuare
suctiffera io quia illa valent
ad g s uatez domq R m omia
que ptinet ad domu ytonoq
dz custodire ut ais ipa neat
vti possit Adeuidentia aut
meliorz huig ca li cuit tria
dubia

P m du m v qs
bn poss appete diuitias virtuose
Et vi q no quia tuc fiet
auarq Adhoc d q diuitie
bn pnt virtuose appeti et maxie
ille que osistut in opacoibq
natualibq et artificialibus
Adpbatoez d q ipa pcedit
indesinite et no vlr

Du 2o v diuitie pnt vinfinitu
appetende Ad hoc dicitu
q no quia bo est pon finita
no finitu no dz appete infinitu
Et si dites in liberal no appetit
in tm qui eq appetitus
plus depdcrat Sed q liberalitas
no solu consistit in
acipiendo s et in exponedo
v quomo qualit opoz
et ml s adiustamaid

Du 2 3o
v quis pt actualiter appete
diuitias i infinitu Ad hoc d
q appete diuitias in infinitu
intl p mo sit q diuitias
z infinita ut q appetitq sit
infinitq et sic est fsm 2o intl
q illa res que appetit sit infinita
et ho imo z fsm 3o q q tinuus
vnq appetit diuitias
tuc pt adue plus appetere
et ho pt quadi s m q d pmo
pollitico appetitq diuitiaq
procedit in infinitu

Inta lo 2o phus doz de alys spebus ytonomie Et
ponit 3a docuta P m ytonoq
z industriat io quia qfert
vtilitate omunitati domestice
R m ytonomq dz tractariq
supellectilia omunia et in tl
si cht 3 m in domo dnt
esse anguli diuersi io quia
si diuse res diuismo de dnt
custodiri et adiuuando ne contraria
ponat adeuda locu Et est
sciam q ainci no dnt sine
seruieta ytonomoq Et eoru
domq debent esse quo ad hostiu
et fenestras vsq boriam
sta ille ventq serenq est
et sanq corpe Sctia expedies
z q in domo sint hostiary
no pfatti s claudi ut meliq
insspirant i tractes et occultes
et se cu alys no occupando
Maximo tuta hic p m ate
de a z sufficie a pnu domq
tlis na omnes ps domq aut
ht se ut mensuratu a no
mensuratu si p m sic est
in sta Si 2 m ho e dup
a tles res sut mater anate
a in anate Si p m ho a 3
ut ana in telia sic z suq
ut sensitiua ut boues ut vegitatiua

ut arbores. Si 2m hec est duplex
ut arricta ut aperta. Si
pm sicut sunt sana. Si 2m
sit e sana ventus est. Explicit liber

Iste est liber yconomicorum 2us in quo philosophus determinat magis complete de communicacione viri et mulieris adinvicem.

Et continet duos tractatus. In primo determinat de quibusdam spectantibus
viri et mulieris que in ipsa communicacione
eorum sunt servanda. In secundo autem tractatu
completur. Quinque capitula
in quorum primo determinat quomodo
mulier se habere debet ad ea que
sunt circa virum. De quo erunt
certa documenta et certa dubitacio.
Primum documentum: mulier
se debet dominare hiis que sunt in
domo. Racio quia vir non potest
singula conspicere. Unde mulier
non debet admittere quod intrent
extranei sine precepto viri. Causa
cuius tres sunt. Prima ne
fiat secreta domus. Secunda ne
mulier diffametur. Tercia mulier
debet esse domina supremum et expen-
sarum in domo preter ea que
primi. Quarto mulier non debet uti modis
et vestitu moribus quam est
mos in tua terra. Racio quia alias
statu de ea fieret suspicio. Quinto
mulier non debet se intromittere
de magnis et excellentibus rebus
quia alias fieret vituperata viro.
Contra si filius debet ducere uxorem
aut filia maritum expedit ut
fiat ex deliberacione viri et mu-
lieris. Sextum mulier non debet sentire
viri contradicere. Ultimum preterea
mulier se intromittere de magis
nis quam viro et intromittere
de parvis. Secundo contra primum concedit
potencia viri. **Sed dubitatur**
si esset mulier que virum non
haberet numquam talis debet se intro-
mittere de magnis. Dicendum quod

quod non debet in aliquibus tamen puta
honestis licet in arduis tamen debet
alios viros requirere

In 2o capitulo ponit quatuor
documenta. Primum mulier debet sequi
mores sui viri. Secundum mulier debet esse
unanimis cum suo viro nec dum
in prosperis sed eciam in adversis.
Tercium mulier debet orare deum ne con-
tingat ei virum in adversis perire.
Quartum mulier non debet verecundari si
viro suo non generat liberum
pulcrum et robustum neque dececo
quod vir eius dives non est.

In capitulo 3o ponit 3a documenta. Primum vir debet
studere et in veniendo leges ut
faciat optimam mulierem et exquirit
optimos pueros generabit et puer
obtinet non prius quod mulier
de consueta generacione. Secundum vir debet
studere ut faciat bonos et op-
timos natos. Racio quia alias
non sunt apti ad hereditatem
patris conservandam. Tercium in communicacione
domestica melius est procurare
filios ad felicitatem et beatitudinem.

In capitulo quarto et quinto probat dictum philosophi est quod
uterque debet studere ut procreat
sibi optimos filios et alia consimilia
que prius habita sunt.

In tractatu 2o philosophus ponit quedam communia viri et mulieris et pertinencia.

In 2o capitulo dicit quod tam vir
quam mulier debent considerare ut
continent tantam curam de amicitia
alterius sicut de amicicia propria
ita quod vir habeat curam de amicicia
uxoris et econtra. Secundo dicit quod
ipsi magna habere debent
curam in iuventute et in senectute
erunt liberiores et redditur
eis honor et magna laus
ab hominibus. Ad evidenciam
aut melius omni predictorum

in libro 2o. Erunt quatuor dubia. Primum: utrum quis plus debeat diligere filios quam se. Ad hoc dicitur quod yconomus plus debet diligere se et in esse conservare quam filios et uxorem. Et ratio quia homo debet sibi magis esse amicus, nono ethicorum. Etiam plus debet videre de intrinseca bona quam de nutrimento proprii corporis. **Dubium 2^m.** Utrum quis plus debeat diligere uxorem quam parentes. Et videtur quod sic, quia naturaliter quis diligit uxorem quam parentes, ideo plus astringitur uxori quam parentibus, et quia inter eos est vinculum indissolubile. 3o arguitur quia habet amicitiam ad uxorem. Ad hoc dicitur quod non licet per philosophum in libro 2o et nono ethicorum. Unde simpliciter loquendo quis plus debet diligere parentes quam uxorem, quia nam a parentibus quis plus recipit scilicet esse et vivere, ideo plus debet eos diligere quam uxorem. Ad primam rationem negetur assumptum; licet enim dimittat patrem quo ad habitudinem, non tamen simpliciter, quia non magis est eis obligatus. Ad 2am dicitur quod licet adeo plus astringitur uxori quam parentibus, sed non simpliciter nec in omnibus. Ad ultimum negetur assumptum, nam inter filium et parentes maxima est amicitia propter omnia bona tam delectabilia quam honesta et utilia. **Dubium 3^m.** Utrum quis debeat plus diligere filios quam uxorem. Et videtur quod non. Et videtur quod non quia est mulieri plus obligatus. Confirmatur: sic uxor vir potest abnegare filios, sed non mulierem. Ad hoc dicitur quod unusquisque debet plus diligere filios quam uxorem, patet, nam mulier diligit propter filios, ergo filii plus diliguntur. Et propter unumquodque tale ipsum magis. Et filii sunt causa propter quam quis plus debet diligere partem suam quam non partem suam. Ad primam rationem negetur assumptum. Et quod plus est obligatus filiis quam uxori quia debet eos educare et conservare. Ad confirmationem dicitur quod pater non debet abnegare filios nisi propter malitias eorum. **Ultimum dubium.** Utrum quis plus debeat diligere uxorem quam proprium corpus. Et videtur quod non, nam homo est sibi amicus maxime, ideo plus se ipsum debet diligere quam uxorem. Ad hoc dicitur loquendo de amore ordinato tunc dubium est ut satis videbatur. 2o. De alio autem amore loquendo de quo loquitur philosophus in libro 2o, possibile est concedi quod quis tenet mulierem plus diligere quo adeo bonum eorum quam proprium corpus et curare de nutrimento proprii corporis. Tractatus autem est de amore ordinato qui a scriptore incipit. Nos autem cum mundo non concedat per eius amorem nos dignos efficiat qui caritas est. Christus Ihesus sit benedictus in secula seculorum.

Amen.

Crines desideratus tuus
generibus rex. ij. Cum
administracionem prinz
d' spiritualis et assistentes
consolacionem et quod
deus est misericordie et totius consi:

Ulterius notandum quod in predicacione aliud
est predicans aliud quod predicatur et aliud
de quo predicatur et aliud quo unum fertur
de alio predicatur et aliud per quod unum de
alio designatur predicari. predicans enim est
intellectus intelligens unum esse in alio
et predicans ipsum de eo in quo est ut sit
intelligendo intellectus format quandam rem
et quandam compositionem qui compositionis vel conceptus
communi nomine dicitur enunciacio. Et illud quod predicatur
est illud quod est materia et quod designatur esse
in illo ut est una vel accidens aliud. Sed per quod
una designatur esse in alio est illud per quod
intellectus predicat scilicet de ipso cui inest
et illud est verbum. Sed illud de quo predicatur
est illud in quo illud quod predicatur consistit
inesse vel non esse. Illud autem quo
fertur unum predicatur de alio est una compositio
que non habet esse nisi in intellectu. Et quia
tunc una compositio est solum in intellectu ideo predicatio
non dicitur ens reale nec actus entis realis
sed actus intelligentis. Ille enim actus non attribuitur
tamen intencionem sed nature subiecte intencioni
que in anima esse intelligitur et in anima et non
ens fieri. qui magis predicari non solum proprie
nos accidi. Sed eciam modum intendi et
non fieri dicitur. Ulterius notandum quod licet aptitudo
predicandi ipse conveniat speciei et differentie
tamen illa convenit primo nisi ex eis fuerit. quod
predicatum primo convenit subiecto et non sed ea
applicatum subiecto. Sed aptitudo predicandi
nulli ea adequata nisi uni. Et tamen ipse generi
et speciei quoniam differencie. Sed non potest alicui
habet per convenire cum nisi ipse sed non potest
ut ratificans hec, dicitur quod conclusive ponimus
penes dictum in illo quod subiectum quod eciam
nature sive compositi substancialis per modum
partis designate non esse et non a singularibus
separata. Et precise et absolute accepte
non esse quod per communem dicitur. Et prius esse quod
habet in intellectu absolute non convenit eis aliis.

Nunc restat videre per quem
modum essencia in substanciis separatis
per quam. Sed tamen ipse ondit et detinat de
essencia et quiditate substancie immaterialium et comparat
ex materia et forma quod sit essencia earum
quo se habet tunc essencia ad intenciones logicas
ut genus sed speciei et differentie. Sic quo iter pro
ad determinandum intendit de substancia et quiditate

substanciarum immaterialium quod scilicet sit essencia earum
et quiditas et quo se habet ad intenciones
logicas ut de essencia anime intellective cause
prime et intelligencie que sunt tres substancie
immateriales. Pro quo sciendum quod immaterialis dicitur
tripliciter. Uno modo quod est compositum ex materia et forma
sit res materialis. Sicut nec ulla forma
nec substancialis nec accidentalis dicitur materialis
loquendo de forma per se. Secundo dicitur
materiale quod licet non sit compositum ex materia
et forma est tamen eductum de potencia materie
et hoc modo omnes forme substanciales in
materia recepte preter animam intellectivam
dicuntur materiales. Tertio accipitur dicitur materiale quod
licet non sit compositum ex materia et forma
nec de potencia materie eductum est tamen tota
perfectio vel imperfectio materie et hoc modo
eciam anima intellectiva dicitur materialis. Et potest
accipi dicitur immaterialis tripliciter. Primo illud
dicitur immateriale quod ex materia et forma non
est constitutum et omnes forme sunt immateriales.
Secundo immateriale dicitur illud quod de potencia materie
non est eductum. Tertio quod non est actus vel perfectio
materie vel perfectum ambo. Et omnibus
illis tribus modis causa prima et intelligencie dicuntur
immateriales quia nec sunt composite ex materia et forma
nec sunt de potencia materie educte nec
sunt perfectio materie quia in materia non sunt recepte
nec receptibiles. Anima autem intellectiva solum primo
et secundo immaterialis dicitur ut quod ipsa non est ex
materia et forma constituta. Et quia de potencia
materie non est educta. Non autem tertio dicitur
immaterialis quia anima est perfectio materie et in
materia recepta vel receptibilis. Et quam pro hic
quod causa prima et intelligencie sunt magis immateriales
quam anima intellectiva et causa prima magis quam
intelligencie et anima intellectiva. Licet eciam ut
probabiliter intelligencie non sint composite ex materia et
forma sunt tamen composite ex materiali et formali
vel ex actu et potencia dicto aliquo licet non fieri
potencia nec rem materialem. Sed causa prima nec
ex materia et forma nec ex actu et potencia
sed materiali et formali est composita. Et notandum
quod hic ponit in textu dictum intellectivam
intelligencie. Et intelligendum consequencia ip-
licet fuerit. Et ordine nature causa prima sit
prior intelligencia et intelligencia anima intellectiva
tamen quo ad nos et ordine doctrine que
ordine nos utimur in acquirendo cognitionem
et scientiam rerum anima est dicitur prior et nobis
intelligencia. Causa de anima possumus scire
quod est quod non possumus de intelligencia sed saltem
quod est ex effectibus et motibus orbium celestium
nec de causa prima possumus scire quod est
prima est ex effectibus.

Quantum autem simplicitas

h. Sed ipse primo intendit determinare de
essenciis et quiditatibus illorum simplicium dicendum

Et primo de materia intelligentie videndo an materie earum sit sola forma, aut an sola materia sit per materia earum. Et videtur quod communis omnes philosophi concedunt [illegible] anno [illegible] et non [illegible] Unde [illegible] philosophorum antiquorum ponunt intelligentias ex materia et forma esse compositas ut Avicebron qui [illegible] suo habet quod vocat librum fontis vite [illegible] ex eo tamen [illegible] emanat vita sua et intellectus. [illegible] quos [illegible] De causa prima [illegible] et infinite simplicitatis quod nulli nisi [illegible] cause convenit, non enim est composita ex aliis [illegible] ex aliis quando non nec componitur [illegible] aliis [illegible] composita quod comparantia sunt [illegible] composito [illegible] materia secundum prime cause ut est [illegible] nec est aliis composita [illegible] [illegible] auctoritas de causis [illegible] creatas [illegible] quod [illegible] aliis [illegible] Unde non est composita ex materia et forma, quod est forma sine materia, nec [illegible] philosophia [illegible] philosophia nec [illegible] substantia quod est substantia sine [illegible] ex materia et [illegible] quod in [illegible] compositione [illegible] esse [illegible] pluralitate [illegible] aut [illegible] reduci ad unitatem tamen ad [illegible] aut unitas ad quam [illegible] est prima [illegible] ea [illegible] una sunt aqua [illegible] aliis [illegible] et unitas [illegible]

Ulterius [illegible] quod Avicebron in libro suo fontis vite ponit non solum substantias materiales sed etiam intelligentias ex materia et forma esse compositas. Et ponit non solum unam materiam [illegible] et [illegible] Et non solum [illegible] corpus [illegible] unam materiam [illegible] corporeorum et incorporeorum ponit unam materiam eiusdem rationis. [illegible] ponit [illegible] quadruplicem materiam: [illegible] materiam aqua que est subiecta [illegible] et non motui nec [illegible] ad formam, ut materia celi empirei quod est immobile [illegible] ad formam. Alia est [illegible] ut dicunt [illegible] theologi. Alia ponit esse materiam que est subiecta [illegible] motui locali [illegible] ad formam sicut est materia primi mobilis [illegible] aliarum sperarum supercelestium. [illegible] ponit materiam que est subiecta [illegible] motui locali [illegible] ad formam ut materia illorum inferiorum ut materia [illegible] [illegible] ponit materiam [illegible] subiecta quam dicit [illegible] materiam substantia [illegible] aut substantie separate ut intelligentie sunt composite ex materia et forma [illegible] forma quarum reducuntur ad idem genus illorum [illegible] ad [illegible] illius [illegible] substantie separate [illegible] ad idem genus [illegible] substantiis materialibus [illegible] ad genus substantie [illegible] ad [illegible] illius [illegible]

[illegible] substantiis materialibus. Et in principiis substantie [illegible] aut substantie non videntur esse [illegible] nisi materia et forma [illegible] [illegible] [illegible] materiam [illegible] materiam [illegible] est [illegible] sine eo [illegible] est [illegible] in [illegible] materie que sunt [illegible] substantie [illegible] impressionem ab alia [illegible] a superiori formas [illegible] substant passionibus et accidentibus [illegible] [illegible] primo [illegible] materia [illegible] ad effectus [illegible] materia [illegible]

3a. Distinctio et formatio presupponit ante se aliquod formale et distinguibile [illegible] corporeum et incorporeum [illegible] [illegible] forma et distinctio [illegible] scilicet corporea et incorporea [illegible] presupponit [illegible] in quo conveniunt quod est distinguibile et formabile. Hoc autem non [illegible] aliud [illegible] materia [illegible] una in qua conveniunt substantie materiales et intelligentie. [illegible] idem [illegible] genus ad [illegible] ita videtur [illegible] materia ad [illegible] formas substantiales [illegible] unum quod continet [illegible] ad ambas [illegible] scilicet corporea et incorporea [illegible] est una materia que est in [illegible] ad [illegible] formas [illegible] corporeas [illegible] incorporeas [illegible] quo [illegible] materiales [illegible] intelligentie [illegible] scilicet corporea [illegible] ut intelligentie sunt composite ex materia et forma. Sed quia illa opinio est [illegible] quod [illegible] intelligentiis [illegible] a philosophis [illegible] substantie immateriales [illegible] separate quibus nomine male nominaret [illegible] composite [illegible] [illegible] [illegible] quod intelligentie [illegible] non sunt composite ex materia et forma. [illegible] [illegible] primo [illegible] eius [illegible] apud philosophos [illegible] ut [illegible] patuit [illegible] quod [illegible] illud esse [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] esse illud [illegible] receptum [illegible] esse [illegible] receptibili [illegible] receptio [illegible] quale [illegible] illud esse [illegible] quod [illegible] alias [illegible] ultra [illegible] [illegible] male sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agente [illegible] a materia [illegible] que sunt [illegible] intelligentie sunt [illegible] materiales [illegible] non sit [illegible] ut [illegible] est [illegible] composita ex materia et forma [illegible] male est redditiva [illegible] completa [illegible] intelligentia reddit super se redditiva completa [illegible] non est materialis. Et videtur [illegible] illa

Illa probatio quod ullus materiale intelligit se, sed intelligentie intelligunt se. Ergo [illegible] materiale cognoscit abstrahendo a materia et intelligit a materia abstracta. Si intelligentie essent materiales non essent per se intelligibiles sed per abstractionem a materia, et per hoc non esset manifestum in materia quod est [illegible] ex mathematicis [illegible] dicente quod intellectus se ipsis sunt intelligibiles et a materia abstracte. Et probat hoc ad ultimum rationibus. Et ergo [illegible] quod intelligentie sunt substantie immateriales et non composite ex materia et forma. Sed ad auctoritatem [illegible] dicendum ad primum quod prima substantia in qua non sunt materia et forma [illegible] sunt prima substantia composita contracta. Ad secundum dicendum quod recipere [illegible] recipiunt in materia et in intelligentiis, quia materia recipit formas substantiales, intelligentie vero formas intelligibiles que sunt [illegible]. Item forme recepte in materia ipsam constituunt [illegible] in esse naturali, sed forme recepte in intelligentia constituunt ipsam in esse intellectuali. Item materia recipit formas [illegible] intelligentia autem [illegible]. Ad 3m dicendum quod formatum [illegible] non [illegible] [illegible] est forma [illegible] [illegible] substantia [illegible] [illegible] [illegible] reali [illegible]. Ad 4m [illegible] non est [illegible] materia [illegible] forma [illegible] ad quas [illegible] [illegible] materia formas substantiales ad quas est [illegible] [illegible] forma intelligentie [illegible] forma intelligentia non est [illegible] que non est [illegible] materiale.

Nec potest aliquis dicere [illegible] solvit obiectionem que posset fieri contra dicta prius. Posset enim quis dicere quod non quelibet materia impediat intellectionem, sed materia corporalis que non reperitur in intelligentiis sed in substantiis separatis a materia, quia materia in ipsis reperta non est corporalis [illegible] materia in substantiis immaterialibus [illegible] est [illegible] et [illegible] que non impedit intellectionem. [illegible] obiectionem [illegible] arguit [illegible] quod si materia [illegible] impediret intellectionem, quod [illegible] esset in quantum materia est [illegible] corporalis est, non potest dici quod [illegible] impediat intellectionem, quia non [illegible] nisi per formam corporeitatis. Sed forma corporeitatis non potest reddere materiam intelligibilem [illegible] et incognoscibilem, quia illud quod de se est [illegible] non reddit aliud incognoscibile [illegible] intelligibile. Sed forma corporeitatis de se est intelligibilis, ergo non potest materiam reddere intelligibilem [illegible] et incognoscibilem, ergo materia non [illegible] a forma corporeitatis quod sit intelligibilis [illegible] et incognoscibilem. Ergo quod materia corporalis est non impedit intellectionem, sed ergo quod materia si impedit intellectionem [illegible] materia est [illegible]. Ergo [illegible] si inest [illegible] inest ergo [illegible] materia erit impeditiva intellectionis, quia si intelligentia haberet materiam [illegible] impedit intellectionem.

Ulterius nota [illegible] anima intellectiva possit intelligere se et intelligentia. [illegible] anima intellectiva est posterior cognoscens et intelligens, quia quicquid cognoscit [illegible] non [illegible] intelligentia autem [illegible] est cognoscens et intelligens. [illegible] intelligentia [illegible] actu intelligendo [illegible] anima intellectiva non dicitur intelligentia [illegible] solum substantia separata [illegible] quia substantia separata [illegible] potentiis intellectis anima autem intellectiva [illegible] et intellectus, ergo anima intellectiva proprie non debet dici intelligentia. Et concludit [illegible] dicens in anima [illegible] [illegible] composita ex materia et forma. [illegible] proprie intelligentia [illegible] dividi in supremam mediam et infimam. Suprema [illegible] est superius et inferius infinita, et infima que est superius et inferius finita. Et media que est superius finita et inferius infinita [illegible] anima [illegible] dici intelligentia infima. [illegible] 3es intelligentie [illegible] iam dictum est. Et ergo dicit auctor de causis [illegible] intelligentie sunt finite et infinite [illegible] non debent dici entia infinita [illegible] [illegible] infinite [illegible] est quia [illegible] aliud finitur [illegible] aliud forma [illegible] ut finitur per esse. [illegible] intelligentie [illegible] esse participatum et receptum [illegible] esse finitur tanquam entia. Et intelligentie [illegible] entia finita et non infinita [illegible] esse in quantum entia. Sed forma ut finitur per esse [illegible] ut est receptibilis. Et [illegible] forme recipiunt in materia [illegible] finiuntur. Sed intelligentie [illegible] sunt forme, non [illegible] sunt receptibiles ut recepte in materia. [illegible] dici quod sunt forme infinite, sed non infinita entia [illegible].

Nec hoc modo accipiat [illegible] ostendit quod sunt essentie substantiarum separatarum. Et [illegible] ad hoc [illegible] ostendit ex quibus sunt composite. Et [illegible] quod licet intelligentie ut probatum est non sunt composite ex materia et forma, sunt tamen composite ex esse et essentia [illegible] forma. Et [illegible] hoc auctoritate [illegible] nono [illegible] libri de causis, ubi dicitur quod intelligentia est habens formam et esse. Et [illegible] quod [illegible] esse est [illegible] essentie [illegible] [illegible] in omnibus citra primum, quia [illegible] quod sit. Et quia intelligentia solum est forma et esse. Et esse non est [illegible] essentie alicuius nisi ideo [illegible] sola forma est tota essentia in intelligentiis et tota quidditas eorum. Et in hac quidditate substantie immaterialis [illegible] a parte substantie materialis.

Et ideo hoc nomen [illegible] in intelligentiis [illegible] quod forma et esse [illegible] et essentia [illegible] non est [illegible] esse [illegible] a compositione [illegible] actus et potentia [illegible] sed essentia est potentia et esse actus [illegible] essentia sola [illegible] se actus est quidam actus [illegible] in omnibus citra primum essentia [illegible] ad esse [illegible]

mediante parte. Et esse non forme quod de se dicit purum actum qui est forma receptibile in nullo receptum et forma ... alicuius sit per nullo participatum essentia autem dicit actum punctum propter quod est cuius essentia participatur et pati patiatur receptum et receptibile quod receptum est receptum in suppositum ... non tamen materiale actus sed est participatum et receptum esse actu non tamen materiale parte. Item non intelligitur duo considerantur unum quantum ad esse suppositi sit et ... compositio ... essentia et esse ... quod superius intelligitur essentia et forma includit esse ... considerantur quantum ad esse materie sed non est ... quod essentia ... est ... et forma cum accidit esse et participat esse. Hoc non ... causa in ... in libro de causis ... hoc non ... forma sed essentia forma habens esse ... hoc non ... superius sibi ... esse ...

Uno modo autem sit planum est

... quod sola forma sit materia ... essentia ... et ... in substantiis separatis. Et ... duo sunt ... habent quod unum est causa et principium alterius ... et alterius esse et principiatum eius tamen illud quod est prius ... potest esse sine principiato ... non est sed materia et forma sic se habent ad invicem quod unum est causa essendi alterius ut forma est causa esse materie. Ideo licet impossibile sit materiam esse sine forma ... possibile est formam esse sine materia quia forma ut forma non habet dependentiam a materia ... Et si reperiantur aliquae formae que non possunt nisi in materia esse ut formae educte de potentia materie hoc accidit eis propter distantiam a primo principio et ... imperfectionem. Item cum formarum alia ... quod duplex est ... sufficit ad ... et de illa que potest esse sine materia ut manens ... forma informans. Alia est forma informans et ... educta de potentia materie ... et non potest esse sine materia ... ut forma ... Alia est forma informans non educta de potentia materie ... potest esse sine materia ... in materia. Et quod est in materia ... separata ... esse sine forma sine ...

Est autem ... actus materie ... actus materie ... ut ... imperfectus ... actus ... ut ... operans ... forma ... et esse ... separata ... Et actus medius ut ... quod est medium ... qui actus est medius ... forma et ... materia est separata ... Et ... quod materia ... non est inventa a ... producente omnia sine ... creante ... dicitur esse producta ... sed concreata. Unde sicut artifex non intendit ... formarum artificialium ... ita ... ad quam omnia alia ... ordinantur ... artificialia ad artificem ... ad voluntatem non intendit ... ut materia ... sed ...

... receptiva ... formarum materialium ... non ... potest ... et ... solum est per ... ductum ... in analogia ad formam ... quod materia non sed idea ... distincta ab idea forme sed idea ... ut ... cognoscendi ... idea ... cognoscendi ... materia ut materia ... ut producitur ut cognoscitur est.

Item non quod forma ... duos ... substantiali ... forma sed habitudine ad materiam ut ... physicorum ubi ... physicorum considerare materiam et formam. Item quod forma a ... manendo dicta ... esse sine separata ... materia ... Item ... ut est ... ad ... formas ... informantes ... a ... manentes ... est in materia ... quod considerant ... Item quod forma non ... dependentia ad materiam quod si forma haberet dependentiam ad materiam ... forma ... in materia ... possit esse ... materiam. Et quod forma ... non dependet a materia sed ... aliqua forma que non est in materia ... que potest esse sine materia ... forma ... sola forma ... et sola forma ... substantiarum separatarum. Item notandum quod ... dictum est quod aliquae formae propter suam imperfectionem et distantiam a prima causa non possunt esse nisi in materia quod perfectio et imperfectio ... attenditur per accessum ad primam causam que est perfectissima et per accessum ad materiam que in ... est imperfectissima. Et per recessum ab illa ita quod de quanto ... magis accedit ad primam causam perfectius. Et de quanto magis recedit ... imperfectius. Et de quanto magis recedit ... materia ... perfectius. Et de quanto accedit ... ille ergo forme que ... sunt imperfectissime tanto recedunt a primo ad materiam quod non possunt ... esse sine materia ... forma in materia propter suam imperfectionem.

In hoc ergo differunt essentia

... substantie materialis et immaterialis ... quod essentia substantie separate est sola forma sed essentia substantie materialis complectitur materiam et formam. Et ... est quod forma ... in separatis non ... a forma ... et ... ... materia ... essentie et ... substantiarum ... passive ... Et ... per ... Et ... quia materia ... essentie et ... substantie separate non ... essentia ...

vel sine partibus. Sed quilibet istorum sive
concretive sive abstractive sumptum potest essentia
et quidditas de supposito. Hoc enim est ita
verum michael est michaelitas sicut illa
michael est michael. Hoc autem ideo quia in
substantiis materialibus est duplex acceptio forme
ipsarum recepte ut materie signate que est
ratio et essentia speciei, sicut est de isto indi-
viduo. Sed in intelligentiis non est duplex ac-
ceptio forme recepte ipsarum quia ipsius
est duplex acceptio forme sed esse. Sed
illud non est receptivum forme quia forma
ipsarum non est receptibilis nec recepta. Sed
forma est hic receptiva quia recipit esse. Secunda
differentia quia quidditas et quidditas substantie
materialis recepta est in materia signata quantitate
quia materia quantitate que designatur secundum diversas partes
suas in quibus diversas recipit formas. Unde
contingit quod in substantiis materialibus est multitudo
sub una specie et contingit quod aliqua sunt
diversa numero que tamen sunt eadem specie. Sed quia
essentia et quidditas tales substantie separate et intelligentie
non sunt receptibiles in materia quantitate signata,
ideo in ipsis non contingit duo aliqua que sunt
diversa numero et eadem specie, sed omnia que in eis
differunt numero et differunt specie. Et quod dicit
Avicenna quod tot ibi sunt species quot sunt
individua, sed tot individua quot species.
Ratio quod non datur quod causa multitudinis indi-
viduorum sub una specie est quantitas et aggregatio
dividens materiam subiectam in diversas partes
in quibus recipit diversas formas. Et
quia in substantiis separatis non recipitur materia
nec quantitas, non materia ut compositum dictum, nec
quantitas quod quantitas presupponit materiam, et ra-
tione materie quod in ipsis non potest esse multitudo
individuorum sub una specie. Et sic quod
essentie intelligentiarum non repugnat multitudo
individuorum sub una specie licet repugnat
huic intelligentie vel illi. Sicut dicitur de quibusdam
quod ratio est divisibilis [illegible]
sicut celum non potest dividi. Ulterius notandum quod
licet in intelligentiis non sit multitudo individuorum
sub una specie, tamen in ipsis est multitudo specierum
sub uno genere. Ulterius notandum est quod licet in
intelligentiis non reperiatur compositio ex materia et forma
a qua compositione oritur multitudo indi-
viduorum sub una specie, tamen in ipsis reperitur
compositio ex actu et potentia et ex quo est et
quod est. Ex qua oritur [illegible] multitudo specierum
sub uno genere. Sed quod dicitur [illegible] quod multi-
tudo que abstracta est a compositione
recipit aliquam. Et quia sunt tres compositiones
tres erunt multitudines. Est enim compositio
ex materia et forma, ex quo est et quod est, ex actu
et potentia. Ratione prima enim compositionis recipit aliquis
multitudo individuorum sub una specie. Se-
cunda multitudo specierum sub uno genere. Sed ter-
tia multitudo generum sub uno analogo. Sed
in deo nulla talium compositionum est quia in
eo non reperitur multitudo individuorum sub

una specie nec specierum sub uno genere nec
generum sub uno analogo. Hic ponit

Singularis autem substantie. Et ideo postquam
dixit quod essentia et quidditas substantie materialis et
separate separatarum sunt sola forma sine materia,
et per hoc ostendit differentiam inter essentiam
materialem et immaterialem. Similiter nunc tamen ostendit
quod intelligentie sunt forme sine materia, unde
quod essent omnino simplices. Sed nullo modo est et in
fine simplicitatis quod soli deo competit. Unde dicit quod
sunt quia in communibus intelligentie non
sunt composite ex materia et forma quia sunt forme
sine materia, non tamen sunt omnino simplices et in
fine simplicitatis sicut prima causa. Sed sunt composite ex
actu et potentia et ex quo est et quod est. Et non
solum ex illis sunt composite, unde est probare potest
dici quod sunt composite ex supposito et natura, et etiam
ex accidente et subiecto. Hic autem compositio
intelligentiarum ex actu et potentia sunt dicta a
compositione ex esse et essentia. Sed ibi tenendo
hoc quod magis probabile videtur quod essentia earum non
sit realiter composita ex actu et potentia quibus sunt
actus primo potentie, uno modo secundum unum genus
modi actus, aliud secundum modum potentie.
Unde eadem est compositio realis in ipsis ex actu et
potentia et ex esse et essentia ita quod essentia dicitur
potentia esse actus. Tenendo vero quod compositas
et essentia earum sit realiter composita ex actu et
potentia, tunc alia erit compositio earum ex actu
et potentia et alia esse et essentia. Et ratio
ex esse et essentia presupponit aliam, sicut ex actu
et potentia sicut in materialibus compositio ex esse et essentia
presupponit compositionem ex materia et forma. Secunda
videtur probabilior. Ideo dicunt expositores
quod compositio ex actu et potentia sit dicta a compositione
ex esse et essentia. Et notandum quod potentia
ex qua intelligentie componuntur non est pura
sed actu permixta, que ipsa est quidam actus
comparatus ad alterum scilicet ipsi esse secundum modum
potentie. Quod tamen potentia non est potentia nec
forma quia tale est materia realis. Sed ista est potentia
ad esse que est potentia passiva creature sine potentie
active scilicet potentie dei, sed correspondens potentie
active sed potentia create creature que est esse.
Et sicut potentia ad formam realis est ipsa materia
quibus interest media ut materia et forma,
sic potentia ad esse est ipsa potentia realis
et non est actus sed solum [illegible] inter media
ut essentia et esse. Sed sic dictum intelligentie
non quietabitur. Sed adhuc erit difficultas quia
sicut est in genere actuum sic debet esse in genere
potentiarum. Sed illud quod est primum in genere actuum
excludit omnem potentiam, quia est illud quod est
primum in genere potentiarum erit pura potentia omnem
excludens actum. Sed potentia non excludens esse
non est pura potentia passiva. Et quod dicunt alii
quod illa potentia secunda passiva dicitur potentia logica
que consistit in non repugnantia ad esse ~~[illegible]~~
tunc nullius potentie subiecti ut complete agentis
nec ex parte passi. Et hoc sicut patet.

Et hoc sic patet quid quidem

Item. Et thomas ondit quod in intelligentiis est realis compositio
ex esse et essentia. Et vult quod illud sit dictum
sed quod intelligentie non sunt omnino simplices sed
composite. patet quia omne illud quod non est de
intellectu alicuius et compositum quod reale adveniens
alteri facit cum eo compositionem cum illo cui advenit //
sed esse substantiarum separatarum. Et ad confirmationem
est primum quia quod reale et non compositum de
intellectu et ratione ipsius essentie et quiditatis quia essentia
et quiditas rerum potest intelligi absque hoc quod
aliquid intelligatur de esse earum. Et potest intelligi
quod sit homo vel rosa vel fenix ignorato an
habeat esse in rerum natura. quod esse in ea extra
primum ratione compositionis esse. Et etiam est primum quod
esse et essentia ratione compositionis. Et solum in
primo quod non potest intelligi non esse non est
compositio ex esse et essentia. Et quia talis
compositio sequitur realitatem componentium. Et ideo
ad intelligendum quomodo etiam est primum ratione compositionis
ex esse et essentia. sed primo intelligi quomodo
esse differt ratione ab essentia. aliter autem ergo non
in fine theologicis de essentia et esse ex novem docet

Primo quod perfectiue nature vel essentie sicut quia
essentia in aliis est primum est in potentia ad esse
et recipiendo esse producitur quando vel creatur
sed vel est in potentia ad esse et est vel recipiendo
simul producitur quando vel creatur. Secundo quod solum
tamen nature. Et hoc maxime in intelligentiis //
Et probatur ideo in intelligentiis et ideo sic est in
materialibus quia cum essentia et natura intellectualis
non sit recepta nec receptibilis in natura infinita
et infinita. Et cum ipsa superius non finiatur
nisi per esse receptum et participatum in ipsa
si esset pure simul non esse non reciperet esse
Et esset ens superius infinita quo(d) cum esset
infinita quod solum primo competit et quod nec ad genus
nec ad speciem determinata. Et quia ad genus
et ad speciem est limitata quod limitatio patet
hoc quod esse ratione differt ab essentia in intelligentiis
Et si in ipsis intelligentiis et ideo in substantiis
materialibus que non sunt ... magis quam
intelligentie. Tertio quod compositione creature quia
sunt habitum in aliquibus quod esse ulli alteri
comparari potest si essentia alicuius creature esset
suum esse. non sunt non esset ... quod dixit
primo ulli est compositum quod ulli est participatum
Et ideo creatura esset infinite simplicitatis
quod non nisi primo potest competere. Quarto comparatione
nature ad intellectum unum a quo intelligitur quod si
natura sive essentia esset ipsum esse tunc non
potest intelligi sine se ipso natura et essentia et non
possit intelligi sine esse quod falsum est. quia potest
intelligi quod sit res vel rosa vel fenix ignorato
tamen quod sit in rerum natura quod esse non est
ipsa essentia. Tertio et centrum thomas in tertio
Quinto comparatione nature ad individua in
quibus subsistit quia si essentia esset ipsum esse non
in alio sed ipse haberet esse quod in ea. Et quod
natura haberet esse in individuis. Sexto comparatione
nature ad agens a quo producitur et causatur quod
vel ab agente vel per agentem educitur ad id
quod est primum et quod est in actu quod producto
et motus progressivus in actibus. Tertio essentia
et quidditas rerum ab agente producitur et producit
in esse ab ipso quod non est suum esse.
Septimo comparatione ipsius ad agens quia
nisi esse differret ratione ab essentia et natura
non esset receptum in essentiam. Et quia esse ab
agente non producitur nisi per hoc quod in essentiam
recipitur. de vnitate

Octavo comparatione ipsius
esse ad essentiam vel naturam sic quod
essentia non sunt per naturam sed per esse
si non essentia esset diversa ratione ab esse
cum essentia non esset infinita quod iam
est absurdum dicere. Nona comparatione
ipsius esse ad accidentia quibus perficitur
quia cum accidentia non sunt ... propter defectum
et defectum ipsarum. Et quia ad quod est esse
in ullo defectu potest quod est defectus a primo
a quo manet. Et esse de se dicit purum
actum si esse non differret ratione ab essentia
in ullo citra primum esset perfecte actualis actu
sed sicut primum esset purus et primus non primum
sed quia nullum citra primum cadit actu
non purus. Et primum esse ab essentia est
realiter differt. Et ille novem rationes sunt
ergo de eo in tertio libro summe de esse et
essentia vide in quinto theoremate patet
rationes primas. Et in 12 et ab rationes sequentes
et in 22 vltimas rationes septem. Aliter sic probatur
quod nisi esse ratione differret ab essentia
in omnibus citra primum non forent

quod sit patet quia sic se habet ad esse sicut ad
agere. Et ergo esse creaturarum sicut primum non requirit
aliquid ratione diversum ab ipso quod sibi substernitur
et in quo recipiatur vel essentiam. Et ita creatura
non requirit aliquod subiectum in quo fundatur
et possit agere nullo presupposito quod a creatura
quod sit primum ... Alia ratio et videtur
quod sic se habet natura ad formam in quantum ita se
habet essentia et esse in creaturis quia sicut quando
forma complet. Et sicut forma recipitur in materia ita
creaturarum complet quod esse recipitur in essentia
sed materia et in potentia ad formam sic essentia
ad esse. Et sicut ipse non generatur nec forma
tamen nec materia ... compositum. Et materia
sub forma et forma in materia. ita nec ipse
creatur essentia ... nec esse ... sed essentia
sub esse et esse in essentia. Sed materia in genere
ratione est distincta a forma quo etiam esse in
creaturis ratione est distinctum ab essentia. Et sic
~~creatura ... illud quod dicit magister~~ ... cum
illud quod dicit magister quod esse sit ratione
distinctum ab essentia et creatura sit illud quod
dicit magister quod materia ratione distinguitur a forma
quod non ... esset non simul potest intelligi sine
esse. Unde etiam potest intelligi cum appetitu eius
quod potest intelligi non esse. Et in hoc etiam magister
dicit ab essentia quod ... passio a suo subiecto

quod licet subiectum possit intelligi sine propria passione, tamen non intelligitur sine propria passione sed essentia potest intelligi sine esse, et etiam cum opposito ipsius esse quod est non esse.

Et quod res non esse nisi una

diverse quantum ad infinitates et subiectas separatas et esse quantum ad esse et essentiam, ymo omnibus rebus preter primam causam, in qua solum est idem esse et essentia. Hic quidam intendentes dicunt quod talis res in qua est idem esse et essentia non potest esse nisi una, quod dicitur ea ratione quod plurificatio fieret. Cuius ratio est, quia omnis multitudo et multiplicatio compositionem recipit, aliquam ubi ista nulla est, quia sit pura simplicitas, nulla est multitudo, sed multiplicatio nec enim sub eadem specie nec in speciebus in eodem genere nec in genere in unitate analogie. Sed illa res in qua non est distinctio esse et essentie est omnino simplex quia ipsa est esse et essentia et actu et potentia sicut quantitas, quia utrumque recipit unam ubi et reliqua. Ubi quod non recipit ipsa esse et essentiam non recipit ipsa actum et potentiam, est ideo ab aliis omnibus precepta. Ideo ubi non recipit illa, nulla ratio potest recipere. Et per quam nulla multiplicatio sed multitudo in illo quod nullo est quantum recipit.

~~Et per quam nulla multiplicatio sed multitudo~~

Et sic dicitur esse quod esse purum et infinitum multiplicari non potest nec in individuis in eadem specie nec in speciebus ut in 2a tractatu sui libri de ente et essentia. Patet ergo isto quod multiplicatio aliquorum non fit nisi dupliciter, sed aut per differentiam formalem scilicet naturae diversitatem quo multiplicatur genus in diversas species, aut sed materiam quantitate signatam sed quia accidit sibi habere diversas partes et recipit diversas recipere formas quo multiplicatur species sed diversa individua. Sed utrumque istorum modorum in eo quod est suum esse nullo modo potest non enim per additionem differentiae multiplicari potest, quia si sic non esset esse tantum sed esset forma et esse et esset quid compositum et esse vel essentia et esse, nec multiplicari potest per materiam esse, diversas partes recipit diversas formas et quia si sic non esset esse et forma per se subsistens sed esset esse et forma in materia recepta et ita est plures secundum Thomam.

Sequitur secundo quod substantie materiales quantum ad esse suppositi sunt materia et forma et esse, sed intelligentie quantum ad esse suppositi sunt forma et esse tantum, sed prima causa eius essentia est suum esse quantum ad esse suppositi et tamen esse. Et quia ea que de se dicunt purum actum et omne quod participat participat ut est in potentia, sed ea prima nullatenus est participatio nullatenus est ergo recepta ut subiectum. Et

sunt ea quod in deum nullatenus cadit actus quod deus est primum esse quod imperfecte est atque esse receptum, tamen non intelligentia compositum dicit. Unde quantum ad esse naturam vel essentiam est forma cui accidit esse. Sed ea compositum quantum ad esse suppositi est a forma et esse quod supposituum vel essentia esse includit.

Unde autem quod aliquid

Sequitur secundum Thomam dicit quod intelligentie quod compositum sunt quantum ad esse et essentiam et sunt quantum ad actum et potentiam. Hoc probat sic: quia omne illud quod advenit ut quamvis accidentia accidit compositus potest essentia et quiditate eius. Hoc autem est transitus compositus sive naturam et advenit sibi ab aliquo extrinseco sive naturam. Patet ergo dicitur quod propria passio et in dicitur quod accidentia quantum ad esse est preter quiditatem et essentiam intelligentiarum et accidentibus advenit. Sed non potest causari compositus sive naturam sed a causa efficiente, quod sic ideo deducit sic expressum de non esse tantum esse quod est simpliciter quod apparet quod omnis illa res in qua est esse distinctum ab essentia et preter hoc illud esse ab aliquo extrinseco. Et quia omne illud quod est per aliud habet reducit per aliquod quod est per se et per essentiam habet, ergo oportet quod sit aliqua res que eidem ultra illa quorum esse est distinctum ab essentia et in quibus esse recipitur in essentia aliquod quod eius essentia est suum esse per aliquod quod dicitur essendi omnibus rebus. Et hoc ideo quod in nullo genere est possibile fieri processum in infinitum. Et quia quidam recipiens respectum recepti in eo est actus ens solum fit potentia. Et receptum est mere actus eius solum fit actum in quo esse non recipitur in essentia et in aliis omnibus esse participatum ab essentia. Et intelligentiarum recipit quod sola fit unum quod non est quantum compositum et tamen actu et potentia ut quod est suum esse et quod omnia alia preter ipsum sunt quantum compositum et essentiam vel compositum actu et potentia. Prima ratio talis participatum est quantum compositum participante et participato; participans autem est potentia participatio autem actus; ergo omne compositum per participationem est quantum compositum actu et potentia. Sic quod recipiens est in intelligentiis essentiam et esse ita in specie est receptiva potentia et actu, non tamen multa salva propria dictione nisi accipiatur materia. Ex hoc non nisi ex accipiatur materia, quod termino materiam quam potentia potentiam et materialem non proprie recipit materia in materialibus sed est in intelligentiis. Quod intelligentie sunt quantum compositum materiali et formali, quod eo essentia que compositum sive materiale et esse quod est formale. Sequitur quod intelligentie quantum compositum quod est et quo est. Et sive per quod est intelligitur suppositum sive essentia sive potentia. Sed autem intelligentie caret compositione quod sit quod est et quo est dicitur secundum Thomam. Intelligitur per quod a supposito et per quo est essentia intelligentie non fit caret compositione quantum quod in eis non dicunt caret supposito et materia sive essentia. Sed intelligitur per quod est essentia sive potentia et per quo est actu caret compositione quantum actu et potentia quod esse et essentiam. Ideo prima passio causatur ab essentia et materia sive subiecto, quod materia est vel que transfert et efficit passionem. Sed est illud quo inventus est sine quo non

efficit quia si non esset illud quod efficit et agit
actu vel agit nisi per actionem. Et ideo actio
precedit illud quod efficitur per actionem. Sed forma
tamen sequitur quod actio precedat potentiam vel naturalem
aptitudinem ad operandum, quod est contra naturalem ordinem potentie
et actus quia potentia est media inter substantiam et
operationem. Secundo unus actus unius agentis
et una virtute producitur non speciei et propria
passio eius. Sed tamen [illegible] propria passio producitur
mediante natura speciei [illegible]

Et decima in intelligentiis. Quintodecimo

[illegible] autem in precedentibus quod non potest
esse multitudo individuorum sub una specie
in intelligentiis. Hic contrarium ostendit quod in ipsis
potest esse multitudo specierum sub uno genere ita
quod licet non sint dabiles due formaliter intelligentie
eiusdem speciei, sed [illegible] differentes sunt tamen dabiles
due intelligentie eiusdem generis sed specie differentes
secundum autem illam multiplicationem potentie sive
passibilitatis que in illis invenitur. Secundo
sunt ergo [illegible] hoc quod intelligentie sunt multiplices
secundum speciem sub eodem genere et potest ostendi [illegible]
passibilitate limitatione et [illegible]
Et potentia quamvis [illegible] hoc sit videndum quod
in intelligentiis non sunt puri actus sed sunt
actus potentia permixti [illegible] qualitatibus
intellectum habeat qualitates perfectas et
forme. Et per passibilitatem ad [illegible] impossibile
est unam intelligentiam habere perfectionem diversarum formarum.
Ad hoc quod intelligentie sunt perfectibiles [illegible]
formarum [illegible] plures intelligentias
sunt et specie differentes quarum scilicet una habet [illegible]
perfectionem forme et alia [illegible] perfectionem
alterius forme. Et limitatione [illegible]
hoc videt sicut quod intelligentie licet sunt infinite
infinite [illegible] non sunt in [illegible] receptibiles
per receptivitatem tamen [illegible] quod
sunt esse in aliqua recepta. Et licet sunt
forme infinite [illegible] tamen debeant dici
omnia infinita. Et [illegible] sunt dici infinita
simpliciter tamen sunt dici finita. Et [illegible] sic
sunt esse plura infinita simpliciter tamen [illegible]
esse plura infinita [illegible] ad [illegible]
[illegible] hoc [illegible] Et [illegible]
[illegible] licet in pura potentia
non sint [illegible]
[illegible] differat ab alio. Et [illegible] potentia et actu
[illegible] potest [illegible] dicta species formalis
unius ab altero. Et quia diversitate sequitur [illegible]
[illegible] specierum sub uno genere [illegible] in intelligentiis
non sit pura potentia nec purus actus sed actus
permixtus potentia erunt dabiles plures intelligentie
specie differentes quarum scilicet species sunt per accessum
ad primum et per recessum ab eo ita quod illa intelligentia
que plus accedit vel appropinquat primo est perfectior
et que plus recedit est imperfectior. Et licet

magis et minus sed secundum se non recipiant species
magis tamen et minus in eadem [illegible] variant speciem.
Et licet [illegible] quod licet forme accidentales sunt
intensibiles et remissibiles quo ad esse
non tamen quo ad essentiam sunt intensibiles
et remissibiles quia magis et minus secundum essentiam
variant speciem. Sed forma intensa non dicit
[illegible] nec [illegible] a se ipsa non intensa sed
remissa. Et potest [illegible] quod [illegible] subiecto
[illegible] agentis et quod [illegible] forme
Sexto [illegible] quod dicta est intelligentia forma
[illegible] et [illegible] esse [illegible] quia [illegible]
est [illegible] quod [illegible] impossibile est
multitudinem nec [illegible] in eadem specie nec secundum
speciem in eodem genere ut [illegible] in unitate
analogie. Et hoc [illegible] potest [illegible] actuate
eius quia est purus actus. Et [illegible]
[illegible] plures sunt forme per se ut sunt intelligentie.
Et dicit Egidius in [illegible] forme per se
[illegible] in [illegible] non recepte [illegible] sunt non
[illegible] in eadem specie. Sed [illegible]
in eadem [illegible] esse per se [illegible] in [illegible]
non recepte plurificari [illegible] propter [illegible] dicunt
[illegible] quod [illegible] 3o de anima
sit [illegible] in qua [illegible] ita [illegible] de
intellectu nostro sed anima nostra in genere intellectualium
intellectualium quia sit [illegible]
in genere [illegible] ita anima nostra est infima
et pura potentia in genere intellectualium.
Et sit [illegible] forma
sed est in ipsa quedam potentia ad omnes
formas ita [illegible] species
intelligibiles sed potentia omnes. Et sicut
[illegible] sit actu [illegible] per formam ita anima
nostra fit [illegible] actu [illegible] in genere intellectualium
per species intelligibiles ita quod eadem est comparatio
[illegible] ad formam substantialem sicut est
comparatio anime humane ad species intelligibiles.
Et [illegible] in hac [illegible] materia et forma
humana [illegible] in hac quod [illegible] est
pura potentia [illegible] anima autem nostra [illegible]
sit potentia pura in genere intellectualium
non tamen [illegible] pura potentia sed actus in genere
[illegible] Et quia materia per formas substantiales
in esse naturali constituitur [illegible] anima autem nostra
per species intelligibiles in esse intellectuali
constituitur [illegible] naturali. Et sicut [illegible] licet
materia non possit producere [illegible] formam sed
[illegible] anima humana sed species intelligibiles.
Et decima ipsa anima recipit
species [illegible] materia vero formas [illegible]
[illegible] in ea sit naturalis
appetitus ad formam [illegible]
[illegible] forma [illegible] anima nostra
[illegible] species in ea
[illegible] materia non [illegible] formam [illegible] quod [illegible]

formarum substantialium et perfectio earum attenditur
per accessum ad primum ens et per recessum
ab eo. Sed quia intelligentie non sunt receptive
in materia anima autem intellectiva receptiva et receptiva est
in materia. Ideo anima intellectiva est infima in ordine
in genere substantiarum intellectualium. Sicut non
est infimum ordine in genere formarum substantialium
ymmo supremum sed in genere formarum
in materia receptarum vel receptibilium quia ipsa
est plus excedens corpus quam anima sensitiva
et sensitiva plus quam vegetativa. Et vegi-
tativa plus quam forma mixti imperfecti
et forma mixti perfecti plus quam forma
elementi. Quia forma elementi est infi-
ma formarum in materia receptarum. Et hic
notandum quod una forma non dicitur plus recedere
a materia quam alia quia inter ipsam et materiam cadunt
plura media quia oportet saltem in materia
receptis immediate unire et unitam et coniunctam.
Prima si aliquid mediaret vel illud esset forma
substantialis vel accidentalis. Non accidentalis quia si sit
tunc actus esset precederet formam et ipso [illegible]
et forma accidentalis substantialem quod est contra naturalem
ordinem actuum compositorum et formarum substantialium.
Nec illud medium potest esse forma substantialis
quia si sit forma substantialis adveniens materie
mediante illa forma non esset substantialis sed
accidentalis. Prima adveniret enti in actu per
precedentem formam substantialem quia omne adve-
niens enti in actu est accidens eius. Et ideo
omnis forma substantialis immediate materie unitur. Sed
est hec sed ex recessu a materia est ex perfectioni-
bus potestatibus et virtutibus. Unde illa forma que habet
plures perfectiones potestates et virtutes magis
dicitur recedere a materia quam illa que habet pauciores operationes
perfectiones et virtutes. Sed aliter anima unitur
corpori et aliter forma celi celo. Prima anima
unitur corpori secundum essentiam. Et quia essentia immediate
respicit esse. Ideo ex anima intellectiva et corpore
fit unum simpliciter esse. Sed anima celi celo coniungitur
secundum virtutem sicut motor mobili et agens passo.
Et quia virtus immediate respicit operationem ideo
ex anima celi et celo fit unum secundum operationem.
Prima eadem est operatio agentis et patientis
moventis et moti. Sed essentia anime celi
est coniuncta celo mediante virtute et ideo movendo
celum non fatigatur. Sed in anima intellectiva que
coniuncta est corpori mediante essentia ideo mo-
vendo corpus fatigatur.

His visis patet quomodo essentia in diversis invenitur.

Iste thomas ostendit ex prius dictis in precedentibus
quomodo essentia in diversis diversimode reperiatur.
Et prima ostendit quomodo in causa prima natura reperitur.
2o in intelligentiis et substantiis materialibus et
substantiis materialibus et accidentibus. Unde dicit prima
quod essentia invenitur in causa prima. 2o quo

in intelligentiis 3o quo in substantiis materialibus et
ultimo quo in accidentibus. Unde in causa prima
essentia que reperitur in ea non distinguitur ab esse
sed est ipsum esse. Cuius ratio est quia omne illud
quod convenit alicui quod est distinctum ab essentia
eius convenit. Sed aliter ex principiis propriis nature
aut convenit ei ab aliquo extrinseco quod est
preter essentiam eius. Sed esse non potest convenire
prime cause ex principiis propriis nature nec etiam
ab aliquo extrinseco. Non ex principiis propriis
nature quia vel reduceret seipsum de non esse ad
esse. Quod esse non potest convenire cause prime
ex principiis propriis nature. Nec ab aliquo ex-
trinseco potest esse conveniens prime cause quia oporteret
reducens aliquid de non esse ad esse esse
causa efficiens esse alterius. Et sic esset prius
aliquid quod ipsum de non esse ad esse
produceret. Sed deus cum sit causa prima non est
prius. Ergo esse suum non est distinctum ab
essentia sua. Alia ratio quia omne quod est
distinctum ab alio ratione adveniens alteri facit
compositionem cum ipso. Si igitur esse dei esset re-
distinctum ab essentia dei deus ratione esset compositus
ex essentia et esse. Et quia compositum non est per se
et sequitur compositio in quo ideo deus
in genere [illegible] non esset simplex quod est impossibile
et non simplex quod ratio [illegible] sed actus purus est deus primus
atque per plura in pluribus suis passibus. Ratio
Ideo quia in omni compositione unum componentium est
quasi materia et aliud quasi potentia quia ex
componentibus fit compositum sed ex duobus in actu non
ex duobus in potentia fit unum fieri potest. Ergo ad
impossibile est aliquid in deo esse quod haberet
modum potentie quia est purissimus actus sine omni
potentia. Ergo impossibile est deum esse compositum ergo est
impossibile in deo esse ratione distinctum ab essentia.

Ex hac sequitur conclusio in qua

Sanctus thomas infert quod deus non est in genere
et probat hec sic quia omne quod est in genere
habet quidditatem distinctam ab esse ut iam dictum est
ergo deus non est in genere. Patet antecedens sicut patet
in istis. Quia omne quod est in genere aliquo oportet esse
quod ex duabus quarum unum sit se habens ut per
ipsum illud quod est in genere conveniat cum aliis que sunt
in eodem genere. Illud autem est materia vel essentia generis.
Aliud vero per quod differat ab omnibus aliis
in eodem genere. Tale autem est esse. Ideo omne
quod est in genere esse quidditas compositum et esse sed
ratione distinctum ab esse. Prima per quidditatem
convenit cum aliis eiusdem speciei. Sed per esse differt
ab eis. Sed impossibile est in esse primum differentie
et convenientie ratione eiusdem. Aliter sic probatur quod
deus non sit in genere quia nullum agens in genere sua
potentia et virtute potest attingere illud quod est extra
omne genus quia aliud agit ultra formam specierum
sue speciei et quod magis est ultra specierum sua genus.
Sed deus sua propria virtute attingit illud
quod est extra omne genus quia sua virtute et potentia

Utrum deus sit in genere

que a infinita attingit non enim quod est esse omne genus faciendo esse ipse deus. Alia ratio quia impossibile est causam prius esse causata quam effectum. Esse ipsius effectus dei qui est esse excellit omne genus quia est causa per quam est causa illius effectus magis excellit ens omne genus. Alia ratio omne quod est in genere participat ipsum genus sed deus est quo est ipsum esse ullo modo participans quia nunquam participat ut est in persona. Sed deus est purus actus. Et omne quod est in genere habet actum et potentiam quia in genere est simplicius quam sit deus et simplicior omni quod est in genere quia in genere genus generatum ... mixte est quod medium inter potentiam et actum. Sed deus est purus actus. Et ad quod est in genere a quo ... quod genera dicta. Ergo ipse quod ... quia propter quod ... actu et potentia ... se que ipso ... actu et potentia non reperit in deo. Et non obstat quod substantia ... dicitur ... deus ... quod per se existente ... et deus ... substantia. Sed utrum non est in genere ... potentia ... a esse ... distante ab esse ... est per se esse et non in ... genere.

Et dicit Thomas: nec oportet si durum ... solvit unam obiectionem que posset fieri per ... dicta significant ... quod dictum est quod deus est esse ... esse vel esse ... que existit formaliter existit per esse. Sequitur quod deus est formale ... esse ... formaliter existit. Et est ... in rebus sicut actus ... forma ... quod est ... auctore de causis dicitur quod deus regit omnes res creatas ... Ad hoc respondet Thomas ... quod deus dicitur esse tantum non sequitur quod deus sit esse formale ... quo omnia formaliter existunt. Et ... dicit esse ut sufficit ... esse ... esse ... que esse sit ... quolibet ... existit per esse ... formaliter ... esse ... rebus ... de ratione esse divini est quod nulla sibi fiat additio. Sed de ratione esse ... est quod sibi fiat additio nec est quod sibi fiat additio ... additionem ... indeterminate ... includit ... indeterminate includit ...

Similiter etiam quibus sit esse. Hic Thomas solvit aliam obiectionem que posset fieri ... dicta. Prima ... quod deus est esse tantum sequitur in deo non reperiuntur ... perfectiones ... quod est ... Et ... dicit quod deus est ... perfectus ... perfectio ... esse est perfectio ... Sed ... perfectus est esse tantum ... Sed deus habebit esse tantum ... habebit perfectiones ... alia obiectionem ... solvit. Prima ... quia est esse tantum non sequitur quod ei deficiat reliqua perfectio ... sequitur quod ei non absint ... perfectiones ... Et ... illius accipienda est ... opposita ... perfectiones ... ut sunt separate ... de quanto aliquid est ... de tanto est imperfectius ut esse ... imperfectius ... ut ... perfectiones separate sunt ... quod de quanto aliquid est ... de tanto est perfectior ut esse separatum perfectius ... Sed esse dei non est ... separatum ... est ... abstractum et separatum ... deus est esse tantum sequitur quod est nobilissimum et perfectissimum continens perfectiones ... que in aliis sunt diffuse et separate. Et ... sicut ... separate. Et ... deus ... excellentius et nobilius ... perfectionis reperit in effectu reperit ... in causa ... eandem rationem ... in causa ... Et quod deus est causa ... ut ... celi ... perfectiones ... reperiuntur. Et quod ... perfectiones ... non reperiuntur ... eandem ... in eo et in rebus creatis. Sed nobiliori modo ... in deo quam in rebus creatis ... creatori et creature.

Sed forma in istis substantiis. Hic continuat Thomas ... substantias intellectuales creatas. Hic Thomas ...

Non invenitur essentie ... intelligentia ... sicut ... intellectuales ... forma intelligentia ... substantia intellectualibus ... substantiam ... Et quod ... substantiarum creaturarum intellectualium non est ... esse ... a ... Et ... forma ... quod ... forma ... esse ... Et esse sive forma sit in causa ... esse ... substantiarum creaturarum intellectualium ... subsistentes ... infinitum ... Et ... receptum ... limitatum ... receptam in quo recipitur. Essencia autem ... dici infinita. Prima ... in alio non est recepta nec recepta ... forma ... infinita ... Prima sit forma ... perfecto ... sit esse ... perfecto ... deo

sube create intellectuales ut franciscus materie in qua sunt
nate receptibiles vel recepte infinite sunt infinite, sed
ut esse participatum et receptum in eisdem dicuntur superius
finite. Et dicuntur citra compositio ex finito et infinito, sed
ex tamen compositio ex finito et forma autem et essentia tamen
ex finito. Et quia forme ut est finita per materiam. Sic
autem ut est finita per esse receptum et comparatum, ideo sube
intellectuales create communiter possent dici infinite
forme, non tamen dicuntur dici infinita entia. Et licet
possent dici infinita comparatione [illegible] tamen debent
dici finite et sunt finite, propter quod notandum quod tria
materia forma et esse habent se per ordinem ita
quod forma est perfectio materie et esse perfectio forme.
Et ita quod materia de se est pura potentia, esse autem de
se est purus actus, forma autem est quid medium
inter potentiam et actum. Et ita materia sit non habet aliquid
sub se per quod possit finiri, quia non est in alio
recepta nec receptibilis, cum sit pura potentia, sed
[illegible] recipi finitur quod est in actu, sed ipsa materia
nullo est in actu completum est de se, ideo in nullo recepta
est receptibilis. Sic esse non habet aliquid supra se per
quod superius finiri possit. Forma autem dicitur posse
finiri per materiam que est sub ea et inferior ea, et
per esse quod est supra eam. Ubi ideo esse est comparatum
et receptum est finitum. Ubi vero esse non est receptum
sed purum et per se subsistens est simpliciter infinitum.
Et ubi forma est recepta in materia est simpliciter
finita. Ubi vero non est recepta nec receptibilis
est infinita. Forma communiter non possit dici infinite
ens. Unde in omnibus in quibus esse non est
receptum nec finitum, in illis etiam forma non
est recepta sed nec finita, ut in deo. Ubi nec
esse nec forma sunt recepta, prima deus est
esse per se subsistens et in eo non receptum, sed non
ergo vice versa ubi forma non est recepta nec finita
quod nec ibi esse est finitum, sed in intelligentiis
sive in substantiis intellectualibus creatis reperitur forma
non recepta nec finita sed tamen ibi reperitur esse
finitum et receptum. Item nota quod omnes sunt
materiales sive immateriales citra primam comparatione
sunt citra ex finito et infinito. Sube enim
materiales componuntur ex materia tamen ex quodam
infinito et ex forma tamen ex quodam finiente
materiam. Sube sube intellectuales create componuntur
ex essentia tamen ex quodam finito et ex esse
tamen ex quodam finiente et determinante
ipsam essentiam in quantum recipitur per esse. Ulterius
nota. Sed sit non solum materia finit et terminat
per formam, sed etiam ergo forma per materiam. Sic etiam
non solum esse finitur et terminatur per essentiam in
qua recipitur, sed etiam ergo essentia finitur et terminatur
per esse. Ulterius notandum quod non omnes sube intellectuales
[illegible] sunt citra ex finito et infinito et sunt inferius
infinite, sed hoc secundum veritatem, sed in substantiis
intellectualibus in materia non recepte nec receptibiles.
Sube vero intellectuales in materia recepte vel receptibiles
ut sunt anime intellectuales [illegible] nec superius nec
inferius sunt infinite. Inferius non quia per materiam vel
corpus in qua vel in quod recipiunt vel receptibiles
sunt finiuntur, superius vero finiuntur per esse recep
tum et comparatum. Et [illegible] est quod ad multiplicationem vel
materiam corporum [illegible] et multiplicant
anime. Et quia contingit dari plures animas
intellectuales eiusdem speciei [illegible] ideo non contingit
quod non potest fieri in aliis substantiis immaterialibus. Prima

alie sube immateriales intellectuales non per aliquid aliud
in quod recipiuntur individuantur, sed per esse sua
anime intellectiva individuantur per corpus in quod recipiuntur.
Sed quando corpus non est propria individuatio esse
anime intellective, sed potius occasio. Et ideo separata intellectiva
anima a corpore adhuc manet eius individuatio
et solum uno et non specie ab alia anima intellectiva
sive separata sive coniuncta est distincta. Unde differentia
est inter occasionem essendi et causam essendi
quia illa proprie dicitur causa essendi per quam alterum habet
esse et sine qua non habet esse, sed occasio essendi
dicitur illud sine quo alterum non habet esse, non tamen ei
per ipsum convenit esse, ut materia est occasio essendi
forme de potentia materie. Sic etiam est occasio
essendi esse [illegible] in ipso recepte sic
etiam in proposito corpus vel materia dicitur occasio individuationis
anime intellective proprie autem non dicitur causa quia sicut esse
anime non dependet a corpore ita nec individuatio
eius dependet a corpore sicut a causa efficiente, sed solum
a causa sine qua non. Hic queritur [illegible]

Sed quia in istis substantiis [illegible] ostendit et inficit

quod sube intellectuales create sunt ordinales in genere
et ad genus determinales. Prima illud est ad genus
determinale quod habet aliquid per se quod potest convenire cum aliis
eiusdem generis. Et aliquid per se quod potest differre ab aliis
eiusdem generis, sed sube intellectuales create sunt huiusmodi,
sunt enim citra ex quiditate et esse et ex potentia et actu;
in quiditate autem et potentia una convenit cum alia,
per esse vero et actum una differt ab alia, ergo ipse
in genere sunt ordinales et ad genus determinales.
Et in ipsis invenitur genus et species et differentie quamvis
differentie ipsarum sunt nobis ignote. Hoc ideo quia [illegible] genus
ad quod sube intellectuales create determinantur sunt
nobis notum, scilicet substantia, sed etiam differentie quibus constituuntur
sube intellectuales sub hoc genere et quibus dividitur
genus in substantias intellectuales sub hoc genere etiam sunt
nobis note quod est impossibile. Ulterius tamen nota quod
forma et quiditas [illegible] substantiarum intellectualium
[illegible] non [illegible] actu
[illegible] pluribus sicut quiditas et forma substan
tialium nec proprie potest esse communicabilis
sed sunt [illegible] aptitudine quia forma sua communem rerum
forme convenit pluribus communicari et a pluribus participari.
Unde differentia est inter aptitudinem et potentiam. Prima
potentia tenet se ex parte materie, aptitudo vero ex parte
forme. [illegible] potentia [illegible] reduci ad actum non autem
aptitudine. Prima potentia tenet se ex parte materie que non potest esse
sive existere sine forma et sine actu. Sed aptitudo
tenet se ex parte forme que est per se actus. [illegible]
potentia est [illegible] que se tenet ex parte materie que est principium
individuationis, sed aptitudo ex parte forme que est
principium speciei [illegible]. Ulterius nota quod genus species et differentia
in substantiis intellectualibus non solum eisdem sed etiam ab
eisdem imponuntur, sed non eodem modo. Unde in substantiis
intellectualibus genus species et differentia imponuntur eisdem [illegible]
et quiditati. Sed etiam imponuntur ab essentia et quiditate
aliter tamen et aliter accepta. Prima genus imponitur
ab essentia et quiditate [illegible] esse
sed differentia imponitur ab eadem essentia et quiditate in quantum
se est quidam actus vel in quantum [illegible] actus.
Ulterius nota quod in genere sube sunt ordinales non
solum sube materiales sed etiam intellectuales, ideo substan
tie [illegible] non potest dici [illegible] citra ex materia et forma
nec principia eius in genere dicuntur materia et forma
sed principia eius in genere dicuntur quod est et quo est

componit ex^m suba qo ente tamq^z qo quod est
& qo esse tamq^z quo est. Si aut suba dicatur sit
qta qo illi inquantum. Rndeo quod suba dicitur accipit
bono p ante gpleto & ipse qonite & rac
e qta qo qd & quo est, idest qo eceja & esse
ideo accipi^r suba p eceja cui qcidit esse. & ideo
no inqt aliquem ratio e qta qo quod e & quo est.
Ult. Dicendum quia omes sube intellectuales in hoc
qveniunt qo intellectuales sunt & immaterialis, sed ab intellectu-
alitate & immaterialitate que eceje ipis qvenit sunt
graduu ipaz. Dicit aut fecit distinctionem ascensu
& recessu ad pmu & a pmo, ideo a perfectione
ipaz que e esse ipaz in quantum sunt a tendes
& recedes a pmo & ad pmu sunt dicta ipaz
magis aut & minus in ppoito no respiciunt eas
ecejas & io variant spem. Ultima spes hnt se sic
numeri sive aut sicut se hnt qo addita vel ablata unitate
spo variat^r spes numeri qo est addito vel remota uno
gradu essencie spo variat^r spes & essencia rei in (?)

Tercio invenit essentia. Sciendum quia b. thomas
ondit in predictis quomodo reperiat essentia in ca(usa)
& quo in sube intellectualibus tamen in illis que no sunt
receptibiles nec recepte in materia. Sed etiam in illis que sunt recepte
vel receptibiles in materia. Consequenter ondit quomodo eceja
reperit^r in subis materialibus. Ubi videtur qo eceja recepta
in subis materialibus est valde distincta ab esse.
Ideo in ipis no solum esse sed etiam eceja & materia recepta
vel receptibilis esse quid receptum e in eceja, materia aut
vel forma materiaz signata vel supposita. Sed quia materia
vel qd ditas superius sunt ppter hoc qo in ipis esse
recipi^r unsecus vero ppter qo in materiaz recipi^r que e
subeca. Ideo sube materiales no solum sed etiam in ipsis
sunt simple. Unde in hoc dicit a ca sma. Secundo in subis
vel prius dictum e multiplicacio aut illarum subarum
materialium sub una spe fit p divisionem materie qua
alterius fit p quantitate sed p divisionem quantitatis cui
[illegible] inest divisio. Sed unde tenuis inest divisio
p ordine. Primo inest quantitati 2o mae p quantitem
& 3o forme & mae sparate. Unde mia sparata in se
e indivisa & una. Dividi^r aut & multiplica^r p accidens
sed p quantitatem rac cuius quantitatis mae qvenit habere
divisas ptes. Secundum tales ptes divisas sunt recipe
divisas formas que in [illegible] e unius rationis & una
& indistincta & indivisa. Sed qo qolibet patet. Sed
remota quantitate no esset multitudo individuorum
sub una spe in subis materialibus. Nota quod
qo sit duplex qpositio forma scilicet tocius & forma
ptis sicut etiam est qponi. Duplex mia scilicet tocius &
ptis. Mia ptis e que e subiectum forme tum qua
e pars qui vel corpis ex quo corpus ho rac qpost
di^r mix ptis. Mia vero tocius di^r subiectum forma
tocius & ia mia tocius no est aliud quam suppositum. Unde
sicut forma ptis e ps forme tocius ita etiam mia
ptis e ps mae tocius. Sed mia sortis e ps sortis
Unde sicut e mia tocius & subiectum forme tocius. Unde
sic forma ptis funda^r sic in subiecto in mia q est
ps suppositi, ita forma tocius funda^r in ipso suppo^{to}
in mia tocius q e subiectum. Unde e ingulis ponend
plures mias tocius diversas tota e ps alterius. &c.

Nunc restat videre quomodo
[illegible] b. thoma pty[?] declarauit de eceja &
[illegible] sube tam immaterialis separatarum
qo dependendum qo independenciam. Consequenter
declarat ultimo de ecejis accidentium. Sed qa omnis
e qo despoibus [illegible] eit specularis qo suba [illegible]

e accidentium, Sed determinandum de eceja accidentis.
Primo ondit quo hnt essentiam. 2o quo
se habet forma substantialis ad accidentales. 3o quo
se habet accidens ad subiectum sed ad substanciam
in qua funda^r & a qua causa^r. Ultimo
quo se habet eceja eorum ad intencionem logicam.
Circa primum dicit tunc qo accidentia no hnt eceja
& quiditatem qpletam. Sed hoc pbat b. thomas cum
isto. Ultima cum diffinicio sit signum qo pssums
quiditatis & ecejie, tunc merito sequitur qo in eam
quorum no est diffinitio qpleta, data p ipsius
quiditatem & p qponens dicitur qo etiam ipsarum no
est quiditas & eceja qpleta. Sed accidentium
no est qpleta diffinitio ex quo mete
qo accidentium no e diffinicio nisi pposito subiecto.
pbat etiam hoc. Ultima cum diffinicio sit oro indicans
quod e esse rei, i. capitulo apud qo oportet
diffiniat^r ppa p que & sine quibus no habet ee.
Sed accidens no habet esse nisi a subiecto. Ultima esse
causa & occasio ecejie dicto. Ideo accidens no habet diffini-
nisi pposito subiecto. Sed quod est etiam pro quadam sube
saltem incomplete ut mia & forma diffiniunt^r
p additamentum ut forma p mia & mia
p forma diffinit ex anima que e forma
p corpus qd est esse mia, unde 2o de anima. Ex quo
tunc qo accidens dicitur esse consideratum unde ut
quedam ps entis vel quantum ad essentiam sed ut
spes e & quia hoc modo accidens absistit
a subiecto, ideo ut sic no e diffiniendum p subiectum
seu additamentum. Sed qo dicit avicenna qo
intentus accidentis sit absque quomodo esse eius sit
dependens. Dico qo qsideatur accidens ut accidens e
[illegible], vel ut e passio aut vel quantum ad esse tot
mo no habet diffinicionem nisi p subiectum, ut eo pbatum
b. thoma in textu. Notandum est no solum
accidentia quantum ad esse qsiderata diffiniendum
sunt p additamentum sed etiam sube no tamen eedem
sed solum incomplete. Aliter tamen diffiniunt accidens
p additamentum & aliter sube incomplete. Ultima
additamentum p quod diffinit^r accidens e qo eceja
& genus eius. Sed additamentum p quod diffiniunt^r
suba incompleta quomodo sit qo eceja ut tunc qo
genus. Notandum etiam quia mia dicitur accipi^r
[illegible] ut informans e. Et no habet notificari forma
nec forma habet modo habet diffiniri p ipsam.
Secundo accipi^r ut formata e. Et notificari potest
ipa p formam. Et no dicam inter formam &
causam sive principium formale. Ultima forma
[illegible] no [illegible] e de eceja eius cuius e forma
ut forma humana di^r forma corporis. Sed lux
aeris. Sed tamen no est de eceja corporis nec lux
aeris. Sed causa formalis e de eceja & ro [illegible]
cuius e ca formalis ut aia que e ca formalis
hominis e de eceja hominis & lux lucidi &
albedo albi &c. Unde causa forma habet pt
supple in aliquo vices forme sed no pt supple
vices cause formalis, ut deus habet pt facere aerem
sine luce, sed no pt facere lucidum sine luce, quia
imppla e esse effectum formalem sine sua ca
formali. Sed notandum aia intellectiva duplex qsideratur.
Pt tamen inquantum unita e corpori. Sed qsidera^r
inquantum separata e a corpore vel inquantum quomodo in
corpore separabilis e ab eo. Sed qsideat a mia [illegible]
& sic no diffini^r eius habet sine diffinicione cuius no
ponat^r corpus sed saltem hnt diffinicionem. Sed eo [illegible]
Sed inter formas substantiales &c.

Hoc b tria quantum ad tertium ponit differentiam inter formam
substantialem et accidentalem quo facit quod ut habetur
in textu in septem forma substantialis differt ab
accidentali. Prima differentia. Prima forma substantialis
advenit enti in pura potentia accidentalis vero
enti in actu. 2a. Ex unione materie cum forma
substantiali constituitur esse in quo et per quod totum quod
existit. Sed ex unione subiecti cum forma
accidentali non constituitur illud esse per quod subiectum
existit sive subsistit sed per quod actus subsistit
in subiecto. Sed hoc esse ante adventum accidentis in
subiecto presupponitur et non constituitur. Tertia ex unione
forme substantialis cum materia fit per se unum et unum sed
ex unione subiecti cum forma substantiali accidentali non
fit per se unum nisi per accidens. Alia tertia ex
unione forme substantialis et materie resultat una
tertia res alia que quiditas dicitur non autem ex unione
forme accidentalis cum subiecto. Ratio est quia solum compositum
potentia et actu primo eius fit per se unum sed subiectum
forme accidentalis non est pura potentia. Quarta ita
licet forma substantialis non sit vera entia completa
est tamen pars entis completi actus et perfectio non dicit
essentiam completam nec est pars entis complete.
Quinta quia forma accidentalis est per se [illegible] substantialis
aut non nisi conveniens. Pro illius quia forma substantialis
est pars illius quod per se est in natura. Actus autem non
est pars illius quod per se est in genere sed ipsa per se est
in genere. Sexta quia forma substantialis dicit totum sunt
illius cuius est forma sed accidens esse sunt dat
illius cuius est forma sed recipit esse illius ab illo
cuius est forma et non dat sibi esse nisi sicut quid.
Licet in hiis conveniant forma accidentalis et substantialis
conveniunt tamen in tribus. Prima sicut subiectum forme
substantialis ut materia est in potentia ad formam substantialem
sic subiectum est in potentia ad formam accidentalem.
Et sic materia apta nata est recipere formam substantialem
sic subiectum accidentalem. Et sic forma substantialis non
habet esse nisi in materia sic accidens non habet esse nisi
in subiecto. Magis tamen subiectum est causa eius dicitur facere
accidens quam materia forme substantialis. Prima subiectum est
illud per quod forma substantialis accidentis habet esse. Dicta
et creatura eiusdem eius. Licet forma substantialis non habet
esse nisi in materia non tamen habet esse per potentiam materie sed potentia
[illegible] extra materiam sed per formam. Unde quibus materia
dicitur creatura essendi formarum substantialium non tamen
dicitur causa eiusdem formarum substantialium. Hic b tria

Sed illud quod dicitur morte

hic dicit
inter formam substantialem et accidentalem. Habet ondit quod
sit habitudo accidentis ad substantiam. Et nota tamen quod
omnia accidentia causantur a substantia. Hoc sic probat
quia in unoquoque genere illud quod est potissimum
et verissime est causa aliorum que sunt posteriora
et sic quod est ita [illegible]. Sed magis vere que existunt
substantia est magis et verissime entis. Prima est prima
et principalissima pars entis secundum metaphysice. Accidentia autem
non sunt entia nisi coexistenti et sicut quod primus
existunt sicut quod substantia est causa aliorum accidentium.
Ita quod nendum quod substantia est causa accidentium in triplici genere
cause. Primo in genere cause materialis non quidem ex qua
sed in qua. Prima accidentia sunt in materia et subiecto fundantur
in substantia. 2o in genere cause efficientis. Prima accidentia
ex principiis substantie que sunt materia et forma causantur
et ita dicitur [illegible] materia cum forma est causa efficiens
omnium accidentium. 3o in genere cause finalis quia accidentia

sunt in substantia propter eam. Substantia tamen propter sua accidentia
autem hiis 3bus modis substantia sit causa accidentium non
tamen potest dici forma causa accidentium et duplici de causa.
Prima est quia forme est formare illud et in eo alicuius
est forma. Sed substantia non inest accidenti nec
informat accidens sed potius esse accidentis informat
substantiam et inest substantie quia substantia non potest dici causa
formalis accidentis. Sed esse actus dicitur causa formalis substantie.
Secunda causa quia res diverse quibus non potest esse causa formalis
rei alterius. Sed substantia et accidens sunt res diverse
quare substantia non est causa formalis accidentis.

Quod tamen; diversimode; contingit

Istud b tria ondit quod accidentia causantur a substantia quia
ponit diversitatem modi procedendi sive per ducendi
et causandi accidentia a substantia. Et nota tamen primo
quod accidentia non causantur nisi a principiis substantie.
Quia non sunt plura quam duo constituta per se
ad essentiam substantie materialis concurrentia scilicet materia
et forma. Ideo dicit quod accidentia vel principaliter consequuntur formam
ipsam vel principaliter ipsam materiam. Unde quod est actus principaliter
consequitur ipsam formam. Et quantitas autem principaliter ipsam
materiam. Quod dicitur nota principaliter. Prima non est intendens
quod aliqua accidentia insunt soli materie sine forma. Sed omnia
accidentia in subiectis materialibus presupponunt materiam cum forma.
Prima ratio est quia quantitas actus 2a presupponit principium
omne actus et actus 2us quia omne actus presupponit
formam in materia tamen actu primo. Quedam autem
accidentia magis appropinquant materie ut quantitas cuius est
dividi et multi tamen quod convenit ipsi materie. Et quedam magis
forme ut qualitas cuius est qualitatem detrahere et
denudare sive [illegible] quod sunt forme.

Alterius terminum

Sed quia diverse sunt forme substantiales
aliquae scilicet que sunt quiditates cum materia quare secundum suum
esse dependent a materia ut que sunt educte de
potentia materie. Et alie sunt que non sunt quiditates
materie sive cum materia id est que suum esse non dependent
a materia quamvis dependeant ab ea quo ad fieri.

Ideo duplicia

sunt accidentia consequentia formam.
Quedam enim sunt accidentia que sunt quiditates cum materia
que scilicet ad sui operationem indiget materia ut organo
et obiecto sicut sentire nutrire generare. Quedam vero
sunt accidentia que non sunt quiditates cum materia ad
operationem licet operatione indiget materia ut corpus
non tamen ut organum ut intelligere. Unde aliquid potest
dici indigere materia ut corpore dupliciter. Primo tamen
organo et omnes potentie sensitive et vegetative indigent
corpore quia omnes sunt organice. Secundo aliquid
dicitur indigere corpore vel materia ut obiecto sive ab illo
quod sibi obicitur vel in quo fertur. Et omnes potentie
tamen sensitive quam intellective indigent corpore. Et ita
intellectus quia ex intelligente fantasmata speculari 3o
de anima fantasma autem quod corporeum est et est
materia factum a sensu et actu et [illegible]. Et sic forma
habere quiditates cum materia intelligitur dupliciter. Primo quantum ad
ipsius unionem ut quod est unita materie. Et sic sole
intellective dicuntur non habere quiditates cum materia vel corpore.
Alio intelligitur quantum ad ipsius forme inmersionem
et totam eius comprehensionem sit scilicet quod sicut suam naturam
non est elevata ultra naturam materie. Et sic non anima
intellectiva dicitur non habere quiditates cum materia quia est elevata
ultra naturam materie. Ulterius nota quod actiua quia
naturam principaliter sunt duria. Quedam enim consequuntur naturam
in ordine ad formam generalem. Quedam vero
consequuntur naturam in ordine ad formam specialem.
Unde forma generalis in proposito dicitur forma mixti

... sunt ... forma corporeitatis ... forma specialis in ... dicitur forma ... [illegible]

... ad formam generalem ... ad formam specialem ... [illegible]

... corrupta forma speciali ut corrupta ... accidentalis ... femineitas vel masculinitas ... [illegible]

... illa accidentia que consequuntur materiam ... ad formam generalem dicuntur manere eadem in generato et corrupto ... [illegible]

... forme generalis ... forma specialis ... non dicuntur manere eadem ... [illegible]

... Item accidentia ... [illegible] ... Sed subiecti sunt eadem ... [illegible]

... [illegible] ...

... illud accidens in genito et corrupto ... [illegible]

... unitate et divisione ... [illegible]

... Item nota quod caliditas ignis non causatur ab igne ... illud quod causat caliditatem ... [illegible]

... [illegible] ...

... Item etiam quod in accidentibus ... [illegible]

... subiectum ... [illegible] ... Sed non ... [illegible]

... Item ... [illegible]

... Sed non ... [illegible]

... Item accidentia non componuntur ... [illegible]

... Sed dicitur ... [illegible]

In speciebus autem hoc sumitur quod diversitate [illegible] quibus causatur. Sic enim in quo diversitatem ... quibus [illegible] in specie dividantur et quibus species sub quo dividuntur constituuntur. [illegible] ... in quo accidentium [illegible] ... quod in qualitate qua species [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ...

Similiter etiam est quod omnis [illegible] ... [illegible] ... causant ... principiis speciei ... [illegible] ... accidentibus ... [illegible] ...

Sed ultima principia principiis ... [illegible] ...

Sic ergo patet quomodo [illegible] ... in hoc libro ... [illegible] ... a quo dependent omnia in secula seculorum

amen

Com. Lux eterna luceat eis domine Cum sanctis tuis in eternum quia pius es. Requiem eternam dona eis domine. V. Et lux perpetua luceat eis. Cum sanctis.

omnique sacri ordinis ministrorum
celestis glorie premia consequantur
quibus spiritualis gratie munera
contulisti. Pro fratribus et sororibus

Deus venie largitor et
humane salutis ama-
tor quesumus immensam clementiam tuam
ut nostre congregationis fratres soro-
res et benefactores qui ex hoc se-
culo transierunt beata maria semper
virgine intercedente ad perpetue
beatitudinis consorcium pervenire [concedas].

Deus cuius Secreta misericordias p-
mise non est numerus suscipe propicius
preces humilitatis nostre et animabus nostre
congregationis fratrum sororum bene-
factorum quibus tui nominis dedisti
confessionem per hec sacramenta sa-
lutis nostre et beate marie virginis
intercessione remissionem cuncto-
rum tribue peccatorum. P. Complen.

Deus vita viventium spes
morientium salus omnium in te spe-
rantium presta propicius ut anime
congregationum nostrarum fratrum so-
rorum et benefactorum a nostre morta-
litatis tenebris absolute beata

maria semper virgine intercedente
tecum perpetua cum sanctis tuis
luce letentur. P. Pro elemosinariis

Deus cuius misericordie non est
numerus suscipe propicius
preces humilitatis nostre et anima-
bus que nobis in orationem
commendate sunt et quarum utimur
elemosinis quibus tui nominis
dedisti confessionem remissio-
nem cunctorum tribue peccatorum. Secreta

Prosit quesumus domine hec sancta
presentis sacrificii oblatio animabus
que nobis in oratione commenda-
te sunt et quarum utimur elemo-
sinis ut per nomen sanctum tuum a
perpetuis cruciatibus erepte
transire mereantur in re-
quiem eternam. P. Complen.

Proficiat quesumus domine ad indul-
gentiam animabus que nobis
in oratione commendate sunt et quarum
utimur elemosinis divini
libatio sacramenti ut a conta-
giis terrene conversationis emun-
date ad celestem perveniant
habitationem. P.

Omnipotens Pro famulo

Omnipotens sempiterne deus cui numquam sine spe misericordie supplicatur propiciare anime famuli tui N. ut qui de hac vita in tui nominis confessione decessit sanctorum tuorum numero eum facias aggregari. Per. Secreta

Propiciare quesumus domine anime famuli tui N. pro quo tibi hostias placacionis offerimus et quia in hac luce in fide mansit catholica in futura vita ei pia retribucio sibi condonetur. Per. Complenda

Presta quesumus omnipotens deus ut anima famuli tui N. ab angelis lucis suscepta in preparata habitacula deduci facias beatorum. Per. Pro famula ...

Quesumus domine pro tua pietate miserere anime famule tue N. atque a contagiis mortalitatis exutam in eterne salvacionis partem restitue. Per. Secreta

Hys sacrificiis domine anima famule tue N. a peccatis omnibus exuatur sine quibus a culpa nemo liber extitit et per hec placacionis officia perpetuam misericordiam consequatur. Per. Complenda

Inveniat quesumus domine anima famule tue N. lucis eterne consorcium cuius misericordie salubre consecuta est sacramentum. Per. Generalis

Inclina domine aurem tuam ad preces nostras quibus misericordiam tuam suppliciter deprecamur ut animas famulorum famularumque tuarum quas de hoc seculo migrare iussisti in pacis ac lucis regione constituas et sanctorum tuorum iubeas esse consortes. Per. Secreta

Offerimus tibi domine hostias placacionis et laudis ut perpetue misericordie largitate animas famulorum famularumque tuarum in lucis eterne facias regione gaudere. Complenda

Annue nobis domine ut anime famulorum famularumque tuarum per huius sacramenti mysterium remissionem quam semper optaverunt percipiant peccatorum. Per. Item generalis

Magistri Michaelis Wratt[islaviensis] Sum